

ACADEMIA ROMÂNĂ
FUNDAȚIA NAȚIONALĂ PENTRU ȘTIINȚĂ ȘI ARTĂ

Colecția „OPERE FUNDAMENTALE”

Coordonatorul colecției: acad. EUGEN SIMION

LITERATURA ROMÂNĂ MEDIEVALĂ

Antologie alcătuită de un colectiv condus

de

DAN HORIA MAZILU

;îl¹⁴

R, BIBLIOTECĂ

Uf*

Editura Academici Române univers enciclopedic

București, 2003

Coperta: POOAI.V

1 ebnoredactor: Mariana Mâr/.ca,
Diana Tatu

Mulțumim Regiei Autonome „Monitorul Oficial”,
îndeosebi Doamnei Director General,
ing. Eugenia Ciubâncânj pentru sprijinul
acordai tipăririi acestei lucrări

(D Toare drepturile asupra acestei ediții aparțin
Editurii Univers Enciclopedic,
Fundației Naționale pentru Știință și Artă,
Editurii Academiei Române

P R E F A Ț A

Fiecare cultură — spunea Lucian Blaga — fînțează ca un ansamblu de soluții pe care spiritul unui popor le dă istoriei — adică *timpului* — și condițiilor geografice — adică *spațiului*. Interogarea fiecărei ciilnri trebuie să producă, în cazul unor întrebări și al unor răspunsuri corecte, imaginea spiritului creator al colectivității în clicstiime. O primă întrebare, întrebare primordială, trebuie - cred - sa încerce a desluși substanța și caracteristicile celor dintâi organizări spirituale. Iară de ce socor că esre nevoie ca, în cazul nostru, în cazul unui popor în a cărui limba' cuvin rele *carte* și *a scrie* moștenire clin latină, arestând lucrarea legilor lonetice și mărturisind neîntreruperea lucrului cărturăresc în spațiul pe care acest neam s-a alcătuit, sa nu necem cu vederea faptele întâmplare *pană* în momentul în care literatura română vecleie prinde să se înfiripe, adică în primul mileniu al existenței românilor. Spunea Sc\~til Pușcarlu: „*Conserv/trea iu limba noastră a cuvintelor de origine latină a serie si carte, sub forma corespunzătoare cu legilejou o logici românești, dovedește că noțiunile exprimate prin aceste cuvinte au jost tu toate timpurile curente la poporul nostru și ne îndreptățește să credem că, după stingerea culturii romane iu regiunile dunărene, strămoșii noștri n-au uitat Jticiodiilă meșteșugul de a scrie și de a citi cărți*”.

Cu siguranță că în spațiul unde s-a petrecut geneza poporului român, un spațiu creșrin, *s-au scris* și *s-au citit carii* (verbul „lecuirii” este de origine slavă, făcea acest lucru preotul într-o biserica unde s-a oficiat mult timp in această limbă de cult) mai întâi în *latinește* și în *grecește* ulterior în *slavonă*. Sediile acestor îndeletniciri erau

neîndoielnic mănăstirile și celelalte organizări ecleziastice, existând aici de timpuriu. „Comerțul” cultural, pe care instituția creștină l-a desfășurat și l-a protejat, a făcut ca pe acest teritoriu să circule texte redactate în alte zone, texte purtătoare de informație și incitare, în același timp, la muncă scriitoricească între oamenii locului. Existența, dovedită, în rre daco-romani ce populau Dacia și Scythia Minor a unor mânăstiri ai condeiului (oameni ai bisericii) poate reprezenta o mărturie a procesului neîntrerupt, fundamental pentru exercițiul cărturăresc. Seria scriitorilor „șiră-români” (des evocată în ultima vreme, uneori cu rost, alteori fără), prin întinderea sa în timp, argumentează tocmai continuitatea acestei îndeletniciri și face din spațiul daco-roman sau protoromânesc un loc integrat pe deplin în ansamblul unor preocupări ce aveau drept scop producerea cărții.

Cel mai vechi text (păstrat) scris aici este o relatare (de factura hagiografică) despre martiriul Sfântului Sava, un capadocian ajuns să predice între goții aflați în zona Buzăului, personaj care va suporta supliciile poruncite, pe la anul 372, de regele Athanaric și va șiârși înecat în râul Buzău. Istorisirea patimilor lui — păstrată sub două titluri: *Scrisoarea bisericii din Goția către biserică din Capadoecia* și *Pătımirea Sfântului Sava „Gotul”* - care va însori rămășițele iiamânrești ale martirului în drumul spre Capadoecia, la cererea lui Vasilie cel Mare, a fost scrisă, probabil în grecește, la Tomis (unde moaștele au făcut un prim popas), dar cu înglobarea datelor primite din stânga Dunării de Jos.

Literatura teologică a episcopilor misionari se cuvine a fi menționată în acest inventar al „suportului latin” căci și Niceras de Remesiana și Laurențiu de Novac au scris în latinește, au propovăduir în limba celor ce locuiau atunci în cele două Dacii (romană și liberă), provincii neîncerat comunicante prin romanitate și creștinism, până târziu, la venirea slavilor. De la pomenitul Niceras de Remesiana, episcop sud-dunărean cu o dovedită activitate de propagator al unui creștinism de factură latină, au rămas mai multe scrieri cu conținut carehetic sau dezbătând felurite aspecte privitoare la oficiere (*De vigiliis servorum Dei*), la practici creștine (*De Psahnodiae bono*) ori la alte probleme controversate (*De diversis appellationibus Christi*). Niceras „candidează”, împreună cu alți câțiva scriitori, la ipostaza de presupus autor al faimosului imn *Te Demn laudamus*. Numele său este

pomenit, cu argumente, alături de cel al Sfântului Ilarie ori al Sfântului Ambrozie sau al Fericitului Augustin (și Dosoftei îi socotește pe ultimii doi autori ai rugăciunii cu pricina, tipărind la sfârșitul *Psaltirii în versuri* imnul menționat, în slavonește, sub titlul *Mărturisirea credinței ortodoxe. Stihuri ale părinților noștri episcopi Ambrozie al Medtolanului și Augustin al Hipponiei*).

Una dintre figurile proeminente ale acestei serii de cărturari este Sfântul Ioan Cassian (cea. 360-430/435), zis și „Scitul” sau „Romanul”. Născut în Scythia Minor și instruit tot aici, Ioan Cassian pornește pe un drum al șlefuirii spirituale, care a avut ca principale etape Incurile Sfinte (unde a și fost călugăr în rre-o mânăstire de lângă Bethleem), Egiptul, iarăși Palestina, Constantinopolul (unde Ioan Chrisostom îl va hirotoni ca ierodiacon), Roma, pentru a se sfârși la Marsilia, loc în care Ioan Cassian va ajunge ieromonah și va întemeia câteva așezăminte monastice. Informația impresionantă de care dispunea ca un adânc cunoscător al patristicii răsăritene, experiența diversă acumulară i-au îngăduit să discute în cărțile sale chestiuni privind organizarea vieții monahale (*De Inslitutis coenbiorum et de octo principalium viliorum remediis*, în douăsprezece cărți, și *Conlatines Sanctorum Patrum*, în douăzeci și patru de cărți) sau probleme legale de mișcările religioase divergenre în raport cu norma ortodoxă, cum a fost contribuția *De incarnatione Domini contra Nestorium*, *Libri VII*, scrisă la solicitarea lui Leon, arhidiaconul ce va ajunge apoi pap, unde, după o trecere în revistă a dezvoltărilor eretice, demontează tezele lui Nestorie, cel ce refuza să admită că Hrisros s-a născut din Fecioara Măria, contesiându-i deci aceleia numele de Maica a Domnului ori Născătoare de Dumnezeu.

Într-o înșirare ghidată nu neapărat de cronologie ar urma *textele episcopilor tomitani*, ale ierarhilor care au păstorit în acea Scythia Minor, spațiu unde cultura latină se întâlnea cu spiritul grec, loc de contact între Apus și Răsărit, zonă a unor sinteze creștine locale de unde este posibil ca teologia creștină, în exprimări savante ce puneau la contribuție paristica răsăriteană, să se fi răspândit pe o arie semnificativă în stânga Dunării, în Dacia adică. Scriu aici, în romisul care iubea deopotrivă limba latină și limba greacă, câțiva cărturari de foarte bun nivel. Unul dintre ei a fost episcopul Teotim I (sec. IV-V), „scit” de origine (zicea Sozomen, istoric al Bisericii),

adică verosimil un daco-roman. A fost un învățat acest Teotim I - episcop pe la 392 -, pe care Fericitul Ieronim îl evocă în *De viris illustribus*. Era un bun cunoscător al operei lui Origene și al artei oratorice. Despre un alt episcop al Tonusului, Ioan (păstor pe la anii 448—449), trăitor o vreme și la Constanrinopol, știm că scria în limba latină și că era un participant frecvent la disputele teologice din epocă, fiind și un polemist înzestrat. A combătut ereziile lui Nestorie și Eutihic. Împotriva aceluiași concepții monofizite redactează o *epistolă*, în latină, un alt episcop al Tomisului, Teotim al Ildea (aflat în rang în anul 458), răspunzând unei „circulare” prin care împăratul Ecu I (457-474) îi consulta pe episcopii din provincii în legătură cu deciziile celui de-al IV-lea Conciliu ecumenic de la Calcedon (la aceste sinoade, de altfel, ierarhii din Dacia au fost prezenți de la început: la primul conciliu, cel din anul 325, a participat un Teofil „al Goției”; Glierontius al Tomisului s-a aflat la Constanrinopol, în anul 381, la al II-lea Sinod ecumenic etc). Tot printr-o epistolă s-a manifestat literar și episcopul tomîtan Valentinian (sec. VI), participant astfel la o dispută teologică de faimă în veacul său (controversa „Celor Trei Capitale”). Scrisoarea lui Valentinian, redactată în latină, nu s-a păstrat, dar din răspunsul pe care i l-a adresat papa Vigilius, și el implicat în zisa dispută, cercetătorii au dedus un Valentinian consecvent în apărarea deciziilor sinoadelor ecumenice, partizan al unei stabilități ecleziastice prielnice.

Impunătoare a fost și statura scriitoricească a lui Dionisie Exiguul (*exiguus* înseamnă „umil”, „smerit”, „plecat”), alt „dobrogean” (căci se năștea în Scythia Minor pe la 470) ce va face o carieră literară remarcabilă departe de locul său de baștină. O „cale a șlefuirii”, începută după anii de formare ce se vor fi petrecut într-o mănăstire din Dobrogea, îl va duce pe Dionisie la Constanrinopol și apoi la Roma, unde își va afla și sfârșitul (cândva între anii 540 și 545). A fost un mare învățat, cunoscător adânc al limbilor latină și greacă, un erudit care i-a impresionat prin cunoștințele sale pe romani. Acest „scit” cu maniere „întru totul romane” (cum îl va evoca prietenul său Cassiodorus, prim-mitiistru sub Theodoric și coleg „de cancelarie” cu Dionisie la școala mănăstirii Vivarium din Roma, unde cei doi predau dialectica) va tâlmăci în latinește scrieri din patristica orientală (epistole

ale lui Chirii al Alexandriei, *Despre crearea omului* de Grigorie Nyssis, scrieri ale lui Athanasie al Alexandriei, Grigorie Teologul, Vasilie cel Mare ș.a.), însoțind aceste texte cu *prefețe* substanțiale, aducătoare de știri necunoscute apusenilor. Culegerea alcătuită de el. *Exemplu Sanctorum Patrum*, cuprinde o sură de fragmente din impresionanta literatură patristică a Răsăritului. A tradus, uneori la solicitarea compatrioților săi „sciți”, și câteva vieți de sfinți. De la Dionisie au rămas și câteva lucrări de drept bisericesc (traduceri din greacă) și o *Cronologie creștină*, în care este folosită era alexandrină, iar ciclul pascal începe de la Întruparea Domnului.

Se cuvine să completăm aceste enumerări și textele („epistole” cel mai adesea” ale *călugărilor „sciți”*, adică din Scythia Minor) cu cel puțin doi autori faimoși: Ioan Maxențiu și Eeonțiu, zis și „din Bizanț” —, ecouri, toate, ale unor dispute hristologice și trinitariene din secolul al VI-lea, consecvente în a proteja hotărârile Sinodului din Calcedon.

Au venit însă năvălirile barbare și, mai ales, puhoiul slav și rosturile începuturilor au fost uitate. Destinul romanității a căpătat altă turnură. Un lung șir de învățați români și străini nu au osrenit să deslușească împrejurările în care a luat naștere acest fenomen specific numit *slavonismul cultural*, cultura, mai restrâns literatura, românească de expresie slavonă, să o definească - în relațiile ei cu aparițiile din zonele vecine - și să-i proclame originalitatea. A fost dovedită, astfel, netemeinicia ipotezei formulate de unii învățați slavi, potrivit căreia cultura slavă a românilor a fost, de fapt, produsă de populația slava care trăia aici și, ocupând pozițiile-cheie în societate, putea să-și impună propria specificitate culturală. La fel de falsă s-a arătat a fi și ipoteza culturii și cărturarilor de „împrumut”, „teorie” cu oarecare circulație în unele cercuri de învățați din alte țări (spre pildă, din Bulgaria). Faptele, obiectiv interpretate, au demonstrat că nu emigrării la nord de Dunăre pe la sfârșitul secolului al XIV-lea, sub presiunea valului otoman, a unui număr de cărturari sud-slavi („teză” capabilă și azi, încă, să înfierbânte imaginația unor cercetători decizi să pună sub propriile embleme tot ce găsesc scris în slavonește pe alte meleaguri) s-a datorat înflorirea literelor și artelor românești din secolul al XV-lea, să zicem.

„*A notre sens - scria în 1947 Emil Turdeanu¹ - l'evolution interieure des pays roumains offre assez de faits susceptibles A'expliquer ce phwme~ne potir que nous n'avonspas hesoin Ae recourir a une hypolh'ese qui ne. peut s'ektyer sur aucun Aocument. Ainsi, l'historien qui enlreprendra Ae decrire Ut fortune Ae la litterature sliwe Aans Les pays roumains rkvr cbrcher dam Ies conditions memes dans Icsquelks ces pays se sont fortinn et ont e.onsolide lenr existence Ies causes qui ont favorise l'epanouement des lettres slaves au XV~ si'ecl.*” întreprinzând el însuși cercetarea minuțioasă a „probelor” ajunse până la noi, edificatoare - ca sferă de cuprindere — în ciuda numărului lor prea mare, Emil I urdeanu a conșcacr că nici în copierea manuscriselor, nici în ilustrarea și împodobirea cu miniaturi a codicelor nu poate fi dovedită participarea - covârșitoare, zic unii - a cărturarilor și artiștilor sud-slavi, bulgari în speță, emigranți în masă peste Dunăre. Cultura românească în limba slavonă a fost zămisliă de cei al căror spirit se recunoaște sub învelișul împrumutat - de cărturari români.

Tocmai prezența acestui spirit mă obligă să acord întreaga considerație „fazei slavone” a literaturii române vechi, căci ct, *duhul* acesta, generează (și patronează totodată) instituirea unei *stări românești fitndamentak*, inconriindabile, în complexul sensibil ce apela în acea epocă la un veșmânt de înipnimut, la un vehicul culniral străin. Prin slavonism, cărturarii români puteau obține o necesară integrare în acel *oikumene* răsărkean, care ba apărat pe români o vreme de insistentul prozelitism catolic”, profesat cu un anumit succes de regatele „apostolice”, maghiar și polonez. Rine este, însă, a instala o cumpănă dreaptă în judecarea acestei „stări” culturale și, lângă „vtrturi”, să așezăm și neajunsurile ei. Căci, trebuie spus, la un moment dat slavona (zicea același Virgil Gândea) a devenit un factor de stagnare culturală. Întrâi, pentru că a ajuns destul de repede un instrument greoi, vădit incomod, de creație intelectuală, chiar și pentru cărturarii din țările slave. Apoi, din pricina incompatibilităților de fond pe care le-a

¹ *Li litterature bulgare du XJV” vecie et sa diffuiion dans Les pays roumains*, Paris, 1947, p. 66.

² Virgil Căndea, *lemeitin pentru-prețuirea „Noului Testament”, în Noul Testament de la Bălgrad*, ediția a II-a, Alba Iulia, 19KH, p. 43.

simțit, fără întârziere, un popor latin obligat să utilizeze un idiom cu romi străin, constatare ce a făcut să apară „revoltele” timpurii ale cărturarilor, care încep să scrie iu românește (întâi corespondența particulară), și ale bisericii, unde cu siguranță tăieturile, catehizările, predicile, îndrumările morale se făceau în limba poporului.¹

Slavona a fost la noi, s-a mai spus, o limbă de cultură, împlinind aceleași funcții care, în alre spații, au fost asumate de latină ori de greacă. Și nu-mi amintesc ca vreunul dintre istoricii serioși ai acelor liriciaturi care dispun, pentru o parte a mersului lor prin timp, de texte scrise întt-o altă limba (în latină, de pildă - limba care în Occident s-a bucurar veacuri la rând de o prețuire remarcabilă² -, dacă examinăm spațiul vest-european, Ungaria ori Polonia) să lase la o parte aceste compuneri, stabilind că începutul acelei litetaturi este coincident cu investirea limbii naționale cu funcții de vehicul culniral. I-aș aminti pe autorii sintezei *Litterature française*, altfel riesnil de exclusivist! în opiniile lor, care. prin E. Faral, subliniază valorile scrisului francez de expresie larină și le socotesc „l'uii de titre de gloire de notre iiation”-?

Să repudiem noi, acum, aceasta „alogfosie” a literaturii româneșri din Veacul de Mijloc, un ev în care limbile de ctilttuă - arăta P. Zumthor³, - întâi au dominat, apoi au coexistat cu idiomurile vernaculare? Am fi .singurii, iar această „solitudine” ar fi greu de explicat.

Să lăsăm în afara preocupărilor noastre originalul *învățăturilor lui Neagoc Basarab către finisau l'heodosie*, fiindcă a fost scris în slavonă (nu mai vorbesc de tălmăcirea grecească), înreiesându-ne doar de versiunea românească din secolul al XVII-lea? Sa-I ignorăm pe Nicolaus Olahus, cu cărțile sale în latină, doar fiindcă nu au fost scrise în românește? Să nu acordăm nici o atenție poemei redactate în

Antonie Plămădeală, *Dascăl de cuget și simțire românească*. București, 1981, p. 67-68, 75.

² E.R. Curtius, *Literatura europeană si Evul Mediu latin*, versiunea românească. București, 1970, p. 3[”]-38.

³ Am ritat după cdiia Paris, (984, voi. I, p. 3 și urm.

⁴ *încercare de poetica medievală*, versiunea românească, București, 19S3, p. 72.

italiana de Petru Cercel, ca și textelor în limba polona rămase de la Mirou Costin? Ce decizie vom lua atunci în cazul lui Nicolae Milcescu, al lui Fetru Movilă, ori în cel al poliglotului Dimitric Cantemir? Dacă hotărâm că *învățăturile lui Neagoe Basarab*, scriere atât de românească în spiritul ei, compusă de un român și adresată unor cititori ai lumii românești, nu poate aparține - căci a fost redactată în slavonă - literelor românești, cărei literaturi o „repartizăm”? Celei bulgare, fiindcă limba era mediobulgara? Ori celei sârbe, căci superstratul lingvistic este >eninent? *Descripția Moldaviei* a lui Cantemir cărei literaturi aparține? Celei „latino-europene”, întrucât a fost scrisă în idiomul folosit de umaniștii timpului? Celei nemțești, căci i-o ceruseră doar academicienii berlinezi? Sau celei rusești, pentru că a redactat-o în Rusia?...

Opresc aki șirul întrebărilor (unele retorice), întrucât continuarea lor ar însemna, pe de o parte, construirea unui demers realizat în absența oricărei informații despre modalitățile practicate în cercetarea scrisului vechi în oricare parte a Europei, iar pe de altă parte necunoașterea (și uerecunoașterea) specificităților literaturii române medievale. Mă scutesc a întinde această serie tocmai răspunsurile, de multă vreme formulate de unul dintre cei mai importanți cunoscători ai literaturii slavone din spațiul românesc, profesorul Ioan Bogdan, în câteva texte *însemnătatea studiilor slave pentru români*. București, 1894, și *Cultura veche română*, București, 1898 - capitale pentru fundamentarea unui punct de vedere corect în privința scrisului slavon din Tarile Române. Literatura română de expresie slavonă reprezintă nu numai o **paite** integrantă a întregului proces literar național, ci și o probă strălucit trecută (fie și în fața unei Europe orientale) a capacității de performanță a cărturarilor noștri pe durata a două secole și mai bine. Această etapă - spunea cineva cu multă dreptate - nu crește o „pretară” a literaturii veacului al XVIII-lea, ci o secvență bine definită, cu țeluri clare, cu contururi limpezi și, mai cu seamă, cu funcții însemnate pentru desfășurările de mai târziu în întreaga spiritualitate românească. Nu întâmplător, arunci când vor declanșa mersul biruitor al limbii române în propria literatură, scriitorii veacurilor al XV-lea și al XVII-lea, mai ales, vor opera recuperarea în românește a marilor texte pe care înaintașii le redactaseră în slavonă. Dacă nu **ar** fi simțit că sunt *ale lor*, dacă tiu ar fi deslușit în substanța lor același

ethos care le dirija și lor opțiunile capitale, le-ar fi ignorat cu siguranță, cercul de traducători din jurul lui Udriște Năsturel n-ar fi osrenii pentru prefacerea *învățăturilor lui Neagoe Hasarab* ori a *Vieții patriarhului Nifon* și nici Varlaam mitropolitul n-ar fi inclus în sumarul *Cazaniei sale* acea *Mucenicie a Sfanțului han cel Nou de Li Suceava*. Acest lucru nu s-a înrâmpat, însă, pentru că, într-adevăr, drumurile însemnate ale literaturii române s-au croit în acea vreme când românii scriau în limbi de împrumut (căci, să nu uităm, lângă slavonă, ei au continuat să folosească, în cancelariile domnești mai ales, latina și greaca) și tot în acea vreme s-au alcătuit careva dintre caracteristicile de durată ale „mersului” specific al literelor noastre (modelul „eroului exemplar” autohton, pe care Ureche îl va impune, nemurind chipul lui Ștefan cel Mare, se află, totuși, în *îetophețul de când, cuvîului Dumnezului, s-ajnceput Țara Moldovei*). Acestui „mers” specific se cuvine să-i atribuim, cu îndreptățire, rexele scrise de români în limbi de cultură, precum slavona, latina ori greaca, dar și în alre idiomuri (polona, italiana, franceza, germana și altele), precum și compunerile unor străini integrați spațiului nostru (mă gândesc la grecul Matei al Mirelor, cel împământănit aici, dar și la Cavrii Protul ori Stavrinus, greci și ei) sau apropiari lui. „Dubla apartenență” literară a celor din urmă mi se pare indiscutabilă, dar drepturile pe care literatura română le are asupra unora dintre scrierile lor le socor la lei de limpezi.

+

Pentru mine - și cred că pentru oricine cercetează cu atenție și fără presupozitii deformatoare evoluțiile petrecute în cadrul spiritualității românești - *mersul european* al culturii române și ritmul ei sincronizat - sigur, cu unele toleranțe - cu dezvoltările continentale sunt absolut incontestabile. Și găsesc un sprijin confortabil în concluziile istoricilor artelor figurative, care, mai puțin reticenți, mai atenți și vădit mai mobili în analizele lor, au pus în lumină sintezele succesive dominate de duhul medieval, de deschiderile renascentiste, baroce etc.

Firește, realitatea unei producții literare nu poate fi „atacată” cu scheme examinatorii prestabilite și înghesuită, cu orice chip, în

structuri construite apriori. Dar aceeași realitate îl ohligă pc cercetător 53 nu lase deoparte nimic din ceea ce ar purca fi „purtăioi de semnificație”. Ca, de pildă, *efortul interior*, prezență neîntreruptă in literatura româna și cu rosturi de neocolir în propensiunea literelor românești, ori *relațiile* pe circ literatura noastră le-a stabilit de la bun început cu „lumea spirituală” unde i-a fost dat să se nască, relații pe care le-a diversificat apoi, extinzându-le către un Occident de unde putea împrumuta întâi „veșminte” non-medievale, tordeauna (zicea Jolian Huizinga, în *Amurgul Evului Medii*) mai lesne de translat decât spiritul nou.¹ Dar să nu avansez. Literariira românească s-a plămădit, în zorile ei, în cadrul *ariei culturale răsăritene*, spațiu cu multiple delimitări, care s-a format pc temeliiile tradiției culturale si literare (srrăhicîtc!) bizantine și a utilizat, ca instrumente de comunicare si purtătoare ale valorilor culturale, limbile greacă și slavonă. *Procesul de europenizare* a culiurii române începe aici, în Kuropa de Sud-Est, în aria de marcă bizantină ce a adăpostit evoluții particulare și a propulsat modele și structuri specifice. *Strădania românească* spre propensiune aici își are motivația și explicațiile, în cuprinsul acestei „arii” și, mai strâns, în interiorul propriului spațiu. Complexul românesc, ca și ortodoxia, se dezvoltă mult mai bine și mai coerent dacă este privit „din lăunrru”. Ignorarea diferențelor de tradiție și de doctrină creștină ce există între Răsăritul, căruia i-au aparținut românii, si Apusul european, lăsarea la o parte a mentalului caracteristic românesc blochează înțelegerea semnificațiilor unui „mers” cultural specific.

F.xtinzându-și progresiv sfera de interese, cultura română a stabili de timpuriu legături, directe ori indirecte, și cu cealaltă arie, apuseană, a construcției spirituale europene. Resorturile intime ale culturii române, receptivitatea prin care întotdeauna s-a caracterizat au făcut ca intrarea în relație cu Occidentul „latin” (de fapt, o restabilire a unor legături brutal întrerupte de năvălirile barbarilor) să se producă firesc, să dea întregului ansamblu ce se edifica la noi un caracter complex, să ofere posibilitatea urilizării, cu profit maxim, a sugestiilor celor două mari tradiții spirituale ale Europei.

¹ Johan Huizinga, *Amurgul Evului Mediu*, versiunea românească, București, 1970, p. 503.

Pentru etapa care interesează în acest moment al discuției, apelul la *spațiile* și la *criteriile de omologare* pc care le-am socotit adecvate mi-a permis să idenrific în literatura română (de expresie slavonă) din veacul al XV-lea și de mai târziu - pe fondul unor exerciții medievale ce vor continua multă vreme la noi - instalarea câtorva elemente ale *Prereuașterii*. Circumscrierea acestui *curent cultural*, ce s-a insinuat - cu materializări felurite calitativ și cantitativ - pe unele paliere importante ale vieții spirituale românești, a beneficiat, fără îndoială, de raportarea la evenimentele petrecute în zona sud-est si est-europeană, unde, pc platforma comună oferiră de tradiția bizantină, au apărut inovații acceptate quasi-solidar, s-au conturat modele evolutive comparabile. C liim era și firesc, în cadrul *Prerenasterii răsăritene*, fenomen complex și desrul de eterogen, *Prerenășterea românească* a ajuns să-și definească propriile interese, modalități și țeluri, un *profil al ei*.

Nimic mai eronat decât credința că *Prerenășterea* s-a transfoi mat automat, peste tot și întotdeauna, în *Renaștere*. Cu atât mai mult în Răsăritul Europei, unde factorii perturbatori n-au lipsit niciodată. *Prerenășterea răsăriteană* nu a fost decât o fază, distinctă, a unui proces complex căruia dezvoltările liniare, de tip „mecanic”, i-au fost străine. Caracteristicile ei trebuie examinate cu atenție. Voi da un singur exemplu: preueascentiștii de nuanță bizantină descoperiă omul, individualitatea umană, își plasează eforurile exploratorii și de modelare mai cu seamă în sfera unei cmoționalități nedespiinse de un anume psihologism abstract, esențialmente medieval. Din această pricină - și din multe altele, asupra cărora nu mai stărui - mișcarea prerenascenrisră nu poate fi socotită drept un simplu și necondiționat început al *Renașterii*.

Renașterea europeană răsăriteană (pe care o putem numi, mai circumspect, o „desprindere de medievalități”, cu întreprinderi nu întotdeauna încununate de succes, dată fiind „solicitarea” unor habitudini medievale) s-a instalat, cu reușite controlabile, acolo unde s-a putut continua, materializa și maturiza condițiile necesare, în acele culturi, deci, care au putut să-și valorifice capacitatea de sinteză și impulsurile lăuntrice către perfecțiune, „eliberare” și înnoire. Am ajuns, pe baza analizei întreprinse, la concluzia că în cultura și în literatura română din secolul al XVI-lea și din prima jumătate a

secolului al XVII-lea au ființat și premisele, și asphația interioară și forțele necesare acestor procese ce tindeau a preforma și reforma tiparele de gândire și de creație medievale. Odată cu sfârșitul veacului al XV-dea, „ciclul medieval românesc” pare să se fi încheiat. Și nu numai în sfera sensibilității. Nicolae Iorga¹, pentru care veacul al XVI-lea constituia deja un „secol de istorie modernă față de evul mediu ce fusese până atunci”, descifra în fapra politică a unui șir de voievozi, ce avea să culmineze cu Mihai Viteazul, întruparea unei ideologii marcate de modernizare, vizibil desprinse de principiile ordinii medievale. Se poate discuta în legătură cu plasarea în timp, în interiorul veacului al XVI-lea, a acestor semne. Răzvan Theodorescu² crede că „piarra de hotar” în mersul culturii românești dinspre medieval către modernitate (tranziție care, în viziunea domniei-sale, durează până către 1800) trebuie așezată în jurul anului 1550. În ce mă privește, zic că putem descifra destule elemente ale acestei importante modificări și în prima jumătate a secolului al XVI-lea. Precum voi încerca să arăt mai la vale.

Această *desprindere de medievalitate*, petrecută în spațiul românesc (conglomerat eteroclit de inițiative - dintre care unele se lasă descifrate - născut din reinterpretarea unor date aflate în propriile depozite ori din sugestiile propuse de fluxurile exterioare receptate, inițiative din ce în ce mai atente la definirea specifică a procesului culniral românesc), trebuie înțeleasă, corect și exact (feriră adică de exagerări și „generalizări”), în alcătuirile ei și în contextul socio-cultural pe care s-a sprijinit. Ar fi, deci, dacă nu inutil, cel puțin nu foarte relevant, să încercăm a interpreta acest fenomen - mai ales în prima sa sinteză, cea de prelungire bizantină - înarmați cu definițiile clasice, formulate de Jules Michelet și Jakob Burckhardt. Renașterea românească a avut un *timp* al ei, variat motivat, niște *scopuri* particulare și, evident, un *set de funcții* pe care a fost chemată să le exercite. În Estul Europei s-au petrecut niște transferuri în acest ultim plan, al funcțiilor. Aici, de pildă, o parte din atributele Renașterii (atribute

¹ *Istoria Românilor*, voi. V, *Vitejii*, București, 1937, p. 20.

² *Civilizația românilor între medieval și modern*, voi. I, F. dirura Meridiane, București, 1987, p. 6 și urm.

„clasice”, vestice), ale unei Renașteri ce n-a putut ajunge la împliniri concludenre, au fost preluate de Baroc, curent care - în cultura românească, dar nu numai - a desăvârșit contactul cu Antichitatea și a favorizat instalarea unui sistem de genuri literare modern. Și ar mai fi și alte exemple.

Știința literaturii propune trei tipuri mari de sisteme în interiorul cărora se realizează evoluția fenomenelor și proceselor literare. Acestea ar fi: *ansamblul temporal*, în care se adună sistemele epocilor, perioadelor, etapelor ș.a.m.d.; *tipul istorico-cultural*, ce include sistemele naționale, zonale, regionale etc; *complexul estetic-artistic*, unde sunt înregistrate sistemele curentelor literare, sistemele stilurilor și genurilor literare și microsistemele operelor concrete în parte. Construcții dinamice, mobile, aflate în relații de productivă compatibilitate cu modificările posibile, conservând însă și o anumită stabilitate internă, prin intermediul căreia supraviețuiesc constantele macrostrucurii procesului literar, aceste tipuri sistemice, organic legate între ele, reprezintă (doar) aspecte felurite ale organizării unor fenomene cu existență obiectivă. Neîndoielnic că tipul estetic-artistic își păstrează o limpede fundamentalitate, el constituind veritabila materializare a structurii imanente a procesului literar, celelalte două fiind, în fapt, doar expresii sau forme ale trecerii numelui proces prin timp și spațiu. Socot, deci, că putem ajunge, în încercarea noastră, la răspunsuri credibile doar avansând pe calea deslușirii efortului artistic, a intenției conștiente de a scrie „frumos”, întovărășind această tentativă cu cercetarea sistemului de genuri practicate în epoca supusă examenului și a funcțiilor pe care operele literare erau chemate să le exercite.

Situația concretă a literelor românești, mai cu seamă în secolele al XV-lea și al XVI-lea, ne spune că bazele sistemului de genuri literare fuseseră fixate, în marile lui despărțăminte, în medievalitatea bizantină și post-bizantină. Acest sistem admitea cu relativă ușurință multiplicări sau restrângeri, în funcție de subiectele abordate și de finalitățile conturate, genurile și speciile sale - ce aveau negreșit o anumită specificitate - formând adesea niște „complexe” în care etaloanele generatoare erau lesne recunoscutibile. Mi se pare aproape de prisos să precizez că dificultatea cea mai serioasă a unei investigații precum

cea de față consta în delimitarea „secvențelor de literatură”, a faptelor marcate estetic în substanța unor specii ce nu erau propriu-zis literare (chiar într-o definiție foarte lejeră a „literarului”), în texte unde „artisticul” este semnat și uneori ascuns de exteriorizări ascultând de alte coduri. Literatura „artistică” nu accede - în epoca de care mă ocup și în spațiul unde încă a fost dat românilor să viețuiască - decât sporadic către dezvoltări particulare, desprinse de contextele dominante. „Beletristica” (altă decât cea a ficțiunilor consumate de cărțile populare) trebuie, deci, delimitată și descrisă mai ales în interiorul sau în cadrul unor „specii lirice” variate ca orientare, în acele „specii-etalon”, supravegheate de „etichetă”, ce adăposteau scrisul cionicăresc, „cuvintele”, hagiografiile, cazaniile, învățăturile ere, etc. În acest „inventar” eterogen și aparent greu de subordonat, formele literaturii religioase domină. Dar nu covârșesc. Textul laic nu lipsește, după cum, la fel, nu lipsesc nici acele compuneri în care „sacru” este cumpănit cu „profanul”, iar preferințele autorilor (rareori declarate) se îndreaptă vizibil către acesta din urmă. Găsirea dreptei cumpene în judecarea acestor fapte, evitarea judecăților exclusiviste mi se par a fi operații la fel de necesare. (Nu prea ușor de întreprins, din păcate.)

În opinia mea, relația dintre Renaștere și cultura (literatură) românească sau, mai larg, dintr-un proces de esență renaștentistă și cultura Europei de Est și Sud-Est înseamnă, în primul rând, construirea - corectă - a unei probleme ale cărei date să poată defini *europenitatea* acestor construcții literare/culturale. Rezolvarea eficientă a acestei probleme devine posibilă numai (sau mai ales) dacă pornim de la înțelegerea Renașterii ca o mișcare fundamentală de idei, ca o mare mișcare artistică, cu niște scopuri bine (dar nu îngust și exclusivist) precizate și cu o capacitate de cuprindere generat-europeană. La scară continentală, Renașterea a avut de rezolvat anumite sarcini, capitale, grave, între care -- pentru sistemul literaturii „artistice” - trecerea de la scrisul de marcă medievală la cel de factură modernă. Toate literaturile europene au împlinit această prefecere, roade literaturile - și spiritualitatea - pe care ele le reprezentau - au tins să materializeze acest deziderat fundamental, apropiindu-și instrumentele Renașterii. Oihurile și literaturile din Estul și Sud-Estul Europei au năzuit, la rândul-le, a rezolva aceste sarcini și le-au

soluționat apelând în bună măsură la explorarea posibilităților înmagazinate în propriile depozite. Dar, întrucât din varii motive în această arie a Europei Renașterea nu a izbutit să atingă un nivel concludent, o parte din funcțiile „setului” renaștentist va fi preluată și concretizată - ziceam și mai sus - de către Baroc. Așa se face că în literaturile din Europa de Est și Sud-Est, în literatura română în particular, procesul de modificare a sistemului (am în vedere, mai ales, „genurile” literare) a durat până prin secolul al XVIII-lea.

Dacă, însă, cercetătorii nu se despart de acea înțelegere (dominantă în secolul al XIX-lea și cu prelungiri obstinate până în zilele noastre) potrivit căreia Renașterea apare ca o mișcare culturală, literară, artistică și de idei exclusiv vest-europeană (în care condiții umanismul, de pildă, nu poate găsi adăpost în Europa de Răsărit), dacă nu este de tot părăsita sau măcar serios amendată acea concepție ce identifica forme și manifestări renaștentiste în Europa de Apus, în Peninsula Scandinavă, în țările din Europa Centrală, inclusiv Ungaria și Polonia, unghiul de vedere și grilele de analiză vor rămâne mereu aceleași, limitele fixate își vor conserva inamovibilitatea, nu știu ce faptă insignifiantă a curățirii conditiei obscure din Vestul Europei va fi, pe înalț departe, mai însemnată în istoria continentului decât luptele de la Podul Înalt, Războieni și Călugăreni (l-am „parafrazat” aci pe Victor Papacostea, păstrând însă întreg „năduful” bizantinologului român).

Ceea ce mi se pare de neîngăduț. Pentru că de neîngăduț (ori măcar de neînțeleș) este să trasezi în continuare „hărți” culturale în prelungirea unor analize socotite infailibile, în ignorarea completă a informațiilor și a concluziilor anchetelor întreprinse în ultima vreme de savanții est-europeni, după cum la fel de neîngăduț și lipsit de temei este a te îndoi *de plano* de participarea cutărei sau cutărcii culturale la procesul general-european de primenire.

Și, fiindcă veni vorba de acest proces comun culturilor europene, fic-mi permisă o scurtă digresiune. „Soarta” culturală deosebită a zonei căreia îi aparține cultura română a fost „programată” nu numai de plasarea ei în fascicolul ce continua tradițiile bizantine într-o lume ortodoxă. Pentru mine este limpede - și datele furnizate de istoria culturii materiale surit de neîngăduț în această privință - că în epoca de început (mă gândesc la intervalul de după foaia statelor

roniâneșri) **viața** spirituală a **rumânilor** a fost marcată de un „comerț” relativ intens cu Europa de Apus. Existau, prin urmare, toate premisele ca evoluțiile din spațiul românesc să fie, măcar **în** parte, dirijate de aceiași factori ce acționau și în Vest. Evenimentele politice petrecute în Balcani au produs, însă, în acest plan serioase dereglări, întrerupând contactele. Așa s-a făcut că, exact **în** acea epocă **în** care în Occident se maturiza umanismul și „explodează” Renașterea, în zona noastră al cărei destin a fost plasat brusc sub semnul atât de dramatic și de costisitor al *cruciadei* - forțele spirituale căpătau, preponderent, o altă direcționare. Centrul de greutate se muta, în condițiile unei propensiuni culturale, nevoită să învingă multe și grele obstacole, către protejarea tradițiilor și a ființei naționale (țeluri ce motivează îndestul *opțiunile* de durată ale cărturarilor), spre conservarea **valorilor** culturale și literare. Or, aceasta se putea face - și iarăși evoc condițiile de atunci - mai ales printr-o maximă concentrare asupra *sinelui* spiritual, prin apărarea structurilor vieții sufletești, a **Tradițiilor**, a capacităților și a formelor de manifestare deja achiziționate. Reinterpretarea acestora s-a configurat ca obligatorie, de neocolit.

În acest context, soluția ce putea asigura accesul către rafinare și evoluție a fost căutată în propriul patrimoniu, în acea tradiție filosofică, literară și, în genere, culturală, moștenită de la bizantini. Astfel cred că pot fi definite împrejurările, solul în care a zidit - cu notele ei specifice - *structura prerenascemiui românească*, participantă, ziceam, cu contribuții importante, la o mișcare mai largă, de tip zonal. Achizițiile Prerenascerii au fost apoi continuate în epoca în care plasez strădaniile, atâtea câte pot fi identificate, ale *desprinderii de medievalitate*. În definirea elementelor ce formează complexul incipient din cultura și literatura română (cu alcătuirii mereu - exasperantă perpetuare! - concurate de producții de descendență medievală) dificultatea constă nu în stabilirea înrâurilor vest-europene - receptate prin diverse filiere (cum au fost cea grecească, polonă ori maghiară) sau direct --, **vizibile** încă de la sfârșitul secolului al XVI-lea și din ce în ce mai evidente în prima jumătate a celui următor. Găsirea acestor puncte de convergență și proclamarea identității lor cu țipatele consacrate sunt operații ușor de întreprins. I-a fel, **definirea** locului lor **în** sistem. Deslușirea celorlalte elemente, **tendințe**

și mărci de factură renascentistă (răsăriteană), a celor configurate în urma eforturilor lăuntrice, prin valorificarea tradițiilor proprii, cronologic anterioare receptării și interpretării sugestiilor vestice, mi s-a părut mai însemnată pentru definirea declanșării și desfășurării procesului în primele lui faze. Cu alte cuvinte, alcătuirea *momentului post-bizantin* și a *momentului autohton*¹ ale sintezei românești, proiectarea și proclamarea lor (nu tocmai lesne de descifrat) au fost probele semnificative trecute de literatura românească.

Începute sub învelișul unor limbi de circulație regională (slavona îndeosebi, dar și greaca), strădaniile cărturarilor noștri din secolele al XVI-lea și al XVII-lea vor culmina prin impunerea celei mai însemnate izbânde a Renașterii românești - întoarcerea literelor românești în matca lor firească.

Ia o analiză atentă, literatura barocă din Europa de Est și Sud-Est dezvăluie, peste tot, elaborarea unor sinteze de tip particular, naționale ziceam -, dar și „regionale”, „zonale”, căci aici continuă să acționeze canale de comunicare de mult instituite și menținute de factori supinaționali (cei de ordin confesional în primul rând). De fiecare dată, aceste sinteze au apărut din îngemănarea și combinarea (operații ce s-au perrecur în chipuri și la „temperaturi” diverse) elementelor exterioare, receptate odată cu fluxul înrâurilor, cu datele furnizate de tradițiile bine consolidate ale respectivelor culturi. Nimic mai firesc, în aceste situații, decât propulsarea spre planurile superioare a unor fapte, unghiuri de analiză oii caracteristici de marc suprafață proprii barocului est și sud-est european. Sigur că „izogloscle” care identifică trăsături comune ambelor „spații” (apusean și răsăritean) nu sunt deloc puține, căci - se știe - Estul Europei, receptiv al mai multor valuri de înrâuriri, a fost îndatorat - cel puțin în primele etape - culturilor și literaturilor vestice. Este astăzi îndeobște acceptată ideea potrivit căreia pentru literatura ucraineană, să zicem (cea care, alături de literatura bielorusă, a adăpostit primele configurări baroce în Răsăritul slav și - să nu uităm - ortodox),

¹ Așa le-am numit în cartea *Literatura română în epoca Renașterii*, București, Editura Minerva, 1984.

mișcarea literară din Polonia — cu care ucrainenii se aflau aruncați într-o comunicare nemediată - a avut o importanță decisivă. Literatura polonă, sincronizată în genere cu evoluțiile propuse de spiritualitatea vest-europeană, a jucat în această relație un dublu rol: de filieră pentru modelele și înrâuririle apusene și de furnizoare a unor sugestii relativ originale, rod al unor reelaborări proprii. În rândul ei, literatura ucraineană își va asuma, pentru un lung interval de timp, funcția de „placă turnantă”, dirijând „valuri” de influențe către Kst (barocul literar rus s-a alcătuit sub semnul acestor înrâuriri) și Sud-Est, înspre ! ărilor Române și Serbia. Literatura română a asimilat trei (cel puțin) fluxuri distincte, care au transportat în spațiul nostru „modele”, „motive”, „teme” și „forme literare”, ce gravitau în jurul nucleului primar al curentului (apartenența varianțelor „locale” la niște tipare comune nu este estompată de marca diversitate a concretizărilor) și în preajma unor constante ideologice și de sensibilitate baroce. Întâiu între aceste fluxuri (într-o ordine ce este doar a „expunerii” mele, întrucât relațiile dintre cele trei seturi au lungi secvențe concomitente în timp) a fost cel stabilit între literatura română și cea ucraineană (fără a omite, desigur, participarea polonă a acestor legături). Pe seama acestor contacte se așază, de regulă, interesul scriitorilor noștri - începând cu prima jumătate a secolului al XVII-lea — pentru stihurile heraldice și pentru ripărirurile epocii lui Petru Movilă, interes care, pe măsura diversificărilor aduse de timp și de sporirea informațiilor, va cuprinde și alte „genuri” literare, precum proza oratorică, eseistica emblematică ori literatura polemică.

Către sfârșitul secolului al XVII-lea („dată” care ține cont de frecvență, căci, altfel, ar trebui să ne referim chiar la prima jumătate a secolului) începe să se insinueze influența literaturii neogrețești (ca „debută” prin 1690, an când mitropolitul Dosoftei tălmăcea prologul tragediei *Erojili* a cretanului Gheorghios Choriatzis), cu o mare pondere în exercitarea transferului de „informație literară” barocă în întreg Sud-Estul european. Acceprară și integrată fără dificultăți, pe fondul unor date consonante deja încorporate, această înrâurire grecească aducea în mediile românești o literatură ce renascuse apelând atât la cultura bizantină (și la filosofia antică, pusă de acord cu morala creștină, prelucrată de bizantini), cât și la operele scriitorilor italieni (pe care intelectualii cretani, de pildă, beneficiari ai instituțiilor de

învățământ din peninsula, i-au cunoscut nemijlocit), harnici și ingenioși prelucrători ai unor subiecte împrumutate din același tezaur antic sau autori de scrieri originale. „Importul” de baroc italian în literatura grecească este de domeniul evidenței. Cărți celebre, precum *Degli scherzi geniali* a voncrianului Gian Francesco Loredano, sunt traduse în grecește și ajung, în acest înveliș, până în Țările Române; se ivesc prelucrări - multe piese de teatru - după scriitorii faimoși (ca Tasso) sau după autori mai puțin cunoscuți (precum Giambattista Giraldi-Cintio sau Luigi Groto). Cărturarii și literații greci din veacul al XVII-lea și de mai târziu au îndeplinit astfel un nobil și deloc ușor travaliu „transportând” o parte din valorile artistice pe care le crease Occidentul în zona Europei de Sud-Est. Uneori, prin această „mediere” grecească au pătruns scrieri pe care italienii le realizaseră prin prelucrarea unor texte mai vechi (francezești, adesea) confirmând aplecarea creatorilor barocului către producțiile medievale, pe potrivă mentalității și gustului europeanului postrenascentist. Așa stau lucrurile cu romanul *Erotocrita* lui Vincenzo Cornaro, un alt mare „cretan” din secolul al XVII-lea. Această carte (care în lumea grecească s-a bucurat de o popularitate fantastică), tradusă în românește de trei ori și agreată multă vreme de consumatorii de literatură, este o „localizare” după cea *Irmamorarnenlo di due fideimimi amanți* (Roma, 1621), pentru a cărei compunere Angelo Albani Oivietano folosea substanța unui vechi roman cavaleresc provençal - *Paris et Vierme*.

Alături de aceste receptări „mediate” (căci și înrâurirea ucraineano-polonă propunea, până la un punct, modele împrumutate din inventarele apusene), au existat și contacte directe cu barocul apusean, concretizare în absența unor mijlocitori, probe - toate - incontestabile ale ușurinței cu care literatura noastră a asimilat sugestiile generoase ale curentului baroc ce s-a propagat cu o remarcabilă forță pe un spațiu întins. Fără a fi ultimul ca apariție și instalare (pentru că în Transilvania asemenea legături s-au stabilit, cu profituri certe pentru scriitorii români, încă din secolul al XVII-lea), acest flux încheie, cronologic, seria căilor prin care scriitorii români din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea s-au informat în legături cu experiențele barocului literar european. Modalitățile de concretizare vor depăși de această dată posibilitățile limitate de care dispunea simpla

receptare prin tălmăcire (deși traduceri nu conțin: *Aventurile lui Telemac* de Fenelon vor fi traduse în 1772 de un anume Constantin Stănescu și apoi, la începutul veacului al XIX-lea, de Petru Maior; apare în românește — după o versiune grecească datorată lui Ion Rali — romanul *El Criticân* de Balthasar Gracián [în 1794, sub titlul *Critil și Androniu*]; în 1783, cu cheltuiala lui Iordache Darie Dârmănescu, se tălmăcea, direct din franceză, romanul *Alcidalis et Zelide* al lui Voirure, reprezentant tipic al barocului galic), avansând către o asimilare de tip creator. Întrâuririle literaturii baroce vest-europene — rod al lecturilor și al instrucției -, interpretate în chip personal și remodelate în opere originale de o întreagă generație de scriitori români, vor participa, între altele, și la configurarea aceluia *baroc* (un *baroc întârziat*, aplicat unor texte ce promovau, ideologic, iluminismul) pe care cercetătorul Mircea Popa îl identifică - cu dreptate, cred — în mentalitatea literară a unor poeți grupați tradițional în formația Școlii Ardelene, în mijloacele și în tipul de realizare artistică pe care le evidențiază scrierile lor.¹ Nu putem decât să ne alăturăm lui Mircea Popa atunci când acesta afirmă, în urma unei analize pertinente, că „... *Țiganiada* și poemul *Trei viteji As*. Budai Deleanu, *Anul cel mănos* și *Reporta din vis* de Vasile Aaron, *Moașa Eva*, *Cântecul bucătarului*, *Eilis adormită* și *Cercul timpului* de Ioan Barac, ca și teatrul epocii (prelungire a teatrului din colegiile iezuite) sau bucolica pasorală a lui Gheorghe Toma Peșacov {*Dezmierdare, poeticească - n.n.*} poartă fără dubiu aceste amprente ale unei concepții și mod de a vedea lumea barocă.² Lista ar putea fi, desigur, augmentată — căci își află locul între scriitorii baroci și Petru Maior, cel deprins cu oratoria lui Paolo Scgnieri, sau retoricianul Ioan Molnar-Piuariu —, dar constatarea de mai sus îi are în vedere în primul rând pe poeți, în ale căror texte cercetătorul amintit descoperă, refăcând de fiecare dată - util - contextele europene explicative, „o tentație permanentă și debordantă spre iregular, cultivând aglomerarea, excesul, bizareria, în care se consumă experiențe literare

¹ Vezi Mircea Popa, *Tectonica genurilor literare*, Editura Cartea Românească, București, 1980, p. 38-39.

- *Ibidem*, p. 57.

foarte diverse, dar purtând fără-ndoială marca acelei imaginații baroce care își spune cuvântul în ultimă instanță”.¹

Chestionate în legătură cu posibilitățile de a-și legitima apartenența la „lumea literară barocă” (acea „mișcare europeană generală, ale cărei convenții și al cărei stil literar pot fi caracterizate desigur de exact și încadrate în limite cronologice destul de înguste, anume de la ultimele decenii ale secolului al XVI-lea până la mijlocul secolului al XVIII-lea”)² textele scriitorilor est și sud-est europeni răspund în genere convingător. „Constructiv” și stilistic ele au, în multe cazuri, o ținură remarcabilă.

Am putea evoca, desigur, complicatul mecanism al antitezelor pus în mișcare de Antim Ivireanul („principiul antinomic” aflându-se în setul de bază al retoricii Barocului) ori frazele ce vor să stârnească „cutremurarea” (un soi de „meraviglia” localizată) din didahiile aceluiași. La fel de baroce sunt acele versuri care țintesc a produce „stupoare” în curgerea unui poem ce meditează pe o temă gravă (să zicem stihul „Ceriul de noi bate jocurie...” din poemul *VHața lumii*), invesrigarea ingenioasă a unui lexem cu atribute „concettiste” (*sapa*, ca simbol al sfârșitului amar, din amintirii! poem al lui Miron Costin), ca și tâlcuirea — surprinzătoare, fără doar și poate - a unei steme (utilizarea specifică a „emblemelor” era insistent recomandată de retoricele timpului) în cuprinsul unei predici (Anrim Ivireanul, *Cazanie la sfinții apostoli Petru și Pavel*).

Sunt obligat (de frecvența acestor apariții, îndeosebi, dar și de lungul răstimp pe care ele îl populează) să consider că scriitorii se adresau unui public avizat, aveau în vedere puțința cititorului - câștigată prin instrucție și lecturi - de a decoda felurite figuri ale textului și de a recepta adecvat ansamblul scrierii astfel ornate. Se sprijină această presupunere a mea mai cu seamă pe pătrunderea - consistentă - a feluritelor perceptive și modele baroce în „îndrumările de versificație” care intrau în structura cărților de gramatică. Micul

¹ *Ibidem*.

² Rene Wellek, *Conceptul de baroc în cercetarea literară* (versiunea românească a studiului *The Concept of Baroque in Literary Scholarship*), în *Conceptele criticii*, Editura Univers, București, 1970, p. 97.

tratai de prozodie al lui Dimirrie Eusraricvici Brașoveanul, cel scolie la Kiev, include numeroase date care atesră că textele poetice produse în epocă erau în acord cu elaborările normative ce se vor alcătui în a doua jumătate a veacului al XVIII-lea. Și Dimitrie Eustatievîci (pentru care „tehnopagniouul cel retorice.se [...] este acela întru carele prin shimata, adecă prin închipuiri, și prin tropuri, adecă chipuri, să naște meșteșugire...”), și ieromonahul Macarie, un alt autor de „poetică” de pe la sfârșitul secolului al XVII-lea, se află foarte aproape de idealul poetic baroc. Ei sunt mari admiratori ai „jocurilor de meșteșug” (în stare să compună și exemplificări) și își îndrumă cititorii spre asimilarea acelor modalități a căror prezență Barocul o impusese în arsenalul poetului-artifex.

Barocul este și acel „curent subteran” (însemnat, ca poziție, în încercările de definire, întrucât marchează structurile de adâncime izvorând - și, producând la rândul-i - dintr-o mentalitate precis circumscrisă) care condiționează o adevărată (și copleșitoare) „vocație a instabilității”, dirijând contemplarea universului sub semnul mobilității, al fragilității și nonpcrenirății. Evenimentele scurse, istoria deci, dar și alcătuirile din imediata contemporaneitate sunt analizare prin prisma unei copleșitoare instabilități ce generează, natural, nesiguranță¹. Istoricii fac loc în judecățile lor încheierilor furnizate de această „stare de spirit” tensionară (cu profunde motivări în condițiile politice, economice și sociale în care trăiesc) și instituie „labilitatea norocului” între învățămintele majore ce pot fi degajate din cercetarea întâmplărilor trecute. „Așijdcrea a nedejdui” preciza Nicolae Costin în Predoslovnia la *Letopiseșul Țării Moldovei de la zidirea, lumii până la 1691*, utilizând pentru unul din rosturile ce se pot desluși „dentru cciala istoriei” o frază găsită de tatăl său, Miron, la Quintus Curtis -, a nu să reme și pre norocul - carele nîcăiurt multă șădere

Despre poziția privilegiată pe care literarii Barocului românesc o acordă sensibilității (o sensibilitate dobândită de ei mai ales prin instrucție și lecui) și despre participarea acestei *noi sensibilități* la transformările considerabile ce le suferă *modelul uman*, teoretizat și propus conaționalilor, vezi Alexandru Duru, *Vers une nouvelle sensibilité*, în *Cabiers roumains detudes litteraires*, nr. 4/1986, p. 7 și urm.

la un loc nu are - cum să mută, biruitorul, cum să veselește de izbândă”.

Neignorând posibilitățile puse la îndemână de motivul „sorții lunecătoare” (întovărașit de o cohortă de tratări adiacente), poeții se grăbesc și ei să le folosească în compuneri foarte diverse ca factură. Ea o margine a acestui larg evantai se află, desigur, poemul filosofic al lui Miron Costin, iar la cealaltă poate fi plasat romanul filosofic și pastoral *Reporta din vis* (scriere barocă prin ponderea acordată mobilității, schimbării, metamorfozei, traiectelor labirintice)², al cărei autor - Vasile Aaron - comentează nestatornicia lucrurilor omenești și inexorabila deșertăciune care le subminează sprijinindu-se pe morivele literare *fortuna Libilis și ubi sunt?*.

De la înălțimea acestor încheieri, literații Barocului românesc și est-european pornesc, indiferent — curii ziceam — de specia literară sau de modalitatea abordată, acțiunea de *moralizare*. Aplecarea, obstinată, spre descifrarea răsfrângerilor psiho-sociale ale „faptelor literare” încorporate în discurs, concretizată în vetitabile programe de corijare a semenilor, constituie o trăsătură de primă mărime a literaturilor baroce din Europa de Est și de Sud-Est, și a celei românești. Literatura, dar și celelalte categorii de texte pun în circulație o imensă cantitate de proverbe, apoftegme și senrenre. Sensul etic, învățătura, pilda înțeleaptă și îndemnurile spre îndreptare și încadrare în normă (de unde și acru cumva „clasicizant” al acestor scrieri) sunt mereu solicitate faptelor narate și cu deosebire subliniate cititorului de acești moralști ce nu rămân nici un moment srrăini de frământările vieții politice din țară.

Intre factorii care au generat trăsăturile tipologic specifice („zonal” și „național”) ale Barocului literar răsăritean (și, în cadrul lui, al celui românesc) o poziție importantă este reclamată de *tradiția literară bizantină*. În Apus, literatura bizantină, descoperită abia în perioada postrenascenlistă, a participat - și nemijlocit, dar și prin intermediul bestiariilor ce și-au aflat sursa tot în Bizanțul medieval - la „fenomenul de europeanizare a unor tendințe literare specifice

¹ Nicolae Costin, *Opere*, voi. I, Editura Junimea, Iași, 1976, p. 4.

² Mircea Popa, *Tectonica genurilor literare*, p. 52—53.

Barocului¹. Înfrângerile acestei literaturi a căror complexitate cercetătorii au identificat-o în ultima vreme - s-au manifestat mai ales în formele epice, în roman (romanul venețian, de pildă, asimilând exemplar sugestiile bizantine) și în nuvelă².

În aria estică, la noi, marea literatură bizantină, scrierile patristice - comunicând de multe ori o informație filosofică și o încărcătură retorică translate dinspre Antichitate -, „beletristica” (genuri avizate de „bibliografiile” bisericii, dar și altele) se aflau în depozitele locale, reprezentau bunuri culturale în circulație de mai multe secole, contactate sistematic și consultate consecvent. Aceste texte se găsesc pe mesele de lucru ale cărturarilor, sunt citite, folosite și, ca urmare, srbabilirca unor înfrângerii bizantine în diverse opere ale secolului al XVIII-lea - și zicem - nu are de ce să surprindă. Să-l amintim aici doar pe Antim Ivireanul care, scriind - în versuri, căci pocricile baroce nu prețuiau prea mult proza - *Sfiiuri creștine-politice pentru Ștefan Cantacuzino*, apelează frecvent la sursele moștenite din Bizanț. Autorii de discursuri parenetice care l-au succedat vor proceda aidoma. Aescri tradiții literare i se datorează nu confuzia dintre poetică și retorică (cum credea regretata Ioana F^m. Petrescu³), ci predominanța - lipsită de concurență - a retoricii în construirea oricărui tip de discurs. *Frumosul* - în literaturile care au crezut în bizantini - se alcătuiește prin împodobirea discursului, în chip preponderent rcoric.

Retorica bizantină, continuatoare a acelei „științe” care, în Antichitatea târzie, atinsese o înflorire remarcabilă, constant prezentă între instrumentele de formare a intelectualilor est-europeni, trebuie așezară și ca în rândul factorilor (căroră, din motivele expuse mai sus, ne vine greu să le zicem „externi”) ce au condițional, în acest spațiu, configurări distincte. Este semnificativ, în acest sens, acel schimb de misive între orașul Dubrovnik și călugării de la Muntele Athos, cu prilejul căruia, vrând să fie la înălțimea corespondenților - dalmatinii

¹ Ion Isirate, *Barocul literar românesc*, Editura Minerva, București, 1982.

² *Ibidem*, p. 105.

³ *Dicționarul esențial al scriitorilor români*, București, Editura Albatros, 2000, p. 118.

expediaseră o epistolă redactară în cel mai pur stil „marinist” -, cărturarii atoniți consultă vechile retorici și redactează un text ce nu se afla mai prejos din punct de vedere al virtuților stilistice. Privită din acest unghi, alcătuirea mărcilor baroce {mai ales a aspectelor ce țin de „endogenează”) în literaturile din Estul și Sud-Estul Europei capătă, firește, niște lămuriri particulare.

Profilul barocului literar s-a definit, adăugându-și încă o notă specifică, și în urma *relațiilor cufolclorul*. Nu mă voi opri aici asupra surselor folclorice ale unor manifestări literare baroce, pentru că această chestiune merită o considerare aparte. Voi aminti, însă, două dintre acele fenomene ce succed unor foarte interesante (și descrise deja) raporturi de „interacțiune” între literatura cultă (barocă) și complexul culturii populare. Este vorba înrâi de procesul de „barocizare” a unor texte literare „nebaroce”, metamorfoză ce se poate instala printr-o scrie de intervenții produse în timpul transmiterii „prin cirire” a unei scrieri, intervenții ce rin.de „tipul de lectură” și de „angajamentul retoric” pe care îl presupune codul utilizat. Fot nișre prefaceri, datorate de această dată circulației și chiar modificării țelurilor inițiale ale scrierilor, presupune și „folclorizarea” {prin copiere, reproducere, interpretare și transmisie orală) unor compuneri - creații culte darorac, în majoritatea cazurilor, „literaturii de colegiu” - ce dezvoltau teme și motive baroce. Acest *baroc popular* astfel alcătuit cultivă cu precădere comicul, burlescul, vorba în doi peri, aflată uneori în preajma trivialului, grotescul, farsa, pantomima și dovedește că în atmosfera culturală a timpului - în afara mediilor care consumau literatură „serioasă” - existau nișre constante modelatoare înzestrare cu o mare capacitate de organizare și de influențare a „gustului” mijlociu.

Racordarea macro-structurii genurilor la setul formelor literare practicate în Europa de Apus, transferarea în Răsărit a principalelor genuri și specii sistematizate - în Vest - de către Renaștere au fost săvârșite de scriitorii și literații Barocului. În realizarea acestei apropieri - decisivă pentru modernizarea și „europenizarea” sistemelor de genuri literare din această parte a Europei care a desăvârșit concentrarea dezvoltărilor adăpostite de spirirualirățile estice și sud-estice cu mișcarea continentală, specialiștii identifică una dintre cele mai importante funcții exercitate de barocul răsăritean, chiar dacă • - după cum se știe - în acest spațiu curentul nu s-a putut instaura

în chip covârșitor, spre a elimina complet alte centre de iradiere și a estompa total aticlulozanteie preocupări cărturărești fixate de tradiție.

Beneficii majore de pe urma acestor înnoiri - în fond o masivă restructuiare a sistemului, ce nu poate fi pusă în exclusivitate pe seama unor factori exogeni, ea răspunzând, în primul rând, unor necesități interne — au dobândit, în literatura română, *poezia* (cu specializări caic acoperă o „scală” foarte întinsă, de la „meditația filosofică” până la epopeea „în travesti”), *proza oratorică* („gen” ce a produs vârfuri incontestabile), *romanul* și, bineînțeles *leatrul*

Spiritualitatea barocă a mai reușit să definitiveze o relație capitală pentru „remodelările” din structurile culturale românești și pentru integrarea unor fonduri de idei, convingeri și atitudini propice acestor restructurări, anume contactul — de durată, sistematic și profund - cu valorile cuprinse în tezaurul de gândire și sensibilitate al Antichității, cu tezele și principiile promovate de umanismul european.

Este adevărat că aceste „complexe de idei”, receptate mai ales prin instituțiile școlare pendinte într-un fel sau altul de catolicism, au pătruns în spațiul românesc după ce suferiseră, într-o primă epocă, nisre „purificări” solicitate de preceptele faimosului Conciliu tridentin. Dar „curățirile” operate (primi-o „sită” ale cărei spații libere se extindeau pe măsura trecerii vremii) priveau mai ales aspectele morale ce decurgeau din scrierile anticilor. Dincolo de aceste precizări, valabile în genere pentru raporturile, mult comentate, dintre Baroc și ideologia Contrareformei (a căror supradimensionare au dus la exagerări de felul celor ce vedeau în complexul baroc un ansamblu de tentative reacționare țintind, toate, o „releudalizare” a culturii europene), se cade să menționăm că în momentul de față majoritatea cercetătorilor nu uită să înscrie între sarcinile ce și le-a asumat Barocul și pe aceea a continuării. Într-o etapă nouă, desigur, a dezvoltărilor sociale și culturale europene, a multora dintre procesele și tendințele inaugurate de Renaștere. Mai cu seamă în acele zone (cum a fost și spațiul căruia îi aparține cultura românească) unde renodările de factură renaștentistă au izbutiseră să atingă un nivel apăsător. Interpretând creator consecințele crizei postrenaștentiste, prin concluzii pozitive și constructive privind reprezentările achiziționate în *k-gjinrâ* cu reabilitarea și cu individualitatea umană, Barocul a continuat și a desăvârșit marile programe ale Renașterii promovând

în aproape întreaga Europă o cultură atentă și sensibilă la valorile generoase ale umanismului.

Revenind la „purificările” operate de Contrareformă și răspândire apoi printr-un sistem bine organizat de instituții școlare (cu care Răsăritul Europei a venit în contact), trebuie să menționăm că ele au fost departe de a amenda fondul inventarului clasic (să ne amintim că Miron Costin, cel care învățase la iezuiți, nutrea o statornică admirație pentru marii scriitori ai Antichității; este adevărat că el nu-i trece cu vederea lui Ovidiu compunerea unor „versuri necuviincioase”, cauză a exilului la Pontul buxin, dar este departe de a face mare caz de acest lucru), iar dacă luăm ca punct de referință atitudinea renaștentistilor față de același inventar antic, remarcăm cu ușurință continuitatea neștirbită pe care Barocul o dezvoltă în privința resuscitării valorilor clasice și a interpretării lor în duh modern. Prin intermediul umanismului baroc, Antichitatea pătrunde în aria culturală românească după ce fusese „împăcără” cu creștinismul. Asimilarea de tip noiiconflicțial, pe care aceste circumstanțe o asigură, lămurește conviețuirea, în cultura noastră, a elementelor laice cu cele religioase, sprijinite de o tradiție încă puternică. Înțelegem astfel de ce un Udriște Năsturel, căi turar cu vădite simpatii pentru Contrareformă (țalmăcește, cum se știe, din latină în slavonă, scrierea religioasă *De imitatione Christi*), face ca izvoarele clasice să domine elementele provenite din surse sacre în tratatul *Despre generozitate cu care se deschide l'rodul Peuticosiar* din 1649 și, iarăși, de ce înșiruirea de titluri pe care o realizează Miron (Iosrin, spre a da substanță apelului „cercerari Scripturile”, începe cu texte sfinte, dar continuă cu opere ale Antichității eline și latine.

Ideile umanismului baroc, noua „stare de sensibilitate” ce se instaurează în mediile cărturarilor români (baza de clasă a acestui curent în aria românească dispune acum de o descriere satisfăcătoare, ce adună pe reprezentanții unei aristocrații cu perspective sensibil mai largi, unele păuni ale clerului și alte categorii cu o participare mai puțin convingătoare cantitativ) au cunoscut traseele pe care urma a le străbate literatura română în trebuinciosul ei *efort de modernizare*. Barocul a marcat o deschidere spirituală reală, a facilitat depășirea unor „obstacole”, de mult artificializate, și a barierelor impuse de anacronicele, deja, tradiții bizantino-slave, a sprijinit consistent strădaniile

(născute încă în veacul al XVI-lea, sub imperiul unor impulsuri lăuntrice de „europenizare”) de gravitare către acea arie culturală căreia poporul nostru îi aparținea prin rădăcini etnice și așezare geografică.

Acesr umanism românesc, care impune prin *civismul său* relevabil („umanismul civic” a fost remarcabil descris de icgretatul Alexandru Duțu într-un șir de contribuții), scoate în evidență aplecarea celor ce-l promovează către gestul militant, către demersul angajat și de intensă ardoare patriotică. Renascentiștii descoperiseră *patria ca istorie* scrutând începuturile ființării poporului și elaborând primele sinteze. Istoricii Barocului, ascultând aceleași comenzi de ordin național, extind conceptul către examinarea *lumii ca istorie*, conferind istoriei naționale locul ce i se cuvine în desfășurarea evenimentelor unei „curgeri universale”. Tendința spre *universalism*, particularitate pertinent barocă, își face loc în contribuțiile de pretenție, cum sunt sinteza rămasă de la stolnicul (âmbstantin Cantacuzino sau lucrările lui Dimirrie. Cautemir, ca și în alcătuirile gievare cumva de asimilarea nu foarte sistematică a izvoarelor, de felul *Letopiseșului Țării Moldovei ele k zidirea lumii până la 1601* al lui Nicolae Costin. F,venimentele contemporane sunt și ele cercetate sistematic și povestite urmașilor cu vehemență și vorbă ascuțită (în funcție de interesele de partidă), pe tonuri acide ori encomiastice, cu intenții demolatoare sau exagerat-laudative. Se face, deci, „cronografic” în manieră barocă, foarte aproape adică de „literatură”, în acea veritabilă explozie de „istorii” pe care o cunosc anii „monarhiei” culturale brâncovenești. Sau chiar curată literatură - pornită tot dinspre istorie - precum în sumedenia de *povestiri versificate* ce se întrec a nara întâmplările „peste fire de ciudate”, „nemaiauzite”, „nemaipomenite” (demne, în tâlcuirea autorilor, de „dezvoltări epopeice”), mai roate căutând, prin producerea unor efecte cu calități „seismice” în rândul cititorilor, să construiască platforma necesară încheierilor moralizatoare (și acestea fiind trăsături și țeluri tipic baroce).

Fluxul acesta de informație și gândire umanistă, participant decisiv la desăvârșirea procesului — început încă în epoca anterioară - de *naționalizare* a culturii și inițiator al dificilului demers de *secularizare* a activităților spirituale, a adus și acele atât de necesare deschideri prin care o cultură poate comunica și poate pretinde confirmări. Umaniștii Renașterii inițiaseră *dialogul intern* cu conaționalii în cadrul efortului

de transmiteie a adevărilor fundamentale ținând de ființa neamului și a limbii. Cărturarii Barocului se *vor adresa*, în plus, *învățaților din alte țări* dorind să le furnizeze și acelora date cât mai exacte despre istoria veche a poporului român. Demersurile, felurite ca modalitate și capacitate de circumscriere, întreprinse de Udriste Năstuicl, Mi ion Costin, Nicolae Milescu, Constantin Cantacuzino ori I)imitrie Camemir nu poc fi înțelese complet decât dacă sunt abordate din această perspectivă. Descoperirile fundamentale pc care le fac, în domeniul isroriei, umaniștii români din secolele al XVII-lea și al XVIII-ia și pc care se grăbesc să le comunice semcniloii lor și străinilor, se afla la originea patriotismului vibrant ce anima operele istoriografice. Capătă acum un contur bine precizat, având toate trăsăturile unei *atitudini*, preocuparea față de patrimoniul propriei culturi, față de valotiie epocilor trecute. În prelungirea unor selecții ghidate de gustul și sensibilitatea literare ale veacului al XVIIdea (care indica limpede consumarea unor mutații în structura profundă a întregului ansamblu ideologic), multe dintre operele literaturii medievale, scrise în slavonă, sunt repuse în circulație în înveliș lingvistic românesc. Aceeași convingere patriotică mobilizează și strădaniile de *cultivare și impunere a limbii naționale* (trăsătură prezentă în „descrierile” tuturor mișcărilor de factură barocă din Estul și Sud-Estul european), principiu de căpătâi al „politicii culturale”, inițiată și desfășurată de umaniștii secolului al XVII-lea și de mai târziu.

HAGIOGRAFIA

Literatura hagiografică bizantină a ajuns (de regulă, în „haină” slavă), în cadrul unui „comerț” plin de foloase, slujit de „agenți” specializați ce se deplasau pe trasee ce acopeiau Peninsula Balcanică și Europa de Răsărit, în Țările Române, alcătuiind uu compartiment important al textelor oferite spre *instruire și lectură*. Citirea (în biserică, în trapeză, în chilie) și adâncirea lor produceau și edificarea programatic urmărită (căci istorisirile propuneau „pilde” faimoase), dar și familiarizarea cu particularitățile - utilizabile apoi, prin transfer, în alte compuneri - proprii stilului definitiv conturat al

hagiografiei panegiristice. între alte scrieri, trec Dunărea (parcurgând adesea drumuri lungi ce au ca Incuri de popas și reelaborare Atliosul sau Constanrinopolul chiar} și *viețile și cuvintele de laudă* redactate de bulgarul Eflimic al Târnovei. Scriptoriile românești (cel de la Mânâstirea Neamțu, cu vestitul Gavriil Uric, poate fi folosit ca exemplu) au dovedit o anumită constanță în cultivarea operei patriarhului bulgar, motivată - cred - pe de o parte, de valoarea în sine a textelor și de circulația firească a manuscriselor în interiorul Ortodoxiei sud-est și est-europene (stimulată, fără doar și poate, de curiozitatea și apetitul vizibile ale oamenilor de carte români), iar pe de altă parte, de circumstanțele ce condiționau achiziționarea unuia sau a altuia dintre textele aparținând acestei categorii.

Împrejurările, cu un rol bine determinat în apariția unor *vieți de sfințim* vechea literatură românească, sunt configurate, în majoritatea cazurilor, de gesrul făcut de unii voievozi sau boieri români, care au ținut să-și înzestreze critoriile și să le sporească renumele prin aducerea, în țaiă, a unor relicve sacre. În alte situații, contextul „generator” era preparat de obișnuirele „acte de protectorat”, întreprinse în spațiul Ortodoxiei Răsăritene de aceiași domni ai Țărilor Române. Demersul căuta, evident, să impună așezământul respectiv (ori domnia în chestiune) printr-un plus de faimă, dar avea în același timp și un lesne de deslușit sens de „proteguire”, căci „moaștele” cu pricina erau aduse, de regulă, din teritorii amenințate sau care căzuseră completer sub stăpânirea otomană. Relicvele sacre - obicei al unui cult cu o vechime considerabilă și în Răsărit și în Apus - erau, deci, salvate și ocrotite, iar autorii Transferului binemeritau astfel în fața opiniei ortodoxe.

Unele dintre textele ivite în aceste împrejurări (alcătuirii originale sau prelucrări, cu rol de „localizare”, aparținând unui adevărat „cu reiu” ce reflecta un mod de a recepta și de a crea) nu s-au păstrat. Existența lor poate fi, însă, bănuită, presupusă, căci o „cutumă” litetară impunea apariția lor. Mai mult chiar, scrierile respeaive pot fi „reconstruite” - cum s-ar putea face în cazul *Vieții Sfanțului Nicodim de la Tismana*, compusă, verosimil, de ucenicii marelui întemeietor de viață monastică - cu ajutorul refacerilor și prelucrărilor ulterioare, realizate pe baza unei tradiții literare de necontestat.

Primul „caz”, într-o ordine aproximativ cronologică, ce a prilejuit compunerea sau adaptarea unei *vieți*, trebuie să fi fost construit de încheierea, în Țara Românească, a peregrinărilor moaștelor Sfintei Filotheea. „Etapale” balcanice produsese deja câteva texte demne de luat în seamă. Întâia „etapă” a fost Târnovo: Eflimie patriarhul scrie, prin urmare, *Viața și traiul preacuvioasei maicii noastre Filotheea*, în care descrierea mutării relicvelor în capirala Bulgariei constituie, ca de altfel și în alte situații (E. Turdeanu), singura contribuție originală. Prin 1393-1394 moaștele călătoresc, în refugiu, la Vidin și oferă mitropolitului Ioanșafal Vidinului ocazia de a redacta și el o *viață* a sfintei, cu largă utilizare a versiunii eflimicne. În fine, după 1396, dar nu mai târziu de 1404, relicvele vor ajunge la Curtea de Argeș, urinzând un „traseu al salvării”, lucru bine cunoscut de cei din jur, întrucât un adnotator al „Sbornicului de la Lovec” (Bulgaria) stia, pe la jumătatea secolului al XV-lea, că acea Filotheea despre care scrisese Efrimie se află la Argeș (sl. *Vilotee Argiskoï*). Cercetătorii au presupus că, împreună cu moaștele, a ajuns la Curtea de Argeș și o variantă a *vieții* sfintei („Efrimie” sau „Joasaf”; oricum *Viata Sfintei Filotheea*, scrisă de Eflimie, a fost copiată în câteva rânduri în Moldova de un șir de scriitori ce începe cu celebrul Gavriil Uric). În tot cazul, diaconul Paul de Alep, foarte atentul însoțitor sirian al patriarhului Macarie al Anriohiei, declara că a văzut, în 1653, la Curtea de Argeș, un sinaxar consacrat sfintei în chestiune. Este vorba tot de o viață „prescurtată”, realizată fără îndoiala de cărturarii români pe baza tradiției sud-slave, dar cu vădire adaosuri „locale”. Aceste „participări” ulterioare vor crea în cele din urmă o *tradiție proprie* a vieții sfintei, de care se va folosi către jumătatea secolului al XVIII-lea mitropolitul Neofit Cretanul, amor și el al unui nou sinaxar, în grecește.

Aducerea la Suceava, din porunca lui Alexandru cel Bun, a moaștelor Sfântului Ioan cel Nou de la Ceracea Albă a fost glorificată într-o scriere (tipică pentru Prerenașterea răsăriteană) ce a făcut carieră în literatura română veche: *Mucenicia Sfântului și slăvitului mucenic Ioan cel Nou. care a fost chinuit hi Cetatea Alba* -, care poartă și o

Vezi, Emilia Ciuran, *Călătoriile Patriarhului Macarie de. Antiobia în Țările Române*, București, 1900.

semnătura: „Grigorie, monah și prezbiter în marea biserică a Moldovlahiei”.

Cei patru frați Craiovesti, ctitorii Mănăstirii Bisrită din Oltenia, aduceau, în 1497, în lăcașul pe care îl înzestraseră cu generozitate (după cum atestă un hrisov dat, Ia 16 martie 1491, de Vlad voievod Călugărul) și moaștele Sfântului Grigorie Decapolitul. Ca urmare, în *Prologul* pe lunile septembrie-februarie (culegere de *vieți* de tip rezumativ, cuprinsă într-un manuscris slav de la începutul secolului al XVI-lea, fost al Mănăstirii Bistrița) va fi inclusă și *Viața Sfântului Grigorie Decapolitul*. O însemnare (semnalată de Emil Turdeanu)¹ dintr-un manuscris românesc, prescris în 1745 la Mănăstirea Bistrița, a deslușit cercetătorilor „istoria”, vetosimilă, a elaborării versiunii slavone a acestui text hagiografic, lată însemnarea, tradusă - probabil - din slavonă: „Această *Viață* a sfântului Grigorie Decapolitul o au adus aici în țară doi călugări de la Sfitagora, anume Savane și Gavriil, carii au fost lăcuitori la un schit [...] unde iaste hramul Sfinților Arhangheli, care schit să chiamă lagorova [...]. Scoasă și tâlcuită pe slovenie de cuviosul întru ieromonahi chir Andrii, cu porunca și cu osârdia celui de neam bun și de Hs. iubitor, banul Barbul Craiovescul din Țara Românească”. Cumpărând, deci, din Serbia relicvele (adăpostite acolo după căderea Constantinopolului)² și aducându-le în țară, Barbul Craiovescu pune să se traducă în slavonă, din grecește, și *viata* sfântului. Operația a fost făcută, cred, de cărturarii Mănăstirii Bistrița (însemnarea citată mai sus îl pomenește pe chir Andrii) și textul realizat de ei, acea versiune slavă pe care Emil Turdeanu o bănuia ca intermediar între textul grecesc³ și traducerea românească, va intra, alături de altele, în sinaxarul amintit mai sus!

¹ Varlaam și loasaf. *Istoricul și filiațiunea redacțiunilor românești*, în „Cercetări literare”, I, 1934, p. 26, nota 2.

² F.mi! Furdcantr, *Legăturile românești cu mănăstirile Hilanthir și Sf. Pavelde la Muntele Athos*, în „Cercetări literare”, IV, 1940, p. 70.

³ Edirar de F. Dvornik, *IM vie de Saint Gregoire le Decapolite et Ies Slaves mace'doniens au IX~ siecle*. Paris, 1926.

⁴ Vezi. Emil Turdeanu, *Legăturile românești...*, p. 71.

Către sfârșitul celui de-al doilea deceniu al veacului al XVI-lea, mai precis în intervalul dintre anii 1517 (anul sfințirii ctitoriei lui Neagoe Basarab de la Curtea de Argeș) și 1521 (anul morții lui Neagoe), chir Gavriil Prutul, „adecă mai-marele Sfetagorei”, a scris un text (ale cărui rosturi erau departe de a fi doar religioase) ce „istorisește” întâlnirea unui înalt prelat al Ortodoxiei răsăritene cu spațiul cultural românesc: *Viața și traiul Sfinției sale părintelui nostru Nifon. patriarhul Tartgradului, care au strălucit întru paterni și ispite în Țarigrad și în Țara Muntenească*.

Maniera aceasta va persista încă în veacul al XVII-lea, când întâmplările unei alte martire despre care scrisese Efrimie al Târnovei, Sfânta Parascheva, vor suscita - evident, după ce moaștele sfintei ajung, în 1641, în Moldova - interesul scriitorilor români. Înainte de acest eveniment Matei al Mitelor, egumen la Mănăstirea Dealu și cărturar cu mari merite în renașterea literelor elene, redactase și el, în grecește, o *viață* a sfintei, remaniind fundamental versiunea lui Eftimie și transformând^{w^/Wc/i/patriarhului bulgar într-o viață obișnuită}, de felul celor propuse de sinaxare, unde faptele și povestirea lor își recâștigaseră dreptirile tradiționale.

Varlaam, mitropolitul Moldovei, în *Carte românească de învățătură*, va fi primul între cei ce operează „autohtonizarea” textului. El tălmăcește liber, cu suprimări și reduții (adică într-un chip ce-i este propriu), o variantă „eftimiană” amplificată și îi adaugă o încheiere originală cu țeluri edificatoare. După el, Dosofrei va include în *Viața stpetrecerea svtnțikr* o nouă vcișiune lomâncască făcură după o redacție de *minei*, cu vizibile suplimentări și destule elemente ce reflectă etapa „moldovenească” a peregrinărilor sacrelor relicve. Șirul îl va încheia tălmăcirea, realizată după masiva culegere a ucraineanului D. I uptalo-Rostov.sIri, prezentă în colecția de la Mănăstirea Neamru.

Prin demersurile lui Varlaam și Dosofrei, *viețile de sfinți invrA*, si în literatura noastră, în „colecții”. Fie că alcătuiesc partea a II-a, originală ca itlee, a *Cărții românești de învățătură* din 1643, fie că se asază în culegeri masive, pretențioase, în chipul occidentalei *Acta Sanctorum*, cum este *Viața și petrecerea svinților* realizată de mitropolitul Dosoftei printr-o cercetare și folosire filologică a feluritelor surse. Literatura română veche a asigurai drepturile ce i se cuveneau acestui „gen” foarte important, cu funcții covârșitoare nu doar în

slujire, ei și în doritele șlefuirii sufletești, cultivându-l în roate ipostazele ce-i erau proprii încă din Bizanț: varianta cخرinsa, textul de sinaxar („prolog” în terminologia românească) și redacția de *minei*.

ISTORIOGRAFIA

Scrisul croniciresc, unul dintre cele mai importante genuri ale literaturii române vechi (dacă nu cumva cel mai important), cu texte examinate azi deopotrivă de istorici și de cercetătorii începuturilor fenomenului literar, trebuie privit în întreaga lui desfășurare în timp. Înflorirea remarcabilă a scrierilor cu caracter istoriografie din secolul al XVII-lea și din primele decenii ale celui următor (vreme în care elita cărturărească din Moldova ca și din Țara Românească traversează o criză reală de conștiință, ce îndeamnă la meditație asupra *timpului*) nu a reprezentat nicidecum un fenomen conjunctural. Nivelul, diversitatea, varietatea modalităților de abordare demonstrează că produsele literare ale acestei epoci de vârf sunt firești împliniri ale unor preocupări ce se definesc prin durată și constanță. Încă din secolul al XVI-lea se manifestă în cultura românească un *acut sentiment al istoriei* (indiciu sigur al apariției și încheșării conștiinței naționale), care îi animă, cu aceeași intensitate, pe oamenii politici, ca și pe cărturari, în marcarea către propriul trecut, tentativele de *înțelegere a duratei*, consolidarea legăturilor cu înaintașii și punerea în valoare a tradițiilor naționale (toate semne ale *perenității*, ale unei *permanențe conștientizate*) sunt forme de manifestare ale ideii de apartenență a *prezentului* *hi cursul istoriei*. Secolul al XVI-lea dă acestor eforturi de stabilire a legăturilor cu predecesorii, de conservare a inițiativelor lor, o marcă preponderent culturală. *Zidirea pe vechile temelii*, refacerea unor „semne” așezate de predecesori (operație în care îi vedem exercitându-se pe Radu cel Mare și Neagoe Basarab ori pe Petru Rareș și Alexandru Lăpușneanu) capătă semnificația solidarizării cu trecutul în construirea unui edificiu comun. *Galeriile de voievozi*, venabile „istorii în imagini” (ce apar acum în frescele mănăstirilor de la Curtea de Argeș sau de la Snagov), au același rost și sugerează pilde urmate de marile familii boierești. Tot acum apare un puternic cult al

întemeietorilor, în narațiuni ce propun articularea unor „mituri ale începuturilor” (Dragoș-Vodă sau Negru-Vodă) sau a unor „mituri dinastice” (cum ar fi ce] al Basarabilor, construcție având vădite intenții polirice). Istoria națională, depozitara a faptelor nepieritoare (și înscrisă în letopisețele redactate la curcile voievodale ori în mănăstiri), devine inventar accesibil de pilde, capătă, în interpretarea cărturarilor din veacul al XVI-lea și de mai târziu, acel *caracter exemplar* pe care i-l conferă gândirea umanistă. Secvențele memorabile, capabile să *instruiască* și să *mobilizeze*, sunt evocate de istorici, servesc drept repere fundamentale, intră în alcătuirea *exemplarității* și a *motlelelor*, într-un cuvânt, *istoria* este chemată să participe la construirea *viitorului*.

Ideea *istoriei întregi*, a integralității restituirii, pare a domina gândirea celor ce reînvie trecutul în secolul al XVII-lea, secol al lui Grigore Ureche, Miron Costin și Constantin Cantacuzino stolnicul: o *integralitate* care înseamnă și povestirea faptelor „de la începuturi”, dar și continuarea lucrării înaintașilor. Ureche începe prezentarea evenimentelor de la „al doilea descălecat” (dar nu uită să se ocupe în prealabil de romanitatea primordială spre a afirma marile adevăruri ale nașterii neamului). Uuuându-i lui Ureche, scriind *întâi* letopisețul. Miron Costin nu va renunța nici el la gândul nobil al refacerii primelor timpuri și va scrie, către sfârșitul vieții, tratatul *De neamul moldovenilor, din ce țară au ieșit strămoșii lor*. Neculce chiar, mai puțin preocupat de chesritinile primelor secole ale românilor (pentru ei, lămurite satisfăcător de Miron Costin), propune - prin *O samă de cuvinte-*ni** rezumat în „anecdote” pentru epocile restituite de Ureche și Miron Costin. Dincoace de Milcov, în Țara Românească, stolnicul Constantin Cantacuzino năzuia să realizeze prin *Istoria Țării Românești* tratatul de largă cuprindere a întregului trecut românesc; nu va reuși însă să-l termine. Planul acesta, care era al întregii romanității, va fi împlinit, nu peste multă vreme, de Dimitrie Cantemir, în *Hronic*.

Constatarea devenirii neîntrerupte, identificarea și apărarea propriei Antichități - care făcea din români moștenitorii strălucitei civilizații romane, înțelegerea *patriei ca istorie* (o istorie depozitară a unor învățături urile viitorului - cum zicea Neculce) - au dictat

istoricilor *obligativitatea lucrului fără conținere*, i Ȃntinuarea travaliului înaintașilor devine, pentiu cronicarii moldoveni mai cu seama (precum odinioară pentru istoricii Bizanțului), o operație prioritară. O spune limpede Miron Costin, arătând că, împiedicat de acel teribil complex de obstacole - pe care îl va menționa frecvent („Ce sosiră asupra noastră cumplite acestea de vremi dc acum, de nu stăm de scrisori, ce de griji și suspinuri”) să-și împlinescă gândul de a compune „marele letopiseț”, se așază să înfăptuiască opera ce i se părea absolut necesară. „Deci priimeșie, în ceasta dată, arăra din ttuda noastră cât să nu uite lucrurile si cursul tăiaii, de unde au părăsit a scrie Ureche - vornicul”. Aceeași grijă pentru „cursul tărâi” îl va preocupa si pe Neculce, cel care, enumerându-si predecesorii și contribuțiile lor („Ce de la o vreme [...] târziu s-au apucat Urechi vornicul dc au scris [...]. Iară pre urma acestora s-au apucat dumnealui Miron Costin, vel-logofăt, de au făcut un le'topisării. Și cât n-au putut istovi Miron Costin l-au istovit fuu-său, Nicolai Costin, biv-vel-logofăt”), își proiectează propria lucrare în șirul celor ieșite de sub pana scriitorilor ce trudiseră ca „să nu uite lucrurile”: „Iară de la Dabije-vodă înainte îndemnatu-s-au și Ion Neculce, biv-vel-vornic de Țara dc Sus, a scrie întru pomenirea domnilor”.

Textele lui Grigore FJieche, Miron Costin si Ion Neculce, condeieri ce aparțin celei mai solid constituite „școli de povestitori” din epoca veche, au meritul capital de a ti construit, prin „epica lor uonficcională” care „istorisește fără șă inventeze”, secvențe importante ale traseului povestirii culte românești. S-au spus despre aceste narațiuni că n-au avut o *finalitate estetică*. Ele au fost croire în interiorul unui gen, cel istoriografie, cu rigori bine precizate de o lungă tradiție. De aici s-a ajuns, fără prea marc greutare, la decretarea altor „absențe” cea a „intenției estetice”, de pildă - și, în chip firesc, la proclamarea caracterului spontan, involuntar al izbânzilor artistice, atâtea câte sunt. Căutând și alte temeuri ale apariției acestor valori literare, exegeții au introdus în discuție harul nativ al povestitorilor si amestecul, întâmplător dar benefic, al structurilor populare, cu modele depozitate dc memoria colectivă. Nimic deci despre o posibilă implicare a instrucției si a urmărilor ei în inventarul de instrumente cu care acești scriitori (doi dintre ei, Grigore Ureche și

Miron Costin, având totuși ani buni petrecuți în școli din Polonia) porniseră la alcătuirea textelor. Să fie oare *portretele* - remarcabile în echilibrul și virtuțile lor clasice - din letopisețul lui Grigore Uieche doar materializări ale unui talent nativ, ordonate dincolo de știința (dobândită) dc a compune? Să fie, la fel, zicerile dăituire ale lui Miron Costin numai reflexe ale structurilor unui grai popular la îndemână? Nu cred că aceste întrebări pol primi răspunsuri afirmative. Dimpotrivă, cred că foarte multe dintre datele acestor narațiuni își au sorginea (chiar si în cazul cronicii lui Neculce, autor plasat aproape în exclusivitate sub zodia fericită a unei dăruiri native, ferire de orice adaos cultural) în deprinderi scriitoricești dobândite prin studiu, prin lecturi, prin exercițiu. Acesri scriitori au compus sub semnul retoricii, «iınca/arra ce a guvernat secole la rând alcătuirea textului literar la noi, ca și aiurea. *Efortul retoric* intenționat, nu prea greu dc identificat în toate aceste narațiuni, este de a asigura soliditatea construcțiilor literare, coerența lor și aceleiași strădanii i se datorează și sclipirile literare. Or, pentru Veacul de Mijloc, efortul retoric este identificabil cu *efortul artistic*.

Depart de a fi surprinzătoare, apariția cronicii lui Grigore Ureche către mijlocul celui de-al XVII-lea veac românesc era chiar de așteptai într-o cultură decisă - după o lungă perioadă în care apelase la un veșmânt lingvistic străin (slavona, idiom investit în Răsăritul european cu funcția de comunicare și transfer a valorilor culturale) si după firesn limpeziri — să-și definească propriile rosturi, să-si făurească propriul „vehicul” prin elevarca condiției limbii vernaculare, să contribuie, în fine, la precizarea unei identități. Acest „mijloc” al secolului al XVII-lea are încă nevoie de cercetări sistematice penru a dezvălui circumstanțele, cauzele și mecanismele mentale a căror angrenare complexă a dus la strălucita explozie de carie în limba română în anii 50, la celelalte manifesări ce stau sub .semnul *năzuinței de afirmare*. Era o afirmare preponderent *culturală*, cu nimic mai prejos, cred, decât cea de tip *combatant*, cate preocupase covârșitoi până arunci spiritualitatea românească și o obligase la o îndelungată concentrare asupra ci însăși. Ineficienta eforturilor militare depuse de voievozii români într-o dezarmantă solitudine spre apărarea ființei naționale și a (cum spusese limpede Stelați cel Mare) *creștinătății* - adică a *civilizației* - europene, a produs o stare de insatisfacție (cu un

motiv pe caic cronicarii - contemplând cursul istoriei -- îl vor consemna numindu-l „scădere”, o scădere politică, militară, economică etc.) și a cerul compensații. Aceste compensații nu puteau fi decât cele de substanța culturală. Și atunci, cultura românească începe să renunțe la vechile obiceiuri, *se deschide, se redescoperă* (într-o strădanie de construire a unor modele proprii), își redactează cot mai puțin șovăielnic „acte de identitate” (coincidente cu primele manifestări convingătoare ale meditației de factură umanistă, pe care le datorăm în primul rând istoricilor) ce-i proclamau dreptul de apartenență la o Euiopă latină.

Apariția letopisetului lui Grigore Ureche era de așteptat pentru că lumea românească lua în acele momente decizii capitale privind organizările launtrice, capabile să stabilească un rip și un nivel de civilizație. Sunt integrate acum - ziceam - prin traducere, într-un circuit al valorilor de expresie românească, opere importante ale veacurilor precedente *învățăturile lui Neaga? Basarab către fiul său 'Theodosieși Viata patriarhului Nifon)*; se definitivează, ca o încununare a unor încercări mai vechi, marile corpusuri juridice (în Moldova, Etistratie Logofătul traduce în 1646 - după o *Pravilă aleasă* neacceptară de autorități - *Cartea românească de învățătură*, zisă și *Pravila lui Vasile Lupu*; în Tara Românească. Danii) Andrean l'anonianul tălmăcește *îndreptarea legii*, cunoscică îndeosebi sub titlul *Pravila lui Matei Basarab*, lipăriră din porunca lui Matei Basarab în 1652, la Târgoviște), dependente - prin intermediar - de legiurile iomane; sunt abordate programele fundamentale privind edificaiea și consolidarea spirituală (în Moldova, mitropolitul Varlaam tipărește, în 1643, *Carte românească de învățătură*, lucrare de instruire și de protejare duhovnicească, națională și morală; în Ardeal, la Bălgrad/Alba lulia, iese de sub teascuri, în 1648, *Noul Testament*, prin srrădania mitropolitului Simion Ștefan; nu peste mulți ani, Nicolae Milescu va tălmăci și *Vechiul Testament*).

Cartea de istorie își va avea locul ei în acese sistem ce se închea și câștiga în diversitate și coeicnță. Fxistaseiă și până la Ureche încercări de a scrie istotie (și nu doar o istorie națională) în românește, unele păstrate (precum *Cronografia biblică*, redactată la Curtea lui Petru Șchiopul, sau *Cronica universală*, compilară pe la 1620 de Mihail Moxa din izvoare grecești și sud-slave), altele doar

bănuire (precum *Cronica lui Mihai Viteazul*, text pus pe scama logofătului Teodosie Rudeanu, tălmăcirea letopisetelor moldovenești, făcută - se zice - de Eustratie logofătul, ori presupusa „adunare” de cronici muntene, realizată - poate în românește - în anii domniei lui Matei Basarab). Așezat lângă *aceste* întreprinderi, mai mult „țâ» mai puciu întâmplătoare, *Ijtoptșețulu Țării Moldovei, de când s-au descălecat țara și de cursul anilor și de viața domnilor careu scrie de la Dragoș vodă până la Aron vodă* al lui Grigore Ureche, text care în literatura noastră veche deschide un drum și inaugurează o școală, impune prin sistemul ordonator, prin limpezirea unghiului de abordare a faptului de istorie și prin claritatea circumscrierii statutului și a responsabilității autorului. Ureche a făcut un gest capital pentru viitoarele desfășurări și semnifreariv, în același timp, pentru starea de spirit a intelectualității românești din secolul a) XVII-lea. Fără a renunța la tradiția istoriografică internă, pe care o consulta cu considerație, Grigore Ureche schimbă *instrumentul lingvistic și codul* ce dirijaseră până atunci munca istoriografilor. („Inovația - spunea Mircea Scarlar - nu e rupnrră”). O altă înțelegere a responsabilității scriitorului de istoric și a scopurilor muncii aceuia îl îndeamnă să ia poziție față de tradiție, dar uu-l îndepărtează complet de ea. Ureche este un spirit eminentemente pozitiv, un om al informației, neîncrezător față de știrile preluate din oralitate sau părănd produse ale imaginației. De aici, insatisfacția față de maniera de lucru a antecesorilor (purtători și reprezentanți ai rradiiei): „Scriitorii dentăiu n-au aflat scrisori, ca de niște oameni ncasăzați și nemernici, mai mult prosti decât să știe carte. Ce și ei ce an scris, mai nmlr den basne și den povești ce au auzit unul de la altul”. El introduce în scrisul nostru cronicăresc maniera occidentală, cu care îl familiarizaseră lecturile și pe care i-o sugeraseră izvoarele străine consultate. Părăsește slavona, vechiul încă prețuit al literaturii culte, și își scrie cronică în româneșre *[idiom* pe care îl elogiază în chip umanist descoperindu-i strălucita ascendență latină). Renunță la un public virtual cu pretenții (dacă ar fi scris în slavonesre - limbă pe care negreșit o stăpânea textul lui ar fi putut fi citit de la Athos până în Rusia) în favoarea unui cititor real și declanșează *dialogidcu conaționalii*, dialog ce va elimina toate piedicile ce izvorau din ininteligibiliitate și va transmite informații fiindamenrale. „Mai vârtos să înțelegi ce cetești” - va zice mai târziu

Miron Costin căci „a ceti și a nu înțelege ieste a vântura vântul și a fierbe apa”.

Cronica era - în deceniile care adăpostesc apariția elaborărilor în limba română (Teodosie Rudeanu, Mihail Moxa, Grigore Ureche) - o specie de mulț familiară printre genurile lueiaturii române vechi, cu o tradiție istoriografică și literară notabilă. Specia, cultivată deopotrivă în Apusul și în Răsăritul Europei, a intrat în spațiul cultural românesc sub forma pe care i-o asigurase îndelungata ei practicare în literatura bizantină. Povestind o „istorie pe înțeles” - în care evenimentele începeau să curgă de la Facere -, cronografele și cronicile bizantine au răspuns veacuri la rând dorinței de lectură și de instruire a cititorului mijlociu. Deși nivelul textelor compuse de Ioan Malalas, Zonaras sau Gheorghios Hamartolos (ca să le pomenim doar pe câteva dintre cele părunse, în veșmânt slav, în zona românească) nu era impozant, iar informația adunată în ele nu avea deloc pretenția marilor cărți de istorie bizantine, popularitatea lor a fost indiscutabilă (certificată și de răspândirea lor ulterioară cu traduceri și compilări care porneau de la bizantini, de la Dorothei al Monembazici sau de la Kigalas), ceea ce explică răspândirea acestor „istorii” în versiuni slave pe un spațiu imens și capacitatea lor de iradiere.

Contactele cu aceste compuneri având prime atestări încă în a doua jumătate a secolului al XV-lea - îi vor ajuta pe cărturarii români să depășească destul de repede faza incipientă a consemnării istoriei, materializată în însemnarea lapidară specifică pisaniilor, inscripțiilor funerare, adnotărilor întâmplătoare pe filele manuscriselor. Ei vor renunța la maniera „inscripționară” *apomelniceilor* bisericești, care nu făceau istorie, ci adunau „fapte”, „pomeneau”, comemorau personalități - proprie începuturilor - și vor trece spectaculos la alcătuirea celor dintâi corpusuri încheiate de literatură cronicărească, din îndemn și sub protecție aulică (așa cum se întâmplă, la Curtea lui Ștefan cel Mare), dar și în circumstanțele atât de prielnice exercițiului literar oferite de mănăstiri.

Aceeași literatură cronicărească bizantină, amănunțit și îndelung cercetată de vechii noștri scriitori (să nu uităm că pe la începutul veacului al XVII-lea, un popă, Manuil din Suceava, copia - la solcirea mitropolitului Anastasie Crimca - textul slavon al cronicii

bizantinului Simion Magistrul și Logofătul, zis și Metafrastul), a participai la configurarea primei „școli literare” din istoriografia românească, întemeiată de Macarie, episcop de Roman (admirator al *Istoriei sinoptice* a lui Constantin Manasses și al stilului ictoric excesiv împodobit), și continuată de ucenicii săi - Efrimie și Azarie. Și tot cu ajutorul cronografelelor bizantine s-au realizat la noi primele încercări de *racordare a istoriei naționale la cursul universal al evenimentelor*, încercări datând din secolul al XVI-lea. Astfel au apărut, la puțin timp unul de altul, două mari sbornicecu conținut istoric: cel al lui Isaia de la Slatina, cunoscut și ca sbornicul „de la Kiev”, după locul unde a fost descoperit (în care cronicile moldovenești suni precedate de un compendiu de istorie universală, ce include o cronografie bizantină, o cronică bulgărească și niște anale sârbești), și sbornicul zis „de la Petersburg” (unde secțiunea introductivă are cam aceeași structură). Interesului pentru istoria universală îi răspundea și viciunea slavonă a cronicii bizantinului Constantin Manasses, aflată în circulație în spațiul cultural românesc în secolele al XVI-lea și al XVII-lea. La aceasta *Istorie sinoptică* a lui Manasses, la *Cronograful piscuri* a patriarhului Nechifor, la cronicile lui Zonaras și Simion Metafrastul și la unele letopisețe sud-slave a apelat și Mihail Moxa scriind, pe la 1620, *Cronica sa universală*, întâia alcătuire autonomă de istoric universală în românește. Și nu altele vor fi modelele (dovadă că înlăuntrul culturii române funcționau structurile unei mentalități comune) pe care le va urma, mai târziu, Nicolae Costin în ambițioasa lui năzuință de a compune un *Letopiseț al Țării Moldovei de la zidirea lumii până la 1601*.

Se conturează astfel un drum firesc, străbătut prin exerciții neîntrerupte și prin experiențe ce se revendică în bună măsură prin propriile tradiții, drum care i-a condus pe istoricii români la *descoperirea propriei Antichități*, act fundamental pentru luminarea începuturilor poporului. Primele explicări au forma unor știri izolate (dar concludente, căci circulă pe un palier culniral mediu: călugării de la Mănăstirea Dealu îi comunicau călătorului italian De la Valle, în secolul al XVI-lea, că românii au o obârșie romană) sau sunt îmbrăcate în compuneri în a căror substanță „invenția” ajungea să covârșească aproape sâmburele de informație științifică, stimul (probabil) al acestor tentative. Să amintim doar legenda celor doi eroi

eponimi, Roman și Vlahata, inserată într-o cronică rie la începutul secolului al XVI-lea, pentru a desprinde orientarea acestor încercări de a da substanță „miturilor primordiale” ale poporului român. Ulterior, „tradițiile” vor lăsa locul dovezilor, iar „istorisirilor” ce întunecau faptele în aburul fabulos al legendelor li se vor substitui argumentele demonstrațiilor coerente.

Cronicarii din veacul al XVII-lea, apoi Cantacuzino și Căițiu în **Halatele** lor, își vor asuma, între altele, și lespomabilitatea acestor investigații sistematice. Uemousrrația pe care ei o realizează este complexă. Mă voi opri doar asupra *dezbaterei* prilejuite de chestiunea, capitală, a *etnogenezei românilor*. Pentru Ureche, cărturarul care ajunge cu ușurință la propoziția fundamentală „măcară că de la Râm ne tragem”, avea însemnătate, în propriul demers, mai ales consacrarea limbii române (vehicul al scrierii sale) prin proclamarea unei nobletii greu de contestat: „De la râmleni, cele ce zicem latină, pâine, ei zic panî; carne, ei zic caro, găină, ei zicu galena, muierie, mulier, fâmeia, **feninrj**, părinte, **pater**, al nostru, **no**.vter și alfdde multe din limba latinească, că de ne-am socoti pre amărtinrul, **toate** cuvintele le-am înțeleage”. Pentru cărturarii români ai rimpului, această constatare era una de bun-simț. Udrîște Năsturel, contemporan cu Grigore Ureche, vorbea - în 1647, într-o prefață dedicată mitropolitului Varlaam, *tipărită* - despre înrudirea din limba latină și română, după ce îl aiâr.tsc pe Matei Basarab ca domnind psre „țările dacice”. Nu nedei ani mai târziu, Nicolae Milescu face și el eimologizări, constatând preponderența cuvintelor latinești **în** limba română. Nu punem la îndoiala nici accesul reprcznranților mediilor culte românești la celelalte idei capitale ale originii și ființării în istorie ale românilor *vechimea, unitatea și continuitatea* —, de vreme ce într-un manuscris al lui Dosoftei stă scris: „Aflat-ani cirind cum fiul lui Constantin împărat, Consta, au purces asupra vlahilor, adică rumânilor celor de pe Dunăre, să-i bată, cace să rocosisă pre împărăție, și i-au potolit. Diutr-aceea se vede că și mai demult au lăcuit iumani încie-aceste țări”. Lecturile oamenilor de carte erau mult mai bogate decât lasă să se vadă interpretările moderne. Cunoștințele lui Dosoftei (și ale altora, precum stolnicul Constantin Cantacuzino} în legătură cu Iomâni stid-dunâreni îi permit să afirme existența unei unități protoromâne:

„Iară între Bulgaria și ntre Machedonia sânt rumâni din rădăcina cea bătrână, din carea s-au lătit alalt rumâni”.

Ideile exilau în ceicurile cărturărești. Meritul scriitorilor de istorie din veacul al XVII-lea și de mai târziu consta în transferarea **acelor** adevăruri de temelie și în limba vernacul.ir.1, dincolo de mediile intelectuale, unde exactitatea formulărilor putea fi controlată. De aici, reacția violentă - pe deplin justificată - a istoricilor de după Grigore Ureche față de „legenda” intitulată *De ijderenia moldovenilor de unde uitau ei, dc la Maramorăs taste ijderenia lor*, împrumutată de Simion Dascălul, unul dintre incipolatorii cronicii lui Ureche, dintr-un „letopiseț unguresc”, încă ueidentificat. Compunere defăimătoare preluată de acel copist dornic să complcreze, chipurile, textul lui Ureche, dai incapabil să parcurgă izvoarele cu un ochi critic („om de multă neștiință și dc **minte** puțină” - va fi opinia unui cititor contemporan al acestei versiuni), legenda făcea din romani urmașii unor tâlhari descinși din temnițele Romei.

Miron Costin va protesta vehement (M mai târziu, poziția lui Cantemir va fi aceeași) - în predoslovie de la *De neamul moldovenilor* și apoi în cuprinsul lucrării — împotriva acestor „basne”, distingând travaliul nobil al lui Ureche (frază arc o incantație de adevărat imn: „Laud osârđiia răposatului Urechie - vornicul, carile au făcut de dragostea răaii letopisețul său”) de imixtiunile nechibzuite ale lui Simion Dascălul (căruiia îi așază ca tovarăși pe Misail călugărul și pe Eustratie Logofătul): „De aceste basne să dea seama ci și dc această ocară. Nici ieste șagă a scrie ocară vectnică unui neam, că scrisoarea ieste un lucru vecinicu. Gândii ocărăsc înti-o zi pre cineva, ieste greu a răbda; dară în veci? Eu voi da sama de ale mele, câte scriu”. În numele acestei imense responsabilități ce incumbă celor care și-au luat sarcina reînvierii trecutului, Costin pretinde scrieri în care adevărul să nu fie deformat (cu intenții adesea subversive): „Caută-tc dară acum, cetitoriule - scrie el în capitoul I, *De Italia*, al tratatului *De neamul moldovejiilor* ~, ca într-o oglindă și te privește de unde eșu, lepadându de la tine toate celelalte basne, câte unii au însemnații de rine, din neștiință rătăciți, alții din zavistie, care din lume între neamuri n-au lipsirii niciodată, alții de buiguite scripturi și deșarte.”

O atitudine critică a adoptai și stolnicul Constantin Cantacuzino (el își procurase, prin 1670, o copie a cronicii lui Ureche cu

interpolările lui Simion Dascălul) în a sa *htoriiie a Târâi Rumânești*, calificând drept „basne” adaosurile celui ce „a prepus” (copiat) letopisețul. Nestăpânindu-și indignarea, Stolnicul condamna și „sursa”, adică acel izvor străin ce stătea sub semnul precarității raționamentelor și al tendențiozității: „Ci dară acela uncur, au ce va fi fosr, nu știu, de au băsnuitsi au visar ca acelea a zice, sa vede că de puțină știinră și socoteală au fost. Pentru că de au fosi și vrăjmaș, acelu neam de a-l face tot de tâlhari și de furi, nesimțiroriu au fost, nimic [din] ceia ce-i putea sosi și veni pe urmă chibzuind, adecâte că vor râde toți și vor ucârî răutatea și neștiința lui, băbești basne și nesărate vorbe la cei dupe urmă oameni lăsând în poveste, căruia unele sânt a i să zice împotrivă și a-i dovedi minciunile”.

Învățații din cele două Țări Române reacționează, așadar, la unison. Protestul lor nu este doar actul formal al unei mândrii ofensate; el ia înfățișarea argumentărilor științifice, alcătuind prima *dezbateri* însemnată din cultura noastră. Și Miron Costin, și stolnicul Constantin Cantacuzino, și Dimitrie Cantemir (care, în *Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor*, nu trece nici el cu vederea fantezista și infamanta „basnă” pusă în pagină „fără nici o rușine”) demontează „legenda” cu pricina și-i scot la iveală lipsa de temei. Neculce își însușește și el opinia lui Miron Costin, modelul său declarat. Și în luarea sa de poziție (expusă în predoslovie letopisețului) interpolării - Simion Dascălul, Misail Călugărul și Eustratie Logofătul - alcătuiesc un grup caracterizat prin ocolirea spiritului critic: „Apoi au mai făcur după Ureche vornicul și un Simion dascăl, și un Misail călugărul, și un Evstratie logofătul, și iar l-au scris, car au scris Ureche vornicul, până la Aron-vodă. Numai acestie, poaie-fi, au fost oameni neînvățați, de n-au citit bine la istorii, că au defăimat pre moldoveni, scriind că sânt tâlhari. Pentru aceasta dară nimene din scrisorile lor, nici cele ce ar fi fost adevărate, audzite sau vădzute a lor. tiu le pot oamenii crede.”

„Fără istorie - scrie în *istoriia Târâi Rumânești* stolnicul Constantin Cantacuzino - nu numai de râsul altora sântem, ci și orbi, muți, surzi sântem de lucrurile și faptele celor mai de demult ce într-acest pământ s-au întâmplat și s-au făcut, cari de nevoie încă ne era și ne iaste a le ști, pentru ca să putem și traiul vieții noastre a tocmi.” Istoria *-magistra vitae-este* ideea, de factură pur umanistă.

care i-a însuflețit pe cronicarii români din veacul al XVII-lea, cercetarea depozitului de fapte ce pot fi prefăcute în pilde pentru contemporani și pentru urmași transformându-se, în înțelegerea lor, într-o obligație (față de aceiași contemporani și de viitorime). Gândul lui Grigore Ureche, pus pe hârtie cu multe decenii înainte, seamănă izbitor cu cel al Stolnicului (cititor al acestuia): „Au aflat cap și începătura moșilor, de unde au izvorât în țară și s-au înmulțit și s-au lățir, ca să nu se înnece a toate târâie anii trecuți și să nu să știe ce s-au lucrat, să și asemenea fierălor și dobitoacelor celor mute și fără minte”, întemeietorul celei de-a doua tradiții istoriografice românești, gânditor de o limpede factură renescentistă, subliniază apăsat *țelul formalii; rostul pilduitor și educativ* ale exercițiului istoriografie: „Au lăsat rrvod pâ urmă, și bune și rele, să rămâie feciorilor și nepoților, să le fie de învățătură, despre cele rele să să ferească și să să socotească, iar du pre cele bune să urmeze și să să îndirepteze”. Istoria — este părerea lui Miron Costin - trebuie să educe, să știe „ce au fost în vremi trecute, ce mai mulru să hie de învățătură, ce ieste bine și ce ieste rău și de ce-i să să ferească și ceva urma hie cine: domnul den faptele domnilor [...], slujitoriu a slujitorii], că cinesi după breasla sa, cine urmează pre cel cinsteș, cinstii, cuie urmează pre cel rău, rău ieste și rău se va săvârși”. Nu alta va fi, peste ani, opinia lui Ion Neculce: „Deci, fraților cetitorilor, cu cât veți îndemna a ceri pre acest Setopisătu mai mult, cu arăta veți și a va feri de primejdii și veți fi mai învățați a dare răspunsuri la sfături ori de taină, ori de oștire, ori de voroave, la domni și la noroade de cinste”. Prezentul - vrea să spună cronicarul - trebuie să beneficieze de concluziile unui trecut recent (matrice a prezentului), la fel cum acest trecut recent încorporase cristalizările unui trecut mai îndepățat într-un lanț specific, care dădea o nobilă substanță *continuității*.

Ca primi deținători ai adevărilor deslușite din curgerea timpului, cronicarii - cei moldoveni, cu deosebire, dar și cei munteni, Radu Greceanu ori Radu Popescu - se vor strădui să facă operă de pedagogie națională, să-i „învețe” - transmițând informații și „încheieri” — pe contemporani și pe urmași. Ei vor fi, roți, niște mari *moralizatori*, vor judeca faptele cu o balanță controlată și reglată după principii erice ordonate de ideologia dominantă (lumea românească fiind supravegheată de un Dumnezeu drept, dar neiertător) și vor pune

în carte sentințele acestor judecări, fie formulându-le explicit (ca Ureche, în capitole intitulate *JVacazanie silnîm, adevă certarea celor puternici* sau *învățătură și certare*), fie strecurând „învățătura” în chipul vorbei memorabile, preluare de la gânditorii din vechime, din paginile *Sfintei Scripturi* sau din depozitul popular. Toate aceste „opriri” cu rol moralizator sunt pentru scriitori tot atâtea prilejuri de a cerceta sufletele „personajelor”, de a examina resorturile secrete ce declanșează evenimentele și de a clasifica consecințele. Directe și concise la Ureche, pline de subrilitate și cu răsfrângerii (purtând amprenta neliniștii) asupra condiției precare a omului într-o lume pe care nu o poate controla în nici un fel la Miron Costin, surprinzător de moderne în capacitatea lor de a sesiza modificările intime la Neculce, aceste pasaje de inspecție a „lumii dinlăuntru”, a „hirii” (cum zice Miron Costin), sunt primele aplecări sistematice spre reflecție, spre meditație (uneori cu veleități de filosofare) din literatura noastră veche. Bine țesute în text, ele dau ținută cronicilor și le legitimează ca scrieri de marcă umanistă.

După cum, la fel, aceste cărți de istorie (veritabile „cărți de înțelepciune” ale literaturii noastre) câștigă în înălțime și prin propunerile de instruire de tip pozitiv, purtătoare ale unor exemple mobilizatoare. *Modelele de umanitate* construiește, *pildele*, *exemplarițiile* trimis către idealuri combative, extrase din acțiunile unor voievozi iluștri, militanți neobosiți pentru neatarnare, pentru „lege” (legea însemnând atunci nu doar apartenența la credința creștină, ci chiar *fiiințarea* în interiorul unei creștinătăți sinonime cu civilizația), pentru supraviețuire. Un prezent al „scăderii” (stare deplânsă pe diferite rounuri) era mereu și insistent invitat să se nutrească din aceste înalte pilde ale trecutului. Sau măcar să le conreple cu evlavie.

Și mai trebuie prețuire cronicile pentru încă o contribuție. Ele sunt expresii ale unor *scriitori care și-au înțeles pe deplin responsabilitățile*. Grigore Ureche, om al unei singure cărți, ajuns la întâlnirea cu pagina de hârtie ca urmare a unei covârșitoare iubiri de țară, își declară eforturile făcute în căutarea *adevărdui*, spre a nu apărea în ipostaza unui „scriitorii” de cuvinte deșarte”. După el, Miron Costin (răitor într-o lume românească în care exercițiile spirituale se multiplicaseră considerabil) va fi un veritabil profesionist al scrisului. Prețuitor al cărților (în a căror lecrură vedea suprema delectare) și nutrinde o

considerație sacră față de cuvântul scris („scrisoarea” - discurs istoric ori discurs literar), Miron Costin („pildă cărturărească” spre care Neculce privește constant) este deja un condeier cu o înțelegere modernă a *actului scriitoricesc* — urmare a unor gesturi ce au ca premisă și drept consecință *răspunderea* („Eu voi da samă de ale mele, câte scriu”).

Mai guralivi și mai încrâncenați decât moldovenii, scriind din interiorul unei facțiuni boierești sau protejând interesele unui voievod, cronicarii munteni - grupare ceteroclră, „grevată”, zic unii, de nevoia de nume - au scris o literatură variată și compozită, dar de o foarte bună calitate. Discursul lor - *Istoriia Țării Rumânești de când au descălecat pravoslavnicii creștini (Letopiseșul Cantacuzinesc), Istoriile domnilor Țării Rumânești, începătura istorii vieții luminatului și preacreștinului domnului Țării Rumânești Ioan Constantin Brâncoveanu...* de Radu Greceanu ori *Istoria Țării Rumânești de la octombrie 1688 până la martie 1717 (Cronica anonimă brâncovească)* - consonant - în planul finalităților, cu operele moldovenilor, *istorisește* (în sensul precumpănit literar al cuvântului), *instruiește* și *moralizează* cu verva (izbutind și performanța construirii unor „retorici ale imprecăției” - căci, ziceam, sunt aprigi la fire - sau pe cea a manevrării timpului), nerv, ardoare și talent. Structuri recognoscibile pe o arie încinsă, „europeană”, sunt înveșmântate în maniere și modalități stilistice particulare, „muntenești”, și transformate în construcții inconfundabile. Eliberare din contextul unor „recunoașteri” de circumstanță (căci au fost mereu complexate de umbra amenințătoare a superiorității, tacit acceptată de mai toată lumea, a conraților de dincolo de Milcov), care, subliniindu-le „vioiciunea”, „spiritul partizan”, „dispoziția polemică” ori „aplecarea spre invectivă”, le-au îngăduit, cu condescendență, să furnizeze adesea doar material ilustrativ pentru listele de „figuri de stil”, cronicile muntenilor fac o figură onorabilă în planul afișării virtuților literare. Judecata aceasta ar putea fi extinsă și asupra compunerilor isroriografice din veacul al XVIII-lea -, cronicile „paralele la Neculce”, textele zise „minore” - și rezultatele ar duce categoric la extinderea corpusului utilizabil pe reime estetic.

Este de înțeles de ce savanții timpurilor noastre au rezervat un loc important cronicilor între scrierile ce fac din perioada cuprinsă între

jumătatea veacului al XVII-lea și mijlocul celui următor *secolul de aur* al literaturii române vechi.

Destul de repede învățații români din vechime au ajuns la ideea *tratatului de htorie*. O istorie povestită „de la începuturi” (așa cum dorea Miron Costin), care să lumineze problema originii neamului și a desfășurării lui antice face și srolnicul Constantin Cantacuzino (în *htoriiia Țărâi Rumânești*) și Dimitrie Cantemir (în *Hronicul vechtmei a romano-moldo-vlabilor*). Examinarea acestor cărți cu un srarur evidențiu diferit de cel al cronicarilor (ca și *Descripția Mokiavute*, de altfel) necesită un demers aparte, specializat, cc nu-și poate afla locul în aceste pagini.

O „istorie de la Facere”, „istoria lumii mari” le furnizau cititorilor români *cronografele*. Genul s-a bucurat de o popularitate deosebită, aceste texte pătrunzând în spațiul românesc de timpuriu, în versiuni slave sau în originalele grecești. Prezența lor s-a dovedit a fi deosebit de fertilă, aceste compendii de istorie universală fiind folosite pentru „introducerea” trecutului românesc în „cursul” general al evenimentelor, iar mai târziu ca surse pentru compilațiile (Mihail Moxa) sau traduceri (numeroase) în limba română, la fel - sau aproape la fel - au stat lucrurile și în privința *cosmografiilor*, sinteze - foarte citite în Europa și la noi - în care informațiilor de natură geografică li se alătură un abundent inventar istoric.

PROZA ORATORICĂ

Beneficiar, pe de o parte, al unei tradiții remarcabile, înglobând varii texte ce coboară în timp până spre începuturile scrisului românesc, stimulat, pe de altă parte, de „comenzi” constante venite din partea unor consumatori feluriti ca „sediul”, „deschis” și gata să asimileze experiențe diverse, *genul oratoric* nu se pare a fi unul dintre cele mai productive și mai încărcate de substanță sisteme ale literaturii române vechi. Un *sistem* cu câteva zone de cristalizare sigure în funcționare, înlăuntru cărui *elociuia sacră* (cu solide și glorioase temeuri, incluzând și arăt de necesarul nivel propedeutic) își asigură o vădită preponderență cantitativă, în timp ce *oratoria laică*

impresionează prin atribuire ce izvorăsc din varietatea ei (pe măsura scurgerii vremii), din funcționalitatea, tot mai marcantă, a „speciilor” subsumate.

Chestiunile privind evoluția, deloc lineară, a vechii *oratorii religioase românești* (și a elocinței, în genere, cred) nu pot fi abordate fără a „recapitula” datele oferite de prezența, întotdeauna profitabilă, în tezaurul culturii noastre, a mai rurilor acelor opere ce făcuseră faima elocinței creștine din Bizanț. Acest însemnat fond de literatură oratorică bizantină (din marile miscelane slavo-române nu lipsesc scrierile nici unui „clasic” al omilericii orientale) și bizantino-slavă (ce putea fi și a și fosr - frecvent - consultat de scriitorii români) a avui o importanță deosebită pentru mersul „genului” oratoric în cuprinsul literaturii noastre vechi. Mă feresc, însă, să absolutizez însemnătatea „substratului” bizantin și să raportez producțiile elocinței sacie românești numai la zisele modele „clasice”, fiindcă ar rămâne nelămurite unci lucruri, deloc puține. Sau - în cel mai bun caz - explicațiile obținute ar fi incomplete, întrucât geneza textelor românești ce se încadrează în acest „gen” literar se arată a li mult mai complexă. I Joveditoare mi se pare varietatea experiențelor practicate de acei scriitori pe seama cărora am așezat eforturile de „ieșire din medievalitate”, căci nici lui Coresi (ca să citez acest nume „emblematic”, sub a cărui acoperire a fosi făcur public rodul strădaniilor unor cărturari aparținând mai multor generații și unui spațiu cultural întins) și nici mitropolitului Varlaam nu le-a lipsit cutezanța de a cerceta și a scrie și dincolo de tiparele fixate de tradiție. Este neîndoielnic, însă, că în inventarul primordial, în acele codice imense, stufoase, patronate de Ioan Chrisostom și de marii omileți ai Răsăritului, spre care scriitorii români din vechime s-au îndreptat neșovăielnic, se află matricele fundamentale urmare apoi, neabătut, veacuri la rând. *Speciile* cuvântărilor bisericești cultivate în literatura română veche („cuvintele” la sărbătorile ecclesiei, „cuvintele de laudă” consacrate sfinților, „predicile exegetice”, „cuvântările pe teme morale”, „învățăturile” felurite ere), *structurile* lor de temelie, zidite ulterior în chip aparte, în funcție de trebuințele fiecărei epoci, de comandamentele mentale și de „gustul” literar dom *factorii de coagulare* utilizați în discurs și, în burtă măsură, *topica* (un „depozit universal”, ale cărui componente, rearanjate și teidonate, au semnatificat îndelungă vreme

„invenția" literară) au fost furnizate de modelele bizantine. Este de înțeles că, din Medievală și până în epoca Barocului, de la *cuvintele* ce se rosteau la Suceava, în prezența lui Alexandru cel Bun, și până la *didahiile* propuse rafinatei și pretențioasei Curți a lui Constantin Brâncovianu, este un drum lung și complicat. Oratorii Renașterii inovaseră, peotriva puterilor lor, încercând, în năzuința lor de a da rețe adecvate spiritualității pe care o slujeau (năzuință ce ai putea exprima chiar un „efort spre originalitate"), să croiască și aice trasee, dincolo de drumurile îndelung străbătute. Autorii baroci de proză oratorică religioasă vor căuta diversificarea și noutatea, vor dori să construiască discursuri confesionale capabile să impresioneze ideatic și stilistic. Ținta lor rămâne pe mai departe *edificarea spirituală* (întreprindere complexă ce înseamnă „învățătură", „luminare", „moralizare"), platforma de pe care oficiază cunoaște, însă, modificări sensibile și uneltele cu care operează sunt, evident, altele. Vechea *cazanie* (pe care renaștenștii izbutiseră să o „autohtonizeze") cade în desuetudine. Mitropolitul Varlaam al Ungrovlahiei zdruncină obiceiurile interesându-se de reușitele oratoriei sacre din zonele culturale vecine și introducând în circuitul românesc *Cheia înțelesului*, remarcabilă culegere de predici baroce a ucraineanului Ioannîkie Haleatovski. Antîm Ivireanul va scrie *Didahiile* sale, admirabile exemplare, prin mobilizarea resurselor unei retorici militante.

În spațiul *oratoriei laice*, textele se nasc, de regulă, sub presiunea feluritelor trebuințe ale ceremoniilor și ale ceremonialului. Ale ceremonialului aulic (curții domnești, ca prim „sediul", adăugându-i-se curțile aristocraților), ale altor ceremonialuri și circumstanțe protocolare ce implicau, prin natura actelor ce se oficiau („căsătoria", cu impresionanta serie a *orațiilor de nuntă*, ori „înhumarea", însoțită și ea de *cuvântările memoriale*), atitudini și „construcții" literare solemne. Firește, deci, ca în asemenea condiții, dezvoltările pe care le îmbracă acest soi de compuneri oratorice să se afle mai ales sub dominația *panegiricului*, a *encomionului*.

Constatarea noastră are ceva mai puține puncte de susținere în textele *oratoriei juridice, politice sau diplomatice*. Sigur, vechile cronici ale Moldovei și Țării Românești, mărturisind despre existența unei practici oratorice aulice, nu ne oferă „transcrieri" ale discursurilor - nc gândim la *cuvântările* boierilor în divan sau la frecvențele

discursuri de instalare rostite de domnitori (de felul celui pionier de Dimitrie Cantemir - veritabilă chemare la „armonie" - și „rezumat" de Nicolae Costin: „După aceea toate și FJumitrașco vodă au făcut voroavă singur la toți de obște, ea era slovesnic la acestea, dzicându să fie unii cătră alții întru dragoste, pofrindu pre cei bătrâni ca pre nisre părinți, pre cei de vârsra sa ca pre niște frați, pre cei mai tineri ca pre niște fii, arărîud ce ar fi folosul unirii boierești...") - și, adesea, „cuvântări fictive", „literatură", deci Reconstituirile făcute pe seama unor asemenea șrin - posibile, fără îndoială - trebuie privite cu circumspecție. Chiar atunci când nu avem a ne îndoii de sinceritatea acestor „rapoarte" (cum ar fi cel despre *cuvântul zls* de vodă Ștefan Cantacuzino la depunerea sa din scaun în 1716, când domnitorul ce mergea la moarte a evocat, în fata unei asistente numeroase și brodând în preajma unei „teme" familiare, „zădărnica lumii aceștia, după aceasta cerând crăciune dă la tot noiodul și săruindu-i mâna toii"), informațiile sunt cmrnariv neînsemnate **SJ** blochează „refacerea".

fdogiul alimenta însă, din plin, numeroasele *orații* ce se pronunțau la urcarea pe tron a voievozilor ori la sfințirea mitropoliilor, textele - iarăși foarte multe - care constituiau complicatul *protocol oratoric* al sărbătorilor aulice, al festinurilor și al altor ceremonii, *panegiricele* (în românește și în grecește) cu care o „clientelă" intelectuală tot mai rafinară își răsplătea patronii princieri, *disi arsurile parenetice* arat de agreeate.

POEZIA

În paginile ce urmează mă voi opri mai cu seamă, cercetând poezia, asupra „corpusurilor de reguli" de care au ascultat, în succesiune ori concomitent, cei ce și-au încercat puterile scriitoricești în întocmirea versurilor. Aș vrea însă, înainte de a evoca aceste fapte, să-mi spun părerea (repetând-n, firește) în legătură cu câteva chestiuni plasate pe palierul „principiilor" ce ordonează inspecțiile istoriografiilor literaturii române vechi.

Întâi despre opiniile care încearcă să fixeze pentru poezia românească veche un termen *postquem*. Mi se par cel puțin lipsite de

remci și evident neînreieșce de realitatea concretă a producției literare acele încercări exegetice care nu admir să coboare (și asra doar în ultimul timp), în fixarea limitei de început a fenomenului, sub secolul al XVIII-lea. Mă îndoiesc că propusa compensație folclorică, reprezentată prinrr-o literatură bogată și diversă, fără îndoială, funcționează exemplar pe spațiul subordonat unui întreg gen. în plus, nu văd ce motive serioase ne mai por îndemna, astăzi, să decern cu vederea, pe paicursul câtorva secole, textele în versuri aparținând unor autori ca Filothei monahul sau Hustatic de la Funia, Simion Dcdiulovici ori Anastasie Cri mea, pentru a nu-i aminti decât pe cei mai importanți.

Nu există nici o rațiune care să ne îndemne a scoale în afara literaturii române vechi versuri slavone iscălire de cei pomeniți mai sus (și de alții), după cum nu avem nici un motiv să nc îndoim că elegiile, satirele, epigramele ori odele scrise în latinește de Nicolaus Olahus sau Mihail Hafici-fîul, de Johannes Sommer sau de Valentin Franck von Franckensieir (căci alogenii, trăitori între români și scriind - precum umanistul **afiat** în suita lui Despot-Voda - dcspie români, nu trebuie dați la o parte) ar aparține și literarii române. Limba latină, pe care cărturarii români o cunoșteau, nu eta pentru conaționalii lui Olahus o limbă străină, la fel cum nu le era „străină” nici slavona, folosiră vreme îndelungată în literatură.

Daci însă accsre producții pot fi socotite, dîn motivele enunțate, „fenomene organice”, stihurile- ialienești ale lui Petru Cercel (dc care literatura română se cuvine a se interesa) sau - ca să dau un exemplu ce va apărea peste un veac și mai bine - versurile poloneze în care Dosofrei rezuma *Acrostihul sibilinic* se așază sub semnul întâmplătorului. în literatura română *Rugăciunea* lui Petru Cercel, acel *Capitala del Prencipe di Vabicchia* (publicat de Stefano Guazzo în *Dialoghi piaccvoli*, Veneția, 1586), un imn baroc, închipuie un accident; la curtea voievodului el n-ar fi foslr înțeles decât de cei câțiva apuseni care îl însoțiseră pe acest marc european în Târgoviștea sa valahă. Sigur că, pentru aihivele scrisului românesc, ruga lui Vodă Perru constituie o „întâmplare” fericiră, deloc de ignorat:

*Potentissimo Dio del somn/o, ct i/no.
Tu che creasti tl ciel, la terra c 'l mare,*

*CU atigcli de la lua; et l'huom di li mo.
Tu che nel ventre vergine incarnare
Per noi volesti Padre omnipotente,
Et nascere, et mărire, et suscitare,*

dai nimic mai mult. Or, spre păstrarea bunului rost al lucrurilor, se cuvine să despărțim „fenomenul organic” de „accidentul istoric”.

Poezia românească dc expresie slavonă din veacurile al XV-lea și al XVI-lea, adică din acea perioadă în care „marca bizantină” contura un soi de clasicism esi-european, o poezie lirică, este covârșitor de inspiiat și cu destinație religioasă. Cum, însă, am spus mai sus că acesre considerații se inreresază, în primul rând, de descrierea st definirea *preocupărilor pentru poezie* și a *semnului de grup* (unul obligatoriu reoreric) sub care aceste preocupări an tins să se concentreze, voi expune câteva date mai puțin familiare cercetătorilor noștri (ori știute și neexploatate corespunzător), pentru a contura contextul care a generat și a susținut alcătuirea primei tradiții poetice în spațiul românesc, cea care se sprijinea pe depozitul întru totul stimabil al imnografiei bizantine.

Orice poezie pentru ase naște și a reuși să existe are nevoie, se știe, de o gramatică, de o retorică și de un inventar de deprinderi poetice, în acord cu un set de generalizări teoretice. Trei condiții (ce depășesc statutul de „premise”) care, la prima vedere, par de nedescoperit între mijloacele de preparare ce au stat la îndemâna cărturarilor noștri, dar care, totuși, au foslr descoperite de aceia în izvoarele accesibile lor. Elementele de retorică nu lipseau din gramaticile grecești ale timpului și nici din prelucrările și compilațiile slave. Aceleași surse puteau sarisface si dorința de informare în domeniul reoriei lirare. In ms. slav nr. 310 de la B.A.R., copiat în secolul al XVI-lea după ms. slav nr. 72 (ror dc la B.A.R., venit probabil din Serbia, unde fusese scris în veacul al XV-lea), există un „tratată” succint de retorică aparținând lui Ghcorghios Choirovoskos, scriitor, profesor și teoretician bizantin din veacul al VI-lea. Acest „tratată de tropologie”, intitulat *Despre figuri (0 obrazech)*, a rămas destulă vreme **ui** atenția cărturarilor noștri, căci va fi inclus și în alt manuscris copiat în Moldova în secolul al XVII-lea.

¹ Mircea Searls, *Istoria poeziei românești*, voi. I, Editura Mierva, Rucurești, iyH2, p. 62.

Ceea ce face, însă, ca versurile în slavonă (pendinte de o „poetică” înmiera) ale stihuitorilor români (din veacul al XVI-lea, de pildă) să nu pară deloc stinghere, ba dimpotrivă să aibă o motivație pertinentă, este foarte solida tradiție poetică pe care literatura română o contractase în textele slave de întinsă circulație. Cu destulă întârziere, cercetătorii au băgat de seamă că în textele liturgice vechi slave (dar și în alte specii, aparent prozaice) există o tehnică a versificației bine pusă la punct, ajungând chiar până la jocuri de rafinament. Cercetarea organizărilor ritmice și metrice descifrate în felurite compuneri a produs rezultate de care investigatorii fenomenului literar din această parte a Europei trebuie să țină neapărat seamă. Întârzierea cu care au fost observate aceste particularități de structurare ritmică nu trebuie să surprindă. Mult timp, până în secolul al XIX-lea, savanții au taxat imnografia bizantină drept proză curată. Construit după niște reguli specifice, imnul bizantin era scris conrinuu (ca, de altfel, toate textele poetice ale Antichității), utilizând pentru „recunoaștere” un sistem particular de punctuație (ale cărui rosturi Al. Procopovici le-a înțeles la noi înaintea multor învățați), care, odată descifrat, a permis cercetătorilor să sesizeze, în fine, organizarea strofică. Strofa „imnică” se baza pe ritmul silabic obținut prin efectul muzical dar de numărul egal al silabelor din aceeași strofă și de succesiunea regulată a unităților tone și arone. Efectul muzical al imnului era augmentat apoi prin comunicare (obligatorie) cu melodia și dădea slujbei (în final, o marcă „înscenizare”, liturghia ortodoxă fiind un remarcabil spectacol) valențe emoționale sigure. Adresele imnografiilor proveneau dintr-o categorie precisă (Dumnezeu, Sfânta Fecioară, sfinții, unele sărbători religioase; nu erau neglijate nici posibilitățile ofensive antieretice), iar motivele erau procurate, de regulă, din *Sfânta Scriptură*.

Autorii acestei specii de lirică religioasă au fost, mai roți, figuri ilustre ale literaturii bizantine clasice (patristice și post-patristice). În secolul al IV-lea, când imnul s-a constituit ca specie, au scris astfel de texte Ioan Chrisostomul, Grigorie de Nazianz, Efreem Șirul, Vasilic cel Mare. Începând din veacul al V-lea până în cel de-al IX-lea imnografia bizantină a avut câțiva reprezentanți de marcă, precum Roman Melodii] (maestrul troparului), Andrei din Crit, cei doi frați,

Theodor și Roman, călugări la Mănăstirea Studion din Constanținopol, Cassia, faimoasa călugăriță poetesă.

Această „lirică religioasă” a circular intens la noi în cuprinsul shornkelor slavone, apărând în contexte variate destule dintre ele non-liturgice (mă gândesc la imnurile care trec prin sinaxele grecești în prologul slave), obișnuindu-i pe cititori cu acest tip) de discurs literar. În versul imnografic și nu în psalmi trebuie cănratc primele modele de „tehnică” și cele dintâi surse furnizoare de „figuri” pentru „poetii” Europei Răsăritene, între aceștia și pentru stihuitorii români, în această apreciazabilă, ca durată și intensitate, frecvență a poeziei imnului cred că se află explicația siguranței cu care manevra, cândva către sfârșitul veacului al XIV-lea, aceste tipare monahul filorhei de la Cozia, cel care în mirenie se numise Filos și fusese logofăt al lui Mircea cel Bătrân. Pe la 1394, probabil, Filothei a compus ansamblul de imnuri sfavoneșii intitulat *Pripea/f Ia toate praznicele Domnului și ale Născătoarei de Dumnezeu și ale tuturor cuvioșilor părinți, mari și sfinți, marilor și vestiților mucenici și tuturor sfinților deosebiți*. Am făcut, cu ani în urmă, o tălmăcire a acestui „pofielcu” {traducere pe care Mircea Scarfat a publicat-o în antologia sa de *Poezie veche românească*, Editura Minerva, București, 1985), tocmai spre a-i arăta cititorului de azi cum se înfățișau aceste compuneri, înrovărășice, din păcate, în sintezele de istorie a literaturii române de tot felul de inexactități. Slăvind-o pe Sfânta fecioară, călugărul Filothei scria precum scriseseră cândva, cu zeci de veacuri înainte, întemeietorii bizantini ai „genului”. Iară doar două pilde:

I. „/JZ Nașterea Preasfintei Născătoare de Dumnezeu sc cântă aceasta:

Bucură-te, Maric,
Cea încărcată de bucurii,
Domnul este cu tine [lege],
Aleluia!”

V. „Sfântului mare mucenic Dimitrie:

Veniți, voi cei care îi iubiți pe mucenici,
Să-l slăvim pe Dimitrie
Izvorătorul de mir [lege]
Cel plin de osârdie întru mântuire.”

Pripealele lui Filothei, treizeci și [rei la număr, urmau a însoți „psalmii aleși” ai bizantinului Nichifor Vlemmidis. Călugărul român își măsoară astfel forțele cu aurora consacrați, izbânda lui a fost deplină, polieleul său a circulat în numeroase manuscrise slavo-române, a recur în Rusia și a fost chiar tipărit de o imprimărie sârbească din Veneția.

În secolul al XVI-lea, vistișul muntean Simion Dediulovici scrie un imn întru lauda Sfântului Mihail Mărturisitorul, episcop al Sinadelor. Începând cu cuvintele *Svetitelju Bogomudre ty Ivoego pastyronacelnika*, textul își declară, în multe manuscrise unde se află inclus între cântările convenite sfântului, *autorul*: „Facere a lui Simion Dediulovici vistiș”. Cel mai important autor de imnuri al acestui secol a fost, probabil, protopsaltul, un profesionist deci, P^ustatie, între ale căruia compuneri se află și un *Imn Sfântului Nicolie cel Nou*. Aceluiași sfânt îi consacră un *Cuvânt de Ludă*, pe la 1534, și Theodosie, egumen pe atunci al Mănăstirii Neamț. În ms. slav 117 de la B.A.R., scris în Moldova în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, se află o veritabilă „antologie”, care, alături de câteva rugăciuni /cu titlurile în slavonă și română, consacrate unor sfinți și apostoli (între ele și o compunere înrădită *Pentru ruga lui svtâi Ioannu Novai*), cuprinde și un șir de rețete numite astfel: *Pentru sănătate doamnei. Pentru sănătate coconilor, Pentru sănătate ficioriișilor (boierilor)*. Potrivit descrierii din unele cataloage, pe foile de la sfârșitul codicelului - dispărut înre timp - s-ar afla și alte rugăciuni (unele părând a fi niște repetări): *Pentru sănătate maice a lui vodă, Pentru sănătatea doamnei, Pentru sănătatea cuconilor, Pentru sănătate a fecioriișilor, Pentru sănătate voinicilor, Pentru a tuturor creștinilor, când vor vrea să (se) scoale de Li masă, când vor vrea să încalece*.

În măsura scurgerii timpului, rigorile „genului” vor fi tot mai puțin apăsătoare. *Versul dezbângere al omului căzut către sufletul său*, compus în slavonă, de mitropolitul Anastasie Crimca la începutul secolului al XVII-lea, este în fapt o frumoasă elegie prin care tiparele „imnice” erau aproape uitate iar stihul începea să devină cu adevărat „liric”. Către sfârșind aceleiași veac XVII, tălmăcind imnurile ce însoțeau proloagele adunate de el sub titlul *Viața și petrecerea svintilor*, Dosoftei le așază sub același „semn” care prezidase și mecrificarea psalmilor, indiciu peremptoriu al modificărilor importante petrecute în setul de principii cu care operau versificatorii

români. Vechile imnuri își păiășesc mărcile tradiționale și sună întocmai ca pasajele stihuite din *Acatistul Prccistei*:

„Stihuri

(pentru Sfinții patriarhi de Țarigrad Nectaric, Avsachie și Sisinie)

Nectaric-i vesel de-a la băutura

Nu de cea de basme, ce de-a ta făptură,
în belșug de sațiu, beau cu desfătare
Avsachie, Sisinie, fără de-ntreșraie,

Tutetrei aceștia. Troiță tine Svântă,
Te spun presie Iunie Domn fără de sniântă”

Sau:

„Stih

(pentru Sfântul Ioan cel Scund)

Micșor Ioan de pre stat să arc,

Ce la Dumnedzău are cinste mare”.

Lucrarea „poeticii” imnice (este adevărat, nu în stare pură, căci i se alătură, cred, și sugestii apusene și idei din tradiția psalmică) va supraveghea și așezarea primelor încercări de constituire a unor structuri lirice, în românește de această dată, în secolul al XVI-lea și mai târziu. Presiutrea (transformată în „pilde”) exercitata de rețetele consulare în chip obișnuit, texte abundant încărcate - ziceam mai întinate — cu „organizări” ascultând de un ritm construit și controlat, a dus la apariția și dezvoltarea prozei ritmice. Într-un studiu nu prea luat în seamă¹ Ladislau Galdi, reputat cercetător al versului românesc, identifica astfel de momente de autentică noblețe litetară într-o tălmăcire a lui Coresi (*Cazania a 11-a*):

„Zice Domnul:

Lumina trupului fâste ochiu;

să amu fure ochiul tău piost [...] tot trupul tău luminat va fi;

¹ *Începuturile prozei ritmice românești*, în „Limba română”, X, 1961, nr. 5, p. 402-473.

Să ochiul tău hitlean fură, toi trupul întunecat va fi;
Să amu lumina ce e întru tine întunecară iaste aciia
înrunecul[.-.)"

Sî in *Cronica universală*, compilată pe li 1620 de călugărul oltean
Mihail Moxa:

„Lumină si a patra zi,
începu a podobi ceriul,
cu stelele și cu luceferi,
cu soarele si *cu* luna,
de se întrec una cu alta
intru lauda cui le-au fapt
si sa cunoască oamenii
vremilc ailor.
Puse pre tron mai sus
Al doilea Zeus [...]" etc.

Astfel de structuri descoperă I. Galdi și în *Cartea românească a
învățătură* dîu 1643 a mitropolitului Varlaam. Iară un pasaj, î
ordonarea cercetătorului amintit, prin care csre ilustrată instalare
ritmului psalmodiant al litaniei:

„Fiind supărăți și usteniți
de truda postului,
aflăm svânta și cinstiră cruce
la mijlocul avântului post
Și prăznuim praznic dnmnedzăesc și sufletesc
Pentru puținca odihni
Pentru ca să ne iușurăm
Și să ne întărim
Gătii alarî cale a svântului post.
Căci ca svânta cruce iaste
Agiutoriu/credinciosilor,
Pudre/slabilor,
Izbavire/celora ce sânt în primejdie,
Soție/celor sângurați,
AdâposicahV celor vivorâti de furtuni,

Liniște/celor învăluiti,
'I arie/călugărilor,
Apărare/ mirenilor,
Laudi/iuâcenici lor,
Veselie/săhasrurilor,
Mărturic/piorocilor,
Pildî de învățătură/apostolilor,
Armă tare/împăraților,
învățat ură/dascărilor,
Și tuturor svenrilor/chip bun."

Obiecția care ar tinde să-l deposeze pe Varlaam de merirele
acestor izbânzi literare - căci, vezi Doamne, nu făcea altceva decât să
urmeze, traducând, originalul trebuie eliminată. în locul ci se cade
să așezăm lăuda rea strădaniilor pe care mitropolitul le-a făcut spre a
gasi formă românească efectelor de expresivitate adăpostite de
alcătuirile grecești si slavone pe care le tălmăcea. Cu dreptate socotea
L. Galdi că temeiul acestor reușite se află în „adânca cultură
personală a lui Varlaam". Perioadele lungi ce alternează - în multe
din predicele tipărite în 1643 - cu alte construcții în care „ritmul
psalmodiant" se realizează prin repetiții ternare și anaforice, precum
și numeroasele utilizări ale elementului dramatic îl arată pe
mitropolitul Varlaam drept reprezentant (unul dintre primii) al
Barocului românesc.

Tiparele acestei maniere de a construi stihul se străvăd și în texte
declarat poetice, precum cefe zece „cântice" de culoare calvină, traduse
după originalele ungurești - dacă nu de Pavcl Tordaș (cum este
îndeobșre admis), atunci de vreun cămrrar de prin părțile Banatului -
și imprimate la Cluj pe la 1560-1 570. Metrificarea obținută prinrr-o
ritmare (să nu uitam că e vorba de „cântice") ce susține dezvoltări
ample:

„Ome, pomenesre-tc despre cea moarte tristă,
pomeneșre-tc despre ceasul morției ralc;
pomenește-te, om criștinu, că vei acmușu muri.
Orau se schimbă ca și floare câmpului: demineața
înflorește, iară sara ea saca.
Pomenește-te, om criștinu, că vei acmmu muri.

Despuiat ai venit den trupul mâni-ta; den pământ ești, iară
 în pământ acmușu te vei schimba.

lasă loc si altor procedee ce încearcă să asimileze ripare de origine
 apuseană. (I. Galdi identifica cinci tipuri de organizare merrica).
 Rimele, atunci când apar, sunt precumpănitor gramaticale:

„Că-i nouă roditoriu
 Și-încâ-n toarc agiuroriu
 Mcserernicu grijitor.
 Iesus Cristus ispășitor
 Și dc pagubă sloboziter
 Și mescremieu feritor
 La Tatăl Sfântu grăitor
 Duhul Sfâniu-i învărăror
 Pre izbavă îndreptător
 Triștilor vcscliror
 în suflete hrăboriror".

Modele poetice de factură clasicistă, cultivate într-o Europa ce
 consumase, pe rând, experiențele - fastuoase - renaștiste si baroce,
 nu au rămas fără ecou între cei ce au scris stihuir în spațiul românesc.
 Si n-am să-i evoc aici pe Nicolaus Olahus, „poeta ornarissimus”, sau
 pe Johannes Sommer, autor al unui splendid corpus de elegii,
 pomeniri adesea, dar mai ales pentru a li se contesta „dreptul de cetate”
 și în cadrul literelor românești. îl voi evoca însă pe necunoscutul care
 a compus, în stihuri latinești în preajma anului 1550, epitaful țe specie
 ținând, deci, de foarte diversa literatură epigrafică) de la Mănăstirea
 Silvașului din Transilvania, pi în care era deplânsă moartea Zamfirei,
 frică a lui Moise, domn prin 1529-1530 al Țării Româneșvi. In duhul
 lui Isidor din Sevilla din *Etpnokgicum libri*, anonimul glorifică fapta
 defunctei si printr-un „joc etimologic”, ce transferă strălucirea
 pietrei prețioase asupra purtătoarei numelui derivat de la denumirea
 nestematei. Cele cinci distihuri, scrise într-o latină fără cusur, au
 dreptul la o altă lumină în examinările consacrate literaturii române
 medievale:

„Saphyra Moisini Ducis inclyta filia tandem
 Hoc posuit moriens flebile corpus humo
 Keserio imprîmis uxor dulcissima clausit
 Lumina, fit consort deinde Nisowski tua.
 Si genus excutias nihil hac magne nobile
 Sub transalpina rerra valacha polo videi
 Huic avus et genitor princeps; si caererea spectes
 Hujus majestae virum Dacia utrumque genuit:
 Tu aui ctmque vides Saphirae haec monumenta vcnusrc
 Saphira dic Saphir nomine digna fuit."

îl voi evoca desigur și pe Mihail Halici-fiul, cel care ajunsese în
 1667 rector al Colegiului calvin din Orăștie, dar va fi nevoit din cauza
 convingerilor sale să se autoexilceze într-un Apus unde își va sfârși zilele
 prin 1712. Și îl pomenesc nu atât pentru cele câteva zeci de *carminu*
 în latinește rămase de la el, cât pentru acea *Odă* în românește (*Carmen*
primo et uni genitum l.inguae iiojnano — Romanae Honoribus Fortunae
el Auspiciis Impenetrabilii Dacici Argonautae Praenobilis Domini
Francisci Paricii, Papensis etc. Veteris oculissimi in Illustri Enyedina
haliciastri: natum) consacrară lui Francisc Papai, prin care Halici-fiul
 încearcă să scrie poezie românească după normele clasice:

„Cânt sănătate, sărind la voi, Runianus Apollo,
 Ia toți, cât svânta-n împărăție șederi!
 De unde cunoștince asteptem și știută: ferice
 Dc Amsterdam, prin chărți este-n omenire tipar.
 Lege dreaptă au dată frumoasă cetate Geneva:
 Ecz vine Ftanciscus, cincte Leyda, Paris!
 Prindecî mine surori, cu cest nou ospe: nainte
 Frați, fărtați, Nimfele însă curând
 Domni buni, mari doctori, Dascăli și bunule Doamne
 Cu pace el fiț, cu pâne și sare, rugam."

Valentin Franck von Franckenstein, un sas cam de aceeași vârstă
 cu Mihail Halici-fiul, nu va repera experiența prietenului său (îl
 cunoscuse pe Halici la Sibiu, îi consacrase un „carmen”) și, bun știutor
 al limbii române, își scrie stihurile (care, în unele rânduri, au
 cadență populară) cu un limpede apel la posibilitățile reale ale

idiomului în care se exersa. În volumul tipărit în 1679 la Sibiu (*Hecatombe sententiarum Ovidianarum germanicele imitatorum*), carte ce agrea plurilingvismul baroc, guvernat de versuri latinești, mai toate cu un vădit aer apoftegmatic, adaptate după *Epistulae ex Ponto*, Valentin Franck include mai multe zeci de versuri în românește. În unele cazuri, sentențele ovidiene sunt simple pretexte tematice, epigramele lui Franck (în fapt, niște „comențarii”) atingând o autonomie considerabilă. Doar conservarea ideii fundamentale realizează legătura cu sursa latină, ca în exemplele următoare:

(47)

„Felix cui sua non feci dicere amica potesr.

Valachice

Fericiții-! cel bărbat
Care are pat curat
Cui nevasta poate zice
Nu am făcut. O, voinice!"

(84)

„Pollicitis diver quilibet esse potest.

Valachice

Cc-i făgăduiala
Fără dăiuială
Trecătoare brumă
Fum, vânt, praf sau pume
Iară ce-i în mână
Nu este minciună,"

Dincoace de munți, în Țara Românească și în Moldova, despărțirea de vechile modele, ce fuseseră frecventate (atât cât s-a întâmplat acest lucru) în compuneri slavonești (precumpănitor) și românești, începe să se producă prin deceniul al patrulea al veacului al XVII-lea. Versurile care „împodobesc”, cam de prin anii 30 ai acestui secol, tipăriturile - pătrunzând apoi și în manuscrise - sunt

evidente pendinte de alte „coduri” literare, de experiențe într-ale versificării ce tindeau a-și alcătui, în Europa de Est și de Sud-Est, propriile tradiții. Este o „poezie” ce înseamnă mai cu seamă versificare [chiar în maniera pe care încearcă Dosoftei să o facă familiară cititorului *Psaltirii* sale în versuri: „A lui David Sfanții Prorociei și împărații Psaltire, tâlcuită rumânește pre stihuri cu mimării rocma în slovenim (verosimil „slovenituri” — silabe, cum ne spun slavonismele ce urmează): *rcvnoslozna i podobno okoncaema, adecă în coadele stihurilor pre o glasnică într-un chip tocmită*"], mai ales meșteșug ce se putea învăța prin deprinderea științei de a împodobi textul cu figuri retorice în aceeași înțelegere a discursului ornat. Este „poezia stihurilor herabdice” (prin care literatura română a contribuit la impunerea, în inventarul formelor poetice baroce est-europene, a unei specii particulare de „vers emblematic”), a epigramelor și a panegiricelor dense, ce ornează cărțile, în slavonă, în greacă și în română, pe care tipografiile românești prind a le scoate cu hărnicie.

Această orientare către *modele poetice* „filtrate” (pe varii căi) dinspre Apusul Europei trebuie negreșir așezată în legătură cu noile forme de „comerț” intelectual și literar ce se instituie acum și fac ca *lecturile*, în primul rând, să se elibereze de sub presiunea monopolistă a tradiției bizantino-slave. Kievul ucrainean întâi, înviorat de duhul înnoitor impus de Petru Movilă, lumea literară grecească apoi în plină refacere (chiar în „sedii” aflătoare în Țările Române) dirijează pe rând și dețin funcții ordonatoare în aceste schimburi, ce puneau în mișcare „bunuri” literare și „agenți” culturali, uneori foarte activi. O altă relație ce a înrăurit categoric circumstanțele, favorizând schimbarea (acceptarea ei, în primul rând), a fost cea mai materializată de școlile ce aduc în Țările Române programele de instruire europene. În „planurile de învățământ” ale acestor instituții (fie că e vorba de „schola graeca et latina” sau de școala slavonă, care au funcționat la Târgoviște pe vremea lui Matei Basarab și mai târziu, fie că aducem în discuție „colegiul” întemeiat, cu sprijinul lui Petru Movilă, la Iași în anii lui Vasile Lupu), /w//azși *retorica* („poezia” însemnând, atunci și mai târziu, mai ales „elocvență”) trebuie să se fi numărat printre disciplinele de studiu. Sofronie Poceaski, cel care vine la Iași spre a fi primul rector al „Colegiului” Vasilian și egumen al Mănăstirii Trei Ierarhi (unde școala era adăpostită), fusese la Kiev - ne spune chiar

el în prefața *Euchartsterionului* din 1632 - „profesor de retorică”. Deci și dascăl de poezie, întrucât, după obiceiul timpului, profesorul căruia i se încredința cursul de retorică, era cel ce predase în anul anterior lecțiile de poezie. Întrucât școala ieșeană a început să funcționeze în anul 1640, iar profesorii kievieni trimiși prin alte părți își luau cu ei manualele folosite la C Colegiul Movilcan, presupun că lecțiile de poezie citite în Moldova de latinofonul Poceaski (sau de un altul) trebuie să fi fost foarte apropiate de acel curs ținut la Kiev, în 1637, de profesorul Kotkovskî (*Liber arlis poeticae... Anno Domini 1637*) și păstrat într-o copie făcută de un elev. Ca și alte manuscrise întocmite sau utilizate de profesorii kievieni, și *Poetica* din 1637 descindea din lucrările clasice, atunci, ale genului - cum erau *JacobiPontam Poeticarum insitutionem Ubri trei ori An Poetica Alexandri Donați... libri tres* — și propunea, într-o ordine bine stabilită, „materii” cu caracter general („De necessitate artis”, „Notatio et natura poetices”, „Poctam ex necessitate adhibere carmen et de ordinibus poctarum”, „Quid materia poetae”, „Quis sil poetarum”, „Nomen pocsis”, „Origo poesis”, „Quid sit imitatio” etc.) și indicații de detaliu: „Epopeea și părțile ei” (cu paragraful „Regulile ce țin de frumusețea hexametrelui”), „Despre comedie și tragicomedie”, „Despre poezia bucolică”, „Despre poezia elegiacă”, „Despre poezia lirică”, „Despre poezia iambică și satirică”, „Epigrama și subtipurile ei” (foarte ramificate), despre versurile „curioase” (cărora li se acordă un spațiu însemnat) ș.a.m.d.

Pe un astfel de manual trebuie să fi învățat în Polonia, la Bar, și Miron Costin. Poemul *Vitala lumii* (zvâcnire orgolioasă a unui literat aparținând unui neam obligat de un destin potrivit să recupereze „dascăliile” și „învățăturile”, gest de demnitate și de „acordare” - „[...] ci mai multu să vădă că poate și în limba noastră a fi acest feliu de scrisoare ce se chiamă stihuri”) are toate atributele unei demonstrații „didactice”, încărcate de reminiscențe livești și „ascultătoare” față de modelele sugerate de anii de școală și, deopotrivă, de lecturile ulterioare. Căci versul (în legătură cu a cărei organizare specifică cititorul este prevenit: „Stihul iaste nu ca altă scrisoare dezlegată, ci iaste legată de sileave cu număr”) folosit de Costin este cel polono-ucrainean, de treisprezece silabe (opțiune lipsită de perspective, se va vedea), structură îndelung - probabil - exersată în orele de seminar. Celelalte precizări din *Predoslovie. Voroavă la cetitoriu* și din

înțelesul stihurilor, cum trebuie să se cetească au acru un număr de informații elementare (caracter cu totul firesc, potrivit nivelului bănuț la cei mai mulți dintre viitorii lectori, pe care îi lasă a înțelege că lucrurile sunt mai complicate decât apar în expunerea sumară ce le-o oferă) care tind să stabilească cerutele punți minimale între autor și publicul său nevăzut: compunerea „silavei”, rimele („cuvintele cele de la sfârșitul stihului a doao stihuri să tocmească într-un chip, pe o slovă să se citească, cum iaste: ata-viața, fmnre-munte, lume-spume, i proci”), compensările (pe care lectura - cu glas tare, N.B.) le poate realiza, fenomenele de fonetică sintactică specifice îmbinărilor solicitate de măsură ere. și par a proveni din capitolele rezervate *prozodiei* în toate cărțile de gramatică ale vremii.

Astfel „preparate” (am în vedere și capitolele de poezie ori de versificație aflătoare în gramaticile slovene — precum și cea a lui Meletie Smotrički - folosite în școlile în care se preda [în] această limbă, cum a fost cea de la Târgoviște din vremea lui Matei Basarab), versurile în limba slavonă imprimare în cărțile de la Câmpulung sau Târgoviște, ca și cele risipite prin manuscrise (mă gândesc, mai ales. la excepționalul întru toate — codice slavo-român, păstrat acum la Biblioteca Națională din Varșovia, semnalat de cercetătorul rus I.K. Begunov în 1988, comentat și de mine în *Vocația europeană a literaturii române vechi*, Editura Minerva, București, 1991, p. 218 și urm.) „arară” foarte onorabil. Cam în același timp se nasc și versiunile românești ale acestor stihuri (îl legătură cu care nu pot folosi același calificativ; stângăciile sunt însă de înțeles) ce ornează cărțile în limba română. „Era, deci, înainte de Dosoftei — constara Ilie Bărbulescu¹ - o oarecare atmosferă îndemnătoare la poezie slavonească și românească în același timp; în această atmosferă, versificarea românească cultă ieșea, ca mai coate manifestările vierii noastre literare de atunci, din cea slavă, care-i slujea drept model”. Iu aceste stihuri, savantul ieșean vedea o etapă notabilă a legăturilor literare slavo-românești, dar ne lasă pe noi să medităm dacă „modelele” pe care le amintește erau lăuntrice, „slavo-române” adică, ori au sosit transportate de vreo înrâurire externă. lipsa de precizie persistă și în

aprecierea pe care o tăcea G. Călinescu¹ socotind că „obișnuința” de a deschide cărțile cu o epigramă, adică cu o scurtă versificație omagială pentru principe, trecuse prin tipăriturile grecești și în cele slavone”. Ar fi vorba, deci, de o influență grecească sosită prin filieră slavă...

Ani dovedii, cred, destul de convingător - în contribuții mai vechi (*Udriște Năsturel*, *Barocul...*) - că, în contextul interferențelor spirituale ce au generat și marcat climatul cultural în Țările Române către sfârșitul primei jumătăți a secolului al XVII-lea, sursa acestei maniere de a compune stihuri trebuie căutată în tipăriturile ucrainene ale timpului, care, la rândul lor, preluaseră - dezvoltând impresionant și „barochizând” - o practică a scriitorilor Renașterii poloneze. Cărțile imprimate în Ucraina apuseană sunt cele ce au furnizat cărturarilor români sugeriile și modelele (de la maniera de „tălmăcire” a simbolurilor și până la „formele” metrice) pentru această specie de poezie emblematică reprezentată de versurile heraldice. Până și unele stângăcii, comune în mare parte producțiilor din aria ucraineană și din cea românească, confirmă această relație. Fenomenul de tranziție de la versul asilabic spre cel silabic, mai ales către cel de 13 silabe, prezent în grupajele din cărțile est-slave, marchează și versurile slavone ale celui mai productiv stihuitor din Țara Românească — Udriște Năsturel. Drumul acestui poliscriptor până la structurile limpezi ale versurilor din *Urmarea lui Hristos* (Mănăstirea Dealu, 1647) (care, împreună cu alte compuneri ale aceluiași, sunt socotite de Hans Rothe, îngrijitor al unei voluminoase antologii apărute în Germania - *Die alteste ostslawische Kunstdichtung. 1575-1647*, Giessen, 1977, p. 425, 444, 455, 462 - ca aparținând literaturii ucrainene) sau din *Triodul Penticostar* (Târgoviște, 1649) (și ele revendicate de profesorul sârb Milorad Pavic spre a fi așezate în ipostaza de primă poezie barocă a literaturii sârbești) nu a fost, se vede, deloc ușor.

O întâmplare (fericită, ce e drept) m-a ajutat să constat că relația ucraineano-română - pe care o construise în întemeiat mai ales pe „alături” de factură tipologică și pe presupunerea existenței unor

informații ce puteau să circule - include și elemente mult mai concrete. Am descoperit astfel că în versurile slavone incluse în *Antologionul cĂmpulunge3.n* din 1643 și care, sub titlul (în traducere) *La prealuminata stemă a prealuminatelor case a mărilor lor domnilor Basarabi*, glorifică însemnele heraldice ale voievodului Matei Basarab, Udriște Năsturel (care în această cană își zice, grecizant, Orest) a folosit câteva fragmente din grupajul cu care Gherasim Smotrițki omagia herbul cnezilor din Ostrog în faimoasa *Biblie* din 1581, tipărită în localitatea cu pricina.

Năsturel folosește acest tipar prozodic ucrainean în versurile slavonești (aceleași) ce glorifică stema Basarabilor în *Molitvenicul* slavon din 1635 și în *Pravila mică* din 1640 (carte românească) și îl transferă netulburat, nesesizând (ca și Miron Costin peste câteva decenii) lipsa de compatibilitate, și în stihurile heraldice scrise în românește pentru *Evanghelia învățătoare* din 1642 (în fapt, o traducere-prescurtare a grupajului slavon folosit deja în două rânduri). Versurile din cele trei distihuri, cam pedesre, nu mai au nici „disciplina” silabică a „originalului” slavon:

„Ceasta țeară corbu-ș poartă înttu pecetea ei,
Fericit acum și-au dat adaos peceții.
Scut la pieptul corbului cu un semn ca acela,
Om din jețiu șezându-ș toiag laudă acela,
Mare neam bășărâbesc cu această semnează
Că marea acelor isprăvi a toți să-i vază”.

A doua înrăurire, importantă pentru evoluția stihuirii românești până la Dosoftei, dar și după aceea (prezentă și în compunerile epice), vine din partea versului neogrec numit îndeobște „stichos politikos”. Modelele sosesc prin cărțile grecești imprimate în centrele de cultură neoclenă, dar ele se află și în volumele scoase, la sfârșitul veacului al XVII-lea și la începutul celui următor, de tipografiile din Țara Românească și din Moldova. Nu sunt puține cărțile grecești ce apar acum și în fiecare dintre ele se află una sau mai multe „epigrame” (uneori chiar mici „antologii”) semnate de autori de marcă ai literaturii grecești, dar și de români. Episcopul Mitrofan, prelat dar și tipograf harnic, scrie, pentru cartea patriarhului Nectarie, *întâmpinare în contra primatului papăei* (Iași, 1682), mai multe

¹ *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, F. Dirura, Fundațiilor Regale, București, 1941, p. 52.

epigrame dedicate tipăriturilor cărții. În volumul *In contra ereziilor* de Simeon, arhiepiscop al Salonicului, imprimat la Iași în 1683, se află versuri grecești la stema Moldovei. Stihuri închinat emblemei Țării Românești, scrise tot în grecește, se publică în *Manualul contra schismei papistasilor* (București, 1691). În cartea ce cuprinde *Mărturisirea ortodoxă și Expunere despre, cele trei virtuți* (Snagov, 1699) sunt tipărite versuri semnate de Sevastos Trapezuntul Kyminilis, Ioannes Komnenos, de elevii Academiei Domnești din București și de cei de la școlile grecești din Ianina. Opresc aici înșiruirea; ea ar putea fi foarte lungă...

În încercările de identificare a autorului ce a probat, primul, asimilarea normelor pe care le impunea pretențiosul „stichos politikos” (vers lung iambic), cercetătorii s-au oprit întâi asupra lui Radu Greceanu. L. Galdi¹ citează versurile din *Biblia de la 1688*, opinând că acestea marchează un progres evident în tehnica versificației românești. „Ceea ce este nou în el [în grupajul respectiv - »».] - remarcă și autorii tratatului academic de *Istorie a literaturii române*² — e căutarea unui ritm, interesul pentru imagini plastice și frazele cursive, nu atât de încălcate ca la Varlaam.” În anii din urmă, regretatul Mircea Scarlat localizează prima instalare a „ritmului elegiac iambic” tot într-un text aparținând lui Radu Greceanu - tălmăcirea din grecește a *Povestii de jale și pre scurt asupra nedreptet morți a preacinstului Constantin Cantacuzino, marelui postelnic al lării Rumânești*, poem tipărit — se pare - la Snagov, în 1699, și păstrat, fragmentar, într-o copie din 1735.

După opinia mea, momentul celor dintâi contacte ale „poetilor” noștri cu prozodia „stihurilor politice” (chiar dacă aceste contacte nu s-au arătat a fi decisive) trebuie mutat cu câteva decenii mai înainte de 1688, și anume în anul 1652, când Daniil Andrean, „monah din Țara Panoniei” (i.e. din Transilvania), compunea versurile imprimate în *îndreptarea legii* (Târgoviște, 1652). Cărturar însemnat și de solidă formație - chiar el ne spune că încercase „a linge pre dinafară pușintel

Grammatica și Syntaxisul”, într-o mărturisire ce se cade a fi despovărată de încărcătura umilinței medievale -, profesor de versificație la Târgoviște, Daniil Panonianul scrie stihuri ce „sună cu oareșicare pretențe” (G. Călinescu, *op. cit.*, p. 53) și în care, după un început spectaculos -

„învățăturile Athinei așa nu strălucesc
cum ceste șase Numărure aicea izbândesc..”,

face o interesantă tentativă de exploatare a unei „gnome numerice” (cele „șase Numărure” fund simbolurile ce alcătuiau stema mitropolitelor Ungrovlahiei), procedeu redescoperit (în depozirele medievale) și practicat cu asiduitate de poeții Barocului.

Alături de pasaje versificate sau metrifcate din *Acatistul și Paraclisul Precistei*, carte contemporană, ca elaborare, cu *Psaltirea în versuri*, lungile intercalări „poetice”, nemarcate grafic, din *Parimiile preste an* arată limpede că Dosoftei înțelegea versificarea ca pe un exercițiu retoric. Structurile ritmice și rimate prin care Dimitrie Cantemir sporește muzicalitatea textului *Istoriei ieroglifice* dovedesc peremptoriu că avem de-a face cu o *concepție* cu o largă răspândire ce-și avea izvorul în exercițiile insistente de „translare” a prozei în poezie, de alcătuire a așa-numitelor „transcripta oratio” pe care cărturarii români le făcuseră la lecțiile de rerică. Foarte multe dintre textele în versuri ale lui Dosoftei ne dezvăluie, două (cel puțin), construcții din „aparatură” conceptuală a scriitorului: dominantă retorică sub care își așază întreprinderea literară (întreprindere ale cărei specific și rosturi știe să le definească) și „mecanismul” pus în lucru spre desăvârșirea ei. (Sigur că în cazul de față, acest „mecanism” nu poate fi despărțit de harul autentic al autorului.) Într-un cuvânt, solidar pe deplin cu vremea sa, cu modelele ei mentale și cu principiile estetice ce funcționau în Europa de Est atunci și mai târziu, Dosoftei se comportă ca un scriitor baroc.

Numită frecvent „traducere în versuri”, *Psaltirea Sfântului Proroc David*, tipărită de Dosoftei în anul 1673, carte ce consună semnificativ cu acea inițiativă, bine punctată, a literaților Barocului din Centrul și Estul Europei privind versificarea textelor religioase și furnizează dovada, greu de ocolit, a veritabilei vocații scriitoricești și a harului de netăgăduit ale mitropolitului, constituie de fapt „produsul”

¹ *Introducere la istoria versului românesc*, Editura Minerva, București, 1971, p. 76.

² Voi. I, Editura Academiei, București, 1964, p. 453-

transpunerii în stihuri (având drept temei aceeași înțelegere a versificării ca travaliu retoric) a unei redacții în proză. Lucru știut, de altfel, căci Dosoftei evocă, în chiar fila de titlu a tipăriturii din 1673, cele două „faze” pe care le parcursese elaborarea îndelungată a cărții: „*Psaltire a Sfântului proroc David* pre limbă rumânească, cu dzâsa și cu roată cheltuiala prealuminatului întru Îs Hs Io[an] Ștefan Petr vovoda, Domn Țărâi Moldovei, din svintele scripturi a svinților părinți, dascălilor svinte beserici, cu lungă osteneală în mulți ai socotită și cercată prin svintele cărți și de-acia pre versuri tocmită în cinci ai foarte cu osârdie mare, de smeritul Dosoftei, mitropolitul de rara Moldovei”.

Știind că cei „cinci ai”, cât a durat „tocmirea pre versuri”, trebuie plasați în intervalul 1660-1670, când Dosoftei se afla în scaunul episcopal de la Roman (căci în 1671 versificarea psalmilor era terminată), pregătirea versiunii în proză, operație de durată („mulți ai”), s-a petrecut într-un interval ce începea înainte de 1660. O muncă deosebit de complexă i-a solicitat prepararea acestei versiuni, o muncă de factură filologică („socotită și cercată prin svintele cărți”), întrucât, pentru alcătuirea unui text în stare să răspundă exigențelor cărturarului de pretenție care a fost Dosoftei, au fost puse la contribuție (cercetătorii au dovedit peremptoriu acest fapt) traduceri anterioare ale *Psaltirii* și, verosimil, o versiune slavonă „de control”. O muncă mereu reluată (glosele și variantele notate în manuscrise sunt dovezi în acest sens), cu țeluri distincte în funcție de etapă. Așa s-ar putea explica de ce redacția care va fi supusă „așezării” în stihuri, un „text de lucru” fără îndoială, nu coincide cu versiunea în proză (*Psaltire de-nțăles a sfântului împăratproroc David*) ce va vedea lumina tiparului în 1680. Ele, însă (aceste versiuni în proză, destinate ecclesiei, cea din *Psaltirea de-nțăles* și aceea copiată în ms. III, 34 de la Biblioteca Universității din Iași, atribuită de N.A. Ursu lui Dosoftei), așezate lângă psalmii versificați din 1673 (gândiți, categoric, a împlini o altă „funcție” ce poate fi asociată unor „trebuințe estetice”), luminează etape intermediare ale procesului de elaborare poetică (chiar dacă, așa cum observa Mircea Scarlat¹ „metaforizarea nu pare a fi deliberată la

¹ *Postfață la Poezia veche românească*. Editura Minerva, București, 1985, p. 216.

Dosoftei”), izolează maniera - componentă fundamentală a atitudinii sale artistice - în care poetul a selectat (dintr-un inventar pus la dispoziție de o tradiție ce cobora până la *Psaltirea Scheiană*) și a folosit „soluțiile de transpunere a imaginilor biblice”, precizează, în fine, acele spații care, desprinse de *meșteșug și de sugestiile înaintașilor*, pot defini în speță contribuția creatorului de vers.

Numeroasele note marginale din versiunea păstrată în ms. 446 B.A.R. (editată de Ioan Bianu în 1887), prescrisă după redacția inițială a psaltirii versificate (în care prefăța-dedicație era adresată voievodului (Ieorghe Duca), ca și deosebirile ce se constată între versiunea manuscrisă și cea tipărită în 1643 dovedesc lucrul neîntrerupt asupra textului, strădania versificatorului de a șlefui și a ameliora necurmat. „întreprinderea” poetică pusă la cale, de o factură și proporții nemaivăzute până atunci în literatura românească, implica anumite responsabilități și Dosoftei - precum contemporanul său Miron Costin, în rândurile preparatoare ce însoțeau poemul *Viața lumii* - ținea să-și prevină cititorul în legătură cu întruchiparea particulară - în raport cu lecturile obișnuite - a textului pe care i-l propunea. Și o face „more rhetorico”, deslușind lectorilor săi spațiul esențial în care și-a plasat eforturile de stihuitor - cel al conservării numărului de silabe din vers (semn concludem că poezia era înțeleasă ca exercițiu retoric) și al „tocmirii” „într-un chip” a „glasnicelor” din „coadlc stihurilor”.

Acest „excurs” a dorit să demonteze acea „judecată” (pe care trecerea dintr-o istoric a literaturii în alta a transformat-o într-o „prejudecată” și i-a asigurat un caracter definitiv) care, confundând grav substanța lingvistică a versurilor (fericit populară s-a spus) cu mecanismele de alcătuire, a proiectat imaginea unui Dosofrei întors covârșitor către metrica oralității. Or, lucrurile nu stau tocmai așa. Sigur că mitropolitul a știut să aleagă (lipsit fiind de o tradiție solidă lăunrică pe care să se sprijine) și scilipiri din poezia „celor care tac” (ca să le putem identifica precis, ar trebui să avem și termenul de comparat), dar, iarăși, la fel de sigur este că poezia sa, produsă în chipul pe care am încercat să-l descriu mai sus, este una complicată (măcar

prozodic), născută prin absorbirea și prelucrarea în duh particular a unei sugestii ilustre.

Versul epic românesc n-a putut ocoli, nici el, începuturile aloglote. O epică de curte, care istorisea isprăvile trecutului în versuri însoțite de muzică (în slavonă, la început, apoi în românește), evocată de Nicolae Costin în *Letopiseșul* său ori de istorici și călători străini („Moldovenii și muntenii - zicea undeva polonezul Maciej Strykowski - cântă despre acesta [despre Ștefan cel Marc - «.«.] la toate mesele lor, acompaniindu-se cu muzica alăutei”) și dovedită (chiar dacă astfel de „dovezi” nu sunt numeroase) de acel *Cântec despre Ștefan cel Mare*, scris în slavona ucraineană și aflat de Hasdeu într-o *Gramatică cehă* din 1571, a existat cu siguranță. Era, categoric, o poezie de sorginte cultă, creație a unor profesioniști ai versului și ai melodiei, precum acel Gheorghe, „sârb și cântăreț”, pe care îl pomenește un hrisov emis de voievodul moldovean Petru Aron la 1 octombrie 1454, și care, prin colportorii abilitați, depășea zidurile Aulei și intra într-o (iarăși constatară: un anume Paul Strassburgh, călător prin Valahia la Ion Vodă [1629-1632], i-a ascultat, în drum spre Giurgiu, pe niște cobzari și cântăreți [*citharoei et musicorum c.horus*] cântând astfel de compoziții în limba română [*qui valachica linguapatrium carmenplenoguttur cantabant*]) circulație orală.

Se cuvine apoi să pomenim compunerile grecilor ce și-au găsit adăpost în Țara Românească: *Povestea prea frumoasă a lui Mihai Voievod. Cum domni în Valahia, cum tăie pe turcii care se aflau acolo, și pe urmă, fu ucis cu pizmă, fără luptă*, în care vistiernicul Stavrinos a povestit grandioasa epopee a lui Mihai Viteazul, și *Istoria celor săvârșite în Ungrovlahia, începând de la Șerban Voievod până la Gavril Voievod*, scriere de mari dimensiuni (cu o versiune „de pornire” în proză) unde Matei al Mirelor, poliscriptorul egumen al Mănăstirii Dealu, a istorisit (dublându-și discursul cu moralizări în duh bizantin) faptele petrecute în Valahia între 1602 și 1618. Amândouă aceste texte, tălmăcite în românește, vor intra în marile compilații de cronici munterie de mai târziu.

„Isroric povestită în versuri” a făcut și Miron Costin, în 1684, în a sa *Poemă polonă* (păstrată în două versiuni: *Descrierea Țării*

Moldovei și a Munteniei și Istoria în versuri polone despre Moș Jova și Iara Românească, a doua atestând numeroase corijări în planul versificației) prin care, prezentându-i pe români cu istoria lor antică și cu emblemele ce-i arată (epopeic) a fi coborâtori din romani, încerca să-l convingă pe regele polon Jan Sobieski, „depresurător al Vienei” și învingător al turcilor, să-și asume responsabilitatea scoaterii acestor moștenitori ai unor mari civilizatori din starea nedemnă în care ajunseseră. Și tot *istorie* (o istorie a Moldovei de la al doilea descălecat) îi propune cititorului mitropolitul Dosoftei în lungul grupaj (128 de stihuri) tipărit în 1681, la Iași în *Molitvănic de-năhars* (va relua această compunere, amplificând-o și aducând-o „la zi”, în 1683 în *Parimiile preste an* și apoi într-un manuscris datând din anii exilului său polonez). Alcătuirea (pe care autorul dorea, se pare, să o numească *Domnii Țării Moldavii*; în literatura de specialitate ea circulă, adesea, sub titlul *Poemul cronologic*) voia să fie un cuvânt de mulțumire pentru șirul de domnitori, ctitori de țară și de Jcgc”, așezători ai orânduicliilor statului și prorectori ai credinței. Din șirul de capere încoronate, priviți nu ca într-un pomelnic, ci ca niște secvențe ale unui timp național, Dosoftei, mereu interesat de trecutul „mare” al lumii, scoate campionii „micului” trecut al răzii sale. Selecția lui este sigură și convingătoare:

„Pentru Ștefan cel Bun ce-au bătut războaie,
De-au făcutu-ș de toate inemii pre voaie.
Prin ținuturi prin toate să văd a lui s^mne,
Mănăstiri și beserici ce-au fapt fără lene.
Că nu mimai prin sate și pre la orașe,
Ce și prin munți și-n codri lui Hristos sălașe
Ce-au făcut zugrăvite de dau strălucire,
Să-i trăiască-n bun nume pomana supt soare”.

Diversificarea stihului epic, începută în a doua jumătate a secolului al XVII-lea, a fost în literatura română un proces firesc, întâmplări tragice - cum a fost uciderea, la 20 decembrie 1663, a marelui postelnic Constantin Cantacuzino, faptă relatată, în grecește, de un martor ocular (ins instruit, cu o bună șlefuire culturală) într-o lungă „lamentație” (text pierdut, din păcate), tradusă apoi în

românește dr Radu Greceanu sub titlul *Poveste tu? jale si pre scurt asupra nedreptei morți a preciristitului Constantin Cantacuzino, marele postia/nic al larii Românești* - ori nedorite prefaceri, cu urmări de dumă - precum unirea cu Biserica romano-catolică a unora dintre ortodocșii ardeleni, despre care vorbesc *Plângerea Sfintei Mănăstiri a Stlvașului din eparhiia Hațaguluiditi Prislop*, cronică denâ a istorici unui așezământ monastic vechi (închipuind, cred, împreună cu critoriile Sfânruhri Nicodim de la Vodița și de la Tismana și cu Mănăsrirea Neamțului, „triumghiul de aur” al Ortodoxiei românești) și, deopotrivă, povestea (frecvent copiată în toate cele trei Țări Româneșn) drumului dramatic pe care a ciebuit să pășească credința străbună într-un Ardeal invadat de confesiuni agresive - au atras atenția versificatorilor. Dispariția postelnicului Cantacuzino se cădea să stârnească o durere de uriașă cuprindere: oamenii, regnul vegetal și cel mineral, slujitorii lui Dumnezeu, țara întreagă:

„Zic, dară, și voi pietrilor și liamnelor, să plângeți,
Sî lurnror săracilor, dc jale să vă stângeți!
Și toată ticăloasa Țară aciasta Rumâncască,
Cu roate mănăstirile împreună să jâlească
Îre Coustandin posriatnicul, pre Cantaeuzuiescul,
Pre matele acela om, și prea înțeleptul!”

La fel, în cealaltă „plângere”, tensiunea creată de dereglările confesionale uită solidaritățile firești și explodează în blesteme radicale:

„O, dc te-ar fi ars focul, Blaj,
Că tu multe râotăți lucași!
Tu, din început, de la strămoși,
Ai avut stăpâni tirani și necredincioși,
Că întru tine au fost muncit
Sawa arhicrul și mitropolit
De necredinciosul Apaft Mihai,
Al țării calvin crai...”

Marile „accidente”, doveditoare toate ale vanității strădaniilor omenești și a existenței, în genere, ale labilității sorții, înțelese ca

premise și deopotrivă ca „încheieri” ale inspectării (provocate mai mereu de câte o „groaznică întâmplaie” furnizata de istorie, căci la noi, ca și aiurea, literatura a fost mult îndatorată povestirii trecutului) rosturilor ascunse ale lucrurilor, au furnizat substanra și „încărcătura” *povestirilor versificate* din secolul al XVIII-lea și dc mai târziu. Aceste corn puneri, care lui Iorga nu i-au plăcut (versuri „foarte rele”, „plate”, „șchioape”, „ueajustare”), care i-au iritat pe Sextil Puscariu și pe D. Fopovîei (stihuri „lipsite de orice relief artistic”), nu vin dinspre folclor, cum se mai crede încă. Scriitorii care le-au pus pe hârtie - făcând exerciții de „polimetrie” și „poliritmie” și trăgând cu ochiul la cronicile rimate grecești - aparțineau neîndoielnic paliciului mijlociu al cărturarilor români. Nu cred că-i putem pierde printre „creatorii populari”, chiar dacă nu știm cum l-a chemat pe cel care a compus acea însirare absolut stimabilă a „trecutelor gloriei”, brodând în marginea motivului *ubi sunt?*:

„Unde-i vorba lui Tulie,
Dulceața *lui* Hortensie,
Înțeleptul Socrat,
Marele Aristotcles,
Gallenus. Hypocrates?
Unde-i vârtutca lui Hector
Și-uțelepciunea lui Mentor?...”,

după cum, la fel, nu între producțiile folclorice este locul acelu *Cântec despre șjarșitul Crailor și al Împăraților*, cu trimiteri la o limpede origine culră, cărturarească (Al. Plru). Lui G. Călinescu producțiile cu pricina i-au plăcut. A gustat aceste alcătuirii zgomotoase, gălăgioase în chipul în care își înveșmântau simțămintele iscate de narai ea „unui singur eveniment tulburător” (Eugen Negriei) și, desi a subliniat în vâna lor literară mai cu seamă „efectul burlesc”, „mascăria populară”, și o „încântătoare neghiobie”, a dovedit că ar fi putut oricând (dacă nu s-ar fi lăsat legănat de impresiile modernului ce refuză puntea către un alt tip de reflecție și de sensibilitate și ajunge asfel la „asprimi” în apreciere) să le înțeleagă corect: „Amestecul de idei culte și de naivități dă impresia gustoasă a unei nerozii savant ticluire”.

I-au interesat pe autorii acestor compuneri cu orgolii „epopeice” întâmplările de mare tensiune, sfârșite tragic, faptele în stare să impresioneze, disparițiile fulgerătoare și de răsunet: moartea, în 1714, la Istanbul, a Brâncoveanului și a fiilor lui (*Cântec al lui Ștefan Vodă cu al lui Constantin Vodă când l-au tăiat împăratul*), dispariția unui mare boier - *Stihuri asupra petrii răposatului Manolachi Bogdan* („O, ce groaznică întâmplare, / O, ce primejdie mare, / O, ce cumplită cădere. O, spăimântătoare vedere...”), omorârea lui Grigore Gbica (*Stihuri asupra domnului Grigore Chica, Voievod al Țării Moldovei*), suprimare înspăimântătoare, care, în Ardeal, va naște piesa de teatru *Occisio Gregarii... Vudae...*

Toate aceste subiecte sunt capabile să genereze contemplarea (barocă) a lumii sub perspectiva „deșertăciunii”, a vremelniceii celor pământreși și a norocului alunecător. Ca în *Stihuri asupra domnului Grigorie Gbica*:

„O limbă ritoricească
Ar trebui să vorbească,
Și să spuie acea-ntâmplare
Jalnică și de mirare,
Care s-au cunoscut foarte
În halul lumii deșarte,
Cum că n-are nici un bine
Lumea statornic în sine...”

Sau în *Istoria ce au scos domnilor și boierilor*.

„Oh! Lume înșelătoare,
De-mpărați învrăjbitoare.
Cum era de dulce mierea,
Acum este-amară fierea.

Buni știutori într-ale retoricii, pricepându-se să înveșmânteze *neobișnuitul* și să se jeluiască pe tonuri înalte, autorii de povestiri versificate navighează cu îndemânare printre întâmplările tragice, sângeroase, culegându-și cu pricepere subiectele câte, pe de o parte, asigurau un efect de mare profunzime și forță tensionată, seismică, asupra cititorului, iar, pe de altă parte, ofereau platforma necesară

„încheierilor” sau puncrârilor moralizatoare. Și una, și cealaltă — trăsături tipic baroce.

TEATRUL

În primele sale încercări culte, *teatrul* românesc descinde - cum s-a arătat¹ - din tradiția „teatrului școlar”, baroc prin excelență, ajuns în Transilvania (spațiu unde s-au conservat și cele mai vechi texte) prin intermediul spectacolelor organizate sistematic în colegiile iezuite. Teatrul baroc, în varianta sa „școlară”, oferă explicații pentru acea scenetă intitulată *Voinicul și fata* (și păstrată într-un manuscris bihorean din anii 1750-1754), text ce face apel la logica - barocă - a „inversului” și nu se ferește de limbajul frust, și pentru *Comedia ambulatoriu alumnorum*, bătut „mistetium” prezentat de „alumnii blâjeni” prin 1754-1755, ca și pentru cea mai însemnată alcătuire a vechii literaturi teatrale românești - piesa *Occisio Gregarii in Moldav'ia vodxe trugedice expressa*, reprezentată la Blaj pe la 1710, lucrare cu totul remarcabilă ce manipulează „farsa, metamorfoza, masca, limbajul crud, cu aluzii licențioase, loviturile de teatru, spectaculosul, iregularul, vorbirea în mai multe limbi”².

Toate aceste texte (și, verosimil, cele pe care le amintea F.J. Sulzer) descind din inventarul „teatrului școlar” baroc și aparțin categoriei lucrărilor dramatice propriu-zis (*actus dramalicus*), care prilejuiau veritabile reprezentații teatrale, solicitând adesea montări complicate, recuzite, costume. Știrile păstrate în legătură cu *Comedia ambulatoria...* amintesc de faptul că elevii „s-au costumat după obiceiul comediantilor în haine corespunzătoare, purtând podoabe de sticlă colorată și fiind însoriți de un gornist, de un stegar și de un «timpanator», ceea ce înseamnă că dispuneau de fapt de o mică orchestră”³.

¹ Vezi, Mircea Popa, *Tectonici genuri/or literare*, p. 87—102; Ion Istrate, *Barocul literar românesc*. Editura Minerva, București, 1982, p. 213-303.

² Mircea Popa, *op. cit.*, p. 44.

³ *Ibidem*, p. 93.

O alta veche piesa românească, *A scolasticilor de la Blajfacere...* {scrisă prin 1757 și jucată probabil în 1761), aparține neîndoiește aceleiași tradiții, numai că, fiind construită sub forma unei *discuții înxrc.* două grupuri de personaje, *Părinții și Fiii* (se dezbătea „unirea cu biserica romano-eatolică”), uzează, evident, de modalitățile de organizare ale așa-zisului *actus oratoricus* (al doilea rip de discurs al teatrului de colegiu)¹.

Am stăruit în această prefață (a cărei întindere este într-un fel motivată de complexitatea fenomenului literar medieval adăpostit pe durata câtorva secole) - cititorul a văzut acest lucru - mai cu seamă asupra „genurilor” literare care au alcătuit coloana vertebrală a vechiului scris românesc. Adică asupra acelor organizări care, moștenite de la bizantini, au asigurat structura de rezistență a literaturii române, așezându-i fundamentele - prin textele „preluate” - facilitându-i înscrierea în competiția est- și sud-est europeană - prin textele traduse din greacă în slavă și prin scrierile originale în slavonă — și desfășurarea mișcărilor lăuntrice în direcția înstăpânirii limbii vernaculare în ipostaza de vehicul cultural.

Prelata aceasta, care se sprijină pe înțelegerea dată de mine proceselor din vechea literatură românească (cu tentative de racordare la mișcările de sensibilitate europene și cu un limpede statut sud-est european), nu și-a propus să prezinte o „literatură” (nici n-ar fi putut face așa ceva), ci doar să contureze câteva probleme. Una dintre ele ar fi cea a relației - pentru perioada avută în vedere - dintre „literatură tradusă” și cea „originală”. Eu sunt de părere că, pentru epoca veche, o separare strictă, rigidă și mecanică, a creațiilor originale de textele traduse (mai ales atunci când aceste tălmăciri sufereau, în procesul de transpunere, numeroase modificări, aparținând traducătorilor și copiștilor, înși ce devin un soi de „coautori”) este o operație ce nu poate aduce profit nici în planul identificării opțiunilor, nici în cel al stabilirii structurilor de adâncime. Socotind că, în faza medievală a scrisului românesc, *literatură tradusă*, asumată de cărturari, citită,

¹ Vezi și V. Mândra, *Istoria literaturii dramatice românești*, voi. I, Editura Minerva, București, 1985, p. 76-84.

muliplicată prin copiere, „deformată”, poate fi considerată - în planul satisfacerii necesităților de informare și în ipostaza de depozitară a unor pilde și imbolduri - drept parte constitutivă a *literaturii naționale*, am făcut loc în această selecție unor genuri lirice «traduse», a căror «cerere» pe piața cărții a fost neîndoiește: *cronografele, cosmografile, cărțile populare* (puncte forte ale «bibliotecii» chilotului mediu). Am preferat, ziceam, să rămân - în discuția din paginile precedente - în preajma marilor „genuri” (*hagiografia, proza oratorică, istoriografia, poezia*), convins de faptul că ele pot da seamă de mersul prin timp al deprinderilor scriitoricești și de ascensiunea purtătorilor lor către veritabila performanță. Am și întreprins o asemenea inspecție, ajutat de *producția poetică*, încercând să precizez diversitatea experiențelor, „creșterile”, diversificarea, instalarea semnelor modernității. Am lăsat deoparte o necesară, cred, dezbateră asupra discursurilor ce semnifică „pașii” importanți către Timpul Modern (*romanul, eseul, tratatul*), cu excepția *literaturii dramatice*, întrucât numărul paginilor acestui „text de însoțire” ar fi crescut și mai mult.

DAN HORIA MAZIU

CRONOLOGIE

cea 1400

1.1 mănăstirea Cozia, ctitoria lui Mircea cel Bătrân, domn al Țării Românești (1385– 1418), monahul FiJodiei redactează, în slavona mediobulgară, imnuri religioase consacrate sub numele de *Pripealele sărbătorilor alese* sau *Cântări adause*.

1402

Grigore (c. 1364-1420), „prezvirici în marea biserică a Moldovlahiei”, scrie în slavonă, *Mucenicia sfântului și slăvitului mucenic Ioan cel Nou*.

1424

Gavriil Uric de la Neamțu transcrie textul slavon al *Omiliilor sfântului Grigorie Nazianul*.

1442

Gavriil Uric de la Neamțu copiază în slavonă *Cuvântările Sfântului Ioan Gură de Aur*.

1457

aprilie 14. Începe domnia de 47 de ani a lui Ștefan cel Mare în Moldova, până la 2 iulie 1504, domnie de marcă și pentru viața culturală a țării.

1462

Primul manuscris în limba germană (dacat), conținând *Povestiri despre Dracula voievod* (Vlad Țepeș).

1482 - c. 1492

I a curtea lui Ștefan cel Mare, este redactat un letopiseț în slavonă, cuprinzând evenimentele petrecute în Moldova de la descălecatul lui Dragoș și până la începutul veacului al XVI-lea. Originalul nu se păstrează, faptele relatate fiind cunoscute prin intermediul unei copii descoperite de Ioan Bogdan și denumite *Letopisețul de la Bistrița*. Altă versiune a cronicii ne-a parvenit prin două copii, *Letopisețul Putrui Lși LI*, care se opresc în anul 1565.

1493

ianuarie 10. La Sibiu, în familia lui Ștefan și a Barbarei Olahus, se naște Nicolaus Olahus (1493-1568), umanist de origine română, autor de lucrări istorico-etnografice și versuri omagiale.

1512

Episcopul Romanului, Macarie, finalizează o primă versiune, în limba slavonă, a letopisețului Moldovei, având drept model cronograful lui Constantin Manasses. Figura centrală a letopisețului este domnitorul Petru Rareș, protectorul scriitorului.

1512-1517

Neagoe Basarab, voievod al Țării Românești (1512-1521), cu sprijinul familiei Craioveștilor, construiește biserica episcopală, din Curtea de Argeș.

1518-1521

Neagoe Basarab redactează scrierea cu caracter parenetic *învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*, adevărată enciclopedie a evului mediu românesc, una dintre cele mai importante scrieri europene din sec. al XVI-lea.

1521

februarie 27 - 30. Primul text românesc datat - *Scrisoarea lui Ncașu din Câmpulung* - cuprinde știri despre o expediție turcească la Dunăre. Epistola trimisă lui Johannes Benkner, judele Brașovului, este o dovadă concludentă a existenței exercițiului redactării unui text în limba română.

1523

Macarie cronicarul copiază o *Psaltire* în slavonă pentru mitropolitul Teocris, arhimandritul de la Putna.

1539

Ioan Honterus publică în limba latină un extras din *Sentințele dreptului civil (Pandectele lui Justinian)*.

1542

" Se naște Johannes Soinner (Sommerus) la Pirna, lângă Dresda. A scris *Viața lui Iacob I Lăraclit Despotul Moldovei*, 1574 (tipărită postum, la Wirttemberg în 1587) și alte lucrări istorice și de polemică religioasă în limba latină. Moare în 1574.

martie. Macarie, episcop de Roman, încheie prima versiune în slavonă a *Letopisețului Moldovei (1504-1541)*.

1544

iulie 16. Filip Moldoveanu este recompensat de orașul Sibiu pentru imprimarea unui *Catehism* românesc, prima tipăritură românească (nu s-a păstrat, însă, nici un exemplar).

1551-1553

Apare la Sibiu un *Evangeliar* slavo-român, partea românească reprezentând cel mai vechi text tipărit în limba română păstrat până acum.

1553-1555

Redactarea cronicii lui Efrimie în limba slavonă. Evenimentele înfățișate cuprind intervalul dintre 1541 și 1554, adică a doua domnie a lui Petru Rareș, cele două domnii ale fiilor lui, precum și prima domnie a protectorului său, Alexandru Iăpușcanu (1552-1561; 1564-1568).

1557-1581

Diaconul Coresi tipărește, la Brașov și în alte localități din Transilvania, mai multe cărți în limba română și slavonă: *Octoih* (1557) *Triod-Penticostar* (1557), *Catehismul românesc (Întrebare creștinească, 1559-1560)*, *Tetraevanghelul românesc* (1560), *Pravila sfinților oteți* (sau *Pravila românească, 1560-1562*), *Lucrulapostolesc (Praxiul, 1565-1566)*, *Evanghelia cu învățătură (Cazania L)* și un *Molitvelnic* (1567-1568), *Psaltire* (1570), *Evanghelia cu învățătură (Cazania a II-a, 1580-1581)*.

1581

1 iulie 8. Lucaci ritorul încheie copierea textului slavo-român al unei *Pravile* - cel mai vechi manuscris juridic românesc darar și unul dintre cele mai vechi texte literare românești din Moldova.

1582

1 iunie 4—*1 iulie* 14. Șerban Coresi și Marien diacul tipăresc, în limba română, *Palia de ba Orăștie*.

1583

Tronul Țării Românești este ocupat, până în 1585, de către Petru Cercel. În cei doi ani, cărturarul umanist, cunoscător a douăsprezece limbi, construiește o impunătoare reședință la Târgoviște, refăcând toiodată Biserica Domnească.

1590 c.

Se naște Grigore Ureche, într-o veche familie boierească. Tatăl său, Nestor Ureche, a îndeplinit diferite funcții în ierarhia epocii

(mare logofăr sub Aron-vodă și mare vornic al Țării de Jos, în timpul domniei lui Ieremia Movilă). Grigore Ureche (1590-1647), umanist prin spirit și educație, este autorul primei cronică în limba română: *Letopisețul Țării Moldovei până la Aron Vodă (1359-1594)*.

' Este omorât Petru Cercel în timpul călătoriei pe mare, către insula Rhodos, unde fusese exilat.

1592-1604 c.

Se datează o copie a traducerii românești a cărții populare *Floarea darurilor (Fiore di virtù)*, în care apar și unele sentenții versificate, considerate drept primele versuri laice românești.

1596

1 decembrie. Se naște Petru Movilă, mirropolitar al Kievului, sprijinitor al țiparului și al școlii din țările românești. Moare la 1 ianuarie 1647.

- Se naște Udrișre Năsturel (1596-1659), în familia postelnicului Radu Năsturel și a Calei Calomfirescu.

1617

Este ucis Dorothei de Monembasia, realizatorul unui cronograf grecesc (1631), a cărui traducere a circulat în spațiul cultural românesc.

1620

- Popa Ion Vlah (Românul) din Sânpetru (Brașov) copiază traducerea românească a romanului popular *Alexandria*, fiind cea mai veche copie românească datată, păstrată împreună cu alte două cărți populare: *Albinușa* sau *Floarea darurilor* și *Rojdanița*, în *Codex Neagoeanus*.

- Mihail Moxa redactează un *Cronograf* prelucrând mai multe surse: traducerea slavonă a textului lui Constantin Manasses, o cronică sârbească și una bulgărească, la toate acestea adăugând informații din istoria românilor. *Cronograful* - „prima istoric

universală în românește" - cuprinde evenimentele de la Facerea lumii până la anul 1489.

1624 c.

în familia lui I. eontic și a Măriei (Misirei), se naște Dimirrie Barila, viitorul mitropolit Dosoftei, primul mare poet român cult, autor al *Psaltirii în versuri* (1673) și al poemului cronologic despre domniile Țării Românești; traducător de cărți de istorie și religioase: *Istoriile* lui Herodot, *Viața și petrecerea svinlilor* (1682-1686), *Cuvântările* lui Ioan Hrisostomul.

1632

- Pe tronul Țării Românești urcă Matei Basarab, care va domni până în 1654. Epoca domniei lui se caracterizează printr-o semnificativă înflorire a culturii.

- Petru Movilă este înălțat la rangul de mitropolit al Kievului.

1632-1653

Perioadă în care pe tronul mitropolitan al Moldovei se află Varlaam. Ocupă această poziție cu ajutorul voievodului Alexandru Iliăș (1631-1633), dar se menține și în timpul altor domnii mai scurte, ca și în vremea bogatei domnii a lui Vasile Lupu (1634-1653).

1633

Anul nașterii lui Miron Costin, cel de-al doilea fiu al hatmanului Iancu (Ion) Costin și al Saftei Scoarțeș, descendentă din familia Movileștilor. Miron Costin (1633-1691), cronicar umanist, poet laic în limba română, teoretician al versificației românești, etnograf, diplomat. Opera: *Letopisețul Țării Moldovei de la Aron vodă încoace. 1595-1661* (1675), *Viața lumii, Stihuri de descălecatul țării, Istoria în versuri populare despre Moldova și Țara Românească* (1677).

1636 c.

Nicolae Milescu, fiul lui Gavril, originar din Peloponez, se naște la Milești. Spătarul Nicolae Milescu (1636-1708), scriitor teolog, memorialist, diplomat. Opere: *Enchiridion sau Steaua Răsăritulă, Călătoria prin Siberia de la Tobolsk la Nercinsk și Li hotarele Chinei* (1677), *jurnalul misiunii lui Nicolae Spătarii în China* (1677), *Descrierea Țării Coreii*, un tratat despre Sibîle, în limba rusă: *Cartea despre Sibîle, câte au fost, care le au fost numele și profețiile lor* ș.a.

1638

Este tipărită la Veneția poezia grecească a vistiernicului Stavrinou, sub titlul *Vitejiile prea piosului și prea viteazului Mihail Voievod* (1601).

1639

Apare la Govora *Paraclisul Precistei*, în cuprinsul căreia se află și două cărți populare de prevestire: un *Gromovnic* și un *Trepetic*.

1640

La mănăstirea Govora este tipărită *Pravila*, în traducerea lui Mihail Moxa, fiind prima carte în limba română tipărită în Țara Românească. *Pravila de la Govora* se deschide cu *Stihuri în stema domniei Țării Românești neam casei bășărabesc*, scrise de Udriște Năsturel.

- Se naște, la Târgoviște, Constanrin Cantacuzino, fiul postelnicului Constantin Cantacuzino și al Elinei, fiica voievodului Radu Șerban. Stolnicul Constanrin Cantacuzino (1640-1716), mare învățat de factură umanistă, cu studii la Veneția și Padova, diplomat, personalitate complexă a istoriei noastre. A fost căsătorit întâi, din 1670, cu Safta Buhuș, nepoată a doamnei Anastasia, soția voievodului moldovean Gheorghe Duca, apoi cu o Măria. Opera: *Hartă geografică a prea înaltei domnii a Ungrovlahiei...*, *Istoria Țării Românești întru care se cuprinde numele cel dintâi și cine au fost hîcuiitorii ei alunei și apoi cine o au*

mai descălecat și o au stăpâni și în vremile de acum cum s-au tras și stă, *Jurnalul de călătorie și petrecere la Padova (1667—1669)* ș. a.

- La Iași. este înființată Școala Domnească de la mănăstirea Trei Ierarhi, cunoscută și sub denumirea de *Academia Vasiliană*.

1642

sept. 15 - oct. 27. Ia inițiativa lui Vasile Lupu, are loc la Iași un sinod, care aprobă textul mitropolitului de Kiev, Petru Movilă, intitulat *Mărturisirea credinței ortodoxe*.

- Este tipărită la Govora și la Dealu (Târgoviște) *Evanghelia învățătoare*, tradusă de ieromonahul Silvestru, cu o *Predoslovie* și *Stihuri în stema domniei Țării Românești...* de Udriște Năsturel.

1643

octombrie. Patriarhia din Constantinopol aprobă atât versiunea latină redactată de Petru Movilă, cât și pe cea neogreacă, alcătuită de Meletie Syrigos în perioada desfășurării Sinodului de la Iași.

octombrie. Se naște în familia lui Mihail Halici, fiul său, Mihail, viitor poet și lexicograf. Mihail Halici-fiul (1643-1712) este autorul unei ode scrise în limba română, folosind caractere latine și ortografic maghiară, dedicată lexicografului maghiar Francisc Paris-Papai.

- Mitropolitul Varlaam tipărește, la Iași, *Carte românească de învățătură dumenecile preste an și ba praznice împărătești și la svenți mari sau Cazania* lui Varlaam, fiind prima carte românească tipărită în Moldova. Lucrarea conține comentarii la Evangheliile și texte hagiografice, fiind folosită și în alte cazanii românești prin aceasta contribuind în mare măsură la unificarea limbii române literare.

1644

Vasile Lupu îl trimite la Matei Basarab pe mitropolitul Varlaam pentru a încheia pacea. În acest context, are loc întâlnirea cu Udriște Năsturel, în biblioteca căruia va descoperi un *Catehism calvinesc*, tipărit în limba română (1642), care va constitui punctul

de plecare al scrierii cu caracter polemic, *Răspunsul împotriva Cătișmului calvinesc* (1645).

1644-1645

Eusratie logofătul traduce din slavonă și tipărește la Iași *Șapte taine a besearicii*, stihurile la stemă și *Predoslovie* aparținând mitropolitului Varlaam.

1646

- La Iași, pe cheltuiala lui Vasile Lupu, apare *Cartea românească de învățătură de la pravilele împărătești și de bl alte giudeațe*, care reprezintă primul cod de legi apărut în limba română.

- Începe să-și desfășoare activitatea, la Târgoviște, prima școală de învățământ superior din zona Munteniei.

1647

Moare Grigore Ureche, primul cronicar de limbă română.

aprilie 15. Udriște Năsturel termină traducerea în slavonă, din latină, a cărții lui Kempis, *Imitația Christi*. Lucrarea este dedicată Elinei, doamna lui Matei Basarab, iar predoslovie mitropolitului Varlaam al Moldovei. Se tipărește la mănăstirea Dealu (Târgoviște).

1648

La Alba Iulia apare *Noul Testament*, sub îngrijirea mitropolitului Ardealului, Simion Ștefan (? - 1656).

1649

La Târgoviște se tipărește *Triodul Perticostar* slavonesc, cu o prefață în spirit umanist, cu citate din autori greci, alcătuită de Udriște Năsturel.

1652

La Târgoviște apare, cu sprijinul lui Matei Basarab, *îndreptarea legii* (sau *Pravila*) lui Matei Basarab, inspirată din *Carte românească de învățătură* a lui Vasile Lupu.

1655

Într-o familie boierească din satul Greci, aparținător fostului județ Vlașca, se naște Radu Greceanu. A fost căsătorit cu Eciterina, fiica lui Ivașcu Băleanu. Radu Greceanu (1655/60 - 1714), cărturar de ținută, elinist, cronicar, traducător și poet, a rămas, de-a lungul întregii cariere, logofăt în cancelaria voievodală. Este autor al unei cronici oficiale a domniei lui Constantin Brâncoveanu (1688-1714); a scris versuri la stema lui C. Brâncoveanu; traduce, împreună cu fratele său Șerban, *Biblia* de la București (1688); traduce și *Mărturisirea ortodoxă* a lui Petru Movilă (1691), *Mineiele* de la Buzău (1698) și *Povestea de jale, a morții silnice a postelnicului Constantin Cantacuzino* (în versuri, 1663).

1658 c.

Se naște Radu Popescu. Tatăl viitorului cronicar, vistierul Hrizea, era fiul lui Gheorghe Carida, un grec din părțile Ianinei, cu înclinații spre exercițiul cărturăresc. Mama lui Radu Popescu, Măria, era fiică a marelui ban Gheorghe Băleanu și soră, deci, cu Ivascu Băleanu, capii „partidei Balenilor”. Radu Hrizea sau Radu Hrizea-Popescu era văr cu Grigore Băleanu, fiul lui Ivașcu. Radu Popescu (1658-1729), cronicar oficial și om de încredere al voievodului Nicolae Mavrocordat, continuă *Cronica Balenilor (1660-1688)* cu evenimentele din anii 1688-1729.

1658

septembrie 28. Din acest an datează o însemnare a lui Stoica Iaidescu (presupus autor al *Letopiseșului Cantacuzinesc*), făcută pe un manuscris ce cuprinde *Cuvinte ale lui Ioan Hrisostom*. Însemnarea autografă este datată 20 septembrie 1658: „Den vrearca Tatălui și cu sânguirea Fiiului și cu săvârșirea Duhului Sfânt, fiind noi, eu - Stoica Ludescu logofet, den moșia mea den Țara

Rumânească, de pe râul Potopului, or sud Dâmbovița, pentru înmulțirea păcatelor mele, fiind acolo domnu Mihnea Radul voevod, pribegit-am împreună cu stăpânul meu, dumnealui jupanul Costandin Cantacuzin biv vel logofăt, și am venir aici în Țara Moldovei cu toată casa dumnealor, așzându-ne pre apa Cracăului, în satul Călimanl al fratelui dumisalc jupanul Iordache vel ceașnic, izbăvindu-ne milostivul Dumnezeu de toate nevoile, fiind aici domn măria sa Io Gheorghe Chica voevod, meseța sept. 20 dnivl(ea)t7167...”

1659

noiembrie 20. Nicolae Milescu este făcut mare spătar de Gheorghe Ghica când ocupa tronul Țării Românești.

- Udrișre Năsturel este ucis din ordinul lui Mihnea al III-Ica.

1660 c.

" Se naște Andrei din Iviria, viitorul mitropolit Antim Ivireanul al Țării Românești.

* în familia lui Miron Costin și al Elinei se naște Nicolae Costin (1660-1712), om de cultură, poliglot. Opera: *Letopiseș de la zidirea lumii la sfârșitul domniei lui Lrimiei vodă (1601)*, *Cronica domniei dintâi a lui Nicolae Mavrocordat (1710—1711)* și prelucrarea românească: *Ceasornicul domnilor (1710-1712)* după Antonio Guevara.

1663

decembrie 30. Este omorât la mănăstirea Snagov, din porunca lui Grigore Ghica, postelnicul Constantin Cantacuzino, șeful recunoscut al ramurii Cantacuzinești din Țara Românească. Actul voievodului, influențat de subterane uneltiri (zice *Letopiseșul Cantacuzinesc*), va duce la scindarea boierimii țării în cele două partide rivale - Cantacuzinii și Bălenii.

1664

Este aproape sigur că în preajma acestui an Nicolae Milescu, pe atunci capucehaie la Constanrinopol - pe lângă Poarta otomană - al voievodului muntean Grigore Ghica, terminase de tălmăcit *Vechiul Testament*. Se știe că ediția frankfurtiană (1597) a *Septuagintei*, pe care a lucrat Milescu, conținea și un tratat filozofic tălmăcit de spătar sub titlul *Despre singurul Țitoriulgând* (*Tratatul despre rațiunea dominantă*).

1665

martie 12. Începe „voiajul european” al lui Constantin Cantacuzino, perioadă de studiu și definire a formației sale de umanist. În „etapa” constantinopolitană (1665-1667) îi are ca profesori pe un Dionisie și pe Gherasim Cretanul.

1665-1672 c.

Se realizează o redactare parțială a *Istoriei Țării Românești* (*Letopiseșul Cantacuzinesc*).

1667

aprilie 18- 1669august. Constantin Cantacuzino se numără printre studenții celebrei „Universitas Artistarum” din Padova. Frecventează cursurile de literatură, teologic, matematică, astronomie și medicină. Face simultan studii de filozofie, fizică, latină și greacă. Are prilejul să lucreze cu profesori vestiți (Albanus Albanus, Valeriano Bonvicini, Antonio Dall'Acqua) și să achiziționeze numeroase cărți ale învățaților Renașterii și Barocului. Ipoteza unui doctorat, susținut la Eouvain, nu se sprijină pe argumente solide. La rândul lui, Stolnicul îi va trimite la studii la Padova pe fiii săi, Ștefan și Răducanu.

- Mihail Halici se înscrie la cursurile Universității din Niirnberg.

1667-1671

Dosoftei traduce din slavonă și transpune în versuri *Psalmii lui David*, lucrare închinată voievodului Gheorghe Duca, tipărită în 1673.

1669

martie 3. Suie pe tronul Țării Românești Antonie din Popești. Va domni până în 1672, înainte de 12 februarie. Sub Antonie din Popești, Cantacuzinii găsesc momentul oportun de a deschide vestitul proces de reabilitare a memoriei părintelui lor, postelnicul Constantin. Inculpatul principal a fost Stroe Leurdeanu, fruntaș al partidei Balenilor. Găsit vinovat, Stroe Leurdeanu este înrâi condamnat la moarte. Va fi apoi grațiat și călugărit cu forța, la Snagov, de unde izbutește, totuși, să fugă.

1672

În familia vistiernicului Neculce și a Carrinci, din neamul Canracuzinilor, se naște Ion, viitorul cronicar, continuator al tradiției istoriografice inițiate de Grigore Ureche și Miron Costin.

1672-1674

- Potrivit relatării din *Letopiseșul Cantacuzinesc*, aceștri doi ani (fără două luni) Stoica Ludescu — presupus autor al acestei cronici - „care au fost slugă bătrână la casa răposatului Constantin Postelnicul”, i-a petrecut închis la ocnă. Se știe despre Stoica Iaidescu că era de prin preajma Târgoviștei, din satul Ludești. Este co-ctitor la o biserică din această localitate. Între 1680 și 1682 a fost ispravnic de Târgoviște.

1673

- Apare, la Uniew, *Psaltire a svântului proroc David* în versuri românești, operă la care mitropolitul Dosoftei lucrase din vremea când era episcop.

- Din dispoziția înaltei Porți, Constanrin Cantacuzino este surghiunit, pentru câteva luni, în insula Creta. Se întoarce în țară la începutul domniei lui Gheorghe Duca (1673-1678), ruda sa prin alianță.

octombrie 26. Se naște Dimitrie Camemir, fiul lui Constantin Cantemir și al Anei Bontas.

noiembrie. Mitropolitul Dosoftei îl urmează, în exilul polonez, pe voievodul Ștefan Petriceicu. Se întoarce în țară în 1675, de unde va pleca, într-un al doilea exil, în 1686.

1675

ianuarie 22. Constantin Cantacuzino primește de la Gheorghe Duca dregătoria de mare stolnic al Țării Românești (o va păstra până la 30 decembrie 1677), rang ce va furniza *cognomenul* cu care marele cărurar a intrat în istorie. În primăvara acestui an, Constantin Cantacuzino face o călătorie la Varșovia încercând, din dispoziția lui Gheorghe Duca, să mijlocească încheierea unui tratat de pace între Turcia și Polonia.

- Miron Costin începe să scrie *Letopisețul Țării Moldovei de la Aron-vodă încoace, de unde este părăsit de Ureche vornicul de Țara de gios*. Figura centrală a cronicii va fi voievodul Vasile Lupu, al carul destin este urmărit în evoluția lui ascendentă și descendentă.

1675-1678

Nicolae Milescu primește, din partea țarului Alexei Mihailovici, o misiune diplomatică în China, pentru a stabili relații de prietenie și a investiga posibilitățile de dezvoltare a comerțului.

1677

Miron Costin scrie în limba polonă *Cronia țărilor Mokiovei și Munteniei*.

1678

noiembrie. Șerban Cantacuzino urcă în scaunul voievodal al Țării Românești. Va muri, ca domn, la 28 octombrie 1688.

1679

Poetul sas Valentin Franck von Franckenstein publică, la Sibiu, un volum plurilingv, intitulat *Hecatombe sententiarum Ovidianarum germanicae imitatarum (Hecatomele sentențiilor lui Ovidiu imitate în limba germană)*, care constituie una din primele încercări de a scrie poezie laică românească pe teme clasice.

1680

martie. Hrizea, visierul din Popești, tatăl cronicarului, esre închis (pentru niște nereguli bănești) și apoi omorât la Snagov din porunca voievodului Șerban Cantacuzino (martie 1680). Familia, căreia i se confiscaseră roate bunurile, ia drumul Istanbulului, dar nu va sta mult în Turcia. Foți, deci și Radu Popescu, se întorc în Moldova, de unde vor reveni în Țara Românească abia în 1687.

- Preda Pârșcoveanu (Brâncoveanu), considerat - de unii cercetători - drept autor al *Cronicii anonime despre Brâncoveanu*, primește rangul de spătar II în divanul lui Șerban Cantacuzino. Acest Preda Pârșcoveanu, căsătorit cu o Stanca, era fiu al marelui postelnic Iordache Trufanda și al Ancuței, fiica lui Preda Brâncoveanu. Era, deci, văr primar cu Constantin Brâncoveanu, care îl va trimite să oprească din drum solia ce pornise, din porunca lui Șerban Cantacuzino, la Viena, ca să trateze cu imperialii.

1681

Stoica Ludescu, presupus autor al *Letopisețului Cantacuzinesc*, rămâne credincios Elinei, soția postelnicului Constantin Cantacuzino, și celotlalți fii ai ei, care nud prea agreau pe Șerban Cantacuzino, fratele lor ajuns între timp voievod al țării. „Sluga bătrână” redactează acte de familie („Catastiful de toate satele și moșiile, rumâni, viile și țigani pe care le cumpărase încă mai dinainte pre vreme când au fost măria-sa [Șerban-vodă] în cinste boiaru, cu ale măriei-sale dhrept câștig”) și testamentul (în 1681) postelnicesei, prin care Șerban este îndepărtat de la moștenire și

îndatoririle de „cap” al familiei trec asupra lui Constantin Cantacuzino.

1682-1686

Sub titlul *Viața și petrecerea svinților (Sinaxar sau Proloagele tuturor svinților)*, mitropolitul Dosoftei tipărește, în patru tomuri, o colecție de proloage, culegere de hagiografii după izvoare bizantine.

1683

iulie 14 - septembrie 13. Asediul Vienei de către armatele otomane, comandate de vizirul Kara Musrafa. Între asediatori, însoțindu-l pe fratele său Șerban voievod, pare a se fi aflat și stolnicul Constantin Cantacuzino, după cum Miron Costin ia parte alături de oștirea lui Gheorghe Duca, domnul Moldovei, în lupta de la Kahlenberg, trupele austriece și armata polonă a lui Jan Sohieski, venită în sprijin, înfrâng oștirea otomană și declanșează începutul declinului puterii Semilunei în zona Europei Centrale.

septembrie 17- Ia recent instalata tipografie din Sas-Sebeș, Ioan Zoba din Vinț tipărește o culegere de cuvântări funebre, intitulată *Suriul de aur. Carte de propovedanie la morți.*

1684

iulie. Miron Costin, în părăsire la Daszow, în Polonia, scrie în limba polonă *Istoria în versuri polone despre Țara Moldovei și a Munteniei.*

1686-1691

Miron Costin scrie tratatul *De neamul moldovenilor din ce țară au ieșit strămoșii lor*, operă capitală în bibliografia cărturarului și în ansamblu scrierilor umaniste ale culturii române.

1687

În timpul domniei lui Șerban Cantacuzino, voievod protector al artelor și științelor, cărnarul Gheorghe Brancovici redactează în românește *Hronica Slovenilor, I liricului. Misiei cei din sus și Misiei cei din jos.* Cercetătorii văd în această lucrare prima încercare de a descrie sintetic istoria Europei de Sud-Est.

1688

Se realizează căsătoria dintre Smaragda, fiica voievodului Serbau Cantacuzino, și Grigore, fiul lui Ivașcu Băleanu. Cu această alianță, ce a marcat împăcarea celor două partide boierești rivale (o dușmănie ce dura de douăzeci și cinci de ani), se încheie, în mare, relatările din *Letopisețul Cantacuzinesc* și din *Cronica Balenilor*. În unele redacții - cum ar fi, de pildă, copia executată pentru voievodul Ștefan Cantacuzino (în care lucrarea poartă titlul *Istoria Țării Românești de când au descălicat pravoshivnicii creștini*) - *Letopisețul Cantacuzinesc* mai cuprinde o adăugire despre evenimentele din primii doi ani ai domniei lui Constantin Brâncoveanu. Relatarea se încheie, deci, la 1690.

octombrie 28. Urcă pe tronul Țării Românești Constantin Brâncoveanu. Va domni până la 24 martie 1714.

noiembrie. 10/20. Tipografia bucureștenă termină (lucrul durase zece luni) de imprimat *Biblia de la București* (cunoscută și sub numele de *Biblia lui Șerban Cantacuzino*). Radu și Șerban Greceanu, alături de alți cărturari din Țara Românească, au participat, cu contribuții notabile, la operațiile de tălmăcire, confruntare și stilizare, precum și la revizuirea versiunii date de Nicolae Milescu.

Radu Greceanu semnează și *Stihurile asupra stemei prealuminatului și înălțatului Domn Ioan Șerban CconstantinJ BfasarabJ Voievod*, ce deschid tipăritura.

1689

Radu Popescu este trimis de Constantin Brâncoveanu, într-o misiune destul de complicată, în Transilvania, la generalul Heissler. Succesul soliei transpare în cronicile timpului. Pentru

calitățile sale de diplomat abil și bun cunoscător al câtorva limbi (greaca, latina, slavona și turca), Radu Popescu a mai fost utilizat și pentru alte însărcinări la începutul domniei lui Constantin Brâncoveanu. Aceste misiuni, duse cu bine la capăt, îl fac să urce în ierarhia administrativă. Între 1692 și 1696 a fost mare clucer, iar în 1695 a primit însărcinarea să se ocupe, ca ispravnic, de repararea cetății Cladova.

- La Alba Iulia (Bălgrad) Ioan Zoba din Vinț tipărește un *Molitvenic* românesc. Tot acum apare și *Poveste la 40 de mucenici*
- încep în București cursurile Școlii Domnești, cu limba de predare greacă; înființată de Șerban Cantacuzino.

1690

Este redactată *Istoria Țării Românești de când au descălecat pravoslavnicii creștini (1290 c. -1690 ian.)*, cunoscută și sub titlul de *Letopisețul Cantacuzinesc*.

august 11. Are loc, la Zărnești, în Transilvania lupta dintre armata imperială și trupele turcești și muntene, ajutate de curuții lui Emerik Thokoly. Austriecii sunt învinși, iar generalul Hcissler, protector al lui Constantin Bălăceanu, și el o prezență activă în textele cronicarilor munteni, este făcut prizonier. Sub supravegherea lui Constantin Brâncoveanu, o *dietă*, întrunită la Cristian, îl proclamă pe Thokoly principe al Transilvaniei.

1691

- Apare, la București, canea intitulată *Mărgăritare adecă Cuvinte de multe fe'liuri a celui intru sfinți Părintelui nostru Ioan Arhiepiscopul Țarigradului a lui Zlatoust*, culegere de omilii atribuite lui Ioan Hrisostom. Volumul a fost tradus din grecește de Radu și Șerban Greceanu.

- Radu Greceanu semnează „versurile la stemă” [*Versuripolitice 8 asupra stemelor luminatului și înălțatului Domn*] și împreună cu fratele său Șerban alcătuiește „predoslovie către cititor” (*Cătră de bine voitorul cititoriu*).

decembrie 4. *Diploma leopohlină* prin care Curtea imperială de la Viena hotărăște subordonarea principatului Transilvaniei direct puterii habsburgice.

decembrie. în tipografia Episcopiei Buzăului apare *Pravoslavnică mărturisire a săborniceștii și apostoleștii bisericii a Răsăritului* de Perru Movilă, tradusă de Constantin Cantacuzino stolnicul și Radu Greceanu după ediția grecească (1667). Volumul cuprinde și versurile lui Radu Greceanu închinare la stema lui Constantin Brâncoveanu, sprijinitorul tipăriturii.

- Miron Costin este ucis, împreună cu fratele său Velicio, din porunca domnului Constantin Cantemir.

1693

Radu Greceanu pornește a scrie *începătura istoriei vieții luminatului și preacreștinului domnului Țării Rumânești, lofan] Constantin Brâncoveanu Basarab voievod, dă când Dumnezeu cu domnia bau încoronat pentru vremile și întâmplării ce în pământul acesta, în zilele Măriei-sale s-au întâmplat*. În 1699 cronicarul redactează *Predoslovie* ce urma să prezenta cele 43 de capitole deja terminat și destinate „publicării” prin copiere.

1693

aprilie 13. Dimitrie Cantemir pleacă la Constantinopol unde, cu intermitențe, va sta aproape 17 ani.

- Cea mai veche versiune în limba română a *Fiziologului*, întocmită de Costea Dascălul, de la biserica din Șchcii Brașovului.
- Dascălul Toader din Feldru rostește o cuvântare la înmormântarea Sofronici, soția lui Pâlrașcu Ciogolea.

1693-1703

La Șchcii Brașovului Costea Dascălul copiază un miscelaneu cuprinzând mai multe cărți populare: *Gramovnic*, *Floarea darurilor*, *Esopîa*, *Sindipa*.

1694

An „de vârf” în contactele dintre stolnicul Constantin Cantacuzino și generalul italian Luigi Ferdinando Marsigli. Italianului, care strângea date pentru o cercetare intitulată *Dambius pannonko-moesicus*, învățatul român îi furnizează informații privind originea romană a românilor și alte știri cu caracter geografic, etnografic și istoric referitoare la situația Țărilor Române.

- Antim Ivireanul tipărește la București *Psaltirea* românească, la tipografia domnească de la Mitropolie.

1696

Constantin Cantacuzino comandă o copie, în grecește, după lucrarea lui Nicolae Milescu (cu care se afla în corespondență), *Itinerar de la Tobohk, capitala Siberiei, până la frontiera Chinei*.

1696-1699

în acest interval de timp a apărut (poate a fost și tipărită) traducerea în limba română a *Poveștii dejak, și pre scurt asupra nedreplei morți a preacinstiului Constantin Cantacuzino, marelui postelnic al Țării Românești*. Originalul grecesc, imprimat la Veneția, circula în mediile de cultură din Țara Românească. Traducerea este atribuită lui Radu Greceanu.

1697

Apare *Manualul despre unele nedumeriri și rezolvarea lor*, scris de învățatul teolog grec Ioan Cariofil. Cartea a fost tipărită după ce autorul, învinuit de simpatii pentru Reformă, murise. Actul tipăririi, un fel de reabilitare a teologului grec, a fost patronat de stolnicul Constantin Cantacuzino, cel care formulase, de altfel, și întrebările la care răspundea Cariofil în cartea sa.

septembrie 10. Bătălia de la Zenta, unde armatele Imperiului habsburgic, comandate de principele Eugeniu de Savoia, înfrâng trupele otomane.

decembrie-1698 iunie. Dimitrie Cantemir redactează *Divanul sau Gâlceava înțeleptului cu lumea sau Giudețul subiectului cu trupul*.

1698

- începe construcția palatului de la Potlogi, unul dintre jaloanele menite să marcheze „drumul voievodal” de la București la Târgoviște. Lucrările se vor termina în 1699- Matricele nobile ale stilului brâncovenesc sunt în faza de definitivare.

august 30. Dimitrie Cantemir tipărește, la Iași, în română și greacă, prima sa lucrare filozofică: *Divanul sau Gâlceava înțeleptului cu lumea sau Giudețul sufletului cu trupul*.

1698-1699

Episcopul Mitrofan tipărește la Buzău *Mîneiele*, în 12 volume, traduse din grecesc de Radu Greceanu, probabil, după culegerea lui Maxim Margunios. Ca și în alte cărți ale sale, traducătorul compune versurile inaugurale consacrate herbului voievodal: *Stihuri politice 10 asupra stemei prealuminatului, slăvitului și bbigocestivului lo[an] Constantin fi/râncoveanuj Basaraba Voievod*. Insistând asupra dificultăților pe care a trebuit să le învingă, traducătorul mărturisește cu onestitate „participările” externe, decisive uneori pentru reușiră întreprinderii sale: „așa și la aceasta mai vârtos ajutoriu și îndireptătoriu mai grelelor cuvinte și noime am avui pe dumnealui Costandin Cantacuzino biv vel stolnic”.

1700

- Stolnicul Constantin Cantacuzino tipărește la Veneția prima hartă a Țării Românești. Este un indiciu sigur că marele umanist lucra la elaborarea *Istoriei sale*.

martie—septembrie. Dimitrie Cantemir redactează scrierea filozofică *Imaginea de nedescris a sacrosanctei științe* (în latină).

iulie. în tipografia lui Antim Ivireanul de la Snagov apare versiunea românească a unei cărți celebre - *Fiore di virtù (Floarea daruribir)* — din literatura sapiențială. Traducerea din greacă aparține lui Filotei Svetagorețul.

- Radu I'opescu, care „începuse să calce strâmb” (N. Iorga), este amestecat - cu o funcție însemnată - în uneltirea pusă la cale de Dumitrașcu Corbeanu. Voievodul „i-au pedepsit puțină vreme

cu închisoarea" - zice cronicarul - dar cariera Ini Radu Popescu, sub Consrantiji Brâncoveanu, ia sfârșii. Va **mai** ocupa în anii următori doar dregătorii de mâna a treia.

1701

Apare la Snagov *Liturghia* greco arabă.

1702

În suita lui William Paget, ambasador al Angliei la Istanbul, trece prin Țara Românească savaniul epigrafist englez Edmund Chishull. El poartă utile discuții cu învățatul umanist Constantin Cantacuzino, legate, mai ales, de problemele originii limbii și poporului român, de unitatea românilor din Moldova, Țara Românească și Transilvania. Iardul William Paget îi dăruie lui Constantin Cantacuzino, în 1696, un telescop.

- Apare la Snagov un *Ce/Z/Zsi*-grecu-arab

1703

[ncep tratativele dintre Constantin Brâncoveanu și Rusia. Pentru contacte pleacă la curtea țarilor cărturarul brașovean David Corbea. Acesta întreprinde călătorii cu scop diplomatic în Rusia în 1702, 1705 și 1706.

- Constantin Brâncoveanu construiește splendidul palat de la Mogoșoaia.

1703-1704

Dimitrie Cantemir elaborează, în limba turcă, un tratat intitulat *Cartea științei muzicii după felul literelor*, punct de plecare al sistemului teoretic al muzicii turcești.

1705

decembrie. 1 a Istanbul, Dimitrie Cantemir încheie scrierea romanului său *Istoria ieroglijică*, primul roman românesc, text reprezentativ pentru barocul literar românesc.

1707

« Scoală Domnească de la București, reorganizată de Constantin Brâncoveanu, devine Academia Domnească.

- Începe, probabil, lucrarea sa autorul *Cronicii anonime despre Comtanlin Brâncoveanu (Istoria Țării Românești de la octombrie 16X8 până U martie 1717)*.
- Radu Gicceanu țevine asupra faptelor cuprinse în anii 1699—1707 din cronica sa și elaborează o nouă versiune, așa-zisa „istorie secretă”, în care dă pe față ignobilele manevre ale inamicilor voievodului. Cronica lui Radu Greceanu se întrerupe în 1714, cu puțină vreme înainte tragicului sfârșir al lui Brâncoveanu.
- După pilda Academiei Domnești de ia București, Aritioh Cantemir fondează și el, la Iași, o Academie Domnească.
- Izbucnește conflictul dinre voievodul Constantin Brâncoveanu și Cantacuzini. Ca urmare, marele spătar Mihai Cantacuzino, unchiul domnului, este destituit. Cantacuzinii reacționează. Inrervenția. pacificatoare, a Curții de la Peiersburg da numai rezultate temporare.

1708

februarie 21. Antim Ivireanul începe compunerea și rostirea predicilor sale. Se va alcătui astfel celebrul corpus al *Didahiilor*, scriere esențială a prozei oratorice din literatura romană barocă.

- Moare Nicolae Milescu, cărturar umanist, poliglot, diplomat.
- Ieromonahul Vartolomei din Maramueș copiază o versiune a cărții populare *Archirieși Anadan*. Dmtr-o însemnare a copistului a putut fi stabilit locul redactării: Budacul Românesc, din județul Bistrița-Năsăud.

1709

decembrie -1710 ianuarie 2. Nicolae Costin, Antohie Jora și logofătul Ioan Buhuși sunt caimacami ai Moldovei.

1710

ianuarie-noiembrie. Nicolae Costin este mare vornic al țării de jos. *noiembrie 24*. Dimitrie Cantemir devine domn al Moldovei.

1711

aprilie 2/13. Tratatul cu țarul Petru cel Mare avansează rapid, concretizându-se la 2/13 aprilie 1711, la Luck, prin încheierea tratatului de alianță dintre Moldova și Rusia.

iulie 18-22. Lupta de la Stănilești armatele țarului și oastea moldoveana sunt înfrânte de trupele otomane. Rușii sunt obligați să ceară pacea (care se va semna la Vadul Hușilor), iar Dimitrie Cantemir se refugiază în Rusia. Practic, domnia lui în Moldova încetase la 11 iulie 1711.

august 1. Petru cel Mare acordă lui Dimitrie Cantemir titlul de principe serenissim al Rusiei și-i dăruiește moșii în ținutul Harkovului.

1712

septembrie. Moare Nicolae Costin, lăsând neterminat *Letopisețul Țării Moldovei de la zidirea lumii* (ajuns până la 1601).

1713

- Anton Măria del Ciriario, secretarul voievodului Conștantin Brâncoveanu, traduce în italienește lucrarea lui Antoine Galland, *Maximele orientailor*. Învățăutul grec Ioan Abramios dă versiunea grecească, iar mitropolitul Antim Ivireanul asigură traducerea românească a aceleiași căiți (titlul românesc: *Pildefilosoftești*), pe care o publică la Târgoviște.

- *Apare a Alexandrie* în tipografia lui Antim Ivireanul la București

1714

martie 24. Constantin Brâncoveanu este mazilit și scos din scaunul Țării Românești.

august 15/26. Constantin Brâncoveanu și cei patru fii ai săi sunt uciși, prin decapitare, la Istanbul.

Nu este exclus ca în circumstanțele complicate și dramatice, ce întovărășesc sfârșitul domniei lui Constantin Brâncoveanu, să-și fi aflat moartea și Radu Greceanu, cronicarul de curte și, probabil, unul din sfetnicii apropiați ai voievodului. După opinia Aurei IHEȘ, Radu Greceanu, surghiunit în Asia Mică

împreună cu alți fideli ai voievodului dispărut, moare ceva mai târziu, prin 1725, se pare. Oricum, cu acest an, 1714, se oprește relatarea întâmplărilor în cronica lui Radu Greceanu.

martie 25. Ștefan Cantacuzino devine domnul Țării Românești. Va domni până în ianuarie 1716.

1714-1715

Radu Popescu primește, în 1714, de la voievodul Ștefan Cantacuzino, vornicia de Târgoviște, iar în 1715 participă la rezolvarea unor litigii privind trasarea graniței dinspre raiaua Brăilei.

1714-1716

Dimitrie Cantemir scrie, în Rusia *Incrementa atque decrementa Aulae Othomanicae (Istoria creșterilor și descreșterilor Porții Otomane)*, cea mai cunoscută operă a culturii române medievale, tradusă și ripărită în engleză (1734, 1756), franceză (1743) și germană (1745).

1716

ianuarie 5. Este numit domn al Țării Românești Nicolae Mavrocordat. Încep domniile fanariote în Țara Românească.

martie. În timpul lui Nicolae Mavrocordat, Radu Popescu este numit mare vornic și apoi mare ban al Craiovei. În 1719, primește din nou dregătoria de mare vornic. Între timp, comportarea lui Radu Popescu față de binefăcătorul său nu a fost cu totul ireproșabilă. A fost, se pare, amestecat în „răpirea” lui Nicolae Mavrocordat de către imperiali în 1716. Refugiat în Transilvania, în anii 1716—1718, Radu Popescu se alătură grupării boierești care cere instalarea ca domn a lui Gheorghe Cantacuzino, fiul lui Șerban.

iunie 7- Au fost uciși, la Istanbul, stolnicul Constantin Cantacuzino și fiul său Ștefan, fost voievod al Țării Românești (1714-1716).

- Dimitrie Cantemir întocmește, la invitația Academiei din Berlin, *Descrierea Moldovei (Descripția antîqui et hodierni status Mokiaviae)*, lucrare cuprinzând informații istorice, geografice, folclorice, lingvistice privind cultura românească. Trimisă

Academiei din Berlin, după moartea sa, *Descrierea Moldovei* a apărut în germană, la Hamburg, în 1769 (ed. a II-a, 1771) și în rusă (1789).

august-octombrie. Interval plin de frământări. Boierimea și o parte a populației sprijină inițiativele armatei habsburgice contra otomanilor. Voievodul Nicolae Mavrocordat reacționează și ordonă uciderea câtorva boieri. Îl destituie și pe mitropolitul Antim Ivireanul.

septembrie. în drumul spre surghiunul la Marele Sinai, Antim Ivireanul este ucis.

noiembrie 25- Un detașament austriac, infiltrat în București, îl face prizonier pe Nicolae Mavrocordat și îl transportă în Transilvania, la Sibiu, unde rămâne până la încheierea păcii austro-turce (1718).

1716-1717

Dimitrie Cantemir scrie *Vita Constantini Cantemyri cognomenata senis. {Viața lui Constantin Cantemir, supranumit cel Bătrân}*, prima biografie istorică alcătuită de un român.

1716- 1722

Se construiește mănăstirea Văcărești, remarcabilul monument de ană brâncovenească.

1717

Este redactată *Cronica anonimă a Țării Românești de la 1688 înainte sau Anonimul brâncovenesc*, care relatează evenimentele din perioada octombrie 1688-martie 1717.

1717- 1722

Dimitrie Cantemir scrie *Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor*, lucrare ce susține unitatea poporului român. Ceea ce constituie un model pentru reprezentanții Școlii Ardelene.

1718

iulie 28. Prin pacea de la Passarowitz (Pojarcv) ia sfârșit războiul turco-austriac început în 1714. Banatul și Oltenia sunt anexate la Imperiul habsburgic.

1719-1720

începe să-scrie cronică marele vornic Radu Popescu. O va continua, sub numele de Rafail monahul, până prin 1728.

1722

decembrie 22. Apare la Petersburg *Cartea Sistemii sau Starea religiei mahomedane*, scrisă de Dimitrie Cantemir în limba rusă, la îndemnul lui Petru cel Mare.

1723

august 21. Moare Dimitrie Cantemir, principe al Moldovei, consilier al țarului Petru cel Mare și membru al Academiei din Berlin.
• Se nasc Mihail Cantacuzino, autorul *Chenealoghiei Cari tacuzinilor*.

1727

Cărturarul brașovean Johann Filstich își procură versiunea completă a cronicii lui Radu și o traduce în germană. De această tălmăcire se va folosi mai târziu istoricul J. Chr. Engcl în elaborarea lucrării sale *Geschichte der Moldau und Wabichei*.

1728-1729

Radu Popescu încheie scrierea cronicii *Istoriile domnilor Țării Românești* (de la 1290 la 1728-1729), elaborată în mai multe etape: 1703, 1720, 1724-1725.

1729

Moare cronicarul Radu Popescu *înainte de 23 mai*. Se stinge din viață, la mănăstirea Radu Vodă din București, Radu Popescu, biv vel vornic, alias monahul Rafail. Se

călugărise prin 1724, explicându-se, în cronică sa, astfel: „Ci fiind vornic mare eu, Radul Popescu, în cinstea și în dragostea marici-sale, și viind la vreme de bătrânețe, și dă slăbiciune, socorind că și ale lumii sunt toate dășarte, singur din bunăvoie am cerul voie de la măria-sa și am mers de m-am călugărit”.

1730 c.

Se naște Dimitrie Eusratievici, în familia protopopului Eustatie Grid.

1731

ianuarie -1733 aprilie. Ion Neculce este mare vornic al Țării de Sus,

1733_1774

Evenimentele din această perioadă din istoria Moldovei sunt narate într-o cronică anonimă, atribuită greșit de Mihail Kogălniceanu lui Enachi Kogălniceanu.

1741

Ștefan Văcărescu compune o orăție pentru Ecaterina Mavrocordat, cu prilejul nașterii celui de-al patrulea copil.

1745 c.

februarie 25/1746 ian. 12. Moare Ion Neculce, cronicarul cel mai de seamă al istoriografiei moldovenești.

septembrie. Se naște, lângă Sibiu. Maniu Micu Claîn, nepot de frate al episcopului Ioan Inocențiu Micu (Clain),

1756 c.

Se naște, la Târgu Mureș, într-o familie de preoți, Petru Maior.

1757

septembrie I. Dimitrie Eusratievici termină lucrul *Gramatica românească*, dedicată domnitorului muntean Constantin Nicolae

Mavrocordat, prima gramatică românească realizată după modele slavone, grecești și latinești.

1759

Se naște Dionisie Eclesiarbul (cu numele mirenesc Dumitru).

1760 c.

Se naște Ion Budai-Delcanu, fiul preotului unit Solomon Budai.

1761

octombrie 14. Maniu Micu Klein îmbracă rasa monahală, primind numele de Samuil.

1762

I.ogofarul Ghcorgachi Șuțu scrie, la cererea domnironiului Grigore Callimachi, *Condica ce are întru sine obiceiuri vechi și nouă a prea înălțaților chmni...*

1764

noiembrie 27. Se naște Naum Râmneanu, în familia unui protopop transilvănean, trecut în Țara Românească, pe vremea împărătesei Măria Tereza, din cauza persecuțiilor.

1764/74-1815

Evenimentele istorice din Țara Românească din aceasta perioadă sunt relatate în *Hronograful Țării Românești* scris de Dionisie Ecleziarhul.

1773-1780

Chesarie Halepliu (Râmneanu) ocupă jilțul episcopiei din Râmnic.

1776

Chesarie Rânmiceanu începe tipărirea *Mineielor*, a căror imprimare va fi desăvârșită de către episcopul Filarei, în anul 1780. Textele lămnice reproduse, cu schimbări nesemnificative, versiunea lui Mitrofan, de la Buzău, din 1698.

- Sunt traduse în limba română *Pil/iele lui Esop*, de către dascălul Ștefan Raireț din Lutna. Ulterior, ele vor fi traduse și la Brașov, în 1784.

1777

februarie 7. Se naște Constantin (Dinicu) Golescu, fiul banului Radu Golescu și al Zoei Florescu.

1778- 1780

Este compusă piesa *Occisio Gregarii in Moldavia vodae tragedice expressa*, în mediul școlar din Blaj, compoziție dramatică în care se îmbină elemente livrești, religioase și folclorice, tratate într-o manieră parodică și cu note de grotesc.

1779

ianuarie 28. Gheorghe Șincai își ia doctoratul în filozofie și teologie, în urma studiilor la Colegiul *De propaganda fide* din Roma.

5 iunie. Se naște la Avrig Gheorghe Eazăr, într-o familie de țărani iobagi.

- Samuil Micu publică la Viena o carte de rugăciuni, cu litere latine.

1779- 1785

Ion Budai-Delcanu studiază la Viena, urmând cursurile la Facultatea de Filozofie și Facultatea de Teologie.

1780

ianuarie. Se stinge din viață, probabil otrăvit, Chesarie Rânmiceanu, episcop erudit, autor al unora dintre prefetele *Mineielor* de la Râmnic.

- Samuil Micu și Gheorghe Șincai publică la Viena prima gramatică a limbii române, cu titlul: *Elementa linguae daco-românite sive valachiae*.

1782

Este redactată o cronică rimară împotriva unirii cu Biserica Romei, sub titlul: *Plângerea sfintei mănăstiri a Silvașului, din eparhia Hațegului, din Prislop*.

1783

la Blaj, apare o gramatică a limbii latine, pentru studenții români, întocmită de Gheorghe Șincai, cu titlul *Prima principia batinae grarnmatieaes qiute ud usum scholarum vaiachio-natianalium*.

1784

Samuil Micu tipărește, la Blaj, o carte de propovedanii referitoare la ceremonia înmormântării, intitulată *Propovedanie sau învățături bl îngropăciunea oamenilor morți*.

1787

Mihail Matei Cantacuzino întocmește *Ghenealoghia Cantacuzinilor a căreia isvorâre se trage din neamul de Văluia din pairii de franța, începându-se de la arm 800, pogoară până Li anul 1787 (800-1341; 1341-1787)*, din dorința de a-și prezenta sorgintea nobilă, în fața membrilor aristocrației rusești.

- Apare, la Râmnic, *Gramatica* lui Ienăchiță Văcărescu. Versurile publicate aici sunt printre primele poezii laice din literatura română.

1796 c.

În familia lui Fantaleon Perrov, se naște, la Sliven, în Bulgaria, Anton Pann, pe numele adevărat Antonie Pantaleon Perrovcanu.

1801

Ion Budai-Deleanu finalizează prima versiune a *Figuniadei*, „poemariom” eroicomico-satiric”, cum îl numește autorul. A doua versiune va fi gata în anul 1812.

1802

Apare la Sibiu prima ediție tipărită a poveștii orientale *Siridipa*, larg răspândită prin manuscrise în secolul XVIII-lea. Titlul complet: *istoria Sindipii filosofului*.

1807-1815

La îndemnul mitropolitului Veniamin Costachi, sunt imprimate la mănăstirea Neamțu, în tălmăcirea icrodiaconului Ștefan, *Viețile Sfinților*, în 12 tomuri.

1814

Dionisie Kclesiarhul redacreză, la Craiova, *Hronografd Țarei Românești de la 1764până la 1815*, povestire naivă și prolixă, dar cu o culoare în redarea evenimentelor contemporane.

1818

Dionisie Potino tipărește, la Viena, *Erotocritul*, prelucrare a operei cretanului Vincențiu Kornaros. Două decenii mai târziu, în 1837, Anton Pann va oferi și el o variantă a romanului, intitulată *Noul Erolocrit*. Cartea va apărea, în cinci volume, la Sibiu.

EDITORII

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Scrisul românesc vechi i-a atras, prin piesele lui de rezistență (căci în grecește *anlos* înseamnă „floare”, *antologia* fiind un „florilegiu”, iar *Khrestos*- din *Khrestomatheia* — avea sensul de „util”, „folositor”), pe autorii de antologii și de crestomații. Șirul acestor culegeri (cu o nobilă sorginte antică) ce transportau către cititori valorile autentice (ajurându-i să și Ic însușească fără efort, potrivit zicerii latinești *multum inparvo*) a început, în spațiul românesc, cu opul remarcabil alcătuit de Timotei Cipariu: *Crestomația sau Analecte literare din cărțile mai vechi sau noue românești, tipărite și manuscrise, cu o notiță literară* (Blaj, 1858). Cipariu nu trecea de secolul al XVII-lea. Aron Pumnul, care l-a urmat - *Lepurariu românesc cules den scriptori rumâni* (volumele au fost publicate la Viena, între 1862 și 1865) - a ajuns până la Alecsandri și a trecut și dincolo de hotarele literaturii. Din același veac al XLX-lea trebuie pomenite lucrările lui Hasdeu (*Cuvente den bătrâni*, 1878-1879, carte de știință, firește, și nu simplă antologie), Al. Lambrior (*Carte de citire*, Iași, 1882, cu încă două retipăriri), Mozes Gaster (*Chrestomatie română*, imprimată în 1881 la Leipzig și la București) și Gheorghe Adamescu (deși în a sa *Crestomație pentru istoria limbii și literaturii românești*, București, 1897, autorul depășește hotarul literaturii zise vechi).

În veacul al XX-lea, acest soi de carte este ilustrat de nume importante ale filologiei românești și ale romanisticii europene: Jacques Byck (*Texte românești vechi*, câteva zeci de pagini doar, publicate în 1930), Aurelian Sacerdoțeanți (*Predoshzviile cărților românești*, București, 1938; aceste splendide „texte de însoțire” au fost

retipărire nu demnii. la Craiova, de Tudor Nedelcea), Boris CCazacii (*Pagini de limbă și literatură română veche*. București, 1964), Alexandru Miritelu (*Letteratura romena antica*, Padova, 1961), Iorgu Iordan (cu un numeros grup de cercetători: *Crestomație romanică*, tom. I, București, 1962, tom. II, București, 1965, cu multe pagini consacrate vechii literaturi românești), Mărio Ruffini (*Antologia romena dei secolii XVJ-XVIII*, Torino, 1964), G. Mihăili- Dan Zamfirescu (*Literatură română veche*. Editura Tineretului, București, [1969] cu o deosebit de utilă punere în valoare a textelor scrise în alte limbi), *Crestomație de literatură română veche*, volum coordonat de I.C. Chițimia și Stela Tonii și întocmit de mai mulți cercetători de la Institutul de istorie și teorie literară „G. Călinescu” (voi. I, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1984; voi. II, 1989); carte în care se insistă „pentru prima dată, în mod accentuat, asupra elementelor de artă literară, în creșterea lor progresivă, de la expresia ingenuă de început la expresia intenționat artistică sau simțit artistică...” (I.C. Chițimia).

*

Aceasta este istoria. Prestigioasă. Nădăjduim ca acestei istorii să i se alăture și paginile ce urmează.

Am prezentat textele incluse în această antologie pe *genuri literare*, fiindcă propunem cititorului un corpus menit să evidențieze valorile literare. Iar în cadrul acestor valori ne-a interesat canonicitatea textelor (caracterul canonic a fost, poate, principala trăsătură care a ordonat selecția). „Literatura medievală — spunea un mare învățat francez - prin respectarea — adesea rigidă — a legilor unor genuri, bine fixate, a unor autorități cu greutate și cu putere de contrazicere, prin cedarea la presiunea locurilor comune, a imaginilor și a simbolurilor obsedante, este în ansamblu canonizată. Canonic este totul, și sistemul genurilor, și cel al formelor literare, și cel al imaginilor” Jacques Le Goff, *Pentru un alt Ev Mediu*, [vers. rom.], voi. II, Editura Meridiane, București, 1986, p. 112). Am ținut să evidențiem această canonicitate, nu pentru că - în vremea de acum - canonul este la modă, ci pentru a încerca să demonstrăm puțința cărturarilor noștri de a elabora în manieră europeană (chiar când aceasta era doar „sud-est-europeană”), capacitatea lor de a folosi aceleași reguli — în

bună măsură învățare de la bizantini cu ajutorul slavilor sud-dunăreni - și pe palierul laic, și pe cel ecleziastic ale literaturii. Năzuința de a subordona discursul literar canonului „reconstruirii” după preceptele impuse de el, prin refacerea, la nesfârșit, a aceluia canon, poate explica unele particularități surprinzătoare ale literaturii române vechi, aplecarea ei către „intertextualism”, între altele, ori modalitățile în care se naște, în aceste texte, *exemplaritatea* atât de prețuită în scrisul vechi, *modelul de umanitate* trebuincios în obligatoria operație de moralizare. Canonul rezistă chiar și în cea de-a doua jumătate a secolului al XVII-lea și mai târziu, când sugestiile baroce aduc în literatura română (deschisă acum către modernizare) sistemul de genuri literare, pe care, pentru Europa de apus, îl preparase Renașterea.

Genurile literare ne-au ajutat, credem, să punem în evidență tocmai procesul de diversificare pe care l-a parcurs literatura română în drumul ei către Timpul Modern.

*

Pentru textele și fragmentele de texte cuprinse în această antologie ne-am adresat, în genere, unora dintre cele mai bune ediții de care dispune în prezent știința filologică românească. Am conservat în toate cazurile rigoarea științifică specifică acestor tipărituri. Intervențiile noastre, atunci când s-au produs, au vizat unificarea tratărilor unor situații grafice. Apelând la principiile transcrierii interpretative (mult prea cunoscute pentru a le mai relua aici), am „remperat”, făcând mai accesibile, pretențiile transcrierii științifice sau ale translirării. Mai departe, în cuprinsul unor texte restituite prin transcriere interpretativă, am apelat la o unică soluție pentru variantele folosite de diverși editori. Am scris, de pildă, pesre tor S pentru un *e* deschis (chirilicul *e*), în situațiile în care unii editori au conservat grafic valoarea diftongai! *ea* (*fete* pentru *feate*, de exemplu).

Am apelat la textele edițiilor princeps tipărite cu chirilice sau la manuscrise, în cazul când edițiile lipsesc sau ținuta lor le făcea inutilizabile. Am aplicat, în fine, normele ortografice azi în vigoare și textelor care, atunci când au fost tipărite, au ascultat de alte principii.

Prin bunăvoința Editurii Univers Enciclopedic și a tipografici ani putut reproduce și câteva fragmente din cele mai importante texte în limba slavona, ferind antologia de reprezentarea acestor compuneri prin traduceri moderne și asigurându-d o ținută corespunzătoare.

Penru gândul de a face loc acestei selecții de literatură română medievală între volumele unei serii deja ilustre, cei cc au alcătuit antologia de față — încercând sări atașeze principalele clemente necesare unei cărți de scrieri vechi: note, glosar, schițe biografice, o cronologie, repere critice - roagă Academia Română și Editura Univers Enciclopedic să găsească în aceste rânduri un cuvânt de caldă mulțumire.

Au pregătit pentru ripar rexele din această antologie mai mulți membri ai Seminarului „Nicolae Carrojan" dc la Facultatea de Litere a Universității din București și ai Școlii de Vară de literatură română veche dc la Mănăstirea Cozia, iubitori ai cărții românești vechi, doctori sau doctoranzi în litere unii dintre ei. Iată-i în ordine alfabetică: Laurențiu Avram, Alexandra Crăciun, Oana Crisan, .Suzan Dima, Cristiua Dobre. Gabriela Gabof, Silvia Marin. Claudia Tița.

EDITORII

[SCRISOAREA LUI NEACȘU]

[29-30 iunie 1521]

Țara Românească

t Mudromu i plemenitomu i cistitomu i bognm datovannomu Zupan Hanis tiegner ot Brașov mnogo zdravic ot Neksul ot Olugopolc.

I pak dau știre domnie-tale za lucrul turcilor, cum ani auzii eu că împăratul au ieșit den Sofiia, și aimintrea nu e, și sc-au dus în sus pre Dunăre. I pak să știi domniia-ta că au venit un om de la Nicopoc de mie ini-au spus că au văzut cu ochii loi că au trecut ceale corăbii ce știi și domniia-ta pre Dunăre în sus.

I pak să știi că bagă den tote orașele câte 50 dc omini să fie în ajutor în corăbii. I pak să știi cumu sc-au prins nește meșteri den Țarigrad cum *vor* treace aceale corăbii la locul cela strimtul, ce știi și domniia-ta. I pak spui domnie-talc dc lucrul Iu Mahamet beg, cum am auzit de boiari ce sânt megiași și de genere-miu Negre, cumu i-au dat împăratul slobozie lu Mahamet beg pre io-i va Fi voia pren Țeara Rumanească, iară el să treacă. I pak să știi domniia-ta că are frică marc și Basarab de acel lotru dc Mahamet beg, mai vârtos de domniele voastre. I pak spui domnie-tale ca mai marele miu de ce am

înțeleș și cu. Eu .spui domnie-tale, iară donmii-ra ești înțelept
și accaste cuvinte să di doinnia-ta la tine, să nu știe umini mulți
și domniele voastre să vă păziți cum știți mai bine.

I bog te veselit, amin

[SCRISOAREA LUI COCRIȘEL]

[înainte de 1 noiembrie 1600]

Nordul Transilvaniei

t Scriu închinăciune și moltă sănătate părinteloi miu
Spiricton și maiciei mele Costandeei, și după-acea vă dau știre
că simtu viu până acmii, niu-s perie cc amu scăpat de la Belgrad
când au bătut Mihaïu Vodă războiți co ungorie. Deci m-au
prinșii nește sasi; deci a vrut să mă taie; eu ra-amu rugații și
am spus că simt fecior Mogâldei, deci niu m-au perdit. De aci
eu amu tri[mi]s carte la Andriias din Bistriță, el au trimis la sasi
de m-au cerșit. Ei au cerșim 300 taleri, iar Andriiaș *m-au* scos
dereptn 100 t;[en] și m-au adus la Bistriță. Eu anin spus că
tn-a prinsu Mihaïu Vodă la Hotin și m-au dus în Țara
lungurască. Deci mă rog doririlor vostre ca lui Domnedzău
den ceriu să nevoiți să mă scoateți lângă voi în țară creștină [și
să] nevoiți să dați știre părintelui m[iu] Mogâldei vornicului,
că eu dzacu în timniță de mă mână[n]că liutul și pă[du]chie.
Și cu amu spos cătră Adriiaș că simtu nepot dc frate și tecioru
de sofiei giorat în beserecă. Deci iară mă rog doririlor vosire
să no mazăbăviț aice, cesă măscoteți; măcar niu mai d-aș presi
co trupol încă să ies în țară, că iu mor dc dorol vostru. Și

îmbătrânesc și am făcot o barbă până în brâu. Și afle aiasta scrisoare a mea sănătos pre domeavoastră, ot gospodi, amin. IscaJ.

t Feciorul vostru Cocrișel și sânnu numai c-o că[meșă],
t La părintile miu, la Spiridon.

[PLÂNGEREA BOIERILOR MUNTENI]

29 aprilie [1614]

Țara Românească

t Prea milostive doamne, să fii domneata sănătos. Rugumu-ne domnetale ca Domnului nostru cela milostivul. Pentru care lucrure știi dumneata, când ne-am despărțit de domneau, în ce credinți ne-ai lăsat într-aceai sântem și pană acum și de câteva ori am trimes de am dat în știre domnetale și cu marc frică ca să nu pîiardem capetele de acest domn turc. Și domneata pană acum nici un lucru adevérit nu ne trimeți ce numai nâdeajde. Cc noi mtr-aceasră nâdeajde cădem la lucrure foarte gcalc, că Întâi în țeara noastră acum strigă hoga; că-și ține acest domn frații și suorele în casă cu el și sânt turci. Și robii carii au scăpat de pren catarge și de preîntr-alte robii, măcar dc la Mihai Vodă, domnul cine iaste în țeară el îi dă turcilor și alte multe nevoi care nu le-am scris. Acum înțeleagem că are turcul gând să puie în țeara noastră pașă, asijderea și în țerile cc sânt vecini eu noi. Deci dcacă vom cădea noi la aceaia să rămâie în țeara noastră pașă și mănăstirile și besăreeile noastre să fie meceture turcilor și coconii noștri să-i faci rnteeart si fcatele noastre să le ia turcii lor muieri, cum *fac* într-altc țări ce sânt supuse lor, deci noi, den zilele lui Mihai

Vodă, de când ne-am supus și ue-am jurat creștinilor, pentru aceia ne-am jurat și ne-am supus noi supt împăratul creștinesc ca să nu cădem noi la un lucru ea acesta. 1)rept aceia am târpit noi mari cheltuiale și robii și arsuri și sânge vărsat pentru creștini, ca să avem căutare la nevoia noastră. Cc mult ne miram, au domneata nu faci știre împăratului de nevoile noastre? Ce, de iaste vina den domneata, că nu faci în știre împăratului, să ne caute de nevoile noastre, Dumnezeu îți va b platnic, cum te-ai jurat cu noi. Cc trebuiaște dumneata, plecat și cu lacrăme de la noi, sa aduci arnente împăratului nostru. Noi că, măcar să n-am fi noi avut nici o tocmeală cu creștinii și acum a striga mila împărăției sale, încă s-ar cădea să ne caute, fiind noi creștini, ca să nu rămânem păgâni. Căci inima noastră nu se poate suferi cu păgânii. Căci și an, când am venit cu turcii asupra luî Bătur, și arunce numai ce așteptam să auzim de domneata și de ceva oaste creștinească; noi ne grijsem ca să fim vrăjmașii lor cei mai mari, cum am făcut sttre domnetale. Ce ne rugăm domnetale dă în știre împărăției sale, că acum iasrc vream bună și sântem toți gata a sluji împărăției sale șt domnetale, cum veri înțelcage domneata și de la logofătul Oancea. Măcar să nu ne-am împreunat noi cu logofătul, iar, dac-a venit sluga logofătului, toate pre rând i-am făcut în știre cu omul nostru, cum stau lucrure de încoace. Care nu sântem noi îndoiți că nu vor veni în știre domnetale. Ce ne rugăm să fie cu taină acest lucru. Că, de se-ară înțelcage, toți iî-am piiarde capetele. .Să fii dumneata sănătos, amin. Pis april, 29 dni.

t Noi toți boiarii den țeară și de la slujitori, plecat ne închinăm domnetale.

[PĂTRAȘCO CIOGOLEA
CERE DASCĂL]

iunie [1635-1637]

Moldova

t Eto az Pătrașco Ciogolea, vel-logofet scriem pacea și sănătate la iubit pretenii noștri și fraț, la cinstit domnii de Bistriță, Șimon, birăul, și cu toț domnii mărie tale. Alta, pohtim de la domneavoastră să faceț mărie [du] inilor voastrea pentru voie noastră să ni tremeteți pe cest diiac an [urne] Toder diiac, den Felder, pentru căci ne-u fost și de măinte vreme om (al) nostru; aciiimii-l pohtim de la măriile voastre să ni-l dați. Noi încă vom sluji măriilor vostre întru ce va hi pohta dumilor vostre la noi, că av[em] [det.] cuconi să ni-i învețe. Alta pohtim de bine ce veți făcea și-l veți lăsa [det.] și vama de doo tril vite ce va ave de ceasta fortca [det.] nevoastră. Și să dăruiască milostivul D u m n e z ă u să vă afle ceasta scrisoare a noastră prea măriile dumilor vostre sănătoși o he, amin.

U Succav. Iun.

t Bun priiaten și gata ficându a slujirea Pătrașco Ciogolea, vel logofet iscal.

Mă închin du mile vostre și mi rog.

La iubiți frați și priiateli a noștri, la domnii de Bistriță, cu cinst[e] să se dea ceasta cartea. I mnogfo] zdra[vîe].

I I . L I T E R A T U R A

H A G I O G R A F I C Ă

GRIGORE, monah și prezbiter în marea
biserică a Moldo-Vlahiei,

MUCENICIA SFÂNTELUI ȘI SLĂVITULUI
MUCENIC IOAN CEL NOU

j(^>M(e)Mie c<BA)T<r)ro H CAKii\ro
J ^ X I ^ N ^ K I N I W K N N A H v B i \ r o , H X G B X K C A b r p ^ A i i
j ^ M H K i i h \ r o C A » , c a n H e * w r r t ' r w r t ' e M h U H H X O U I *
\ n P C ^ B H T e P O M f c . B ' i E C A H K O H l i P < l) K B M
J I O \ A O B - \ K X I M C K 0 H

1J!ll)-t WKEVJd. 2. vvt HIX* <E< tAt'MK. «TI II hjJKULI MMTtKtpII, Xll<
II intuimium.3 uimo [iftiiiiTuisuL rwh-EAhtu favišt. CA. 3. IIs KW II^HM»
tfamm TVHT. CI^AAMIA rtii'jiim iniuTt' «.\>JA(upii«,""ii;fi ii muri; H/
IIMMIAK' j ,tiŷlVTEfU.WTl. lŷWljnfl-fcŷAiRillilM' [II TLMH»A« Ttv.1,' *U-
Ati^A 'it'TUi îri' n A»f^"wl'i. <I. t^e» WT 3 A' II^BİS IUMCİB»
livwtik< A'KMCTIf.ilo'r.i^ İBN*ŷ K^yiİCT^Mj' II İIUNİHI HİUnf Bji(*)r{t}İA(*)Tn
A(<*)w — KİO Ut, II WTK^A^f, H İtİeUMb, WKİW^>'> |! (Tf(İ)A***>MTi:*
MtKİt «(II KiiUL«f tn«A»sii

2. I. 1^nijunrn or»' tuiMC« rfiA | (**etiii, M MMKI, iicrt-ni-s
<Eo KXA)T-Mİ> H k'b -MVŷWXWh. EMOKhim, KMILUA İK(f\İJİA KM* AI İI (A
nfvvfcMvu' İ; İK T'tKmt uns H tit-t^t utfiKuxjcb nA.\SAT<Miunj(i. CİCKAI
riplKTİfMİIL, f*AH MIWMMKHI.n» H İG3>EiT(Mliril ii KtML. 2. CM-İJ, nİ'
U)j"i Mİfİ) H wiiTiMs ry\A* K^JHAİCTSHİ. HM-EMİİ) İKİİİİİKİVBMA-K,

3. 1. KffllhA A,ettKHX. K(3*Mt, İw»HHI n*İİİİT, İİİİKXMUU. 2. N*İİ> A»-
EpOAtİiM. UKTV İİ(H,İM»İH* G-e'l BAILb nftHİİTPl «JM"«f, 3fÂ'İ Ttr> İAtTt

' y İLHUM. MT.İHCULİO. ' İIUIIM. İftUIIIUMI.. ' Suim. Atff». * MUİM
T^xİb. ° MİİİM. 'İİİİİP'.İİS. ° SİİİİM- KİT<*(, ' fİUHİM. (<!'« * İIUIIM İİİİİKUIİİİ
° İİİİİM. TIKİİPSİt. 'İ İIİİİİ. <<<. 'İ HUM Et. U SUIIM 3'İA.

A*mk H UK rt, KWFAH MUMU fN.V* *TW,ViUHIC*, ^*H*
 <A&k IUAHUEK H (ff)UAA, HAKA... <HUAAME UA K< <I
 «MUIA: ,AK* IMIAJfWl, ROMIAOIAH>- KKAUI II IKO tJ T'UHHJH *p't:
 UMB IIIH.* 3 4. T1MXM IH3A*ID)M HMI! IU'IAAUHKA KIVJPUAK, ^TIIKUA
 <fm (MJA ti MNtrt q)RA *i n k3VIA^ifjM). 5. KfArAH <nt*. HA
 UHWS <trtAKHIII CA, IAKO KI EAWM If.AA* (Ut IIAHIAIUIH IHCIMIA,
 me kt. Kiviw^, HIM TsrA*: nn^ft' if*AA NKAI-, nAm r^Ei> u^AV^f-
 HIKKA, Iffici, ftfM TWf (Hnf > »(T)III)-SAMIII HAKAWri TOIAf
 TIA> || C- H WKMrAIIIt UUSK

•- - CvTi - ffil - w, IirtMUI'li, IAJM, ihw 17. LHO< 3.V Iifit.V,
 W(I)K< ntt JCOTA WIIvniIH y EA>H1* II jffiaAUCKIJA vr^rAnTi
 (A tGU, TIUM Kt If ICAMH, JIA II ISAAMMj, KkMtt (E)I|
 Hk< CUIH HUCIUIUS; Mmbki I EW unt U IAAUAMf Kt r.tj|Nl.f.tL
 IIAkkIII UKCIH 2- P4Mf, M 0 mul. HA (WofK T>Jl (HULMAMC
 3. H1 M*MX KW Mb CC OUKM fiaI> tJN IU MIOHr ASCIM' j X>"
 H Mf-gIMimik I IIIIHU>V IIB)U Bt II^BUHICI. HAMMU Tji,m;jlVH'1 -
 TI A TAAA

5. I. CA (AUIUAU, NfICAA tli AUA II ABAM* IAWIA^MIIIM
 >I MMh WGAKA-DB IKAKI ECIAI, II HA tUDMb MUT6 OAHUA
 Ifft,V*ALr n>K(AE CA IKIK KJ, HIt*j I'UWIII |I^Jl^;I^r.k\). 2. ti MI

6. I. - IA** fEO 0 TLKH A>>Alit IAUWA^E, w, kv, IIT-Kr^k HJyAA'liJl,
 •I KAKI EA&rfIUTIHKQ*, IAKh I li LI i HIIM U .sfCjI.K ^ASCAIHL [Uit- II U
 MU (I* ARGEK <JlUfH IA. 2, TAKIKI, tiv t(Tt MA KUA -- III t r.l.l.f.b
 ilbKAIn KACT (A II f^b (f^AIU ^): <<II EirtAA'titI- AUKr.il ifl-

1) pbKmiä t iticijiii'ia un >. - Cji». 3uip. — Mi 'i. 7: L\.\.v*in
 MiiWIKil EKJ TH iiiiAtEAiii F;;KA«F*.. QIU. CWW> II JIUJi. I. 7. ' >IUi.M.
 n'KifuEirtIM. 4 U p^Hina IMH:IC:III li ir aac OyKit ci yMiiii,;iii; ixui >>-M:
 1 >IM MHCQVCHVKI

iinli IM KAA*T> JKHTB H AAiriT* »tT>'ut, 3. iU k'ltmi, ij^* k^ Afwiivt.i.
 IpAIIIMUH^ 11* J(q^1VTIAH^C*A <Mh>^f ASISHHAA>> AAACII <vTA>IHK II^li-
 AAdU *i II ^AKWtbl, T't^I tSKTAImb. J rAAKmk Ilt^hAlt ij'KA E'tHIIvFWA-
 HUHU' | iimb tCwUljOML. i. l'ire gw fAA< k^'nni JWit Kiiitun n ALTLII
 I>MMA^UIA (A^! tAUUIAEIII TttI nJTOME-EAATAI: IIIH-K ^TATAHA CUTII ISUTAJ^,
 IIAUST. II KA<OH>HIMU* IfU. 5. TjiAA', Iiy'IK, w. -IHA""', ITMII II,
 IIAIII II IAf^*liVtJ II CK-CTAIIIMMt T>A>Mb IKfTS.IiflOI (IrgAAEH IA^KIH
 M iLftTt EEIAA> || i|... TRUBf n^i:A*^t(IAAt?StHII SS'I-.IA-B. ^- H TLKIO
 (WIMJL TLUB R^AKI>UHmk JUjiaIM RIIHCII. 7.11 KK< VVT I|(i\Jj-S
 IkCTUL H (klftUk ChCAIEIUII IA, II IIAIII Kt E)AT> IIRIHUII CM.V'IMKUII
 KlftWI. •IA^E-tkWIJ, HAIAKAHIU> IA »'IE(T.

7. I. EiHAHK-Of.(|U nUTUIt <HL ?AOE9X II KLmjtIU> ^MO.V^M IK,
 K VAN Ni UUCAIIHUJ. tU E7JE(A< HA ntklIbb dfM.IUEAMI. f<klj)h^9 KA^tj^
 K>: 2. _CrAA E(A*^K EKAT* lift A IL(K*)jili H KHASH Iir.IIlli u)>rs f.w,
 m nftje-A* no>j^iAiTi (A IT< m^rA/ArtA^Tt HAM 'TO wrkLiji*iu <i, gut
 IW. 3. AA(Tb EO (A EAMt rA^WtA^I, (WJ^wt III tUL.IIAT.'HTL' lift Iht.W IM II
 n^WTICA-SSilill t* «Aub>."« .4. TkiKt II IHBUTJ.KHUU.V JIHUK EWyI.Kt It
 M^*Ji^tT^<JvB, J>SK* ;r,f i\ (nrtjl, ', UAJA^OAI^JH"!*" WTIMIIIA:

8. I. - Mtmimi un IA, - jKi^ - - AiriTii iiri.lviiu IAEICTHII, HI EW
 MLVH UITA |A(AT<A)u LHI • WTKRHHU Xy'IKTJA" Mlin. 2. A i NI Iwl-AHLJ
 3. Hx HH*(AA ,A(Ti. rftntAjtii **)' !*((<*) ^n>rf) t m r^UL ti: bi \y
 IIRIITH UH. 4. p^MUIIANIK XI I-TT* ' tU EjiR-A H IIIUI: LAr*lr., O^'AIA"
 TI<ir>. s. EIHJI^I KW ti. TA IAKt tr.HI) C3ILCIA ASfTSIUt, .I.I.i.A.

' MUIH, HBAUIHUI. ' UupiiRT II C Bamiran nan]" m ion.LIHHUMHU
 * SIIIM. CIHAWUIA * U [IbiuHhCa K^amHHT I'l| t t^C zIUTt<I n.i;iv y II (t-
 mpo KyKH'im III CTIjificro. ' Ctuo, " Cpu- -forp. ju. 21. I- - 21. I'.
 KtAOMZI Kt. UfiUL I rAAAHhAlil. imur* "«"» f-W . . . "IACfHTI f> H>
 jTfEALUKIpl (AUII^4. K< Hf"-M IH^IA-M (A iticXUtAKATU, L'i. A;U. ija A*lit-
 K^Mt. 17, <vTIC ffe-CMXAMTL. UKI IU E13L>ST'A IfjrhEUtl IA. I *Tc,frhii-
 TAM. E'ill nOTUEA^ciAMTf IA EAMt. Uw. m 3I>p. Mr. 10.13: . . . H.Af'III
 VWtT . . . Kanro 2. * Huiin. KK, »KaKiti2. ^B plkuir,-j oua cIj H.T.J.I.

H rsteffî UHU mtitAf*, KI. m>mf> nfiiA-utiu HAA-MT (A. 6. H c(tr)& IIXAIIK WT(T*nHTH MfTIINHA « IIIUMH W W H IHAHMUMIII XI M «IIHAM-uuuti TKAJMI it CAMK«{ Ttuif (A»JHH)(CWAÂT»A-« 7. CriiM TU, i^tALiTiî -raui* «AfiMHut*, t«T»iuH IAK» i^ry, s(i)xix iun.' Bufant iifiin«A TckfH. 8. flii-M Kt* tfeUl WT MCHt IITUHhI TAHIKIM *f'*A*'S WTAMMI, M&AA TA, KAA«*AIIJ^A TW«I A^^JUItt' MirA.H MIIMTIA H (%TX ((blyitb _EUTII tI»A»S"l (A, "A"* tA{A)NU* (IA* B(«>(<)tTMHAr» «fj*)m(III A 3AfCUM. h I^tr)A lil HUIIMfif ItTHAt CiWJrb» M IA^Wii^KIWML HA CA*f*K* .-^tMtAMM WT tUAAsiiAio, lirnuiAr» %t CXIUMTEA CMU< II n IIT^TUH A(I)"I-Aktiii*. 10. KAKI rțui "E(V)i [i3A>"l« ?

9. 1. i) K*fli<l (MMII (AWCKU, IUATtA". firu* KA M(»)» II «H «li-f*TÂrk\ tljinil, MKI WT dt-E),T> CAUaiATH tA;

10. 1. - A * l« C*AiT UH WfytUM (A TtE(, K(fIKT;« «, Gt^HAIÂAtiUU TH W(T)IL(ML M nfK^A)Tbliiut> A(*f),r'A"- 2. N* IIOKAHÂ CA (A(i)tiu*f, rit mc*-*;*, wi-ro», ui n»*/i CJX.IA\ TMMIMfMCOMS SA*A\ cTfÂcm.

VARLAAM

CARTE ROMÂNEASCĂ DE ÎNVĂȚĂȚURA

MUCENIA SVÂNTULUI ȘI SLĂVITULUI, MARELUI MUCENIC IOAN NOVAI DE IASOCEAVĂ

ce să prăznuiaște gioi după Rusalii

Mulți au viețuii. pre lume viață bună și cum iubește Dumnedzău., după chipul învățătorei ce-au învățat Domnul Hristos în Svânta Evanghelie și svinții lui apostoli. Dîntr-aceia iaste în tăi u și acesta svânt de astăzi, marele Ioann, săvai și cu multă vreme mai apoi s-au arătat: Că despuitoriul nostru, Dumnedzău, nu numai mucenii din vreme de demult ce i-au încununat, ce și aemu in vremea de apoi deschide ușa mucenici celora ce vor și cu aceaeș dnste-i cinstește și-i dăruiaște. Penr-aceea să cade noaă să știm, de unde iaste nașterea svântului acestuia ce să prăznuiaște astăzi și ce lucruri au făcut și cum au pății pentru numele lui Hristos.

Spre răsărit, unde să cheamă Anatolia, iaste o cetate mare și vestită, la carea toate corăbiile de pre marc năzuiesc pentru bișugul și pentru avuția ce iaste într-însa, ce să cheamă Trapezonta. Dîntr-aceea cetate era și svântul Ioan. Si pentru că era cetatea lângă mare și cetățenii cu corăbiile pre mare îmbla de neguțătoriaa, pentr-aceea și Ioan mult negoț luă și pre marc călătoriaa. Iară vrăjmașul, diavolul, carele nu iubește binele

> IIIIICAIUIC Ane OJUBU ca npHCasCHH HM pea;i noc/ic. * Hmiu. WA/"KHUL. ' ŃIUIU. IWTb. * fñIIM. (IAIfXI. & ŃIiHM. AUIU. ° flUHH- <Y.Ńu. ' B p-bKoiŃiica (cpnRiiHiiT cp e C M aaBHra iiaAfuŃy a IIIIIBO Ky- KtliK*. ' i lu IM. T<J>HUtHITIH.

creștinesc, nu putea răbda faptele cele bune ce făcea svântul, căci că-l vedea adesea postind și rugându-se lui Dumnedzău și cătră toți blând și miluitoriu, făcând milostenie și miluind pre toți ceia ce era lipsiți în corabie. Pururea era ochii plini de lacrimi și cu mâna întinsă cătră ceia ce păția rău, de-i mângâia. Și gândia în suși întru sine de dzicea: „Cum veri milui, așa veri hi muluit și cum veri mângâia, așa veri hi mângâiat”.

Pentr-aceea nu putu răbda diavolul, ce rădică asupra Sventției .Sale cu manie, vrajbă pre mai-marce corăbii ce era de ereză latinească, om rău foarte și nemilostiv. Și multă vreme vrajba într-îns aprinzându-se, deaca sosiră în cetate ce să chema Cetatea Albă, la Marea Neagră, în margine de cătră Țara Moldovei, să dusă francul acela ce avea manie pre svânt și-l pârî cătră mai-marce cetăței, carele era turc, iubitoriu foarte și socotitoriu credinței turcești. Și într-acesta chip pârî pre svântul, dzăcând: „Iaste un om ce au venit cu mine aicea, de va să să lepede de credința creștinească și să să înstreinedze de moșia sa, și va să ia *ligea*. turcească, să hie cetaș semenției voastre. Pentr-acesta lucru de multe ori și cu giurământ mare s-au giurat cătră mine, viind pre marc în corabie cu mine. Pentr-aceea nu zăbăvi, ce de sârg să faci întrebare cu dânsul, ca să-i pleci în legea voastră, că multă cinste veri avea de la împăratul pentru dâns, căci că iaste om slovesnic vestit și nemică nu iaste mai mic sau mai de gios decât ceia ce sânt mai mari și mai denainte în cetatea Trapczontului”.

Acestea deaca audzi acel necurat și păgân suflet turcesc, cu bucurie să sculă și la giudeț, unde avea obiceiul a giudeca, ședzu. Și învăță să cheme cu cinste la sine pre svântul. Și deaca veni și stătu înaintea lui, grăi cătr-însul și dzise: „De rândul tău am audzit cum ești om ales și cum ești vânat de credința noastră cea bună și puternică și cu toată inima iubești. Că așa iaste credința noastră - de ceia ce sânt eu hire curată să lipește și aprinde inima lor cătră sine cu dragoste și le dă lor năroc și

viiată cu ai mulți. Deci nu mai zăbăvi, fiind noă, priiatin, ce leapădă legea creștinească *ciea* ce-i de răs și de ocară și cu glas mare hulește credința lor înaintea a tot nârodul. Că pentr-aceea s-au adunat aicea toți cu muierile și cu cuconii săi, ca să audză pre tine mărturisind aemu credința noastră cea luminată și vestită și la siavă mare înălțându-o, iară legea ghiaurilor supt picioare călcându-o. Pentr-aceea acestea cum te-ai giuruit fără zăbavă să faci, ca să vadză și alții și să învețe de [la] tine a cinsti credința noastră. Și pentr-aceasta de la împăratul cinste și boierie veri dobândi și cu noi ca un frate viiară dulce cu toți veri viețui”.

Iară pană în câtă vr^{me} acel meșter și viclean necredincios păgân grăia aceste cuvinte, fericitul Ioann ochii inimiei cătră ceriu rădica și ajutoriu cerea de la Dumnedzău cela ce-au dzis: „Când veți hi duși înaintea domnilor și împăraților pentru numele micu, nu vă învățați maima ce veți grăi sau ce veți răspunde într-acca ceas, că să va da voaă cuvânt, cât nu vor putea a să protivi sau a răspunde toți ceia ce să vor pune împotriva voastră”. Și atunceș cătră mucitel rădică-și ochii de căotă și cu bună îndrăznire răspunsă și dzise: „Pare-mi că minți aiave, o, cadiule, căci că nu sânt a mele acestea cuvinte să mă lepad cu de Domnul meu Isus Hristos. Să nu hie acesta lucru nice să-m dea mie Dumnedzău nice în minte să gândesc cu aceasta cândva. Ce acestea sânt meșterșugurile vrăjmașului adevărinței, a Satanei, părintelui tău, c-au întart în tine ca într-un vas al său destoinic și cu tine grăiaște cătră mine nedejuind, că mă va trage spre perirc și nevoiaște să mă lepad de Dumnedzău cel adevăr. Cc mai vârtos tu de la mine ce iaste adevărința să știi. Să lcpedzi întunerecul necredinței ce dzace pre sufletul tău, ca să te spodobești să hii fiiu luminei, cu svântul botedz, carele strălucește mai vârtos decât soarele, ca să te luminedze cătră împărăția ceriului, decât să rătăcești [în] întunec cătră perirea de veci”. Și depreună cu acestea

cuvinte rădică-ș mânălc și ochii în ceriu și strigă cât audziră toți și dzise: „C să nu-mi hie să mă lepăd de tine, Doamne Isuse Hristoase, carele ești cu tatăl și cu duhul svânt o putere și o fire, și o împărăție, nu mă voiu închina întunerecului, nice voiu sluji vicleanului diavolului”.

DOSOFTEI

VIATA SI PETRECEREA SVINTILOR
(1682-1686)

ÎNTR-ACFASTA LUNĂ, 21, POMENIREA
SVINTILOR SLĂVIT DE DUMNĂDZĂU, CUNUNAT
ȘI NTOCMA CU APOSTOLII, MARI ÎMPĂRAT
CONSTANTIN ȘI MAICA SA ELENA

Acest mare fericit și în veci cinstit întru împărat, Constantin¹ era ficior lui Constantie² celui ce-i dzâc Verdele și al cinstitei Elenei³. Că Consta era nepot lui Clavdie, împăratul de la Râm⁴, de mainte de împărăția lui Dioclitian⁵ și a lui Carin împărat.

Acesta Consta, tatăl svântului Constantin, alegându-l Oioclitian Erculie să fie părtaş împărăției cu Maximian Valerie⁶ și pornind acești doi, Oioclitian și Maximian, gonă mare asupra creștinilor, iară Consta, tatăl svântului Constantin, sângur era creștinilor cu milă și cu blândețe, lucrând mai mult cu ceia ce să nevoia pentru credința Domnului Hristos, prin sfetnicii și părtașii poruncilor împărătești.

Acesta Consta învățând credința creștinească și pre iubitul său fii, Constantin, care mai apoi fii întâiul creștinilor împărat, îl lăsă să fie după sine, împărat în scaun, la ostrovele Vretaniei.

Care deaca înțăleasă ce făcea la Râm finii lui Erculie, Maxemie⁷, fapte păgâiiești și lepădate și spurcate și pângărite,

pornindu-să din dumnădzăiască râvnă, purceasă asupra lui, luând pre Dumnădzău întra-giutoriu. A căruia vădzând Dumnădzău curârâia sufletului, întâi i s-au arătat prin vis, de-aci dzua amiadzădzi. Hărăcind cu stele, scrisă sămnul crucii cu ceste cuvinte: „In hoc signo vințe”, cu acesta sămn învinge. Vru iarăș de să arătă om iubitoriul și lui și celor destoinici.

Deci luând îndrăznire cu chipul cinstitei cruci, făcând-o de aur, mersă la Râm și, bătând războiul, surupă pre acel păgân răpitoriul, pre Maxentie, împărății Tiverului, rumpându-să podul supt dânsul și să necă acolo la podul ce-i dzâc Vulvia sau Bulbiia.

Ș-au izbăvit din tiraniia lui cetățenii Ramului.

De-aci purcedzând, mersă spre răsărit și vru să facă cetate pre numele său la soarele unde dzâc c-au fost războiul troilor cu elinii. Și fu oprit cu dumnădzăiască sămnare, invitat de la Dumnădzău să-ș zidească cetatea mai curund la Bizantiia.

Deci urmând voei lui Dumnădzău, zidi acea de Dumnădzău păzată cetate, în numele său, Țarigradul. Și o svințj închinând-o ca o părgă și-ncepătură credinții sale la Dumnădzău.

Și cercând adevăra cunoștință a credinții noastre, au strâns în Nichea, de pretutinderca, arhierii, cu mijlocul cărora s-au strigat de s-au propovăduit pravoslavnică credință. Și fu cunoscut fiiul într-o ființă cu părintele.

Și trântind pre Arie supt anatemă și su<p> blăstăm pre dânsul și pre cei într-un gând cu dânsul cu huleniile lor.

Și trimițând la Ierusalim pre maica sa Elena, pentru cercarea cinstitelor lemne, în carile s-au răstignit pre trup Hristos, Dumnădzăul nostru, și cu dânsa le-au adus, lăsând o parte la Ierusalim și o parte aducând la Țarigrad.

Și sosând la fiiul ei, dede fârșit.

Iară marele Constantin luminând Țarigradul cu obnovenii, adecă cu rodinile, cu praznice.

Și petrecând puțan preste patrodzăci și doi de ai cc-au împărățat, începând a porni oaste asupra perșilor și, mărăgând la un câmp a Nicomidiei, s-au pristăvit la Dumnădzău. Și fu adus în cetatea sa, Țarigradul, cinsrit cu mare cuviință, cu provoduri și cu tâmpinări. Și fu astrucat în svânta Beserică a Svinților Apostoli.

Ș-au împărățat în Râm la cinci mii opt sute optsprezece ani, (5818) de la faptul lumii, fundu-ș al treidzăci doile împărai de la Avgut Chesariu⁸.

Și să face săborul lui în svânta beserică, la țisterna lăcașului patriarhului, depreună împăratul și cu senatorii cu litie venind și svânta liturghie făcându-să.

Pentr-a lor svinte rugi, Dumnădzău miluiaște și ne spășește. Amcn.

VIAȚA CUVIOASEI PARASCHEVA

Această svânta și preacuvioasă maica noastră Paraschevi era din țara sârbască, dintr-un oraș ce să chiamă Epivat, din cetatea Callicratiia, fiică a părinți creștini buni, la vreme de bogați. Deaca sosî la vârstă, pusă gând cătră viața îngerească, care și din pruncie să cunoștea, cumuș era născută din ruga părinților, dăruiță lor hiică de la Dumnădzău, născută într-o dzî de vineri. Pentru aceia i-au pusu numele Petca, că așa să chiamă vinerea sârbește, petoc, iară grecește paraschevi, iară rumânește vineri.

Multe bunătăți cătră mișei, la părinți încă fiind, au arătat, dezbrăcându-ș podoabele și-mpărțând mișeilor. Ce lăsându-ș părinții și priiatin, și cu totul lumea, purceasă în urmă după Domnul Hristos, mirele ei. Și cu bunătăți să-ntraripă, întră în pustie de lăcuia fără gâlceava, viață cu adevăr îngerească, cu postul și privegherea trupul zmăcinând. Nu să grijiia de mâncări, nice de băuturi, ce hrana ei era lacrămile și ruga.

Și așa petrecându-ș viața, srăluminând în bunătăți, mintea și sâmpțirile depreună cătră *cile* de sus întinse având. Iară

de cele pemintești niceuna la sine lipind, ce petrecea cu totul împănată cătră Dumnădzău, ascuțită și aspră calc călcând.

Și a sa prestavlenic prinzând veste, lăsă pustia și veni la Țarigrad. Și locurile svinte cutrierând, și aclo puțânc petrecând să-ntoarsă la moșie, la Callicratia. Și acolo dede sufletul în mâna lui Dumnădzău și Domnul și mirele ei, Isus Hristos și cinste și cununi de la Svinția sa luând.

Și s-au tãmplat atunce de-au murit un corâbiiari și-1 îngropară aproape de stâlpul unui stâlpnic. Și-mpuțând locul pre acolo, de nevoe s-au pugorât stâlpnicul, ș-au mutat acel trup mai afund să nu poată eși acea putoare, că era și drumeților cu urât a trece de putoare, pre acolea.

Iară alțâi deaca audzără, mersără și scoasără din loc trupul și-1 aduseră de-1 îngropară aiurea. Și săpând, aflară trupul svantei nesticat, întreg cu totul, și sănătos, cu mirosețe scumpe mirosând mai frumos decât trandahiru] și decât tãmâia și decât toate mirosuri scumpe. Și să mirară. Apoi socotiră și giudecară că, de-ar hi acesta trup a svânta, I-ar hi arătat Dumnădzău cu minuni. Și lăsară pre loc trupul svantei. Și-ngropară ș-acel trup împuțit aproape.

Și când fu la noapte, a decă unul de aceia, anume Ghiorghie, vădzu strașnică videnie. O împărăteasă șcdzând în scaun și șiraguri multe de îngerii pregiur dansă. Și deaca o vădzu, cădzu la pământ. Iară unul de acei svinți îngerii luminați, îl luă de mână, de-1 rădică. Și-i dzăsă: „Omule, dară nu te temuș de Dumnădzău, că acesta trup iaste svânt. Dară că ce ați îngropat acel trup împuțit lângă trupul svinte șerbe a lui Dumnădzău, Paraschevei. Ce aemu să mergi de sârg, să spui tuturor să mă mântuiască dintr-atâta putoare. Iară de n-iț face, să știți că-ț peri cu foc de la Dumnădzău, că eu încă sânt om și mi-i moșia Epivatul.”

Într-aceaia noapte, și o femeie, anume Euthimii, acestaș vis vădzu. Și demineață spusără la toți. Și mearsără cu lumini, și cu tot clirosul luară svântul trup a svantei și-1 pusără în

secriiu, cu cinsie în Beserică Svinților Apostoli. Și acolo mulie iștclenii izvorând, îndrăciții tãmăduind, orbii luminând, șchiopii îmblând și tot felul de boale.

Și deaca audzî marele împăratul Asean Ioan', fiul marelui împărat Asean celui Bătrân', de ciudesele svantei, si cu dor jeluind, pofți să-1 ducă svintele ei moștii la scaunul său, Târnovul. Atuncea apucasă francii Țarigradul de-1 tãnen și dî dajde marelui împărat, lui Ioan Asean. Decî lui nu trebui argint, nice aur, nice pictri scumpe. Ce cu dragă osteneală să rădică de atinsă svânta și blagoslovitul trup a svantei Parasclievii, în vestitul său oraș, în cetatea Târnovului, cșind nainte cu mare și-mpărătească litie, cu patriarhul și cu clirosul și cu nãrod mare, cu lumini și cu tãmâi și cu de toată cinstea. Și pusără pte Svinția sa în beserică, de-au stătut mulți ani, într-acel vac, de pre atunci când ținea creștinii locurile pre-acolo.

Și pettece și pană astăzi svântul ei trup neputred, plin de tot mirosul cel scu<m>p, de să împlie sufletul omului de bucurie sufletească, sărutându-le acele svinte, de Dumnădzău cinstite moștii. Dintr-o palmă a svinții sale iaste la svânta Episcopie, la roman, o bucătea șî de la Buciuțești un deget, adus din Țarigrad de Dumitrașco-logofătul, precum mi-au spus Iordacrii-spătariul, la masa Dabijii-vodă. Dumnădzău sâ-i pomenească.

Și eram eu un smerit Dosorhei, episcop la acel svânt scaun la Roman. Ș-am adevirit c-am vădzut de multe ori svintele moștii sãrutându-le și slujind cu sãborul, aemu în dzâcle noastre, precum dzâce: „Rastaasc zemlOOll i vusi zivostii na nei", că pământul să roade si să schimusește, în toți veci, schimbându-să pană la premeneala cea de-apoi, când va-nooni Dumnădzău fața pământului. Aceluia slava și puterea în veci. Amin.

L I T E R A T U R A   P A R E N E T I C Ǎ

ÎNVĂȚĂTURILE

*LUI NEAGOE BASARAB CA TRE
FIUL SAU THEODOSIE*

(Fragmente din partea a II-a)

V. ALTĂ ÎNVĂȚĂTURĂ, IARĂȘI A LUI NEAGOE VOEVOD
CĂTRĂ IUBITUL SĂU COCON ȘI CĂTRĂ AJȚI DOMNI.
CUM SI ÎN CE CHIP VOR CINSTI I'RE BOIARI
ȘI PRE SLUGILE LOR CARK. VOR SLUJI CU DREPTATE

Slovo 12

Veniți la mine, felii miei, veniți și vă apropiați cătră sfatul meu cel bun și să ascultați sfatul care vă l-oi da întâi. întâi să aibi credință, dragoste și nădejde cătră Dumnezeu, că dragostea iaste mai marc de toate. Deacii, după dragoste, să aveți lauda lui Dumnezeu, care-i place lui. Iar smereniia încă să o aveli, căci că Domnul nostru Iisus Hristos așa învață pre apostolii săi și le zise: „învățați-vă de la mine, că sânt blând și smerit cu inima" (*Mt. 11, 19*). Vedeți, feții miei, căl iaste de bună smereniia, că însuși Domnul nostru au învățat pre ai săi ucenici și le-au zis: „Să fiți blânzi și smeriți". Așijdrea și cu vă învăț, după cuvântul Domnului. Că de veți fi smeriți, Dumnezeu vă va înălța, iar de veți fi blânzi, Dumnezeu va trimite mila sa de va fi cu voi.

Că eu, feții miei, am o grădină. Și această grădină, cu darul și cu ajuioriul lui Dumnezeu între multele mele ostenințe și

nevoințe, o am făcut și o am crescut frumos și bine. Grădina aceea și creștirile cele frumoase dentr-înșa sântu boiarii miei cei mari și cinstiri. Și i-am îngrădit cu gard ca cu un zid de piatră și grădina mea o am apărat, ca nu cumva să îndrăznească cineva să între într-înșa și să strice [ceval den ostnelcle mele. Deacii acea osteneală a mea și grădină și acele creșteri ce le apăraiu crescură frumoase și înfloriră. Și eu tot supt umbra lor și a florilor lor m-am răcorit, și ochii mici să răvenea de roaoa și de veselii florilor lor. Și nu numai ce mă veselea eu veselii și mă bucura, ce încă și capetele să și le pue și sângele să și-1 verse toți voia și era bucuroși pentru mine. Iar când veni porunca lui Dumnezeu să mă mut den lumea aceasta și să meargă trupul meu în pământ, cum iaste poruncit de cel ce l-au zidit, iar sufletul să meargă supt ceriuri să să ispitească de toate lucrurile [câte am lucrat eu], să să ispitească și de cele bune și de cele rele - atuncea pricepură și cunoscură slugile mele și grădina mea că fără' de mine vor să să dăzgrădească, și eu voiu să mă dăsparțu de la dânșii, și va să rămâe acea grădină neîngrădită și ca o pustie. Veniră toți și plânga cătră mine și eu cătră dânșii și eram toți în niște griji și în niște scârbe multe fără' de scamă și suspinam unii cătră alții și cu multe lacrăme și obide mă întreba, zicând: „Doamne și stăpâne, dar acum pre noi, grădina ta, pre a cui seamă ne lași, dăzgrădiți? Dar de va întră cineva întru noi și ni va pustii?” Iar eu le ziș: „Feții miei, slava lumii aceștia așa iaste, fără' di rădicină și fără' di credință și fără' di tocmeală; că iată, veni porunca Dumnezeului meu la mine, ca să mă dăsparțu acum di voi și voi di mine, și într-alt chip nu poate fi. Ci nu mai am a răspundi, și voi să zic: «Fie, Doamne, după voia ta și după cuvântul tău.»”

Deci tu, fătul micu, voia lui Dumnezeu să fie și porunca lui Dumnezeu să să umple, iar zidirea lui Dumnezeu, care au fost grădina mea și slugile melc, carii totdeauna mă umbrita cu florile lor și ochii miei să revenea de roaoa lor, acum s-au dăzgrădit de mine și au rămas pustie. Iar acum, fătul meu, eu

te las să fii gard grădinii melc și să o păzești, cum o am păzitu și eu. Că deaca o vei păzi și vei fi gardul [împrejurat] ca zidul de piatră, cum am fost și cu, deacii ci cum cugeta să-și verse sângele și să-și pue capetele pentru mine, așa-și vor vărsa sângele și-și vor pune capetele pentru tine - sau pentru fieștecare domn care va face și va păzi aceste învățături ale mele — și niciodată nu vor da spatele vrăjmașilor voștri. Și cum mă umbriia [în odihna mea] și mă răcorea florile lor, și lua ochii miei roao și veselie din florile lor, așa și pre voi vă vor umbri și vă vor răcori și vor lua ochii voștri roao și veselie de la dânșii.

Iar de vă va învăța cineva să intrați în zidirea lui Dumnezeu și în grădina mea cu săcurea, fără' di porunca lui Dumnezeu și fără cât vă învăț eu, deacii voi să dați scama înaintea Domnului nostru Iisus Hristos. Că eu nu vă învăț să taciți așa, ci vă învăț că să cade domnului carele își caută de grădina sa, să o curățească di toate nuiale cele uscate, care nu fac rod, însă cu lege și cu judecată. Că și în Sfânta Evanghelie zice: „Pomul care nu face rod bun, din pământ să va tăia și să va arunca în foc”, într-ai iu loc zice: „Cel ce va ertageșalele oamenilor, acela încă va fi crtat de la Dumnezeu. Iar cine nu va erta greșalele oamenilor, acela nu va fi enat de la Dumnezeu la casele lui David, unde să va sfârși frica cea marc”. Iar domnului să cade să fie milostiv și, măcar de ar fi grădina și tar' de roadă și te vet mâniia pe vreun pom, nu-1 tăia, ci-1 curătește de toate cranghinile cele uscate și să sapi gunoiul de la rădicina lut, pan' la un an. Dar de va face roadă și va fi iar grădină cum au fost și mai nainte, [il ții]; iar de nu să va întoarce să facă roadă, deacii în mână-ți iaste. Ci-i face cum îți iaste voia.

Așa, fătul micu, slugile tale care-ți vor greși, nu le tăia pentru cuvintele oamenilor, nici îl băga în foc, ct-t iartă greșala, măcar de țe-ar fi și greșit, și-1 învață. Cândai doar s-ar întoarce, să fie ca alte slugi, care-ți vor sluji cu dreptate. Iar de nu să va întoarce, ești volnic să-1 tai, ca și pre acel pomu sterpu. Inșă iată că te învățu: să nu fie adeseori paharul tău plinu de

sânge de omu, ca acel sânge, care vei tu să-1 verși făr' de milă, vei să dai seamă de dânsul înaintea lui Dumnezeu, cum zice svetâi *Efrem Sirin*: „O, câtă jale de mare va fi cându vor merge slugile și argații noștri înaintea noastră, [să între cu Dumnezeul nostru] întru împărăția ceriului, iar noi, fiindu domni, vom rămânea înapoi, osândiți și batjocoriți!” Deci mai bine iaste să rămânem afară, cu semeția și cu volnicia noastră, si să nu vedem fața lui Hristos, Dumnezeului nostru? Au mai bine iaste să umblăm după cuvintele lui Hristos și să dobândim viața de veci, carea nu trece niciodată în veci! Amin.

VIII. ÎNVĂȚĂTURĂ A LUI NEAGOE VOEVOD CĂTRĂ FIE-SĂU THHODOSIE VOEVOD ȘI CĂTRĂ ALTI DOMNI, CĂTRĂ TOȚI, PENTRU SOLII ȘI PENTRU RĂZBOAIE

O, fătul meu Theodosie și voi alți domni și frați toți! Din cât am putut cunoaște cu firea și a pricepe de rândul solilor, cum sa vor cinsti când vor veni să fie la sfat și vor fi oameni mari și de la domni creștini, carii cred în Domnul nostru Iisus Hristos și preacuratei lui maici, acestea soli carii vin la voi, unii vin ca să facă jurământu și legătură, iar alții vin ca să facă pace, alții să vorovea-scă niscare lucruri de treabă, iar unii vin pentru dragostea și pentru prictenia. Iar aorca vin alții cu cuvinte aspre și de vrajbă, cum le iaste învățătura și porunca de la domnii și stăpânii lor. Că la domni mulți soli de în multe părți vin și cu multe felii de solii. Iar voi să nu cinstiți numai pre cei ce vă vor aduce veșii bune, ci să cinstiți și pre cei ce vă vor aduce vești rele, că așa să cade. Și să fie toți cinstiți de voi într-un chip și dăruiți. Că cu acea puținea cinste ce le veți face, iar ei mult vor lăuda numele vostru și-1 vor înălța. Că domnul carele are minte nu-i trebuiește într-această lume altă avuție, făr' numai numele cel bun. Căci că deaca va avea nume bun, deacii și avuție încă va face; iar domnul cela ce iaste scumpu și caută tot spre avuție și nu dă pentru scumpetea lui nimă nui nimic,

acela însuși își pharde numele cel bun. Deacii, deaca-și piarde numele cel bun, dar avuția de ce folos va să-[i] fie? Pentru aceia eu te învăț [pre tine], fătul meu, și pre dumneavoastră alți frați și domni, pre roti, să faceți așa cum zic eu, că mie-mi pare să fie mai bun numele cel bun decât avuția cea multă. Că de veți fi îndurători și darnici în viața voastră, și după moarte încă [vă] să va pomeni numele de bine și nu să va uita niciodată. Că omului din toată avuția lui cea multă ce are, nimic nu i să va cunoaște, făr' numai numele cel bun și bunătățile ce va fi făcut pre această lume.

Dreptu aceia, frații miei, când auziți că vin la voi soli mari, carii cred în Domnul nostru Iisus Hristos și preacuratei lui maici, iar voi să trimiteți înaintea lor cinste și bucate și băuturi den dăstul, până vor veni și la scaunul vostru cel domnescu. Decii, atuncea loți boiarii voștri să fie strânși lângă voi și împodobiți frumos, cine cu ce va avea bun și cu cai buni și împodobiți bine cu rafturi. Iar sfetnicii cei bătrâni niciodată de lângă tine să nu să dăzlikească. Deacii, deaca veți auzi că s-au apropiat solii de scaunul vostru, atuncea voi să vă orânduți boiarii, carii vor fi mai de ispravă și împodobiți, cu cai buni, să iasă înaintea lor și să le facă cinste până la gazda lor. Și iar pentru cinstea voastră, deaca să vor așăza, voi atuncea încă să le faceți cinste mai multă și să le trimiteți de toate, de priso-seală, ca să uiie cinstea ce au avut pre cale iar de la voi. Că cunoașterea și socoteala solului iaste cinstea. Și să aibă de toate de ajunsu și să nu-i lipsească nici de mâncare, nici de băutură. Și gazda solilor să nu fie aproape de voi, nici de grădinile care vă primblați de voi cu sfetnicii voștri. Deacii să nu-1 ții mult, nici să-1 zăbovești, ci numai 2 zile sau 3 până să va odihni, după aceia să-1 chemi.

Și în ziua aceia ce vei vrea să-1 chemi, iar tu întâi să-[ți] împodobești jățul bine, cu ce-ți va fi dat Dumnezeu, și tot divanul tău și toate casele. Și să te împodobești și tu cu baine

foarte frumoase și mai vârtos să te îmbraci în dragostea și în puterea lui Dumnezeu, deaca-ți iaste voia să-ți fie într-ajutor. Si să eși cu mare slavă să șazi în jățul tău cu multă smerenie. Și svecnicii tăi cei bătrâni încă să șază pre scaunele lor, unde le iaste locul și li să cade. Iar boiarii cei tineri încă să fie împodobiți cum să cuvine și frumos, și să stea toți de-a rândul, împrejurul tău. Așa și alte slugi, toate să stea pre rându, care unde-i va fi locul. Deacii să alegi dentr-înșii câțiva oameni vrednici și să-i trimiți să cheme solul să-și dea solia. Iar tu să șazi și să cugeti de cele dumnezeiești, iar nu de cele lumești și de nimic. Și după ce va veni, tu să socotești toate cuvintele lui cu socotință și cu luare aminte, care îl va fi învățat stăpână-său să zică, măcar bune, măcar rele, măcar cu blândețe, măcar cu mânie, tu toate le ține în mintea ta și nimic dentr-însele să nu uiți.

Și nici să te foarte bucuri, căci va spune cuvintue bune, nici iar să te mânie, căci va spune și va zice cuvinte de râu. Ci-l întreabă de toate cu blândețe și cu smerenie, apoi îi zi așa: „Dar acuma ai a mai zice alte cuvinte de la domnul tău?” Iar el, deaca va zice că nu mai sâni, „că cc mi-au zis stăpânul meu, toate le-am grăit”, tu să nu-i mai răspunzi nici un cuvânt împotriva, că de-i vei mai răspunde ceva, nimic nu vei folosi. Sau, cine știe, că sau vei zice cuvinte împotriva vorbelor lui, sau ba, deacii cuvântul iaste ca vântul: deaca iasc din gură nici într-un chip nu-l mai poți opri și, măcar dă te-aî căi și ziua și noaptea, nimic nu vei folosi. Q, deaca-și va da solul solia, iar să-l trimiți să-l petreacă cu cinste până la gazdă și după solie iar să-l cinstești. Și toate cuvintele lui, câte au zis, să le ții în minte, și nimeni să nu te știe. Ci de-ți vor fi adus vești și cuvinte, măcar bune, măcar rele, tu să nu te întristezi, ci să aibi față și chip vesel cătră toți și să întrebi întâi cu dragoste și cu dulceață pre boiarii tăi cei mari și pre svecnicii tăi cei bătrâni și le zi așa: „Dragii miei boiari bătrâni și iubii mici svecnici, acum acest sol au venit

la noi și am văzut toate vorbele lui și cuvintele lui le-am auzit. Intr-aceia întreb pre dumneavoastră, boiarii mici cei bătrâni, pre toți, că sânteți bătrâni și ați văzut multe lucruri, și bune, și rele. Ci acum trebuiaște să vă sfătuiți împotriva sfatului solului, că voi sâmeți dreptarea mea și nădejdea mea, și cât veți putea mai bine, atâta să socotiți, ca să putem da răspunsu bun solului împotriva cuvintelor lui. Ca doar de va da Dumnezeu de va li răspunsurile noastre mai bune și mai cinsiute decât cuvintele solului, care au adus la noi de la dom nu său”. Așa să-ți întrebi toți boiarii, iar tu nici un răspunsu să nu le dai, ci numai ci-i ascultă pre toți cu dragoste și-i întreabă.

Să nu-ți fie rușine, sau să te ții mare, cugetând sau zicând în inima ta: „L\u, fiind domn, cum poate fi de întreb toți boiarii miei de sfat, și ci sânt slugi mie?” Că și ei robi Iui Hristos [sânt], și dar de vor fi unii dentr-înșii îngăduind lui Dumnezeu mai bine decât tine? Pentru că tot domnul care nu-și va întreba boiarii de sfat, acela nu face bine. Că singur Pavel apostol mărturisește și zice: „Niciodată nu vom putea noi ajunge urma moșilor noștri”. Și la Evanghelie încă grăiaște Domnul nostru Iisus Hristos și zice: „Amar celuia ce să sfătuiască singur și pre altul nu-l întreabă!” Drept aceia și voi, fraților, nu vă sfătuiți adinsu voi-și, precum zice Domnul Hristos, ci de toate sfaturile întrebați pre boiarii voștri și pre svecnicii voștri.

O, fătul micu și voi, fraților, cât iaste de bine să mângâiați pre boiari și pre slugile voastre în toată vremea și să vă sfătuiți cu dânșii în tot ceasul [și] să luați sfat și de la cei mari și de la cei ai doilea și de la cei mai de jos, că așa să cade. Să mergi cu dânșii într-un loc de taină și să sfătuiți toate sfaturile, și care vor fi mai bune voi le primiți în inimile voastre; iar care nu vă vor fi de folos voi le lăsați. Și să nu oprești pre nimeni să nu grăiască la sfat, <zicând>: „Iată că cuvintele tale nu ne sânt nici de o treabă, că grăiși niște cuvinte în zadar”. (Ce] toate cuvintele, ale tuturor, le priimește a fi bune, iar și pentru cinstea

voastră; pentru că tot sfetnicii și boiarii fac sfaturile, iar deaca să isprăvește și să tocmește sfatul bine și cum să cade, deacii numai lauda și pohvala domnului iaste preste toată lumea, iar sfetnicii și boiarii întru nimica nu să pomenescu [...]

Iar deaca veți vedea că cu cuvintele voastre cele bune și dulci nu veți putea potoli voia și porunca acelu ce va fi trimes solii aceia la voi, ci tot vă va sta împotrivă, deacii voi să nu vă dați cinstea voastră lor, ci să eșiți la dânșii lirâburi, cu numele lui I isus Hristos. Și pentru căci au început ei cu rău asupra voastră, am nădejde să vă ajute voao Dumnezeu, iar aceia să să rușineze.

Iar de vor fi păgânii aceia cu oști mai multe și cu putere mai mare decât voi, iar voi întâi să vă plecați lor cu cuvinte bune și blânde. Deci de vă veți putea împăca cu acele cuvinte bune, să știri că iaste acela din ajutoriul lui Dumnezeu; iar de nu vor vrea să să împace cu voi cu acele cuvinte bune, pentru necredința lor, voi să le dați și bani cât veți putea. Iar să nu iubiți răzmirițile și războaele, nici să vă ducă mintea să vă bateți eu dânșii. Măcar de v-ar îndemna cineva și din priiatenii voștri spre vrajbă, voi să nu-i ascultați, văzând că aceia au putere mai multă decât voi. Că și *sfvejtâi Varlaam* zice: „Ce pricepi că nu vei putea face, să nu să apuce mâna ta să facă, că vei greși. Și cuvântul cel mincinos să nu-l crezi, și deaca faci bine, nu-ți pară rău”.

Deci de vor veni asupra voastră vrăjmașii voștri și veți vedea că sânt cu putere mai mare decât voi, iar priiatnicii voștri vă vor îndemna să mergeți asupra lor fără de vreme, sau vă vor sperca ca să eșiți [afară] den țara voastră, să pribegiți, pre acei priiateni și îndemnători ai voștri să nu-i credeți, că nu vă voescu binele. Că și cu însumi am fost pribeg, pentr-acela vă spui că iaste trai și hrană cu nevoe pribegiră, și ești de toți oamenii dosădit, încă și de copii cei mici, și de carii sântu mai răi. Pentr-acela să nu faci așa, că mai bună iaste moartea cu cinste,

decât viața cu amar și cu ocară. Nu fireți ca pasărea cea ce să cheamă cucu, care-și dă ocolă dă le clocescu alte pasări și-i scot pui, ci fiți ca șoimul și vă păziți cuibul vostru. Că șoimul, feții miei, are altă pildă și are inimă vitează și bârbată întru sine și multe pasări oblăduiaște și biruiaște și nici de una nu-i iaste frică, nici să teme și vânează în toată vremea. Și vânând el așa, odată prinse o pasăre să-i fie lui de mâncare și umbla de zbura cu dânsa prin văzduh. Și zburând să îuo după dânsul altă pasăre mare și puternică fără de seamă, carea să chiamă vultur. Și începu a-l goni să-i ia vânatul. Iar șoimul deaca [îl] văzu, zise în inima lui: „Mie nu-mi iaste frică de acest vultur, că eu multe pasări biruescu; și pre el îl văz marc și puternic și zlobiv, iar inima lui o știu că iaste fricoasă. Ci nu-mi iaste frică de dânsul, nici îl bag în seamă; că de-aș vrea eu, numai ce mi-aș lovi în arepi odată și m-aș înălța rocma pân' la cer, deacii m-aș lăsa asupra-i și l-aș dăspica cu unghile, că-l sriu cine iaste Ci numai mă întristez de mărirea lui cea multă. Pentr-acela nu mă voi bate cu dânsul [că iaste tare și puternici, ci mai bine să împartu vânatul meu și să-i dau și lui și voi fi în pace Iar eu, deaca nu mă voiu sătura cu ce-mi va mai rămânea, nu voi muri, ci voi trăi până iar voi mat vâna ceva și voi mânca de mă voi sătura”. Și dade dentr-acel vânat ce prinsese câtva și să împacă cu dânsul. Așa șt voi, fraților, sânteți ca și șoimul și multe biruiți, și iaste vânatul în mâinile voastre, adecă avuțiia. Deci, de veți vedea pre niscare limbi păgâne să se pornească asupra voastră cu oști grele și cu putere mare, voi nu vă potriviți lor și să vă bateri cu dânșii într-acel ceas, ci socotiți ce le veți slobozi din unghile voastre vânat, adecă avuție, să le dați să mănânce, ca să să părăsească de voi, cum și vulturul lăsă pre șohnu.

Iar deaca veți vedea că nu vor să să întoarcă, voi nu vă temeți de dânșii, nici de ostile lor cele multe, ci luați pre Dumnezeu ajutor în inimile voastre și vă rugați zicând [așa]:

„Stăpâne, făcătorul tuturor și Dumnezeu cel bun, noi sântem robii tăi și n-am iubit lucrul acesta. Că tu ești singur știutorul inimilor, care vezi și cunoști toate inimile, cele bune și drepte și cele rele și hiclene. Iar noi, Doamne, nu sântem bucuroși să să facă această răzmîriță, după cum ne-ai poruncit noao, nici voim să fie vărsare de sânge, nici să să ude mâinile noastre în sânge de om. Iar ei poate că doar să pörivescu puterii tale cei mari; că noi, Doamne, Dumnezeu nostru, știm că tot cel ce va veni cătră tine cu smerenie și cu plecăciune nu-l vei goni de la tine. Deci și noi am plecat smereniia noastră lor, iar ei n-au vrut să priimească smereniia noastră, ce s-au potrivit să fie mai puternici decât tine. Că tu, Doamne, însuși mărturisești și zici: «Cel ce să va smeri să va înălța, iar cel ce să va înălța să va smeri» (*Luca 14.11*). Pentr-aceia Dumnezeu nostru, acum nu avem ahă nădejde, făr' numai singur pre tine, judecătoria cel drept, că toate bunătățile de la tine pogoară. Și acum, într-această vreme de îniristăciune la tine alergăm, ca să ne fii ajutor spre vrăjmașii noștri. Nu doar pentru păcatele noastre, ci pentru mila ta cea multă, ajută noao, Dumnezeu mântuirii noastre, într-această vreme cu nevoe și grea”.

Deacii întâi să te îmbraci în dragostea lui Dumnezeu ca într-o platoșă. Așa eși cu veselie la boiarii tăi și să nu te priceapă cumvași că-ți iaste frică, sau să ți să fie schimbat fața, ci te arată lor vesel și-ți cheamă toți sfetnicii tăi cei bătrâni, și boiarii cei mari și toată oastea ta, și zi cătră dânșii cuvinte bune și dulci ca aceste, grăind: „Iată, dragii miei boiari și voi iubitele mele slugi, că veni răzmășii noștri asupra noastră, nefiindu-le lor noi nimic vinovați. Că cu toate cuvintele cele bune și tului noi i-am mângâiat și, de ar fi pohtit și avuție, le-am fi dat, și cu smerenie încă ne-am smerit înaintea lor și ne-am plecat, iar ei nu vrură să ia, nici cuvintele noastre cele blânde nu le-au băgat în seamă, nici avuție, nici smerenie. Ce numai au venit acuma să ia capul meu, și încă nu numai capul meu, ce și capetele

[voastre] ale tuturor. Deci eu pre voi nu voi să vă las, ci voi să-mi puiu capul pentru voi, că-mi iaste milă de voi. Drept aceia, vă rog să vă învețe Dumnezeu, să vă fie și voao milă de capul meu, cum îmi iaste și mie milă de capetele voastre, și să chemăm pre Dumnezeu într-ajutor și cu ajutorul lui să mergem la dânșii. Că măcar de sânt [ei și] mulți, Dumnezeu i-au înmulțit, iar pentru neplecăciunea lor, dar de-i va pleca Dumnezeu. Și va da vrăjmașii noștri și[-i] va supune suptu picioarele noastre.

Deacii să-ți tocmești toate tunurile și ostile tot pre cete, cum le va fi rândul. Iar mai vârtos să te rogi lui Dumnezeu, ca să-ți fie tocmeșii și orânduiala ta de la dânșii. Pentr-aceia să-ți rădici gândul și mintea la cer, să-ți pogoare și să-ți fie Dumnezeu într-ajutor. Iar tu să mergi dreptu față la față spre vrăjmașii tăi, fără nici o frică; iar căci vor fi ci mulți, nimic să nu te înfricoșazi, nici să te îndoești. Că omul viteazu și războinic nu să spare de oamenii cei mulți; ci cum răsipește un leu o cireada de cerbi, și cum omoară un lup o turmă de oi cât de marc și cum rășhiră un glonțu de tun multe cete de ostași, nu căci iaste el mic, ci căci că vine cu mare rane și cumplire, pentr-aceia rășhiră și răsipește multe cete de oameni, așa și omul viteaz și bărbat și hrăbor nu să înfricoșază de oameni mulți. Că omului viteaz toți oamenii îi sânt într-ajutor, iar omului fricos toți oamenii îi sântu dușmani, și încă și de ai săi iaste gonit și batjocorit și hulit. Și de aceasta, fătu micu, încă te învăț să nu umbli cu oamenii cei fricoși, ca să nu cumva să pierzi cinstea mea și moșia ta, că din moarte nimeni nu te va putea izbăvi, făr' numai unul Dumnezeu. Că Dumnezeu mult iaste milostiv și te va umbri cu mila sa și-ți va acoperi capul tău, iar vrăjmașii [tăi] vor fi biruiți.

Iar feciorii boiarilor tăi și ai slugilor tale să fie mai înapoi de unde să va face războiul. Iar să nu cumva să lași feciorii boiarilor și ai slugilor tale înaintea, iar tu să te dai să faci războiul

înapoi, și aceia să cază în mâinile vrăjmașilor tăi și în robie. Că deaca vor cădea feciorii boiarilor în robie, deacii toți boiarii și slugile tale te vor părăsi și vor merge după dâșii. Pentru aceia te învăț, fătul micu: feciorii și fetele și fămeile boiarilor și ale slugilor tale să fie mai îndărăt de oști, iar războiul să-1 faci să fie de față. Și să eși la vrăjmașii [tăi] făr' de frică, că Dumnezeu iaste mult milostiv. Ci cum îi vei sluji, așa îți va și ajuta și te va milui. Deacii, când vei vrea să mergi la dâșii, tu întâi să rânduiești și să tocmești străji să meargă mai nainte, cum iaste obiccaiul. Și să meargă una mai nainte, alta mai după aceia, iară a treia să fie tabăra cea mare. Și să nu fie departe una de alta, ci să fie aproape, ca să să auză și să să știe ce fac. Și de să va întâmpla vreo întâmplare străju cei dintâi, ia să vie să să amestece în cea de a doao, iar de va vedea și straja de a doao că să biruiaște de vrăjmaș, ia încă să vie să să amestece în toiul cel mare. Iar să nu fie departe una de alta, ca nu cumva să nu să poată ajunge curând să să împreune una cu alta, să să apere, ce să li să prinză primejdie și răsipire. Că straja cea dintâi și cea de a doao iaste inima a toată oastea. Deci, să nu cumva văzând toiul cel mare că au perit străjile, să să spăimânteze și să cază într-o vreo frică mare, și pentru aceia frică înșiși să să dea în periciune. Că străjile sântu capul și coada oaștilor, iar de va vedea toiul străjile nebiruite, ci stând întregi, ei să vor îndârji și cu aceia veți birui pre vrăjmașii voștri.

Însă și aceasta zic: la războiu hărțuitori să nu iasă înainte să dea harțu, că nu sânt nici de un folos, ci aceia încă înfricoșază și ostile. Ci numai să să adune toți în frunte, și până veți vedea că stau boiarii voștri cu voi înainte, cu nevoie și cu dragoste, boiarii cei mari și cei de al doilea și cei mai de jos și cu alții carii vor fi mai capete, nimica până atunci să nu vă temereți, nici să vă îndoiti, că Dumnezeu iaste cu voi și veți birui vrăjmașii voștri, pre carii să bat cu voi. Iar slugile care vor fi mai mici și mai proaste, măcar de vor și fugi, nu vă temeți de dâșii, că

iar să vor întoarce și vor veni la voi nechemăți. Iar deaca vor fugi boiarii voștri și veți rămânea singuri, decii voi cu cine veți sta înainte și să vă bateți cu vrăjmașii voștri? Ci mai bine, feții [mici], să vă dați într-o parte. Că acea fugă ce au fugit boiarii voștri și v-au năpustit, dar de va fi pentru niscare păcate de-ale voastre, sau va vrea Dumnezeu să vă ispitească și să vă vază cu câtă nevoie [și usărdie] sânteți cătră [dânsul]. Că judecățile și lucrurile lui Dumnezeu sânt multe [fără seamă și fără număr]. Pentru aceia să vă păziți, să nu cădeți în oceanie și să vă înfricoșați căci v-au lăsat ai voștri, nici să rădicați și să grăiți vreo hulă spre Dumnezeu. Ci, când veți rădica glasul vostru, rădicați-1 în lauda lui Dumnezeu, măcar de v-au și părăsit și v-au lăsat boiarii voștri, iar Dumnezeu nu vă va lăsa. Ci să strângeți câți vor fi rămas cu voi și să vă duceți într-o parte cu dâșii. Iar din țara voastră să nu eșiți, ci să șadeți cu dâșii în hotarale voastre, în niscare locuri ascunse și de taină, unde vor fi priiateni de-ai voștri buni și adevărați. Că vrăjmașii voștri, carii vor fi venit asupra voastră, nu vor putea sădea mult în țară, ci să vor întoarce înapoi, iar pre domnul care-1 vor fi adus ei îl vor lăsa acolca, făr' de oști. Deacii voi să luați numele lui Hristos într-ajutor și să vă porniți asupra-i cu oaste, că am nădejde pre Dumnezeu, că tot cel ce să va smeri înaintea lui îi va ajuta și va supune vrăjmașii voștri suptu picioarele voastre.

Acestea, fătul micu și frații miei, vă spus și vă scris, să știți ce veți face în vremea nevoilor și a întristăciunilor voastre. Iar Dumnezeu cel milostiv să nu dea în viața voastră întâmplări și întristăciuni ca acestea. Că Dumnezeu, fiind milostiv, iarăși va întoarce mila sa spre voi, măcar de te-au și întristat pentru păcatele tale. Și de te vei smeri lui Dumnezeu, ci nu te va lăsa, ci în toată vremea te va milui.

Iar avuția ta și banii care vei să dai lefi slujitorilor să fie tot lângă tine. Căci când să întâmplă domnului de are primejdie și nevoi ca acestea, trebuiaște întâi să aibă avuție multă, să-și

miluiască ostile și să le dea lefi. Că omul iaste ca porumbul: că porumbul unde află grăunțe mai multe, acolo fuge; așijderea și omul, unde află un domn darnic și milostiv, acolo să adună să hrănească. Pentr-aceia te învăț, fătul mieu, întâi frica lui Dumnezeu să nu iasă niciodată din inima ta, nici să o uiți, că frica lui Dumnezeu iaste mumă și îndreptare tuturor bunătăților. Și avuțiia ta niciodată să nu lipsească de lângă tine, pentru [ca] să-ți miluiești [ostile] și să le dai lefi. Iar ostile tale, pentru mila ta ce le vei milui, ialc nu-și vor cruța moartea lor pentru cine înaintea vrăjmașilor tăi.

Și să-ți alegi în vremea războiului 60 de voinici bărbați să fie tot lângă tine și la război să nu lași pre acestea să meargă, ci numai să-ți păzească capul tău și de lângă tine să nu să dăpărteze. Ci și tu să te nădăjduiești pre dânșii și de vei și birui vrăjmașii tăi, ei tot să nu meargă după dânșii să-i gonească, ci să stea înaintea ta. Măcar de vei birui, măcar de te vor birui, aceia tot să fie lângă tine.

Și de aceasta, fătul micu, încă te învăț: când va fi în ziua de război, tu să nu stai unde vor fi oamenii mai mulți, nici unde va fi temeul și toiul oștilor tale. Că toate ostile streine și toți pizmașii tăi acolo vor îndrepta tunurile de vor bate, și toți vitejii cei înarmați acolo vor năvăli și vor săgeta. Pentr-aceia, să nu stai acolo; ci, cu acei 60 de voinici înarmați, unde vor fi niscare priiateni ai tăi buni și credincioși și miluiți de tine, acolo să mergi și să stai, între a doao sau între a treia ceată, de laturea oștilor, ca-ntr-ascunsu. Și să te tot păzească acei 60 de voinici, și de acolo să bagi seama să vezi și să socotești, cine din slugile tale să vor nevoi pentru tine. Deacii, de vei vedea că iaste izbânda ta, lesne iaste să întri iar în toiu și să mergi la locul care-ți va fi voia să stai. Iar de să va întâmpla să te biruiască vrăjmașii tăi, decii ei cu mare iuțime și greutate să vor porni la ceata ta ca să te găsească. Pentr-aceia vă învăț să stați sau în a doao ceată, sau în a treia ca, de să va întâmpla să vă și biruiască

vrăjmașii voștri, ei nu vă vor goni cu toată nevoință, că nu vor ști în ce loc ești.

Așa te învăț să faci, fătul mieu, că mie-mi pare că așa va fi mai bine. Iar tu te sfătuește cu boiarii tăi și cu cei ce vei ști că-ti vor fi priiateni. Deci, de ți să va părea și vor zice sfetnicii tăi și boiarii: „Noao ne iaste voia să stai unde îți iaste locul și rândul”, tu stăi acolo. Iar de vei socoti tu și vei vedea că iaste mai bine să stai în ceata a doao sau în cea de a treia, iar boiarii tăi nu-ți vor zice, tu stăi unde-ți va părea că iaste mai bine.

Deacii, de ți să va întâmpla cumva să fugi din război tu, iar cu cei 60 de voinici să fiji și de vor fi ei cu tine într-o parte, iar vei birui pre vrăjmașii tăi. Însă tot, „să-ți fie nădejdea întâi pre Dumnezeu, că acela te va hrăni și nu va da gâlceava dreptului în veci” (*Ps. 54.25*), ci te va apăra și întâi și apoi.

Și așa, cu numele lui Dumnezeu, pasă spre vrăjmașii căi, că, măcar de ți să va întâmpla și moarte, iar numele tău va rămânea în urmă în cinste; iar de vei birui tu, să nu te lauzi și să zici că; „Eu cu puterea mea am făcut”, ci iar să dai slavă lui Dumnezeu cu rugă, cu milostenie și cu jerrvă vie, că Dumnezeu iaste mult milostiv și în toată vremea te va acoperi cu mila sa.

Iar de vor perii vreunii din boiarii tăi într-acea slujbă a ta, tu să te nevoești și să silești pentru sufletele lor la sfintele biserici, ca să vază toți și să săindcmneze. Iar feciorii lor și rudeniile care vor rămânea în urma lor, multă cinste să aibă de la tine pentru părinții lor, carii și-au vărsat sângele lor pentru tine înaintea ta. Și slugile tale carii vor fi rămas zdraveni, și aceia încă să aibă cinste nefățarnică și nu pentru căci vă vor fi rudeni să cinstiți numai pre aceia, nici căci vor fi dat cuiva mită și-i vor lăuda, ci fieștecare după cum îi va fi slujba, așa să-i fie și darul și cinstea. Și cum își pun ei capetele și să nevoescu și-și varsă sângele ca să dobândească cinste de la tine, așa și tu să socotești că toată cinstea ta de la Dumnezeu iaste; și cându vor câștiga și vor dobândi slugile taie de la tine cinste și bocrii, pentru

T-hMace, diije np"ihA<*(¹) HA KW cfeipōTMRiwuti BAUJM
H VapMTC H(x) KpTārrHAMU'I'H(x) W(T) BA(C), H SdlNM
pdHIIT6AYe HAtf"JA;RTb Bd(c) HTH KT* HH(«) G63* Bp-kMenA
HAH Bd(c) OVCTpdllix(T), raKO Art H3bla"fcTe B'bHb W(T)

36A*AA KAUI6 R'h np'feB'fcr'CTBO, Cl'e OyEW pdHHTeAA R&UIX.
AA ne R'fepcfeTe. iioMTO? iioHG»;6 H-k c*(T) RA(M) c*b
npHraXeA'cTKCt(M),taKO HCKOTfCtCx) OpTIGiir'CTBO H A3b C*b
T*KAW(A\ ) MOHMB. TorO pd(ĀI) BAMB. 3ACB*k(A)TeA'CTB^,
EpATYe (51')MOA, noHeace K(C) xšAHA CT> N;K*(A)6.K, H
UI(T) BT»HĪ(X) HAKb AOCAX(A)AEMb e(c), H A**e H A*
MAAW(X) n 3AU(X), H»e CS(T). A Apoyro, ne npHXRAiMAer
CA, nOH6XĒ «(c) HAAA Cl> CpAAIOTA. T*BAUK6 EOA'llie C'bAAjĪTb
C*b MT»CTVA. HĀĪKeAH HAM. CpdMOTHO HA\AT6. He G^A^ATC
raK0(»c) nTMU,A WNdll, rACAldd KOyKABHU,A, HJKC nOAABAEtB
HAU)(A) CBOH Hli'iHMB nTHIAĪM), e*Īe nAOAIITH MTEHIĪA
e*, H * Grtylvrefitco COKOAK H CbEAWAAHTe rH*k3(A)o BAiue.

MAJ\A MOA, COKOAb HHHfi npHT^IA HMA(T)'. H(UA(T)
ace m*ĪKKCKO cp(A)u;e « cbxpaH'fce(T) ero ET, ceG-k H
HA(A) MHWrblAH OBAd(A)eTb, H HH W(T) KOI'O CA HC GOHTb
H AOBAlUiH HA K*KC*feKO BP'E(M). H Ce OlfAORMAb K-fcu\i
H'BKOTopAA nninx HA CT.H'K(A) ceG"fe (t A't'fe CT. HE-JR
(52') Hd BT.3(A)^C*K-K- H Ce W(T) M*feKOTOpWX CTpAHbl raKM
CA HHA nTHĪd, ATITAIJIYH fiO HBMB, E"fcIJUX GO AIOT-felIIIAA
H CnA'H-feHLUdd 663' NHCAA, peKOMIH UipCAB, H HA^ATb rOMHTH
COKOAA no K^3j\^X^, A^ Rt3iWe(*r) 6A*tf AOBb. pOKOA 7KĒ
oy.ip'kBb er(o) H pe(n) RT» CP(A)H" CRO6(A)\: "<3b He
GOA CA wpAd cero, 3dHe HA(A) AUIUTUAMI OGAA(A)^ »
KHĪK(A)* ero BEAHKA H Kp'fenKA H CHANA H 3AOEHBA, H
cp(A)u,e TKe ero K*fe«b IAKO HH BT» ^ITOXC «(c), 3AO
e(c). H He EO;R CA ero, HH?Ke Ep'fcr a Heiwt, nonele dine
Ebl(x) B'bcXOT'feAb d3b, oVA^P^ Bw(x) ^P^fc «o^ »
B*b3BWCHA' CA Gbl(x) rop"B A**^ H AQ HfiCb H HA Hb
OVCTp*bMHA' CA Ebl(x) Ct lapWC'r'IA H pACTp*b3dAb Ebl(x)
ero CT, HOKbTMH MOIIMH, HKO B'K(AV) ero, KTO K(C). HA;
rbH"IA OCKpT,EA-E CA BeAM*lbCTBA GrO PA(A'I) iWHWR(d)
(52') H TAKO HCKOpAte) Ct HHMT», nOHg*eK(c) Kp-fenKb H
CHABHb, ulfi EOA'UJe A* WEHHV* CA MTO H B*b3A*(A\ ) BM^
W(T) AObA cero A* raCTb, H d3b s-b CT»AAHP*BHVH GA(A) - H

diĵie H HS HdCbiquM CA CAHKO ocTdne(T) MH*E Aosb, A3 »e
H6 «nfMpA, HX> ĪKHBk MMAMb EbITH AOHAOKG 11 IIdKbl OlfAOBAA
AOBb KT, CbHTl(A) «H't, BTiHerAd BT.CTP'BGfe'eT' Mtt". H
AA(C) e«VToy W(T) AObA H CKMHPH ceG"K¹³.

{Īero pdĪAi"), MA A* H GpdTi'e MOA, H Bbt ecTe raK0>Ke
H COKO(A): HA(A) MHu/rhtMH ORAd(A)ere H BT. p'ĪKbf RduiA
K(c) AOBb, CHpTi(N) HMAHi'e. A* Aipe KHAHT6 HliKOTOpbl(Y)
W(T) CHAHbl(x) e3MKb, MABOA^UJe CHAU CBOA HA Bd(c),
ne npoTiiBirrit CA HAA' EOPHTH CA C-K HMMH BT. TT>H MA(C),
H* WBHM^HTe CA MTO tl UI(T)IltfCTHTe HMB W(T) HOKT6H
RAUfin^L (53')u;(T) rtOBd, peKOMdro IIAAAIiVA, A* »(C), eAA
K*bCXOlue(T) OUIddTH CA BACb, raKOiKe 11 WpeAb OCTARA-EAUJ^i
COKOAd.

Alĵie AH BHAHT6 ra«(o) He XOIĪĪ(*r) B*b3BpATHTH
CA, tie EOHxe CA ero, HM MHw^diiujHMB EOHCKA(!«) ero,
tiXi. BTĪClI p!ĪAVETB G(T BĪ) CP(A)(I,A BALUA II MCAHTC CA,
raĀtije CHte:

"fiA^)*^" RT.C'b(M) H TBOpMe 11 KĀTbH TIT^ Mbl
eCMbl pAEbl TBOH II HC B'b3AHĪGIIIX^(") BElpil, ifKO TU
ecii eAHHb cp(A)nOR'EAeu,b, H»;e BHAHUJH H 3pniun BTICTIAU.
cp(A)ĪA, npABeANAA >Ke H AKKdRdd. A/Vbi ?Ke, Vit, no
3dnOB*GA>1 TB06H H"tciVrl pdA» pA3MHptW ccmv, HHĪK6 Kp-KBW
npOAIATH, HH?Ke OAAO^HTH pMKbl HAUie BTi KptBb MAHbCKAA,
A WH'n 6A* C'bnpOTHRA'feHIT CA Rbllie CHAb TB06H. Mbl
ace, rtTEe^HAUJb, 0VB'E A'IX^(") V^k^ (53')rpA(A)i*b
KTeGii cb CM*kpeH'reAb, He H3rAH'feujn ero w(r) ceee. H
Mbf Rp'EKAOHHAH G"EXO(AA) CM'6p6ril6 ffdU/6 KT» HffAU., A WitM
HC B'bcXOT'ttH^ R-bCnpltTM HAU6 CM*kp6Hi'e, Hfi
CbnpOTHBHUA (c), KpTinMdHUJiH GUTM W(T) TCEC. TdXiC
Tbi CR-BA^c^c^c^V^Ee^HAUJb: «fiT^aHecAH^ cwkpHT
CA, M CWBpiĪ^H Ce BT»3HeCAT CA » . TTIAUKe HH'%, Ee^HAUJb,
HHoro oynoBdHĪA ne HMAAAH, PA3BTĪ TeSe, eAHHe gatkih
npABOc^A'i'A. "OHejKe B-bck gĪĪ-AA VW(T) TeE"K tlCXOA^t")-
H HfiTi K TeE*k npHnAAEA\b B*b Cl'e HAHJe npHCKpiiRHOe

B0*feMA, **raKO** A^d GMABUJH HAMB **R*b** nOMOI^lb **W (T)**
CbnocTATHHKb **HAUJH(X)**. He **P*(AÎ)** 'P'MX) **HAUJH(X)**, H-
3d MHwr«ro **PA(A'I)** MA(C)PAIA TBoero noMOS" HAMB, Ee,
CfiCHTertW HAUJb, **B*b** Bp'EMA C6 HM*;(A)NOe!"

(S^Tdx e np*hB*fee oYEYJ oEA'feuit CA **BT**> AWEORb
EJKÎA, **raKO B'**b OpMÎKî'e, H H3UA» **KT**, **BeA'AWRJKeM**) TBOHMB
cn» BeceAi'eMb n HHKAKOXB **A**** VpA30YMiMTb **TBEV KKO**
npHCTpdliieHb eCH HAH WepA3b TBOH **H3M*EHHA'** CA **K(C)**,
HM BeceAb **DBH** CA MMb. TdJKB (ipi130BH CTApbfM RbD'MffiiKe
H CbBTITHIKbl TBOM H **B*b**CA 3CAVA **A** TBOM, **H** TAH **HMA**
CAA(A)KW p-BMH:

"Ce oYEO np"fiA^e * **HA(C)** BpArb HALUE, M U x.e HMA
HHMbCo^e ecAAbi noBHHbi, **MX** Hitce **B-EXM CAA(A)KM** rrtH,
C*b HHMH HXh MU OifCAA^A)dAXw(«), **H** dqje Cb» HMAHYBMB,
Mbl BCMU A<MH, **H** AIUe CT, CM*fcp**EHJ6M**b, MU ;KB CA'fepHVOM
CA. flft whbl He BT>CXOT*felJ^ HAMB **B*H**Cp**HBIH** HH CADtA^Kbl
pTÎMH, **HH** HMAHÎ6, **HH** CA*Bp6H*ie, **H/R** np'iHA6 Hfpfe OlfikE
Bt3ATH (54) rAdRM MOM, H HB TT>MTA rAABM MOSi, **HA** H
BAUJM TAABbl. T'BMMCe A3b **BA(C)** H6 X^P^ OCTABHTH, HM
rAABM MOM BA(c) pAAH HOAOIKMTH HMAMB, **noHe>KE** K(C) H
MH'fe **MUAO O** Bd(c). H M AA HdOyMiITb EiT M BAAVb
E^AH MHAO O TAAB'fe **MO6H**, r&KOKB H MBHC **K(C)** MHAO O
BALUn(x) TAABd(x). A^ npH30B"tMb E-T BT> nOMOIJb HAUJM
ti c*b noMOiîiiA **G;f**feM A^d noMvyfowi. **KT**. HM(M). notteJKe,
dUJE CMTb UJHUH MHWSH, **ETTHX'***(^) OyMHWÎKHAb, **A** (10
HeCM-fepeHYO HXb **ETT** BA* **BTiCXOIJJe(T)** **CM*fcp1Ttl** HXb **II**
AATH Btcxouje(**T**) apãru HAIJJ*. [IO(A) nwrbi nule".

TdiKe HdpeA" BtCA opMacYe TBoe H R'b3Be(**C**)AH
rAOTM, **KOM^**K(A)O laKoace **K(C)** **BMV PE(A)**> " A*
oifrbKMHUJH **H(X)**, **KOMOY*(A)O** raK0*:e e(c) peAt. OGAMS
no npiiMHwrV (55) H A* MOAHJH CA Kt HT E^ I>KO W(T)
TO(r) A« TH **EMAB(T)** OfgbKMTÎHTe TBOB. TA(îK) OVMb
TBOH A* Bt3BHCHUJH TOP'fe **K*b** HfiCH, WKO A' " **GMA** ^†T)
ETT **B**-b noMOUj'. A T U CT» **T*EAUI(M)** TBOHMB H CT* AWA-WM

TBOHMH A* "ACHIH npdBO **AHU**,e(M) **K*K AHU**.li' EB3' HH
CA ""**OrO** CTpdXA HA CbnpOTHE'HHKbl **твoс**, HeMBCO pd(AI').
UKO MHWSH **CX(T)**. H HHMTOJK6 A^d OyCbMHUJH **W (T)**
HH(x)r Alfl6 H **MHW5H** CMTb, nOHe(»c) ROHHb XPAGo(p) He
VcTpdttiiAeT ce **w(T)** **MHW-KbCTBd A«S(Ay)**, **mko(w)** eAHHb
AtBb MHWiKbCTBO 6A6Hb pd3rdH'keTb, H EAHHb **RAT>(K)**
MHOiKbCTKA CT(A) OBeU,b **O**"'«Ap'Be(**T**)"⁶, H 6A""' **KAMC(H)**
ntflIIHAHYH MHWrbIM RA tKU MÂKb pA3rAH*fee*r' >K6 **H**
CKMMUJAE(**T**), **H6** raKO «(c) **MA(A) KAM6(H)**, **HM** **MKO**
BBAHKOM AIOXOCTYA rpA(A)Tb, **T0(T)** PA(A'>) **pA3rAH**-fee(**T**)
MHO>KbCTBO ItA*KK0Bb MAMBCKWH(x). TdKOMc(A)e II BOHHb
AIOTb **H** MftKbCTbBeHb **H6** O^CXpAHIdeT **CA W (T)**
MHWKbCTRA A»A'i, nOHe(^) **mmîk^** AOEpOM(tf)(55') **BT.CH**
AWAie **cm^cm(T)** **BT**» noMoiub, **mm^iv me** CTPAUIAHEV RT.CII
A»A'i'e CMTb eA\ft **CT**.nepHHu,**H**, A""e H *vj(t)* **CSOH(X)**
w(T)rdH*keMb **K(C)** **H** oYKAp'be(M).

HGO, CHV MOH, eHii,e **TA** Cbr"BToyM, **A*** "e CbeAHHHuiH
CA CT> **mJKXîH** CTpdUIAHRUMH, A* »e **KAKO** flOrOIHEUJH **HT**»(c)
MOM H ATIA**» **TBOH(X)**, raKO **W (T)** CKMp^TH HHKTOJKe **TA**
M0*e(T) H3KdrHTH, TtKMO eAHN» EIT^ **H0He»Ce** E"C
MHWPOMA(C)THRb **K(C)** H **CB06* MA(C)TIA** OCEHHTH **TA**
XOUJeTk Hd TA **H HA(A)** TAdBOM TBOCM H BpASH TBOH
noETîai(A)**6HI1** EM(A)Tb.

©Gd*Ie WAAd npdBHT6Ab **TBOH(X)** **M X°P"^(')'**
BT.CE(X) Hd BAHM CTpdHM A<* OYAAAHUJH **H(X)**, A^d
KAKO OCTdBHUJH **TKI** MAAA **BAACTBAW(M)** **TBOH(M)** HAH
XOp"feHw(M) **TBOH(M)** **IIPTî(A)** CbfpOTHBHHKW TBOHMH,
6AHU,H BpdîK(A)eEHU,H TBOH OrIA'bM'**BMT** CA HA TA, A T U
C'b ROHCKAMH TBOHMH A* EMACHIH 3d HHMH, (56) H TAKO
Ad oyAAp*kjR*rb **Bpdsn TBOH**, e*e nA*kHHTH H POGHTH **He&&**
BAdCTeAo(M) **TPOH(M)** H XOPTîHW(M) **TBOH(M)**. HoHexe
TOr(A)*, er(A) **A** BHAA(T) **BAACTBAB** H X°P*fe"e. «**KO**
IIOpOGHUIM (c) NBA* **II(x)**-^{oHh} ^ OCTABHTH **TA XOUJM(T)**
H HTH **XOM»JR(T)** **KT**» CA-E(A) ^A(A) **CBOH(X)**. Osro pAA»

CMue HAO^HAM TeKe, cite MOH, CHU H A*b MjepA RAACTeAW (M) TBOH(M) H xopTUm^M) A* AACM "(x) HA3A(A) BOHCKY. Tbl ace Ch TBOHMH BOHCKAMH AHU6(M) KT. AHU.V G63' BT>CBKOro CT^AXA HA CT»npOTHBHHKU TR0G A' I13UACUIH, noHeace ETT'MHUIJ(r)MA(c)THBb e(c), raKOJKе BTvCXoqjeuJH nOCAOipfCHTH CM^, CHH,e H flOMAORATH TA x^4''(') -

T-KMace, erArt Btcxoiueiun cIOHTH KT. HH(M), TУ ace np-feacAe A* HapeA'''H " w/TbKMiiuiH CTpAace, no WGUM'BKÎ A' "AMTb HANpe(A); TAace 3A HBM BTOpAA CTpAîKA it no nen BcAHKAA BOHCKA, H HB AA Ae^e BAHHA W(T)(56') Apourw* CTpAace, HM A* <e RHACTb H A* «^ 3HAMTb, MTO A*feMTh H HTO TBOpATb, HOHeXCC Al(ie HTO npHACflpiHT CA np^A^A^M'''' CTpAaCM, A' CA A'''''' 3A BTOpMA CTpAîKM; AHje AH «CC BHAATb wgwE CTpA*Ce H'BKOTOpJRA HOG'hAM, TO BT.CH A* CA CT*eA''''H''^ ^*b BOHCKAMH BT* €A1''0; A* "e KAKO OifAAAHT CA eA"HA W(T) ApoYru-ft, A* CA He CMer^Tb H ne oycTpAUJ^Tb, 3AHe np*hBAA CTpAXCA CCTb BT.CA CpAU£ BeAHKU* BOMCKf, M BTOpAA CTpAXA TAKOîKA^- a · AtUC BHAHTb BBAHCAA BOHCKA crpAace raKO noE'feac(A)AMT WHH ace B*b BcAHKUH CTpAXb BT.nAAaMTb H (BT») nOrUE-EAb CAMH B''hA<*AAT* CA (57') CTpAX* P*A<. 3AH6 CTpAMie CMTb nOMAAO H KOtieU,b BOHCKAMT. H TAABA. A AUJe AH ace BHAATb R0HCK6 CTpAîKg HenOGTiaCAeHH, HM CMTb CT. (lpHEUTKWMT», H TAKO BT. BT>CBMb XOUH5T6 OAOA'ETH BpArOMb BAUIIMb. OGAie H np^At BOHCKAMH EOHKKU, CHp-k^b CAMOEOpiU? /\^'^ HMAT6, 3AHC B*bCOI/*e CMTb H HMMTO*e nOA^Oy^Tb, HM M BOHCK6 TИH OyCTpAUJAMTb, HM BT.CH A* A^A*''- E^AP'»' CA^HA KT. ApOlfroh, CT, BOHCKAMH BT. 6AHHO CbBT.KOynAeH'lt. H AOHAcMce BHAHTC RAUIC BAACTBAВ npfc(A)cTOMMje cb BAMB CT. OyCpTaA'leAib H Cb» npHraTeA'CTROMb, H npT>RиH, H BTOpîH, H Tper'l'H, H CT. (57') HHT.MH nO-H3GpAHHUMH H nO" fAABHklMH B6AMMaCH TBOHMH, HHMTOace A' OifGOHTC CA,

tmace A* OyCbMHHTe CA, 3AHC ETT Cb» BAMH eCTb II noG'EA'''' n^ATE «pãru sAtue H cbnpOTHBHHKU, GopAU/mx CA CT> BAMH. A APoyS'' MAAIH KOypTAHU'', AUJE H nOG'ferHMTb, H6 Gp*ti3HTe, HHKe CKpT,EHTB O HHXb, HOHCace CA XOIJIMTb riAKU H HeOyMOAeHH B''b3RpATHTH KT. BAMB.

Aiue AM ace BHAHTB BAACTBAA BAUIJМ E*fea:MUJe H OCTACTe CAMH, TOFAA CT> KbIMb HMA TG fipTiAbCTOATH KOпHTH CA Rbl? EOAUie eCTb, NAAA MOA, HA eAHHM CTpAHM A* CA oyKAOHHTe, nonexce TO E-ferArfie, n*e CA G-EFOY (580 eMAATb, WHU H OCTABA*MT* RAC, BA^ 6CTK TO 3A H-EKOTOpîM KAIllb rp-E(x). HAH BAA xoqie(T) ETT HCKOVCHTH BACb, «KO AA o\3pHTb BA(C) CT» KOAHKUMb oifcptAi'e^'''' npHAeacArtieMb ecTe KT. HCMV, noneace cMAEM Kaci''e MHWTAA H HCHC^bTeHA ee3(A)nA H(C). Cero pAA" A* CT.GAKtAAeTe CA, AA ne BT.HAA'tT'e BT» U/MAAH16, AA CA OlfCTpAUJ^Tb, 13KO OCTABATîMTb BACb BAUIH, HAH HTîKOTOpMA XOFAM AA He KAKO BT.3A^MTH6TE HA Eã7 HM AIJ16 BT.3A''''eT*e II CbTBOpHTe XBAAM EBH; AIJ16 BU H OCTABA-feMTb BeAMMaCH BdUIH, HM E-b''He OCTABHTb BA(C). H CAHHH CT. RAMtl BMAMTb, A BU HA BAHHM CTpAHM CT, HHMH AA CA mfKAOHHTe, 0PAH6 W(T) 3EMAA CBOX A' He II{5S'}3UA'litTe, HM c-bxPA"«Te ce CT, HHMI BT, (IP'BA''A*E(X) BAUIH(X) CT.KpT.ReHHO, HATî^Ce CJKTb RAHH AOKp'''' MUCABHHHifH. rioneace BpA&H BAUIJМ, KU(H) np'iHAMtr) HA BA(C), ne MOJIHO HMb G(C) MHO(r) B*K npTIEUBATH, HM BT,3BpATHTH C€ xOMJM(T) BT,CIIA(T), A r(c)ltOAApA XOI4IM(T) OCTABHTH T^ H TT. O AWA^Cx) OCAAe'Ee(T). Tbl XpAKpO nOHAN HA Hb O HMCNH lif XfFk, nOHCace HMAMB HAAexcAM HA BST, raKO Auje KTO CT,TBOPH(T) CM'bpeHie npTi(A) EiMb, noMoaceTb eMi'''' ti spAru TBOA n»A»> HOrbl TBOM HOKOpHTH HMAUJH.

CiA B*k3B*fecTH(X) » ''^A3A(X) RAMT,, MAAA H EpATie MOA, raKO A* B-feCT6 H pA30yMTieTe BT, BptiMe CKpT,Ebl ti HMacAH BAUIen. ETr ace MA(c)PA'IA PA(A>) CBOMBMA(C)TM

Ad (He) AA(C) Bt BP'B(M) ÎKHTÎA BAMie(r) HM*A"> 3d~
(590ne)ce ETTMA(c)THBb K(C) H nAKU OEpdTHTH xot'e(r)
MA(C)TE CBOM HA TA, AHJG H oCKptGHA' TA K(C) p*lex^d
pd(A'r) TBoe(r). TW ace, AUJG CM'fepHiiiM CA, FJOKG HA(UI)
HB XOUJЄ(T) OCTABHTH TA, HM BtCer(A)A IIOMAObdTH TA
XOMJ6(T).

A^{IB} BHCTYd(p), H «EK(C) pA3(A)'k'eHfc w/T) TCETI
T*fe(«) BOHHUr(m), OH 3Kε X°'('('') KWTM npH T6E*R,
iioneace r(c)n(A)pt>, Hace HMA(T) HBBOAA, nptB'fee
TP*ERVA(T) eMf' HMAHIA MHUTAA, A' MHdtFGTb R0Є CBOe.
Iioneace MÀKE K(C) raKO H roAMGb: HATî-KG uiEplVrAeTb
rOAMEbJtpAHM CBEC MHUTA, TAMO H E*ferAe(T). OnUJr K(C)
H MXKG: HA"ti«€ wep'ETde(T) r(c)n(A)pd GATA H ROAATAHBA
Ct HMdltieMb, uIH H ÎKG CtEbipdMT CA HA XpAHM CCRC. GfirO
pdA' CtB'BTOIfM TA, CMC MOH, HptR*fee CTpA(x) g>ITH H6
3ARbl BAH HHKOTAA^e, nOHeaCC BT»C*fe(M) KA~rO-
(59) CTbIMTIMb tl HCfipABACHtO(M) w(c) CTpA(x) GJKH MTH.
H HMdH'fe TBOC R-kcerAA AA GMAG(T) npw TBEC PA(Ay) A*
XpAHHUJH H MHAtfeilH BOHHbl CROM. A BOHHbl TBOH MA(C)TH
PA(A'I) TBOM. exce xofeuitt MHAOBATH H(X) H XPAHHTH,
OHf *ce CtMfÎTfa CBOM MC nOfiAfi,^(f) «P^A) KpATM
TBOHMH TeG'fe PA(A'I)-

H C*H .gTMMiKYH CT. GOGMb pAGOTJK A' HMAH(T),
HM TT,*1'IA rAABM TBOM A' CT.KAK>AAM(T) H W(T) TeR-fc
AA ne oyAAAiîXT ce'. HM H TU HA T*fe(x) A* HAA'BBUIH
ce, H WHbi BT. roHCHYe PATHHKUJ(M) HHKOI*AA A* "e
BT.CKAKdM(T), HM np'fe(A) TOGOM A' CM(T), HAH XOOjeUJH
nOGTÎAHTH, HAH X0TAI|I6 TA nOG*EA"'. A WHU BtCCrAA
AA CM(T) npH TeG'fe.

H euje TAA Tec-fe, NAAO MOC, er(A)* KMAB(T)
fiHAObb A»*"» EAH3^ H BOpHTH C6 CT» RpAftl TBOHMH, A3
ace (60) H 3Ae cbB-fcTrVM TA: BBAHKUM ROHCKB TBOX,
HA"fe>€ H(C) TBpbAOCTb TBOerO A° P' r A' HG CTOHIUH Hd
GOW GbITH, nOHGJKG B*bC*fe TOV?K(A)AA CHAd CT. AWVIHMH

OpMacYH TOy HAIIdAHMTH XOUJM(T), H TpeCKWRU H IIOVUJKbl
H CTpTÎAU H Re(c) t'H'EBb BOHH'CKblH Bt B6AHKM(A)
r(c)n(A)«KM BOHCKM StCTI OYAAP'BM(T). HM 3AIIOBTiAi(M
TeE-fc, NAAO MOC, Rt A " ^ Tt GPAHU R-b nA'btFB TBOB(M)
AA HG CTOHHIH, HA C*b TEMH - | T BOHHbl RtOp.SUKeHHblMH
AA TAeAAIUb HAKU BT. ROHCKG TBOEH, HA"K>Ke CM(T) TBOH
HAMG XG AWGHM'I H CM(A)CTBA H W(T) TeG'fe fiOMHAORAHIH
tt nO^T.TeHYII KJHAHH' H H*e TeG'fe BOA'Mie AWEA(T), ffd
CTpAHM W(T) HAT.KA TBOGrO A° CTOHHIH, Bt ETOpT^I(M)
HAH Bt TpGTYeM' HATU'fe. Toy Hd AAA6M6 CtKptBGHHO (60) A*
CTOMUJH Ct THIMH .îfT BOHHbl, T6GTÎ A° CtGAHÎAAMTb H TU
AA 3pnUIH W(T) AAABMe, KOTOpîH U(T) BOHIIb TBOH(X)
KAKO TP0\ ">K(A)AAT ce o cAoyîKGTi TBoeH. AA Aiue
npHAoyMHT ce TeG'fe TOY AOEUTH M OAOATieuiH Bpdrw(M)
TBOHMT, A6CH0 TH K(C) HAKU BtHHTII B*b HAT(K) TBOH,
HA"feKe H(X) GCH cTxpAHHA. Atjie AH ctA^MtiT CA H BPASH
TBOH nOE'feA'feT TA H B06 TBOC, A WHbl IIOTO(M) BtCH
OyCTpTÎMAT CA Ct AIOTOCTÎA H m*tBO(M) HA (IAbKb TBOH,
3A GJK6 gAA KAKO WBPAl|1^(T) TA. OtrO PA(A'I) HAKA3^M
BA(c), HHKO A° "'' CTpAHM CTOHTC, HAH Bt BTOp"fe(M), HAH
Bt TpeTl'eMb flAtlî-fe, 3AH6 AUJe CA H CAV»IH(T) spASM
TBOH OACAT^TH TCE-fe, OHH ÎKG TeG'fe H6 B6AMH H AWTO
roHHTH XOUJr(T), nonele HG R-fe(A)'rb TAG (6F) ecn.

gTA 3dnosTîAAM Tese, cfte MOH, BKO MHHT' MH ce
EOAUje CHKO GU(T). A TU CtB'feTOBdH CA Ct GOATJpH H Ct
KOTOpblMH 3HA6UJH CKO C*(T) npHiaTGAH TBOH. T"feM(iK)e,
dljie TH CA MHH(T) H CtRTÎTHHini TBOH Bt3rAA(T) TH
"XOUJG(M) A° CTOHIUH Bt nAtU'fe TROe(M)!", A TU CTOH
T^ A AHG(A) CtMOTpHUJM TU H CtB'feTHMIIH TBOH
Bt3rAA(T) TH, ISKO BOAUJe K(C) Bt BTOplîM) nAbU'fe
HAH Bt TpeTY6(M) CTOATH TH, Tbl ÎKG CTOH, H HOTo(M)
HHKO BHAHTG GOAtUe EbITH, CHU,e TBOpHTG.

A A14IB (A) TH CA npHA^HH(T) w(T) pATU E*feSCATII,
TU »C6 Ct TBMH .^TBOHHbl EpdHHTH CA XOlîciilH, H GT(A)*

Bt3BpATHTH CA K'bcXC'UjeUJH CTs HMMH, nAKbl BpAIV TBOeMfc'
OAOA'ETH HMAUJH. oGAM6 HAHnA^e A'^ OYnOBAeUJH HA TÁ
HAuie(r) KpCÁ7noH6JKe T*bH TA np*BriHTAe(T) H He A ^ (^)
B*b B-EKbl MALBbl fipAB<:(A)''''^t B*b3EpAHHTH TA
HMA(T) H npi;îK(A)e H nocA-feaitAje.

T-RMîKe TAKO (61') CT. H M 6 H 6 (M) RîKîe(M) HAM HA
BpArbl TBOM, A' ^ M'e TH CA npHA^*IH(T) H CT>Mp(T)b,
HMGHH ace CBO6M(>!) *i*b(c) OCTABH(T) xouje(iu). Aqie
(A) TH ce CA^NH(T) RORIIA'''' M (X) > M ^ e k d k o
BTocXBAHHJH (c), rÁJIH taKO "A3b CC C*b CHAOM M06W
c-bTBopH(A) ecMb", H*b TIA(K) A ^ KT>3AACH CAABM KBH CT>
AVI(C)TbIHCA H MATBOA II Xîp*bTROA HCMBOM, IIOHe(>c) KT 7
M «w(r) M Â (c) TH (B) e(c) H RT.C6r(A)A HOKObHTH TC
XOieue(T) CBoeio AU(C)TTIO. Aijie (A) H norbiEHMîT) W (T)
B6(A)MM(îK) TBOH(x) BT. CAfc(>c)E'K TE06H, Tbl *Ce flOES'k
H A'feno A * noTbdH ce o AUJĂ(X) "(X)''''''(X)
B»î(c)TBHbl(x) U,P~K*(X)' KIKO A * BT.CH BMAA(T) »
nopeBHOfMTb. X ctmiBbi H (X) H c*b.pw(A)tiH(îH "X">''''
OCTAIUM BT. CA^CA) "(X) < " WHbi MHWI*M MT*CTb A ^
OyAtfHATb w(T) TeG'fe PA(A'I') pOAHTBAb H(X), HîKE
npOAIUAJA KpT»Bb CBOM TeG'fe PA(A'") « lip"fe(A) TOBOM.

A Cate OCTARHJMA CAOyTbI TBOM c TOGOM 3(A)P^BH,
H Tîll NTiCTb W (T) TeG'fe A * BT*CfipYHMAIt, G63* AHU,eMTîpYA,
HĒ BA UIGA pAAM pOAHblHII HAH HOMH...

slujba lor, tu încă socotește de vezi: făcut-ai și tu niscare ostenele
cătră Dumnezeu, dc te-au mărit cu atâta cinste, au ba? Deci,
de nu vei fi făcut, să nu te lenevești, ci să faci; iar dc vei fi făcut,
tu tot te mai nevoiaște să și mai faci. Că cine să nevoiaște pentru
Dumnezeu, acela va dobândi cinste de la dânsul, și cine să va
apropiia dc Dumnezeu, Dumnezeu totdeauna va fi cu dânsul.
Așijderca și tu, de-ți va fi nădejdea tot pre Dumnezeu, și
Dumnezeu va fi cu tine în vecii vecilor. Amin.

XI. ÎNVĂȚĂTURĂ A LUI IO<AN> NEAGOE VOEVOD,
CARE AU ÎNVĂȚAT PRE FIE-SĂU THEODOSIE VOEVOD
ȘI CĂTRĂ ALȚI DOMNI, CA SĂ NU FIE PIZMĂTAREȚI,
NICI SĂ FACĂ RĂU PENTRU RĂU

Cuvânt al 24

Vino la mine, fătul meu Theodosie, vino și te apropie cătră
învățătura și sfatul cel bun! Că eu, fătul meu, voi să te sfătuescu
foarte bine. Și mai întâi de toate să umpli învățăturile și
poruncile care plac Dumnezeului nostru, lui Iisus Hristos, cu
toate bunătățile și cu multă frică și cutremur. Apoi pizmă să
n-aibi în inima ta, iar altuia să nu faci rău pentru rău, precum
și Dumnezeu învață. Că iată că-ți aduc aminte, fătul meu, dă-ți
va da Dumnezeu și te va dărui să stăpânești și să domnești tu
țara aceasta în urma mea, să te nevoești și să te silești să fii
tuturor blând și bun. Că eu am auzit de niște oameni foarte
înțelepți și temători de Dumnezeu lăudând mai mult bunătatea
și îndulcirea, decât răutatea și amărăciunea. Pentru aceia-ți zic
și eu ție: de te va dosădi cineva din slugile tale și nu va umplea
voia ta în copiiăriiia ta, până voi fi eu viu, sau și pre urma mea,
ci de va căuta Dumnezeu cu milă asupra ta și te va pune să fii
domn și vei ajunge în toată mintea și vârsta, iar tu să nu-ți aduci
aminte dă necazurile ce te va fi necăjit cineva în rinerețele tale.
Măcar de te-ar fi necăjit cineva din tinerețile tale, și din slugile
tale, sau alți streini cineva, să nu te nevoești să-i faci rău pentru
rău. Că toți oamenii fug de rău, iar de bine iar să apropie toți.
Dreptu aceia, fătul meu, așa te învăț: în loc de rău, tu să silești
să faci tuturor bine, ca să trimită și Dumnezeu mila sa spre tine.

Pentru că dc vei rămânea sărac de mine, pentru păcatele
mele, măcar cât dc mititel, să nu te întristezi căci ai rămas de
mic sărac de mine. Că să știi, fătul meu, că așa iaste rândul și
obiceaiul lumii aceștia și toată veseșia și bucuriia ei nu poate
să fie într-alt chip, până nu să umple cu jale. Așijderea și jalea
să umple cu veselie și cu bucurie. De-aceia zic, fătul meu, nici

foarte să te veselești' de slava lumii aceștiia, nici iar foarte să te întrestezi, ci neîncetat să mulțumești lui Dumnezeu de toate, măcar de vei și rămânea de mine sărac. Că n-ai rămas numai tu sărac și în tristăciuni, ci mulți feciori de împărați și de domni au rămas săraci, precum iaste obiceiul și tocmeala lumii aceștiia, și multe necazuri au pățit, și au pățimit întru împărățiile și domniile lor de la oamenii cei răi și nemulțumitori, iar alții nici domnie n-au ajunsu în urma părinților lor, deaca au rămas săraci de dâșii. Ci încă au fost goniți și pribegi în țărâi dăpărtate și streine și în oameni neștiuți și necunoscuți, și deacii nimeni din țărâle lor nu-și mai aducea aminte de dâșii, nici îi mai socotea. Și încă toți domni, cându sântu domni în tărăie lor, multe necazuri au de slugile lor. Că unii le slujăscu în dreptate, iar alții fără' de dreptate și cu hicleșug și fără' de mulțumire. Ci pot fi făcut și ție cineva vreun necazu în tinerețe și în copilăria ta, iar deaca vei ajunge la vârsta cea desăvârșită și la mintea cea întreagă, în vremea domniei tale, atuncea nu ți să cade să-ți aduci aminte de necazurile ce vei fi petrecut de cineva în tinerețele tale și să le faci rău pentru rău, ci să cade pre slugile care-ți vor fi slujit în tinerețele și în copilăria ta cu dreptate și te vor fi mângâiat, să le cinstești și să le miluești. Iar și pre alte slugi, care nu foarfe vor fi umblat în voia ta la copilăria ta, nici te vor fi mângâiat, încă să nu-i rușinezi, nici să-i urgisești și să le faci rău pentru rău. Ci numai de-acii înainte să-ți slujască în dreptate. Deacii căruia cum îi va fi slujba, așa-i va fi și cinstea.

Sau de va fi vreun domn de altă rudenie gonit într-altă țară, după moartea tătăne-său, și nu va fi apucat el la domnie în urma lui, deacii apoi după câțeva vreme să va milostivi Dumnezeu pre dânsul și-l va aduce iar în țara lui, și unora ca acelora le zice ca unor frați: „Deaca veți intra în țara voastră, iar voi să nu miluiți numai pre cei ce v-au slujit în lipsa și în pribegia voastră, și pre ceia ce sânt oamenii țărâi să-i uitați și

să-i părăsiți, și să nu-i miluiți căci nu ș-au năpustit țara și moșiile și să vă slujască voao printr-alte țărâi streine, sau să țineți vreo pizmă pre dâșii și să-i omorâți, să faceți pentru un rău, altul mai rău. Că de veți face așa, ce folos va fi? Ci, deaca vei fi domn gonit și pribeg și necăutat, ascultă să-ți spui și de aceasta: Cine fu gonit și mai pribeg decât Iosif cel frumos, fericitul fecior lui Iacov? *{Facerea, 37.14-28.36}* Cu adevărat, ca dânsul nimeni n-au fost! Dar când fu frumosul Iosif trimis de tată-său, fericitul Iacov, ca să vadă pre feciorii lui și pre frații săi sântu sănătoși și deaca merse la dâșii, iar ei, nemulțumitorii, în loc de a-i face bine pentru binele care au venit el la dâșii, să vadă de sănătatea lor, ei îi făcură rău. Că-l apucară de-l dăspuiară și-l băgară într-o groapă gol, nu ca când le-ar fi fost frate și sângele lor, ci ca pre un vrăjmaș cu mânie îl vândură madiamilor în 20 de galbeni. Și din odihna tătăne-său fu rob. Și-l duseră oamenii aceia în Eghipt și-l vândură ca pre un rob *{39.20-23}*. Apoi fii băgat și în temniță, iar Dumnezeu lui Avraam și a lui Isac și Iacov i să făcu milă de dânsul și nu-l putu cuprinde întune Vecul pușcării, ci-l scoase din tunerecul temnii la lumină și-l puse crai a toată țara Eghiptului *(41.39)*. Deacii, după câțeva vreme, veniră frații lui la dânsul și nu-l cunoscără, nici cugetară ei să fie Iosif crai a tot Eghiptul *(42.7-8)*. Iar Iosif îi cunoscă și toate necazurile câte-i făcuse ci, le gândea; iar rău pentru rău nu vru să le facă, ci le spuse că iaste frate și le zise: „Nu vă temereți, că a lui Dumnezeu rob sântu eu, nu sântu ucigătorii! de frați, ci iubitorii de frați. Și voi mi-ați cugetat rău, iar Dumnezeu mi-au cugetat bine" *(45—49)*. Și-i îmblânzi cu cuvinte dulci și-i dăruie bine și-i trimise la tată-său, fericitul Iacov, să-l aducă și pre dânsul. Și deaca auzi Iacov să veseli foarte și să duse la fie-său Iosif cel frumos și să întâmpină cu dânsul, și cu blagoslovenia lui Dumnezeu să cuprinseră în brațe feciorul cu tată-său. Și muri Iacov și-și dede sufletul în mâna lui

Dumnezeu, iar blagosiovenia sa o lăsa fie-său, lui Iosif cel frumos.

Vedeți, fraților, cât iaste de bine să nu faci cineva rău pentru rău? Că noi, deaca să milostivește Dumnezeu pre noi și ne miluiaște și ne rădică domni, iar noi nu vom să-i mulțumim, nici băgăm seama cuvintele lui, ci uităm binele și cinstea carea ne iaste de la Dumnezeu și nu ascultăm de poruncile lui, care totdeauna ne învață să nu facem rău pentru rău. Ce ascultăm năravurile cugetelor noastre celor rele, care le învață diavolul de ne îndemnează să facem rău și ne aduce aminte să facem rău celor ce ne-au făcut și noao rău.

Au doar n-am auzit, fraților, mărturisindu-ne neîncetat Sfânta Scriptură, cum au pățimit și au răbdat Domnul și stăpânul nostru Iisus Hristos ca să te izbăvească pre tine din robia muncilor? (*Simeon*) Cum au răbdat dosăzi și ocări, [încă] și scuipiri peste fața obrazului și palme luo de la neamul iudovescu cel nemulțumitoriu. Și pământul, văzând acestea, nu putu răbda, ci să cutremură, iar el rabdă și nu d^de lor după hienia lor, nici nu porunci pământului să să dăsfacă și să-i înghită și să-i ducă de vii în iad? Ci încă mai vartos să ruga tatălui celui fără' de început și zicea: „Tată, iartă, că nu știu ce fac” (*Luca 23.34*). Acestea făcându-l el, dede ție chip de răbdare și de nerăutate, ca să faci și tu așa celor ce te-au urât și te-au făcut rău și să nu dai rău pentru rău, nici să-ți aduci aminte pentru rele, ci să-i miluești și să-i crți, cum și stăpânul tău Hristos s-au rugat pentru nemulțumitorii și neînțelepții iudovi. Că de vei face și tu așa celor ce te-au urât, deacii vei cere cu îndrăzneală de la Dumnezeu întru rugăciunea ta ertare păcatelor talc. Iar de nu vei erta pre cei ce te-au făcut necaz și te-au întristat, dar tu cum vei îndrăzni a mai zice: „Iartă noao păcatele noastre, cum ertăm și noi ale greșiților noștri”? (*Matei, 6.12*) Și deaca nu vei erta pre vecini, ci vei avea pizmă pre dânșii și vei călca porunca lui Dumnezeu, care au zis:

„Deaca nu veți erta oamenilor greșalc lor, nici fatal vostru cel cerescu nu va erta voao greșalele voastre” (*Matei, 6.15*).

Pentru-aceia, fătul meu, săerți pre vecinul tău, deaca-ți iaste voia să ți să iarte ție mai mult. Iartă pre vecinul tău de o sută de bani și ție ți să va erta mii și întunerece de galbeni. Și va fi primită lui Dumnezeu rugăciunea ta, și va fi înaintea lui ca mirosul cel bun al tămâii [și al smirnei]. Ci te păzește dar să nu schimbi acel miros frumos din vremea sfintelor rugăciuni întru împuțiciunea cea rea a pizmei, nici să întorci rugăciunea în blestem. Că cel ce nu iartă greșalc celui ce i-au greșit, acela își întoarce rugăciunile în blestem. Ci sabia care iaste ascuțită și gătită asupra vrăjmașilor celor nevăzuți, el însuși o înfige în inima sa, neștiind ispitirea unui lucru ca acesta. Că am văzut pre doi [inși] mestecându-și vin dintr-un vas, și era chipul și fața vinului foarte frumoasă. Deci unul bea vin [bun] și cu miros frumos, iar altul bea băutură amară, ca de veninul morții. Că doi inși să ruga și zicea cătră Dumnezeu: „Doamne Dumnezeule, de am făcut eu aceasta sau de iaste nedreptate în mâinele mele, sau de am făcut rău celor ce mi-au făcut mie rău, să căzu dar de la vrăjmașii miei în deșărtu. Ci unul făcea lucruri bune [și îndreptate] înaintea lui Dumnezeu, iar aliul, carele nu păzea nici umplea cuvintele rugăciunii, cu adevărat să afla în blestem” (*PsJ, 4-5*).

Ia aminte, fătul meu, și socotește de vezi puterea cuvântului rugăciunii, cât iaste de rea pizma cându face omul rău pentru rău. Dar ce lucru mai rău iaste decât să cază omul în deșărt de la vrăjmașii săi? Și nu iaste numai această răutate rea, ci iaste alta încă mai cumplită. Dar când zice prorocul: „să căzu dar de la vrăjmașii miei în deșărtu” și apoi mai adaoge și aceasta, de zice „să gonească vrăjmașul sufletul micu și să-l ajungă”, auzi fătul meu acestea și te teme și să nu ții pizmă, ci să te nevoești și să scapi curând dintru acestea paterni. Că nu iaste numai lucru înfricoșat, când va fi omul căzut de la

vrăjmașii lui în dășartu și gonit, ci iaste mai înfricoșat când va fi prinsu de dânșii. Că a fi omul numai gonit, tot iaste un lucru de cuget de-a să mângâia și de ertare. Iar a fi prinsu și a nu scăpa de vrăjmași iaste un lucru de frică și de cutremur și făr' de mângâiarc. Și cu adevărat oare cum iaste înfricoșat a-și gândi omul aceasta, că iaste lucru lipsit de tot binele și de toată mângâierea? Că arată prorocul că cei ce vor avea pizmă și cei ce vor face rău pentru rău, pre aceia îi vor ajunge lucruri groaznice ca acestea și nicicum nu vru. să lase acest cuvântu nearătat, ce-l arătă aiave și de tot, pentru învățătura și îndreptarea noastră. Că acestu cuvânt ce zise: „să gonească vrăjmașii dar sufletul mieu și să-l ajungă" acesta arată blestemul celui ce nu va erta, ci va ținea mânie sau pizmă. Și nu zise [prorocul să se prinză numai de vrăjmași și păzit], ci încă să fie și nepomenit până în sfârșit, ci să pñac de totul tot dupre pământii numele lui. Aceasta semnându el, zise: „Și să calce în pământu viața mea și să lăcuiască slava mea în țărână"...

IV. LITERATURA ISTORIOGRAFICĂ

GRIGORE URECHE
LETOPISEȚUL ȚĂRII MOLDOVEI

*Războiul lui Alexandru vodă cu al lui
Patru vodă Li Movile*

În domnia lui Patru vodă Aron, scrie letopisețul cel moldovenesc că în anii 6963 <1455>, în luna lui mai, au venit Alexandru vodă, tatăl lui Bogdan vodă, cu oaste asupra lui Patru vodă Aron și s-au datu războiți la Movile. Ci norocul cel prostii al lui Alixandru vodă nici aicea nu-l lăsă să izbândească, că dându războiți vitejaște dispre amândoaș părțile, birui Patru vodă pre Alixandru vodă. Văzându Alixandru vodă ui. pierdu războiul, fugi la Citatea Albă și acolo s-au săvârșit. Iară Patru vodă Aron au domnit doi ani.

De cest războiu a lui Păiru vodă cu a lui Alixandru vodă cronicariul cel leșescu nimic nu arată.

Acestu Patru vodă au izvodit întâi și au început a da dajdca turcilor.

(AXINTEURICARIUI.)

Iară alții zicu că de la Bogdan vodă s-au început, precum s-au pomenit mai sus, la domnia lui.

*Domnita lui Ștefan vodă, ce-i zic cel
Bun, ficiorul lui Bogdan vodă și de*

*multe războaie minunate ce au făcut.
Cându s-au domnitu, fbst-au cursul
anilor 6965 <î457> aprilie 12, joi*

Acest domn, Ștefan vodă, după doi ani a domniei lui Patru vodă Aron, rădicatu-s-au de la Țara Munteneasca cu multă mulțime de oaste muntenească și din țară adunați și au intrat în țară. Și silind spre scaunul Sucevii, i-au ieșku înainte Patru vodă Aron pe Siretiu, la Doljăști, la tină, și s-au loviții în zioa de joi mari, aprilie 12, și înfrânc Ștefan vodă pe Aron. Ci Aron vodă nu să lăsă cu atâta, ci de iznoavă s-au bulucim și al doilea rându să lovi la Orbie, și iară birui Ștefan vodă. Și-l prinse pe Patru vodă Aron și-i tăie capul, de-și răsplăti moartea tătâne-său, lui Bogdan vodă.

Cându s-au strânsu țara la Direptate

Deciia Ștefan vodă strâns-au boierii țării și mari și mici și altă curte mărunță dimpreună cu mitropolitul Theoctistu și cu mulți călugări, la locul ce să chiamă Direptatea și i-au întrebam pre toți: ieste-le cu voie tuturor să le fie domnu? Ei cu toții au strigat într-un glas: „în mulți ani de la Dumnezeu să domnești”. Și decii cu toții l-au rădicatu domnu și l-au pomăzuitu spre domnie mitropolitul Theoctistu. Și de acolca luo Ștefan vodă steagul țării Moldovei și să duse la scaunul Sucevii. Decii Ștefan vodă gătindu-să de mai mari lucruri să facă, nu cerca să așaze țara, ci de războiu să gătiia, că au împărțitu oștii sale steaguri și au pus hotnogi și căpitani, carile toate cu noroc i-au venit.

Cându au prădatu Ștefan vodă Țara Săcuiască

Scrie letopisețul cel moldovenescu că fiindu Ștefan vodă om războinic și de-a pururea trăgându-l inima spre vărsare de sânge, nu peste vreme multă, ce în al cincilea an, să sculă den domnia

sa, în anii 6969 <1461>, rădicându-să cu toată puterea sa și s-au dus la Ardeal, de au prădatu Țara Săcuiască. Nici au avut cine să-i iasă împotriva, ce după multă pradă ce au făcut, cu pace s-au întorsu înapoi, fără de nici o zmințeală. Ci de această poveste cronicariul cel leșesc nimica nu scrie și încă și alte semne multe sântu și nu însemnează nimica de însilc. Iară letopisețul nostru, măcară că scrie cam pre scurt, însă le însemnează toate.

în al șaselea an a domniei lui Ștefan vodă, în anii 6970 <1462>, iulie 22, loviră pre Ștefan vodă cu o pușcă în gleznă la Cetatea Chilieii.

Iară în al șaptelea an a domniei sale, în anii 6971 <1463>, iulie 5, luau-i-ș-au doamnă de mare rudă, pre Evdochia de la Chiev, sora lui Simeon împăratul. Iară cronicariul cel leșescu scrie că au fostu Evdochia fată lui Simeon împăratul, iară nu soră.

*Cându au luat Ștefan vodă Chilia
și Cetatea Albă de ba păgâni*

Vă leatul 6973 <1465> meseța ghenarie 23, adunându Ștefan vodă multă oaste de țară, vrându să răscumpere cetățile carile le luase păgânii de la alți domni, pogorât-au cu toată puterea sa spre cetatea Chilieii. Și sosindu la cetate miercuri spre joi, la miazănoapte, au încunjurat cetatea. Însă joi nu s-au apucat de harțu, iară vineri dins-de-dimineată au început a bate cetatea și așa toată zioa s-au hărțuit până în seară. Iară sâmbătă să închinara cei din cetate și întră Ștefan vodă în cetatea Chilieii. Și acolo petrecându trei zile veselindu-să, lăudându pre Dumnezeu, împlânzia oamenii în cetate. Deda și la Cetatea Albă au tras și multă navală făcându, dobândi și Cetatea Albă. Și așa amândoa cetățile cu multă moarte și perire de ai săi le dobândi, carile întârindu-le cu bucate și cu slujitori, au lăsat pre Isaiia și pre Buhtea pârcălabi, ca să le grijască, iară el s-au întorsu la scaunul său la Suceava.

Iară în al zecilea an a domniei sale, în anii 6974 <1466>, iulie 10, au început a zidi mănăstirea Puma, spre slava lui Dumnezeu și a Precurații Maicii Fecioarei Măriei.

*Războiul ce au făcut Ștefan vodă cu
Mateias crai unghurescu la Bae*

Mareiașu, craiul unghurescu, bizuindu-să puterii sale și meșterșugului său cu carile pre mulți din vecinii săi i-au surpat și i-au supus, carile de multe ori războaie făcea cu turcii și cu noroc izbândia, neavâtidu nici o pricină direaptă asupra lui Ștefan vodă, ci numai ca să-l supuie, să fie suptu ascultarea lui, ca să-i fie cuvântul deplin, de care lucru de multe ori să lăuda Mateiași crai, că câte izbândc face Ștefan vodă, cu puterea lui le face și de suptu ascultarea lui face izbândă și vrându de ce să făliia să arate cum ieste adevărații, au trimis sol ca să i să închine Ștefan vodă, ce Ștefan vodă n-au priimitu. Mai apoi văzându Mateiașu craiul voiniciia lui Ștefan vodă că nu o poate supune, strângându multă oaste a sa și luundu ajutoriti și de la alții, au purces în anii 6975 <1466> și au tras spre Moldova. Și zicea că cu cale merge, ca să ducă la scaun la Moldova pe Patru vodă. Și trecându muntele, au trecut la Troțuș, noembrie 19- De acolo luund drumul, au sosit la Roman, noembrie 29 și acolo s-au odihnim până a șaptea zi, prâdând și jecuind. Iar a opta zi, dîchemvrie 7, au arsu târgul Romanului și dedi au luat drumul spre Suceava, prâdându și arzând și siliia la scaunul Sucevii. Mai apoi, socotind ca să nu rămâc vreun unghiu nepipăit de dânsul, au lăsat drumul Sucevii, unde-l aștepta Ștefan vodă, și la Bae ș-au întorsu calea și au sosit la Bae, luni, dîchemvrie 14 zile și acolo, cum nu prea avea nici o grijă de nici o parte, lăsându-ș oastea fără de nici o grijă, nici pază, ci la băuturi și la prăzi. Unde avându Ștefan vodă știre și prinzându limbă, marți noaptea, dîchemvrie 15, au aprinsu târgul asupra lor, cându ei era fără de nici o grijă.

Și fiindu și beți și negâțiți de război, i-au lovit Ștefan vodă cu oaste tocmită în rătăritul zorilor, de multă moarte și perire au făcut într-înșii. Că ei nefiind tocmiți de război, nimica de arme nu s-au apucații, ci de fugă, nici urma să ia carii scăpa, că fiind noaptea, de nu știa încăt vor merge, în toate părțile rătăciia, de-i vâna țărani în zăvoaie, prin munți, unde vreo 12 000 periți s-au aflații. Mai apoi și însuși craiul, rănit de săgeată foarte rău, de-abia au hălăduitu pre poteci, de au ieșitu la Ardeal.

Așa norocoște Dumnezeu pre cei mândri și falnici, ca să să arate lucrurile omenești câtu sânt de fragede și neadevărate, că Dumnezeu nu în mulți, ce în puțini arată puterea sa, ca niminca să nu nădăjduiască în puterea sa, ce întru Dumnezeu să-i fie nădejdea, nici fără cale război să facă, căroră li-i Dumnezeu împotrivă.

Pre aceia vreme având Ștefan vodă priiteșug cu leșii, au trimis dîn dobânda sa și craiului leșescu, pen solii săi.

Iară Mateiașu crai, dacă au scăpatu, de iznoavă gătisă oaste, ca să vie asupra lui Ștefan vodă, ce viindu-i alte greutăți dispre Țara Ceșască, s-au întors la ceși cu oastea sa.

Într-aceia și craiul leșescu oblicindu că va să margă Mareiașu craiul asupra lui Ștefan vodă, au trimis soli, zicându că-i va da ajutoriu, de-î va tribui, împotriva lui Mareiașu, și i-ar fi datu, de nu s-ar fi părăsiții Mateiașu crai de acel gându. Pre aceia vreme, noemvrie în 25, s-au pristăvitu LVdochia, doamna lui Ștefan vodă.

De prădarea sâcuilor

Scrie letopisețul cestu moklovenescu că într-acelaș an, după războiul lui Ștefan vodă ce făcusă la Bae cu Mateiașu craiul, s-au rădicații Ștefan vodă cu toată puterea sa, vrându să-și răscumpere strâmbătatea sa cu-i făcusă unghurii, cându venise la Bae, s-au dus și el la Ardeal, de multă pradă și robie și ardere

au făcut în Țara Săcuiască, neavându cine-i sta împotriva și cu pace s-au întorsu, fără nici o zmințeală.

Ci de această poveste ce spune că au prădat Ștefan vodă Țara Săcuiască, cronicariul cel leșescu nimica nu scrie.

*Cându s-au împăcatu Ștefan vodă
cu Mateiașu crai ungurescu*

Dăc'ti, după puțină vreme, au încetam vrajba între craiul ungurescu și între Ștefan vodă, că văzându ei că vrăjmașul lor și a toată creștinătatea, turcul, le stă în spate și volnicici tuturor întinde mrejiile sale, ca să-i coprinză și arătându-să prietinu cu multe cuvinte de înșălăciune și cătră unul și cătră altul, ca să-i poată zădări cap de price și să înceapă zarvă, gândindu-să că într-acele amesrecături i să vor închina lui, pentru să le dea ajutorii! și mai apoi îi va pleca și suptu jugul său, văzându această înșălăciune, Mateiașu craiul și cu Ștefan vodă s-au împăcatu și s-au așezatu. Și încă după pace așezată și legătură tare ce făcusă amândoi, au dăruitu Mateiașu craiul pre Ștefan vodă cu doao cetăți mari la Ardeal, anume Balta și Ciceul.

De niște tătari ce au intrat în țară să prade

Vă leato 6978 <1470> rădicatu-s-au multă mulțime de oaste tătarască și au intratu în țară, să prade, căroro prinzându-le de v&te Ștefan vodă, le-au ieșitu înainte. Și la o dumbravă ce să chiamă la Lipinți, aproape de Nistru, i-au lovit Ștefan vodă cu oastea sa, avgust 20, și dându războiu vitejaște, i-au răsipit și multă moarte și perire au făcut într-înșii și mulți au prinsu în robie și le luo tot pleanul. De care lucru cunoscând Ștefan vodă că ajutoriul nu de aiurea i-au fost, ci numai de la Dumnezeu și de la Preacurata Maica sa, cu mare laudă și izbândă s-au întorsu la scaunul său, la Suceava.

Când au sfințit Ștefan vodă mănăstirea Putna

Deaca se întoarse Ștefan vodă de la acel război cu noroc ce izbândi pre acei tătari, spre lauda aceia, mulțămind lui Dumnezeu, au sfințit mănăstirea l'utna, cărca era zidită de dânsul, septevrie 3 zile, întru lauda a Preacuratei Ficioarii Mariei, Maicii Domnului nostru Iisus Hristos. La care sfințenie multă adunare de călugări au fostu: Theoctistu mitropolitul și Tarasie episcopul dimpreună cu Iosif arhimandritul și igumcnul Putnii, zicu că au fostu la liturghie arhiepiscopi și episcopi și preoți și diiaconi 64 la jirtăvnic.

*Cându a intrat zavistiia între Ștefan vodă
și între Radul vodă și de arderea Brăilii*

Vă leato 6978 <1470>, într-accia vreme întră zavisiia între Ștefan vodă și între Radul vodă, domnul muntenesc, pre obiceiul firei omenești de ce are, de aceia poștește mai mult, de nu-i ajunse lui Ștefan vodă ale sale să le ție și să le sprji-nească, ci de lăcomie, ce nu era al lui, încă vrea să coprinză. Strâns-au țara și slujitorii săi și au intratu în Țara Muntenescă, de au prădatu marginea, februarie 27 dni și au arsu Brăila în săptămâna albă, marți.

*De tăierea capetilor a niște boieri,
6979 <1471> ghenuarie 16 zile*

Tăie Ștefan vodă pre Isaiia vornicul și pre Negrilă paharnicul și pre Alexu stolnicul în târgul Vasluiului.

*Războiul de Ut Soci, cându s-au bătut Ștefan vodă eu
Radul vodă domnul muntenescu, 6979 <1471> martie 7 dni*

Radul vodă, văzându atâta pradă în țara sa, ce-i făcusă Ștefan vodă, nu vru să lase să nu cfrce strâmbătatea sa. Ce pururea se întâmplă, cela ce va să-și întoarcă bătaia, de doao

ori îl bat, că strângându oastea sa și vecincască, au venit asupra lui Ștefan vodă. Iară el ca un leu gata spre vânații, de sânge s-au pornit și la Soci le-au ieșit înainte și dându războiul vitejaște, martie 7 zile, nu mai puțin de vitejia moldovenilor, cari era gata au să moară, au să izbândească, decât de meșterșugul lui Ștefan vodă, Radul vodă pierdu războiul cu multă pagubă de ai săi, că pre toți i-au lăiau și toate steagurile Radului vodă le-au luat și pre mulți viteji i-au prinsu vii și pre toți i-au tăiatu, numai ce au lăsatu vii 2 boieri de acei mari, pre Sian logofătul și pre Mircea comisul.

De un cutremur

Intr-acelaș an, avgustu 29, fu cutremur mare de pământii peste toată țara, în vremea ce au șezutu domnul la masă, la prânzu.

Vă leato 6980 <1472> au adus Ștefan vodă pre Mariia din Mangop, de o au luat luiș doamnă.

Al doilea războiu al lui Ștefan vodă cu al Radului vodă la Izvorul Apei, leatul 6981 <1472> noemvrie 8

Ștefan vodă, fiindu aprinsă inima lui de lucrurile vitejești, îi părea că un an ce n-au avui treabă de războiu, că are multă scădere, socorindu că și inimile voinicilor în războaie trăindu să ascut și truda și osteneala cu carea să diprinsese ieste a doo vitejie, strânsă de iznoavă oaste și luo pre Basarabă Laiotă, ca să-l ducă la Țara Muntenească, să-l puie domnu.

Iani socotește că suptu un copaciu bun câți să adăpostesc, sau câtă laudă își adaoge nu numai purtătoriul, ce și țara, cându năvăliia la dânsul și la țară și domnii cei streini, să-i ducă la domnie și cu ajutoriul lor era cu nădejde că vor izbândi.

Și întrându Ștefan vodă în Țara Muntenească, să gătiia de războiu Radului vodă. Ci văzându Radul vodă că nu-i va putea sta împotriva, în 18 ale lui noemvrie au dat dosul cu oasrea sa și s-au dus la scaunul său, la Dâmboviță.

Aicea să socotim

Că iată că letopisețul cel leșesc nu spune că s-au bătut trei zile războiul, dă și să fie dat dosul Radul vodă, ci spune că daca au văzut că nu le va putea sta împotriva lui Ștefan vodă, au fugitu la cetate. Iară letopisețul nostru scrie că daca au sosim Ștefan vodă la margine, noemvrie 8 zile, au împărțitu steagurile oștii sale pre Milcov. Și decii s-au împreunam cu Radul vodă, joi într-aceastași lună, 18 zile, la locul cesă chiamă Cursul Apei. Și dându războiu vitejaște de înbe părțile, s-au bătut acolo până în sară, așijderca și vineri și sâmbătă toată zioa până în sară. Iară noaptea spre duminică au lăsatu Radul vodă toate ale sale în tabără și au fugitu cu toată oastea sa la scaunul său, la Dâmboviță. Iară Ștefan vodă s-au pornim după dânsul cu toată oastea sa. Și într-această lună 23 au încunjurat Cetatea Dâmboviță și într-accia noapte au fugit Radul vodă din cetate, lăsă pre doamnă-sa Mariia și pre fiica sa Voichița și tot ce au avut și s-au dus la turci. Iară Ștefan vodă, miercuri 24 ale aceștii luni, au dobândiții Cetatea Dâmboviță și au intratu într-înșă și au luat pre doamna Radului vodă și pre fiică-sa Voichița și o au luat-o luiși doamnă și toată avuțiia lui și toate veșmintele lui cele scumpe și vistieriile și toate steagurile lui. Și acolo s-au veselit trei zile și decii s-au întorsu înapoi la scaunul său, la Suceava, dându laudă lui Dumnezeu. Iară pre Basarabă vodă l-au lăsatu domnu în Țara Muntenească și au domnit o lună.

Iară Radul vodă au năzuitu la turci, ca să-și poată scoate ajutoriu de la împăratul turcilor și să-și răscumpere domnia cu putirca lui.

Iară Ștefan vodă, dacă au sosit la scaunul său, la Suceava, au trimis la craiul leșescu sol, vestindu-i de războiu cu noroc ce au făcut împotriva Radului vodă, fălindu-să că și cetatea și scaunul Dâmbovița cu toată avuția i-au luat dimpreună și doamna și fiică-sa. Și au trimis și la craiul din dobânda sa, nu pentru că doară i-au fostu datoriu să-i trimită, cum zic unii că au fostu supus leșilor, ci pentru să-l aibă prieten la nevoie și la treabă ca aceia, de-i va veni asupra, cum s-au și tâmplatu că atuncea i-au venim *vâste* cum Radul vodă au intratu în Țara Muntenească cu oastea turcească. Și aciași au trimis și alți soli, de au poftiții oaste într-ajutor împotriva Radului vodă.

Războiul Radului vodă cu al lui Basarab vodă

Radul vodă dacă au luat ajutoriu de la turci, au intrat în Țara Muntenească cu 15.000 de turci, fără alți lefecii ce adunase și au datu războiu lui Basarab vodă, joi, dichevrie 23 și l-au răzbim pre însul și pre toată oastea lui. Carile vâzându-să împesuram de vrăjmașii săi, au năzuiru iarăși la Moldova, la stăpânul său, Ștefan vodă.

Iară turcii s-au pornim pre urma lui Basarabă vodă și au venitu până la Bârlad, de au stătut ca un zidu, vineri dechemvrie 24. Și așa au slobozitu năvrapii săi, de au prădatu toată țara. Și decii s-au întorsu pri în Țara Muntenească și s-au dus înapoi.

Iară craiul leșescu au trimis pre Dombec castelanul de Belz și pre Sohodolschii ca să-i poată împăca, măcară până la o vreme, cu Radul vodă, ci s-au trăgănatu vremea până într-altu an. Și au învățatu craiul, de va tribui oaste de grabu, să rădici Buciașchi toată șleahța Podoliei, să margă întru ajutoriu lui Ștefan vodă.

Cându au luat Ștefan vodă cetatea Teleajănul și cându s-au bătut cu Țăpăluș și cu ungurii, mai apoi și cu Basarabă, leat 6982 <1473> octomvrie I

Au luat Ștefan vodă cetatea Teleajănelui și au tăiatu capetile pârçălabilor și muierile lor le-au robitu și mulți țigani au luat și ceiatea au ars-o.

Într-aceiași lună, în 5 zile, fu războiu în Țara Muntenească cu ungurii și cu Țăpăluși și cu ajutoriu lui Dumnezeu au biruitu Ștefan vodă și au bătut pre unguri. Într-aceiași lună, în 20 de zile, au răzbitu și pre Băsărabă.

Războiul lui Ștefan vodă cându s-au bătut la Podul înaltu cu turcii, 6983 <1475>

Într-aceia vreme, Mehmet împăratul turcescu armându 120.000 de oastea sa și oastea tătarască și muntenească, să margă cu Radul vodă, au trimis asupra lui Ștefan vodă. Iară Ștefan vodă avându oastea sa, 40.000 și 2.000 de Ieși ce-i venise într-ajutoriu cu Buciașchii de la craiul Cazimir și 5.000 de unguri, ce-i dobândise de la Mateișau craiul ungurescu, le-au ieșit înaintea turcilor din sus de Vaslui, la Podul înalt, pre carii i-au biruitu Ștefan vodă, nu așa cu vitejiia, cum cu meșterșugul. Că întâi au fostu învățații de au pârjolim iarba pretitindinca, de au slăbim caii turcilor cei gingași. Decii ajutorindu puterea cea dumnezeiască, cum să vrea tocmi voia lui Dumnezeu cu a oamenilor, așa i-au coprinsu pre turci negura, de nu să vedea unul cu altul. Și Ștefan vodă tocmişă puținii oameni preste lunca Bârladului, ca să-i amăgească cu buciune și cu trâmbițe, dându semnu de războiu, atuncea oastea turcească întorcându-să la glasul buciunelor și împiedicându-i și apa și lunca și negura acoperindu-lu-i, tăindu lunca și sfărâmându, ca să treacă la glasul bucinilor.

Iară dindărăt Ștefan vodă cu oastea tocmită i-au lovituo gioi, ghenarie 10 dziife, unde nici era loc de a-și tocmita oastea, nici

de a să îndrepta, ci așa ei în de sine tăindu-să, mulți periră, mulți prinși de pedestrime au fost. Cc și pre aceia, pre toți i-au tăiatu, unde apoi mâgle de cei morți au strânsu și mulți pași și sangeați au perit. Și pre ficiorul lui Isac pașa, după ce l-au prinsu viu, l-au slobozit. Și pușcile le-au dobândiții și steaguri mai mult de o sută au luat.

(MISAIL CĂLUGĂRUL)

Dacă i-au bătut pre turci, ei de la Podul Inalru au luat pen păduri ș-au ieșit unde purcede apa Smilii în ținutul Tutovii. Acolo în legea lor au dar lauda lui Dumnedzău că au scăpat ș-au ieșir !a lume. Iar Ștefan vodă porni tu-s-au după dânșii cu ai săi moldoveni și cu 2.000 de oaste leșască, cc i-au fostu într-agiutoriu și i-au gonir pre turci pan' i-nu trecut Seretiul la Iunășăști, unde să pomenește și astăzi Vadul Turcilor.

Și acolo, deasupra Seretiului, la movila cea mare a Tecuciului, odihnind 3 dzile, i-au venit veste de ta starostii de Crăciuna, ce-i dzic aemu Puma, cum Radul vodă vine cu oști asupra lui Ștefan vodă, fără veste. Și întristând u-să, Ștefan vodă, cu cine avea, cu ai săi, au rapcdzir la ostași, dc-i srrăugea de sâryu. Intr-aceia au sosit și Șendrea hatmanul, cumnatul lui Ștefan vodă, cu o samă de oști ce au fost rămas înapoi; îndată și Coste paharnicul cu alta samă de oaste cc au fost gonit pre turci, de i-au fost trecut Seretiul, au sosit. Și avându bucurie Ștefan vodă de ai săi, cum să aflară pegiur dânșul la loc de grije, îndată repedzi pe Șendre hatmanul înaintea oștii muntenești cu puținei slujitori, ca-n chip de strajă. Și dând pe oastea muntenească, mulți pie puțini, fură biruiți de oastea Radului vodă și acolo perit-au și Șendrea hatmanul, mai gios de Râmnic, unde s-au pomenit multă vreme Movila Șendrii. Și l-au dus, de l-au îngropat în sat în Dolhâști, lângă rata-sau.

Înțelegându Ștefan vodă cum că adevărat Radul vodă domnul muntenești și cu oastea sa îi vine asupra, ghenarie 13 au tiecut Sceriul și mai sus do Râmnic le-au fostu războiul. Și dând războiu vitejește despre amândoaă părțile, multă pagubă s-au făcut si cu vrerea lui Dumnedzău fu izbânda la Ștefan vodă, că pierdură muntenii războiul. Dar-au Ștefan vodă oștii sale voie să prade în trei dzile, cât

vor putea, în Țara Românească și prădându, adus-au multă dobândă ostașii.

Si zabăvîndu Ștefan vodă acolo, pân'a să strînge oscile roate, aducând și pre mulri den boierii Țării Românești și alte capete, oameni de frunte, acolo au pus pre ai săi boieri si oameni de cinste, de au vorovir ș-au tocmit, de au despărțit den Milcovul cel Marc o parre de pârâu, cc vine pre lângă Odobeșu și ticec dc dă într-apa Puinii. Și pan' astăzi iesie hotarul țării Moldovei și a Țării Românești acel pârâu cc să desparte den Milcovul cel Marc. Iar înainte au fost având târaie amândouă pricină, că Țara Romanească vrea să fie hotarul .său pin' într-apa Trotusului, iar moldovenii nu-i lăsa, pân'au vrur Dumnedzău de s-au rocmit asea. Ș-au luat Șrcfan vodă cetatea Crăciuna cu ținut cu tot, ce să chimă rânutul Putnii și l-au lipit de Moldova ș-au pus pârălabii săi, pre Vâlcea si pre ivan.

Și într-aceia laudă și bucurie au zidim biserica în târgu în Vasluiu, dându laudă lui Dumnezeu de biruință ce a făcut. Și decii s-au întorsu la scaunul său, la Suceava, cu mare pohvală și biruință, dc la însuși Dumnezeu de sus, ieșindu-i înainte mitropolitul și cu toți preoții, aducându sfânta Evanghelic și cinstita cruce în mâinile sale, ca înaintea unui împăratu și biruitoriu de limbi păgâne, de l-au blagoslovim. Atuncea mare bucurie au fostu tuturor domnilor și crailor de prinprejur de biruință ce au făcut Ștefan vodă.

(MISAIL CĂLUGĂRUL)

întorsul lui Ștefan vodă cu ostile

Mărgându Ștefan vodă cu ostile pre apa Kârladului în sus, atuncea plăcându-i locul între Bârlad și între apa Vasluiului și înrr-aceia laudă și bucurie de izbândă cu nâroc ce au biruit pre turci și pre munteni, au început a zidi biserica sveti Ioan Predioicc, în târgu în Vasluiu, dând laudă lui Dumnedzău de biruință ce au lăcut, și pre urmă case domnești, cum si cunoscu și pân' înrr-aceste vremi. Și odihniudu Ștefan vodă acolo cu ostile sale și râvnindu cu nevoiță a si zidi bisereca și alte lucruri ce arată că au făcut mai pre urmă.

Mai apoi întorcându-să ajutoriul craiului leșescu acasă cu multă dobândă, au trimis Ștefan vodă de i-au dus 36 de steaguri, arătându vitejiia ce au făcut și i-au mulțamitu de ajutoriu.

(MISAIL CĂLUGĂRUL)

Într-accia vreme odihniudu Ștefan vodă Ia Vasluiu, i-au venir olăcari de sângii de Ia Soroca, cum Lobodă și Nalivaico hatmanii căzăcești au intratu în țară și pradă. Decii Ștefan vodă neputând suferi pre neppiieteni a-i lăsarea să strice țara, ce îndată cu ai săi, cu câți era, i-au căutat a merge, unde s-au și tâmpinat cu acea oaste căzăcească pe Răutu, la Grumâdzeșri. Fiindu cazacii în pradă rășchirați și lovindu-i noaptea fără veste, fură biruiți cazacii. Atuncia și Lobodă hatmanul căzăcescii fii prinsu de oastea lui Ștefan vodă.

Și gonindu-i spre Nistru, Nalivaico hatmanul și cu o samă de cazaci au dat să treacă Nistrul și mulți s-au înecat și un polcovnic al său vestit, Jora, acolo s-au înecat și alți mulți. Și astăzi este de pomenit acel loc de-i dzic Vadul Jorăi.

De acolo s-au întorsu Ștefan vodă și-au descălecat târgul Iașii și în lauda lui Dumnedzău au început a zidi beseTeca marelui mucenic și ciudotvoret Necolai.

Și decii s-au întorsu la scaunul său, la Suceavă, cu mare pohvala și biruință de la sângur Dumnedzău de sus, ieșindu-i înainte mitropolitul cu toți preuții, aducându Svânta Evanghelie și cinstita cnice în mâniile sale, ca înaintea unui împărat și biruitor de limbi păgâne, de l-au blagoslovit. Atuncia mare bucurie au fostu tuturor domnilor și crailor de prenpregiuru de biruință ce au făcut Ștefan vodă. Și daca s-au aședzat la scaunul său, la Suceavă, în lauda lui Dumnedzău au început a zidi o înfrumusărată mănăstire, svetii Dimitrie, ce ieste înaintea curții domnești.

Și s-au încununat cu doamna Voichița, fata Radului vodă. Iar pre maică-sa cu mare cinste o au trimis la domnu său, la Radul vodă, în Țara Românească.

*Războiul lui Ștefan vodă, cându s-au
bătut cu Mehmet beg împăratul turcesc
și cu muntenii la Valea Albă*

Vă leato 6984 <1476>, văzându împăratul Mehmet beg câtă pagubă au avut în oastea sa de la Ștefan vodă, gândi însuș cu capul său să margă, să stropșască țara Moldovei și să-și ia cetățile înapoi, Cbilia și Cetatea Albă, carile fusesă mai nainte pre mâna lor.

Acolo Ștefan vodă multu au nevoitu să nu-l lase să treacă Dunărea, ci n-au putut, că tătarii de o parte, turcii de altă parte, cu oastea fără număr ce venise, ci au dat cale turcilor și s-au apucat de tătari și pre lesne bătându-i, i-au gonitu până la Nistru. Vrea da războiu și turcilor, ci văzându atâta tărie cu împăratul și mulțime de oaste, cu pedestrime și cu puști și încă-l sfătuia boierii ca să dea la loc strâmțu, ca de nu vor birui, să se apere și să n-aibă zmințea.

Deci Ștefan vodă văzându așa, s-au întorsu, de s-au dat spre munți, unde și-au ales loc de războiu la strâmțoare, la Valea Albă, unde să cliiamă acuma Războienii, di pre acel războiu ce au avut moldovenii cu împăratul turcescu. Și pedestrindu-să oastea, ca să nu nădăjduiască în fugă, ci întru arme și au datu războiu, iulie 26. Și multă vreme trăindu războiul nealcs de îmbe părțile osteniți și turcii tot adăogându-să cu oaste proaspătă și moldovenii oboșiți și nevhndu-le ajutoriu de nici o parte, au picat, nu fiește cum, ci până la moarte să apăra, nici biruiți dintru arme, ci stropșiți de mulțimea turcescă, au rămas dobânda la turei. Și atâta de ai noștri au perit, cât au înăibit poiana de trupurile de a celor periți, până au fostu războiul. Și mulți din boierii cei mari au picatu și vitejii cei buni au peritu și fu scârbă mare a toată țara și tuturor domnilor și crailor di prinprejur, daca auziră că au căzut moldovenii suptu mâna păgânilor.

Într-acel războiu au căzut Ștefan vodă de pre cal jos, și Dumnezeu l-au ferit și nu s-au vătămat. Iară turcii s-au întorsu spre Suceava și au arsu târgul. Și decii s-au întorsu înapoi prădându și arzându țara. Mai apoi, după ieșirea nepriictinilor și a vrăjmașilor din țară, dacă au sirânsu Ștefan vodă trupurile morților, movilă de cei morți au făcutu si pre urmă ș-au ziditu deasupra oasilor o biserică, unde trăiește și astăzi întru pomenirea sufletelor.

Scrie letopisețul nostru că după poticala lui Ștefan vodă, cc au pierdui războiul, de sârgu au strânsu oastea ce au putut degrabă și s-au dus după turci și i-au ajunsu trecându Dunărea, la vreme de mas și lovindu-i fără veste, i-au speriat de au căutat a fugi, lăsându pleanul și tot cc au prădatu. Iară Ștefan vodă le-au apucatu pleanul tot și s-au în torsu înapoi cu izbânda.

Scrie la letopisețul nostru că la acest războiu ce au fost la Valea Albă, au fostu și Basarabă vodă cu muntenii, venit întru ajutoriu] împăratului turcescu, pre carile toți domnii de prinprejur i) cuvânta de rău, zicându că n-au fostu într-ajutor crucii și creștinătății, ce păgânilor și dușmanilor.

Iară la letopisețul cel leșesc, de izbânda lui Ștefan vodă, cc au scos pleanul și prada la Dunăre de la turci și de Basarabă vodă cu muntenii, nimica nu scrie. Și încă și alte semne multe nimica nu le însemnează, carile nice unile n-am vrut să le lăsăm, ci toate care la locul său le-am locmil.

Răspunsul altor semne

Vă leato 6985 <1476> noemvrie, pristăvitu-s-au Theoctist mitropolitul de Suceava, carile au ținut scaunul 25 de ani și au stătut altul, Gbeorghie mitropolitul. Într-acelaș an, dichevrie 19, pristăvitu-s-au doamna Măria ce era de la Mangop.

Vă leato 6987 <1479> iunie 22 au început Ștefan vodă a zidi cetatea Chiliei și o au sfârșit-o într-acelaș an, iulie 16.

Într-același an și într-acciaș lună, iulie 25, pristăvitu-s-au Bogdan vodă, ficiorul lui Ștefan vodă.

Într-același an, avgust 18, pristăvicu-s-au Cneajna.

Vă leato 6988 <1480> pristăvitu-s-au Patru vodă, ficiorul lui Ștefan vodă.

Războiul de bi Râmnic, când s-au bătut Ștefan vodă cu Țăpăluși vodă, vă katul6989 <1481>, iulie 8

Fu războiu în Țara Muntenească, de s-au bătut Țăpăluși vodă cu Ștefan vodă la Râmnicu și au biruitu Ștefan vodă cu mila lui Dumnezeu și cu ruga Preacistii și a tuturor sfinților și cu ajutoriu! sfântului și a marelui mucenic al lui Hristos Procopie, fură biruiți muntenii și mulțime de înși fără număr au perit și tnaic sicagurile lor au luate și mulți boieri au picat. Și pre Țăpăluși vodă încă]-au prinsu viu și i-au tăiatu capul. Și de la Ștefan vodă încă a picat om de frunte Șandrea hatmanul și l-au adus de l-au îngropat în Dolbesti, lângă tată-său. Iară Ștefan vodă au pus muntenilor domnu pre Vladul vodă Călugărul, carile mai apoi au făcut vicleșug asupra lui Ștefan vodă, pentru căci dideasă ajutoriu turcilor, cându au mersu de au luat cetățile și au prădat țara. Iată Ștefan vodă, după războiu cu noroc ce au făcut, cu mare polifală și laudă s-au întorsu la scaunul său, la Suceava.

Zic să să fie arătat lui Ștefan vodă sfântul mucenicii Procopie, umhlându deasupra războiului călare și într-armatu ca un viteazu, fiindu îmr-ajutoriu lui Ștefan vodă și dându vâlhvă oștii lui. Ci ieste de a-l și crederea acestu cuvântu, că dacă s-au întorsu Ștefan vodă cu toaiă oastea sa, cu mare pohfală, ca un biruitoriii, la scaunul său, la Suceava, au zidit biserică pre numele sfântului mucenicii Procopie, la satu la Badeuți, unde trăiește și până astăzi.

De Țăpăluși vodă nu scriu toți într-un chip, unii zic că au prinsu Ștefan vodă pre Radul vodă, carile au fostu ațițătoriu cel mare asupra creștinilor și i-au fost ajutat și brașovenii. Tăindu pre turci și luundu țara Muntenească, au lăsatu pre Țăpăluși în locul său. Ci oricum au lostu, ca toi să cocmesu că au fostu izbânda lui Ștefan vodă.

Minunam lucru: după poticală dintâi și după pierzarea oștii dintâi, ceta ce nu avea voinici de oaste, ci strângea păstorii din munți și argații, de-i într-arma, aemu iară să rădica deasupra biruitorilor dintâi, daca au pierdut țara, aemu domni altora le da și țara lăriia.

Vă iesio 6990 <AH2> martie 10 au luaiu Ștefan vodă citatea Crăciuna cu tot ținutul ce să chiamă ținutul Futnii și l-au lipit de Moldova și au pus pârcălabii săi, pre Vâlcea și pre Ivan.

Vă leato 6992 <1483> au început Ștefan vodă a zidi cetatea de la târgul Romanului, ce să chiamă Smeredova.

Vă leato 6991 <1484> Ștefan vodă într-o noapte au prădatu și au arsu țoală Țara Afumenească.

*Când au luat Baiazit împăratul turcescu Chilia
și Cetatea Albă, leat 6992 <M84>*

Biaazit împăratul turcescu cu mare oaste au intrat în țară și au bătut Chilia și Cetatea Albă, însă nu singur cu puterea sa, ce și Vladul vodă Călugărul, domnul muntenescu, cu muntenii, încă au mers într-ajutoriu împăratului, cum s-au pomeniții mai sus că au făcut viclesug asupra stăpânului său, lui Ștefan vodă, de au dani ajutoriu turcilor. Și miercuri, în patrusprăzece zile iulie, au luat cetatea Chilia, în zilele lui Ivașco și Maxim pârcălabii.

Așijdirea într-acelaș an, miercuri, avgust 5 zile, au luat și Cetatea Albă, în zilile lui Gherman și Ion pârcălabii. Si ar fi vrut apuca și alte cetăți, că Ștefan vodă la gol n-au îndrăznim

să iasă, ci numai la strimiori nevoia de le făcea zmințeală. Ci si turcii văzându ajutoriu! ce venise de la Țara I^șască lui Ștefan vodă, sau însuși craiul, cum scriu unii, că au tras de la ruși și de la Litva tara toată, de să strânse oamenii de treabă mai mulți de 20.000 de oameni și trecându Nistrul craiul cu dânșii suptu 1 [aliciu, au venim la Colomâia, de ș-au pus tabăra, 6993 <1484> septevrie 1.

Acolca au venit și Ștefan vodă, de s-au împreunat cu craiul și voate ce au avut mai de treabă au vorovitu. Mai apoi l-au și ospătat pic Ștefan vodă si 3.000 de oameni i-au dat, cu carii s-au întorsu Ștefan vodă la Moldova. Impreunându decii oastea cea streină cu a sa, pic multe locuri au smintit pre turci, de le-au căutatu a ieși din țară. Așa Ștefan vodă au curățiții vrăjmașii din țară. Iar cetățile carile le-au luat turcii, Chilia și Cetatea Albă, n-au putut să le dobândească, că ci mai nainte de ce au ieșitu, le-au grijitu cu oameni, cu puști și cu bucate de ajunsu și au rămas pre mâna turcilor, până în zioa de astăzi.

Ce pană a să sfătui Șteran vodă cu craiul leșesc, unde să adimasă la Colomiia, iar din jos venise Hroirot cu turcii până la Suceava și au arsu târgul, septevrie 19, luni și marți. Și decia s-au întorsu înapoi, prădându și arzându țara.

Și după aceia, octovrie 19, s-au pristăvit Ioasafarhiman-dritul carile au fostu întâi igumen în mănăstirea Putnei.

*Războiul cându s-au bătut Ștrfa?i vodă cu Malcociu
și cu turcii la Callabuga*

Mai apoi, într-acclasi an, Ștefan vodă, daca au scos vrăjmașii săi din țară și daca au răcitu vremea și caii turcilor au slăbitu, au lovit pre Afalcociu ia Catiabuga, noemvrie 16, de au topit toată oastea turcească.

Înr-aceasta bucurie, daca s-au întorsu Ștefan vodă, au zidit biserica pre numele sfântului Nicolae în târgul Iașiloru.

*Războiul când s-au bătut Ștefan vodă cu Hroirot
pre Șiret ba Schiiei, 6994 <1486> martie 6*

Într-acesta an venit-au I Hroirot cu oaste de Ia ungar asupra lui Ștefan vodă, căruia i-au ieșitu Ștefan vodă înainte cu oaste pre Siretiu Ia Șchei și dându războiu vitejaște despre amândoa părțile, într-o luni, martie 6 zile, perdu Hroirot războiul și oastea, mai apoi și capul, însă eu marc primejdie lui Ștefan vodă, că s-au pornit cu calul jos, puțin de n-au încăput în mâinile vrăjmașului său. Mai apoi Hroirot fiindu prins viu de Ștefan vodă, i-au tăiatu capul.

Vă leato 6995 <1487>, într-acestu an au discălicatu Ștefan vodă târgul Hârlâul, de au ziditu și biserica cea domnească de piatră și curțile acele domnești cu ziduri cu tot, carile stau și astăzi.

Vă leato 699b' <1490>, au murit Mateiașu craiul unghurescu, carile marc nume de vitejie au lăsatu pre urmă, că nu numai cu nemții si cu vecinii săi războiu cu noroc făcea, ce și cu turcii multe trebi au avut si de multe ori i-au biruit, iară pre urma lui au stătu crai Vladislav.

Într-acesta an au murit și Ioan, fecior împăratului de Mosc, nepot lui Ștefan vodă.

(AXINTE URICARIUI.)

Vă leato 0999 < 1491 >. într-acesta an să șei cetitoriule că au zidit Ștefan vodă biserica lui sfti Nicolae din târgul Iașii; de nu crezi, caută la vă leatul ce scrie deasupra ușii bisericii, iară nu cum scrie înapoi.

Vă leatul 7003 <1495> Ștefan vodă au zidit sfânra episcopie în târgu în Huși, biamul sfinților apostoli Petru și l'avel, și curți domnești, carile iântu surpate, numai beciurile stau pană asăzi.

Vă leato 7004 <1496> iulie 25 dni cctvrtoc, răposat-au Alixandru vodă, ficiorul lui Ștefan vodă și l-au îngropații în mănăstirea Bistriții, lângă strămoșul său, Alexandru vodă.

*Războiul lui Ștefan vodă, când au bătut pre Albrehtu craiul
leșescu U Codrul Cozminultu, leat 7005 <1497>*

Albert craiul leșescu fiindu ales de țară craiu pre urma lui Cazimir, tătâne-său, ce ținută cu Ștefan vodă priiteșugul, iară Albertu craiul uitându priiteșugul tătâne-său ce avea cu Ștefan vodă și nu făcea oaste împotriva păgânilor, carii în toate părțile fulgera și tuna cu trăsnetul armelor sale. vârsând sângele creștinilor și stropșindu volnicia tuturorora, înmulțindu legea lui Moamet cea spurcată, ci gândi ca să-și arate vitejia asupra Moldovei, soeolîndu că pre lesne o va supune, știindu că de multe ori să ajutoria Moldova de la emit leșăști, ca de la niște vecini de aproape, spre toți vrăjmașii. Și strângându craiul oastea, au scos cuvântu cum va să margă la turci, să ia și să dezbată Cetatea Albă și Cbilia, care cetăți luase de la Ștefan vodă Baiazttu împăratul turcescu. Si încă adăogiia, de speria pre ai săi, cum turcii amestecați cu moldovenii vor să treacă la Podolia și le-au datu știre ca toți să înealice și să să împreune cu dânsul Ia Liov. Și au trimis soli Ia Ștefan vodă, de i-au datu știre să să gătească să margă cu dânsul, să bată Chilia și Cetatea Albă și să-i găteaze steție de hrană de oaste. De care lucru au părut bine lui Ștefan vodă și cu bucurie mare au priimit pre soli, căci au făcut oaste împotriva vrăjmașului său. Numai ce au zis că va veni acolo la loc cu oastea sa, supt Chilia.

Cuuoscându sftnicii lui crai, ales episcopii, gândul că va să facă oaste împotriva lui Ștefan vodă. mulm i-au adus aminte să nu facă asupra dreptății, să nu să întoarcă mâniia lui Dumnezeu spre el. Ci el gândul său nu l-au lăsat, ci încă au fostu zicând: „Voa o vă ieste lucrul biserica să păziți, iară nu de războaie să grijiii, că gândul micu voi nu-l știți, numai eu singur. Că de asi pricepe că haina dipre mine știe gândul meu, în foc o aș băga-o". Deci mulți din boierii lesâsii socotita că face într-adinsu ca să piarză oastea toată, cum au ieșit mai apoi la dânsul și zicătoarea: „In zilile lui Olhriht, șleahă au perit".

într-aceia Ștefan vodă prinzându veste de la unguri, cum Olbrihtu va să vie asupra lui cu oaste, că nici ungurii nu era bucuoși ca să cază domniia Moldovei pre mâna Ieșilor, măcară că Laslău crai ungurescu (ce să chiamă Ieșăște Vladislav) era frate lui Olbrihtu craiului Ieșescu (ce să chiamă ungurește Albertu). Înțelegându aceasta Ștefan vodă trimis-au la craiul Ieșescu cu solie pre credincioșii săi, pre Tăutul logofătul și pre Isac vistifernicul, ca să poată dintr-însul cunoaște ceva, ce-i iese voia să facă. Ci nimica nu au cunoscut, că craiul cumu-și umbla cu înșălăciune, ascunzându cuvântul, pre soli cu bucurie i-au priimitu și darurile ce-i trimisese Ștefan vodă cu mare mulțămită și eu dragoste le-au priimitu și le-au luat și solilor iarăși acela răspunsu le-au dat: cum iese mângătoriu la turci. Mai apoi și solii săi de iznoavă i-au trimis la Ștefan vodă, ca să întărească cuvântul, iar el au întorsu oastea pre Pocutiia. Înțelegându Ștefan vodă cum craiul să apropie cu oaste spre Pocutiia și să trage spre margine, de iznoavă au poftortt solii, de au trimis înaintea craiului pre Tăutul logofătul și pre Isac vistearnieul cu multe daruri și l-au timpinatu de ceia parte de Nistru și i-au închinam darurile. Și iarăși cu dragoste le-au luat. Și decii au trecut apa Nistrului pre la Mihălteni, în ceasta parte, cu toată oastea sa și au venitu la Coțmani. Aeolea ș-au dîseoperit toată vicleniia și faptille sale cele ascunse, că au prinsu pre 'lăutul logofătul și pre Isac vistearnieul, de i-au fericatu în obezi și i-au trimis de i-au închis tocma la I.iov.

Înțelegându acestea Ștefan vodă den iscoadile ce pururea trimitea, să știe încătore merge craiul cu oastea Ieșască, cum crai l-au viclenim și vine asupra lui și au trecut și Nistrul cu 80.000 de oaste pre scrisoare, fără altă adunare, de sârgu au trimis în toate părțile în țară, să să strângă la târgul Romanului. Iară Albertu au șazutu șapte zile la Coțmani. Ce pân'a să strânge oastea lui Ștefan vodă și pana a veni ajutoriul, că și I.aslău craiul ungurescu, fratille lui Albertu, încă i-au trimis 12.000 de

oameni de oaste și cu dânșii pre Birtoc vocvodul Ardealului, ce era cuscru lui Ștefan vodă, și de la Radul vodă încă i-au venitu ajutoriu oaste muntenească, ci pană a să strânge oastea toată la un loc, Albert crai au purces cu oastea de la Coțmani și au lovit la Șîpinți. Văzându Ștefan vodă că-l împresoară vrăjmașii săi, au tocmim strajă și o au rr[mis-o împotriva Ieșilor, ca să ție vadul Prutului, la târgu la Cernăuți. Iară Ștefan vodă în 27 de zile a lui avgust, duminică, au ieșitu din Suceava spre târgul Romanului și cu toată oastea sa. Și într-accia zi îi aduseră lui de la strajă 6 Ieși și așa pe trei Ieși i-au trimis la împăratul turcescu, iară pre accialalți au zis de i-au spânzurat. Decii craiul Ieșescu au venitu cu toată puterea sa la cetatea Sucevii, duminică, septemvrie 24 de zile. Iară în 26, marți, de cătră sară, au început a bate cetatea și au bătut pregiur dânșii trei săptămâni și zioa și noaptea și nimica n-au folosim, nădăjduindu că să va închina țara, pentru ce li să supărare cu Ștefan vodă pentru atâta războaie fără odihnă și fără măsură ce făcea, de să bătea cu toți. Ci socotiia țara că de nu li-i îndemână cu al său, mai multă neîngădumță le va fi cu streinii și încă văzându atâta pradă și răsipă ci făcna oastea Ieșască, de umbla prin păduri, de afla prăzi și jafuri, siliia cu toții di să strângiia la târgu la Roman, unde era beleagul.

Așa țara strângându-să, iară din cetate cât putiia să apăra și ce răsipiia Ieșii zioa cu pușcile, noaptea astupa găurile și le întăriia, de le era munca lor în zadar, iară pre afară, unde afla Ieși rășchirați dreptu hrana, îi lega și îi tăia, de nu era volnici nici într-o parte să iasă. Mai multu strica Ieșii decâtu celor închiși, că în toate zile li să adăogia lipsa flămânziciunii. Decii fund Ieșii coprinși de atâta nevoie, începură a grăi rău de craiul său, întâi cu taină, iară mai apoi în gura mare îl vinuia c-au venit fără calc, de i-au adus ca să-i piarză pre toți și socotiia toate semnile câte să făcuse rele, că au fostu lor de arătare ca să fce conceniia lor. Că întâi în țara lor, într-un pârău de nemica, i

s-au înneam craiului un pohodnic și cându au ieșitu clin Liovu, boii carii pună ierbăria de vântu mare s-au răsipitu, de nu-i putiia să-i strângă. Așijderea un țăran nebunise de cap, au fostu strigându în gura mare: „Duceți-vă spre perirca voastră, că nu veți mai veni". Și pre un șleahlici l-au dătunatu suptu cortu și doisprăzece cai ai lui, mai apoi și pre un preot al lor, slujind liturghie, au scăpăm cuminicătura lor jos. Și alte semne rele s-au arătatu, de-i prorocia toți că va fi sfârșitul lor rău și amar, cum s-au și tâmplatu. Că văzându craiul atâta cuvinte rele de dânsul de la oastea sa, să temu ca să nu-l părăsască și să fugă, să cază în mânuile vrăjmașilor săi, să ajunsă cu solii frăținc-său, lui Vladislav craiul ungurescu, ca să-i împace, că sosîsă și ajutoriul ungurescu la Ștefan vodă. Și așa Bârtoc voevodul Ardealului, carile venisă cu ajutoriul ungurescu la Ștefan vodă, au trimis solii săi la Albertu craiul, ca să-i spuic că va veni însuși pentru pace. Și pre Ștefan vodă cu multe cuvinte l-au rugatu să facă pace cu craiul leșescu. Și așa au intratu la mijlocul lor și s-au dus la craiul leșescu de i-au împăcatu într-acesta chip: craiul leșescu să să întoarcă pre urmă pre nude au și venit, să nu mai strice țara pre alt loc. Și decii pre Birioc voevodul Ardealului bine l-au dărui tu Ștefan vodă cu mari daruri și decii s-au dus acasă-și.

Cându s-au întorsu craiul înapoi

într-aceia Albrihtu, craiul leșescu, fiindu de inimă rea bolnavu, au datu semnu de întorsu înapoi, de care semnu era toți bucuroși să-l auză, să să întoarcă de la atâta flămânziciune la casile lor. Și în 19 zile ale lui octomvrie, joi, s-au întorsu craiul de la Suceava și s-au apucam de cale. Ci nu s-au întorsu pre calea pre unde venise, ci pre altă cale, pre unde era țara întreagă, spre Codrul Cozminului.

Simțindu decii Ștefan vodă că craiul n-au luat urma pre unde venise, ei spre codru, îndată au trimis după dânsul de hau

pohtim să nu ia pre aceia cale, spre codrul, ci pre urmă, pre unde venise, că făcându într-alt chip, văzându țara paguba ce să va face de oastea leșască, nu vor răbda, ci vor vrea să-și apere ale sale, de unde toate să vor ațița de iznoavă spre vreun lucru rău, carile va strica și pacea. Ci craiul mai bucuros fusese să meargă di dreptul, să iasă în țara sa si n-au băgatu în samă, ci ș-au păzim calea spre Codrul Cozminului. De care lucru fiindu înlierbântatu Ștefan vodă de războiu, socotindu că arc vreme de a-și răscumpărarea strâmbătatea sa dispre cela cc nu numai pacea cea veche o au călcat-o, care avusese domnii Moldovei cu crah leșăști, ce și jurământul și și pacea ce legase atuncea de curându, așezându-să să să întoarcă pe urmă pre unde și venise, decii îl ațița ajutoriul ce-i venise di pretitindirilea si oastea sa toată gata strânsă și odihnită, văzându dobânda di pre cei flămânzi și slăbiți, au trimis înainte ca să apuce calea la Codrul Cozminului, să săciuiască pădurea, să o înțineaze, ca să o poată porni asupra oștii, daca vor intra în pădure, iară el cu toată oastea au intrat după dâșii și cu doao mii de turci. Și a patra zi i-au ajunsu în pădure, joi, octomviie în 26 de zile, luundu ajutoriu pre Dumnezeu și cu ruga Preacistii și a sfântului marelui mucenic Dimitrie și lovindu-i de loate părțile și oborându copacii cei întinați asupra lor, multă oaste leșască au peritu, unii de oșteni, alții de țărani, că le coprinsese ca eu o mreajă calea, alții de copacii cei întinați. Așa pierzându pușcile, lăsându steagurile care toate le-au adunatu Ștefan vodă și ei cine cum au putut, în toate părțile s-au rășchirații prin păduri, de au scăpat puțini afară. Și însuși craiul cu puțini rămăsese, strângându-să s-au adunatu într-un ocol la sat la Cozminu. Și de acolo bulucindu-să au tras spre Cernăuți. Iară oastea lui Ștefan vodă cu dâșii mergându împreună, să bătiia și să tăia. Ci și acei puțini cc icșisă din codru n-ar fi scăpatu, de nu s-ar fi încurcam ai noștri în carăle crăești și în carăle altor boieri, de le-au datu vreme de au ieșit.

Și acolo veni veste lui Ștefan vodă că vine și altă oaste leșască, îmr-ajutoriu craiului. Atuncea au chematu pre Boldur vornicul și i-au datu lui oaste de ajunsu și au trecut Prutul împotriva acei oști, sâmbătă sara. Și duminică dimineața, octovric 29 zile, le-au datu războiu și pre toți i-au răsipit îndată și i-au topitu cu ajutoriul lui Dumnezeu și cu norocul lui Ștefan vodă și mare moarte și tăiere s-au făcut atuncea în oastea leșască, la locul ce să chiiamă I ăneștii satul. Și nimica n-au știut craiul de venirea acei oști, nici de perirea lor.

Și într-aceiaș duminică, treeându craiul Prutul la Cernăuți, iarăși fu lovit de oastea lui Ștefan vodă, de i-au răsipit și i-au tăiam, de-abia au scăpat însuși craiul cu puțină oaste de a sa. Decii trecând craiul spre țara sa, pre multe locuri i-au lovit ai noștri, ales pre craiul, că mazurii întorcându-să să dea războiu și să apere pre craiul și pre cei scăpați dintru acel pojar, au datu asupra lui Boldur vornicul cel mare, pre carile îl trimisese Ștefan vodă împotriva acei oști leșăști ce venia într-ajutoriu craiului și mare moarte au făcut într-înșii. Și la sat la Șipinți puțini au scăpații din oastea ce era strânsă pre lângă craiul. Decii craiul cu mullă nevoie strecurându-să, au tras la Sneatin și de acolo au slobozit oastea pre acasă de câtă rămăsese, iară el s-au dus la I.iovu.

Nacazanie silnim, adecă certarea celor puternici

Dumnezeu cel dreptu, cela ce ceartă nedireptatea și înalță direpiatea, cu câtă certare pedepsește pre ceia ce calcă jurământul. Că acesta Olbrihtu nu spre păgâni, ci spre creștini vrea să facă războiul, nu da ajutoriu celuia ce nu avea odihnă de turci, ci vrea să slăbască pre cela ce să lupta cu vrăjmașii creștinilor, pre carile trebuia cu toții să-l ajutorească. Ci Dumnezeu la atâta lipsă și nevoie îl adusesse pre cela ce mergea cu atâta hvală să stropșască țara și să o supuie, care întâi nici taina sa nu vrea să spuie nimăruia, ci scosese cuvântu că

merge să ia Chilia și Cetatea Albă și încă adăogea de zicea că de ar ști haina sa dipre dânsul gândul lui, o ar arunca în foc. Apoi nici ai săi nu-l băga în samă, ci era în zavistia celor de casă și de batjocura tuturor și în toate chipurile îl hulii, așa și cinstea din zi în zi micșorându-să, de inimă rea, puțin de n-au murit.

De capetile cile de frunte ale Ușilor ce s-au aflat periți

Aflatu-s-au la acestu războiu din capete: doi frați Tăncenschii și Miculai voevodul Ruschii periți și Gabriil din Moravița și Herbor, așijderea doi frați Grotovi, Huminschii și Murdileu și alți mulți, cine poate să-i pomenească pre totii. Alții au căzut la legătură, cumu-i Tuncischii, Zbigneu potcomori Cracaului, Pruhnîțșchi, Targovetschii și alții mulți. Pre unii ai noștri i-au fostu spânzurându câte doi de păr, că au fostu umblând pre acele vremi păroși ca și nemții și alte batjocuri multe le-au fostu făcându, de să pomenește și astăzi răotatea lor ce au fostu pățindu.

Iară Ștefan vodă, după izbândă cu noroc ce au fost făcut la acest războiu, s-au întorsu înapoi la scaunul său, la Suceava, cu mare pohfală și laudă, ca un biruitorii! și au ziditu biserica pre numele sfântului mucenicii Dimitrie, în târgu în Suceava, care trăiește și până astăzi.

Zic unii să să fie arătat lui Ștefan vodă la acest războiu sfântul mucenicii Dimitrie, călare și într-armatu ca un vîtcazu, fiindu-i întru ajutoriu și dând vâlhvă oștii lui ci ieste de a și crederea, de vreme ce au zidit biserică.

Dupre aceia au datu cuvântu Ștefan vodă a toată oastea, să să strângă la Hârlău, în zioa lui sfeti Nicolae. Și așa s-au adunatu cu toții la Hârlău într-aceia zi și acolo Ștefan vodă au făcut ospăț mare tuturor boierilor și tuturor vitejilor săi și cu daruri scumpe i-au dăruit pre ei. Și decii i-au slobozitu cineși

pic la casa sa, dându-le cuvântu ca toți să dea laudă lui Dumnezeu, pentru ce că toate puterile sântu dela Dumnezeu.

Cându au prădat Malcociu Țara Leșască 7006 <1498>

Malcociu au intratu în Țara Ixșască cu mulțime de turci și n-au avut cine să-i stea împotriva, ci multă pradă de oameni au făcut și dobândă de dobitoace au făcut și au luat, și au ajunsu mai sus de Liov, 25 de popriști; s-au întorsu înapoi prădându țara și arzându. Să vedea că după acest războiu fără noroc, ce făcusă le*șii cu Ștefan vodă, va fi perirca lor.

*Cându au prădat Ștefan vodă Țara Leșască
7006 <1498> iunie 22 zi/e*

intr-aceiași an, Ștefan vodă vrându să-și întoarcă dispre leși sirâmbătatea sa, strânsă tara și au intratu la Podolia și la rusi, trecui-au și de Liov la Canțug orașului, la apa Visloca, toate satile arzându și prădându. Ars-au orașul Premișlia, Radumnea, Prevorsca, Lanțut și cetatea Tereabul și multă bunătate dintr-însa au luam și mulți joimiri au scos, ci pre toți i-au tăiam si alții mai mulți au ar.su in cetate. Si cetatea Buceaciul multă nevoie au pățitu și Podliaețul au arsu. Și mulți oameni, bărbați, muieri, copii, au scos în robie, mai mult de 100.000, mulți de aceia au așezam Ștefan vodă în țara sa, de și până astăzi trăiește limba rusască în Moldova, ales pre unde i-au discălicatu, că mai a treia parte grăiescu rusește. Iat Ștefan vodă prădându și arzându tara, s-au întorsu înapoi cu mare dobândă, fără de nici o zmințeală, au trecut Nistrul în ceasta parte la Halici și au prădatu și de aceasta parte. Și decii au venitu la scaunul său, la Suceava, cu mare bucurie și cu biruință.

*Vă leato 7008 <1500> martie 1 I, cându au venitu oastea
leșască de tz'ovă în țară să prade, văzându
stricăciunea ce le-au făcut Ștefan vodă*

Albrîhtu craiul leșescu, văzându atâta pradă și stricăciune ce i-au făcut Ștefan vodă în țara lui, nu vru să lase, ci de iznoavă strânsă oaste și intră în țară și începu a prăda și a strica tara până la târgu la Boiășani. Ștefan vodă, daca prinse de veste, iș strânse de sârgu ostile și cu cine avea cn ai săi, i-au ieșiiu înainte acei oști leșești si i-au dat război la târgu la Botășani. Și cu vrerea lui Dumnezeu pierdură l'șii războiu si fu izbânda Im Ștefan vodă și multă oaste leșască au perit si pe mulți i-au prinsu în robie și multe cazne le făciia moldovenii leșilor.

Câ au pus Ștefan vodă de au arat cu leșii pe o culme de deal la Botășani și au simănatu ghindă și s-au făcut dumbravă marc, de ieste până astăzi copaci mari.

Ci de această poveste nimica nu scrie cronicariul leșescu, iară la letopisețul nostru acest moldovenescu scrie de acestu războiu al lui Ștefan vodă ce au avut cu leșii la Botășani, precum s-au pomenit mai sus.

Intr-acestaș an, martie, s-au pristăvit Despina doamna Radului vodă, ce era robită de Ștefan vodă. cându luasă Cetatea Dâmboviță, si cu cinste o au îngropat în mănăstirea Puma.

Cându s-au împăcat Ștefan vodă cu craiul, leșescu

Vă leato 7009 <1501>, Ștefan vodă, iăsându inima cea neprietenească, întorcându-să cătră datoriia creștinească, s-au împăcat cu craiul leșescu și mare legătură au făcut, nu că doară s-au temut de puterea lor, care să ispitisă și război făcusă și cu turcii, de atâta ori i-au si biruit și cu alți megiiși de prinprejur avându sfada, niciodată nu s-au plecat, ci pentru să cunoască toată creștinătatea că n-au fostu dispre dânsul începătura, că n-au rădicat el armele asupra craiului, ci craiul fără cale și fără de știre au venitu asupra lui, unde și acolo s-au întorsu cu

rușine, mai apoi ca să arate că mai mult poate să strice el craiului decât craiul lui Ștefan vodă, au intrat de i-au ars târgurile și i-au robot podanii, nici au avut cine să-i stea împotriva, ci cu mare dobândă s-au întors în țara Moldovei, că venirea craiului dobândă au adus lui Ștefan vodă, că s-au umplut toți de jafuri leșăști, de acolo au venit Ștefan vodă și cu toți plini s-au întors la casele sale. Așijdire acum la pace pe lesne stătu, ca să să cunoască că fie la ce îl vor cerca, că-i gata și la pace și la răzmirițe. Decii pace au legat într-acesta chip, ca să-i fie într-ajutoriu împotriva fiecărui vrăjmașu, iară pribegii de îmbe părțile să nu să priimească. Iară de s-ari tâmplă vreunui domnu al Moldovei să iasă de nevoia turcilor în Țara I Țască, să-l priimească și în tot chipul să puie nevoință, ca să-l așaze la domnie, iară domni Moldovei pururea să aibă urechi deschise dispre turcii, să dea știre craiului de gândurile lor. Iară judecata acelor cu strâmbătăți de la margine să să facă dispre amândoa părțile.

*De un Patru vodă, ce i-au tăiat capul craiul leșăscu
vă leato 7009 <1501>*

Intr-acelaș an trimis-au Ștefan vodă solii săi la craiul leșescu, la săim, poftindu pre tocmala și legătura ce au avut, să dea pre Patru vodă, feciorul lui Iliășu vodă, că simțise că pre mulți din boierii leșești îi întorsese spre sine și-i îndemna să facă oaste asupra lui Ștefan vodă și să ia domnia de la dânsul și să făgăduia că să plece țara toată, să fie suptu ascultarea lor. De care lucru multu sfătuiră în săim, că mulți era lui Patru vodă apărători. Mai apoi socotiră să nu cumva să zădărescă pre Ștefan vodă, să le fie a strica pacea, pentru ce că și ei să gătiia să facă oaste, să margă la prusi. Ci i-au tăiat capul lui Patru vodă, înaintea solilor, la târgu la Cihov.

Acestu Patru vodă, precum s-au pomenit mai sus că l-au gonim Ștefan vodă din țară la Țara Ungurească și i-au luam

domnia, iar el au îndemnat pre Mateiașu, craiul unghurescu, de au mersu cu oaste asupra lui Ștefan vodă, ca să-l puie la domnie, unde apoi l-au bătut Ștefan vodă la Bae, cum s-au pomenit mai sus și toată oastea i-au topitu, numai Matciași cu putini au scăpatu. Decii dacă au muritu Matiașu craiul unghurescu, pierdu Patru vodă nădejdea de a să mai ajutori de la craii unghurești. Văzându decii și vrajba ce intrase între Ieși și între moldoveni, gândindu-să că întru acele amestecături că va putea să-și facă și el loc la Moldova și să dobândească țara, au lăsatu unghurii și au fugim de acolo, trecându în Țara leșască, unde și moarte i s-au întâmplații, cum și mai sus s-au pomeniții, că i-au tăiat capul craiul leșescu.

De moartea acestui Patru vodă nu scriu toți într-un chip, că letopisețul cel moldovenesc scrie că dacă au venit Ștefan vodă cu oastea muntenească, s-au lovit cu Patru vodă la Doljăști pre Siretiu și al doilea rând la Orbie și tot au izbândim Ștefan vodă și au prinsu pre Patru vodă și i-au tăiat capul.

Iară cronicariul cel leșesc scrie că dacă au biruit Ștefan vodă pre Patru vodă, au scăpatu Patru vodă la unghuri și decii toate pre rând, precum scrie mai sus.

Ci oricum au fostu, tot să toarnescu că izbânda tot au fostu la Ștefan vodă, iară lui Patru vodă tot să află că i-au tăiat capul.

De moartea lui Olbrihtu, craiul leșăscu, 7009 <1501>

într-acestași an și Olbrihtu, craiul leșescu, gâtindu-să cu mare oaste ca să margă asupra prusilor, ce n-au săvârșiții și au muritu. Iară pre urma lui, făcut-au țara sfat pre obiceiul lor și au rădicat pre Alixandru, fratele lui Olbrihtu, la crăie, cu carile pacea ce făcuse Ștefan vodă cu frați-său, Olbrihtu, de nu-l va vrea fi apucat moartea, cum să va arăta mai jos, multă răsipă țărâlor să vrea fi făcut.

Vă leato 7010 <Ṭ502>, pristâvitu-s-au Paisie arhimandritul și egumenul mănăstirii Putnci.

Într-acelaș an curându după Paisie, avgust 4 zile, s-au pristâvitu și Athanasie Bolsun, amândoi lăudați de viață bună și curată, carii în viața lor nimica n-au lipsitu ce li s-au căzut păstoriei lor, ca să nu facă.

Cându au luat Ștefan vodă Pocutiia de la leași

Ștefan vodă fiindu gaia de războiu ca un leu ce nu-l poate îmbânzi niminca și el odihna altora îi păriia că-i iese cu pagubă, au intratu în Țara Leșască cu oaste și au prădatu Pocutiia și o au și luat-o. Și zicea că acel olatu l-au luat leșii de la moldoveni fără cale. Într-aceia craiul, după ce au făcut sfatu pentru Pocutiia ce o luase Ștefan vodă, au strânsu oaste pre bani și au trimis-o de au intratu în țară și au făcut multă pagubă și atâta s-au fostu supărații ai lor noștri, până s-au rugam cu toții lui Ștefan vodă, de au ieșim de la Pocutiia, însă mai mult de boală ce au avutu, adecă podagrie, și cetățile ce le luase le-au întorsu.

*De moartea, lui Ștefan vodă celui Bun,
vă leato 7012 <IȘ04>*

Nu multă vreme, daca s-au întorsu Ștefan vodă de la Pocutiia la scaunul său, la Suceava, fiindu bolnav și slabii de ani, ca un om ce era într-atâtea războaie și osteneală și neodihnă, în 47 de ani, în toate părțile să bătea cu toții și după multe războaie cu noroc ce au făcut, cu mare laudă au muriiu, marți, iulie 2 zile.

Fost-au acestu Ștefan vodă om nu mare de stătu, mâniaș și de grabu vărsătoriu de sânge nevinovat; de multe ori la ospețe omorâea fără județu. Amintrilca era om întreg la fire, neleneșu, și lucrul său îl șiiia a-l acoperi și unde nu gândii ai, acolo îl aflai. În lucruri de războaie meșter, unde era nevoie însuși se vârâia,

ca văzându-l ai săi, să nu să îndărăpțeze și pentru aceia raru război de nu biruia. Și uide-l biruia alții, nu pierdea nădejdea, că știindu-să căzut jos, să rădica deasupra biruitorilor. Mai apoi, după moartea lui și ficiorul său, Bogdan vodă, urma hu luasă, de lucruri vitejești, cum să tâmplă din pom bun, roadă bună iese.

Iară pre Ștefan vodă l-au îngropat țara cu multă jale și plângere în mănăstire în Putna, care era zidită de dânsul. Atâta jale era, de plângea toți ca după un părinte al său, că cunoștia toți că s-au scăpăm de mult bine și de multă aparatură. Ce după moartea lui, până astăzi îi zicu sveci Ștefan vodă, nu pentru sufletu, ce iese hi mâna lui Dumnezeu, că el încă au fostu om cu păcate, ci pentru lucrurile lui cele vitejești, carile niminea din domni, nici mai înainte, nici după aceia l-au ajunsu.

Fosi-au mai înainte de moartea lui Ștefan vodă într-același anu iarnă grea și geroasă, câtu n-au fostu așa nici odinioară, și decii preste vară au fostu ploii grele și povoaie de ape și multă înecare de apă s-au făcui.

Au domnim Ștefan vodă 47 de ani și 2 luni și trei săptămâni și au făcui 44 de mănăstiri și însuși țitoriu preste toată țara.

Iară cându au fosi aproape de sfârșitul său, chemat-ati vlădicii și toți sfetnicii săi, boierii cei mari și alți toți câți s-au prilejitu, arătându-le cum nu vor putea ținea țara, cum o au ținut-o el, ci socotindu din toți mai puternicii pre turcu și mai înțeleptu, au datu învățătură să să închine turcilor. Și decii au stătu la domnie fiu-său, Bogdan vodă cel Grozav și Orbu.

MIRON COSTIN
LETOPISEȚUL ȚĂRII MOLDOVEI

Zac. 11. Dacă s-au așezat Alexandru-vodă la scaun (lupul părul schimbă, iară nu hirea), tot pre aceia calc, ca și la domniia dentâiu, au purces lucrurile. Ce cârpiia boierii cum putea trebile țărâi, iară domniia mai muhu își petrecea cu Batiste Veveli.

Zac. 12. în Țara Muntenească pre atuncea să rădicasă muntenii pre domnul lor, Lion-vodă, pentru marc desfrânâciuni și nespuse ce era într-aceia domnu. Și dentre toate căpeteniile Țărâi Muntenești era Matci-aga, și de atunce-și au cădzur domnii fericit Țărâi Muntenești. Supt vremea acelor amestecături scosesă Alexandru-vodă de la împărățiie domniia fecioru-său, Radului-vodă, a Țărâi Muntenești, și, tot în anul dintâiu domnii sale. După ce au venit steagul de la împărățiie fecioru-său de domniie, l-au porniții și cu câtăva gloată de aicea den țară. Ce le-au ieșit Mătei-vodă, domnul rnuntenescu, înainte, și de-abiia au scăpat și singur Radul-vodă, cu sprejenerală unora ce s-au ales pe lângă dânsul den moldoveni.

Zac. 13- Nici într-un chip nu putea să amistuiască Alexandru-vodă făpta boierilor, ce făcusă cu venirea împrotiva lui la Țarigrad, și nice boierilor nici într-un chip lucrurile ce era foarte proaste la toate trebîle a lui Alcxandru-vodă nu le plăcea. Și dentr-acestea adăogându-să necredința și prepusul

den dzi în dzi, aședzasă gândul său Alexandru-vodă numai să omoară pre o samă de boieri, ales pre Vasilie Lupul-vornicul, și pre Cehan-vornicul, și pre Savin-hatrnarul, pre Buhuș-visternicul, pre Ureche-spătarul. Costin-postelnicul era mazil la țară, ce ori să-l tragă în partea sa Alexandru-vodă, ori altu gându avândii, îl chemasă la curte și-i da hătmăniia. Ce vădzindu Costin lucrurile amu îngroșate între domniie și între sfatu, gânduri spurcate și rele, ș-au luat dzua bună pre câteva dzile și au ședzut la țară.

Zac. 14. Iară celoralalți boieri toate gândurile a lui Alexandru-vodă au descoperiții Costantin Asetri, om de casa lui Alexandru-vodă, cum în dzua de Paști era să-i omoară cu sfatul lui Batiste, Deci și boierii îmbla toți cu paza vieții.

Zac. 15. Și vădzândii de adevărat urdzită perirea sa tic Alexandru-vodă, ca cela ce să îneacă, să apucă de sabie eu mâna goală, s-au voroviti cu toții și au tlatu știre țărâi, care, hierbândii în greutăți și în netocmele, pre lesne s-au pornim, și nu numai curtea, ce și țărănimea. Și atâta mulțime s-au strânsii den toate părțile, cât nu încăpea în târgu, ce împulusă locul pe supt Miroslava petutinderea, străgândii peu toate ulițele pre greci.

Zac. 16. Vasile Lupul-vornicul era cap tuturor lucrurilor acestora. Dacă au năbușit țara, au mârșii de au spus domniei aieve cum s-au rădicat țara și strigă pre greci. Au răspuiisii Alexandru-vodă: „Dacă să rădică pre greci pre mine să rădică”. Și vădzându atâta mulțime, nu s-au apucatu de nemică, numai de grijea să hălăduiască cu casa sa de gloate.

Zac. 17. Au mârșu. boierii cu toții la curte și la purcesul domnii, sâ nu hie pus cu toții să oprească desfrânată prostimea, pozna mare și de-abiia prilejită în vro țară s-ar hi tâmplatîi. Ce tot pe lângă domniie au mârșii boierii, oprindu și domolindu țărănimea. Iară mai nu era în puterea boierilor a-i opri pornită grosimea. Ce și pre Vasilie-vornicul, anume că ieste și

el den greci, au zvârlit unul cu un os și l-au lovit în cap, den care lovitură au fostu Vasilie-vornteul multă vreme rănit.

Zac. 18. O! nestătătoare și niceodată încredințate lucrurile a lumit, cum vârstcadză toate șt turbură și face lucruri împrorivă! Cându cu calc sâ fie frică celoru mai mici de cei mai mari, iară cursul lumii aduce de este de multe ori celui mai mare de cei mici grije.

Zac. 19. Fericiți sântu împărații, craii, domnii, carii domnescu asca, să nu le hie de cei mai mici niciodată siială.

Zac. 20. Un craiu de Englitera, de câte ort să îmbrăca dimenețile, de atâtea ori dzieca sângur șie: „Adu-li aminte că a multe gloate de oameni ești stăpânii”. Domnii cei buni și direpți fără grije și desfătați stăpânescii, iară cei răi tot cu siială.

Zac. 21. Dacă au agiunsu în șesul Bahluiului domniia, aproape de mănăstirea Balicăi, locul era tot plin de oameni, nu să vedea șesul deșertii necâiuri. Striga: „Dă-ne, doamne, pre greci!” Unii hăicăia, alții suduia și jecuiia. Și acolo au strigații pre Batiste să le dea, carele era tot aproape de Alexandru-vodă, vădzându strigarea pre sine. Ce nu sia domniia de grijea lui, cc de grijea sa, și numai cc i-au dzis să să depărtează de la dânsul. Și așea l-au apucat și l-au dat pre mâna țaranilor. Nespusă vrăjmășia a prostimei! Și așea, fără de nice o milă, de viu, cu topoară l-au făcut fărâme. Și pană într-atâta s-au amestecat unii, anume Bosic l jpușneanul, cât nici ermulucul den spinarea lui Alexandru-vodă, câ bura a ploaie, atunec n-au hălăduitu.

Zac. 22. Dc grijea țărâtimei ce era pen tot locul, sâ nu între Alexandru-vodă îndată la pădure și boierii încă așea socotisă, să să mai depărtează de gloate, la Ioc deschis, fără pădure, l-au pornitu pe drumul braniște!, pe dencoace de Bahluiti, pornindu și saimeui cu sinețele gata pe lângă dânsul. Apoi, dacă s-au întorsu boierii, au stătut la grije, sâ nu ia Alexandru-vodă calea den braniște spre Cantemir-pășea, la Bugeagii. Ce

îndată au ales o samă de boieri, cu Buhuș-visternicul, și l-au trimis la braniște, după Alexandru-vodă, să-i îndireptedzâ calea pe la Huși, pre Bârlad în gios.

Zac. 23. Fra mai mare spaimă decât dentâiu, dacă vădzu AJexandru-vodă gloate iară după sine și la braniște și-l lăsasă și siimenii toți și copiei den casă. Și dacă s-au apropiiam boierii, le-au dzis Alexandru-vodă cu lacrâmi: „Mă rog pentru fhul meu, Radul-vodă, să-l lăsați viu!”. Au dzis Buhuș-visternicul să n-aibă nice o grije, nice să să gândească măriia-sa c-au vinitu cu vreun rău, numai poștește țara pre măriia-sa să margă pre Bârladfi spre Galați, sâ nu aducă vreun râu asupra țărâi cu tătari și i-au giurat să n-aibă nici o grije. Și așea au priimit și Alexandru-vodă, pe unde va hi voia țărâi, pe acolo să margă. Și au purcesu spre drumul Bârladului și au aședzat boierii iară pre siimeni pe lângă dânsul și copii cei den casă, carii îl părăsisă dându-i si den boieri petrecători pană în Galați.

Zac. 24. Ia Tecuci au ieșit și Costiu-postelnicul înainte, de la Puma, și l-au petrecut cu cinste și cu conace pană la Galați, plccându-l să vie la împâcâciunc cu boierii și să-și hie iară în scaun, luândfi Cosiin-postelnicuî asupra sa aceia grije. Ce n-au vrut să priimească nice într-un chip. Deci au trecut Dunărea la Galați, spre împărăție.

Capul alu patrusprădzece

încep. 1. Și așea mântuiți boierii și țara de domniia lui Alexandru-vodă Iliiaș, au stătut cu toții după alesul domnului nou. Striga cu toții să fie Lupul-vornicul, însă îi da și legături, ce va lua den țară, ce s-ari lega pemru dări, atuncea la acel ales mai multu. să nu ia din țară. Ce acele legături vădzându I,upul-vornicul, ori că vedea pre câtva den capete că trag spre Barnovschii-vodă, n-au priimitu într-accia dată domniia, ce au stătutu și el la sfatul acela, sâ să trimață în Țara Leșască la Barnovschii-vodă, să vie iară la scaunul țărâi.

Zac. 2. Ce nu era să treacă pre Barnovschii-vodă și fârșitu d/.ildor trage cu de-a sila pre om. Cât au sosit boierii la Ustii, unde ședea în Țara Leșască, cu veste că țara iară-l pofteste să vie la domnie, cu mare bucurie au priimitu aceia veste. Neștiutor gândul omenescu singur de sine la ce merge și la ce tâmplari apoi sosește. Îndată știre au dar și craiului, și domnilor în Țara Leșască, poftind(i) voie să margă la scaunul țării cei de moșie. Și îndată s-au gătit den Ustic și au purcesu spre țară, și la margine amu îl aștepta boierii și slujitorii cu mare bucurie.

Zac. 3. Mainte de purcesul lui Barnovschii-vodă den Ustii, un leah megiaș de a lui totdeauna îl sfătui să nu margă, să nu-și dea viața fără grije pe viața cu grije și cu cumpănă, arătându-i Iunicoasă lucrurile domniei de Moldova supt împărăție păgână. Și ce i-ari lipsi, fiindu ca și un domnie în țara lor, fără grije, cu târguri, cu sate? Iar Barnovschii-vodă să hie răspunsă leahului la acele cuvinte a lui: „Dulce este domnia de Moldova!” Iară leahul către dânsul: „Iară și obedzale turcești încă simtu grele!” Și apoi așa au ieșii cuvintele leahului, cum au dzis.

Zac. 4. Cum au sosit Barnovschii-vodă în Iași den Țara Leșască cu bucuria tuturor, au stătut după gătire de calea Țarigradului, cu nu era alții mijloc, numai să margă la împărăție, să ia de acole domnia după sărutatul poalei împărătești, Sfătui mulți în multe chipuri și s-au cercat și la Abăza-pășea, care era pașă la Silistria pe atunci, ce nu era alții mijloc, numai de mărșu la împărăție. Și atunci s-au prilejitu de ehiemasă împărăția și pre Mătei-vodă den Țara Muntenească la sărutatul poalei împărăției și după câteva fapte și a lui Matei-vodă împotriva împărăției, cu scosul lui Lion-vodă și apoi a lui Radului-vodă, feciorul lui Alexandru-vodă. Iară tot era mai iușoarc lucrurile lui Matei-vodă, că n-au ieșii

într-altă țară, cum ieșisă Barnovschii-vodă, supt ascultarea altui stăpân, craiului leșescu.

Zac. 5. Deci să aducă turcii mai pre lesne pre Barnovschii-vodă la mâna sa, pre Matei-vodă l-au pornii fără zăbavă cu steag de domnie în Țara Muntenească, iară Barnovschii-vodă n-au pututu hălădui de perire, precum vei afla la rândul său.

Zac. 6. Purcesă cu Barnovschii-vodă mulțime de boieri și fruntea curții, preoți, călugări, cu un gându și glasuri cu toții, să să roage împărăției să li se dea domnu Barnovschii-vodă, între cari era și Lupul-vornicul. Ce vădzându că mulți sfătui pre Barnovschii-vodă să omoară pre Lupul, știindu amestecăturile lui și mergândii Barnovschii-vodă pe la Matei-vodă, den București, au stătui Lupul Vasilie-voniieul, vădzindu că-i a merge pe la Matei-vodă, carele știa den Țarigrad toate îmblțele lui, au nevoitu. cu toate mijloacele să să întoarcă înapoiu în țară, dzicându către Barnovschii-vodă că l-or gâlcevi grecii pentru scosul lui Alexandru-vodă și pentru morții ce să făcuse în grecii la scosul lui Alexandru-vodă. Deci, ca un creștin Barnovschii-vodă ce era la fure, l-au sloboditii. Iară dacă s-au adunat cu Matei-vodă și au oblicit Matei-vodă că s-au întorsu Lupul-vornicul, îndată au răpedzit după dânsul, să-l întoarcă. Ce să pășiză bine Lupul Vasilie-vornicul cu mărșul și nu l-au apucat în calc. Nice era în puterea lui Barnovschii-vodă să irimață aice în țară, să-i facă vreunii rău Lupului-vornicului, nefiindu încă cu domnia dată și stândii după grijea lucrurilor sale.

Zac. 7. De la Matei-vodă au mărșu Barnovschii-vodă pe la Abăza-pășea, den Silistria. Cât au putut Matei-vodă, au luptatu pentru dânsul și la Abăza-pășea și la Poartă, și să arăta Abăza-pășea foarte blându și cu cuvinte mângâioasă. Ce turcii cu săgeți de bumbacu ucig pre oameni, și lor pot să slujască acele cuvinte a Sfintei Scripturi: „Oy **M X K** Nhtuie CAoseca **NJJ**

na-ie CACA II TA CS. cTp'fertM" < Muiatu-s-au cuventele lor mai mult decâi untulecmn și acele sânt săgcti>.

Zac. 8. Dacă au sosit în Țarigrad, vădzindu veziriul atâte gloate de țară cu Barnovschii-vodă, i-au învățații să nu strige pentru Barnovschii-vodă, ce să tacă, să să lasă pre mila împărăției, că i-or face perire. Ce gândindu-să boierii ce este agiunsu veziriul de la cineva cu daruri, toideauna striga și da răvașe la veziriul, cum nu priimăscu. pre altul și să puna cu gloatele la locuri ca acele, să să vadză și de singur împăratul. Și acela apoi au mâncații capul iui Barnovschii-vodă, că pâra de la neprietini nu lipsia, mai ales de la Lupul Vasilie-vornicul pe la priietinii lui den țară, cu cărți, cum, de l-or slobozi viu pre Barnovschii-vodă, țara Moldovei va hi cu leșii totuna și este ca o iscoadă a leșilor. O! îndrăcite a voitoriului de rău veninuri, ce nu scornește limba amară a neprietinului!

Zac. 9- Acelea adoogându-se la împărăție asupra lui Barnovschii-vodă, după fapta ce i să prilejisă, de ieșisă den țară, den domnia dentâi, în Țara Leșască și Abăza-pașea încă-i era pâraș, și mai ales dzilele lui cele fârșite, lovisă supt aceia vreme și cazacii pre Marca Neagră, numai ce s-au ales cu sfatulu împărăției să pîiafc Barnovschii-vodă.

Zac. 10. Stătusă voia împărăției pe toți câți venisă cu dânsul ori să-i puie supt sabie, ori să-i dea pe la catârghi. Ce, cine era muftiul, capul legii turcești, n-au pozvolitu, ce au dzis: „Ce-i vinovată gloata? Capul să să pîiardză, să vor potoli gloatele”.

Zac. 11. Au pricepuții Barnovschii-vodă cu câteva dzile perirea sa, și amu din chisoare (că-l închisesă cu câteva dzile mainte veziriul cu porunca împărăției) scrisesă o carte aicea în țară la trama sa, care carte pre cuventele lui s-au cunoscutu că era asupra morții aceia scrisoare. Și așa, într-o dzi l-au luații de la împărăție și, la vederea divanului, prăvindii și singur împăratul pe fereastră perirea lui, i-au tăiat capul. Iară boierii, o samă den capete, era închiși, și aștepta și ei din ceas în ceas

perirea, iară cetalați boieri mai de gios și gloatele, ce era toți spăimați de grija morții, pen toate unghiurile ascunși, au petrecut câteva dzile cu mare grije.

Zac. 12. Nu putem să trecem cu pomenirea niște tâmplari ce s-au prilejitu în Țarigrad, după perirea cestui domnii, care nu numai în țară aicea, ce plin este Țarigradul până astăzi. De un cal a lui Barnovschii-vodă, ducându-l la grajduri împărătești, după perirea lui, în ciicș dzi s-au trântiții calul gios și au muritu în locii. Și a doa dzi noaptea au arșii și Țarigradul până <eâteva> mii de case. Acestea că s-au tâmplarii, ori că s-au tâmplatu atuncea ce se poate prilej! și altă dată, ori s-au mai prilejit, ori că au arătat Dumnedzău singe nevinovat, că era Barnovschii om dumnădzăierescu și mare rugătorii spre Dumnedzău. De care mărturisiia Toma-vornicul, fiindu postelnic al doilea la dânsul, că în multe nopți l-au zărim pe la miadzănoapte îngnunchiatii înaintea icoanei la rugă, cu mare osârdiie.

Zac. 13. Fra la hirca sa Barnovschii-vodă foarte trufaș și la portul hainelor mândru, iară la inimă foarte dreptii și nelacom și blândă. Mănăstiri și beserici câte au făcuții, așa în scurtă vreme, nice unii domnii n-au făcuții. Făcut-au alți domni și mai multe, iară cu mai îndelungate vrerni, în 40 de ani unii, alții în 20 de ani, iară elii, în trei ani. Mănăstirea în oraș aicea, ce să dzice Svinta Mariia, și Hangul la munte, și Dragomirna lângă Suceavă au fârșit și au urdzit și Bârnova pre numele său, supt dealul <Pictăria> lângă Iași și au istoviții și beserică acea mare în I.iiov, în târgu, unde este și chipul lui scris. Cu toate bunătăți era spre țară, iară de sine, cu purtatul trebilor împărăției, pre mărturia a mulți boieri bătrâni, foarte slabii. Să pomenește den dzilele lui și o Iarnă ce cădzuse în luna lui marții, care iarnă dzic iarna lui Barnovschii-vodă până astăzi.

Zac. 14. Trupul după perire au stătuții înaintea curții împărătești până în-de-sară. Apoi au învățat veziriul să

sloboadzâ un boierin, care va hi fostu chihaiia lui care slujbă să prinde la turci cum este postelniciia cea mare la noi în țară. Deci au slobodzit pre Costin-postelnicul, care era postelnic mare la Barnovschii-vodă. Au mârșii și au luat oasele dinaintea curții și le-au dus la Patrierșie, și acolca pre scurții, pre cât au lăsat vremea de atuncea, l-au astrucat în Patrierșie în ceiași noapte. Si de acolo apoi Vasilie-vodă spunu să hie adus oasele aicea în țară.

Zac. 15. La slobodzitul lui Costin-postelnicul din chisoarc, au întrebaiu ceaușii, cu pază l-or slobodzi, au fără pază? Au dzis chihaiia veziriului: „Unde să fugă, săracul?” Cc de atuncea ceialalți boieri, cc mai era închiși și cei ascunși, au apucații mai lasufletii cu nădejde deviată, dacă au vădzut pre Costin că l-au lăsatu fără pază, să astruce oasele. Apoi, a doa dzi, dacă au vădzutii chihaiia veziriului pre Costin-postelnicul că au venitu dez-dimeneață iară înaintea lui, au dzis: „Săracul, el au venit ca o oaie singur iară la închisoare. Pasă la ceialalți, vei ieși și tu, si ei în puțină vreme”. închiși den boieri era Ghenghea-logofâtul, Bașotă-hatmanul, Cehan-vornkul, Roșca-visternicul, CCostin-postelnicul.

Zac. 16. A treia dzi după astrucarea lui Barnovschii-vodă, într-o noapte trecuse împăratul, pre acele vremi sultan Murat, în ceia parte, la Scuder, peste Bohazu, la primblare, și au întreat pre veziriul: „Așcdzat-au domnu la Muldova în locul ghlaurului ce au perii?” Au răspunsu. viziriul că nu s-au pus încă domnii, cc pre cine ar hi voia împărăției să să puie, să nu stea aceia țară fără domnii, l-au răspunsii împăratul: „Chiamă pre ghiaurii ce-s boieri acei țări, și pre cine ori vrea ei să-și alegă domnu .să le hie datu”. Deci, îndată, tot într-acciaș noapte, au trimis veziriul cu caicul la boieri unde era închiși și au luat iară pre Costin-postelnicul, înspăimătii că-l ducii noaptea să-l îneca ori să-l muncească pentru avuția lui Barnovschii-vodă. Dacă l-au dus înaintea viziriului, i-au dzis: „Iată că împăratulu vă iartă

capetele și sânteti de aemu slobodzi și sâ mergeți să vă alegeți domnii pre cine veti pofti”.

Zac. 17. întorsu Costin-postelnicul den spaimă cu bucurie de la viziriul la ceialalți boieri ce era închiși, le-au spus vestea. Și au slobodzit și pre ceialalți boieri de ș-au mârșii cu toții la un locii, și îndată au stăiut la sfatii cu toții și au ales pre Moysci-vodă în locul lui Barnovschii-vodă, cu a doa domniie.

. *Capul alit cinsprădzece*

incep. 1. Au mârșu a doa dzi roți boierii și gloatele ia gazda lui Moysci-vodă, și de acolo la curțile viziriului, de au Juatu căftanu de domniie, și fără zăbavă au purces spre țară, țară cu câteva datorii, făcute de cheltuiiele ce s-au făcut den asupreală turcilorij.

Zac. 2. Nu icșiia suspinul dentre toți pentru moartea lui Barnovschii-vodă, ce toți jăluia pre Lupul-vornicul, căruia toate pârale să oblicise. Deci încă den calc au ales Moysci-vodă pre Cchan-vornicul și pre Roșca-visternicul și pre Banul, sâ vie înainte, să prindze pre Lupul-vornicul. Ce precum era paza acestora ce mergea să-Iu prindze, cu mulții mai mare pază avea l Aipul, și mai meșter, și mai cu pază. Avândii știre de toate câte i să gătisă, au fugitu den lași, și în câteva dzile au foștii mpilat aicea în țară pen păduri. Apoi pen Țara Muntenească au trecui în chipul neguțitorescu la Țarigrad. Iară casei lui și îmmei sale și surori ce au avut, dacă au venirii Moysci-vodă în scaun, nice o asupreală n-au făcut, cc încă socotință avea giupâneasa lui și cuconii de Moysci-vodă, pre care lucru să poate cunoaște hirea creștină a lui Moysci-vodă, măcar că știia că îndată cc nu mârșii Lupul-vornicul în Țarigrad, îmbla după domniie.

Zac. 3. în cale fiindu Moysci-vodă, iară lui Abăza-pașea amu ventsă porunca de la împărăție sâ să gătead/â asupra leșilor, carii așea supuseră pre moscali, cât craiul leșăscu Vladislav nu mai icșiia den țările Moscului cu oști. Și amu

pierduse toată puterea a stare împotriva leșilor moscalii, și până în stolița Moscului ținea cetățile leșii, și mulți din capetele Moscului priimic să fie craiul leșăscu și la dânșii împărații.

Zac. 4. Deci trimisesă moscalii sol la turci, giuruindu-le Cazanul și Azderhanul, două țări tătarăști care țin și acum supt mâna sa moscalii, numai să le dea ajutoriu împotriva leșilor. Si le-au dar ajutoriu atunceși, orânduindii pre Abăza-pașea cu toate ostile turcești, câte siiiitu de la Buda pana la Nistru, și țărâle amândoaă, Țara Muntenească și țara noastră, și pre tătari. Și au lovit întâii ordele lui Cantemir cu trecătoarca Nistrului la Hrinciuc, mai gios de Hotin, Țara Leșască, și robise Podoliia, și cu câțva plean întorcându-să, î-au gonim Conețpolschii-hatmanul, carele era lăsat aicea la margine de crai, pentru paza despre aceste părți. Și i-au aghinsu pre tătari aicea în țară, pe Priiții, în preajma Cornul-lui-Sa.su, și i-au lovit de au scos toți robii câți luasa și au perie câțva den tătari.

Zac. 5- în luna lui avgust, v leam 7141 [1633], au sosiții Moysei-vodă în scaun, și bine încă neașcdzatu, au intrat și Abăza-pașea cu oșri în țară, la octovrie 7 v leato 7142 [1633] (șidcmr-acesiaanusintu începute și dzi lele vieții melc), cu care depreună și Moysăi-vodă cu ostile țărâi au purces spre Țara Leșască și au pus tabăra Abăza-pașea pre Nistru, unde cade apa Smotriciului, care apă vine pre la Cameniță în Nistru.

Zac. 6. Puterea toată a leșilor era cu craiul asupra Moscului, ce cât au pututu a strânge C Conețpolschii-hatmanul oaste și leșască, și căzăccască, ca pre 12.000 de oameni, au pus tabăra sa și el supt Cameniță, despre capiștea armenească. Iară Abăza-pașea, lăsindu tabăra pe Nistru dincoace, precum s-au pomeniții, singur cu toate ostile gata de războiți, au trecut Nistrul și au mărșu dreptu asupra taberi leșești, avândii cu sine de toate oști, cu tătari, cu îmbe țărâie, Țara Muntenească cu domnul lor. Matei-vodă, și țara noastră ca 30.000 de oameni de războiu.

Zac. 7. Leșii grijise șanțurile bine cu pusei și cu pedestrime și au ieșit și ei cu călărimea denafară de șanțuri. Au dat năvală turcii cu mijlocul oștii foarte tare și aripa den-a-direapta a tătarilor, până s-au amestecat cu călărimea leșilor. Iară aripa den-a-stânga, a domnilor, ori nedepinse hirea țărâlor acestora la foc, ori nu-i trăgea inima pre munteni și pre ai noștri să margă creștin asupra creștinului, au statur mai slabii. Iară și turcii cu tătarii n-au zăbăvirii mulții, apropiati de șanțurile leșilor, pentru focul care da foarte deșii, cu moarte în turci și în tătari, ce s-au dații și ei înapoi. Si s-au mutatu Abaza-pașea cu toată oastea despre o vale, care este aproape de Cameniță, anume Mucșa și iară au tocmiții oastea. Și amu cu săbiile zmulte asupra moldovenilor și a muntenilor turcii, să margă de frica lor la năvală. Și au dat Abaza-pașea al doilea rându cu toaic ostile năvală asupra leșilor și înfrânsesă o roaiă de Ieși ce le-au ieșiții alte roate în sprejâncală și n-au făcuții nemică nice cu a doa năvală, să poată răzbi tabăra leșască.

Zac. 8. Stătur-au războiul peste vreme de chindie, și să mira domnii cu ce mijloc ari spania pre Abaza-pașea de la Cameniță, ca să ia tabăra leșască, pusă la un locii ca acela și supt o cetate ca aceia, nu era puțință. Ce au făcut veste pen niște călărași, cum au dam călărașii de niște oști căzăcești cu tabăra legată despre Nădăborii, vinitoare într-ajutoriu leșilor. Și den cuvântu în cuvântu, au sosim până la Abăza-pașea vestea aceia, care vrându să știe Abăza-pașea de adevărații și încercândii pe Moysăi-vodă, au adus călărașii înaintea lui, învățați să adeverească lucrul, cum așea este și cum au vâdzutu cu ochii lor peste pădurea Nădăborului oastea. Au statur în gânduri îndată Abaza-pașea, de purces spre tabăra sa, spre Nistru, vâdzându că n-are ce face și oștii leșești și socotindu și răceala acestor două țări la bătaie, și au purces într-acciași dzi cu noaptea îndărăptii.

Zac. 9. Ieșii, încă bucuroși că s-au mântuiții de neprietini, n-au gonitu, ce au stătut pre loc, păzându-și tabăra lor. Iară Abaza-pașea, să nu sâ întoarcă de tot fără veste, înțelegându de unu orașu leșescu pe Nistru, în gios de Camenită, anume Studenița, au purces asupra celui târgușoru, la care puținei haiduci era de paza cetății. Ceielaltă gloată, tot țărănime, strânși de pen pregiuru, au fostu bejenari. S-au apărat doă dzile târgul, iară spre a triia dzi haiducii au fugitu cu noaptea spre Camenită. Iară țărănimea toată, câtă era strânsă acolea, au cădzut în robiie la turci și la tătari. Acolea, la năvală, au căutații și alor noștri a merge, iară totuș s-au datu știre haiduciloru să fugă, să nu piaie.

Zac. 10. Mare veste siliia Abaza-pașea să scoată Studeniții, și ce-au fostii fruntea de oameni au ales și i-au trimis la împărăție, scornindu-lc nume de oameni mari în Țara Leșască. Și o fată ce sâ prilejise între roabe, foarte iscusită de trup, au trimisii-oă la împărăție, puindu-i nume că este fata hatmanului leșăscu.

Zac. 11. S-au întorsu după aceia izbândă Abaza-pașea spre Dunăre, cu gândii foarte rău și pre domni și pre boieri, pentru înșălăiura care s-au aflații apoi, c-aceia cu cazacii la Nădăbor, ce s-au fostu scorniții, n-au fostu nemică. Și dacă au sosiții aicea la Iași, au stătut cu corturi în șes despre mănăstirea Balicai, și a doa dzi era aședzatu gândul lui să prindze pre toți boierii, să-i puie în obcdzi, să-i ia cu sine, să să plătească la împărăție de ponoslii, că i-au fostii țărăle acelea de sminteală. Ce un turcii orbii de un ochiți, priietin lui Costin-hatmanul, au descoperiții gândul lui Abaza-pașea și au fugitu boierii în aceiași noapte den Iași, de-au agiunsu până în dzuoă la Pobrata mănăstirea.

Zac. 12. A dooa dzi, strângândti pre Moysei-vodă pentru boieri Abaza-pașea, au dații seamă că s-au dus pentru graba birului, întârdziiat fiindu birul. Iară alții șoptiia lui Abaza-pașea că s-au dus boierii la Ieși, să-î pornească pe Ieși în urma lui. Și

așea s-au fârșiu venirea lui Abaza-pașea asupra leșilor. în anul 7142 [1633] toamna la noevrie, au trecuții Dunărea înapoi, spre scaunul său.

Zac. 13. Și cât s-au aședzatu, nepărăsit pârâia pre domni, ales pre Moysei-vodă. Iară Matei-vodă, fiindu-i cirac, ș-au tocmiții prea lesne lucrurile la dânsul. Iară Moysei-vodă n-au pututu trăi mulții în domnie de pârăle lui, ales fiindu acolea și Lupul-vornicul, cunoscuții mai dcinte lui Abaza-pașea. Ce au domniții Moysei-vodă, după Abaza-pașea, numai peste iarnă. Deci, la primăvară i-au venitu maziliia și s-au dat domniia lui Lupu Vasilie-vornicul de sultan Murat.

Zac. 14. Iară Moysăi-vodă, după maziliia sa den domnie, sătul de binele turcilor, au mărșii în Țara Leșască, petrecut de boieri câtva până la margine, unde-și apoi, după câtva ani petrecuți în odihnă, cu ocinc în Țara Leșască și cinste de la Ieși, ș-au fârșit și viața pre vremea domniei lui Dabije-vodă.

Capulu atu sâsesprădzeci

incep. 1. Fericită domniia lui Vasilie-vodă, în care, dc au fostu cândva această țară în tot binele și bivșug și plină de avuție, cu mare fericite și trăgănată până la 19 ani, în dztlele aceștii domnii au fostii. In anii dentâiu cu prepusuri de uepacc iară între Ieși și între turci, iară apoi, după trei-patru ai, deschidzându-și calea împărăția Turcului asupra persului cu soleau Murat pentru Vavilonul, aicea aceste părți ia mare păci și liniști și mare fericii era.

Zac. 2. Domniia cum s-au prilejit de-au luat Vasilie-vodă, s-au pomenit la domniia lui Moysei-vodă, în capul al cincisprădzecile, cum fugise Vasilie-vodă de frica lui Moyseiii-vodă, de aicea, den țară, în Țarigrad. Și acolea, cunoscut la câtva den capete și mai vârtos lui Abaza-pașea, care era pârâș lui Moysei-vodă șt mai multu cu nevoință lui, i-au

dat soltan Muratu domniia, vădzându-l omu harnicii de aceia treabă.

Zac. 3. Dacă au luat domniia, nevrându să hie ncmulțemitoriîi lui Moysei-vodă, pentru binele lui, ce făcuse casei lui, neamestecându-se nice cu un rău asupra casai lui, au scris carte la Moyseiu-vodă cu mare mulțcmită pentru oamenii săi, căci n-au avut nice o nevoie și lăsindu-l în voie unde ari vrea să margă ori spre ce parte volnic, fără nici o grije să fie, și sfātuindu să nu vie la Țarigrad, pentru multe datorii ce avea Moysei-vodă în Țarigrad. Și să nu bănuiască că ce s-au prilejit așa, fiindu aceste lucruri, ales a domniilor, supt orânduiala lui Dumnedzău, fără care nu îfesti domnii.

Zac. 4. După aceasta țărămonie, au purces Vasilie-vodă de la Țarigrad cu domniia în țară, în anul 7142 [1634]. Iară Moysei-vodă, strânsu cu casa lui și cu Costin-hatmanulii den boieri, au trecut în Țara Leșască.

Zac. 5. Abaza-pașea iară să gătiia cu mare putere asupra leșilor, să-și mai locuiască lucrurile a războiului celui dentâi care făcuse asupra lui Conețpolschii la Camenită, până n-ari oblici împărățita că cu rândul dentâi n-au lucratu atâta, cât da samă înaintea împărăției. Deci îndemna pre împărăția iară asupra leșilor și sta de față și solii moschicești la Țarigrad, nevoitori cu mare făgăduință împărăției de Cazanul și de Azderhannl să fie a turcilor. Și numai ce aștepta și Vasilie-vodă, neaședzat bine la domnie, să-i vie porunca de gătire de oaste, iară ca și lui Moysei-vodă.

Zac. 6. Era și solul leșăscu den Țara Moschicească pornit de craiul la împărăție, anume Trăbinschii, pre carele (dându știre craiului Conțpolschii-hatmanul cându venia asupra lui Abaza-pașea cu oști turcești) îi trimîsesă la împărăție craiul, întrebându de turci ce pricină ar hi stricăciune! de pace cei legate la Hotin cu soltan Osmanu. Și au trecut solul acela pen țară, curundu în urma lui Abaza-pașea, în dzileie lui

Moysei-vodă. Ce oblicindu-l Abaza-pașea, au trimis de l-au oprîții la Pravadiia, silindu-l să-ș dea solii la dânsul, temându-să să nu se oblicască prin solii lui aceia calc a lui cum au foștii. Ce nevrându solul să-i dea solii și răspundzindu că este trimis la singură împărăția, nu la unul den pași, l-au oprit câtăva vreme. Ce leahul au siliții cu mijloace de au datu știre de sine la l'oartă că este oprîții și au venitu poruncă la Abaza-pașea să-l sloboadză. Și numai ce i-au cătuat ii a-l slobodzi. Iară așa-i stricasă solului lucrurile la împărăție, cât nici o cinste n-au avut care să cade solilor și l-au pornîții cu răspunsii de scârbă înapoi, fără zăbavă, și anume să hie gata Craiia leșască iară de sfadă.

Zac. 7. Acela răspunsii a turcilor dacă au agiunsu la craiul în Țara Moschicească, că era tot în țara Moscului cu oști, și dându-i știre și de la margine iară de gătirea turcilor, deci numai ce i-au căutații a sta la tocmală cu Moscul. Și îndată, lăsindu toate într-o parte, au legații cu moscalii pace, cu câteva orașe luate de la Moscu în partea leșilor. S-au întorsu la Varsav craiul, și îndată au stătuții la săimfi de gătire împotriva turcilor.

Zac. 8. Înțelegându turcii că leși au făcut pace cu Moscul și mai adevărat den solii moschicești, și era și solul turcilor la Moscu, întărindu-i împotriva leșilor, și de aicea den țară, de la Vasilie-vodă, avândii știre, au pornîții pre solii moschicești cu scârbă pentru nestătoria lor la cuvântu și au trimis și la craiul leșăscu solu de înoitura păcii, anume pre Sahin-aga, unul den agii divanului, avândii amu și cu cazilbaști amestecătură începute pentru Bagdatul, adecă Vavilonul, Impărăția'l urcului.

Zac. 9. I'ornite oști leșăști amu au aflații Șahin-aga spre Camenită și pre singur craiul aproape de Varșeav în tabără, răspundzindu lui Șahin-aga, solului turcescu, craiul cu scârbă, pentru stricarea și căleăiura păcii, care cu atâtea giurământuri s-au făcut la Hotin, cu soltanu Osmanu și între dânsul. Câteva conace au mărșii cu oști spre Camenită, și cu acesta răspunsii

au pornitu pre turcul, carile da toată vina pre Abaza-pașea și cum este gata de perire pentru aceia faptă.

Zac. 10. Fost-au aceasta clătire a leșilor în anul 7143 [1634], care osri mai mare și mai binegrijite nu să pomenescu în țoală Hronica leșiscă. 'Fin minte oamenii bătrâni, carii spun că agiungea tabăra de supt târgul Cameniții până la un copaci la câmpu mai mulții de o milă de loc, că oști avea gata cele ce era asupra Moscului și plină Țara Leșască de mulțime de oameni pre acele vremi.

Zac. 11. Iară până a sosi craiul leșăscu la Camenită, Conețpolschii-batmanul amu era cu o samă de oști supt Camenită și viniia și cărți pren Vasilie-vodă de la veziriul Murtaza-pașea pentru pace, adevărindu lui Conețpolschii că aceia călcătură a păcii, carea au făcut Abaza-pașea fără știrea împărăției, va plăti cu capul, ca un călcătorii de pace.

Zac. 12. Și așa omorândii împărăția pre Abaza-pașea sugrumații, s-au rășchirat și gățirea leșilor în vântti, fiindu supărați și slujitorii lor de atâta vreme cu oștenia la Moscu. Au stătut pace iară între leși și între turci cu inoitura legăturilor de la soltan Osmanii, adăogândii și aceasta legătură între sine pentru tăiari, să nu lăcuască în Bugcagu. Omu Abaza-pașea vestiții cu războaiele asupra persului și oștean dreptit!

Zac. 13. În anul după aceasta au purces soltanti Murat cu maregătire asupra persului, și într-acelaș an au luat de la perși cetatea anume Răvanul, care apoi, cât s-au întorsu soltan Murat înapoi la Țarigrad, iară au luat-oă cazilbașii pre sama sa. Iară Vasilie-vodă domnia cu mare liniște și pace, fără grije țara, din toate părțile sta toți de neșuțitorii și de agonesită. Însă lăcomia nice pre atunci nu lipsia, cu dări grele, ce avândii lăcuitorii târâi vremi de agonesiră, biruia toate acele greutăți a domniei.

Zac. 14. În Tara Ungurească era mari amestecături între Racoți și între Betlean Iștoan, feciorul lin Betlean Gabor, pentru domnia Ardealului. Ce au căutat a da locul domniei

aceia Betlean Iștean lui Racoii, neputândii avea agiutorii de la împărăția Turcului, pentru gățirea lui soltan Murat iară asupra persului.

Zac. 15. În anul 7145 [1637], să rădicasă cazacii cu Pavliuc-haimanul asupra leșilor, pentru opreala sa pre Marea Neagră, pre carii Potoțchii, hatmanul leșăscu polnii, l-au loviții și, închidzându-le tabăra, au dații cazacii viu pre hatmanul său, pre Pavliuc. Și în cesta anii au făcut leșii și o cetate, anume Codacul, pre Nipru, la pragul cel dentâiu a Niprului, oprindii pre cazaci să nu îmbie pre Marea Neagră, stricândii pacea cu turcii, care opreala lor apoi au răsuflații spre mare pustiitaie Crăiei I-eșesti, cu Hmil, hatmanul căzăcescu.

Zac. 16. Tot în-același anii, Cantemir-j[^]așea cu ordele sale, peste voia hanului, au ieșiții den Crâni și s-au aședzat iară în Bugeag, care lucru iicsuferindu hanul și mărgându dodeiala și de la leși, carii Jegasă cu a doa legătură pren Conețpolschii cu Murtaza-pașea veziriul, să nu hie slobodzi tătarâi a lăcui în Bugeagii, făcândii dodeiala crăiei lor, au ieșit porunca la hanul și lui Vasilie-vodă, domnului țărâi noastre, și lui Matei-vodă, domnului muntenescii, să margă cu hanul asupra lui Cantemirii. Deci au venitu hanul cu oști și au purces și domni cu îmbe țărâle asupra lui Cantemir, care, temându-să de hanul, au fugit în Țarigrad, iară ordele lui le-au luații hanul cu sine la Crâm. Și de pâra hanului la împărăție, au perit și Cantemir, zugrumat în Țarigrad.

Zac. 17. După ce au pornitu pre tătari, hanul, den Bugeag, au lăsatu pre Joi sohani, frații săi, să vie cu dânșii, iară el singurii au purcesti spre Crâm înainte. Deci cându au foștii la trecătoarca Niprului, s-au burzuluiții nohăii și au loviții fără nedejde pre soltan și i-au omorâții pre amândoi. Și după această faptă, au purces cu coșurile sale spre Țara Leșască, poftindu de la leși loc, să să aședze supt ascultarea lor. Îmbla pe la târguri, pen sate, tot câte cu o cruce de lemnii făcută la

piept **LI**, semnu de închinăciune. Ce leșii loc așa descriu, fără oameni, mai înluntru țărâi sale neavându, le-au datu câmpii pe Nipru, între Crilov și între Codac, și era aproape de 20.000 de nohai orda aceia.

Zac. 18. Care lucru vădzindu împărăția Turcului, iară, cu a doa orânduială, au porniții câtva pași în prejma lor, la anul după scosul lui Cantemir din Bugeag. Și iară au venit porunca și la Vasilie-vodă, și la Matei-vodă, să margă să să împreune cu pașii asupra tătarilor. Deci de iznoavă au purces Vasilie-vodă cu oști, al doilea rândii, la Cetatea-Albă, la adunarea pașilor. Iară Matei-vodă au venit pană la marginea țărâi sale, și de acoloa au pornitu un serdar cu oști de la sine, iară el singur s-au făcut bolnav și s-au întorșii înapoi. Iară și Vasilie-vodă, și pașii fără zăbavă s-au întorsu de la Cetatea-Albă înapoi, că pre tătari îi trăsese amu hanul cu blândeță și cu făgăduință de iertare pentru moartea soltanilor și-i rrecusă Niprul, pre unii în Crâmu, iară pre alții i-au aședzatu pre câmpii Donului. Iară moartea soltanilor mal pre urmă tot n-au lăsatu hanul nerăscumpârâtă.

Zac. 19. Ce câți era din singele lui Cantemiru mai capete, într-una de dzile, cu meșterșug i-au împărțiiții, pre unii la o samă de agii curții sale, la ospății, văz Doamne, pe alții la alți agi, și la masa sa oprindîi pre unii. Și la acela ospății i-au omorâții pre toți câți era Cantemirești mai aproape. Și de atunce s-au stânsu aceia răgulă la dânșii, care era mai frunte decât toate ordele, precum pre aceste vremi sintti Șîrâneștii. Unul den Cantemirești atuncea, anume Azamctu-mârza, pre carile l-am apucat și ieu, dvorcan la craiul leșescu Vladislav, neprilejindu-sc la acela ospătu ce lă făcusă hanul, au scăpat den Crâm în Țara Ixșască și slujii la craiul leșescu între dvoreani și avea de la craiul leafă.

Zac. 20. într-acesta anu, au luații cazacii Donului Azacul, cetate turcească pre apa Donului, care apoi au dat-o de bunăvoie Moscul turcilor înapoi. Isarii au îmblatu la acesta

mijlocii pentru aceia cetate la Moscii, omu aicea în țară pe acele vremi vestiții cu neșugătoria în Țara Moschicească.

Zac. 21. Iară întorsul lui Matei-vodă de la margine, mergândii al doilea rândii la Cetatea-Albă, n-au fostu fără pricină, ce avându mare nepriereșug Matei-vodă cu Vasilie-vodă, de-ndată ce au siâiui Vasilie-vodă la domnie, făcuse multe amestecături la pasca pe aceia vreme de Silistria. Deci, s-au temuții a merge Matei-vodă, de acele amestecături, ce-l amestecasă Vasilie-vodă la pașa și la Poartă, ce, precum s-au pomenit mai sus, au trimis oaste, iar el singur s-au întorsu la scaunul său.

Zac. 22. Era la împărăția lui soltan Murat pre acele vremi toate trebile și lucrurile împărăției pre doi oameni, carii erau musatpi la sultan Murat, unul silihtar, ce era înluntru, care slujbă este de împărăție foarte aproape, adecă spătar, ce poartă spata ori buzduganul după împăratul, al doilea, câzlaru-aga, care este pre toată casa împărătească și pre fete mai mare. Acești doi purta toată împărăția. veziriia înaintea lor era foarte slabă. Cându să aduna veziriul cu unul de aceia, spun că le săruta poala hainelor.

Zac. 23. Deci pre unul de acele capete la împărăție, pe silihiar-pașea, îl cuprinsesă Matei-vodă cu dările, iară pre câzlar-aga, Vasilie-vodă, și ieșiia isprăvi și lui Vasilie-vodă de la împărăție și lui Matei-vodă, pren chipuri mai sus pomenite. Covârșii cu atâta Matei-vodă pre Vasilie-vodă, că avea Matei-vodă și cu megieșii mare priietinșug, ales cu ungunii. Iar Vasilie-vodă nici cu un megieș, precum am apucării și noi aceia domnie, viață bună n-au avut, den nebăgare samă pre nime den megieșii.

Zac. 24. O! nesățioasă hirea domnilor spre lățire și avuție oarbă! Pic cât să mai adaoge, pre atâta rânhește. Pofțile a domnilor și a împăraților u-au hotar. Avândii mulții, cum n-ari avea nemică le parc. Pre câtu îi dă Dumnedzău nu să satură.

Avându domnie, cinste și mai mari și mai late țări poftescă. Avându țară, și țara altuia a cuprinde cască, și așa lăcomindu la altuia, sosescu de pierdu și al său. Multe împărății în lume, vrându să ia alte țări, s-au stânsii pre sine. Așa s-au stânsii împărăția lui Darie-împăratu de Alexandru Machidon, vrându să supuie țările grecești și toată Machidoniia Darie, au stânsii împărăția sa, de au cădzutii pre mânuile lui Alexandru Machidon. Așa împărăția Cartaghinîi, vrându să supuie Ramul, au cădzutu la robii râmleilor. Așa Piru-împăratu, vrându să ia Italiia, au pierdut țările sale. Așa și Mihai-vodă, vrându să hie crai la unguri, au pierduții si domniia Țării Muntenești.

Zac. 25- Așa și Vasilie-vodă, avându fericite vremi de domnie în pace den toate părțile, că și țara nu era nici cu o datorie îngreuiata, fără nice o dodeiala despre turci, carii avea începută sfada cu perșii și într-acele părți sta cu valuri, au începutd svadă cu Matei-vodă, domnul muntencescu, pentru domniia acei țări, ori să nu-l încăpea Muldova, ca pre un omu cu hire înaltă și împărătească, mai mulții decât domnească ori să silita să vad/ă pre fecioru-său, Ionu-vodă, la domnie, care hire au părinții spre feciorii săi să-i vadzâ în viața lor ieșiți la cinste. Domnii la domnii pre feciorii săi poftescu să-i vadzâ ieșiți, boierii la boierii, slujitoriul să bucură să-și vadzâ de slujitorie pre feciorul său harnic, pementeanul de hrana pământului pre feciorul său destoinicii pofteste să-l vadzâ. Ori că l-au îndemnații pre Vasilie-vodă mare netocmală și neprițetenșug ce avea de demultu, încă den boierii sa, scoasesă domnia Țării Muntenești de la împărăție, pre mijlocul lui căzlar-aga și pașii de Silistria, feciorului său, lui Ion-vodă.

Zac. 26. Prostatec îl ținea Vasilie-vodă pre Matei-vodă. Deci, avându și pre veziriul în partea sa, au făcut oști de țară și au purces în Țara Muntenească asupra lui Matei-vodă,

lăsindii în scaun pre fecioru-său, pre Ion-vodă. Iară singur au intrat cu oști în Țara Muntenească, cu știrea veziriului si a pașii de Silistria. Oști avea câteva, iară tot tic țară și lefecii și ceialaltă oaste, fără puținei sârbi, ce avea în leafă, călări.

Zac. 27. Iară și Matei-vodă, domnul Țării Muntenești, nu dormiia, ce apărândit al său, avea oști și streine și de țara sa, ales pedestrime, hiecându avea până la o mie în leafă, fără dârăbanții de țară și călări de ai noștri moldoveni, acolo mersi îti leafă, cărora numele era livinții, și Ieși călări ținea pururea câte 200 și deosebi unguri călări. Și dideasă știre și la arcalcile sale, ce avea la împărăție, de silă ee-i făcea Vasilie-vodă. Deci, cu mijloacele lui silihtar-pășea, bine n-au intrat Vasilie-vodă în Țara Muntenească, la o vale care să chiamă Râbua, l-au tâmpinatfi un ceaușii de la împărăție cu poruncă numai să să întoarcă Vasilie-vodă îndărăptu. Și în urma ceaușului au sosiții șt o samă de oști a lui Matei-vodă.

Zac. 28. Numai ce au căutat lui Vasilie-vodă a să întoarce înapoi, vădzându cartea împărătească și cine era sohanu Mtirat-împăratul, nu era de-a șuguire cu dânsul. Deci purcegându îndărăptu Vasilie-vodă, să simețisă muntenii si în chipul goanei, să gonească pre ostile lui Vasilie-vodă, lovisă la coada oștii. Ce s-au întorsu apoi ostile de țară și singur Vasilie-vodă și au înfrânții pe munteni și au prinsu câtva vii si au și peritii den munteni câtva. Vasilie-vodă apoi după aceia au ieșiții îndată den Țara Muntenească, plinmdii porunca împărăției și ședzindu câteva dzile la Ploscuțni, la Putna, de acolo au pornitu pre ceaușul cel împărătescii, iară singur s-au întorșii și au venit în scaunii.

Zac. 29. Era pre acele vremi veziriul Tabani Buiuc, carile ținea cu Vasilie-vodă, și pășea de Silistria, iară așa și numai să scoată pre Matei-vodă să pusesă cu toată voia. Și fără știrea împărătească ieșiia de la veziriul isprăvi de domnia Țării Muntenești lui Ionu-vodă, feciorului lui Vasilie-vodă. Cum și

atuncea, dacă au vădzut veziriul împiedecate isprăvile dentâi de silihtariul au făcut altele, la singur pășea de Silistria, să ducă el singur pre lectorul lui Vasilie-vodă în scaunul Țărâi Muntenești, care lucruri apoi au mâncații capul veziriului, oblicindu împărăția pen silihtariul războaiele si vârsările de singe între domni, de unde să pogoară. Nice te mira cum de au pututu domni a îmbla în zarve fără știrea împărăției, și ales la un împărat leu ca acela. Deci să știi că țările pre atuncea acestea nu era așa supuse, ce într-altă voie veghiată, și să temea turcii să nu se dea Țara Moldovei în partea leșilor, carii era pre acele vremi foarte tare, cât să siia împărăția de sfada leșilor, și ales avându amu începute războaie cu perșii, precum și s-au pomenit. Ce era bucuroși că să sfâdescu aceste țări între sine și poți pricepe și pre domniile acestea așa de îndelungate, 19 ani Vasilie-vodă domnu, iară Matei-vodă pană la moarte, aproape de 30 de ani la domnie. Alte vacuri să socotești țărâloru acestora pre atunci.

Zac. 30. Cu al doilea isprăvi de domniia Țărâi Muntenești au socotim Vasilie-vodă cu altă cale. Avându aceia și de la veziriul șrirc, au pornit pre Ion-vodă la pășea de Silistria cu câțva boieri, să-l ducă pășea în scaun. Și trimisesă înainte la pasca pre Enachie Catargiul vel-postelrric, să mai întărească lucrurile pân-a veni Ion-vodă. Ce șcdzându acolea la pășea Catargiul, așteptându sosirea lui Ion-vodă, au simțit lucrurile într-altii chip, că-l agiunsesă pre pășea iară alte porunci împărătești pren silihtariul și-i unsesă osiia și pașii Matei-vodă. Deci vădzindii Catargiul lucrurile într-altii chip și amirosindu că, cât ari sosi Ion-vodă la pășea, va să-l oprească și să-l trimită la împărăție, au dat Catargiul știre la boieri ce era pe lângă Ion-vodă, amu aproape de Dristor, la un satu, și îndată s-au întorsu Ion-vodă can cu fuga de grijea pașii și au ieșit și a doa ispită, pentru domniia Țărâi Muntenești.

Zac. 31. Iară nici cu atâta nu s-a lăsat Vasilie-vodă, ce, îndemnații și de veziriul și ca o nemică socotindu a călca pre Matei-vodă, iară au strânsu oști, și cu mai bună gătire, cu pedestrime, cu puști, și iară au purces în Țara Muntenească asupra lui Matei-vodă, și cu aceia nebăgare în samă de Matei-vodă, cât aicea în locul său pusesă domnu pre fecioru-său, Ion-vodă, în semnul țărâi, cu boieri, cu ispravnici, cu domnie deplină, și indii ca-n palmă domniia Țărâi Muntenești. Iară lunecoasă sântu lucrurile războaielor și în puterea lui Dumnedzău mai mulții stau. Nice unu neprietin, cât de slabii hie, cum să nu-l țic nimea, nce-l ținu oștenii cei direpți. Și bine au dzis unul: „*Bella momentis constant*”, adecă: „Războaiele în clipala ochiului stau”. Că atâta era numai să ie acela războiu Vasilie-vodă și să aședze în domniia Țărâi Muntenești. Iară roata lumii nu așa cum gândește omul, ce în cursul său să întoarce.

Zac. 32. De care silă n-au pututu nice silihtariul a-i trimite alte isprăvi lui Matei-vodă, să nu să de tot descopere cu îmbletele împotriva veziriului, să-i răsăie ceva împărăției cu scârbă în partea sa, că, ales la turci, foarte cu siială sintu toate și cu mare meșteșug și taină strică unul altuia cândit va unul pre altul să-l surupe. Că să pârască a vedere, șic strică cine începe pâra. De multe ori cu laudă pre ncpriictinul său mai curundu coboară și ales supt împărăția lui soltan Murat cu mare siială era toți. Iară totdeauna trimite silihtariul pre taină la Matei-vodă, îmbărbătându-l să stea împotriva lui Vasilie-vodă, să-l bată, iară despre scârba împărătească să nu poarte grije, că ieste grija lui. Deci și Matei-vodă ș-au strânsu oastea toată, și vădzându că Vasilie-vodă trage cu ostile sale spre București, nu spre Târgoviște, au coborâții și elii spre București cu oști.

Zac. 33. Vasilie-vodă, dacă au sosiții la Praova, la sat anume Ojogenii, știindu din limbi de gătirea lui Matei-vodă împotriva sa și cu oști câteva și streine și de țară, au făcuții sfat acolea la

Ojogeni, socotindii și trecătorile apelor, și locuri închise de păduri de pen toate părțile, și de băhnișuri, înțelegându pre Matei-vodă că anume locuri ca acelea poștește să dea războiu, fiindu ostile mai tare hiecare la locul său și la strâmtori, împotiva oștilor celor streine hiecându cei de loc sintii mai tari, au ales cu sfatul să nu treacă Praova, ce să stea acolo la câmpu, să tragă pre Matci-vodă, să iasă cu ostile sale la câmpu. Și alegându-sc sfatul, au purces toate ostile lui Vasilie-vodă în jacuri în podgorii, pe supt munți, încotro să bejenise toată Țara Muntenească, de pen toate acele olate, până în Praova.

Zac. 34. Și așa cu acela sfat — ce svecnici or hi foștii așa de buni de războaie pre atunci — rășchirată oastea pe la jacuri, în loc au priceput Matei-vodă lucrul și îndată au purces spre Praova. Și direptu în preajma Ojogenilor, unde era Vasilie-vodă cu corturi, au stătut la trecătoare, dându știre den câteva puși ce avea cu sine, și îndată au început a trece oastea în vad. Tot călărețul au trecut câte un pedestraș după sine și au stătut în tocmală cu ostile, dencoace de Praova, tocmindii oastea pedestră cu focul și cu pușcile între oastea călăreață și au purces cu toată oastea stolită asupra taberii hu Vasilie-vodă.

Zac. 35. Nu avea de ce să apuca Vasilie-vodă cu oastea rășchirată în toate părțile și așa venire asupra degrabă a lui Matei-vodă și întemeiată. Că oștenii lui Vasilie-vodă, unii venia cu plean îngreuiati, neștiindu lucrul ce este, alții, spăimați de sosirea oștilor așa degrabă, mai multii de gătire la fuga îndată au stătut, nu de război. Și așa spârcuită oastea și fără nice o tocmală, au plecat și Vasilie-vodă fuga și toată oastea, câtă nu era dusă în pradă, lăsându și conurile, și pușcile, și pedestrima toată pre mâna lui Matci-vodă. Și de grijea gonașilor, Vasilie-vodă au lăsat drumul pe care venise ce de-a direptul au năzuit la Brăila.

Zac. 36. La Brăila zăbâvindu Vasilie-vodă câteva dzile, și Matei-vodă dedesă știre de olac la pășea îndată de izbânda sa

asupra lui Vasilie-vodă. Așa de sârgii lucrul, ori cu știrea pașii, ori dentru sine agii de Brăila și de Mecinu. sfătuiia să prindze pre Vasilie-vodă, să-l trimită la pășea. Și să nu hie dat știre Stamatie, ce au cădzutu apoi stolnic la Vasilie-vodă și la alte domnii, pre urmă și postelnic mare, ar hi încăput Vasilie-vodă la prinsoare. Ce ședzându sara la masă, i-au dat știre și de la bucate s-au sculării, pentr-o grădină, peste un gardii, suindti de pe spinarea unuia din slujitori, și acolo i-au scos calul și au ieșirii cu fuga din Brăila, la Galați, lăsindu toate în Brăila, cărc nu ramăsesă la Ojogeni.

Zac. 37. Înțelegândii Ion-vodă, feciorul lui Vasilie-vodă, poticala lătâne-său în Țara Muntenească, au strânsu boierii ce era puși la boierii pe lângă sine și le-au dzis, cum el, nefiindii de domnie, pentru slabă sănătate ce avea (că era Ion-vodă omu slabii și deziidatu și de mâini și de picioare, cum n-ar hi fostu feciorul lui Vasilie-vodă, care era ea un leu și la hire, și la trup), iară tătâne-său lasă scaunul domniei. Și au venit Vasilie-vodă iară în scaun.

Zac. 38. Iară Matei-vodă jeluindu-sc și la împărăție de pradă ce făcuse ostile lui Vasilie-vodă și la megieși, să-și întoarcă călcătura ce făcuse Vasilie-vodă Țării Muntenești, legasă cu Racoții, cncadzul Ardealului, tatăl lui Gheorghie Racoți, lucrul, fiindu și Răcorii rănit cu nebăgarea în samă megieșii lui de Vasilie-vodă, au pornit nește oști asupra lui Vasilie-vodă, cu Ionu-vodă Moghila, feciorul lui Simion-vodă, care le era la Ardeal aședzat, după războiul de la Ștefăncști, care era între feciorii lui Simion-vodă, și între feciorii lui Ieremic-vodă pentru domnia țării. Și amu până în Troțuș coborâți ungurii și ostile muntenești pân la Mîlcov sosiri, au schimbații Racoți sfatul cu Matei-vodă. Ori temându-să de împărăție, înțelegându patima vezirului, ori altă socoteală le-au venit, au întorsu și pre Ion-vodă cu ostile îndărâptii și s-au întorsu și muntanii. Ieșisă casa lui Vasilie-vodă spre Huși de spaima aceia. Și pre vremea

coborâtului acestor oști asupra lui Vasilie-vodă, au peritu și Gorgan, și Sămăchișă-căpitanul, și Cârste-visternicul den prepus de la domnie pentru vicleșug.

Zac. 39. I)eci după aceste zarve, numai ce i-au căutat a sta lui Vasilie-vodă la pace, vădzându și primejdia veziriului, curundu după aceia, să nu să mai ațițe lucrurile asupra sa. Cum n-ar hi fostu fără primejdiie Vasilie-vodă atunceși, de n-ar hi stătut împărăția după lucrurile împotriva perșilor, care curundu după aceia au purces cu toată puterea asupra Vavilonului. Ori de la cei doi megieși n-ar hi fostu fără răscoală, de nu s-ar lli spăimat Racoți și Matei-vodă cu moartea veziriului. Și sta în cumpănă soltan Murat: asupra Azacului va merge, câ încă nu-l didesă moscalii, au asupra Vavilonului? Ce viindu cu aceia veste Isarii, că or da Azacul moscalii, au purces asupra Vavilonului. Iară pană a să înțelege purcesul, aceste țări era supt grije că va veni împărăția spre aceste părți cu oști. Fost-au aceste zarve între Vasilie-vodă și între Matci-vodă în anul 7144 [1636] și în anul 7145 [1637].

Zac. 40. Iară primejdia veziriului Tabani Buiuc, anume cum au venit, de au perit de soltan Murat, așa au fostu: după răzsipa de la Ojogeni oștilor lui Vasilie-vodă, face Matei-vodă ardzehal, adecă răvaș de jalobă, la singur împăratul, și aflândii omu de aceia treabă, să dea aceia jalobă la singur împăratul au purces omul acela cu cărțile și, știindu rândul, au păzit cându au ieșit împăratul la primblare cu vânătoare la câmpu. S-au făcut omul a merge de olac pe denaintea împăratului, anume să-l vadze. Și așa, vădzându-l împăratul mărăgându tare, au trimis de l-au oprit și au pus de l-au întrebații de unde vine. El au răspunsii că vine den Țara Muntenească cu cărți la împărăție, să știe împărăția de mare vărsare de singe și pradă ce s-au făcut în Țara Muntenească ce Vasilie-vodă, care au venitu cu oști asupra lui Matei-vodă. În loc au trimis împăratul de i-au luat cărțile și au cetit ardzehalul cel cu jalobă asupra lui

Vasilie-vodă, pomenindu că să laudă Vasilie-vodă că arc isprăvi de la veziriul, să hie domnu și în Țara Muntenească, și în Țara Moldovei. Atunci au avut vreme silihtariul asupra veziriului, căindii țările, cum să strică ele înde sine și să pradă. De care jalobă, focii s-au făcuții împăratul, soltan Murat, pre veziriul, înțelegându că de la veziriul să coboară acele amestecături. Ce dentăi au trimis pre omul cu toate acele scrisori, să vadză și vezirul. Ce au dzis silihtariul cătră împăratul că omul îndată va peri de veziriul. Deci i-au dat hasăchii și i-au învățat singur împăratul: „Pre acestu omu iară să-l aduceți la mine”. Și așa au fostu: l-au dus hasăchii la veziriul și, dacă au înțeles veziriul, au vădzutu. că este rău de dânsul. Au vrut să oprească pre om, ce hasăchii i-au spus porunca care au de la singur împăratul, să-l ducă pre omul iară la împăratul.

Zac. 41. Scosesă veziriul daruri hasechiilor, să lasă pre omul la dânsul, ce nu s-au cutedzat hasechii de silihtariul a face peste poruncă. Iară să nu hie foștii omul de fațe, putea să tocmească veziriul lucrurile sale, dzicândii că au fostu un marghiol de cei de Țarigrad și au spus menciuni, câ de aieste să fac multe la turci, sau s-ar hi uitații la împărăție, care de lucrurile a toată lumea gândindu, cele mai mărunte le irece cu gândul. Ce păziia acestu lucru silihtariul, să nu scape vreme ca aceia asupra veziriului. Și înoindii scârba împărăției silihtariul, au chemat pre veziriul împăratul; și, după mustrare că strică țările fără știrea lui, l-au omorât. Și așa au ieșit veziriului aceluia zarvelc între domni. Aceste am înțales de la boieri bătrâni de sfatu pre acele vremi.

Zac. 42. Curundu după aceste svade cu Matei-vodă, să potoale Vasilie-vodă sunate zarvelc, pre fecioru-său, pre Ion-vodă, l-au tremis la Țarigrad, unde-și s-au săvârșit și viața nu peștiți ani. Și s-au săvârșit într-acești ai dzilele și doamna, dentăi a lui Vasilie-vodă, fata lui Bucioc. Și după moartea

domnei, au trimis Vasilie-vodă pre Catargiul în 'Tara Cerchijască, și de acoloa i-au adus doamnă, fata unui mârzac de ai lor, cu care au trăit apoi pană la săvârșitul său.

Zac. 43. în anul 7146 [1638] au luat sultan Murat Vavilonul cu mare vărsare de singe de la perși, după patru luni den ce dzi începuse a bate orașul. Spune istoriia să hie foștii 30.000 dc oșteni în Vavilon. Ce aceie gătire făcusă și sultan Murat asupra perșilor, cât singur Vavilonul. Iară toi Misiriul și pașii ce sin tu peste arapi i-au pornit despre Marea Roșie, de au lovirii și dintr-acolea țara persului și le-au luat turcii și dentr-altă parte o scală foarte mare. Si așa îndoim persul n-au putut da nici un agiutor Vavilonului.

Zac. 44. Sultan Murat într-acolea zăbăvindu-sc cu ostile, iară aicea, în ceste părți, sta fericite vacuri, și liniște, și pace întemeiată den toate părțile, fiindu în pace amu Vasilic-vodă și cu megiașii. Și într-acești ani au zidit Vasilic-vodă și laudate mănăstiri, și aice, în orașul leșilor, întâi supt numele a trei sfinți învățători a bisericii, cc să dzice Trich Svetitelei, mai pe urmă mănăstirea, a doa mănăstire, a Goîai, cu făptură, cum să vede, peste toate mănăstirile aici în țară mai iscusită. Golăe îi dzic pre numele unui boieriu, anume Golâi, carele într-aceia loc au avuția făcută o besericucc de piatră. Și în acești ai au adus Vasilie-vodă și moaștiile a sfintei prepodobnei Paraschevei, în anul 7148 [1640], câriia svinte viața și de pe ce locuri au fostu, să citește viața ei petrecută cu mare dumnedzăire în Minei, în luna lui octovrie în 14 dzile.

Zac. 45. Acestu domnu au făcut ca de iznoavă și curțile cele domnești în Iași, casele cele cu cinii, grădini, grajduri de piatră, tot de dânsul sintii făcute. Și multe locuri au așădzat, care au stătuții multe vremi stătătoare. Că de au fostu cândva vremi fericite acestor părți de lume, atuncea au fostu. Plină Țara Leșască, și dzice, de aur, la care pre acele vremi curea Moldova cu boi de negoț, cu cai, cu miere, și aducea dintr-accia țară

aurii și argintii. Oi putea dzice că săracii nu sâ afla pre acele vremi, doară care nu-și vrea să aibă. Țara leșască la aceia scară de fericie să suisă, precum și singuri leșii dzic și scrisorile lor, care nici o crăie pre acele vremi nu era deoprotivă; în bine și în dezmierdăciune pre atuncea leșii și așa și țara noastră.

Zac. 46. Iară di pe aceie vremi să cunoaște paharul lui Dumnedzău aproape de schimbare și curundu spre alte mai cumplite vremi. Că era la mare zburdăciune țărăle aceste. Și care țări să suie pre la marc bivșuguri, zburdeadză hirea omenească peste măsură, și zburdăciunea naște păcatul, și pre păcatul urmadză mânia lui Dumnedzău. Așa Țara Leșască era la mare zburdăciune, așa și aicea țara și singur domnulu Vasilie-vodă, cu silă a câteva case de boieri, luându-lc fetele peste voia părinților la tieiorie Iara oamenii de casa lui, nepoții lui Vasilie-vodă, ca mai mare sile făcea, luându băieții oamenilor în silă la curvie, care toate fapte mai pe urmă s-au arătat cu mare osindă asupra casei lui Vasilie-vodă.

Zac. 47. în cești ani, după ce au așădzat sultan Murat Vavilonul spre împărăția Turcească, s-au întorșii în Țarigrad și să găta tare asupra leșilor, să răscumpere rușinea lui soltan Osmanu, deșchidzându-și calea pen Ardeal, să lovească peste munți de-a direptul spre Liov. Ce i-au tăiații atuncea curund puternica mâna lui Dunmedzău dzilele Și după moartea lui sultan Murat, au stătat în locul lui sultan Ibraîm, frate-său omu dat cu toată hirea spre zburdăciuni. Și cu împărăția lui iară a hălăduit țărăle acestea de răscoale.

Zac. 48. începuse în cești ani Racoți cel Bătrân svadă cu nemții, căruia era orânduită oaste și de aice, de la noi den țară, și den Țara Muntenească. Ce n-au ținut multu aceia sfadă, curundu au venit la tocmală cu împăratul nemțascii. Iară prădasă câtva loc cu ai noștri în Ungurimea-de-Sus. Apostol de Orfieii au fostu scrdarti într-aceia oaste cu Racoții.

Zac. 49. În anul 7153 [1645] au făcuții și nunta fiicăi sale Vasilie-vodă, cei mai mari, doamnei Măriei, după cneadzul Ragivil, om de casă mare, den cncdzii Litfei. Numai cu ce inimă și sfatii au făcut aceia casă după omu de lege calvinească, care este scornită de un mitropolit de Fiandra de supt ascultarea papei de Râmu, peste legăturile săboarelor cu multe dumnedzăireșii minuni legate. Iară calvinul numai pre singure pohtele sale trupeșii, osebite de sfânta săbornică beserecă, au scorniții aceia lege, la care, ca la o l^gc slobodă, în puțină vreme au cursii toată Fiandra și Englitera. De mirai au rămas vacurilor această casă cum au putut suferi inima lui Vasilie-vodă să să facă. Și multă vreme s-au frământații a estii lucru în sfat, și câțva boieri pre atunci apăra acestii lucru să nu hie, ales 'Foma-vornicul și Iordachie-visternicul, care capete de-abea de au avut cândva acastă țară, sau de va mai avea. Ei dzice lui Vasilie-vodă și pentru legea rătăcită, și un lucru nu fără grije despre împărăția Turcului. Iară Toderășco-logofătul și Ureche-vornicul sta asupra acestii nunte să să facă.

Zac. 50. Avea Vasilie-vodă pozvolcnie de la turci, ce era aceia voie din bani, nu din inima turcilor. Și așa s-au făcut nunta aicea în Iași, la care câțva domni den Țara Ixșaseă singuri cu chipurile sale au foștii, cu curțile lor și Pătrașco Moghila, feciorul lui Simionti-vodă, mitropolitul de Chievii. Iară soli trimiși era de la Racoți, cneadzul Ardealului, Chimini, Ianăș, cu daruri și de la Matei-vodă, domnul muntencseti, singur Ștefan, mitropolitul Țării Muntenești, și Radul-logofătul, și Diicul-spătariul, că să împăcase amu domnii între sine.

Zac. 51. N-au lipsiții nemică den toate podoabe, câte trebuia la veselie ca aceia, cu ațâte domni și oameni mari den țări streine. Meșteri de bucate, aduși diutr-ahe țări, dzicături, jocuri și de țară, și streine. Curtea podobită toată și strânși boierii și căpeteniile țării, feciori de boieri, oameni tineri la alaiuri pe cai turcești cu podoabe și cu pețiene la șliee. Și așa,

eu petrecanii, trăgându-sc vcscliia câteva săptămâni, au purces cneadzul Ragivil cu doamna sa în l'ara Leșască cu dzestre foarte bogate.

Zac. 52. La anul, simțindu-sc Crâiia Leșască în vârtute, îndemnai de papa de Râmu și de vençiiiani, carii avea dodială de la turci la ostrovul Crit ului, au făcut sfat cu senatorii craiul Vladislav, numai să înceapă sfadă cu iurcii, adecă cu împărăția lor, de care gătirea lui și la ce au ieșii apoi acela sfat ectivei povestea mai gios, la rândul său. Iară soli trimițindfi la toți craii creștinești craiul Içșescii, aici, la Vasilie-vodă, pre cneadzul Ragivil au lăsat soliiia cu această tea, la anul după nuntă, la socru-său, aicea în țară. Care soliiia au credzut Vasilie-vodă îndată și au priimit să fie una cu leșii, cât și birul amu oprise a anului celuia, și pornisă pre aga birului fără bir, răspund/.indu-i că nu s-au pututu strânge birul pentru sărăcia oamenilor. Ce dacă au stătut la voroavă cu boierii pentru opritul birului și într-un rând, și într-altul, spun să hie dzis Petriceico, vornicul de Țara-de-Sus, pre carele îl ținea ei mai prostatec denrr-alții în sfatii: „Fu ași dzice să nu oprim noi birul pân' nu om vedea că trec leșii Dunărea.” Și acela cuvântu au intrat îndată în gândul lui Vasilie-vodă și au răpedzitiu după aga și l-au oprit la Gâlați, până au gătiții birul și l-au încărcat și l-au pornitu. Așa ferescu pre domni și țărâle voroava cu svatul de primejdii. Că pentru acela au dat Dumnedzău să aibă împărății, craii, domnii, cârmuitorii țărâlor, să aibă, svetnici pre lângă sine, cu carii, vorovindu o treabă, să frământa cu voroava lucrul, și unul una, altul aha răspundzindu, să lămurește lucrul care este mai spre îndemână. Iară ce fac domnii singuri den gândurile sale sau den șoapte rar lucru iesă la folos, că încă în lume omfi n-au născuții pană aemu ca acela, să nu-i trebuiască voroava cu svat, că deși gâcește cârmuitoriu câte o treabă, încă tot să nu să încreadză c-au gâcitu pană nu să întărește părerea lui cu voroava și altor păreri. Deci ce ai gândiții

că este bine, dacă să mai tocmești cu gândul tău, ce ai gândiții că este cu calc, încă a doi sau a trei socoteala, fără greș pre acela lucru să stai, că nu te va înșela. Iară ce-ți pare numai a singur că este bine, și alții toți dzic că este înir-alii chip, să nu credzi aceia socoteală, că te amăgește. Multe lucruri ne parii că sintu gâcite, iară apoi, dacă mai lași vremea socotelii, aflii departe, mai pre urmă, într-altii chip. Iar mulți domni mare smeritele am vădzutu den șoapte sau nesfătuit amu, în vacul nostru. Fără sfătii au făcut Vasilie-vodă lovitul tătarâlor la Brătuleni pe Prut, și apoi prada a toată țara, nespuse de agiunsii cu câta robie și plcan dentr-aceia faptă au venit asupra țărâi. Și așa și Duca-vodă, sfātuindii numai cu unul pentru cartea la hanul, și-au stricai domniia, den care maziliie mare răsipă și greutăți asupra țărâi au venit, care era foarte în stat bun pre atunce și gata lucrurile să rădice numai cu o orânduială datoriile țărâi toate. Iară den ceia maziliia a domniei dentâi a Ducăi-vodă s-au prilejit trii înoituri de domnie: una la Belgrad, a Dabijei-vodă, după care, neplinind anul, au murit Dabijca-vodă, altă domnie tot într-acelaș anu, domniia dentâi a Ducăi-vodă, a treia a lui Iliăș-vodă, cu mare răssipă. Deci trei domnii câte 500-600 de pungi de bani la înoituri, tot într-un anii, cum au putui hi bine? Așa cu șoaptele, numai eu unii, nu cu sfat, au făcuții și Pctriccico-vodă, dc au lepădații, fără de nice o nevoie, domniia țărâi și s-au dus în Țara Leșască, den care faptă să stânge țara Moldovei astăzi.

Zac. 53- Cneadzul Ragivil, după zăbava sa peste câteva săptămâni în Suceavă, la socru-său, la Vasilie-vodă, pre doamnă-sa au pornitu pe la Sneatin spre țara sa, iară el singur au loviții pen Ardeal, pc la Răcorii, cneadzul de Ardeal, tot cu acele trebi, pentru rădicarea lor asupra împărăției Turcului.

Zac. 54. înțeles-am din boieri bătrâni cum sâ hie vrându Vasilie-vodă la Suceavă să-ș despartă fata de domnu-său,

Ragivil, cc n-au primit ea, doamna Mărie, fata sa, dzicându tătâne-său să fie socotit întâi lucrul, nu mai pre urmă.

Zac. 55. Și cu vremile până aice istovim o parte de domnie a lui Vasilie-vodă, câ pană aice, pre cât au fostu fericită domniia aceasta, cu atâta mai cumplite vremi s-au început de atunce, den care au purces den scădere în scădere această țară pană astăzi.

Capulu alu șeptesprădzece

incep. 1. De vreme cc scriitorii cei streini pe lângă poveștile sale n-au trecut cu pomenirea și de lucrurile țărâi noastre. Moldovei, și cât știm de lucruri trecute în țara noastră, mai mulții dintru dânșii știmîi, cu cale este și noaă a pomeni de vremile lor, ales povestea lui Hmil, hatmanului căzăcescii, de la care vremi (ahii!) s-au început și răul nostru, în care pană astăzi ne aflăm cu acestii pământii la cumplite vremi, și Dumnedzău știe de nu și peste veacul nostru trăitoare.

Zac. 2. Izvorul a tuturor răutăților și pustiității acestor părți, începutul căderii și împuținării Crăiei Ixșești, răssipa și pustiitatca și cazacilor, stingerea și țărâi noastre.

Zac. 3. Iară mainte de ce om începe a scrie rădicarea cazacilor cu Hmil, hatmanul lor, asupra leșilor, stăpânilor săi, a pomeni de cazaci, ce neam sintu și dc când sintii supt ceștii nume cozac, cu cale că va hi am socotiții, audzând pre mulți întrebândii dc acestu nume a lor, de unde și de cândii ar hi. Deci mulți au dzis că numele lor, cozac, ar hi de la unii neam cc este peste apa Volghăi; anume cassac, ce acele deșerte povești sintii.

Zac. 4. Sunt cazacii de neamul său ruși, rămășițele de oșterii a cnezilor rusești, pre carii cu îndelungate vremi, supuind craii leșești și cădzând și Chiovul, scaunul Rusii, pre sama leșlortii, ei pe Nipru în gios și pc dc ceia și pc dc iasta parte, trăiia supt ascultarea crailor leșești, slobodzi de vecinătate, în chipul

oștenilor, cu hrana slobodă pe Nipru, ori cu **vânăLoriia la** câmpi, ori cu pascăriia pană la pragurile Niprului, unde are Niprul în trei locuri praguri, așa den hirea locului făcute, de cade apa de pe stânci, ce sintu în fundul apei, la loc mai gios, Care locuri nici un fel de vasu a trece nu poate, fără vasele lor și acele a lor încă cu mare grije trecu și de multe ori pe uscatu trag vasele, pană trecu acele locuri. Și așa trăiia pană în dzilclc lui Avgustu crai.

Zac. 5. Acela craiîi leșăscu vădzându-i oameni cu viață direaptă de oșteni, **i-au** tras și la lefe și le-au făcut și căpetenii cu tocmală și în rândul său să fie volnici a să buluci și a să oști împotriva tătarilor, ca o pază să fie Crăici Leșăști, că dodiia tătarâi marginile țărâi lor și pre arunce. Și de pe sprinteniia lor, fiindu oameni sprinteni și sălbateci, li-au dzis cozacti, adecă capră sălbatecă, sau că îmblândii ci la câmpi după capre sălbatece și în luncile Niprului, le-au venit acestu nume de atunci, de le-au dzis cozacu, adecă căpraș. Care nume și la Ieși, la o samă de oaste, ales steagurilor ce sintu mai sprintene, le dzic steagurile căzăcești și pană astăzi.

Zac. 6. Apoi Ștefan Bator, craiul leșăscu, și mai mare aședzare le-au făcut cazacilor, dându-le și hatman să aibă, cu steag, cu doabe, cu trâmbiță și după voia lor să-și aleagă hatmani. Și le-au pozvolît și i-au întărit să facă și vase de Marea Neagră și să facă cazaci răiestrovi, adică de catastiv, pană 40 000 de oameni, și loc să aibă scaunul său un ostrov la Nipru, în care este o mănăstire marc, cu câteva alte mat mărunte beserici, anume Trăhtămirov. Și acesta este începătura oștilor lor, după ce cădzuse cncdziile rusești, de o sută și 50 de încoace.

Zac. 7. De pe acele vremi multă nevoie făcea cazacii Crâmului și țărâlor turcești, până și Anadolul nu hălâduiia. Sinopul, Trapezonul, cetăți mare le-au luat în câteva rânduri, și alte orașe mai mici și dencolo de Marea Neagră și dencoae, Varna, Misăvriia, Ahilo, pană la Aitos și la Pravadiia pururea

prăda. Și au lovit și pană aproape de Țarigrad, la Eni-Chioi, pre Boazii, pre scursura ceia, cu care sâ scură Marca Neagră în Marca Albă, supt cetatea Țarigradului. Și așa dodiind împărăției Turcești, veniia de la turci ponoslu pentru prădzi ce făcea cazacii în părțile lor. Acele socorindu de la o vreinc leșii, pentru să nu strice pacea cu împărăția Turcului, face cazacilor mare strânsoare, oprindu-i de pre mare, care hrană o deprinsesă ei cu mare dobânde și avuții ce scotea de acolo. Și cu acele avuții zidiia beserici de piatră, mănăstiri, cât o mănăstire la Chiev, căriia dzicu Arhanghelii, stă și până astăzi cu o boltă, cea den mijloc, foarte mare, și toată bolta acoperită cu scânduri de aramă galbănă și poleite scândurile cu aur. Și pentru să-i oprească de tot, să nu îmbie pre mare, au făcut leșii o cetate anume Codacul, la pragul cel dentâiu a Niprului, și ținea acoloa câte 2.000 de nemți pedestrime cu puști, pentru opreala lor, care era foarte cu mare silă cazacilor, ca unor oameni carii altă hrană nu știe, fără oștenia. Și den ceia opreala s-au rădicat în câteva rânduri împotriva leșilor, cu Nalivaico-hatmaul, apoi cu Sulima, mai pre urmă cu Căzima, hatmanii lor, ce tot îi răzsipea hatmanii leșăști. Pană vădzându neticneală cu dânșii, le rădicase și hâtmăniile, să nu hie, și le trimite câte doi domni comisari mai mari, și aceia comisari le făcea giudeță și-i cârmuiia. Și cu vremea și alte volnicii le-au stricat toate, cât nu era cazacul cu nemică volnic.

Zac. 8. Așa s-au tras asuprelele lor până la Viadislavu-crai, în anul... Acela Vladislav, craiul leșesc, precum s-au pomenit și mai sus în capul alii 16, vădzându-se crăiia în vârtute, după atâte izbânde și asupra Moscului, cumu-și era așa că mai fericită Crăiia Leșască și în tărie și în tot binile și bivșuguri nici la unu crai n-au fostu cum au fostu pe atunci. Pentru aceia bine dzice un dascâl:

„Si qui sunt in superiore valetudinis gradu, dum in eodem perrnanere non possunt, cadunt in deterius”, adecă: „Ceia se sintu

în scara văruiții acea mai de sus, neputându a sta tot într-acele stepene, cad foarte la mare slăbiciune". Așa toate împărățiile, cându prea să suie la mare tărie, neavându loc să să mai sus suie, cad și purced îndărâptu, cum vedem și Crăiia Leșască.

Zac. 9. Avându acela crai Vladislav și praxis, adecă știință, ce siintu turcii, cu războiul de la Hotin eu sultan Osmanu, la care războiu fusese singur el cu sine, trimis de tată-său, Jigmontu, craiul leșăscu, îndemnații de papa dc Râmu. și de venețicni, cu mare făgăduință și cu bani gata dc la papa, de anii în anii, pre 12.000 de oaste leafa de la sine și venețienii avându cu turcii începute războaie la Critu, au pus gândul craiul leșăscu numai să înceapă sfada cu turcii. Pentru care treabă și singur împăratul nemțascăi au mărșu, de s-au adunatu la Vratislav, în țara Silezii, care țară împăratului nemțăscu să hotărăște cu leșii, și acoloa, după aședzată voroava cu împăratul, i-au orânduit neamțul 12.000 de oaste nemțească, făcându știre și papa și împăratul pe la toți crai creștinești, cum este craiul leșăscu ales să hie la toată creștinătatea ghegeneral, adecă purtătorii! de oaste împotriva turcului.

Zac. 10. Deci, întâi Hișpanul o sumă de bani i-au orânduit la crăiia lui de la Neapoli, că să rudiia Vladislav cu împăratul nemțăscu și cu craiul Hișpanii, fiindu feciori dentr-o nepoată împăratului nemțăscu. Șfedul iarăși făgăduise 6.000 de oaste, și împăratul moschicescu, 20.000. Acele toate vădzând gata Vladislav, au trimis și la cazaci și au chemat la sine pre unu căzacu bătrân, anume Barabaș, și pre Hmil, care era pre atunce diiac osiilor, cum dzicîi ei, pisar. Dacă au venit Barabaș și cu Hmil la craiul, cu dâșșii au tăinuții cu multe voroave craiul, pentru gățirea lor, pentru Marea Neagră, pentru locuri pe lângă mare. Și au aședzat cu acei amândoi și dintr-acoale toată gățirea, dândii cu uricu lui Barabaș hătmănița pre cazaci, cu steag pre obicei bătrân, și lui Hmil, pisariia de oaste, dându-le și câtăva samă de bani gata, să facă vase și cc ari trebui de aceia cale. Și

așea gâtindii toate craiul, înșălat de domni, carii toți îi făgăduia că or priimi acela sfatii, și oastea nemtască amu sosisă pân spre Liov, iară ascunșii giudețul lui Dumnedzău toate gândurile oamenești le strămută, lipsiia numai săi mul, pre obiceaiul crăiei, să fie cu sfatul tuturoră și pentru eheltuiele și pentru încălecatul leșilor. Deci la săimu au stătut leșii împotriva craiului, întrebându pre crai ce pricini ari avea începăturii de sfadă cu turcii, aducându-î amente primejdiia strămoșului său la Varna, bănuiiidu pre crai că li-au băgații oști streine în țară, fără știrea lor, și cum acele țări streine numai deodată or da agiutor, apoi ari cade sfada numai pre dâșșii. Și să prilejise de murise și hatmanul lor cel vestit. Conępolschii. Și așe împiedecat craiul, cu lucru gata, s-au poftit la Ieși să-i pozvoleaseă, eu cheltuiala lui, cu oaste streină, să margă asupra turcilor. Au strigat cu toții, în gura mare, că cât va trece hotarul, or rădica altu crai. Deci numai ce i-au căutat a să surupa toate nevoințele a craiului și a merge în vântii.

Zac. 11. S-au tras cuvântul în Țara Leșască pân' astădzi, cumii craiul, dacă au vădzutii că-i stau împotriva leșii la acel gândii a lui, în pizma lor au îndemnații pre cazaci să să rădicesă asupra leșilor, cum ș-ari putea a-și cerca lucrul. De față am fostii la Bar, îmblam la școală, la carte, cându au trecut pe la Bar cantelieriul cel marc, anume Osolmschii, om foarte de la inima craiului și mare cap, întorcându-se de la Chicvii, unde s-au făcut a merge la moaștile sfinților ce sântu la chievu pentru boala lui la picioare. Și de la Chiev au îmbiat pe la câteva orașe căzăcești și la întorsu au venit pe la Bar, unde era scaunul hatmanii. Era hatman marc, pre urma lui Conępolschii, Nicolai Potoțchii. Au șed/ut vro trei dzile acolo la ospății, la hatmanul, canțeleariul, și să mira oamenii ce era mai căpetenii cum nu țin minte să vie unii canțelcar să îmbie pen Ucraina. De ieste așea, c-au îmbiat cu aceia treabă, nu știu, iară la ce am fostu. de față scriu.

Zac. 12. (Cazacii, macara că alte oști streine, după ce s-au răsipitu lucrul și gătirea craiului, cineși în țările sale să întorsesă, iară ei tot păziia treaba lor și lucra la vase bărbătește cu banii craiului și să gătiia pre mare. Până oblicindu hatmanul Potoțliii că tot să gătescu cazacii, și supt mâna hatmanilor sintu toate părțile acele, au scris la Barabașu să părăsască acestu lucru, să-și aducă amente patimile lui Pavliucfi și lui Sulima. Deci Barabaș, ca un omu bătrânii, vădzându cartea hatmanului, au lăsat lucrul mai în slabii, socotindu cea de apoi. Iară Hmil tot îndemna bărbătește și pre Barabaș, și pe alți polcovnici, pană au trimis hatmanii leșești Potoțchii și Calinovschii, ce le-au arsu toate vasele, multe amu gătite de apă. Și au începutu a veni de la starostii cei leșești de la margine pâră la hatmani pre Hmil-pisariul.

Zac. 13. Avea Hmil danie de la crai, lângă Ceahrin, unii locii de odaie. Acolea făcându-și și beserecă lângă odaie și adăugându-să oameni den dzi în dzi, s-au făcut slobodzie, anume Subotov, loc de o milă de la Ceahrin, în câmpi, pe apa Tiasmânului. Și starostia Ceahrinului fiindu pre sama lui Conețpolschii Horunjii, feciorului lui Conețpolschii-hatmanul, ispravnicul lui, anume Ceaplinschii, totdeauna pârăia pre Hmil-pisariul la stăpănu-său pentru slobodzia aceia Subotov, dzicându: „Pentru ce să ție un mujicii târguri?” Și așa prilejându-să lui Horunji, stăpănu Ceahrinului, a trece cu oști asupra Orului, unde multu plean au luații de la tătari și au prădatu atunce ce era pe lângă Ori pre nohai, și la întorsul său, au venit la starostia sa în Ceahrin. Și acolea ședzându peste câteva dzile, pre gura ispravnicului său, lui Ceaplinschii, au închis pre Hmil și i-au luat și târgușorul lui, carile mai sus pomenim, Subotov, și l-au dat pre sama lui Ceaplinschii. Și de nu l-ar hi scos un leah den slugile lui Conețpolschii, o slugă bătrână, anume Zațvilihovschii, amu îl pusesă în proașcă, să-l omoară. Ce hălăduindu Hmilu, pentru rugămentea lui

Zațvilihovschii, de moarte, dacă au purces Horunjii, feciorul lui Conețpolschii hatmanul, de Ceahrin în sus, n-au răbdații Hmil, ce au dzis: „Luatu-mi-au (Ceaplinschii Subotovul și tot ce am avut, iară sabia den mână nu mi-au luat”. Și peste puține dzile au lăsat Ceahrinul și s-au dus peste Nipru, în olatul Periaslavului. Acolo oblicndu-l hatmanii leșești, au scris la polcovnicul de Periaslav să-l prindză. Ce fiindu-i polcovnicul de Periaslav priietin, i-au dat cale. Și așa neavându loc nici peste Nipru, au scăpat la cazacii de la praguri, și de acolea, fără nice o zăbavă, s-au dus la (Crâmii, la... hanul Craniului și, la adunarea sa, i-au dzis hanului aceste cuvente:

Zac. 14. „Crăia Leșască câte și ce slujbe are despre noi, nime ca Crâmul nu este martor. (Cu noi leșii s-au lățit crăia, cu noi nu bagă în samă nice o împărăție, în nedejdea noastră mai mulții să rădică asupra împărăției Turcești, și Crâmul să-l ia de la turci cătră crăia lor amu este gata. Iar ce bine au cazacii și ce volnicii de la dâșii? Robii în Crâm au mai bună viață! (Ce-ți adu aminte, luminate bane, slujba noastră, care o am făcut moșului tău, lui Șaan Gbieri-sultan. Nu lepăda de la tine mare izbânde și vestite în toată lumea, nu te lăsa de mare avuție și dobânde, care în puțină vreme pren noi ție-or veni la mână. Nu lăsa să să mai întărească nepriietinul tău și călcătoriul de volniciile noastre, leahul. Au nu vedeți că v-au început a vă călca si pre voi leșii? Câmpii, cât țin între Nipru și între Nistru, ei stăpânescii cu cetele lor. Bugeacul, cu oamenii săi, în toate dzile îl pradă. Conețpolschii Horunjii v-au prădat până în Or în ceste dzile. Aceste toate începături sântu. iată cărțile craiului! Citiți-le ce ne scriu, să lovim Crâmul, să cuprindem marea. Iară de te vei îndoii, hane, și n-oi avea la line credință, feciorul meu la curtea ta zălog oi pune.”

Zac. 15. Multu au stătut hanul îndoit după acesie cuvinte a lui Hmilii și căuta la ce ari ieși solii ca aceia. La Hmil era cărțile crăiești, cele ce didesă cazacilor pre Barabaș și pre dânsul

la Varșeav, supt vremea gătirii asupra curcilor, precum s-au scris mai sus, și le furase de la Barabaș Hmil. Iară tot nu primiiia hanul, ce Togai-bcii, care era pre atuncea beiu la Or, au luat asupra sa lucrul, dzicându hanului: „Dzi că fără știrea ta au fugii niște nohai”. Și așa aședzându cu hanul Hmil toate legăturile, au purces depreună cu Togai-bei, deodată cu oaste ca 7.000 de tătari, însă tot într-ales oșteni.

Zac. 16. Potoțehii, hatmanul leșescu, înțelegându de scăparea lui I Imil la praguri și de mrburări care au început a face între cazaci, până nu s-ari înglota cazacii, să sa lătasă în amestecături, au purces din Baril spre Cercaz pre Nipru și cu al doilea hatman Calinovschii, dzicându acestu cuvântu: „Șevpce până nu ridică capul din iarbă să-l lovești”. Ce aceia iarnă l-au apucat acolo, cât n-au putut trage ostile nici într-o parte, ce i-au căutam a ierna pre Nipru, pren olatele Cercazului și a Caniovului, până în primăvară. Și cât s-au dezvoltat, îndată den 8.000 de oaste ce avea hatmanii leșăști, într-ales au orânduit 3-000, cu fecioru-său, Ștefan Potoțehii. pe uscații, și 1 000 de nemți și 3-000 de cazaci de pen orașele Niprului cu Barabaș, pre apa Niprului în vase asupra pragurilor, să-i strângă pre cazaci de la praguri, să dea pre Hmil, care amu era bulucit cu 8.000 de cazaci de pen ostroave și 7-000 de tătari cu Togai-bei.

Zac. 17. Vădzându Hmil cu Togai-bei că vine Ștefan Potoțehii în puțină oaste asupra lor, au sfătuit întâi pre acei de pe uscat să-i lovască, și așa au iăcut. La unii loc cc să chiamă Joha-Voda au dat războiul leșilor, carii fiind ii în număr cu multu mai puțini și în locuri depărtate, în câmpii, de la temeiul său și lătarai cu călării, iară cazacii cu pedestriia den sinețe impresiirându-i, au slăbii în loc leșii, și să să apere de năvala lor, s-au pedestrit toată oastea. Iară puțin loc au ținut, de mulțimea care era cu cinci părți mai mulți decât dâșii. Toată aceia oaste leșască și singur Ștefan Potoțehii, Sapiha, Balaban,

ce era capete, s-au topiții acolo pre câmpii. Ștefan Potoțehii, răniții, au murit în războiu. Sapiha și Balaban au eădzutu la robia tătarilor.

Zac. 18. Hatmanii leșăști, audzindii de nevoia celor 3.000 dc oaste ale sale, ales Potoțehii, avându de fecior grije, au purcesii într-agiutor cu cele 5.000 dc oameni ce le mai rămăsese. Ce a doa dzi după ce au ieșit la câmpii, i-au tâmpinat veste de oameni den războiu scăpați de răsșipa oștii sale și dc perirea în război lui Ștefan Potoțehii. Și înțelegându și de puterea lui Hmil, la carele curca dc pe la toate ostroavele cazacii, ca la Mesia jidovii, și să adăogea și tătarii, au sfătuit să să întoarcă înapoi. Ce Hmil știindu și dc puterea hatmanilor slabă și îndrăzneții după izbânda dentâiu, în loc au purces în urma oștii leșăști, și la unu orașu, anume Corsun, agîungându si pre hatmani, au sărit toate orașele căzăcești, unii adăogându-se la Hmil, alții țiiiidu trecătorile și săpându drumurile pe la strâmtori, au venit și aceia oasie a hatmanilor la primejdii, den care puțini leși au scăpatu. Hatmanii amândoi au cădzut la robii, Sinavschii și alte toate capete. Gloata, câtă n-au cădzut pre mâna tătarilor, au perit de țărănime.

Zac. 19. Iară oastea ce era trimasă pre apa Niprului, dacă au înțeles de perirea oștii de pe uscat cu Ștefan Potoțehii, s-au burzuluiții pe bietul Barabaș, capul lor, vrându să ție credința sa, că era cazacă bătrân și vestit Barabaști. Și de mirat, și nemții cu cazacii au viclenim, însă era nemții aceia numai cu nume de nemți, iară toți den cazaci era făcuți. Au legai o piatră la grumadzii lui Barabaș și l-au aruncat în Nipru, și câte capete mai era nemțești, cu dânsul. Și după aceia faptă, s-au dus toți și s-au închinat la Hmil.

Zac. 20. Să scrie de aemu leșii ce pojar au purces dentr-aceasta scânteie în multe părți de lume, ce vărsare de singe, ce pustiitate țărilor, ce surupare și slăbiciune puterii

Crăiei Leșești, ce risipă a mare și nedobândite cetăți, ce robii și plean de creștini, în mâniile păgâniești. Noi să ne întorcem la ale noastre. Și de așa avea la cineva pentru acesta lucru vreo hulă, că letopisețul acesta mai mulții de lucruri streine pomenește decât de loc, de țară, făcut-am acestu cursu, pentru să să dezlege mai bine lucrurile țării, care la ce vreme s-au prilejit. Și aceia să știe, că această țară, fiindu mai mică, nice un lucru sângură den sine, fără adunare și amestec cu alte țări, n-au făcut.

Zac. 21. S-au cutremurații toate țările acestea prin pregiur de năprasnica turburarea Crăiei Leșești. Însă țara cu nărocul, cu cârma și vâlfa vestitei domniei lui Vasilie-vodă, câțva ani și după ce să rădicase Hmil au stătuții neclătită de nimea, până la anul... într-acești an începătorii! spre mare scădere țării, întorcându-să tătarăi den Țara Leșască cu plean, bugegenii și o samă de crâmeni au lovit la întorsul său pre țară și ca o oaste ce trecea, nu poate hi să nu și strice ceva. Au venit prutenii și de pe alte văi pe lângă Prut cu jalobă la Vasilie-vodă, jeluindu că-i pradă tătarăi și le strică pâinile. Și într-una de zile, prilejindu-se Vasilie-vodă vesel la masă și viindu jalobă iară pre tătari că strică țara, cum au fostu la masă vesel, au chemat îndată căpitanii, dându-le poruncă să porceadă într-acea dată cu toți slujitorii, și din slugi boierești, și din târgu, cineși ari vrea în dobândă să lovască pre tătari. Au făcuții îndată porunca căpitanii și neamul den hirea sa a moldovenilor lacomi la dobândă, care cumu au putut și den oraș a dobândi cal, fiindu orașul plin de toată sama de oameni pre atunci și den slugi boierești mulțime și au mărșii depreună cu slujitorii, de au lovit pre tătari fără veste, negândindu tătarăi de una ca aceia.

Zac. 22. Era descălecată orda cu temeiul la un satu, anume Brătulenii, la Răzina, încărcăți tătarăi de robi și de plean den Țara Leșască. Ne fiindu gata, au intratu ai noștri îndată într-înșii cu săbiile. Perit-au mulți tătari, și le-au luat ai noștri

și pleanul și robii, carii numai cu fuga au putut a hălădui dentr-aceia feredeu spre Bugeag, ce și pe cale, în multe locuri, le-au ținuuți calea ai noștri pe la Lăpusna.

Zac. 23. Multu au stătuț boierii, carii să prilejise la aceia masă, mai vârtos Catargiul, să nu se facă cu graba acel lucru și din socoteala de la masă. Iară ce este să nu treacă, cu anevoie să mută cu sfatul. Tătarăi, dacă au scăpatu la Bugeag, îndată pre câteva capele au făcut știre la hanul cu mare jalobă, cum i-au loviții moldovenii fără veste, trecându ei spre locurile lor, fără nici o stricăciune țării, și le-au luat atâta plean și atâtea robi. S-au împlut îndată și hanul, și toate capetele a Crâmului de vrăjmășie, fiindii și simeți pre acele vremi din izbândile asupra leșilor. Îndată au trimis știre la împărăție pre Vasilie-vodă și pre toată țara cu pără că este haină. Si turcilorii la mare socoteală și prepus era domniile cestor țări, așa de tare și de temeinice; ce îndată au pozvolitii hanului să hie volnicia a prăda țara Moldovei pentru fapta aceia.

Zac. 24. Vasilie-vodă, după aceia faptă, să păziia foarte cu grije și la împărăție, și la curtea hanului. Ce de îmbe curțile i-au venitu înșălăciune, ales de la Sefer Cazi-aga, veziriulii hanului. Așa îl așezase pre Vasilie-vodă pre cărți cu cuvinte blânde, cât să părea că nici în gândii n-arc hanul, nici alte capetele a lor pentru aceia patimă a tătarilor ce petrecusă aicea în țară. Iară vrăjmășia acoperită mai multu rău aduce.

Zac. 25- în anul 7158 [1650] sfătuindii Crâmul să răscumpere paguba făcută de Vasilie-vodă ordelor lorii la Brătuleni și să curmedze și simeții până în câtă era în Vasilie-vodă, au porniui pre galga-soltan cu oști, cu acela glas că merge să lovască Țara Moschicească. Și hanul didă știre și la Hmil singur, să fie gata, să porceadă asupra lui Vasilie-vodă. Și cât au sosit soltanul, amu mainte Hmil cu ostile gata era, anume spre părțile Moscului. Au porces îmbe ostile cu mare taina spre Nistru. Sosindii, îndată au împărții oastea,

o samă de la Soroca, drept spre părțile Sucevei, altă samă spre Orhei și Lăpușna, pân-în Prut, oastea tătarască cu cazaci amestecată. Nespusă pradă aceasta este țărâ și de prada de la Ion-vodă cu puțin mai mica (alegândii de aceste cumplite vremi de aemu, cu care toate primejdiile acestui pământii covârșite suntu).

Zac. 26. Nu știa nemică Vasilie-vodă, sădându la divan, una după alta veste viindu. cum pradă tătarâi țara. Au vădzut la ce au ieșii sfatul de la masă și în deșertii procirindu cărțile lui Sefer Cazi-aga, în nedejdea cărora cărți să lăsasă Vasilie-vodă.

Zac. 27. Drâmba aceia de oști. care era orânduită spre Suceavă, au cuprinșii cât ține Soroca și ținutul leșilor, pană în târgu, în Iași, Hotinul, Dorohoiul, Hârlăul, Cernăuții, pană în cetatea Sucevei temeiul, iară aripile pană în munte agiungându. Cetatea Sucevei apucase Gavrilaş-logofătul și câtva boieri de la țară de să închisesă acolo; au dat cazacilor și tătarâlor o sumă de bani. Iară denafară, la țară, au aflații țara toată pre acasă, cu dobitocii, cu herghelii, de care era pre atunci plină țara. Plean, robi au luat fără număr multe, și casc de boieri au robiții. Atunce au luat pre giupâneasa lui Miron Ciogolii-stolnicul cu o cucoană a lui, care n-au mai ieșil den robie în veci, și au peritu și Murguleții Șteran la Cernăuți, pementeau vestit între curte. Satele, orașele, toate ardzându și prădându, cu aceia vrâjmășiic era tătarâi asupra țărâi.

Zac. 28. Iară ceialaltă drambă de oști au lovit Orheiul și Lăpușna și Fâlcii pân-în Prut. Atuncea au robii casa Sturdzit-jicniceriii, carele apoi au cădzut și vistiernic mare, și multe case întemeiate le-au dus în robie. Iară Codrului Chigheciuhii la Fâlcii foarte puțină pagubă au făcut tătarâi atuncea, că îndată au năzuiții la codrișorul lor, ce au ei acolo, anume Chigheciul, pădure nu așa înaltă în copaci, că copacii foarte puțini suntu, cum este deasă și râpoasă și de spini mai

multu decât de aliti lemnu, crescută. Si s-au apărat ehigecenii de nu le-au putut strica nemică tătarâi.

Zac. 29. Galga-soltan singur cu coșurile și Hmil-hatmanul cu tabăra, de la Soroca dîcpru au **Lras** la Tuțora, unde soltanul cu coșurile tătarâști au descălecat, iară Hmilti cu tabăra căzăccască au stătut pre Vladnic.

Zac. 30. Vasilie-vodă vădându-se la grije ca aceia si spaimă, că luasă tătarâi pân' supt târgu hergheliile, și a slujitorilor cai le-au apucații, au pornitu pre doamna depreună cu casele boierilor pen frânturile codrilor, pe la Căpotcști, spre Cetatea Neamțului. Iar și singur n-au ținut multe dzile scaunul, ce s-au mutații din Iași în nește poieni a codrului, ce-i dzicii Codrii-Căpoteștilor, și s-au așădzat acolo în codru cu curtea, lăsindu puținei darabani de apărarea curții, carii, dacă au vădzut mulțimea de tătari, den ceas în ceas adăogându-se și cu cazaci amestecați, au lăsatu cu noaptea curtea pustie. Si au arsu atuncea tot orașul. Unde și unde au rămas câte o dugheniță. Curtea cea domnească, casele boierilor și tot orașul într-o mică de ceas cenușe au stătuții, iară mănăstirea au hălăduit, că n-au vrut cazacii să dodlească, den porunca lui Hmil-hatmanul, și tătarâi n-au pututu, că era și oameni cu sinețe închiși pren mănăstiri. Numai la mănăstirea a Trei Sfcitclii oamenii ce-au fostu închiși acolo au avut primejdie, că, ardzându târgul din para focului s-au aprinșii și mănăstirea. Deci au căutații o samă de oameni, de arșiță și de groaza focului, a ieși pre o porțiță ce este în zid, spre hăleșteulii orașului, și acolo au luat pre mulți oameni în robie tătarâi, și mulți oameni s-au și înecații în liălășteu de groaza robiei.

Zac. 31. Au oblicit sultanul și Hmil-hatmanul de fuga lui Vasilie-vodă și au trimis soltanul un mârzacii la Vasilie-vodă, întrebândii-l că ce au fugit din scaun. (De șagă lucru este întrebare ca aceasta pre o vreme ca aceia?) Deci Vasilie-vodă, dăruindu bine pre tatarul, au trimis de la sine boieri la soltanul,

pre Ghica, vornicul de Țara-de-Gios, iară la Hmilu pre Ciogolea, spătariul cel marc, și au tocmirii lucrul cu soltanul, cu daruri și nu cu puțină cheltuială. Și de atuncea au legat Vasilie-vodă hani ce sâ dau soltanilor den anu în anfi și cabanhă și câie... pungi de bani. Iară lui Hmil-hatmanul mainte încă de aceasta vreme înirase în gândii cuscriu cu Vasilie-vodă, și pomenindii și înainte pren Ciogolești cu soliile pentru fata lui Vasilie-vodă, Roxanda, numai ce au căutații lui Vasilie-vodă a aședza și logodna *fetii* sale, Roxandel, după Timușu, feciorul hatmanului Hmil, și cu câteva daruri și lui.

Zac. 32. In... dzile au purces și soltanul, și Hmil de la Țuțora spre locurile sale, iară țara au rămas prădată și pen multe locuri pustie, schimbată den fericiia acea dentâiu. Au ieșiții și Vasilie-vodă den codru în scaun. S-au prilejit atuncea în bejenii acele și moartea lui Toderășco-logofătul. Făcut-au Vasilie-vodă câtăva jalobă la împărăție pre tătari, pentru stricăciunea țării, ce nice un folos n-au făcut. Darabanii la aceia lugă a lui Vasilie-vodă den scaun era gata să jecuiască carăle cele domnești, ce, după ce s-au aședzat Vasilie-vodă în scaun, s-au făcut a le face căutare încinsu cu sabie și nemții ce avea, den poruncă, gata cu sinetele pline. Întâi le-au luat darabanilor armele, apoi pre toți, cu capetele lor depreună, i-au închis, pre unii pen temniță, pre alții i-au trimis la ocnași cu alte pedepse i-au certatu. Și de atuncea țara au purcesși tot spre rău, den anii în anii, pană astăzi.

Zac. 33. Nu cu o certare numai ceartă dircaptă mâniia lui Dumnedzău, dacă să pornește spre vreo țară, ce după ieșitul tătarilor au lovit mare umorii în oameni, și aice în oraș, și pen țara toată.

Zac. 34. Ia anul, Hmil-hatmanul cu mare mulțime de oști căzăcești și singur hanul, pană cu 70.000 de tătari, strânse oaste și de pe la cehicji și de la toată Dobrogea, au purces asupra craiului leșescu, căroro oști craiul leșescu Cazimir le-au ieșit

înainte la un târgșor, anume Berestecico, cale de a treia dzi de la Camenită în sus, cu 40.000 de oaste leșască, în care oaste m-am prilejuit și eu.

Zac. 35- Nu era toate vocvodziile sosite, nice I iria, că Litva avea de cazacii de peste Nipru marc dodeiala. Și au ieșit craiul leșescu cu acela războiu biruitoriu și asupra tătarilor, și asupra cazacilor, cât au căinat hanului a lua fuga, și lui Hmil-hatmanul a-și lăsa tabăra cu toată oastea. De care izbândă a leșilor, dacă au înțeleș Vasilie-vodă den Ionășcuță, pârcălabul de Hotiuu, l-au îmbrăcații cu haină cu soboli, avândii nedejdea că cu aceia izbândă a leșilor va hălădui de cuscria lui Hmil.

Zac. 36. Iară nu s-au tăiații cu atâta răutățile Țării Leșești, că apoi, Ia anul după izbânda de Ia Berestecico, așea au perit de rău oasiea leșască de cazaci și de tătari, lăsați leșii în nedejdea păcii ce să făcusă la Bcla Țercov, cât nici hatman, nici un cap, nici un sufletii oi dzice, de 8.000 de oaste pedeastră ce era n-au hălăduit. Și den oastea călărcață, ce era pană la 12.000 de oameni foarte puțini de cei de gios, încă de or hi scăpat cineva, încungiurați de toate părțile de tătari. Iară ce era frunte, tot supt sabie au mârșii, că așea aședzase Hmil cu sultanii, cum la cela războiu un rob sâ nu ia tatarâi, ce tot supt sabie să puie, să sâ mai împuținedze oamenii de oaste den Țara Leșască. Și acolo au perit si singur hatmanul Calinovschii si cu feciorul lui, carele îl avea numai acela.

Zac. 37. Și într-acesta anii au căutații a face lui Vasilie-vodă și veselii fiei sale, Roxandei, după Timuș, feciorul lui Hmil, hatmanul căzăcescîi, în anul...

Zac. 38. Mare netocmală în depotriva caselor și a hirelor! Aceasta parte era o domnie de 18 ai și împărăției cu bivșug si cu cinste sâmânătoare, iară ceelahă parte de doi ani ieșită den țărănie. Rușcile cu „Lado, lado”, pen toate unghiurile, ginirile singur fața numai de om, iară toată hirea de hiară.

Ziic. 39. Însă câte trebuia la o nuntă domnească, nemică n-au lipsit. Și după câteva săptămâni ce au ședzut Timus aicea în Iași cu assaulii, polcovnicii și atainauii săi și nepoții lui Vasilie-vodă, feciorii lui Gavril-hatmanul și lui Gheorghie-liatmanul și den feciori de boieri de iară, Nicolai Buhuș și Ion Prăjescul, acolo iu Ceahrin pentru Timus zelog, au purces cu doamna-și la Ceahrinu. Iară Vasilie-vodă au rămas îndată la prepusuri la turci, pentru urât numele cazacilor la dâșșii și la megiiși îndată la zarve, ales la Matci-vodă, nepriierinul vechiu, care siindu-se de unirea lui Vasilie-vodă cu cazacii și la turci amesteca domniia lui Vasilie-vodă și cu Racoții îndată au stătut în sfaturi. (Că amândurora era învrăjbim Vasilie-vodă, și amândoi sâ sita de aceia unire, ales cându audziia solii ca acele Racoții de la Vasilie-vodă, cum î-au trimis pre Ștefan Gheorghie-logoiâni într-un rândii, poruncindu-i sâ șadzâ mâlcom Racoții, câ-l va face de va vărsa niști galbeni tătarâlor, și la ce va sosi el va vede. Și sâ prilejisă și solul, unul ca acela care, neavându cuconi, de atunce-și luasă gândul pre domniie și mai multe adăogea spre vrajbă și în socul trebilor stâpânu-său, în solii au aședzarfi treaba sa spre domnie și la Racoții, și la Matei-vodă.

Zac. 40. Precum munții cei înalți și malurile cele înalte, cându sâ năruiescu de vreo parte, pre cât sintu mai înalți, pre atâta si durat faci! mai marc, cându sâ pornescu și copacii cei înalți, mai mare sunetî fac, cându sâ oboară, așa și casele cele înalte și întemeiate eu îndelungate vremi cu mare răzspâ purcegu la cădere cândii cad. într-aceia chip și casa lui Vasilie-vodă, de atâtea ai întemeiată, cu mare cădere și răzspâ și apoi și la deplină stângere au purces de atuncea.

Zac. 41. Ștefan Gheorghie-logofătul, care era logofăt marc la Vasilie-vodă, după moartea lui Toderașco-logofătul, știindu Vasilie-vodă pre tată-său, Dumitrașco-logofătul, la atâte domnii boierii vestim, cu ocine întemeiate, care nici o casă

aicea în țară moșii ca acele, ocine, sate, curți n-au avut. După ce ș-au gătit lucrurile spre domniie, precum s-au pomenit mai sus, la Racoții și la Matei-vodă, au legau! voroava și cu o samă de boieri în țară, cu Ciogoleștii anume și cu Ștefan-sărdariul, cuprindzându-i cu giurâmântu să șie taina. Au ales cu sfatul lor numai sâ aducă oști ungurești și muntenești asupra lui Vasilie-vodă.

Zac. 42. Sunase amu den la câtva la urechile lui Vasilie-vodă acestea, și întâiti de la un turcii la Focșcani și de la munteni încă au scris, ce n-au credzut Vasilie-vodă.

Zac. 43- Spună istoriile de Piră, împăratul epiroților, că fiindu într-un războiu la țara Italiei împotriva râmlenilor, îmblândă Pyru-împăratul în fruntea oștilor sale, tocundu-și oastea și mutându-sc și într-o aripă, și într-aha, unul den copiei lui ce-l păziia s-au apropiat și i-au dzis: „Sâ iei aminte, împărate, cel râmlcan pre un cal negru. Den toți alți oșteni, alta nemică nu păzește, numai ș-au pus pre împărătiia-ta ochii, ori încătro te întorci, citi tot aceia păzește și cearcă, cândii și cându sâ vie asupia-ți cu sulița gata". Au răspunsii Piru copilului: „Cu anevoie este hie căruia a să teri de ce ieste sâ hie". Așa sâ poate dzice și de Vasilie-vodă, domnii cu paza în toate părțile și pe la toate porți, nu s-au putut feri, ce-i era să-i vie asupra și mai ales de primejdiia den casă foarte cu anevoie a să feri hie căruia.

Zac. 44. Măcară că intrase la un sfat ca acela și Ciogoleștii, și Ștefan-sărdariul, iară șagă le părea a sfătui niști lucruri ca acele, ce șidea uități, gândindu că nu va naște nemică dentr-acelea sfaturi. Iară Ștefan Gheorghie-logofătul, vădzându ce soții au dobândiți! la acela sfat, aștepta den dzi în dzi sâ sâ vadească sfatul lor despre Ciogolea-spătariul la beție, că la câteva mese, barii, mai vădiin lucrul. Ce nime nu lua aminte un lucru care în gândii nu încape. Deci au păzit singur Ștefan Gheorghie-logofătul treaba care o luase și însemnase dzua

oștilor ungurești și muntenești să iasă în țară tocma în serbătorile Paștilor.

Zac. 45- își trimisese Ștefan Gheorghie-logofătul giupâneasa la țară, în pilda că o trimite pentru trebile casei. Iară sânгур, tocma în dzua cândii cânta beserică canonul sfântului Andrei de la Crini, la 8 ceasuri de noapte, gătindu-se Vasilie-vodă de beserică, încă nime nu venise den boieri la curte, au mânecat să-și ia dzua bună, dându-i știre de acasă că-i ieste giupâneasa spre moarte, cu hârtiie scornită. Și întrebândii Vasilie-vodă de postelnici cine din boieri este afară, au spus postelnicii că ieste logofătul cel marc, dvorește să-și ia dzua bună, că i-au venit veste de boală foarte grea giupânesâf Să hie dzis Vasilie-vodă: „Ce omu fără cale, logofătul! Știindu-și giupâneasa boleacă, și nu o ține aicea cu sine!” Și i-au dzis să între, să-și ia dzua bună. Au intrat Ștefan Gheorghie-logofătul cu fața scornită de mare mâhniciunc și ș-au luat voie să margă spre case-și. Spun să hie dzis Vasilic-vodă: „Să afle lucrul pre voia sa”. Neștiutoriii gândul omului spre ce menește! îndată, fără nemică zăbavă, ca cela cu grije, și nu cu hie ce grije, au purces îndată de olac, și într-același dzi au sosit la Bogdana, la satul său supt munți. Șt amu era și oastea ungurească toată, cu Chimini Ianăș pe poțici, și oastea muntenească ia Râbna, cu Diicul-spătariu!

Zac. 46. Spun de Vasilie-vodă că den beserică l-au iovii gânduri de purcesul logofătului, așea, fără nădejde. Și așea-și de a doa dzi după purcesul lui, au începui a vedere a suna glas de unguri și de munteni. I, a care sunet vădzându-să Ciogoleștii cuprinși și lăsați de logofătul, cu care își știia voroava, au stătut la grije ca aceia, cât pri pășitui lor și pre căutătură, cine le-ar hi luat sama le-ar hi cunoscut îndată vina. Ce mirându-sc cum or face să fugă, să-și lase casele, carii era cu totul aicea în Iași, greu și a doa moarte este și dzilcic lor fârșite, poate hi, cum să dzice, s-au apucat de altă îndireptătură, scriindu un răvaș Ciogolca-spătariu la Vasilic-vodă într-acesta chip:

Zac. 47. „Milostive doamne. Eu, unul den slujitorii cei streini, mâncândti pânea și sarea mării-tale dentr-atâtea ai, ferindu-mă de osândă, să nu-mi vie asupra, pentru pâinea și sarea mării-talc, îți făcu știre pentru Ștefan, logofătul cel mare, că-ți este adevărat hielcan și s-au agiunsu cu Racoții și cu domnul muntencescu și sintii gata ostile, și a lui Racoții, și a lui Matei-vodă, să vie asupra mării-talc. De care lucru adevărat, adevărat să credzî mării-ta că nu este într-altii chip.”

Zac. 48. Și dacă au scris răvașul într-acesta chip Ciogolea-spătariu, au chemat la sine pre egumenul de Aron-vodă, anume Ioasafu, care era pre acele vremi pe la toți boierii duhovnic, și cu ispovedanie giurândii pre egumenul, să nu-l vâdească cine este și întâi să arate răvașul la lordache-visternicul, apoi la domnie, l-au legat cu mare giurământii așe să facă. Mirându-să călugărul de unu lucru ca acela, au mârșii cu răvașul la Iordachie-visternicul, care, dacă l-au înțeleș și știindii că s-au sunat acestea și dinir-alie părți, îndată au stătut la mare voie rea, ca un omii întreg ce era la toată hirea. S-au lepădat îndată de răvaș și au dzis egumenului numai să margă, să dea el răvașul la domniie. Au mârșii călugărul cu acela răvaș și l-au dat la Vasilie-vodă și îndată ce l-au înțales, s-au simțitii cuprinșii de primejdii și au stătut, cu mare strânsoare asupra călugărului, să spuie de la cine au ieșit acela răvaș. Au stătut călugărul dentâiu foarte tare, priimindu și moartea, iară a vâdi nu poate, că era dat cu taină de ispovedanie răvașul. Și dacă s-au strânsu boierii la sfat și arăiându călugărului și munca Vasilic-vodă, ca pentru un lucru ca acela, ce să atingea de domniie și de atâtea case, deci luându-și egumenul și de la vlădica Varlaam, care era mitropolit pe atunce, dezlegare, au spus călugărul, anume cine i-au dat răvașul. Și îndată chemându Vasilic-vodă pre Ciogolea-spătariu i-au spus toaie de-amânuntul și cum ieste și Ștefan-sărdariu l tot într-aceia sfat.

Zac. 49. Cu puține cuvinte i-au muștră Vasilie-vodă pe amândoi Ciogoleștii, ce ei amândoi să apără tare, că i-au fostu tot cu credință și n-au priimit acestea și de i-ari trimite unul măcară dentru dânșii, să aducă de grumadzi pre Ștefan Gheorghie-logofătul. Sâ hie dzis Vasilie-vodă: „în zedaru această slujbă aemu; să-mi hie spus acestea până era în Iași logofătul". Deci pre Ciogolești i-au pus la închisoare, iară în urma logofătului Ștefan au răpedzit întâi pre Sculi, apoi pre lacomi, ce era vătav de aprodzi, și pre Alexandru Costin, cu carte la dânsul, să vie cum mai de sirgu la curte, pentru mare trebi ce au nemerit de la împărăție. Însă la mai mare grije au stătut Vasilie-vodă de serdariul, fiindu atâtea oști pre aceia vreme și marginea toată pre sama lui. Ce îndată au scris cărți și la serdariul Ștefan, să vie cum mai de sirgu la curte.

Zac. 50. Să prilejise mainte de aceste începături o treabă de care învățase Vasilie-vodă pre serdariul, să gătedze niște steaguri de slujitori, să hie gata și, cându i-ari da știre, să puceadă cu o samă de oameni la câmpi, peste Nistru, că-și deschisese calc neguțitorii grecii carii îmbla la Moscu pentru soboli, pre la Ighinea, pentru greul vămii, și face scădere vămii aice în țară. Ce puseă gândii Vasilie-vodă să-i sparie de pe acela drum peste câmpi. Cu prilejul acei trebi, scriindti Vasilie-vodă la serdariul să vie cum mai de sirgu la curte și poniîndi cărțile, dederă știre că, iată, și serdariul au sosii la curte. Spun că după ce s-au apropiat de orașu Ștefan-serdariul și l-au tumpinat o slugă a lui, i-au spus de toate ce să sună în târg și la curte, și cum au purces logofătul cel mare den Iași, și multe amestecături simii și cuvinte de unguri. Să hie stătut mulții în gânduri serdariul: întra-va în târgii, au întoarce-să-va înapoi? Și-i dzieca o slugă a lui: „întoarce-te, giupâne, că nice la unii bine nu mergi". Iară osinda trage la plată, au biruitu gândul să între în târgii, și îndată cum au sosit la gazdă, nemică nu zăbovindu, au mărșii la curte.

Zac. 51. Vasilie-vodă, cum au înțeles de serdariul c-au venit la curte, nu s-au încredzui deodată, ce în dooă-trei rânduri au trimis să vadză, adevărat au sosit? Ce, dacă au știu că este în divan adevărat, îndată au ieșit în spătărie și l-au chematu la sine, la adunare. Și i-au foștii spus Vasilie-vodă cum au fostu scris și cărți, să vie pentru treaba aceia, care s-au pomenit mai sus, ce mai bine este c-au venit.

Zac. 52. L-au întrebații după aceste și de lucrurile ce să vădescu despre unguri, cu amestecăturile lui Ștefan Gheorghie-logofătul, știe ceva, au ba? Tare s-au apucat serdariul că nu știe nemică, cu mare giurământuri. Și cum să hie e! amesiecu la unile ca acelea, spre răul stăpânului său, dzicându cu glas: „Cine au foștii, doamne, mai credzut la măriia-ta și cinstit ca mine? Și m-ai scos den obiele, și den sărac m-ai îmbogățit". I-au dzis Vasilie-vodă: „Așea știu și eu". Și i-au dzis să margă, să grăiască cu Ciogolea, să audze ce spune Ciogolea-spătariul.

Zac. 53. Cum au întrat serdariul în visterie și-au văd/ut pază de siimeni, s-au spăimântat, știutoare de vina sa hirea, și îndată au început a-i spune toate de față Ciogolea-spătariul. Să apără sârdan'ul de toate acelea, ce, ca un vinovat într-acele sfaturi, să apără slabu. Deci au cunoscut Vasilie-vodă tot lucrul, iară n-au vrut să-î omoară îndată, așteptându ce s-ari mai înoi despre Totrușii, unde au mărșii logofătul. Ce, nepestiiă vreme, sosi den fugă și Alexandru Costin, dându știre de perirea lui lacomi, vătavul de aprodzi, de străjile ungurești și de oști ungurești trecute în țară. Atuncea au vădzut Vasilie-vodă asupra sa toată cumpăna, care îi veniia asupra, nefindti gata de nemică la o primejdiic de sărgii ca aceia.

Zac. 54. Iacomii, vătavul de aprodzi, dacă au sosit la Roman, n-au mărșii pre caii sei, care avea și buni, și de agiunsu, ce și-au lăsatu caii săi la Roman, la hrană, și-au luat cai de olacu, ca un orn deșteptatu tot în bine și ce poate primejdiia

neștfuture. Și i-au dzis Alexandru Costin sâ nu-și lase caii de lângă sine, ce n-au vrut să asculte prietenescu sfat, ce au purces pre cai proști. Și la liacău îndată s-au (umpinat cu străjile ungurești, care străji, cât i-au zerit, i-au luat în goană și îndată l-au agiunsu, și așe-și, în goană, l-au omorât den pistoale. Iară Alexandru Costin și cine au foștii pre cai mai buni au scăpații de perire.

Zac. 55- Amu ajungea fruntea oștilor ungurești la Konianu, și de la Hocșcani au dat știre de Diicul-spătariul, cum au trecut și el cu ostile muntenești Focșeanii. Și atuncea au dat pre amândoi Ciogoleștii, și pre Ștefan-scrdariul pre sama sitmenii, de i-au omorât noaptea înaintea jicniții ce ieste în curtea iuluntru. Adusese și pre Mogâldea, fiindu-i unchiți lui Ștefan Gheorghe-logofătul, ce nu l-au omorât, ce l-au luat la puști pună la Hotin cu sine.

Zac. 56. Mulții au stătut boierii, mai vârtos Iordachie, vistiernicul cel mare pic acele vremi, să nu piaic Ciogoleștii și Ștefan-serdariul, ce temându-să Vasilie-vodă, după apropiatul oștilor ungurești, sâ nu facă și ei vreo -arvâ în curte, i-au omorât. Eram pururea în casă eu la Iordachie-visternicu! și adormisă foarte cu greu Iordachie-visternicul de mare scârbă ce avea, cândii, pre amiază-noapte, au dat știre de la curte de perirea Ciogoleștilor și a serdariului. Și dacă l-am deșteptai, îndată au dzis: „Au perit-au cei boieri?” Și dacă i-am spus că au peritu, au suspinat greu, dzicându: „Ah! Ce s-au făcut!”

Zac. 57- Sa mira Vasilie-vodă, încotro va nă/oi? La turci sâ temea de pâra țărâi și tie lunicoase hirea turcilor și cu grije. Ia cazaci iarăși 5ă feriia, să nu-și mai strice numele de la turci. Iară a sta împotriva oștilor ce-i venita asupra nu era cum, neavându nici oaste gata și țara toata cu ură și gata la lucrul nou, că Orheiui, ce era capete, era tot de-a lui Ștefan-logofătul. Ce-au alesii cu sfatul să năzuiască la cetatea Hoiinului, răpedzându îndată la cuscru-său, la Hmil-hatmanul, dându-i

știre de toate aceste începături pre Stamatic Iladâmbul, postelnicul cel mare.

Zac. 58. La Cetatea Neamțului era toată inima avuței lui Vasilie-vodă, deci acolea au răpedzit Vasilie-vodă pre Ștefan-Ștefan-păharnicul, nepotul său, să apuce avuția, și, ori că n-au știut Ștefan Gheorghe-logofătul de avuția aceia în Cetatea Neamțului, ori au stătut după lucruri care începuse și n-au socotit aceia bani, iară era mai aproape de dânsul decât de Vasilie-vodă aceia avuțic.

Zac. 59. Amu era ostile ungurești cu Cfumini Ianăș, hatmanul lui Racoșii, și cu Ștefan Gheorghe-logofătul la Roman, cândti și Vasilie-vodă, sculându-se cu toată casa și curtea și cu boierii de curte, au purces den Iași spre Hotin. Atuncea, ce slujbă am făcut lui Iordachie-visternicul pre multe cuvinte nu lungescu. Iară inima agonesitei lui am trecut la Cameniță și-l-o am dat la un prietln a tătâne-mieu, anume Mihai-stegariul, și deplin acele toate au venit apoi la mâna lui Iordachie-visternicul.

Zac. 60. Solul pre carele trimisese Vasilie-vodă la Hmil-hatmanul, precum s-au pomenit, pre Hadâmbul-postelnicul, ori că l-au împiedecat logofătul Ștefan, părcălabul de Soroca pre acele vremi, ori den blăstâmată și lipsită hirca hadâmbului, s-au întorsu înapoi. Și aflându pre Vasilie-vodă amu în calea Hotinului, au pârât la Vasilie-vodă pre părcălabul Ștefan de viclean. Deci i-au căutat a trimite de izuoavă pre alții de la Hotin, iară la hatmanul Hmil. Și au trimis cu al doilea rându pe Grigorie-comisul și pre nepotu-său, Ștefan-Ștefan-păharnicul, și pre Nicolai Buhuș-jitniceriu, și lor au dat și pentru Ștefan, părcălabul de Soroca, învățătură, să-l prindză și să-l trimață legat de la Soroca la Hotin, și așe au făcut. Ei singuri au trecut Nistrul la Hmil-hatmanul, iară pre părcălabul Ștefan l-au dat pre sama a unora den Hânțești, carii să ținea lângă Ștefan-Ștefan-păharnicul, să-l ducă la Vasilie-vodă. Ce pentru

lăcomia sa, aducătorii, sâ hie a lor ce luasă și ce mai era pe lângă dânsul, l-au omorâr pre cale.

Zac. 61. Omu de mirații la întregiia lui de sfaturi și de înțelepciune, cât pre acele vremi de-abia de era pememean de potriua lui, cu carile și Vasilie-vodă sângur, deosebi de boieri, făcea staturi și cu multe ceasuri voroava, așa era de deplin la hirc. Iară la statul trupului său era gârbov, ghiebosu, și la cap cucuiatu, cât puteai dzice că este adevărații Essopti la chipu.

Zac. 62. Dacă sosi Vasilie-vodă la Hotin, s-au așădzat cu tabăra sa aproape de cetate, deasupra. Iară Ștefan Gheorghie-logofătul cu Chimini Ianășii și cu Diicu), spătariul lui Marei-vodă, cuprindzându scaunul țărâi la Iași, îndată au alergat mulți den toate părțile de la țară la Iași. Și înglotindu-să, au mârșu la Chimini Ianăș strigându: „Să ne hie domni Ștefan Gheorghie-logofătul!" Ix-au răspunsu Chimini Ianăș: „Pre voie să le hie, precum poftescu". Spun de Diicul, spătariul munte-nescu, că să ispiti ia, și cu aceia neddjde era, sâ hie el la domnie.

Zac. 63. Deci, după obiceiii, au mârșii Ștefan Gheorghie-logofătul cu câteva gloate de țară la bescreca lui Svetii Nicolai și i-au cetit molitva de domnie Ghedeon, episcopul de Huși, fiindu mitropolitul Varlaam ieșit la munte, la mănăstirea Săcu. Au stătuții domni Gheorghie Ștefan-vodă în anul 7161 [1653].

Capulu alu optusprâdzece

incep. 1. Den cincii simțiri ce are omul, anume vederea, audzul, mirosul, gustul și pipăitul, mat adevărații de toate simțiri ieste vederea. Că pren audzti, câte aude omul, nu să poate aședza deplin gândul, este așa ce să aude, au nu este, căci nu toate sintu adevărate câte vin pren audzul nostru. Așa și mirosul, de multe ori înșală, fiindu multe mirodenii dentâiu grele, iară apoi mare și iscusit miros făcu. Gustul încă este așa, că multe ne parii că sintu dulci, apoi, simțimu amărăciune și împotrivă, multe amare că sintti ne parii și sintu dulci.

Pipăitul, iară și multe pipăim în chip de une și sântu altele, și nu le putem a le cunoaște cu singur pipăitul, fără vedere. Iară vederea singură den toate așadză în-adevâr gândii nostru, și ce să vede cu ochii nu încape să hie îndoială în cunoștință.

Zac. 2. Așa și noao, iubite cetitoriule. cu mulții mai pre lesne a ne scrie de aceste vremi, în care mai la toate ne-am prilejii singuri și pentru lungimea capetelor ce s-au scris den îndelungată domniia lui Vasilie-vodă mai sus, den ieșitul cel dentâi den scaunul țărâi a lui Vasilie-vodă, începem a scrie de domniia lui Gheorghie Ștefan-vodă, care ori cu direapiă cale, ori cu nedirepte mijloace (rădicându-se asupra domnului său, au luații domniia), tot unile ca acestea din orânduiala lui Dumnedzău că sintu să credit.

Zac. 3. Îndată ce au ședzut Gheorghie Ștefan-vodă în scaunul domniei, cu sfatul lui Chimini Ianăș, hatmanul lui Răcorii, ș-a Diicuhn, spătariul lui Matei-vodă, domnului muntenescii, au ales și den oastea ungurească și den munteni și au ales o samă de oameni și den țară cu Pătrașco Moreanul-hatmanul și au trimis spre Hotin, în urma lui Vasilie-vodă.

Zac. 4. Stila si Vasilie-vodă de toate ce să lucra în Iași pre urma lui și trimisă și al doilea rândii de la Hotin sol la cuscru-său, Hmil, hatmanul căzăccscti, și la ginire-său. Timus, cerăudii agiutoriu. cum mai de sirgu.

Zac. 5- ha Ieși încă m-au trimis pre mine, la starostele de Camenită, Ia Patru Potoțehii, feciorul hatmanului Potoțehii, la ieșitul căruia den robie Craniului mare agiutoriu îl didesă Vasilie-vodă cu banii săi. Acestea aducându-i aminte, îl poftiia să să afle la primejdiia lui. Și cu acela solie aflându-l pre starostele, cale de trei dzile mai sus de Camenită, la niște ocine a lui, îndată au lăsat toate trebile sale și au purces spre Camenită.

Zac. 6. Iară pană a sosi starostele la Cameniță, la Hotin, într-o dzi, dau știre lui Vasilie-vodă că iată că sosesc ostile lui Ștefan-vodă asupra-i. Au stătut în gânduri dentâi, să dea războiu cu câți oameni avea cu sine, că încă era toți boierii de scaun cu gloatele sale cu Vasilie-vodă, și Boji-căpitanul cu lefecii, și darabanii cu Cară, căpitanul lor, și avea și siimeni vro 60 și nemți foarte buni, 100. Iară dacă au vădzut răceala tuturora și slujitorilor și căpitanilor, pre carii avea mare nedejde, s-au apucat de trecătoarea Nistrului, suspinându pre Boji-căpitanul și pre Cară, căpitanul de darabani.

Zac. 7. Aicea s-au cădzut a pomeni mai sus pentru avuția cea ce era la Cetatea Neamțului, la care timistisă pre nepotu-său, Ștefaniță-păbaruicul, Vasiliie-vodă. Acolea, pană a clăti de la Hotin, au sosiții toate deplin la Vasilie-vodă. De care dacă au dat știre că sosește și Ștefăniță-păharnicul cu toate deplin, s-au bucurat Vasilie-vodă, dzicându: „De aemu înainte, pană în cămeșe mi-oi da și n-or råde neprietinii”.

Zac. 8. Si așa, Vasilie-vodă trecândîi Nistrul cu o samă de boieri, anume Toma Cantacuzino-vornicul, Gbeorghic-hatmanul, lordachie-visternicul și cu câți boieri mai era strânși de casa lui, boierii ccielalți toți și slujitorii cu pușcile s-au întorșii spre Iași, la domnii tânăr. Și tâmpinându-sc cu ostile iui Ștefan-vodă în dumbrăvi, aproape de Hotin, până a să încrede unii cu alalți, au trecut câteva ceasuri, supt care zăbavă au trecut Vasilie-vodă Nistrul cu toate casele boierilor, însă nu fără marc pagubă în carăle boierilor la trecătoare și mai mulții de târgoveții de Hotin, carii, vădzândii spaima și graba la trecătoare, precum face vreme ca aceia, au dat jaccii în rămășița carălor, și multe haine scumpe, arginturi au apucații, câni de atuncea știu îmbogățiți pre câtva hotinceni.

Zac. 9. Apucase ostile lui Ștefan-vodă pre o samă de nemți netrecuți încă, și dându și den cetate Mogâldea-păharnicul (de care s-au pomenit c-au fostii pană la Hoiin legării la pușci) den

săcalușe, și năvâindu si slujitorii de a lui Ștefan-vodă, au perit puținei nemți la trecătoarea cu podul. Iară da și siimeuii lui Vasilic-vodă de peste Nistru den sinețe, cât nu să putea cobori iiime la vad.

Zac. 10. N-atn fostii într-acea dată acole, la trecătoarea aceie, că trecusăm Nistrul mainte, precum am pomenit, iară am înțeleș de ecta ce au *foștii* acolea de fală, cum singur Vasilie-vodă șidea de ceia parte de Nistru pre un scăuieș. Au slobodzit târgoveții (și spun că cu învățatura Mogâldei-păharnicul) un săcaluș, den care sacaluș glonțul foarte pre aproape au lovit de Vasilie-vodă. Scârnavă și nebuneasca faptă și nu fără osindă cât de târdziu.

Zac. II. Nu pociu tăcea aice pentru cetatea Hotinului, ce nesocoteală a o lăsa îndată pre mâna altuia, de nu de altă nedejde pentru trecătoarea, in care să Ine fără grije, s-au cuvinit să să puie oameni sinețași. Și ce oameni? 30 de nemți să lue pus, să o ție despre oastea Muldovei și despre unguri cu aii. Au n-au fostu hrană? Pâinea a unui satu de la Hotin ar bi putut a ținea un anu, sau câtă era numai în târgii. Si aceia cetate, oricine va vrea să socotească, va afla că au fostu a răssipei casei lui Vasilie-vodă pricina. Si de mi-i înireba, îti răspundzii, că de ar hi fostii doamna lui Vasilie-vodă în cetatea Hotinului, nu la Suceavă, n-au fostu în puterea lui Ștefan-vodă a bate cetatea Hotinului, cum au bătut fără grije cetatea Sucevei, că si așa venise Vasilie-vodă cu soltanii pană în Prut, cu oști tâtârâști, ce i-au întorsu hanul, că sosiia craiul leșăscu. Sau cum ar hi bătut Ștefan-vodă cetatea Hotinului, și Hmil era la Husiatin, calc de o dzi de Hotin? Ce multe ar hi pututu a lucra Vasilie-vodă și domniia tot neclătită la Poartă îi sta, pană târdziu, după luatul cetății Sucevei.

Zac. 12. Nime dară să nu vinuiscă sfaturile de aemu. Vedzi ce greșele s-au făcut la cei vestiți svecnici. Și acela lucru era în putere a tace, iară vremile de aemu nu sânții în putere, și nici

un sfat nu încapă la greu ca acesta, fără de mărturie că este sosită perirea. Dăzicern că de ar hi cutare și cutare, aemu ar hi într-altii chip. Iară nu sintu vremile supt cârma omului, ce bietul om supt vremi. Multe și mari smirnele am apucat și în dzilcle celor mai bătrâni, iară îți agiungă aceasta una, cu lăsarea fără oșteni cetății fiorinului, den care lăsare ieste răssipa toată avuției lui Vasilie-vodă cu casa.

Zac. 13. Pentru cetate, turnpinându-mă în cale cu Cotnarschii, credincios pisariul lui Vasilie-vodă (că el venia de la crai trimis până la răscoale de Vasilie-vodă și eu mergeam în sus, la starostele de Cameniță), m-au întrebat, ca un om deplin ce era: „Grijit-au bine cetatea Hotinului Vasilie-vodă? Pus-au oamenii săi și pușcile, au ba?” Am răspunsu că nice un seninii, la purcesul mieu, să să grijască cetatea, n-am vădzut. Au suspinat Cotnarschii, cum ar hi știut că să va lăsa nesocotită cetatea aceia. Iară poate hi că giudețul lui Duinnedzău spre ce trage cu anevoie să mută cu sfatul omenescu.

Zac. 14. Întră Vasilie-vodă în Cameniță, cându am sosit și eu cu veste că, iată, sosește și starostele de Cameniță, cu mare făgăduință și cu căldură, să să afle aceia vreme, precumu-și au fostu așa.

Zac. 15. N-au împlut Vasilie-vodă eu pribegia sa o lună în Cameniță, și veni știre cum Timus, feciorul hatmanului Hmil, cu 8.000 de oaste într-ales căzăcească, trece la Soroca Nistrul. Aemu caută hirea de prietini leșască. Măcară că cazacii până la inemă leșilor întrase cu sabia, și Vasilie-vodă o casă cu capul lor și în nedejdea lor de a-și răscumpărare domnia nice o opreala sau vreun bănat despre cineva n-au avut, ce cum au venit fără grije, așa, cându i-au fostii voia, au ieșit. Fără numai de un polcovnic, anume Condrățchii, ce era cu o mie de leși de paza marginii, avea siială Vasilie-vodă. Ce prepunea ca niște oameni streini, de siială, ai noștri. Iară nici acela nici un gândii rău, nice puterea aceia să strice lui Vasilie-vodă ceva n-au avut.

Zac. 16. Timus cu oastea, cum au trecut Nistrul, n-au mai așteptat să să adune cu socru-său, Vasilie-vodă, ce, de la Soroca, întinsii la Coiceni au tras oastea, și acolo au trecut Prutul.

Zac. 17. Luândfi veste Ștefan-vodă de Timus că vine întinsii asupra leșilor, Diicul, spătariul domnului muntenescii, pre porunca domnu-său, să nu se sune de tot lucrul, că au intratu cu ostile lui în raiava împăratului, să întorsesă cu câteva dzile înainte și Chimini Ianăș, ori temându-se de vreo sminteală oștilor și den vreun hicleșug de țară, ori știindu soliile stăpânului său, lui Racoții, la Hmil pentru Crăia Leșască, că să agiungea Racoții cu Hmil pentru crăia la Ieși de atunci, și-au porniții și el toaiă pedestrimea ce avea, nemți, și cu pușcile pe la Codrul Căpoteșiiilor, pre Cobăle, dîreptu la potica Oituzului, numai el singur cu călărimea rămăsese, pren rugămintea hu Ștefan-vodă, în Iași, și-au strânsu și Ștefan-vodă oastea de țară câtăva, ca la 12.000 de oameni, și au ieșit deasupra Popricanilor împotriva cazacilor.

Zac. 18. Timus, dacă au trecut Prutul, au purces spre Popricani cu tabăra legată. Ieșise o samă de oșteni a lui Ștefan-vodă înainte, peste Jijia, în chip da harții, și au coborât Ștefan-vodă și darabanii la jijia, la vad. Iară puțin lucru au ținut harțul oștenii lui Ștefan-vodă, i-au împinsu îndată călăreții lui Timus. Și era și ai noștri, carii ținea cu Vasilie-vodă, pe lângă Ștefăniță-păharnicul, den Hănțești și den Hânțești o samă și câți cercheji de-a lui Vasilie-vodă, carii toți aceste mărșese cu boierii cei trimiși de Vasilie-vodă la Hmil-hatmanul.

Zac. 19. Cazacii, cum au împinsii pe călăreții ce le ieșisă den oastea a lui Ștefan-vodă înainte, au purces orbi la vad cu toată tabăra, și unii pre pod, mai mulți pe lângă pod, că era Jijia mică, au dat cu tabăra. (Care năvală vădzându darabanii, au plecat fuga de la vad la deal, spre reidiu, și oastea ceialaltă ce sta deasupra pre culme, nedându-le nice un agiutoriu, i-au agiunsu pre coasta Popricanilor călăreții lui Timus, și el singur

și au cădzut acoloa multe trupuri den bieții darabani. Alții, carii au hălădui t până în rddiu, ș-au scutit viața cu pădurea.

Zac. 20. Vădzândii aceia primejdiie a darabanilor, Ștefan-vodă și Chimini lanăș au tras oastea mai spre Iași și au tocmit de îmbe părțile de drum călărimea. Și era aceia oaste și de țară și la Chimini lanăș, cât să putea, la 24.000 fără greș să socotească. Oe ar hi fostu la un gândii, ce era? Nedândti război cazacilor, sâ le închidză hrana și drumurile den toate părțile, cc ar hi făcut cu tabăra Timus?

Zac. 21. Ia suinii taberii căzăcești pre coastă, la deal, sărisă o samă de oșteni de țară și înfrânsesă pre călăreții lui Timus, de i-au băgat până în tabără. Și acoloa în deal, dacă s-au suiții toată tabăra, că era în desară, s-au așcdzat pre mas, și acoloa au mas preste noapte. Iară den oastea hu Ștefan-vodă, într-acea noapte, mulți lăsinthi oșteniia, au măsři spre casele lor.

Zac. 22. A doa dzi Timus cu tabăra legară au purces direptii asupra oștilor lui Ștefan-vodă spre oraș, fără nici o siială, dodeindu-i moldovenii câte oarece de pe de laturi. Ce vădzândii Ștefan-vodă și Chimini lanăș că scade oastea și într-acea noapte s-au scursii în giumătate, până între vii au ținut drumul orașului, iară dentre vii au luat Bahluiul în sus și câțiva boieri de casa lui Ștefan-vodă cu totul.

Zac. 23- Timus într-aceiași dzi, după ce au împinsu ostile lui Ștefan-vodă, au intrai în târg ș-au descălecat în curțile cele domnești, și tabăra iezise toată înaintea curții și penpregiur. Și au șcdzut așca, cu tabăra iezită, pană la venirea socru-său, lui Vasilie-vodă, în Iași de la Camcnkă. Iară pană a sosi Vasilie-vodă, au prădat cazacii codrii Iașilor, de la drumul Căpotcștilor pană aproape de Huși, și scosesă fără număr vită, care apoi, dacă au sosit Vasilie-vodă, pre câtă au aflații nemâncată, tot câte un zloții au dat cazacilor pre vită și au dat știre la oameni de ș-au luat vita, care o au cunoscuții,

Zac. 24. Mulți au perit atuncea de că/aci, oameni neștiutori cc sântii cazacii oploșiți în târg. Alții merge sâ să închine la Ștefanlță-paharnicul, carele era cu Timus, ce nu agiungea până la Ștefăniță, că-l tumpina cazacii și-i omorâta, între carii și Tăutul-armașul, și alții mulți ș-au pus capetele ele cazaci.

Zac. 25- Pre Vasilie-vodă vestea de izbânda lui Timus l-au tumpinatu la Zvancca, cu care veste Grigorie-coniisul singur mersesă, și l-au îmbrăcat cu haină cu soboli. Și îndată au trecut Nistrul la Zvancca, că cetatea Hotinului nice într-un chip n-au vrut să o dea târgoveții cu pârcălabul lor, cu Hăjdău, ori că au vrut așea de credincioși să hie lui Ștefan-vodă, care lucru n-aș da să hie într-ai noștri pană într-aiâta nevoiță pentru singură credința, ori că s-au siit pentru jacuri ce făcusă târgoveții în carăle boierilor, pecum s-au pomenii, și slobodzise câteva săcalușe în sângur Vasilie-vodă. Și aceasta ieste pricina, nu alta. Și în câteva rânduri au trimis Vasilie-vodă la Hăjdeu, carele era pârcălab pus de Ștefan-vodă, și la târgoveți, cu marc giurământuri, ce nici într-un chip n-au vrutii să dea cetatea și au ținut vro doa luni, până la a doa venire a lui Ștefan-vodă den Tara Muntenească. Ii încungiurase Vasilie-vodă și cu niște nemți ai săi, de-i bătea și tot au ținut cetatea toată vara închisă. Așea cu anevoie să agonesesște ce să pierde o dată.

Zac. 26. Vasilie-vodă dacă au sosit la Iași, după sfat ce au făcut cu ginere-său, cu Timus, s-au mutat Timus eu tabăra la Gălata, iară Vasilie-vodă au rămas în curte, gătindu-să asupra lui Matci-vodă, cu marc gătire, dându știre țărâi să încalece tot omul, iertând pre toți dc toate vinile, de ari hi și greșit cineva, împrotiva domniei.

Zac. 27. Aicea caută cum nu sâ poate trece ce ieste să hie, că după izbânda aceia, Vasilie-vodă sâ hie întorșii pre ginere-său înapoi, și să se hie așădzat iară cu paza trebilor la împărăție, întărindu-să cu slujitorii streini, cum avea avuțiic, nime n-ar hi mai venii asupra-i. Și așea-l sfătuia pre Vasilie-vodă și o samă

de boieri. Cc, în nedejdea neîndoită pre oști căzăcești, ce avea Vasilic-vodă, să-și răscumpere strămbătatea despre Matei-vodă întâiu și mai pre urmă și despre Racoșii, cumu-și dzieea Timus că den Țara Muntenească pen Ardealii să va întoarce, au biruit sfatul, numai să margă asupra lui Matei vodă. Iară nu omul, ce Dumnedzău sfărâmă războaiele precum dzice Scriptura: „*roCUCyVH ChKpâIUAA EpAANII*”

Zac. 28. Nu sa cade să trecem poticala nemților dc șavgâii țărâi noastre, la munți pre Oituzu, dc care nemți s-au pomenit că-î pornise Chimini Ianăș den Iași înainte pen strămtori de-a dreptul. Și apoi, amu în munți s-au îndemnat șavgâii de la Ocnă și au ținut calea pedestrimei aceia a lui Racoșii și eu sfatul a unuia den șavgâi dacă să vor apropiia de nemți, să cadză toți la pământ, până va trece focul sineților, cum dau nemții odată toți. Așea au făcut, cădzindii toți la pământii. După ce s-au srâmpărat sinețale, până a găti al doilea diresă nemții, au intrat șavgâii într-înșii cu coase și cu topoară, ce au ei lungi în coade, și-au perii câțva nemți acolea de dânșii, cât le-au căutat aceii pedestrime a lăsa și pușcile în munți și de-abia s-au dezbărat de șavgâii bulucurile aeelealte de nemți. Pentru care fapte a șavgâilor, apoi Alexandru Costin, fiindu povațată dată den Iași acelor nemți, au ședzutu, un anii încheiat în temniță la Făgăraș, în obedzi.

Zac. 29. Ștefan-vodă pană în Troțuș au mărșii cu Chimini Ianăș, iară den Troțuș, avându nedejde pre Matei-vodă de agiutor mai de sârg, și trăgea și boierii în Țara Muntenească, și poate să hie câ și patima nemților dc șavgâi făcea oarece sială, s-au despărțit dc Chimini Ianăș și au luat Totrușul în gios pen Focșeani, în Țara Muntenească.

Zac. 30. Aicea în Iași, până la purcesul lui Vasilie-vodă în Țara Muntenească, au perit Cotnarschii, pisariul leșescu de credință a lui Vasilie-vodă, omu deplin la loate rrebile, de Timus, ginerile lui Vasilie-vodă, den hirea lui acea de tiran ee

era și de om sălbatecă și fără nice o frică de Dumnedzău, scornind pricină că ieste leah, și cl opriia pre Vasilie-vodă să nu-și dea fata după Timus. Deși într-o dzi au trimis, poftindu-l de la Vasilie-vodă, să-l trimață, că-i ieste dc treabă. Negândîndîi Vasilie-vodă de una ca aceia, l-au trimis la dânsul, la Calată mănăstirea, și acolea dacă au mărșu, au învățat pre cazaci de ai săi cu săbiile gata. După voroava ce-au avut scornită cu dânsul, la ieșitul dc la voroava lui, au dat cazacii, ce era gata de aceia faptă, cu săbiile într-însul și l-au omorât cu mare tiranie, fără nice o milă. De care faptă a lui Timus deaca au audzit Vasilie-vodă, numai nu să otrăviia de voie rea. Și îmbla Timus cu acela gândit și pre Toma-vornicul și pre IordachievisteTnicul, tot dentr-aceia pricină, dzicândîi că acești doi cu Cotnarschii opriia pre Vasilie-vodă să nu dea pre doamna Roxanda după dânsul. Deci îmbla și ei eu dzi lele amână și s-au cerșui de la Vasilic-vodă să-i lase să margă la țară. Cc Vasilie-vodă i: i lăsa și au poroncit la ginere-său că mai bine morții să hie decât să hie boierii, carii are la inimă sa cu toată credința, la grije ca aceia. Sau cu ce inimă or veni ceialalți boieri de la țară la dânsul? Deci l-au mai mutat de la gândul lui. Inșă boierii acești doi tot cu fereală îmbla și tot pre ascunsă noaptea pe la poarta despre casăle despre doamna veniia la Vasilie-vodă. Dc care toate suspina greu Vasilie-vodă și-și frângea mânule dc ginere ca acela.

Zac. 31. Au purces Vasilie-vodă den Iași în Țara Muntenească cu al treilea rândă asupra lui Matei-vodă, domnul muntenescu. Și întâi Timus cu tabăra căzăcească și al doilea conac au stătut la Podul-Inaltu, pre Bârlad, și acolea au făcut Timus oștilor căzăcești căutare și le-au împărțit de la Vasilie-vodă lefe și căpeteniilor și oștenilor tuturoră. Era de capete căzăcești cu aceia oaste polcovnici Bohun anume și altul Nosaci, vestiți și vechi cazaci. Și tot acolea, fără nice o vină, Timus, pentru-un cuvântă, ce au dzis în sfăt Bohun, au scos

sabia Timus și au lovit pre Bohun într-un umăr, de care rană în toată calea aceia Bohun au îmbiat cu mâna legată. Acela om cu hirea de hiară sălbatecă era Timus! Nu cutează nime un cuvântă, den polcovnici, să dzică, să îndireptedze lucrurile oștilor. Cc, de-ndată, pre punatul trebilor, ce era den Timus, omu tânăr și fără nice o socoteală, să cunoștea că niee la un folos nu vor ieși lucrurile.

Zac. 32. De acolo au purces ostile în gios, și amu Vasilie-vodă în frunte cu oastea de țară, și să adaoge den dzi în dzi oastea de țară de pretutinderc și până la marginile târâi s-au strânsă de toată oastea de țară, ca 8.000 de oameni.

Zac. 33. Matei-vodă, domnul muntenescu, luându veste de scosul lui Ștefan-vodă den Muldova de oști căzăcești, trimisesă pre Dîicul spătariul său, să strângă toată oastea de la marginile țărâi sale, să hie la hotar între țări de straje, și cu dânsul și Ștefan Gheorghic-vodă, ciracul lui. Avea și Ștefan-vodă ca 300 de oameni, într-ales călăreți și câțva feciori de boieri tineri cu sine. Și întâi strajea lor, pentru limbă ce trimisese, s-au ivită în gura Bcrheciului, mai sus de Tecuci, pre care o au gonit oamenii lui Vasilic-vodă câțva loc. Cc, sărindu târdzâu, le-au pierdut urma.

Zac. 34. Venise apele Sirdtiului marc, pentru care au căutatu oștilor câteva dzilc a face zăbavă, până a să face pod peste vase. Și așa trecându oastea, a doa dzi de la Sirct, au intrat pre la Focșani în Tara Muntenească, și îndată, fără nici o milă, au dat foc și orașului, și ori pre unde-și agiungea cazacii, fuma a bicțalor lăcuiitori nevinovați lăcașurile, odăile și hrana.

Zac. 35- Sta în tocmală cu ostile sale și Diicul, spăriariul a lui Matei-vodă, nu departe de oraș, de Focșani, la o vale căriia-i dzicu Milcovul cel Mare, cu altti nume Cucata. Acelui pârâu râpile pusesă despre ostile lui Vasilie-vodă, și oastea sa tocmişă de ceielahă parte, stol, toată oastea într-un șireag tocmită, ca 9-000 de oameni, că și de lefecii a lui Matei-vodă o samă era

cu dânsul și oastea de țară, câtă are Țara Muntenească de la București, dincoace, până în margine, toată era acoloa adunată, și acoloa și Gheorghie Ștefan-vodă cu vro 300 de muldoveni. Șj așa, în rândii tocmită oastea muntenească, aștepta pre Vasilie-vodă și pre Timus.

Zac. 36. întâi li s-au arătat Vasilie-vodă cu ostile sale și au stătut frunte șt muldovenii, iară cazacii își tocmişă tabăra pe urmă. Și atâta au stătut muntenii la război, cât au făcut oarece harțuri cu muldovenii peste pârâu, trecându muldovenii și apoi trecându-i muntenii iar dencoace, așa în două-trei rânduri, până au trimis Vasilie-vodă nemți ce avea și s-au supus pre supt maluri. Deci au luat călărimea muldove'nilor și malul dencoalea. Iară cât au vâdzut muntenii apropiată tabăra cazacilor de pârâu, au purces în răzșipă, cine încotro i-au pâruii. Gonit-au muldovenii și o samă de călăreți și den cazaci, până la Râbnică, iară n-au perit oșteni așa mulți den munteni, c-au luat devreme fuga.

Zac. 37- După aceea răzșipă a oștilor muntenești, care s-au făcut mai mul tu den prostiia Diicului-spătariului au fostu, că nici-și trebuia să aștepte el până într-atâta pe oastea ce era cu foc și el numai cu călărimea, au purces Vasilie-vodă cu Timus spre Târgoviște, stricândii și ardându ce le-și sta înainte. Iară Matei-vodă, domnul muntenescu, luându veste și de răs/ipa oștilor sale la margine și că vine asupra lui întinsă Vasilie-vodă cu Timus, nemică cu aceia sminteală a oștilor dentâi nu s-au spăimântat, ce, strângându-și oastea de țară și lefecii ce avea, au purces și el den Târgoviște și ș-au ales loc foarte bun de dânsul, la o poiană între Ialomîța, apă curatoare, și între un pârâu foarte tinos și de trecătoare rău, la un sat anume Hintă. Și acoloa au stătut cu mare inimă, nu așa oștilor sale, cum elii singur, așteptândfi pre Vasilie-vodă. Trimisesă Matei-vodă și altă samă de oameni, siimeni și lefecii o samă, Diicului-spătariului la margine într-agiutor. Ce, dacă s-au

tâmpinat cu veste că s-au răsăpîit oastea aceia cu Diicul-spătariul, au purces oastea aceia înapoi și i-au agiunsu la Teleajina fruntea oștii lui Vasilie-vodă. Au statut muntenii călări la vădii, pentru să să mai depărteze pedestrima.

Zac. 38. Părut-au și lui Vasilie-vodă și lui Timus că va hi acoloa Matei-vodă sângur cu toată oastea, la Teleajina. Apoi dacă s-au vădzut că ieste oaste puțină, au dat oștenii lui Vasilie-vodă pre trei locuri preste apași n-au stătut muntenii, ce s-au dat înapoi. Iară gonașit îndată au agiunsu și pe siimeni, și aceia dându-să îmiapoi, s-au apărat pen niște dumbrăvi ce sintu acoloa. Și dându știre lui Vasilie-vodă de săimenii aceia, au purces și sângur Timus cu o samă de oaste călare căzâcească, lăsindu tabăra pre urină cu Vasilie-vodă. Și dacă au agiunsu Timus, au descălecat pre cazaci gios, la năvală, asupra săimenilor, Cc, tot au mârșu, apărându-să foarte tare den focii siirnenii, pană au intrat într-altă pădure, cc era lunca Praoviî, și nu le-au stricat nemică că/aeii pân' în noapte, bătându-se den toc, fără ce au picat și den săimeni, și den cazaci. Din cazaci au perit și doi sotnicii atuncea.

Zac. 39. Vesel Matei-vodă că i-au hălăduit siimeriii și c-au putut răspunde focului cazacilor, luându marc încmă și nedejde dentr-aceia tâmpinare siimenilor cu cazacii. Iară Timus, după aceia goană, n-au vrut să să întoarcă la oaste, pre care au apucatu-o noaptea, cât au trecut apa Teleajinii, ce au rămas cu masul la unu satii, anume Cocoreștii, la niște case boierești. Aflândii casele pline de toate bucatele, singur au pus de au dat focii caselor dacă s-au sculat de la masă ameițit de vin.

Zac. 40. A dooa dzi, oastea trudită den calc și obosită tabăra, necercându ce locii este înainte, unde și cum stă și în cc loc neprietinul și cum departe, de-abiiade au îngăduit vro două-trei ceasuri, au și dzis trâmbițele de purcesul oștilor. Mulții au stătut Vasilie-vodă, sfātuindu-l să rămâie aceia dzi, să răsufle oastea, să să strângă bine toată și să să cerce locurile

și pe alții loc, nu pe acoloa, pre unde anume alesesă Matei-vodă, să-i hie îndemână a sta împrotiva. Ce cui să dzicea aceste, sau cu cine să sfātuia? Cu unii omți în hirea hierălor. Polcovnicii carii era, unul un cuvântu nu cutedza să dzică, că numai pentru un cuvântu, cu sabiia zmuha da ca-ntr-im dulău într-însul. Și Bohun-polcovnicul, cu mâna legată de rană cu sabie, făcută de dânsul, îmbla ca fără sine.

Zac. 41. Aicea caotă aceasta izbândă den ce și cum s-au prilejitu lui Matei-vodă, și ca aceia izbândă, care nu să va hi prilejit alta ca aceia în toată viața lui, câte au avut den războaie în dzilele sale. Că cine ari putea să creadzâ în socoteală, să să înfrângă oastea căzâcească cu tabără, dc oaste cum ieste oastea muntenească? Nu să defăimu, cc, ori pedestrașul, ori călăreții] vei socoti, nu vei afla să hie de potrivă sinetașului căzăcescii. Ce vei dzice: „bost-au acoloa sârbi, unguri, Ieși nu numai munteni". Așea ieste, Ieși au fostu pușini. Ce ar hi făcut ei numai, de ar hi foștii tocmală în oastea căzâcească pre obiceiul lor? iară pic unguri și pre sârbi nu-i aleg den munteni, nice sântu siirnenii, sârbii sau ungurii atocma cu focul cazacilor, cum nice darabantul muruxnescu. Eu, ce ieste partea mea, toată izbânda aceasta a lui Matei-vodă dc la Hintă (alegândii deosebi voia și orânduiala lui Dumnedzău, numai pre socoteala oamenească grăindii) ieste den nebuniia lui Timus întâiu și den bărbăția și a lui Matei-vodă al doilea. Inșă den nebuniia lui Timus cu câtva mai multu, că socotindu vitejiia lui Matei-vodă dc atuncea, cum îmbla pe denaintea oștilor sale, îmbărbătându în frunte, să să hie apropiat toată oastea căzâcească cu tabăra legată, nu runuă, cum rumtu-o Timus în trei părți, să să hie lipit, să înceapă a da la tenchiu, nice ar hi scăpat Matei-vodă fără primejdiia sau morții, sau ranei mai grelei, de cum i s-au prilejit iot atuncea, nice saurienii ar hi ținut multu împotriva focului lor. Ce toată pricina au fostu izbândii aceia nebuniia lin Timus, care nice voroviia cu nime, nici întreba de

polcovnicii săi sau de cineva. Oastea obosâtă cu atâta caie iot într-accia dzi, cu tabăra rumptă în trei părți, precum ieste mărșul și tocmala în războiți, socotește.

Zac. 42. Ce dacă au vădzut Vasilie-vodă că cu sfatul nu folosește nemică, au suspinat, și lăsând-i în voia lui Timușii toate, au purces cu oastea sa iară în frunte și pre urma Timus cu tabăra, scârșcându în dinți, cum că sâ laudă muldovenii că ei au făcut izbânda de la Focșeani și de la Telejina. Mergea oastea, ales tabăra cazacilor, cu greu pen locuri strâmte și tinoasc și pre pârâul Hîntci numai un podeț. Și întâiu, deaca au trecui oastea lui Vasilie-vodă podețul în poiană, au luat aripa în-a-stînga și s-au pus șireag în rându împotriiva aripii a lui Matei-vodă cei direpte. Iară în direapta și singur mijlocul au lăsat Vasilie-vodă taberei căzăcești, împotriiva mijlocului și aripii cei den-a-stînga a lui Matei-vodă. Inșă tabăra căzăcească, dacă au venit pană la un loc, au statui și n-au vrui Timus să o aducă în rândii, alătura cu oastea moldovenească, dzicându: „Icșă, vitejii, moldovenii, or baie ei pre munteni și singuri, fără de noi!” (Aicea caută câ agiungea aceasta una nebunie la întregă sminteală.)

Zac. 43- Iară Matei-vodă în tocmală sta intr-acesta chip: aruncasă un sânții penpregitirul taberii sale, den apa Ialomiții den sus, pană în apa den gios și au scos oastea den afară de acel șanțu. Den-a-direapta au pus curtea, ce să dzice la dâșii roșii, și altă oaste de țară și au pus o samă de pedestrime, siimeni. Și aceia aripă era împotriiva moldovenilor. Iară el singur au srăiui în mijloc cu livinții și cu dărabanții și cu o samă de săimeni, cu pusei tocmite pentru pedestrime. Iară în-a-stînga, ce să prinde împotriiva cazacilor, au pus leșii lefecii și unguri. Și așa, cu oastea scoasă den șanțuri, nu departe, au stătut și au așteptații pre cazaci și oastea Moldovei.

Zac. 44. Câteva ceasuri au stătut ostile muldovenești, așteptândii să să apropie tabăra căzăcească și trimițându

rândii după rându Vasilie-vodă la Timus, să să apropie tabăra, n-au vrut, ce au răspunsii: „Să înceapă dumialor războiul, că oi veni și eu”. N-au avut ce face Vasilie-vodă, au mai clătit cu toată oastea și au început muldovenii harțul cu muntenii. Da săimenii lui Matei-vodă în muldoveni cu foc, ce și Vasilie-vodă o sută de nemți foarte buni ce avea au trimis să sprijenească călărimea Moldovei. Au stătuții nemții împotriiva focului săimenilor, și pre obiceiul său, cum slobodu o dată focul, s-au îndemnat mai mulții de giurărate oastea Muldovei și au făcut aceia năvală cu steaguri asupra muntenilor, cât toată cuttea, ce să chiamă la dâșii roșii, au dat dos, și amu unii și peste Ialomițe didese, nesocotindu vadul. Până în corturile muntenilor au mărșii muldovenii cu aceia năvală, și nime nu poate să dzică că nu era aceia năvală a mare viteji. Și să hie fostu și tabăra cazacilor odată, alătura, cu focul asupra mijlocului și aripii cei den-a-stînga a lui Matei-vodă, s-ar hi ales lucrul. Ce neavândii Matei-vodă la mijloc, unde era el, nici o treabă și aripa lui ceialaltă, s-au mutat singur cu capul său în aripa den-a-direapta, unde era înfrântă de moldoveni oastea lui și au dat îndărăptii călărimea Muldovei, întorcândii toate pușcile în muldoveni și toată pedestrimea. Și amu viindii mai des focul, s-au dat moldovenii încet iară înapoi, și într-accia desime a focului, picândii câtva den muldoveni, au perit și căpitanul de nemți a lui Vasilie-vodă, om oștean direcții, de neamul său Leah. Pușcile nepărăsite da în muldoveni.

Zac. 45- Și așa puindii Matei-vodă războiul iară la loc la aripa sa den-a-direapta. Timus, cu nebuniia sa, au rupt numai o samă de pedestrime căzăcească cu o samă de pusei, fără tabăta, fără altă tărie și i-au apropiat de mijlocul oștii muntenești, unde venise iară la loc Matei-vodă, și sta îndemnândii oastea sa asupra cazacilor, inșă era atâta loc încă, că de-abia să agiungea cu glonțurile unii pre alaiți și lucra pușcile de îmbe părțile. Cazacii pre-ncet tot să apropiia de oastea muntenească

pre furiș, ca este locul toarte spinos acela, și cându da pușcile lui Matei-vodă într-inșii, toți cădea la pământii. Iară aripa den-a-stânga a lui Matei-vodă, unde era și leșii, sta plecată pre cai neclătiți, deprinși leșii și știutori liirit căzăcești. Vădzându-i fără tabără, pedestrime goală, singură în câmpu, aștepta cu inimă să să mai apropiic cazacii. Timus sta cu tabăra înapoi, despărțindu-o în două părți, fără nici o socoteală, până s-au scornit chiotul între cazacii cei den frunte și și-au slobodzit focul. Den care foc au nemerit și pre Matei-vodă un glonțu de sinețu aproape de închietura genunchiului și l-au priceput îndată un un paicîi și au năvălit la scara lui Matei-vodă, să nu cumva cadzâ. L-au gonit pre paicul de la sine cu sudalmă Matei-vodă și, nearătându-să nemică de rană, au îndemnat oastea sa, ca un deplin oștean. Și atuncea au sărit leșii dreptii asupra pedestrimei căzăcești, și îndată au intrat cu săbiile într-inșii, și într-un ceasîi statură câteva trupuri de cazaci și răniți foarte mulți, că i-au călcații călăreții pân aproape de tabără. Și după aceasta a doa îndereptatură a oștilor a lui Vasilic-vodă, ales a cazacilor, în carii era toată nedejdea și ochii a tuturor, au cădzut tuturora inimile gios, cât nime n-avea nede]dc de izbândă, ce mâhniți toți și înspăimați. Nebunul Timus ce să facă nu știia, făr' de nice o tocmală și nice o rânduială. Striga cazacii: „Dzicceți-ne, în vro parte ori să mergem, ori să ne aruncămu șanțuri pre obiceiul nostru”. Nu era amu nici sfat, nici orânduială. Și totodată cu aceste să scornisă un vivor den sus cu ploaie dreptu în fața oștii lui Vasilie-vodă, și ca acee furtună, cu sunetul copacilor și cu ploaie răpede, cât să părea că este anume urgiia lui Dumedzău orânduia asupra ceșriia oști, câtă era despre Vasilie-vodă. Și Matei-vodă cu tunuri adăogea groaza oștii și sămeți amu oștenii lui. Deci întâi aripa oștii noastre, Moldovei, au purces în răzsipă. Vasilie-vodă, vădzindu a vedere răzsipă oștii sale, s-au mutații cătră tabăra căzăcească, la Timus, carele itică căzniia

cu tabăra, întâiu ce o rumpse, să o împreune la loc. Pe o ploaie și furtună ca aceia nici de un sporiu nu era, ce câți au putut a să încălăra cazaci s-au încălărat și au plecat și Timus cu Vasilie-vodă fuga, lăsându toată tabăra și bieții pedestrași la perire.

Tac. 46. Perit-au în cestu războiu oameni însemnați den boierii Muldovci, Bucium-stolnicul, den tun lovit, și Hristodul-cământariul, și den slujitori puțini, den pedestrimea căzăcească câtva den ceia ce au fostu în frunte, precum s-au scris, den nemții a lui Vasilie-vodă în giunătatc. Vii mulți și den oșteni de țară și den cazaci au cădzut pre mâna lui Matei-vodă. Iară și den munteni nu fără scădere în oameni au fostii și mai vartos primejdiiia lui Matei-vodă, cu rana ce i s-au prilejit, den care cu adevărat și bătrân au fostu, iară cât ar hi mai putut tiăi, rana aceia i-au scurtații rămășița dzilelor, că pană la anul, nctămăduit de aceia rană, au murit. Că să nu hie fostu rănit, de-abiiia cineva de ar hi putut scăpa, den rnuldoveni și cazaci, unde intrasă și cu ce tocmală.

Zac. 47. Așea fârșindu și acesta război Vasilie-vodă cu Matei-vodă, pre urma și nărocul celorlalte războaie ce au avut mainte, au luat cu Timus câmpii pre la Grădiște, trecândîi Șiretul la Vădeiii, au venit în Iași, Ia scaunul său, cu mare mâhnicuinc tuturor lucrurilor sale.

Zac. 48. Nime nu s-au gândit pentru pedestrimea căzăcească să iasă cineva viu den câți rămăsese după fuga oștii ceii călări. De mirat hirea cazacilor la nevoie! După ce li-au fugit toate capetele și hatmanul lor, ei în de sine în loc au rădicat capii și au legat tabăra și s-au apărat până în noapte, și apoi noaptea în tabără au făcut focuri de carăle lor și de spini, iată sânguri au purces cu tocmală, fără tabără, numai pedestri, și au ieșit toți pân într-unui, fără nici o dodeiala, aicea în țară.

Capulu atu noosprădzecete

incep. /1. Aicea în Iași, Timus, odihnind ti după ospățul de la Matei-vodă dzece dzile, au purces spre țara sa, iară Vasilie-vodă iară s-au ascdzat în scaun, că la Poartă si sta domniia nestrucată. însă nu îndelungii în pace, că cerându Ștefan-vodă de la Matei-vodă agiutoriti, să margă în țară, i-au dat 400 de sâimeni și den dărăbanții săi cine au vrut de bunăvoie în leafă lui Ștefan-vodă si din livinți o samă. Si au intrații iară Ștefan-vodă în țară cu ace! agiuroriu de la Matei-vodă pre la Focșeani și s-au așădzatți la Răcăciuni, la un sat al său, deodată, asieptândti și altu agiutorm si de la Racoții, cneadzul Ardealului.

Zac. 2. Cu anevoie să tocmâscu doi domni într-o țară! Așea Vasilie-vodă, până a nu sâ mai îngloti și a să întări partea lui Ștefan-vodă, au ales 800 de oșteni într-ales, orheieni și lăpușneni, și i-au trimis asupra lui Ștefan-vodă, cu nepocu-său, Ștefan-paharnicul, și den sate boierești câtăva samă de oameni, carii ținusă calea lui Ștefan-vodă la fuga de la Popricani și omorâsă țărani aceia si pre Morcanul, hatmanul lui Ștefan-vodă.

Zac. 3. Strajea lui Ștefan-vodă era la Bacău, 400 de oameni calări și vro... sâimeni, și amu era câtva den boieri si feciori de boieri adunați la Ștefan-vodă: Andronic-sârdariul, Daric-spătariul, Antiohie-aga și alți boieri de mainte cu dânsul. Și cu strajea lui Ștefan-vodă din boieri au fostu Mogâlde-păharnicul și Sturdzea-visternicui. Dacă au simțit venirea lui Ștefăniță-păharnicul asupra sa cu ostile lui Vasilic-vodă, s-au dat la o râpă ce ieste aproape de sat de Faraoni, anume Valea Sacă, și s-au tocmit acolo stol pre un piscu, alăturândia lângă sine și dărăbanții ce era munteni. Și cum venia întinsti orheienii la dânsii, împiedicați cu trecătoarea râpii aceia ce s-au pomenit, nu trecuți bine toți, au sărit călăreții lui Ștefan-voda, și în loc i-au înfrânții pre orheieni. Au

plecații fuga și Ștefăniță-păharnicul, și Hânceștii și i-au gonit strajea aceia a lui Ștefan-vodă până i-au trecut fără vad apa Bistriții. Pre alții, carii au luat drumul spre Roman, i-au gonit până în Roman. Și i-au cuprinșii și țărănimea aceia, pre care Ștefan-vodă i-au omorât, iară altora le-au tăiat urechile.

Zac. 4. După aceia izbândă, strajea lui Ștefan-vodă s-au mutat la Săboani, mai sus de Roman, iară Ștefan-vodă de la Răcăciuni s-au mutat la Bacău, adâogându-i den dzi în dzi oameni de Țară-de-Sus toată si den gioseni mulți. Si acolo i-au venit și agiutoriul și de la Racoții, cneadzul Ardealului, 1 000 de oameni cu Boroș Ianoș.

Zac. 5. Vasilic-vodă vădzindu-să iară la cumpână grea și tara îndoită cu urâciune spre dânsul, și doamna sa la Suceavă, cu toată inema ce avea, cetatea Hotinului era ieșită de supții ascultarea lui, că era închisă cetatea, și tot să ținea pre numele lui Ștefan-vodă, unde era să mai năzuiască nu avea, cazacii amu înfrunțați și rușinați cu Timus în Tara Muntenească și doi neprietii tari pre acele vremi, și Racoții, și Matei-vodă, să mira ce va face. Iară tot nelăsându-să, scrie slujitori și au tras și orheienii și lăpușnenii la sine și au râpedzit și la cazaci, și-i lăsase Timus 200 de cazaci cu Hluh-polcovnîcul. Au făcut și el toată oastea vro 4.000 de oameni, și au ieșitu dentâtu la Movile pre Bahluiti. Apoi, dacă au lovit și al doilea rândii strajea lui, ce era cu Grigoric-păharnicul, iară strajea lui Ștefan-vodă au purces spre Târgul-Frumos, și acolo, dcncoaccde Târgul-Frumos, la Sirca, s-au tumpinat cu Ștefan-vodă.

Zac. 6. Acest războiii cum au fostu și cum s-au prilejit, nici unii părți nefățăriiidii, că nemică nu strică credința așe celora ce scriu letopiseștele ca fățăriia, cându veghe voia unuie și coboară lucrul cu hula altuia, noi, măcară că am hi datori cu pomenire lăudată mai multu lui Ștefan-vodă, de la carele multă milă am avut, decât lui Vasilie-vodă, de la carele multă urgie

părinții noștri au petrecut, iară dreptatea socotindii, nu poci serie într-altii chip.

Zac. 7. Deci den hărnicia domnilor, departe mai în frunte a lui Vasilie-vodă, că s-au aflații pururea în fruntea oștii sale, singur învățându, mutândii steagurile și îndemnându, iară Ștefan-vodă în oastea sa de față n-au fostii, ce au stătut departe de la oaste înapoi. Iară numărul oștii și hirea, și acelea tot era mai tare Vasilie-vodă, și mai mulți oșteni la Vasilie-vodă, și mai buni călăreți, însă toți îndoiiți și hirea neamului lacomă la înoituri. La Ștefan-vodă era 1.000 de unguri călări, pre atâtea era și moldoveni, și era 500 de pedestrași munteni și altă strânsoarc. Iară la Vasilie-vodă, 3 000 de călări, 400 de cazaci, 200 de săimeni cu darabani. Ce a vedere au fostii voia lui Dumnedzău spre srângerca casii lut.

Zac. 8. Tocmise oastea sa Vasilie-vodă cuprindzindu drumul carele vine de la Târgu-Frumos preste Sirca. Însă Borăș Ianoș, oblicindii că pe la pod este loc râpos, au lăsat drumul și au purces în sus pre costișe, alătore cu pârâul. Vasîlc-vodă încă au purces în sus pre culme împotriva lor și au stătut așteptându războiul. Den oastea a lui Vasilie-vodă au ieșit harțul, iară Borăș Ianoș den oastea sa n-au lăsat, ce s-au arătat mai îndrăzneții cu oastea îlui Ștefan-vodă decât Vasilie-vodă, că au trecut pârâul. Și lui Vasilie-vodă s-au cădzut nu harțul, ce cu toată oastea să margă asupra, încet, cu tocmală, alătore cu pedestrimea. Ce așteptând Vasilie-vodă den loc neclătit, ceialalți încă stătuse, și deprinși cu izbândă amu în câteva rânduri, ei au sărit întâi, muldovenii în frunte și ungrii după dânșii. De aceia săritură a oștenilor a lui Ștefan-vodă, cum s-au dat harțul lui Vasilie-vodă înapoi, cum ieste decima hanului, cum au plecat și steagurile lui Vasilie-vodă fuga, fără nici o nevoie, care încotro au stătut cu ochii, oilor, nu oștenilor, sămânăroare oaste. Bieții pedestrași n-au apucat nici locul să-l sloboadze deplin, ce îndată, într-o clipaiă, cum s-ari dzice,

ochiului, s-au înșirat steagurile a lui Vasilie-vodă pre Bahlui în gios cu fuga. Iară pedestrimea au luat pre Bahlucți la Cârlegătură. Și cazacii, cu puțină scăderea sa, iară au hălăduit pe la braniște și au năzuit la Nistru. Singur Vasilie-vodă, vâdzândii răzșipă oștii sale, au purces și el deodată foarte cu putini lângă sine. Apoi s-au strânsu pe lângă dânșul den capete slujitorilor și den Hâncești unii și l-au luat între sine, apărându-l cu mare lauda sa și veste și pomenire ciinșteșă. La vreme ca aceia să stai la nevoia domnului cu cinste vecinică hiecărui ieste.

Zac. 9. Gonit-au gonașii pre Vasilie-vodă până aproape de Prut și l-au tot apărat carii era pe lângă dânșul, precum s-au pomenit. Și trupuri așea multe n-au cădzut; den oameni mai însemnați: Nechita-vamășul și Isar-cluceriui. Și l-au prinșii viu și pre Ghcorghic-hatmanul, fratele lui Vasilie-vodă, cădzut cu calul la coborâș.

Zac. 10. Vasilie-vodă, după acesta războiu, au trecut Nistrul la Rașcov, și, acolea petrecând câteva dzile, s-au muiății la Volodijin, un oraș căzăcescii, și de acolea au trimis pre îordachie-visternicul sol la Hmilu-hatmanul, la cuscru-său. Iară Ștefan-vodă, lăsându Iașii, numai ce au venit până la pod, și de acolea orânduidit la scaunul Iașilor caimacami, singur au purces cu ostile sale la Suceavă, unde era casa lui Vasilie-vodă și inema toată închisă în cetatea Sucevei, cu Toma-vornicul den boieri, avându fi o de săimeni și pușcari de loc și nemți 60 lefecii în cetate.

Zac. 11. Ștefan-vodă, dacă au sosit la Suceavă, au descălecat la un satu aproape, anume Șcheia, în casele lui Todcrașcologofătu. Iară împregiurul cetății s-au îngropat săimenii săi și o samă de unguri, s-au adus pușcile și de la Hotin, și de la Iași și au început a bate cetatea, ce nu-i strica nemică.

Zac. 12. Să adogea țara de pretutindirea la domnu de iznoavă nou, iar și Vasilie-vodă, unde era, nu dormiia. Ce orice

nevoiiiâ pune omul, sorocul lui Dumnedzău, amu orânduie așea, a-l clăti, nu poate nime.

Zac. 13. Preste scurte dzile sosi veste cum Timus iară cu 9.000 de oameni întră pre la Soroca în țară, și amu lovisă oamenii lui Vasilie-vodă și pre Grumadze-căpitanul, carele era în câmpii Sorocii cu straje. Și ștua Ștefan-vodă ca nu s-a lăsa cu atâta Vasilie-vodă asupra lui, ce agiunsesse și el la Racoții, cneadzul Ardealului, și la Cazimir, craiul leșescu, cărora amândurora era urât Vasilie-vodă pentru legătura cu cazacii. Deci de la Racoții îndată i-au orânduie cu Petchi jșiiioan, cu loți sâcuii, ca pe 4.000 de oameni, iară craiul leșescu, un polcovnicia ce avea la Cameniță, anume Condrațchii, cu 1.000 de Ieși călări, i-au trimis porunca aceasta, de ari veni vro oaste asupra Moldovei, căzăcească, să nevoiască cu toată osirdiia, adunându-sâ cu moldovenii, să-i smintească, care lucru apoi așea au foștii.

Zac. 14. Dacă au simțit Ștefan-vodă oastea căzăcească apropiată amu cătră Prut și au oblicit că tătari nu sâmu, nu spre Roman, ce spre Cotnari au purces, ștîindu că sosește și Petchi Iștioan cu oastea ungurească. Vrea să țieie calea cazacilor la loc largii, undeva pre Jijie. Și la Cotnarii s-au împreunat cu ungurii și au purces spre Ștefănești, așteptândii și pre Ieși. Ce, mai zăboviidfi leșii, n-au îndreznit ungurii a să tâmpina cu cazacii. Și așea, cazacii au trecut codrul pre la Cucoreni, la Suceavă. Iară Ștefan-vodă au rămas pre șleahul lor despre Prut, și a triia dzi au sosit și Condrațchii cu 1 000 de Ieși.

MIRON COSTIN
*DE NEAMUL MOLDOVENILOR, DIN CE
ȚARĂ AU IEȘIT STRĂMOȘII LOR*

PREDOSLOVIE, ADECĂ CUVÂNTARE DINTĂI
DE DESCÂLECATUL TĂRĂI CEL DINTĂI
ȘI A NEAMULUI MOLDOVENESCU

Către cititoriu

începutul țărilor acestora și neamului moldovenescii și muntenescu și câți sânt și în țările ungurești cu acest nume, români și pană astăzi, de unde sântu și de ce seminție, de când și cum au dăscălecat aceste părți de pământii, a scrie multă vreme la cumpănă au stătit suflend nostru. Să înceapă osteneala aceasta, după atâta veci de la discălecatul țărilor cel dintăi de Traian, împăratul Ramului, cu câteva sute de ani peste mic trecute, să sparic gândul. A lăsa iarăș nescris, cu mare ocară înfundat neamul acesta de o seamă de scriitori, ieste inimii durere. Biruit-au gândul să mă apucu de această trudă, să scoț lumii la vedere felul neamului, din ce izvor și seminție sântii lăcuiitorii țării noastre, Moldovei și Țării Muntenesti și români din țările ungurești, cum s-au pomenit mai sus, că toți un neam și odată discălecați sântu, de unde sântu veniți strămoșii lorii pre aceste locuri, supt ce nume au fostu întâi la discălecatul lor și de cândii s-au osebit și au luat numele cest de acum, moldovan și muntean, în ce parte de lume ieste

Moldova, hotarale ei pân-unde au foștii întâi, ce limbă țin și pân-acum, cine au lăcuit mai nainte de noi pe acstu pământii și supt ce nume, scot la știrea tuturor carii voi'nt vrea să știe neamul țărilor acestora.

Dzice-va neștene: prea târziu ieste după sutele de ani, cum sâ voru putea ști poveștile adevărate, de atâtea vacuri? Răspunzu: Lăsat-au puternicul Dumnezeu iscusită oglindă minții omenești, scrisoarea, dintru care, daca va nevoi omul, cele trecute cu multe vremi le va putea ști și oblici. Și nu numai lucrurile lumii, staturile și-ncepăturile țărilor lumii, ce și singură lumea, ceriul și pământul, că sântu zidite, după cuvântul lui Dumnezeu celui puternic. Crezu, din Scripturi știm și din Scripturi avem și sfânta credință a noastră creștinească și mântuirea noastră cu pogorârea Firului lui Dumnezeu și împelițarea cuvântului lui, cel mai denainte de veci în firea omenească (denafară de păcălii). Scriptura ne deschide mintea, de ajungem cu credința pre Dumnezeu, duhul cel nevăzut și necoprinsu și neajunsii de firea noastră, Scriptura deparie lucruri de ochii noștri ne face de le putem vedea cu cugetul nostru. Să nu pomenim de marile Moisi, carile după 2400 de ani au scris letopisețul de zidirea lumii, că acela au avut pre însuși Dumnezeu dascăl, rostii cătră rost. Omir în 250 de ani au scris după răsipa Troadii războaiele lui Aiiileus; Plutarhu în 400 de ani au scris viața și faptele vestitului împărații în lume, a lui Alexandru Machidou; Titus livius cursul a toată împărăția Ramului în 700 de ani și mai bine au scrisu după urzitul Ramului și alți mulți istorici, cercândil de amărântul scrisorile, cursul a multe vacuri cu osârdie și cu multă osteneală au scos lumii la vedere istorii.

Îndemnatu-m-au mai mulții lipsa de știința începutului aceștii țări, de discălicatul ei cel dintâi, toate alte țări știindii începuturile sale. Laud osârdiia răposatului Urechic-vornicul, carile au făcut de dragostea țării letopisețul său, însă aceia de

la Dragoș-vodă, de discălicatul cel al doilea al țării aceștii din Maramoșii scrie. Tara de discălicatul cel dintâi cu români, adecă cu râmleni, nimica nu pomenește, numai ameliță la un loc, cum că au mai fostu țara odată discălicată și s-au pustiit de tătari. Ori că n-au avut cărți, ori că i-au foștii destul a scrie de mal scurte vacuri, destul de dânsul și atâta, câtii poate să zică fieștecine că numai lui de această țară i-au fostu milă, să nu rămâie întru întunerecui neștiinței, că celelalte ce mai sfinții scrise adăosături de un Simcon Dascălul și al doilea, un Misail Călugărul, nu letopisește, ce ocări sântii. Care și acelea nu puțină a doao îndemnare mi-au foștii. Câtii mi să pare, bine nu știu, că n-am văzut letopisețul lui Fvstratic-logofătul, iară cum am înțeleș de câțva boieri și mai ales din Niculai Buhuș, ce au fostu

logofăt mare, pre acestii Simeon Dascăl, Istratie-logofătul l-au fâtat cu basnile lui și Misail Călugărul de la Simeon au născut, cela fiiu, cestalah nepot. Și mult mă mir de unde au luat aceste basne, că și Urechic-vornicul scrie și el: 45 de ani la domniile cele dintâi, nici o scrisoare nu să află de lucrurile lor ce s-ar fi lucrății, și nici streinii n-au știut nimica de dâșii până la Alixandru-vodă cel Mare și Bun. Decii au început istoricii lășăști a scrie, mai ales Bicschii și Martin Pașcovschii, pre carii i-au urmații răposatul Urechic-vornicul. Daca n-au foșni dară dintâi scrisoare în țară și nici streinii n-au știut și nimica n-au scris, de unde sântii aceste basne, cum ca sâ fie foștii moșii țării aceștii din temnițele Ramului, dați întru ajutoriul lui Laslău, craiul ungurescul' Și români acum era în Maramoș în zilele acelu crai, cești dincoace, de unde ieste acum Moldova, iară cei dincolo, unde ieste acum Țara Muntenească, iară în munți pre Olt, unde șt acum să pomenește Țara Oltului, și râmlenii cei discălicați de Traian în Ardeal acum era în Ardeal.

Eu, iubite ceritoriule, nicăirea n-am aflații nici un istoric, nici latin, nici leah, nici unguș, și viața mea Dumnezeu știe

cu cc dragoste pururea la istorii, iată și până la aceasta vârstă, acum și slăbită.

De aceste basne să dea seama ei și de această ocară. Nici ieste șagă a scrie ocară vecinică unui neam, că scrisoarea iesie un lucru veeinicu. Cându ocărăsc într-o zi pre cineva, ieste greu a răbda; dară în veci? Eu voi da seama de ale mele, câte scriu.

Făcutu-ț-am izvod dintâiași dată de mari și vestiți istorici mărturii, a căroră trăiescii și acum scrisorile în lume și vor trăi în veci. Și așa am nevoit, să nu-mi fie grijă, de-ar cădea această carte ori pre a cui mână și din streini, carii de-amăruntul cearcă smintelile istoricilor. Pre dâșii am urmat, care vezi în izvod, ei pavăța, ei sântu povața mea, și răspundu și pizmașilor neamului acestor țări, și zavistnicilor.

Și întâi unui Enea Silvie și cu următorii lui; însă acesta istoric nu așa greu neprietin ieste, cât numai acest nume vlah de pe Fleac, hatmanul Ramului, că ieste scrie, unde s-au lunecatu și săracul Urechie-vornicul. Credem neputinții omenești.

Iară ieste altul, de neamul său Leah, lanc Zamovschii, care orbii năvălește, zicândii că nu sântii moldovenii, nici muntenii din râmleni, ci, trecându pre aicea, pre aceste locuri, Traianu-împăratul și lăsândii slujitori de pază, au apucat o samă de dachi limba rânilenească. Vei vedea apoi și a cuvintelor lui răspunsul și ocară nu de la mine, ci de la istoricii, povațile mele, la rândul său.

Puternicul Dumnezeu, cinstite, iubite cetitoriule, să-ți dăruiască, după aceste cumplite vremi anilor noștri, cându și mai slobode veacuri, întru care, pe lângă alte trebi, să aibi vreme și cu cetitul cărților a face iscusită zăbavă, că nu ieste alta și mai frumoasă, și mai de folos în toată viața omului zăbavă decâtii cetitul cărților. Cu cetitul cărților cunoaștem pe ziditoriul nostru, Dumnezeu, cu cetitul laudă îi facem pentru toate ale lui cătră noi bunătăți, cu cetitul pentru greșalele

noastre milostiv îl aflăm. Din Scriptură înțelegem minunate și vecinice fapte puterii lui, facem fericită viața, agonisim nemuritoriu nume. Sângur Mântuitorul) nostru, Domnul și Dumnezeu Hristos, ne învață, zicândii: „**HeriHTiMTe IHKANHA**”, adecă: „Cercați Scripturile”. Scriptura departe lucruri de ochii noștri ne învață, cu acele trecute vremi să pricepem cele viitoare. Citește cu sănătate această a noastră cu dragoste osteneală.

De toate fericii și daruri de la Dumnezeu voitirii,
Miron Costin, care am fost logofăt mare în Moldova

Istoricii

Dion	Cavații
Evtropii	Bonfinii ungar
Carionii	Topeltin de Mediaș

Cap. I

DE ITALIA

Toate lucrurile, dacă să încep a spune din ceputul său, mai lesne să înțeleg. Și neamul moldovenilor fiindu dintru o țară care să chiamă Italiia, de Italiia și de împărăția Ramului, a căriia împărății scaunul, orașul Ramul, în dricul Italiei iesie, a pomeni întâi ne trage rândul.

Țara Italiei, de aicea de la noi, dreptii spre apusul soarelui ieste, nu așa depărtată de țara noastră, că de la Belgradul, carile îi știm mai toți că ieste pe Dunăre, unde cade apa Savei în Dunăre, niguțătoarește, mergândti, cale de 30 zile iesie până la Vineția, și Vincriia ieste pre pământul Italicii.

în statul său ieste între mări, ca și Greția, adecă țările grecești, că dincoace, dinspre noi, să închide cu o limbă de mare, care iesie din Marea Albă - vinețienii zic acei limbi Colfo de Vineția, adecă limba sau grumazii de Vineția — să zice și cu alt nume și Marea Adriaticum, Marea de Adrie. Iară mării

din care iese limba aceia îi zicu ladnii Marea Mediteraieuni, adecă marca den mijlocul pământului; turcii, grecii și noi zicem Marea Albă. Iară dispre cealaltă parte, spre apus, izbucnește iară din ceiași Mare Albă un unghiu de mare, însă nu cu atâta lungime, cum ieste limba aceastalaltă dispre noi. Și pre celalalt unghiu dincolca ieste lanua, noi zicem ianovezii. Insa dintre acestea îmbe limbi iese Italiia și în dricul pământului, spre miazănoapte, dincolo, pană la hotarale franțozului.

I iotarale ei dispre răsăririi, dispre noi, cum s-au zis mai sus, limba de marc și apoi Stiriia, Carintiia, Avstria, țările împărăției Nemțești; dispre miazănoapte tranțojîi. dispre apus Hișpaniia, iară dispre amiază/i sâ închide cu marea cc-i zicem noi Albă, și toții aceia ieste carea sâ închide pană la Țarigrad.

Grecii zic Italice cu altu nume Hesperii, di pe Hesper, steaoa ceia căriia zicem noi luceafărul cel de noapte, că acel lucefăr rireptu peste Italiia apune. Simănătoare foarte cu țările grecești, că cum Grceția sâ începe din Marea Albă, între mări, până la Machidonie, dc o parte cu Marca Albă, carea sâ întinde pană în Țarigrad, de altă parte limba dc mare, de care s-au scris mai sus, desparte pe Italiia de țările grecești, așa Italiia dincoace cu limba dc mare, iar dintr-acolo, dispre apus, cu unghiul cel dispre ianovezi.

Asa are Italiia domnii împărțite în sine, cum avea și Grceția într-o vreme, căroro domnii și țări sânt numele acestea: Liguria, Tâscan;), Umbria, Sabina, I. ațium, de unde ieste limba latinească șt de la latin craiul, Neapolis, crăiia suptu craii Hispanici, Calabriia, Apuliia, Romaniia, Istriia, Hetruria, Campaniia, și mai sântu mai mărunte țări, carele trec cu condeiul pentru zăbava.

Iară Grceția avea țări anume: Acarnaia, Etoliia, Thessaliia, Fochida, Morcia, Arcadia, Elada, Olimbiia, Iaconiia, Aiiia, Attica, unde ieste vestitul oraș Athina-Viiotia, și iară mai sântii tari mai mărunte.

Ieste țara Italiei plină, cum sâ zice, ca o rodie, plină de cetăți și orașă iscusite, mulțime și desime de oameni, târguri vestite, pline dc toate bivșuguri, și pentru mare iseusenii și frumusețuri a pământului aceluia i-au zis raiul pământului, a căruia pământii, orașile, grădinile, tocmelile la casile lor cu mare desfătaciune traiului omenescu nu are toată lumea, supt ceriu blându, voios și sănătos, nici cu căldură prea mare, nici ierni grele. De grâu, vinuri dulci și ușoare, untudclmnu, mare bivșug și de poame de tot felul: chiire, năramzc, lămâi și zahăr și oameni iscusiti, la cuvântu stătători, peste toate neamurile, neamăgei, blânzi, cu oamenii streini dintr-alte țări nemăreți, îndată tovaroși, cum ar fi cu ai săi, cu mare omenie, suptiri, pentru aceia le zicii geutiloni, cum zicu grecii, celebii, și Ia războaie neînfrânți într-o vreme, cum vei afla la Istoriile Ramului, de vei ceti dc dâșii.

Acea (ară ieste acum scaunul și cuibul a toată dascăliia și învățătura, cum era într-o vreme la greci Athina, acum Padova la Italiia, și de alte iscusii și trufaș meștersuguri.

Ieste Italiia mai vechie decât Roma, adecă Ramul, și împărăția Ramului, care s-au urziții în țara Italiei după ce au (lemcrru de la Troada Amenor și linca, din carii Antenor — Vineția și olatelor ei, iară Fnea Ramului și împărăției lui începători și rădăcină sântii.

Numele Italiei ieste vechiu, la toate istoriile cele vechi latinești, dc pe leal, craiul lor. Nemții italiianului zic valios, și noao, moldovenilor și muntenilor, iar așa valios, frantozii italiianului valașhos, noao și muntenilor, valașhos, leșii italianului, vloh, iară noao voloșin, iară muntenilor acum s-au luat leșii după apa Oltului și au mai adaos tiparnicii lor o slovă: M, de le zicii molteni, adecă olteanti, ungurii italianului, olașij, iară moldoveanului și munteanului, olah. Și țării Italiei leșii zic Vlosca Zcmlca, adecă Țara Vlohului, iară țărâi noastre, Volosca Zeiulea.

Caută-te dară acum, cetitorule, ca într-o oglindă și te privește de unde ești, lepădându de la tine toate celelalte basne, câte unii au însemnată de tine, din neștiință rătăciți, alții din zavistie, care din lume între neamuri n-au lipsirii niciodată, alții de buiguite scripturi și deșarte.

Iară nu numai numele acesta, precum ai înțeles că iese tot unul, la toate țările, și al tău și Italiei, precum vei înțelege și mai pre largă, la capul deosebi de numele acestor țări, că și turcii, și grecii ne zic vlah, ca și dintr-altele te vei cunoaște: obiceiuri, hire, graiul și până astăzi, că ești dreptu vloh, adecă italiian și râmlcan.

Multe obiceiuri într-acest neam trăiesc a italiianilor, până astăzi: așa de oaspeți la casile lor, nemăreți, voioși și libovnici (nu știu din ce muntenii, o samă, s-au abătut puțintel den aceasta hire), așa la petrecanii, la întrebare unul pre altul de viața, firea, clătirea. Cine au fost la Italia, să vază pre italiiani, să ia aminte, nu-i va trebui mai mare dovadă, să crează că un neam sântu cu moldovenii.

În casa noastră au fostu. această voroava, în Iași cu un episcop italian, care, între alte, foarte pre voia gândului meu mi-au zis cuvinte de aceste neamuri, dzicând așa, și era om de înțeles: „Mie nu-m trebuiește să mai citescă la istorii de moldoveni, cine sântu.; pre o samă de obiceiuri, foarte bine îi cunoscii de unde sântii, așa hubovnici la oaspeți, așa femeile lorii să ferescii de vederea streiniloru și să dau în laturi, așa să nu treacă femeia pe dinaintea bărbatului pe drum sau pe cărare, așa toată viața, în mâncare cu dulceața curcchiului, numai acestea sărat, atâta osăbire, aceia și iarna, și vara tot verde, nemurat. Toate acestea atocma cu italiienii sânt și a vedere să mărturisește o fire". Cu multă mirare am stătut de mărturia acelu vlădică, de mare agiutoriu istorii mele.

Înțelege-vei și din capul care să va scrie din graiul cestoru țări că și limba iese dovada că în graiul nostru până astăzi sânt cuvintele, unile lerinești, iar altele italienești. Să miră un historic, anume Cavaște, dzicând: „De mirat lucru iese că limba moldoveniloru și a munteniloru. mai multe cuvinte are în sine râmlenești decât a italienilor", măcară că italianul tot pre un locii cu râmlerii. Ce acela nu-i divă, că italianii târziu ș-au scornit limba din îctincască, așa de iscusită, de dezmiertată, cât că iese limba îngerească îi zicu-i. Și întru unile voroave peste samă își aduce cu a noastră, ales cu aceste silaves: delia, di, delia voi, vo sințorio, cum la noi: la dumneata, de la tine, de la dumneata, la voi, de la voi, care acestea în limba letinească, adecă râmlenească, acum nu încape, ce cură fără acestea în măsurile sale.

Un historică, anume Fneas Silvii, de care ți-am pomenit la predoslovie, și câțva alții, pre urma și pre cărarea lui, au scris în istoria sa cum moldovenii, carii lăcuiescu pre pământul Dachii-de-Sus și muntenii pre Dachia-de-Jos, acestu nume, vlah, îl trag anume după Fieacu, hatmanul Ramului. Și aceasta părere a celui Enca nu iese de aiurea, numai au cetit niște stihuri a unui dascăl, anume Ovidius. Pre acelu Ovidius l-au făcut, cum zidi turcii, surgună, de l-au gonit din Râm tocma la Cetatea-Albă, pre Marea Neagră, Avgust-chesariu, împăratul Ramului, pentru niște cărți ce scrisese în stihuri de dragoste, de să umplușă Ramul de curvii dintru acele jocuri ale lui, cum fac și moscalii, de trimit la zatocenii, adecă în urgie, la Sibir, și până acum. Acela dară dascăl Ovidie au scris câteva cărți, sezându la Cetatea-Albă în urgie, iară în stihuri, că ș-au fărșitu acolo și viața. Și pre numele lui iese balta Vidovul la Cetatea-Albă. într-acele cărți, una ce are nume de Ponții, scrie la un prietin al său la Râm, anume Grețin, aceste stihuri. Iată că ți le însemneză latinește scrise și pre limba noastră tălmăcite:

*„Praejuit bis, Graecine, locis modo Flaccus, el illo
Ripa ferox htri sub duce tuta Jitii
Hie temut Mysas bentes in pace fideli;
Ilic arcu Jisos, lerruii ense Getas ”.*

*„Gbieții ținea într-o vreme, acum Fhicus (ine
Râpa scump-a Dunării el singur cu sine.
lei au ținut Misiia în pace cu credința,
Pre ghieii au scos de aicea, el cu biruința”.*

Așa însemnează aceste stihuri ale acelu dascăl, pomenindii pre acel Fleac, căruia numele la Istoriile Ramului ieste Fulvius Fleacus-consul, precum chiema ei pre atuncea hătmăniile lor. Și de aceste stihuri s-au legații întâi acela Eneas Silvii, și după dânsul și alții. Și între aceia aflu și eu pre Ureche, săracul, următorii: să fie numele acestor țări, vlah, de pre acela Fleac, hatmanul Ramului, căruia lucru Carion istoricul stă împotriva, și cu dânsul și Topeirin de Meditași, anume zicându deschis: „Ceia ce au scris că numile vlah acestuia neam, adecă al Moldovei și al muntenilor, ieste de pe hatmanul Ramului Fleac basne sântu”.

Eu încă cei partea mea cu dâșii, cu acești doi țiu pentru aceste doveade, care deschis ți-am scris, cum toată lumea zice italianului așa cu un nume și noao până astăzi. Și acel Fleac, de au bătut războaie cu tătarii pre Dunăre, iară la discălicatul țărâlor acestora, nici o treabă nu arc, care sântii târziu după Fleac discălicatc, de Traian, împăratul Ramului din Țările Vlohului, adecă a Italiei, făr numai va zice cineva că kalianii acestti nume vlah au dobândit după Flac, care lucru n-am cetitu nici la o istorie a Ramului și de Italiia. Alte chipuri și capete au avut Italiia mai vestite și mai vechi decât acela Fieacu; cum ar fi luat Italiia nume de la acela?

Ci de Italiia atâta ajunge, câtii ți s-au arătat cu mărturiile și istoriile și numelui care-l avem de la alte neamuri, tot unul până astăzi. Să pășim de acum și Ia altile pre rându.

Capul al doilea

PENTRU ÎMPĂRĂȚIA RAMULUI

Împărăția Ramului, căriia putere și lățime asemenea nu au rostit nici o împărăție de cându ieste lumea, de măriia ei citește toate istoriile lumii, mai mare nu vei afla alta, nici în ceste vacuri de acum, nici în cele trecute. De această împărăție vei afla și prorocii, ales la Daniil-prorocul, cu dezlegarea visului lui Navohodonosor, împăratul Asiriei. De aceasta împărăție cântă și sfânta biserică, întâia, slava, glas 2, la vecerniia nașterii Domnului și Dumnezeului nostru Isus Hristos: „**flurăcT CAHC MAHAACTESIOUIS M 3eMAn**”, adecă: „Cându Avgustii unul stăpânită tot pământul”. Acest Avgust, împărat al Ramului au fostii, și în zilele lui au născut și Mântuitoriul lumii, fiiul și cuvântul lui Dumnezeu, din preacurata Fecioară Mariia.

Numele său trage de pe orașul Roma, noi zicem Ramul, care oraș ieste în Italia, pre apa Tivrului, curatoare în Marea Albă, cu calc de câteva zile mai jos de Râm, din izvoarele munților Italiei început. Iară începutul împărăției aceștia, cum s-au și mai pomenit la capul cel dintâi, de Italiia (care ieste mai veche decât Ramul și decât începutul împărăției, pentru aceia pricină s-au pus și întâi la Italiia rândul), ieste din Troada, care o au răsipit-o elinii, sau cu altii nume grecii, trăgându multă vreme războaie cu troad^ni pentru marc strâmbătatea lor ce le făcusa grecilor troadenii, cu furțișagul Elenii, femeii lui Menelau, prin Alixandru, feciorul lui Priiam, împăratul Troadci. Care fămce să să întoarcă grecilor pururea sfătuia doi domni din Troada, Antenor și Enea, că, întorcând-o, dzicea că s-a potoli vrajba cu grecii. Ci măzdind pre alți sănatori domni, ficiorul lui Priiam, să ție cu dânsul, să nu să dea Elena, s-au trăgănatu sfada, până la stingerea de totit a Troadîi, câtu n-au hălăduit niminea altul, nici în cetate, nici în olatul ei, fără acei doi ce s-au pomeniții, Antenor și Enea, cu gloatile lor. ( )ri

că știindu-i grecii că aceia sfătuia spre bine și nu i-au gonitu, ori că ei, ca niște oameni cunoscându la ce trage lucrul, s-au păzit devreme, au ieșiții cu casile și cu oamenii săi, încărcăți în vase. Din cărei Antenor au discălicat Vincētia pre pământul Italiei, iară Enea, pogorându-să mai jos, au abătut la malul iară al Italiei, unde stăpâniia Latinus-craiu o parte de Italiia. Și, îndemnații și de prorocii lor, pe atuncea păgânești, au început sfadă cu acel craiu, anume Latinus, de pre a căruia nume este limba latinească.

Nu era încă cu oameni deși acele locuri așezate pe acele vremi, și singur craiul mator de zile, numai cu o fată de trupul său, care era logodită după un domnii de Italia, anume Turnus, carile avea mulți domni de Italia neprietini. Pre aceia i-au tras Enea în tovărășie împotriva lui Turnus și a lui Latin-craiu, și cu câteva războaie cu mare vărsare de sânge, înfrângândii pre Turnus, până și la perirea lui în războiu, au căutații lui Latin-craiu a primi pre troadeni în țara sa, în Italiia, și pre Enea, ginere în locul lui Turnus, că lui Enea doamna îi murise de groază cândii au văzut arzându de toate părțile Troada. Așa s-au făcut troadenii moșani Italiei, așezați și legați întru sine cu italiienii, să trăiască troadenii pre limba și pre pravilic de giudețe a italiienilor, și italiienii să priimească bozii, și rugile, și obiceiurile de biserica troadenilor.

Și dintr-acestu Enea și fata lui Latin-craiu sântii, din seminție în seminție, născuți doi frați, anume Romul și Remii, carii au urzit orașul Roma. Și zidindii pre jumătate Romul și pre jumătate de oraști Rem și încă neînălțate zidurile, au venitu întru una de zile Rem să vază sportul lucrului a frăținc-său în partea unde zidiia frate-său, Romul, și, vrându să facă șagă au sânt peste zidul frăține-său răsând. În loc frate-său, luând seninii de piezi-răi orașului, apucă un fuste și lovește pe frati-său pen mijlocul trupului. Cade Rem morții de rană, iară Romul, stândii asupra trupului, au zis: „Așa să

petreacă toți carii vor vrea să saie zidurile acestea". Și au stătut singur Romul și urzitoriti orașului și crăiei, de pre a căruia nume ieste și numele orașului Roma, până astăzi, și de pe orașu și numele împărăției.

Fost-au această împărăție din ceputul său, de la Romul, craiu dintăi, supt crai, până la Tarcvinius cel Mândru, îi zic râmleii Tarcvinius Supcrbus, adecă Mândru. Al aceluia un ficior ce avea au făcut silă noaptea la casa unui domnii, lipsind domnul de acasă, anume doamnii sale, Lucreția, care, după aceia silă din patii nu s-au mai sculatu, ci au scris la bărbatul său, unde era, și la unchi-său, vestit senator pre atuncea la Râm, anume Brut, să vie cum mai de sirg la dânsa, că ieste spre moarte. Și daca au sosiții și au intrat în casă și unchiul acei fâmei Lucreției, și bărbatul ei, au zis: „Îngăduiți, nu vă apropiiareți de patul meu, spurcații de ficiorul lui Tarcviniu. Iară trupul de ieste și silit, nevinei mele moartea mea va fi martor". Și au scos un cuțit de suptii perină, de aceia trabă gătit mai denainte, și s-au loviții cu cuțitul întru inimă. Au năvălit bărbatul ci și unchi-său la patii, ci în deșerții, că căzusă cuțitul cu rana adâncii, din care, după câteva ceasuri, au murit Lucreția. S-au făcut o zarvă mare și tulburare în toi orașul de o faptă ca aceasta și s-au strânsu tot orașul la Brut, căroră au arătații tuturoră fapta ce au făcut ficiorul craiului și cuțitul crunt de sângele nevinovații fâmei și silă. Și au stătut tot Ramul, și în loc și olatele, de au jurat cu Brut cum să nu mai sufere craii asupra sa. Iară Tarcviniu, urât și părăsit de toți, și de slujitorii lui pentru spurcata fapta aceia și silă, au fugit la franțozii, cu carii, trăgândii ajutoriu, s-au ispitit cu silă să coprinză iară scaunul Ramului, ci tot gonit și răsipit s-au întorșii, și n-au mai dobândiții ce au pierdut în toată viața sa nici el, nici altul. Și de atuncea s-au cârmuiții acea împărăție totu suptii sfatul sinatorilor, cum vedem acum că să cârmuiește Vcneția, până la Avgust-chesar, 500 și mai bine de ani.

De mirat lucru ca această împărăție, la câtă putere și lățime au veniții, toții într-acele 500 de ani de suptii cărma sfetnicilor au crescut. Și alegea ei din an în an câte doi mai mari, cărora cu numele boierii le zicea *comules*, adică capetele sfatului, că *consilium* latinește ieste sfatul. Și mai mare era acestu nume de boierie, consul, decât împărat, că acesta nume împărat era hatmanilor, carii ducea în vreo parte ostile, și trăia acestu nume numai până era în oaste, cine era. Iară dacă să întoarcea acasă sau la Râm, nime și nimăru nu să zicea împărat, ce iară pre numele ce avea dintâi. Va să zică împărat poruncitorul, care nume apoi pentru mare izbândă ce făcea acei *imperatores*, adică hatmanii, au căzut de să numească împărății cu acestu nume și au ieșit mai mare și mai de cinste decâtii numele crailor.

Hotarale aceștii împărății a Râmului mai necoprinsă sântii, că nu niscareva munți sau ape curatoare, cum vedem acum că despartii crăie de crăie și împărăție de împărăție, cî din toate părțile le-au fostii hotarul Marca Ochianul, care încunjură pământul, începându dispre părțile despre miazănoapte, ochianul cela ce încunjură Englitera, și toții acela Ochian și dispre apus, pe după Hispania și Portugalia, și de la părțile Apusului să trage tot acela Ochian, încunjurându totu pământul despre amiazăzi, pe după Africa, noi zicem Iarbarezii, până vine la Marea Roșie, care ieste între Eghipt și Aravia. Câte împărății, craii, domnii, țări sântu, di le încunjură Ochianul, precum s-au pomenim mai sus, toate supt ascultarea împărăției Ramului au fost.

Încă mai spre răsărit de Marea Roșie, de la Ochianul de amiazăzi, tîind pre uscat Aravia, Siria, până la muntele Caucas, între Hândii și între parthi, și de acolo până în Marea Caspiei și Armeniile amîndao și câte țări sântu între Marea Caspiei și între Marea Neagră, ghiurgii, mingrelii, cerchiezii și alte țări, și de acolo apa Domul și Volga, toate suptii

ascultarea Ramului au fostu și de la Iuzbec hani ce mari de la Râm lua steag de hani.

Cu Hândii numai nu au închiat toată lumea dispre răsărit și venia și de acolo multe țări să să închine. Ci de la o vrdmă nici-i mai priimii ca locuri depărtate.

Și unghiul cestalalt, la Ochian, pre unde sânt acum șvezii și Daniia și unghiul spre apa Renului, pre aceste țări nemțești - că și șvezii și dani tot nemți sântii și un neam sânti - nu i-au putut supune nici într-un chip râmnenii până la îndirepiatul acei împărății în multe părți. Și câtă oaste au pierdut cu nemții, bătândii războaie, cu ceialaltă parte de lume nu o ar fi pierdut-o. Însă numai o parte de nemți supuși n-au fost, iară cât ține apa Renul, și celelalte, și peste apa Renului, multe locuri supuse au fosiu, cum și Englitera, și franțozii, și toată Hispania.

Caută acum cu cugetul întru atâta lungime și lățime de lume câte împărății mari sântii acum, cum ieste Englitera, Franțozul, Hispania, nemții până la apa Renului; la Africa: Fesul, Liviile, Mareh, Afri, până mai lot Eghiptul, habeșii și împărăția Asiriei, Persul, Armeniile, Capadochia, toată Creția și Machidonia, Iliria, Dachiia, unde sântem noi acum, și alte țări și ostroave și pre ochian, și pre Marea Albă, și pre Marea Neagră și pre Caspiia. La toate acestea ieșii pașii de la Râm, pre un an pre unile, la altile pre trei ani și mai inulli. Câteva coaie de hârtie s-ar mai lungi de ași sta a pomeni anume țările toate. Pașii ieșii și la țările jidovești, la Ierusalim, de la această împărăție, de care lucru deschis te va învăța sfânta Evanghelie a patru evangheliști. O seamă de țări mai depărtate dintr-acestea supt crai birnici le lăsa: la Africa, ales la Eghipt, Armenia iară celalte, cum ieste Spania, Englitera, franțozii, nemții, până la apa Renului, Italiia, țările grecești, toate țările ierusalimului, Anadolul, ostroavele, tot cu senatorii Ramului să cărmuia. Pentru aceia au zis un filosof al lui Pir, craiul epiroților, adică

al arbănașilor, cândii l-au trimis în solie la Râm, că au văzut sfatul lor de împărați adunatu.

Ci câtu ne trebuiește la rândul istorii noastre, ne ajunge de atâta de împărăția Ramului.

Capul al treilea
DE DACHIA

Daca s-au începui de Italiia a zice, de unde ieste venit neamul acestor țări și de împărăția Ramului, de care împărăție sântu discălicate ceste țări cu râmlenî, vine rândul acum și locului acestuia, la ce loc au venitu acestu neam, din locurile cele dintăi.

Locul dară acesta unde ieste acum Moldova și Țara Muntenească ieste dreptu Dachia cum și toi Ardealul cu Mararnoroșul și cu Țara Oltului. Alti nume mai vechili dccâtii acesta, Dachia, nu aflu în toți câți sântu istorici, că de le-au zis cineva că ieste Schitiia, de pe schiți, adecă tătari - căci au năbușii pre aceste locuri pre urmă tătarii și mai înainte de Atila, dccălicătoriul Țării Ungurești și a ungarilor pre aceste locuri - Dachia numele său cel vechili tot au ținut la toți istoricii. Cum s-au zis, Schitia ieste direapia Tuzbecul, adecă Tartariia cea Mare și o parte de împărăția Moscului.

Dachii aceșiiia cu multe vacuri mai nainte de Hristos au așezatii locurile acestea. Pomenește de dânșii Cvint Curțius, istoricul, de faptilc lui Alexandru Machidon (însă nu acea Alexandrie mincinoasă, care ieste pre limba noastră plină de basne). El scrie: „Sahi, dahi, masagheti tot un neam sântu”, venit din părțile Hindicî pre aceste locuri, când încă lumea mai rară au fost în oameni. Și dintr-acești dahi - noi zicem și grecii, dachi, iară latinii și leșii, dații - să țin sașii de Ardeal (și până nu demultii au foștii și la noi în țară, iară la satile cele hănești, la Bugeae, și acum sânții, de le zic testebani), că să tragu și au

mari istorici martori. Limba lor iară așa vechie ieste: au price între sine cu nemții pentru mai de multe vacuii, carii sânții **mai** vechi **de** dânșii, și ceștia că nemții au luat de **la** dânșii limba, iară nemții că **sașii** au ieșit de la dânșii, din Saxonia. Ci **acesLe** prici le lăsăm u la dânșii, noi numai pomemim cât slujaște rândul **nosLru** la poveste.

Hotarâle Dachici dispre răsăriții ieste Nistrul apa, la istoricii cei vechi Tiras, iară dispre amiadzădzi, Marca Neagră și Dunărea, dispre apus Panoniia, acum țările Budii, dispre miazănoapte, Morava, și Podolia în Crăiia Ixșască, unde ieste și Camenița. Sânții o samă de istorici carii dau și Podolia și câmpul peste Nistru până la apa Buhului și peste Dunăre, Misiile amândoao, căroră le zicem noi acum Dobrogea și o parte de Iliriia, să fie fostu de Dachia.

Puternică într-o vreme, cât supt vremea împărăției Ramului supt Domentiiian-împărăiții, iară la Dachia crâind Decheval-craiu, lua dachii o sumă de **bani** din visteriia Ramului, cum lua tătarii de Crâmii de la Moscii și de la Ieși, să nu le robească țările, că prăda și dachii Italiia cu călărimea, până în zilele lui Traian-împăratul, ce au împărățitit pre urma **lui** Domentian-împăratul.

ION NECULCE
*LETOPISEȚUL ȚĂRII MOLDOVEI
 DE LA DABIJA-VODĂ PANĂ LA A DOUA
 DOMNIE A LUI CONSTANTIN
 MAVROCORDAT*

CAP. I
 DOMNIA DABIJIII-VODĂ

După moartea lui Ștefăniță-vodă, ficiorul iui Vasilie-vodă, în anul 7170 [1662], au trimis boierii la Poartă pre Chiriță Drace, cu rugămintele de îa boieri și de la țară, pre cine or vre ci să le de domnii de țară. Și le-au ieșit răspunsul de la împărăție să margă boierii toți la Poartă și acolo, pre cine or alege ei, pre voia lor vor face.

După acele mers-au toți boierii la Țarigrad, după poronca vizitiului. Și cu dânșii era și Kvstratie Dabije vornicul. Și dintre cei boieri mulți carii trage nedejdea domniii, numai Toma vornicul și cu frate-său vistiernicul lordachi, Cantacozineștii cei bătrâni, s-au agiunsu cu neporu-său, cu cupariul Rusăt cel bătrân. Având cupariul trecere și cinste la Poartă, au isprăvit lucrul de domnie pentru Dabije vornicul, Și ieșind boierii înaintea viziriului, să ține cela di cela să-i aleagă la domnie. Iar Dabije vornicul nemică nu știe, nici în gând nu-i era. Ce cum întrară boierii în casă la viziriul, fiind lucrul tocmit și aședzat cu cupariul, și întreba viziriul care este Dabije. Și arătându-l boierii, l-au și îmbrăcat cu caftan de domnie. Iar alți boieri ce trage nedejde domniii au rămas numai cu nedejde.

Vinit-au Dabije-vodă în scaonul domnescu în Iași, tuturor cu bucurie de bună părere pentru domnit bun de boicriu de țară. Și era tuturor cu bine. Și nu era nici un boieriu în prepus sau în minciuni la acest domnii, nici țara nu era împresurată cu dările pre acele vreme.

Acest domnu ave obicei, când șide la masă și vide niscaiva oameni săraci davorind prin ogradă, învăța de lua câte doao, trii blide de bucate din masa lui și pâine și vin și le trimite acelor oameni acolo în ogradă, de mânca acei oameni. Și dzice cătră boieri: „De mult or fi davorind ci și or fi flămândzi, neavând de cheltuială”. Și face Divanuri dese, ca să nu zăbăvască oamenii mult, dacă or vini îa Iași pentru nevoile lor. Și multe Divanuri face din amiadzădzi în desară. Care aceli Divanuri den amiadzădzi în desară nu căde toate pre de laudă. Așijdere el *be vin mai mult din oală roșie decât din pahar de cristal*, dzicând că-i mai dulce vinul din oală decât din pahar. Și el era de locul lui din ținutul Putuei, și știindu clu încă din boierie că au oamenii săraci dobândă bună din vie, din toate cele rele au scornit și el acestu obicei rău de vii: de pogon câte un leu să de; care să trage și până astădzi.

Restul capitolului se ocupă, pe scurr, de războiul dintre turci și nemți, la care au participat și domnii principatelor românești, și mai pe larg de evenimentele din Muntenia, în legătură cu intrigile dintre Grigore Ghica-vodă și Cantacuzineșri, care voiau pe unul dintre ei domn.

CAP. II
 DOMNIA DUCĂI-VODĂ CELU BĂTRÂN, LEAT 7174

Duca-vodă era de moșie din Țara Grecească, de la Rumelia, și, viindu aice în țară de copil, au slujit la Vasilie-vodă în casă și la alți domni, pân-au agiunsu la boierie mare. Și s-au și-nsurat aice în țară, de-au luat o fată a doamnei Dabijoaie, anume Nastasia, ce era făcută cu Buhuș, și-au agiunsu de au fostu și

visEernieti mare în dzilele Dabijâi-vodă. Ce, după ce au murit Dabije-vodă, au mârso doamna Dabijoaie în Țarigrad, cu Duca visrernicul, ginere-său, avându pe Cupăreștii și la alte căpetenii a Porțâi, împărătești. Scris-au și Toma vornicul Catacozono la nepotăi lui, la Cupărești, ea **să fie** nevoitori pentru Duca visternicul. Și așa i-au isprăviții, de l-au îmbrăcat cu caftan de domnie în "Țara Moldovei, în locul Dabijâi-vodă.

Dece viindu în scaonul domniei, în Ieși, le era tuturor cu bine, fiindu și el din boierii țărâi domnit, cât nu să plânge nime nice de o strârbătate. Dar numai giurmârate de an au domnit, și i-au și vinit mazâlă, pentru povestea unei cărți ce au scris el la hanul tătărăscu.

Dzic că atunce să cerca acel hani să s-închine la împărăția Moscului și să lipsască de supt împărăția Turcului. Și înțelegându la împărăție de povestea aceasta, n-au credzutu, ce au scris viziriul la Duca-vodă aice în țară, să caute numai să adeverească acestu lucru, să-i facă știre.

Și viziriul, din Țarigrad au purces la oaste. Duca-vodă, vrând **să** ispitească pre hanul, să afle adevăriul pe poronca viziriului, au scris și el la hanul, cum și el **este** robii și plecat supt puterea hanului, și altele muhe ea aceste. Și mârșând omul Ducăi-vodă pre la Vozăia, la trecăioarca Niprului, l-au prinsu pășea de Vozăia, și fiindu pășea neprietin Ducăi-vodă, i-au și triimășii cărțile la Țarigrad, la camaicanul. Și camaicanul, neștiindu povestea, îndată au arătat cărțile împărăției. Și împărăția au triimis de l-au mazilit. Și era să-șu puie și capul. Atunce în grab-au pus împăratul pe Eliieș-vodă, ficioriul lui Alccsaudru, domnu.

Numai nărocul Ducăi-vodă ce au fost, de nu ș-au pus capul, că caimacanul au triimis aceie căni a Ducăi-vodă la oaste, la viziriul, de le-au vădzut. Decc viziriul au scris la împărăție cum că Duca-vodă cu poronca lui au scris la hanul, ca să-l ispitească, și nu-i vinovații. Și așa au scăpat Duca-vodă cu dzile,

de n-au peritu. Iară mazâl tot au rămas, că apucasă împărăția de pusesă pre Ilieșu domnu. Și au domnit Duca-vodă numai șesă luni într-această domnie întâiu.

Și când i-au vinit mazălia, era ieșit Duca-vodă la primblare cu toată casa și boierii lui pe Prur în sus, la Berchoicști de-ș lua sama oiloru ce ave din boierie. Și acolo, fără nedejde, i-au vinit mazălia, și de acolo luându-l aga împărătescu cu toată casa lui, de l-au dus la Țarigrad.

CAP. IV

DOMNIA A DOAA A DUCĂI-VODĂ CELUI BĂTRÂN

Viindu Duca-vodă cu a doaa domnie în țară, arătă-să la hire mai aspru decât cum era cu domnia dintăiu. Și și începu a zădi mănăstirea Cetățuia, că era țara plină de oameni și cu hrană și agonisită bună.

Iară în al iriile anii a domniei lui, la vleato 7180, rădl-eatu-s-au Hânceștii cu toți orheienii și lăpușnenii cu oaste asupra lui, peniru urăciunea grecilor ce adusesă pre mulți de la Țarigrad.

Și mai ales pentru Cupărești, ce era aice în țară. Dece viind Hânculii și cu Durac sârdariul aice în Ieși, cu toate ostili, strâga să prindză pe greci, să-i omoare. Fugit-au toată boierimea care încotro au putut. Iară Duca-vodă, văzându că s-au rădicat atâta țară asupra lui, au ieșit din curtea domnească cu toată casa lui și-au purces în gios pre iaz. Iară Hânceștii au intrat în curte și prin casăli boierești și neguțorești, pen târgu, strâgându și jăcuind. Și prindzindu pre greci, pre câți i-au găsiții, pe toți i-au omorât.

Duca-vodă au trecut deodată peste Dunăre, și cu o samă de boieri, iară o samă trecusă în Țara Muntenească. Și

isprăvindu-și Duca-vodă de la Poartă, și și-au luat tătari câți i-au trebuit, de i-au triimis cu Alecsandru Buhuș, cc era pe acie vreme sârdariu, de-au lovit u pin oastea Hânceștilor la Iepureni și i-au bătut pe Hâncești și i-au împrăștiat.

Iară tâtarâi, după ce au bătut pe I lânești, pe mulți oameni au robiții dintr-acele ținuturi și, pe mulți din căpetenii, căpitani, hotnogi, prindzindu-l, i-au spândzurat, și pe unii i-au înțepat. Duca-vodă după ce s-au întorsu de piste Dunăre, iarna era mare atunce. Hânceștii atunce, nu știm, n-au vrut au n-au îndrăznit să facă vrun rău domnului. Ce pentru doi, trii vinovați au perit mulți nevinovați, și s-au potolit toți. Numai numele Hânceștilor au rămas în pomenirea oamenilor de atunce până astăzi.

Iară dup-aceste zarve, cât s-au făcut vară, s-au gătit împărăția Turcului și au purces cu oști să vie asupra Țării Leșești, să dobândească vestita cetate Camenița. Și au triimis poroncă la Duca-vodă să-i triimiță chip și starea cetățai Cameniței, să vadză ce loc și ce tãrie arii ave. Duca-vodă au triimis pe un nemiș din ținutul Hotinului, anume Gligoric Cornescul, ce era foarte meșter de scrisori și de săpături la pietre și la alte lucruri, de au făcut chip cetățai Cameniței de ceară, cu toate tocmelele ei dinluntru și denafară. Și o au triimis la împărăție, de o au vădzut, și mult s-au mirat de mărirea ei, ce era din sângurã starea locului, cu apă și cu stânci de piatră împregiuriu, minunat locii. Și mai mult aceasta au îndemnații pe împărăție de au vinit la Camenița.

După ce ni se povestește cum s-au făcut, de către moldoveni, pregătirile pentru sosirea în bune condiții a armatei turcești, condusă de însuși sultanul, aflăm că boierii, nemulțumiți de Duca-vodă, l-au pârât vizirului, care, la rândul său, și-a informat stăpânul. Domnitorul a scăpat de mazilire grație unei foarte frumoase și rare blăni de vulpe de mosc neagră, care a plăcur mult suveranului. Povestirea continuă precum urmează.

Craiu leșescu era atunce Mihail Vișnoveschie, și hatman Sobcțchie, care pe urmă au fostu și craiu. Sta satcli pe marginea'larâi leșești pline de oameni, și le spune moldovenii: „Fugiți! fugiți! că vin turcii în țara voastră”. Ei nu crede, sta pe loc. 'Furcii, cum au trecut Nistrul, cum au început a prăda și-a robi și-a da foc, cât u au putut agiunge pen Țara Leșasca, fără nice o grijă de Ieși.

În Camenița era numai vro 6 000 de drăgani, de paza porților, și târgoveții. Și cum au agiunsu turcii supt Camenița, trei, patru dzile, și-au bătut din puști, și s-au și închinat cei din cetatea Cameniței, adevindti-le turcii milă, dacă să vor închina. Și deschidzind porțile, au intrat turcii și-au făcut dovă în limba lor și vesălie mare de izbândă, c-au luat cetate ca acie vestită Camenița, așe pre lesne, fără nice o scădere de oști și vărsări de sânge. Așe da din tunuri, cât să cutremura locul. Și au ieșit toți lăcuiitorii Cameniței pe porți afară, cu tot cc au avut. Și i-au aședzat pe toți pe denafară, pe lângă cetate, să lăcuiască.

Iară Volodiovskie, starostele de Camenița, dac-au vădzut că s-închină cetatea, el au intrat în ierbărie de-au dat foc, de-au arsu și el cu iarba, socotindu mai bine să-ș facă moarte cu mânule sale decât să încap-în mânule păgânilor rob.

Dce turcii, întărindu cetatea cu puști și cu zaharâ și cu oaste, au aședzat și paș, și prădându cât au putut agiunge ostili turcești în sus prin Țara Leșască, au purces împărăția în gios, iar pe acel șlah ce au vinit, și-au trecut Dunărea la Oblușiță cu mult plen de robi și de duim.

Iară pe Petriceico-vodă l-au lăsat cu oastea sa, cu moldovenii, în Hotin, ca să fie de pază țării și-a slabului Cameniței, ca să nu închidă leșii drumul neșitorilor, să nu flămânzască oastea din Camenița.

Trimis-au viziriul la Petriceico-vodă, când era împărăția la Nistru, să aleagă un boierii care-i mai de treabă, să-lu triimată la cortul lui, că-i trebuiește. Ales-au Petriceico-vodă din toți

boierii țării mai de treabă la voroavă pe Miron Costin, care au fostu mai pe urmă și logofăt mare. Și mărgând Miron la cortul viziriului, pusu-l-au viziriul de au șădzut înaintea iui. Și i-au dzis viziriul să-i spuic dreptu: pare-le lor bine c-au luat împărăția Camenița, au ba? Iar Miron au răspunsu că să teme a spune drept. Vizirul s-au jâmbit a râde și i-au dzis să grăiască, să nu să teamă. Atunce Miron au dzisii că „sintem noi moldovenii bucuroși să să lățască în toate părțile cât de mult, iar peste țara noastră nu ne pare bine să să lățască”. Atunce viziriul iară au răs și i-au dzis: „Drept ai grăit”, ș-apoi l-au întrebat cum socotește: lăsa-o-a oastea turcească la Hotin cu Petriceico-vodă să fie de pază țărâi și a Cameniței pân-înu primăvară și n-a ave vro primejde de leși?

Iară Miron au răspunsii că nu-i bine să lasă oastea turcească, că este vreme de iarnă, și să șadză oastea de iarnă la un loc n-a pute-o birui țara de fân și de grăunță și de alte bucate, că-i țara săracă, ș-a flămândzi. S-o răschiare pen sate, satele înșirați, și or lovi podghiazuri din ceea parte, astăzi într-un sat, mâne într-allul, și pân-în primăvară a peri oastea împărătească toată, și pentru oastea turcească orit strâca podghiazurile și țara. Numai oastea turcească să să duc-în gios. Numai să le de voie împărăția să scrie moldovenii la leși, cu rugăminte și cu îmbunături, fiindu tot de o lege. Or crede leșii ș-or lăsa de n-or face stricăciune Moldovei, și or chivernisi și cetatea de bucate pân-mii primăvară.

Și așe au lăsat vizirul după sfatul lui Miron, iar unii din boieri, după ce le-au spus Miron sfatul, dzice că-i mai bine să lasă turcii, că poate pe dânșii să-i prade leșii țara. Iară Miron dzice că n-or prăda-o, iar de or prăda-o, ncmic n-a hi, decât să le ie inecerii muierile și copiii și să rămâie și așădzători, să nu să mai ducă.

CAR VIII

DOMNIA DUCĂI-VODĂ CELUI BĂTRÂN
A TRIA ÎN TARA MOLDOVEI

Acest lung capitol istorisește, la început, acrele de cnrime ale lui Duca-vodă, în legătură cu grelele dări puse pe țară ca să-și poară scoate banii cheltuiți cu obținerea, de ia rurci, a hătmânci Ucrainei și apoi parriciparea lui cu armară moldovenească la asediul Vienei, urmată de înroarcerea sa în țară, unde, în absența lui, năvăliseră grupuri de oșteni polonezi cu scopul de a pune domn pe Petriceico. Duca-vodă s-a oprit în satul Domnești, nu departe de Adjud, așteptând să se potolească lucrurile.

Hatmanul Buhuș, vădzindu-i că stau stoliți, au scos pe Dedul sârdarul cu vreo 20 slujitori ai lor, de-au mârșu spre oastea leșilor, ca doar arii încălica și s-ar slobodzi asupra lor. Și atunce, depărtându-să de lângă curte, să de năvală și hatmanul cu ai săi, să apuce dispre curte și, ieșindu și cei din curte, să vor bate cu leșii. Că cealaltă gloată de țară, cc era luată cu de-sâla în poghiaz, era toți gata de fugă, cât ar vide pre hatmanul. Ce mărgându Dedul sârdarul pân-aproapi de dânșii, au încălecat numai trii inși den gloata leșilor și lc-au ieșit înainte, întrebându-i ce caută. Dedul sârdariul au răspunsii în limbă turcească, iar ei au dzis: „Vă știm noi cine sânteti; mai bine să viniți să fimii tot de unii”. Și s-au întorsu înapoi la ai săi, iar temeiul lor, a leșilor, sta neclătit înaintea curții. Hatmanul încă s-au dat în giosii spre gârlă, triimețindu să-i mai vie agiutor, și dece să vie asupra leșilor anume, că siirnenii din curte vor sta pentru domnu. Iar ei, cum s-au clătit hatmanul de acole, au și deschis porțița, de s-au închinat la poghiaz un bulubaș, anume Dedul, nice de o nevoie, nice de o strânsoari, numai de vicleni ce era. Și intrând leșii și cazacii și moldovenii, au luat pre Duca-vodă și pe alți boieri, pre toți dezbrăcându-i, i-au lăsat cu peile goale. Și s-au întorsu poghiazul cu dobândă ș-au dus pe Duca-vodă în Țara Leșască, și acolo au murit. Și

cându-l duce pe drum, îl pusesă într-o sanie cu doi cai, unul albu și unul murgu, și cu hamuri de teiu, ca vai de dânsul, Ocări și sudâlmii, de audze cu urechile. Și-agiungându la Suceavă, la un sat, anume..., au poftit puțintel lapte să mănânce.

Iar femeia gazda i-au răspunsu că „n-avem lapte să-ți dăm, c-au mâncat Duca-vodă vacili din țară, dc-l va mânca vermiu iadului cei neadormiți”. Că nu știe femeia acie că este singur el Duca-vodă. Iar Duca-vodă, dacă au audzit că este așa, îndat-au început a suspina și a plânge cu amar.

Că el să ține și vorove în casa lui, de să ispite să fie craiu în Țara Ungurească, și un ficior a lui în Țara Moldovei domnu, și altul în Țara Muntenească, și ginere-său hatman în Ocraina. Că el își ține lucrul pre sus. Curtea lui, masa lui, cheltuiala lui, ca un craiu ține. Și când icșe afar-în nârod, tot posomorât căuta, ca să-i ic oamenii de frică. Că el apucas-învățătură de la Vasălie-vodă, fiindu cămăraș marc la Vasălic-vodă. Era om nu pre nalt și gros, burduhos și bătrân. Numai îș cerne barba. Pe atâta să cunoște că n-are acătare minte sau frica lui Dumnedzău. Și ce gânde el să facă și la ce să ispirie, și la ce l-au adus păcatul și osânda de la Dumnedzău! Și așa l-au dus pe Duca-vodă în Țara Leșască, de au murit acolo. Așa și-au agonisit dc lăcomia banilor, ce ave.

Era un boierii, anume Ursachi, bogat într-această țară a noastră, de, cându vine birul de la împărăție, de multe ori, cându era în grabă, îl încărca de la casa lui și-l porne la Poartă, și mai pe urmă își lua de la țară. Și nu l-au putut să-l rebde Duca-vodă pe acel boierii, precum sintu mulți pentr-alte țări boieri bogați. Ce den domnia a doa au început a să acolisi dc dânsul și-a-l prădare, și neputând răbda Ursachi pe Duca-vodă, l-au pârât și la Poartă, precum mai sus s-au pomenit. Iar mai pe urm-aemu, știind Duca-vodă pe Ursachi c-au avut gâlceava c-un neguțitor mare din Țara Leșască, anume Bălăban, și

giudecată acolo în Țara Leșască, multă, pentru niște bude, trâmăs-au Duca-vodă la acel Bălăban, de au vinit în țării de au pârât pe Ursachi. Și i-au făcut strâmbarate lui Ursachi, că l-au dat rămas să de lui Bălăban vro patru, cinci sute de pungi. Și așa i-au luat tot și l-au închis în temniță cu tâlharii. Și-l scote în toate dzileli de-l bâte la talpe, pân'i s-au zgârcit vinele și-au rămas olog pân' la moartea lui. Și la moartea lui, din ce bogăție multă n-ave cu ce-l griji. Au vândut un sar la Bacău, anume Fântâneleli, de l-au grijit. Așa au făcut Duca-vodă lui Ursachi, și pe urmă i-au plătit Dumnedzău și Ducăi-vodă.

Fost-au și trii semne mari în dzileli Ducăi-vodă, când au purces la Beci. Că s-au arătat o ste pe cer cu coadă, dc s-au vădzut multe dzile. Mânca și lupul oameni. Fost-au și cutremur pre mare. Cădzut-au atunce și turnul cel mare din cetatea Sucevei, ce-i dzice turnul Nebuisăi.

Iară doamna Nastasăia a Ducăi-vodă, după cc-au luat leșii pe Duca-vodă, e au rămas deodată în Țara Muntenească. Și-au îmbiat mult pentru Duca-vodă, ca să-l răscumpere de la Ieși. Și-l neguțasă cu leșii drept 70 de pungi dc bani, să de leșilor și să-l lasă. Și triimițind banii pen Țara Ungurească, i-au poprit ungurii cu-ndemnarea lui Șerban-vodă, temându-să c-a ieși și la sminti din domnie Duca-vodă. Atunce era în Leov slobod și oblicind c-au poprit ungurii banii, l-au lovit cataroia, de voie re, și-au murit în loc.

Iară domna Ducăi-vodă, vădzind așa, s-au dus cu toată casa ei la Țarigrad. Așc au început a o apuca datornicii, unii de o parte, alțai de alta, cu feluri de feluri de priceni, și-a o îngrozi, și-a o închide, și-a o jăcui, care cum pute, agiungând-o osânda creștinilor.

Care mai pe urmă au vinit și mai la mare osândă și ocară, c-au amăgit-o un grec, de s-au măritat după dânsul. Având c doi ficiori și patru fete, n-au socotit cinstea ei, că era mai mult bătrână decât tânără. Și după ce-au mărșu dup-acel grec, au

amăgii-o de-au dat bani și odoară câte-u mai avut, de-au dat turcilor de l-au pus beiu la Mana. Și au mai șădzut vro săptămână cu dânsa, pân'ș-au făcut cheful, și s-au dus la Mana, dzicând c-a duce-o și pe dânsa. Și așe vro doi, trei ani au șădzut acolo și n-au mai triimis la dânsa să o ie, pân's-au hainii și el de la turci. Iar e, la bătrânețe, au rămas și săracă, și ocărăță de voroava oamenilor, și cu o casă plină de copii. Așe au plătit și Dumnedzău Ducăi-vodă, pecum au făcut și el altora.

CAP. XI

DOMNIA LUI COSTANTIN

CANTEMIR-VOEVODA ÎN ANUI, 7193, IUNIE 10

Venit-au domnu Târâi Moldovii Costantiu Cantemir-vodă, pre careli l-au ales la domnie boierii Țârâi Moldovii în locul lui Dumitrașco-vodă, cu nevoiță și cheltuiala lui Șerban-vodă, domnului muntenescii, precum mai sus s-au scris. Acest domnu Cantemir-vodă au fost de oameni proști de la ținutul Fălciului. Și dacă s-au rădicat la vârstă, s-au dus în Țara leșască de au slujit la oaste, pană au agiunsu de au fost rohmistru. Apoi viindu în Moldova, s-au dus cu Grigorașeo-vodă Ghica în Țara Muntenească și au fost acolo creauș spătârescu. Și era om viteazu și cu sfat bun. După aceea, viindu aice în țară în Moldova și slujindu bine, i-au pus căpitan marc, și apoi au fost și sărdariu, și mai pe urmă au fost și cliucer mare. Fost-au și capichihiaie la Poaria împărății, știindu limbi multe și fiind om bătrân. Cu alesul tuturor boierilor ce era pribegi în Țara Muntenească l-au rădicat domnu, cu cheltuiala lui Șerban-vodă, domnului muntenescii, precum mai sus s-au scris. Și titlușul lui nu scrie Cancemir-voevoda, ce numai Costautin-voevoda.

Carte nu știi, ce numai iscălitura învățase de o făce. Practică bună ave la voroava, era sănătos, mânca bine și be bine. Semne multe ave pe trup de la războaie, în cap și la mâini, de pe cându

fusesse slujitoriu în Țara Leșască. La stat nu era mare; era gros, burdubos, rumân la față, buzat. Barba ei era albă ca zăpada. Cu boierii trăie până la o vreme, pentru că era om de țară și-i știe pe toți, tot anume, pre careli cum era. Și nu era mândru, nici făce cheltuială țârâi, că era un moșneagu fără doamnă. Și ave doi ficiori, beizadele, pre Antiohii și pe Dumitrașco, și era zălog la Poartă și cu alți ficiori de boieri. Și era bine în țară dintr-alteli, numai nu pute* trăi oamenii de poghiazuri leșești, că era țara pustie din lași în sus. Și din toți boierii era mai ales la acest domnu Gavriliță vornicul și cu ficiorii lui. Era el boieriu și chivernisie precum îi era voia. Și era o samă din ficiorii lui can făr' de ispravă, zlobivi: Lupul și Solomon și Costachi. Ave slugi tâlhari la casăle lor, de ține drumuriii, de ucide turcii și fura bucate din Bugeac, cai, iepe. Și să făce farmutale totdeuna și slimuri cu tătarâi pentru fapteli lor, și nu pute să dzică nime nemică de frica lui Gavriliță. Și domnul, de și știe, rabdă.

Vinit-au aiunce și Miron logofătul din Țara Leșască, foarte scăpat, și l-au avut Cantemir-vodă în milă și în cinste. Și avându trii ficiori, i-au boieritii. Pe Ioniță l-au făcut sărdariu, pe Nicolai logofăt al triile, pe Pătrașco cămăraș marc. Și ș-au logodit Cantemir-vodă și o fată cu dânsul, pre anume domnița Safta, iar pe Miron logofătul l-au făcut staroste la Puma. [...]

Iară în al doile anu a domniei lui Cantemir, scoborātu-s-au craiul Sobețchie cu toată puterea sa, și cu toți hatmanii, și cu toată recipospolita, și cu multe poghiazuri în toate părțile, în toată țara, pre la Ocnă, pe la Bârlad, pe la Bujoreni, de nu rămâne un loc neprădat și nestrăcat. Tăiat-au atunce leșii pe doamna Rucsanda, fata lui Vasălie-vodă, la cetate la Neamțu, și pe Andricșoiaia, și pe Enache gramaticul la o mână, și pe alțai mulți. Că sâ făcusă tâlhari nu numai de la oastea leșască, și și din munțai ungurești, de jăcuie mănăstirili, și alțai dinspre Bugeagu. încotro căuiaî, tot de tâlhari dai. Atunce mulți boieri și giupânesă săraci ș-au lăsat casăle ș-au fugitu în Țara

Muntenească de răul tâlhăretului. Atunce craiul s-au coborât în gios pen târgu pen Ieși și-au mârșu în gios pe Prut pan' la Pagul. Si tle la Pagul n-au putut merge mai nainte, că i-au ieșit turcimea și cu tătarâmea înainte. Și s-au întotsu înapoi, incungiurat de tătari: care cum ieșie din obuz, cum ilu lua tătarâi. Și s-au întorsu iar pen Ieși înapoi. Si era și Petriceico-vodă cu dânsul. Și-au loviții pe la 'largul Frumos, și n-au agiunsu cailor obuzului apă heleșteul cel marc de la Prigoreni. Și-au luat Șiretul în sus și-au loviții pe la Cernăuți la Șletin în țara lui. Iară Cantemir-vodă l-au gonit cu tătarâi pan' la Șiret, la Hărmânești.

Atunce au arsu leșii și tătarâi multe curți boierești la țară și la Ieși. Ars-au în Lungani, în Obrcjeni, în Popi, în Doroșcani la Leca, în Căcărădzeni 2 părechi; în Podobiți, într-alți Lungani, în Albești, în Brâiești, în Prigoreni, în Gănești, în Târgul Frumos, în Crivești, în Petrișu, în Heleșteieni, în Hăbășești, în Rugînoasa, în Hălăucești, în Cozmești, în Purcelești, în Stolniceni, în Pașcani și pe alte locuri multe. Tot curți șendilite boierești au arsu atunce, fiind oameni închiși pen mănăstiri de frica leșilor și-a tătarilor. Era în Golâc oca de apă un potronic.

Atunce au luat craiul și pe Dosofteiu mitropolitul din Ieși, cu toate hainele și odoarâle mitropoliei. Și-au luații și moaștele lui Sfetei Ion Novei de la Suceavă, care l-cu fostu adus aceste moaște din Țara Turcească Alecsandru-vodă cel Bun. Și ie-u dus acele moaște împreună cu Dosofteiu mitropolitul în Țara Leșască, la un târgu al craiului Sobețchie, anume Jolfa, de stau acolo pân-în dzuoa de astâdzi. Și Dosofteiu încă acolo au murit.

Acestu Dosofteiu mitropolit nu era om prostu de felul lui. Și era neam de inazâl; pre învățat, multe limbi știe: elinește, latinește, slovenește și altă adâncă carte și-nvăț deplin călugăr și cucernic, și blând ca un miel. În țara noastră pe-ceasta vreme nu este om ca acela. După ce l-au dus la Jolfa, îl pune craiul

Sobețchie de s-îmbrăca cu hainele cele scumpe și odoarâle mitropoliei țărâi noastre, de face leturghii la dzile mari și iordan la Bobotcadzâ, dup-obîceiul țărâi noastre, de să mira craiul și toți domni leșești și lăuda de frumoasă țărămonia ce are beserica țărâi noastre. Canfiinir-vodă sâ mâniaesc pe-cel mitropolit și-i făcusă afurisănie de la patrierhi, Dar nemic de dânsul nu s-au atinsu, că dzic oamenii că-i sfânt, iar de Cantemir-vodă s-au atinsu, că l-au găsit legat. Ce nu să știe, dtnt-acee pricină au dintr-altc.

Dezordinea provocată de podghiazurile leșești se complică cu atitudinea ostilă a lui Șerban Cantacuzino, care se aștepta ca domnul Moldovei, ajutat de el la ocuparea tronului, să omoare pe Iordachi Rusăi. Canteinir, dimpotrivă, izbutește să împace spiritele printre hoici și să-și asigure, cel puțin aparent, liniștea necesară pentru a putea domni.

Șerban-vodă făcusă gărirc marc de oști în Țara Muntenească, și făcusă câteva vasă, șeici, la Argeș, cu zahară, de sta gata să scoboare pe Dunăre. Și s-agiunsesă cu toate capeteli sârbimei pe di cica parte de Dunăre și triimisesă și la nemți pe frate-său Iordachi spătarul și pe ginere-său aga Bălăccanul, ca să vie cu o samă de oaste nemtască. Agiunsesă și la Moscu, să scoboare la Crâm.

Și stând împotriva sfatului un cneadzii marc, cheltuit-au Șerban-vodă de l-au otrăvirii, ca să nu mai hie potrivit sfatului. Agiunsesă și cu craiul Sobețchi, ca să scoboare în gios la Bugcag. Și așc și ci să purceagă cu această gătiri, să apuce Țarigradul, când or hi turcii la Beligrad, la nemți. Numai era pedică Cantemir-vodă cu Cupâreștii, că-l tot pârâe la Poartă. Dece Șerban-vodă, vădzând împiedecarea lui Cantemir-vodă, au strânsu câțiva boieri moldoveni ce era în Țara Muntenească pribegi, unii de frica lui Cantemir-vodă, alții pentru frica poghiazurilor leșești. Strânsu-i-au pe toți la dânsul la sfat, la

București. Și-au ales pe Ilie Drăguțescu! să-l facă domnu în Moldova, cu toată cheltuiala lui, ca să să mântuiască de Caniemir-votlă, să nu-i mai fie piedică. Și n-au zăbăvitii dup-acesta sfat Șerban-vodă și-au și murit. Dziu să-l fie otrăvit frații lui, stolnicul Costantin și spătarul Mihai, că era un om groaznic: nu veghe nimăru voia. Om mare la stat, cu ochii ca de bou, harnic, darnicii, milă face mare la streini, la slujitori. Cheltuie mult, să-ș facă nume, iar nu să strângă. Cantemir-vodă încă de aceste oblicind de toate, pârăsă la Poartă pe Șerban-vodă. Și turcii nu pute să-l mazălească, că se teme de numeli lui Șerban-vodă, ce scrisesă la hanul să să gâtedze să margă să iernedze în Țara Muntenească, să prindzâ pe Șerban-vodă. Ce gâtindu-să hanul, i-au și vinit veste c-au murit. Ce gândește omul nu dă domnul! Că cine știe la ce cumpănă ani hi vinit și Țara Muntenească, de n-ar hi murit atunce.

Rădicat-au frații lui Șerban-vodă, Costantin stolnicul și cu Mihai spătarul, domnu atunce pe un nepot a lor de soni, anume Costantin Brâncovanul Baserab, în locul lui Șerban-vodă. Ave Șerban-vodă ficior mare, și n-au vrut frații lui Șerban-vodă să-l puie pe dânsul, căce nu trăie bine cu doamna.

După ce s-au așezat Brâncovanul în scaun în București, gâlceava și zavistia cu Cupăreștii tot au rămas și la Brâncovanul, cum era și la Șerban-vodă, de să tot pârâie unii pe alții la Poană, de să tot face cheltuială amânduror țarilor.

Inceput-au Brâncovanul a supăra pe doamna lui Șerban-vodă cu feluri de feluri și-a-i lua bani de pe unde era mistuiți. Că-i fii'ndu-i nepot și-n cinste la dânsul, îi știe. Dece aga Bălăceanul, ginerele lui Șerban-vodă, dac-au înțeleș de acea supărare, n-au vrut să vie de la nemți și-au rămas acolo la Sâbiu. Iar lordachi spătarul, fratele lui Șerban-vodă, au vinit la Brâncovanul de la nemți, de unde-lii triunisesă Șerban-vodă. Dece doamna lui Șerban-vodă cădzus-în mare prepus, vădzind c-au rămas ginere-său Bălăceanul la Sâbiu. Și pusesă trei steaguri

de lefecii moldoveni, anume Beșlaga și Vicol și Tatul, de-o păzâe pe dânsa și pe ficiorul ei, Gheorghe bezade, lăsat la Drăgâncști, să nu fugă la ginere-său la nemți.

Iară după ce-au trecut un an a domniei Brâncovanului, coborâtu-s-au Bălăceanul cu oști nemțești și cu Hezăr ghecnârarul de au vinit în târgu în București.

Dar ficiorul lui Șerban-vodă, cum au înțeleș c-au trecut nemții munteli în Țara Muntenească, de vin la București, într-o sară s-au îmbrăcat cu haine proaste s-au ieșit pentre straja de la Drăgănești ce-l păzâe și s-au dus înaintea oștii nemțești. Și-au rămas numai doamna sângurâ la Drăgănești în pază.

Brâncovanul, dac-au vădzut că s-apropie ostile nemțești de București, au lăsat Bucureștii și s-au scoborât la sat la Ruși, cu toată casa lui, și boierii, și curte, slujitori, și-au ședzut acolo la Ruși vro doo, trei săptămâni. El șede în Ruși, și nemții în București, cale de opt, noo ceasuri unii de alții. Și purta de grijă Brâncovanul de zahară, de le da tot de-agiunsu de ce li trebuie, și pe de altă parte au făcut știre la Poartă și la tătari să vie.

Lot într-acei anii, mai înainte ce-au mârșu la Soroca, strânsu-s-au toți ficiorii lui Gavriliță și cu alți boieri mulți de lara de Gios la nunta lui Ion Pălade, la Băcani, din sus de Bârlad. Și acolo au fostu și vornicul Velieșeo, fiind cumnat lui Pălade. Și strângându-să acolo la-acea nuntă, au sfătuit și s-au giurat cu toții, ei în de ei, să fug-în Țara Muntenească la Brâncovanul, să le de ajutor de cheltuială, să margă la Poartă să pârască pe Cantemir, să-l scoată din domnie, să rădice domnu dintre dânsii pe Velicico vornicul.

Dece s-au sculat un boierii dintre dânsii, anumi ilic Țifăscul, care îl porechsă pe urmă Frige-vacă, și i-au pârât la Cantemir-vodă, de le-u spus tot sfatul. Că era boierii de la o vreme pre supărați de Cantemir-vodă, că era la curte boierinași, tot ficiori de moșaci codreni și gălățeni. Și dzice Cantemir-vodă

că domnul face neamurile, domnul le stânge. Și-i era urâți ficiorii cei de boier, să nu-i vadă într-ochi, de pe cum îi era natura lui. Și era în cinste numai hatmanul Bogdan, ginere-său, și cu Iordachi visternicul Rusăt. Acești doi schivernisăe și mânca țara, cum le era voia. Dece boierii pe acee vreme nu mai pute suferi să fie călcați de acei doi boieri și de mojiicii acelorlalți mai mici de curte. Că, când ieșie la țară cu slujbe, boicrinașii face multe năcazuri casâlor celor mari a boierilor.

Dece Cantemir-vodă, cum au înțeleș acel sfat, din Ilie Frige-vacă, a boierilor, au și răpedzit într-o noapte boierinași d-e lut și slujitori, să-i prindză pe toți pe acie. Dece unii au scăpat în Țara Muntenească, iar pe cărei i-au prinsu i-au adus la Ieși. Și pe Velicico vornicul, după ce l-au adus la Ieși, era zavistie mai marc despre Cupărcști, împungându-să cu horba mai denainte vremi. Și ave și săială de dânsul, căcc era mai om decât toți. Atunce în grabă Cantemir-vodă în mânie l-au bătut cu buzduganul și l-au închis în beci. Deci neprietinii lui Velicico atunci au și aflat vreme de-au dzis lui Cantemir-vodă: „De vreme că te-i grăbit de l-ai bătut, nu-l lăsa viu. Păzește de-l omoară, că, d-e scăpa viu, mâne, poimâni el ne omoară pe toți”. Și el încă îndat-au ascultat și l-au scos noaptea de i-au tăiat capul denaintea porții. Pentru bineli ce-au dat știre Velicico lu Iordachi visternicul, de-au fugit când vre să-l omoare Cantemir-vodă, acum i-au mulțămil și Iordachi visternicul într-aceșta chip, ca un grec. Și aflară atunce neprietinii vreme de-u dzis lui Cantemir-vodă: „Aemu, de vreme c-ai omorât pe Velicico, triimite de prinde și pe frate-său, Miron logofătul, de-l omoară. Ori vinovat, ori nevinovat, să nu scapi, c-apoi încă a hi mai râu și de tine și de noi”. Deci Cantemir-vodă nu s-au socotiții vviața lui, că era trecut cu bătrânțeli, om de 70 de ai, de numai cât nu-i sosăsă ceasul și lui, cc s-au potrivit neprietinilor și nu ș-au cruțat sufletul. Ce ca un tiran au triimăs pe Macrei, vâtavul de păhărniceii, cu slujitori din Roman de

l-au luat de-colo, de la casa lui de la Bărboși, de l-au dus pân-în Roman, și i-au tăiat capul. Și când l-au găsit Macrei acolo la Bărboși, arunce-i murisă și giupâneasa. Și nemic nu știe de sfatul frâiâne-său sau de a celorlalți boieri, că nu era amestecat cu ceielalți boieri la sfat. Că el pornisă atunce pe un ficior a lui, pe Neculaiu, să ie fata Ducăi-vodă de la Țarigrad și să gătasă și cu celalalt să ic fata lui Cantemir-vodă, să s-încuscredze și nice cu gândul nu gândie că i-a vini o furtună ca acie.

Dzisu-i-au slujitorii, când l-au găsit la Bărboși, să fugă, că nu-î departe, în Neamțu, iar el n-au priimitu, ștîindu-să drept. Gândie că l-or duce la leș și s-a îndrepta. Iar după ce i-au vinit Macrei, și viind zapciu după zapciu să piară, nu l-au mai îngăduit ș-au pus de l-au tăiat în Roman. Și mult s-au rugai lui Macreiu să-l ducă pân-în Ieși, iar Macrei, ca un om rău și de nemic, nu i-au fostu milă de sufletul stăpănu-său și s-au grăbit de l-au omorât. Că de l-ar hi dus în Ieși, poate s-ar hi îndreptat și n-ar hi perit. Că multe slugi să tâmplă la domni vrednice, de nu să grăbescu și ferescu pe stăpâni de păcat, și pe urmă cad la laudă și despre stăpân, și despre oameni, șt despre Dumnedzău. Iar acesta, ca un varvar, nefiind de neam, n-au socotirii.

Cantemir-vodă dup-acec mult să căie ce-au făcut și de multe ori plânge între toată boierimea și blăstăma pe cine l-au îndemnat de-au grăbit de i-au tăiat. Că, după ei, n-au trăit un an nice Cantemir-vodă ș-au murit.

Iar pe Vasălie vornicul, ficiorul lui Gavriliță, și pe frate-său Solomon și pe frate-său Oosiachi și pe Gheorghiiță Mitre și pe Dedul spătar Arbănaș și pe tustrei ficiorii lui Miron, pe toți pe aceștie i-au prinsu și i-au închis, unii în turnu, pe unii la simeni, pe alții pen beciuri, și pe Neculaiu, mărgând să s-însoare, l-au întorsu de la Bârlad de l-au închis și pe dânsul.

Iară Lupul, ficiorul lui Gavriliță, și Costantin cumnatu-său, paharnicul Lambrino, și cumnatu-său Ivașco și Antiohie Jora

și Bujorâncștii și alții din Bujorâncști au scăpat în Țara Muntenească, la Brâncovanul, și de-acolo s-au gătit și s-au dus la Odrei, la Poartă, să pârască pe Cantemir-vodă. Și le-u dzis atunce Brâncovanul să nu sâ grăbască să margă atunce la Poartă, că-i prietin vizirul Cupăreștilor. Ei n-au ascultat și-au păzit de au mârșu. [...]

CAP. XXIII

DOMNIA LUI COSTANTIN-VODĂ, FIUL LUI
NECUIAI-VODĂ MAVROCORDAT,
VLEATO 7241, MAI 7

1733

Primirea noului domn de către boieri și blagoslovirea lui de către mitropolit în biserica Sf. Nicolaic.

Iară a treia dzi, după ce s-au așădzat în scaon, boierit-au pre acești boieri cari-i scriu mai gios. Pus-au pre Costantin Costache logofăt iarăși vel-logofăt, pre Sandul Sturdze, ce era hatman, l-au pus vornic mare de Țara de Gios, pre lordache Catacuzino Deleanul vel-vornic de Țara de Sus, pre Costantin Ruset vornicul, ce era socru domnului, l-au pus hatman, pre Mihâlache Ruset, ce era văr primare cu domnul, l-au pus postelnic mare, pre Andreeș Ruset spătar mare, pre lordache Catacuzino Pășcanul ban mare, pre lordache Ruset Cilibiul paharnic mare, pre Toader Păladi vel-visternic și pre Ioan Bogdan vel-stolnic, pre..., feciorul lui lordache sulgeriul, vel-comis. Aceste era boierii lui Costantin-vodă dintâi. Inșă nu toți după orânduiala lor, cum să cade, s-au pus, ce mai mulți după mită. Fiind domnul tânăr și neșriind rândul țărâi, au apucat unii cu dări la musaiپی. Și așădzându-să aceste boierii, au lăsat domnul visteria și chevenusala țărâi în sama boierilor, să chivernisască ei cum or ști nevoile țărâi, după obiceiul vechiu,

cum au fost mai întâiu, nu cum era la Grigorie-vodă, să chivernisască numai Sandul Sturdze cu doi greci, ce au lăsat în sama tuturor. Ce pre cât a ține va arăta vremea viitoare. Venit-au și cu acest domnu și rmai mulți greci decât la Grigori c-vodă.

Atunce la domnia noao, la banii steagului, găsindu boierii hârțiile gata de la Grigorie-vodă, scos-au hârții frunte de 4 ughi, mijlocul de 3 ughi și de 2, coada de un ughi, fără năpăști. Iar apoi după aceasta scos-au pre țară civerturi.

Iar la Divanuri, oricum sâ pare că să pricepi mai bini decât Gligori-vodă a giudeca, să ispite să să pui și împotriva boierilor, unde socote că giudeeă strâmbii boierii. Și-n toate dimenețilc ave obicei de chema boierii di le da cafe, și nu numai celor cu boierii mari, ce și la o samă di boieri mazili. Cari au fost boieri mari îi chema di le da cafe, le arăta politică di cinste mari. Dară așe, în scurtă vremi, piste 2, 3 luni, și născu zavistie și lăcomie, după cum îi obiceiul lumii aceștie.

Că din boierii noștri, din moldoveni, începură unii a să lipi cu-mbunături printre greci, a arăta drumuri și căli di răutăți, cu ce ar lua banî mai mulți din țară. Și stricară legătura și blăstâmul cc făcusă Gligori-vodă milă boierilor, di da disetină din dzeci stupi un leu, iar aemu făcură di dară țărânești, de dzeci stupi 22 potronici și civerturi pi țară totfi odată. Iar di toamnă au scos văcărit și vădrăritu totfi odată, și di iarnă civerturi și hârții, iar di primăvară pogonăritu și comți, câți 8 potronici di vită, ca și văcăritul.

Aceste toati nevoi într-un an le-au luat. Și-ncepu obicei, ca și la Gligori-vodă, de nu mai întreba pre alți boieri di țară. Numai c-un moldovan și cu grecii să sfātuie, anumit Toadir Păladi vel-visternic, di face cum îi era voia. Și s-învrăjbiră și domnii foarti tari, fiind veri primari. Că umbla Costantin-vodă să scoată pe Gligori-vodă din domnie, din Țara Românească, să margă iar Costantin-vodă în locul lui Gligorie-vodă în Țara

Româneasca, și aice în Moldova să pui pe vără-suu, Mihalachi postelnicul, domnu în locul lui. [ar Grigorie-vodă, simțind raptile lui Costantin-vodă ce umbla, silie să scoată pe Costantin-vodă și să pui pe Mihai-vodă domnu în locul lui Costantin-vodă. Că Mihai-vodă, după ce i s-au plinit un an, l-au scos din surgnnic. Side în Țarigrad la casa lui. Numai el nu să pre trage în Moldova, vād/ind că să sfădesc domnii amândoi, socotindu ca doară a apuca domnia în Tara Românească. Vai de aceste 2 țări creștine, cu acești domni străini! Ce di amar di bani dau pentru vrâjbiie celi ticăite a lorii! Paladi Toadiru vel-visternic, fiind nepot lui Mihai-vodă și cu atâte rudi, îi pare bine di acești vorbi că sint între domni și mai mult îndemna la jacuri și la vrâjbi. Făcându-să prietin domnului, și nicuiioscându-l, domnul gândie că-i esti prietin. Dar elu altele socote în inima lui, ca doar s-ar spargi țara și să s-audă la Poartă, să-ș de domnul în cap, să vie Mihai-vodă domnu, fiindu-i unehiu. Și era cu doă feți, arătându-să cătră boieri că-s vinovați grecii.

Greci, prăcum s-au scris că era mulți, ei (oari boierii și pârclăbiele și vămășiile celi di pe margini, cu agonisit, toi ei le cuprinsesă de le-au luat, iar boierii di țară nu pute încape la nimica. Și toți ave lefi mari de la visrerii, și vo dzeci țiiitori măritați a tătâni-său, bărbații lor tot cu lefe și cu boierii. Era așijdere un frate a lui, anumi Iancul beizade, cu mari cheltuială, că ave câte 10, 15 lei leafa pe dzi, fârâalteli. Și maștehă-sa iarăși cu mari cheltuială, că ave gre casă, cu mulți roabi, di li îmbrăca și li mărita, tot cu cheltuiala țărâi, și osăbit și leafă pe dzi 15 lei. [...]

Acest domnu Costantin-vodă era un om pre mic de stat, si făptură proaslă, și căutătura încrucișetă, si vorba lui înecată. Dar la hire era nalt, cu mândrie vre să s-arete, dar eta și omilenic. Cazne, bătăi rele la oamini nu face, nici la sitige nu era lacom, și răbdător mult. îi era dragă învățătura,

corăspundeții din toati țările străine să aibă, pre silitor spre vești, ca să știi ce să faci priutr-alte țări, ca să dobândească numi lăudat la Poartă. Minciunile îi era pre drag a li asculta, numai nu era pre grabnicii a faci rău. Giuruie pre mult unora și altora, dar la mai mulți nu da dintr-aceli giuruintă. Era om di-l întorce și alții.

Așe socotescu, acestu domnu di n-ar hi avutu această casă gre a tătâni-său, cu mulțime de mâncăi, și să uu-i hi fost gândul cu pizmă să scoată pe vāru-său Grigorie-vodă din Țara Muntenească, n-ar hi fost atâta jac în țară, că pe mănăstiri și pre popi îi ierrasă de dajde, și s-ar hi pomenit numile lui în numele domnilor celor buni și aleș. Numai zavistia lăcomiii, pentru ca să margă tar tu Țara Muntenească, fiind ace tară mai bogată, și să-ș izbândească inimii asupra vāru-său, lui Grigorie-vodă, și mult îndemnându-l și maștihă-sa, doamna tatâni-său, și musaipii lui fiind mulți, că nu să pot chivernisi într-această țară a Moldovii, fiind slabă, ce sta di dzi, di noapti asupra lui numai să margă în Țara Muntenească. Și așe au rămas cu nemulțămiri dispre Țara Moldovii. Cc mai pre urmă mergându, precum va hi și aceștii târi, viind la vârsta bătrâneților, vremea viitoare va arăta. Că mai mulți domni din buni să fac răi, iar din răi să să facă buni, puțini să află. [...]

Cazâlbașii încă într-acești 2 ani pol a domnii lui Costantin-vodă s-au tot bătut cu turcii pre râu. Că în anul 7242 [17/14] au bătut cazâlbașii pre turci, de n-au scăpat unul, că-i boțisă la margine. De o parti era târgul Bagdaiului și di altă parte era apa Efraftului, de nu pute să fugă turcii nici într-o parti. Că-i încungiurasă de loati părțili, di n-au scăpat mai nimi. Atunce au perii și Topal-pașe și câțiva pași, Topal-pase cari fusesă mai înaimi vizir și era sarascher pe ace oasti.

Iară la valetul 7243 [1735] rădicat-au turcii mulțime di oasti, ca la 200 000 - 300 000 di oasti, de-au purces iară asupra cazâlbașilor. Și au pus sarascher pe Chiprului, și cu vo 30 de

paș cu mulțime de tunuri. Iară cazâlbașii s-au așădzat cu ordia lor acolo între 2 munți pe un șes. Ș-au făcut 2 meteredzi nu departe unul de altul, cât să poată ajunge cu sinețili. Și-au făcut lagum în meteretzul din frunte, iar în cel dinapoi meteredzu n-au făcut lagumuri. Și ș-au tocmit oastea, pedestrimea, în meteredzul cel din frunte cu lagumuri ș-au rânduit o samă de oaste călărime sprintină pe de amândoa părțile munților, supus. Iar turcii, cum i-au vădzut pe cazâlbași, s-au slobodzik cu mari năvălire asupra lor. Dar cazâlbașii s-au făcut a fugi înapoi, de-au lăsat meteredzul cel cu lagum, de-au intrat turcii într-însul, și ei au intrat în meteredzul cel dinapoi. Și așa, cum au început a să bate, s-au și aprinsu lagumurile ș-au început a arunca pe turci. Și dipe ce s-au potolit lagumurile, îndată s-au și slobodzit cazâlbașii în turci a-i omorî pe cari mai scăpasă de lagumuri, iar cari pleasă fuga din ordie a-i prinde cazâlbașii cei supuși de pe supt munți, de-i lua pe toți de grumadzî. Dintr-atâta soma de oaste ce fusese de-abe au scăpat 1 000-2 000. Și au perit sarasberiuul Chiprului și toți pașii ei au fost într-ace oaste. Și vo 200 de tunuri au luat.

Cetățile toate ce li luasă turcii în trecuți ani de la cazâlbași aemu le-au luat cazâlbașii toate înapoi. Și aemu îmbla turcii de să roagă să facă pace, dar încă nu s-au așădzat pân-aemu. Ce precum va mai lucra vremea, va arăta la rândul său.

Fost-au dații pe taină ajutor împărăteasa Moscului 40 000 moscali cazâlbașilor, cu ghinărariul Lis și cu portul schimbat cazâlbașești. Și turcii nu știe nimic de acel ajutor. Și mai mult moscalii sparge temeiul turcilor pe pedestrime, iar pe călărimea turcilor cazâlbașii îi bate mai rău. Și multu s-au învățat cazâlbași la foc de moscali a da.

Franțozul, vădzând că nu primase moscalii pe socru-său Lișinschii crai în Țara Leșască, și cu nemții, ș-au dat cote cu Turcu să-nceapă el gâlceava la nemți, și Turcul să de ajutor leșilor împotriva moscalilor. Deci au și sculat pe craiul Șpaniii

fără veste cu oaste și s-au coborât în Italia de-au luat câțiva cetăți din Anapole, cari le ține Neamțul. Dar Franțozul a pornit oaste asupra Neamțului, ca să margă în Sacsonia, și n-au putut mergi, că nu l-au lăsat Neamțuli. Și s-au și lovit o samă de oaste în câteva rânduri. Și uniori bate Neamțuli, și uniori Franțozul, dar tot mai mult bate Neamțul. Numai temeiul oștilor nu s-au lovit niciodată, că nu cutedza nici cee parte, nici ccelaltă. Iar în anu 7243 au mersu și 30 000 moscali ajutoriu Neamțului, foarti oaste bună aleasă, cu ghinărariul Lis, care fusesă și la cazâlbaș. Și iar așa s-au bătut într-acest an câți o samă de oști. Dar temeiul tot nu s-au bătut, fără câți singuri moscalii s-au bătut cu o samă de franțoj, și i-au bătut pre rău pre franțoji. La cari oaste, capetile franțujești, vădzând ace groaznică bătăi, au scris cărți la craiul franuu'escu să facă paci, să nu să mai bată, că oastea moschicească esti un nărod pre tari, nu pot nimic să prindă cu dânși la bătăi. De s-or mai bati, poati să istovască pe toată oastea franțujească.

Ce aemu stă papa de Râm și cu alti craii mari ca să-i împaci pe Neamțu cu Franțozul. Ce precum s-a alege, vremea viitoare va arăta.

Aceste toate s-au făcut în 2 ani pol în dzâlile lui Costantin-vodă. Iar la ce s-ar mai alege înainti, s-or scrii la rând, la domnia lui Gligorie-vodă.

ION NECULCE, *O SAMĂ DE CUVINTE*

O samă de cuvinte ce sântu audzite din om în om, de oameni vechi și bătrâni, și în letopisețu nu sânt scrise, ce s-au scris aice, după domnia lui Ștefăniță-vodă, înaintea domniiii Dnbijii-vodă. Deci cine va ceti și le va crede, bine va fi, iară cine nu le va crede, iară va fi bine; cine precum îi va fi voia, așa va face.

[Ștefan-vodă cel Bun, luund domnia Moldovii, și viind turcii în dzilele lui să treacă în Moldova la Galați, i-au bătut foarte râu pre tură și au luat și Cetatea Albă și Chilia de la turci. Apoi mai pe urmă iar le-au luat turcii aceste doao cetăți. Și în câteva rânduri s-au bătut Ștefan-vodă cu turcii. Iar când s-au bătut la Râzboieni, atunce s-au aședzat turcii cu Ștefan-vodă. Și le-au dat hotar și olat Bugeacul și au făcut pace. Și turcii apoi au adus tătari din Crâm și i-au aședzat în Bugeac, carii stau și până astăzi, precum au aședzat și la Hotin lipcani.

II Ștefan-vodă cel Bun multe războaie au bătut. Și așa să aude din oameni vechi și bătrâni, că, câte războaie au bătut, atâtea mănăstiri cu biserici au făcut.

III Ștefan-vodă cel Bun, când s-au apucat să facă mănăstirea Puma, au tras cu arcul Ștefan-vodă dintr-un vârvu de munte

ce este lângă mănăstire. Și unde au agiunsu săgeata, acolo au făcut prestolul în oltariu. Și este mult loci de unde au tras până în mănăstire. Pus-au și pe trii boierenași de au tras, pre vâtavul de copii și pre doi copii din casă. Deci unde au cădzut săgeata vâtavului de copii au făcut poarta, tar unde au cădzut săgeata unui copil din casă au făcut clopotnița. Iar un copil din casă dzidi să fie întrecut pe Ștefan-vodă și să-i fie cădzut săgeata într-un delușel ce să cheamă Sion, ce este lângă mănăstire. Și este sâmnul un stâlpii de piatră. Și dzic să-i fie tăiat capul acolo. Dar întru adevăr nu sânt stie, numai oamenii așa povestescu. Fost-au și biserițu de lemn într-un delușel și s-au răsipit, fiind de lemn. Și așa au fost făcut mănăstirea de frumoasă, tot cu aur poleită, zugrăvală mai mult aur decât zugrăvală, și pre dinlăuntru și pre denafară, și acoperită cu plumbu. Și dzicu călugării să fie fost făcut și sfeșnicile cele mari și cele mici și policandru și hora tot prisne de argint, și pe urmă să li fie luat un domnu și să fie făcut alteli de spije, care le-am apucat și noi. Iar strâcându-să un clopot mare la mănăstire și făcând călugării clopotul a doua oară, au pus aceste toate ce scriu mai sus în clopot, ca să fie mai mare.

Lăsat-au Ștefan-vodă cel Bun la mănăstirea Putna, după moartea lui, arcul lui și un pahar, ce vorbie călugării la mănăstire că este de iaspis, ce era în chipul marmurii albe și al farfurii, ca să fie într-un pomenire la sfânta mănăstire. Și arcul l-au fost trăgând cu vârtej. Și la vremea lui Constantin Cantemir-vodă, fiind rășcoale, au venit niște cazaci cu Ieși, cu moldoveni joimiri, vrând ca să jecuiască ce ari găsi în mănăstire. Deci fiind un turnu cu bună țarie, nu pute să jecuiască. Deci au dzis călugărilor să de turnul, că nu vor lua a mănăstirii nemică. Iar călugării, necredzind, nu vre să de turnul. Iar acei cazaci cu Ieși și cu moldoveni îndată au aprinsu mănăstirea, iar călugării, vâdzind că aprind mănăstirea, îndată au dat turnul. Atunce, îndată, având pușci de apă, acei cazaci,

Ieși și moldoveni au stânsu focul. Deci atunce au jecuit tot din turnu ce au fost a boieri și a neșuțitori, iar a mănăstirii n-au luat nemică, fără numai arcul lui Ștefan-vodă. Iar paharul au fost pană la a triia domnie a lui Mihai Racovița-vodă. Si scoțindu-l din turnu un egumen, pre anume Misail Chisiliră, și vrând să să fălească, au băut la masă cu acel pahar a lui Ștefan-vodă, cu niște slugi boierești, cc era zlotași. Și bând mult cu acel pahar, s-au îmbătat și, fiind beți, au stricat un lucru scumpu domnescu și de minune ca acela.

IV Ștefan-vodă cel Bun, bătându-l turcii la Războieni, au mârșu să între în Cetatea Neamțului. Și fiind mumă-sa în cetate, nu l-au lăsat să între și i-au dzis că pășirea în cuibul său nu pier. Ce să să duca în sus, să strângă oaste, că izbânda va fi a lui. Și așe, pe cuvântul mâne-sa, s-au dus în sus și au strânsu oaste.

Iară împăratul turcescu au vinit cu toată puterea lui la Cetatea Neamțului. Și au suit pușcile deasupra unui munte despre Moldova. Și au început a bate Cetatea Neamțului ioarte tare. Iar pre acee vreme era un neamțu închis în cetate. Și vădzind că bat cetatea, au dzis păzitorilor să spuic mumei lui Ștefan-vodă să-l sloboadă de la închisoare, din temniță, pre dânsul, că el va mântui cetatea de acel greu. Deci, slobodzindu-l pre acel neamțu de la închisoare, s-au și apucat acel neamțu de au îndreptat pușcile din cetate asupra turcilor, unde sta acolo în munte, de ave nevoie cetatea. Și au și lovit în gura unii puști turcești, de au sfărmat-o. Și au început a bate în corturile turcilor, cât și boldul de la cortul împăratului l-au sfărmat. Deci n-au mai putut sta turcii întru acel vârvu de munte, de unde ave cetatea nevoie, ce numai lc-au căutat a să da în laturi de la acel locii.

Iară Ștefan-vodă, mergând de la Cetatea Neamțului în sus pre Moldova, au mârșu pe la Voroneț, unde trăie un părinte

sihastru, pre anume Daniil. Și bătând Ștefan-vodă în ușa sihastrului, să-i descuie, au răspunsu sihastrul să aștepte Ștefan-vodă afară pană ș-a istovi ruga. Și după ce ș-au istovit sihastrul ruga, l-au chemat în chilie pre Ștefan-vodă. Și s-au ispovedit Ștefan-vodă la dânsul. Și au întrebat Ștefan-vodă pre sihastru cc va mai face, că nu poate să să mai bată cu turcii: închina-va țara la turci, au ba? Iar sihastrul au dzis să nu o închine, că războiul este al lui, numai, după cc va izbândi, să facă o mănăstire acolo, în numele Sfântului Gheorghie, să fie hramul bisericii. Deci au și purces Ștefan-vodă în sus pe la Cernăuți și pre la Hotin și au strânsu oaste, feliuri de feliuri de oameni. Și au purces în gios. Iar turcii, înțălegând că va să vie Ștefan-vodă cu oaste în gios, au lăsat și ei Cetatea Neamțului de a o mai bate și au început a fugi spre Dunăre. Iar Ștefan-vodă au început a-i goni în urmă și a-i bate, până i-au trecut de Dunăre. Și întorcându-s-înapoi Ștefan-vodă, s-au apucat de au făcut mănăstirea Voronețul. Și au pus hramul bisericii Sfântul Gheorghie.

V Ștefan-vodă cel Bun, când s-au bătut cu Hroit ungurul, precum dzicu unii la Cașen, iar letopisățul scrie că s-au bătut la Șhcic pe Sîrctiu, au fost cădzut calul cu Ștefan-vodă în războiu. Iară un Purice aprodul i-au dat calul lui. Și nu pute în grabă încăleca Ștefan-vodă, fiind om micii. Și au dzis Purice aprodul: „Doamne, eu mă voi face o movilită, și vino de te sui pe mine și încălecă”. Și s-au suit pe dânsul Ștefan-vodă și au încălecat pre cal. Și atunce au dzis Ștefan-vodă: „Sărace Purece, de-oi scăpa eu și tu, atunce ți-i schimba numeli din Purice Movilă”. Și au dat Dumnedzeu și au scăpat amândoi. Și l-au și făcut boier, armaș mare, pre Purece. Și dintru acel Pureci aprodul s-au tras neamul Movileștilor, de au agiunsu de au fost și domni dintru acel neam. Dar și aprodzu atunce no era din oameni proști, cum sânt acum, ce era tot ficiori de

boieri. Și portul lor: era îmbrăcați cu șarvanele, cu cabanițe. Așe trebuie și acum să aștepte slugi, să slujască stăpânului, și stăpânul să miluiască pre slugă așe.

VI Când au aședzat pace Ștefan-vodă cel Bun cu leșii, fiind Ion Tăușul logofăt mare, l-au trimis sol la Ieși. Și au dăruit craiul leșesc Tăușului aceste sate la margine: Câmpul Lungii rusescu, Putila, Răstoaceli, Vijnița, Ispasul, Milie, Vilavce, Carapciul, Zamostie, Vascăuți, Voloca. Toate aceste le-au dăruit craiul leșesc Tăușului logofătului. Și au pus hotar apa Ci **Timusul**, într-o duminică dimineața.

VII Ștefan-vodă cel Bun, vrând să margă la biserică într-o duminică dimineața, la liturghie, în târgu la Vaslui, și ieșind în polimarj la curțile domnești ce era făcute de dânsul, au audzit un glas mare de om strigând să aducă boii la plug. Și mirându-să ce om este acela să are duminica, și îndată au trimis în toate părțile, ca să-l găsească pe acel om, să-l aducă la dânsul. Și l-au aflat pe om în sus, pe apa Vasluiului, cale de patru ceasuri, arând la o movilă ce să cheamă acum Movila lui Purcel. Că pe acel om încă îl chema Purcel. Și ducându-l pe acel om la Ștefan-vodă, l-au întrebat Ștefan-vodă: el au strigat așe tare, și pentru ce ară duminica? El au dzis că au strigat el să aducă boii la plug, și ară duminica, că este om sărac, și într-alte dzile n-au vrut frate-său să-i de plugul, și acum duminica i-au dat. Deci Ștefan-vodă au luat plugul fratelui celui bogat și l-au dat fratelui celui săracii, să fie a lui.

VIII Ștefan-vodă cel Bun și cu fiul său Bogdan-vodă, de multe ori au avut războaie cu leșii. Și multe robii au făcut în Țara Leșască, cât au pus pe Ieși în plug de-au și arat cu dânsii, de au sămănat ghindă, de au făcut dumbrăvi pentru pomnire, ca să nu să mai acolisască de Moldova: Dumbrava Roșie la Botășeni și Dumbrava Roșie la Cotnari și Dumbrava Roșie mai

gios de Roman. Și leșii încă nu tăgăduiescu, că scrie și în cronica, în Ictopisățul lor. Numai mă niier de Miron logofătul cum au acoperit acest lucru de nu l-au scris. Și așe vorbăscu oamenii, că, când au fost arând cu dânsii cu leșii, i-au fost împungând cu strămurările, ca pre boi, să tragă. Iar ei să ruga să nu-i împungă, ce să-i bată cu biciușcile, iar când îi bate cu biciușcile, ei să ruga să-i împungă.

IX Când au murit Ștefan-vodă cel Bun, au lăsat cuvânt fiului său, lui Bogdan-vodă, să închine țara la turci, iar nu la alte neamuri, căci neamul turcilor sânt mai înțelepți și mai puternici, că el nu o va pute ține țara cu sabia, ca dânsul.

X X X Ghicorghii Ștefan-vodă, când era logofăt mare, au fost ședzind odată în divan cu toiagul în gură. Iar Iordachi Cantacuzino cel bătrân, vel-visternic: „Ce dzici în fluier, dumneata, logofete?” Iar el au răspunsu: „Dzic în fluier, să mi să coboare caprile de la munte, și nu mai vin”. El au răspunsu în pildă, și alții nu s-au priceput. Că el aștepta ostile ungurești să vie de preste munte.

XLI Era un boier anume Neculai Milescul Spătariul de la Vaslui de moșia lui, pre învățat și cărturar, și știe multe limbi: elinește, slovenește, grecește și turcește. Și era mândru și bogat, și umbla cu povodnici înainte domnești, cu buzdogane și cu paloșe, cu soltare tot sirmă la cai. Și lui Ștefaniță-vodă îi era pre drag, și-l ține pre bine, și tot la masă îl pune, și să giuca în cărți cu dânsul, și la sfaturi, că era atunci gramatic la dânsul. Iar când au fost o dată, nu s-au săturat de bine și de cinstea ce ave la Ștefaniță-vodă, ce au ședzut și au scris niște cărți viclene și le-au pus într-un bătut sfredelit și le-au trimis la Costantin-vodă cel Bătrân Băsarabu în Țara Leșască, ca să să rădice de acolo cu osii, să vie să scoată pre Ștefaniță-vodă din

cloni¹¹ic Iar Costantin-vodă n-au vrut să să apuce de acele lucruri ce-i scrie, ce s-au sculat și au trimis bățul acel sfredelit cu cărți cu tot înapoi la Ștefăniță-vodă, de le-au dat. Deci Ștefăniță-vodă, cum au văd/ut bățul cu cărțile, s-au pre mâniet și l-au și adus pre acel Nicolai Milescul înaintea lui, în casa ci; mică, și au pus pre calau de i-au tăiat nasul. Scoțind Ștefănița-vodă în grabă hamgeriu! lui din brâu, au dat de i-au tăiat călăul nasul. Și n-au vrut să-i lasă pe calau să-i taie nasul cu cuțitul lui [de] călău, ce cu hamgeriul lui Ștefăniță-vodă i-au tăiat nasul. După acee, Nicolai Cârnuț au fugit în Țara Nemțască și au găsit acolo un doftor, de-i tot slobodzie sângeli din obraz și-l hoție la nas, și așe din dzi în dzi sângele să închege, de i-au crescut nasul la locii, de s-au tămăduit. Iar când au vinit aice în țară, la domnia lui Iliieș-vodă, numai de abic s-au fost cunoscut nasul că-i tăiai. Numai tot n-au ședzut în țară mult, de rușine, ce s-au dus la Moscu, la mărcii împărat, la Alecsii Mihailovici, la tatăl marelui Petru împărat, carele au vinit la noi aice în Moldova. Și pentru învățătura lui au fost terziman împăratului și învăța șt pre fiiul împăratului, pre Petru Alecsievici, carte. Și era la mare cinste și bogăție. Și l-au trimis împăratul Alecsii Mihailovici sol ia marelui împărat al chitailor, de au zăbăvit la Chitai vreo doi. trii ani. Și au avut acolo multă cinste și dar de la mărcii împărat al chitailor, si multe lucruri de mirat au vădzut la ace împărăție a chitailor. St i-au dăruit un blid plin de pietri scumpe și un diiamant ca un ou de porumbii. Și întorcându-să pe drum înapoi, s-au tâmplar de au murit împăratul Moscului, pre anume Alecsii Mihailovici, iar senatorii de la Moscu i-au ieșit întru întimpinare și i-au luat aceli daruri și tot ce au avut și l-au făcut surgun la Sihh. Și au ședzut câțiva ani surgun la Sibir. Iară mai pre urmă, rădicându-să Petru împărat, fiiul lui Alecsii Mihailovici, careie au vinit aice în țară, în Moldova, de s-au bătut cu turcii la Prut, la Stăniileșii, din gios de Muși, în ținutul bălaiului,

agiuns-au Cârnuț din Sibir cu cărți la dânsul, la împăratul Petru Alecsievici, de i-au făcut știre de toate ce-au făcut și cum este surgun.

Atunce Petru Alecsievici împărat îndată au chemat senatorii și au întreat dzicând: „Unde este dascăluț meu cel ce m-au învățat carte? A cum curund să-l aduceți”. Șt îndată au răpedzit de oiac și l-au adus la Petru Alecsievici, împăratul Moscului, în stoliță. Si l-au întreat ce-au vădzut si ce au pățit și i-au plătit lucrurile toate acele de la senatori ce-i luasă, până la un cap de ață, și diiamaniui cel marc. Și împăratul, după ce l-au vădzut, s-au mirat și l-au dat în haznaoa ce împărătească, iar Cârnuț i-au dat optzăei de pungi de bani. Și l-au luat iară în dragoste și în mila și l-au pus iar sfetnic.

Și când au rai' barbeli, împăratul, a moscalilor, arunce când s-au schimbat portul, ajunse sângur împăratul i-au ras barba cu mâna lui. Și au trăit Cârnuț pană la a doua domnie a lui Mihai-vodă Racoviță, și atunce au murit. Care mare cinste i-au făcut împăratul la moartea lut și mare părere de rău au avut după dânsul, că era trebuitorii! la aceii vremi.

Rămas-au acelu Cârnuț ficiori și nepoți, și au agiunsu uni de au fost polcovnici spre slujba oștirii. Că să însurasă el acolo, de Inasă moscalcă. Și s-au mai dus după dânsul de aice din Moldova tril nepoți de frate, de să aședzase și ci pe lângă nnehiu-său. Și aceie ave milă de la împărăție, și acolo au murit.

*LETOPISEȚUL**CANTACUZINESC*

Iar Ghica-vodă fiind domn Țării Rumâneșii, porunci să-și dea ficștecarc birul, să sâ plătească de haraci. Iar ei, ca niște oameni nebuni și dăzmetici, să trăgea fîșcarele și să ascundea, și nu vrea să-și dea birul după obicei, gândind domnului lor cum era și învățați. Deci trecând vremea haraciului, fu scârbit ve/irazimul Chiupriuliul, și când fu la septemvrie 1 deni, leatul 7169, trimis-au pre gincri-său Mustafa-pașa de la Silistra și au intrat în București fără veste și au luat pre Ginea-vodă din scaun și l-au dus la Poartă și l-au mazilit, prepuindu-i că n-au fost vrednic să-și tocmească țara și să-și trimită haraciul la vreme.

Și au domnit Ghica-vodă luni 9 și zile 10.

Atunce, pre acea vreme, era împărăția la Odrii. Și s-au întâmplat de au fost acolo și Costandin Cantacuzino postelnicul, însă chemat de vizirul, ca să-l întrebe de zăbava haraciului, cum au rost. Si-l pedepsea zicând că au făcut Ghica-vodă și rumânii rușine împăratului de n-au adus haraciul la vreme; și cum împăratul biruiaște de la răsărit pân' la apus, și nu iaste altă țară mai rea decât Țara Rumânească, că nu apucă o nebunie să să potolească, alta rădică. Atuncea Chiupriuliul vezirazimul foarte rău s-au mâniaat, poruncind gincri-său, lui Mustafa-pașa, să vie aicea în țară el domn {adecă

pașă). Și rândui 4 000 de turci să vie cu dânsul. Și au poruncit să omoare pre Ghica-vodă.

Iar Costandin postelnicul, bunul creștin și vrednic de slujbă, el iteaca înțelese de aceasta, mult plânse și să văieta pentru săraca de țară, cum să-și piarzâ legea, și sfintele biserici să sâ iacă meceturi turcești. Și-și căuta ajutor într-o parte și-ntr-alia, și pre nimenea nu-și găsia, fâr'cât pre cel mare, puternicul domnul și Dumnezeuul nostru Isus I Iristos, carele au izbăvit pre izrailteni din mâna lui faraon, și pre Noe din potop și pre I,ot din Sodom, și pre David din mâinile lui Saul și pre tot neamul omenesc i-au răscumpărat cu sângele lui și i-au scos din mâna diavolului. Așadar întări și inima robului său Costandin postelnicul, și vitejaște cuteză de întră tocmai la viziriul. Și cu mare groază deschise buzele lui, și cu multe lacrimi i să ruga ca să să milostivească încă o dată pre Țara Rumânească, să le iarte greșalc, prinzându-se tare că nu vor mai face ce au făcut, ci va da haraciul împăratului la vremea lui și ce-i va fi porunca vor face. Și multe ca acestea zicea. Și-i aducea aminte în tot chipul.

Atuncea dede Dumnezeu deși conteni viziriul mâniia și îndată opri pre gincri-său, Mustafa-pașa, să nu vie aicea. Și pentru voia lui Costandin postelnicul, au iertat pre Ghica-vodă de moarte și pre Țara Rumânească de a lor greșală. Că pre acel Costandin foarte-l avea Chiupriuliul iubit, căci îl aflase că graiaște drept, și ține cu raiaoa împăratului și pohteste bine săracilor. Avut-au săraca de țară noroc pentru acel om bun, carele sta în toată vremea pentru binele ei, și-l durea inima de creștinătate și de pământul țării, ca să nu-l piarză. Că și el era moșnean într-înșea, cu case și cu olate, ca și alți boiari. O marc ciudă făcu Dumnezeu cu Țara Rumânească, că o scoase din mâinile păgânilor și bisericile le mântui de legea lui Mehmet, și-i trimise mare bucurie. Lăudat să fie numele lui în veci!

După aceea, viziriul porunci lui Costandin postelnicul să aleagă pre cine va fi voia lui să-l facă domn Țării Rumânești. Și au lăsat pre credința lui și domnia, și țara, ce-i va fi voia lui să facă și să tocmească.

Atuncea înțelegând domnii greci țarigrădeni, cădea la picioarele lui și-i făgăduia bani mulți și-l ruga ca să facă pre unul dintru ei domn. Iar el, știind că sânt greci avani și încărcăți de datorii, nici unuia nu i-au făgăduit, iar pentru binele țării, ca să nu o prade și să o jăhuiască, cum sânt ei învățați. Ded fiind acolo și Cligorașco, sin Gliicăi-vodă, prinzând de veste, mers-au el singur de au căzut la Costandin postelnicul cu multă rugăciune, ca să-l facă domn, făgăduindu-se ca-i va fi ca un fiu bun, și ce-i va zice, va face. Costandin postelnicul i-au luat credința și să făgădui să-l facă domn, socotind că au născut la Moldova și acolo au crescut, și cum el va ști rândul țării și-i va fi milă de săraci. Și-l jură pre sfânta evanghelie și-i făcu zapis cu mare legătură, cu a lui mână scris, ca să-l aibă ca pre tat-său și să-l ci nstească cumsăcade, măcar că Costandin n-au pohtit de la el nici să-i dea boieriei, nici nimic, fără pace la casa lui să ai hă.

Și așa, făcând legătură, numaidecât l-au dus la viziriul, de i-au sărutat mâna, de domnie. Și au purces cu agă și cu steag, de au venit aicea în țară, dăscălecând în Caracal, joi în ziua lui Sfetii Nkolac, dechemvrie 6 deni, leatul 7169.

Văzând Dumnezeu atâta nebunie ce făcuse rumânii și cum nu să mai întorc să-și plângă păcatele și să facă pocăință, nu se mai putu răbda, ce trimise judecată și caznă. întâi robita, a doao ciurma 3 ani, a treia foamete mare în 2 ani, a patra multe boale și nevoi grele, și în tot chipul de bube. Dumnezeu au secerat de tot felii de oameni, iar ca la ceata dorobanților, nici la unii. Ales la 2 orașă, Târgoviștea și Bucureștii, făcându-se moarte nespūsă. Că, adevăr, la aceste 2 târguri era spurcăciuni

multe de voie și asemăriarâ Sodomului și Contorului. Iar plata încă luară.

După aceasta și Gligorie-vodă găsiind o țară răsipită și plină de nevoie, mai vârtos îngreuiăți de păgânii turci, pentru vina lor ce au făcut, cerșind de la ci unii bani, alții bucate ce jăhuisse, alții datoriile Mibnii-vodă, alții una, alții alta. Ci să mira ce va să mai facă și cu ce va să mai lupte. Câ ei ca niște lei căsca gurile să-i înghită pre totii, fiind țara plină de nevoie și de sărăcie. Inșă mijlocul tot nu-l da, ci cât putu sili pentru creștini. Și să lasă pre sine în toată lipsa. Și chemă pre toii boiarii țării, poruncindu-le ca ce s-ar strânge din țară, venitul tot să-l dea turcilor, ca doar va izbăvi Dumnezeu pre săraci încă de acest rând. Cine au fost zurba, de au hiclenit pre domnii lor și au făcut țării rău în zilele lui Gligorie-vodă, ș-au dat conețul. Ca și slugile lui David-împărat, care-l suduia și-l ficlenea; apoi luară plată de la fie-său, Solomon.

In zilele lui, au dat Dumnezeu de au iertat toate boalele și nevoile ce era în Țara Rumânească. Și s-au făcut pâine, și miiare și vin mult, și s-au dăschis toată hrana săracilor.

Domnit-au Gltgorașco tot bine și cu pace, pân-au murit viziriul cel bătrân și au pus împăratul pre un fecior al lui, ce i-au zis Chipriuliul, sa fie vezirazim în locul tătâne-său. Acesta sa rădică cu oaste turcească de au mers asupra Țării Ungurești de Sus. Și au poruncit de au mers și Dabija-vodă, domnul moldovenesc; și Gligorașco-vodă, domnul muntenesc, încă au purces la iuli 20 deni, leatul 7171. Bătut-au cetatea ce-i zic Uivarul zilei 43, și o au luat turcii. Și au mai luat împrejur și alte cetăți, și sate și coștee, și au robit și au ars Țara Ungurească foarte rău. Mers-au cu Gligorașco-vodă în oaste și 3 feciori ai lui Costandin postelnicul, anume Drăghici vel-păharnic, și Șarban vtori logofăt și Costandin vtori postelnic. Și slujia foarte cu dreptate și cu credință mare. Iar tatăl lor era aicea în țară,

la casa lui, precum să făgăduise Gligorașco-vodă când au luat domnia.

Diavolul, pizmașul neamului omenesc, văzând pre Costandin postelnicul că sâ pornește spre fapte bune, făcând multe milostenii întâi pre la mănăstiri, pre la săraci și pre streini îi priimiia și-i căuta și Dumnezeu încă-i ajuta și-i adăogea în toate casa lui cu tot binele sfăorii-sale. Iar diavolul tot îl cerca, du pre cum îi iaste obiceaiul lui, să-l prinză în elusa lui. Și nicicum nu putea de el să să lipească. Atuncea diavolul găsi 2 vase rele: unul rumânesc, altul grecesc, anume Stroe vornicul Ixurdcanul și Dumitrașco vel-visticrul Țarigrădcanel. Acestea era lăsați de Gligoric-vodă ispravnici, să păzească scaunul domniei. Iar ei făcură sfat drăcesc în taină cu doamna Mariia a lui Gligorie-vodă și trimiscră cățir de olac la Gligorie-vodă în oaste, făcând pâră marc asupra ticălosului Costandin, cum el umblă pre la turci pre marginea Dunărei, de-l pâraște că iaste hain și cum nu bagă în scamă pre doamnă-sa și-și bate joc de ia și cum oprește țara să nu dea bir. Și atâtea prihăni multe au scris. Și Costandin nimic de acelea n-au fost vinovat, nici n-au știut nimic.

Deci întorcându-se Gligorie din oaste, iar Stroe vornicul încă mai cu dcadinsul îi scriia, de împrăpăta pâră. Și-l învăța să nu grăiască nimic cu Costandin, și cum va sosi în scaun, să-l omoare fără veste. Deci Gligorașco își întoarse firea și crezu pre Stroe dvornicul și pre Dumitrașco. Binele ce-i făcuse Costandin îl uită și jurământul calcă. Și cum sosit în scaunul lui în București, îndată îl apucară acei 2 draci cu gura și-l puseră la cale rea și spurcată, cum puse și cele 2 mărturii mincinoase pre Pilat, ce ucise pre domnul nostru Isus Hristos. Așa și ei făcură pre Gligorașco de trimise dorobanții la casa lui Costandin postelnicul. Și fără veste, din așternut l-au luat de l-au dus la sfânta mănăstire ot Snagov. Era sâmbătă spre duminică, dechemvrie, 20 deni, în ziua de Sferi Ignatie bogonoseț, leatul

7172. Și acolo au stătut la dumneziasca liturghie tot în genunche la sfintele icoane. Fiind gaia, s-au pricestuit trupului și sângeului domnului nostru Isus Hristos. Iar când au fost scara, pre la cină, l-au omorât în trapezăriia mănăstirii.

Iar Gligorașco-vodă, dcaca-i spuseră că l-au omorât, iar el atuncea s-au deșteptat și au zis părintelui Ștefan, mitropolitul și tuturor boiarilor, că n-au șliui când l-au omorât și cum au fost adormit, căindu-se și plângând de moartea lui Costandin. Și blestemă pre Stroe, și pre Dumitrașco, căci ci l-au îndemnat de l-au omorât, nefiind nimic vinovat. Așa s-au căit pentru moartea domnului nostru Isus Hristos și Iuda; dar nimic n-au folosit, ei au luat plată matca focului. Și acestea încă o vor lua, precum zice la sfânta evanghelie: „Cum ați judecat, așa vi să va judeca, și cum ați măsurat, așa vi să va măsură”. Iar trupul lui Costandin l-au rădicat jupâneasa lui, Ilinca și coconii lui: Drăghici, Șarban, Costandin, Mihai, Matei, lordache și cu mare cinste duseră-l la mănăstirea lor ot Mărgineni și acolo îl îngropară, făcându-i-sc pogrebaniia și pamete mare cumsăcade.

O, diavole, răul pizmaș neamului omenesc, cum prelăștiși pre Gligoric-vodă de omorî pre Costandin fără judecată, fără vină nimic? Iar țara toată plângea pre Costandin postelnicul, că au pierdut un stâlp mare, care au sprijinit toate nevoile țării. Plângu-l și săracii, că ș-au pierdut mila; plângu-l carii au avut de la el multă căutare; plângu-l și păgânii și creștinii, și toate țările care l-au știut și carii nu l-au știut, ci numai de numele lui au auzit, pentru multă înțelepciune și bunătate ce făcea în toate părțile. Și de la cine fu acea moarte necuvioasă? De la Gligorașco, pre carele l-au făcut domn, și l-au cinstit și i-au slăvit numele; de la Stroe Leurdeanul, pre care l-au scos de 2 ori din moarte, și încă i-au fost și cuscu, că au ținut pre fata lui un fecior a lui Costandin, anume Șarban; de la Dumitrașco, că i-au fost nepot de văr premare și căci l-au crescut în casa lui,

și l-au ținut ca pre feciorii lui și l-au boierit. Unii ca acestea să fie de 3 ori anathema!

Iar când au fost la mcsița mai 9 deni, 7172, iar au poruncit de la împărăție dc au purces' Gligorașco în oaste, al doilea raiul, iar acolo, la Uivar. Și de acolo au mers la Husiin-pașa al Budii, și cu Dabija al Moldovei, de au bătut cetatea Leva. Și nimica nu i-au stricat, că i-au venit ajutor oaste nemțească, fiind cap Zuza. Și s-au bătut cu ei la iulie 9 deni. Și fu izbânda nemților, luând de la moldoveni și de la munteni toate corturile și tunurile, carale cu bucatele, ca 3 000 - 4 000 , toate câte cu 8 boi; numai ce scăpară cu trupurile.

RADU POPESCU
CRONICA ȚĂRII ROMÂNEȘTI

DOMNIA LUI COSTANDIN-VODĂ
BRÂNCOVEANU
Leat 7197

După ce au murit Șarban-vodă, Costatuliu stolnicul Cantacuzino și cu o seamă dc boiari, ce să întâmplasă în București, s-au strânsu toți la Mitropolie și fiind pairiarb Dionisie Șehcr-oglan și întâmplându-să și un capigi-bașa împărătescu, cu alte trebi venit la București, l-au chemat și pă el acolo la Mitropolie și au făcut alegere pă care vor pune domnu și au găsit cu sfatul lor să puie pă Costandin Brâncoveanul și îndată aducând caftan, capigi-bașa au luat caftanul și l-au îmbrăcat pă Costandin Brâncoveanul. Decii au întrat în beserică și i-au cântat mnogaleta după obîceiu, și mai aducându de la curte și toată slujitorimea, și meterhanea, și toată rânduiala ce să cade domnii și au Ieșit din beserică, și încâlecându au venit în curtea domnească cu halai și iar în beserică întrândti, era gătit tratapod cu evanghelia deasupra și șâ7.ândîn scaun au pus pă toți boiarii de au jurat pă evanghelia că-î vor fi cu dreptate și vor sta cu dânsul, măcar la ce primejdie i-ar veni, care jurământ și cu zăpis mai pe urmă l-au întărit.

După aceia s-au suit în casă și au început a scrie cărți la Poartă și la Mustafa-pașa saraschiariul, ce era la Baba, și au

trimis boiarii spre amândouă părțile, dar Poarta, auzându, foarte s-au mâniat căci au făcut rumânii domnu, fărde știrea stăpânilor și sra lucrul în cumpănă ca să nu-l lase pârcl să fie domnu, ci să puie pe altu, care vor vrea ci; numai norocii lui, și banii, și cărțile saraschiiariuliii i-au ajutat de l-au lăsat să fie domnu, căruia și caftan i-au trimis, și cucă cu agă turcii, la care icșindu înainte cu pompă domnească au venit în București, dându cu tunurile și altele făcându după obicei.

Iar iarna dar toată cu bucurie o au trecut, dobândindu în mâna lui aceia ce de mulți ani mai nainte o yâna, arătându tuturor dragosie, blândețe, milostivire, din boieria lui și în domnia lui așijderea să arăta.

Cându au fost despre primăvară, i-au venii poruncă de la împărăție să meargă la Cerneți și s-au gătit și au mersu, cu toate ostile lui. Bojneag Ali-pașa, căpitan de Dunăre, încă au mersu cu Dunanmaoa, ca să scoată nemții din Râșava, că o luasă din anul trecui. Haizcler ghinărarii! nemțescu fiind la Brașov, auzându că mergu turcii la Rușava, s-au dus și el acolo cu oaste ce avea, ca să stea împotrivă; dar mergându pașa pe Dunăre cu caicele, având multe tunuri în vase și slobo/indu-le toate asupra nemților i-a depărtat de la margine. Turcii leventii ieșind afară cu săbiile i-au gonit ca pe niște blestemați și Haizcler ghinărariul cu rușine s-au întorsu la Brașov. Bălcan Costandin aga, ginerile lui Șarban-vodă, fiind lângă Haizeler, multe zavistii punea împotriva domnului și a tărâi, îndemnându-l totdeauna ca să să pogoare cu ostile să ia țara. Domnul și boiarfi tărâi nepriimindu într-aceia vreme trimetea boiarii eu daruri și cu rugăciuni să-i stâmperec mânia ce o ațâța Bălăceanu, dar nicicum nu putea. Ci cu de acestea au trecut acea vară. Iar despre toamnă prințipul de Baden cu toată armada nemților luându Diiul, Nișul, Cladova, au trecut Dunărea în Țara Rumânească, pe la Cerneți, și au trimis la domnu, dându-i știre că vor să ierneze ostile chesariului în țara

lui, și i-au scris să gătească zaharea ca de 700 de pungi. Domnul și boiarii auzindu de acestea [nejnădă]duite lucruri, de o parte gătiia zaharea și să miră cum va să facă de atâtea bani și zăhărele, ce cer ca să iasă din ticăita țară și neputându cu alte dăjdi obicinuite să ridice aceasta sumă mare, au scos un bir pâr dobitoace, și l-au numit vâcărutul, să dea de tot dobitocu un ort și au trimis boiari în toată țara cu această slujbă nooă, că atunci întâi au ieșit această dajde, care să ține până acuma. Iar despre altă parte gătiia să fugă dinaiiuea lor.

Insă trecând prințipul pâr țară, făcând conace cât s-au putut, au iras la Ardeal și au mersu la Brașov, iar de la Câmpul Lungii au rădicat pâr Haizeler ghinărariu cu o scamă de oști, cât au socotit, să vie la București să ierneze și cu dânsul au luat pâr Costandin aga Bălăceanul, vrăjmașul de obște al domnului și al țărâi. Domnul și boiarii fiind la Cotroceni, și viind un căpitan de nemți și Preda Proroceanul, și spuindu-i că vine ghinărariu cu nemții la București, s-au rădicat de acolo și s-au dus la mănăstire la Plătărești și de acolo s-au dus la Rușii lui Șarban-vodă. Acolea au șăzut tabăra. Acolea la București încă au lăsat purtători de grijă pâr Cârstea visternicul, Luca visternicul și alții ca să dea zaharea nemților. Ci dar iată și nemții vin la București; însă răutăți ce s-au făcut într-o lună, ce au șăzut, limba nu poate să spuie: bătăi, cazne, legături; egumenii și unii boiari legați cu ștreanguri de gât, pentru făină, și orz, și carne și altele ca acestea nenumărate.

Costandin-Vodă de la Ruși ș-au trimis pâr doamna cu toate jupâncsele boiarilor la mănăstire la Brad, în județu Buzăului, și el au rămas cu ostile și scriia lui Haizeler totdeauna, rugându-3 și făgăduindu-i daruri, ca să iasă din țară, dar nici cum nu putea folosi. Aceasta văzându că într-alt chip nu vor putea ieși neinții, de nu va veni putere împărătească, au trimis la tătari- de i-au rugat să vie să scoată pe nemți, și fiind și poruncă împărătească să vie s-au pornit multă tătărâme cu calga

sultan, cu mamei și cu nohai de au venit până la margine și au poftit să meargă domnu să să împreune cu dânsul. Atuncea domnul au poftit pă Haizeler să vie de la București să să împreune la Drăgănești fără de nici o oaste; că au făcut așa, și au mers, și s-au împreunat. Vorbele ce vor fi fost, ei vor fi știut, iar noi ce am văzut scriem.

Despărțându-să ci de la Drăgănești, gbinării au mersu la București, domnul s-au dus la Buzău, la piscopic și viind sultanul cu tătarâi pân' la oraș la Floci, au mersu domnul de s-au împreunat cu dânsul și tătarâi au purces cătră București, rășchirându-să pân țară, după obicei lor. Domnul încă au purces spre București și dându știre lui Haizeler că vin tătarâi și nu iaste într-alt chip, s-au sculat cu toate ostile lui, de la București și s-au dus în Ardeal. Tătarâi îi gonii, dar nimic nu le strica.

Domnul, mergându în București, de toate părțile venii de-i spunea, unii că i-au tăiat tătarâi, alții că le-au luat fâmeile și fetele, alții scăpa despuiați și alte multe răutăți ca acestea. Dar toate le răbda, știind că el au adus tătarâi de au făcut atâtea rele, pentru ca să-și dobândească domnia iarăși și binele lui.

Întru aceste vremi turburare ce era, au trimis Costandin-vodă slujitori și au luat după la casele lor pă Cârstea Scordoc, ce fusesă postelnic mare la Șarban-vodă, și pă Oprea căpitanul, și pe Vlaicu armașul, și i-au închis la Căldărușani pă unii, iar pă alții la Snagov. Ci pă Cârstea postelnicul au trimis fără de zăbavă de l-au omorât, iar cei doi au șazut multă vreme la închisoare și i-au slobozit. Pricina morții Cârstei alta n-au fost, fără de cât numai căci s-au certat cu Brâncoveanul, în boierii lor, pentru lucrul mai de nimic. Deci Brâncoveanul șiindu minte ascunsă pizmă și viind la domnie, ș-au vărsat mâniia cu moarte, ce l-au omorât.

Iarăși într-aceste vremi, au trimis Costandin-vodă pă Văcărescu vătaf de copii ia Craiova, de au prinsu pă Ștefan Cioran, ce au fost slugii, și l-au adus la București, vinuindu-l precum s-ar fi unit cu aga Costandin Bălăceanul și închizându-l la mănăstirea Mihai-vodă, au trimis într-o noapte armași și l-au sugrumat.

După aceasta, văzând Costandin-vodă răotatea ce au făcut Haizler și Bălăcean în țară, cu ostile nemțești și vrând ca să le răsplătească cu rău pentru rău, s-au unit cu Tiukili grof, care avea câțeva seamă de oști de unguri, din țara de sus, și amândoi acești domni au cerut de la împăratu turcescu oști turcești și tătarăști, să meargă în Ardeal să bată pe nemți, făgăduindu Costandin-vodă că el le va găsi drum și plaiuri, de vor intra toate ostile în Ardeal, fără de primejdie, și li s-au ascultat ruga lor și li s-au dat saraschii mare, cu oaste multă, scrhatlii mai mulți și Cuciuc-sultan cu oști tătarăști, și strângându-să în țară toate ostile, au purces cătră Rucăr, și găsindu-să plai aproape de Bran, au intrat toate ostile în câmpu spre Tohani și Zărnești. Prinzând veste și Haizler ghinărar că vin turcii cu Tiukili, le-au ieșit înainte cu nemți, cu săcui ce au avut și dându războiu iute ca la un ceas, au intrat turcii și tătarâi și ungurii tiukeleșii și rumâni noștri pân nemți și au început a-i tăia, de au fost zăcându trupurile ca boște'nei și au fost izbânda turcilor. La acest război, au perit Bălăcean, vrăjmașu lui Costandin-vodă, și i-au trimis capu la București, puindu-l într-o sulită în curtea lui, în zioa de Sântă Mărie. Prins-au viiu și pe Haizler ghinării, pre carele l-au luat rob și mai trecând câțeva vreme l-au slobozit, pentru doamna lui Tiukili, ce era la nemți, făcându-să schimbu. Perit-au atuncea și Teleki ghenării Ardealului și mulți domni unguri.

Tiukeli grof au trimis cărți la toată boierimea ungurească, ca să vie la dânsul, vestindu-să crai Ardealului despre turci, și au venit cei mai mulți și ducându-să cătră Sibii, cu toate ostile

au trecut la un sat ce sâ ehiiamă Cârstiian. Acolo au făcut coronațic, să fie crai Ardealului.

N-au trecut vreme multă la mijloc, ci au venit un capigiu de la turcu cu caftan de izbândă, îmbrăcându pă pașa, și pe sultan, și pe Tiukeli, și pă Costandin-vodă. Dar norocul cel pururea nu slujia lui Tiukeli după voia lui, și acum iarăși veste vine că Badensis cu toată armada cea mare întră în Ardeal, la care, neputându sta împotrivă, au început a fugi cu caftanele în vine.

Turcii, tătarăi, tiukelenii și rumânii trăgându-se cătră Brașov, pe la Tel, unde vine la vamă, la Ceraș, în Țara Rumânească, au ieșit din Ardeal și s-au risipit ostile o seamă careși pe unde era orânduite și altele iar pe la locurile lor, iar cu multă pagubă a țărâi.

Cu aceste trebi ale nemților, ce Costandin-vodă au fost îndemnătoriu, de au intrat în Ardeal, de au băiur pă nemți și când s-au pogorât în țară, nu s-au alcătuit cu ei, ci tot lângă turci s-au lipit, cerându ajutori și făcându izbândă asupra vrăjmașilor împărății, mare credință au dobândit de la împăratu și de la toți cei mari ai Porții și aceasta l-au ținut cu îndelungare de domnie și văzând că-l au toți în credință, creștea, să mărfa, să laria și să bucura întru daru[ri]lc ce-i aducea norocu.

După ce trecusă aceste furtuni, ce au fost în țară, precum s-au zis mai sus, Dumnezău iar au dat bătaie țărâi cu lăcuste, că atâtea au venit de multe, cât toată țara au umplut, de mânca toate bucatele, și au clocit și au puiat în câțiva ani, cât primejduia țara sâ moară de foame. Însă aducându-să niște moaște de la Sfetagora, de au făcut o sfeștanie în toată țara, s-au milostivit Dumnezeu și le-au rădicat, de nu s-au mai văzut.

Întru anul lumii 7200, având odihnă domnul și având o fiică întâi născută, anume Stanca, de vârstă vrându să o căsătorească și aflându de fecioru lui Uiaș-vodă, că iaste frumos,

de treabă, au trimis de l-au adus în țară de la Țarigrad, anume Radu, și făcându nuntă cumsăcade, domnească, au dat pă fie-sa după acest beizadea. Sărac era foarte, iar domnul l-au îmbogățit blând să arăta dintâi, și vin nu bea. Sâ părea tuturor că va fi înțelept. Dar pă urmă îmbogățându-să și învățându-să a bea și vîn, s-au făcut foarte rău, și vrăjmaș și crunt, atâta cât cu mâna lui mulți oameni au omorât, pentru care Dumnezeu i-au scurtat viața și s-au mântuit mulți de nevoie.

În mijlocul vremilor acestora, fiind domnu la Moldova Costandin-vodă, ce-l poreclia Cautimir, vrajbă au intrat între domnii amândoi și muncindu unul pă altul sâ surpe, venindu din Moldova câțiva boiari pribegi, Antohie hatman, Lupul vornic și alții, i-au îndemnat Brâncoveanu să meargă la Poartă, să pârască pă Cantimir, că iaste rău și altele, ajutându-i cu banii lui și cu priiatenii lui de la Poartă și i-au trimis. Dar Cantimir-vodă, avându pe Lațcarache spătarul Ruset capichiaia și aflând că au trimis Costandin-vodă pă boiarii moldovenii să pârască pă domnu său, au făcut cum au știut și au luat ispravă de la Poartă și unde era ascunși acolo s-au dus de i-au luat legați și i-au trimis la Moldova, neapucând să dea vreo jalbă la împărăție. Dar domnul Moldovii i-au iertat, nu s-au potrivit umblerilor lor. Iar Costandin-vodă Brâncoveanu au rămas rușinat, fiind el mijlocitori și n-au putut isprăvi nimic, după cum au vrut.

Costandin-vodă Cantimir, vrând să răsplătească lui Costandin-vodă Brâncoveanui pentru cele ce făcusă, fiind niște boiari rumâni pribegi în Ardeal, anume: Staico paharnic Bucșanu, Preda Milcovcanu, Preda Proroceanu, Radu Hațaghe, Iacșa căpitan, au trimis Cantimir de i-au adus la Iași din Ardeal și socotindu-să că va putea el mai mult decât Brâncoveanu], i-au trimis la Poartă, să pârască pă domnu-său de rău, de hain iproci, dar s-au înșălat Cantimir, că îndată ce au prinsu veste Brâncoveanui, au trimis boiari, și cărți, și bani și cât au putut

au făcut, și i-au luat de la Poartă legați, în fiară și în cătuși, de i-au adus la București cu mare pompă. Pre carii în câteva rânduri judecându-i, pe Staico paharnic l-au spânzurat în Târgu-de-Afară și pe Pro[ro]ceanu la Rușii-de-Vede, iar pe cei 3 i-au trimis la ocnă și șazănd câtăva vreme acolo, i-au slobozit.

După aceasta nu multă vreme au trăit Costandin-vodă Cantirnic și au murit, și boiarii Țării Moldovii au rădicat domnu în locu lui pe fic-său, Dumitrașco beizadea. Dar înțelegând Costandin-vodă Brâncoveanu, îndată au trimis la Poartă, de s-au rugat ca să puie domnu pă Costandin fecior Ducăi-vodă, vrându să-l facă ginere, dupe o fiică a mării-sale, anume Mariia, și s-au ascultat rugăciunea lui și l-au făcut domnu Moldovii și au rămas Dumitrașco beizadea în ocară și toți boiarii, carii făcu sfat de l-au rădicat pă ei domnu, fără știrea stăpânilor.

Luându dar domnăia Moldovii Costandin-vodă Duca, n-au trecut multă vreme, ci au gătit Costandin-vodă Brâncoveanu cele ce trebuia ale nunții și zestrii ce-i rânduisă fetii, și au trimis-o la Moldova, cu maica mării-sale și jupâneasa Stanca cu multe jupânesc, cu boiari: Costandin stolnic, Diicu logofăt și alții, cu pompă frumoasă, și au dus-o la Iași și acolo făcând cele ce să cuvin nuntelor domnești, o [au] dat pe Mariia doamnă lui Costandin-vodă Duca și s-au iuorsu toată gloata în țara lor. Și șazănd doamna Mariia în câtăva vreme acolo la Moldova, au pohtit și ia, și părinții ca să vie de acolo să se vază și au venit, ieșindu-i înainte la Colintina. Doamna Marica mumă-sa, cu multe jupânesc și boiari mari, și mai mici și slujitorime, de o au adus cu frumos alai. Erea și doamna Nastasiia a Ducăi-vodă, adecă soacră-sa, cu doamna Mariia, care viind în București au șazănt 2 săptămâni, ospătându-să și vesclindu-să unii cu alții. Deci iarăși s-au întorsu la țara lor.

Acolo la Moldova mergând, fiind doamna Mariia mândră și semeață, având pe tată-său domnu mare Țării Rumânești, au început a necinsti jupânescel boiariilor, cu multe cuvinte rele și mai vartos aceasta, că într-o zi de Paști, viind o jupâneasa cu ișlic, precum le iaste obiceiul de poartă jupânescel ișlice în toată vremea, i-au luat ișlicul din cap și l-au băgat în foc și au lăsat-o cu capul gol, zicând că numai doamnelor să cade să poarte ișlice, iar nu și jupâncselor. Acestea văzând boiarii s-au scărbit foarte tare și au umblat cu mijloc ca acela, de l-au scos din domnie și au pus domnu împărăția pe Antohie-vodă, fecior lui Cantimir-vodă.

Mai nainte de mazăliia lui Costandin-vodă Duca, s-au dus domnu la Cerneți și hanul Selim Gherei au trecut pen țară, mergând la oaste asupra nemților, împreună cu cavga-sultan, carii mergând pân' la Jâiu, le-au venit veste că muscalii merg asupra Crâmului să-l bată, ci de la Jiu s-au întorsu cavga-sultan cu oastea lui îndărăt, iar hanul s-au dus unde i-au fost porunca.

Intr-această vară, sultan Mustafa mergând asupra nemților cu Silimul Gherei-han, gășind pe Viterane ghinărariu cu puținele oști la Logos, osăbită dă celelalte oști mari ale nemților, dând război tare, abia și cu mare peirc a turcilor au biruit pe Viterane, și au și perit el în război și au fost izbânda turcilor. Împăratul turcul, văzând cea fărămă de izbândă și auzind că vin ostile nemrăști cele mari, n-au vrut să le aștepte, ci au plecat de au venit pen țară și intrând pe la Cerneți, i-au ișit domnul înainte de l-au petrecut pân' la Necopoe.

Acolo, îmbrăcându-l cu caftan, s-au întors la scaun cu bucurie. Al doilea an, iar au mers sultan Mustafa la nemți, și au mers și tătari cu Șahpaz Gherci-sultan, și cu Ialga, și trecând împăratul Dunărea, s-au întâlnit cu nemții într-un câmp, însă norocul i-au slujit de au făcut meterez de cară împrejurii! taberii turcești și așa au hălăduit împăratul și s-au întorsu rușinat. Că atâta au dat un război de tare, cât au intrat un ghinăr în tabără

și marc petre în turci au făcut, pân-îneât s-au fost spereat și împăratul că va peri. Însă atunci au hăiătluit și s-au întors la Țarigrad.

Într-acest an, muscalii mergând la Azac cetate și neputând turcii și tătarii, cc erea acolo, sâ le stea împotrivă, au luat moscalii cetatea.

Al treilea an, iarăși merge sultan Mustafa la oaste asupra nemților și trecând Dunărea pe la Belgrad, s-au dus la Tisa, la locul cc sâ chiamă Senta, și au făcut pod sâ treacă turcii. Deci trecând veziriul și toată puterea oștilor turcești peste Tisa, numai împărat u t ăntâind dincoace de Tisa, iată și Evghenie prințipul cu toate ostile nemțășri încungiură toate ostile turcești. Văzând împăratu că nemții au venit și temându-sâ că nu vor da turcii războiu, ci de frică vor fugi, au poruncit de le-au stricat podu. Deci nemții cu tunuri, cu pușci, dând războiu vitejaște i-au omorât pe toți, de n-au scăpat suflet dintr-înșii. Împăratu văzând ciudă ca aceasta, au fugit la Belgrad, puind și alt vezir, alt inicer-agasî și alți pași în locul celor morți.

Costandin-vodă la Cernerî, fiind poruncă sâ pâzască plaiurile, priviia acele lucruri și râdea. Însă după răs vine și plâns, că iată vine vestea de la Țarigrad că au murit doamna Mariia, fie-sa a lui Costandin-vodă Duca, la Țarigrad fiind mazilit, de care marc jale și întristare au avut. După aceia viind Costandin-vodă de la Cernerî la București și întorcându-să și împăratul și veziriul la Odrii, au trimis vezirul caftan de domn nou.

Trecând după aceasta câtăva vreme, având Costandin-vodă o fală de vârstă anume Ilinca, o au logodit cu Scarlat, fiul preaslăvitului Alixandrul, marele dragoman al împărăției Turcești, si viind Scarlat aici în țară, au făcut Costandin-vodă nuntă foarte frumoasă și cu cinste mare domnească.

Cându au fost cursu anilor 7206, au mai făcut turcii oaste împotriva nemților, fiind vezir Husiîn-pașa și au mersu la

Belgrad. Trecând pă aicea pân țară și Selim Gherei-han cu trei feciori ai lui, s-au dus la Beligrad cu tătarâi, dar nici un răzhoi n-au făcut într-acest an, împlând între dânșii vorba de pace, numai ce au băgat zaharea și hazna în Camenită, cât au trebuit.

Iar la leat 7207, a gătit împăratu pe Reiz-efendi și pe preaslăvitu Alixandrul marele dragoman, de i-au trimis ca să facă pace cu nemții, carii strângându-să și despre partea nemților și despre partea turcilor, la Careloveți șazăndu, în câtăva vreme au așazat pace în 25 de ani.

Costandin-vodă nu avea bucurie cc făcuse între împărați pentru căci că, cându era oștire turcii cu nemții, turcii nu gândiia de niscareva mazilie sâ facă, ci tot gândul lor era spre oștire, iar după ce s-au făcut pace, sâ temea de mazilie, ci au făcut socoteală, ca să-și facă un dres bun de la împărăție, să-t fâgăduiască domniia în viața lui, cât va trăi, să nu mai aibă temere de mazilie și au gătit boiari și mulți bani de au trâmisi la Poartă, șt cu cărți despre țară, lăudându-l și cerșindu-l sâ li-l dea domnu, să le fie cât va trăi el și cu multe cheltuiiale ce au făcut și cu câteva pungi cc au mai adaos [la] haraciu cel vechi, carele era haraciu cel vechi 250 dc pungi, iar el cu această pricină l-au făcut 280 pungi, i-au dat hateșarif împărateseu, fâgăduindu-i să-l lase să fie domnu cât va trăi. Care adueându-l cu cinste mare, strângându-să toată boierimea și țară multă, s-au citit în divanu cel marc, și așa i s-au odihnit inima lui Costandin-vodă, nemaitemându-să de mazilie.

Într-aceia vreme și muma lui Costandin-vodă, jupâneasa Stanca, au murit; cucinste i-au făcut pogribaniia în București. Dech ridicând-o de aici într-o carată, rânduindu boiari, jupânesc și slujitori o au dus la mănăstirea de la Brâncoveni, dc o au îngropat.

Scarlat paharnic, ginerile lui Costandin-vodă, fiul preaslăvitului Alixandru dragoman, care ținea pă Ilinca, războlindu-să rău au murit la Târgoviște și l-au îngropat cu

cinste domnească în Mitropoliia de la Târgoviște. Mulți zicea, pă acea vreme, să-l fie otrăvit Costândin-vodă pentru niște pricini ce avea socrul cu ginerile între dânșii; ci aceasta Dumnezeu va ști și mai bine, și va și plăti fieștecăruia după vina și fapta lui.

RADU GRECEANU
*ÎNCEPĂTURA ISTORIEI VIETII
 L UMINA TUL UI ȘI PEA CREȘ TINUL UI
 DOMNULUI TĂRII ROMÂNEȘTI,
 IO COSTANDIN BRÂNCOVEĂNU
 BASARAB- VOIEVOD*

PREDOSLOVIA

Preaînălțatului și prealuminatului și preaslăvitului și de Dumnezeu iubitorului stăpânului și oblăduitorului Io Costandin Basarab Brâncoveanu-voievod și domn a toată Ungrovlahia.

Cu smerenie și plecat mă închin măriei-tale și sărut stăpâneasca pulpana vestmântului măriei-tale rugând pre Dumnezeu cel atotputernic, îndurător și bun, să reverse a sa milă și al său ajutor din cerescul său lăcaș asupra măriei-tale și sc supuie pe tot vrăjmașul la picioarele măriei-tale.

Prealuminate stăpâne. Faptele bune sânt lucrurile cele mai mari și mai de folos omului, precum în grecește zice filozoful, **âcpeTrî**, căci întru adevăr virtuțile omului și faptele lui cele slăvite, de multă laudă și peste toate avuțiile ele mai cinstite îi sânt, și alți minunați și înțelepți le-au scris și le-au lăudat și un așa (virtuos) om este destoinic de a fi binecuvântat, căci nici de răutatea vrăjmașilor ele birure nu sânc, iar ctpēTTJ pe toate le biruiește. Așa este totdeauna bine să sc ferească omul de lucrul cel rău, căci dacă face binele și se apără de fapta rea și

fapta cea bună lesne o împlinește. Cum zice David prorocul, psalm 331, 14: „asemenea virtutea lungește omului pământea sa viață, dându-i pe ceia de veci care va veni”. Mulți sânt împărați și stăpânitori care au câștigat un nume neuitat și fără sfârșit pe acest pământ, cum scrie filozoful și Grigorie Teologul, laudând virtutea: „eu voiu pre domnul să-l laud, căci el a dat să fie laudată virtutea”. Mulți s-au străduit a o dobândi și puțini s-au învrednicit de ea, căci fără siluire este și fără teamă de puterile lumești, și ea prin bunăvoință este de sus dăruită sufletelor cărora li se cuvine, precum și sf. Ioan Gură de Aur zice: „virtutea fără silă și numai cu inimă voioasă se dăruiește”. Pentru aceea filozoful Dioghene¹ la lumina ziiet a aprins lumânarea prin târg, și dacă l-au întrebat a răspuns că el caută cu lumânarea oameni. Aceasta arată că omul fără ctperr) nu este socotit om a fi. Și Platon² filozoful a zis: „oricât aur sau argint s-ar afla prin pământ, cu prețul virtuței nu se potrivește”.

Dar, care este virtute mai mare și mai plăcută lui Dumnezeu ca a mării-tale bunătate, precuputernice stăpâne, căci vrednică este d-a fi încununată cu toate mai sus pomenitele laude și încă și cu mai multe. Destul este să ne aducem aminte de prorocul David, despre a căruia blândețe însuși Dumnezeu arată și zice; „cu am aflat în acel David, fiul lui Isaia, un om după inima mea”. Dar ce dovadă ar fi mai mare și mai de folos ca aceasta? Și care virtute este lui Dumnezeu mai plăcută decât această bunătate sau blândețe? Căci chiar Hristos pe deplin a avut-o în sine, căci însuși el a arătat și a zis: „luați învățătură de la mine, căci eu blând sânt și din inimă îngăduitor”. Mat. 11. Și cu această virtute a bunătății ești înzestrat măria-ta de la Dumnezeu.

Preaînălțate doamne. Dumnezeu însuși te-a ales pe măria-ta și el însuși cu domnia țării aceștia te-a încununat. Și până în ziua de astăzi multe feluri de bunătăți ai dăruit măria-ta la toată suflarea din țara aceasta și așa și pe mine, plecatul slujbaş

al înălțimei-tale, m-ai încălzit încât nu poci să-mi arăt mai bine recunoștința de care sunt cuprins decât prin alcătuirea acestei istorie (*Cronografie*) despre viața și întâmplările domniei înălțimei-tale, care s-a petrecut prin vederile mele, și arătând drepturile și faptele înaltului neam al mării-tale, care despre tată din Basarabcești se trage, precum și despre mamă din sânge împărătesc, de la strălucitul răposatul Ioan Cantacuzino, ale cărui mari și vestite politii și fapte de către alți iscusiți istorici scrise sânt, nu numai de prin alte țări streine, ci și de către vrednicii de toată încrederea scriitori istorici greci.

Eu, numai faptele mării-tale cele mai laudate și de toată suflarea țării aceștia cinstite și iubite, numai pe acelea am pus gând să le povestesc prin condeiul meu, și întâmplările și tulburările ce s-au petrecut în Ungrovlahia sub domnia mării-tale, pe timpul când dumnezeiasca pronie din a sa milă nesfârșită s-a milostivit în acești ani de neliniște să te fie stăpânitor și părinte al ei. Căci măria-ta ești cu daruri vrednice împodobit și ai îngrijit de această țară cu o așa adâncă pricepere și înaltă privighere, cu atâta blândețe și răbdare, pornită din sufleteasca dragoste ce îi porți, încât eu poci să dau chezașie că politia luminată și plină de bunătate a înălțimei-tale este în adevărată asemănare cu înțelepciunea lui Democrites³, care în învățăturile sale zice: „stăpânii noroadelor și povățuitorii lor trebuie să aibă în toți timpii îngrijirea ca să se arate cu asprime către vrăjmașii țării, iar către supușii lor iubitori și blânzi”.

Aceste virtuți le ai pe toate măria-ta pe deplin, căci ele izvorăsc din înțelepciunea și multa bunătate a înălțimei-tale, și precum apa potolește focul, tot așa îți poți potoli măria-ta oricând voiești, oricât de mare mânie a sufletului, încât să nu te vezi nevoit a o lăsa să izbucnească de la sine. Și cu această idiomă poți purta tronul Țării Ungrovlahiei fără teamă. Nici nu însutii spaima supușilor mării-tale ca alți stăpânitori, căci prin dragoste îi apropii și le îndupleci sufletele supușilor să se

domolească și să-ți dea ascultare. Zice Democrit sus pomenitul că domnul de care toți se teme, acela trebuie ca și el de toți să se teamă, și se unește și Aristotel la aceste cuvinte zicând că aceia ce altora insuflă frică trebuie și ei să se păzească de toți.

Cu asemenea bunătăți te-a împodobit pe măriia-ta înțelepciunea sa. Și pentru ca să împlinești sfaturile bine-glăsuitorului Demosrhene, care zice că: stăpânitori trebuie să fie renumiți nu pentru putere, ci pentru bunele fapte să fie laudați, cândai scăpându-să și den norocire a acestorași laude să să învrednicească, precum și la istoriile împăraților pravoslavnici, că care s-au nevoit a-și împodobi viața cu bunele fapte, și numele au câștigat mare; nu că doar împărățiile lor au fost mai mari decât a celorlalți împărați, ci faptele lor au fost mari, pentru aceia și mari s-au numit, cum marele Costandin, și marele Iustinian⁴ și alții asemenea lor.

Căroră dar și măriia-ta a urma silindu-te și în tot chipul spre bune fapte nevoindu-te, mai vârtos, cu milostenii, case dumnezeiești multe den temelii, ai rădicat, fără de cele ce cu mile ai întărit, altele cu ziduri ai înnoit și ai întemeiat, cât pot zice că mai nici o mănăstire domnească n-au rămas neîntărită de mila mării-tale, și nu numai aicea în țară, ci și pentru alte țări striine, prin limbi păgâne, biserici creștinești ai făcut pravoslavnicilor creștini, ce pentru acele părți lăcuiescu, și mai ales în tot chipul pentru sfânta biserică te-ai nevoit, că și cărți multe bisericesti în zilele mării-tale și cu chieltuiala mării-tale s-au tipărit. Den porunca mării-tale tălmăcite după limba elinească pre limba rumânească, și pre limba grecească foarte frumoase, care n-au fost mai înainte, și scoale de învățături clinești și slovenești măriia-ta ai făcut și pururea spre bunătăți neconținut și a face, spre folosul de obște, spre care Dumnezeu să te întărească cu darul cel de sus al sfântii-sale, și să te învrednicească pe măriia-ta a face mai multe decât ai făcut.

Eu dar, cât am putut ajunge cu istoriia mării-tale orânduiescu, înbeinându-mă ca cu o mică, plecată și nevrednică slujbă, cu care, zic, istorie ajungând până la al zecilea an den domnia mării-tale, pre puternicul și milostivul Dumnezeu rog ca să trăiască pre măriia-ta în multe zeci de ani, de acum înainte, în luminatul scaunul domniei mării-tale, sporindu-te întru aceste bune fapte și învrednicindu-te a face și altele multe și mai mari decât acestea, și pre mine, robul mării-tale, încă să mă păzească sfântia-sa cu viața supt umbra mării-tale, și să mă învrednicească ca și de acum înainte să poci scrie strălucita politică și cele bune și dumnezeiești fapte ale mării-tale până într-adânci bătrânțele mării-tale, rugându și iar rugându necurmat, pre cel mare și tare atotputernic și milostiv Dumnezeu ca să păzească pre măriia-ta întru nălțatul și luminatul scaunul domniei, care te-au dăruit cu lină pace în ani îndelungați, cu norocire și ferice, împreună cu prealuminată doamna mării-tale și cu toți luminații coconi ai mării-tale, învrednicindu-te același Dumnezeu, precum în viața aceasta ai bine plăcut sfântii-sale, și în viitoarea să te bucuri întru a sa împărăție, cea gătită aleșilor și plăcuților săi în veci nesfârșiți, amin.

A mării-tale mică și preaplecată slugă
RADUL LOGOFĂT GRECEANUL

Cap. I.V

[DF TRECIREA PRIN ȚARĂ A ENGLEZULUI
SOLULUI ANGLIEI, VENIT DE LA POARTĂ ȘI
NUMELE LUI MILORD PAGEI' ERA]

Șăzând măriia-sa în scaun, venitu-i-au poruncă împărătească ca să gătească [conace] că iaste să vie să treacă prin țară solul Angliei, care de câțiva ani era la Poarta rucească rezident, prin carele și pacea turcului cu neamțul s-au făcut, om mare,

cinstit și înțelepții, fiindu bine toate ale Porții turcești au chivernisit.

Deci vrând să meargă la țara lui, așa au pohtit ca pre aici pren țară să treacă, mai multu pentru odihna lui și ca să vază și țara. Așa deci împărăția au poruncit ca toate cele de trebuință să gătească măriia-sa Costandin-vodă și viindu prin țară bine să-l grijască și să-l cinstească, fiind om mare și arătându-să bun priiaten șt de mare folos Porții turcești. După ce deci la marginea Dunării au sosit la vadul ot Turtucaia unde-i zic [...], trimis-au măriia-sa Costandin-vodă doi boiari mari înainte cu carate domnești, cu corturi și cu toată alaltă gâtire, cu câțiva slujitori ca să poată fi de cele ce ar fi treaba să slujească. Boiarii însă aceștia era: Toma Cantacozino vel-sluger și Pătrașco Brezoianul vel-șătrariu, care foarte cu cinste priimindu-l, așa cu mare cinste l-au adus și până la scaunul Bucureștilor.

Însă după ce au venit la conacul de la Popeștii Hrizii vistierul, făcând știre mării-saŃe lui vodă trimișii boiari că acolo au mas, măriia-sa a doao zi dânsu-de-dimineată au gâtit pre amândoi cei mai mari fii mării-sale, pre Costandin și pă Ștefan, împreună cu 3 boiari mari: Mihai Cantacozino vel-spătar, i Șarban Cantacozino vel-păharnic i Radul Izvoranul vel-stolnic cu toată călărimea și cu carata mării-sale și ieșind înainte la Văcărești în deal, s-au împreunat cu dânsul, pre carele aducându-l cu multu și frumos și mare alai până la casile mării-sale, unde gazda îi gătise. Acolo pogorându-să den carată, l-au suit coconii până sus în case și făcându țărmoniile ce s-au cuvenit, au venit coconii la curte^îuorjrcună cu trimișii boiari, iproci. Aceasta era vineri, la aprilie 24 dni, iar după aceia, îndeseară, ca mai multă cinste să-i arate și ca să plinească porunca ce era împărătească, măriia-sa C Costandin-vodă așa au socotit de au mers de s-au împreunat cu solul fără alai (însă după ce întâi el, adecă solul mai înainte au trimis 4 boiari de ai lui care era mai dc cinste, încă unul dentr-aceia îi era frate,

de s-au închinat mării-sale, arătându despre partea solului că marc mulțumită face mării-sale de cinstea și bunăvoință, ce cătră dânsul mării-sa au arătat, iproci); carele la scara cea mai dc jos ieșindu înaintea mării-sale, cu multă cinste și plecăciune l-au priimit și după ce multă țermonie și orație s-au făcut. Așa deci dându partea cea dreaptă mării-sale lu vodă, amândoi dempreună s-au suit în case și au șăzut amândoi numai ca la 2 ceasuri. După aceiași iară până la portița pogorându-să, măriia-sa vodă au încălecat de au mers la curte, iar el s-au suit iarăși sus în case.

A doao zi, deci sâmbătă, poruncind măriia-sa vodă de s-au împodobit toți, trimis-au pre ginerile mării-sale Radul beizadea, feciorul lui Iliiaș-vodă, cu carata cea mai frumoasă împreună și cu alte 3 carate pentru boiarii lui să fie, și cu mulțime de pedestrime la sol, de l-au adus la curte, carele după ce au sosit la scară, iată acolo era iarăși amândoi coconii mării-sale, de l-au priimit și până sus în foișor aducându-l pre scara cea mare; acolo era și măriia-sa vodă cu alți boiari dempreună și așa cu mare cinste priimindu-l, partea de-a dreapta i-au dat. Intrându deci-în divan era foarte în bună tocmeală orânduți, toată capitânțmea, i ceaușii, i stegarii slujitorești. După aceia mai înlăuntru întrându în spătărie era toată boierimea țărâi pusă în orâhduiala lor și așa deci și în spătăria cu stelile unde zic întrând îndată au dat 4 tunuri, care mai înainte era gătite. Dupre aceia în scaun domnescu pre dânsul puindu-l și măriia-sa pre pat șăzând, după multă vorbă ce au avut singuri numai, și la masă l-au pus, căruia mare cinste făcându-i: de o partea despre dreapta toți boiarii lui puind, iar despre partea stângă, dencătro măriia-sa vodă sădea, boierimea țărâi; dc câteva ori cu tunurile dând și cu pușcile, închinându pentru sănătăți, ^iproci. Dat-au și cu pușcile iar pentru sănătăți închinându și dc veselie mare, s-au și îmbătat atâta el, cât și boiarii lui (măcar ca dc nimini n-au fostu siliți). După ce deci de la masă s-au

sculat, l-au îmbrăcat măriia-sa vodă cu un conțeș al mării-sale cu spinare de samur și puindu-l în carată iarăși cu ginurile mării-salc, la gazdă ca să să odihnească l-au trimis.

Trecând dar zioa aceia într-aeestași chip, cu atâta cinste și cu iscusit ospăț, a doao zi duminică măriia-sa vodă dimineată iarăși la dânsul prin grădină au mers, cu aceiași oameni iarăși ce întâi mersese, carele sol iarăși pogorându-să jos la capul scării, iar după cele multe zise și complementuri, s-au urcat sus și câtva șazănd, măriia-sa vodă au mersu la curte. Luni deci după-prânzu pohtindu solul ca să vie la măriia-sa, însă numai cu alaiul oamenilor lui, așa au venit cu caratele lui, cu oamenii și cu toată parataxis a lui ce avea; deci măriia-sa în foișorul cel mare despre grădină cu cinste priimindu-l, multu șazăndu ș-au luat și zioa bună și s-au dus la gazdă. După aceia, marți dânsu-de-dimineată cu același alai dentâiu, cu aceiași boiari și cu carata cea frumoasă, cu gînerile mării-sale, așa cu alai frumos den târgu scoțându-l până la marginea târgului, luându-și zioa bună boiarii de la dânsul, s-au înturnat înapoi mergându cu dânsul un steag de slujitori și cu acei dentâi orânduși și numiți boiari, cu toate cele de trebuință grijit până la Rucăr l-au dus și de acolo până la ținutul nemțescu. Deci caratele, slujitorii, boiarii, luându-și zioa bună, s-au înturnat și el s-au dus la Brașov. Însă den Dunăre până la Rucăr 10 conace făcându, cum mai sus am zis, foarte cu mare cinste l-au adus și l-au purtat, mai mult nevoind măriia-sa să plinească ce au fost porunca împărăției. Numele lui era milord Paget, om ca de 60 de ani și mai bine.

Cu acest sol, împreună de la viziriul trimis au fost împreună cu un agă pre carele măriia-sa vodă bine dăruindu-l și răspunsurile la cărțile cele de poruncă de la poartă ce adusesse, luând, s-au dus la Odriiu, unde împărăția era.

*CRONICA ANONIMĂ
BRÂNCO VENEASCĂ*

Într-această vară ce au venit domnul de la Cerneți, când îl slobozise turcii să să întoarcă pe la gurile ce vin din Țara Ungurească și plaiurile să le păzească de nemți, să nu vie în țani, viind și la Târgoviște domnul, au trimis un paharnic al doilea, anume Ghinea, de au adus [cu] scârbă foarte marc pe Costandin cliucrul Știrbei și l-au închis, nu fără pricină. Ci trimițându-l domnul de câteva ori peste Olt cu seama haraciului, când era la curte boieri și fiind el cam lung la unghii, din felul Știrbeștilor, au luat de la țara câte ceva și despre domnie au ascuns.

Dcacî domnul mergând în vara aceasta către Cerneți, la toate conacele vemia la divan, la domn, oameni de să jăluia de luările acelea, arătând și scrisorile acestui cliucer Costandin.

Domnul căuta la catașișale visterii care le didese el mâtei și nu să găsiia scrise multe sate, mulți oameni de la care luase bani. Ci domnul le lua răvașele de le ținea, care era cu iscălitura celui boiaru și au tăcut până au mers la Cerneți.

Acolo și mai multe boclucuri de acestea ieșita la meidan, care, socotindu-)e domnul, au făcut vreo pungă de bani, pentru care au poruncit caimaeanilor de la București să-l chieime pă cliucerul Știrbei să-i zică să dea banii, să-i întoarcă săracilor,

că de voie nedândti-i, va să-i dea cu rușine. Și l-au chiernat caimacanii și i-au zis. El au tăgăduit că nu sânt nici unile de acestea și nu va da nici un ban, neștiind iscăliturile lui că sânt strânse în mâna domnului. Și încă au zis cătră caimacani că domnul îi este și pârâș, și judecătoriu. Caimacanii au scris domnului, domnul auzind s-au turburat foarte, însă, fiind blând și răbduliv au răbdat până ce au venit la Târgoviște și de acolo au trimis, cum s-au zis mai sus, de l-au adus din Românești. Și au strâns domnul divan de boieri și l-au adus și pă el la divan. Și au zis domnul: „Cluceriu, când te-am trimis în țară cu slujbe, fiind cu boierie, dreptate am poruncit să faci, au nedreptate și jafuri?” El zise: „Ha dreptate ai poruncit, măriia-ta, să fac”. Și începu a să îndrepta din cuvinte, iară domnul zise: „Dar acestea ce sânt?” Și scoase hârtioarăle cu iscălitura lui și le dede ia Radul cliucerul, feciorii Hrizii vistierul din Popești să le citească. Și să sculă Radul cliucerul de unde șădea la divan și le luă din mâna domnului și începu a citi și a arăta clucerului Costandin iscăliturile lui, care, deaca au văzut, au rămas înghiețat.

Începu a zice că pentru cheltuiala căii și a feciorilor au făcut. Și un covor și niște tipsii și tingiri ce au fost luat mită de au făcut nedreptate săracilor, zicea că le-au dăruit mănăstirii Strehaii. Domnul zise: „Auziți, boieri, cu jafuri și cu nedreptăți face pomene”. Începu a-l mustra zicând: „Dar până când aceste jafuri să le faci, cliucere Costandine? Că de nimica, eu te-am rădicat și te-am făcut slugeriu mare, comis mare și cluceriu mare, al 6 scaun al divanului și te-am miluit și te-am ținut credincios. Ai luat județul Dâmboviții, l-ai prădat de n-au rămas ca un sat; l-am luat acela și ți-am dat Teleormanul, și mai rău l-ai făcut. Câte am găsit pe urmă-ți sume de lei jăfuite, pentru care te-am suduit într-o vreme și te-am urgisii să nu te văz în ochi. Iar te-am iertat pentru rugăciunea ahora. Acum iar ai făcut jafuri și nedreptate. Știi tu bine că Matei-vodă cel

Bătrân, și Grigorc-vodă, și Duca-vodă, și Șarban-vodă, văzând faptele voastre cele rele și jafurile care le făcea neamul vostru cel rău, au blestemat cine vă va milui și cine vă va primi pe slujbe. Și eu am intrat în blestemu acelor domni de ți-am dat atâtea boierii mari și slujbe, iară tu tot rău și jăcaș. La Antonic-vodă când umblași dijmariu, pentru jafurile tale ai pățit marc rușine. La Duca-vodă, fiind logofăt de visterie, ai făcut iscălitura vistierului celui mare de vrei să furi 17 pungi de bani și, aflându-te, au vrut să-ți taie mâna și să te dea cu catastihul de gât legat pen târg. Șarban-vodă, pentru furțișagurile ce ai făcut din banii cailor, au vrut să te spânzure, cum toată boierimea și țara știe de acestea. Și acum ai îmbătrânit și tot nu te lași. Voi să te fac să te înveți. Ia-l, căpitane de dorobanți, zise domnul, și-l du la visterie și să cauți un car, să-l pui și să-l duci la Mehedinți pân satele carele le-au jăfuit să le dea banii care le-au luat și apoi să-l aduci, însă să-l bagi și în fiară. Și-l luă și-l duse la visterie până în amiazăzi. Deacii l-au băgat în pușcăriia de la poartă. Deacii, jupâneasa lui, fiind rudă cu domnul, mergea la jupâneasa Sianca, cu mumă-sa băneasa Ilinca, sora jupânesii Stancăi, mumei domnului și plângea rugându-se. Însă i s-au făcut milă pentru lacrâmile ei și au grăit jupâneasa Stanca fuu-său domnului. Pus-au și pă vlădica de au grăit și l-au iertat de acea purtare pen țară, de ocară și au poruncit să dea banii ce i-au luat îndoți și i-au dat, și l-au ținut vro doaă săptămâni închis și l-au slobozit, zicându-i să nu-l mai vază în ochi, să să ducă acasă și să nu să mai amestece la ceva că va să-l spânzure.

După această ocară ce-i veni din fapta lui avea pathola asupra domnului, adecă inimă stricată, și cerca vreme să facă rău domnului. Și scrisese la tată-său călugării, în vreme ce venise împăratul pen țară și chemase pe domn cu grabă și cu mânie, cum s-au zis mar sus, ca să vie călugărul să să apropie cătră dânșii și să privească ce întâmplare va avea domnul de la

turci. Uc-l vor opri cumva, să să gătească tată-său, și frații lui Știrbeiu și cu câți oameni vor putea strânge să meargă să-l părăscă la împărăție, găsindu-i vine domnului. Și au venit călugărul la Slatina, la niște vii ale lui, în chip că lucrează la vii, iară el sădea numai pentru această treabă și avea și om trimis în tabăra turcească să vază de domn ce-i vor face turcii și să vie să-i dea veste.

Însă întâmplările au fost bune ale domnului de cătră turci și ei au rămas îndeșart cu nădejile lor și să duseră la Călinești, spre Pitești și acolo sădea cu toții, ca cum n-ar ști nimic. Iară domnul toate le aflase și deaca au venit la Târgoviște au trimis pă Ghinea paharnicul al doilea cu un armaș la Călinești, unde era adunați și avea poruncă deaca-l va găsi pă călugăr să-l bage în butuci, să-l ducă la Tismana. Și mergând acolo au găsit pă călugărul Știrbei șazănd Ia foc alătura cu jupâneasa lui Neacșa și feciorii și nurorile toate în casă. Și cum l-au găsit au dat porunca domnului și au făcut precum îi era învățătura, l-au dus la Tismana și l-au băgat în obezi și au poruncit călugărilor să nu-l lase să iasă afară nicăiri, nici din obezi să-l scoată.

O ai a lor să sparse de acolo; mai pe urmă s-au aflat și omul care era trimis de dânșii în tabăra împărătească, cum am zis mai sus, și al doilea au trimis domnul de au adus pe Costandin cliucerul Știrbei de l-au închis, și au închis și pe ceialalți frați pe toți, și multă vreme i-au ținut închiși, și la judecată i-au scos, puind omul de față de le spunea faptele lor, carele îl învățase de s-au dus pă unde le-au fost porunca lor. Apoi iar nu s-au potrivit domnul blestemăciunii lor, ci i-au iertat iarăși.

În anul acesta, vara, boierii moldoveni carii era pribegi în Țara Leșască: lordachie vistierul, Bogdan hatmanul, Moisi sărdariu, Manole slugeru și alții făcură sfat suptire și cu marc taină și gătiră o seamă de oaste leșască cu Moisi sărdariu să să ducă la Iași, unde era domnul în scaun, ca să ia un capigi-bașa al împăratului și un balgi-baș al hanului și pă alți turci ce vor

găsi acolo; pe care luându-i vor da o pricină la turci cum Costandin-vodă Duca este blestemat, nu este vrednic ca să-și păzească târgul scaunului să nu vie vrăjmașii împărătești să-i ia oamenii împărătești, ai hanului de acolo, necum să păzească o țară. Și cu aceasta să mânie pe împărat, pe viziriul și pe hanul, să-l scoată din domnie și să puie domn după voia lor. Cu acest feliu de socotele au sfătuit și au socotit de au trimis oastea cu Moisi sărdariu și au lovit târgul fără veste, și au mers la gazdele turcilor ce s-au zis mai sus, și i-au luat cum au vrut și s-au dus în Țara Leșască. Domnul au rămas rușinat, boierii ca niște blestemați. Însă cu marc grije și frică și întristăciune, că nu știia ce sfârșit va să aibă pentru această întâmplare iar pribegii să bucura cunoscând că nu va ieși lucrul lui Costandin-vodă Duca la sfârșit bun, pentru care lucru auzind și împăratul, hanul și viziriul foarte s-au mânieat și s-au întristat de oamenii aceia, fiind oameni de treabă.

MIHAIL CANTACUZINO
GHENEALOGHIA CANTACUZINILOR

CERCETARE PENTRU NEAMUL
CANTACUZINILOR

Cniaz Mihail Cantacuzino, ce m-ara născut în Valahia la anul 1723, unde am fost Vel Vistier, fiul acelu odinioară Cniaz și Graf de Imperiul Romanicesc Matei Cantacuzino, Marele-Ban al Craiovcii, și al soției lui Păunei, fiicei lui Velisarie, fiul Vornicului Rusti, care, la anul 1774 mutându-mă cu toată familia mea a lăcui în Rusia, fost-am cinstit de a Ei Mărire Imperatrița Ecaterina a doua cu cin de Gheneral-Maior, vrând eu să știu de începătura neamului meu, adecă de familia Cantacuzinilor, de unde se izvorește al acestui neam tragerea și după linie, din tată la fii, de la Ioan Cantacuzino, ce a fost împărat al Răsăritului, de Constau ti nopol, la anul 1345, până la pro-strămoșul meu Costandin Postelnicul Cantacuzino, care acesta a venit întâiu la Valahia, în anul 1633, în vreme ce atunci domnia Matei Voevod Basarab, și s-a însurat cu Elena, ce era nepoată numitului Domn și fată a lui Șerban Voevod Basarab, ce domnise la anul 1601, și soră lui Costandin Voevod Basarab, ce a domnit la anul 1654, care Costandin Cantacuzino cu soția sa la Valahia a născut șase fii, anume: Drăghici Spătarul (ce este

strămoșul meu), Șerban Voevod, ce a domnit în Valahia la anul 1679', Costandin Stolnicul, Mihail Spătarul, Matei Aga și Gheorgache Spătarul, a căroro sirale, cine se trag dintr-înșii, înnainte se arată a fiecăruia deosebi, - deci, mai întâiu am cercetat la Vizantină, și am găsit, la tomul 21, unde sunt strânse familiile împăraților Răsăritului de Carol Diucanj, și am găsit numai acele de mai sus arătate nume. Din care neputându-me pliroforisi pe larg după al meu scopos, mai ales nefiind anume puși și cei după urmă Cantacuzini, poftit-am pe acel de la Valahia spudeu și doctorul chir Saul Arvanitohoritul, ca să cerceteze după al meu scopos.

Drept aceia dumnealui mult srăruindu-se și căutând, atât în toată istoria vizantină, cât și din ahe istorii, a găsit cum că familia Cantacuzinilor se trage din neamul de Valoa (din cari Valoa au stătit și Crai de Franța), și mi-a adunat, făcând sireaua acestei ghenealoghii, pe care o începe de la anul 800, de la Nicolae Valoa, coborând din tată la fii, tot cu numele Valoa până la Emanoib anul 1289- Apoi, după acesta, din Mihail, de ia anul 1304, începe a se numi cu amândouă numele, adecă Valoa și Cantacuzino, coborând într-acest chip până la Ioan Cantacuzino împăratul, la anul 1341, de la care lipsește numele de Valoa, și coboară în jos numai cu numele de Cantacuzino până la pro-strămoșu-inieu Costandin Cantacuzino Postelnicul.

Lângă aceasta, vrând să mă adeverez mai mult pentru aceasta, scris-am și Grăfinci de Odonel, ce-mi este vară a treia, soției Grafului Henric de Odonel, ce este de neamul său Englez, și se află în slujba împărăției Austriei, care Grăfină este fată lui beizadea Răducan Cantacuzino, fiul lui Ștefan Voevod, ce, la anul 1716, când Poarta a omorât pe tată-său și pe moșul său Costandin Stolnicul, ce era al treilea fiu al

bătrânului Costandin Postelnicul Cantacuzino, atunci beizadea Râducan a fugit la Vicna, și a murit în slujba Imperatorului, - poftind-o ca, dacă va fi având de la părinții dumnechi vre-o însemnare despre izvorârea neamului Cantacuzinilor, să mi-o trimită.

Numita Grăfina mi-a trimis o genealogie ce a găsit-o dela tată-său Râducan, ce era Gheneral-Maior, care genealogie este împărțită în 6 sirale, și începe de la Ioan, din anul 1057, și coboară din tată la fii (încă și cu soțiile lor) până la pro-strămoșul nostru Postelnicul Costandin Cantacuzino, și nu-i numește nici Valoa, nici Cantacuzino, fără numai la început la titlu zice: «Genealoghia familiei Cantacuzinilor».

Deci, înfățișând aceasta dela Grăfina genealogie cu cea de la chir Saul, am găsit-o a fi asemenea, fără numai la două locuri nu se potrivesc, și oarece la numărul anilor.

Întâia nepotrivire este la tatăl lui Ioan împăratul, pe care în genealoghia de la Grăfina îl numește Gheorghic, și pe soția lui Hrisanta, fata Contelui de Douglas; iar genealoghia dela Saul îl numește Ioan, și pe femeia lui, după Vizantină, de familie Paleologă.

Eu gândesc că acești doi să fie fost frați, pentru că sânt tot la un număr de an, și că acești să fie cei doi ce se arată la istoria vizantină fără nume, ce zice că unul este tată lui Ioan împăratul, și celălalt tată lui Nichifor, pe care Ioan împăratul îl numește vâr-primar.

A doua nepotrivire este sireaua a cincea, în care se cuprinde opt nume, din care nici unul nu este în genealoghia cea de la Saul. Anume sânt acești în jos arătați:

Aiul	NUMELE	Numele soțiilor lor și din ce familie
1507	Andronic...	Lvdocsia, fata Despotuluî Bulgarilor Lazăr Brancovici.
1525	Toma...	Rocsani Duchina.
1532	Dimitri Indispot (?)	Anastasia Paleologă.
1561	RudolfDucs alValahiei.	Măria Castriota.
1584	Silvan al III-lea Ducs al Valahiei și Moldovei	Mărgărita Moghila.
1592	Dimitrie al II-lea Moghilă, Ducs al Valahiei...	Alexandra Potosca.
1633	Alexandru al IV-lea Moghilă, Ducs Moldovei...	Ana de Zamfirița Duca.
1640	Ioan Andreiu cel d'întâiu, Ducs al Moldovei...	Elena, fata lui Cniaz Vladimir Prozorovschi.

Eu pe acești nu i-am adaos, ci am urmat cum înaintea se arată, căci că aceste opt nume se văd a nu fi de Cantacuzini, ci neamuri ce s-au încuscrit cu dânșii. Mai întâiu, Silvan, ce românește este Șerban, acesta e Basarab, socrul lui Costandin Cantacuzino². Al doilea, că la altă însemnare dela Grăfina, arară pe Elena a fi fata lui Vladimir Prozorovschi și mamă Măriei Brancovici, soția moșu-său, a Stolnicului Costandin Cantacuzino. A treia arată pe o Zmaragdă de Zamfirița, mama Doamnei Păunei³, soției lui Ștefan Cantacuzino Voevod. A

patra, ca este știut că, la Valahia și la Moldova, înaintea lui Costandin Cantacuzino n-a domnit nici un Cantacuzino, iară în urma lui au domnit trei, anume: Șerban, fiul lui Costandin Postelnicul, la Valahia, în anul 1679; Dimitrie, nepot de frate, la Moldova, în anul 1674; Ștefan, fiul lui Costandin Stolnicul, la Valahia, în anul 1714.

Aci se arata amândouă ghenealoghiik

Anul	Acea de la Saul merge de rând	Anul	Acea de la Grafina de Odonel se împarte în sirale
800	Nicolae Valoa		<i>Familia Cantacuzinilor;</i>
814	T,uca Valoa		Nu numește nici
	Martin Valoa		Valoa nici Cantacu-
yi 1	Ilip Valoa.		zino, ci numai nu-
958	Alexandru Valoa		mele lor și a soțiilor
			lor, și numai la titlu
			zice Cantacuzino.
			<i>Siraua de. al doilea clas.</i>
995	Ioan Valoa	1057	Ioan.
1017	Gheorghe Valoa. .	1077	Gheorghe.
		1088	Ioan.
1037	Mihail Valoa. . . .	1107	Mihail.
1107	Nichifor Valoa. .	1119	Nichifor.
1119	Leon Valoa	1152	Leon.
1152	Gheorghe Valoa..	1167	Gheorghe.
1167	Leon Valoa	1198	Leon.
1198	Ioan Valoa	1226	Ioan.
1226	Emanuil Valoa...	1242	Emanuil.
1242	Mihail Valoa. . . .	1263	Mihail.
1263	Emanuil Valoa. . .	1289	Emanuil.
1289	Mihail Valoa Can-		
	tacuzino.	1304	Mihail.
1304	Gheorghe Valoa		
	Cantacuzino. . . .	1315	Gheorghe.

Anul	Acea de la Saul merge de rând	Anul	Acea de la Grafina de Odonel se împarte în sirale
1331	Ioan Valoa Cantacuzino	1329	<i>Siraua de al III-lea clas.</i>
1341	Ioan împărat Cantacuzino	1341	Gheorghe.
1351	Matei împărat Can-	1341	Ioan împărat Cantacuzino
		1351	Matei împărat.
1352	Dimitrie Chesar Cantacuzino	1380	Dimitrie Chesar.
1398	Andronic Cantacuzino	1405	Andronic Despotul Lcsbosuluf.
1402	Zaharia Ducs Cantacuzino.	1420	Zaharia Ducs.
1464	Dimitrie Cantacuzino		
		1437	Mihail Protostatorul.
		1449	Teodor Ducs.
		1453	Emanuil Ducs.
			<i>Siraua de al IV-lea clas.</i>
1490	Isaac Cantacuzino.	1464	Isaac Protostatorul.
		1474	Matei Ducs Albaniei.
		1491	Alexie Cantacuzino, cel ce s-a numit după tatăl mamei sale Aiois Blanc.
			<i>Siraua de al V-lea clas.</i>
			Sânt acele mai sus arătate opt nume, ce sânt neamuri încuscire cu Cantacuzinii.

Anul	Acea de la Saul merge de rând	Anul	Acea de la Grăfina de Odonel se împarte în sirale
1530	Andronic Cantacuzino...	1657	<i>Siraua de al VI-lea clas, ce se trage din Andronic cel d'intâiu.</i> Andronic Cantacuzino.
1564	Costandin Cantacuzino Postelnicul, ce a venit la Țara-Românească	1668	Costandin Moghilă Basarab Cantacuzino, soțul Elenei, fiicei lui Silvan Voevod Basarab, Domnul Țerii-Românești.

lata pe larg toată nepotrivirea acestor două ghenealogiile, care, acea însemnată de doctorul Saul, a scris-o în anul 1765 la Țara-Românească, pe cât a putut găsi în istorii, iară aceia ce mi-a irimis-o vară-mea Cantacuzina, soția Grafului de Odonel, a găsit-o la tată-său beizadea Răducanu, ce a murit la anul 1740[^], și poate că el a avut-o de la moșu-său Costandin Cantacuzino, ce era el om foarte învățat și spudeu, atât la cartea elinească, cât și la cea latinească și la cea italienească; pe care l-a omorât Poarta, împreună cu fiul său Ștefan Cantacuzino Voevod, moșul Grăfinei de Odonel, la anul 1716, în care vreme împărăția la Constantinopol sultanul Mustafa al doilea.

Deci, puind eu temeiu mai mult la ghenealoghia aceasta de la Grăfina, după aceasta am urmat, făcând siraua ce înainte se arată, fără numai ce am scos clasul ai cincilea, în care se cuprinde cele opt nume ce sânt alte neamuri, care și-au măritat pe fetele lor după Cantacuzini, cum mai sus am arătat. Așijdrea, am îndreptat anul acelu după urmă Andronic

Cantacuzino, și ai fiului său, lui Costandin Postelnicul, fiindcă este știut la care an au murit ei, după cum înainte la povestirea vieții lor se arată pe larg.

Cum că pe tatăl lui Costandin Cantacuzino îl chema Andronic, aceasta se adeverează, nu numai dintr-aceste două ghenealogii, ci încă și de la mănăstirea Mărgineni, ce este zidită de însuși numitul Costandin, și scrie la pomelnic pe tatăl său Andronic.

Și iarăși este știut cum că pe tatăl său I-au omorât sultanul Murat al III-lea, ce au împărățit până la anul 1595[^], st că pe Costandin Postelnicul l-a omorât în Țara Românească Grigorie Ghica Voevod, la anul 1661°, de obște este știut.

Dintr-acestea se cunoaște că nu putea să fie el fiu al lui Andronic cel de la anul 1530, ce-l arată chir Saul, ci al celui după urmă Andronic, ce se arată în ghenealoghia cea de la Grăfina.

Deci, după istoric se vede că au fost doi Andronici, și după depărtarea numărului anilor, ce este de la unul până la altul, se cunoaște că între dânșii au mai fost un obraz, care, după socotința anilor, se pare a fi fost Dimitric, ce-l arată Carol Diucanj la Vizantină, în tomul 21, cum că l-a omorât Sultanul Selim (care este știut că a împărățit de la anul 1566 la 1574): de aceia s-a însemnat, între acești doi Andronici, Dimitrie, mai ales că și la ghenealoghia cea de la Grăfina scrie, zicând:

«Ghenealoghia de al șaselea siraua a aceștii însăși familii a Cantacuzinilor, ce se trage din Andronic cel d-intâiu».

Cât pentru istoria vieții a acestor de la siraua arătați Valoa și Cantacuzini, cât și pentru istoria lui Ioan Cantacuzino împăratul, în ce chip a împărățit și cât îl laudă istoricii vizantini și alții mai de pe urmă istorici, nu face trebuință a prelungi aici a lor povestire, fiindcă, cine va pofti a le ști, poate ceti din Vizantină, să se pliorforisească.

Iar, pentru cei după urmă Cantacuzini, mai ales după ce a venit la Țara-Românească Costandin Postelnicul, fiindcă nu este a lor istorie scrisă nici la unul din cei după urmă istorici, pentru aceia am scris aici într-această Hronologhie o prescurtată arătare de povestirea vieții a fiecăruia, începând de la Postelnicul Costandin, din anul 1633, cohorând până la anul 1787. [...]

Mihai, ajungând cu ceilalți deputați împreună la Laririov în Lehia, unde se afla la cvartir Graf Romanțov, atunci a aflat că de moartea frate-său. De acolo purcezând, au mers la Petrsburg, unde acolo erau veniți și deputații Moldovei: episcopul de Huși, doi Archiniandriți și Spătarul Milu; care împreună eu a Ivi Mărire a fost tot de odată Rumâni și Moldoveni*. Țeremonia a fost așa: Patru carate împărătești, cu câte șase telegari, și la fiecare carată câte doi lachei împărătești călări înaintea căratei, și câte doi pe jos, ce stau dinapoia târâtei, au venit la casa unde dedese deputaților conac, într-o Duminecă. într-o carată au intrat Archiercii, într-a doua Archimandriții, într-a treia acești trei deputați boieri, și într-a patra boierenași ai lor, anume: Grigorie Hristoscoleu, Balș, Nicolae tâlmăciul, și un boiernaș de la Moldova. Mergând așa împreună la Curte, și suindu-se la Curte, în odaia de adunare i-a primit Țeremonie-Meșter și li-a dat scaune, de au șezut Archiereii și boierii cei trei, iar ceilalți stau toți în picioare. Acolo a venit la el cel d'itâiu Ministru ce ținea loc de Canțelier, Conte Panin, și, după ce a întrebat de sănătate, a poruncit lui Hofmarșal de i-a dus la biserică, pumdu-i în față, ca să-i poată vedea împărăteasa. După ce a teșit Împărăteasa de la biserică, mergând în odaia unde este tronul și coroana, unde primește și pe Miniștrii împăraților și ai Crailor, viind Hofmarșalul și Țeremonie-Meșter, i-au dus într-acea odaie, împărăteasa sta în picioare în dreptul tronului, și aproape de a Ei Mărire sta Conte Panin, și Vlce-Canțelicer. Această odaie este o mare sală, în care pe de o parte stau toți miniștrii și alte

cinuri până la bregadieri, iar pe de altă parte stau damele cele mari și freerile *{sic}*, iar mijlocul sălii era de tot slobod. Intrând deputații, au stat de spre ușă: Moldovenii de o parte, și Rumânii de alta; carii, mult plecându-se înaintea împărătesei, au început întâiu episcopul Moldovei a face cuvântare împărătesei, și, sfârșind el, a început cuvânt Mitropolitul Valahiei. Noima acestor cuvinte era aceasta: I^uda împărătesei, a puterilor oștilor Ei, mulțămită căci ne-au izbăvit din manile Turcilor, și rugăciune ca să nu ne părăsească, și ca să ne izbăvească de tot de supt jugul turcesc, să rămânem supt protecția Roșiei, care aceasta au poftit și pro-strămoșii noștri*.

După aceasta a ieșit în mijlocul sălii Vițe-Canțetierul și a citit răspunsul de spre partea împărătesei către deputații acestor două țări, a căruia noimă era aceasta: Cum că primește solia lor, și cum că nădăjduiește la Dumnezeu pentru a lor scăpare de supt jugul turcesc; la care va pune tot felul de silință, pentru a lor mântuire. Apoi, mergând, d-jutâiu partea bisericească, apoi cea mirenească, pe rând, și îngenuchind dinnaintea împărătesei de pictorul drept, i-au sărutat mâna. După ce s-a sfârșit această Țeremonie, au chemat pe Cantacozmo aproape la împărăteasa și pe Cruța (ce era talmăciu de la Inostranoi Colejic, rânduit de Panin la deputați), și a început împărăteasa a zice aceste cuvinte:

«Pentru moartea fratelui tău mi-a părut foarte rău, atât Mie, cât și tuturor Miniștrilor Mie, dar întâmplările se spânzură de mâna lui Dumnezeu; tu să nu socotești că doară cu moartea frate-tău ai pierdut și mila Noastră, ci încă să știi că cu aceasta s-a îndoit mila Mea asupra neamului vostru, și începătura milei Noastre se va începe întâiu însuși de la rine.»

Acestea tătămăcindu-le Cruța grecește lui Cantacuzino, a mulțămit împărătesei, și, mgenunchind, iar a mai sărutat mâna împărătesei. Apoi, trăgându-se cu toții, închiuându-se împărătesei, au ieșit în sala de adunare; de acolo i-au dus la

moștenitorul tronului, Granduca (ce atunci era ca de treisprezece ani) și, făcând Archiereii câte o mai pe scurtă orăție de lauda împărătesei și rugăciune lui Dumnezeu de viața împărătesei și a Granduchii, i-au sărutat toți mâna; apoi Granduca li-a zis aceste cuvinte: «Mă bucur de al vostru bun scopos și de buna primire cu care mumă-mea v-a primit, și, știind a Ei Mărime bunătate, vă făgăduiesc că veți avea al Ei acoperământ».

După aceasta ieșind deputații, s-au dus la conacul lor, tot cu acea ținere, tot după cum au și venii la Curte. A doua zi, au mers la Panin de i-au mulțămii, pe cari i-a sfătuit Panin să meargă după datorie încă la șapte Miniștri, însă: la doi Cernișiovi, la Orlov, la Cniaz Bezenschi, la Hatmanul Razumovschi, la Vițe-Cantclariul, și la Feldmareșalul Cniaz Galițiu, și la Curte, la biserică în toate Duminicele, și la toate balurile. I, i-a rânduit loc la teatru și voie să meargă la oricine vor vrea, să-și treacă vremea. Aceasta a fost la Aprilie, anul 1770.

PSEUDO-ENACHE KOGĂLNICEANU
*LETOPISEȘUL ȚĂRII MOLDOVII DE LA
 DOMNIA ÎNTĂI ȘI PÂNĂ LA A PATRA
 DOMNIE A LUI CONSTANTIN
 MAVROCORDAT VOIEVOD (1733-1774)*

DOMNIE LUI GRIGORI-VODĂ CHICA, A TRIE

După ce au șadzut 7 ani mazil și în surgunie la Bocceda, cari îi zic Tenodo, iar l-au miluit împărăție cu domnii Moldovii. Cari nefiind aice, după cum am zis, au adus pe beizade Scărlat de l-au înbrăcat cu caftan în locul tătâni-său, fiind încă la surgunii [la] tată-său, făcându-i și itlacul, răpedzind cu mari grabă de au adus pe Grigori-vodă. După ce Ț-au adus, au mersu la Poartă de au făcut mulțămiri pentru mila ce l-au miluit cu domnii Moldovii, făcând un engomion turcesc cătră viziriul, arătând mari mulțămii, cât s-au mirat singur vizirul de procopsala și turceasca lui. Așijdere au făcut și la împăratu, când au mersu de au luat cuca și mult s-au mirat și împăratul de acest domnu.

Cari, așăzindu-și toate trebile în Țarigrad, s-aagătite câte i-au trebuit. Și făcând mari alai la eșitu din Țartgradu, au vinit la Moldova, urinduind și un salahori împărătesc ca să-l ducă la scaun, având cu el mai bini de 40 de bostangii. Cari, apropiindu-să la Gălaț i-au eșit mulți boieri înainte și giupâncă înainte doamni, eă-și luasă tot agărlăcul cu el.

Numai pe beidzădc Scărlat îl lăsas<ă> în Țarigrad nazîr și purtători de grijă asupra capicbihaelilor.

Și șazind 3 zile oturac, căutând jaiobele săracilor, făcând mari dreptate la toți<i>, făcând și pârcałabii la Gălaț<i>, pe Lion cel bătrân, de acolo viind la Eș<i>, pin toate târgurile cc trece, căuta strâmbătățile lăcuitarilor, nepoftind asupriala săracilor.

Iar când s-au apropiet de Eș<i>, i-au cșit toț<i> boerii și caimacamii, cu toate alaiurile înainte, intrând în Sfete Neculai de s-au închinat și pe urmă în curte domniască. Și cetind fermanu, au înbrăcat pe toț<i> cu blani și cu căftani, după obicei, stând și schimni-agasi pâr-s-au sfârșit țarmoniele, făcându-i mari șinicu, după obicei, trimețind și pe salahor la gazdă cu alai.

Iar a dao zi au înpâriii toate boeri<i>le, făcând log<o> f<ă>t mari pe Sandul Sturza, și pe Costache Radzu vornic de Țara de Gios, și pe Radul Racoviț<i> vornic de Țara din Sus, și pe Bașe Mihalopu hat<man>, și pe Vasile Rusăt vel-vist<eriu>, și pe Enache Hrisosculeu vel-post<elnic>, și pe Alîstarhu vel-spat<ar>, și pe Calmă vel-banu, și pe Popazolu vel-comis, și pe Vasilache Nigel vel-pah<arnic>, și pe Lupul vel-stol<nic> și pe ceialanți după rânduială, fând și isprăvniciele, făcând și din greci, că adusăs<ă> mulți.

În domnie lui Ion-vod<ă>, cari s-au pomenit mai înapoi, era un boeri a cestui domnu, încă al tătânî-său om, cari să nume Costache Purici, cc fusăs<ă> și agă aice în Iaș<i>, cari mai înainte cu câteva luni, pân-a nu-i veni mazilie, îl miluisă domnu-său cu stărostie Focșanilor, după ce-l scosăs<ă> din agii. Și fiind acolo când au venit mazilie, au răpezit boerii din loc și l-au prinsu și puindu-l în feră, l-au tremes la Mera, la mănăstiri, ca să ste acolo pân<ă> va pleca Ion-vodă din Iaș<i>. Și auzind Ion-vodă, i-au părut rău foarte și chemând pre boeri, le-au zis multe cuvinte, dar ci nu vre să știe, zicând că așa le

poroncești domnul lor, Grigori-vodă, din Țarigrad. Iar când au fost ca să rădici acest domnu di<n> Eș<i>, au vorbit cu capigi-baș ca să trimata de pe drum oameni de ai lui să ia pe acest boeri de la Mera. De cari oblicind boerii, îndată au răpezit pe ascunsu de l-au luat de acolo și l-au dus la Niamțu, la mănăstire Sacului, șiindu-l acolo pân-au trecut Ion-vodă Dunăre.

Acest domnu au domnit 4 ani și s-au mazilit, dar și multe blăstămuri au luat de la săraci pentru văcărit, ales de la babele cele văduvi, pân<ă> una au zvârlit cu o piatră în el, în zioa cari au purces din Eș<i>, dar nu l-au lovit, ce calul au lovit. Și mergând la Țarigrad, mulți au șădzut mazil și apoi au murit, iar domnie n-au vădzut-o.

Pe Costache Purici, încă pâr-a nu sosî Grigorî-vodă la F.ș<i>, cu bună padză închidzindu-l la Cetățui, șazind pân-au venit domnie în Eș<i>, și atunce l-au scoborât în curte la baș-bulucbaș de simeni, de au șădzut câtăva vreme acolo, pân-au intrat câtva boeri mijlocitori la domnu, cerșind și o soma bună de bani, cari au dat ca la 30 de pungi de bani și așa au scăpat fără-de nici o pricină.

Grigori-vodă, după ce au venit, au și scos conit<ă> pe vite, câte 50 parale pe vită; cu adăoșagu și cu banii vechi și cu răsura slujbașilor, să sue la 60 de parale vita. Mai scos-au desătina și goștina și vâdrăritul. Și după ce s-au răcit vreme, au scos și peceț<i> pe țară, de au plătit t.toț<i> scoțind și văcărit, câte 2 lei, 6 pot<ronici> vechi de vită și răsura deosăbir.

Într-această domnii au făcut și o logodnă fiicii mării<i>-sale cu Dumitrașcu Sturza vel-cămăraș, fiiul Sandului Sturzii, pre cari îl luasă domnul încă din ceia domnie la Țarigrad și făcând masă mari cu toate zicături; așijderi și doamna cu giupânesăle și cămărașu deosăbit, la cămară, cu toți neguț<i>torii, trăgând și danturi prin ograda curții.

Mari stăpân au stătut acest domnu în țărâlc aceste și cu mari orânduele, căci giudecările foarte le căuta și nu lipsie în toată

săptămâna să nu facă divan săracilor. Și fiindcă făcuse multă cheltuială cu domnie Moldovii de pe urmă și cu idacul surgunlăcului, fiind și mâncători mulți pe ace vreme la Porțile turcești, văzind că nu poate eși de supt cheltuială, au pus toată silința prin prietini, apropiindu-să și vreme mucarelului, n-au încetat a umbla după domnie Târâi Rumânești până au și dobândit-o.

Și așa făcând toată domnie Moldovii numai 8 luni, i-au venit veste de Țara Rumâniască. Și într-acel ceas au răpezit pe Mihalopu hatmanii lordache. Așijdere și Costandin-vodă au răpezit pe Vasilache căminariul, capichia și pe Păvălache aga, la Moldova, caimacami, fiind schimbări între domnii, făcând fieșticari zapt la locul ce mârșă, fără de chic de siială, după poronca ce avusese fieșticari.

Deci, au început Grigori-vodă a să găti până au venit și schimni-aga, ce era orânduie ca să ia pe Grigori-vodă, să-l ducă în Țara Rumâniască. Cari viind, i-au cșit domnul înainte în șas, cu mari alai. Și dându-i fermanu cel împărătesc de călări, l-au sărutat, puindu-l în sin. Și vrând să să sărute cu aga de pe cai, s-au tulburat ații lor și sculându-să ații în doai picioari, au lunecat calul domnului de picioarele de-napoi, au cădzut în cur și vrând să să de pe el, au cădzut pe un picior și-l dure, zicând prostime că nu-i sammu bun.

Ce, după ce s-au gătit cum să cade unui domnu și mai tăind strai câte 2 părechi la toț ai curții, și de drum și de alaiuri, adâogând și oamenii, înpodobindu pe toț cu mari orânduială, cât mai frumos nu să mai pute. Și așa eșind din Bș, i-au făcut toț boerii mari alai, petrecându-l cale de un ceas, luânduș toț zioa bună de la domnu. O samă s-au întorsu înapoi, iar mulți au mersu cu mărie-sa, alții până în Roman, alții pâr în Focșani, alții conaccii, alții cu carăle și cu altele, ca să să întoarcă cu celalant domnu.

Cădzusă și o iarnă atunce, cari de multă vreme nu ține minte oamenii iarnă ca aceasta, căci agiunsăsi carul de fân 30 lei și nu să găse și discopere casă de da la cai.

Agiungând Grigori-vodă la Focșani, au intrat cu mari alai, mai înainte pâr-a nu veni Costandin-vodă. Iar a trie zi au gătit pe beidzade Măței cu tot alaiul mării-salc și l-au trimes înainte lui Costandin-vodă. Cari, văzând alaiul Ghicăi, îngbețai au rămas ioi, că ave un alai foarte gol.

Acolc în Focșani s-au împreunat și domnii amândoi și șăzhul trii zile oturac, de acoJe și-au luat zioa bună umil de la altul, au mersu fieșticari la țara luiș.

STOLNICUL
CONSTANTIN CANTACUZINO
ISTORIA TĂRII RUMĂNEȘTI

*întru care să cuprindă numele ei cel dintâi și cine au fost
lăcuiitorii ei atunci și apoi cine o au mai descălecat și o au stăpânit
până și în vremile de acum cum s-au tras și stă*

PREDOSLOVIE

Cu greu și cu strimt iaste neștiie a da cap și începătură
fiecșccâruia luciu, mai vârtos celuia când nici cum, nici de nici
o parte ajutor iaste, nici știință de la alții, sau pomenire măcară
să află ca o povară, făcându-se și ea o luminare arătându-se, ca
să se poată ajuta cel ce nu știe de la cel ce știe și cele din
întunerec să iasă la lumină.

Câ nici unul în lume nu iaste carele den sine numai să știe
și nici unul nu au aflat nimic, până când n-au fost de altul
învățat. Nici nimeni nu să poate domiri de nici un lucru, de
nu mai nainte au au văzut, au au auzit, sau au cetit și de nu
ca acelea, asemenea ca acelea, măcar cât de puțin, și de nu același
adevăr și de lucru ce poștește neștine, au zis, sau au scrisu, măcar
cât de puțin și de altele, ca numai să se poată altul deștepta spre
gândirea acelora și a altor lucruri încă destul iaste. Și carii ca

acelea au făcut și au pomenit, cât de cât măcar, nemoarte mulțămite au auzit și în bună pomenire au rămas.

Precum și Aristotel în cartea a doua a *Metafizicii* cap. 8, zice: har și mulțămite să avem și să dăm filosofilor celor bătrâni, carii numai ce au pomenit și au scris de adevărul ființelor și măcar că mai la multe n-au nimerit de a grăi de firile lor adevărul, iar încăși destul că tot au pomenit și au scris de adevărul ființelor și măcar că la mai multe n-au nimerit de a grăi de firile lor adevărul, iar încăși destul că tot au pomenit și au zis cevași, cât pricină de a cerca și a iscodi adevărul alții au dat - aducând și pildă și pe un Timotfieu muzicașul, ce era în zilele lui Filip-craiu tatăl lui Alexandru celui Marc, (foarte iscusit într-aceia), zice dar: de n-ar fi fost Timotheu, n-am avea multă muzică. Iar de n-ar fi fost și Frinis, nici Timotheu n-ar fi fost.

Zice și Diodor Siciliotul, istoric, în predoșloviia cărții lui dintâi, că cu dreptate iaste a da toți mari mulțemite celor ce au dat învățături și au scris istorii de obște, căci că cu ostenele lor au folosit viața de obște (adecă traiul tuturor).

Nu grăiesc aici, nici zic de marele Moisi, carele de nici un om învățat sau știut n-au fost, de au scris zidirea lumii și alte legiuri. Nici vorbesc de alți mulți sfinți proroci carii știia neînvățați de nimeni și cele ce fuseseră, și cele ce era, și cele ce vrea să fie. Derept că acelora știința și învățătura nu era firească și omenească, ci peste fire și dumnezeiască, luminate și învățate mințile și cunoștințele lor, de duhul sfânt, izvorul și lumina adevăratei științe și înțelepciuni.

Ci dar cu greu și cu nămar iaste a daa, zic, neșrinc începătură celor ce mai despre toate părțile înrumfrec iaste, precum și mie acum să întâmplă a veni, vrând, cum am pomenit mai sus, a istorii ale țării, ce-i zicem noi astăzi: rumânești. Cu greu, zic, foarte-mi iaste, de vreme ce nu aflu eu până acum, măcar cât am ostenit, cât am cercat, cât am

întrebat și de știuți și de bătrâni domiriți și înțelepți și în tot chipul m-am trudit și pentr-alte părți și cu cheltuială am nevoit, ca doar așa să fi aflat vreun istoric, carele și de țara aceasta, de începătura ei, și de lăcuiorii ei și domnitorii ei, carii cât și cum s-au purtat și de obiceiurile lor și de legile ei, și de altele multe ce într-înșă să vor fi aflat, carele să scrie pe amăruntul toate și cu deadinsul, precum de alte țări fac și scriu pe larg toate. Ci dar eu încă până astăzi, nici acel scriitoriu, nici acel spuior n-am aflat. Și aceasta căci n-au istorii nimeni de dânsa cu deadinsul, cum ziși, pare-mi-se că dinrr-aceste pricini vine.

Întâi, că mică și can laturi țară multora au părut că iaste, încă mai vârtos acum de când osebită de Ardeal și de Țara Moldovei iaste. (Cum mai nainte vom arăta, când și până când zic istoricii și gheografii că au fost împreună și de când s-au osebit.)

A doua, că puțini au fost pământeni aceștii țări, cum să vede, ca aceia, ca să șază ei să scrie ale patriei lor și să istorească întâmplările moșiei lor, precum fac alții de ale lor, și de nu mulți și multe, însă tot fac, iar la noi mai nici unul. Săvai că poate zice neștine că să află și aici letopisețe, ci răspunsul îi iaste gata, că acela ce l-au făcut, den neștiință să vede să-l fie scris, sau den negriuire, doar căci atâta iaste de necomit, de încurcat și de scurt, cât mai multă turburare și mirare dă celui ce cetește, decât a ști cevași adevăr dintr-însul.

Această dară scădere mare și jale doar într-acest norod al neștiinței și al nevrerei să-l învețe fiind, iaste pricină, de astăzi, nu numai de râsul altora și de ocară sântem, ci și orbi, muți, surzi sântem de lucrurile și faptele celor mai de demult ce într-acest pământ s-au întâmplat și s-au făcut, cari de nevoie încă le era și ne iaste a le ști, pentru ca să putem și traiul vieții noastre a tocmi. (Cum Nafclir în prologul *Hronografului* lui, ce face. zice: că frumos lucru iaste den grșaleJe altora să tocchim viața noastră și nu ce alții au făcut, să cercăm, ci ce bine făcut

va fi, noi a urma să ne punem înainte. Și irebuie să știm capre cei buni și vrednici, carii vor ii fost bune faptele lor, să le pomenim bine, și pre ei să-i lăudăm. Iar pre cei răi și făcători de rău, să-i blestemăm și să-i ocăram, acea parte alegându-și în lume, cât au trăit, ca să-i rămâie.

Acestea dară și ca acestea lăsându-lc, că cine a le scrie n-au fost, nici alții au purtat grijă, de n-au știut ci, sau n-au putut, ca să fie pus pe cei cc ar fi știut, măcar și streini de ar fi fost (căci ca aceia, nici de aici, niciodată n-au lipsit), să scrie și să istorcască pe amăruntul și ale accsrii țări, ci au lăsat toate de s-au surpat în prăpastia uitării și întru întunerecul de veci au rămas.

Insă nu zic că den om în om n-au rămas și aici niște spuneri și niște povești, mai vârtos bătrânii cc povestesc de cele ce au fost. Ci și acelea foarte slab lucru iaste și primejdie de a le etede, pentru că de multe ori s-au luat seama, că de un lucru numai, doi într-un chip nu povestesc, ei unul una, altul aha băsnuiaștc. Unde nici de la acelea nici o adevărată știință n-avem, nici din cântecele cari vestesc de vitejii, au de alte fapte ale domnilor și a ahor vrednici oameni, ce au lucrat, cari dupe la lăutari și dupe la alți cântători auzim, putem ști cevași ales. Că și acelea nu numai ce au laudă mai multă, au hulesc decât cele ce au fost, ci și foarte împrăștiat și prea pe scurt pomenesc lucru și făr'de nici o orânduială sau tocmeală.

Mai trudit-am încă ca doar din hrisoavele domnilor ce sânt pre la boierime și pre la mănăstiri date și la sate, câte am putut vedea, să poci scoate cevași, ca să știm măcar dintr-acelea, deaca dintr-altele nu să poate afla; căci că într-însele să vede a zice cevași, dând pricinile pentru ce sânt date acele hrisoave, adecâte au sânt pentru că au dăruit domnii destoinicilor și bunilor slugi ocine, sau altcevași pentru vrednicia și mart slujbe cc vor fi făcut domniei și țărâi (cum fac împărații și domnii cei mari și ieftini), dăruindu-le, acolo povestea îi spune. Așa și în cele ce

dau la mănăstiri hrisoave, când fac mănăstirea, drept cc o fac și cine o face, acolo spuind ca o istorie, vestește lucrurile. Ci puțin folos și acelea mi-au dat, pentru că risipit lucru st foarte pe scurt zic și fără cap povestesc și mimai de un lucru vorbescu, adecâte au de cela cui să dă, au de cel ce dă; așa de mănăstiri de scrie încă ceia ce acei mănăstiri i să închină și i să afierosește, zice, iar alt nimica nu mai lățește, nici de alte lucruri să mai întinde, unde dară puțin lucru și puțin ajutor și știință avem și de la acestea.

Și încă mai iaste si aceasta, că cine iaste acela care să poată sedea toate ale tuturor hrisoavelor să vază ce scriu și cum scriu, ca să poată dinrr-însele aduna să istorească lucrurile ce au fost ale țării?

Și cine iaste să poată face aceia ca să culeagă dintr-acelea măcară cap și coadă lucrurilor, căroră pentr-atâta noian de ani s-au înfășurat și s-au desfășurat, sau vreun adevăr să ne dovedească, de nu doară s-ar fi ispitit cinevași; sau ar vrea să ispitească aceia a o face, ca să afle o prea puțină pricină (și și aceia încă nesărată), ca să zică că de acolo au aflat a zice cevași de lucrurile țării? Iar și aceia ce ar zice și câte ar zice, n-arfî alt, socotesc, făr' cât o gândire și o aflare de o mare grămadă de minciuni, precum vedem în cea *Alexandrie* ce-i zic, etne o va fi făcut, nu știu, și într-alte cartului ce să vād pe la unii și pe la alții aici în țară, și mai multe în Moldova; în cari nu să cuprind altele, fără minciuni și basne, dupe cari umblă norodul acesta rătăcindu-se și cred cele cc niciodată de necrezut nu-s, că nici au fost aceia vreodată, nici pot fi. Că măcară acea *Alexandrie* balmăjastc și asemene ca aceia alte cartului, ci acelea aflări omenești numai cc sunt sau basne de cele ce făcea și scornia poeticii ethnici în vremea elinilor pentru orbul norod (adecă idololatri) și n-avea cunoștința unuia și adevăratului Dumnezeu, ce făcea și zamisluia ca acelea, sau ei altele cu acelea

și supi acelea basne pilduia, cum și alți mulți dascăli zic și în *Mithologia* unui Natalis Comicus, om învățat destule de acelea povestește, tâlcuiaște și zice: Acum dară din cele ce mai sus zisem, iată aiave să vede, că nici o povățuitură, nici un ajutoriu, nici nict o luminare avem de ia pământeni noștri, ca să putem ști, sau să ne și domirim măcară de ale aceștii țări lucruri și lapte ce într-înșea den bătrânii ani s-au întâmplat și s-au lucrat. Căci nici unul nu s-au aflat, nici știm să fie fost, carele cu deadinsul și pre amăruntul dinceput să fie scris ale ei.

Iar de va fi și fost cincvași scris și va fi lăsat, ca și noi cești de pre urmă, de acelea ce au fost să știm, iată nicicum nu să află, nici auz pe cinevași să zică că au fost și apoi s-au pierdut măcară, fără cât cel letopiseț ce zicem, carele destul de scurt, întunecat și fără orânduială iaste, cum s-au zis mai sus și vom vedea mai pe urmă, și dintr-însul.

Ci dar așa lucrul fiind, ce a face eu n-am, fără cât iată, dupe la istoricii streini, pe la greci, pe la Ieși, pe la unguri și pe la alții voi umbla a cere și a mă îndatori, ca ce vor fi și ei pomenind și istorind de această țară, să zic și cu aici și cât îmi va fi puțința, foarte voi nevoi, ca ce va fi mai adevărul, dupe zisele lor să arăt.

Săvai că câți am găsit și la mâna mea până astăzi au venit, văz că pe scurt și ei de dânsa pomenesc și încă can trecători ating și istoresc numai, iar nu denceput și pe deplin scriu ale ei, ci numai cât le trebuie a o pomeni zic, apropiindu-se câte undevași de ale lor lucruri ce pe larg istoresc și povestesc. Pentru care încă și cât fac, mulțemită trebuie să le dăm, că încă nu de tot din tablele lumii uitați sântem, ci oarecine, de cele ce oarecând au fost și într-această țară, nu tace, ci spune și scrie. Măcar că unii dintr-acei ce scriu de dânsa, ca niște streini ce sânt și și voitori de rău unii, nu adevărul scriu, ci-i micșorează lucrurile, și pe lăcuiorii ei rău îi defăima, și multe bule le găsec. Și pot avea și direptate, zic, a face așa, daca aceia alt mai bine nici ștfu, nici pot face. Și pentru că în stepena ce astăzi să află

{măcar că de oareșicând așa să trage), în carea ticăloasă șt jalnică taste, cine cum îi iaste voia poate și zice, și scrie. Căci că nu iaste nimeni, nici cu condeiu, nici cu palma, a-i sta împotriva, și a-i răspunde.

Lăsăm, dară, fieștecăruia a zice cum va vrea și a rade cum va pofti, de vreme ce nici le iaste sfială, nici rușine de rușinilor lor, nici nu gândesc, că toate lumeștile supuse sânt mutărilor și toate câte sunt umblă cu soroc și cum, că de obște iaste orbul noroc și viitoarele lucruri nevăzute sânt. Ci dar a acelora acum trecându-le, la ale noastre mă întorc a zice.

NUMELE ACEȘTII ȚĂRI DEN VECHI CUM ÎI ERA ȘI CINE O STĂPÂNIA

Vede-să dară că toți scriitorii țărâlor și istoricii într-aceasta să toclesc, cum și țara aceasta, cuprinsă fiind cu Ardealul și cu Moldova, îi zicea Dachia și Glietia.

Săvai că Antonie Bonfinic în *Istoria* ce face foarre pe larg de lucrurile ungurești, în cartea-i dintâi, în decada dentâiu, oareceși osebire face între Dachia și Ghetia, zicând: „Dachii, ghetilor rudă sânt, de vreme ce și unii și alții aceșiai limbă au și dentr-un loc când au ieșit, au ieșit și au venit într-acc'ste părți”.

Măcar că unii den Scandinavia zic să fie venit dachii și ghetii, cărora, zice el, le zicem și goti. Iar mai mulți zic să fie venit de la Dais, carii sânt în Schitia asiatică, pentru că Daeg, cum zice Siravon gheografu, că fiind vecini cu lăcuiorii Hircanici, și ci ca hunii și ca alte noroad dentr-acolo schitice, locuri mai bune de a lăcui căutându-și, într-aceste părți ale Apusului au venit. Ci dară dachii și ghetii, zice, nu sânt din Scandnavia, ci din asiatica Schitie. Și, de vreme ce decât ai Apusului oameni, ai Răsăritului mai vechi sânt, cu direptu! dintr-acoio într-aceste părți au venit. Mai zice acest Bonfinic că ghetii sânt cărora acum le zicem vlahi.

Iară Pius Eniasul ie zice flachi, carii, zice, încep din Ardeal..., alătura cu Marea Neagră să întindea de lăcuia. însă cea parte..., până în Dunăre Țara Moldovei, de cești mai dincoace oameni să chiamă. Iară carii mai mult cu Dunărea în sus merge, Muntenească acum să zice și ca acestea Bonfinie de aceasta istorește.

Și mai mult însă înaintea acestor dachii și gheti lăcuiori era, și Bonfinie zice, niște neamuri de le zicea gavrishi și ghestoboți. Ci noi mai vechi de acdele nu căutăm. Căci câte mai în sus vom umbla scurmând și cercând acele vechituri, atâta mai la întunec vom da și nu alt vom afla, fără basne și povești numai. Ci destul încă măcar de am putea uncie nemeri, de ceic ce au fost de la dachi și gheti încoace.

Mai sânt mulți și din grecii istorici, zice Bonfinie, care-i zice că și pe aceștia, gheti, de goti îi ținem, din thrachi rodul lor trăgându-se. în ce chip den Scandia, au Scația s-au pornit, de unde nu numai acest neam, zic mulți, că au venit, ci și bolgarii, sârbii, boștfgii, ungurii și alte neamuri au pogorât. Așijdrea nu lipsesc unii, carii aceștia numai osebindu-o de cele doao, îi zic și Mușia de Jos. Carea aceasta numai de la un grec țarigrâdean o am auzit, carele să ținea mare știut, iar la altul la nici unul den latini nu o am cetit. însă Muisia de Sus să zice unii părți de Țara Sârbească, însă ceia care-i zic gheografii unde să împreună apa Savei cu Dunărea, adecâte de la Beligradul turcesc și în sus cevași. Iar mai mult cât să întinde în jos, pe unde să alătură pe de ceia parte de Dunăre, și cu țara aceasta, tot Muisia și și Misia îi zic. Mai zice-sc Muisia și Macludonii, cum zicea Filip Cloverie, gheograful, cărea să hotărăște cu Dardanii. Mai sânt și alte Muisii în Asia, precum ei scriu, ci noao de acelea cuvântul nu ne iaste, nici măcară de cestealalte Muisii, săvai că zisem că unii și această țară Muisia o chiamă. Ci aceasta mai că nu e de credință atâta, pentru că rari și foarte puținii o zic, ci numai potu-se fi lunecat cei ce i-au zis așa,

pentru că văzând vecinătatea Țării Sârbești, căria Musia îi zicea și dese amestecăturile lăcuiorilor unii și alții între dânșii, zis-au cestora penru aceia Muisia. Sau că cei ce vor fi scris că o chiamă așa nu vor fi fost umblat într-aceste părți; deci, precum de la alții vor fi auzit, nemaicercând cu amăruntul adevărul, ei au semnat așa, precum mai de toate orile să întâmplă la ceștea scriitori, Istoricii și gheografi și vedem că nu numai în nume greșesc și le strămută într-ah feliu, ei și de felii oamenilor și și obiceiurilor și alte multe lucruri le povestesc mulți într-alt chip de cum sânt. Că aiave să vede în gheografiile ce au făcut mulți și până astăzi fac, ei departe șe/ând de cele ce scriu, ce numai pen auz și pen'trebări de cei ce umblă privind lumea (carii mult greșesc) aud și scriu.

Și adevărat așa iaste, că am ispitit aceasta și am văzut că și de ceste țăr[ij] ce sânt spre noi și și de a noastră, măcară cari-s mai aproape de acei scriitori, însă destule greșeli sânt și în nume și în locuri. Și unele care nu sânt, zic că sânt și altele care sânt, le tac. Zic dar de d-acestea țări, povestesc gheografii așa, dar încă de cele Indii ale Răsăritului și ale Apusului și alte locuri ce-s într-acolo, ce de povești și de neadevăruri scriu și zic! însă nici drept aceasta a-i huli de tot trebuie, atât de mult ostenind și trudind a scrie multe și mai de toate, pentru folosul multora. Iar de greșesc, ca niște oameni greșesc și noi greșim toți ca dânșii, dentru lut zidiți fiind toți. însă orice, ce iaste de numele aceștii Muisii, minciună au adevăr, că o numia și așa, eu nu jnai cerc, ci numai lăsându-le, ca de mai puțin zise, a ținea trebuie cele ce de mai mulți și mai numiri, taste; și iară zic că Dachia și Ghetia ti zicea și să numia.

DIMITRIE CANTEMIR
HISTORIA MOLDO-VLACHICA

DESPRE NUMELE CELE VECHI ȘI DE ASTĂZI ALE
MOLDOVEI ȘI ALE MUNTENIEI

Capitolul 12 <bis>

Scriitorii poloni au adevărit că întregul romanilor care locuiau în Dacia și în Mysia, prin repetatele năvăliri ale slavilor și ale bulgarilor, s-a preschimbat în <poporul> român, așa cum am mai însemnat noi și aiurea; și cu toate că Leunclavius (la nota 71) pretinde că valahii au fost astfel numiți de către germani, pare totuși mai întemeiată părerea polonilor, de vreme ce în limba slavă *votoh* nu înseamnă decât „italic” sau „roman”. Dacă nu cumva ar prefera cineva ca și slavii să fi deprins de la germani că daco-romani au fost numiți *vlahi*, fiindcă Leunclavius susține că sună la fel.

Chiar și rațiunea ne convinge că romanii din Dacia au fost numiți astfel întâia dată de către slavi, pentru că, pe când mai înainte neamurile de la miază-noapte auziseră doar de numele romanilor (pe care îi numeau pe limba lor *voloh*), după ce au dat năvală către hotarele Imperiului roman de pe meleagurile lor cele înghețate și după ce le-a ieșit în cale Dacia ca întâia provincie a Imperiului roman (căci de acolo aveau ei să treacă Istrul), cu acest nume de *voloh* i-au întâmpinat ei prima dată pe romanii din Dacia. Oricum ar fi, slavii, fie pe limba lor

proprie, fie împmându-se din cea a germanilor - altfel spus autorii sânt de acord că pe limba amânduror neamurilor *voloh* înseamnă ea atare „roman”.

Astfel, astăzi moldovenii, muntenii, valahii transalpini, mysicnii, basarabenii și epiroțu se numesc pe sine cu toții cu un nume cuprinzător nu „vlahi”, și „români”, iar limbii lor neaoșe îi spun „limba română”; iar dacă un moldovean, un muntean, un mysian ș.a.m.d. l-ar întreba pe un străin sau venetic dacă știe limba lor, l-ar întreba așa: „*Stil românește?*”, <adică> *Scis romanice?*

Prin urmare este vădit că, fie de la germani, fie de la poloni și de la resiul neamului slav, întregul neam românesc se numește „român” după stirpea din care se trage, iar după ținutul de unde au venit „italic”.

Iar neamul românesc și-a păstrat acest nume de obște până la despărțirea principatului Moldovei și al Munteniei de restul neamului românilor; iar când <anumc> au fost despărțite aceste principate, am spus-o în capitolul de mai înainte.

Însă după despărțirea Valahiei, latinii i-au spus pe nume *Transalpina* sau *Montana* (la Bonfinius, în Decada I, Cartea 1) - <ținutul> care pentru Laonic Cbalcocondylas este text grecesc (țara de lângă Istru), iar pentru Procopiu, cu numele ci vechi, text grecesc, «Dacia Ripensis», iar după numele ținutului romanii care îl locuiesc au fost numiți «valahi».

Leunclavius, în Capitolul 103 al Pandectelor. Bonfinius înțelege sub numele «Valahiei» Valahia Transalpină și sub cel al «Ungariei» Transilvania, „precum și aiurea Laonic o numește «Pannodacia» de la pannonieni sau de la peonieni și de la daci — care sunt totuna cu valahii cei aflați în jurul Transilvaniei. Tot laonic adaugă apoi aceste cuvinte: «Țmimi' Pannodacici se numește Ardeal» și adaugă că cetatea de scaun a acestui ținut este Tosibinium”; dar tâlmăciul francez este cel

care amestecă articolul xo și numele Sibinium, căci Ironică dă Sibiului numele <de gen> neutru **TO ZLPTJVLQV**.

După mărturia lui Bonfinius, ungurii îi numesc pe transalpini „munteni”, iar provincia „Muntenia”: „Iar geții, pe care îi numim acum «valahi», Pius îi numește «flacci» - cei care, cu începere din Transilvania, se întind între râurile Tyras și Borysthenes <și> mai departe, până la Marea Euxină. Iar o parte, care se cuprinde între râurile Tyras, Hierassus și Dunăre, este numită de cei mai noi Moldova, ca «mollis Dacia» (Dacia cea moale), dar cea mai apropiată de Istru se numește acum Montana. Căci dacii și dacii sunt totuna și au aceeași limbă”: în Decada I, Cartea 1; și mai apoi: „Iar dincolo, dinspre Germania, (Transilvania) atinge munții Carpați, sub care se află orașul Sepusius, și se întinde până la Tibiscus și este căpătâiul Dacici Muntene, pe care cei mai mulți o numesc Ripensis și care se cheamă acum Valahia Montană. Iar cealaltă Valahie, al cărei nume este Moldova, se întinde între Istru și Tyras de la Hierassus (Icrasus sau Șiret) și până la Pontul Euxin”: Decada 1, Cartea 1, pagina 27.

Turcii < îi spun> text turcesc *Iflak*, sau, îndeobște, *Vlah* și text turcesc *Kara Vlah*, „Valah Negru”, fie de la întâiul ci principe Radu, poreclit „Negru”, fie de la stricarea grecescului $\text{O}^{\wedge} \text{i} \text{Y} \text{p} \text{d} \text{p} \text{X} \text{a} \text{x}^{\wedge} ? - \text{a}^{\wedge} \text{f}^{\circ}$ astfel numiți *Caravlah*.

Polonii îi numesc pe valahi *Multene* și Valahia *Multenska Ziemie*; și cu toate că Sarnicki (în Cartea a 3-a, Capitolul 6) socotește că acest nume li se trage tuturor românilor de la „mulțimea” întrunită a oamenilor, fără supărare pentru acela, <cuvântul> nu <vine> de la „mulțime”, ci a fost luat de la numele moldav *muntean* (căci astfel le spun moldovenii valahilor transalpini, pe care se pare că îi... Bonfinius) și, prin preschimbarea literei *n* în / <polonii> l-au făcut din *muntean* — *Multen*. Bine numește peste tot polonul Dlugosz Valahia

Transalpină nu *Multena* ci *Montanta*: veziu Cartea a 13-a, pagina 5.

La Cantacuzino am citit întâia oară numele de $\text{O} \text{v}^{\wedge} \text{r} \text{T} \text{p} \text{o} | \text{3} \text{X} \text{a} \text{x}^{\wedge}$ (Ungrovlahia), pe care îl folosesc grecii de astăzi, adică „vlahii ungariei”, anume cu înțelesul că ei sânt mai apropiați de unguri, sau că odinioară Valahia le-a fost supusă regilor unguri.

Protovestiarul Franzas însemnează $\text{M} \text{o} \text{c} \text{u} \text{p} \text{G} \text{p} \text{X} \text{a} \text{x} \text{f} \text{a}$ (Maurovlahia), adică „Valahia Neagră”, dar după tălmăcirea numirii turcești.

Că ungurii de mai demult au numit Valahia *Gallicia* ne-o arată titlurile diplomelor regilor Ungariei, <la> Bonfinius (în locurile citate), <la> Ixunclavius: „Căci de Ungaria țin, în parte din vechime, în parte încă și astăzi, aceste domnii: Dalmația, Croația, Slavonia (adică Illyricum), Ramia sau Rama (nume prin care în titlul regilor Ungariei se înțelege Bosnia), Serbia, Gallicia sau Valahia, Lodomeria, Cumania și Bulgaria” ș.c.l., în *Pandecte*, 159 *(sic)*. Dacă <aceasta vino de la orașul Galați, care se cuprinde și astăzi în principatul Moldovei, nu știu. La geografii mai vechi ea este „Valahia Mică”, la cei de astăzi simplu „Valahia”.

Iar Dacia Alpestris este numită în vorbă și în scris de către scriitorii latini *Moldavia*, fie după numele râului Moldova, fie dând a înțelege vechiul nume, cum e pe gustul lui Bonfinius (în Decada 1, Cartea 1) - *Moldavia*, ca «mollis Davia sau Dacia», iar populațiile ei, moldovenii, au parte de același nume de la aproape toate națiunile europene.

Dar polonii și neamul lor slav le dau doar moldovenilor numele de *volohi*, care odinioară era laolaltă al tuturor, iar ținutului îi spun *Voloskaia Ziemie*.

Turcii mai din urmă și cu tătarii îi numesc pe moldoveni *Bogdan*, iar istoricii lor mai vechi scriu text turcesc *Karabogddn*, «Bogdani negri»: „Când vorbim despre voievodul Moldovei, îl avem în vedere mereu pe acela, despre care în Capitolul 71

am arătat că este numit de către turci «principe al Carabogdaniei», Leunclavius în Capitolul 146. Iar ci par a fi numiți «Bogdani» de la Bogdan, părintele lui Dragoș, al primului lor principe, iar «negri» fie după obișnuința față de valahi, pe care i-au numit încă de la început *Kara Vlah*, de aceea au ținut să-i cheme și pe moldovenii cu numele de «negri», fie pentru că Bogdan, acel părinte al lui Dragoș, va fi fost poreclit «Negru», nume pe care îl purta și celălalt frate al lui Dragoș, anume Radu Negru, principele Valahiei. Asiăzi la turci a dispărut adăugirea *Cara* - «negru».

La Chalcocondylas se află, după cuvântul turcesc, «Bogdania Neagră» și simplu **BOȚSCCVIOC** (Bogdania): „Amurat, orânduind trebile Dacici astfel, cum socotea el că-i este mai la îndemână, la noȚocnJLctc; (*sic*) TTȚc; lieXouvng TiYeixarvoc **ă-XfeXov TT6JJu|xxc**; (cirmuitorul Pogdaniei («V) celei Negre trimițând un sol) a făcut pace cu el”, în Cartea a 4-a.

Leunclavius tălmăcește cu totul în van cuvântul turcesc *Carabogdan* de la „grâne negre”, care se află din belșug în acel ținut; căci „grâne” și cu deosebire „grâul” la turci este nu text turcesc *bogdan*, ci text turcesc *bogdai*.

Protovestiarul Franzas, la anul 1416, sub sultanul Muhammed I, pare să înțeleagă sub numele de **M a u p O p X a % t a** (Maurovlahia) Moldova, iar sub numele simplu de **B X c c x t a** (Vlahia) - <Valahia> Transalpină.

Crech de astăzi îi spun Moldovei în scris, eu un cuvânt compus **M o X â o p X a x t c t** (Moldovlahia), <dar> o numesc îndeobște *Bogdania*, imitându-l pe Chalcocondylas cu cuvântul cel turcesc. Tot ea <apare> la cei mai mulți ca *Valahia Mare* - la leunclavius, Bonfinius, Cluverius și alții.

Moldovenii își spun singuri *moldovani*, iar provinciei *Moldova*. Că numele Moldovei este străvechi se vedeșie din numirile vechilor orașe ale Daciei, dintre care cele mai multe se sfârșeau în *-dava* ca Zargedava, Carlidava, Petridava, Clepidava, Sandava ș.c.l., <care sunt> de văzut în vechea descriere a Daciei

și la Bonfinius, în Decada 1, Cartea 1: „Comidava, Sergidava, Decidava, Marcidava, ca și cum <ar fi> Dava Ini Marcus, a lui Dccius și a lui Sergius” ș.a.m.d. Ureche, scriitorul moldovean, ține ca ea să fi fost numită astfel de la numele râului Moldova, iar numele râului, spune el după legendă, i-a fost dat de Dragoș, primul principe, după cățeaua Molda, care, la vânătoarea unu bour sălbatic, s-a înecat în acel fluviu.

Nu arareori, atât la scriitorii greci, cât și la cei latini și valahii și moldovenii sunt tot mereu numiți „daci” și „davi” după vechiul nume al ținutului. Dar de unde a aflat Mihail Ritiș Napolitanul, în Cartea 1, că Moldova a fost Cumania, nu văd. Căci el spune astfel: Hunii, „trecând peste Meotida, încotro au fost purtați mai întâi, au ocupat hotarele goșilor, apoi <țara> bessilor, a sudai ilor și amândouă Cumanii, adică cea Albă și cea Neagră, care se numește acum Moldova”. Totodată românii sunt numiți tot acolo <:vlahi>.

Iar acestea <fie> de ajuns despre numele românilor. Ci acum, de vreme ce ținta noastră este să dăm la iveală doar o descriere a Moldovei și să însemnăm cele ce țiu de obiceiurile și de datinile neamului <nostru>, mai întâi vom arăta pe scurt în acest de pe urmă capitol în câte provincii și ținuturi se deosebește astăzi neamul românesc.

DESPRE PROVINCIIILE NEAMULUI ROMANESC, ÎN CARE <EI> LOCUIESC ASTĂZI

Capitolul 13.

După mărturia experienței aflăm că întregul neam romano-valah se găsește astăzi împrăștiat în șase ținuturi: în Moldova, Muntenia, Basarabia, Transilvania, Mysias și Epirul din Grecia.

Descrierea Moldovei o vom da mai pe larg în lucrarea următoare.

Muntenia este vecină dinspre miazănoapte cu Moldova, dinspre apus cu Transilvania (despărțită fiind prin munții cărora Laonic le spune «Brassovii» — de unde și numele ei de «Transalpina») și cu o părțică a Ungariei, la Poarta de Fier (și cetatea Severinului), dinspre miazăzi este scăldată în întregime de Istru.

Basarabia se află cuprinsă în a noastră descriere a Moldovei, cum se va vedea la locul său. („Cureus a scris tocmai sub anul acesta 1485, cum că voievodul Ștefan, asupra căruia se înfruntau între ei regii - ungurul Matiaș și polonul Cazimir - al cărui vasal să fie, a depus până la urmă jurământ regelui cazimir în tabăra <acestuia> și că, părăsit întru nimic mai puțin de către poloni, a pierdut Basarabia. Aceasta este anume ținutul acela de la marginea Moldovei, așezat la Marea Neagră, care cuprinde Chilia și Kierman *{sic}*, sau Moncastro, numită fiind astfel după tracia bessî”: în *Pandecte*, 159)-

Mysia urmează malul Dunării de la Poarta de Fier și până la Pontul Euxin, <iar> în ea orașele, târgurile, satele sunt pline de români, amestecați cu turci <și> cu sârbi; iar de-a latul, către miazăzi ea nu se întinde, în afară doar de hotarele Dobrogei, pe mai mult (sau mai puțin) de 20 de mile; căci Mysia dinlăuntru este ocupată astăzi în întregime, până la munții Haemus, de către curcii numiți „citak”.

În Epir, în jurul Ianinei, lângă muntele Pind (Chalcocondylas, în Cartea a 6-a), locuiesc împraștiați în sate și în târguri amestecați cu grecii. Ioan Cantacuzino împăratul îi întărește lui Constantin Anghelos, **TIO** e^âaeXxpu) (nepotului său de frate), cârmuirea acestor vlahi, dându-i și alte onoruri regești, în aceste condițiuni.

„Iar cele pe care le-a înfruntat cu bărbăție pentru mine, anume despuierea de toată averea sa, proscierea tuturor bunurilor, câte și ce fel de suferințe a răbdat ș.a.m.d. De aceea îi vom încredința dregătorii întru totul meritate de el și îl vom

răsplăti cu daruri îmbelșugate. De aceea domnia noastră dă mărturie că el este răsplătit după vrednicia sa printr-o bulă aurită, prin care poruncește, consfințește și hotărăște ca acest numit, multiubit frate al Maiestății Noastre, Kyr Ioan Anghelos e'tg xecpotATJv TTUJV xacnrpurv xca x* Pw' BXctxias eqjorw TVQ ^wrje; abrou sa fie așezat ca ocârmuitor al cetăților și al ținuturilor Vlahiei, cât va trăi el" ș.c.l. Și mai jos: „Ca el să păstreze ocârmuirea de acest fel a Vlahiei până ia sfârșitul vieții sale, dar să nu aibă totuși libertatea de a o trece fiului său, dacă Maiestatea Noastră nu o va fi poruncit și încuviințat din nou, și ca el să datoreze aceeași supunere nu numai față de Maiestatea Noastră, ci și față de împăratul Kyr Ioan Palaeologos, dacă îl vom fi ținut pe el ca urmaș la împărăție. Să se facă însă cunoscut și să fie amintit în tot ținutul Vlahiei și (numele) Kyriei Anna Palaeologhitia și al împăratului, fiul ei, după obiceiul care se păstrează în palatul nostru și în țara însăși”. Și mai jos: „Ca să se păstreze hotarele <Vlahiei-și ale DESPOTATULUI ca și mai înainte Sri xd otaxavoaXLcrTO'y (fără de smintire), iar când va fi dobândit unele cetăți în ocolul Vlahiei, <să le țină> sub ocânnuirea sa, așa cum are și restul Vlahiei" ș.c.l. Și mai jos: „Ca, dacă vreunii dintre frunțașii vlahilor vor avea să dobândească dregătorii tic la Maiestatea Noastră și să vină spre a ni se închina, să o poată face nesupărați și să nu fie împiedicați de către dânsul. Ca, în oricare dintre părțile apusene, unde vom avea nevoie de ei, să ne fie în slujbă cu toată oștirea 'Punicaxou Te xou 'AXpavtTLXOb (de romei și de alvaniți), iar mai sus de Christopolis, de vom avea nevoie, să ne fie alături cu câtă oștire va putea”. Așadar lui Ioan Anghelos împăratul i-a încredințat ocârmuirea Tesaliei cu astfel de condițiuni. Cantacuzino, Cartea a 3-a, Capitolul 1.

Dar că întregul neam românesc se afla înscris în titlurile lor, după vechiul obicei al împăraților romani, <aceasta o putem>

înțelege tot de la Caiiacu/.ino, care ne-a păstrat o scrisoare a sultanului Egiptului, către care Cantacuzino, împărat <f]ind>, îi trimisese ca soli pe Manuel Sergopulos și pe Lazăr, Patriarhul Ierusalimului. Aceștia, după ce l-au alungat, cu învoirea sultanului, pe falsul patriarh Gherasim, I^zăr a fost reșezat pe scaunul său, iar <sultanul> i-a dat solului, care se întorcea cu mare onoare, scrisori către împărat: „In numele lui Dumnezeu, cel îndurător și milostiv. Să lungească într-una Dumnezeu cel Preaînalt zilele împărăției marelui, binefăcătorului, prevăzătorului, leului celui puternic, harnicului la război, a cărui vedere nu o poate răbda nici un vrăjmaș, preaînțeleptului întru credință, preadreptului pe meleagul și în țara sa, temeliei credinței și a învățaturii creștinești, pilastrului neclintit al tuturor inițiaților din izvorul cel sfânt, luptătorului învățaturii lui Hristos, paloșului macedonenilor, <noului> Samson, regelui grecilor, regelui bulgarilor, al asanienilor (al sârbilor), al vlahilor, al rușilor și al alanilor, cinstei învățaturii ivirilor și sirienilor, moștenitorului împărăției pământului său, stăpânitorului mărilor, râurilor celor mari și insulelor, lui Anghelos Comnenul Paleologul Cantacuzinul" ș.c.l.

În acest titlu se adaugă atât numele vlahilor, cât și cel al rușilor și alanilor, nu ca niște supuși, ci ca al unora cuprinși în credința creștinească, al căror singur împărat, <precum> și cârmuiror al credinței și al religiei era socotit de către barbari <împăratul> grecilor. În notele la acest capitol Iacob Bretser greșește cu totul pe-alături, când crede că „Valahia Mare" este numită partea de munte a Tesaliei, pe când prin buna înțelegere a tuturor geografilor deopotrivă și a istoricilor numele de „Valahia Mare" este dat Moldovei noastre.

Iii au aceeași limbă cu ceilalți români, dar, datorită timpului îndelungat, <ea esro atât de stricată cu cea grecească și cu cea albaneză, încât moldovenii abia de le pot înțelege vorbele și graiul, mai ales că amestecă nu numai cuvinte, ci și

întregi fraze grecești și albaneze, nu altfel decât suferă limba latină din partea polonilor, atât în scris, cât și în vorbire.

Aceștia sunt numiți îndeobște de către greci **Koux^oPXaxoi** (cuțovlahi), adică „valahi șchiopi", fie pentru că astăzi șchioapâia în limba lor, fie pentru că au fost numiți astfel de la un anume Claudus (*sic*), pe vremuri conducător al lor.

Dar ei își țin foarte strâns cununile, fără să-și dea fiicele după soți de alt neam și fără să ia pentru fiii lor soții străine și păzesc cu grijă obiceiurile cele de obște la români încă din vechi, precum și celelalte datini ale neamului. Cam 30 de mii de bărbați îi plătesc sultanului în fiecare an o dare, pe care o numesc „haraci", în afară de cei care lin munții în haiducie și nu arareori fac mare prăpăd asupra călătorilor turci.

Și acestea <sunt cele> pe care le-am avut de spus pe scurt asupra neamului românesc în întregul său: <ele> fiind îndeajuns, noi să ne îndreptăm mai departe către țelul nostru.

DIMITRIE CANTEMIR DESCRIEREA MOLDOVEI

CAPITOLUL I DESPRE NUMELE CEL VECHI ȘI CEL DE ACUM AL MOLDOVEI

Toată țara pe care o numim astăzi Moldova, precum și ținuturile învecinate dinspre asfințit, au fost stăpânite la început de sciți¹, care cuceriseră aproape trei părți ale lumii, cu toate că, după obiceiul tor strămoșesc, ei nu aveau așezări statornice. Pe lângă feluritele numiri date de hoardele care s-au perindat în cursul vremii, grecii i-au numit pe locuitorii acestor ținuturi când *geți*, când *daci*. Sub stăpânirea romanilor s-a statornicit numirea de *daci*.

După ce acest popor pierdu pe regele *Decebal*, biruit de viteazul *Nerva Traian*, și a fost parte nimicit¹, parte risipit încoace și încolo, întreaga țară pe care o locuia a fost prefăcută în provincie romană, pământul fiind împărțit cetățenilor romani, după care s-a deosebit în trei părți: mărghinașă, de mijloc și muntoasă.

În cea dintâi se cuprindea o parte din Ungaria de astăzi și Valahia, în a doua Transilvania, iar în cea de pe urmă, cea mai mare parte a Moldovei noastre, așezată între Dunăre și Prut, împreună cu ținuturile de la hotar ale Valahiei. În epoca următoare, când Imperiul roman a început să decadă, barbarii - și anume sarmați, hunii și goții - au pustiit Moldova de mai

multe ori și au silit pe coloniștii romani să fugă în munți, ca să caute loc de adăpost împotriva cruzimii lor, în partea muntoasă a Maramureșului. După ce au viețuit acolo câteva sute de ani, apărați ca într-o cetate naturală, cu voievozii și legile lor, deoarece populația s-a înmulțit peste măsură, *Dragoș*, un fiu al voievodului lor *Bogdan*, se hotărî în cele din urmă către anul² () să cuteze un marș peste munți, spre răsărit, însoțit la început numai de trei sute de oameni, ca și cum ar pleca la vânatoare. Pe drum dădu din întâmplare peste un bou sălbatic, numit de moldoveni zimbru, și, tot gonindu-l, ajunse la poalele munților.

Când cățeaua lui de vânatoare, căreia-i zicea *Molda* și pe care o iubea foarte mult, se repezi întărată asupra fiarei, bourul se azvârli într-un râu, unde săgețile îl uciseră; dar și cățeaua, care sărise în apă după fiara fugărită, fu luată de undele repezi.

Întru pomenirea acestei întâmplări, *Dragoș* fu cel dintâi care numi acest râu *Moldova*, iar locului unde se petrecuseră acestea îi dădu numele de *Roman*, după numele seminției sale și luă ca stemă a noului său principat capul bourului. După aceea, când cercetă ținuturile învecinate și găsi câmpuri roditoare cu ape îmbelșugate, târguri, cetăți întărite, dar părăsite de locuitori, povesti alor săi despre ceea ce descoperise, îndemnându-i să pună stăpânire pe pământul acesta atât de roditor. Oamenii tineri din neamul lui *Roman* își urmară domnul de bunăvoie și, cu bucurie, trecură munții împreună cu el, în cete mari, așezându-se după aceea în ținuturile aflate într-un chip atât de minunat, iar pe *Dragoș*, cel care le aflase, îl numiră cel dintâi domn al țării noi. Întoarsă în acest chip stăpânitorilor ei de odinioară, țara își pierdu, odată cu legile trase din dreptul civil roman, și numele dacic și latinesc și atâi străinii, cât și locuitorii ei înșiși îi ziseră *Moldova*, după apa *Moldei*.

Dar nici această numire n-a rămas peste tot, căci turcii, care pătrundeau adesea cu oaste prin Moldova, către țările vecine ocupate de dâșii în Europa, au dat moldovenilor mai întâi numele de *akvlach*. Apoi când *Bogdan*, după voia cea din urmă a tatălui său *Ștefan cel Mare*, le-a închinat țara, turcii, obișnuiți să numească țările supuse după numele domnitorilor, au început să-i zică *Bogdan*; totuși vechiul nume s-a păstrat în limba tătarască, vecinii din partea cealaltă, leșii și rușii numindu-i pe moldoveni *valahi*, adică valși sau italieni, iar valahilor care locuiesc în munți zicându-le munteni, adică oameni de peste munte.

CAPITOLUL AL II-LFA

DESPRE AȘEZAREA MOLDOVEI, DESPRE HOTARELE EICELE MAI VECHI ȘI CELE NOI ȘI DESPRE CLIMĂ

Moldova se întinde în lățime de la 44°54' până la 48° și 51'. Lungimea ei este nehotărâtă dar cei mai mulți geografi așază marginea ei apuseană, care atinge Transilvania, la 45° 39'; capătul ei dinspre răsărit, care face un unghi ascuțit la *Akerman*, numită de locuitori *Cetatea Albă*, îl socotesc la 53°22'.

Fiindcă o parte a țării este muntoasă, și anume cea dinspre Transilvania, iar cealaltă este șes, anume cea dinspre Ucraina leșească, Basarabia și Dunăre, clima nu este la fel peste tot. Partea muntoasă are vânturi reci, dar cu atât mai sănătoase; cea de la șes, mai călduroasă, dar mai puțin prielnică sănătății.

Cu toate acestea, față de alte țări mai călduroase, nu se prea cunosc molime în *Moldova*. Din când în când, arareori însă izbucnesc ciurma și frigurile rele. Experiența a arătat că ciurma nu se stârnește din aer stricat; s-a băgat de seamă că ea pătrunde pe aceste meleaguri uneori din țara leșească, unde este mult mai

iute, alteori din Egipt ori Țarigrad, adusă de corăbiile care aruncă ancora la Galați.

Frigurile rele sunt aici cu totul de alt fel decât în celelalte țări europene. Îndeobște sunt toane aprige și aproape ca ciurma, încât cei care sunt loviți de ele mor, cea mai mare parte, până în a treia zi, puțini trăiesc până în a șaptea zi și foarte puțini își dobândesc iarăși sănătatea.

Această boală este atât de molipsitoare, încât oamenii se tem de ea mai mult decât de ciurma și se feresc până și de cel mai bun prieten, dacă a fost lovit de boală.

Că locuitorii nu ajung la o vârstă prea înaintată de vină, ori clima nesănătoasă, ori felul de trai, ori chiar vreo slăbiciune firească a puterii lor. Rareori găsești pe cineva de șaptezeci de ani și aproape deloc de optzeci de ani. În schimb sunt sănătoși cea mai mare parte a vieții și puținătatea acestuia le este răsplătită de lipsa bolilor (care ne răpesc în bună parte fericirea vieții), iar timpul pe care îl au de trăit, îl petrec în plină putere. S-a băgat de seamă că țărani ajung la o vârstă mai înaintată decât boierii sau decât cei ce trăiesc în desfătare și în viață ușoară.

Rareori se simt acele cutremure de pământ care tulbură bucuriile vieții în mai toate țările călduroase, și încă nu s-a pomenit ca vreun munte sau târg să fi fost pustiit de cutremur.

Moldova n-a avut aceleași hotare în toate vremurile, căci întinderea ei este când mai mare, când mai mică, după starea de înălțare sau de cădere a țării. Voievodul *Ștefan*, zis *cel Mare*, a pus-o în hotarele pe care le avem astăzi.

Spre miazăzi s-a întins în toate vremurile până la *Dunăre*, cea mai mare apă din Europa, și mai departe, până la gura acesteia, prin care se varsă în Marea Neagră lângă *Chilia*, numită în vechime *Lycostom*. Spre răsărit se întindea din vremuri străvechi până la Marea Neagră; iar în vremile mai noi, când turcii au cucerit cu armele Basarabia și Benderul, s-a

strâmtat în această parte. Si, după cum se vede limpede din hartă, astăzi hotarul Moldovei este pe Prut, de la gura lui până la satul Traian, iar ele acolo până la Valul lui Traian, peste râul Botna, și, în linie dreaptă, până la gura râului Bacul, care se varsă în Nistru.

Spre miazănoapte Nistrul, numit de turci *Turla*, desparte Moldova de Lehia și de tătarii din Ociacov. Malul acestuia se află sub stăpânirea Moldovei numai până la Hotin, de acolo o linie dreaptă, pe Prut și Ceremuș, făcea hotarul acestui ținut; apoi prin vitejia lui *Ștefan cel Mare*, a fost luată și provincia de lângă Podolia până la gura râului Serafinț, trecând în stăpânirea Moldovenească; și așa apele Nistrului, Serafințului, Colacinului și Ceremușului adunate laolaltă fac astăzi hotarul de miazănoapte al Moldovei unde se află Câmpulungul Rusesc (*Campus longus ruthenus*).

Și spre apus Moldova este, în zilele noastre, cu mult mai întinsă decât odinioară. Căci înainte de *Ștefan cel Mare* munții care o înconjoară țineau de Transilvania și țara era mai îngustă în partea aceasta. Însă pentru că, prin vitejia acestui voievod, Matei, regele Ungariei, a fost biruit de mai multe oii, iar transilvănenii au fost alungați îndărăt, aceștia au fost nevoiți astfel să-și cate în învoieli scăparea de pagube și mai grele. După condițiile de pace scrise în învoieli, ungurii au dat toți munții prin care sunt despărțite cele două provincii și au poruncit acestor ținuturi, așezate între râurile ce se varsă în apa Moldovei, să se supună stăpânirii moldovenești. De aceea s-a tras o linie de la izvoarele Ceremușului spre izvoarele Sucevei, Moldovei, Bistriței și Trotușului până la râul Milcov și s-a pus ca hotar între cele două țări. Înainte de aceasta, Șiretul și Trotușul erau socotite drept hotar către Valahia, după aceea însă, tocmai prin vitejia lui *Ștefan cel Mare*, ținutul Putnei a fost adăugat Moldovei, așa încât astăzi râurile Milcov și Șiret

despart cele două țări, iar partea de la miazăzi este închisă de Dunăre.

Înlăuntrul acestor hotare. Moldova are o întindere de 237 ceasuri de mers sau 711 mile italienești. Înainte de ocuparea Basarabiei de către oastea turcească și tătarască, avea o întindere de 247 ceasuri de mers sau 822 mile italienești.

Vecinii Moldovei sânt: spre apus, transilvănenii și valahii, spre miazănoapte leșii, iar spre răsărit și miazăzi, turcii.

Cu toți aceștia, moldovenii au avut mult de furca, apărându-și libertatea, lucru despre care un scriitor leah, vrednic de crezare, scrie (*Orichovius, Annal, 5 ad annum 1552*):

„*Aceștia (moldovenii) nu sânt cu mult deosebiți de italieni, prin firea lor, prin limbă și obiceiuri; sânt oameni sălbatici și foarte viteji și, cu toate că stăpânesc o țară foarte mică, nu se află alt neam care să arate atâta vitejie și cinste în războaie, să înfrunte și să bată mai mulți vrăjmași dimprejur sau să se apere mai bine când este atacat*” și el spune mai departe:

„*Sunt atât de viteji, încât s-au războit și au învins dușmani din toate părțile, care îi atacau în aceeași timp. Căci Ștefan care a domnit în Dacia în vremea strămoșilor noștri, a biruit aproape în aceeași vară, într-un război greu, pe Baiazid al turcilor, pe Matei al ungurilor și pe Ioan Albert al Ușilor*”.

În cele din urmă. când țara căzu sub puterea turcilor, n-a mai avut de purtat alte războaie, în afară de acelea începute dimpreună cu țuicii, deoarece aveau acum aceiași prieteni și dușmani ca și aceștia.

Numai tătarii din Stepa Nogaică, pe care turcii îi așezaseră în Basarabia, au tulburat Moldova, chiar în vremuri de pace, cu desele lor năvăliri și au adus-o la sărăcia în care o vedem și astăzi.

CAPITOLUL AI, XVII-LFA
DESPRE NĂRAVURILE MOLDOVENILOR

În vreme ce încercăm să descriem năravurile moldovenilor (lucru despre care nimeni sau numai puțini străini au o imagine adevărată), dragostea ce avem pentru patria noastră ne îndeamnă pe de o parte să laudăm neamul din care ne-am născut și să înfățișăm pe locuitorii țării din care ne tragem, iar pe de altă parte, dragostea de adevăr ne împiedică, într-aceeași măsură, să laudăm ceea ce ar fi, după dreptate, de osândit. Le va fi lor mai folositor dacă le vom arăta limpede în față cusururile care-i slujesc, decât dacă i-am înșela cu lingușiri blajine și cu dezvinovățiri dibace, încât să creadă că în asemenea lucruri ei se conduc după dreptate, în vreme ce toată lumea mai luminată, văzându-le, le osândește. Din această pricină vroim să mărturisim curat că noi, în năravurile moldovenilor, în afară de credința cea adevărată și ospetie nu găsim prea lesne ceva ce am putea lauda. Din toate cusururile obișnuite și pe la ceilalți oameni, au și moldovenii, dacă nu prea multe, totuși nici prea puține. Năravurile bune sunt rare la ci și întrucât sunt lipsiți de o adevărată creștere bună și de deprindere a năravurilor bune, va fi anevoie să găsim un om cu năravuri mai bune decât ceilalți, dacă firea cea bună nu i-a venit într-ajutor.

Trufia și semeția sunt muma și sora lor. Dacă moldoveanul are un cal de soi bun și arme mai bune, atunci el gândește că nimeni nu-l întrece și nu s-ar da în lături să se ia la harță chiar și cu Dumnezeu, dacă s-ar putea. Cu toții sunt mai cu seamă cutezători, semeți și foarte puși pe gâlceava; cu toate acestea se liniștesc lesne și se împacă iarăși cu potrivnicul. Vorba duel încă nu le este cunoscută. Țăranii trec rareori de la vorbe la arme, însă asmpâgura semeață a potrivnicului cu ciomagul, cu bâta și eu pumnii. Asemenea fac și oștenii; foarte rar trec de la sfadă la sabie și dăca, totuși, acest lucru se întâmplă vreodată, ei

trebuie să ispășească cu pedepsele cele mai strașnice. Sunt glumeți și veseli; ceea ce au în suflet le stă și pe buze; dar, așa cum uită ușor dușmăniile, tot așa nu țin multă vreme nici prietenia. De băutura nu au prea multă greață, dar nici uu-i sunt plecați peste măsură. Desfătarea lor cea mai mare este să petreacă în ospete, uneori de la al șaselea ceas al scrii până la al treilea ceas după miezul nopții, alteori și până ce se crapă de ziuă, și să bea până ce varsă. Atâta că nu au obicei să facă petreceri în fiecare zi, ci numai la sărbători sau când e vreme rea, iarna, când gerul silește oamenii să stea pe acasă și să-și încălzească mădularele cu vin. Rachiul nu-l iubește nimeni, afară de oștean; ceilalți beau numai un pahar mic înainie de masă. Locuitorii Țării de jos, de la hotarul cu Valahia, iubesc vinul mai mult decât ceilalți. Odată s-a iscat sfadă dacă moldovenii sau valahii sunt cei mai mari bețivi. Cei ce se luaseră la sfadă au mers pe podul de la Focșani (la hotarul dintre Moldova și Valahia), unde atâta s-au sfădit amândoi cu paharele până când valahul a căzut jos de prea mult vin ce băuse. Drept plată pentru izbânda lui moldoveanul a fost dăruit de domnie cu boieria.

Arcul îl întind foarte bine, asemenea se pricep să poarte sulița; dar totdeauna au izbândit mai mult cu spada. Numai vânătorii poartă puști și moldovenii socotesc că e un lucru de ocară să folosească această unealtă împotriva dușmanului, la care nu ajungi nici prin meșteșugul războiului și nici prin vitejie. I a începutul luptei sunt totdeauna foarte viteji. Iar de-ai doilea sunt mai moi; dacă și după aceea sunt din nou împinși îndărăt, atunci rar mai curează să înceapă a treia oară. Însă de la tătari au învățat să se întoarcă iar din fuga și cu acest meșteșug au smuls adesea izbânda din mâna dușmanului. Față de cei învinși se arată când blânzi, când cruzi, după firea cea nestatornică. Ei socotesc că este o datorie creștinească să ia viața unui turc sau tătar și pe acela care se arată blând cu aceștia îl

socotesc că nu este bun creștin. Ce gândesc ei despre acest iucru, au arătat îndeajuns la pustiirea cea din urmă a Bugeacului când Petricciu a năvălit în Basarabia după bătălia de la Viena.

Moldovenii nu cunosc măsura în nimic; dacă le merge bine, sunt semeți, dacă le merge rău, își pierd cumpătul. Nimic nu li se pare anevoie la întâia aruncătură de ochi; iar dacă se ivește ceva cât de cât să le stea împotriva, atunci se zăpăcesc și nu știu ce să facă. La urmă, când văd că străduințele lor sunt zadarnice, se căiesc pentru ceea ce au săvârșit, dar prea târziu. De aceea nu putem face nimic alta, decât să punem pe scama osebitei și nemărginitei pronii că împărăția atât de mare și înfricoșată a turcilor - după ce răsturnase cu armele toată puterea romanilor în Asia și o bună parte din Europa, Ungaria, Serbia, Bulgaria și alte nenumărate împărății și pusese stăpânire cu sila pe neamul cel mai înțelept - grecii - nu a fost în stare să silească un norod atât de prost și fără de putere să i se plece sub stăpânire, norod care a umblat de atâtea ori să lepede jugul pe care ha primit de bunăvoie, dar și-a păstrat întreagă și nevătămată rânduiala sa politică și bisericească.

De altminteri moldovenii nu numai că nu sunt iubitori de învățătură, ci chiar le e urâtă aproape la toți. Chiar și numele meșteșugurilor cele frumoase și ale științelor nu le sunt cunoscute. Ei cred că oamenii învățați își pierd mintea și atunci când vor să laude învățătura cuiva, zic că a înnebunit de prea multă învățătură. Despre lucrul acesta moldovenii vorbesc fără cuviință zicând că „*învățătura este treaba popii; pentru un om de rând este de ajuns dacă știe să citească și să scrie, să-și scrie numele, să-și treacă în condica lui un bou alb, negru și cu carne, caii, oile și alte dobitoace de povară, stupii și orice alte lucruri de acestea; toate celelalte sunt netrebuincioase*”. Cu toate că femeile nu stau ascunse față de bărbați cu aceeași băgare de scamă ca la turci, cu toate acestea, dacă sunt cât de cât de neam bun, ies

rareori afară din casele lor. Jupăusele boierilor au, cc-i drept, o înfățișare plăcută, dar cu frumusețea stau mult în urma nevestelor oamenilor de rând. Căci acestea au chipul mai frumos, însă sunt în cea mai mare parte desfrânate. Unele beau pe acasă mult vin; dar în adunări rareori vezi o femeie beată: căci o femeie este socotită cu atât mai vrednică de cinste, cu cât mănâncă și bea mai puțin la ospete. De aceea rar va vedea-o cineva ducând îmbucătura la gură sau deschizându-și buzele atât ca să i se poată vedea dinții; ca își vâra îmbucătura în gură cât poate mai în taină. Ei nu socotesc nimic mai de ocară decât să se vadă părul unei femei măritate sau al unei văduve; și se socotește fărădelege să descoperi la vedere capul unei femei. Dimpotrivă fetele socotesc că e rușine să-și acopere capul, chiar și cu pânza cea mai subțire, căci ele socotesc că a umbla cu capul gol este semnul curăției. Altminteri, obiceiurile sânt tot atât de deosebite, cât este de deosebit acru de la un ținut la altul al țării.

Locuitorii din Țara de Jos, de multă vreme obișnuiți să trăiască în război cu tătarii, sunt oșteni mai buni și de asemenea oameni mai mânioși decât ceilalți: se răzvrătesc mai lesne și sunt mai nestatornici, iar dacă nu au ini dușman dinafară cu care să se bată, sunt lesne ispitiți de lenevie ca să stârnească o răzvrătire împotriva căpeteniilor, ba chiar și împotriva domniei însăși. Despre slujba religioasă știu puțin lucru. Cei mai mulți diutr-însii și aproape tot norodul de rând crede că fiecărui om Dumnezeu îi hotărăște ziua morții; iar înaintea acesteia nimeni nu poate să moară sau să piară în război. Aceasta le dă o îndrăzneală așa de mare, încât se năpustesc uneori nebunește asupra dușmanului. Să omoare sau să prade un turc, un tătar sau un evreu socotesc că nu este păcat și cu atât mai puțin fărădelege. Cei ce locuiesc mai aproape de tătarii pradă și omoară cu vrednicie; și atunci când năvălesc în țara tătarilor, ei zic că n-au prădat, ci că și-au luat înapoi numai ce era al lor, fiindcă tătarii nu ar avea în stăpânire astăzi nimic

afară de ceea ce au răpit cu sila de la strămoșii lor. Precurvia este rară la ei. Inșă tinerii socotesc nu numai că nu este rușine, ci că este de laudă să precurvească în taină până se însoară, ca și când n-ar fi ținuți să asculte de vreo lege. De aceea la ei se aude adesea vorbindu-se în chipul acesta: „Fătu! meu iubit! ferește-te de furtișag și de ucidere, pentru că eu nu te voi putea scăpa de la spânzurătoare: dar pentru împreunare neîngăduită nu ai a te teme de vreo primejdie de moarte, câtă vreme vei plăti banii la șugubinat (așa se cheamă acela care îi duce la femei desfrânate)”. Chipul cu care primesc oaspeți străini și drumeți e vrednic de cea mai mare laudă; căci deși foarte săraci din pricina învecinării cu tătarii, totuși nu se dau înapoi niciodată să dea mâncare și găzduire unui oaspe și-l adăpostesc fără plată timp de trei zile, împreună cu calul său. Pe străin îl primesc cu fața voioasă, ca și când le-ar fi frate sau altă rudenie. Unii așteaptă cu masa de prânz până la al nouălea ceas din zi și, ca să nu mănânce singuri, își trimit slugile pe ulițe și le poruncesc să poftescă la masă drumeții pe care îi întâlnesc. Numai vasluienii n-au faima aceasta; aceștia nu numai că închid casa și camera în fața oaspetelui lor, ci se ascund când văd pe cineva venind, se îmbracă în haine zdrențăroase, vin apoi în chip de calici și cer ei înșiși pomană de la străin.

Locuitorii din Țara de Sus se pricep mai puțin în ale războiului și nici nu sunt prea deprinși cu armele; mai degrabă își mănâncă pâinea în sudoarea frunții și în liniște. Sunt înverșunați aproape până la eres în credința lor, de aceea se găsesc peste 60 de biserici din piatră numai în ținutul Sucevei, peste 200 de mănăstiri mari, clădite din piatră, în toată Țara de Sus, iar munții sunt plini de călugări și pustnici, care își jertfesc acolo, în liniște, lui Dumnezeu viața smerită și singuratecă. Furtișaguri tu se săvârșesc decât puține sau deloc la ei. Totdeauna s-au arătat cu credință către domn, iar dacă s-au iscat și unele tulburări printre ei, acestea au fost stârnite

numai de boierii din Țara de jos. Asemenea și înainte de însurătoare păzesc curăția și au năravuri bune - lucru prea rar în Țara de Jos. In trebile țării sânt mai vrednici decât ceilalți; trebile casei le fac cel mai bine; poruncile primite le împlinesc cu cea mai mare râvnă, iar oaspeții îi primesc mult mai bine decât locuitorii din Țara de Jos.

Jocurile sânt la moldoveni cu totul altfel decât la celelalte neamuri. Ei nu joacă doi sau patru inși laolaltă, ca la frantuji și Ieși, ci mai mulți roată sau într-un șir lung. Altminteri, ei nu joacă prea lesne decât la nunți. Când se prind unul pe altul de mână și joacă roată, mergând de la dreapta spre stânga cu aceiași pași potriviți, atunci zic că joacă *hora*; când stau înșă într-un șir lung și se țin de mâini așa fel că fruntea și coada șirului rămân slobode și merg împrejur făcând felurite întorsături, atunci acesta se numește, cu un cuvânt luat de la Ieși „danț”. **IA** nunți, înainte de cununie au obicei să joace în ogrăzi și pe ulițe în două șiruri, unul de bărbați, iar celălalt de femei. La amândouă se alege o căpetenie, un om bătrân și cinstit de toți, care poartă în mână un toiag poleit cu aur sau unul pestriț, legat la capăt cu o năframă cusută frumos. La pasul cel dintâi una dintre căpetenii trage pe ceilalți, care trebuie să vină după ea, de la dreapta spre stânga, celălalt îi trage de la stânga spre dreapta, astfel încât ajung să stea față în față; după aceea se întorc spate la spate, apoi se învârtesc fiecare șir în șerpuiți arcuite și, ca să nu se încurce, se mișcă așa de încet, încât mai că nu se poate vedea că șirurile se mișcă. In amândouă șirurile fiecare își ia locul după rangul lui. Jupânesele și jupânițele boierilor au locul după starea bărbaților și părinților lor. Totuși căpetenia are totdeauna locul cel dintâi, locul al doilea îl ia nunul, iar pe al treilea mirele. Aceleași locuri le iau în șirul femeilor nuna și mireasa, chiar dacă acestea sânt dintr-o stare mai de jos decât celelalte. Până la urmă, însă, cele două rânduri se amestecă și joacă roată, în așa chip că fiecare bărbat însurat

ține de mână dreaptă pe nevasta lui, iar holteii țin fiecare de mână câte o față de scama lor și le învârtesc împrejur. Uneori hora se învârtește în trei colțuri, în patru colțuri sau în forma unui ou, după voia și iscusința căpeteniei. Afartă de acesie feluri de jocuri, care se joacă pe la sărbători, mai sunt încă alte câteva aproape un eres, care trebuie alcătuite din numerele fără soț 7, 9 și 11. Jucătorii se numesc „călușari”, se adună o dată pe an și se îmbracă în straie femeiești. În cap își pun cunună împletită din pelin și împodobită cu flori; vorbesc ca femeile și, ca să nu se cunoască, își acoperă obrazul cu pânză albă. Toți au în mână câte o sabie fără teacă cu care ar tăia îndată pe oricine ar cuteza să le dezvălcască obrazul. Puterea aceasta le-a dat-o o datină veche, așa că nici nu pot să fie trași la judecată, când omoară pe cineva în acest chip. Căpetenia cetei se numește stariț, al doilea primicer, care are datoria să întrebe ce fel de joc pofteste starițul, iar pe urmă îl spune el în taină jucătorilor, ca nu cumva norodul să audă numele jocului mai înainte de a-l vedea cu ochii. Căci ci au peste o sută de jocuri felurite și câteva așa de meșteșugite, încât cei ce joacă parcă nici nu ating pământul și parcă zboară în văzduh. În felul acesta petrec în jocuri neconținute cele zece zile între înălțarea la cer a lui Hristos și sărbătoarea Rusaliilor și străbat toate târgurile și satele jucând și sărind. În toată vremea aceasta ei nu dorm altundeva decât sub acoperișul bisericii și zic că, dacă ar dormi într-alt loc, i-ar căzni de îndată strigoaicele. Dacă o ceată de acestea de călușari întâlnește în drum alta, atunci trebuie să se lupte între ele. Ceata biruită se dă în lături din fața celeilalte și, după ce fac învoieli de pace, ceata biruită este supusă celeilalte cete vreme de nouă ani. Dacă vreunul este omorât într-o astfel de încăierare, nu se îngăduie judecată și nici judecătorul nu întreabă cine a săvârșit fapta. Cine a fost primit într-o asemenea ceată trebuie să vină de fiecare dată vreme de nouă ani, în aceeași ceată; dacă lipsește, ceilalți zic că îl căznesc duhuri rele

și strigoaicele. Norodul lesne crezător pune pe sama călușarilor puterea de a izgoni boli îndelungate. Vindecarea o fac în acest chip: bolnavul îl culcă la pământ, iar călușarii încep să sară și, la un loc știut al cântecului, îl calcă, unul după altul, pe cel lungit la pământ începând de la cap și până la călcăie; la urmă îi mormăie la urechi câteva vorbe alcătuite într-adins și poruncesc boalei să slăbească. După ce au făcut aceasta de trei ori în trei zile, lucrul nădăjduit se dobândește de obicei și cele mai grele boli, care s-au împotrivit lungă vreme meșteșugului doftoricesc, se vindecă în acest chip, cu puțină osteneală. Atâta putere are credința până și în farmece.

CAPITOLUL AL XVIII-LEA DESPRE OBICEIURILE DE IA LOGODNĂ ȘI DE IA NUNȚĂ

După ce am arătat sufletul și năravurile moldovenilor, cititorul poftitor să știe nu va fi cu siguranță nemulțumit, dacă îi vom arăta pe scurt și obiceiurile de care țin aceștia scamă la logodne și la nunți. Moldovenii își însoară copiii la vârsta la care trebuie să se facă, după legile bisericești, cununia. Însă se socotește că e rușine dacă o fecioară cere pe un bărbat; iar obiceiul țării a statornicit că flăcării trebuie să-și aleagă et înșiși neveste și nu să-și aleagă părinții fetei ginerele. Drept aceea, dacă unui flăcău îi place o fată, atunci el trimite la părinții ei oameni pe care ei îi numesc, cu o rostire latinească stricată, pețitori, adică *petitores*. Aceștia iscodesc mai întâi pe departe gândurile bătrânilor, ca să nu pățească rușinea să nu vrea părinții fetei. Dacă bagă de seamă însă că aceștia vor s-o dea atunci se duc cu toate rudeniile mirelui în casa fetei. Cel mai de frunte dintre pețitori, numit staroste, începe să rostească vorbele pe care vrem să le dăm aici, fiindcă aproape pretutindeni sunt la fel: „*Moșii și strămoșii părinților noștri, umblând la vânat prin codri au dat peste țara în care locuim noi*

acum si în țara asta trăim, ne hrănim și ne întărim cu laptele și mierea ei îmboldit de pilda lor, măritul boier cutare, în vreme ce umbla după vânat pe câmpii, prin codri și prin munți, a dat de o ciută, care, sfișoasă și cuminte nu i-a îngăduit să-i vadă fața, ci a luat-o la fiigă și s-a ascuns. Am pornit pe urmele lăsate de copitele ei, care ne-au adus până în casa aceasta; de aceea vot trebuie sau să ne dați sau să. ne arătați încotro a fiigit vânatul pe care l-am gonit cu ostenea/4 și sudoare din pustietăți". Acela ce rostește vorbele acestea mai adaugă încă vreo câteva alte vorbe cu tâlc și înflorite, pe care le poate ticlui. Părinții răspund la început că în casa lor n-ar fi venit acest fel de vânat; oaspeții s-au încurcat în urmele pe care au venit, ciuta ar putea fi ascunsă pe la vecini. Iar dacă peștorii stăruie să li se arate vânatul, atunci se aduce o fată bătrână, urâtă și îmbrăcată în zdrențe și îi întreabă dacă aceasta e ciuta pe care o urmăresc. Peștorii răspund: „mă și adaugă că vânatul lor are plete bălaie, ochi de șoim, dinți ca șiragul de mărgelă, buze mai roșii decât cireșile, trup ca de leoaică, pieptul ca de găscă, gât ca de lebădă, degete mai netede decât ceara și fața mai strălucitoare decât soarele și luna. Dacă părinții tăgăduiesc din nou că un astfel de vânat s-ar fi arătat vreodată la ei, peștorii le dau răspuns că ei au cei mai huni câini de vânătoare, care nu i-au înșelat niciodată și care le au dat semnele cele mai adevărate că ciuta pe care o caută ei se află tănuită aici.

Ia urmă, când peștorii se laudă cu sila și cu armele, atunci părinții scot fata la iveală, împodobită după puterile lor. Când o văd, peștorii spun îndată că ea este ciuta căutată. Apoi cheamă un preot sau, dacă acesta este prins cu alte trebi, pe cei mai bătrâni dintre vecini și înaintea lor logodnicii își schimbă inelele. Isprăvindu-se aceasta, părinții ascund îndată fata și se întinde masă, la care, înainte să se scoale, se hotărăște ziua nunții.

Când mirii sunt copii de boieri, atunci nu se poate face nici logodna și nici binecuvântarea preotului fără încuviințarea domnului și mărturia arhierului. Prin aceasta de la urmă se caută să nu se tacă vreo numă neîngăduită de legile creștinești și preoțești; iar prin cea dintâi, să nu se unească mai de aproape prin această legătură mai multe neamuri boierești fără de voia domnului. Când se hotărăște vremea să se facă nunta, atunci rudeniile se adună în luna dinainte, după liturghie, atât în casa mirelui, cât și în cea a miresei, aduc lăutarii din locul acela, care mai întotdeauna sunt țigani și se ospătează în casă în cântările din gură și din instrumente, ale acestora. După ce se ridică de la masă, fetele și alte femei cern făina aleasă pentru nuntă, din care pricină ziua aceasta este numită îndeobște ziua cernutului. Dacă se află în același târg sau în același sat casele celor logodiți, ori nu sunt mai departe una de alta decât cale de două sau trei zile, atunci ospățul de nuntă începe de joi în amândouă casele și ține până sâmbătă. Duminică se strâng toate mdrniile mirelui ca să aducă mireasa și trimit înainte colăcari ca să vestească sosirea mirelui. Cei ce sunt adunați la casa miresei îi pândesc în cale și caută să-i prindă înainte să ajungă la casa miresei. Ca să se ferească de acest lucru colăcarii folosesc de obicei cai foarte iuți. Dacă se întâmplă să-i prindă, când este vorba de oameni din norod, îi leagă vânos și-i pun de-a-udărateica pe cal; la cei de frunte, însă, pe aceștia îi împresoară prietenii miresei și îi duc îndată, cu chip că i-au robit, până la casa acesteia. Odată ajunși acolo, îi întreabă ce caută? Ei dau răspuns că au fost trimiși să vestească război și că oștenii vor sosi curând ca să ia cetatea. După ce spun acestea, îi duc înlăuntru și îi silesc să deșarte câteva pahare cu vin și îndopați astfel cu vin, îi trimit îndată îndărăt cu câțiva oaspeți ai miresei. Când aceștia văd că vine mirele, îi lasă pe colăcari - nu fără ocări - și se grăbesc spre casă. Dacă aceia care îl însoțesc pe mire pot să se ia după dâșii și să-i înhațe, atunci obișnuiesc să-i lege vârtos și să-i ia cu ei.

la urmă, când oaspeții celor două părți se adună în casa miresei, se pune la cale o întrecere de cai, hotărându-se o răsplată și anume: la oamenii de rând, o năframa cusută frumos. Iar la cei mai avuți, o bucată de pânză sau de mătase de bun preț. Apoi trimit înainte oameni care hotărăsc ținta și, după ce dau senin de pornire printr-unul dintr-înșii care face strigare, aceia ce cred că au caii cei mai buni le dau pinteni, învingătorul primește răsplata din mâna miresei, iar calul e împodobit cu o cunună de flori împletită meșteșugit. Spre seară, după vecernie, logodnicii sunt duși la biserică cu cât alai le stă în puteri, casă primească binecuvântarea bisericească. În mijlocul bisericii se așterne un covor, pe care stă la dreapta mirele, iar la stânga mireasa. În vreme ce stau acolo, li se pun sub amândouă tălpile galbeni, iar la oamenii de rând, lei prin care se înțelege că s-au lepădat de lume și că trebuie să calce în picioare măreția acesteia. Îndărătul lor stau nunul și nuna, ținând două lumânări la fel de mari și de grele. În vremea aceasta preotul rostește rugăciunea obișnuită la cununie și le schimbă de trei ori inelele. După ce pune celor doi miri cununiile pe cap, îi poartă prin mijlocul bisericii la lei ca la danț, în vreme ce cântăreții înalță cântarea obișnuită la acest prilej. În această vreme rudele împrăștie printre cei din jur bani mărunți, nuci și hamei uscat, ca să arate prin asemenea pilde că se roagă lui Dumnezeu dătătorul de viață pentru rodnicia hameiului și a nucilor, iar de toate avuțiile și semețiile acestei lumi trebuie să se lepede. Preotul dă la urmă celor doi cununați să guste de trei ori pâine întinsă în miere, semn al dragostei și unirii veșnice. Și ca să dea prilej celor dimprejur să râdă la această ceremonie voioasă, îi lasă pe miri să încerce de trei ori în zadar să apuce din îmbucătură. După ce se sfârșesc toate, toți se întorc, în aceeași rânduială în care au venit, la casa miresei, a cărei față e acoperită cu o pânză subțire de mătase roșie, prinsă cu două bolduri, pe care la urmă, când mireasa c

dușă la culcare, frații sau rudeniile miresei le înfig în perete deasupra capului mirilor. În vremea aceasta mănâncă și bea, câteodată până la al treilea ceas al dimineții. După acest ceas, bucătarii pun pe masă un cocoș fript cu pene cu tot; unul dintre oaspeți se ascunde sub masă, cântă cocoșește și vestește zorii zilei. Oaspeții dau după aceea bucătarului bacșiș și se ridică cu toții de la masă; iar mirele, care își ține mireasa de mână, se așază în mijlocul camerei. Apoi un diac citește cu glas tare foaia zestrei, iar toate aceste lucruri, care au fost puse într-o cameră deosebită ca să poată fi văzute de fiecare, sunt încărcate într-o căruță și duse acasă la mire. Apoi acela care vorbește părinților miresei în numele ei pomenește nașterea, creșterea și toate celelalte binefaceri primite de la ei; le mulțumește pentru toate și le cere binecuvântarea, pe care părinții i-o dau ei înșiși sau pun pe altcineva să i-o dea în numele lor și roagă pe Dumnezeu și pe îngerul lor păzitor să le dea celor cununați dragoste credincioasă și așternut nespurcat, iar la urmă le aduce paharul de despărțenie - care se numește paharul căii albe - lăsându-i apoi să plece din casa lor. Când dau să pășească peste pragul casei, îi opresc frații miresei sau, dacă aceasta n-are fraii, frații părinților ei, cu sabia goală, pe care o înfig de-a curmezișul în stâlpii ușii. Mirele scapă de ei dându-le fie un cal, fie un ah dar pe care îl are la îndemână. Mireasa se urcă singură (pentru că nu-i este îngăduit să ia din casa părintească nici o slugă) într-o căruță, însoțită de mama sau sora mirelui, și îl urmează pe bărbatul ei, care merge înainte. Când ajung la casa mirelui - după ce se mai deșartă încă vreo câteva pahare de vin - pe tineri îi duc nașii în odaia de culcare. Mirele se îngrijește cu multă luare-aminte ca a doua zi părinții miresei să nu afle nimic despre fiica lor; pentru că aceștia trebuie să-și vadă fiica, împreună cu toți prietenii apropiați, a treia zi după nuntă, drum care se numește drumul cel mare, fiindcă acuma părinții pot să aibă parte - după cum se întâmplă - sau de multă cinste,

sau de rușine. Căci, dacă fiica lor s-a aflat fecioară, nu numai că toate sunt bune, dar și părinții suni ospătați cu o masă strălucită, la care, după ce mănâncă al doilea fel de bucate, se arată fiecăruia pe un taler cămașa cu semnele fecioriei, pe care toți obișnuiesc să pună un mic dar. Dar aceasta se întâmplă numai la oamenii de rând, căci la cei mai de sus nu pot să vadă cămașa decât socrii. Iar dacă fiica lor s-a făcut de ocară din pricina unei împreunări neîngăduite, mirele își adună a doua zi prietenii apropiați, cărora le arată că și-a găsit mireasa spurcată (cu acest cuvânt numesc ei femeile necinstite). Aceștia aduc pentru ea cea mai proastă căruță și, cu hamuri rupte, înhamă în locul cailor pe părinții ei și-i silesc cu bătaia să-și ducă înapoi acasă, ca pe o cțtrvă, fiica așezată în căruță. Nimănui nu-i este îngăduit să împiedice acest lucru pe drum, și dacă cineva ar cuteza să slobozească pe părinți, acela ar fi pedepsit nu numai cu bătaia, ci și de către judecător, ca un călcător al legii și al obiceiurilor țării. Bărbatul oprește toată zestrea; și, dacă el a făcut cheltuieli cu numa, le primește îndărăt, la porunca judecătorului, de la părinții care nu și-au păzit fata. Așa se întâmplă printre țărani cu oamenii aceia sărmani; dar nu și printre boieri care își priveghează fetele mult mai îndeaproape, așa că nu li se poate întâmpla lesne asemenea lucru. Când află că fata lor s-a găsit spurcată, răscumpără necinstea fiicei lor cu o zestre mai mare în sate sau bani; iar dacă ginerele nu se mulțumește în nici un chip cu aceasta, își iau fata acasă și dau mirelui slobozenie să se însoare cu alta.

Când domnul însuși este nas, atunci ospățul de nuntă se face la curtea domnească. Mirele primește din partea domnului un gugiuman la fel cu al domnului și un cal, iar la masă toată vremea stă de-a dreapta domnului cu capul acoperit. Toți slujitorii curții îl slujesc, ca și pe domn; iar când mirele se duce la biserică sau la casa sa, toată curtea domnească — cu țimbale și alte instrumente moldovenești și turcești - îl însoțește ca pe

domnul însuși. A treia zi după nuntă mirele se duce împreună cu mireasa la domn și la doamnă ca să mulțumească pentru cinstea atât de mare ce li s-a făcut - dar fără să aducă daruri.

CAPITOLUL AL XIX-I.HA DESPRE OBICEIURILE DE ÎNGROPĂCIUNE IA MOLDOVENI

Moldovenii își îngroapă morții după rânduiala bisericii răsăritene. Îndată ce moare cineva, se spală cu apă caldă și, înainte de a-i înțepeni mădulele, îl îmbracă cu hainele cele mai noi și cele mai bune pe care le-a avut; se așază apoi trupul pe năsalie în mijlocul pridvorului. Trupul mortului nu se îngroapă chiar în ziua cea dintâi, ci se așteaptă până a treia zi, ca nu cumva să se socotească mort un bolnav căzut numai în nesimțire și să se îngroape de viu. Vecinii se adună când aud clopotele și își arată întristarea către rudele de sânge care stau în jurul mortului. În ziua sorocită pentru îngropăciune, toți vecinii se adună și-l petrec pe mort, după ce se isprăvește slujba la biserică, în vreme ce preoții merg înaintea lui, iar rudele în urmă. După ce se împlinesc datinle bisericești, trupul mortului este îngropat în curtea bisericii. Iar când moare vreo căpetenie a oastei, atunci caii lui se acoperă cu pânză neagră și hainele cele mai scumpe i se pun deasupra; înaintea mortului este purtată o sulită de care atârână o sabie fără teacă și cu mânerul în jos. De o parte și de alta pășesc vreo câțiva oșteni, îmbrăcați în zale și cu coifuri. Ei pun în ochii cailor zeamă de ceapă sau praf de pușcă, ca să se arate ca și când caii ar plânge în felul oamenilor moartea stăpânului lor. Trupul unui boier îl petrece de obicei domnul însuși, împreună cu toată curtea lui. Dacă mortul a fost unul dintre cei mai de frunte, atunci semnele dregătoriei lui sunt purtate înaintea năsaliei până la groapă; iar după aceea sunt așezate în spătarie sau în divan. Locul său trebuie să rămână gol măcar vreme de trei zile. Doliul nu este

același pentru toți. Dacă moare un țăran, atunci feciorii lui trebuie să umble cu capul gol sase luni de-a rândul, chiar dacă este în roiul iernii, și să-și lase să crească părul și barba; nu pot să-și acopere cu nimic capul, chiar dacă au de mers cale cât de lungă. Altminteri același lucru îl făceau îndeobște și boierii vreme de 40 de zile de-a rândul; însă acuma au lepădat asemenea obiceiuri și se mulțumesc să îmbrace haină cernită și să-și lase părul să cadă în plete. Dacă a murit fratele unei fete de țăran, după obicei ca își taie o șuviță de păr și o atârnă pe crucea ce se pune la groapa lui și poartă grijă un an întreg ca nu cumva să se piardă sau să cadă; dacă se întâmplă totuși acest lucru, ea atârnă iară o șuviță pe cruce. De obicei se adună cu toții în fiecare duminică la groapă vreme de un an și-si plâng morții. Cei bogați năimesc bocitoare, care știu felurite cântece de jale, în care arată ticăloșia ai deșărtăciunea vieții, după cum se poate vedea din versurile acestea cu care fac de obicei începutul:

*Cânt cujale viața rea a lumii acesteia,
Cum se sfarmă și se rupe ca un fir de ață.⁵*

Apoi ele închipuiesc ființa celui mort ca fiind de față, îl întreabă tot felul de lucruri și spun că din ură pentru lumea aceasta nu vroiește să răspundă la întrebările puse, dar, în cele din urmă, înduplecat de rugămințile rudelor, rostește câteva cuvinte. I, e dă învățătură ce trebuie și ce nu trebuie să facă și le spune că de aici înainte nu va mai vorbi cu dânșii și nici nu se va mai întoarce pe pământ, fiindcă a și început să guste desfătărilor raiului, pe care Dumnezeu le-a gătit slugilor lui credincioase - și alte bazaconii de acestea de-ale femeilor limbute.

DIMITRÎE CANTEMIR
DIVANUL SA U GÂLCEA VA
ÎNȚELEPTULUI CU LUMEA
SAU GIUDEȚUL SUFLETULUI
CU TRUPUL

CARTEA ÎNTÂIA

Glava / Lumea de cine-îfăcută a- ști îi să cade
înțeleptul: Vreare-ași și așa pofti ca să te știu - precum mi să pare - o, lume falnică, amăgitoare și trecătoare, cine tî-au făcut și ce ești, de când ești, și de când ești, cum te ții?

2. Lumea de Dumnădzău făcută a fi crede

Lumea: F.u sint fapta și plăzmuirea a veciniuilii împărat și sânt grădină plină de pomi sau pomi plini de roadă și, mai adevărat, visteriu plin de tot binele; și sânt 7207 de ani de când într-acesta chip frumos Domnul m-au meștersuguit; și mă țiiu cu oamenii și oamenii cu mine.

3. Lumea trecătoare a fi să știu

înțeleptul Adevărat precum plăzmuirea lui Dumnădzău să fii, știu și crez. Așijdirca, grădină plină de flori. Numai cu - precât pricep - florile tale iară curund veștedzitoare, cădzătoarc și în nemică înrocătoare; și pomii și poamele pomilor tăi mă tem să nu, ca pomul cel ce Dumnădzău au poruncit lui Adam

a nu mânca, să fie și porunca Dumnâdzăului și a ziditoriuu său călcând, au mâncat și cu moarte au murit. Iară avuțiile visierinlni tău, nestătătoare; petrecerea ia cu oamenii și oamenii cu tine, deșertare și amăgială taste. Iară pentru a anilor vechime câtă ai, mult mă mir: atâta cât ești de amăgitoare, mincinoasă și sugubață, cum te Dumnâdzău rabdă și nu te, cu un cias mai înainte, prăpădește? Ce cu aciasta pre a sa prea bogată milă si îndelungă răbdare svitește.

4. Cu a lumii jrumsele nu te amăgi

Lumea: O, nebuniile și deșertule de minte, cum că amăgitoare și mincinoasă să fiu, dzici? Nu cauți să vezi și să cunoști frumsețele melc? Nu prăvești podoaba mea? Nu oglindești bunurile mele? Nu iai aminte desfătările și dezmierdările mele?

5. Lucrurile lumii ca pravul înaintea vântului

Înțeleptul: Vădz frumsețele și podoaba ca, ca iarba și ca floarea ierbii; bunurile tale în mantile tâlharilor și în dintele moliilor; desfătările talc: pulbere și fum, carele cu mare grosime în aer să înalță și, îndată rășchirându-să, ca când n-ar hi fost să fac./

6. Pre împărații limbilor puternici vădzând, nu te mârni

Lumea: Vai, nepriceputule și strcinule de minte, ce dzici că ai bună pricepere, cu ce minte și cu ce socotială cuvânt ca aceasta dzici? Iini ia aminte și ia sama pre împărați, cum sfărâmă și fac cetăți, cum prăpădesc și fac oaste, cum omoară și iartă, cum iau și dau - și prăvește pre bogați, pre carii eu îi îmbogățesc, că nicecum ceva le lipsește și tot ce poftesc li să află. Au nu cu lc dau? Au nu de la mine iau acestea?

7. Lutnasca nărocire n-are fericire

Înțeleptul: Dară până când acest bun al tău și fericit dar moștinesc?

8. Nărocirea jură hotar

Lumea: Nu au hotar, nice săvârșit.

9. Bogatul lumii, sărac

Înțeleptul: Cunoscute-am și adevărat iaste că nu au hotar ce, când nice să gândesc, atuncea toate acestea le lipsesc și de toate să golesc și să sărăcesc și den vestita și lăudata bogăție în blăstămata și defăimată sărăcie trec; și sfârșitul, cel ce bun și dulce să fie ar trebui și vesăl s-ar cădea, în râu și în amar să întoarce și cu nepovestită întristare și întoarce în țărna sa, iară sufletul în gheenna fără mila sa, în veci fără de săvârșit, chinuiaște

10. Pildă den vechile istorii ia

Lumea: Bine am dzis eu că priceperea îți lipsește, iară mintea ti-au lăsat strein. Dară nu ai istoriile citit, nice ai hronicele cercat, ca să știi și să te înveți în câtă de puțină și scurtă vreme Alexandru-împărat, ficiorul lui Filip, câtă lume au suppus, câte țări au agonisit, câte cetăți au sfărâmat și-au făcut și câte avuții au câștigat și cu cinste întru a sa împărăție s-au săvârșit?

11. Pildă de pe Alexandru Marele

Înțeleptul: Ba citit și-am cercat. Ce încă am mai aflat că de o mică a lui slugă și în puțină băutură o picătură de viu amestecat, dintr-atâta mărime ce avea, mai de gios decât toți l-au făcut, den împărăție în sărăcie, din vârtute în slăbiciune, din frâinsețe în grozăvie și ponegriață și, ca să cu un cuvânt dzic, din viață în moarte și din viu mort l-au prefăcut și cu marc întristate sufletul la iad l-au mutat. Dară adastă iaste facerea de bine a ta? Cu aciasta celor ce cu tine să simețasc și în tine să ncdjducisc plătești? Aciasta iaste săvârșirea și mai pre urmă ieșirea acelor ce țin și socotesc că bunurile tale u-au săvârșit? O, vrednică eșii de urare și de lepădare!

12. După moarte numele nu în răutăți, ce în bunătăți vestit să rămâie

Lumea: Dară cu aciasta minte te porți și cu aceasta socotială îmbli, o zburatule de minte? Dară eu, căci dziși că bunurile mele n-au sfârșit, n-am dzis precum cei ce le stăpânesc nu vor muri - însă de vor și muri ci, iară numele și slava lor nu moare, nu să trece, nu să săvârșește, ce în veci rămâne. Și pentru aciasta voi toți mai vârtos decât pentru toate vă siliți, ca voi trecându-vă, numele cinstit să vă rămâie.

13. Nume vestit, cu facerea de rău nu vei agonesi

Înțeleptul: Poli, cu ce dulceață de miare, însă cu otravă amestecată, și pe mine a mă ospăta poftești și a face silești! Adecă eu, cu slava bogății tale, a mă afla să silesc ca nume vestit să agonisesc și în puțină vreme toate cele ale pohtei trupului meu să fac, precum Alexandru, ce folos voi avea? Căci el atâta rătăndzală a pământului călcând și atâtea împărății supuind, după moarte loc mai mult de șapte palme nu i-au rămas și pe acela nu el, ce pământul pe dânsul l-au stăpânit; căci că țărna pe pieptul lui s-au suit, ochii i-au împlut, gura i-au astupat și cu aciasta pildă aducându-i că, nesăturându-să de slavă, să să sature de lut; și trupul acela ce oamenii fiiu lui Dumnădzău - pentru frumusețea - a fi socotita, viermii și gândacii pământului l-au mâncat, și din țărână fiind, iarăși în țărână s-au întors. Au doară mai de-a firea decât dânsul mă voi face? Au la mai mare stepână mă voi sui? Deci aemu, o, amăgelnico, aceasta iaste împărăția ta? Așe iaste puterea ta? Într-acesta chip rămâne slava ta? O, vrednică ești de ocară și încă mai de multă defăimare cel cc-ți crede ție și te poftește pre tine șl, apucându-sc, hrăpește și nu te liapdă.

14. Frumusețea lumii inema ta nu pofiască

Lumea: Dară ce vei să dzici? Au doară nu sint frumoasă?

15. Dragostea frumusețelor multe stricăciuni aduce

Înțeleptul: Ba frumoasă, de te voiu socoti că ești grozavă, ca de a tale frumusețe să nu mă nebunesc.

16. Vreun bine de la lume nu vei agonesi

Lumea: Dară au nu sint bună?

Înțeleptul: Ba bună, de te voiu precum rea să fi cunoaște, ca prin răutate bun să mă fac și la mai marc bine să agiung.

17. În lume vreo înțelepciune nu vei afla

IMMEA: Dară nu sint înțeliaptă și de toată cunoștința plină?

Înțeleptul: Ba înțeliaptă, de te voi nebună ținea și prin a ia nebunie înțelept să mă fac; și mai vârtos, căci „înțelepciunea ta nebunie iaste” [1 Cor. 3, 19].

18. În lume bunătate și odihnă nu vei nemeri

Lumea: Au și la aciasta a răspunde vei afla? au nu sânt plină de tot binele?

Înțeleptul: Ba plină, de mă voiu pricepe precum că tu ești „deșertarea deșertărilor și toate îți sânt deșerte” [Ecl. 1, 7]

19. Lumea spre binele, iară nu spre răul omului Dumnădzău o făcusă

Lumea: Oare cu ce felu de socotială mai rea decât tot răul mă socotești? Căci pre mine sângur Dumnădzău ziditoriul meu deaca m-au desăvârșit făcut, au n-au dzis că-i bine, adecă au vădzut că sânt bună? [Gn. 1, 31]

20. Lumea, după păcat, în rea s-au prefăcut

Înțeleptul: Adevărat că, după acest a lui Dumnădzău cuvânt, ești bună. Căci Dumnădzău, preabunul, nemică rău, ce tot bine face; pentru aceia ești bună. însă așc erai omului pană a nu să, de frumusețea și dulceața pomului celui de moarte aducătoriu, amăgi; pre a căruia pom poamă mâncând cel de întâi zidit om, întru aceiași dată muritoriu s-au făcut (căci Dumnădzău pre om nemuritoriu îl făcusă), iară după aceia tu omului în trudă te-ai făcut și în amar te-ai întors. Deci cea bogată, dumnădzăiască milă, pre facerea și plăzmuirea alor sale

mâni până în săvârșit a să prăpădi și a peri nevrând, și cu acesta mijloc alt pământ și alt ceriu nou i-au giuruit, al cărui pământ florile nevestedzitoare, pomii și poamele neputredzitoare și în toate timpurile preste măsură dând roadă sa și, al căruia ceriu, la măsură căldura soarelui și la măsură frigul gerului; și mai vârtos acolo arșiță și secetă nu va fi, și iarna va lipsi, și soarele nu va apune, căci noapte nu să va face; și, ca să cu un cuvânt dzic, tot binele nu va lipsi și răul la nime să va atinge. Inșă acestea cu această tocmală omului întru moștenire s-au giuruit, ca de tine și de ale tale tleșertări și întru nemică folositoare amăgiri lepădându-ne și ferindu-ne, acele cerești și ale moșii noastre cei! vecinice să cercăm și să le urmăm, precum au cântat Poeticul, adecă: „Cu cinste prăvește, minte, ceriul; cele pemintești, cu râu le caută, batgiocuri” și altul: „Noaă moșii ceriul”.

21. Spre a păcatului dezlegare noul Adant, adecă Hristos, a veni au trebuit

Lumea: Eu dzic că tu *Sinta Scriptură* n-ai citit. Au nu *Evaugheliia* dzice că: „Diimnădzău părintele atâta au iubii lumea (pre mine adecă), cât și pre fiiul său unul născut mi l-au dat”? [Io. 3, 16]. Dară tu, nebunule, cum și în ce feliu și pentru ce să mă urăști?

22. Venirea lui Hristos și a păcatului dezlegare mainte prin proroci dzisă; iară viind el, împărăția sa ne giuruiaște

Înțeleptul: Ba citit; ce de l-au dat, nu doară ca ție să să obșuască, ce ca pre ai săi din tine să-i osăbască și pre aleșii lui să-i aliagă, ca nu cumva întru a ta lumină îmblând întuncrecul cel vecinie să moșteniască; ce lumina ra ponegriată socotind, lumina soarelui celui neapus să dobândiască, căci lumina ta, întunerec și frumusețea ta, grozăvie și bunătatea ta, răutate și îndemâna ta, răscoală și neasedzare, tot omul cu mintea întriagă a fi socotește, și așa de tine să ferește și te urește; și într-acesta chip evanghelistul Ioan mărturisește (glav. 1, [5]): „Și lumina

în întunerec lumii adză și îmunerecul pre dânsa nu o cuprinsă”.

23. Pre Dumnădzău de pe faptele sale cunoaște

Lumea: O, puțin socotitoriule, dară ochii de ce triabă îți sint? Au nu ca a mea ghizdavă și frumoasă lumină și prăvești? Și au nu vedzi aceste doaă lumini mari, carile Dumnădzău puternicul una spre luminarea dzilii și alta spre luminarea noptii mi li-au dat? Și acestea nu pentru altă, ce ca să-ți ochii luminedze și ale mele frumusețe drăgăstoasă să prăvești și lucrurile să-ți slujești. Deci cum nu sânt să mă îndrăgești? Că cui socotește, nesocotitul: când lumina soarelui cu nouți sau cu neguri să acopere, dzici că vremea iaste melanholică sau scristă și cu vremea și a ta voie să strică: și încă lipsind luna noaptea, călătoriți, câtă a primejdii frică porți și câtă veselie și bucurie ai avea măcar cevași de s-ari lumina, ca calea ta a cunoaște să poți? încă mai cu dedins, o, fluturatecule, du-te la cel orb de ochi și întriabă cât iasie dulceața luminii mele și ce ari da ca să o dobândiască și, întrebându-l pe dânsul, ț-ari spune dulceața luminii mele; și așa și tu a mă îtidrăgi te-ai învăța, precum ți să cade să mă îndrăgești și să mă iubești și să-mi mulțumești.

24. Cu darurile ce ți s-au dat, spre bine, iară nu spre rău să te slujești

Înțeleptul: Dumnădzău atotputernicul nu numai aceste lumini au făcut, ce și alta. Ce aceste doaă li-au făcut ca deasupra capului omului să luminedze, iară cea a treia, înlontrul capului. Deci cele pre dinafară - precum ai dzis - spre luminarea ochilor mici, ca vâdzându-le, pre cel ce li-au făcut să cunosc, și cunoscându-l, să nu-l uit, și precum acestea rotodiaunaîm lumii adză ochiul, așa el de la mine nepărăsit să proslăvască; iară nu precum ai dzis, ca pre tine și ale talc deșertări prăvindu-le să le îndrăgesc - căci nebun iaste carele iubește ceva în desen. Iară cea diulontrul capului lumină iaste

socoriala mintii melc, cu carea de lumini dătătoriu Dumnezeu m-au luminat ca a socoti să poci. De vreme ce faptele cuvântului său sânt așa de frumoase, așa de ghizdave, așa de luminoase, cu cât cel mai frumos, mai ghizdav, mai luminos va fi?! Au nu vor avea osebite căi întunerecul cu lumina? Căci așa și Ioan propoveduiaște că: „Dumnezeu lumină, iară lumea-i întunec" [Io. 3, 19]. Deci fiind tu întunec, cum nu te voiu uri, și fiind el lumină, cum nu-l voiu îndrăgi? Că ce felu și fără de minte a fi acela carele mai vartos întunecul decât lumina ari iubi? Adevărat, acela decât tine ari fi mai nebun! Deci pre dânsul preafumos, preluminos știindu-l, lumina ta ponegrială, negură și miedz de noapte, lipsind lumina, să o socotesc; și pre dânsul să-l laud, să-l slăvesc, să i mă închin și să-l iubăsc, iară pre tine să te defaim, să te hulesc, să te urăsc și să te ocărăsc; căci a lui iaste lumina, și cl lumina cea adevărată, iară a ta, cea stricătoare, și tu ești întunecul cel primejdihoriu.

25. Spre poftele lumii orb, mut și surd te fu

Lumea: Bre, hei, om necunoscătoriu, vine-m ca nepărăsit de tine să rădz. Dară nu te vedzi că și tu în mine și prin lumina mea îmbli și cu dânsa în toate trebile tale te slujești? Și dzici că lumină n-am?

26. Cea de-apoi socotește

Înțeleptul: În credință bine mi-ai dzis necunoscătoriu, căci de a tale nemică știu, iară de le și știu, precum minciunoase să fie le șriu; iară de sânt - după al tău cuvânt - necunoscătoriu, pentru aciasta sânt, căci, prin tine îmbland, îmbli ca cum nu aș îmbli în titie.

Înțeleptul: O, lume, încă a te întreba poftesc: Celor ce-ți cumu-ți iaste voia slujesc ce le dăruiești?

27. Avuția a multor răutăți pricină

Lumea: Orice ari pofti.

Înțeleptul: Eu poftesc avuție.

28. Avuția înmulțindu-să, lăcomie crâște; din lăcomie zavistia să naște

Lumea: Zidiții casii tale pre carele strămoșul tău făcându-l, fără măsura avuție într-însul au zidit, și mâne deminiață sau mai poimâne să va surpa, și avuția ce o zidisă strămoșu-tău într-însul o vei afla - carea iaste mai multă decât poftesti tu; și așa, Iată că ti-am făcut bogat.

Înțeleptul: O, lume, eu poftesc mai mult: ca vestit și cu nume mare să mă fac.

29. Zavistia pe frați omoară

Lumea: Frate-tău sau priiatenul tău are multă avuție și să ține și petrece foarte bine, carele nu iaste bine să fie deopotrivă și într-o măsură cu tine; ce cu avuția ce ai aflat în zidiul strămoșu-tău silește și fă într-un chip, doară îl vei omori și, omorându-l, iti vei lua și a lui; și iată că mai avut. mai vestit si decât toti mai lăudat te vei face.

30. Lacomul toți săraci a fi poftiște

Înțeleptul: O, lume, cu poftesc moșii și moșteniri, adevărate sate, țarini și vii, ca mai mult să mă întăresc st mai slăvit nume să-mi agonesc.

Lumea: Iată că cu Ț-am dat avuție multă. Du-te la cei ce, de lipsă, moșiile și satele își vând, și aemu, în mare strănsoare fiind, cu ieftin preț le vei cumpăra; și într-acesta chip, iată că cu moșii și cu ocine te vei face.

31. Neagiujgându-i țarini, sate poftiște; iară mândrul numai et om, iară alții dobitoace a fi socotește

Înțeleptul: O, lume, eu poftesc târguri și cetăți.

Lumea: Iată că vecinul, sau cel de aproape al tău, sat și cetate are, carile alți megiiși mai avuți decât tine nu le au; și tu cu avuția banilor îl întreci. Aemu dară, cheltuiaște oarece puțin dentru al tău (sau cu mâna altora) și-l ucide sau îl dezrădăciniadză; și altul strein nu va încăpea să le cumpere, și măcar di-ari și încăpea, să va teme de rine să să amestece, căci

tu ești vestit de bogat și de puternic. Și așa, nădăruindu-ți prețul, prelesne și în cât de puțin preț le vei dobândi, și cu acesta mijloc și cetate și târg vei dobândi.

32. *Bogatul scaunul cel mai înalt ciarcă*

Înțeleptul: O, lume, cu după acestea după toate, și cinste politică cer și poftesc.

Lumea: Fiețiunde între oameni pasă și ei, precum că bogat ești știindu-te, locul cel mai de sus și capul mesii îți vor arăta și oricărui vădându-te, în picioare sculându-să, și să va închina. Iată că într-acest feliu și cinste vei afla.

33. *Bogatului mândru, Dumnăzău vrăjmaș lui*

Înțeleptul: O, lume, eu decât aceasta, și mai mare cinste îmi poftesc și între stăpâniri să mă învrednicesc.

Lumea: Du-te la ușa împărătească sau domniască că, pe nimeni numele cel vestit a bogățiilor tale și mai vârtos și cu puieria avuțiilor, boierie îți vor da, și încă și cea mai de frunte; până încât, cu a banilor ajutoriu, și domnie și crâie, măcar și împărăție poți să agonisești. Iată dară că toată cinstea lumii nu-ți lipsește.

34. *Și cu bogăție și cu raiul a fi anevoie iaste; nimeni a doi domni a slujii poate*

Înțeleptul: O, lume, eu cu acestea împreună și împărăția cerului voiu să agonisesc și să o moștinesc.

Lumea: O, dulcele meu priiau'n! Dară nu-ți aduce, nici te-ai îndestulat că pre lume oricărui poftit nu ți-au lipsit? Au fiind tu într-atâta cinste și slavă, gândești că vei mai muri? Au asameni-te cu ceilalți oameni? Căci ca tine cine iaste? Sau cine ție să potrivește? Au doară lipsește-ți ceva? Dară, bunule meu priiatin, căci în multe gânduri și socotele dându-te, îți izblânci firea și socotești acelea ce întristare îți aduc? Iată, toate câte-ți plac înaintea ochilor le ai, Lasă aemu dară alte ptepuncri, ce numai ședzi, bea, mănâncă și te veselește; că cât ai, nici odănoară nu le vei svârși.

35. *De ești înțelept, în trei vremi te cumpănește*

Înțeleptul: O, lume, dară eu știu precum și alții mulți ca mine, încă și mai puternici decât mine, au fost; dară până la svârșit ce s-au făcut? Ce s-au făcut împărății perșilor cei mari, minunați și vestiți? Unde iaste Chiros și Crisors? Unde iaste Xerxis și Artaxerxis, aceștia cari în loc de Dumnăzău să socotească și mai puternici decât toți oamenii lumii să ținea până imbrătaia, cât și cu luciul mării și cu valurile furtunii ei vrea să srăpăuiască, oamenilor săi poruncind ca să bacă marea cu toaie și să o puie în obedzi, căci i-au stricat podul cel ce preste mare făcuse la bogazul de la Hersonisos³ (care loc să chiamă aemu Bogaz-Hisari) și alte lucruri de vârtute ci-au arătat? Unde iaste Alexandru marele, Machidonianul, carele nu pentru mărimea statului, ce pentru mari și minunate războaie și a multe țări biruință „marele” să numește? Și să nu te mai, pentru alții vechi și minunați a grecilor împărați, întreb, ce pentru acești mai de curund: unde iaste Constantin marele, ziditorul Țarigradului? Unde iaste Iusciniian, cel ci-au cea minunată și de toată lumea laudată și în toate unghiurile a răzundzelii pământului vestită zidit beserică, căreia să chiamă Svinta Sofia? Unde iaste Dioclitian, Maximian și Iulian, tiranii cei puternici și mari? Unde iaste Theodosie cel Marc și Theodosie cel Mic? Unde iaste Vasile Machidon și cu fiul său Leon Sotos și alți împărați puternici, mari și vestiți a grecilor? Lhidă sânt împărății Romii, cetății cii de toată lumea biruitoare? Unde iaste Romilos⁴, ziditorul ei, și alții până la Chesariu August, căruia toate părțile i s-au închinat? Și ce să-ți mai dzic? Unde sânt moșii, strămoșii noștri, unde sânt frații, priiatinii noștri, cu cari ieri-alaltăieri aveam împreunare și într-un loc petrecere, cari aemu din mijlocul nostru periră și aemu să pare că n-au mai nice odănoară fost? Aemu dară, pentru aceștia adevărat și fără înșelăciune să-mi spui, în ce chip și în ce feliu s-au petrecut?

36. *Moartea sosind, avuția ce folosește?*

Lumea: Priiatîne, în grea m-ai supus întrebare: ce, de vreme ce ai osârdie a-i ști, iată că întru adevăr îți voi povesti. Toți aceștia pre carii îi întrebi după acea de om slabă fire datorie — trăiaște tu - au murit și, părăsindu-mă pe mine, ș-au schimbat locul, dzicând că vor să trăiască mai mult aiuri, nu știu unde.

37- *Gol ai ieșit din pânțele maicii, gol te vei întoarce în țărână*

Înțeleptul: Dară după moartea lor, spune-m, dintr-atâta avuție și vistere ce-au avut ce-au rădicat și au dus cu sine?

Lumea: Să știi că numai cu o felegă de pândze învăliți, ca cum ari fi în cămeșa cea de mărasă învăscuți, și într-un sacriiu aședzați, ca în haina cea de purpură mohorâtă îmbrăcați, și în gropniță aruncați, ca în săraturile și polaturile cele mari și desfătate aședzați, s-au dusu-să, iară altă nemică nici în sin, nice în spate n-au rădicat cu sine să ducă.

38. *A tuturor, sfârșitul unul, adecă moartea*

Înțeleptul- Bine că pentru a lor viață și avuție pe drept mi-ai spus; dară pentru a lor suflete oare cum socotești să fie? Și cum să petreacă în lumea aceia căriia săvârșit nu iaste? Și mai vartos pentru aceasta, ca iară minciună să grăiești, voi.

[Lumea]: Aemu dară, voi să-ți grăiesc și eu după a voastră socotială, adecă precum socotiți pre cei buni de raiu, și pre cei răi de iad să fie moștenitori. Deci să știi că, de iaste așe, mai mulți în iad decât în raiu să află.

39. *Nesocotința patimă aduce*

Înțeleptul: Hai, lume înșălătoare, dară la acesta svârșit pe cei ce cum îți place și cum îți iaste voia îți slujesc îi aduci și plata simbririi lor iadul le arăți? Dară cum nu ești tu amăgitoare și minciunoasă? Dară, au nu-m dzisăși tu mai dincaorca precum că bunurile tale svârșit să nu aibă? Iată dară, au nu sint avuțiile tale fum și bunurile tale prav și desfătările tale pulbere de vânt rădicate, cinstea și slava ta ocară și defăimare? Ce ai făcut

schiptrul împăratului de carele lumea toată spământându-mă, să cutremura și cine de a lui cătră dânsul venire audziia, cheile cetăților sale până a nu sosi le trimitea; al căruia avuție nu era număr și puterile lui învinsire nu avea; caii și carălc lui iuti și multe; călăreții puternici; pedestrașii lui tari și cu fier îmbrăcați și armele lor ascuțite și vrăjmașe, pururea spre de sânge vărsare gata; cetățile lui mari și largi, cu zidiuri înalte și groase; șanțurile lor adânci și late, zimții lor groși și vârtoși dobitoacele lui multe, scumpe și frumoase? Dară țitorile lui cele alese ca cu frumsețea pre alalte a lumii fete să întriacă? Dară viile lui cele cu roadă strugurului pline și grădinile cele eu tor feliu de floare de miros purtătoare, împodobite și înfrumșete? Dară palaturile și saraiurile lui cele minunate și de piatră încolțurară zidite și șeruiri de săpături iscusite și cu tot felul de marmure scumpă ghizdav pardosite? Aemu dară și pentru acestea, pentru toate, întru adevăr și pre amăruntul să mi le ce li-ai făcut dovedești.

40. *Dumnădzău schimbă și mută împărățiile*

Lumea: O, vai de mine, ț-am dzis precum puțină-ți iaste cunoștința și prea multă necunoștința. Dară eu nu sânt înșălătoare, precum tu mă ocărăști, ce sint driaptă și toate pre dreptate fac; căci cu oricâte am în mine cuprinse, pe toate ca pe niște fii le țiu, și precum un părinte carele are mulți fii și le împarte avuția și bunurile sale și dintru dânsii tâmplându-să vreunua a muri și a celuia avuție iarăși fraților mortului și fiilor lui o împarte, așe fac și eu. Și de acestea de toate câte m-ai întrebat drept a-ți spune nu mă voi rușina, căci nu strâmb și vrednic de ocară, ce drept și vrednic de laudă am făcut. Schiptrul lui altuia l-am dat; avuțiile și bunurile lui căroră n-au silit să le câștige am împărțit; puterile și strășniciile lui cu patru scânduri în a pământului pânțele ii-am legat; caii și carăle lui pre câmpuri li-am fărâmat, călăreții lui, dialuri și pedestrașii lui, pe șăsuri, hulturii și alte a ceriului paseri i-au mâncat; armele lor rugina li-au topit; cetățile lui alții li-au fărâmat și

li-au cu pământul alăturat; șanțurile lor s-au împlut cu gunoierii și zimții cei frumoși de pustietate s-au răsipit; dobitoacele lui, masă întinsă jigăniilor li-arn făcut gardurile viilor lui, focului și strugurii lor, de piciorul strein s-au călcat, livedzile și pomii lor cei cu roadă dulce de toată săcurca și de toată mâna carea n-au răsădit s-au tăiat; țikorile lui cele iscusite curve cetății li-am făcut; florile grădinilor lui, degetele streine li-au cules și nasul celui necunoscut li-au amirosit; palaturile lui sălașe boaghelor și puhacelor li-am premenit. Iată dară că aceasta iaste dreptate: ca cu toții, toate ale mele daruri să moșteniască și să stăpânească.

41. Lumea agonizând, în mare primejdie spre a sufletului piardere ești

Înțeleptul: Pentru aceasta dară, o, lume măgulitoare, pre mine a mă măguli nu vii putea, căci cu, precum toate dzeștrele tale ca nourul și ca umbra nuorului să fie, am cunoscut; și încă cunoscut-ani că de voi și pre tine și pe toată avuția ta agonesi, ce folos în iaste, de vreme ce acel neprcăluil suflet îmi răpuiu? Si cu aceasta, în rine și în dzeștrele tale nice odănoară nu mă voi nedejdiui, precum nu mă nedejduiesc fără de vas pre mare a îmbra.

42. Cu unii carii, împărați și bogați fiind, împărăția ceriului au agonesit, nu te simeti

Lumea: Dară pentru ce pricină și pentru care lucru sufletul să-ți pierdzi? Au doară socotești că bunurile și desfătările mele agonisind sufletul îți vei pune? Vedzi dara aemu, o, cinstite priiatine, că nu bună socotială în chivernisala ta pui, ce numai cele ce spre rău mărg gândești, iară nu și cele ce spre bine? Că de ai gândi în toate chipurile (pentru carile ți să și cade să iai aminte) nu ai aceasta minte în capul tău purta, ce t-ai aminte aduce pentru David, carile întru atâta slavă împărățând și cu oști și cu avuții, dară cătră suflet stricatu-i-au ceva aceeste a mele iscusite dzeșire? Ba, ce încă și împărat și proroc și după moarte

și svinr au fost și raiului s-au învrednicit. Pentru aceasta dară, de vreme ce înțelept te numești, lasă-ie de a mai hulirea înfrământășate podoabele a dzeștrele rnele, căci nu numai David ce și alții mulți împărați bogați, cinstiți, mari, tari și vestiți, carii toți cu ale mele de îndrăgir podoabe fiind îmbrăcați să pună, și din pricina acestora nice cătu-i negru supt uighe scădere de binele sufletului lor nu s-au atins, ce, precum mai sus ț-am pomenit, împărății ceriului s-au îndestoinicii.

43. Lumea pre mulți, în multe bunătăți întemeiați fiind, la mari nebunii i-au întors

Înțeleptul: Audzi tu, nesățioasa de a uciderea ale oamenilor suflete, lume! Aceste izvoade carile tu mi le arăți cu de multe vreme li-am ispitii și li-am cercat și foarte primejduitoarc li-am aflat. Eni adu-ți și tu aminte pe acest lăudat David împărat și proroc odată, la ce stepânâ (cu ale tale lumești fapte înguruluindu-să) l-aî adus. Că nu numai căci i să scurta viața, ce încă în loc ce era să moștiniască raiul, gheena îl înghiția. Si aceasta era când cu a ta îndemnare - o, de rău voitoare a omului, lume! — pe Virsaviia, muiarea lui Uria Hetteus, spre curvie luasă. Ce numai cu atâta a hălădui) din lațul tău, căci îndatâ-ti cunoscu spurcata îndemnare și au început a să mărturisii (după dovada lui Nathan prorocul) și a dzice: „Miluiaște-mă, Dumnădzău, după mare mila ra, căce fără legea mea eu o știu, și păcatul meu înaintea mea iaste pururea" [Ps. 50; 1-2, 4]. Și încă mai prin ispită știu, căci iarăși cu acela ce te laudzi proroc David, ț-au dzis: „Deșertarea deșertărilor și toate sânt deșerte" [Ecl. 1,1] adecă tu ești deșertare și lucrurile tale deșertări. Și încă mai audzit-am ci-ai lucrat aceluiași proroc prea înțelept Solomon fhu că, după atâta ce de mare cătră Dumnădzău avea Iască, cât singur gură cu gură cătră sine au grăit, apoi pe urmă iarăși de tine nebunit fiind cât călcând dumnădzăiasea poruncă, femei și fete de niam strein între tiitorile sale au luat. Atuncea dară, pre acel minunat întru

înțelepciune, ale cale desfătări și cu frumsețea. muieriască împreunat fiind, din înțelepciune în nebunie, din curăție în spurcăciune și din dreptate în strâmbătate și din svint păcătos l-au premenit, cât și capiște bodzilor, de mâni de om făcuți, au făcut. Aemu dară, de vreme ce tu pană într-atâta cu ale tale meșterșuguri a face putuși și pre acel înțelept, carele de singur dumnăd/âieseul nespus rost întru înțelepciune fu laudat, întru credința a aceluiași Dumnădzău a să sminti îl făcuși, dară pe mine, săracul, carele nu dintru înțelepciunea lui o parte sau a treia parte, ce nici a mii parte dintr-o cirtă a înțelepciunii lui am, cum nu mă vei ademini? Și cum nu mă vei, precum ți-a fi voia, premeni? Că așeși de tot pre acel al meu ziditoriu și de viață-m dătătoriu Dumnădzău a-i uita mă vei lace și pre acela ce-au făcut ceriul și pământul, marea și toate împlerile ei să părăsise, și aurului, argintului și lucrurilor a mâniilor omenești să mă închin și cu ale tale (prin desfătări) mâncări și băuturi mai vârtos pântecule a-mi fi Dumnădzău să priimăsc. Pentru care lucru, fericitul Pavel tare și vârtos a mă feri, frumos și minunat mă învățând oprește [Fiip. 3, 19].

44. Pre mulți audzind că cu avuția raiul moșie au cumpărat, cu aceasta pricină avuția nu iubi, căci celor mai mulți iadul li-au câștigat.

Lumea: O, prostatecule oame, dară iarăși te abați din driapta și buna socotială? Dară ce socotești, au doară că cu dzestrele mele împodobit și cu avuția mea înavuțit și îmbogățit fiind, sufletul îți vei pierde? Și nu știi ce-mi spui că cu ale mele de nebulit cuvioasă desfătări te vei închina bodzilor. O, minunat lucru de mare a ta nepricepere și de grosimea a tâmpircii minții tale! Dară n-ai cunoscut că cu multa avuție, cu mulțimea folos sufletului tău vii face? Cu avuția poți zidi beserici, mânăsiiri, fântâni, poduri; cu avuția poți scoate robi, a plăți datornici; cu avuția poți a milui, a întări pe cei slabi. Si mai vârtos [i-ai citit (au poate fi că eși neînvațat) *Svinta Scriptură*,

că împărăția ceriului iaste foarte ieftină? Căci o fâmeic doi bani numai în gazofilachie aruncând, împărăția ceriului s-au cumpărat (*Matk*, glav. 2). Aemu dară, cum nu iaste fericită avuția mea și cum nu vii fi tu nebun de nu vii sili a o agonisi, de vreme ce și sufletului, și trupului îndămână și bine îți face?

45. Adăogându-ți-să avuțiile, inema să nu ți să împietrească

Înțeleptul: Ah, lume lingușitoare, cum te spre a mea amăgire lingușești.' Eu, macara că adevărat (după al tău cuvânt) de carte neînvațat și prostatec sânt, însă pre cât în puțință rni-au fost, *Svintele Scripturi* am cercat și iarăși într-acea svintă și adevărată *Scriptură* aflai unde dzice că un voinic, pre Domnul Hristos întrebând dzisă: „Bunule învățătoriu, ce voi face să moștenesc împărăția ceriului?” [Mt. 19, 16 și urm.]. Bunul învățătoriu buna învățătură i-au dat: să păzască și să scriască de toate de celea ce pravila și legea oprește; să ție și să facă toate acelea carele legea și pravila a face îndiamnă și poruncește. El au răspuns precum acestea toate să află pândindu-le și ținându-le, dzicând: „Acestea din tinerețea mea li-am păzit”. Atuncea, Domnul, acea deplin i-au arătat trebuință, dzicându-i: „Du-re de vinde toată avuția ta și o dă săracilor”. Atuncea mișelul, fiind cu a ta dragoste deprins și cu a ta înșălăciune cuprins, râu să întrista și cumplit să mâhni și mai vârtos te ascultă pre tine, o, vrednică de hulă lume, decât pre dascălul pre carele, precum iaste bun mai denainte îl mărtttrisișă, și așe' cu frântă voie, trist întorcându-să, porunca cea bună a didascalului celui bun a o face cu greu îi fu. Dară aceasta pentru ce? Au nu căci era cu tine și cu desfătărilor tale deprinșii și spre poftele tale cu totul împinsu? Și așe', mai tare cu avuția au închis și au pierdut, decât au deschis și au afonisii împărăția ceriască, și pană într-aâta de strâmtă și de aspră i s-au făcut, cât mai pre lesne să fiecamilii a intra prin urechile acului decât lui în [împărăția cerului. Pentru aceasia dară mă tem că, nu ca săraca banul voiu da, ce ca bogatul, când îl va cere

cineva, mă voiu **întrisa**. Ce nici cu aceasta nu mă vii înșala, căci mi-ți poftesc bogăția ta.

46. *Lumea temniță, și pentru ce să să iubască?*

Lumea: Aemu tiară, tu nicicum nu mă iubești?

Înțeleptul: Ba iubăsc, precum ti-au iubit și fericitul David, că te precum temniță să fii socotia. Și iarăși ca David, lui Dumnădzău atotputernicul cu smerenie mă rog, dzicând: „Scoate, Doamne, din temniță sufletul mieu, a mă mărturisi numelui tău” fff, 141, 10].

Lumea: Dară că acesta cuvânt mai mult **spre** urare și defăimare decât **spre** dragoste și laudă iaste. **Încă** îm dzici că sint și temniță; dară pentru aceasta întru adevărat **vine**-mî să **râdz de** întunecată orbirea ta. Dară nu mă vedzi tât **sint** de largă și **lată**, luminoasă și frumoasă, cuvioasă și drăgăstoasă, o, sărace? Pentru aceasta întriabă pe cei ce șed în temniță și închisoare, să-ți spuie ce iaste închisoarea **temniții** și slobodznia mea.

47. *Desfrânata voie sufletul spre moarte răpește*

Înțeleptul: Adevărat, după a ta nebună socotială și precum ți să **pare**, ești largă și lată, însă **spre** a facerea răutăți, **iară** nu bunătați; luminoasă și arătoasă a luminași a **arăta** cărările cele strâmbe, vârsătoare de sânge și pierdzătoare de **suflet**. Dară după a mea socotială **bine** pricep și frumos cunosc că pre cât **poți**, pre atâta silești ca **prin** această a ta întunecoasă lumină cu slobodă **voie** și desfrânată pohtă a îmbla să mă faci; și ase, deodată cu a ta lumină, întunerccul nebunii să mă cuprindză, în periri să mă aflu și în bezeisnicie în **veci** de svârșit să mă cumplit chinuiesc.

48. *În lume fericire nu iaste, nice lumanul fericit*

Lumea: Vai, vai, cum a te pricepe nu poci, și pre aceștia ce în mine slobod lâcuiesc cum sint de fericiti și în toate bișugiti, a cunoaște să te învrednicești și lor a te obști să te nevoiest!

49. *Fericit carele cu lumea nu s-au amestecat*

Înțeleptul: Ba minți, falnică și mincinoasă ce ești, căci înțeleptul nu pe acela ce iaste în tine, ce pe cela ci-au ieșit din tine ferecește și încă și mai fericit cela ce încă n-au venit în tine! Și nici cu aceasta a mă dovedi vei putea.

50. *Dreptul nu să va clăti de orice i s-ar întâmpla*

Lumea: O, blăstămatule, ticăitule și nemică cunoscătorii]le! Dară patriarși, prorocii, apostolii, mucenicii și alaiți svinți, au nu cu toții în mine au lăcuit? Au nu cu toții cu mine s-au slujit? Dară de vreme ce aceia cu toții să numâsc fericiti, pre carii cu în mine, ca într-un săcriu, ca pre niște odoară scumpe i-am păzit, căci tu atâtea de mine nevrednice cuvinte îmi grăiești și necuvioasă răspunsuri îm răspunzi?

51. *De lume lepădându-te, titlul fericirii vei agonisi*

Înțeleptul: Ai, ce lătrătoare și de minciuni spuitoare ești! Dară tu, pre aceia ce-s mai sus pomeniți svinți au din tine să fie fost îi socotești? Au cu tine să să fie slujit gândești? Dară ca ei - o, fericiti! - întâi de tine și de dulcele tale lepădându-să, al fericirii titlul și-au agonisit și acei întru pomenire de trei ori fericiti nu numai de tine, ce și sânğuri de sine s-au lepădat, porunca bunului lor învățătoriu păzind, unde dzice: „Cine va să vie după mine să să lepede de sine”. Mt. 16, 24] și pană într-atâta te urâsă că când le dzicea cineva că vor să moară, adecă să iasă din tine, atuncea bucurie nespūsă și nepovestită le venia și pre lângă acea fericită și nu în zădar bucurie ori fie ce feliu de cumplită, otrăvită și nemiloasă moarte în samă nu băga; ce unii intrând în foc, ca cum ari întră în roaă, alții intrând în ger și în ghețuș, ca cum ari întră în căldură și în feredeu; alții cu vine de bou bătuți, ca cum ar fi cu daruri dăruiti, alții de coadele a cai sirepi și nemoliți, cu iute alergătură târați și pre a uliților pietre șpârcuiți, ca cum ar fi în primblări și priveliști îmbla și a altora, a mulți, ale multe fără măsură cumplite și nesufferite pedepse pătimtia. Și pentru

acestea nemică, nicicum să scărândăviia, ce mai vârtos cu dragă inemă și vesăl suflet cătră dânsăie (adecă cătră munci) alerga. Și pentru ce așe? Pentru ca cu un ceas mai înainte din tine să iasă și la țenchiul cel ce din a lor cuconie a agîunge siliia să agiungă. Așijderea săhastrii (o, norociții, că partea cea mai bună ș-au ales), carii pentru a ta de urât urâciune prin strașnici munți, fără de soții, singuratecii numai fugind și prin găurile adâncelor vârtoape într-un loc cu jiganiile veninate și cu fiarale cumplite a petrece ascundându-să. Și pentru ce aceasta? Pentru căci bine socotiră că, mai cumplită, mai vrăjmașe, mai veninoasă gadină decât tine nu va fi și mai vârtos ca urâta și, de tot întregul cu mintea, hulita ta grozăvie să nu prăvască, carea slabilor de fire, trupeștilor ochi, oarece frumsețe a avea să pare; cu carea cei mai mulți, prin amăgeala necunoștinții, rău să amăgescu. Iară ei (o, de tot rostul de trei ori lăudați) mai bine prin găuri a lăcui, de foame a muri, și de sete a să topi au ales decât în tine a lăcui, cu bunurile talc a-și petrece și cu desfătărilor tale a-și sminti neprețaluitele sale osfințite suflete. Pre carii tu, o, clevetitoare, nebuni să fie fost îi cu bârfala numești. La a căroră nebunie, cu toții cu osirdie lui Dumnădzău să ne rugăm, ca și pre noi părtași să ne facă și pre noi nehuni și fără de socotială să ne socotești.

52. *Cu pohtele lumești deprinzându-te, dumnădzăieștile porunci grile îți vor părea*

Lumea: Mult mă micr de ce ruledzi și de cc blojorăști grăind în deșert? Aemu tu vei să dzici precum că aceia cc de mine să liapadă petrec vun bine sau află vreun folos? Oh, dară că iarăși că mă mir și mă minunedz, voi dzice! Și eni ia aminte cc voiu a tc întreba: dară un om carele într-un munte pustiiu lăcuiăște și într-o gaură de balaur sau într-o peșteră de leu, sau de urs, sau de pardos viețuiaște, oare ce feliu de petrecere va să facă? Și ce feliu de cust va să custe? Sau ce chip de traiu ca să trăiască? Pururea în răcnetile leilor, în mormăiturile urșilor, în șuieretele

balaurilor și a șerpilor neprestanno, ca să nu dzic nepărăsit, groaza și frica cumplitelor jigăni - sau să le dzic dihanii - purtând; și cutremurându-l vara ferbintiala și pripâcul fierbându-l și cocându-l, iarna frigul și gerul răcindu-l și înghețindu-l, foamea leșinându-l și hcmnisindu-l, setea aprindzindu-l și topindti-l și de va și ceva de mâncat sau de băut afla, doară rădăcina ierbii și apa din borta copaciului, pre carele nu el le mănâncă sau bea, ce iale pre dânsul topăsc și svârșesc. Deci aceasta ție înțălepciune de să pare a fi, marc nebun ești și în numărul celor fără de minte să te socotești.

53. *Adevărata cătră Dumnădzău dragoste, depofitște aceia i să dăruiaște*

Înțeleptul: Ah, fățarnică și pulbere, ce ești, lume! Dară cădz bine știi tu că dragostea pe toate învînce și biruiaște [/ Cor. 13, 13]. Carea în inema unuia ca aceluia intrând și cuprindzindu-o, adecă cea deplin și adevărată dragoste, toate acelea carele mai sus mi le-ai pomenit cât sânt de rele, cumplite și de strașnice, toate în blânde, bune și în plăcute să întorc. Când flămândește și însătoșadză, prin adevărat își deplina dragoste de toată hrana dulce și de toată băutura bună să îndestulit satură; pripâcul cel fierbinte și ardzând, pālitoriu și gerul cel iute și vrăjmaș înghețatoriu, în vântul cel cc primăvara în razvărsatul zorilor suflă să întoarce și spre a trupului și a cărnii slabului om spre îndemână să prâmenesc; gângăniile, jigăniile, fierile cele vrăjmașe și cumplite, blânde și domolite i să fac, cât și picioarele îi sărută și încă și slujbă îi fac; și pentru ca să într-un cuvânt dzic, toate acelea ce împotrivă și rele sint, următoare, ascultătoare și bune să fac. Căci că acel deplin bine (adecă Dumnădzău) cu dânsul pururea iaste, și el de față fiind, nice una îi lipsește.

54. *Omul, împărat peste toate lucrurile lumii, însă toate în chip de zălog îi sint date*

Lumea: Dară în mîne ce vei căuta și nu vei afla? Sau ce vei pofti și nu vei găsi? Erii prăvește toate țircumstainiile, adecă împreginrslările melc; târgurile cele norodoasă, cetățile cele vârioasa, satele cele dese, viile cele roditoare, țarinile cele de bișug dătătoare, grădinile cele cu flori frumoasă, livedzile cele cu pomăcuri drăgăstoase. Ia aminte saraiurile cele mari a domnilor, a boiarilor; socotește palaturile cele înalte și desfătate a crailor și a împăraților; prăvește ulițile cele late și cu piatră cupțușite a cetăților și a târgurilor; ia sama avuțiilor și a lucrurilor scumpe carile într-acestea se află. Dară pentru alalte în mine, ce sânt nepovestite, cununi de dăruit și pe cela ce fără îndoință îmi slujește de împodobit, precum sint peștii mării, piticii pâreielor, fierile și toată dihaniia pământului, pășirile ceriului și alai ie cu carile dumnădzăiescul cuvânt m-au împlut și a lui mână svintă prin mine, prin frumoasa sa zidire, li-au împrăștiat! Și mai vartos, o, brudatecule, prin a mea pricină și prin mijlocul meu, tu cu dânsăle să te slujești și mâncând, bând, desfătându-ie să te veselești, și binele meu cunoscând, cu tot sufletul să-mi mulțamești. Dară, o, sărace, Solomon au n-au mai înțelept decât tine fost? Și el încă aceasta învață, căci numai aceasta îți va rămânea.

55. *Dulceața lumii, otrava sufletului*

Înțeleptul: O, cursă și laț prin întunerec întins, dară au nu cunosc eu că toate acestea ce mi li-ai pomenit și așeși tu sângură unor pomi te asameni, carii pe lângă lacul unde odănoară au fost Sodomul precum să să afle să povestește? Carii decât alți pomi ai lumii precum mai frumoși, mai umbroși și mai cuvioși să fie să povestește, iară ispitind cineva a cerca, înlontrul lor putregăiți și în poamele lor putregiune, pliavă și amărăciune află. Ce însă tu mai cumplită și mai otrăvită amărăciune porți, căci poamele a pomilor acelora gustul amărăsc. Iară a ta otravă, gustul îndulcind, adecă pohtele trupului plăcând, sufletul

omori și otrăvești. Pentru care lucru tuturor de strigat iaste: „O, lume, ce ești miare amestecată cu fiiare”.

56. *Cu lumea, precum vreodată adevărat prieteșug vei lega, nu gândi*

Lumea: Mult stau și de a ta scurtă și proastă minte mă mir: cum și în ce chip miare amestecată cu fiiare a fi îmi dzici? Dară pre carii vreodănoară ai audzit să dzică: „o, câ di-ar muri!”, numai pentru urâtul lumii? Ha, știu că vei, precum mulți să află și pre mulți ai audzit, să dzici. Dară știu pentru ce. Nu doară că pentru răul meu, ce pentru a lor de crieri puținătate, necunoștință și a puțineluse oarece bântuiale, nerăbdare și nesuferire. Iară cel întreg cu crierii și copt cu mintea, aceasta nice odănoară dzice, nici vreodată pomenește. Oare carele iaste acela ce ș-ar urî mamca - să nu dzic maica - căci, precum ț-am și mai dzis, eu pre toți ca pre niște fii îi țiuu, ca pre niște prunci îi aplec și ca pre nișie cuconi îi grijesc. Și într-acesta chip eu pre dâșii socotindu-i și de tot răul ferindu-i oare în ce chip, în ce feliu și cine ar fi acela ce ari de mine a sa despărți vrea - căci eu tuturor, și în toate bună și blândă sint - și de bine, cine a să dezlupi ari pofti? Și de vreme ce-i iubăsc, iată dară că le sint priiatin — și care ari fi acela ce ari vrea de priiatinul său să să înstreined/ă? Nime! Iată dară că de iubit și de îndrăgit sunt.

57. *Lumea, maica răutăților și gazda tâlharilor iaste*

Înțeleptul: O, cum și în ce feliu precum mă iubești mi te arăți și încă iu singură pre tine — după a ta greșită socotială - precum să fii de iubit te dovedești? Dară adevărat că a tot omul a ști și aceasta a cunoaște să cade, căci prieteșugul tău unor tâlhari să asemănă, carii latinește *filetes latrones* să chiamă, adecă tâlharii carii în chip de priiatini pre călătorie drumățului să arată, și ca cum ar fi oameni buni, cu cuvinte dulci pre călători tumpină și cu dânsul împreună la cale tovarăși să fac; însă cercându-și vremea, ca îndămână cădzindu-le, pre săracul cel fără știre călătoriu și cel pentru dâșii fără de nice o pază

mărgătoriu să-l ucigă și să-! prăpădiască; și așa vremea și locul aflând, fără de milă vărsare de sânge făcând, pre săracul, ca pre un mielușel fără de vină, morții și peririi îl dau. Însă acei tâlhari iot mai buni decât tine și tu mai rea decât dâșii, căci ci trupul iară tu sufletulucidzi.

58. Lumea decât tâlharii mai rea, căci tâlharii trupul, iară lumea sufletulucide

Lumea: O, vai de mine și de mine, cum tâlharilor, ucigașilor și oamenilor răi mă asameni! Dară cum și în ce chip și cu nebunilor și celor lipsiți de minte nu te voiu potrive? Dară iani socotește: oare eu ca acei tâlhari făc? Căci tâlharii silesc ca pre om de toate de câte are să-1 lipsască și să-1 pusiiască. Dară eu nu așa, ce pre cei ce în mine lăcuiesc cu de toate îi îmbrășugesc, îi înmulțesc și nici una a le lipsi silesc.

59. Poftele lumești ca sirinile pre om adormindu-U il miacă

Înțeleptul: Adevărat, acest suptire și de mulți oameni necunoscut meștersug, de la sirinc (acestora moldovenii, „fete de mare" le dzic) l-ai luat; carile, cu ale sale frumoase cuvioasă și mângâioase viersuri, pre săracii de corăbiiari nebunindu-i îi adormu, și așa - precum spune fabula - ealc în corabie sărind, îi îmbrățășaclză și în fundul luciului mării afundându-i îi coboară și fără veste îi îniacă. Ce tu, decât sirinile tot mai de rău făcătoare, căci eale trupul, iară tu sufletul îneci. Însă înțeleptul călătoriu ce face? își vârtos urechile sale astupă, ca nu cumva glasul sirinelor audzind să să ațipască, și așa prin a lor cântece, ca când n-ari audzi cântece, trece; și dintru acea de viața primejduitoare meștersuguirc cu amăgeală scăpând, fără poticală hălăduiaște. Ca aceluia dară înțelept si bine socotitorii! călătoriu și mie a face și, ca dânsul, a mă păzi foarte mi să cuviind cade, ca în tine lăcuind, ca cum n-ași fi în tine să mă socotesc, și cu aceasta de ale tale în divuri, în chipuri de amăgeic, să mă scutesc.

60. Toate îndemânările fiilor veacului acestuia, deșerte și vrâdnice de răs

Lumea: De vreme ce cu aceasta socotială te slujești, cu hună samă bine să știi că prostaieci ești, căci eu nemărui vreun rău a face silesc, nice spre primejdiia sau spre perirea cuiva mă nevoiesc, ce mai vârios tuturor în toate, tot binele, îndămâna și toată lesnirea învoiesc și nevoiesc, precum toți înțelepții miei aceasta mărturisăsc. Nemărui fățarnicesc, pe nime amăgesc, pe nime urăsc, pe nime din nime izgonesc, ce tuturor bine le poftesc și pre toți, cum pre cei mari, așa' pre cei mici, în ce chip de tineri, într-acel chip pe bătrâni, ca pre niște fii, cu mare dragoste cuprindzindu-i, îi îmbrățăședz. Însă nu ca sirinele precum (pre pizmă) dzici tu, nici măgulindu-i ca să-i înec, precum (pre strâmb) rău grăiești tu, ce; precum un bun chivernisitoriu părinte, precum pentru cel dintâi născut fiii a-1 crește silește, așa pentru cel mai pre urmă născut să nevoiaște, ca și pre acela mare crescut a-1 vedea pohtește. Așa dară, și eu pentru roți fiii miei nevoiță puiu, ca orice ari cere și orice ari pofti, nemărui întru nemică, nemică ceva să-1 lipsască. Ce de mă pintru aceasta dară tu înșelătoare și de rău voitoare socotești, precum puțin ești la crieri tot omul să știe.

61. Vai aceluia carele ceva decât Dumnăzău mai bun a afla cearcă

Înțeleptul: Adevărat iaste acesta al tău mințitoriu cuvânt, căci și fiilor veacului acestuia (pre carii tu „fii" îi numești și ei pre rine „maică" te au și de bine făcătoare precum să le fii, înșelându-să, te socotesc), nemică a le lipsi si cu toate îmbogățiri și îndestuliți a fi li să pare. Ce, precum eu socotesc - și nu numai eu, ce tot întregul la minte așa va cunoaște - că nu' de tot binele și de toată avuția să fie bișugiți, ce mai vârtos de toată sărăciia și de tot răul să fie cuprinși. Si cu adevărat și foarte fără de greș, tot omul să știe că acelora ce tu fii tăi îi numești și precum toate bunurile și toate avuțiile le dăruiești, că nu bogăți,

ce mai vârtos săraci, nu în bunătați mari și de toate sâtuți ce mai vârtos mescri și flămânzi, precum au cântat David [Ps. 39, 23]. Iară dacă socotială cea întreagă și chivernisala cea bună a ști și a pricepe vii pohtî, aceasta iaste: că toc cela ce va fugi de tine și să va feri de tot binele tău și cu toată inema și cu întreg suflet pre Domnul va cerca nu să va lipsi de tot binele [Ps. 33, 10]. O, ascultă-mă, lume, că cu cât voi fi în Domnul de sărac, decar tine și decât toată avuția ta sint mai bogat, și de Domnul fiindu-mă cât voi fi de slab, decât tine și decât toată puterea ta sint mai vârtos, precum învață fericitul Pavel [2 Cor. 12, 9].

62. Omul în voia lui lăsat, carele mai sus să va sui, mai cu grea cădzătură va cădea

Lumea: O, nepriceputule și în toate ticăitule! la-ți în minte și-ți pune în socotială târiia și vârtutea, mărirea și puterea iubiților miei fii, carii cu mine slujindu-să, cu de aceste neprețâluite cununi i-am încununat și, cu înfrunșetate coronne i-am încoronat: pre carii tu, cu a ta rea și proastă socotială, săraci și meseri îi socotești, slabi și neputincioși a fi îi numești. Au nu unii Africa, Asia și Evropa și, mai bine să dzic, toată a pământului râtundzală și acestor pomenite părți avuții au agonisit? Au nu unii falca Icului au despicat? Au nu alții marca cu lanțuje de fier au legat? Au nu alții munții șesuri au făcut? Au tiu unii apele din gârlele lor au abătut, carile prea adâncă adâncime având, la trecerea lor nice genunchiul omului să nu să ude li-au făcut si clin mari mici, din adânci neadânci li-au premenit? Au nu unii minunate și nepovestite cetăți au făcut și cu de zidiu înălțime și grosime prea groasă și prea înaltă li-au încungiurac și li-au întemeiat? Au nu alții cetăți mari, tari, puternice ca acestea în clipala ochiului li-au fărâmat și zimții cei înalți cu târna temelii i-au amestecat? Și ce să mai laud și să le spuiu minimele lor cătră un nepriceput ca tine? Căci de as și tăcea eu. macara eale singure ale lor preste minuni minunate fapte să arată, și prin ochiul și urechea a tot omul

să poartă, precum și alte ale lor (a fiilor miei adecă) în mulțime nenumărate și nemăsurate puteri și bogății, carele, de nu le poți cu ochiul privi, du-te la cei vechi și la cei noi istorici, că de roate și toate deplin îți vor arăta câte minunate și slăvite au făcut și au desfăcut.

63. Vârsta și norocirea lumii, ca roata când să învârtește

înțeleptul: In marc mărirea a mirării mirându-mă și uirându-mă stau. Cu ce cântece, cu ce laude, cu ce slavă voi cânta, voi lauda și voi slăvi pre acel suptire la minte, iscusit la socotială și întreg la chitală zugrav, carele de cât toți întâi aiave forma și chipul avuției fiilor tăi au șeruit și adevărat o au zugrăvit. O, frumoasă, întreagă și decât simceaoa briciului mai ascuțită și mai iute minte, că roatei prin osie învârtoare o au asămănat. Și adevărat dară și, dzău, foarte lără minciună, adevărat. Că precum partea roatii cea dedesupt să suie în sus și agiungând în mijlocul cumpănirii (unde, de nu mult, măcar câtăvași puțintică vreme a sta s-ari cădea), nice mințită macara nice cât ari clipi ochiul nu să zăbăvește, ce din cumpăna mijlocirii, spre în al giosului parte cu mare răpegiune să povârnește și așe partea carea mai dineoarea o vedeai suindu-să în sus, aemu și mai într-aceleas o vedzi coborându-să în gios și partea care era în mijlocul cumpănirii ceii deasupra, iaste în mijlocul cumpănirii ceii dedesupt. Și precum ochiul roatii samă când să suie, când să pogoară și când face o învârtejire a lua mai nu poate, așe viața și vârsta vieții fiilor tăi, când să naște și cât trăiaște, ce face și când moare, minte a pricepe mai nu poate. Și precum partea roții carea de la pământ s-au, în sus suindu-să, sculat, iarăși în gios pogorându-să, de unde s-au sculat să supune, așe și fiii tăi, de în pământ ieșind, iarăși prin mai nepricepută vreme, iarăși în țărna lor să întorc. Și pentru puținteluse a puțintică vreme deșartă și fără folos dezmiardare grozavă, în scurtă vreme mor și să trec. Și mai vârtos adevărat de plâns și de tânguit iaste că, după viață fără de folos, murind

cu trupul, mor și cu sufletul și al gheenii nestinsului foc moștenitori și lăcuitori să fac. Iar eu, o, lume, celui de toate darurile desăvârșit dătoriu domn fi iu fiind, „înnoisă-vor, ca a hulturului tinerelele mele" [Ps. 102, 5].

64. Nu într-acesta veac, ce în cel viitor viața a fi să lungi silește

Lumea: O, sărace oame, cum maică minciunelor și izvor de cuvinte deșerte te făcuși! Cum lucru ca acesta a fi să poate? Că eu sânt de 7207 de ani, de când sint de stăpânul mieu făcută și până aemu câți oameni și câți fii a oamenilor au venit în mine, nice a unuia tinerelele să să înnoiască am vădzut, nice bătrâni sau la vârsta bătrânelelor viind, iarăși tânăr să să facă și la vârsta tinerelelor să să întoarcă, am autlizit ce doară numai pe tine de-mi va fi a te vedea. Însă, pre cât socotesc, nici tu vei fi mai di-a firea sau mai harnic decât alalți oameni, carii de atâtea mii de ani, atâtea nenumărate mii de oameni s-au trecut și câți aemu încă vii să află. Și să dzici că poate să fii și tu mai de-a firea și mai harnic decât câțiva, dară într-atâta somă de oameni, oare cum vreunul să să mai ca tine afle și să i să înnoiască tinerețele și din slab tare, din bătrân tânăr să să facă? Ce numai precum mai sus ț-am dzis, că tu maica minciunelor și izvor basnelor te făcuși. Căci bine socotesc și adevărat știu că și tu măcar cu ceva mai mult decât alți oameni nu vei fi.

65. Viața vicinică svârșit n-are; nice din bătrân tânăr, ce din păcătos drept- a te face, nevoiaște

Înțeleptul: Nu așe, fățarnico, nu ase, ce precum pravul înaintea vântului [Ps. 1, 4], așe minciunoase minciunele cuvintelor tale înaintea fcu]vântului ce-am dzis, adecă înaintea adevărului. Și adevărat cuvintelor mele; că nu de la mine, nici din singură mintea mea am dzis că mi să vor înnoi ca a vulturului tinerelele, ce mai vârtos pârâș ție și martur mie pre dumnezeiescul părinte David, *Psalmul* 102, 5. Și ia dară în minte și pune în urechi cuvintele mele, că căce am dzis că: „să vor înnoi tinerelele mele", nu numai a mele (macara că păcătos

sânt, numai aceia ned[^]jde trag) ce a tuturor aleșilor lui Dumnădzău- Nici am dzis că: „s-au înnoit" sau; „să înnoiesc", ce am dzis că: „să vor înnoi" și aceasta crede și cu bună samă așe va fi; nice tinerețele prin de-a doa oară întoarcerea dzilelor, ce prin bune și sufletului folositoare fapte să vor înnoi; iară nu în veacul sau împărăția ta, ce în veacul și împărăția ceriului, unde sufletul omului, prin bunătați întincrindu-să, nice odănoară va mai îmbătrâni. Încă dc-ți vei aduce aminte de a Domnului cuvânt unde dzice: „Cinstește pre taiă-tău și pre maică-ta, de vei vrea să fii viu mult pre pământ!" [Ex. 2, 12]. Iată dară că bunele fapte nu numai în cela veac ce-i fără sfârșit, ce și într-acest cu sfârșit, vviața lungește și tinerețele înnoiaște. Însă mai vârtos noao nu tu, ce ceriul moșie ne iaste.

66. Nu ceia ce trupul vede, ce ceia ce sufletul privește, acelora nedejdiuiaște

Lumea: Dară cum fți voiu dzice sau cum te voiu socoti să fii cu minte în triagă, sau cum cu cei înțelepți te voiu număra, de vreme ce lucrurile spuse și nevădzute crcdzi și pre cele viitoare și fiitoare te sprijenești și pre cele carile cc sint cum sint și când vor fi necunoscându-le Ie mărturisești și prin întunerecul necunoștinții și neștiinții te nedejdiuiești? Căci cu câte ț-am grăit, câte ț-am spus și li-am și arătat; și cum alor melc cuvinte nu te încredințezi, ce celor futoare, nevădzute, neaudzite și nepricteute te bizuiești? Că de ai fi proroc, aș dzice: „Acesta iaste proroc și cunoaște cele viitoare!" Dară dc vreme ce proroc nu ești, iată dară că ești un om ca și alalți oameni, și de vreme ce ești ca și alalți oameni, iată dară că cele fuioare nu pricepi. Încă îmi spui că la sfârșitul veacului acestuia va fi așe și așe și tu nu numai cele de la sfârșitul veacului, ce nice mâine, nice mai apoi ce va fi și ce să va lucra nu poți a ști. Iată dară că tu, cu aceasta minte purtându-te și cu aceasta socotială slujindu-te, mintea ta iaste în vânt și socotială în nouri, de vreme ce toată nedejdea și toată credința ta în cele viitoare și-n

cele fiitoare pui. Aemu dara, lăsând pizma, vino la mine. Caută de vedzi, ia aminte și pricepe că toate ale mele sint adevărate; că nu numai căci eu îți spui, ce și de alții înțelepți așa' sânt mărturisite, căci toate câte Ț-am spus, iată că și denaintea ochilor ți li-am pus; și nu fii pizmătariu și necredincios, ce următoriu și credincios.

67. *Nădejdea credinciosului în zădar nu iaste*

Înțeleptul: Hai, prin ceață cu lațe și mare prilestiață ce ești! Cum largă și lată, însă cu ghiață căpușită cale îmi arăți! Și cu ce ascuțit (însă de omul cunoscătoriu priceput) meșterșug, precum tu să fii credincioasă și eu să te credz mă înveți? Dară cu acestea ale talc minciunoase înșelături inema nu-m vei smomi, nici cu gândul mă voiu îndoi și nu numai să le credz, ce nici a Ic audzi poftesc. Căce eu pre tine sâ te dovedesc nu-mi trebuie, căci tu singură pre tine precum basne grăiești te dovedești; mai vârtos că prea cu adevărat știu și prea cu bună samă pricep, căci toate lucrurile tale, comediilor (carile oare ce a fi să par, iară preste pușintel ceas ca cum n-ar fi fost să fac) sâ asemănă. Ce așași hireși și tu și lucrurile laie comedii sânt și așa tu mai vârtos ești comedie stricătoare sufletului; căci comediile cele ce oamenii le fac nu strică cuiva ceva, fără cât zăbăvesc fără dobândă; iară tu și trupul aduci la rangă și sufletul duci în muncă; și mai vârtos nici aicea folosești, nici aiurea, fără cât numai cu sulișile (dezmierdările adecă) ochiul îndulcești și pre nevădzute incmile rănești; și nu numai inema trupului, ce și a sufletului, a căruia rană vindecare n-are. Pentru aceasta dară eu, răbdând voiu răbda, adecă nedejdiuind voiu nedejdiu în Domnul, și nu mult, nice cu zăbavă, și nedejdea mea să va izbândi. Căci decât toate mai vârtos credința mea nedejde iaste; și așa, prin adevărata nedejde, nedejdca în deșert nu-mi va fi. Și pentru aceasta mai frumos mă voi încorona, căci cu toată inema și cu tot sufletul fără îndoință audzind am credzut și întru adevăr, după făgăduință, am nedejdiuit.

68. *Spurcatele pohte înmulțindu-să, până mai pre urmă în prăpăstea oceanii te liapăda*

Lumea: O, amăgitule și puțin priceputule! Au te mie vei să-mi spui? Au tu pre mine vej să mă înveți? Au vei să dzici că ești la ani mai vechiu decât mine? Căci tu eclea ce-m spui că li-ai aud/jr eu li-am vădzut și, și de aemu înainte, cât voi vedea cu nici strănepoții tăi nu le vor audzi. Nici te face tu denaintea mea mai mult știutoriu. Au n-am vădzut eu pre mulți cu a ta minte purtându-să și cu socotială ta slujindu-să și în lucrurile fiitoare nedejdiuindu-să? Și așa", numai cu nedejdea rămâind, și de ale mele bunuri s-au scăpat, și nici odânăoară aceia ce-au gândit au agi uns, nice ce-au cercat au aflat, nice vremea loc de căință i-au mai dat. Ce așa și aceia ca tine ncascultând fiind și folositoarele mele cuvinte neînțălegând, de toate s-au scăpat și s-au depărtat. Și caută aemu dară de mă ascultă și ce-ți voi spune mă crede; căci voiu a unui decât tine mai înțălept om cuvânt să-ți grăiesc și mi să pare — și adevărat iaste — că cu aceasta să te dovedesc. Că „cine au vădzut duhul omului suindu-să în sus sau a dobitocului coborându-să în gios? Toți dintr-un loc au ieșit, într-un loc vor merge". [Ecl. 3,20-21]. Nice izbândirea nedejdii tale au vădzut ochiul sau au audzit urechea, ce numai întru adevăr să știi că în zădar ostenință și în deșert nădejde tragi. Că măcar pe aceasta socotește; de vreme ce cineva în mine fiind și cu ale mele bunuri slujindu-să și bine n-au vădzut ieșind din mine (adecă după moarte), ce bine va sâ mai gasască sau ce fericire va să-l mai tâlniască? Dară știu că după a ta îndărăpnică pizmă, precum au aflat sau va afla, vei să dzici. Dară spune-mi, de unde până într-atâta ți-au încredințat? Sau cine dintr-acei ce din mine au ieșit (adecă din cei morți) s-au întors (adecă au învis) și precum alt bine mai bun decât binele meu au aflat, să vie să-ți spuie? Iată că eu nu doao ce o mărturie îți poftesc. Ce precum nu vei afla, foarte

adevărată sine; și tu, iarăși, precum nedejdea ta în zadar să fie, adevărat să fii.

69. Dreptul în veci nu va muri

Înțeleptul Adevărat că decât mine la ani mai veche ești; și la aceasta împotriva nu mă pui. Și pentru aceasta dară așe de multe și felin de feluri de lațuri a întinde ti-ai învățat și cu acelea pre mulți ca mine, de om slabă purtătoriu de fire, i-ai în lațurile talc vânat. Și încă adevărat ai grăit că izbândirca nădejdi a bunilor credincioși ochiul n-au vădzut, nice urechea au audzit, și aș[^] iasec; că pentru a lor răbdare, cărcă tu în toate dzilele și în toate ceasurile în tot chipul cumplit îi fără milă chinuiești, dârui-lc-va stăpânul a toată facerea bunurile carele n-au vădzut și desfătările carele n-au audzit [7 Cor. 2,9] și pentru că nu s-au amestecat cu tine și au ale tale cumplite munci chinuitoare suferit, lc va da acestea. Iară după doao, adevărat ai una minciună grăit, precum mai la toate așe ci-ai obiciuit. Și cu fericitul Pavel frumos te voi dovedi unde dzice: „A să îmbisugi în lucrul Domnului pururea, știind că ostenința lor să nu fie în deșert în Domnul" [1 Cor. 15, 58] și aiurea dzice: „Căci viața fiitoare au giuruit Domnul curaților); Dumnădzău a minți nu știe" [Evr. 6, 18]. Au și împotriva acestor decât zidiurile mai tari și decât temeliia de marmure mai întemeiate cuvinte ai ceva a răspunde? Au nu mi să cade mie aemu tare și fără îndoință să mă nădăjduiesc, de vreme ce Pavel iaste carile mărturisește adevărata a Domnului făgadă, carile, ca și Domnu-său, a minți nu știe? Ah, povață oarbă ce ești, lume! Ah, plină ce ești de meșterșuguri și cursă întinsă ce ești, lume! Ah, spuiioare de basne și mărturisitoare de minciuni ce ești, lume! Cum silești și a mă face te cu lingușituri nevoieșri, ca cuvintele tale să fie adevărate și a Domnului și ale credincioase slugile Domnului să fie minciuni, să dzic. Pentru care lucru moarte voiu priimi, și aceasta, nu numai a iace, ce nice a dzice nu o voi gândi, ce iarăși cu glas marc voi dzice: „Răbdând, voiu

răbda Domnului și nedejdiiind, mă voi nedejdiui adevăratului cuvânt al slugii Domnului". [Ps. 39, 1]; și dintru aceasta nepotienindu-mă, după a mea nedejde mi s-a izbândi. Iară pre tine părere deșartă și vis de nălucire tc voi socoti, și celor ce-ți ție urmadză, povață oarbă tc voi numi.

70. Cu întriagă credință cel cerești cerșind, împreună și cele pămintești ți să vor da

Lumea: De vreine dară ce până într-atâta tărie nedejde ai și pre multe viitoare și fiitoare te întemeiedzi, și nu celecevdzi, ce cele ce audzi credzi, căci dară cu ale melc lucruri în toate ale tale lucruri și chivernisele te slujești? Întâi dară, căci în mine lăcuiești? Căci hrana și bucatele mele mănânci? Căci pâinea și bivșugul țarinilor mele strângi? Căci roadele poamelor mele culegi? Căci cu hainele melc tc investi și încingându-te te învălești? Căci vaca mea mulgi? Căci miarca albinilor mele strângi? Căci cu boul micu pământul meu ari? Căci cu sămințile mele samini? Căci cu corabiia mea pre mare și cu calul meu pre uscat îmblî? Și cc să-ți spui mai îndelung, ce pre scurt: căci - precum ț-am mai dzis - cu toate ale mele te slujești? Și de vreme ce precum cu să nu fiu bună, nice făcătoare de bine îmi dzici, căci ale melc bune pârându-să în iot chipul cu dânsăle te chivernisești? Cc acestea toate oricâte le faci, eu știu pentru ce le faci: pentru ca să nu-ți ceva mâine lipsască și mai mult în casa ta toate să să înmulțască. Și să-ți spui, săracule de minte, alta, cărcă știu că nu o vei putea tăgădui: Au nu te *Svinta Scriptură* învață: „Nu te griji ce vei mânca sau ce vei bea mâine?" [Mt. 6, 25]. Au putea-vii aceasta tăgăduit, sau putea-vii că aceasta nu iaste așe să dzici? Ba. Căci dară nu cu nedejde trăiești? Căci îmblî și nu ședzi? Căci muncești și te grijești? Că (după cuvântul *Scripturii*) de vei și ședea și să nu tc grijești, mâine toate acestea ție trebnkc nclipsindu-ți, vor fi gata. Aemu dară, aceasta trebuie să cunoști și cunoscând mie să-mi mulțamești; căci eu sânt tuturor în toate de tot binele

făcătoare și dătătoare, și precum pre alții, așe și pre tine (macara că îndârâpnic ești), bunurilor și visterelor melc părtaș te fac și din cât ai, mai multe îți adaog. Și pentru aceasta cunoscând trebuie, iarăși dzic, să-mi mulțamești.

71. Nu rob, ce stăpân lumii Dumnădzău ti-au lăsat; pentru aceasta tu pe dânsa, iară nu ea pe tine să stăpâniască

Înțeleptul: Cuvântul carele-mi arăți adevărat al *Svintei Scripturi* iaste; și așe iaste și așe eu îl credzu. Însă îți adu aminte că după cc desăvârșit ti-au Dumnădzău a toate puternicul plăzduit și toate în tine lăcuitoare ce să află, adecă pământul și celea cc el le naște, marea și toate plinirile ci au făcut, mai pre urmă de toate pre mine din lut și țărână m-au zidit. Și ție au dzis și ti-au făcut, iară pre mine sângur cu ale lui puternice mâni m-au frământat, și după aceasta, suflându-m cu duhul său, m-au însuflețat, dzicând: „Adani zidirea mâniilor mele!” Și după asămănarea lui și preste toate câte fiitoare în lumea - în tine adecă - stăpân și domn m-ău înălțat, toate pre mână și pre samă mi-au lăsat; oile, boii, încă și peștii mării și alalte și „cu oarece puțintel mai gios decât îngerii m-au încununat” [Ps. 8, 6] și cu un cuvânt să-ți dzic, pre mine stăpân - pre rine slugă, pre mine poruncitoriu - pre tine ascultătoriu a fi au poruncit, și în voie lăsându-mă, precum mi-a fi voia, așe să mă cu tine slujăsc. Iată dară că nu eu ție, cc tu mie ești suppusă, nice eu pre tine, cc tu pre mine a asculta trebuie. Și pentru căci de la atoatedătătorin l dumnădzău pană într-atâta pozvolenie mi s-au dat, pentru aceia cu lucrurile tale, precum îmi va plăcea așe mă voi sluji, însă spre cele bune. Nici să gândești că de mă voi lăsa în nedejde a celuia ce mi-au dat nedejde, Dumnădzău, îmi va lipsi ceva. Ba. Adevărat toate deplin voi avea și una macara nu-m va lipsi, că „ceia ce cearcă pre Dumnădzău nu vor fi lipsiți dc tot binele” [Ps. 33, 10]; ce iarăși a lui poruncă svintă ascultând, voi munci și în sudori voi agonisi hrana mea. Însă iarăși nu numai pentru mine voi sili, ce și altora voi nevoi

a le folosi; și mai virtos ca și pe alții darului mieu, de la stăpânul mieu dat, părtași să-i fac, și neguțitorind ralanții miei, mai multă dobândă să fac. Însă, dobândă făcând, nu în deșerte și a fără folos mult trupului și sufletului stricătoare desfătări și dezmierdări să mă desfrânez; ce lucrând pământul mieu, voi mânca și eu și pe fratele mieu voi hrăni. Că mai vârtos ce otn m-ași numi, sau cum driaptă slugă Domnului mieu m-ași socoti, când în spurcate și fără zăbală desfrânate alincaturile tale darul și câștigul mieu ași cheltui? Să nu dea Dumnădzău! Că aceasta nu numai dobitoacele sâmluitoare (adecă oamenii), ce nici dobitoacele simțitoare vedem că nu fac (căce și iale una cătră alaltă o dragoste arată). Ce iară dară eu cum voi rele și stricătoare cuvintele tale asculta și mai rău decât dobitoacele să mă fac și firea cea omeniască să o schimb pre firea dobitociască? Și încă decât dobitoacele mai rău, de voi asculta și voi face după cuvântul tău!

72. Dumnădzău grijea păcătoșilor având, cu cât mai vârtos a dreptilor va avea!

Lumea: Aemu vădz că tu multe cuvinte, însă fără socotială cuvinte, a răspunde vei afla. Dară însă voi să te întreb, de vreme cc dzici că *Svhita Scriptură* citești; au nu dzice într-un loc: „la aminte paserile ceriului, câ nice ară, nice samână și hrana nu le lipsește”? [Mt. 6, 26]. Aemu dară, căci tu de *Svinta Scriptură* neascultătoriu te Iaci și căci poronca Domnului nesocotindu-o o calci și în tot chipul te silești și te nevoiești — ari, sameni, vâncdzi, lucredzi și alalte - și căci nu te lași pre nedejde? Și atunce să vedzi cum vei trăi; atuncia vei cunoaște cât sânt eu de bună și cât sint de bune bunurile bunătăților mele.

73. Nu celor lenesi, ce celor ostenitori Dumnădzău darurile sale dă

Înțeleptul: Au cu aceasta a ta amâgelnică socotială să mă amăgești și precum că ceva rău fac vei să-mi arăți căci ar, samăn și cu muncă driaptă hrană îmi agonisâsc? Dară aceasta nu

socotești {au adevărat ca, deși socotești, te faci a nu socoti) că Dumnădzău, în veci fără svârșit laudatul, cât de înțeliaptă, frumoasă și de mintea omeniască nepricepută au orânduit tocmală? Că precum ț-am și mai dzis că, pre mine acestora tuturor stăpân si mai mare lăsându-mă, precum la un împărat oricâte slugi ari avea toate a lui pită a mânca așteaptă, și precum eu, de la împăratul meu (Dumnădzău) în dar și fără alt preț iau, așe lor în dar și fără plată să le dau; mai vârtos că pricina mea, adecă a omului, alalte toate s-au făcut pentru slujba și pentru lcsnirea lui. Pentr-aceia și slugile mele din rămășițele fărâmușilor mele să să hrăniască. Deci să știi că unde dzice *Scriptura* pentru pasiri că nu samână, nice ară și părintele cel ceresc le grijeste, va să dzică pentru cei săraci carii a ara putere n-au, nice a sămâna pot, carii prin pricina celor ce samână și ară să hrănesc. Și-ți adă aminte unde mai dzice *Scriptura* prin rostul credincioasei hananencii „căci și câinii să hrănesc clin fărâmușurile ce cad de pe masa stăpânului” [*Mc. 7, 28*]; așe dară, eu arând și sămânând, și paserile ceriului din rămășița țarinii și câinii din fărâmușurile panii mele să hrănesc. Nice paserile în cuibul lor, nice câinii în stratul lor ședzând, le vine hrană la gură, ce paserile cu zburarea și câinii cu îmblarea și cu adulmăcarea hrana își agonisesc; și ei pe hrană, iară nu hrana pe dânsule cearcă. Aemu dară, acelea purtătoare de duh nesimțitoriu fiind, spre a lor hrană să nevoiesc; dară eu, purtătorii! de duh simțitoriu fiind, de voiu cerca hrana mea, lin Dumnădzău ce greșesc? Ma i vârtos că el singur, dintr-a lui preabogată milă, pământului au poruncit să criască sămințe, să dea roadă spre a mea hrană. Și pentr-aceasta totdeauna mă voi nevoi, că nu celor leneși și trândavi, ce celor nevoitori și ostenitori au dăruit Dumnădzău bunurile sale, precum au dzis: „Bate și ti să va deschide, cere și ți să va da” [*Mt. 7, 7*].

74. Câte fortune în lume sunt, toate omului a le trage îi iaste

Lumea: Aemu dară, după a ta proastă minte și rătăcită socotială, cunosc că vei să dzici precum câte răutăți, câte greutăți; câte răscoale, câte nevoi, câte bezeisnicii și câte blăstâmăți, toate în mine sunt și, după cum biriguiesti, eu să fiu mat rea decât tot răul și mai amară decât tot amarul: nice bine sau bunătate, nice odihnă sau aședzare, nice îndemână sau lesnirc în mine să află; ce numai în toate, tot rea și tot răului potrivindu-mă, mă asameni. O, sărace și de trei ort mișclule! O, streinule de minte și lipsitul de crieri! O, cum una grăiești și mărturisești, și alta cei și poștești! Dară de vreme ce (cum dzici tu cu acea inema strâmbă și cu acele buzde minciunoase) sint așe de rea, așe de cumplită, așe de amăgitoare și așe tic aspră, căce în mine lăcuiești? Și adevărat știu că și ca viața într-această lume Dumnădzău să-ți lungească te rogi. Și încă cu bună samă mai știu că de te-ai și adevărat că ești să mergi în raiu și de ti-ari lăsa în voia ta și să te întrebe: „Voia ți-i să mort și să mergi în raiu, au să te într-această lume a trăi las?” - pare-m - și ce dzic că-mi pare? - că adevărat de raiu te-ai lăsa și de mine te-ai apuca și spre raiu cu ochi răi, iară spre mine cu ochi buni ai căuta; și mai pre scurt: mai bine pre mine decât raiul ai alege.

75. Cunoscătorii om lumea aceasta muncă și iad îi iaste

Înțeleptul: Prea cu adevărat și cu bună samă că câte tituri de răutăți ai pomenit căci dzic cu că le ai, așe' iaste; și într-acesta chip toată zidirea și toată firea omeniască să le știe. Căci, fără altă de socotință îndoială, ase ești; și adevărat și în tine și între răutățile tale mai mult a trăi lui Dumnădzău mă rog. Însă nu ca doară pentru că vreo dragoste sau vreun libov spre tine sau spre dezbrăcate podoabele tale am, ce ca mai mult între chinurile răutăților tale trăind, prin răutăți bun să mă fac. Si încă cu adevărat în știre să-ți fie că cu pre tine într-acesta chip te socotesc și cu aceasta te potrivasc, lume: tu adecă ești foc, trupul micu oală și sufletul aur. Și precum zlătaritul cu cât mai mult în oală fiarbe aurul, cu atâta mai lămurii iasă, așe dară eu,

pentru aceasta în roate și de toate slăvitului Dum năd/ău mă rog, ca rmai mult în tine a vieții vreme *să-mi* dăruiască; și ase" pre cât prin mai multă vreme mai mult pedepsindu-mă și de cumplit focul tău groznic ardzându-mă, cu atâta mai de frumoasă cunună, podoabă, sâ mă spodobăsc. Precum și a lui Hristos alesul vas, Pavel, grăiaște că „ca prin foc" [1 Cor., 3, 15] la care cuvânt, cu greșită socotială dzic papistașii, precum în ce"ia lume să fie un foc eurățitorhi căruia cu limba lor *purgatorium* îl numâsc. Ce la aceasta și împotriva acestuia cuvânt, precum ție, așe papistașilor, răspund că nu d/ice acolo fericitul Pavel precum iaste deosăbit al treile loc, adecă raiul, iadul și *purgatorium* (căci nice Beserica noastră aceasta priimeșie); ce numai doao locuri: raiul, iadul; iară de *purgatorium* nice Beserica Răsăritului, nici altă *Svintă Scriptură* pomenește, ce numai „ca prin foc", adecă pe tine te numește foc, și dreptii în tine îm blând, ca prin foc îmbla și ca prin foc, din tine, ca aurul ies curați și lămurii. Așe dară, tu mie aemu foc curătoriu îm ești și cu cât în tine mai mult (precum am mai dzis mai sus) voiu trăi (însă nu după a ta portă, ce după a lui Dum nădzău poruncă), cu atâta mai fericit și de mai marc dar vrednic voiu ieși. Așe dară, să știi că tu, într-acest veac, trupurilor omenești foc curătoriu ești (iară nu altul în ceia lume cum brudesc papistașii), ce pre cei cu minte îutriagă, temătorii de Dum nădzău, de să feresc de tine și de desfătările tale, mai luminoși, mai curați, mai lăudați și mai fericiți cătră veacul cel fără de sfârșit îi scoți. Și tu fiind rea, lor bună și de folos te faci; fără pre cei slabi la minte și ticăloși cu firea, carii poruncile și legăturile Domnului și Dum nădzăului lor uitând, spre a talc dezmierdăciuni și desfătări să dau și cu toate feliurile tale de slobodzenii să îngurluiesc, pre aceia săraci și goli de tot binele izgonindu-i, nu cu atâta îi lași, ce - prin pricina ta - și gheennii moștenitori îi faci. Și precum cei drepti, fericiți și plini de toi darul desăvârșit și împodobiți a ccriurilor împărăție, așe

cei nedrepti și păcătoși, deșerti de tot binele, plini de tot răul și amarul, a iadului și :\ gheennii. Satanii și slugilor ai gătit foc; și multă, fără sfârșit, în veci cumplită și nesuferită muncă vor să moșteniască, a căroră răscumpărare și vreodată iertare nu iaste.

76. *împotriva lumii, adecă a Diinvolului, vitejește de vei sta, birui-I-vei*

Lumea: Mă rog dară aemu, dulcele și iubim mieu priiatin, pentru numele lui D1uunad7.au, de vreme ce și eu am început a cunoaște că cuvintele tale cum nu sânt rele și eu oricât împotriva ta m-aș pune — macara că și eu am a-ți răspunde — să te dovedesc nu voiu putea, nice cu fine într-un giug a trage voiu birui; numai iarăși te pre numele viului Dum năd/ău giur să-mi spui pe drept; că nice cu ce sunt și cum sunt a mă ști nu pot, și cu tine de când mă gâlcevăsc și despuiții fac, mintea ca și cum mi-ar fi intrat în Lavirinthul Cricului, și nice într-o parte vo calc sau deschidere (macara că mult am silit) a afla sint harnica. Ce de vreme ce Dum nădzău atoatcziditoriu nu piatră sau lemn sau altăceva din dobitoace nesimțitoare, ce om cu minte și cu socotială ti-au făcut și cu duh dum nădzăiesc ti-au prefăcut, iarăși dzic și te rog, spune-m, ce feliu de răutate și ce feliu de bunătate am, și de când viețuiești și îmbli în mine ceva să-ri placă și de tine vrednic nu ai aflat? Și, precum dzic, de vei afla și de va ceva plăcea de tine. iubitule, neoprit și neapărat îți iaste și ce-ți va fi voia, aceia ia și fă. Iară de nu vei ceva să-ți placă găsi, nice eu cu de-a sila sau cu vo asupreală a-ți plăcea te silesc. Sau am eu vo putere spre aceasta să te asupresc? Ce de vreme ce nicecum cu mine și cu a mele bunuri în prieteșug a te da nu vei, nice a mă lăuda poftești, încailea taci și gura îți st[r]ânge, și nu mă cătră toți de ocară face; și iarăși dzic și mă rog, taci, că știu că tăcerea de oamenii înțelepți lândat[-ij.

77. *Trupul lumii, iară sufletul ceriului să potrivește înțeleptul:* De vreme ce pre numele a marelui și celui dintru-nahuri, Dumnădzău, m-ai giurat ca această a ta, în Lavirinrha Critului intrată minte, la o cale și la o ieșire să o scoțu, toarce bucuros și întru adevăr spune-ți-voiu și nu te voiu amăgi. Tu ești plazma și zidirea a vecinicului împărat și înfrâmșetată în toate podoabele talc, {căci Dumnădzău ceva grozav și neplăcut nu face), prin vreme a șese dzile deplin întru (oaie isprăvită precum, decât toți mai vechiul istoric, scrie Moisi. Și pre tine „lume mare” te chiamă, pildă și tipos a „lumii mici”, adecă a omului, și toate podoabele și cele ce în tine să află, spre om și cele ce sunt în om [spre tine] să pot tâlcui. Dzig dară: întâi în tine iaste lumină cârca la om iaste credința, la tine întăritură, adecă ceriul, carea la om iaste nedejdea; la tine sânt apele diasupra carele sint la om de la Dumnădzău lăsate grije, apele dedesupt sunt carile din trup născătoare dodecîalc. În tine iaste pământ, la om trup; ierbile și copacii sunt bunele lucruri; roadele și sămințele tale sint bunătățile și pomence; soarele — a veciniciJor înțelepciune; luna — a vremelnicilor arătare; peștii, carii sint pururea în apă, sint plecâciunele, pășirile zburătoare sint cereștile privele; dobitoacele — a săracilor ajutoriu și ajutorie; țârâitoarele, adecă lighioaicle carile pe pantece să trag, sint a altor durori pătimiri; jiganiile iusămniadză a demonilor și a răutăților chitiri; iară omul, spre a lui Dumnădzău închipuire făcut, însămniadză hireșea sau firiasca a omului alcătuire și hireșea și firiască a mintii plinire; raiul acea desăvârșit fericire și a slavii urmare arată. Pentru aceasta dară „lumea mică”, adecă omul, având lumina, adecă legea, credința și având întăritură, adecă nedejdea (și acestea întâi în sint trebnice), ca lumina credinții adevărul să arate, iară greșala și întunerecul să împrăștie și să rășchire. Într-acesta chip dară ești tu, o lume! Mai întrebătu-m-ai încă; ce feliu de bunătate și ce feliu de răutate ai? Și aceasta să ți-o svitesc:

Bunătatea iaste aceasta, căci când voiu socoti că lumina ta iaste închipuitoare credinții mele și precum tu, întru a trupăscului oebiu, pravilă ești curată, așe eu în lumina credinții fără ceață să fiu și printr-înșă cu bună pază să îmblu; și precât iaste întăritura, adecă ceriul tău, de vârtos și mare, așe nedejdea mea către Dumnădzău să fie tare și vârtosă; și așe celcaialte toate, precum mai sus am însâmnat și ți-am arătat, de le voiu socoti, atuncea bună și prea bună îmi ești și cătră a trupului și a sufletului meu folosință mă agiutorești. Iară răutatea ta, încă aceasta și într-acesta chip iaste: că „lumea mică” - adecă omul - de nu să va lumina cu credința și nu să va întări cu nedejdea, și de nu să va griji de ispite și de dodiiale carile împregiurul său arc, și de nu-și va spre bune lucruri nevoi trupul ca să nască și să odrâsiască roadă de bunătăți, și de nu va cu plecăciune și cu smerenie îmbla, și de nu să va uita celor cerești ce celor peminrești adecă de va după a trupului, iară nu după a sufletului voie îmbla, și de nu va pe cei neputernici și săraci agiutori, și de nu i să va, de a altora pătimire și nevoie, jele și milă face și de nu va socoti și va chiti precum de demoni și de a lor câtră firea omenească spre râu silitoare răutăți îi iaste a să feri și a să apăra, și de nu-și va aminte aduce că el spre închipuirea ziditoriului său (adecă a lui Dumnădzău) iaste făcut și cu al său svint duh înviiat și prefăcut, și de nu va cunoaște precum el om, iară nu dobitoc iaste și cu minte deplin și desăvârșit a cunoaște binele și râul, de rău să să păzască și să să feriască, iară binele să-l aibă și să-l facă, și de nu va sili și de nu va nevoi ca, în tine fiind, cu aceste mai sus pomenire și de trei ori fericite bunătăți, raiul, adecă slava și fericirea cea desăvârșit și fără săvârșit să-și agonisască, atuncea rea ești tu și rele toate ale tale. Că lipsindu-să „lumea mică” (adecă omul) de aceste luminate podoabe ale a greșelelor și a păcatelor groaznice de întunecări bezne, a lumina nu va putea, și așe iadului și focului gheennii să va da, la carile, o ticălosul,

cuvântul acela al Domnului Iristos să poate dzice: „Mai bine ar hi fost aceluia piatră (iară nu om) să fie născut”. Intr-acesta chip dară omului rea și cumplită te faci și într-acesta feliu din bună, rea, din dragă, urâtă și din blândă, groaznică, din frumoasă, grozavă, din folositoare, stricătoare și - cu un cuvânt să dzic - din înviitoare, omorătoare te schimbi și te prefaci, tată aemu dară că din Lavirinthul, adecă din învăluirea și din închisoarea carea mintea îți cuprinsesă, ti-am scos, și ce ești și cum ești ți-am arătat. Și adevărat așe să te cunoști și să te știi și așe toată zidirea să te cunoască. Inșă dară pre urmă viclesugul și răutatea carea într-ascunsul inemii tale aseundzind ții, a nu-m arăta a ținea nu ai putut, ce m-ai rugat că de vreme ce ti-am eu cunoscut, încai altora să nu te svitesc, care lucru peste fire îmi iaste. Că dzice un înțelept stihotvorț arăpăsc⁴: „Doaă lucruri smintială minții fac: cuvântul în sine a-l ține în vreme de grăit, și a grăi în vreme de tăcere iară în vreme de trebuință aceia iaste bine, ca în voroavă să te nevoiești”. Pentr-aceasta dară, macara de tot - și ce dzic de tot, că nice a miia parte nu ti-am cunoscut - ce iară pre cât ți-am priceput, netăcând, tuturor nepărăsit totdiauna te voi mărturisi, căci aceasta îmi și trebuie și mi să și cade.

78. Când lumea te laudă, oare iaste precum dzic oamenii, singur pre tine te ispitește; nice cu aceasta să nu te mândrești

Lumea: Cunoscut-am și priceput-am aemu dară că drepte-ți sunt cuvintele și bună îți iaste socotială. Și pentru căci aceasta a minții mele ceii necunoscătoare mi-ai arătat drumul și a drumului ieșire cum să cade, foarte îți mulțămesc. Și pentru aceasta, cu cu toată inema ție mă giuruiesc ca nu rea, ce bună, nu groaznică, ce blândă, nu stricătoare, ce folositoare, nu omorătoare, ce înviitoare să-ți fiu. Și de aemu înainte în prieteșugul și în dragostea mea să te afli poftesc, și eu în toate, ca un bun priiatin, și ca o credincioasă și de fiiul său duioasă maică să-ți slujesc.

79. Toate cearcă și ascultă; cele bune oprește, cele rele izgonește

Înțeleptul: Eu sunt foarte ascultătoriu și cătră tot cuvântul bun șt adevărat, urechea plecătoriu; și iarăși după socotială mea sama cum să cade să-m iau. Și de voiu afla și voiu găsi precum ești în cuvânt și în credință stătătoriu și chipurile a unuia cu a altuia de nu să vor potrivi și firea unuia cătră a altuia de să vor lipi, bucuros și la prieteșug te voi primii.

Socotială. Suptstările, asuprastările, împregiursțările și cele dinlontru cuprinse, precum mai sus am pomenit, precum le ai tu, le am și eu. Pre tine *macrocozmos*, pre mine *microcozmos* mă chiamă. Iu ești rătundă, eu sunt rătund; și de vei întreba în ce chip sunt rătund, măsoară din creștetul capului până în talpale picioarelor și din vârful degetelor mâinii drepte până în vârful degetelor mâinii stângi, și vedzi că tot o câtință a măsurii într-amândoaă părțile vii alia; și așe, iată că și eu sunt rătund. La acestea potrivire avem. Numai cu câtința a ne asămăna nu putem, căci, tu ești mai mare, eu sunt mai mic. Aemu, tu ești mai mare și rătundă, eu sunt mai mic și iară rătund; tu din fire așe și eu din fire iară așe, și 2 gloanță rătunde unul peste altul poate să stea? Ba, ce numai unul de pe altul iaste să să răstoarne și să să prăvăliască. Nici peste tot poate unul de altul să să lipască și, ca cum am dzice, pre vun rătund sclip sau în vârful acelui rătund sclip sau cumbea, un rătund tăvălic de piatră poate să stea? Ba, ce numai îi caută a să prăvăli. Așe dară, firea ta cele pămintești, iară a mea acele cerești caută, și atâta osăbire fac, cât apa din foc; și de va putea focul cu apa într-un loc a lăcui și doaă rătunde gloanțe unul preste altul a să sprijeni, și eu cu tine prieteșug voiu putea alcătui. Pentru aceasta dară, în zădar, și în deșert te rogi, căci nice te voiu asculta, nice ce te rogi voiu face.

80. Niciicum loc păcatului să nu dat; căd păcatul, cât de mică pricină aflând, mare răutăți a lucra poate

Lumea: O, cinstitul meu priiatin și dulcele micu fiu! Dară căci îți ca priiatin să-m fii dzic și căci cătră dragostea pârî urască te învitedz, nice dzic eu, în toate dzile și rotodiauna cu mine și cu îndrăgitele mele să te veseleşli desfătări; ce, de nu în trei dzile o dată, macara într-o săptămână o dată, prin vremea a șese dzile lucrând și isprăvind toate răcodeliile tale, iară a șeptea dzi de odihnește, precum și dumnâdzăiască poruncă te învață; și odihuindu-te, bea, mănâncă, te desfăriadză, te dezmiardă și te veseleşte, ca și tu din munca și din truda mânuilor talc să cunoști dulceață. Că dacă ți-i voia să-ți spuie cu dreptul, numai cât vei bea și-i mânca, atâta ai agonisit, iar altele toa[t]e vor rămânea, și nici ealc de tine, nici tu dc dânsclc vei avea folos; și câtă vreme îți va fi bine și te vei, vesclindu-te, desfăta, numai atâta ai trăit. Deci socotește și în minte-ti așadză cuvintele mele și, de vreme cc ești înțelept, cum îți va părea eă-i mai cu cale și mai bine, așe într-acesta chip fă, mimai binele și îndemâna poftind; și aceasta tic mai de folos alegând, cătră aciasta te îndemn și aciasta te învăț.

81. *Poftele* lumești, *adecă* păcatele, *viața* scurtează

Înțeleptul: O, lume, că eu dzisu-ț-am că cătră toate cu urechea mă plec și ascult, și precum albina, prin toate florile și prin toate locurile puindu-să, cearcă, și unde ari dulceață afla miie strânge, iară unde amărăciune găsește iară acolo o lasă, așc dara și cu, precum toate ale tale și bune și rele am ascultat cuvinte, și aceasta voiu asculta. Devreme ce într-o săptămână îmi alegi o dzi, adecă 6 dzile după a mea, iară o dzi după a ta voie să fac, însă întâi dzilele a vieții mele să-mi socotesc și de voiu afla vreme ca să mă poci desfăta și veseli de sațiu, precum îmi dzici tu, face-voiu și aceia. Iară de nu voiu afla vreo lungime a vremii, ce numai când voiu începe, atunce să să svârșască, oare de ce triabă și cu ce socotială voiu și acel al tău cuvânt asculta?

82. *Trei lucruri pururea pomeneste: moartea, invitarea și dreapta, ce va să fie, giudecată*

Lumea: Ascultă-mă, rogți-mă, puțintel și să-ți o frumoasă socotială arăt carea foarte bine știu că-ri va plăcea, căci dzău de plăcut iaste; iară de nu-ți va plăcea, iarăși și tu te vei socoti. Dzi așc; custul vieții laie să fie 100 dc ani. Și de vei pune în an câte 50 de săptămâni, fac 5 mii de săptămâni, din carele alegând câte o dzi, fac 5 mii de dzile, carele fac 13 ani și 300 și 20 dc dzile iară de vei alege câte 2 dzile din săptămână, aproape de 28 de ani. Deci ia aminte și fă într-acesta chip: până vei agîtuige la vârsta dc 20 de ani, sau n-ai avut prilej, sau ai fost supt a altuia ascultare, și a petrece și a te desfăta n-ai putut. Iară după cc vei agiunge la a cestor 20 de ani vârstă, socotește soma dzilelor a 5000 de săptămâni, carile, precum am dzis, câte o dzi fac 13 ani și 320 de dzile, iară câte 2 dzile fac 27 dc ani și 280 de dzile și așe de la vârsta a 20 de ani, bea, mănâncă, gioacă, te veseleşte, și te dezmiardă până la vârsta de 48 dc ani, sau pană la 50 de ani, iară de ciia, dacă vei să socotești și ceic cerești, încă 50 de ani îți rămân. Si într-acesta chip, și pre lume îți vei petrece și la vârsta dc 100 de ani cu cinste săvârșindu-te, și împărăția ceriului vei moșteni. Au nu iaste frumoasă și iscusită și într-îmbe părțile bună și vrednică de laudă socotială aceasta? Și de mă vîi asculta, în deșert și fiiră ispravă altă mai bună socotială a afla, zbuciumându-ți mintea, crierii nu-ți mai pedepsi; căci huna și cea desăvârșit socotială aceasta iaste; și drumul acesta iaste și, ca un bun vitiaz și destoinic voinic, pasă pe dânsul.

83- *De vei trăi pană la 100 de ani, poate vrhne de pocaanie să afli; dar de nu vei pană la 100 de minute agiunge? Iată, pururea grijit și pocuit a fi și să cade*

Înțeleptul: Iată dară că eu a ta socotială mълcom tăcând o ascultaiu. Aemu dară ascultă și tu, și cu îți voiu arăta alta socotială (căci socotială ta să potrivește cu un cuvânt ce să dzice că „peștele în baltă fiind, îl vindzi”); și după ce voiu și eu a mea arăta socotială, să caute alți oameni înțelepți, și carea vor dzice

că-i mai bună, aceia voiu linca si aceiași cu toții a o ținea să cade.

84. *Driaptă socotială vieții tale pune*

Lumea: Arată clară aceasta cu ce socotială dzici.

85. *Dzilele ailor tot 70 de ani, iar cât de în putere — 80,*

cei mai mulți boală nevindecată

hișele[ptul]: Socotială mea aceasta iaste: un om când la vârsta de 80 de ani agiunge, oricine îl vede îl fericeste dzicând: „Ai! fericit iaste omul acesta! Și ferice iaste de dânsul căce s-au împlut eustul vieții sale și la adânci bătrânețe au agiunsu!” Și până într-atâta tot omul pofteste, cunoscând că ce-i mai mult, cu toate feliurile de durori și de pătимири sint îngreuiți și îngreunați, precum Psalmisuil au cântat David: „Dzilele ailor noștri 70 de ani, iară de în putere, 80 de ani, și mai mulții lor, trudă și durere” [Ps. 89, 10]. Aemu dară ia aminte binișor și vedzi. Dzi clară aemu că eu sânt de vâista a 80 de ani și apoi să mă socotesc; trăit-am acești pomeniți ani, au ba? Socotește. Eu într-acești 80 de ani, 7 despărțiri fac, adecă 7 vârste aleg. Vârstele sânt acestea: pruncită, copilăriia, cătângiia, voînictia, bărbăția, căruntețele 5Î bătrânelele. într-aceste dară 7 părți a custului, acești 80 de ani să cuprind.

Deci d/ic ca într-acești 80 de ani, 40 de ani numai am fost viu iară 40 mort. Adevărat dară și negresită socotială iaste căci în 24 de ceasuri o mvârtejire să face a soarelui: 12 ceasuri întunec, adecă noapte, și 12 ceasuri lumină, adecă dzi. Dzua dară dzic că trăiesc, iară noaptea moriu; adecă dzua viu, iară noaptea mori .sint, căci în pat dormind, în chipul celuia ce în năsilie dzace mă fac: mintea, simțirea pierdzând, cu ochii ne-vădzând, cu urechile iieaudzind, mirosul neadulmăcând, gustul nepricepind și mai vârtos roate ale trupului organe amurțind și slăbănogindu-să. Așijdrea eu afundat în pilotă, el îngropat în gropnită, el acoperit cu țarnă, eu învălit cu obial, el în patru scânduri a săcriiuiui, eu în patru păreți ai casii, a

mortului suflec viu și al mieu suflet viu rămâne. Și precum eu, dormind, numai vinele cele,vii mi să clătesc și sa bat, sann iarăși de deșteptare arătând, așe" la mort, viile a *Sfintei Scripturi* cuvinte, precum iarăși va să învie adeveresc. Și așc amândoi, el din groapă, eu din așternut, el din sdcriiu, cu din casă, el din moarte, eu din somn ne vom scula.

Iată că nice o deosăbirc unul de ahul avem: și așe, iată că numai 40 de ani am fost viu, iară 40 mort: și iată 40 de ani mi-au vîiața rămas. Aemu dară să socotim: oare acești 40 de ani viețuitu-i-am deplin, au ba? Ascultă! într-acești 40 de ani, vom să alegem cele 7 vârste ale omului și apoi a ftecare dimr-aceste vârste cc feliu de vîiața și de tratu am avut să cunosc și pre line (o, lume!) încă a pricepe să te fac.

întâi dară prunciia, eu dzic că nu mi-au fost vîiața deplin, adecă în vremea a 7 ani a pruncii, căci cela cc vietuiaște stie ce face, cunoașie ce vede, înțelege ce aude, pricepe râul, binele, vorovește, îmbla și socotială are: carile acestea toate la prunc, adecă la vârsta pruncii, lipsăsc si nice de unele de acestea în știre îi taste. Iată dară, că prunc fiind, am fost ca când n-aș fi fost; și așe iată că adevărat vîiața 33 de ani mi-au rămas.

După aceasia dară, a doua vârsta copilăriei urmadzâ carea până la 14 ani să suie. Deci (precât în minte țiuu), după aceasta de aemu vîrstă, d/ic că atuncea viu, iară nu om am fost: căci întâiași dată a omului iasre ca să cunoască credința, legea și pravillle; răul și binele să cunoască, hrana si băutura să-și agonisască. Credința, am dzis întâi, adecă să criadză, să cunoască, să stie că iaste Dumnădzău si toate vădzutele și nevădzutele au făcut. A doa, pravilele și legea, adecă de ce-i iaste a să feri și ce-i iaste a păzi să cunoască. A treia, hrana și băutura, adecă să poată a ara, a sămâna, viia a lucra, neguțitorie a face — carile toate pentru a omului chivernisală sint. Deci eu, îmr-acea vîrstă fiind, dc acestea de toate lipsit eram: mai vârtos că nice pre Dumnădzău precum iaste știam, și deși în bescrecă

mărturisirăm, dară de ce dzic, pentru ce mărturisesc și de ce folos îmi iaste acea mărturisire. im cunoșteam: că întâi, pre Dumnădzău a pricepe, mintea îmi lipsia, a doa, că în Dumnădzău a crede și ale Jui svinte poronci a păzi, de ce folos sâ-m fie și sâ pociu cunoaște, credința nu mă agiutortia. Deci îmi pare că nu numai cu, ce toata cea de obsie omeniască fire ași si într-acesta chip sâ fie. Iară de *vei* dzice precum *unii. in* vârsta copilării fiind, cunoștința celui la vârstă copt om au avut. aceasta nu tăgăduiesc. Căci Dumnădzău și părintele luminelor, carile darurile cele desăvârșit carnete, poate aceasta să facă; și nu numai în firile omenești, ce și în cele dobitocesti; aceasta a arăta puternic iaste: precum odănoară măgariu) lui Valaam cunoștea pre îngerul lui Dumnădzău, iară Valsam nu-l cunoștea {*Num. 23, 27-33*}. Așijderea și leii cei flământzi pre Danii) precum iaste proroc Domnului pricepură și întru nemică îl vătămară [*Dan. 6, 18*]. Si iarăși cuptoriul și focul cuptoriului VavtIonului, pre cei trii prunci precum nevinovați să fie simți și firea focului carea nu numai lemnele, ce și pietrile mănâncă si mistuiaște, iară fragida și moleehișea a acelor brudiori cuconași - cărnicea a o beteji, sau a o ovili, macara cevași, nu putu [*Dan. 3, 23*]. Si alte multe, nenumărate în mulțime și nemăsurate în mărime, au făcut și au arătat minuni, la carile omeniască fire nu să potrivește. Ce pentru cea hirișă si de obște, mai vârtos pentru a mea fire, dzic că în vârsta copilăriei de acele mai sus pomenite ponturi nîcecum ceva pricepeam, macara o părțicea nu cunoșteam: și cine dară cunoștință n-arc și pre Dumnădzău nu știe și pre sine pentru ce s-au născut și ce și cine iaste nu înțălegc, iată că nu om, ce dobitoc sau ca altăceva ncsămăluitoriu și nesimțitorii! iaste, precum lemnele, pietrile și alalte. Căci și alalte în lume câte sint, precum dobitoacele, lemnele, pietrile, pășirile, peștii nu să, că nu sint, dzic; ce sint, însă nu oameni să chiamă, ce fietecarea după chip, după asămânareși după niamul lor să numâsc. Așe

dară eu, nu n-am fost, ce am fost, ce ca cum ar fi numai cu asămânarea și cu chipul omului, iară nu deplin om, ce mai mult (nu cu chipul, ce eu socotială) dobitocului decât omului mă potrivăsc. Pentru aceasta dară, decât voiu dzice c-am, dobitocește, viețuit, mai bine voiu dzice ca așeși nice n-am macara o dzi trăi't: și decât cu chip de om și cu fire dobitoecască, mai bine mort si fără duh de viiată mă voiu numi. **Si** așe iată dară că viiața mea 26 de ani au rămas.

Între acești dară 26 de ani, 5 vârste să cuprind: cătărigiia, voiniciia, bărbățiia, cărunțclc și bătrânelele; din carile inrzi iaste cătărigiia, carea de la 14 ani până la 21 sâ suie, însă, după a mea socotială, până la 17 ani tot de a copilăriei fire să ține, și așeși, până a agiunge omul la vârsta de 17 ani, adecă pană începe (cum să dzice) a înfiera mustiață, cot copil sâ chiamă (căci după limba lătiniască aceasta vârstă *pubertas* sâ chiamă; adecă *puba* sâ chiamă perii carii întâi ia mustiată sau la barbă răsar). Și asesi, mai tot cu a copilului minte sâ slujește și vârsta cătărigului tot în toate cu a copilului să potrivește până la 17 ani (ales de-și va mintea cu învățătura preface), precum și fericitul împăratul David adeverește, dzicând: „Păcatele tinerețlor mele, Doamne, nu pomeni" [*Ps. 24. 7*], adecă, tânăr fiind, ce nu știia făcea și ce nu pricepea lucra.

Și cu această socotială, iată că încă 5 ani din viiața mea pierdui șt într-acesta chip, ia 23 de ani rămasă viiața mea. Aemu dară într-aceste 3 rămase vârste, încă 3 ani voiu mai scădea, cu această socotială: adecă să-i fiu pierdut în boale, în nevoi, în închisori, în robii sau nevolnicii. Căci omul, săracul, in boală fiind, precum iarăși să va însănătoșea adevérit a fi nu poate. Așijderea în [în]chisoare, în nevolnicii fiind, precum să va iarăși mântui adevărat a ști nu poate. Și acestea giunătate viiața iară giunătate moarte să chiamă. Și nu numai acestea, ce și altă fietecare viiața, cu neîndemână și nesuferită, oricare om cu minte întriagă ar fi, nu viiată, ce moarte, nu petrecere,

cc închisoare, nu îndemână și liniște, ce muncă și caznă o va număra și acestora o va asămăna. Căci unde iaste muncă, nu iasie viața, cc moarte, căci și munca vecilor moarte să numește. Iată că din 80 de ani, toată viața mea la 20 de ani să sprijeni. Dară când aș fi numai 60 de ani trăit? Ar fi rămas 15, iară din 40, dzece și din 20 mimai 5 aș fi aflat.

Aemu, dară, o, curond trecătoare lume! adu-ți aminte că mi-ai dzis macara dintr-o săptămână, o dzi să fac voia ta și să îmbli în desfătările tale tăvălindu-mă; vădzuși, că, după socoteala cea driaptă și adevărată, din 80 de ani, numai 20 aflai ai miei. Deci în 20 de ani, 1 000 de săptămâni fac; și scoțând dintr-o săptămână câte o dzi, 1 000 de dzile fac și 1 000 de dzile să fac 2 ani și 270 dzile; și cu atâta de scurtă și puțină vreme, oare ce feliu de desfătări, oare ce feliu de petrecanii voiu să mă desfetedz și să petrec? Ce decât să te ascult pe tine și să fiu cu atâta, mai bine să nu te ascult și să fiu și fără de atâta. Si mai bine eu de tine și tu de mine să ne despărțim și să ne depărtăm. Pentru aceasta dară, tot cel cu pricepere și fietecarile ce-i cu minte, înțelepțesc și cu întriagă înțelepciune, ca un înțelept, toarte pre amănuntul să ia aminte și să socotiască; că de vreme ce luând sama a 80 de ani de desfătat și după a lumii voie de îmbiat, numai 2 ani și 270 de dzile găsiu, dară carile va trăi 40, că numai un an și 135 de dzile îi vor rămânea! Așijderca (precum am mai dzis), cel mai cu puțini ani, încă mai puțină vreme îi va fi.

Si macara în multă, macara în puțină vreme, cuvintele și învățăturile carile lumea învață de făcut nu sint, căci și cea multă și cea puțină vreme tot mult strică. Căci în multă vreme mai mult vei greși, iară cea puțină, măcar o dzi, și nu o dzi, ce măcar într-un ceas, sau într-un civert de ceas, cu poftele lumești omul, săracul, sufletul își va piiarde; și pentru dulceața carea trupul în vremea unui ceas are, nevinovatul suflet groaznic, fără milă, cumplit, fără dojenială, mult, fără număr,

în veci, tară svârșit chinuindu-să să va, nepârșit, pedepsi. Nice într-accia nedejde omul, ticălosul, să să lasă dzicând că: macat di-am și făcut rele în tinerețe, iară după cc voiu agiunge la bătrânețe mă voiu lăsa și mă voiu pocăi. Nice lăsa păcatul când el pe tine te lasă, că folos n-ai. Ce, precum dzice înțeleptul: „Ciuntind nu dzice, întorcându-mă mâine voiu da, căce până mâine nu știi cc-ți va fi ție" *lprov.* 3, 28j. Așijderea, slăvitulul a preasvintului Hristos Dumnădzău, cuvânt pomenește pururea, unde dzice la pilda bogatului: „Mănâncă, bea, suflete! că ai multe și bune", si nu știe că mâine va să ia sufletul de la dânsul [*I.c.* 12, 19-20],

Și să socotiască tot omul ce cu socotală și înțelegere să slujește că nu numai desfăiările și dezmiardările lumii, ce așeși toată lumea și toate bunurile ei di-ari agonisi, și nu 80 sau 100 de ani, ce așeși cât lumea di-ar trăi și pierdzându-și sufletul, ce folos are? Mat vârtos că dacă-! va piiarde, a-l găsi nice o cărare (însă nu într-aceasta lume) nu i să arată. Și dacă-l va, cu păcate, iadului vinde, măcar cu cât de scump preț vreun mijloc de răscumpărare nu i să dă. Pentru aceasta, dară, fietecine cel ce om să numește și cu chivernisirea a întregii minți să slujește, foarte cu toată nevoința și cu amănuntul să să socotiască și, socotind, să priceapă ce iaste lumea, adecă cc iaste trupul lui și ce iaste el, adecă ce iaste sufletul lui și ce sint lucrurile lumii, adecă ce sint poftele trupului; ce-l îndiamnă lumea, adecă la cc-l trage pofta trupului și ce-i iaste lui a face; ce pofteste lumea, adecă ce pofteste carnea și ce i să cade lui, adecă și ce să cade sufletului a lucra. Și cunoscând aceasta, să vadză că toată lumea cu doao lucruri să slujește: cu lumina și cu întunerecul, adecă cu binele și cu răul. Și asupra acestor doao, 4 vânturi tari și cât ce pot să bat și să oștesc: adecă împărăția ceriului și sufletul, împărăția lumii și trupul. Ceriul și sufletul spre a binelui parte silesc, adecă spre lumină nevoiesc și asupra întunecului, adecă a răului, războiesc; pre bine vor să-l facă iară pe rău vor sa-l

izgoniască. Lumea, sau împărăția lumii și cu trupul, de partea răului țin, iară asupra luminii lui, asupra binelui adecă, să oștesc pre rău să-l facă, iară pe bine nice să-l pomeniască. Cătră aceasta dară, tot omul deplin spre a sufletului nevoință și osirdie foarte tare a să pune îi trebuie, ca să nu cumva partea cea mai mică pre cea mai mare să calce; nice trebuie robul mai mare decât stăpânul său să să facă. Căce ceriul mai mare, vecinică și netrecătoare, iară lumea mai mică, curund stricătoare și nestătătoare moșie iaste. Așijderea, trupul - târnă, muritoriu și în nemică întorcătoriu; iară sufletul - duh dumnădzăiesc, neniuritoriu și pururea trăitoriu iaste, precum au, poeticul cântat: „Ca să fii întreg cu sufletul, oare ce ai tăgădui a suferi?” Căce aceasta parte decât trupul mai mare preț are și mai vârtos fietecine sama binișor de ari lua, măcar cevași înțelcpei minți a plăcea n-ari afla; și de-ari și afla acelea carile trupului și ochiului trupăsc plac, frumos Evanghelistul, ne învață, Ioan: „Nu îndrăgiți lumea, nice cele lumești” [*I. Io. 2, 15*].

Pentru aceasta omeniască minte, cereștile socotială iară păminteștile să batgiocuriască și prin feliuri de feliuri de nevoi spre ceriuri să să întindă, unde și scaunul, și adevărata odihnă îi iaste. Căci noă lumea nemernicie ne iaste și într-însa prișleți sintem, iară ceriul moșie și acolo casnici și moșneni sintem. Însă când va fi aceasta? Când de lume ne vom lepăda și, precum de la dânsa nice un folos precum nu avem, când vom cunoaște; și celea carile am cunoscut și am audzit dumnădzăiești, apostolicești și bisericicești porunci de le vom săvârși cu fapta, precum dzice: „Nu cela carile au cunoscut poruncile, ce cela ce li-au făcut, să va ferici” [*Rom. 2, 13*]. Acestea, dară, când îndămână vor fi și pre lesne să vor face? Când cu toată inema și cu desăvârșită dragoste de acestea ne vom, a le face, apuca; căce dragostea pe toate învincind, tare biruiaște.

V. CRONOGRAFE

MTHAIL MOXA
CRONICA UNIVERSALĂ

97. ÎMPĂRĂȚIA LUI MANOII. PALF.OLOG

Stătu în Inchiu-sâu Manoii împărat¹. Atunce se sculă multă mulțime de turci și începură a prăda și a lua țări și cetăți: luară și Amorca, și Draciul², până la Dalmatia și toată țara arbănasilor. Și începură a scădea puterea creștinească, cât nu avea nime putere să le stea înainte .

De-acii se duseră și la sârbi și feceră acolo războiu mare, și mult sânge s-au vărsat, și mulți, fără număr, au perit. Atunce un voinic, anume Milos Cobilici, viteaz și bărbat bun, deci meștersugui de se apropie și spintecă cu un hangeriu pre Murat-beghi, și așa peri.

Pre acea vreme ucise și Șusman[^], domnul șcheilor, pre Dau voevod, domnul rumânesc.

De-acii se rădică liaia/it-beg, feciorul lui Murat, de se loviră cu Lazar⁴. domnul sârbesc, și-l birui, de-l ucise. Și plecă țara sârbască supt sine, să-i dea dajde, și le puse domn pre Siefan dispot, ani 6897 [1389]⁵.

De-acii se rădică Baiazit cu turcii spre rumâni, deci se loviră cu Miicca voevod⁶. Și fu război mare, câtu se întuneca de nu se vedea văzduhul de mulțimea săgetelor, și mai pierdu Baiazit oastea lui cu totul, iară pașii și voevozii periră toți.

Alunec peri Costau lin Dragovici și Marco Cralevici. Așa dese vărsa sânge mult, cât era văile crunte, deci se spăre Baiazit și fugi de irecu Dunărea. Și puse socotitori pre toate vadurile, și prinse pre Șuşman, domnul șcheilor, de-l tâc, ani 6903 [11395]: atunce luară turcii țara șcheilor cu toiul.

Ani 6950 [1442J, ucise lancul voevod' pre Mezit-bcg în Țara Rumâncască. Și iară, al doile an, s-au lovii lancul voevod cu uircii în Țara Rumâncască, la lalovnită, și-i birui; și periră atunce turci mulți, fără număr. Alunec se rădică Gbeorghic dispot cu ungurii și cu sârbii, de trecură Dunărea pre la Slatină și băjtură pre turci, și luară iarăș Smederova sârbii. De-acii se sculă Taud-beg cu turcii, de bātu oastea sârbească la Sitniță.

Ani 6953 [1444], se rădică Vladislav cu oști mari la turci, de se loviră de fățiș, și biruiră turcii atunce; deci peri Vladislav la Vama.

Ani 6956 [1 sepr.1447 - 31 aug. 1448] purcese Murat-beg cu turcii, de se lovi cu 'l orna, domnul Bosneei, și-l biruiră și luară atunce turcii Bosna și la anul se lovi Murat cu lancul voevod la Cosova, si peri lancul*; deci dobândiră | mreii Cosovul. Și-n al doile an muri Murat-beghi, în februarie, în 4 zile.

98. ÎMPĂRĂȚIA LUI MAHMET', FIIUL LUI MURAT

Când stăm Mahamet împărat, el era numărul ailor 6960 [1452]. Deci aduse toți turcii de pretutindinea și purceseră mulți, fără număr, spre Ț[a]rigrad, ca să-l dobândească; și au ocolit întâiu Galata, de o au bătut, până cc o au dobândit. Si de-acii se legară de Ț[a]rigrad cu toate meșierșugurile lor și cu mate bărbățiile și puterea lor; și, după ne|vooi ită și vărsare de sânge, ci încăpură în Ț[a]rigrad.

99. DE Ț[A]RICRAD

Ani 6961 [1453], dobândi Maltamei Ț[a]rigradul, în luna lui mai 29, înir-o zi de vineri. Cine au zidit întâiu Ț[a]rigradul, elu l-au chemat Costantin, marele împărat, fiiul Costei și al Elinei. Și când au luat turcii Ț[a]rigradul, cine au fost împărat iară l-au chemat Costantin¹⁰.

Fost-au de la Adam până când au gătit Costantin Țfajrigradul ani 5836, iară de la nașterea lui H[risto]s 31S. Deci, de la Costantin ce au zidii ceiaiea până când o au | luat turcii, ei au trecut 1125; iară când veniră întâiu la Calipoli, ei au fost ani 6867 [1350].

Atunce s-au începui a se descăleca Țara Moldoveei.

Deci, deaca luară turcii cetatea de la greci, ci le tâiară împăratul și pre toți boiarii și toace capetele, și slăbi toată puterea grecească.

De-acii scris Mahamet în toate laturile, pre la crai, pre la domni, pre la voevozi, de se mărturisi împărat, că până atunce se chema begbi. Deci, de atunce tot se sfădesc cu toate țările | și nu an răzbun, ce tot lărgesc de toate părțile.

Ani 6963 [1455], bātu Mahamet pre sârbi și le luo o ceiaie, anume Bardo și Sitnița și alte ceiāti împrejur. Și de-acii purcese Mabamei la Belgrad, ca să-l dobândească, și se lovi cu lancul, și birui lancul pre Mahamet. cu cristoșii; deci se turnă Mahamet rușinat.

De-acie tremise Mahamet un pașu, de dobândi iară Smederova și o cetate, anume Rășava, și alte cetăți multe.

Ani 6969 [1461], tre|cu Mahamet marea la Anatohia și dobândi o cetate, anume Sinopul, și Trapezondul, și se băni cu fu'um Hasan și-l birui. Și-n al treile an merse de dobândi toată Bosna.

Ani 6974 [1466] pradă Mahamet pre arbânași și mulți tăe, pre [Slcbendira¹¹ donmu-l scoase den țară și zidi acolo o cetate,

de o chema Coniuh. Și la anul iară purcese la arbânași, pre altă cale, și pradă Tomornița.

Ani 6976 [1468], merse Malumet Iacârăimaniși le] bātu o cetate, anume Galova și alte cetăți multe cârăimânești; dobândiși Negripul.

Ani 6981 [1473], rădică-sc Mahamet cu oști mari spre Izum Hasan și nu putu folosi nemică, ce-ș pierdu vocvozii și pașii și mai oastea cu totul în valea Efratului. Acolo peri și Hasan Murat, pasul den Romanii¹³.

Ani 6983 [1475] tremese Mahamet oști mari spre Ștefan voevod, la Țara Moldovei, și periră atunce turci mulți, fără număr.

Și iară, ani 6984 [1476], se sculă însuși Mahamet cu oști mari spre Moldova, și se loviră de față la Valea Albă, și biruiră atunce turcii, deci feceră rău mare moldovenilor. Și cu misireni au făcui râ/boiu, ce n-au izbândit; și s-au bătut și cu Iverii.

Când au fost ani 6989 [1481], Mahamet au murit, și au stătut în loc fiiu-său, Baiazit¹³. Deci se sculă Baiazit îutâiu la Chilia și la Cetatea Albă, dc le luo de la Ștefan voevod¹⁴. Și se duse la aravleni și la misireni, ce nu folosi nemică, că-ș pierdu voinicii și se întoarse rușinat dc acolo; veni cu puțini voinici.

Și când au fost ani 6997 [1489], iară tremese Baiazit oști prea mari pre misireni și pre aravleni, și mai mulți periră.

Și în Ț[a]iigrad încă se tâmplă atunce un semn, că iată căzu fulger den cer, de aprinse prahul cel dc pușcă, deci răsipi casc multe prin prejur și periră mulți, și pământul încă se cutremură, cât împăratul încă se spăre că va peri atunce.

PĂTRAȘCU DANOVICI CRONOGRAF

ÎNCEPĂTURĂ DE ÎMPĂRĂȚĂIA IUI DAVID ÎMPĂRAT SI PROROC. GIAVA 29

Pic după moartia lui Saul stătu împărat pe spre izrailitiani David prorocu și multe oști fiacc cu palestini și-i birui cu agūtorrhul lui Dumnedzău și-i supusă pre toti suptu învățatura sa. Și avia izrailitiauii pace den toate părțile și ședia, numai ce le era grije cum să vor ruga spre Dumnedzău. Atunci au izvodim David împărat Psaltirea, neavând nice o grije nice de o parte. Și de pururia făcia David pre învățăturile lui Dumnedzău cum-i era poronca, cum sângur Dumnedzău l-au lăudam, cum spune în Biblie dzăcând: Asia allat-am pre David a lui lesei, om iubit inemii mele, carele face toate învățăturile mele. Dece foarte sâ mulțâia puteria lui David. Si era Dumnedzău pururea cu dânsul.

Si avia Davidu lângă sâne 37 de voinici Ioane vitiaji; aleși era aceștia dentr-altâi și era pururia pre aproape de dânsul. Și atâta era viteaji, cât cel mai prostii dentru dânsi era vrednic a da războiți cu 100 de oameni. Și anume era aceștia Scvohia vitiazul, carele s-au lovit cu un uriaș foarte mare și groznicu, carele l-au chemam anume Sefnepotul lui Rata, uriașului celui mare. Și atâta era tare acel uriaș, Sef, cât nu avia cc-i strica

1000 dc oameni. Iară Sevohiia cum s-au lovit cu dânsu, cum l-au oborâtu și i-au și tăiatu capul. Iar pre altul l-au chemat Eleanan, iar vitiaz marc, carele au biruit pre un om den niște oameni ce să chema hetei, Ioane vin'azu marc; că i-au fost herul suleții de lat, cât un fier de plug de cele late. Iar pre-altul l-au chematu Ionaftan.

Acesta încă au lovit-u-să cu un vitiaz marc, carele avia și la mâni și la picioare câte șapte degete, și l-au oborâtu și i-au tăiatu capul. Iar pre altul l-au chemat Adinon viria/ul. Acesta au lovim-sâ un războiu cu 700 de oameni și pre toți i-au pus suptu sabiia lui; nice unul tiu i-au scăpatu. Iar pre uhu! l-au chematu Iosevada. Acesta iară s-au lovit-u cu 300 dc oameni și pre câți-ii-au tăiat dc tot, au scăpatu răniți și nice unul n-au scăpatu întreg. Iar pre aliul l-au chemat Mara. Acesta odânăoară au fostu eșiți tot nârodul jidovăscu în țarine să-și culeagă legumi, cine de ce au fost sâmânat. Iară inoplemeniții, care era oameni de alte sâmînțâi, s-au sculat să lovască în țarine, să tae pre câți ș-or găsi și să le ia iot ce vor avea sâmânături. Iar jidovii toți au fugit den țarine, că oblicisă; numai ce au stătut Mara și pre toți inoplemeriitfi au gonit și pre mulți au tăiat ș-au rănit, până i-au scos den hotarul jidovăscu.

Iar pre altul l-au chemat Elcazar. Acesta iarăși s-au prelejitu pre vremea secerii și iarăși s-au rădicam alte sâmînțâi să lovască țarenile, să-i tae, cum era jidovii la secere, cu umeri cu copii, cu totul. Și cum i-au lovit fără veste au început a să face chiote și vaeteși fugi ia toți, în toate părțile. Iar Elcazar numai ce ș-au apucat armele ș-au abătui într-înșii și i-au tăiatu, cât dc sânge mult ce au făcut t s-au lipit mănunchiul sabiiei dc degete și de-abiia l-au dczlupit. Și dac-au vădzut norodul jidovăscu de atâta vitejie ce au fost făcând Eleazar s-au întors toți înapoi și multu sânge s-au vărsatu a vrăjmașilor. Iar <pre altul l-au> chemam Vanaiia. Acesta încă au fost foarte un viriaz marc.

<Iară tntro> iarnă au mârșu pre omātu, pre urma unor lei sălbateci <până au> nemerii la o peșteră, unde s-au fostu tânându-să ei. Și dac-au <sosit acolo au> gășatu mai multu de 30 dc gadeni de lei. Ș-au <îndrăztrit de au> mârșu la dâșii și pre totu i-au tăiat șt i-au omorât. <Acesta tncă> au mai ttcisu pre un om cghiptian ce au fostu lungu de 7 coți și au fost avându o suliță lungă dc o proșcă. Și acea suliță o au apucat <din mâna acelui> eghiptian și l-au giunghiat cu sulița lui.

Iară pre altul <l-au cbiematu> Evcsa și era frate lui loav, cc era hatman preste oști <le lui David>. Iară Evcsa încă era vitiaz mare, că s-au lovit cu 600 de <oameni și i-au tâco și i-au polignitu; nice unul n-au scăpat. Ș-au ucis și pre <Ezvan, carclo au vrut să omoară pre Davidu cu vicleșug. Și Ezvanu <încă iara dcn> uriași, nepotu lui Rafan. Și avea Ezvan o suliță de trăgea 300 dc litre de fier. Cu aceia au vrui sâ omoară pre David. cc l-au feritu Dumnedzău. Aceștia era vitejii lui David până în 37, carele de carele mai tare și mai vitiaz.

Iară odănăoară au pofritu David împăratu sâ bea apă den Vithleem. Și Vithlccmul era cuprinșii de alte sâmînțâi și nu cutedza nime să margă acolo. Iară dentr-acei 37 de vitiaji aleși numai ce au mârșu trei să aducă lui Davidu să bia de acea apă. Și cum au mârșu, au gășat acolo o oaste de aceștia si i-au încungiuratu de i-au lovit dc trei părți și începură îmr-înși a-i tăia ca pre nește brusturi și-i sparsără în toate părțile; cum arc înira niște lupi într-o turmă dc oi, asia au întratu acei trei vitiaji într-înși. Și luară apă den Vithleem și dusară la David împărat. Si dac-au vădzut David apa adusă de acolo, multu s-au miratu de vitejia lor și n-au vrutu să bea dc acia apă, ce o au vărsatu întru numele lui Dumnedzău și dzăsă: Ecrește-mă, Doamne, să nu beau apă agonesată cu sânge omenescu.

Aceștia au fostu vitejii cei aleși a lut David împăratu. Iar încă fără acestea mai era iarăș oameni de războiu și de triabă 230 de mii, fără dc alți oameni oșteni ce au fostu.

Iară ntlată chemă împăratul David pre loavu, hatmanul oștilor sale și-i dzâsă: Să te duci și să-mi numeri preste tot jidovii și să-mi aduci scrisoarea la mine să știu câți sântu preste tot. Iar loavu dzâsă: împărate, nu-i mai număra când ai, să nu să mânîe Dumnedzău pentr-accsta lucru cc vei să faci, căcc toti sântu serbii tăi, ori mulți, ori puțini. Iar împăratul nu gândi dc aceasta, cc tot sâli pre loavu să-i numere. Și marsă loavu și-i număra pre cuvântul împăratului și-au găsătu numai oameni de oaste 1000 de mir și 100 de mii, fără dc umeri și fără dc copii și lărâ moșnegi bătrâni. Și-au mai număram toată sămințâia iudeilor și s-au aflații patru sute de mii de oameni, iar încă sămințâia lui Levi și-a lui Veniamin n-au apucam să o numere, că n-au mai lăsatu împăratul David, că s-au scârbitu Dumnedzău pre împăratul pentr-accsta lucru ce au făcutu, de au numărat oamenii.

S-au trimis Dumnedzău la David pre Cad prorocul și dzâsă cătră David: Așia iaste cuvântul lui Dumnedzău, împărate, că s-au mânîiat Dumnedzău pentr-accsta lucru ce ai făcut, de ai numărat oamenii. Deci să-ți alegi den trei certări, una: sau în trei ai foamete marc, sau în trei luni să te goniască vrăjmașii tăi, să-ți stea în cumpănă, sau în trei dzale omor pre oameni.

Iară împăratul vădzu c-au greșim lui Dumnedzău și dzâsă cătră Cad: Tute trcle fi-vor mic cu amar. Cc mai bine să cadzu înaintia lui Dumnedzău, că multu iaste milostiv. Și dzâsă: Să hie moarte. Și era pre vremea secerii și trimisă Dumnedzău moarte mare pe spre oamenii cei numărați. Și muriră den ostile lui Davidu 70 de mii de oameni, numai de diminiarâ până într-a prândzu. Și căută David și vădzu îngerul lui Dumnedzău, pre arhanghelul Mihail că era hmgă den ceriu până în pământu și cu mâna întinsă spre Ierusalim și cu sabiia zmultă în mână. Și mulți muriră și de ceilalți oameni, ce nu era de oaste. Iară David cădzu cu rugămintă spre Dumnedzău și dzâsă: Eu sântu, Doamne, cel greșitu și eu sânt păstorii cel rău ce

n-am știut paste oile Tale. Agiunge, Doamne, mânia Ta. Pune mila Ta asupra mea și asupra casei părintelui meu.

Atunce dzâsă Dumnedzău cătră înger: Strânge mâna ta dc pre nârodul meu. Și-și strânsă îngerul mâna pre cuvântul lui Dumnedzău și-n locu să potoli si moartia. Și acolo unde au fost stându îngerul au fostu o ar<i>c cu pâine a unui om, pre anume Orna. Și dzâsă îngerul cătră David: Curund să faci aici jărtvă lui Dumnedzău, ca pentru să să potoale mânîia lui Dumnedzău. Și au cumpărații împăratul acea ar<i>e de la Orna, cu pâine cu boi cu tom și-au giunghiat boii și-au aprinsu pâinia și boii împreună și-au făcut jărtvă lui Dumnedzău într-acela loc. Iară apoi, cu vreme, acolo pre locul acei ar<i>e au urdzătu David Sionul, carele l-au săvârșit mai apoi cu fiiu-său, Solomon împăratu.

Iară acel omor mare ce au trimis Dumnedzău pre acei oameni a lui David n-au fostu numai pentru căce i-au numărat împăratul, ce au fostu și pentru căce au fost toate ostile giurate lut David să nu-l mai vicleniască nice dăunătoare. Iară apoi au trecut preste giurământu și au făcut preste învățătura lui Dumnedzău și au păsătu pe împăratul lor cel datu dc Dumnedzău, pre David și s-au rădicatu cu ficiorul său, cu Avesalom, și au gonit pre tată-său, pre David, și multe nevoi i-au făcut lui David, cum spune Bibliia, până ce l-au aflatu loavu spândzuratu de păru într-un copaciu și l-au lovit cu sulița, de l-au omorâtu. Si atunci înc-au plânsu David mult după Avesalom, pentru moartia lui, măcar că s-au fostu rădicatu pre tată-său. Deci și pentr-aceia au trimis Dumnedzău acea moarte mare întru ostile lui David. Ce trebuie fieștecine când face giurământ cu alnil să-și țae giurământu!, ori cu mare, ori cu mic.

Iar pe dup-aceasta, într-o dzi, prinblându-să David pentr-un foisor nalt den curțale sale, au vădzut de acolo pre o muiare într-o grădină, unde să scâldea goală. Și o prăviia Davidu

și să uita frământărilor ei și-l săgeta la inimă frământările ei. Și-n loc trimisă de o și luată și o adusă la împăratul. Și cum o vădzu împăratul au și poftit-o la pat și fece păcate cu dânsa. Și au și purces gria.

tară aceia muiare o chema Virsaveia și era a unui slujitorii! ce-l chema pre anume Iurie. Și era bărbatul ei trimis de-mpăratul la oaste. Iar dac-au început a să pricepe Virsaveia că iaste groasă au mersu la împăratul și-au început a plânge cu lacrimi și-au dzâs cătră împăratul: Iată păcatul meu să adevăriază și eu sânt grea și giudețul meu iaste să mă omoară cu pictri. Iară David dzâsă cătră dânsa: Nu griji pentru-aceasta, că cu le voi locmi toate. Și-au si trimis mai de sângu o carte la cela ce era sărdariu pre oști, d/icând; Cum vei vedea cartia mea să și trimiți pre Iurie cu nescare triabe la mine. Că i-au părutu împăratului că daca va veni Iurie acasă să va culca cu muiaria-și și să va acoperi acel păcat și vor dzâce că iaste graasă de bărbatu-și.

Și cum au sosât cartia de la împăratul au și trimis pre Iurie cu treabe la împăratul, adecă să ducă lealele voinicilor. Și dac-au sosātu Iurie s-au împreunat cu împăratul și l-au întreat pentru rândul oștilor și pentru rândul sărdariului. Iară Iurie i-au spus sănătate și închinăciune, cu cap plecat despre toate ostile și cum cu ajutoriul lui Dumnedzău mârgu tot biruind pre vrăjmașii împăratului. Și l-au pus împăratul la masă să să ospetează cu împăratul și l-au dăruit. Și-i dzâsă: Du-te aemu la casă-ți și te odihnește. Și s-au dus Iurie acasă-și și și-au vădzut numai muiarca, iară n-au vrut să să culce cu dânsa, ce s-au culcatu tot osâbi. S-au dzâs: Să nu dia Dumnedzău să mă apropiu cu de trup de muiare, până nu să vor întoarce ostile izdrailtianilor cu izbândă.

Și înrăiasă împăratul de aceasta și să miră cum va face să să acopere acel păcat. Ce scrisă o carte la sărdariul oștilor și o trimisă pre Iurie. Și dzâsă în carte: În vreme ce vei vedea cartia, iată că-ți scriu cu taină, să pui pre Iurie unde vei vedea că

iaste loc mai de nevoc înainte, să știu c-au perit. Și cum au cetit tu sărdariu! cartea, așa l-au și pus pre dânsu mai înainte s-au perit Iurie. Și veni viaste la împăratul c-au perit Iurie. Și-au oblicit și muiarca lui și muliu au plânsu pentru moartea soțu-său. Iară împăratul au luat pre Virsaveia în curțile sale și o țânia în loc de muiare.

Vedeți, fraților, ce face mărirea omului și putiarea, cum sângur David mărturisește și dzâce la Psaltire cum: Pre cât m-am mărit, pre atâta m-ai plecat. Și iară mai dzâce: Bine-mi iaste că m-ai plecat, ca peniru să pociu învăța directățile Tale.

Pentru-aceasta să putem pricepe și noi când iaste un om, sau săracii, sau cu grije, sau bolnav, cum iaste gândul aceluia pururia spre Dumnedzău, cum au fost măcar și împăratul David, când l-au fost gonind Saul să-l omoară; și nu două sau trei dzâce, ce l-au gonii 7 ai deplin. Și până l-au fostu gonind Saul, totu au fost cu inema și cugetul spre Dumnedzău și-au fostu cu toată direpretea cătră Dumnedzău. Iară apoi, căiu au apucat la împărăție atâta au și uitatu acelia toate și și-au datu sufletul spre păcate și încă la muiare cu bărbat. Ce nu-i susî câți au făcut păcate cu trupul, ce apoi au făcut și moarte, că i-au omorât bărbatul.

Pentru-aceasta trebuie omul de la nevoc când scapă, să nu uite pre cela ce l-au scos și s-au rugat lui. Sau, când ești săracii și mâhnim, dac-ai agiunsu la bine mare, nu uita amarul săracii, că apoi vei uita și pre Dumnedzău, cum au fost uitat David, dac-au apucam la împărăție și la bine.

Iară pre după acia greșală mare ce au făcut cu Iurie, trimisă Dumnedzău pre Nathan prorocul lui David ca pentru să-l mustre pentru acel lucru ce au făcut. Și daca marsă Nathan proroc la David, iarăși proroc și împărat, [iar] Nathan nu vru să-i dzâcă de tot într-adevărat, ce începu a-l întreba cu pildă și-i dzâsă: Cinstite împărate, voiu să te întreb pre Mariia ta de un giudeț pre dreptate, cum vine legia. Un om ce au avut

100 de oi și i-au nemerit un ospic drag și-au vrut să-i facă ospăț [și] n-au giunghiat dentr-a sale oi, den cea sută, una, ce au giunghiat pre a unui săracu ce au avut numai una și o socotiia ca ochii săi acel sărac de omu și nu să îndura să o lasă departe de la sâne, ca să nu-ă apuce lupii; ce de pururia o culca lângă sânc și-i era aminte de dânsa. Iar acel om cu acele ot multe au făcut sală aceluia cu una, și-au făcut ospățu aceluia oaspe drag al său; iar apoi s-au temut că-l va pârî la împăratul, căce i-au făcut sală și l-au ucis și pre dânsu. Ce să cade aceluia om? Că întrebă pre Mariia ta, ca pre un giudeț direptu ce ești pus de Dumnedzău.

Iar David împăratu și proroc nu putu pricepe că acesta iaste giudețul său, ce dzâsă: Adevărată moarte să i să facă, vine giudețul aceluia om. Iar Nathan proroc dzâsă: împărate, tu ești omul acela cu oile multe. Adecă ai mueri multe și dac-ai să-ți faci pohta trupască, căce n-ai lăcut cu una dentru muenlc tale cele multe, ce ai făcut sală muerii lui Iurie, carele avea numai pre aceia și o adormiia pre brațele lui, pururia; ce nu-ți sosî câtu câ o ai luam, ce încă pusăși de l-au și omorātu.

Iară marele David, ca un omu plecat ce era, nu să bizui împărăției, ca să să mânie, sau să caute cu groază, cum sântu și până astăzi o samă de oameni, nu numai domni sau boiari, ce și alții mai mici dentru oameni, dac-ai dzâci cuvinte pre cale dirept vreă greșală ce au făcutti. Iar el schimbă obrază și să mânie și dzâce: Cine ești tu și cine ti-au pus pre tine să-mi iai sama mea și ce vei *în* cu mine, ori bine voi face, ori rău? Și încă de vor avea vreă putere, vor face rău aceluia om ce-i va mustra pre direptul.

Iară David, fiind împăratu și cu putere mare, n-au vrut să stia împotriva direptății, ce în loc cădzu cu fața la pământu înainria prorocului Nathan și dzâsă: Gresit-am înaintia Domnului meu, lui Dumnedzău și trupiaște și sufletiaște și de astăzi nainte să scurtară dzâlele mele. Iar Nathan proroc

dzâsă cătră David: Nu te teme, că nu vei muri, iarsupârăși mult pre Dumnedzău. Ce pentru greșala ce ai făcut nu va mai lipsi groaza săbiei den casa ta. Pentr-aceasta dzâce și David sângur într-o 117 psalomi: Certând m-au certat Dumnedzău și morții nu m-au datu. Căce că multe griji și multe amaruri au datu de sufletul lui David, cum ati audzātu câ s-au rădicai fiiu-său Avesalom pre dânsul, de i s-au cumpănim cu moartea nu numai odată, ce de multe ori. Așijdcria și altu ficior a lui s-au culcații cu soru-sa, cu fata lui David, de au curvitu, și ș-altcle multe certări i-au trimis Dumnedzău pentru acea greșală mare ca pentru să o vindece.

Și apoi dzâsă Nathan prorocit cătră David: Dumnedzău va erta greșelele tale. Și cu acesta cuvânt s-au mai bucurat încma lui David. Și până pre atunci scrisesă Psaltiria numai până în 49 de psalomi, iară atunce au început a scrie: Pomilui mea Boje, po vclireai milostitvoei <= Miluește-mă, Dumnezeule, după marc mila ta> și-au săvârșit Psaltirea până într-o 150 de psalomi.

Și începu David a îmbătrâni în <îm>părăție... Și daca îmbătrânisă nu să mai putia să să mai încăldzască în patul său, mâcarî cu câte haine împărătești să vrea acoperi, toiu-i era rece; ee-i ducia pre o copilastrecă tânără, anume Avisanu sumani-neana și să culcă lângă împăratul de-l încăldzâia. Și nice gândiia împăratul spre dânsa despre pârția de păcate.

Iară Virsavcia, muiarea lui Iurie, daca o au luam împăratul în loc de muiate au făcur pre prea mândru Solomon, foarte harnic și înțeleptu, cât nu era nice un ficior a împăratului David cum era Solomon.

Iar aproape de moania lui David, un ficior al său, ce-l chema Adoniia vădzând pre tată-său c-au îmbătrânim, să țânia gata, numai să apuce împărăția, fără voia tătâne-său. Iar Virsavcia, îmma lui Solomon au mârșu la David și-au dzâs: Cinstite împărate, adu-ți aminte de giurământul carele ai

adeverim mie și-ai dzâs că pe după împărăția ta vei lăsa în locul tău împărat pre fiiu-mieu Solomon. Iar aemu cu socotescu c-au împărățât Adoniia.

Iară împăratul David, dac-au audzât așea, au chemat prorocii și preuțai, anume pre Cad prorocii și pre Nathan proroc și pre Asafprecutul și pre Idithun, iarăși preutul și pre mulți domni și crai ai săi și denaintea acelora tuturor au potnăzuitu pre Solomon fiiu-său, ce era făcut al doile ficior den Virsaveia. Si-l chemă aproape de dânsu și-i dzăsă: Fiiul meu, Solomoane, socotește întru tine întâiu să cunoștii pre Dumnedzăul părințalor tăi și să slujești lui cu toată inema și cu totu sufletul tău, căce Dumnedzău cunoaște toate și ispitește inema și sufletul. Ce fiiul meu, cearcă pururea pre Dumnedzău; că de-l vei cerca, fi-va pururia înaintia ta. Iară că tu-l vei părăsî, fi-vei părăsât în veci.

Și iarăși dzăsă: Fiiul meu Solomoane, să știi că eu întru viața împărăției mele totu mi-au poftit inema ca să facu casă lui Dumnedzău, adecă beserica și n-am putut, c-au venit cuvântul lui Dumnedzău cătră mine <care mi-au> dzâs că pentru ce am bătutu oști multe și am vărsatu sânge <mult> nu m-au lăsatu Dumnedzău să fac beserica. Ce pre după moartea <me au zâs> că o a săvârși fi iul-mieu Solomon, căce că împărăția ta, <fiiul meu>, toată va fi cu pace.

Deci pentr-aceasta, fiiul meu <Solomoane>, îmbărbătiadză-te și te întărește, că cu den toii ficiorii miei «-pre tine te> puiu împăratu astădzi. Și iaiă eu dentru toată puterea <mea lasu> țac pentru triaba besericii lui Dumnedzău 100 de mii de talanți <de aur> și 1000 de mii de talanți de argintu și de aramă mulți <fără număr> și toți aceștia să-i cheltuiești la lucrul casei lui Dumnedzău.

<Și chiamă> David pre totu nărodul jidovăscu înaintea lui și iar <dzăsă cătră> Solomon: Iată, fiiul meu, să știe lot nărodul izdrailtenilor <că ți-am> gătatu de totu ce trebuiaște pentm casa

lui Dumnedzău <aur, argintu> și bani de aramă și bani de her să prisosască și pietri scumpe de mult preț, în tot fialiul. Și încă peste ce ți-am datu încă-ți mai dau 3 mii de talanți, iot de cel aur ales, ce să chiamă sufir, și-ți mai las 7 mii de talanți de argintu ca să-ți fie de polcitu părețai peste tot.

Iară domnii lui David, dacă audzără așea să sculară toți în picioare și diaderă și ei pentru triaba besericii 7 mii de talanți de aur și 20 de mii de talanți de argintu și multe pietri scumpe de tot felini și bani de aramă și de her, să hie de triaba lucrătorilor. Și di'ade David scrisoare pre mâna lui Solomon tot chipul besericii, cumu-l va face și diade izvod de heruvimi, cumu-i va face și cum să le hie aripile întinsă, să să agiungă unul de alalt, să acopără, peste tot chivotul cu svânta pravilă, și-l învăță totu ce trebui.

Și iar îi mai dzăsă: Fiiul meu, Solomoane, tânc minte de tot ce ti-am învățat și den toate lucrurile fii pururea cu frica lui Dumnedzău și țane bine dreptau'a la giudețul tău și fie ce lucru ce vei vria să faci, ia-ți sama bine întâiu și apoi să te apuci. Că aciaste trei lucruri de vor hi cu tine, fi-vei pururea iubit despre Dumnedzău și despre oameni.

Si fusesă început David a face Sionul și apoi l-au săvârșim Solomon, cum veți audzi mai nainte, la împărăția lui Solomon. Și dacă învăță pre fiiu-său de totu ce trebuiaște, să săvârși marele împărat David, fiind om de 70 de ai. Și când l-au pomâzuitu Samuil proroc de împărăție au fost de 30 de ai și au împărățât cu socru-său, cu Saul, 7 ai și pre după moartea lui Saul au împărățātu iarăși 33 de ai. Și daca s-au săvârșii, iară fiiu-său Solomon au strânsu tot nărodul jidovescu și toate ostile și toți domnii și-l petrecură cu cinste mare și-l îngropară în cetatia Ierusalimului aproape de Siluam.

ÎMPĂRĂȚĂIA LUI SULTAN MEHMET, FICIORUL
LUI SULTAN PAIAZÂT. GLAVA 214

Pe după robirea și moartea lui sultan Paiazât, stătu împărat fiu-său sultan Mehmet. Și-ș strânsă și el oști turcești și pre bani și să dusă spre răsărit și feace trudă mare până a-ș scoate cetățâle care luasă Țamberlan și pusesă ispravnici ai săi pre la dânsăle. Și fără ce-ș scoasă cetățâle lor au mai luat și-a grecilor Galatiia și Capadocbiia. Acesta împărat Mehmet au mutat de tot scaunul împăratăii turcești de la răsărit, adecă, de la Brusa, și l-au aședzat despre apus la Udriiu, pentru Irica lui Țamberlan sau altora, să nu mai petreacă nime precum au petrecut tată-său, sultan Paiazât Iltirim. Și împărați și acesta cu paci, pe după ce și-au scos cetățâle, 14 ai și deacii muri.

Apoi pe după acesta au împărățât fiu-său sultan Murat a cărui viața și fapte de vitejii că s-au bătut cu craiul ungurescu și l-au dobândit de i-au tăiat capul și alte bărbățai câte au făcut, toate acestea s-au scris pre urmă la începutul Turcogrețâii¹. Și dacă i să prinsă moarte la Udriiu² trimisă de adusără pre fiu-său sultan Mehmet de la Magnisâra și-l lăsă împărat în locul lui.

AICI SĂ ÎNCEPE PEN'FRU LUAREA
ȚARICRADULUI ȘI CÂTE RÂUTĂȚ FEACERĂ
ÎNTR-ÎNSU. GLAVA 215

Pe după moartea lui sultan Murat, carele avea mare prietenșug și bună paci legată cu împăratul creștinilor, cu Ioan Paleolog, stătu împărat ficiorul lui sultan Murat, pre anume sultan Mehmet, împărat răsăritului și apusului. Atunce pre aceia vreme să săvârși și împăratul Ioan Paleolog, împăratul creștinilor și-a Țarigradului. Și veniră frațai acestui împărat, anume Costantin și Dimitrie și Toma, și dederă cei doi fraț împărățâia lui Costantin. Că împăratul Ioan Paleolog ficiori n-au avut, ce au stătu împărățâia pre frați.

Dece dacă să voim frațai de dederă împărățâia lui Costantin, fratelui celui mai marc, fiarăj ceia fraț și-au luat Țara Peloponisul, care să chiamă Morca, de unde sânt grecii moraitâi. Și împărățâia frațai Pelopinisul în doaa, și-ș luă unul I.achcdmoniia cu toate ținuturile, iar altul și-au luat Corinthul. Și ședea frațai amândoi de să odihniia fără nice o grijă.

Iară sultan Mehmet, dacă să vădzu împărat pmiarnic răsăritului și apusului, râu să gândi cătră Țarigrad și cătră creștini. Iar atunce de întâiu, dacă stătu împărat, arătă prietenșug mare cătră Costantin Paleolog împărat și cern loc la greci sultanul acesta de-i dederă ca să-ș facă cetate deasupra farului, aproape de Țarigrad. Și o feace cu țării de zâdiuri și cu baștior. Iar țarigrădenii le da și bucate de mâncat pristavtlor si de băut și le da var și cărmida si de ce le trebuia, de frică. Iar avea țarigrădenii putere să nu-i lasă să facă cetate, ce nu mai uădejduia giurământurile care le făcuse cu tatăl acestui împărat, nu o dată, ce și de multe ori cu împăratul greescu, ca să nu să rădice pre Țarigrad nici el, nici ficiorii, nici nepoțai lui. Așjidirea și acesta încă să adeveriia ca și tată-său, dară adeveriința lui au fost vicleană și înșălătoare.

Iar dacă săvârși cetatea de făcut o au întărit cu pușd și și cu oameni păzători și pusă steaguri pre în zâdiuri. Iară țarigrădenii nădejduia așa că de vor vedea vreun samnu de vrăjmășie de cătră turci să facă cetățuia aceia pământii, căce că era aproape de dânsii.

Iar sultan Mehmet purceasă spre Udriiu pre după ce găti de tot cetatea. Iar de întru oamenii lui să lăsară năvrapi și apucară de robiră câțiva oameni de într-un sat de lângă Țarigrad, ce să chiamă Bezplătnei și de într-alte sate, ce să chiamă satul Svcati Foca. Iar țarigrădenii audzâud de aceasta au trimis de au dat știre sultanului cum: întru pace și legătură ce am avut cu tată-său și cu tine nu să cade să ne apucat oamenii robi. Iar

sultan Mehmet s-au tăgăduit că nu-i la știrea lui. iară să să cerce oamenii acei apucat să-i trimită la casăle lor.

Iară peste puținca vreme într-acele an ce au stătut împărat s-au gătat cu oști mari și grele și pre uscatu și și pre mare, cât nu li să mai vedea marginea și pământul de cai și oameni, iar marea nu să vedea de vasă, de catarge și de șici. Și veni sultan Mehmet și cuprinsă Țarigradul și despre uscat și de pre mare.

Iar catargele n-ar hi putut străbate pre lângă Țarigrad, căce că era un lanțuh de Pier întinsu preste mare de la Galata până la Țarigrad, făcut gros de fier oblu. Iar turcii feceră meșteșug minunat și-au trecut catargele pre deasupra lanțuhului. Si făcură așa că-ș păscură prilejul până unde suflă vânt mare de încătore venia catargele și întindea toate pândzăle unii catarge și venia ca o săgeată, căci că trăgea și robii cu opacinele <= vâslele>. Iar oamenii cei de oaste să punea toț în coada catargii. Deci eaiarga să rădica eu piscul sus și să aședza denapoi de greimea oamenilor și cu piscul covârșia preste lanțuh, până aproape de giuătate de catargă. Deci oamenii cei de în coada cătargăi sârguia curând toț de alerga în piscu. Deci piscul să pleca și denapoi să înălța și trecea eatarga preste lanțuh.

Și așa într-acesta chip au trecut catargele toate de spre Țarigrad și nu mai folosî nimic lanțuhul cel de fier. căce că nu vrea Dumnădzău pentru greșealele noastre, ce-i era voia să să ia împărăția de U creștini și s-au luat.

Iar dacă se apropiară catargele pre lângă zădiul Țarigradului începură a face meșterșuguri multe ca să să poată sui pre zădiuri. Și începură a face scări cu buți deșiarțe și cu scânduri pretutindirca să să sue preste zădiuri să facă năvală în Țarigrad. Iar pre atunce de curând au cădzut o bucată de zădiu de sta spărtură de la poarta Hersunului până la poarta lui Sveatii Roman și nu apucasă să astupe târigrădenii acea ruptură de înr-acele zădiu, ce pnsesă în loc de cărpele multe de toate; ce nice de un folos acelea nu le era.

Iară pre aceia vreme să prilejisă un boiar ghenuvian, pre anume Dustugnea, fiind venit acolo la Țarigrad cu doă corăbii mare cu negoțu. Și vădzându că țarigrădenii nu vor să stea dreptu acea ruptură de părere și de pre acolo să va lua Țarigradul, au dză cătră împăratul Costantin acele boiaru și cătră tot nărodul cum va sta el cu puterea lui și cu cheltuiala lui la acea spărtură de părete, de să va bate cu turcii, cu agiutoriul lui Dumnădzău, pentru binele creștinilor. Și-i mulțami împăratul foarte și toț creștinii.

Si stătu acele boiaru tare acolo la zădiul cel străcat și vitejește, de să bătea cu turcii și nimic nu putea face ca să străbată turcii, ce-i bătea cu sânețu și cu sacalușă și nu să mai putea apropiia nice unul acoale. Și multă vreme țanu strană acele boiaru ghenovezu și tot ar fi țanut; ce-l săgetară cu un sânețu în piciorul cel dreptu și de durere mare au cădzut la pământ mai mortu. Și-l luată oamenii săi și-l dusără de-l băgară în corabie și-ș întinsără verilele corăbiilor și să dusără pre mare până agiunsără la Sacăz. Și acolo să prinsă moarte acelu boiaru și-l dusără mort la Ghenova, la casa lui.

Iar împăratul Costantin și cu toț boiarii și cu năroadele toate să svătuia să aleagă patrudzăei tie voinici tineri, oameni aleși, cu arme și cu foc și să-i pue într-un vas sprinten să margă pre taină și să dea foc catargelor turcești să le aprindă, să nu să aleagă nimic de dânsăle. Și așa feceră. Și-i scoasă pre taină cu vasul acele sprinten, ce să chiamă feludă și purceasă de cșiră pre poarta ce să dzăcea Chinigus, adecă Poarta Vânătoare. Iar vrăjmașii de frânei de deci'nde, de la Gălara, ori cum și în ce chip au oblicit de aceasta și având prieteșug cu turcii le-au dat știre cum vor grecii să le aprindă armata, ce să să păzască. Dece turcilor le era aminte și numai cum vădzură feluda aceia cu acei voinici mângând au îndireptat o pușcă mare de într-o cătargă și lovără vasul acela cu acei patrudzăci de voinici și-l sparsără. Și să înecară toț tinerii aceia în fundul mării.

Iar împăratul și tot nârodul muh plânsârâși să jeliră pentru aceasta. Și să plini cuvântul ce dzâce filosoful: Unde Dumnedzău dă, zavistiia nu încape; iar unde nu dă, nici plângerea [iu poate. Iar împăratul și cu toț țarigrădenii, pre cât le era puterea, sta și sâ bătea cu turcii. Ce nu avea cum, câ era un grec la o mie de turci, ce numai ce să ruga milii lui Dumnedzău să le fie într-agiutor.

Iar când fu a doa dzi turcii fură gata și călări și pedestri și dederă năvală mare la ruptura zidiului și apucară o samă de intrară, călări și pedestri și dobândiră zidiurile cele mare și pusără sieaguri pic într-însă și pre în baște. iar țarigrădenii, mișeii, dacă vâdzură steagurile pre zâdiuri statură cu războiul tare acolo la ruptura zidiului și atâta statură vitejește grecii de să tăiară cu turcii, cât să împlusă ruptura acea de zâdiu de trupuri de oameni morț, învârvomaț unii preste altfi, cât țânea ruptura aceia de zâdiu de la poarta ce să chema a lui Hersus, până la poarta lui Svcatii Roman, loc de o pistrcală mare, preste tot să zâdisă ruptura de stârvuri de oameni, unul preste altul, de a tocma cu zâdiul în sus.

Și atâta sunet și trăsnet sâ feace și să încleștasă unii într-altfi de să tăia, cât nici cei de în lăuntru nu mai putea cși afară, nici cei de afară nu era loc sâ între în lăuntru, ce să giunghia și să tăia de a mână, câ nu mai era putere într-alt chip. Iar păgânii, turcii, fiind mulț ca frundza și ca iarba, cuprinsâră de să suiră pre zâdiuri pretutindirca și împlură Țarigradul ca lăcustele și să tăia cu grecii pre toate ulcțale și pre în toate hudițali și locurile cele strâmte. Și luară turcii Țarigradul de la creștini cu sabiia și cu sânge vărsat fără cislă și fără samă, în cursul ailor de la Adam 6961, iar de la întruparea lui Hristos 1453, în luna lui maiu în 29, într-o marțî demâncață.

O, minunile tale, Doamne, împărate și despuiuoriu, văseadrăjtcl < = a toate stăpâiiitorule >, în cc chip usăbiși mila ta cea bogată de cătră noi creștiniî, serbii tăi, cu atâta dlăgo

trâpenie <= îndelungă răbdaro de sosără noă acestea, au după cuvântul prorocului: cto pozna u magnes, adecă cine poate ști gândul lui Dumnedzău, sau cine în svatul lui au fost, sâ poată cunoaște adâncurile sali si cine ar fi avut de întru oameni inimă împietrită să poată trâpi să nu plângă și să nu să jelească de robiiia și de vărsarea de sânge cc să feace în Țarigrad, în cetatea ceia ce să dzâce împărăteasa cetățâlor, care era vâznosată <=proslăvită> și vestită preste toată lumea de pre supt ceriu? Iar aemu iaste mai de gios și mai pobrăzâtă <= umîliă > decât toate cetățâle

Care incmă de fier ar fi să nu o cuprindză durere de primejdiile carele au sosât aceștiiia cetăț? Socotescu câ șt pământul va fi suspinat de jelea ci și pietrile și lemnele și toate câte sânt cu abur și fără abur să vor fi mâhnit și să vor fi jelit de nesuferitele lucruri și poznele ce s-au făcut într-acea cetate curată și creștină, cât mâ cutremur și a mai scrie.

Atunce să fie vădzut neștine svintele odoară a svintelor besereci cum lc apuca turcii de pre în svintele altare și le băga pre în sân și pre unde avea loc mai cu taină a trupului și cum călca cu picioarele svintele evanghelii și svintele pravile și în ce chip călugăritâlce, fețe curate, lc apuca de-ș râdea de dânsâle pre uleță și pre drumuri, fără nice o sâială și rușine păgânii și bezdușnicii și iale tapa si sâ văita câ le ucidea, de li să audzâia glasurile și boacetele până la naltul ceriului. Așjdirea giupănesâli cele scumpe și iscusâte, de nice soarele nu le vedea, le ducea robite și de cosâță trăgându-lc pre toate ulcțale cu groază și cu țâpete, cum era mai cu rușine.

Așjdirea să fie vădzut neștine precum ducea preutâi și călugării cu șirianguri legat și cu capetele goale, trăgându-i și bătându-i, cum era mai amar și mai rău, cât cine le poate povesti ș-a lc scrie toate câte lucruri rele pe spre fire ce s-au făcut intru aceasta mânie ce-ș trimisesă Dumnedzău pre rodul creștinescu. Așjdirea cum dezgropa turcii mormânturile

împăraților creștini, ca <să> găscă haine răstite cu sârmă, sau nescare aur și pietri scumpe și le scotea oasăle afară de-ș râdea și să împrășca cu dânsălc; și ș-alre multe îmbăiaturi și scârnavii făcea spurcații și pângăriții.

Atuncea să plini prorocisviia împăratului David ce d/ăce în 78 psalmi: Boje priidoși iaziți vă dostoanie tvoc oscvârnișa țarcov sveatâia rvoia. Polojiși Ierusalima iaco ovoștnoe hran-iliște, polojișâ tropia rabî tvoiș brașna ptița nâbăsnâr, plâti prepodobnih tvoiș dzvearem zcmnâh. Proliaș crâvî ihî iaco voda o crâstî Ierusalima i nebea progreaibaia. Bâhomî ponoșenie săseadom nășim podrajanie i porâganie săștim o crâstî nas. Docolea Gospodî progneavaeșisia vă eoneț razgoritsia iaco ognî răvente tvoc? I preadalesi nas vă râtea vrag bezaconen.

<= Dumnezeule, păgânii au năvălit în moștenirea ta; pângrit-au biserica ta cea sfântă și Ierusalimul l-au prefăcut într-o movilă de moloz. Dat-au trupurile slujitorilor tai să le mănânce păsările cerului și cărnurile cuvioșilor tăi le-au dat fiarelor pământului. Vărsat-au sângele lor ca apa împrerurul Ierusalimului și nu era cine să-i îngroape. Ajuns-am de ocară vecinilor noștri, batjocura și râsul celor dimprejurul nostru.

Până când, Doamne, te vei fi rnânia până în sfârșit? Până când va arde ca focul mânia ta? Și ne-ai dat pre noi în mâinile vrăjmașilor>.

În ce chip putu primi Sveata Sofîia, căriia i să pusă numele acesta să să cheme așa de întru cuvântul lui Dumnedzău, Sveata Sofîia, zidirea cea mare și minunată de pre supt ceriu și ceriul cel de pre pământii, Sionul cel Nou, pr^ car^ o au zadit sânzur Dumnedzău și nu mână de om, pohfaia și lauda a toată lumea, ceia ce covârșește preste toate zădituriile de în căre-s pre pământ.

O, ciudesă și minune marc, cum și în ce chip sveata beserecă aceasta și lăcașul lui Dumnedzău să feace capiște și mecit ismailienilor, a vrăjmașilor credinței lui Hristos! O, soare,

de aceasta ininună-te și tu, pământiiile, cutremură-te și cu omilință glăsește-te strâgând și dzăcând: Mnogo milosârde Gospodî, slava Tebe <= Mult milostive Doamne, slavă Ție>.

Intr-acesta chip s-au robit și s-au luat Țarigradul, ocanicul.

Iar mișelul de împărat Costantin, dacă vădzu că să suiră turcii pre deasupra zădiului de spre partea ce să dzăcea a lui Sveari Roman, mulți ca lăcustele, eneceri pedestri și călărimea mulțându-să înirându pre ruptura zidului, cum mai sus scrisăm, nu mai avu ce să face, ce fiind grijir de moarte cu ispoveduință și cu svânta pricistenie și de împreună cu multă samă de boiari ai săi eși în tâmpinarea turcilor și dzăsă căiră boiari așa: O, frațelor, astădzi ne sosî ceasul rnorțai sau a robirei. Ce decăt să fim vii suptu chinul și pedeapsa robii și să murim cu rușine, mai bine să dăm război vrăjmașilor și să perim cu cinste într-acesta ceas pentru credința și pentru moșia; iar Dumnedzău ne va alege precum va fi mila sa cea bogată.

Și fură toț boiarii cu împăratul într-un cuvânt și să erta de în rost unul pre altul și dzăsără: Astădzi am născut, astădzi să perim. Și să slobodzî nainte împăratul cu sabiia goală în turci, în mulțame și toț boiarii alătura cu dânsu și multă moarte feaceră într-înșii, până-i împresorără de nu să mai vădzură între dânsi între turci. Și acolea peri împăratul creștinescu Costantin și cu toț boiarii săi și nu vrură să să dea vii în mâna turcilor. Iar și turcii n-au știut că iaste sânzur împăratul grecescu acolo într-acele buluc și cu boiarii săi, că nu i-ar fi tăiat, ce i-ar fi împresorat ca pentru să prindză viu pre împăratul și să-l fie dus la sultan Mehmet, împăratul turcescu. Că mai pre urmă mare cercare au fost peniru împăratul Țarigradului ca să să afle unde va fi. Că avea grijă mare împăratul turcescu că va fi scăpat și va veni cu agiutor de la ah creștini și-l va potopi.

Deci au pus de au căutat pre în toate trupurile cele perite și l-au cercat până i-au aflat capul spălându-l de sânge și l-au

cunoscut mama lui și ș-alți boiari. Și într-acesta chip să potoli grijea împăratului turcescu și să plini ele bucurie și de veselie atâta cât nu să mai șriia ce să mai face, vădzând ca au dobândit ceiatea cea minunată de în toată lumea a Țarigradului, care să răspunde împărăteasa a tuiuror cetăților de pre suptu ceriu și vădzând că să chemă de pre acii împărat grecilor și stăpân răsăritului și apusului,

Iar când fu a cineca dzî pre după ce să luă Țarigradul feace împăratul turcescu iaiăș cercare mare pentru nescare boiari mari greci de vor fi undeva supus numai să să afle. Si aflară pre duca cel mare și pre domesiihul cel mare și pre sârdarul oștilor, pre ficiorul lui Catacuzino cel mijlociu și și pre alți mai de gios boiari mulț au găsât și tuturor acestora le-au tăiat capetele. Inșă până a tăia pre duca cel mare au adus întâiu pre doi fii ai săi de i-au tăiat înaintea lui. D[^]cii au tăiai și pre duca.

Si acolea să plini cuvântul Svântului patruarhu Grigorie Mamint, carele prorocisă ducăi, acelui boiari mare, cu mulț ai mai întâiu, precum vor lua turcii Țarigradul și vor tăia întâiu capetele a doi ficiori ai săi, apoi vor tăia și capul lui. Și așa fea cum dzăsă acel părinte preajdevidițu <= prevăzător>.

Iar pre un cucon mai mic ce au fost având acel boiar duca cel mare, hau luat la împărăție în casă, ce-l chema pre anume Isaachie, carele fără zăbavă vreme nu să șriia ce s-au făcui de în casa împăratului. Iar apoi s-au oblicit cum să află la Râm, unde era și o soră a lui, trimisă de tată-său cu multă avuție încă mai întâiu de luarea Țarigradului.

Iar împăratul turcescu, sultan Mehmet, învăță de strânsără toate trupurile cele moarte de în războiul Țarigradului, și creștinești și turcești, si le scoasără de în Țarigrad afară și dexicră foc de le arsâră.

[ar pe după aceasta fără zăbavă, daca să aședzâ pre împărăție sultan Mehmet, au tăiat capul lui Halii pășea, purtându-i pizmă veche mai de întâiu de pre când au fost

poroneit acesta Halii pășea la tatăl împăratului, la sultan Murat, la răsărit, la Magtiisâia, pre vremea ce au fost venit craiul ungurescu și cu hangul să să bată cu acest împărat, cu sultan Mehmet și apoi au trecut ungurii de au luat Vama.

Și pentru căci să punea pururea Halii pășea pentru Țarigrad să nu margă cu oști să-l ia, nici să strâce pacea ce au făcut tată-său, sultan Murat, cu împăratul greccscu, aducându-i aminte că de va miarge asupra Țarigradului să vor rădica alte crai creștinești și vor face de vor pitarde și Udriiul. Și pentru căce au adus pre tată-său cu scrisorile lui de la Magtiisâia de s-au bătut cu ungurii și apoi au ședzut tată-său în scaun la Udriiu și pre dânsul l-au trimis la Magnisâia, la răsărit. Dece pentru acestea i-au făcut plată de i-au tăiat capul. Că așa să cade să cinstească dracii pre ceia ce cînstescu pre dâșii.

Iar împăratul, sultan Mehmet, pusă în Țarigrad cadu și epitropi etirnpătători și ianiceri mulț de paza Țarigradului. Și împăratul să dusă la Udriiu să-ș mai vadză și să-ș mai tocască treaba și acolo și iarăș să să învârtească la Țarigrad.

Și trimisă împăratul pre în țară, pre afară de în Țarigrad, pre în cetăț și pre sate și orașe și învăță să aducă oameni casași eu totul să lăcuiască în Țarigrad; că să împutânasă oamenii, țarigrădenii, că unii perisă, alții fugisă, când s-au luat Țarigradul; dece au adus oameni mulț de pre Marea Neagră, de la Agathopol și de la Mesevriia și de la Sălivriia și de la Iraclia și de la Panod și de la Orestiiada și de pre aiuriiia și le dărui împărăția casa în Țarigrad gata și locuri. Dece și oamenii acestea fără ce le dedesă de la împărăție ș-au cumpărat și ci de alte lucruri bune și scumpe dichisuri. Și fură orășiani și stăpâni direpți țarigrăde'ni.

Iar împăratul turcescu să învârteji de la Udriiu la Țarigrad și începu a direge saraiul vechiu, ce-i dzac turcii Ischisarru. Așjidirea și în Țarigrad iarăș au pus de au tocmit ș-au dires ș-au întărit zidiuri și altă ce era strâcat. De acolea s-au sculat și s-au

dus de au luat cetatea EnuJui. Și de acolo s-au dus de au luat Athina și Tbiva și Thasul și Samothrachiia și Argosul și Moreia. Apoi s-au dus de au luat Limnul și Imbrul și alte cetăț și orașe, căie era mai mici și mai aproape de acestea cetăț și ostroave ce mai sus scrisăm. Și tot îmbla în toate părțalc, dobândindu locuri și cetăț și nu să așcdză într-acel an nice într-o dzi. Și nimic nu mai era ca să-i mai stea împotrivă.

Iar de acolo au trecut cu ostile în corăbii preste mare, la răsărit ș-au luat ostrul Mitilinul și doaă orașe ce le dzâc Fochili cele vechi și cele noaă, carele să află aproape de cetatea Zmirchii Eresului de în gios de râul Mcnandrului. Și și de pre acolo mult oameni, cu mucri, cu ficiori cu tot au adus de au așcdzat în Țarigrad.

Iară de pre acolo s-au dus ș-au luat cetatea Castamonii și cetatea Sânopul. Că aceste doaă cetăț le-au fost țând Căzâl Aliniat, fiindu-i lui de moșie de la strămoșii lui, de la sultan Alatin de la viteazul cel vestit și înfricoșat. Căci că Căzâl Aliniat carele ținea aceste doaă cetăț cu toate orașele și satele de pre împregiur, numai cât au audzât că vine împăratul într-acea parte de loc au fugit tocma la Persăia la Uzun Hazan, de au scăpat. Dece acestea cetăț s-au închinat cu toate olatele de pre împregiur împăratului, tară nice un războtu.

Apoi de acolo s-au dus de au luat Amastrul cetatea și Chefea de în mânuile ghenvezălor. Și oamenii de în Chefea i-au adus în Țarigrad și de pre în satele Chcfci și au rămas cetatea aceia mai pustie de oameni și au strâcat câtva și de în zădiurile cetățâi Chcfii. Iar de acolo s-au învirtejit sultan Mehmet împărat iarăș la Țarigrad.

Și vădzând că toi nu să pot strânge creștinii în Țarigrad cu voia lor, carele de pre unde fusesă fugiți și împrăștiați au început a întreba împăratul cum poate fi de rândul acestui lucru. Ș-au întrebat de creștinii carii era pre lângă împăratul, oameni cărtulari și sameși mari de cumpăta împărăția cu scrisorile și

cu ambacul grecescu. Căce că turcii era neînvățați și necărtulari, ce făcea răvaș de lernne și cresta pre dânsa și le era în loc de băgare samă, că altă samă nu șuia, până ce-i învățară pre cătinel grecii. Și încă și până astădzi tot aceasta obicină țân pitarii ceia ce vând pâinea pre în târg la Țarigrad.

Dece acestea greci, gramaticii, ce să afla pre lângă împărățac spusă rătră împăratul dzâcând că până nu să va pune în Țarigrad patriiarhu creștinilor nu să vor strânge. Iar împăratul dacă oblici că iaste povestea așa, îndată dede voe să să strângă creștinii de pre unde vor fi și să caute să-ș aleagă unul de întru dâșii, care-l vor socoti ei să le fie de treabă și cu voia împăratului. să-l pue să le fie patriiarhu. Făcând împăratul acesta lucru cu meștersug ca să audză creștinii grecii că s-au pus patriiarhu ca și mai întâiu la împărăția creștinească, să vie toi grecii la Țarigrad să să strângă ca să să împle de oameni.

Iar nărodul creșdnescu cât era în Țarigrad să strânsără toț după poronca împăratului și alcasără pre filosoful Ghenadie școlariul, fiind fost giudeț împărățâii, om svânt și cu osărdie dumnedzăiască, îl spodobiră cu sorț de pravilă cu toțâi și-l feaceră patriiarhu. Și i să închină toate năroadele creștinești și să plecară lui toate bes^recele Țarigradului și toate mitropoliile și eparhiile de în lume, ca și la împărăția de întâiu a creștinilor.

Iar sultan Mehmet împărar, audzând că l-au ales de bun și destoinic de l-au pus creștinii patriiarhu, i-au poftit de au mărșu înaintea sa în casăle împărătești și-i dede, în loc de cărje, toiag de argint poleit de mult prețu, foarte frumos și iscusât. Și-i dede și calu împărătesei! cu toate podoabele și cincii sute de galbeni de aur și-l îmbracă cu caftan și-i dede și pălărie scumpă de-i pusă în cap. Și-i dzisă: Pasă de fii patriiarhu întru nărocul împărățâii mele și fii cu pricteșug spre noi. Și să țâi toate obkinele Patriiarhiei precum le-au ținut și ceialalt patriarhi ce-au fost mai întâiu de tine. Și să-ț fie o dată și Besereca Svințâlor Apostoli să fie Patriarhie, să petreci întru însa.

Și-l petrecură cu cinste și cu oameni împărătești până acolo. Și să feace Svânta Beserecă a Svințâlor Apostoli Patriarhie; că nainte la împărații creștinești au fost Svânta Soliia Patriarhie. Iară dacă luară turcii împărăția, pre Svânta Sofiia o feaceră mecit, de să închina împăratul într-însă, precum o vedem și până astăzi.

Dece ședzând patriiarhul acolo la Svinții Apostoli și fiind pre împregiur poporul acolo pustiu de oameni, [iar] într-o dzî să află în țânirul besereei un om mortu, ucis. Și pentru aceasta multu să îngrozi patriiarhul și temându-să să nu să mai facă ș-alte morți și să nu petreacă și el cu oamenii săi vreo pacoste, cși de acolo și lăsă acea beserecă minunată și iscusată pustie și ceru de la împărățac de-i dederă altă beserecă ce au fost petrecând călugăriță fete curate într-însă, ce era hramul Svintei Rogorodițe Preablajenna, căriia îi dzâc creștinii și până astăzi Paimacariston, grecește, adecă Preafericita, românește. Și acolo să feace Patriarhiia, de ședea patriiarhul.

Iar Beserecă Svințâlor Apostoli cea minunară, ce iaste a doa zădire pre după Svânta Sofiia, o feaceră turcii mecit pre numele lui sulran Mehmet, acestuia împărat ce au luat Țarigradul. Iar acolo unde să făcusă Patriarhiia, la Preablajenna, acolo era pre împregiur creștini și poporeiii, toate ulitâle pline.

Iar într-o dzî îmblâud împăratul pre în Țarigrad și uitându-să cu câtăva samă de oameni, i s-au prilejit a trece și pre ulița aceia unde era Patriarhiia. Și întrebând împăratul și vorovind cu musaipii săi au sosât și până la poarta Patriarhiei ș-au întrebat acolea ce poate fi și ce beserecă iaste. Deci îi spusără că iaste beserecă întru care să află ședzător patriiarhul.

Iar împăratul, dacă audzi de patriiarhul, îndată întră pre poartă fără veste și descăleca și întră și în beserecă. Iar patriiarhul, dacă prinsă de veste, s-au pogorât de în cheliile sale și-i eși înainte și să închină împăratului. Iar împăratul mulțami patriiarhului și-î adusără scaun împărătescu de ședztt împăratul

lângă cămara, adecă visteriia Patriarhiei, și luă în voroava cu patriiarhul. Și de în voroava începură a grăi și de în carte. Și întrebă împăratul pre patriiarhul multe adâncuri pentru credința legii creștinești. Și cu tâlmaci grăiia, dând împăratul voc patriiarhului cu giurământ să grăiască cu împăratul cu îndrâznire mare, să facă despotatâe întru arătarea credinții creștinești, fără nice o săială.

Iar patriiarhul Ghenadie dacă vădzu că iaste cu voia împăratului să să facă răspunsuri și arătări a tainei credinței creștinești, iar patriiarhul atunci să încredzu și începu, într-audzul tuturor, a grăi și a arătare lucruri minunate și adevărate și așezate a credinței creștinești. Și întâiu arătă înfricoșata taină a Svintei Troiță și precum Cuvântul lui Dumnădzău faste cel unul a Svintei Troiță și a unui Dumnedzău, carele ca un întrupat de întru Precăsvânta Curată pentru noi și pentru mântuirea noastră și întru care chip au murit și au învinsu și s-au suit în ceriu cu trup și iară cum va să vie cu putere ca să giudece viii și morții; și toate taineli credinței creștinești i le spusă și i le adeveri toate cu arătări și cu adevere de întru Svintele Scrisori.

De carele audzându-lc împăratul și ascultându-lc cu audz întreg și cu minte destupată, dzâsă împăratul să i le scrie și să i le dea scrisă să le izvodească pre limbă turcească. Și într-acesta chip le-au scris patriiarhul în 20 de glave toată adevărința și taina credinței creștinești, care glave le-au izvodit și le-au prepus de pre elinie pre limbă arăpască și turcească Ahmat cadiul, turcul de la Veriia, tatăl lui Mahmut Celebi, a scriitoriulin împărătescu.

Și dacă le-au scris le-au dat împăratului, lui sultan Mehmet, și le ceti de multe ori împăratul și cunoscu că sânt drepte și adevărate și pururea le țanea lângă sâne de le cetiia și le avea ca un dar de mult preț și să minuna și-I era bucurie mare pentru patriiarhul de înțălepciunea lui și de filosofiia lui

și în ce chip era gata la întrebări a dare răspunsuri îndată și de sârgu. Și de multe ori chema împăratul pre patriiarhul la împărăție și-l țânea la cinste mare și-l dăruia și-i foarte era eu libov și ori de ce vrea pohti patriiarhul de la împăratul tot pre voe-i era, atâta îi era de cu bine.

Și avea voe veghiată și cinste la împăratul și fără acestea avea împăratul atâta usârdie spre patriiarhul, cât sâ mira toț imamii turcești și toț îș prepunea și dzâcea cum împăratul iaste în cumpănă pentru credința creștinească, de în vreme ce au cunoscut ș-au adevărat pentru diriaptâ și curată credință a legii creștinești. Care glave ce mai sus scriem că s-au dat scrisă împăratului sânt și până astăzi scrisă la cniga care sâ dzâce Turcogrețâia.

Iar patriiarhul Ghenadie înțâlcptul și cârtulariul cumpătâ svânta beserecâa lui Hristos întru păstoriră Patriarhici în cinci ai și doaă luni. Și vădzand că sâ începurâ a sâ Izvodi ș-a sâ scorni multe mestecări și valuri întru svânta beserecâ au chemat arhieriei și clirici de beserecâ și boiari și pre tot nârodul creștinescu de în Țarigrad, și feace sâbor cu iot și sâ ertâ el de bunâvoe de în cinstea Patriarhiei ș-a scaunului. Și ș-au scris el sângur mărturiia de ertarc în condica Beserecii ceii Mari, adecâ a Patriarhiei, si sâ ertâ de la tot și-ș luă ce avu și sâ dusâ la o mânăstire a Svântuluî Ioan Crâstitel, aproape de Serra, ce era făcutâ acea mânăstire de dânsul încă mai deinte de împărăția turcilor. Și acolea au petrecut cu pace viața lui până ce ș-au dat sufletul în mânele lui Dumnedzâu și sâ feace moșneanu împărății ceriului.

DIONISIE ECLESIARHUI,
HRONOGRAIU'UL ȚĂREI RUMÂNEȘTI
DE LA 1764 PÂNĂ LA 1815

[PENTRU VĂCĂRITU CE AU PUS VOD<Â>
HANGERLIU PE TARĂ ȘI PENTRU TĂEREA
CAPULUI SĂU ÎN SCAUN ÎN BUCUREȘTI]

Vodă Hangerliu' cu căphxan> pașa² au făcut de aducea zaherca și din țara Moldovii, istovind Țara Rumânească. Dar ce folos câ era făină adunată la ordic peste Dunăre, nu în saci, în niscai hambare pusă, ci pe pământul gol turnată, făcută moghili în sus. Și mulțime de vite, oi și vaci, încă cei ce era cu acea treabă le și vindea. Iar slujbașii nu mai înceta, dând zor lăcuitorilor, zicând: Ado, adol Vodă Hangerliu iarăși nu mai înceta a scoate dâjdi<i>, cu cuvânt pentru lefile așkerliilor. (Și câte și mai câte!). Luat-au vinericiu și ocritul îndoit și m<ănă>stirilor nu numai că le-au oprit mila vinericiului, ci încă au apucat pe m<â/n>ă/stiri de au plătit și vinerici pe vinurile din viile m<ănă>stirilor și au dat: oi, vaci, orzu, grâu și bani satarâ. Dar bieții preoți ce trăgea! Mai greu de cât lăcuitorii, căci câ punea pe ei zaherele și dări de bani îndoit și întreit. O, vai de tară era! Mai vârtos pe aceste cincî județe dincoace de Olt (însemnare marginală: Vezi pentru vâc<ă>rit).

Iar al doilea an, vodă Hangerliu au pus pe toți lăcuitorii țării sâ dea dajde pe vite, adecâ vâcărit. Și chemând boerii veliți și

pe mitropolitu cu episcopii eparhii, li s-au cetit anafora<ua> domnească, zicându-le să o iscălească, că să să facă porunci să să scoată dajde de hani pentru lefi le askerhilor celor adunați la cetatea Diiulului³, căci că i să cerc de la căpit<an> pașa și așa s-au găsit <cu> cale a să face.

Dar mitropolitul cu episcopii și cu boerii au răspuns cum că această dajde grea, văcăritul, a pune pe țară s-au oprit cu mare blestem și cu groaznică afurisanie, cu cărți patrierșești și cu hrisoave domnești, de mai nainte vreame, care cărți și hrisoave se găsesc la Mitropolie și nu îndrăznesc a iscăli a să pune această dajde pe țară. Vodă au zis (fiind de alții adăpați) că nu cu nume de văcărit să să puc dajdiia, ci cu nume de gorștinărit. Mitropolitul și boerii s-au apărât și în ziua aceeaia au rămas lucru jos.

Hangerliu vod<ă> au scris la patriarhul Țarigradului⁴ cu grabnic olac cum că i să dă mare zor de bani pentru lefi le askerliilor cc sânt adunați la cetatea Diiului, de către căpit<an> pașa și de către ceilalți pași, să trimită bl<a>goslovenia mitropolitului și boerilor prin carie, ca să priimească a iscăli de a să pune dajde pe țară după vite, cu o analoghic ușoară, fiindcă, fără bl<a>goslovenia preasfinții tale, să sfiasc de a iscăli. Si i-au scris sa priimească de la cheheiaoa ce o are la Țarigrad 50 de pungi de bani, poclon pentru osteneala prcosf<iinții salo.

Patriarhu, cetind scrisoarea Hangerliului, n-au mai socotit blestemul altor patriarși întru nimic, nici greutatea săracilor și a văduvilor ce vor să pătimească, ci, lăcomind la bani, s-au bucurat și îndată au poruncit de au scris carte către mitropolitul și către episcopi și către boeri să să iscălească la cererea lui vodă cu bl<a>goslovenie, fiindcă are trebuință de bani a da oștilor lefi le.

Vodă Hangerliul, dacă hau venit scrisoarea de la patriarhu, s-au bucurat și, arătând mitropolitului, au răspuns că el nu

îndrăznește a iscăli, fiind legătură și blestem de mulți patriarși, iar nu de unul, iar mariia sa să facă cum îi va fi voia și s-au dus la ale sale.

Vodă au chemat pe vreo câțiva din boerii cei mari, pre carii au dovedit că sânt mai lacomi de bani și, arăiându-le cartea patriarhului, au zis: „Boerii miei, primiți a iscăli că veți fi cinstiți de către domnia mea și să priimiți din visteriia domniei mele unul câte 20 pungi de bani, milă domnească”. Boerii, lăcomindu-se, spun unii că patru boeri mari au iscălit: banul Nicolae Brâncoveanu și Coniescu și altj doi.

Iară vodă s-au bucurat (n-au socotii că după această bucurie va să-i sosească mare întristare și cormarca vieții, precum obicinuiaste lumea aceasta de lucrează cu cei ce fac voia lumii deșartă și amăgitoare); deci, nc mai îndemnând și pe alții boeri să să iscălească, ci îndată au porunci<t> de s-au făcut porunci pe la toți ispravnicii județelor țării să rânduiască slujbași în plășile județelor, să scrie toate vitele oamenilor di prin toate satele, să nu rămăc nici una nescrisă, numai viței să nu scrie, și de grab să trimită catastișele la domnie, rânduind mumbașiri năprasnici asupra-le. O, vai de țară!

Deci fiind într-acei an iarnă grea și zăpadă marc, de 5 palme mare, începând a ninge de l<a> dechem<brie> 5, care țin minte că abii s-au luat până la Blagovestcnii, și scriindu-să vitele pe la ghenar, n-au putut bieții creștini să scape nici un cap de vită cât de mic, de mărimea zăpezii; ci vitele să afla ale fieștecăruia în bătătura casii, năimea ușii. Scris-au și vitele m<ână>stirilor și ale boerilor, cu cuvânt să dea și boerii văcărit, dar de la ei nu s-au cerut, iar m<ână>stirile au plătit. Și fără zăbavă isprăvind scrisul vitelor, au trimis catastișile la visteric și vel visteriu au arătat lui vod<ă>. Și văzând vod<ă> suma vacilor, mii peste mii, s-au bucurat nesățiosul si tot nu-și aducea aminte de blestemele și lacrămile ticăloșilor de săraci, că va să vie pe capul lui.

Și îndată au rânduit taxindari și au trimis porunci strașnice la ispravnici să rânduiască slujbași cât mai în grab, să strângă de la oameni bani<i> văcăritului, de cap de vită doi zloți dincoace de Olt, într-aceste cinci județe, iar dincolo de Olt câte doi lei de vită. Și rânduind de la domnie mumbașir peste slujbași, turci arnăuți și pe alți ciocoi; și măcar de era slujbașii și mumbașiri<i> și creștini, era mai răi de cât trucii. Și ca să nu scape cineva cu câte vre-o vită, au adus taxindar<i> țădule, adecă răvașe pecetluite cu roșu, pecetea g<ospo>dă dupe catastișe, fieștecare om cu numele lui și cu câte vite are, și plătind îi da pecetluit; și catastișele, unele era la vist<ierie>, altele, aseamene la ispravnici și altele ascamene la slujbași.

Deci presfirându-să slujbașii cu bucurie și eu mumbașiri prin plășile județelor și mergând prin sate ca niște lupi flămânzi și ca niște holtei de câini leșinați, să fie văzut cineva nemiloșivirea lor și ce făcia cu creștinii, câ-j apuca de a împlini banii; și, dând zor, cum am zice în zece-cincisprezece zile, să s<â> istovească dajdea văcăritului. Oamenii nu prea avea bani, fiind în mijlocul ernii, târgurile iarna nu era să vânză oamenii vite, vremea de coasă și de sapă nu era să lucreze, să câștige bani, să s<ă> plătească, bucate încă nu prea era să vânză; ci numai o seamă de oameni care mai avea putere să plătiia.

Iar slujbașii închidea oamenii și mueri prin coșeri și îi înneca cu fuimirr de gunoi și cu ardei îi afuma și îi ținea închiși ziua și noaptea flămânzi, să dea bani. Pe alții îi lega cu mâinile îndărăt și cu spatele de garduri și-i bătea cu bicele; pre alții legați îi băga cu picioarele goale în zăpadă geroasă. Așa chinuia pe creștini! O, amar de bieții creștini, câ plângea și să văeta și săracele văduve țipa de ger, dar nu era milostivire la varvarii de slujbași, câ avea urechile astupate ca aspidele și ca vrăjmașii ucidea oamenii. încă prez Olt au și omortât mumbașirii turci pe mulți, din care pre unul rudele lui l-au dus (a București și l-au băcat (sic) cu carul în curtea domnească, să-l arate lui

vod<ă>. Și înștințându-să vod<â> au zis să dea bani câ nu-i va omorî niminea, iar nu i s-au făcut milă să poruncească slujbașilor să mai slăbească pre creștini, ci zicea să dea bani câ nu-i va omorî niminea. O, vai de sufletu lui, nesățiosului domnu! Și nu știa câ peste puțină vreme nu va fi milă nici lui D<u>mnezeu, nici norodului de ei, ticălosul!

Și vom spune și sfârșitul nesățiosului domn. Că după ce au început a duce la visierii lui bani cu carăle, mulțime multă, el să bucura. Iar boerii, unii și gelepii, cumpăra vite de pe la oameni pe fiece, de făcia cirezi, să câștige bani sângerăți: și lua boi, câte 10 sau 12 lei, bou ales, marc; vacile, 4-5 lei alease, iar mai jos vite, câre 2 lei sau 3; încă și cate 2 zloți junica, câ oamenii nu avea cui să le vânză iarna, pre cum ani zis, ci le da de mare nevoie, câ-i munciia tiranii.

Așadar, de ladechem<brîe> până la februarie ÎS, cu iuțime și munci greale, mai istovisă dajdea văcăritului slujbașii cu mumbașirii și trimitea banii la vistierie necurmat, ziua și noaptea de prin toate județele, câ veniia de la domnie cu porunci mumbașiri preste mumbașiri și slujbașii să siliia casă iasă bani, să câștige și ei să mănânce came de creștin.

Și măcar câ a fost porunca lui vod<ă> să sâ ia văcărit și de <la> boeri mari și mici și de la slujbași, dar n-au luat de la ei, ci numai de la lăcuatori<i> țării și de la m<ână>stiri, precum am spus înaintea. Că porunca au fost fățarnică, câ necum să ia de la boeri văcărit, ci încă le-au dat bani din dajdea văcăritului, ca nu cumva să să unească boerii și să dea arzoval la împăratul pentru el.

Și ficșrcăntia, bocrilor celor mari, cei din București și celor din Craiova, le-au trimis, căruia câte o pungă de bani, altuia doao și la unii încă mai mult, precum am și văzut cu ochii, cu cuvânt câ li să dă milă domnească. O, Doamne, multă iaste răbdarea ta și îndelung nu răsplătește tn grab-această nedreptate! Câ domnul cel nedrept ia de la săraci bani,

chinuindu-i și omorându-i, și dăruiaște pre cei bogați și îndestulați. Zice Scriptura că Dumnezeu iaste milostiv, și adevărat că iaste, dar iaste și drept judecătoriu și răsplătitoriu binelui și răului.

Așa dar, în diastima vremii vacantului, de la dcche<m>vrie S până la februar 15, grecii de la Țarigrad n-au încetai a arăta, prin regcale și prin alte obraze mari la împăratul pentru vod<â> Hangerliu!, că au prădat țara cu luarea zalierelor în bani și iu natură, peste orânduialăși preste măsură și n-au mai rămas nimic în țară și au pus și vâcăritu, de au sărăcit de istov raiaoa și au deșertat chcleru împărăiesc de nici vite, nici bucate, nici bani n-au rămas la oameni în țară și au rămas raiaoa să șă hrănească cu sape de lemnu și împărăția n-are ce să mai scoată din țară.

Dănd grecii și bani mulți la divanișrii împăratului șă scoată pe vodă Hangerliu din scaun, șă șă pue vreunii din ci domnu, și arătând împăratului de urmarea beiului Hangerliu, cum și a lui căpit<an> pașa, încă pliroforisind pe împăratul că dajdea vâcăritului iaste oprită și de împărății cei mai de-uaiure ai Țarigradului cu fermanuri, ca să nu sărăcească țara și raiaoa de istov, precum au sărăcit-o beiu Hangerliu și căpit<an> pașa, <care> au scos ferman împărătesc cu înșălăciutie de l<a> împăratul să pue pre raia dajde vâcăritul.

Împăratul, auzind așa, s-au mănîfat foarte rău, dar au mai îngăduit pentru harăru cadăniului căpitan pașa (însemnare marginală: Vezi venirea lui căpitan pașa la București), fiind vod<ă> ciracii lui căpit<an> pașa.

[PENTRU MERGEREA LUI CĂPIT<AN>
PAȘA ÎN BUCUREȘTI]

Deci într-acea vreme au venit căpit<an> pașa cu agalele lui la București și acolo, petrecând doao săptămâni, făcutu-i-au vod<ă> zăefeturi; și au zis căpit<an> pașa lui vod<ă> să cheme

pe boerii cei mari cu cocoanele lor la zăefet. Și chemând vodă boerii, au venit, după poruncă, fără cocoane. Vod<ă>, văzând că n-au venit cu muerile lor, nu i-au silit, ci au trimis pe postelnicul cel mare și pe cămărașu de au adus mueri podărease, curve și cărciumărese; însă au ales mueri mai chipeșe și mai Inimoase și le-au înbrăcat cu haine frumoase din cămara lui vod<ă>, făgăduindu-lc daruri domnești să facă toaiă voia lui căpit<an> pașa și agalclor lui și să șă sloboaze la chefurii. Deci, la vreamca mcasii, le-au poftit ia masă să șază cu boerii și aducându-le vel poștei<nicul> le-au numit că șânt cocoanele bocrilor, arătând* „Iată, aceasta e Brâncoveanca, aceasta Golească, aceasta e Cernească, aceasta e cutare și aceasta e cutare, Filipeasca”.

Căpitan pașa, văzându-le, s-au bucurat; și șăzând toate la masă cu boerii și vod<ă> și căpitan pașa cu agalele, zicându-lc muzicile la masă. Și după ce au mâncat, s-au sculat și, rădicând masa, au poruncit căpitan pașa să joace boerii cu cocoanele lor; și au și jucat și tiînd jocuri până scara. Și iarăși, puind masa, și după masă jucând, până în puterea nopții; si încetând, au zis căpitan paș<a> lui vod<ă> să-i oprească pe una mai aleasă pentru culcare, că știe el că șânt bucurestencele iubitoare de împreunare; și așa s-au și făcut. Și ccalclalte le-au dat la paturile agalelor. Si boerii s-au dus la casele lor, poruncind vod<ă> postelnicului șă spue mucrilor șă le fie «urcilor» cu voe. Iar dimineața au dăruit turcii pe mueri hine, socotind că șânt cocoanele bocrilor, și le-au slobozit. Apoi cămărașu lc-a dezbrăcat de hainele cu care le-au fost înbrăcat și le-au dat drumu.

Și mai trecând vreo două, trei zile, căpit<an> pașa au plecat la Dii și sosind la ordie au chemat pe Leu pașa¹ și i-au zis: „Babalâc, ce șă facem că nimic nu isprăvim cu Diiul, după porunca ce avem și voiu cădea în primejdie de viață de împăratul”. Leu pașa au zis: „Să-mi dai bani să plătesc Jcfjlc

askerliilor și apoi să ne gătim să mergem, eă într-al chip agalele nu vor să meargă". Căpitan pașa, dacă au văzut așa, că pricinuește Leu pașa, i-au dat o sută de pungi de bani să dea lefile la asker'h'i. Leu pașa au luat banii și au poruncit agalelor să se gătească cu turcii de război. Si au scris și Pazvandului pe taină să să gătească și să iasă cu toată puterea asupra lui căpitan pașa, în cutare noapte fată de veste și să-l lovească de toate părțile, fără nici-o frică, că se va scula și el cu oastea lui ca cum ar fi ajutor lui căpitan pișa, dar turcii lui sânt povățuiți să dea și ei năvală să taie pe turcii lui căpitan pașa.

Așadar, sfătumdu-să Leu pașa cu căpitan pașa, puînd soroc și zi în care vor porni, însă să meargă oastea slăvimii tale înnaimq, frunte (au zis leu pașa), ca să nu pizmuiască ostașilor mici cum că ei sânt cei de pe urmă. Deci căpitan pasa, amăgindu-să, au poruncit agalcilor ca la ziua sorocului să pornească și să meargă ei cu ostile înuainte, ca o oaste aleasă a lui și cu tunurile.

Deci Pasvandu, știind sorocu, a poruncit agalcilor toți să fie gata și cu o zi, dooă mai înainte de soroc, au deschis porțile cetății toate cu liniște și eșind oastea Pazvandului, aleasă, voinică, călărime. Si într-o noapte ca niște lei a izbit ostile lui căpitan pasa fără veaste și dând iute război, oastea lui căpitan pașa și-au pierdut cumpăiu și, până a să găti, pazvangii<i> i-au luat în goană, tăimlu-i și înpușcându-i cu șișinele.

Leu pașa au strigat ostile sale să meargă să dea ajutor lui căpitan pașa. Fi au mers și au dat ajutor Pazvandului, cum au fost învățați; si au dat pazvangii năvală de au stricat rău oastea lui căpitan pasa, de au căzut mulțime tăiați și înpușcați. Și, gonindu-să, s-au risipit care încotro au văzut cu ochii și au rămas tunurile și calabalăcurile lui căpitan pașa și prăvărita. Și dacă s-au luminat de ziuă, au cotelit pe turcii<i> cei morți, luându-le armele și hainele și banii ce au găsit. Și pazvanzii au cărat de au băgat toate în cetate și zahereo toată si vitele, oi

și vaci, tunurile și barucul t ghiulelele. Și spun că făina ce au fost acolo făcută movile s-au călcat de cai și au fost umblând caif ca prin noroi prin făină.

Iar căpitan pașa, în noaptea aceea, abia au scăpat de au fugit cu vreo 20 de turci la Orcaova si de mare /rică și groază s-au bolnăvit să moară. Oastea lui Pazvandu s-au băgat iar în cetate cu mult câștig, umplându-să de toate. Oastea lui Leu pașa s-au așezat iar la ortacul lor. Leu pașa sădea la conul său; și ce au mai fost oaste de la alți pași, dacă au văzut așa că s-au risipit puterea lui căpitan pașa, ei <au> fugit care de unde au venit, unii s-au dus la l'azvandu.

(PENTRUTĂEREACAPULUI <LUÎ>1.EU PAȘA,
PĂRTININD PAZVAND<U>LUI]

Căpitan pașa, dacă s-au mai îndreptat din bolnăvirea ce î s-au pricinuit, dovedind că toată neunirea pașilor la război au fost răzvrățitori tuturor Leu pașa și povața Pazvandului că <a> fost, de i-au spart oastea și l-au gonit și i-au luat tot, au scris împăratului pe larg, de toaie. Împăratul foarte s-au mâniaat și au scris ferman la căpitan pașa ca oricum va putea să taie capul lui Leu pasa.

Și, după ce au mai trecut câteva zile, au scris căpitan pașa lui leu pașa: „Multă sănătate și dragoste mării tale, babalâc! Iată că, mai dându-nii în de bine din bolnăvirea ce mi s-au întâmplat de către hainu Pazvandu, poftesc pe slăvimca ta, babalâc, să iai osteneală să vii aici la mine să mai șadem de vorbă, a mă parigorisi cu slăvimca ta și a ne mai sfătui ce să facem cu Diiu; iar de nu vei putea veni, să viu eu la măriia ta".

I-eu pașa, cetind mehtupul, s-au amăgit și i-au dat răspuns într-acest chip: „Priimmd prea cinstitul mehtupul slăvimei tale, m-am bucurat că iaste mării taie mai binișor și te-ai mai îndreptai; și, fiind încă zaif, să nu vii măriia ta la mine, ci peste

doao-trei zile, voi veni eu la mariia ta și ne vom parigorisî unul cu altul".

Căpitan pașa, luând această înștiințare, i-au părut bine și, chemând pe patru ianiceari de ai lui, aleși și voinici, să fie gata cu armele grijite și seara când va șede cu l-eu pașa de vorbă și le va face semn, să dea năvală să-l omoară, să nu scape viu, că iaste ferman la mijloc și le va da daruri mari și-i va face și agale, după cc-l vor omori. Cioh<o>dari*ri> s-au fâgăduit că îi va împlini voia și va arăta slujba și în faptă.

Deci, viind Leu pașa, l-au priimit căpitan pașa cu mare cinste, întâmpinându-l afară din iatac; și intrând amândoi în iatac i-au dat dulceață, cafea, cebuc și alte zaharicale. Apoi i-au făcut ospâiare la masă, cu feliuri de feliuri, bucare scumpe și făcându-și voe bună cu el, ca să nu sâ priceapă de ceaia ce i să gătește; și, șazănd seara la vorbă, mult <un> ceas, nimic bându-i de cela ce i s-au întâmplat de către Pazvandu* și trecând <de atunci> doao săptămâni, Leu pașa vrăud să întoarcă la ordiia lui, căpitan pașa i-au zis: „Bahalîe, mai șezi o zi, doao, să mă sfătuiești cum sâ mai scriu lui împăratul pentru Oii". Leu pașa l-au ascultat. Iar în ziua aceia, dacă s-au făcut seara, după masă au șezut multă vreme la vorbă; și ca să vază la câte ceasuri iaste, sâ sâ odihnească, au scos și unul și altul ceasornicile și, văzând că este vremea târziu în noapte, era să se scoale Leu pașa să plece la iatacul lui.

Căpitan pașa au strigat să aprinzi lelinarăle, iar celor rânduiți le-au făcut sămn, fiind că era în casă de asculta și strejuia lucrul; și îndată ce văzură că le face sămn, săriră toți patru fără de veste în spinarea lui Leu pașa și întâi au dat cu pistoalele de l-au ciuruit găuri cu gloanțele, apoi au înfipt hangerele în pânțele. Pusu-i-au și laț de gât și așa l-au omorât de năprasnă. Și a doao zi i-au jupuit capul și, umplând pielea cu bunbac, l-au trimis îndată la Țarigrad, la împăratul, iar trupul l-l-au aruncat în Dunăre. Și cc au găsit la el, bani, haine, arme,

ceasornice, le-au luat acei ce l-au omorât; și i-au făcut căpitan pașa agale. Iar turcii lui Leu pașa, de frică, n-au știut care încotro au fugit.

Scris-au căpitan pașa la agalele lui l-eu pașa la ordic cum că pe pașa lor l-au omorât ca pre un viclean al împărățici cu fermau împăratului, iar ei să stea pe loc cu oastea până va lua a doilea poruncă ce sâ facă; dar au fugit turcii mai toți, dacă au auzit că au omorât pe pașa al lor.

[CUM S-AU MEȘTEȘUGI!' CAPIGIU
DE AU TĂIAT PE VOD<Ă> HANGERLIU]

Iar [vodă] vodă Hangerliu nu curma trimițind porunci stramice și mumbașiri preste mumbașiri pe la ispravnicii județelor, să dea zor slujbașilor să istovească dajdia vâcăritului; iar slujbașii nu înceta a muncii pe creștini să dea bani. Lăcuiitorii nu mai avea de unde să mai dea, că îc ajunseasă cuțitul la os și vitele nu avea cui să le vânză, că și carii cumpăra, căuta să le ia pe nimic, precum mai sus am scris. Iar la Țarigrad încă nu înceta grecii a arăta ce e pe țară, ca să mazilească pe Hangerliu, să încapă vre unul din ei domn.

Deci, prea milostivul D<u>mnezeu, auzind strigarea săracilor și năcazurile lor, văzând și a văduvilor plângere și tânguire, n-au mai putut suferi pe nesățiosul și ncmilosrivul domnu, carele au zis în inima lui că nu iaste D<u>mnezeu să răsplătească, dat-au gând împăratului să-i curme viața. ȘI îndată au chemat pe vezirul și i-au poruncit (marginal: cu străjnicie) să sâ scrie ferman și să trimită capigiu împărătesc să meargă să tac pe vod<ă>, să-i aducă capu la împărârie, pentru prea multă răutate și sărăcie ce au făcut raialilor împărătești din Valahia.

Și de grab vezirul au poruncit unui capigiu iscusit și măestm a tăia pre cei mari cu cumpătare și i-au zis vezirul: „Iată fermanu împăratului, cu putere mare și cu strașnică poruncă! Ia-l și mergi la Valahia de tac capul beului de acolo și-l ado

spre a-l vedea preaputernicul nostru împărat, că iaste nevrednic a ti bei. Și, de nu vei împlini porunca, capul ți-l voi tăia!".

Capigiu, luând fennanu, s-au închinat vezirului și, gătindu-să, au plecat, luând cu el un harap groaznic la chip și mare, cu îndrăzneală la ucidere, buzat la gură. Și viind pe drum, pe la hanurile de beilicuri, nu spunea nimurui unde merge și cu ce treabă iasie trimis, ci cu cumpătare, din conac în conac, mergea cu grăbire. Pentru că domnii țării au oameni turci, hangii de le dă plată, bani mulți, de ispitesc pe cei ce trec de la împărăție la București și dacă dovedesc că merg la vod<ă>, cu poruncă ori de bine ori de rău, cu mare grăbire merg înainte și spun lui vodă ca să păzească și iau bacșișuri mari de bani.

Deci, sosind capigiu la București, au mers la hanu flui] Beilicului, după obicei. Și, șazând la han trei zile, au spus că merge la Dii, la căpitan pașa și la Ostrov, cu porunci împărătești; și lui vodă iar asemenea i-au spus ce au fost trimis de au cercetai pentru venirea capigiului.

Deci capigiu, gătindu-se cu ai lui, au încălecat și au mers de au intrat în curtea domnească și au descălecat la scară; și intrând în casă la logofeție, au zis să facă arătare beilui că are a vorbi cu măriia sa din gură, cuvinte de taină, de la dragomanul mării sale de la Țarigrad și iaste călătoriu de nu poate zăbovi. Și ducând pe capigiu la vel postcknio și spuind și lui, au mers postel<nicul> la vodă și i-au spus. Vodă au zis: „I-asă-l să vie!" Postelnicul au zis: „Ba să-i spunem că ești mania ta zaiif, că are cu el și un arap groznic". Vod<ă> au zis: „Așa au obiceiul capigii<i> de iau cu ei câte un om groaznic, pentru mândrie; ci să vie să vedem ce-m va spune de la dragomanu".

Postel<nicul> au mai ispitit pe capigiu și au zis că măriia sa iaste acum cam zaiif, ci la întoarcerea sa va veni pe la București și va afla vreme de va vorbi cu măriia sa. Capigiu au zis: „Eu având fermamiri către căpit<an> pașa pentru

turburarea Pazvandului și pentru alte trebi împărătești și voiu să mergși la Ostrov la haianu și de acolo nu întorc pe aici, căci pe aici am venit într-adins să-i spui cele ce mi-au spus dragomanul mării sale. Ci voi să vorbesc cu măriia sa cinci-șasă cuvime și să plec, (marginal: că nu poți zăbovi)".

Postel<nicul>, mergând iar la vod<ă> și mai spuindu-i zisele capigiului, i-au zis: „Să vie să-m spue! Deci postel<nicul> au vis capigiului: „Te poștește tnăriia sa".

Și, mergând capigiu cu arapu, au intrat în iatac la vodi& și i-au părut bine că au apucat înlăuntru; și, făcându-i capigiu obiceiul închinăciune cu mâna, după obiceiul turcescu aseamenc și vod<ă> către capigiu, l-au poftit să șază și au șezut în pat pe saltea lângă vod<ă>, iar arapul au șezut pe laviță sau pe scaun. Dat-au capigiului cafea și cebuc, iar harapu u-au priimit. Și începând a vorbi unul cu altul, întrebând vodă pe capigiu de ceale ce sânt la împărăție, capigiu i-au spus ceale ce au știut. Vodă (marginal: înfiorându-să vodă de vederea harapului), au făcut sâmnu postelnicului să mai cheme ciohodari<i> în casă, grăindu-i franțozăște.

Și eșind post<elnicul> afară, harapu au sărit rcapele în spinarea lui vod<ă>, puindu-i lațul în gât, capigiu au slobozit amândoa pistoalele odată în pânțele lui vodă, harapul îl sugruma cu lațul, trăgând<u-l> cu amândoa mâinile jos din pat; și fiind și vod<ă> cu vârtute de să zvârcolea, capigiu au înfipt hangerul în pârtece-i, de i-au vărsat sângelc. Harapu ședea pe el și-i frângea grumazi, iar cebuciu și peschergiu au <în>ceput a țipa. Și când a slobozit pistoală, au sărit ciohodari<i> și au sosit psotel<nicul> cu ei, dar capigiu a strigat: „Dur, bre, fermau". Și au stătut toți (marginal: n-au îndrăznit să facă nimic dacă au auzit de ferman).

Harapul au tăiat capul lui vodă, încă izbindu-să vod<ă> viu și tăvălindu-să în sânge; și, puindu-i ștrangul în picioare, i-au tras trupul pe scări, jos, în curte. Și dezbrăcându-l, au luat

bani<i>, ceasornicul și inelele, harapu. Și trupul l-au lăsat în mijlocul curții, gol; iar doamna Hangerliului cu fetele ei și cu copiii<i> țipa și săriia pe ferestri afară, de frică, că se temea să nu o tac și pe ia și pe copiii<i> ei.

Deci, strângându-să cei ce s-au aflat în curte și boerii, li s-au citit fermanu și auzind toți s-au înfricoșat. Iar boerii cei mari, divaniști, dacă au auzit, au eșit pe afară la moșii, temându-să nu cumva va avea osebit ferman să tae și pe vreunul din ei.

Așa săvârșindu-să omorârea, măcar că poste<lnicul> au sfătuit pe vod<ă> să nu lase pe capigiu că are arap groaznic și pe sâmuire se va întâmpla cevaș, dar vod<ă> s-au înduplecat cu mintea, socotind că-i va spune cevaș pentru el, ce să face la Țarigrad, Dum<ne>zeu slobozind să cază în ispită.

Și lăsând acolo trupul după poruncă, au zis harapul: „Iată câinele cel ce au mâncat rai<a>oa împăratului”. Și zăcând până a doao zi, niminea nu îndrâzniia să zică sau să întrebe ceva. Harapul au jupuit capul lui vod<ă> au spălând pielea (marginal: de sânge) l-au umplut cu bumbac. Capigiu au poruncit să vie doamna cu copiii<i> ei în casă-i cu <că> nu arc poruncă a le face vre un rău și să nu aibă nici o frică. Postel<nicul> au mers de au chemat-o și o au adus la iatacu ei.

Harapu au pus capul lui vodă pe o tavă și l-au dus la doamna de l-au pus pe o masă, să să uite la el, zicându-i: „Iată capul bărbatului tău”; aceasta au făcut ca mai mare jale să dea doamnei și copiilor, să dia la bani să-l rădice. Doamna să jăluia cu țipet și cu copiii<i> ei fetele ei. Deci au chemat capigiu pe vel post<elnic> și pe vel cămăraș și pe vel vistier, zicând să nu să teamă că nu le va face nici un rău; și abiia au venit cu mare frică, temându-să să nu-i tae.

Și au întrebat unde sânt teșcherealele ceale pecetluite ce le-au făcut ca să le dea la raele, după vitele ce au avut, vrând să ia birul de la dănșii, pe acealea. Iar cămarașul și post<elnicul> și visti<erul> au arătat de frică: și, scoțându-le din cămară, spun

că au fost trei săpeturi de pecetluituri. Și au zis capigiu de le-au dus în mijlocul curții unde era trupul lui vodă, poruncind harapului să le puc toate pe trupul lui vodă grămadă șt să le aprinză cu foc să arză pe trupul lui; și a poruncit să strige telali pe uliță, să să strângă norodul să vază.

Deci, văzând așa, postel<nicul> i cămarașul au căzut la picioarele capigiului cu rugăciune să nu să facă una ca aceasta, ci să să milostivească să lase trupul lui vod<ă> să-l îngroape și pecetluiturile să le arză deosebit și să Ic dea o sută de pungi de bani. Capigiu, văzând că le dă mulți bani, au dat voc să rădice trupul lui vodă să-l îngroape și pecetluiturile le-au ars în mijlocul curții; și spun unii că l-au îngropat cu preoți, făcându-i pogrebaniia și au luat și capul lui vodă din casa doamnei.

Și îndată au poruncit capigiu bocrilor ca, după fermanu împărătesc, să scrie la toți ispravnicii județelor să rămâe văcăritu jos, să nu să mai supere raialele de acea dajde. Și, luând banii de la vistier i cămărași postel<nic> i de la doamnă tot galbin<i>, au plecat la Țarigrad, cu capul lui vod<ă>; și ducându-l la împăratul, s-au făcut marc cercetare de s-au dovedit prin mărturii că este adevărat acela capul Hangerliului.

Iar atunci când ati eșit porunci în țară să rămâe văcăritu jos, care pe unde s-au întâmplat bani adunați, i-au oprit boerii, ipravnicii și cu zarafii lor și taxidarii i slujbașii i zapcii cu mumbașirii. Și pe drumuri carii îi ducea îi răpiia boerii, tăinuind și zăcând că nu s-au găsit bani strânși când au sosit poruncile; și așa s-au umplut de bani boerii și slujbașii, iar raialele au rămas săraci.

Și așa au domnit Hangerliu doi ani și mai bine.

COSMOGRAFII

*POVESTEA ȚĂRILOR
ȘI A ÎNTĂRĂȚIILOR CÂTE-S
ÎN PĂMÂNTUL ASIEI*

După aceia, acea beserecă o au luoar samarineuui de o au închinat idolilor și au fost cinstii un dumnedzău al lor ce i-au fost zicând Diia sau Zeves. In muntele Ghelvue, acolo s-au junghiații Saul însuș și au perit și fiiu-său, Ioanaftan, și mulțime de ovrei, când i-au biruit nepriiatînîj, cum scrie la Blibie. Atuncea au stătut David în locul lui Saul. Acolo, la Ghelvue, au fost cetatea Vetuluoa, acolo au ieșit cea muiare slăvită, Iudii', de au tăiat capul lui Olofern.

Din Galilca sânt Galilea de Sus, ce sâ chiamă Păgânească, si Galilea de Jos; însâș sântu într-amândoaao pământuri bune, roditoare și poame în toc feliul, pâine multă, viu ales și multe poame de măslin, de finicu, multe din destul. Orașe și cetât ce sânt mai mari în Galilca: acestu Nazeret, unde au crescut Hristos, Capernaum, Cana, Tiveria. Are și doi munți mari: Tavor și Ermon.

într-acea țeară, în mumele Livanului, iaste cetatea Chisariia lui Filip care o-u zidit Filip, feciorul lui Irod, pentru cinstea și slava împăraților de ia Rim. Mai nainte să chiema acel loc Paneril, pentru căce de acolo, din pietrile a Panului izvorăscu multe ape de adaogă Iordanul și-l facu mare și vestit.

Finichiia Liste țară în Siria, aproape de împărăția Ierusalimului. Hotărăște-să despre amiazăzi cu Galilea, despre apus eu Marea Medetaransca. De demult foane, au avut cetăț hune și vestite, anume Tirul și Sidonul. Aproape de iale iaste cetate mare ce să chiamă Vivion; iaste lângă mare, într-un loc înalt.

Tirul au fost odată cetate mare și bogată și stă într-un cot de marc. Când au fost fiind împărații creștini Ierusalimul, foane au fost întărită cu zidure **bune** și turnu. Mai despre răsărit are loc de năvală, care loc au făcut Navahodonosor-înpărat, apoi Alixandru Machidon, când au vrut să-i dobândească. Însă și dintr-acolo iaste întărită cu 4 zidure. Are înlăuntru curți împărătești foarte mândre și frumoase, toi cu stâlpi de marmură; iaste în loc tare de nu o pot dobândi. Iar Alixandru Machidon tot au găsit în prilej de o au dobândit, ce cu multă nevoiță; și foarte au fost moarte în oastea lui.

Sidon, cetate, aceia încă iaste lângă mare, acii, aproape. Mai nainte, până nu o au fost luat câ/ânbașii, foarte au fost bogată. Fostu-se-au chiemând mai nainte. Sihem, pre numele lui •Sihem, feciorul lui Ham, nepotul lui Noe, că acela o au zidit întâiu. Are pământ roditori și bogat în toate.

Apa Purpura, ce vine de la Finichiia, scriu unii că acea apă, fiind aproape de soare, ia ia vâpseală de la soare, despre Africa ia vâpseală albastră, ca de vinețea, iar despre Tir ia vâpseală roșie. Iaste într-acea apă un feliu de pește ce să chiamă purpura, pre numele apei. Acel pește are făcut ca un pahar asupra lui. Din apa ce se află într-acel chip de pahar, ei o iau de vâpsescu **mătăSLire** și posiave scumpe. Într-acel chip mai iaste și alt feliu de pește într-acea apă. Acela se chiamă murix; are și acela tărie și bunătatea purpurei.

Asiriia, a treia împărăție în partea Pământului ce să chiamă Asiia, chiamă-se Asiriia pre numele lui Asur, feciorul lui Sim. Hotărăște-să despre răsăritu cu Indiia și cu o parte de Midiia,

iar despre apus cu apa Tigărului, despre amiazăzi cu apa Susiiana, iar despre miazănoapte cu muntele ce să chiamă Nafcas³. Sfânta Scriptură zice acea țară Sinar. Iaste și Vavilonia⁴ aproape de Asiriia, ce aorile le zic amândoa pre un nume, aorile le zic pre 2 nume, Asiriia și Vavilouia căce sânt tot supt o împărăție amândoa.

Vavilonul - cetate mare și slăvită, mai bătrână în lume de toate cetățile. Acolo, în câmpii Vavilonului, iaste stâlpul ce au făcut Nevrod la împărțea limbilor. Acolo, într-acea țară, ploaie din cer, iar la ei mai nu-ș ploaie niciodată. Pentru aceia, toate rodurile într-acei pământ mai mult le cresc și le fac cu udătura din ape curatoare, însă nu cu tocmeală dumnezăiască, ca apa Nilului, ce cu osteneală omenească, cu iazere și cu pâraie. Poartă apa pre unde pot, de-ș udă ce vor să crească. Pentru aceia, rodurile carele ies dintr-acel pământ foarte iaste mare: paiul de grâu ca o trestie, foaia lată, spicul ca un vârful de trestie; așijderea toate sămânăturile. Obiceiul oamenilor dintr-acea țară mai mult e câinescu, că-ș vând fetele în preț, pă bani, așijderea și muierile; și alte obiceiuri multe, rele. Acolo țiu dintr-acea țară o parte turcii, alra cazânbășii. Pentru aceia, mai vartos în toată vremea iaste războiu și ucideri pre acel loc.

Antiohiile sânt doao.

Una supt muntele ce să chiamă Lavrus, în Comaghena Asiri<i>i, carea să chiamă I Ialcp. Iaste acolo scală prea mare și vestită, neguțătorească; merg neguțătorii din toată lumea.

A doao Antiohie iaste 3 miluri de mare, cu munți mari încungiurată și are scală din mare, de mergu cu vase pre apa ce să chiamă Orontes. Aceasta Antiohie fost-au într-o vreme cap și scaun a toată Asiriia și se-au fost chiemând Rcvlara. Ținutu-o-au împărații creștini greci mai 1000 de ani; apoi o au luat Galidin — Sultan** cu turcii, când au luat și Ierusalimul, și o țin până astăzi. Într-acea Antiohie au fostu întâi scaun al lui *Stt Sti Petru'* și de acolo se-au chiebat întâiu creștinii.

Aproape de acea Amiohie iasie o cetate tare și mare ce să chiamă Selevna⁶. De acolo merg corăbii multe cu de tot negoțul la Cripros⁷.

Între acele doao Antiohii iaste un deal înalt lângă marc. Acolo, în deal, iaste cetatea cea slăvită Alixandriia, carea o au făcut Alexandru Machidon pre numele lui, după ce au biruit pre Darie, împăratul perșilor.

Mesopotamiia, ce să zice rumânește «Între ape», iaste împărțit ie în Asiriia. Aceasta era împreună pururea cu Asiriia, ca și Armenia, căce acestor țări tuturor dinpreună zicu-le ovreii «Aramion-îmre-2-ape»: între Tigăr și între LfYatu. Tigăr iaste despre răsărit, iar Efrat despre apus. Iar într-acele 2 ape iasie țara Mesopotamie. Are cetăț mari în sine, anume: Edesa, Haran Nesevi.

Persiiasau căzânbașii, împărțitii mari și largă în Asiia, carea într-o vreme au fost cap și scaun și biruitoare a toată Asiia, cuprindea întru sine aceste împărțitii și le oblăduita, *po i(m)~*: Asiriia, Siriia, Eghiptul, cc-i zic Misir, Endiia cea Mică, Vavilonia, Ermenia, Parriia, Midiia, Asiia cea Mică. Niciodată n-ar fi putut birui Alcxan<n>dru Machidon pre această împărție :i perșilor, de n-arc fi arătat ei întâiu calea în Țara Grecească. Tinde-să această împărție până la Marea Roșie; pentru accia-i zic Marea Persască. Hotăraște-să despre răsăriții cu Indiia cea Mare, despre amiazăzi cu Marea Roșie. Când avea ei biruință pre acele împărțitii, ci era oameni foarte viteji, mai vârtos bărbat de sabie și de gideale și de săgeț. Iar preste vreme, luoră a birui aleii, cu arme de foc, cum iaste pușca și tunul, neștiind ei acele arme. Mai vârtos împăratul turcescu i-au slăbit și le-au luat cetăț. Iar acum au deprins și au aflat și ei acele arme, ce nu le **poL** strica uemic. Ce iar au început a-ș întoarce moșiile și

cetățile de la turci, că îmâiu ș-au întors și ș-au luat de la turci cetate mare și bătrână și scaun altor cetăț, anume Vavilonul, turcește să chiamă Bagdatu. Însă acestea au fost când au fost cursul anilor de la Adam 7134, iar de la nașterea lui Hristos leat 1624. Tar după aceia, în ani 7135⁸, dusu-se-au turcii cu multă putere iar la Vaviloit, ce nimicu n-au folosit, că i-au bătut și au perit mulți fără de samă; câț au și scăpat, ci au venit mai toț pedestri.

Acei oameni din bara Persiei au limbă turcească si tâtârască și țin și ei legea lui Mehmet ca turcii, ce au bogate împărțituri și prigoane cu turcii pentru lege. In cap poartă cealniale roșii, pentru aceia le zic turcii cazânbași.

Această împărție a perșilor fost-au în vnfmea nașterii Domnului nostru, Iisus Hristos, pre seama împărției Rimului, dobândită mai nainte vreme, și o au ținut și după nașterea lui Hristos câtăva vreme. După aceia, deaca s-au mutat împărțit ria Rimului la Țaligrad pre seama creștinilor, ei o au ținut, împărțit greci, 300 de ani. Apoi o au dobândit turcii, căce că sc-au lepădat ei de la greci și au încăpui o samă pre mâna turcilor, iar alții au vrut să să împărțâ a să tinca de sineș. Pentru aceia, au rămas vrajbă întru ei până astăz.

Cetăț mai mari și vestite, care sântu într-această împărție a Persiei, anume Ormos, cetate mare și bogată despre răsărit, aproape de Marea Persască, și stă în <os>trov de mare. Iaste acel ostrov atâta, cât iaste trei mile delungată cetatea de malul mărci, însă într-acel ostrov sânt ape curate și bune; numaî de pâine le iaste scump, căce că le vine pre marc dintr-alte hotară. Aproape de acea cetate iaste locul unde să află locul cu scoice cu mărgăritariul cel mare, carele să poartă prin țări. Acolo iaste scală foarte mare pentru negoțul mărgăritarului.

* Anume, pe nume (si.).

De la acea cetate sânt 12 mile mari până la cetatea ce să chiamă Hri, unde ies toate mătâsurile cele hune, scumpe. Și iaste acea cetate cu de toată hrana sătulă.

Iaste și altă cetate ce să chiamă Sira. Acolo să află de toate pietrile scumpe ce vin de la cetatea Valavșa. Iaste de acolo și moscos mult și ales, că dintâi așa îi iaste tăriia acelu moscos, cât, cumu-l va mirosi omul la nas, el iase sânge din nas; ce-l stracă căzânbașii. Pentru aceia, carele vine prin tări, el iasie mai prost.

Susiiana, împărăție în Asiia, hotărășie-să despre amiazănoapte cu Asiriia, despre apus cu Vavilonia și cu o parte de Tigăr până unde dă în mare, despre răsărit cu o parte de Persiia, despre amiazăzi iar cu o parte de Tigăr și cu Marea Roșie, până în marea ce să chiamă Oroalides <?>. Iaste acea țeară o parte de Persiia, că stă în<trc> Persiia și între Vavilonia. Cbiamă-sc Susiiana acea țară pentru cetatea cea mare și slăviiă ce să chiamă Susis. Chir, împăratul cel mare, deac-au biruit Midiia cu perșii, el și-au făcut scaun de împărăție cetatea Susis, ca să fie pomeană lui, măcară că bunătățile lor și mormintele celor bătrâni tot le ținea la Pcripoli", căce era locuri mai tari și mai vârtoasc. Scrie Scriptura Sfântă cum Artaxersu-Inpârat era-i scaunul de împărăție în Susis. Iaste acea țeară, Susiiana, foarte pământ bun de pâine și de toate, și bogată. Iar de fierbințala soarelui atâta iaste zăduh, cât să întărește grăunțul viptului ca piatra. Și șerpi, și viermi, și alte în chipul lor foarte multe într-acea țară, cât iaste cu nevoie a înbla și pre druimire. Casele lor, de nevoia zăduhuhii, ei le acoaperc cu pământ. Scriu unii cum acea cetate Susis iaste Vavilouul, căce șed împărății perșilor, căzânbașii; și cei ce știu mai adevărat, ei scriu că Bagdatu iaste Vavilonul. Acolo, în Susis, în cetate, fac haine de mătase cu firu, cum iaste sarasiriul, și altele.

Alay, împăratul cel mare tătărăscu de la Tătăriiia cea Mare, când au foser cursul anilor de la Hristos 1250, el au înungiurat acea cetate Susis cu ostile lui și o au dobândit de o au luatu. Iar calif, domnul cctăție<i>, au fost având un turnu mare plin de avere: galbeni, taleri, pietri scumpe și alte odoară împărătești. Iar pentru lăcomiia lui cea multă ce avea, n-au vrut să cheltuiască să năimească oști, să-ș păzească cetatea și viața lui. Deci au luat împăratul tătărăscu. Deaca-i luo cetatea și-l prinse, altă moarte nu-i făcu, numai ce-l închise într-acel turn cu avere și-l pedepsi de-i zise: «Mănâncă, blestemat, aur și argint și pietri scumpe, că de ai fi fostu harnic să-ț stăpânești avuțiia, nu ai fi cruțat la vreine de treabă, nici țe-ai fi lăsat cetatea și pre tine și oamenii tăi în peire! Ce acum te satură de avere!». Și-l lăsă în turn fără pâine, fără apă, de pătimiia cu munca formeii, până muri ca un blestemat.

Vavilonia și Haldca, împărăție în Asiia; înn-aceasta întâi după potop au împărățit Nevrod, cel ce au făcut stâlpul la împărțea limbilor, și Velus. După aceia, Seramida^o, împărăteasa a tătărăscă, au zidit cetate și oraș în Vavilon, prea mare și slăvită, Inimoasă; și au adus pre lângă cetate apa Efratului. Tinuiu-s-au acea împărăție tare și biruitoare într-acele părți de loc 1234 de ani. După aceia, s-au împărțit în 3 părți: Vavilonia, Persia, Midia. Stătut-au împărțite 304 ani, iar apoi, pe vremea ce au fost Chir-impârat și Darie, ei iarăș le-au împreunat ca întâiu și au fost împreunate 191 de ani. După aceia, Alixandru Machidon o au luatu și o au împreunat cu împărăția grecească. Stătut-au împreună ani 495- Alții numără într-al<t> chip.

Ninus cel Mare zidit-au în malul Tigărului cetate carea în lume mai mare și mai lungă n-au fost. Atât-au fost de lungă și de largă, cale de 3 zile, cum scrie în cartea lui Iona Prorocu. Și au pus nume cetății Ninus, pre numele lui, Ninevi. Acolo au trimis Dumnedzău pre Iona Prorocu să propoveduiască,

când l-au aruncat în mare de l-au înghițit peștele cel mare ce se chiamă chitii. Și au fost în mațele chitului 3 zile și 3 nopți. După aceea, l-au borât viu și se-au dus în Ninivi, de-au propovedit.

Deaca o au zidit, el o au înplut de oameni de la Asiriia și de alte năroade. După aceea, el au strânsu oaste asupra Vavilonului. De acolo au luat pre Saramisa împărăteasa, de o au ținut muiare și au făcut și un fecior de i-au pus numele Ninus, pre numele lui. Deacii au murit.

În după aceea, fost-au luat acea cetate mare și slăvită de s-au prădat și o au stricat midenii. Pentru aceasta, poaie-ș cunoaște Pieșciue că nu iaste nici un lucru pre lume, măcară cât de mare și de tare st au vie apoi la datoria stncărei.

Acolo, la Ninivi, Velus cel Mare, carele l-au bătut Xerx-împărat, vrut-au să-ș facă mormântu de îngropare, că era acolo un turnu zidit de cărămidă în 4 muchi; de naltu avea 625 de paș, în toate părțile și în loate muchile era făcute pre măsuri. Acel turnu vrea și Alixandru să-l prefacă, să-l direagă; însă foarte-i irebuiia acelu lucru vreme îndelungată, că au băgat samă numai a căra pământu și varu încă trebuia 10 000 de oameni în 2 luni fără de alt lucru. Ce nu făcu nimic, că-l apucă boala cu moarte.

Lidiia, împărăție în Asiia, iaste lungă și îngustă. Tinde-să despre apus spre răsărit, hotăraște-să despre amiazănoapte cu Marca Capiei'', despre apus mai mult cu Țara Armenească și cu Asiriia, despre amiazăzi cu Persiia, despre răsărit cu Ircania și cu Partiia. Fost-au Mideniia mai nainte supt ascultarea asiriilor, până la Sardanapal-împărat; după moartea lui, au căzut supt alte împărății. Acea împărăție, până în zilele lui Asrighic-împărat cel Mare, foarte s-au mărit și s-au lățitu. Stătut-au acea putere până 350 de ani. După aceea, Chirus cel Mare, nepot de soră lui Astighic-împărat cel Mare, deac-au

biruit pre unchiu-său, Astighias, el au luat Midiia de o au supus supt Persiia, de au stătut câțeva vreme. Apoi o au luat grecii de au fost supt machidoneni; după aceea, supt părțini, însă o parte de Midiia avea pace și prietnicie cu rimlenii. Astăzi le iaste domnu hanul cel mare.

În vremile noastre, nici o cale nu avem într-acea țară. Pentru aceea ne iaste neștiută. Oamenii din Midiia, din Persiia, din Variia <?>, din Bactriia tot grăiesc turcește.

Împărăția Midi<i>i spre amiazănoapte iaste pământ neroditori; pentru aceea iaste lipsită. Fac pâine de migdale, iar băutura fac în chipul vinului din nește rădăcini ce au acolo. Cetatea care iaste mare și vestită și scaun de crâia lor se chiamă Egvatana.

Partiia, împărăție în Asiia, hotăraște-să despre amiazăzi cu Armeniia, despre amiazănoapte cu Ircaniia, despre răsărit cu Arii, despre apus cu Midiia. Oamenii ce lăcuiescu acolo sânt gonit den tătar și sânt din neamul lor. Avut-au întâi împărat pre Arsachis, om iscusit și foarte bărbat de lucrul războaielor. Pentru aceea, fiind mică acea împărăție, el o au lățit și o au mărit. După aceea, avut-au rimlemi războaie și bătaie multe în zilele lui Mitridatis, împăratul lor. Fost-au multe premenituri într-acele împărății. Astăzi au căzut de sânt toate în mâna turcului.

Ircaniia iaste între Partiia și între Marea Caspică, care mare se chiamă Ircheanul, pentru Ircaniia. Oamenii dintr-acea țară se află tot gata de războiu. Acolo au propovedit întâi Toma Apostol Ievangheliia lui Hristos, de au întorsu oamenii din păgânie, iar acum ei s-au rătăcit cu turcii.

Endiia cea Veche chiamă-se Indie pentru apa Indiei. Stă spre răsărit și iaste cornul și marginea pământului Asiei. Iaste atâta de mare, cât socotescu să fie ca o parte din lume. Iaste în doo chipuri: una-i zic India Mare, alta Mică și le împarte

apa cea mare Ghenghes. Indiia cea Mare iaste despre răsărit, iar cea Mică, despre apus. Sânt și alte ape mari în India: Indus, Hson, Ghieon.

Iaste împărăție foarte cu pace. Oamenii de acolo nu știu războaie, nici arme de fier. Nimea acolo n-au mersu cu oaste, fără numai Semiramisa, împărăteasa Asiriei; al doilea, Alixandru Machidon, însă numai de aceasta parte de apa Ghenghes, unde au lost împărâtind Por-împărat, când l-au ucis.

De acolo iaste și vin toate negoatele și ierbile cele mai scumpe ce să află în lume. Piperul să face acolo în grădinile Calcutului. Scorțișoara vine de la Zairon; iaste departe Zaironul de la Calicut 260 de lefcas¹² <?>, ce să chiamă mile micșoare. Cuișoarele vin de la Milus; iaste de la Calicut 700 de mile mici. Frunza de mușcațin vine de la Pevgu; iaste de la Calicut 500 de mile mici. Șpicanardu, mirovolanon vine de la Calicutul Colimbariei <?>. Casiia, șimbirul iar vine de la Calicut. Mărgăritariu] cel mare și scumpu carele îl află în scoice dintr-apă iar vine de la Calicut. Acelor scoice le zicem noi rădăcini de mărgăritariu. Miruri, aloi râu, barbar, tot de la Calicut. De Fartichi <?> vine pipcriul cel lungu. Ierbi de doftori<i>, cardamon, tamirindu eidonaria <?> iar vine de la Calicut; vine și din ostrovul ce să chiamă Samootri lahavrasila <?> și alte ierbi de vraciovani. Iaste de la Calicut la Samootri 500 de mile mici.

Zailon - ostrov mare în Indiia. într-acelel ostrov oamenii îmbla goli. A muieri domneseu acolo. Pre acele doamne le poartă alte muieri în leagine de mătase scumpe și cu tocmeală făcute, ca și în neste căruțe scumpe. într-acelel ostrov sântu pietri scumpe din destul și în tot felul, cum întru apă, așa și în pământii. Neguțătorii turcești, carii să chiamă mangove <?>, când mergu acolo, ei negoată pământul cu cotul și sapă să afle pietri scumpe, din carii, cumu-i iaste norocul, așa și află. însă asupra lor au ispravnici: de vor găsi vreo piatră foarte scumpă,

ei nu o lasă să fie pre seama acelor neguțători, ca să nu o scoată din țara lor, ce le plăiescu cu preț pentru derepiatea lor, ca să nu cază cu strâmbu neguțătorilor. Inșă câte vor putea și scoate de acele pietri mai scumpe, foarte cu taină mare le vor scoate. Pieirile ce ies de acolo, carele sânt mai pre supt cele scumpe, acestea sânt: zamfir, rubin, ametis, topaz, iachintu, zmaragdu și alte multe.

Așijderea, într-acelel osrovo sânt neșie poame foarte scumpe și de acolo nu ies, nici să află în lume nicăirile. Acolo, într-acelel ostrov, sânt moaștele lui Sri Toma Apostol.

Cetăț cu județe ce sânt în Endia, acestea-s mai mari și mai vestite: Calicut, întâi scala Indiei în carea sânt tot oameni negri și înblă tot cu trupul gol, fără de nici o rușine; unii dintru ei s-au dat și supt legea lui Mehtnetu; Camhia iaste în malul Indisului, Decanul, Vatacala, Chendacoala <?>, Canonor, Trombata <?>, Chiromandel, Cai, Colon. Acolo sânt creștini carii i-au întorsu Toma Apostol din păgâni ia lor. Ea ei mergu al treile an preot grecești de la Misir de șed rânduit o ceată de popi în trei ani, de-i ispoveduiescu și-i cuminecă și-i botează. Acolo acei oameni trăiescu prea un veac lung, cât, carele moare de 200 de ani, ei zic că au murit tinăr. Iar o seamă pre aiurea într-acea Indic sânt alți prea păgâni răi, carii și morții lor, deitca mor, ei mănâncă pre rând, pârându-le că le fac îngropare cu cinste.

Alte cetăț în Indiia sântu spre amiazăzi. Dintr-acelea ies multe și scumpe negoate pre mare. *Po i(m)* cetăț: Pălit <?>, Ase <?>, Tarnașari, Vanghela, Pego, Malaca. Acestea, craiul de la Portugar are folosul. El le-au dobândit și le-au pus de sânt pre seama Șpani<i>i, măcară căce s-au și ei apărat și se-au bătut vârtos, cu putere, ce nimic n-au folosit.

Ostroavele ce sânt mai mari în Sindiia, în care sânt și născu oameni minunat și fieri așijderea: Ceaprobana, cu alt nume Sumată, ostrov mare, 500 de mie de stânjini în largii. A<co>lo

sânt în tot felul fieri: pili, cămile, tai cu capetele de om, ce să chiamă ispolini chendavri, șerpi cu solzi de aur, zurnahale <?>, leopardt și alte fieri multe. Sântu acolo și poame de toată roadă, în tot feliul, den destul multe.

Patru domni biruiescu acel loc ostrov și au casele lor cele crăicști: sânt făcute pre pili, făcute de mătase, tocmita cu tocmeie minunate, după obiceiurile lor. Și să priîmblă cu acele case pre unde le iaste voia. Aurul și pietrele scumpe, mărgăritariul întru nimicu nu le bagă în samă.

Eavra ostrov stă pre partea ce friguroasă a lumiei, că de acolo iaste aproape India cea Noao, unde sânt anipodes¹³, ce să chiamă rumânește «dedesupt», de umblă cu picioarele spre noi; carii cercurile ceriului cu stele acolo sântu, ce să chiamă Polos Andarcticos, unde iaste steaoa ce să chiamă Ustia <?>, de stă acestea înpotriva ceștii stele ce o vedem noi, carea să chiamă Tramandana. Socotind meșterii astronomiei, ce să chiamă numărători și socotitori de stele, de zic că aceste 2 stele, Tramandana și Ustia <?>, stau în buricile ceriului și aici, la noi, lângă Tramandana, iaste semnu în cercul ceriului stele ce le zicem Carul, iar acolo, dedesupt, la India Noao, în cercul ceriului, lângă steaoa Ustia <?>, sânt sămnate stele ce le zic Polos Andarcticos; ce nici vedem noi acele stele, nici văd ei Tramandana și Carul, căce că nu-s u<m>blătoare și să apuie și să răsăie, ca alte stele, ce numai ce să învârtescu în loc, cum și le vedem.

Spre amiazănoapre iar sânt nește ostroave mari și o seamă dintr-acele ostroave stau pustii de răul și de groaza unor fieri minunate și groaznice. Sântu pre acel loc, că sânt oameni sălbateci, trupul ca de om, iar capul ca de câine, alții ca de porc, alții ca de măgari și încă și într-alte făpturi groaznice, neauzite și nevăzute.

Iar o samă din ostroave sânt lăcuitori oamenii cum sântu de pre lume, ce și sântu și aceia mai răi de acele fieri sălbateci,

căce că au fire sălbatecă, că să închină diavolilor și fac laudă ca și lui Dumnedzău. Și nu-ș poate merge nimea la ei să-i înderepteze și să-i întoarcă dintr-acea cale pierzătoare de suflet, căce căț au mersu, nimic nu i-au ascultat, ce degrabă i-au omorât, fără de nici un răspuns sau ascultare, fiind ațâțat de mânia vrăjmașului nostru, carele are pohti să fie toată lumea să-i slujască, ca acei oameni de acolo. Iar alții de acolo, ei țin în loc de Dumnedzău și să închină hanului celui mare de la Schitii, căce că Schitii să apropie de acele ostroave pre marea ce să chiamă Ioa¹⁴ grecește sau rumânește Marea Răsăritului.

SCHITIIA CEA MARE

Cataghion, împărăție tătărăscă prea mare și vestită în Asia, carea abia i să va afla protivnic de mare în lume, începe-să de cătră răsăriții, de cătră Marea Ochianul, ce să chiamă Iou. Fost-au împărăt Manghiia, ce avea împărăție o au fost luoa unchiu-său, hanul cel mare, de la nepotul său, Manghiia. Iar acel Manghie, el au fostu luat lege creștinească din nistorii, atâta în curtea lui ținea mulți creștini. Iar deaca-i luoa unchiu-său împărăția, avea creștinii mare nevoie și batjocuriri de cătră tătarii cei păgâni, zieându-le și pedepsindu-i că nu le-au ajutat crucea nimic. Jeluitu-se-au creștinii la hanul cel mare de acea batjocură, iar el puse de strigară în tot locul: «Niminea să nu-ș bată jocu de norocul meu, că Dumnedzău lor iaste drept și văzind și lucrurile mele că vor să fie bune, drept aceia iaste voia lui Dumnedzău să fie cineș în legea lui!».

Arce avea împărăție cetate mare întru sine, anume Cambal, foarte scumpii zidită și întărită și iaste atâta mare: are 24 de mile înprejur, zidurile 20 de siânjini de înalte. Într-acea cetate iaste cale mare de neguțatori de la India, de la Moscu și pre aiurea. Pre lângă acea cetate iaste apă mare, anume Polizahnis. Preste

acea apă iaste pod zidit dc 300 de stânjăni în lung și în lat de 8. Pre acea apă vin și ies negoațe în multe părți.

Într-acea împărăție sânt aceste țări: Sindimfu, Tebet, Caniclu, Caraiam, Arsiadam<?>, Canghig, Am, Tolinan, Ghiighigvi, care țări toate au cetăț prin sine multe și orașe mari, până la muntele ce să chiamă Cafcas.

De hanul cel mare ce să chiamă Gog și Magog și scrie de să mărturisește domnu domnilor și împărat împăraților, carele mai va ține toată Schitiia supt puterea lui și până astăz, cum vom scrie mai jos. Muntele ce să chiamă Imaus în parte Schitiia: care parte iaste de decindca se chiamă Schitiia, iar care parte iaste dincoace se chiamă Tartar sau Mangalove. Dintr-altă parte, despre răsărit și despre apus, o în parte muntele cel mare ce să chiamă Taurus, în care munte au stătut corabiia lui Noe la potop. Supt acel munte iaste o cetate mare ce să chiamă Tauris, lângă care cetate era mai nainte un deal ce s-au mutat într-altu loc. Și cu această ciudă minunată s-au mutat, că odată un turcu sarachîn, batjocurind pre un creștin, i-au zis: «Ziceț voi, creștinii, că vă scrie Hristosul vostru la Evanghelia lui cum care creștin va avea credință cât un grăunțu de mac, de va zice unui deal să să mute, el va fi așa. Dar căce nu aveț atâta credință să faceț așa». Atuncea fu un creștin dc avea credință deplină de cătră Dumnedzău, ce zise acelui deal să să mute într-altu loc și să mută. Deci văzind turcii, sarachinh, acea ciudă minunată, ei aciiș se botezară.

Spre amiazănoapte sânt multe neamuri și țări tătarăști, carii nu și le știe nimea viața și petrecania lor. Pentru aceia, nici un filosof n-au scris nimic de ei, căce că au o cale neînblată, fiind locure rele, tinoase, păduroase, cu părți cu tină, împăclate, cu trestie. Și iaste un loc prea geros, că spre acea parte iaste Marea cea înghiețată, carea de frig mare nu să mai dejghiață niciodată. Ce numai Dumnedzău știe de acei tătari ce sânt într-acea parte de loc, că nici cei filosofi mari, cum au fost

Potolomei, nici Strabon, nici Chedrino, n-au putut adevăra și să scrie de acei oameni și de locul lor și dc obiceiurile lor; numai să să știe că sântu țăr și oameni.

Schitiia să chiamă pentru Schit, feciorul lui Ercules, grecește Eraclis, cum scriu unit.

Sânt 2 Schitii.

Una iaste pre partea Pământului ce să chiamă Evripa*, în carea șed leșii și lidva și rusii și o parte de Moscu și rumânii moldoveni și muntenii. Aceste limbi au gonit pre tătari din pământul lor și au descălecat ei țăr și ocinc și lăcuiescu până astăz.

A doao Schitie iaste în partea Pământului ce să chiamă Asiia. Într-acea Schitie din Asia, acolo sânt toate neamurile tătarăști, de la răsărit până la miazănoapte. Și pre acele 2 Schitii le împarte apa cea mare ce să chiamă grecește Tanaa¹⁵, cu alt nume Volga, carea vine de la Moscu de dă în Marea Neagră pre despre răsăritu dc Țara Gramului.

Tătarii dintr-acea Schitie din Asiia, ei sântu împărțit în multe feliuri.

Unora le zic tavroschhi, carii lăcuiescu supt muntele ce să chiamă Taurus, rumânește Taur.

Altor le zic agatirsi. Acestea tătar nici un războiu nu batu, ce șed tot în loc; și ce au, măcară dobitoc, măcară muiare, tot le iaste denpreună, nu să alege, ce carele ce poate apuca, măcară muiare, măcară dobitoc sau bucate sau orice.

Altor tătari le zic esidones; aceia, deaca le mor părinții, ei îi mănâncă în loc de îngrupare scumpă.

Altor tătari le zic mesagheti; aceștea-ș mănâncă nepriiarinii lor, deaca-i biruiescu de-i omoară, și capetele le pun desupra șatrelor lor în loc de streajă.

* Grafie pentru Europa.

Altora tătari le zic nomadis, altora alani, altora lirții, altora mangalove, din carii au ieșit cel han viteazu și războinic, anume Can Ghiguist¹, de au fost ca al doilea Alexandru. Aceste țăr și limbi, cât ne pricepem, parc-ne că sânt unii dintr-înșii noii tatar, iar alții cerchiczii, care cerchiezii s-au creștinat de țin astăzi lege creștină, pâșiștească.

Altora tătari le zic ghiorghiiani, carii să împart în doo nume: unora le zic ghiurgii sau megreni, altora le zicu iveri. Aceste doo neamuri din tătari s-au tras, iar astăzi sânt creștini pravoslavnici. Au domnu din sineș și au arhiiepiscop, carele arc 12 vlădicii supt sine și aproape de 40 de episcopi. Acolo, la megreni, iaste o biserecă prea mare și-i iaste hramul *Svy* Ghiorghic și fac praznic de 2 ori într-un an: o dată primăvara, *m(s)ca apri(l) 23 (dn)*, cându-ș fac toată lumea, iar al doilea praznic *Sw* Ghiorghic ei-l fac în luna noiembrie în 3 (*dft*), cumu e scris și la Sinaxari. Iar Dumnedzău arată o ciudenic prea mare la acea biserecă, ca să proslăvească pre *Sft* Ghiorghic, într-acesta chip: scara, deaca ies de la vecernia cea mare, ei cearcă, însuș domnul cu arhiiepiscopul și cu toți vlădicii, ca să nu rămâie nimea în biserecă. Deacii pecetluiescu cu pecetea domnească și a arhiiepiscopului și pun străji de străjuiescu până la vremea utărnicii. Atuncea să scoală domnul cu toți boiarii și cu arhiiepiscopul și cu toți vlădicii de-ș caută pecețile. Aflându-le întregi, nemișcate, atuncea deschid ușile și află în mijlocul biserecii oare un bou, oare un cerb băgat în biserecă de *Svi* Ghiorghie, nestrucând pecețile cu puterea lui Dumnedzău, ca să-ș proslăvească sfinții lui și să să încredințeze creștinii în lege dreaptă. După aceia, acea vită, bou au cerbu, ei-l junghe de-l împarte foarte câte puțin pentru mulțimea de oameni. Deci așa iaste bucurie mare întru ei și laudă pre Dumnedzău și pre *Svi* Ghiorghie cu multă înțelepciune și gustă acea carne în loc de dar svântu de la Dumnedzău, măcară în zi de dulce, măcară de post.

Cazanul și Astrahanul sânt acestea amândoa hani mari, tătărăști; sânt păgâni și sânt astăzi supt puterea împărăției Moscului. Chiamă-să tatar pentru apa ce iaste într-o împărăție Schiti², carea să chiamă Tartar.

Tătarii cât sântu în pământul Evropei, carii șed dincoace, despre apus de apa Volgăi, acestea sânt crâmleni, caftiiani, bungeceni, dobrogeni și alți cât lăcuiescu pre lângă Marca Neagră și pre câmpi, până la Dunăre. Neamul tătărăscu tot cu pradă și cu tâlhării să țin.

Însă aici să socotim de faptele tătărălor, ce au avut și au mai vârtos cei din pământul Asiei, de carii scriitorii cei mari multe lucruri minunate și tocmele au scris de ei: cum ei, cu svatul lor și cu tocmelele lor, multă lume ș-au lărgit și împărății tari au biruit și au dobândit și numele lor de mulți se-au lăudat și se-au slăvit în toată lumea.

Însă din toate obiceiurile lor să arătăm carele sânt bune. Întâiu, că ei neosebi nu țin, fără muierile și armele. Alta, că nici un lucru nu încep să fie spre pagubă, ce tot spre dobândă. Alta, că ei dragostea banilor nu o știu ce iaste, căce că nu știu ei ce sânt banii, nici aurul, nici argintul. Ce numai ce le trebuie a cumpăra ei iau cu schimbul, unul de la altul; căce că unde sânt banii și argintul și aurul cinstit și socotit, acolo iaste și lăcomiia; și unde iaste lăcomiia, iaste și biilenia; și unde iaste hitlenia, iaste și nedereptatea; și unde iaste nedereptatea, nu iaste frica lui Dumnedzău; deci, unde nu iaste frica lui Dumnedzău, acolo nici un lucru bun nu se poate face; căce câte împărății să strică și câte țăr să pustiescu și câte răutăți să fac pre lume, tot pentru lăcomiia banilor și a averii să fac. Iar acei schitiiani nu țin alt nimic mai scumpu ca dragostea, să-ș fie dragi unul cu altul frățeste, și ca fala vitejiei și ca dreptatea, măcară căce sântu ei grozavi în vedere și grozavi nici în arătare, iar firea lor multă minte le-au dat și tocmele bune. Că scrie *SW* Ustin filosoful o minune mare de ei. Fiind ei așa groși în fire și neînvațați de

nimea, iar apoi ei au și li să află multe lucruri bune pe urmă. Iar grecii, fiind învățați în toată mintea și toate filosofii, și iar sântu plini de toate răutățile. întâi, că între sine n-au dragoste dumnezăiască nici unul cu altul, nici spre alte neamuri creștine, nici dreptate. Că de ară avea alte feliuri de oameni dragoste sau de-ari fi ei creștini, n-ar avea Dumnezău mai drag oameni în lume decât pre ei. Pentru acela, ei n-au fost niciodată biruiți de alții. Pământul Asiei de multe ori l-au ținut și l-au împărțit cu toate domniile și împărățiile câte-s în Asia. Pre Daric-împărat din Schitia l-au gonit. Pre Chirus cel Mare acolo l-au ucis și au perit cu toate ostile lui. Pre Zăfirion, hatmanul lui Alixandru cel Mare, acolo l-au bătut și pre toate ostile lui. Împărăția Vetrică și a Partic ei le-au descălecat. Alte năroade întru ei n-au suferit, ce toată Asia ei o au ținut, fără numai India și o parte ce-au ținut oarecând grecii împărați, cât țin acum rucii, și despre miazănoapte o parte ce ține Moscul.

Turcii, căzâbașii, ungurii, franțuzii, toți din neamul tătarăsc sânt trag. Împăratul de la Eghipt, odată, au trimis la ei să-i dea bir, iar ei foarte frumoși i-au răspuns, zicându-i: «Mirămu-ne de un împărat ca tine, și bogat, și vestit, cum pohtești să strângi avere de la nește săraci ca noi, nefiind avere la noi. Mai cade-ni-să nește săraci ca noi de la un împărat bogat ca tine să dobândim. Și iar am înțeleș cum veri să vii la noi, aici. Rușine iaste unui împărat ca tine, mare, să vii aici, la nește săraci ca noi. Mai cade-ni-să noao să venim la tine». El pricepu răspunsul lor, ce până vru a să gări el, ei-l împresură și-l bătură.

Nici unul cu altul, nici spre alte neamuri creștine, nici dreptate. Că de-ară ști alte feliuri de oameni dragoste sau de-ari fi ei creștini, nu ar avea Dumnezău mai dragi oameni pre lume decât pre ei. Pentru aceia, ei niciodată n-au fost biruit de alții. Pământul Asiic de munte...

Și-l scoaseră din pământul Africăi.

Acei tătari se închină unii planite ce să chiamă Aris, letinește Marșu, și-l țin în loc de Dumnezău; iar dumnezeoaiei ei țin un nume ce-i zic Vesta; Io, Apel, luna, focul mare cinste au la ei. Și pre împărații lor cel mare, ce-i zic han, ei-l cinsrescu și-l mărescu și-l țin în loc de svântu; când ei să prinde de moare, pentru el și dobitoace multe taie. Așijderea și muierea lui, și slugile cele credincioase ei le junghe și le îngroapă cu el, zicând să aibă în ceia lume muieri și slugi. Îngroparea hanului iaste într-acesta chip: deaca moare, ei îl despică de-îscot mațele și-l spală bine și-l împlu de toate florile și mirezmele și le pun la loc și împlu și coșul de flori. Deacii îl poartă pre la crai, pre la boiari mari, de să pipăie de el ca de un sfânt. Deacii îl îngroapă.

Iar tătarii cât sânt în pământul Evropci, carii sânt dincoace de Volga, ei țin legea lui Mahamet.

DE AMAZONINE NEVESTE, MUIERI TĂTĂRĂȘII

Iaste lucru minunat de acest dar de vitejie ce au fostu avându acest neam tătarăscu, încă nu numai ei, ce și muierile lor, că au făcut și iale nește lucruri și vitejii care să povestescu și astăzi pre lume. Începătura acestor neveste fost-au într-acesta chip: oarecând 2 voinici din oastea tătarăscă, anume Flinos și Sonpit, au fost gonit din oastea tătarăscă pentru nește fapte ale lor. Tras-au cătră sine oameni tineri mulți și s-au pus la hotarul Capadochiei, pre apa ce să chiamă Termondonda, și să așezară să lăcuască în câmpii lui Termoschir, ce să hotărăște cu grecii, însă ei și cu fămeile lor și cu tot ce avea, carii începură a strica și a prăda țărâie și domniile dintr-acele împrejure. Iar acele țăr, deaca cunoscură răutățile lor, ei să strânsură dinpreună, de-i bătură și-i uciseră pre toți. Iar muierile lor, văzind 2 răutăți asupra lor, întâi că-i gonise și-i scosese din oamenii lor, apoi îi bătură și-i uciseră și dintr-acele loc ce scăpase, atuncea ele luoră armele bărbaților lor asupra lor: platoșe, zale, coifuri, misurci, sahidace, săbii și alte în chipul acelor.

începură a apăra iale acel loc cătră alte țări, ataca cu bărbăția lor, cât lărgiră locul până ce-ș puseră și împărăție. Ca să <nu> piară ruda lor, începută întâi a se mesteca cu pohtă trupească, întâi cu oameni dinprejur, apoi cu păstorii lor, însă numai ce să amesteca într-un an o dată, cât să nu-ș piarză sămânța de a naște. Ci, deaca îngreca, carea năștea fecior, ia-l omorâia, iar carea făcea fată, ia o creștea și nu o învăța lucrure muieresti - să toarcă, să țeasă -, ce o învăța lucru vitejescu, cu arcu, cu sabie și cu toate armele. Și le ardea țiga cea dircaptă ca să le fie îndemână a trage cu arcu. Pentru aceia le zicea amazone, rumânește să chiamă «fără țigă», că țiga să chiamă elinește mazos. Atunci, deaca începură a să înmulți și vedea că le slujaște norocul în toate părțile oriunde să ducea, iale-ș aleseră și-ș puseră dintru sine 2 împărătese, anume Martesie și Lampedă. Acestora le zicea că au născut dintr-un dumnezău al lor, anume Axis, cu alt nume Marșu, căruia să închina iale și să închina ca și tătarăi.

După aceia, iale să rădicară de cuprinsură o parte mare de loc din pământul Evropei și făcură o cetate mare, ce să chiamă Efes, carea iaste și astăzi, și alte multe cetăți și să întoarseră iar îndărătu cu împărăteasa Lampedă. Iar pre ceia împărăteasă, pre Martisiia, iale o lăsară acolo, la Efes, să fie de pază. După aceia, deaca se împărțiră, așa ci să sfătuiră, oamenii de pre acele locure, de la Efes: strânsură oști pre supt cumpăt, de ucisură pre Martisiia împărăteasa cu toate osiile ei. În locul ei ieșit-au altă împărăteasă, anume Orrighiia, carea preste firea omenească era vitează și războinică, fiindu-să în curăție de fecioară; foarte cu cinste-ș apăra toată țara și neamul ei.

Iar Eraclis grecul svătui-să cu soțiile lui și au venit fără de veste în țara lor. Pre unele le ucise, iar pre altele și le luă cu totul de le duse în țara lui.

Ortighia, deaca înțelese, foarte-i păru rău de peirea și răutatea surorilor ei. Ce trimise cu mare jale la Songhelo,

împăratul tătarăscu, să se rădice asupra grecilor împreună cu iale, ea să-ș izbândească de acel sânge al lor ci să vărsasc nevinovații, zicându-i că «De nu ne veri ajuta, apoi noi vom să deschidem calea grecilor în toată Asia». Într-aceia, Songhelo au strâns oști tătarăști asupra grecilor, într-ajutoriu amazonilor, însă război n-au dat cu grecii, pentru o tocmeală ce făcuse, ci să bătură numai acele muieri amazone, ce fură biruite foarte rău de greci, ci scăpară în oastea tătarăscă.

După Oriigbiia stătu împărăteasă Pendesilia, carea au făcut o vitejie foarte mare la Troada, apoi au perit acolo. După ia, au fost altele multe, din care au ieșit una foarte vitează, bună și războinică, *po i(m)* Tomiris. Aceia au bătut pre Chir, împăratul cel marc, și l-au biruit cu toată oastea lui; prins-au și pre el, de i-au tăiat capul. Lăcuiala lor tot au fost acolo, pre acele locuri, cu împărătesele lor, până la împărăteasa Tales ta, cu alt nume Minetiia, care au fost venit la Alexandru Machidon cu 300 de felte tor întrarmate vitejaște, rugându-să să se amestece cu ei, să prinză cocon. Alixandru, mirându-să de acea muieră și de oastea ei, ținutu-o-au 2 zile. Deacii i-au făcut ispravă și se-au dus. De atunci au avut tot pace cu iale.

După ce se-au petrecut această împărăteasă, iale, văzind atâtea greutăți și războaie rădicându-să asupra lor, svătuiră-să și nu mai putură lupta, ce-ș luară bărbat tătari să fie ca și alte muieri. Că un obicei rău ce să începe, anevioie să poate face bun. Că să tâmplă tătarilor un războiu îndelungat cu nește neprhatini, de zăboviră vreo 10 ani. Iar iale începură a să împreună cu păstorii lor și să apuca de obiceiul cel dintâi. Ce, deaca veniră bărbații lor den oaste, iale nu-ș vrea bărbații, nici păstorii nu să pleca stăpânilor, ci să făcu svadă mare întru ei, de să bătură muierile cu bărbații; ce fură biruite și ucisură toți păstorii. De atunci să supuseră acele muieri supt bărbații lor și să părăsără de a avea împărătese și războaie. Trăit-au acea împărăție muierăscă mai bine de 1000 de ani.

DE SAI.OMÂNDRA

Iaste o țeară ce să chiamă Hinhitas, în carea iaste un num ră-marc, într-acel munte sânt multe feliuri de gadini, însă într-acele gadine iaste un feliu de gadine făcute în chip de șopârlă și cu capetele ca de vițel. Acelea să chiamă salomândre. Pre acelea nu le poale .strica nici focul, nici apa. cc lăcuiescu cum într-apă, așa și în focu. Cc peirea le iaste lor când să mănâncă adins-clc sau când le prind cu mari meșteșuguri. Au asupra lor păr galbenu atâta, câtu-t pare că e poleit cu aur, și iaste părul mărunțel și des și moale ca mătasea, ce-l lucrează de-l fac postav. Haina cc sa face de părul acelor fieri, deaca să vechește sau să întina, într-alt chip nu o pot spăla, numai ce o țin puțină vreme pre vâpaie de foc. Deci atâta să spală și să tace frumoasă, cât iaste ca șt noao.

DE ASIA CEA MICA CE SA ȚINE TOTDEUNA
DE ASIA CEA MARE

Asia cea Mică să începe de Ia marca ce să chiamă Eghion, carea iaste Marea Grecească, și de la marea cc să cliamă Podos Efunos. într-aceea Asiie sânt aceste țăr și mpărății, anume Podos, Misiiia, Chisariia, Capadochiia, Armeniia, Lidiia, Ditiuiia, Chilisia, Troiia, unde au fost Troada, Frighiia și Pafiagonia, Galatiia, Pamfiliia, până la apa Efratului. Ia aceste țăr scrie Petru Apostol cartea lui ce să chiamă Poslania lui cea dintâi.

Colhis - împărăție mare și bogată lângă Marea Pontului. De acolo au fost luat Sason Mideanul¹⁷ lâna cea de aur, cum bîrfescu dascălii elinești. Într-aceea împărăție sânt aceste țăr: Iveria, Arvania, de unde iaste neamul arbănașilor, Vactriiata, Zogdiiana, Trapezonda, Cherasonda, Armeniia cea Mare și cea Mică.

într-acele Armenii sânt creștini carii mai nainte au fost țiind legea grecească, fiind aproape de cetatea amiohiei, ce sânt îndereptați în lege creștină *deSty Ap(~s)tlu Petrii*, câ Antiohiia au fost întâi scaun apostolescu. Iar acum o samă <de> armeni, carii sânt mai aproape de Antiohiia, ci totuș sânt creștini, iar altă seamă ei se-au împărțit și au rătăcit în multe eresuri și toanele și se-au delungat de hesereca creștinească și mulți dintru ei se-au răsipii prin multe țăr de șed si-ș țin eres deosebi, avându ei carte pre limba lor. Și le zic armeni nu pentru legea, ce pentru tara lor, căce să chiamă Armenia.

Iar în celealalre țări sânt tot creștini greci. Ce într-aceasră vreme de acum, fiind puterea turcească, ei s-au mulțit, turcii, și se-au mestecat mai preste tot locul. Căce că turcii mai nainte nu ș-au avut nici o țară nicairea pre lume, cc au ieșit din neamul tătărăscu de s-au tins și s-au lățit pre lume, de au luat și cu cuprins moșiile ahora, de șed și lăcuiescu.

DE RODOS

Rodosul iaste ostrov în Asiia cea Mică, în marea ce să chiamă Andriiatichi¹⁸. Mai naintef] fs]-au fost chiamându Lichîia sau Ofeos. Ce când au fost sâpându temelia zidurilor cetății, aflat-au o rădăcină de trandafir. Pentru aceia i-au pus numele Rodos, că trandafirul să chiamă letinește rod.

Iaste acel ostrov mare; înprejur are 30 de mile. Acolo, la Rodos, au fostu un lucru vestit den cele 7 minuni mari ce au făcut păgânii pre lume, câ au fost vârsar un idol de aramă mestecat cu aur. Atât-au fost de mare, de 800 de coț de naitu; și un deget al lui de-abia l-au fostu cuprinzând omul. Acel dimon l-au fost făcut ci în cinstea și în lauda soarelui, cum și le-au fost tocmeleJe lor cele păgâneșrt. Si i-au fost pus numele Colosul. Ce n-au stăcut foarte mult, numai 56 de ani; apoi au că/ut de un cutremur de pământ. Iar sultanul de la Eghipei, într-o vreme, s-au sculat de au lovit acel ostrov fără veste, de

l-au prădatu și l-au jăhuît. Sfârâmit-au și acei idol, de l-au dus în Eghipt. Atâta au găsit aur și aramă multă întru el, cât de abia l-au rădicat pre 900 de cămile.

Oamenii dintr-acel ostrov le zicea mai nainte vreme călășieni, căce să cbiema acel stâlp Colosul.

Acel ostrov luoa-tu-l-au și l-au dobândit nește viteji, carii le era numele Strejarii Mormântului lui Hristos de la Ierusalim. Și l-au ținut în multă vreme cu mare cinste; tocmitu-l-au și l-au întărit și de multe ori s-au ispitit turcii de au mers cu toată puterea să-l dobândească, ce foarte să întorcea cu rușine mare și nemic nu folosiia. Iar când au fost cursul anilor de la Naștere 1523, sculatu-se-au sultan Suliiman de se-au dus cu mare putere, ce și cu puterea nu l-au putut dobândi, ce cu hitlenie au făcut de s-au închinat.

Fost-au în cetate în F.fes o beserecă foarte mare păgânească și scumpă, care s-au fost chiemând una din cele 7 ciude păgânești de pre lume. Fostu-o-au început întâi din temelie ama/.onile și o au pus lângă mare, în loc umăd, apătos, pentru cutremurul munților, casă nu cază. Și o au lucrat tot Asiia cea Mică într-o 100 de ani. Și o au târnosit păgânește, în lauda unii dumnezeoaic ce-i zicea grecește Artemis, letinește Diianne, pârându-le lor că le va fi de folos și de iertare de păcate, după cum le era obiceiurile lor *cile* pâ<gâ>nești. Acolo au propoveduit Pavel Apostol Ievanghelia lui Hristos și au pățit destul val și nevoie, cum scrie la Deanie.

Svârși-se Povestea țărâlor și a împărățiilor câte-s în pământul Asiei. Iaste al treile pane a lumiei.

VII. LITERATURA JURIDICĂ

*PRAVILA RITORULULLUCACI.
PRAVILA SVENȚILOR O TE ȚI DUPĂ
ÎNVĂȚĂTURA A MARELUI VASILIE*

Cela ce ucide om, Vasilie dă pocăință, post 15 ai, noi dării, duhovnici, 5 ai, a treia parte ispoveclnicilor de la toate păcatele lor, cumuși au lăsatu Ioan Milostivu împotriva păcatelor; curvar, post 9 ai, noi dăm 3 ai, închinăciuni 150 în d/.i. Iară de va fi tată cu fata sa sau feciorul cu umă-sa de vor curvi, post 15 ai, noi dăm 5 ai, închinăciuni 150 în d/.i. Cela ce va curvi cu doao soruri sau doi frați cu o muiare, post 9 ai, noi dăm 3 ai, închinăciuni 50 în dzi. Cela ce va curvi cu soru-sa, post 15 ai, noi dăm 5 ai, închinăciuni 150 în dzi. Cela ce va curvi cu mastehă-sa, post 15 ai, noi dăm 5 ai, închinăciuni 150 în dzi. Cumătrul cu cumătră-sa de vor curvi, post 12 ai, noi dăm 4 ai, închinăciuni 100 în dzi, iară de va curvi cu sora cumătră-sa, post 9 ai, noi dăm 3 ai, închinăciuni 100 în dzi. Iară feciorii cumătrilor de se vor mesteca, post 9 ai, noi dăm 3 ai, închinăciuni 50 în dzi. Iară cu fata ceaea ce va fi botădzată sau cununată dins, de va curvi cu hină-sa, post 15 ai, noi dăm 5 ai, închinăciuni 150 în dzi. Iară cu soacră-sa de va curvi, post 12 ai, noi dăm 4 ai, închinăciuni 150 în dzi. Vărul cu vară-sa de vor mesteca-se, post 4 ai; iară al doile văru cu vara sa post 3 ai; al treile văru post 2 ai, închinăciuni 50 în dzi. Muiarea ceea ce va bea ierbi să nu facă feciori, post 20 de ai, noi dăm

7 ai, închinăciuni 200 în dzi. Iară care muiare bea ierbi să facă feciori, post 7 săptămâni și să Ia molitvă să o ungă cu mir pre față. Iară muiarea ceea ce duce muiarea suptu altu barbatu, post 4 ai, închinăciuni 100 în dzi. Iară cela ce va face iuboste cu muiarca altuia și va împărți muiarea de la barbatu-și, post 9 ai, închinăciuni 150. Muiarea de va omori feciorul în sine, post 5 ai, închinăciuni 150 în dzi. (. "ine va piarde om cu otravă, post 7 ai, închinăciuni 150. Cineva curvi cu vită, post 6 ai, noi dăm 2 ai, închinăciuni 50 în dzi. Cela ce va curvi ca sodomlenii pre ședzut, post 6 ai, închinăciuni 100 în dzi. iară cela ce face iuboste cu mână sau cu coapsele, post 1 an. Iară muiarea ceea ce va face curvie una cu altă, post 1 an, închinăciuni 100 în dzi, iară de va ft fată, post nu, iaste anatemață. Cine va înșela fata și uit o va lua, post 3 ai, închinăciuni 50 in dzi. Muiarea sau bărbatul, de va face a doa nuntă 2 ai, a treia nuntă, 3 ai, a patra nuntă, să se lepede de lege; iară popeei lânăru să nu se ispovedească pana nu va învăța pravila bine. Diacul de va curvi, popă nu va fi și post 4 ai, închinăciuni 150. Diaconul dc va curvi, post 5 ai, să se lase de cinul său; iară popa tic se va sminti cu altă muiare, post 7 ai, să nu cânte liturghie până la moartea sa, să sc lase de preuție și de cinul său, iară de va preuți elu-și spurcă veșmemele, ce slujește neslujit va fi. Așa va fi cu poporul-și, cum va purta orb pre orbu și amândoi vor cădea în groapă. Iară poporul să cheme altu popă să botedze a doa oară să ispravască toate. Iară popa cela greșitul să să facă călugăr, să-și plângă păcatele sale. Preoteasa de va curvi, popa să o lase sau să se lase de preuție că spurcă veșmentele si jărtăvnicul și va piarde urma lui Hristos. Cine va gândi spre muiarea altuia sau muiarea spre bărbatu, post 30 de dzile, închinăciuni 40 în dzi. Iară cine va curvi cu călugăriță, post 9 ai. Purul de se va ispovedi, post 2 ai și 40 de dzile să nu sc cumenece, închinăciuni 150 în dzi. Cela ce va fura beserecă, să-i dea pre spinare 30 de toiage, iară pre pânțece 20 și 4. Cela ce va fura lumânare

sau diacul deva lua fără știrea popeei, post 40 de dzile. Popa, de va fi bețiv sau curvar, să se lase de preuție. Popa, de va împlea 30 dc ai, să se lase de popic, să se facă călugăr. Popa sau preuteasa, de va muri unul de ei, nu sc cade popeei să sc însoare, nice preuteasa să se mărite, cadc-lc-se să se facă călugări. Iară popa agnțul de cuminecătură de-1 va vechi până la anul, să-l mestece cu altul sau să-1 potrebască. Iară în postul mare nu se cade să cânte leturghiiia lui Ion, numai sâmbătă si dumenecă a lui Vasilie. Nu se cade în postul mare să facă pamente morților, alegându sâmbătă și dumenecă, să hcredzu oltarului său. Nu se cade în postul mare să sc însoare, nice să se mărite. Popa de va bori dc beție, post 80 dzile, să nu slujască leturghic pâra nu va împlea postul, iară de boală sau de nevoie mare post 40 dc dzile. Iară de mireanul de va bori de beție, post 40 de dzile, de boală, 15- Iară cine va bori după cumenecătură, post 80 dzile și boriturile să le îngroape lângă oltariu, Cine va mânca ce va ft necatu sau sânge de vită, post 2 săptămâni, de nu va ști, iară dc va ști, post 1 an. Iară cine va mânca carne de lup sau de ursu sau de vulpe sau dc vultur sau de ariciu sau de guziu sau fiece dc alte ce iaste spurcam și de pasăre, post 4 ai. Iară de va mânca drept leacul, post 1 an. Iară omul cela ce va păzi dobitocul, de-1 va giunghea și nu va mânca, mortăciună este. Cine va giura strâmbii știindu, post 7 ai, de nu va ști, posi 15 dzile. Popa dc va lega pre om în mânia sau va încrunta, post 1 an. De va sluji neiertat, să fie lepădat de samă. Cine va avea săblaznă în vis, elu să spuic popeei, de nu va fi popă, elu să ispovedească unui omu bunu să închine 50 dc metanii. Iară popa dc va avea săblaznă în vis și va fi praznic mare și nu va fi altu popă, elu să spele pre trup și să ia altă cămeșă să le cânte liturghie. Iară de va cădea șoarecele în miare sau fie în ce, dc va mânca și va ști, post 8 dzile. Iară feciorul bolnav de va muri necboteVat, post 3 ai, închinăciuni 50 în dzi. Iară feciorul dc va muri necumenecatu, post 1 an. Iară feciorul de va naște bolnav

și va vrea să moară ncbotcdzat, popa să lase 4 molitvă până la lepădat, altele să dzică dreptu sâ-l boteadză curundu, sâ-l lepede de dracul, apoi sâ le dzăcă toaie. Cea ce bagă apă în vin și vinde, acela să fie procleat. Cine se spurcă în postul mare cu carne sau cu brândză, elu să postească den Dumineca Totueei până în Rusalii, alegându sâmbătă și dumenecă. Iară cine nu poate posti in pocăința sa, de va fi bolnav, elu să năimască, de să-i slujască liturghie sau să clătească psaltir sau evanghelie. De se va ispovedi de toate păcatele sale la duhovnicul său, dreptu 4 luni de post, să facă 10 liturghie, iară dreptu 8 luni, 20 de liturghie, drept 12 luni post, 30 liturghie. Se iară neștine de va vrea sâ faci post curundu, dreptu 10 liturghie, 5 psaltiri, dreptu 30 liturghie, 15 psaltiri, dreptu 40 de liturghie, 20 psaltiri, dreptu 1 psaltir, 6 aspri, de tetroevanghel, 3 zlat, dreptu 1 liturghie, 2 aspri, deret 1 slujbă de untu, 16 aspri, de paraclis, 2 aspri, de 12 dzile de post, 1 liturghia; dreptu o dzi de post, 86 de ocenașe sau 200 de metanii; dreptu 15 psaltiri post 1 an; dreptu 1 psaltir 2 liturghie; dreptu 1 tetroevanghel 12 de liturghie. Optu evanghelii fac 96 de liturghii. Fiiu, cându veri vrea să te ispovedească, închină-te înaintea tătușu-tău cu smerenie și cu lacrimi, că marc frâmșete iaste popeei de ispovednkii săi cea ce se ispovedesc drept de toate păcatele sale și vor loa frică de Dumnedzău de sâ vor întoarce spre svânta dreptatc. Iară popa să caute și să socotească cându va veni omul să se ispovedească; și de va fi omul mult păcătos, iară popa se nu-l îngreoiadze foarte cu pocanie dentiiu, ce se dea câte puținei dreptu sâ nu se spămente Vlze, ce sâ-i dea cât va pute birui în pocanie și se-l îmblândească și să-i aducă amente de corabie, cându împle corabiia de irece de măsură, ea se afundă, iară de-i deșartă ea gîoacă și de e în vreme înphită bineșor pară imde-i iaste ei măsură; ce se-i vie lui înțelepciune și adevară credință. Cu învățatura cade-se popeei să fie ca u<n> vraci măiestru să caute

pocania și să împartă păcatele omului în 3 părți: întâia parte sâ lase pre milostivul Hristos, a doa parte sâ fie pre duhovnicii, a treia parte să fie pre păcătos împotiva păcatelor, dreptu sâ se spășească curundu. Iară cându va fi omul puțin greșii și va fi înțelepiu, să-i dai bură învățatură, iară de va fi omul prepăcatos și va fi cu puțină mente, să-i dai pocanie câte puținei dreptu să nu piară.

Iaste nume întru semenție și se grăiaște săva și să cheamă, de să împarte în trei patți: în ceea ce merge mai sus și în ceea ce merge mai în gios și în ceea semenție ce merge pre mijloc. Și ceea semenție ce mîrg în sus sânt cea ce au născut pre neștine amu și cea ce nasc pre alții, anume tatăl, moșii și moașele. Iară cea ce pogor în gios sântu cea ce-s născuți dentm noi, anume feciorii și fetele, nepoții și nepoatele. Iară cei den mijloc sântu cumu se grăiaște înțelegându cumu se ține noao o semenție de o laturi, anume frații și surorile și cea ce sântu demr-înșii a treia împărțitură și rândure sântu, ce le apără de numă. Intru partea nunteei de semenție u<n> rându și o împărțitură dentăiu ce e dentru svânta și mântuitoarea botegiuni. Deaci altu rându și hotar ce e față a vedere cea ce se știu că-su semenție de pre sângele trupăscu. Deaci al treile rându și hotar anume opreliște, cea ce se știu de pre sementiia nunteei, anume îmbe cuscriile, cei deniăiu și ai doi și ai trei. Deaci au stepenele și hotarele și năravurile anume voia acestora; alegeri și împărțiri a fir a păr, strinsuri și întrebări de-acelea ce ne se cadu noao, creșteniloru celor adeveri, foarte amănuntul a-ntreba și de minte câtu de acii tocma de sârșitu nece într-u<n> chipu se nu se afle, nice câtu e stepena cea mai mică a semenției. Deci atunci se se facă nunta creșienească, cum iaste de se cuvine șerbilor lui Dumnedzău și a fi blagoslovit cu bine o nuntă ca aceasta măcar cu

scriptură, măcar fără scriptură, anume săva cu carte de tocmală, săva fără de carte, numai după mărturiia a mulți martori. Și se fie și bărbați și muieri întru mărturie. Bărbatul se fie de 15 ai. Deci o nuntă ca aceasta se aduce, de e nuntă, și muierea cându va fi de doisprădzeace ai. Deci așa aceasta nuntă se se aducă după vrcarea și după voia părinților săi, ca să fie însoțirea cu mărturie multă și cu blagoslovenie. Iară ceia ce-i apără de pre svânta botegiuni sântu aceștia: botcdzătoriu, anume nânașiu de fala sa ce-au botedzat și de îmă-sa și de sora aceei feate botedzate se se ferească. Iară alte semenții a mâne-sa și a tătâne-său, fete ca acestea de pre botegiuni nu se apără de cătră semenția botedzătoriuului a se însura. Iară de va neștine botedza vro fată și apoi o va lua neveastă după feciorul său, se se împartă unii ca aceștia și părinții ce se-au svătuh se se oprească a se pocăi. Deci se fie a se ști și de semenția de pre trup, anume trupăscu, de părinții feciorilor. Deci feciorii cătră părinții, deci frații cătră frați și feciorii acestora, ce se cheamă veri premari. Așijdere și feciorii acestor veri premari ce se cheamă ai doi veri. Așijdere și feciorii ai doi veri ce-și sântu ai trei veri. Și aceștia toți nu le se cade în nuntă a se împreuna. Iară feciorii ai trei veri se voru aduna și se voru împreuna nunteci ce c cu lege. Ascultă și se știi că tatăl cătră fecior și feciorul cătră tată-său întâia stepenă iaste, anume una, cumuși au fost de întâia stepena nașterei. Iară moșhil cu nepotul își sântu a doa stepenă de cum a fost stepena nașterei. Așa și frâți-ne său fratele își sântu a doua stepenă. Deaci cum sântu ceste doao stepene ce dzisem, că nașterile omeneshti se cheamă stepene. Deci de te va întreba, de va grăi: tată-tău care stepenă-ți iaste?, dzi întâia, că me născu tata-miu și fu aceasta întâia naștere. Deci iată stepena întâia. Iară de-ți va gice: dară moșu-tău care stepenă-ți iaste, dzi lui a doa: moșu-miu iaste tată tătâne-miu. Deci iată o stepenă, eu cu tată-miu, iară tată-miu născu pre mene. Deci iasre stepena întâiu eu cu

tată-miu; iară a doa naștere prentre-aceia ami iaste a doa stepenă moșiu-miu. Cum de vrem grăi cu dreptul, începe amu a sui pre scară și-ți caută a călca în spița dentăiu. Deci acea iaste dece grăim de stepena întâia a tatălui, ce iaste și apoi den spița dentăiu veri călca mărgându în sus la a doa spiță și de aceasta grăim că iaste a doa spiță moșiu-miu. Iară de-ți va gice: dară frații tăi care stepenă sântu, dzi lui că și ceștia-mi sântu a doa stepenă, că pre mene me-au născut tată-miu și fu stepena întâia prentre naștere den tatăl, ase-au născut și pre frații mii. Deci iată a doao stepenă. Deci iarăși într-acela chip și veri primarii după numele semenției sântu a patra stepenă, ce dentre-acelea nu se cade nice se dost<o>iaște a se aduna. Așijdere și feciorii a veri primari că și-su ai doi veri de sântu șease stepene. Deci nice acestora nu se cade a se însura u<n> cu alaltu. Iară de se va tâmpla a fi această nuntă, gice lege, se se despartă și mai vârtos se se pocăiască. Așijdere așa și feciorii ai doi veri că-și sântu ai trei veri, de sântu a opta stepenă. Deci nice acestora nu se cade a se lua în nuntă. Deci de se va tâmpla a fi o nuntă ca aceasta prentre neștiunță sau prentre lucru neștiut, ei se nu se despartă de acii, ce se lăcuiască. însă se cade acestora de u<n> păcat ca cesta a se griji cu milostenia și cu postul. Iară de nu se va tâmpla vro nevoie, se se ia mente, aceasta se nu fie nece într-u<n> chip a lăsa nașterea și semenția al trei veri, și de acii până în a opta stepenă și de-acii înainte fără de toată cuntinirca se se ia întru nuntă. Iară mai lontru de-a opta stepenă, nice o nuntă se nu fie ca se apropie, anume în chipul a toată semenția, ce e până în al treile vâr a tuturor, ce se cheamă până-n a opta stepenă. Iară de se va tâmpla cu vro neștiunță cumva, iară ea, nunta, se se despartă. Deci amu aceste-s de semenii! și de nașterea ce c de pre sânge și de aceste-am scris și am tocmit întru știre cu ales, și cu adevăr. Iară ceasta e de semenția nuntelor. Iară ce e de pre semenția nunreei, anume a însurăciunilor ce se știu, iaste aceasta așa: de va neștine lua o muiare

vâduo și va avea aceea o fată cu alt bărbat, de-acii iaste acestuia fată ca și aceiia muieri. Și i se cade lui a se feri dinsa foarte ca și de o fată ce-are fi a lui, săva ce iaste a lui. Așea și socrul de muiarea feciorului său și feciorul de maștchă-sa și vărul de cătră muiarea frățânc-său și a cumnatu-său; feciorul cu frică marc ca se caute pre fața maiccei sale și cinste ca sc-i facă pururea. Și tatăl să se ia mente sine de-a-și căutarea fără rându featei sale și se se veaghe. Așijdere și frații de surorile sale se se ia mente sine de nume semențești, de celea ce dzisem mai sus, cându va fi de-a se adunarea la petit, ca se se cerce derândul nunteei, e aceea foarte amănuntul se se cerce, ca se nu se cumva tâmple a fi nuntă cu semeție mestecată, cumu se gice cuscrie. Dece se cade cu ales a cerca și cu întrebare multă, cum gice lege lui Dumnedzău că sântu cuscrii și întâia și a doa și a treia. Deci se cade acestea a lua amente. Cade-se a ști de aceasta, că fiecăruia ce-s însoțiți în lume, anume bărbatului și muierii, că părinții bărbatului, tatăl și îma și frații și iarăși părinții muierii lui și fraților ei întâia cuscrie se cheamă. Iară verii primari a bărbatului și a muicrici lui aceștia se cheamă a doa cuscrie. Iară ai doi veri a muierii și a bărbatului iarăși sântu a treia cuscrie. De a cuscrii dentăiu cătră cuscrii dentăiu și cu ceia a doa nu se vor lua. Așijdere feciorul și fratele bărbatului cu verii primari a muierii lui se nu se mestece. Iară ai doi veri și a trei veri a bărbatului, iară cu ai doi și cu ai trei veri a muierii lui neapărați se vom lua și se vom mesteca. Deci prentu c-am dzisu și-am grăit de stepenele nașterilor și de sângele părinților-ne și a semențiilor, iarăși grăim ca tocma până ce se va svârși a opta stepenă de semenție și de viță, ca se se socotească se nu mai fie de-a se luarea dentr-î și întru nuntă, întru însurăciuni. Iară de semenții nuntelor, anume însurăciunilor, ce se cheamă a cuscriilor, iaste așea, pană ce se vor svârși șapte stepene anume bărbatului și a muierii. Iară de va avea acea muiare veri primari, iaste cu bărbatul aceiia

muieri a patra stepenă. Iară feciorul a vereei premare-mi, iaste-mi nepot de vară primare și nu se cade a lua vara primare a muierii melc, cum nice frate-miu sora muierce<i> mcale, nice cumnatu-miu, frate muierii mele, nu poate lua o vară-mi primare; nice nepoată-mea, nice nepoata feciorului miu, ce verii primari a feciorului miu, nice ai doi veri ce sântu de pre semenții muierii mele; că muiarea cu frații săi sântu a doa stepenă, iară bărbatul ei cu vara primare a sa își sântu a doa stepenă. Deci iată că se adună patru stepene, deci nu poate fi împreunare de nuntă întru ei, numai de nu va fi pană la măsura numărul a șapteei stepene, ca nu va fi. Nice nepotul muierii mele nu poate lua fata sorori-mea, că se cheamă unchiu-mare dumnedzăescu, ce iaste sorori-sa frate, anume fratele și sora. Deci și fratele maiccei melc îmi iaste unchiu-mare. Deaci iaste aceasta a treia stepenă, după cumu e rândul și măsura. Așijdere și sora maiccei mele deci mi și iaste mătușe-mare. Iară nepoți de frate sau nepoții de frate a tătâne-iniu sau a mâne-mea îmi iaste unchiu-micu și mătușe-mică. Deci de-și vor fi ai trei veri, săva fecior, săva fată, neapărat să să ia cu ai trei veri a muierii melc. De va neștine botedza un pruncii și acesta cumătru îl va lua pre-nsu iarăși și pre fata sa ginere, se se împartă, că botedzătorului feciorului nu-i iaste fecior de pre duhul svântu, ce într-alt chip. De va cineva lua o muiare a dzăcea cu nusă și apoi se va spurca și cu soacră-sa, iară ea se rnargă aceea soacră se se tundzâ la o mănăstire și se slujască lui Dumnedzău dreptu sufletulu său. Iară acela bărbat se lăcuiască cu muiarea sa și se șerbască dreptu acelea păcate ci<n>cisprădzacc ai, cum va lua canon și pocăință de la părentelc său celu sufletescu, anume de la tătușiu său. De va fi neștine înfeciorat cuiva, ce iasie de e i dat fecior de suflet, nu se poate unul ca acesta spurca cu muiarea acestuia, ce i se cheamă tată, nice cu nălojnica lui. Deci nice a se însura cu neștine cineva dentru semenții tătâne-său, ce i se cheamă

sufletescu. De va neștine ft avându vro fată cu alia rnuiare mai de ainte și apoi va veni dc va lua pre o sor a mea a-i fi muiare, difcn nu se poate în vru<n> chip cu a o Inoa și a se mărita fata ei după mine. Iară de voiu lăsa muiarea mea și-și va ea lua alt bărbat și va naște sau va face un nus feate, de acii nu mi se cade a-i lua fetele sau cu acelea fete nice feciorul mieu, ce voiu avea de pre altă muiare, că și-s frați și și. se prindu. Iară de va fi cumva vro muiare logodită tătâne-mieu, apoi și se n-arc fi dzâcur cu nusa, nu poci a mc însura cu nusa că mi se prinde îmâ. Așijdere așa de va fi logodită și vreunui frate-mi, săva după frate-niieu, se și n-arc fi dzâcut cu nusa, ce prenr-aceea iaste cuscră. Deaci nu mc cuted/u atinge dinsă. Deci giccm și aceasta nu fără de dzâsa lui Dumnedzău, ce cu svatul și cu înțelepciunea lui Dumnedzău, ca de semenție se sc ferească si se se veghe fie de carea și ca se se îa aminte a nu sc însura sau a se mărita înde sine, tocma până în a patra semenție, încă de se-arc putea si până în a cincea semenție se nu sc însoare cu de semenția sa. Că dentr-aceasta semenție tot iaste mestecare de sânge: sora fratelui său, celui sufletescu, a nu o lua, nice a frățâne-tău a celui dc suflet soru-sa să nu ia. fratele îl chemăm și-l grăim cel sufletescu, cel ce iaste cu giurământu spre svânta evanghelie și pre cinstita cruce. Așijdere și pre cumătră cumanului tău se nu o iai, nice fratele cumătreesi. Iară dc sâ va tâmpla muiarea lui a se încumătri sau cu băiatul său a se spurca, ce aceea se nu o dea Dumnedzău a fi. Iară dc va fi una ca aceea, cu sandăcul și vrăjmășia diavolului, cinci ai ca se se bage în canon a se pocăi numai cu pâne și cu apă și de acii se nu se mai vadză un cu alaltu. în svitocul lui Sisinie grăiaște: doi frați au apărat a loua mătușea și nepoata și iarăși înderăptu și încă doi veri primari a lua doao vere primari apără. Vede-se că e cela dentâiu a cincea stepenă, iară ceea a doa, a șasea și iarăși ce c dentr-unul și den cinci stepene nunta ce va fi, alții ci apără toți. Iară Mihail Humno den Solun întru sãmășlu-//irea sa, cumu se gice de va

tatăl și feciorul, ce sântu stepena întâia, se vor împreuna cu mătușea-ca-mică și cu nepoata de vară primare ce-și sântu a cincea stepenă, iară dc va fi a șasea ce se caută stepenă de pre cuscrie, ce iaste tocmită den doao și den patru stepe<ne>; deci de va fi vâlășcag, a doa stepenă se apără, că nu iaste ca se sc poată doi frați dc tată, de îmă a se împreuna cu doao vere primari. Iară de nu va fi vâlășeag și a șasea stepenă iaste neapărată, că moșiuului și nepotului neapărat iaste a se împreuna cu mătușea-eea-mare, ce se cheamă, și cu nepoata. Iară de va fi den trei și den trei, dc nu va avea vâlășeag, neapărat iaste, cumu se gice că va lua unchiul și nepotul pre mătușea și pre nepoata, că nice u<n> val nu iaste. Deaci cându va fi unchiul mainte luoa nepoata și va vrea nepotul de se ia muiare pre mătușea ceea de apoi ce va fi, prentu că e învăluit lucrul, iasie apărată nunta, că-și sântu prentu nuntă. Deaci cade a fi unchiul nepot și nepotul unchiu. Deaci iaste aceasta arătată și a vedere numerelor semenției vâlășcagu, ce și tocma până în a șaptea stepenă ce se vede dc pre cuscrie nuntă de va fi dentr-o stepenă și den șease, apărată iaste nunta, câ nu iaste a se putea tatăl cu feciorul a se împreuna, a lua a doao veare, că-și sântu în loc de tată și de fecior, fiastri sau cumnați. Iară den doao și de<n> cinci stepene nice într-u<n> chip nu e apărat. Săva moșiuul, săva doi frați de se voru împreuna cu măiusea și cu nepoata și a doa nuntă iaste fără de vină. Iară de va fi den trei și den patru stepene, iarăși de va fi fără de val, iertat iaste unchiul și nepotul a doaole vere neapărat le vor lua. Iară dc se <va> vedea câ au vâlășeagu, tiice într/u<n> chipu. Iară acestea-s dc post din lontru, ce să gice după simțirea victici, ferire mentici, nu numai de bucate a posti, ce și dc coate pofirile vătămătoare la suflete tare să sa veghe și să să străjuiască și sâ fugă. Să fie la știre și de aceasta a tot creștinului că să află și acestea învățături dintru dumncdzăieștile scripturi: a nu se posti numai de bucate, cum dzisem mainte, ce mai cu

deadins fiecine să se nevoiască a feri postul cel din lontru. Dirept ce cum iaste și omul îndoit, cum ai gice sufletul și trupul, așa i să cuvine și lucrurile să aibă îndoite. Cum iaste trupul mort fără suflet, așa și chipul lucrurilor oamenilor din afară, fără de ferirea din lontru mort i, adevăr. Ce arată și dumnedzescul apostolul Pavel amândoa de gice: lucrul fără de credință mort iaste, așa și credința fără lucrure moartă e. Deci chipul trupului din afară cu nevoie să arată, iară credința să împlă cu ferirea omului ceea din lontru. Însă toate câte vrem face noi, eale să fie după simțirea celui om din lontru. Dirept ce au întreat și u<n> frate pre un părinte de ceea din cartea părintească, ce au vrut să știe folosul și lucrurile amânduror, el i-au răspuns de i-au dzis așa: omul cela ce va face lucrure din afară fără de socotire de la inimă, el iaste aseamena unui pom ce e verde la frundză și frumos, iară de poame e sterp. Și iară: omul cela ce ferește socotința ceea din lontru cu lucrure din afară, el e aseamena unui pom ce are frundze frumoase și poame într-îns dulci și cu bună mirezmă. Așa au dzis și altul diniru sfinți de aceasta, că trebuiaște omului la toate lucrurile să aibă ferire și fără de aceasta socotința nu iaste putere cu nece un lucru să-și ducă viața bine. Deci acestea s-au dzis de la sfinți de ferirea din lontru și mai vârtos însuși Dumnedzău gice în sfânta evanghelie, că împărăția ceriului iaste între voi. Dirept cea cum dzisem și mame trebuiaște omului să nu ținie numai post din afară, ce să ținie și cela din lontru să să ferească și să fugă de toate ceea ce nu-s de folos, cum învață pre noi și marele apostol Pavel de gice: cela ce să ferește, gice, de toate să să socotească. Și altul dintru sfinți arată mai bine de aceasta de gice așa, că să cuvine omului a să feri la postul său, nu numai de bucate, ce să se ia amente pururea de toate și de alte grcșeic, cum am gice să postim cu pântecele și cu limba să ne depărtăm de clevețe, de menciuni, de cuvente deșearte, de ocară, de mânie și dirept spuind de toate greșele ce ies cu

limba. Asemenea să postim și cu ochii, să nu căutăm fără sfință pre neștine. Așijdere mânule și picioarele a le apăra să nu cură într-așași, ce să se v^ghe de toate lucrurile cele hicleane. Așa postind, cum grăiaște marele Vasiie, post iubit, depărtându-ne de toate râotățile ceea ce să făcu cu simțirea noastră, noi vrem veni către sfânta dzua învieriei oameni noi, curați, destoinici sfintei cumenecături, slujbeeii lui Hristos. Deci așa arată post iubit și viața nevinovată, ceea ce să fie putere cuiva cu ferirea cea din lontru, iară fără de aceasta nu e puțință. Printru cea în tot locul și pururea iaste dator a avea grije de cea și a nevoi noi toți după învățăturile a svenților părinți, mai vârtos a lui Dumnedzău, cela ce-au dzis: neînvoie iaste împărăția ceriului și nevoitorii o vor dobândi. Însă de acestea neștine să nu se slăbască sau să cadză în părăsire de nevoie ce să dzise sau căce că ni să cuvine cu multe scârbe a intra în 'părăția ceriului, ce să fie la știre tuturor oamenilor de aceasta; că cela ce să va nevoi dirept Dumnedzău cu credință și cu îndemnu și cu înțeleș, acela nu va greși cum gice și însuși Dumnedzău: Cine cearcă, el află și celuia ce bate lui să deschide și cine cere, el dobândaște și celuia ce cnfdc toate-i sânt puțință. Și apostolul grăiaște: celuia ce iubește pre Dumnedzău toate i se schimbă spre bine. De acestea grăiaște într-acesta chip Dumnedzău și cu prorocul și mărturiseaște de gice: aproape e Dumnedzău de toți ceia ce-l cheamă, de toți de ceia ce-l chiamă cu adevăr, și va face pre voia eclora ce să tem de îns, și ruga le-o va asculta și-i va mântui. Feri-va Dumnedzău pre toți pre ceia ce-l iubăsc și pre toți nepocăiții va piarde. Și alte sânt multe de ceea ce e mai mare certare și mai înfricată. Deci de bune și de reale iaste așa ceriul și pământul vor trece și se vor schimba, iar cuventele lui Dumnedzău și a sfinților ai săi proroci și apostoli nu au a trece sau a peri. Nece o schizmire de ce s-au dzis de toate ca să nu să izbândaască, ce mai vârtos să vor împlă și vor sta aiave înainte-ne de ne vor muștra de toate lucrurile.

DirepL ce câte s-au scris, toate derep noi s-au scris, cătră certarea noastră și după învățătura tuturor. Diript acea sâ ne nevoim spre ferire întru celca ce învață pre noi dumnedzăieștile scripturi, ca să nu fim vinovați ia vremea căutârici înfricata, ce sâ dobândim mila lui Dumnedzău cu toți ceia ce se tem dîns de demult și cu ceia ce-i feresc sfintele învățături cu ruga preacuratei sale maici și a tuturor sfinților, adevăr.

ÎNDREPTAREA LEGII (1652)

Dela răsărit pân' la apus tuturor groaz(ă),
 Și pre nici unul nu va lăsă fără de pază.
 Cruc(ea) și cârja în duhovnicescul războiu tare
 Arhiereilor Hs. datu-le-au puter(c) mar(c).
 Cu dinsele Creștinii la cer să-i ducă se-au dat,
 Șarpele să sfărâme puter(c) marc au luat.
 Capasul, Pletistur(a), Gherdanul podobest(c) capul
 Cu umbrire Duhului nevoiaș de ia vacul,
 Mitra Semnul Tiarei vechilor Arhierei,
 curat purtându-â mulți de muncă izbăvirei.
 O ȘTEFANE, Păstor Pravoslavie(i) dăruit,
 De Hristos noaâ paz(ă) tuturor hărăzit,
 Doamne Isuse pazeșt(e) în sânta Mitropolie
 pre al nostru Părinte și în veci ce va sâ Re.

„Pre Sfințitului și pre înțeleptului meu și cu toate feliurile de flori ale darului Duhului Sfântu înpodobiru, tocma Apostolilor, S: S: Ștefanii Mitropolit alii Târgoviștii, Exarhulu Plaiului și a toata Ungro-Vlahia, cel ce e mai jos scris ca un fîu sufletescu și de nemica robii, cu tot sufletulu cere, roagă și priaște toata sănătate și buna petrecanie dela unulu în Troița Dumnezeu.

„Muici oameni socotescu pentru omul cela ce cândii se naște într-o cetate cu mulți oameni și vestita de în părinți de buna ruda și vestiți, ci zic că iaste vrădnic și dâsroinicîi umilii ca acela să tic lăudat și să se ciudescă si să se mire peniru moșia iui si pentru înnălțare rudeniei iui. Ce unii ca aceia gresescîi fără seină si fără de socorelă chibzuescii, peniru că bunătate nu vine nici se trage dăpre moșneni și dăpre strămoși; asijdere si tâorate și viața ce re nu merge să vie să se pogoare pe strenepoți, cc ficșî-cine de în lucrurile sale (după cuvântulîi stăpânului nostru) sau se rușine/ă sau se slăvește. Pentru că omul, cât de-atît fi să se tragă de părinți și de ruda de oameni mari vestiți și înbunătăiți, iară lucrurile lui să fie proaste și tară de isprava dă uemica și grozave, aceluia arata de mult i se cuvine batjocorire și urgisire. Și iarăși (înpotrivă), cându răsare o odrasla de buna ruda și creste într-un sat prostii și dă uemica de întru niște oameni oarecum, și să se facă, cu nevoiță lui și cu multa socotința si luare aminte, minunații întru lucruri și întru îndreptări și să procopsescă întru bunătăți, atunce mai vârtos se cade unul ca acela să fie lăudat dăstoinicestecumuse cade de toți, și luminații să tic lăudat, cumu se arata cbiaru și se vede la blagorodia ia, așesuiu mieu de Dumnezeu, Cinstite Părinte pre înțelepte, Kyrie Kyrie Ștefane, Mitropolitulu ai scaunului cetății Târgoviștu, Exarhul Plaiului și a țoală Ungro-Vlnhhi, mirându-se de tine toți, văzându-te demtr-imu locii ca acela și satii de josli alii Ungro-Vlabieî, carele au crescuții odrasla și stalpare ca aciasta, înpodobită cu atâta bunătăți și darure.

„Aciasta audindii si eu mai miciiu, prostulu si plecatul prali desuptu picioarele cinstite ale Sfinției talc (C) Sfinte Creștete) de mulți lachedmoneni, voiîu cu toata inema, cu blagoslovenia și îndemnare Sfinției tale, a prepune aciasta îndreptare de lege dă pre limba ellinescă pre limba proasta rumânescă. Nu doară dăfnu nevrednicia prostimei mele, sau dă veîntr'o învățatura

învățată, fără numai cât m-am ispitim a linge pic din afara puținelu Crammarica și Synraxisul, ce cu toata minte, înțclepția, arătare, spunere și îndreptare, a cuviosului întru ieromonahi kyr Ignatie Petriți și a lui Pauteieiiionu Ligaridi, dascăli desăvârșii amândoi de la Hio, vestiți și foarte iscusiți întru toata dumnezeiasca scriptura. Drept accia (o sfinte vârhovnicul), pentru multul hani de cucerire a nedăstoînției mele, carele amu cătră Sfinția ta (măcarii de nu-m sântu coptii strugurii viții mele) priimeșre truda și ostenela ca unul nedăstoînțicu; priimește acestu darii micu, cu multa proastă a ine minte necuprinsă; priimește grădina cu florile Raiului înpodobită și sădite cu buna îninsmă a darului Duhului Sfinții; priimește ca cel pumnii de apă ce duse celu sărac la celii împăratii; priimește și pre nune blagoslovește, ca eu ticălosul pespe blagoslovenia și ertare Sfinției tale sa dobandescu ertare multelor mele fumedonii (sic) de păcate, lară pre Sfinția ta aice Domnului Dumnezeu să te păzescă în mulți ani să petreci, pentru folosulu Turmei a lui Hristos, care ți-c data în seina, iară noaă de bucurie și de veselie tuturor carii-ți voimu binele cu loiu sufletului; iară acolo să te dăstoiniciasă să dobândești: Oaia arluerescă, hora dreptiloni, hrana Raiului, bucuria nespusa, care ocliiulii n'au văzuții, la inemă n'au întratu, după cumu zice fericitul Paveli, să tic.

np'bwrujHCTGA B: **iienorpeEMLiH** (JĀETJ „DANII 1,0 M. P A N O N I A N U " (Al Prcsfinții tale netrebnic rob)

„S'LEFANU CAI mila Iu Dumnezeu Mitropolit alu l'ărgoviștii, Exarhul Plaiului și a toata Ungro-Valahia.

„Pre Sfințiloru Arhiepiscopi, Mitropoliți, iubitorlor(i) de Dumnezeu Episcopi, Egumenilor și lut unirii Părinților Duhovnici și Protopopi, hirotoniți de Dumnezeu pespe mâna arluerescă, asijdere și a toate rânduialele cele de afara.

„Sănătate și spăsenie, roagă și priaște.

„Toata Scriptura care iaste însuflețită de Dumnezeu (O pravoslavnicilor ciritor(i) foarte iaste de folos, de învățatura, de înfruntare, de îndreptare, de pedepsire pe dreptare, cum grăiașie dumnezeescul Apostol, ca să poată fi omul Iu Dumnezeu desăvârșitii, și bine gătiții spre totu lucrulu bunu; pentru că mai vârtos îndrepteză năravurile noastre cele sufletești și deîn lene le rădica cătră bunătăți și ne pornescu cătră învățăturile cele ce plăcii lui Dumnezeu, și ne învață să alegem binele deîn rău și răulu deîn bine. Deîn care și aciasta dumnezeiască îndreptare de lege, canoanele zic a sfintei și dumnezeștii Pravile, carele an încolțit și au răsărit și se-au ijderătii (cumu amu zice) dela întrupare și înomenire Cuvântului pre lume, de cându au strigat trâmbița ce cu multu glas apostolescă, cu bunătate darului, și se-au auzit în toata lumea, cinstitu-se-au, adaosu-se-au, crescut-au și se-au lățit, întărindu toemelele Besericii, care se face pe vremi, până la sfântului și a toata lume șaptele Săboru. carii în totu chîpulu și în totu leliul au adunat pietri scumpe de au tocmit și au făcuții zidulu Besericii, căriia au zis Mântuitoriul nostru, că ușile ei iadul nu le va biniî nice o dată. Pentni că dupâ luminare poruncii Mântuitoriului iar înșelătoriul carele scornise închinare idolilor drăcești, elu se veșteziia, și cumu-i era fire întru neființa elii se strica și fugia ca și întunerecu de lumina; iarâ elu hitlenul nu se suferi să fie biruiții, nice vru să șază în pace, ce aducându-și aminte de vășmântul său, îmbracă-se în păgâni și în pierzători de oameni, și iarâși se nevoia să învângă ț[^]BtHrs.) și să biruiască adeverița într'aku chipu cu învățaturi striinc și înșelătoare a doa oara să facă ca și mai nainte; ce nu putu Lupul, că rămase ca unu spurcații rușinat rânjindu pre Cuvântul în zadar; pentru că, cum mai de grabă se adunară Săboară a toata lume, deinpreună și nanfestrnice de dumnezești și sfinți Părinți, de lepădară și stricară răorare nebuniei lui. Unele așa se făcură: că cu porunca celora ce

înpărăția pre aceia vreme (iarâ mai aleșii, cum am zice, cu a sfântului Duhu) se adună de se face Săboru într'o cetate turma arhierescă care era supții toata obastia greciască; iarâ cine nu pute să mergă ei și trimete soli exarșt ai lor și ispravnici în locuiți lor; și așa cu tot sâborul tocmita îndreptare a blagocestivei și pravoslavniciei credințe. Și așa îngrădindu-se cu armele adeveriții, rămăte lor goniia. Iară altele se chemară namestuice, căce că se aduna Episcopii numai deîntr'o eparhie la mai marele lor; iarâ nu era chemați toți deîn toata lume' și nu se lăce căutare de toate toemelele; ce, sau întăriia toemelele Săboarălor cele ce să făcuse mai nainte, sau surpa pre ereticii carii încolția să samene zizanii, sau căuta canoanele cele ce era de buna tocmelă și de folosulu tuturor besericilor Pravoslaviei. De-acia aceste toți nu se nevotră să dezrădăcineze și să rumpă numaî semințele ale învățaturii celor strune; ce încă și Pravile, canoane și legi au făcutii, ca să fie de folosul traiului oamenilor, îndreptându sfânta a noastră viață și învăiându-ne cutare paza să păzim petrecania noastră cum place lui Dumnezeu și Canoanele, ca noi carii sântemii Sfânta Turma a lui Hristos ca o cetate tare să rănim pre muicitoriul îndoit și ca o pasăre proasta cu meșterșugurile lui să fie prinsu și legat și să se cunoască rușinat.

„Deci într'acesta chip apucă înainte de se tocmî foarte ales dumnezeiasca propoveduire și cu multe țării se întări și se îiltemee besericii. Le-acia păstorii sfintei Turme oblicindu meșterșugurile hitleniei lui, cu învățatura ce adevărata și cu bunătățile vitejiei lor, îndărătnicia și nevoii ita luptei lui nu o băgată în sima, ca și săgetele copilărești. Așa usrdic arătară pentru cununi ce luară, atâta petrecanie buna și minunata arărară, cât le era toata nevoința pentru buna și adeveriță cinste, căce că iubia să se lupte și să se bata pentru adeverița pân'la sânge. Pân'la atâta userdie și vitejie veniră, cât mulți-și urară trupurile și răbdară întuncrece de munci și morți pentru adeverița. Și încă, aceste sfinți iubitori de cinste lui Dumnezeu zăbrela blagocestiei, atâta biruiră

înșelăciunile cât nu băga în sima nice în dos nice în fața frica lom. - Dreptu aceia adunându-se toți împreună acu aceste vitejii, sfințele și dumnezeștile Pravile, cum ic-au fostu suflându și arnenințându de sus porunca lui Dumnezeu, pân'în zioa de astăzi așa le ține și le cuprinde și le cinstește dumnezeiasca Beserica a Provoslaviei multe deîn dumnezeiasca evanghelie, pentru că și acele sântu adevărate rădăcini deîn izvorulu ei. Și nu numai aceste, ce încă și câte poslanii osebi de săboară, întrebări și răspunsuri se-au făcut de bogați bărbați sfinți, carii se afla pre aceia vreme, căroră nu li se putuse ascunde bunătățile. Dreptu acela și acele Ic mărturisiră și le întăriră și Besericii le dederă, ca să lumineze întru tăria Pravoslaviei, ca stelele pre tăria Ceriului.

„Aice se-au pus și niște învățături și lege den afara, dă deniultii făcuta și tocmita, și gândescu că și aceia iaste tocmita cu îndreptare dumnezeiasca, cumu arfi o aflare și un dam a lui Dumnezeu, și o alcătuire de obște a Besericii, tocmita cu porunca nastavnicilorii și îndreptători a vitejilor și purtătorii de Dumnezeu bărbați, pentru îndreptare a grealeloru celorii de voc și celor dă nevoc, și de traiulu blagocestivu, carele duce pe pravoslavnici și-i îndrepteză cătră viața ce nesfârșita.

„Dreptu aceia Smerenia noastră adunat-amiă și am strânsii (cum amu zis) toate canoanele, înpodobite cu toata frămseți și învățatura și hotarale cele tari, carele sântii de spăsenia și de treba tuturoru oameniloru, carele se-au făcutu și se au tălcuit cu bunu nărav cum place lu Dumnezeu, și, de cumu ne-au fostu putere, toate la un locti le-amu cusuții, nevoindu-ne nemica a lăsa să fie lipsa de ceva. Și nu numai aceste, ce încă și cât au rămașii de acei dascăli nepuse, și noi adueându-ne aminte, le-amu înplut și le-amii adunat. Pare-ne că vor fi de trebă și de dragoste sufletelorii celorii iubitoare de Dumnezeu și carii vor citi nu li se va ură, că amu pusii toate lecurile de fie-ce vina, împărțite toate pre glave pre lesne a le afla. De-acia am gândiții și am socotit și pentru pravila împărătescă că va fi și aceia de trebă acestii ohlasii și micșoare lari, de toate vinile,

cu catastihulu ci deosebi, ca să poată fi și să de câte ceva ajutoriu și ia canoaneloru sfinților bărbați, mărturisindii și dândii răspunsu mai tare și mai vârtos.

„Părinții au pus numele Răspunsurilorii și învățăturiloru lor Canon sau Pravila, adecă numele de la lemnulu cela ce lucreză meșterii, carele se chiamă îndreptariu. Cândii lucreză lemne sau pietri fiindu nodoroase, strâambe și colțoroase și nenctede, puindii acelit dreptariu, le tocmescii și le netezescii și așa le alcătuescu una cu alta. Pravilă să chiamă și alte meșterșugure multe ale meșterilor dascăli, adecă carii au meșteșugit Grammatichia, Filosofia și Vrăciuire, și carii au meșteșugit Cântări; și nu numai acele, ce încă și cela ce au tocmit Lege împărătescă, pusule-au numele Pravile. Mai sântu și alte împărțiri, tocmele și hotară, de carele bine au socotit Ypocrat să le fie numele așa, adecă despărțindu și alcgândii și îndreptându ce e stricații de alții și aducându-le iară la a lor buna înpreunare. Ce însă scripturile altora, căroră li se-au pus numele Pravile, acele totil trebuie altora să se di să le caute. Iară Răspunsurile cele blagocestive părintești pusule-au numele mai adevărat, mai tocmit, mai alcătuit de cât toate, atât cât și pre ceia ce se pleca lor ei îndrepteză cătră dripta credință, și-i trage cătră viața ceia ce place lui Dumnezeu în toate zilele fără rătăcire.

„De acuma trebuie iară a arăta și a spune pre rându, de cătu ne va fi putere: cândii, de cine și cumii se-au izvodit și au cșit la lumina fieși-ce Pravila, lumina picioareloru noastre și lumina cari iaste căilom noastre în traiul lumii aceștia. Ce însă ale sfințelor Săboară șapte a toată lume și ale celorii Namesnici și a bogați Părinți sfinți ce au scris, lesne le vei afla pre la începutul Săboarălor: Papii, Patriarșii, Mitropoliți, împărații, Ispravnicii și asupra cui. Iară aice numai ce ni se cade a spune pentru ale Sfinților Apostoli pe scurții; așijdere și pentru Pravila împărătescă: de unde au eșit și cine și pentru ce întâi se-au

izvodit spre buna parte Pravilele, adecă Canoanele, pre numele Sfinților Apostoli 85 scrise fiindu (cum ziseră unii) de marele mucenic Climentu, căci că era următoriu Marelui Petru asijdere și dumnezeescului Pavelii, cum singurii povestește oare unde de dănsulu, carele au fostii Episcopii la Roma, al treile după învățătoriu Petru, căci că Lină au luații Scaunul și se încununa cu cununa Mucenicilom în vreme' împărățici a lui Traian împărăt. Și așa socotiră unii că le-au scris Climentu, căce 'și pomenește numele pre urma Pravilelorii, cum arata și diimnezeescu Luca la Deanie. Că nu scrie necăire să se fie adunatu toți sfinții Apostoli la un loc să le fie scrisii obște. Ce să știți că multa vreme, lăcuindu și îndukindu-se împreună zisu-i-se-au de vărhovnicii Apostoli să le izvodescă și să le scrie, că și Poslania care iaste cătră Ovrei iară lui au zis de o au prepus pre limba ellinescă. Pare-mi că unii mai de nainte vreme au fostu socotindii și se-au fostii sfiindu de Pravilele lorii, pân' ce se-au adunatu Sfântulu și a toata lume Săboru a șase, de au luații sema tuturoru pravilelorii, care le făcuse Săboarăle a toata Lume și Namcstnicile, asijdere și ale unorii Părinți carii au procopsit întru bunătăți și au făcut și ei bogate Pravile. Ce mai întâi și mai nainte tuturor au luat sema ale acestora, adecă ale Apostoliloru, că zice acel sfânt Săboru: Canoanele 85, carele sântu făcute pre numele Sfinților și Slăviților Apostoli, carele sântu priimate și întărite și adevărate și date noaă de Sfinții Părinți, poruncim și noi să se fie întărite și adevărate (însă fără de Poslaniile și Răspunsurile lui Climent), că într-acele multe taini, zizanii și gunoae de sminteli au băgat zlocestivii. Cade-se a ști și de Pravilele împărătești, de unde se-au ijderātu și iale, pentru că și iale le-amu socotit a ti ca unii ajutoriu celora lalte, pentr'aceia le-amu lipit lângă dinsele. Intru Olimpiada de întâi, cându era cursulu anilor lumii 4808, atunce împărățiâ la Roma Romilu, iară după dinsul alții vreo șase, unulu după altulu kia Scaunulu până ce trecură ani 244, de cându se făcuse

împărățiâ Cetății. Iară righii carii tocpii cetățenii, avându putere a doa după împăratul, ci cumii socotia așa tocpii și îndrepta pre cetățeni, că încă nu era lege scrisă. Iară cându fu într'a 68 de Olimpiade, atunce căzură asupra împărățici putere" oamenilor celor de afara, și așa goniră pre Righii deîn mijloc și puseră oblăduire" a ypatilor. Și atunce nărodulu Rimulu se îndrepta cu o lege sau mai vartos, cumu amu zice, cu unu obiciaiu rău fără de tocmelă. Iară așa pană nu se înluse 20 de ani, iară nărodul alese 10 bărbați, și pre dinșii oblăduia Appie Clavdie; și așa porunciră lord sâ facă legi. Iară ei adunără obiciaiurile cele ce era pre lege ale Rimleiiilor, carele era răsipite și mai alcătuită multe și deîn lege Ellinilor de la Athina, căți se lăuda că ținu și au pre Solon și pre marele Șarpe și pre lângă aceste și căți zice că au și ținti tata pre Licurgu și Mini și alții în potriua acestora. Șt așa alcătuiră 12 cărți de la aceste, pentru că Solonu și Licurgu povestescu că ci au scris legile mai alese Elliniloru, însă unulu Athineniloru, iară Licurgu Lakcdemoneniloru; ce însă Licurgu fusese dă demultu, tocma într'alu 65 de ani de la spargere Troadei; iară Solonu au făcutu legi Athineniloru într'alu 46 de olimpiade, scoțându-le de la Șarpe fără de ucideri. Și așa se îndrepta nărodulu cu acele cărți până ce se ține cu putere ypatiloru și a nărodului, pentru că în toți anii alege nărodulu 2 bărbați de bună rudă, să fie de-a tocmire' lucrurile cetățesti și voinicești, și le pune numele ypați. Și așa acesta chipu alu cetății se-au ținutu 364 de ani. Iară Gaie iarăși schimbă ypatia și putere Nărodului, de o făcu împărăție, și crescândi vreme petrecaniei, tâmpla-se de crește și vinile și judecățile, cătu trebuia și se cade să fie și să se facă Legi cetățentlorii în tot feliuu pre vinile loru. Dreptii aceia după Gaie luă împărățiâ Sevastii Avgustii, acela ce era și chesaru: nu lăsă să nu pue și să facă lege, ca și ceia ce era cu înțelepția mai buni de cât mulți, ce încă de la toți întreba și iscodia și de Narodii și de voinici, și ori cine ce zice, de la toți lămuria și

ce-i pare și socotia că e de trebă îndată scriia în cele cărți ce scrie mai sus. De-acia după multă vreme pre urma lui Avgustii, apucă împărăția Andriami, și acele toate iară le aduna la un locu și ale altora a tuturor, le scrise deosebi, și le făcu în 50 de cărți, adecă Grane, Dighesrasimii, ce să zice, le puse numele Săbornicu, cumu aru fi adunate deîn multe; iară câte făcuse împărății, elu le scrise deosebi și le făcu 12 Grane, și le puse numele Godicure, ce să zice tocmire împărătdscă. De-acia nice așa nu era lesne să ajungă lege, neputându-le cuprinde cu minte, de multe și lungi ce era; și mai vârtos împărății carii se pusese după vremi, lorii ce li se păruse, ei adăosese în codicurile lorii de niște lucrure de cele ce încă mai nainte n'aviruscse lege. Nu numai acili, ce încă și pre limba Lătinescă scrise, ascunzându legile până acuma întărite vârtos, lipsindu-se de folosulu lor ceia ce nu pute să le înțelegă. Iară Iustinianu, înțeleptul împărat, mulțime de glavizne alese, carele era numai mai de trebă de lucrurile vremii și nu alese numai, ce și încă lățimi cât putu o scurta și de doaâ ori scoase dintr-accie doa cărți, adecă deîn Codkă și deîn Dighesui dă prepuse pre limba Ellinescă; și așa tocmi lege, ca niște tocmile de întâi, și puse numele cărții: Istintunda.

„Iară tocmire Dighestului, căce se alcătuiuse pe scurtii, cumu amu zis, păruse unora a zice, că pentru grăbiri scurtării au lăsatu multe nescrise deîn cele ce-su mai de trebă. Dreptu aceia iarăși porunci de scriseră și puseră acele supui cele ce se chiamă Grane la sfârșitul tuturor. Grandorii, lipindii lucrurile cele de tribă ce rămăsese. Mulți dascăli cinstitulii împărății la aceste, cândii le-au prepus, au strânsii. întâi unii Ștefanii au tălcuitu Dighesta, iară Kirilii pe scurtu; Dorothei o au făcut pre tocmelă mijlocie. Thalilci Chensoru prepuse Codichia pre lungii; iară Theodorii Ermopolk mai pe scurticelu; Anatolie și mai scurtu, iară Isidor mai pe scurt de cât Thalilei; numai cei 2 ce au izvodit mai pre lungii. Manvru (?) împăratul încă de mai făcu

niște tocmiri cu multa truda deîn rocmilele cele vechi, 170 dă Nearale (*sic*), și le puse deosebi, că schimba pentru nunte, și lege pentru diataxe și pentru niște taini și altele asemene acestora, care le poruncise mai nainte Marele Costandinii, iară elu pentr'acele mai cu rnilă le tocmi. Acele Nearele le-au prepus unu dascăl Trivunianu foarte dascălii mare; iară nu știu cumu-l supăra duhulii necurat, ce-i era minte îndoita. Dreptu aceia, cândii le scrisese, elu întorsese unele spre folos, iară altele le scrisese neadeverite și îndoite cu gândulii și cu socotița. Dreptu aceia, oamenii carii ave părâ și merge să se judece cu ace prinzare și îndoiri re pre mulți pierde.

„Iară mai pre urmă de toți de pururi pomenitul întru împărăți l,eu priînțeleptul, el făcui toate alcătuirile una, și căte era puse râsupte toate le împreună într-una deîn Digbestta și deîn Godicure, multe și de la Istintunda și dcintr-ale lui Iustinianu alise, dă le făcu 60 de cărți, împreună cu unii Savatie Mare Spatariu, și le alcătui în șase tocmiri și scoase de lepăda toate vrăjmășiile cile fârâ de irebâ, cele ce nu era nice de un folos; pentru că oamenii cei mai dă pre urma se îndreptară mai spre bine de căiu cei de mai nainte vreme carii făcuse multe legi. De-acia alcătuire cuvintelor deîn cile ce le alesese, foane bine le așeză și cuvintele cele ce da răspunsu de fie-ce cuvântu, lucru și vină, clii le aduna dă le tocmi și ie puse toate la o Grană. Și au făcut și elu 120 de Nearale, ce până acum acele nu se țin toate.

„Dreptu aceia și Smerenia Noastră, văzându o comoară ca aciasta ascunsă și ca o grădina încuiată, plină fiindu de toate florile darului Duhului Sfântu, ale Purtătorilor și însuflețirilor de Dumnezeu Părinți Sfinți și ai Lumii dascăli și luminători, carii au înplut toată lume de dulci blagovonie a Duhului, gândiu zicându: ce folos iaste de amândoaâ să ste încuiate? cumu zice Scriptura. Mai vârtos, aducându-mi aminte de cuvântul stăpânului meu Hristos pentru sluga ce viclină ce ascunse talantulti în pământii, zis: să dau și eu ceva Domnului

micu den câte mi-au dat, ca să nu mă arăt să zic că voceșu numai folosulu binelui meu. Ce voișu cu toata ineuia ca cerbulii la izvoarăle apelor să-m puiu toata nădejde pre Maica Cuvântului Fiiului lu Dumnezeu, preslăvita Doamna a noastră Sfânta Născătoare de Dumnezeu, și pentru ruga sfântului slăvitului Apostolii și întâiul Mucenic Arhidiaconu Ștefanii, și marele Antonie și Sfântul Grigorie Decapoli și Nicodim Mirotocenul, ca să nu las comoara ascunsa nici grădina încuiată să zic capetele dumnezăeștilor Pravile, să le adunit și să le prefac dă pe ellinește pre cuvinte proaste rumânește. Și am făcut alegere deîn multe și bogate Pravile, trimețându pân' și la împărătesca Cetate, la Presfântulu nosuu și a toata lume Patriarhu (că n-am vrut să scriu dă pre cele tiparnice, fîindu-mi tema; ca de cândîi au încâputu cărțile Pravoslaviei la mâna eretieiloru, ei n-au lipsiții a nu băga câte ceva zizanii), pân' cc amu aflat la cinstitul nostru fiiu sufletescu Kyr Gbeor. Caridi de la Trichis, carele au foștii II Vis., scrisa cu mâna, judecata toata arhierescă și lângă dinsași împărătesca, eu toate canoanele ale Sfinteloră Săboară și Apostoli și a Marelui Vasilie și a altorii dumnezeești și sfinți Părinți împreună cu Theolog dumnezăeștiloru Bogoslovi, scoasa și tocmita cu porunca și învățatura blagocestivului împărăt Kyr Ioannu Comninulu, cu mare și multa socotița, de pravoslavniculu întru dascăli Diacon și păzitoriulu de toata Pravila și canoanele mării Beserici Kyr Alexie Rodniu. Și așa cu multa userdie și îndemnare o am scos de întuncrecu la lumină și cu buna voe a luminatului și blagocestivului meu Domnu Io Mathci Voevod Basarab și cu tot sfatul Măriei tale, cu blagoslovenia Părintelui meu Paisie Patriarhul Ierusalimului, și cu îndemnare a doi frați iubitori de Dumnezeu și tocma slujitori ai oblastiei Smereniei noastre. Tipărim-se-au, ca să fie de folosulu tuturor de obște, ca o grădina plina de flori mirositoare ale raiului, sau ca un vistiariu Jeobște Besericii.

„Dreptu aceia, se cade să le caute și să le ție vârtos tot-de-una ceia ce sântu îndreptătorii Pravoslaviei, ca să poarte

grij(ă) pentru sufletele Turmeloru, să nu cumva să se alunece spre învățăturile striiniloru; așa de vârtos se cade să se ție de ceia ce au rânduialele Lumii aceștia de îndreptare; că cu aceste învățături vei pute alege adeverița deîn rătăcire striină, și dreptate deîn strămbătate, mai adevărații și mai aleșii de cătu Piatra Lydiei.

„Aceste punit lege și legătura și hotară împărăților și domnlorii, Patriarșilor și Mitropoliților, Kgumenilor și călugărilor, Popilor și Diaconilor, Boiarilor și Bogaților, scăpăniloru și slugilor, celoru cc oblăduesc și eelora ce se oblăduescu, părinților și feciorilorii, Bârbarilor și mueriloru, însuraților și celorii neînsurați, celor postnici și celoru cc nu se postescu, înțelepților și celoru nedomiriți. Aceste învață și pre împărătul și pre domnulu să le ție și să le cinstească cu toata putere. Aceste nu-i lasă să se plece învățăturilor dobitocești. Mai vârtos se cade să le aibă aceste yparșii sau voivozii, Mitropoliții și Episcopii, pentru că lor mat multa socotița li se cade să aibă și grij(ă) să poarte de împărăteștile și sfintele Beserici, ca să nu cumva să se arate nedăstoinci la Dumnezeu, căci n-au lăcuit pre voia lui; ce să vie la aceste bunătăți să-și împodobescă bunătatea sufletului, ca si Puterile îngerești împregiurului lui Dumnezeu. Aceștia îndreptări de lege cine-i va zice vrăciuitoare de obște nu va greși, pentru că amestecă erbile și lecurile, dă le dă bolnavilorii, de tămăduiaste pe fie-carele de fie-ce boală; și nu numai pre aceia, ce încă și pre ceia cc se lenevescu de nu poarta grijă de tămăduială; însă pre unii dându-le și tinzându-le erbi tari ei rădica, iară altora aducându-le aminte de făgăduința ce va să fie, aduce-i și-i rădică cu mai blânde leure. Iară unii sântii carii nu iau nice erbi nice leure, nice învățăturile acestora, ce-și îngădescu pristaniște Poclaniei cu neplecare, si așa făcându-se mai tari de cât împărătul, ci-și închid moșia de veci.

„Pentr'aceia (o iubiții Sineretii noastre fii) la cine se va tâmpla, au de rânduiala noastră, au de ce de afara, priimiți-o ca o hazna împărăiescă, plină de toate lucrurile scumpe, că veți

afla într'ansa de toaie bunătățile carele îndrepteză sufletul, că întărește pre cei ce stau și pre cei căzuți nu-i lasă în ociaanie. Dulce iaste Blagocestiviloru, iară Zlocestiviloru înfruntătoare, groaznica păcătoșiloai, ccrțăcoarc de toată vârsta și de toată deregătoria și rânduiala, împăraților, Domnilom, Boiarilorii și celorii ce sântii pre mâna maimariloru, Voiniciloru. proștilorii, bogațiloru, săraciloru, călugărilorii, mireniloru, bărbațiloru, mueriloru, Tincriloru și Bătrăniloru. Că înțelepția a lui Dumnezeu iaste mukâ în tot feliulii, că măcară și cine nu iaste îndreptații, de aice, ciitindu cu socotința și cu luare aminte, lesne se va îndrepta și se va întări. Curvarii se învață a-și ține curăția, celit rău se învață binelui, celii fără de minte se înțelepțeză, celii semeții smeriții. Aciasta învață pre celii nemilosârdu milostivii, și pre cei ce jchiiescii ale altora să le de ale cui sântu, și, cumu amu zice mai pe scurt, tot feliulii de bunătăți. Cine va *vri* acela, de aici va pute să zlciască ca de într'umi izvorii.

„Dreptu aceia rog smerenia noastră pre voi pre toți fii iubiți întru Duhulu, căutați și ispitiți scriptura, că așa socotescii că pare-că într'ansa veți afla viața, după cuvântulu Domnului; și priimiți cu dragoste și cu userdic, și citindii, îndreptați viața voastră, iară pre smerenia noastră întru rugile voastre fără de lene nu uitariți. Și Domnulu păcii fie cu voi. Amtnii.

„Ca unii Tata tuturor înrru I'ravoslavie de obște și voitioriulii de tot binele.

„Acelaș carele iaste mai susii scrisu.”

VIII. LITERATURA ASTROLOGICĂ ȘI DE PREVESTIRE

PROROCIREA SIBIIEI.
CUVÂNT DE PEA ÎNTELEAPTĂ SAVILA

David prorocul lui Dumnezeu avea pohtă mare cât ieşia vârtutca lui, adecă plodul lui; şi punea un vas şi pica. În vas. Iară într-o zi un inaş al Lui ştearse plodul cu nişte buriiiane şi-l aruncă afară. Şi ieşi o gânscă şi mânca buruianele. Şi cum le mânca, îndată oo un ou, şi crepă oul şi din ou ieşi o pruncă parte muierească. Şi pre ascuns spuseră lui David împărat de aceasta. David bine înțelease precum să făcu aceia si zise de ascuseră fata aceia întru pământul Ugorscului. Şi crescu şi învăţă carte şi fu înțeleaptă mai vârtos decât toţi oamenii ce petrecea în toată lumea. Si cu înțelepciunea ei dobândi țara Ugorscului toată şi împărați în Rim. Şi socotiia zisele prorocilor, cum zise Dumnez.au lui David: Din sămânța ta voi pune spre scaunul tău. Şi al altor proroci <şi al altor proroci> zise le socotiia.

Numele ei era Mariia, şi pentru înțelepciunea ei îi ziseră Sivila. Şi trăgea nădejde că dintru dânsa să va naşte Hs. şi feri fecioria sa în 50 ani până când văzură o sută de boiari mari toţi un vis. Atuncea înțelease Savila că nu iaste aceia ce nădăjduiaşte.

Şi să adunară toţi boiarii şi ziseră: Blamați la împărăteasa să spunem visul ce am văzut. Şi veniră cătră însă şi ziseră: Şi

ierți, împărăția ta, iată cum am văzut noi o sută de boiari al tăi un vis. Sivila zise: Spu [nc]-ț visul și eu îl voi dezlega.

Domnii ziseră: Văzut-am noao sori răsăriind.

Iară Sivila zise: Spuneți-m cum era acei sori.

1 Ei ziseră: Soarele dintâi curat și lin răsăriia și noi foarte cu drag îl așteptam și-l socotiam.

2 Al doile soare de trei ori întunecă și-ș ascunse lumina.

3 Al treile soare, cu zări neagre pre giur dânsul.

4 Al patrule soare, ca o pară de fum neagră.

5 Ai cincile soare, ars și fierbinte era noao a-l socoti.

6 Al șasele soare, lumină avea ca zăpada.

7 Al șaptele soare, cu zare roșie și în mijloc mân-avea.

8 Al optule soare, zările lui era line și curate.

9 Al noaole soare, de toti era mai groaznic, spăimat era și fierbinte.

Sivila zise: Noao sori sânt noao rodure.

1 Cel soare dintâi iaste rodul bălgarilor, buni și iubitori la oaspeți și credincioși; și cea dereaptă credință creștinească lui Dumnezeu au închinat.

2 Al doile soare sânt grecii, că ei de trei ori credința sa au lepădat și cu toate limbile să amească, iubitori de argint și luotori de adămană, împărăția lui Dumnezeu deaderă.

3 Al treile soare sânt francii cc ci vor călca toate limbile; ieși-va dintru dânsii om de 2 roduri și numele lui va fi Constantin și acela va călca toate limbile și va face războaie mari pre pământ. Și să vor arăta lui seamne pre ceri. Și va rădica grecii și va zidi întru dânsii cetate și să va chieua Ierusalimul Nou, ograda grecilor și răpaosul svinților; și mâni-sa i să vor arăta crucile iui Hs., ce eale vor face seamne multe pre pământ.

4 Al patrule soare, acești sânt arcadei, cc vor birui Irâncii și vor călca Rimul, și iară va fi Rimtil; și acela om într-apă va muri.

5 Al cincile soare, aceștia sânt sărăcineștii ce vor pustii Ierusalimul și vor călca Siriia.

6 Al șesele soare, aceștia sânt siriiani ce ținură Ierusalimul și pierdură scaunul său și pământul lor va fi pustii trei sute de ani.

7 Al șaptele soare, aceștia sânt jidovii. Ieși-va o muiare dintru dânsii și va naște fii din ceri și vor zice numele lui - Isus. Și fata cc-l va naște va fi tot fecioară curată. Scaunul lui iaste ceriul, iară pământul iaste așternut picioarelor lui. Numele fecioarei va fi Mariia. Aduna-să-vor toți domnii si toți giudecatorii și-l vor da spre răstignire. Îngropa-l-vor pre dânsul și la treia zi va învie și să va sui în ceri. Si va trimite 12 bărbați și aceia leagea noastră vor răsăpi și a lor leage vor întări și aceia leage va împărați de la răsăritul soarelui până la apus. Atuncea ziseră popii jidovești și toți boiarnii: Taci, împărăția ta, că încă una te vom întreba, poate aceia a fi ca să pogoară Dumnezeu din ceri și să s[ă] nască din fecioară și să spargă leagea noastră? Atuncea Sivila zis[ă]: Oh, nebun rodul meu cel mare și minunat, nu vă mîrreț de aceasta, ci socotit cu înțelepciunea voastră <ci socotiț> pre ce siă ceriul aninai și pământul întărit și neclătit, iară leagea voastră nu spre bine stă. Că și cu, până acum m-am nădăjduit că dintru mine să va naște Hs. și mi-am ferit fecioria mea în 50 de ani. Iară aemu cunosc că **nu-s** eu aceia.

Al optule soare, aceștia sânt înverii, derepți și iubitori la oaspeți, besearca păzăscu, dc Dumnezeu să tem și cuvintele svințici sale cearcă. Și peirec fără de răutate. Unora ca acestora le zice Dumnezeu: Ferice de ceia ce să pleacă, aceia vor dobândi spisenia.

9 Al noaile soare, aceia sânt tătarii ce varsă sânge pre pământ și nime înaintea lor nu vor sta. Mânca-vor toate țărâle și până la o vreme atâta puteare vor avea cât înaintea lor din limbi nimea nu să va putea protivi. Iară când va fi mai mare pre urmă, cu numele lui arhanghel Gavriil, iar de oameni vor peri.

Slavă Părintelui și finului și Duhului Svânt, acum și pururea și intru veacii de veaci.

*VISELE LUI MAMER
CAZANIE L UI SEHanci IMPARA T
CUM A U VĂZUT ÎNTR-O NOAPTE
DOUĂSPREZECE VISURI*

Era o cetate de o chema Varchonul și într-însa era un împărat de-l chema Sehanci și într-o noapte văzu douăsprezece visuri și foarte sc înfricoșă de dânsule și se temea și nu se putea pricepe nimeni ce va fi, nici să afle nimeni să-i ghicească visurile. Ce s-au aflat de un om cărturar, ce-l chema Mamer, și-l chemă împăratul și-i spusură visurile care le-au văzut. Și zise Mamer:

- împărate: Mari sânt visurile tale și nu sânt spre răul tău, ce aceste se vor izbândi la vreme de apoi. Ce-mi spune visul dintâi cum l-ai văzui?

împăratul Sehanci zise:

- Văzui un stâlp de aur din pământ până la cer rezemat. Și grăi Mamer:

- Aceia va fi la vremea de apoi, rău peste tot, de la răsărit până la apus, peste tot pământul, și va fi rău în toate cetățile. Și într-accia vreme nu va fi nimeni cu dreptate între oameni, nici vor grăi cuvinte dumnezești, ce vor fi unul pre altul, ca dracii, și se vor scula giuder și bătrâni pre bătrâni și nu va fi nici un bine. Si oamenii bine nu vor grăi și vor să ia unul de la altul tot ce va avea. Și cărturarii vor învăța puțin pre lege și ei legea nu vor ține. Și unul către altul nu va grăi bine și vor

face tot rău. Și vor fi foarneți actesea, și va intra toamna în iarnă, iară iarna va fi până în ză vară și vara să cunoșre numai pre fronză și vor sâmana omenii de toate semențele și multe vor sâmana și poțenc. Ie vor sacera și omenii înseși să vor sâblâzni după învățătora dracoloi și omenii le va părea că făcu bine ci vor face tot rău și înșiși să vor măestra și no vor precepe că fac rău. Într-acia vrame feciorii pre pări[n]ți no vor cinsti și toți omenii de aproape să vor loo și no se vor căuta și [...] vele vor fi feciori și no-i vor loa-ș vor lăsa și feciorii no vor pomeni părinți. Într-ace vreme și judeci și boiarii no le va ajunge nimic ci să vor face precupeți și căile cile departe ele vor fi aproape și lege veche vor lăsa și alta vor loa și într-aceia vrame sorele no-ș va da lumina în locul cel bătrân nice stele no voi' lumina ci vor întonica și zelelia să vor micșora și multe znamenie vor fi cu năduh să vor ivi și tresneteși cotremore vor fi și m[u]lie ceatați vor cădc însă de putere loi Dumnezeu și Iona și stelele să vor asconde și domnii vor fi pre cometi și popii no să vor cunoșre deîn omeni proști, și vor fi minciuni m[u]lte ier deriptate no va fi și dop ce le toat[e] va peri - 2 vis.

- Al doilea vis, ier zis Mamer cătră cel împărat, corn văzuși?

- Al doile vis și zis împăratul văzuiu o mâneștergor unde spânzor den cer pân în pământii.

Și zis Mamer împăratului:

- Cându va veni vreme ce de apoi va fi rău prespre totu pământul; leage cia departe vor lăsa și altă vor rădica și toți creștinii de slojba lu Domnezeu no vor căuta și no vor ascolra și vor face scopete și omenii de nemul de aproape ci să vor lepăda și de alți să vor apoca și misii vor uita.

- Al 3 vis, iar zis Mamer împăratului, al treile vis cum văzuse?

Și zis împăratul:

- Văzuiu trei călădări ferbându așa sta înderepto de r[î]ndul și într-o una unto, într-alta apă și într-alta seu; și firbe

untul și sârie în seu, ier seul sârie în unt; ier în apă no cădea nimic.

Și grăi Mamer:

— Cându va veni vremea de apoi iar oamenii vor tac[e] sate pre unde sate n-au fostu, ier satele cel[e] brătâneele vor părăsi și să vor face dromore și căi pre unde dromore n-au fost și dromorile și căile ciale bătrânile le vor postii și bescaricile vor posti într-aceia vreme va fi ufn] om bogat într-o margine de sat, alto om bogat într-ah cape de sat, și în mijloc de-sat va fi în om sărac și va chima cel bogat prea ci bogat iar pri cel sărac no-1 va chima, măcar să i-ar fi frate și vor fi toți omenii fățarniți și vor fi scompi și nici unul de nem no-ș va căuta; și bărbato va nevăli să c moicre corvare și moiere de părin[ț]i no va întreba ci va loa roda-ș de aproape. Și omolo va ea iubi nemo moierii, iar al loi-1 va ur[î] măcar să i-ar fi frate. Și moicrile bătrâne vor loa joni tinlri și vor iubi alții și-ș vor lâ[sa] feciorii. Și într-acei vreme no să va afla nici o moicre coratfâ] și nici un bărbat corat și nici o fată corat[ă].

— Al 4 vis, [det.j e zis Mamer împăratului, eoni îi văzuți?

Și zise împăratul:

— Văzuiu o iapă bătrânfăj unde rode fân iar mânzul rânchiza deîntr-înslaj.

Și zisje] Mamer:

- Cându va veni vreme de apoi iar moma-și va votri fata să o mărite și vor votri sor pre sor și să vor închide fetele co jonii în cas și roșine de nime no vor ave. Și într-acei vreme de întru 1000 de moieri no să va afla nici una coratâ. Și toate moierile vor fi fără roșine și nici a șapte fată no să va afla coratâ.

Al 5 vis. Iar zis Mamer cătră împăratul:

- Al 5 vis corn l-ai văzut?

Și zis împăratul:

- Văzui o căte zăcândo în gonoi și căței lectra de într-însă.

Și zis Mamer:

- Cându va veni vreme de apoi atonce părintele-și va circa feciurul și-l va bine. Iar feciorol no-l va ascolta ci va zice tatâni-său și mâni-sa: tăceți că no știți nimic ci grăiți că v-au tricot minte co bătrânețile și no vă pricepiți ci grăiți. Iar părinților li va fi roșinc, daci vor tâcede-i vor lăsa.

Al 6-le vis. Iar zise Mamer cătră împăratul:

- Al 6-le vis cum l-ai văzut?

Și zise împăratul:

- Văzuiu mfujlți preaoți și iară în timpână în gromazi.

Și zise Mamer:

- Când va veni vreme de apoi iar preoții vor învâța omenii prea legi, ier ei lege no vo[r] tine ci-i vor prilăsti dracol, așc vor aduna avoție moltă iar sofleml lâ vor băga în foc.

Al 7-le vis. Iar zise Mamer către împăratol.

- Al 7-le vis cum văzuș?

Și zise împăratul:

- Văzuiu u[n] cal fromos și ave doo capete; unul denainte, altul deînapoi; co unul paște, iar alto ei grăie.

Și zise Mamer:

- Cându va veni vreme de apoi atonce boiarii ci sântu jodicători vor jodeca strâmbu dirptu mita de no-ș vor căuta de soflet nimica ci va căuta mitei si sonetul va mergi în foc de veac. Și într-o acec vreame și vlădicii vor popi popii nefiind de[s]to[i]n[i]ci de fire de popoe ei vor căuta și i să vor popi. Și popii vor fi molți și domnii încă vor jodica strâmbu. Că de Domnezeu no ie va fi frică și de omeni boni no le e roșene și el no se va adoc[e] aminte că va fi întro-ntonerecol cela moncitu drept mita, iar pre nevo[i]tol strâmba-l-vor.

- Al 8 - vîs corn văzoș?

Și zis domnol:

- Văzoiu preste toto lome răsipit mărgăritar și pietre nestemate și căzu foc de)c arse tot.

Și zis Mamer:

- Cându va fi vreme de apoi toți omeni vor fi pricopeți și cei bogăți vor menți pre cei mișeii] șe vor jora strâmbu pentru bogăție și sofleclc și le vor perde și atonei vor fi poțini vesele și mai molto plânsu.

Al 9-le vis.

Ier zis Mamer cătră domnul:

- Alu 9-le vis corn văzuș?

Și zise împăratul:

- Văzuiu locrători molți unde locra dreptu pre lege și deca locrară ei merșeră să-și ccife] prețul, iar ei nemică no ie dederă.

Și zis Mamer:

- Cându va veni vreme de apoi un om va duce avoție la alto vecino să i-o ție, ear acela o va loa avoție celoe și va părea bine și cându va veni pre poțină vreame el va merge să-și ia avoție iar vecinoloii va prinde a tăgădui că no i-au dat nimica și va jora strâmbu și să va lăpăda în focol nestinsu însă în monca vecoloi.

Al 10-le vis. Iar zis Matrier cătră împăratul.

- Al 10-le vis cu[m] l-ai văzut?

Și zis:

- Văzut-am zece moieri unele merge ca un parcate și ave niște obraze grozave.

Și zis Mamer:

- Cându va veni vreame de apoi cale să vor rădica strige multe și fermecători mlojlte și mincini multe și moieri și bărbații.

- Al 11 vis cum l-au văzut?

Și zis domnol:

- Văzuiu niște fete multe și porta niște Hori împiarțite în capetele lor și avea m[u]ltă mimsenie.

Si zis Mamer:

- Cându va veni vreame de apoi nici un om no va sponc dreptu și toți omenii vor loo mită și vor fi clefetnici și vor fi

fori și nîiubiți și coii va mori nemol no-1 va mai jeli pre nime și într-aceac vreme va ucide frate pre frate și va fugi feciorol de la părinți și se va bate joc denșii și coventele drepte no vor asculta și va grăi bogatul covente strebe acele vor fi derfe]pte macara nibon să fi, ei vor zice că e înțelepte și bogatul să ar mînce șerpe ei vor zice că mîncă de lacome și de bogăție, iar să ară vede pre cel mișăl mîncându ei vor zice că moare de fome ce le este.

Al 12 vis ier zis Mamer cătră domnul:

- Al 12 corn l-ai văzot?

Și zis:

- Văzuiu omeni molți co niște ochi întonicați și era vederile ascoțite și caută jos.

Și zis Mamer:

- Acee omeni slojesc dracoloi și cei bogați e vor pedepsi prea cei mișei și molto rău le vor face în iote părțile și ci vor plînge co amar și vor blestema unlo pre alaltu și vor [...].

*GROMOVNIC ANUL 1639
AL LUI IRACLIE IMPARATPE 12 ZODII*

De va tuna în numărul Icului, între oameni mari va fi moarte și grânelor stricăciune, iară întru alte hrane va fi rodu. Și în Saturarea despre apus va fi durere întru oameni, însă mai vartosu zgaibe, și pecingine și râie și spre oameni mai foarte rău; și va fi iarna mare și plouasă și celor înțelepți pagubă. Iară să va tuna sau va fulgera întru amiazăzi, ploaie va fi multă și va fi foamete, râurile și văile de ape împlă-se-voru și mare se va tulbura și de boare voru fi răutăți celoru ce îmbla pre ea. Ia Roma va fi mult bine și rodulu pământului într-ace lături unde va tuna mai mult. Iară se va fi cutremum, atunci mulți împărați se vor turbura și boiarii vor pieri în război și cei săraci se vor îmbogăți și se vor înălța și se va arăta un împărat despre răsăriții și va fi grije în laturea despre apus și rod va fi pe tot pământul și întru acel locu unde se va cutremura pământul, iarna va fi grea; și se va scula oarecine unu om foarte puternic. Iară se va tuna noaptea sau va fi fulgeru, aiunce va fi pâine multă și rodu multu și vânturi tari, izvoarele și râurile voru saca.

RUJ DEN IȚA

Sânpetru, j. Brașov, [c. 1621]

tNCEPUIU RUJDELNIȚA

Luna răpciuni de va naște ficiorul, fi-va cinstit. 1, 2, 21 de ai el va boli rău, ci nu va muri. Năror va ave la oi și la tot dobitocul și de o vilă în 4 picioare va șcupa. Și va fi îmblător în calc și va fi vorovitoriu și va fi grijif. Și carne de capră să nu mance într-aceea lună ce-u născu?. Cându va tuna să nu margâ sup copaci. Și va fi iubitoriu la oaspef și la cărtulari și va fi înțelept. Și să-și facă părăclisu/ Bogorodiței și va fi barbar și numai de Dumnczău cc să va teme și de cătră bătr<înețe> bine va vie. 1,2, 15, 32 *left*) el va boli și va <a>ve primejdi, ci nu va muri, ce de va irece acele, el va vie 101 *left*). De să va războli, leac: 3 grăunțe de dafin și uleiu de lemn și tămâie albă să le mestece și să va sănătoși. Sâ slujascâ Sântămărie Mică.

De va fi fată, 3 ai va boli rău și va fi lungărată în față și va fi vorovitoare. Și iubi-va la oaspeți și va fi mânioasă, ce nu va ține mult. Și mulți barba? o vor cere. Și iubi-va și un voinic și nu o va l uoa. Și va lua altul și cu el bine va vie și va face gloată mestecată. Și de tinără să va teme că nu va face ficiori, iară apoi multu să va <bucura>. Și-i va muri un ficior de bube. Și noapte sâ nu be apă și să nu îmbie noapte, că va dobâ<ndi> o gre<a>ță. Și va ave vedere nainte sfatului când va fi de 12 ai. Vineri să

nu lucre nemnica, nice să mănânce de 2, ca sâ nu o doaje capii/, nice ochii. Năror va ave la stupi și la oi și la vaci negre. Și va boli de vărsat și va <a>ve un semn în *cap* și într-o mână și într-u<n> picior. Primejdi va <a>vc: 6, 11, 39 *left*). De va trece, ea va fi vie 74 *left*). De să va războli, leac: floare d<e> tran<d>afir și rădăcină de bujor și tămâie albă, să le mestece, să să ungă și să va vindeca. *Pra fz) Uspenife*).

În luna lu brumariu de va naște ficiorul, fi-va mic în star și la păru sma^și vorovitoriu. De va învăța carte, el va fi cinstit. De tinăr va ca munci și va intra în casă împărătească și va fi stringătoriu de aur. Și va cădc într-o greața. Și de tinăr va merge la giudecată. Și va <a>ve un semn în *cs.p* și într-o mână și în față. Și la o apă va ave f<r>ică mare, ce să roage pre l)umnezău și pre *Sti Nicolae*. Și să nu să suie în copaci, că va cădc. Și să nu să rămășuiască cu nime. Și va dobândi o rană de altă limbă. Și va dobândi o greață și o frică mare în 7 chipure și va să moară. Unde să svădc<c> să nu margă, că va dobândi o vătămătură. Primejdi va ave cându va fi de 20 ai. De va trece de cie, c/va vie 95 *left*). De să va războli, leac: rădăcină de cri< și lămâie albă și uleiu de lemn, să le piseze, să să ungă, că să va vindeca. *Pra<z> Sti Nikofl*).

De să va naște <fată>, fi-va frumoasă în față, ochi va <a>vc cuvioș. Și va fi certătoare pre barba? și pre toată gloata. O grață va ave mare, ce să va izbăvi de ea. Și <de> ficiorii/dhitiu-i va ave grija, de alți<i> să va bucura. Și o va mușca un șarpe și va boli de mâni. Ce sâ poarte la ea 72 de nume a lu Hristos scrise, să nu să apropie duhu/ necurat de ea. Boli-va de *ap* și de picioare și va ave nește cuvinte rele de nește oameni. Un semn va avea în *cap* și în spate și în brațe. Primejdi va ave cându va fi <de> 7 ani, 33- De va trece, ea va vie 89 de ai. De să va războli, leac: untdelemn și lămâie albă, să le mestece, să să ungă și să să afume. *Prafz) Sia Marifn*).

În luna lu brumar <mare> de va naște ficioru/, fi-va înțelept și slăvi?. Ș<i> va fi mânios mânie de năprasnă, și nu să va teme

dc nimica. Și va fi băutoriu la vin și iubitoriu de muieri și de oaspeți. Și ș-ar pune și capul pi'ntru soț<i> lui și cu<i> va <fa>cc bine nu-i va <a>ve har, ce mai rău va auzi de acela. De toți va fi cunoscut Și cându va fi de 20 de ai va cade într-o boală marc, ci să va scula. Nărocva ave lavițe negre. Muiere dimâiu ave-va grije de moarte. Și în brațe I...J. Primejdi va ave: 9, 29 ai. Iară de va trece de acie, el va vie 89 de ai. De să va războli, leac: 3 grăunțe de dafin și untdelemn, să le mestece/ și să să afume, că să va vindeca. *Pra(z) Vraci.*

Dc va naște fată, fi-va frumoasă în față și va avea ochi lrurnoși și va fi mânioasă și va ține mânie puțin. De tinără nu-î va fi rușine de nime și va fi vorovitoarc. Și pintru bărbatu/ei ave-va o greață. Și ficioru/dimiiu va muri. De alții să va bucura. Boli-va de mân<i> și de toate încheieturile. Ci să poarte 72 <de nume> ale lu Hristos să nu să apropie duhu/necurar. Boli-va dc cap și de picioare. Și va ave nește cuvinte rele. Sămnu va ave în *cap* și în spate și în brațe. Primejdi va ave: 7, 33 *lc(t)*. De va trece de cie, va vie 89 de ai. De să va războli, leac: untdelemn si tămâie albă, să să afume și să să ungă și să va vindeca. *Pra(z) Staa Marina.*

In luna îndrele de va naște ficioru/, e/va fi mijlociu în stat. La o zî svânta va fi născut. De ară învăța carte, e/ ară fi învățătoriu tuturora. De nu va învăța, e/va fi muncitoriu și de va vre să slujască, ave-va cinste mare de boieri și de domnu-său. De tinăr e/va fi cămatnîc, iară de cătră bătrânețe bine va lăcui. Semne va ave de vărsat. Boli-va de *cap* și de toate încheieturile. Primejdi va ave, că va cădc dc spre un cal. Semnu va ave în cap. Și va ave o frică re, ci să să păzască de un cuțit și de o săgeată și de o săcure. Și la u<n> riu mare va ave frică și va arunca oarecine. Pântru muiere lui va auzi niște cuvinte rele de va merge nainte judecatei. Și va ave o greață și o frică într-o noapte dc un neprietnic mare, ce să să roage născutului lu Hristos. Și 12 lucrure va sta. Primejdi până la moarte. De va trece de cie, va vie 86 ani.

IX. PROZA ORATORICĂ

1. ORATORIA LAICĂ

*ÎNVĂ. ȚĂ TURILE L UI
NEAGOE BASARAB CĂTRE FIUL
SĂU THEODOSIE*
(fragment din Cap. III, Partea a IT-a)

III. CARTEA LUI NEAGOE VOEVOD CĂTRĂ CHIR
VIĂDICA MACARIE ȘI CĂTRĂ ALȚI EGUMENI
ȘI IEROMONAHII ȘI PREOȚI ȘI CĂTRĂ
TOT CLIOSUL, CÂNDU AU ÎNGROPAT A DOAO
OARA, ÎN MĂNĂSTIRE IA ARGEȘ, OASELE
MUME-SEI, DOAMNEI NEAGĂI,
ȘI ALE COCONILOR LUI, PETRU VOEVOD ȘI IOAN
VOEVOD, SI A DOAMNEI ANGHEI .INIIL.
CU CUVINTE ȘI ÎNVĂȚĂTURI DE UMILINȚĂ

Cuvântul al șaselea

Cela ce ești cu mila și cu darul lui Dumnezeu ales și pus înaintea noastră, de ne luminezi și ne strălucești ca razele soarelui, ca să ne arăți și să ne înveți calea lui Dumnezeu și noao, preaiubite părinte, chirvlădico Macarie; așijderea și voi, părinți, carii sânteți cu aceiași milă a aceluiași Dumnezeu aleși, și egumeni din sfintele mănăstiri și lavre, și pentru dragostea lui Hristos ați lăsat hrana veacului acestuia și ati pohtit să dobândiți rața lui Dumnezeu cea bună și să ajungeți viata cea de veci, deci și Dumnezeu încă iaste multu milostiv si bun, ci să vă dea după mila lui, să nu să lipsească pohta voastră de [vedereaj lui; și voi, preoților și slujitorii bisericii, carii slujiți

.sfintelor mănăstiri, să priimească Dumnezeu pohta și ostenițele voastre și iă înfloriți în ceriu în veci ca crinul. Așa și voi, boiari mireni, bogăți și săraci, bărbați și mueri, pentru că toți dorescu și pohtescu să dobândească milă de la Dumnezeu și toți vor dobândi.

Drept aceia, o, bunul micu părinte, chir Macarie, și voi, iubitorii de Hristos, cinstiți eg[umeni], și voi, fraților preoți și și poslușnici, carii totdeauna lăudați pe Dumnezeu, așijderea și voi toți câți sânteți buni slăvitori creștini și vă chemați mireni și aduceți și voi pobvală lui Dumnezeu în toată vremea, să dea Dumnezeu să nu să dăspartă slava lui de la voi! Și pre mine ticălosul, încă mă ascultați cu ușurare, și cuvintele mele le auziți și le priimiți fără* de dosădire, că am să [vă] rog și să vă spui un dor al inimii mele, foarte amar și cu foc. Ci să mă creați într-acest ceas că am puținele cuvinte [să vorbescu] cătră oasele maicii melc. Dreptu aceia mă ertati toți părinții și frații miei, că fără' de crtăciuea voastră nu voiu putea grăi.

Acum, o maica mea și născătoarea mea, [ia]u ertădune de la părinți și de la frați, că voiu să încep a grăi cătră tine cu multe lacrimi și cu grelesuspini și nenumărate. Ci te rog să mă ascuți cu dragoste, că voi să îndrăznescu să fac orație cătră oasele tale cele ostenitoare. O, maica mea și dulceața inimii mele și roaba Dumnezeului meu, Neago, căta dosadă ai avut penru mine, fiind multă vreme sâreînată cu mine, ziua și noaptea; și încă nu numai zioa și noaptea, ci în toată vremea și în tot ceasul ai fostu însărcinată și împovărată cu trupul meu, până în vremea ceia ce-ți veni porunca lui Dumnezeu să mă naști. Atunce, o, maica mea, atâtea griji și scârbe ai avut, câte ai avut și la moarte-i). Decii, cu porunca lui Dumnezeu, adaose sfmția-sa ție viață și mie naștere. Și după aceia încă mai multe ostenițe și scârbe ai petrecut pentru mine, cât stau și eu de mă mir de mulțimea lor. Și nu pneiu să socotescu și să număr ostenițele tale, cât te-ai ostenit pentru mine. Ce numai ce știu

pe albină, că să ostenește și ia multu, că aceia niciodată de dukețile florilor nu să poate sătura nici de osteneală. Așijderea mi să pare să He ia mai ostenitoare și decât alte pasări, ce însă socotiiu și chibziiu că aceia numai ziua ce să ostenește, iar noaptea ia sc odihnește [și să răpaosă]; iar pre tine, o, draga mea maică, eu re aleș mai ostenitoare decât dânsa. Pentru ce? Pentru că albina noaptea să odihnește [și să păpaosă]; încă și alte pasări ale ceriului, toate, și peștii din fundul mării, toți atunci să odihnescu. Iar tu, maica mea, niciodată n'ai avut odihnă, nici ziua, nici noaptea, nici măcar într-un ceas, nici te-ai săturat niciodată de osteneală. Pentr-aceia, iubita mea maică, te chem pre tine că ești mai ostenitoare decât albina și decât pasările ceriului și decât peștii mării. Deacii, o, matca mea, când vruseși să te odihnești de ostenele, iar eu întraiu cu dor și cu dragoste în inima ta, și de atunce ai luat alte ostenele mai mari și mai multe. Că cu eram înaintea ochilor tăi mai luminat decât razele soarelui și niciodată n'ai avut înaintea ochilor tăi altă lumină mai luminoasă decât pre mine, nici inima ta n-au avut altă avuție mai dragă decât pre mine. Dreptu aceia, o, maica mea, inima și ochii tăi, pân' la moartea ta [niciodată] nu s-au putut sătura de mine și de vederea mea, și atuncia nu mi să întâmplă să fiu cu tine, ca să să sature ochii tăi de mine și eu, fiul tău, să iau ertare și blagoslovenic de la tine. Și nu numai pentru căci n-am avut eu dragoste den toată inima cătră tine, n-am ajunsu să fiu la moartea ta, ca să să îndulcească inima ta de mine, deaca nici în vremea vieții tale nu te-ai săturat de dragostea mea, ci încă și la moartea ta îți rămase inima aprinsă de dorul și de mila mea, și ochii tăi nu se saturară de vederea mea. Iar eu, deaca nu mi să întâmplă să fiu atuncia la moartea ta, mi să umplu sufletul de întristăciunc, căci rămas sărac de cine, și apoi căzuiu în mirare mare și în nepricepere și nu știui în ce chip voiu puia face odihnă sufletului [tău]. Deacii unii îmi spuseră zicând că te-au întrebat: „După moartea ta, ce vom

face pentru sufletul tău?" Iar tu ai zis: „Inima mea niciodată nu s-au putut sătura de dragostea iubitului meu fiu, a lui Neagoe. Pentru aceia și eu acum dau și puiu nădejdea sufletului meu [pre dânsul] și zic: cum m-am nevoit și m-am ostenit eu pentru dânsul, așa doar să va osteni și el pentru sufletul meu". Atuncea eu, maica mea, deaca am auzit porunca și învățătura ta, care ai lăsat spre mine, numai ce ziș pentru ostenele[ie] tale, care te-ai ostenit pentru mine, și cu încă mă voi osteni pentru tine; și pentru dragostea ce m-ai iubit, și eu încă voi iubi sufletul tău și-mi aduș aminte și de păcatele mele și gândiiu cine va fi noao mai întru bunățaiuri. Deacii, maica mea, eu cu firea mea nu aflaiu alt ajutoriu mai îmbunătățit și mai milostiv decât pre Mariia precurata fecioară și muma lui Iisus Hristos, Dumnezeuul nostru cel viu, pentru că de la dânsa fură toate milele și bunățaiile și cătră dânsa strigai și ziș: „O, precurată stăpână, muma lui Dumnezeu și preabună ajutătoare, care ești aleasă din toate neamuri[le] Că, numai pentru tine își întoarse Dumnezeu fața sa întru bunătare, cătră noi, robii săi! Pentru tine ne-au dășchis împărăția ceriului! Pentru tine ni s-au dăruit hrana raiului! Pentru tine fu robit iadul și satana să rușina! Pentru tine fum izbăviți den legături și den putrejuni și den temnițele iadului! Tu ești calea vieții și pentru calea ta au câștigat toți dreptii împărăția ceriului. Tu ești vița cea adevărată, care ai făcut noao strugurul cel copt, din care ne-au cursu băuta spăseniei, care iaste mai dulce decât miierea și decât fagurul ei. Pentru rine fură duși dreptii întru împărăția ceriului. Tu ești masa cea dreaptă și curată, carea ne-au adus pâinea cea cerească, din carea au mâncat dreptii și au luat bucuria cea nespūsă și negrăită și pentru tine toți s-au bucurat.

Pentr-aceia și eu, maica mea, am cugetat ca doară am dobândi ceva bucurie de la peasfânta născătoarea lui Dumnezeu și ajutătoarea cea bună, că noi toți din păcate sântem născuți

și iarăși păcatului lucrăm. Iar pentru mila lui Dumnezeu și a preacuratei lui maice, dar nu te va lăsa să fii usebită de la fața lui cea bună. Că pre mine așa mă duse firea și cugetul, să nu fie altă bucurie mai mare și mai milostivă, decât maica Domnului nostru, lui Iisus Hristos, cătră toți creștinii care o iubescu.

Dreptu aceia și cu m-am nevoit și am început casă a zidi sfinții sale den temelie. Deacii, pentru păcatele mele, eu nici într-un chip nu gândeam să o văzu sfârșită. Iar precurata fecioară și nevinovata maică a marelui împăratului cerescu, ia n-au băgat în seamă păcatele mele, ci au saturat ochii mici de dorul ce doream, și văzuiu casa ci gata și sfârșită. Si deaca văzuiu așa, mă umpluiu de bucurie și, săltându-mi inima de veselie, ziș în lauda ei: „O, precurată fecioară, scaunul și lăcașul cuvântului lui Dumnezeu, fie numele tău lăudat de acum până în viei; că eu, robul tău, nu m-am nădădui să văzu pohta inimii mele deplin, nici casa ta sfârșită". Deacii, după acea bucurie ce mă bucuraiu, deaca văzuiu casa ei sfârșită, eu îmi aduș aminte de cuvintele tale ce mi-ai poruncit la moartea ta zicând, că eu ce-ți va trebui după moarte să fac sufletului tău. Iar eu nu șfiuiu ce lucru va fi mare și mai bun, ci voiuiu și aduș oasele tale, să să îngroape în sfânta casă a ceia ce au născut pre Dumnezeu.

Iar la aducerea oaselor talc, eu, pentru păcatele mele, iar nu putuiu veni la tine, ca să mă satur de dorul tău, ci am trimis în locul meu pre iubitul meu [fiu] pre Theodosic și pre dragile mele cocoane, pre Stana și pre Ruxanda, care sântu iarăși din rădăcina ta și fii și ție, cum îți sânt și eu, ca încai să să sature ei de dorul oaselor tale. Dar, de vreme ce eu n-am fost harnic nici întâi, nici acum să viu la tine, să mă satur de vederea ta, și încă am mai trimis, o, maica mea, și pre fiu meu Petru și pre Ioan și pe fie-mea Anghelina, că și aceia au fost din odraslele tale, cum sântu și eu. Ci Domnul Dumnezeu n-au băgat în seamă fârdelegile și păcatele melc, căci sânt păcătos și nedrept,

ci i-au luat cătră cămara cea cereasca. Deci te rog, maica mea, să nu-ți pară rău, nici să gândești că doar n-am trimis eu pre fii miei, pre Petru și pre Ioan și pre fie-mea Anghelina la tine. Că am trimes! Iar de nu mă vei crede, iată că am trimes și cortina lui Petru, și surguciul lui, și diadimele.

Pentru aceia, eu multă umilință și cu mare jale și dor grăiescu și cătră tine, fiiul meu Petru, că tu erai stâlparea mea cea înflorită, de carea pururea să umbrea și să răcorea ochii miei de înflorirea ta; iar acum stâlparea mea s-au uscat și florile ei s-au veștjtit și s-au scuturat, și ochii miei au rămas arși și pârliti de jalea înfloririi tale. O, iubitul meu fiiu Petru, eu gândeam și cugetam să fii domn și să veselești bătrânețele mele oarecând cu tioerețele tale și să fii biruitoriu pământului. Iar acum, fiiul meu, te văzu zăcând supt pământ, ca un trup al fieștecăruia sărac. Într-o vreme îmi erai drag, iară acum eu te-am urât; într-o vreme îmi era milă de tine, iar acum mie nu-mi iaste milă și n-ai nici o dragoste de la noi. Într-o vreme erai bogat, iar acum tu ești sărac. Într-o vreme fătul meu, te vedeam pre pământii, iar acum eu te văzu supt pământii. Și în puținea vreme te arătași ca o floare frumoasă înaintea ochilor miei, iară apoi numai decât, iar te supuseși supt pământu. Că eu pohteam să vezi tu pre mine supt pământii, iară acum, dragul meu fiiu, eu văzuiu întâi pre rine îngropat. O, fătul meu, căcinu acoperi mai bine pre mine pământul decât pre tine, ce mă lasă la bătrânețele mele. Și când fii vremea bătrânelelor mele să să odihnească pentru tine, tu atunce n-ai nici o grijă de mine și m-ai lăsat să fie totdeauna inima mea arsă și aprinsă de jalea ta și ochii mici să fie la bătrânețele mele tot plini de lacrăme zioa și noaptea. Că eu aș fi dat traiul și zilele mele, ca să fii tu viu. Și eu îți găteam haine domnești, ca să te îmbraci cu dânsese și să te împodobești, ca să veselești inima mea și să usuci aceste lacrăme multe din ochii miei. Iară acum trupul tău să dăzbracă de hainele care i-am gătit eu și să îmbracă în

pământu, dintru care au fosi luai, după cum zice Dumnezeu, „că din pământii ești și iar în pământii te vei întoarce”. Iar suflerul tău alte vederi vede, ci nu știu dintr-acele vederi, care va fi văzând sufletul tău. Milostivise-va Dumnezeu pre tine peniru păcatele mele, să-ți îmbrace sufletul tău cu mila sa? Ci mă lem ca să nu fie sufletul tău rămas cumva nesătul de fața lui Dumnezeu, pentru păcatele mele. Însă, după acestea toate, iată că-ți zic: „Scoală, fătul meu, scoală, că au venit și oasele moașă-ta la tine, și-ți iaste și ție mumă, ca și mie, ca să aibă și ialc odihnă lângă tine! Și cu dânsese am trimes și podoabele talc: coruna și surguciulu-ți și diadimele. Și să să puc cununa și surguciul tău la Pandocrator, să să împodobească cu dânsese, ca doar s-ar milostivi Domnul Dumnezeu spre voi și v-ar dărui cununile cele ce nu vor trece niciodată. Iar diadimele să să puc la vășmâmul precistei, ca să să milostivească spre voi și să vă acopere supt veșmântul ei, la înfricoșata judecată, și să dea voao viața cea de veci, carea nu va trece niciodată.

Deci acum, iubiții miei fii și avuția inimii mile cea scumpă, și lumina ochilor miei cea strălucitoare, tu, fătul meu i neodosie, și voi, dragile mele cocoane, Stano și Roxando, acum muma mea și moașa voastră să îngroapă supt pământ după porunca lui Dumnezeu. Pentru aceia vă sculați și alergați căiră îndurătoriu și despuitoriu nostru Domn și Dumnezeu Iisus Hristos și cătră preacurata a lui maică și cu multă frică și umilință cuprinderi în brațe cinstitele lor icoane, pentru mumă-mea și moașa voastră și pentru feciorii miei și frații voștri și ziceți așa: O, stăpâne Hrisioase, împărate atotțiatoriu<e>, bunule și iubitoriu<e>, cel de oameni, Doamne și Dumnezeule cel nemincinos, carele ai zis: „cel ce va veni cătră mine nu-l voi goni afară”. Dreptu aceia și noi, robii tăi, nu aflăm alt dulce decât pre tine, pentru aceia alergăm cătră tine ca să ne miluești, însă nu după păcatele noastre, ci după mila ta cea multă, carea nu o știe nimeni de unde vine,

nici o poate socoti. Că noi, Doamne, sântem zidirea ta, ce nu lăsa, Doamne, strămoașa noastră și pre frații noștri și făptura mâinilor tale să fie batjocoriți de satana, ci-i priimește, Doamne, în cămara ta cea bună, nu doar ca pre niște drepti ci ca pre niște argați de cei mai proști...

TOADER DIN FELDRU
[CUVÂNTARE LA ÎNMORMÂNTAREA
SOFRONLEL CIOGOLEA]

Toate faptele câte-s pre pământ și în ceasta lume, și ceriul și pământul, și sorele și luna și stelele pre ceriu, și copacii cei sterpi și cei roditori pre pământu, numai cu cuvântul au dzis Dumnădzău să fie și toate din nemică s-au făcut. Așijderea și fierile și dobitocele numai cu cuvântul au dzis și au ieșit din pământu toate odată cu trupul și cu sufletul. Pentr-acela cându mor iarăși cu o dată mor și trupul și cu sufletul. Iară cându au făcut Dumnădzău omul, întâiu au luat lut din pământu de bau zidit sângur cu manele sale, dup-aceia au suflat într-îns suflet de viață. Pentr-aceia, cându morc omul, trupul, cumu-și iaste din pământu, me'rge iară în pământu, iară sufletul, cumu-și-i lucru din ceriu și de la Dumnădzău suflat, merge iarăși la Dumnădzău. Și nu că doră au făcut Dumnădzău omul să moră; nu l-au făcur să moară, ce dintâiu au făcut pre om fără de morte, fără bole, curat, fără păcate, bun dreptu, cu de toate darurile dăruit. Și l-au pus în raiu, într-acel loc frumos și dulce, și toate au plecat suptu mâna și supt puterea lui, cât David proroc și împărat să miră de atâta cinste ce-l cinsti Dumnădzău și dzisă: „Doamne, ce iaste omul că-J pomeniși pri-nsul. Cu slavă, și cu cinste-l cununași pri-nsul și toate plecași suptu picioarele lui: dobitocele pământului și peștii apelor, încă și

hierile munților și a câmpiilor și paserile văzduhului, roate acestea, plecate și ascultătoare, le dedeși omului, iubitoriu de omeni, Domne!"

Puținei că iaste mai mic omul decât îngerii, toate dede Dumnădzău pre voia omului, preste toate-l pusă mai mare și împărat. Iară deaca greși omul și calcă dzisa lui Dumnădzău, de-acia cădzu în toate boalcle și în toate neputințele și fu osândit de la Dumnădzău să moară și într-însul noi toți murim. Că mortea ahâ nemică nu mai iaste, fără numai plata păcatului și sămnul osândei lui Dumnădzău care iaste pre tot rodul omenescu. Moartea iaste o cale pre care să petrece toată firea omenească, de domni nu să teme, de boiari nu să stidește, de bătrâni nu să rușincadză, pre frâxnsețe nu camă, tinerețele nu lc cruță, de unul-născut nu i-i milă, ce pre toți vine într-ufn] chip. Și moartea nu iaste rea, cum dzise Iov, că mortea iaste odihnă omului, că trece din trudă în odihnă, din scârbă în bucurie, din valuri în liniște, din tunerec în lumină. De iaste omul dreptu, cl sâ duce să-ș ia plata sa din mâna lui Dumnădzău, iată de iaste păcătos, el părăsește de-a facerea păcate. Mortea iaste o mutare din ceasta lume cătră a doa lume. Mortea iaste o portă fără de care nu poate întră nime, nice pote trece din ceasta lume trecătorc cătră viața cea netrecută. Pentr-aceaia mortul îi petrecem cu cântări duinnădzăiești de arătăm că mulțemim lui Dumnădzău; cu veșmente albe îmbrăcăm mortul de închipuim înnoirea veșmântului celui fără de morte; cu lumini-l petrecem de arătăm că din tuncrecul aceștii lumi să duce în lumina lui Dumnădzău; cu fața cătră răsărit îl îngropăm de sămnăm învierea, că cum apune soarele și iară răsare, așc și mortul apune în pământul și iară să vor scula. Pentr-accaia noi să credem că va fi învierea, să nu plângem mortul prespre măsură, ca aceia ce n-au nădejde să învie; acelora să cade să plângă. Păgânii, necredincioșii să plângă morții săi, iară noi să creelcm că va veni un ceas cându vor audzi

morții glasul fiiului [lui] Dumnădzău și ceia ce vor audzi vor învie, cum dzice și Isaia proroc: „învie-vor morții și să vor scula ceia ce-s în gropi". Dece pentru că să vor scula morții, să nu facem lucrure schimonosite pentru morți, să nu nc rumpem hainele, ce mai vârtos inimile, că și pre noi aceasta morte ne aștaptă. Să nu ne dârăem obrazele și să nc rumpem părul, să nu cumva facem necredință învierci. Sâ nu grăim cuvente de răpștă spre Dumnădzău, să nu cumva stricăm și noo și mortului, cc să mulțemim lui Dumnădzău celuia ce au murit pentru spâsenia noastră. De veri să agiuți mortului, dă milostenie, că bună soție iaste milosteniia într-aceaia calc; dă lumină, fă leturghii pentru dânsul.

Să mergem să petrecem mortul mainte până nu nc petrec pre noi alții și să vedem lucru mare și minunat, să vedem ceia ce-s în gropi. Putea-vei să spui carele-i împărat și carele-i rob, carele-i frumos și carele-i grozav, carele-i tânăr și carele-i bătrân, carele-i de rudă bună și mare și carele-i de rudă prostă? Au nu-s toți lut? Au nu-s toți țărăni? Vedeți, creștini blagosloviți, lucru cu obidă și plin de spaimă, vedeți și vă întrestați și de păcate să vă părăsiți! Vedeți și unul altuia nu zavistuireți, nice vă învrăjbiți! Vedeți și poftele lumii să urăți! Vedeți trupul mortului dzăcându, iară sufletul să grijește pre calea acela ce n-au călătorit nicedânăoară, că vede altă lume, altă împărăție, alte slugi, altu giudeț, altă tocmală, alte lucruri carele niciodinăoară nu le-au vădzut. Pentr-aceaia numai de sine sâ grijește, cum va da răspunsii de faptele sale Deci și noi carii știm că fără de greș ni-i a merge pre aceia cale, sâ agiutorim mortul cu ruga cătră Dumnădzău și să gicem: Domne, cela ce biruiești cu morții și cu viii, răpâosadză robul tău carele aemu ai vrut de l-ai minat dintru noi, odihnește-l în locuri frumoase, în locuri luminate, în locuri cu pace și fără de grije, întru ceata dreptilor tăi, în hrana svinților tăi, întru veselia aleșilor tăi, în curțile cele veacmice, întru lăcașurile cele nerăsipite, întru

împărăția ta cea dumnădzăiască, unde nu-i grije, nice scârbă, nice suspin, nice lacrimi, nice bole, nice morte, fără numai bucurie și veselie neîncetată.

Pentru aceia și dumile-voastre, câți cereți și voi iertăciune de la Dumnădzău, să iertați și voi pre acest răpăosat de toate, că au greșit ca un om în ceasta lume ce au petrecut cu dumile-vostre depreună și să giceți toți: „Dumnădzău-l iarte!”. Așijdirea de va fi greșit vrănuia de voi, ore cu cuvântul, ore [cu] lucrul, ore întru ceva nu va fi putut îngădui cuiva de voi, iarăși să-l iertați de la totă inima și gi[ce]ți toți: „Dumnădzău-l iarte!”. Și câți nu s-au tâmplat aicea la pogrebu dumisale acestui răpăosat, iarăș acestu cuvântu să le spuneți și aceia toți să-l iarte și să dzică: „Dumnădzău-l iarte!”.

2. P R E F E Ț E

SF. IOAN GURĂ-DE-AUR,
MĂRGĂRITARE
(1691)

*Versuri Politice 8 asupra Stemelor Luminatului și înălțatului
Domnu Jd. Costandin Basarabă Voevod.*

„Semnul Domniei Corbul iaste cu Cruce,
Prenu care de sus tărie Doamne îți aduce,
„In scaunul strămoșilor în care acum domnești,
Al celor ce-s în !audă vecbiloru Băsărăbești.
„Putere' dară ce de sus, care te-ai coronat,
Cu Domniîa acîasta și vrednicii te-au arătat,
„Intărescă și te adaogă cu Domnie slăvită,
Cu pace și cu lincște cu viață norocită.
„Mică și plecată slugă Măriei tale
„Radul Logofătu.”

„Pre Luminatului, înălțatului și Slăvitului Io. Costandinu Basarabii Voevod, den mila lui Dumnezeu Domnu și oblăduitorîu a toată Țara Rumânescă, Domnului Domnului meu milostivii.

„Ce lucru mai bun și mal dumnezeescu suptu soare iaste, Pre luminate și înălțate Doamne, decât binele și folosul de opște? Ce lucru mai slăvit și mai lăudat în lume iaste decât den neștiut a face știut, și a câștiga pre cei ce n-au cu ce ce le lipsește? Și ce lucru mai sfântu și mai plăcut lui Dumnezău, zicu, iaste,

decât a povăţui neştine la lumină, pre cei ce trăiescu întru înrunerecul necunoştinţei şi neştiinţei? Căci cel ce iaste lipsit de cunoştinţa şi ştiinţa lucrului, umblă întru întunerecul greşalii, asemenea ca unul ce noapte încă vrându să mergă la vre-o treabă-şi, neştiind drumul rătăceşte, şi așa în bezna aceia înfăşurându-se, nu numai că ce umblă nu ştie, ce şi cade mai de multe ori în mari vătămări şi nespuse ale lui pagube.

„Ierocliu filosoful, în tâlcuire ce face asupra stihurilor Pithagorci, celor ce le zicu de aur, zice: „Moarte cuvântătorului suflet iaste nedumne/eîre' şi necunoştinţa, cării înprejurul vieţii urmeză, şi răscoala cea fără-de-măsură, a netocmitelor şi necuvioaselor poftes; căci aflându-se, zice, în necunoştinţa celor mai bune ce sânt, de nevoe iaste-i a slujii celor ce mai rele sânt”.

„Cu nemica omul mai asemenea lui Dumnezeu (ales împăraţii, Craii, Domnii şi alţi stăpânitori) nu iaste, fără cu făcutul bine şi folos de opşte cât pren omenesca, zicem, putinţă iaste; căci precum Dumnezeu făcătoriu şi ziditoriu tuturor şi pricina pricinilor iaste, așa şi *pronoîtis* şi otcârmitoriu şi păzitorii! de opşte, şi toatei fiinţe de bine făcătoriu iaste.

„Dreptu aceia dară şi tuturor biruitorilor şi stăpânitorilor pământului, a urma aceia le iaste. Cum şi Agapitos Diaconul, la învăţăturile ce face cătră marele Iustinianu împărat, zice: „Cinsteşte (adecâte împărate) mai multu de toţi pre Dumnezeu cel ce decât pre toţi te-au cinstii. Căci că duple asămănare cereştii împăraţii, Ț-au dat ție schiptrul păminteştii puteri, *i proci*'.

„Însă nu numai să asamănă lui Dumnezeu cu aceia, ales biruitorii cu bunăfacere, zice, de opşte, ce încă pren aceia şi monarhul (adecâte Domnul sângur stăpânitoriu) să osebeşte den tirani. Zice, şi dovedescu toţi politiciii şi sfinţii dascăli. Căci Domnul Monarhii, binele de opşte caută, şi la săvârşitul carele iaste folos tuturor a-l aduce să uită; iară tiranul la al său numai bine priveşte, şi luî-şi numai adaos sileşte a câştiga, şi ca să-şi

imple voia, singur îşi pune şi-şi face legi şi dreptăţi poftes lui. Dreptu aceia dară iaste şi ticăloasă şi plină de turburări şi de lacrimi acia politic şi tară, care suptu tiran, nu suptu domnu, zace şi să află.

„Dionisie Siracuseriul tiranul, (care să văznesiiă că iaste judecătoriu dreptu, cum şi Iulianu Paravat o făciă, şi toţi asemenea lor tiranii, că sânt dreptii să laudă şi să arată, ca pre prostul nărod să prilăstescă), istoreşte Cîhiorghie Kedrinos în carte istoriilor lui, că chemându pre Platonu filosoful, între altele I-au întreat şi aceia: „Ce lucru politic iaste mai de folos?” (Părându-i acelu Dionisie că-i va zice ceva după poftă-i, cum şi nădejduia). Iară dumnezeiescul Platonu i-au răspuns: „Nimica alta fără cât a face pre toţi buni şi vrednici.” Cu ce dară? Cu învăţături, cu cuvioase pilde, cu obicei bune, şi cu roaie cele care mai ştiuţi, mai învăţaţi şi mai buni i-ar pute” face, de nu pre toţi, macara pre mai mulţi.

„Căci aceia iaste tot greul, toată greşala şi toată nevoia tuturor, a nu avia ştiinţa şi cunoştinţa lucrului. Aceia iaste mai mare ciază şi întunecare minţii şi sufletului, şi decât toate căderile fiinţei omeneşti mai na iaste ne a averi (*sic*) ştiinţa şi cunoştinţa adevărului, că dela aceia pogoară şi spânzură toată greşala şi vina tuturor lucrurilor şi lucrărilor.

„Dreptu aceia şi acel luciafăr al lumii, stâlpul şi coloana beserecii Răsăritului şi pravoslavniciei credinţi trâmbiţă, Ioanu Zlataust, zice: „Câştigaţi cărţi „doftorii sufletului, că aciasta iasta pricina tuturor relelor, neştiinţa şi necunoştinţa scripturilor şi adevărului.”

„Acesta dară şi multe ca aceste, Pre luminate şi înălţate Doamne, duple multe dovede şi aiave fapte, îţi cunoaştem şi ştim că înalta-ţi minte nu iaste alta, nici altele mai multu socoteşti, fără cât cu ce moduri şi mijloace ai pute aduce şi a da folos şi bine de opşte, precum şi adevăraţi sântem, că de ar fi pren putinţă, am auzi şi noi den gura Mării talc, de ticăloasa

patria noastră, cel cuvântu ce oară cându Gaie Octavie Cliesariu de Roma lui zice: „De cârpici o am găsit și de marmură vă o am lăsat”. Ioan Zonarâ, și alții mulți, în viața acelu Avgustu îstorescu.

„Însă iaraș, cât iaste pren puțință, tăcem altele a le pomeni de ciastă dată, care de nu cu blândcțele-ți, răbdarc-ți și alte den fire-ți multe bunătăți, nu s-ar stârnăra și nu s-ar otcârmul, ales într-accste cumplite și peste tot turburate vremi, cine ar mai putia sta, cine ar mai putē răsufila, sau cine cu ce ar cugeta, sau ar ști a să mângâia, au moșneii, au strein, într-acestu pământu, acum năpădit cu tot felul de lumescu rău și nevoi, ca și alte țări călcate și pustiite de stricăcioasele oștiri ce vedem și auzim.

„Zicem dată, pren toate aceste iuți și grele vremi, a nu face și pre alții părtași de bunătate nu lași, ce iată în tot chipul, ca un purure privighitoriu Domnu și bun stăpân, la lumina cunoștinței povățuești și den ce ce nu știu să știe a-i aduce pre toți nevoești. Și aciasta mai alesă și mai de folos iaste, că nu numai la cele politice pămintești, care ca umbra și fumul trecu, ce și la cele neputrede și esti, unde iaste adevărata moștenire omeneseă, a-i trage pren buna faptă te silești. Aceia știindu-o adevărat, că singură numai adecâte buna faptă iaste nemoartă și vecinică.

„Împăratul Vasilie, învățânclu pre fiiu său Leon cel mare împărat, în capetele învățaturii, aciasta în cel dentâiu scrie și zice: „Câștigă și foarte iscusit „folositoriu de viață, nu numai împăraților, ce și cclora-lalți tuturor iaste învățatura, căci cel ce câștigă acela și trupește și sufletește foarte să folosește, /proci". Și iarăși mai jos zice: „Că precum soarele pre pământ, nefiindu de față, toate întunecate și ne-osebindu sântu, așa și învățatura den suflet lipsindu, toate amestecate, și netocmite să află. Direptu acela dară apucă învățatura (zice) hunei fapte, și vei dobândi viață iubită de Dumnezău, căci numai fapta bună den toate alte câștiguri, iaste nemoartă”.

„Cătră acela dară Măria ta, ca un adevărat și pre legi Domnu, mult silindu-te și nevoindu ori cu ce mijlocii de a aduce învățatură și știință în sufletele omenesti, lucru iubit de Dumnezău și folos de opște, mai vârtos Rodului nostru Rumâncscu, văzându-l atâta scăzut și lipsit de multe, și ales den învățatură (care decât toate al te trebuințe în fire omeneseă, aceia capul iaste); căci, iarăș zicu, acela lipsind, nici omul desăvârșit om să poate num}, nici lumina de-ntunerec osebl, nici adevărul den neadevăr să poate cunoaște și judeca.

„Pentru acela dară, ca să poată avia fiește carele cunoștința celora ce ar fi și ar citi (că a citi neștine și a nu înțelege, în zadar și în deșărtăciune iaste), Măria ta noao micilor și plecatelor slugilor ai poruncit, ca și aceste alese cazanii și sfinte învățaturi, căroră și Mărgăritariuri le zicu, ale pre fericitului și marelui Sfântu și Dascăl Zlatoustu Ioan, dupre limba grecescă într-a noastră rumănescă să le întoarcem.

„Gură și rostu de aur îi zicem împreună cu toată lume^ acestui Ioan, nu doară că fălcile, gingiile, dinții, măselele, limba-i, și ca aceste care facu gura, de aur i-au fostu, sau au putut fi, ce numai căci cuvintele și graiurile lui mai scumpe și mai folositoare era, și încă sântu la cei ce le ascultă, decât aurul, mărgăritariul și alte pre scumpe pietri. Și căci den rostul lui cura învățăturile mai iubite și mai dulci, nu numai decât miere sau zahărul, cum s-ar zice, ce și decât ace amvnbsia și nectar (de care Elenii băsnua, că era mâncare și băutura dumnezeilor lor) mai cu dulciață și mai cu dragoste au fostu și sânt.

„Plinit-am dară dupre puțină noastră știință, porunca Mării tale și dupre puțință-ne am silit așa scoțându-lc, ca să poată fiește care Rumân, ce și puțină învățatură ar avia, să înțelegă. Și macara de Dumnezău toți cititorii de ar pune ace nevoință și osârdie, ca citindu cu minte să poată înțelege, și ca sufletele cele însetoșate de spăsenie, să să poată adăpă de-tur-aceste, ca den apa izvorului vieții de veci, care Domnul Dumnezău

mântuitorul nostru Hs. zice și făgăduiaște Samaritenii și tuturor credincioșilor creștini. Ioan, Evg., cap. 4, stih 14.

„Și într-acesta chip sfârșindu-sc și aciasta, să să tipărescă ai poruncit, cum Bibliia Sfântă s-au făcut, care săvai că de la răpăosatulu Șerban Voevod, unchiul Mării tale, s-au început, iară și la începutu-i, ca un vel lx>g. ispravnicu ce erai, și pre acela nu numai cu osârdie ai nevoit a să isprăvi, ce întru fericitele zilele domniei Mării tale a o săvârși de iot ai făcut.

„Carte lui Meletie Sirig înprotiva eresiilor calvineșri și întrebărilor lui Chirii Lucari patriarhului oarccându Țarigradului ce au fostu. Și adaosele ce Dosithcu Patriarhul Ierusalimului iară înpotriva acelor calvinești eresii de ici de colia au adunat, încă cu voia-ți și bucuros a să tipări grecește ai fostu. Care toate aceste, nu cu mici, sau cu puține cheltuiale ale Mării tale s-au tipărit și s-au făcut.

„Mai sântu încă pre mâini-ne acum de să mai scot de pre grecește rumânește, Mărturiia pravoslavnică, ce-i zicu, de Nectaric al Ierusalimului patriarhu făcută, și altele care cu Dumnezeescul ajutoriu nevoim a le isprăvi, ca și acele în tipariu să să bată, și altele multe bune să să facă, spre folosu de opște. Unde vedem, iară zicu, și cunoaștem că toată nevoința și gândul Mării tale iaste, ca în pomenire vecinică, bună faptă să lași și ne-mortu nume să-ți câștigi.

„Rugăm dară, și den adâncul inimii rugăm pre Dumnezău cel puternic și milostiv, carele toate câte sânt le-au orânduit și tocmit, cu adâncă și vecinică înțelepciune sa, pren care înțelepciune și împărății împărățescu, și puternicii scriu dreptate, prenr-ânsa mării să mărescu și domnii biruescu pământul. Solomon cap. S, stih. 15, 16, și carele viața și lumina cia adevărată iaste. Pre acela, zicu, rugăm, ca să lumineze și să întărescă pre Măria ta, la toate cele bune și folositoare, și pană în adâncii ani, și pre cinstite bătrânețe să te trăiască și fericit

să ie păzescă, Patriii, noao și Rodului nostru purure mângâfarc, bucurie și slavă dându-te și avându-te.

„Ai Mării tale mici, plecați și direpte slugi
„Șarban al doile Logofăt
„i Radul Logofăt.”

„Cătră de bine voituriul Cititoriu.

„Iaiă, Cititoare de bine voituriu, că-ți întinzu masă. însă nu masă trupescă, gătire persiană (cum s-ar zice) adecăte cu mirodii și alte amestecături ca acele, care numai ceriului gurii dau pre scurtu gust și plăcere, și iarăș după aceia flămânzești, însetoșăzi și mai de multe ori peste sațiu mâncându și bându bolnăvești și moarte în ce de apoi îți pricinești.

„Ce masă, zicu, duhovniciasă, de adevărata dulciață și de toate bunătățile plină și bogată, și cu tot felul de roadă, în folosul sufletului înpodobită și gătită. Den care hrânindu-sc, cu cât mai multu ia, atâta mai mare poftă îi dă și-l însănătoșază și-l îmbărbătează.

„Iaste dară aciasra, scumpele și folositoarele de suflet și de trup învățături, și dascălii ale marelui dascăl și Sfântu Ioanu Zlataustu, unul den cei aleși stâlprii întăritorii! săborniceștii și apostoleștii a Răsăritului besereci și adevăratei pravoslavnice credințe îndireptătoriu.

„Cari pre dulci învățături și alese cazanii {Nu den noi-ne, adevărul mărturisim, mișcat, ce den porunca pre înălțatului și pre luminatului Domnului nostru Ioan Constandin Basarabă Voevod împinși sântem) dupre limba greciască pre a noastră rumănescă, Ic-am întorsu, precum și alte cărți am făcut și încă facem.

„La a căroră iievoințe avut-am îndireptătoriu pe cinstitul blagorodniculu și pre înțeleptul dumnelui Costandin Cantacuzino, biv vel stolnic; însă la cele mai adânci filosofești și bogoslovești *mimata* ce s-au aflat, pre dumnelui ca pre un

episthnon și știutoriu l-am avut lumină și dezlegare întru toate, și a noastră adevăr ostencla aciasta, iară osârdiia, porunca și multa cheltuială, la altele toate cc trebucseu, și ales la tâpariu, a Mării sale milostiv mai sus pomenit stăpânului nostru iaste.

„Priimește dară, iubite cititoare, aceste cu întinsă și drăgăstoasă frunte și cu inimă curată. Și citindu-le pune-ți minte ca să înțelegi ce cetești, că de vei înțelege și cu dreptu și creștin sufletu le vei lua, crede cum însu-ți vei pricepe, că atâta cunoștință și dulciață vei simți, cât sațiu că numai au, singur vei mărturisi.

„Nimica asijdere acestu bun și sfântu părinte și dascăl (Zlatoustu zicem) nemișcat și nezis nu lasă, care și în fire și în politia omeneseă să nu fie. Dreptu aceia și cunoștința sufletului fiește căruia cum iaste, să atinge și să împunge. Unde unii ce să pricep într-unele greșiți și căzuți, după frăgizela omeneseă, aducându-și aminte sâ căcseu și despre acele (de li s-ar mai da și vreme a le face) să sfiescu. Alții iarăș dentr-aceste să îndirepteză, și cele cc n-au știut bine a face, făcu, și traiul lor la cale mai bună, și mai plăcută lui Dumnezeu și oamenilor a-și pune, să învață.

„Toate dară aceste" spre spăsenie și spre viața ce adevărată și pre fericită să uită și privescu, ca cătră un săvârșit și țefneclătit și nemișcat. Care" pre fericită și de veci viață, mântuitorul! lumii Îs, Hs. Domnul și Dumnezeul nostru pren sângele său, cu necugetată și nepricepută de nici o zidire dumnezeiască taină râscupărându-o o au câștigat noao, și o făgăduiaște, și o dă tuturor celor cu frica lui Dumnezeu creștini, căroro adevărat și dreptu cred și nădejduescu într-ânsul și prentre-ânsul făcându-i poruncile o dobândescu.

„Pre care spăsitoriu Domnu rog, ca să învrednicească și să spodobescă pre toți după milosârdia sa a câștiga acela viață, și cu dânsul a împărați în vecii de ve"ci întru cereștile de dânsul gătite lăcașe, unde ochiul n-au văzut, ureche n-au auzit, nici

în inima omului nu s-au suit, cum și fericitul Pavel cătră Corințeni, în ce dentâiu carte cap. 2, stih 9, scrie și adevereză.

„Mai mici și de bine voitori

„Șarban al doilea Logofăt

„i (j/y' Radul Logofăt."

THEODOSTE VEȘTEMEANU
 PREFĂȚĂ LA MINEIUL PE
 SEPTEMBRIE J 699

„Pre blagocestivuluî, luminatului și înnălratului Domnului și Ohlăduitoriului a toată Ugrovlahiia Io. Consrantinu Băsărabă Voevodă, sănătate, bună viață, pace și spăsenie dela Diimnc/ău rugâmu, iarâ dela smereniia noastră, blagoslovenie și ertăciune.

„Mărturisu iaste de toți lucrulu acesta, precum și Sinesie filosoful mărturisește, cum că un oniu, și mai vârtos puternicu, când bine și înțelepțește s-ar chibzuî și s-ar socoti, înduici-se-voru de minte și cunoștința aceluia, și pentru ale lui bunătăți, nu numai orașe și cetăți, ce și țări, și domnii, și limbi multe, și cele de aproape, și cele de departe, și de multe ori și toată lumi. Unul au fost marele și tocma cu Apostolii împăratul Constantinii, iarâ toaw lumi o au luminat și au stăut a unuia numai cunoștință și hună faptă, folos toatei lumi. Căutându dară a tot îndurătoriul Dumnezău cu blându ochiu spre noi, pre alt Constantinii și acurnu au rădicat, și la nume, și la faptă asemeni cu acela: Adecă zic pre Mânia ta, întru tot nevoitorul blagocestivici, ca și acela, și foarte ales paznicii celor de Dumnezeu date dogme, ca cum nu numai ale Politiei cu înțelepciune chivernisești, ce și ale Besericii, cu bună orânduială înpodobești, rădicând și înnâlțând, nu piramide și chipuri, ca cei mai de demult spre nici un folos, cc ca un al doile

Zorovavelu, foarte mari den temelie mănăstiri și multe beserici înnoid întru slava lui Dumnezău; mai mult decâtu fiește care iubindu buna cuviință a caselor dumnezăești și locuri de lăcașurile slavii sale. Dcntru care bunătate și cunoștință, nu numai unii spre o parte să înduleescu, cc și cetăți și oblăduiri, și în scurt toată lume strălucită iaste cu razele bunelor fapte ale Mării tale, și cei înpotrivnici de minte ci mare a Mării tale să miră, și cc desăvârșii direptate laudă. Al doile Davidu întru blândețe te numescu, și ce spre Dumnezăire a Mării tale evlavie laudă. Lipsite era dară besirecile noastre de Canoanele cele ce cântă ale sfinților, cc să prâznuescu în 12 luni ale anului; iarâ ascuțita socotiia a cunoștinții Mării talc, nu numai lipsa acestora au plinim, ci si turburari ce cc era mai înnainte la besereci au potolitie; pentru că era învățăturile tipicului și ale orânduialelor la Mineiu scrise cu mâna, pre limba slovenescă, iarâ preoții noștri de pre la sate nici de cumu înțelegând limba aceia, orândtrialele besirecii nu să faci dcplhiu, nici viețile sfinților să citiia, ascultătorii neînțelegându, și proceștile citanii, aramă sunându era, au linbale strigându să auziia. Iară cc de la Dumnezău cunoștință și blândețele Mării tale, cu blânzi ochi, și spre aceste căutându, ca altu oare care Ptolemcu, pren mulți și știuți tălmăcitori lălmăcindu, spre înțelesulu tuturoru le-ai făcutu, și așa pren buna socotiia a Mării talc toți învățători de multe oare care, și de folos s-au făcutu. Încă și în tipariu toate aceste le-ai datu, întru slava lui Dumnezău, și întru cinsti sfinților celor credincioase slugi ale sale, lucru făeându plăcutu lui Dumnezău și vrednicit de minune. Care macara că mulți domni au venim și s-au trecutu, și nici unulu pană astăzi nici în gându au pusu, nici au cercam, cc dcntru toți s-au păzitu de Dumnezău aciasta numai la Măria ta, precumu n-au bine vrutu întru aceia Domnului, că mare folos aciasta au adusu pravoslavnicilor. De care eu mai înnainte de toți, precumu de Dumnezău sântu pus, pentru multa milă a sa, Archiereu aceștii

întărite de Dumnezeu eparhii, drept aceia și mai mult de câru
toți m-am bucuram, și lucru am lăudam, și osârdiia am făluitu,
și a totu cinstitulu cap al Mării tale, cu cele den suflet, și den
inimă, și den rostu rugii și lagoslovenii am încoronatu, care fie
și dela Dumnezeu blagoslovim de acum și în veci, împreună
cu roată ce de Dumnezeu slăvită casa Mării tale și cu luminații
și iubiții Coconi, și rude, și boiarii curții Mării tale și ai Țărâi,
și cu tot creștinescul norod, ce suptu dreapta oblăduire a Mării
tale să află, păzindu-te mai pre sus decât toată răutate și
stricăciune, pacinic și îndelungat în viață, și până într-adânci
bătrânețe, într-înălțat scaunul Mării tale neclătit. Fericit cu
adevărat, de Dumnezeu slăvite Doamne, pentru aciasta te
chemu. De vreme ce ai câștigat într-aciasta viață ajutori și
paznici Mării tale pre atâte fericiți îngeri, apostoli, mucenici
și sfinți, pre a roată stăpâniioare și de Dumnezeu născătoare,
și pre sângur spășitoriu lumii Hs. Dumnezeu, ale căroro
duinnezăești Canoane și laude ai făcut la toate beseredle noastre
a să cânta, și viețile lor a să citi, și de toți a să înțelege. Drept
aceia cu adevărat nădejduescu, că și dupre ce dentru adânci
bătrânețe mutare, spre ce nestricată viața Mării tale, te vei
bucura cu aceia, și te vei veseli într-înpărăția ccriurilor
îndulcindu-te, împreună neîncetat de dumnezăiasca și nespusa
aceia fericire, Aminu.

„Al Mării tale herbinte cătră Dumnezeu purure rugătoriu,
smeritul

„Mitropolit al Ungrovlâhiei Tbeodosic.”

ANTIM IVIREANUL *CHIPURILE VECHIULUI ȘI NOULUI TESTAMENT*

Chipurile Vechiului și Noului Testament, adecă obrazele
oamenilor celor vestiți ce să află în „Sfânta Scriptură”, în
„Biblie” și în „Evanghelie” și adunare pre scurt istoriilor celor
ce s-au făcut pe vremea lor, adevărind a fieștecăruia viața și
faptele atâta a celora ce au viețuit cu viață bună, cât și a celora
ce air viețuit cu viață necuvioasă, începând de la Adam și
pogorând până la Hristos, acum întâi într-acest chip alcătuită
și așăzată, prin multă nevoie și osteneala preasfințitului
mitropolit al Ungrovlahicî chir Anthim Ivireanul și închinată
cu cucerie, spre semn de dragoste adevărată, prealuminatului
și înălțatului marelui domn și oblăduitoriu a toată Țara
Rumânească Ion Constandin Brâncoveanul Basarab Voevod.

Dat în vestitul oraș al Târgoviștei, la anul de la zidirea lumii
7217 <1709>, meseți iulăie, 1.

„Făcut-au Domnul Dumnezeu toate din neființa
Și în ființă le-au adus cu multă biruință
Și după aceia au zidit, luund pământ și tină
Pre omul cel dintâi, Adam, fără cuvânt de vină,
După asămânarea Sa făcu-i închipuire
Suflând asupra feții lui și duh de viețuire

Adăugând din coasta Jur, face, cu socotință,
 Pre Eva, dându-i ajutoriu spre bună lăcuință.
 Și dintr-acestea amândoi mulți oameni să născură
 Precum să vede luminat de-a rândul în *Scriptură*;
 Oameni aleși și minunați, vestiți în fapte bune.
 Trăind în blagocestic, precum *Scriptura* spune.
 Și de la acestea de la toți luoa asemănare
 Și iubitoriul de Hrisros, întru credință tare,
 Prealuminatul Constandin din viță Basarabă,
 Stăpânul Țării Rumânești, mulți ani să aibă,
 Care la sine adună florile bunătății
 Și cu credința defăima căile strambalații."/

PREALUMINATULUI ȘI PREAÎNĂLȚATI_JIUI DOMN
 CONSTANDIN BRÂNCOVEANU BASARAB VOEVOD .

Multe și despărțite sânt faptele și sfârșiturile a cugetului celui mulțemitor, prin mijlocul a cărora să adeverează fără de prepus cum că rămân întru neuitarea celor ce li s-au făcut binele. Toate facerile de bine ce au câștigat, iară mai vârtos și mai ales aceste doao: întâi mulțemita cea adevărată care să face din inima cea călduroasă prin cuvânt și-a dooa, oarecare daruri mici spre semn de cunoștință a datoriei ce li s-ar cuveni.

Pentru aceasta dară și smerenia noastră, cunoscând cum că pentru multele folosuri și faceri de bine ce ai arătat și arăți mărita ta de-a pururea cătră noi sânt datorii nu numai să mă rog lui Dumnezeu, pentru fericita sănătate și buna întărire întru luminat scaunul măriei tale, ce și veri cu ce alt mijloc aș putea să mă arăt cătră mariia ta mulțemitoriu și voitriu de bine atâta la cele sufletești, cât și la cele trupești.

Drept aceia am vrut cu iubire de osteneală de am adunat și am însemnat întru această cărțicea chipurile și obrazyele tuturor strămoșilor noștri anume carele din carele să trage, precum să povestesc în sfânta și dumnezeiasca *Scriptură* în cea

veche și în cea noao și ca un dar mic și mare să o aduc creștineștii stăpâniri a înălțimei tale, mic zic pentru statul ei, de vreme ce pre scurt și cu puține cuvinte închiiaie toată rodoslovia de la Adam până la Hristos; mare, iară, pentru gândul, căci întru această rodoslovie să cuprind obrazye de oameni mari și minunați, proroci, drepti și împărați, a cărora râvnitor fierbinte ești înălțimea ta și o oglindă curată prin mijlocul a căriia poate să vază fieștecarele toate bunătățile a celor fericiti bărbați.

Și socotesc lucrul acesta să nu fie fără de cuviință și fără de socoteală; una pentru căci acele ce înțelegem prin auz și prin cetaniia a multor zile cu vederia chipurilor celor însemnate și cu cetaniia povestirei lor pre scurt mai mult ne încredințăm și mai pre lesne întru pomenire le putem păzi. A dooa, ca celuia ce ești stăpânitoriu întru așăzământ preaslăvit și întru oblăduire prealuminat și de atâta mulțime de credincioși purtător de grijă și chivernisitor să cuvine drept aceia a fi adus înălțimei tale de la noi un dar ca acesta; că cele luminate și preaslăvite să cuvin iară celor luminați și preaslăviți. Pentru că mariia ta întru prealuminatul neam al Băsărăbeștilor dintru carii s-au arătat domni vrednici și creștini, însuți ai odrăslit ca o odraslă cu străluciri de aur și ai înflorit ca o floare cu bun miros, păzită cu mila lui Dumnezeu, neveștejită până acum și să va păzi și de acum înainte kata diadohin pentru multele și nenumăratele faceri de bine, carele au câștigat cei de departe și cei de aproape de la creștineasca și asămănătoarea lui Hristos voință a măriei tale, pentru care lucru de vom zice și te vom numi coroana tuturor domnilor nu vom greși adevărului, de vreme ce ca un măslin roditoriu ce ești sădit în casa Domnului întinzi spre toți ramurile cele neveștejite ale milosteniei și făclia creștinescului tău suflet spre faptele cele bune și dumnezești pururea aprinsă cu focul credinții și a dragostei cei fierbinte și pusă în sfeșnic pentru ca să lumineze tuturor celor ce sânt întru întunerecul scârbelor.

Și precum într-o grădina împărătească cu multe podoabe să află multe și de multe feliuri de flori, carele veselesc cu mirosul foarte simțirile celor ce s-apropie, așa și chipul cel de Dumnezeu împodobit înălțimei tale iaste plin și împodobit cu multe dauri și bunătăți și pociu zice cum că, ca alt Pariv indianesc, carele cu puteria lui cea trăgătoare trage la sine toate materiile sau ca alt izvor din Scotusa ce închiagă toate vasale cele stricate, așa și blândețele măriei tale trage pre toți către sine și-i închiagă cu măugăiare și tămăduiaște a fiestecăruia scârba inimii și supărarea lipsii cu îndurarea.

Și cu adevărat ești tot cu totul un chip însuflețit asemenea fără de nici o despărțire cu acei minunați și vestiți ce mai sus s-au zis, atrăgând și adunând de pre la toți bunătățile cele mai de treabă și mai mari: însă de la unul cucernicia, de la altul credința cea fierbinte și râvna cea dumnezeiască, de la altul iubirea de streini, de la altul blândețele, de la altul îndelungă răbdarea și nerăutatea, de la altul milostivirea și iubirea de săraci și de la alții alte bunătăți, carele sânt cunoscute și adevărate că le ai maria ta, iar mai vârtos și mai ales de la dulcele mieu Iisus, smereniia cea de margine; că decât te-au mărit Dumnezeu și te-au înălțat în cinste și tu stăpânire, cu atâta mai vârtos te smerești cu duhul. Și pentru aceia cu multă cuceric te afli supt jugul cel bun și supt sarcina lui Hristos cea ușoară, priimind cu multă răbdare și cu multe blândețe necazurile și supărările cele multe și de multe feliuri ce vin neîncetat, totdeauna, de toate părțile.

Și precum cei într-un nume cu maria ta slăvitul și de Dumnezeu încununatul, marele și înrocma cu apostolii Constandin, întâiul împărat al creștinilor n-au ținut cu putere omenească schiptrul împărăției, ci numai cu singura nebiruita puriria împăratului ceresc, într-acestaș chip și maria ta, ca un iubitoriu de Dumnezeu nu uădăjduiești a chivernisi trebile domniei cu ajutoriul și eu înțelepciunea omenească, ci chemi

pururea și ajutoriul cel de sus căruia mă rog neconținând ca să **ajute** măriei tale, păzindu-te cu sănătate, cu veselie, cu viață îndelungată, mai presus decât toate celi ce aduc întristare, neclătit și nemișcat, întru înălțat scaunul măriei tale, împreună cu **toată lumina** Lă rudenii măriei tale. Amin.

Dat în vestitul oraș al Târgoviștei, la anul de la zidirea lumii 7217 <1709>, rneseță iulăie, 1.

A păzitei de Dumnezeu înălțimei tale, întru Hristos rugător, smeritul mitropolit al Ungrovlahiei, Anthim.

THOMAS A KEMPIS, URMAREA LUI HRISTOS

Thomas a Kempis, *Urmarea lui Hristos*, traducere din latină
{*De imitatione Cbristi*} în slavonă de Udriște Năsturel,
mănăstirea Dealul, 1647

ni(=\ooAOT,i(i,

ITPO'IV>C P,t: lfi(=IIHOA1\ | i RI-0 iiaKpjin1' «S, nfi»IIAf>-fIHIIIMSIKt (ü- jJVmk S-ii^
PKH-V rin, FA|ii.IJ.n8. | JV&Hn R^r^ro^,iin(», AlinnfitueiiHiNeş- J Go'i.tRcia.iis, ü c-kCbi,
rt,MA-ispiJWi si,iIAA itijfn'fui'l', Tiiiii+fiui(«S|i: | es.at.\S Elin-b II e'raj^Iiinifi», İVKI
,|Srtt; NIICJHUK, pjK.M-kni'-k KA.IHÄAC', fi.iAeiuiiHC< Kixn-h.

KNMKIIIüi İyK« t i u, w; \ i H»At,İH,İIH. Ť SKÄ11» K-h ivfcIIOIIIİ İIMAI]]'I», fiiki İ|3,İJ-
m *A B > P*CHOT*, fi İİİ' K'eAjekfi np.i-İİA'k, İ.HdiOKİiirif c * ACCTotİH-kiiİMA icm'-'if
Aimjrm *-Ee sptAim, İ İ /i ti A" fir.i \ f^merrüi „M»ii'iv: R' ,İs,n# H,süiü KJII«H-|«S İI
HJnpiin.İi.uS, K(i|İ" K-k ficiiiİNIS nu [K«MS:K« TpfKSMtyia, iv iviitarinKi şpimim uP™ | CT,IN-
SKAHHSIJ, HMUümMj, r-Äk> GAiuW-fCKdr-u' KT, B.IIİ3 ^#«,İİO Ä-İİIKI : J'PA'i " | - ^ Gp.tHH
c-blijsxiulM, İİop.İ«iİM(S «t-wi İ İ njr/kiKAtHiŞ. sâİİ LUMI Tİ U.IIUHAIH İI | firAfiaİİTKİIMH

AaUKS U'HOIVB KHk' jlltt; İ lwkHthU oP*KKI Khicifih, AI (İ İ CT, CKS-İ|'İ,HH WJAM. İİ'Jl.İnv
npttMftiuriv fi İİİit-(e-tmM'ruı \&iai AlertMWE' . iO mw-İc. «-u» nimH.İvi W H ^ I Tor^i
EUSHIHAIH KipH-JciİIKFKİ.İHHS' İ'İ (>. İIITİUH KT.KSİ'k İ;İİİ-İri AWKI fi Kfi|,İH npmir-
CJHHS' (w'ci)İHHTİfiiİİİ İİCTKİİİ'İ İJ43,İBKJ,() nAİİİH) | İK- B(HAİ«HH İKI İHİUJ-J-KAI, İCAİ

PRECUVÂNTARE

Prea sfințitului și de Dumnezeu alesului și prea înțeleptului
în Christos părintelui, domnului Varlaam, cu binecuvântarea
dumnezească mitropolit al Sucevii și arhiepiscop a toată țara
Moldovii, prea căldurosului viu stăpânitor și binefăcător, cel
mai jos iscălit, ca un rob închinându-i-se, îi zice, să se bucure
(îl salută).

Cartea aceasta purtând frumosul titlu despre Imitarea lui
Christos și prea vrednică fiind a se numi cu toată dreptatea aur
adevărat, de multă vreme, ca să zic așa din anii copilăriei mele,
aruncată și prăfuită în casa noastră, ca un lucru ce, în adevăr,
nu era de nevoie nimănui, a fost luată de noi, din vremea aceea,
adică din vremea venirii neamului Sarmaților în țara noastră,
când după luptă, fiind bătut și biruit acel neam de ostile voastre
și ale noastre și ale Agarenilor, fu prinsă (robită), voi mama cu
copiii săi, a acelei prea slăvite și prea luminate case a
Moghileștilor. Pe atunci mi-aduc aminte că a fost adusă de
către ai noștri, care au fost acolo și au cumpărat-o împreună
cu alte cărți și lucruri — o prea sfințite cap al păstorilor! Și nu
după puțină vreme, ajungând la vârsta tinerețelor, am căpătat
așa dor în inima mea, multă și caldă și de Dumnezeu dată
dragoste pentru limba râmlenească sau latinească, nouă vădit
înrudită, astfel că în minte și în inimă nu mai purtam
aproape nici un alt gând, decât să învăț această limbă, noaptea
și ziua, fără încetare exersându-mă. Până ce șeful înțelcpciunei
și dătătorul de înțeles (de pricepere) a binevoit să potolească
setea inimei mele aprinse de dragostea plină de flăcări pentru
(această) limbă, printr-o deosebită deprindere (învățătură) -
într-adevăr - nu numai din înțelepciunea cărților scrise, ci și
convorbirea vremelnică și nevremelnică cu toți cei ce o
cunoșteau bine și în chip natural (nu artificial), fără să-mi fie
rușine. Astfel, cu ajutorul luminat al celui ce povățuește pe
tineri (tineret), din neștiință pe încet s-a ridicat mintea mea
prea tâmpită, (și) cartea aceasta, poate ca una ce era mai
potrivită pentru înțelegerea mea, poate ca una ce era
învățătoarea cea mai iscusită pentru a imita în adevăr pe
Christos - precum singură pe sine, în toate cele pentru ale ei
capitole, se arată, plină fiind de toată înțelepciunea cerească și
dumnezeiască — foarte rar era pusă la o parte de mâinele melc,
până ce filosofia ei, inspirată de Dumnezeu, pătrunse în mintea

și inima mea, unindu-se eu iubirea statornică de Dumnezeu, și prinir-o arătare dumnezeiască) s-a îngăduit ca această mică floare de aur să fie înfățișată lumii în limba sfântă slavonă (așa cum a mai fost tradusă în alte multe limbi orientale și occidentale, după ceea ce am auzit spunându-se la multă lume și după cum cu însumi mi-am putut da seama de aceasta).

Am fost împins și încurajat până acum de influența iubircii melc pentru aceste două limbi, adică slavona și latina. Traducerea acestei mici cărți de aur, zămislită de mult timp în mintea mea, ca un fruct arzător de dragoste, a fost făcută pentru folosul obștesc, ca și pentru al meu personal.

Dumnezeu cel a tot puternic, care hotărăște orice lucru și alcătucște totul spre binele lumii, a binevoit ca această carte folositoare sufletului să fie, în sfârșir, îmbrăcată în timpul de față în haina slavo-iliriană, *înăuntrul meu*, prin adevăr, iar nu prin știința umană, pentru că este o culegere de înțelepciune, o creatoare a binelui, scaunul duhului sfânt și un propovăduitor al cuvântului lui Dumnezeu creatorul.

Fii sănătos Părinte al Părinților cel prea binefăcător. Al prea Sfinției Tale, de Dumnezeu alesul de ambele părți, mântuire caută prea iubitul rob.

Orest Năsturel, al doilea logofăt al țării Ungrovlahiei.

**PREFĂ ȚĂ
LA TRIODUL PENTICOSTAR
(ATRIBUITĂ LUI UDRIȘTE
NĂSTUREL), TÂRGOVIȘTE, 1649**

GAGLII CXHIMI IIPOIIIHHIIIIEHINTII U *AU<lt.ivii*. R,uA<'mn.i KCI-V SI.UA.»
SRIIOK.UITH a.IrM.mMilefce^ ii nroH ; McTirkiiiiK.u.' II nnn^tn'fcHuia.NS n-h I^A',nf-
IIXrX »' J(|'---t- RIIS 'JJAUEki'IHS, KXCiff C'rV HIIIIIIIHJA r^phi A.P.PICKTF. rj|H3<aiIIIMi:
>>CIICK,v>HIK* II KT. rk.ttli CSIIII,H # CIIIIII.II'V CKKakSHIHI.I C(IKCK.ir. A^A'IMM II.'-

ELENA, PRTN GRIJA ȘI HARUL LUI DUMNEZEU STĂPÂNA ÎNTREGII ȚĂRI A UNGROVLAHIEI TRANSALPINE, șei., prea cinstitului și prea cuviosului întru Lristos dintre ieromonahi părintelui Damaschin, prea alesului mărturisitor al întregului munte Athos cel cu nume sfânt și tuturor celor ce sânt din sfințitul sobor sârbesc le face cuvenită închinăciune.

ti-k 'HITHTMII

PFA nirkKÄritu- BjirCTlw, K -rpoiși ikn.H.H.H-I'. *fx 0I EK>3IUMI.II. fi tli n-II-
fi C.IOKA CXKMIHA'fIIIM II LVIH Jtl PII-ki'k'II'k, H KK" C-mi' MIKIIWTK?-
pril]Jr'o «y-rfeIIHTIIMI » o>i-i mp>^.(TKKH-k It'h Iic(,i,'ib' I.'i' cii-k HOIHKIUMJJ.II'W. u
KicA Kis,yti IicniMI*wiIIir»v IIFKAKIitiIilail II nmrAnk.Mt. II;K,yiKimi.HT., IivkcKkTAW.*.
ti BSr**<ITHKKIAT KIIÄriIiti I-CIL.V^KI II.UIHl, IIJ'I<***"IM *TI'KIWX"IFI 3,11H.1(1 IICK-.> r*-
II]tJ;KMIII,m III'fok'fciIMJ'I'V I'AIM II KFIKCAW I' IIS.«li Cir.IIARKI. KICIA 3(W.1A <A]t,-
HMfU <R.«,I.(IK'h'II,II II KICKIH.I.H 11)W *CIIIIIIIIIV -IIJ'PII(IM tIti.ș.in.1 «IT(WIIJ,'PIA
Itititih 31.YIA* (S'I'FMUAȘICKufc. HJIÄT.tKI CUM HtiATMTUCA * UTI AșIIIFKIIIIA.* KMbI''
Tjim) HK'kTHJj. KT, Kti-r.I>KSHIHA rii,vfc Tn>r'mi4'i. Kt, Itfer' KUTI' ih]i,I, rtpnft.

CnctuU»!! AIIIM. <Jj,UI AKHJ AIAIITIA, R'h A""- H'III.HAT'k cffcia A'IIH1,KI AMTpOHM. U>K Rif.-ISH-ti. OILftplIMIIJIKI KkIAL. KT, r"t, KMTLJ AIIIM. „fii!>. CjicHT,i;K(A11(1), „N.ttjî. III,UKTIU'IM, K, IUI'I' IUKI,1, KTI 3, „V""- "AIIIIAIAT tTr' CijIINN' A14IK.I jJI0^IVTJ iilitj IHSyicKAr'. K|t#ri> ctimii, SI. S ASH'J, fI. KAWI HAC'?' *' »aa~" ^PS, II. >K III T>< *"tT», tAV.-UtTmiki» ,|UL)KAKM II WIIHKAr' KIIISI KkIII «.«IIIMTJI'. fimp-tc- KTVIMMI' h KÂCCKTMMKI' iri CjIIIS-ikHIIHW nbJIIJ I.MIHHAIKI.' KIIAriIHII. K'k K P&KI ATVT' j(HIicIS(T<aj II p-W fciuiMIaic AIIIT|fIK.nnj np-fe^II ri^,HKII,ii.n-), Tpl.ikj(Wic.« rei.u> [IUKrM», J S * ri-fciIHUI) II Miiiiiitâ KT. Hujij'k)"w Iir.Iwiv iifi?..n#HIX, f+fc-^rii if KOCHKI, tt „fcta UJ.IIIIIprU..K. „WI-HJtTkI3J »[r.MIHWHH1,1, KT. HIAUM IITrjî h I I H j ' I SKI>A3TI. RT. aA»EAKH(ii «jii; ivii» II KpiTI' iiiiici'HTii rfcu^II. A'P'AHAIM KI'A (L.I.L", WKJri fewMId IMtJitCCA. VKTSiyf'I III' KHIri, .I(IH 1TO ES^IT'h JI.L^r,IIIIHHHC, ^S)"MIK KCITCCTH HCIIpAKAANTI. IIIIACK rp-fcIIIIHJf-k idM ATWfc CyCj>S,IMJ TpS,i,H RinilfhtIA EACKIITI AHIKAIWVH. II^i:~> [HI I|IKJ A'rfA-k, MT, pt>îâ rp'kiUH.I IIRpin.H.I, II „I"" «YNMAT..

KI"" eT-BII' KT. Tpeiîii I.II/tIICAI5 A' . KSAT-fc, CIÂKd 'IT'II, II II-KAOIIAHIR |IK> TK^HS U'TKA|tII, KILkftK' HIIHKJI' K-fcKTI, SI vumk :

Mi:*** HAXII^k-|IILf A KT. II^I Hk^v AI,*fiiii Lli &IAAK>T IIPtI'TPI IEELII^ICTAIUII^ITI IHMIH

Tji;««„V " "M.II'NTI Iq|IIIVII C^K|I^IIIII(I cfkIiA KIH^M H « "

.II < II KvII

UT.

XIICTFah-riIM.-i «HIK HAI^A.LIITHft AMI.U'k KCIPI. T II I^III U t CA fffAVk „vk'ik,

<5« KKrtt.UII mK^ULUjI CK.'IIIIH TII5.V* <Ik-ni.II.

IIIII 'II- KCIip, MK' IAHN II-P|P'kIII^HWII MAI A.-K|VL HITyII,IIIIICAI'CAL. IijI.'IIIIHK- uliu IÂCTI ri-fcimiM.T. cno.^IIIIITl. MKO „I'P.r.I.n» (* II i-I py.iS'lufi II,iffj),Kri KA<KIEHIII IVV.'I' M.'tA^A^IIT' ^TOT>*"AIII hAAV'k H^K'IKO fAI^IIIMIA IctitA. ff.UIIIIC

„Către cetitor, - **CAI** prea marca bunătate a lui Oumnedeu celui întru treime cântat, a tatălui celui fără de început și a fiului său și a cuvântului de asemenea fără de început și singur năsem din dânsul de veci, și a duhului prea sfânt și de viață dăător și mântuitor, din tatăl nu născut ci purces și care în fiul se odihnesc și tde peste tot le împlinesce, — cât și cu porunca și totă cheltuiala prea luminată și prea cuviosci principese domnei Hiena, stăpâna Ungrovlahiei transalpine, soția prea luminatului Domnitor și voevod Io Matciu Basaraba, de sine stăpânitorul întregii țeri a Ungrovlahiei, și cu binecuvântarea prea sfințitului arhiepiscop Ștefan Mitropolitul întregii teri a Ungrovlahiei, a început să se tipărească acesta de Dumnedeu inspirată carte, Triodul înflorit, în de Dumnedeu slăvită cetate Târgoviște, în anul de la facerea lumii 7156, iar dela mântuirea lumci 1648 luna lui Martie în 17, în dina pomenirii sfintei mucenițe Matriona cea din Salonic, și s'a sfârșit în anul de la

facerea lumci 7157, iar de la mântuirea lumii 1649, indictionul 2, luna lui Iunie în 7, ziua pomenirii sfântului mucenic Teodot, episcopul din Anchira, cercul soarelui 17, al lunei 13, cheia paștilor 3, epacta anului 7, în al 17-lea an *â*) fericitei domnii a Domnitorului și marelui principe mai sus numit și a prea luminată și a prea cuviosci soții, mai sus numitei principese, în al 2-îlea an al arhiepiscopiei prea sfințitului mitropolit mai sus pomenit. Și m'am silit întru acesta scriere (tipărire) eu păcătosul și cel mai mic între călugări Ioan ieromonahul dela muntele Atos, din Bosnia, din locul Kamengrad (Cetatca-de-piără), din mănăstirea Gomionița, în care am și primit fața călugărescă. Prea iubiți întru Ghristos părinți și frați și cinstiți domni, ve rugăm pe voi pentru Dumnedeu, și în genunchi cad, cătră cei ce veți ceti acesta carte, dacă va fi ceva greșit, cu duhul blândeții să îndreptați și pe noi păcătoșii, cari cu osârdie ne-am silit pentru acest lucru, să ne binc-cuvântaș și să nu ne hlescemați, fund că nu a scris înger, ci mână păcădșă și gredie și duh fără curaj. Fericit să fie cel ce întru treime unul este, slavă și mărire și închinăciune făcătorului din partea făpturci, în vecii nesfârșiți amin.

„Întocmai cum cel mânat de valuri în adâncimele mării doarece să ajungă în portul liniștit, tot așa și cu am dorit să ajung la sfârșitul acestei sfinte cărți.

Ghristos

începutul și sfârșitul.

„Pe voi, fericți iubitori de Ghristos, ve rugăm cu toții căți ne-am trudit cu acest lucru, l'roca tipograful și cu toți cei-laltî ai săi tovarăși de muncă, dacă cum-va, ca oameni, am greșit ceva în acest lucru, sau n-am tipărit bine, învredniciți ne pe noi păcătoșii de iertare, ca și voi însi-ve să ve împărtășiți de Ghristos. Veniți cei bine-cuvântați de tatăl meu, voi veți moșteni împărăția gătită voue din slujirea (cultul) lumii, amin".

O cerere prin sine însăși nobilă și îndrăzneată o, de trei ori fericiri părinți, prezintă învederate temeieri și suficiente circumstanțe când se arată o față plină de evlavie, propunând și solicitând lucruri binecuvântate. Și încă se vede că se cer lucruri îndrăznețe, de către un bărbat care făgăduiește nu puțină jertfire, și având putere pe care o deține nu fără vrerea lui Dumnezeu, cârmuind corabia viețuirii cu o minte veghetoare, petreeându-și fericit ziua, și care rânduiește discipolilor lui zile alchionidice¹ și le aduce, nu cu puțină cheltuală, chiar lapte de pasăre². Așa ari cerut și voi, bine făcând și bine lucrând, mergând pe urma poruncii evanghelice; dar nici de toate, nici totdeauna, nici de la toți.

Căci a cerc de toate c aproape de culmea iăcoririi; întotdeauna sau des e potrivit carienilor, ere au auzit în Atena: „Ieșhi carienilor. că acum nu sânt încă sărbătorile florilor³”, iar a cete de la toci este o lipsă de rușine. Nu cunosc, zău, adevăr mai respectat de filozofie: să fu sincer cu corbul sau cu lingușitorul cure joacă comedie și triumfă ca tragedian?

Voi însă, cu bună seninătate și cu întreagă înțelepciune ați cerut din cele cuvenite, la vremea și în chipul cuvenir. De aceea att și primit cele cerute din belșug și vrerea voastră prea dorilă s-a făcut lucrarea noastră.

Nu i-am îndepărtat nicicum pe cei care au cerut la fel, nici pe sfințitele voastre capete ci, după cum era nevoie, ajuturându-ne Dumnezeu, ani dat darul grabnic, prea slăvit și prea dulce, prin mulțimea cuvintelor, dar mai ales prin faptă. Atunci, golul nedorit în vremea viitoare l-am împlinit prin darul cel mai bun decât ura. Pentru că într-adevăr livezile harului pururea înfloresc, neșemănaie și nearate și chivotul harului nu se vede mereu gol, precum a arătat cândva muzicianul Simonide, fie cântând, fie sârguind.

Cu adevărat va cuvânta veacul bisericii noastre despre *Penticostarul* acum diortosit cu voia voastră stăruitoare, curățit

și plivit și de unele slove care nu vă sânt de trebuință, tipărit cu iscusință de tiparnița noastră și ieșit acum la lumina soarelui întâia, a doua și a treia oară. Intr-un cuvânt - după laconieni -, *Penticostarul* este lucru mai vrednic ca multe altele spre folosul sufletesc cel de obște, spre doftorisirea patriei, spre învierea spirituală, spre vrrnev&e^ și prea înțeleaptă jiwXu⁴, buruiana cea numită de Homcr.

Fiindcă a îmbogăți este lucru mai împărătesc decât a se îmbogăți, dar mai ales a face bine s-a spus că e mai dulce și mai bun decât a primi binele. Deși locmai această binefacere am preferat-o - ca mai degrabă să dai, decât să iei -, căci cu adevărat un dar al lui Dumnezeu și o imitare a lui este „binefacerea decât care nimic nu e mai bun”, precum de multe ori cânta poetul Theognis. Și aceasta s-a spus de Sirabon: „Atunci este mai cu osebite imitat Dumnezeu de oameni, când fac bine celor ce au nevoie”. Și de împăratul Tiius care striga: „Veniți de scoateți de la mine, ca din Nil, unduiri pline de bunătate”. Căci de cine se ascunde binefacerea? Căci cele bune din fire sânt bine împărtașitoare și dăinuiesc în veci, și nu se învechesc, și nu se fiiră.

Vino, deci, să ajutăm și mai tare pe bărbații buni, bine cunoscând că a face pe placul tuturor întru toate - deși lucrul cel mai cinstit nu este și cel mai lesnicios - tuturor le este necesar, dar mai înainte de tuate nouă, ca să viețuim nu numai pentru că ne-a ales înțelepciunea; și iarăși binecunoscând că am avut aceeași solitudine față de toți, și grijă pentru cei împovărați; totuși, am socotit a fi și de folos, și legiuit, drept și prea cuvios a face bine mai afes celor ce au îmbrățișat viața monahală și care au simțit acea fericită viață din vârsta copilărească. Astfel, judecând acestea cu un duh foarte învățat și cu o minte hogat înzestrată din știința cea prea dumnezească, ne-am obișnuit a da și a trimite toate îndoit. Adaogă și faptul că dihotomia (să trec sub tăcere trihotomia

Stagi ritului) nu a fost socotită vrednică de primire de către cei din vechime. De aceea și noi, având în minte porunca dumnezeescului Pavel, v-am învrednicit pe voi de îndoită cinstire cu dragoste omenească și dumnezecască, fiind îndemnați de rugăciunile și bunele voastre moravuri.

Deci s-a isprăvit și s-a săvârșit lucrarea, după cum noi cu dragoste de osteneală ne-am propus, și precum Domnului i-a hinelăcut așa a și fost. Căci ne rușinăm a zice „Din păgâna eii iapiiev T| este aceasta, din trebuința mai sus spusă”, pentru că fapta noastră să nu iasă din curtea bisericii noastre în chip vădit împresurată de hotarele impietății care desfrânează atât de mult independența omului.

Deci cu dragă inimă primiți cele date, pentru că „cel ce mulțumește va lua din nou”, după cum grăiește cuvântul cel de obște și din calea adevărului nu s-a rătăcit. Căci darul nu este mut, ci ca și cum ar da glas, mulțumește binefăcătorului. Și celui ce este de față i-o rostește mai răsunător decât o trâmbiță tireniană și decât o boltă bizantină care repetă de șapte ori cele glăsuite; de unde și darul primit în dar, deși e neînsemnat și trecător, omul cel înțelept și bine priceput îl laudă, socotindu-l drept cel mai bun. Dar spune cineva că vorbele despre daruri trebuie să fie măsurate și foarte scurte. Și nimeni să nu-și laude singur cele dăruite, a spus Lucian, căci acest lucru e de rușine și fără de folos. Astfel este, o, precucivșilor. De aici cel mai înțelept dintre toți iudeii a glăsuț în *Pilde*: „Să te laude pe tine aproapele, dar nu gura ta; străinul - **JIU** buzele tale”, căci lauda altora e mai dulce decât auzirea de la sine, iar lauda de sine e pentru unii fapta cea mai păgubitoare. Doar și când erau unii încununați la serbați se obișnuia ca alții să vestească public pe învingători, înlăturând vorbirea despre sine, cea lipsită de dulceață, după cum mărturisește prea învățatul Plutarh. Adaogă, dacă vrei, că orice dar scos la iveală pare greoiu, și că povara limbii siciliene e foarte apăsătoare, deoarece este, parcă, înjosită din cauza accesibilității lesnicioase; în schimb,

acolo unde darul e închis în cămară, după cum se cuvine unei fecioare, se bucură cu totul și iarăși se bucură.

Iată însă că introducerea depășește normele de expunere a unei precuvântări; aducându-vă din nou aminte, prea binecinstitorilor părinți, vom ajunge la sfârșitul începuturilor noastre. Iar colofon așezăm pururea pe prea iubită noastră maică, cinstirea lui Dumnezeu, întru care, și pentru care, îmi pun fără cruțare duhul meu. Îndrăznesc a spune că amazoanele Mântuitorului, după pictori, se leagă una de alta cu niște legături ale harului curat și prea iubit mai mult decât cu nodurile lui Gordian. Ce înseamnă pentru mine jocul prea meșteșugit scos la iveală de picior? Darul l-ați primit la timp potrivit; răsplătiți dar peste dar, după cum v-ați învățat.

Dar întrebați care e darul și care e cererea? Nu cer veșminte țesute cu fir de aur, nici perle de India, nici pietre prețioase, o, bărbați neagonisitori; bunuri vremelnice nu cer, de acestea mă lepăd, căci aceasta este mâncare fără de folos, și o bogăție neobrăzată. Așadar de rugăciune mă îngrijesc, după o rugă mai caldă către Dumnezeu însetăm ca cerbul, și eu, și domnul și soțul meu, care la suflet e la fel ca mine. Aceasta e rugămintea noastră, aceasta e și cererea. Voi urmează să dați, o, prea cinstiți mijlocitori între Dumnezeu și oameni, și să dați la timp. „Oricui cerc de la tine, să-i dai”, a zis El, și la vremea făgăduită, ca nu cumva să fim mințiți de rugăciuni, rugămu-ne. O, dacă am fi stăpâni pe rugăciunile noastre! Veniți de ridicați mâini de rugăciune către Promatorul cel atotvăzător pentru mântuirea sufletelor noastre de greșalele noastre cele de voie și cele fără de voie, ca slobozindu-ne de aici, unde e întunec și mulțime de răutăți, să fim vrednici de împărăția cea cu chip de lumină și să primim acele bunătăți negrăite pe care ochiul nu le-a văzut și urechea nu le-a auzit. Fie! Fie! Mijlocind prin rugăciunile voastre, de care depind ale noastre, să trăiți voi, cei ce santeți înzestrați de Dumnezeu cu har, și să viețuiți prea bine după omul cel dinafară și cel dinlăuntru. Amin!

3- ORATORIA ECLEZIATICĂ

VARLAAM
CARTE ROMÂNEASCĂ DE ÎNVĂȚĂTURĂ

DUMENECA LĂSATULUI BRÂNDZEI.
EVANGHELIA DIN MATHEI
ÎN ȘEPTESPRĂDZECE CAPETE

Dzise Domnul:

Dc veți erta pre oameni de grișeiele lor, erta-va și pre voi pârîn'rele cela din ceriu; iară de nil veți erta pre oameni de greșelele lor, nice pârîn'tele vostru nii va erta pre voi de păcatele voastre. Și când vâ postiți, nu fireți ca cei fățarnici mânăniți că-ș' posomorise fețele sale ca să sâ arate oamenilor postin'du-se. Adevâr grâesc voaâ că-ș' iau plata sa. Iarâ tu postin'du-te un ge capul tâu și fața ta 0 spalâ, ca să nu te arați oamenilor posrin'du-te, ce pârîn'telui tău în taina, și părintele tâu cela ce vede taina da-ț'-va ț'e la arătare. Nu adunareți șic vistere pre pământ, unde-s viermi și putregunca putredește și unde furii o sapa și o fura, ce adunați ș'e visteriu în ceriu, un'de nu-s viermi, nice putregiine putredește și un'de furii nu o sapa, nice o fura. Că unde va hi visteriul vostrîi, acolo va hi și inima voastră.

înțelesul acesta¹ evanghelii acesta iaste:

întăiu arata: cân'd ne rugam să ne iarte Dumedzău greșelele noastre, aceia ertâciune o pune Dumedzău pre noi, ca sâ ertâm' noi întăiu greșelele fraților noștri, adecâ fiecărui

creștin'. Care învățătura aiidzâiid Petră apostol' de la Domnul și învățătorul său, să iubască vrăjmașii săi și să le larte vinile lor, nu șriia ce va face, că nit să tem'plă nu/mai dănăoarâ într-o dzi scârba și mâni'ia, ce într-altâ dzi și câte și șapte ori. Pen'tr-acc întreba de Domnul și învățătorul său, de Hristos: cade-să a erta de șapte ori într-o dzi greșală fratelui ce va greși împotriva noastră? Și acesta răspuns, luâ, că nu sâ cade a numara dragoste creștinului de câte ori va erta greșală depropelului său, ce de câte ori s'are greși neștine împotriva noastră, detâte Ori să ertâm. Căci că Omul căn'd greșește împotriva altui om, nu-i arăta de marc păcatul, căci că-i Om de 0 protivâ ca și dans, măcar s'are hi și împărat', că cu fire-i tocma. Iară carele greșește împotriva lui Dumnedzău, cine să va ruga pen'iru dâns? cum dzice Il'ie, prcutul' legeri vechi. Pen'tr ace ție nu țî-i greu a râbda greșală altuia, căci că ești om ca și dânsul ce-i greu lui Dumnedzău a râbda greșală ta, că nu-i ca tine. Tu de erți greșală altuia, dai un șalâu, iarâ Dumnedzău de iartâ greșală ta, îț' iartâ o mie de zloți. Că cti cătu-i mai mare și mai înalta dostoinicția lui Dumnedzău de neputința Omului, cu atâta iaste mai greu a plăti strămbătate lui Dumnedzău celui de sus, ce rãbdâ de la omul cel de gios. Și Dumnedzău iartâ strămbătate sa ce are de la tine; dară tu ce chip să nu erți strămbătate depropelului tău, că ești întocma cu nus Dumnedzău iartâ în dar, iară tu de erți nu erți în dar', că lai de la Dumnedzău ertâciune, cum' dzice sângur: «De vei erta, ertat' ver hi».

A doa spune că să cade omului creștin să postescă și arata și cum' va posti, de dzice să nu facâ postul' nice ruga în vederea Oamenilor'; că de va cerca cin'ste si lauda de la oameni pen'tru postul și pen'tru ruga ce va face, plată de la Dumnedzău nu va ave. Așea și pen'tr' alte lucrure bune pen'tru toate. Așeu postit' David proroc pen'tru greșală sa ș-au dzis: «Măncat-am pâine ca de cenușe, și băutura mea o am amestecat cu lacrimi», și iarăși: «îmbrăcata-m'am' în dârștine șam' smerit' cu post

sufletul' micu». Așeu postit' Ahav' împărat cel râu ș'au biândzit pre Dumnedzău, așe și Samoil proroc pen'tru depărtare maniei lui Dumnedzău, svâțut pre oameni de postiră și srrăgară: «Greșit-am, I)oamne!». Ninevitenii cu postul' depărtară mariia lui Dumnedzău de nii să prăpădiră, atâta cât învăța împăratul' nu numai Oamenii, ce și dobitoacele încâ sâ Ie închidzâ să nu mănânce, pentru mai marc jele și pocăința. Că postul cit adevărat îaste înfrângere inimiei și plecare sufletului, cu carele omul c-au măriiat pre Dumnedzău sângiir pre sine să mânîe și însuși pre sine să carta. Și ace înfrân'gere a inimici așe îaste de draga lui Dumnedzău, căt de certare cea gre și veciică-i scoate și-i izbăvește. Cum' au învățat și Domnul Hristos ucenicii săi că ruga și postul' tare arma îaste spre vrăjmașul, că preccla diavol' nemică alta nu-l biruiaște nice-l poate scoate, numai riiga și postul.

Pen'tr-ace în toaiă vremea îaste bun și de trebâ postul, cum' dzice vclichi Vasilie, Iară mai vârtos într-aceste dzile a postului celui marc pen'tru să ne gătăm' și să ne curățim câtrâ svânta cumenecătură și câtrâ dzua înv'ierei a Domnului nostru lui İsus Hristos, Omorân'du-ne și noi trupurile cu postul câtrâ muncile și câtrâ moartea .Sven'ției Sale și dând a dzeeca din tot' anul câte o dzi din dzece dzile, după giuruința lui Pavel apostol', ce dzice că, de vom rãbdâ cu nus', adegâ cu I İristos, cu nus ne vom și proslăvi. Cum și nevoesc' și fac toți credin coșii lui Hristos în toata lume, numai sânguri calvinii și liutraririi, ereticii din vremea decmu, legătura lucrurilor celor bune nu o vor. învolnicia trupului și în Odihna vor', care îndulcește trupu'. Și cruce lui Hristos li-i urâtâ, cu care a-ș' da sie vr'o ustencłâ sau vr'o nevoință nu cutedzâ, temându-se să nu-ș' vatame binele aice pre lume. Fără de ustencłâ, și fără de post, și fără de lacrimi, și fără de nice o rãbdare, vor să agiungâ ceriul, îmblând pre calc cea larga care duce în perire, și nu-ș' aduc amente de Dariiil' proroc, că după ce să posti dzece dzile, mai frumos și mai gras

fu decât' ceia ce mânca bucate scumpe din masa împăratului Navohodonosor.

A treia spune svânta evanghelie ca unde strânge omul agonisita sa, acolo-i îaste și inima. Că cîne-ș' pune nădejdea toaiâ numai în viața aceștii lumi, aice pre pământ numai ce străn'ge, aice pre pământu-i îaste și inima și gândul și toata nedejde și avuția. Care lucru îaste amăgitorîu, că de nu o fura furii sau de nu ruginește și de nu putredește, totuș' vine moarte și rămăinc altora. Iară cela ce-ș' pune nedejde pre viața ce de sus, cum dzice aposol Pavel: «V'iața noastră laste în ceriu», acela-ș' muta avuția în ceriu, făcând' agutorîu și milostenie cădzfiților, nepurernicilpr', săracilor' beserecilpr', și împărțin'du-și agonisita întru numele lui Dumnedzău face visterîu în ceriu, un'de nice furii o fbrâ, nice putregiunc o putredește, nice moarte vine. Dcipt ace, și inima lui și tot gândul' și cugetul' lui acolo iaste.

Astâdzî toate locurile să gâtîadzâ de svântul post, și orașe, și sate, și toate casele creștinești; deci și noi să nu ne arâtâm denafară de tocmala creștinescâ, că ngerul lui Dumnedzău blâ de scrie în catastih' pre ceia ce vor să postescâ. Deci să nevoim sa nu fum' nice noi lepădați din catastihul Iul Dumnedzău. Soseștc-ri vremea ce ai mâncat miilt. Sosește-ți anul' ce ai băut mult și ai făcut' voia ta ce re, Iară aemu îatâ au sosit' vremea pocâin'tci, îatâ au sosit dzua spâseriiei. Câte am' greșit preste an, aemu să ne îndireptâm. Câte păcate am făcut, acmii să le spâlâm. Cât am' mâniat pre Dumnedzău, aemu să-l îmhlăn'dzim cu foame și cu setea și cu alte fapte bune cu toate, că postul nu îaste numai de bucate, ce și de cleвете, și de fâțâr'ii, și de zavistii, și de alte pohte rele de toate. Și mainte de toate să păzim' svânta bescrecâ și să avem ruga în vremea postului nostru. Că cumu-î pâinea fârâ de sare, așe-i și postul fârâ de rugâ. Că ruga iaste lumina sufletului omului și cale la împârăt'ia ceriului. Postul au proslăvit' pre sâhastri, postul au

cin'stit pre prepodobnici. Acesta au înâl'tat direpții, acesta au luminat apostolii, acesta au făcut prorocii. Dintr-acesta post s-au lumina men'tea lor și au spus de toemelele ce vor' hi înain'ie. Acesta și noi, creștini, să-l' priimim cu toata bucuria acesta să-l' agonisim, acesta să nevoim să-l' împlem și să-l' facem pen'iru ca să ne spodobascâ Dumnedzău. Aicea să petreacem cu pace și cu sănătate fârâ de smen'tclâ de vrăjmași vâdzuți și nevâdzuți, să agîungem și sven'tele Paști spâlați și curați de păcatc, să prâznQim cu ertare de păcate și cu spâsenie, iarâ acolo să ne izbăvim de muncile de veci și să dobândim să prâznQim și Pastile cele de sus întru împărăția ceriului, pen'tru mila Domnului nostru lui Lsus Hristos, ce lui i să cade ținerea și puterea, cinstea și închinăciunea împreuna cu pârîn'tele și cu duhul svânt, ca aemu și pururea și întru veci nesvârșiți și nerreçuți. Amin.

IA DUMENECĂ A ȘEAPTEA DUPĂ PAȘTE

ÎNVĂȚĂTURĂ PENTRU SVENȚII OTEȚI CE-AU FOST IA SĂBORUL DINTĂIU 318 ÎN NICHE!

Elinii în vreme de demulr avea obicină așea: ce om vrea face vitejie la războiu și vrea birui vrăjmașii aceia cetăți din carea era, făcea-i chipul lui în ce chip era el, pentru cinstea și pentru lauda. Și deaci punea chipul acela în mijlocul cetăței, ta să-l vadzâ și alți oameni să să îndcamne spre vitejie. Pentr-aceasta să începu într-înșii și închinăciunea bodzilor, că pre cătinel pre călinei să deprinsără oamenii a le face cinste acelor chipuri și a le părea că sânt dumnedzât și să închină lor. Deci aceia fiind oameni păgâni și pre Dumnedzău nu cunoștea și încă făcea cinste oamenilor celor nevoitori, dară cu cât mai vartos ni să cade noaâ să cinstim nevoitorii sventei bescreci, carii nu numai vrăjmașii noștri cei trupești, ce și pre diiavolul, vrăjmașul sufletelor noastre l-au biruit și l-au călcat. Pentr-acca

într-această dzi de astăzi noi cinștim svenții bescrecei noastre, carii s-au nevoit ca să ne izbăvască din vicleșugul diavolului, ce sânt svenții oteți carii au fost la săborul dintâiu. Iară în ce chip au fost și pentru ce s-au făcut acela săbor. spune istoria așa:

În zilele lui Costantin-[^] împărat, acela bunul și creștinul, era un diacon întru Alexandria la patrierșie, învățat foarte și filosof, anume Arie. Acesta începu a grăi cuvente de hulă asupra lui Dumnedzău și a dzice că Hristos nu iaste Dumnedzău adevărat, ce iaste zidire și faptă lui Dumnedzău. Adecă nu iaste sângur Dumnedzău fără de început, ce iaste zidit și făcut de Dumnedzău și arc îneput ca și alte fapte. Iară în Alexandria era atunci patriarh CBHTbu Petră și dcacu vâdzu pe Arie că iaste eretic și hulește pre Dumnedzău, lepădă-l din diaconic căci că vâdzu învis pre Hristos stând pre prestol ca un prunc mitiutei și îmbrăcat cu un veșmânt rupt și-l întrebă patriarhul Petră și dzise: „Doamne, cine Ț-au rupt veșmântul?” Și răspunse de dzise: «Arie, cela ce dzice că nu sânt Dumnedzău adevărat, acela ni l-au rupt”. Pentr-acea fui lepădat de diaconie. Iară după moartea lui Petră stătu patriarh în Alexandria anume Abila, carele întoarsă pre Arie cătră credință și-l hirotonisi protopop Alexandriei și-l puse și dascăl să hie la învățătură în Alexandria. Deci până fu viu patriarhul Ahila, Arie încă fu creștin drept. Iară după moartea lui iară începu a huli ca mainte și și mai rău. Aiâta cât înșelă cu cuvântul său pre mulți episcopi și mitropolit!, și multă împărechere și amestecătură să făcu întru beserecă lui Hristos, Căi și împăratul Costantin, audzând de-aceasta, tremisă carte la patriarhul Alexandru cu rugămente să nevoiască să întoarcă pre Arie și să-l priimască iarăși în cinștea ce-au avut. Ce Arie nu vru nice într-un chip să să întoarcă cătră credință, ce de ce vedea că-l roagă, deaca să mai sălbătăciia. Aceasta audzind împăratul Costantin, că un om blând ce era, nu să manie pre Arie să-l piardză, ce scrise să să strângă toi

patriarșii și mitropoliții, și episcopii și călugării denainte în cetate în Nicbei să stea de față cu Arie să vadză cine iaste vinovatul.

Deci să adunară toți în Nichei — 318 de oteți. Iară împăratul deaca audzi că s-au adunat în Nichei, le tremise bucate și băuturi împărătești și daruri. Era acolo adunați și agiutorii lui Arie cu nusul. Și împăratul le dede și lor loc deusebi să șadză să să întrebe. Iară svenții oteți ședzură de o parte 159, de altă parte iarăși 159. Atunce să sculă și împăratul singur și să duse în săbor și ședzu în mijlocul lor. Iară svenții oteți să sculară toți înaintea împăratului, de i să închinară și-i mulțămiră. Mai mari aceluia săbor era Silvestru papa de Râm, Mitrovan patriarhul de Țarigrad, Alexandru - patriarhul de Alexandria depreună cu marele Atanasie, Evstatie patriarhul de Antiohiia, Macarie — patriarhul de Ierusalim și alți părinți svenți și vestiri, ce mărturisise de Hristos în zilele altor împărați mai denainte, a lui Diochtian[^] și a lui Maximian[^], și a lui Lîchinie. Unora le era câte o mână tăiată, altora nasul tăiat, altora urechile, atora câte un ochiu scos pentru numele lui Hristos.

Atunce grăi împăratul cătră dânșii și dzise: „Svânt săbor și cinștiți părinți, ascultați și cuvântul mieu, că știți toți că eu înainte am fost păgân și pre Dumnedzău n-am cunoscut. Iară deac-am cunoscut credința creștinească și am credzut lui Dumnedzău, cu agiutoriul lui Hristos am biniit vrăjmașii miei toți. Iară diavolul carele nu iubește binele nemăru, vâdzând câtă bucurie am eu pentru creștinătate, au îndemnat vrăjmașii lui Hristos să facă împărechetură între credincioșii beserecei lui Hristos. Pentr-acea vă rog pre svențiile voastre să nevoiți cu puterea lui Hristos să biruiți cuvântul lui Arie, ca să hie pace întru credincioșii lui Hristos. însă nu cu vrajba nici cu svadă să hie întrebarea voastră, ce cu puterea lui Dumnedzău și cu cuvente smerite, căci că nu vă întrebați pentru nescari lucruri lumești să vă svădiți și să vă priciți, ce peniru ca să audză toți.

ScuJați-vă si faceri rugă toii arhieriei, ca să umbredze darul duhului svânt pre noi, să luniineadze și pre mene și pre svențiile voastre. Pre mene ca să audz și să înțeleg cuvântul vostru, căci câ sânt procopsit în limba râmlenească, iară limba elinească nu o știu bine. Iară pre svențiile voastre, ca să puteți vorovi cu Arie".

Atunce să sculară toți părinții și sânгур împăratul și cu lacrâniî să rugară lui Dumnedzău. Iară Dumnedzău, pentni să focă ciudesă, să cutremură tot locul unde ședea ei. Cum audzim c-au fost și în vremea aceea când s-au pogorât duhul svânt pre apostoli. Atunce luară îndrăznite svenții oteți și începură a să întreba cu Arie. Și uneori răspundea Evstatie patriarhul de Antiohia. Alteori Osie episcopul de Chidruv, alteori alți părinți cărțulari și învățați. Iară Arie întâiu răspundea sânгур, iară mai apoi el slăbi și puse pre un filosof elin să răspundă. Și filosoful ca un învățat ce era grăt și întrebări grele, atâta cât și svenții oteți să îngreuiasă a răspunde. Iară unul dintru svenți, anume CEATM Spiridon, vâd/ând că cuvântul nu să întoarca filosoful, grăi de dzise cătr-însu: „O, filosofe, credzi că svânta troiță iaste un Dumnedzău în trei fețe?". Răspunse filosoful și dzise: „Nu credzi, căci că nu poate să hie Dumnedzău în trei fețe". Și dzise svântul: „Eu să-ți arăt în ce chip iaste Dumnedzău în trei fețe. Aduceți-mi o cărămidă. Și deaca-i adusără, svântul o luă o dzise cătrâ filosof: „Caotă de vedzi adevăra, o, filosofe". Și îndată strânse cărămida aceea în îmbe mânuile. Deci focul cu carele era arsă cărămida ieși în sus, apa ce era într-însă curse în gios, iarâ lutul rămase în mână. Atunce dzise lui: „Această cărămidă au n-au fost din trefij: din foc și din apă și din lut. Și au fost una!? Așea iaste și svânta troiță: tatăl și fiul și duhul svânt. Aceste trei fețe iaste Dumnedzău adevărat". Aceasta ciudesă deaca o vâdzu filosoful, credzu că iaste în trei fețe Dumnedzău, însă nu vru să hie creștini. Ce iarâ grăia și să întreba pentru alte lucruri. Deacii în multe dzile să făcu

întrebare. Iară într-una dc dzile, într-acelea întrebări ce să întreba părinții cu filosoful, grăi unul dintru arhieriei și dzise: „O, filosofe, de grăiești adevărat să să lărgească gura ta să grăiești și altele mai multe. Iară de grăiești menciuini să să astupe gura ta, să hii mut". Și numai cât grăi svântul aceastea cuvente, îndată amuți filosoful și deacii nu putu să mai grăiască nemică, numai ce cerșu o hârtie și scrise așea: „Svenți părinți, rugați (pre) Dumnedzău să să deșchidă gura mea să grăiesc și să mă întorc și cu Ia credință". Atunce să rugară arhieriei lui Dumnedzău și grăi filosoful iarăși. Și îndată să botcdză și fu creștin.

Iară Arie, deaca vâdzu, că s-au întors filosoful carele era tăria lui, nu vru să să maî plece să dzică c-au greșit și să să întoarcă, cc stătu tot întru necredința sa. Pentr-acca svenții părinți afurisiră-l pri îns și-l proclețiră și pri insul și pre ceia ce vor asculta de învățătura lui. Și scriseră sămnul credinței noastre, adecă GBSP&A B-t>AA"Ker? G E T T A Și făcută acolo șt pascaliile, cum vor ținea creștinii sărbătorile și când vor face Pastile. Și scriseră și svânta pravilă cum să cade noaă, creștinilor a viețui.

Pentr-acea ascultați dc-aemu și svârșitul lui Arie cum fu. Deaca muri bunul și creștinul împărat Costantin și stătu în scaunul lui fiiu-său cel mai mic, Costantin, ca un om tânăr și iușor de mente ce era, să bagară la dâns cu cuvente priiatinii lui Arie să primască iară pre Arie și să nu-l trimită într-Alexandria, că se temea că-l vor ucide marele Atanasie și cu patriarhul de Alexandria, ce să-l puie să hie protopop la beserecă cea marc în Țarigrad și dascăl în școala cetăței. Deci împăratul chemă pre patriarhul Țarigradului, pre Alexandru, și-i dzise să priimască pre Arie, întru-acesta chip să-l facă să hie. Iară patriarhul răspunse și dzise: „Măria ta împărate! în ce chip dztei, măria ca, să pritmăsc pre Arie? Și el iaste cu totul tot a diavolului. Eu nu poci să priimăsc pre unul ea acesra ce iaste proclețit dc-atâtea părinți svenți să cânt liturghie cu nus. Măcar

că s-are și întoarce și să hie iertat, însă nu poate omul lepădat să cânte liturghie deacii, ce sâ cade să hie om prost ca și alți oameni". Și dzise împăratul: „De nu-l veri priimi, eu voi strânge săbor ca și tată-mjeu și voi socoti dc-aceasta și atunci-l veri priimi și fără de voia ta". Patriarhul răspunse: „Măcar și săbor s-ai strânge, o, împărate, am nedeajde întru Dumnedzău, câ cum dzic cu, că nu poate sâ hie în prentiia de mainte, așea vor dzice și arhierii săborului aceluia. Iară aemu sâ știi, împărăția ta, că eu nu voiu cânta liturghie cu nusul. Fă ce știi, că cu nu voiu călca leagea". Așea dzise patriarhul și ieși afară. Iară împăratul fiind îndemnat și rugat de priiatinii lui Arie, ce era in curtea lui, scrise răspuns așea: „Hiecc arhieriu va vrea să priimască pre Arie, cl sâ șadbă în scaunul său, iară carele nu-l va priimi, el sâ iasă afară din scaun". Atuncea, deaca vădzu Alexandru patriarhul că iaste în nevoie ca aceea, puse nedejdea sa pre Dumnedzău. In dzua ceea ce vrea Arie sâ cântre liturghie cu patriarhul Alexandru și cu alți arhierii, într-aceea noapte să duse patriarhul în beserecă și întră în oltariul beserecei și cu lacrimi să ruga lui Dumnedzău într-acesta-chip: de iaste bun Arie și destoinic de liturghie să-l crutc. Iară de nu, sâ-l piardză de pre fața pământului să nu mai strice creștinii. Deci patriarhul așea să rugă lui Dumnedzău. Iară Arte și cu ai săi, deaca sosi ceasul liturghiei, purceasă la patrierșie să cânte liturghie. Și mergând întră într-una din ieșitorile cetățel pentru treaba trupului și îndată sâ vărsară toate mațele lui dinlontru de ieșiră pre gios. Și așea muri în mania lui Dumnedzău. Iară arhierii, neștiind nemica, așteptară-l multă vreme și deaca vădzură că zăbăvește, tremiseră la gazda lui sâ-l caote. Deci întrebând de oameni, știură unde au intrat și deaca să dusără, aflară-l pri îns într-acesta chip mort. Deacii știură și prinseră de veste toți și creștinii să veseliră, iară ereticii să rușinară. Și așea să izbăvi beserecă lui Dumnedzău de erezile lui Arie.

Pentr-acesta lucru, creștini blagosloviți, prâznuim noi astăzi săborul svenților oteți, căci că și acestea cu apostolii au învățat lumea a crede drept și au mărturisit pre Hristos Dumnedzău adevărat. Pentr-acea și noi în toți aii prâznuim pamentea lor, pentru ca sâ ne aducem aminte cum necredinciosul Arie fu osândit pentru hula lui, iară svenții oteți cum au nevoit pentru credință, și Dumnedzău cinsti pri înși, și astăzi oamenii iaudă-i. Pentr-acea și noi sâ ținem vartos credința ce ne-au dat noă svenții oteți și să nevoim să facem dzisa lor, că câte au dzis ei și au scris toate sânt din duhul svânt. Să nu dzicem câ sânt acestea cuvete omenești, ce să socotim mainte ce svenți sânt aceia, cât numai pentru numele cine-î pomenește, încă sosește destul a să teme neștine di-nșii. Cum au fost CRCaTbl = Silvestru - papa de Râm, CBeilTbl Nicolae, Atanasie Alexandrăschi, сръпты Spiridon ciudotvoret și alții carii nu-i puțință a le spune numerele tuturor cc au răbdat scârbe și nevoi în toată viața lor de împărați necredincioși și de eretici, pentru ca să ne înveațe pre noi a crede drept întru .svânta troiță cc iaste sângur Dumnedzău, căruia să închină toate semențiile ceriului și a pământului și a bezdnelor. Aceluia iaste slava și cinstea și ținerea și împărăția întru veci netrecuți și ncsvârșiți. Adevăr.

ANTIM IVIREANUL
 CAZANIE LA ADORMIREA PREASFINTEI
 NASCĂ TOAREI DE DUMNEZEU

Pohta și dragostea ce văz la această cinstită și sfântă adunare mă îndeamnă și neștiind a vorbi, măcar că vorba mea nu iaste vrednică niciodată ca să îndulcească cu vreun mijloc auzirile ascultătorilor, iar încăș domnul Hristos, carele au săturat cu 5 pâini 5-000 de suflete și au îndreptat sărăcua și neputința ucenicilor lui cu bogăția darului său, acelaș și înaintea dragostei voastre, prin mijlocul vorbelor mele cele neritoricite va întinde masă duhovnicească.

De multe ori au stătut în socoteala mea, că doară aş putea afla ceva nou să zic întru cinstea și lauda preasfintei Născătoarei de Dumnezeu și pururea Fecioarei Măriei, dară n-am putut afla nimica. Nu doară că nu sânt cuvinte multe și de multe feliuri de vorbe a să grăi întru lauda măririi ei, ci pentru că fiind mintea mea turburată de norul neștiinții și mai vartos întu-necată de socoteala dumnezeștilor și prealuminatelor ei daruri, îmi înfruntez și-mi ticăloșesc nevrednicia și neștiința învățaturii mele. Că de vreme ce cei învățați și pedepsiți întru bunătați stau de să miră de mărirea ei, dară eu, cel neînvățat și departe de toate bunătațile, ce voi face?

Drept aceia dară, îmi caut și făr' de voia mea a conteni de a mai iscodi să află înălțimea fecioriei ei, întru care cu anevoie

să sue gândurile omenești și adâncimea darurilor ei, carele nu să pot vedea lesne nici cu ochii îngerești, ci numai cu acel tituluș ce i s-au dat mai nainte de toți vecii de la părintele cel fără de început și vecinicul Dumnezeu, prin mijlocul îngerului Gavriil. Acela și eu cu cucric și cu multă frică îl voi zice, întru lauda și cinstea ei: „Bucură-te ceia ce ești plină de dar, Domnul e cu tine”. Că mai mare și mai lăudat și mai cinstit tituluș decât acesta nu s-au dat din veci, nimănu, nici să va da până în veci, fără numai ei; că au aflat har înaintea lui Dumnezeu, care n-au aflat atâta niciodată, după cum i-au zis îngerul. Iară de să va și afla și vreun (periergos), adecă prepuitoriu să zică cum că aceste cuvinte, de nu cu acest mijloc, iar într-alt chip s-au zis și la alții, precum să vecie în multe locuri ale *Sfintei Scripturi*; că întâi la al patrulea cap al Facerii zice pentru Avei: „Că căută Dumnezeu asupra lui și asupra darurilor lui”; pentru Enoh: „Și fu, zice, bine plăcut lui Dumnezeu și nu să afla pentru că l-au mutat pre dânsul”; pentru Noe: „Că au aflat har înaintea Domnului Dumnezeu și-l păzi de potop”; pentru Avraam: „Că crezu, zice, pre Dumnezeu și i să socoti lui întru dreptate și-l făcu părinte a multe neamuri”; pentru Iosif: „Că era Domnul cu dânsul și vărsă asupra-i milă și-î dede lui har”; pentru Moisi, că i-au zis: „Și cuvântul acesta carele ai zis tu și-l voi face pentru ca ai aflat har înaintea mea și te știu decât pre toți”; pentru David că l-au zis: „Aflat-am om după pofta inimii mele, pre fiul lui Iesei, carele va împlini toate cererile mele”.

Și pentru ca să nu mai lungesc cu vorba, tuturor prorocilor și tuturor sfinților și celor mai nainte de lege și celor după lege li s-au zis cuvinte de bucurie, prin mijlocul îngerilor și li s-au dat de la Dumnezeu dar și milă, însă acoperit.

Iară sfintei Fecioarei s-au dat cuvântul bucuriei ceii adevărate, care iaste mai presus decât toată mintea, în slavă și în cinste mai veselitoare, covârșind pre toți cu darul și cu mila

„Bucură-te ceia ce ești plină de dar, Domnul e cu tine”. Și nu numai pentru bucuria aceasta ce i s-au dat să ferească de toate neamurile, ce și pentru numele ei cel preacinstit ce i s-au dăruit, de să numește Mariam. Că precum iaste numele Fiiului ei mai presus decât toate numele, după cum zice fericitul Pavel: „Și i-au dăruit lui nume care iaste preste tot numele”, așa și numele ci iaste preste tot numele, după al lui Iisus.

Și precum întru numele Lui Iisus să pleacă tot genunchiul celor cerești și celor pământești și celor de supt bezne, așa iaste și ia, mai cinstită în cer decât heruvimii și mai slăvită fără de asemănare decât serafimii și pre pământ mai închinată și mai fericită ca o împărăteasă a lumii, de toți credincioșii pământului și supt bezne mai strașnică și mai înfricoșată asupra dracilor decât toți sfinții; întru care nume Mariam, după a mea proastă socoteală, înțelegem cum că cuprinde în sine trei lucruri: una pentru că fiind numele acesta de trei (silaves), adică de trei înjugări, să înțelege cum că au născut o față a Sfintei Troițe, pre Fiiul și Cuvântul lui Dumnezeu; a dooa că are fieștecare înjugare câte 2 slove și să înțelege cele dooa firi ale lui Hristos, adică cea dumnezeiască și cea omenească; a treia că sânt 6 slove de toate într-acest nume, cu carele înțelegem cele 6 taini mari și preste fire, adică blagoveștenia, nașterea, botezul, moartea pre cruce, înviarea și înălțarea la ceriu. Cu blagoveștenia s-au descoperit taina cea mai nainte de toți vecii ascunsă; cu nașterea s-au împăcat ceriul cu pământul, adică Dumnezeu cu omul; cu botezul ne-am îmbrăcat cu haina nesrriicăciunii; cu moartea ni s-au dat viața; cu invitarea ni s-au dat bucuria și cu înălțarea la ceriu, șaddria de-a dreapta lui Dumnezeu, Tatăl.

Așijderea și cu cuvintele cele de bucurie ce i-au zis îngerul: „Bucură-te ceia ce ești plină de dar. Domnul e cu tine”, iar înțelegem numele Precasfintei Troițe. Că în cuvântul ce zice: bucură-te, să înțelege Fiiul, că el iaste toată bucuria lumii, în cuvântul ce zice: plină de dar, să înțelege Duhul Sfânt, prin care

să dau toate darurile și în cuvântul cel ce zice: Domnul e cu tine, să înțelege Tatăl, că el iaste Domnul a toate, văzutele și nevăzutele.

Dumnezeu însă, carele numai cu un cuvânt au făcut și au zidit toate lucrurile cele văzute și nevăzute, poate cu adevărat, cu cea desăvârșit a lui preaputernicie, să facă stele mai luminoase decât acestea ce strălucesc, pre ceriu și lună mai iscusită decât aceasta ce ne povățuiaște noaptea și soare mai strălucitorul și mai luminat decât acesta, carele stinge cu lumina lui toate celialaite lumini și ceriuri mai mari și mai largi în rotocolime și păsări mai cu dulce glasuri și flori mai cu multe mirosoare și copaci mai nalți și mai roditori și vânturi mai sănătoase și văzduhuri mai de folos și hiară mai multe la număr și mai de multe feluri și mai multe lumi decât aceasta ce lăcuim poate să zidească în mărime și în meșterșug mai minunate; iară o zidire care să covârșască în vrednicie pre Maica lui Dumnezeu nu va putea să facă niciodată, măcar că iaste preaputernic. Pentru că precum nu iaste cu puțință nu zic să socotească, ce nici cu mintea să gândească neștine o ființă mai cuvioasă și mai naltă decât dumnezeirea, așa nici o zidire mai covârșitoare decât aceia ce au născut pre un Dumnezeu carele s-au făcut om. Că pre dânsa o au ales Dumnezeu, mai înainte decât toată zidirea, pentru ca să-i fie lăcaș vecinie, după cum grăiaște David: „Aceasta iaste odihna mea în vecii vecilor și într-înșă voiu lăcui, pentru că o am ales”.

Aleasă iaste, cu adevărat, ca soarele, pentru că iaste încununată cu toate razele darurilor dumnezeiești și strălucește mai vârtos între celelalte lumini ale ceriului.

Aleasă iaste și frumoasă ca luna, pentru că cu lumina sfințeniei stinge celelalte stele și pentru marea și minunata strălucire de toate șireagurile stelelor celor de taină să cinstește, ca o împărăteasă.

Aleasă iaste ca răvârsatul zorilor, pentru că ia au gonit noaptea și toată întunecimea păcatului și au adus în lume zioa cea purtătoare de viață.

Aleasă iaste, câ iaste izvor carele cu curgerile cereștilor bunătați adapă sfânta biserică și tot sufletul creștinesc.

Aleasă iaste, câ iaste chiparos carele cu nălțimea covârșăște ceriurile și pentru mirosul cel din fire s-au arătat departe de toată stricăciunea.

Aleasă iaste, câ iaste crin, câ măcar de au și născut între măracinii nenorocirii ceii de obște, iar nu ș-au pierdut niciodată podoaba albiciunii.

Aleasă iaste câ iaste nor carele n-au ispitit nici o greime a păcatului.

Aleasă iaste, pentru că iaste fecioară mai nainte de naștere, fecioară în naștere, fecioară și după naștere și iaste o adâncime nepricepută a bunătaților și o icoană însuflețită a frumoseților celor cerești. Iaste o grădină încuiată dintru care au eșit floarea cea neveștejită și fântână pecetluită, dintru care au curs izvorul vieții, Hristos.

Pre aceasta au văzut-o Moisi în muntele Sinaei, ca un rug aprins și nu ardea.

Pre aceasta au văzut-o Aaron, ca un toiag înflorit și plin de roadă.

Pre aceasta au văzut-o Iacov, ca o scară întărită, din pământ până în ceriu și îngerii fii Dumnezeu să suia și să pogorâta pre dânsa.

Pre aceasta o au văzutu-o Iezechiil ca o ușă încuiată, prin care nimenea n-au trecut.

Pre aceasta o au văzutu-o Ghedeon, ca o lână, Awacurn ca o dăbravă umbroasă, Daniil ca un munte și Solomon ca un pat.

Aceasta astăzi să mută de pre pământ la ceriu; lasă întristăciunea și să duce la bucurie, lasă cele de jos și priimește cele de

sus; lasă cele stricăcioase și câștigă cele nemuritoare și vecinice. Astăzi își dă preasfânt sufletul cî în mâinile Fiiului ei și cu cântări îngerești și apostolcești să petrece cinstit trupul ei în satul Ghethsimani, spre îngropare.

Astăzi ceriul întinde șanurile sale și priimește pre ceia ce au născut pre cela ce nu-l încape toată zidire.

Astăzi să minunează toate puterile cerești, zicând una cătră alta: cine iaste aceasta ce să sue din pustiiți, adecă de pre pământ, la ceriu? Cine iaste aceasta care să ivește ca zorile, frumoasă ca luna și aleasă, ca soarile? Cine iaste aceasta ce să sue de pre pământ în ceriu, albită, înflorită, întru care hulă nu iaste? Rădicați porțile voastre, zic cetele cele îngerești, una cătră alta și cu cântări de laudă piiimiți pic împărăteasa ceriului și a pământului, care vine să lăcuiască den a dreapta împăratului Dumnezeu, cu îmbrăcăminte cu aur îmbrăcată, împistriră, după cum zice David, căci aceasta iaste ceia ce au împăcat ceriu! cu pământul și pre Dumnezeu cu omul. Aceasta iaste bucuria celor drești și nădejdia celor păcătoși.

Pre aceasta, dară și noi, cu toții trebuie cu dragoste, cu cucerie, cu inimă curată și cu cântări de laudă să o cântăm și să o laudăm, ca pre o Maică a lui Dumnezeu și cu bucurie sufletească să prâznuim adormirea ei. Ce, o Maică Fecioară, acest norod ce stă înaintea măririi-tale, văzând înălțimea curățeniei tale și cunoscând-și ei nevredniciia și smereniia lor, nu îndrăznesc, fără de mijlocitoriu ca să-ți aducă căzuta închinăciune și mulțemită, pentru multele faceri de bine și să se roage ca să te milostivești asupra lor. Pentru aceia eu, nevrednicul și mult păcătosul robul tău, fiindu-le tată sufletesc, rânduit de Fiiul tău, prin mijlocul meu să roagă cu toții, cu căldură, dintru adâncul inimii zicând: stăpână de Dumnezeu Născătoare, împărăteasa ceriului și a pământului, cinstea și slava creștinilor, ceia ce ești mai naltă decât ceriurile și mai curată decât soarele. Fecioară prealăudată, nădejdia celor păcătoși și

liniștea celor bătuți de valurile păcatelor, caută asupra norodului tău, vezi moștenirea ta, nu ne lăsa pre noi, păcătoșii, ci ne păziaște și ne mântuiaște de vicleșugurile diavolului, că ne-au împresurat scârbele, nevoile, răotățile și necazurile. Dă-ne mână de ajutoriu, Fecioară, că perim. Nu te îndura de noi, că pre tine te avem ajutoare și la tine nădăjduim, ca cu rugăciunile tale cele prea puternice și nebiruite, să îmblânzești, pre Fiiul tău asupra noastră, ca să-și întoarcă mila sa cea bogată spre noi; și încăș roagă cu căldură, ca să dea putere dintru înălțimea lăcașului său și prealuminatului nostru domn, pre carele pronia sa l-au ales și l-au pus preste acest norod, ca să poată chivernisi cu înțelepciune întreagă turma ce i s-au încredințat, în mulți ani luminat, cu fericită sănătate și să o apere de lupii cei văzuți și nevăzuți. Să păzească și toată cinstita această boerime de toate primejdiile și de toate vicleșugurile vicleanului și să le dea dragoste, unciunc, spor și ajutoriu întru toate; și să ne învrednicească pre toți de obște ca să petrecem toată viața noastră cinstită, curată și fără de prihană, ca cu o gură și cu o inimă pre dânsul de pururea să-l mărim și ție să zicem: „Bucură-te cerea ce ești plină de dar, Domnul e cu tine”.

ANTIM IVIREANUL
*CUVÂNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ ASUPRA
 OMULUI MORT*

„Nu plângeți, că n-au murit, ci doarme.” Așa au zis Fiiul lui Dumnezeu, când au văzut moartă în pat pre fata lui Iair, mai-marele sinagogului. Și așa zic și eu către înțelepția voastră, blagoslovirilor ascultători și către dumneata (cutarele) și către ceilalalte iubite rudeni, carii cu tânguiri și cu lacrimi vă întristați împreună, pentru această de bun neam și cinstită cocoană care s-au odihnit în Domnul.

„Nu plângeți, că n-au murit, ci doarme.” Fericitul ei sfârșit iaste adormire, iar nu moarte. Drept aceia nu cere de la voi lacrimi, nu pohtește suspinuri, nu priimește întristăciunc, nici plângere. Vrednic de plâns sânt limbile, că n-au credință, jidovii, că n-au botez, ereticii, că sânt despărțiți din brațele bisericii; pentru căci acestea adevărat mor, acestea iau vecinică moarte, precum zice fericitul Pavel, la al șaselea cap, către romani: „Că cel ce au murit păcatului, au murit odată”.

Iar o cocoană creștinească, ca aceasta, ce s-au născut în baia sfântului botez, ce au supt laptele credinții, ce s-au hrănit în casa învățaturii dumnezeescului dar, ce s-au întemeiat cu puterea cinstitelor taini, ce era îngrădită cu bunătați, cu faceri de bine, cu lucruri plăcute lui Dumnezeu, una ca aceasta, adevărat, n-au murit, ci doarme. Așa ni-o adeverează nemincinoasa

gura lui Hristos la *Sfînta Evanghelic*. „Cela ce crede întru mine nu va muri în veci”. Și de vreme ce credinciosul nu moare, iaste lucru adevărat că sfârșitul lui nu iaste moarte, ci adormire. O mărturisește marele Vasilie la cuvântul ce face asupra morții: „Moartea dreptilor iaste (zice) adormire”. Și iarăș, la molitvele Rusaliilor: „Câ nu iasie, Doamne, moarte robilor tăi, când eșim noi din trup și venim la tine, Dumnezeuul nostru, ce schimbare dentru cele mai cu grijă la cele mai fericite și la cele mai vesele și la odihnă și la bucurie”.

Și adevărat, cât iaste de dulce această adormire și cu cât iaste mai dorită decât adormirea cea firească, de toate zilele. La adormirea cea firească rămâne omul far' de simțire: nu vede, nu aude, nu cunoaște, sâ uită pre sine, uită pre fiii lui, pre rudenii, pre priiateni, rămâne lipsit de toate răsfățările vieții și de lumina aceștii lumi.

Iar la adormirea ceasta de pă urmă o, cât să bucură, cât să răsfață și cât înviiază, în loc de a-ș piarde lumina. își deschide mai vârtos ușa ceriului, a luminii cei adevărate. O zice Isaiala al noaolea cap: „Celor ce lăcuesc în locul și umbra morții, lumină îi va lumina pre ei”. în loc de a să lipsi de răsfățări și de bogății, câștigă fimoșeșile, carele pot singure să sature toate pohtele lui. O adeverează David, la Psalomul 16: „Sătura-mă-voiu când mi sâ va arăta mărirea ta”. în loc de a rămânea de cunoștința rudeniilor și a priiatenilor, între strălucirile luminii cei neapropiatc, vecie, în toate zilele, și pre părinți și pre fii și verice alt au avut dorit în lume. O mărturisește marele Pavel cătră cortntheni, în 13 capete: „Acum cunosc din parte, iar atuncea voiu cunoaște, precum și cunoscut sânt”.

Și de vreme ce aici, după adormirea cea firească, să întoarge iară omul la osteneli, la scârbe, la supărări, la paterni, acolo, după adormirea cea de pă urmă, care o numim noi a morții, trece din scârbă la bucurie, din stricăciune întru nestricăciune, din orașul lacrărilor ia locul veseliei, din turburarea vieții la

adăpostirea cea lină a mântuirii, din patimile lighipetului în pământul cel fericit al făgăduinței, din robia lumii la mântuirea ceriului, diti petrecaniia omenească, în ceata fericitilor îngerii, ce altă norocire iaste mai mare, decât aceasta? Ce altă adormire mai dorită, decât adormirea morții?

Drept aceia zice și Duhul Sfânt la *Eclisiastul*, în 7 capete: „Mai bună e zioa morții, decât zioa nașterii, că nașterea iaste începutul durerilor, iar moartea iaste începutul vieții cei fericite”.

Drept aceia zic iară: „Nu plângeți, că n-au murit, ci doarme”, și cu mine împreună vă zice și cel cu rostul de aur, Ioan: „Să cuvine la moarte să ne bucurăm, iară să nu plângem”. Și pricina iaste, zice sfântul: „De va fi tânăr, s-au mântuit curând din mijlocul relelor, iar de va fi bătrân, aceia ce i să părea mai dorită a fi, cu sațiu luându-l, s-au dus”.

Și noi, de nu vârsăm lacrimi niciodată, când ruda sau priiatenul doarme, ci mai vârtos liniștim, tăcem și ne nevoim ca să nu-i dăm vreo supărare, măcar câ știm cum câ adormirea iaste moarte trecătoare „sfârșitul a unii zile”, precum zice dumnezeescul Zlatoust, dară pentru ce să le vârsăm pentru cei morți? Pentru ce să ne întristăm de sfârșitul vieții fraților noștri, ce să odihnesc în Domnul, ce să veselesc în slava cerească, ce lăcuesc în lăcașurile celor vii? Adevărat, moartea, ca o nemilostivă ce iaste, au secerat făr' de vreme pre această floare aleasă și au răpit prea timpuriu podoaba, frumuseșia neamului femeesc.

Iar pentru aceasta nici lacrămelc sânt cu cale, nici întristarea cu dreptate. Că precum iaste mai norocit corăbiiariul acela, pre carele vântul cel tare îl aduce cu grabă la liniște, decât acela ce cu mare liniște, făr' de vânt, călătorește, așa mai fericit iaste și cela ce, fârâ vreme, de moarte grabnică să mută la liniștea dumnezeștii fericiri. Zice înțeleptul Solomon: „Sfârșindu-se preste puțin, au plinit ani mulți, câ plăcut era Domnului

sufletul lui". Au stătut cu bună mulțemită la Dumnezeu și sufletul aceștii cinstite cocoane, pentru multa ei credință, pentru bunătățile și cele creștinești, pentru curățeniia cea fără de asemănare, pentru cuceriia cea mare, la cele dumnezeiești.

Drept aceia s-au sfârșit preste puțin, pentru ca să câștige rodurile lucrurilor ei, celor plăcute de Dumnezeu sau, să zic mai bine, s-au sfârșit preste puțin, pentru ca să câștige zilele ei și să-și facă viața ei vecinică.

O pasăre, ce să numește finix, de ce să săvârșește fără de vreme de aceia mai mult își adaoge zilele vieții lui, pentru căci moartea îi înnoiaște viața și-i dăruiaște ani mai mulți. Deci această cocoană, de ar fi murit pentru ca să se săvârșească, ar fi fost vrednic de plâns sfârșitul ei, pentru căci s-ar fi pierdut un chip minunat ca acesta al darurilor și al bunătăților. Dară de vreme ce s-au săvârșit pentru ca să trăiască în veci, pentru ca să se bucure, împreună cu îngerii, pentru ca să se nască de a doua oară, în ceriu, ca finixul, ce trebuie să lacrimile? Să cuvine (zice fericitul Pavel) acest trup stricăcios să se îmbrace cu nesiricăciune și acest muritoriu să se îmbrace cu nemurirea, încetează, drept aceia, jalea, săvârșască-se întristăciunea, că n-au murit, ci doarme.

Și precum zicea apostolii către Hristos pentru Lazar, așa zic și eu pentru dânsa: „De-au adormit, mântui-să-va". Va așa, fără de nici un presupus, marele Dumnezeu sufletul ei cel creștinesc în sânul lui Avraam și al lui Isaac și al lui Iacov, în lăcașurile celor vii, în corturile celor drepiți, unde strălucește lumina cea de pururea a dumnezeieștii lui măriri.

Și de vreme ce între celelalte faceri de bine sânt folositoare cererile sfintei biserici și rugăciunile celor credincioși, pentru ca să câștige fiecare creștin fericirea cea neschimbată, pentru aceasta vă pohtesc pre toți, preasfinților arhieriei, cuvioșilor ieromonași, cucernicilor preoți, cinstiților boiari și pre tot norodul ce vă aflați de față, să ziceți cu un glas și cu o

inimă, toți deodată, Dumnezeu să o iarte și să o ferească, pentru ca să se învrednicească și ia și noi toți (când va fi voia lui Dumnezeu) să ne veselim împreună întru împărăția ceriului, unde iaste viața fără de moarte și mărirea nedescoperită și bucurie stătătoare și vecinică. Amin.

CUVÂNT DE IA SOLOMON ÎN *CARTEA PILDELOR*,

cap, 19, stih 14:

„Casa și marha agonisita de la părinți sânt, iară muiarea cu minte și înțeleaptă de la Dumnezeu iaste”.

IOAN ZOBA DIN VINȚ
PROPOVEDANÎIA A ȘEAPTEA
 CÂND MOARE MUIAREA DE CINSTE
 ȘI ÎNȚELEAPTĂ

RUGĂCIUNH ÎNAINTEA PROPOVEDANIEI

C), puternic și milostiv Dumnezeu! Care din mila ta cea fără de săvârșit nu numai ce ai rodit pre om pre chipul și pre asămânarea ta, ce ai văzut cum că nu poate fi omul fără de soț de ajutoriu. Pentru aceea, înainte de ce ară fi căzut Adam, părintele nostru cel dintâiu, din coastele lui ai tocmit pre Eva și o ai măritat după dânsul și ai sfințit căsătoria lor zicând: „Sporițfvă și vă înmulțiți și împleți pământul”. Iară după ce au călcat porunca ia și au mâncat din poamele pomului oprit și conținut, te-ai lăudat cu moarte. Că pentru om au intrat păcatul în lume, iară prin păcai au intrat și moartea. Iată, Doamne, că murim, ce fă atâta milă cu noi cum să nu murim cu moarrea de vecie, ce moartea trupească a noastră să fie în loc de somn dulce cale pre spăsenie de vecie. Aemu încă fie-ți milă de cești întristați și de amărăți și-i veselește cu Duhul tău cel Sfânt, pentru Fiiul tău și Domnul nostru Isus Hristos. Amin.

Tatăl nostru.

Mai deasupra, acești Solomon înțeleptul, în 13 stihuri, pre muiarea năsălnică și totdeauna Clototitoare, limhută asămăncază-o cătră casa rea și picătoare în vremea ploioasă. Că, în ce chip putrezește și să răsăpeșre casa de picătură multă și nu să pot odihni lăcuiorii cu pace în casă ca aceea, tocma așa amistuiaște și sfârșește pre bărbat uăsălnicha și limbuția muierii. Că ce poate fi supt soare spurcăciune mai mare decât curvii, care rumpe și dezleagă legătura căsătoriei? Ce în multe chipuri să vdde că mai mare vină iaste jirăvii și sfada totdeauna a muierii, că mai mare nevoie iaste a păti în loată vremea, până la moarte, decât a să vătăma numai o dată, Că de muiarea spurcată cu curvii, după legea lui Dumnezeu, poate bărbatul a să despărți, iară de cea limbută nu poate, ce tot să trudește până la moarte. În ce chip dară corona (mai scumpă de aur) iaste muiarea bună în capul bărbatului, așijderea coronă de spini iaste muiarea limbută și spurcată în capul bietului bărbat. Iară ca să poată face cu samă înțeleptul Solomon osăbitură bună între muiarea bună și între minarea rea, mânioasă și spurcată, 2 lucruri face:

1. întâiu. Arată ce ci<n>ste să aibă și pre ce laudă să fie destoinică muiarea înțeleaptă, smerită și temătoare de Dumnezeu.

2. A doaoa. Ceartă și tare înfruntă nebuniia acelor carii nu caută, nu cinstesc muiarea pre înțelepciune, pre smerenie, pre bunețe, nice pre temătura dumnezăiască, ce numai caută frâmșețea, bogățiii și altele, care curând trec ca fumul și să veștejesc ca floarea câmpului. Iară înțelepciunea, bunțele, smereniia, frica dumnezăiască vor rămânea și după moarte în

pomeană de vecie, *Psalom 111*> stih 9. Pentru aceea zice și înțeleptul Solon în *Cartea Înțelepției* (ce să zice *Pritea Dintăiu*), cap. 31, stih 10, zicând: „Muiarca înțeleaptă și căiuetina, citie o găsește, a căriia preț iaste mai scump decât piatra scumpă”, cade-să a ști a carbuncului.

Într-aceste cuvinte cetite de aemu, creștinilor, 2 lucruri face Solomon:

1. întâiu. Pune împreună, ca într-o cumpănă muiarea înțeleaptă și temătoare de Dumnezeu cu toată avuția lumii, supt numele casei și agonisitei în care au deprins oamenii a să dezmierda.

2. A doaoa. Ne dă înainte ghidecata să cade-să a ști, ce giudecă înțeleptul Solomon între avuția lumii și între muiarea înțeleaptă zicând: „Casa și marha, agonisitura, părintești sânt, iară muiarca înțeleaptă de Ia Dumnezeu iaste”.

Aice ară putea întreba cineva: Cu cât înțeleptul Solomon de pre casă și de pre marhă și de agonisită așa grăiaște, ca și când acelea n-ară fi date de Dumnezeu, fiară numai de părinți, cade-să a ști. de moși și de strămoși, numai de pre muiarea bună și înțeleaptă zice că nu-i de la părinți, ce numai de la Dumnezeu iaste? Au nu face cu această osăbitură micșorare mare de pre purtătura de grije a lui Dumnezeu? Pentru că Iacov Apostol în cartea lui, cap. I, stih 17, într-acesta chip ne învață, zicând: „Toată darea bună și tot darul desăvârșit de sus iaste, care pogoară de la Părintele Luminării, la carele nu iaste schimbare sau umbrirea schimbării.” Că ce zice dară Preaînțeleptul Solomon că numai muiarea înțeleaptă iaste de la Dumnezeu, iară casa și agonosita de la părinți sânt? Au doară nu să numără casa și marha între darurile ce pogor de la Părintele Luminării, precum zice Iacov Apostol? Răspuns: Preaînțeleptul Solomon nu pentru aceea face usebitură între avuția lumii și între muiarea înțeleaptă ca și când n-ară fi acelea toate de la Dumnezeu, că pământul Cananului Dumnezeu îl

dede și-l împărți israilirenilor. Așa și muierile lui Saul craiu, Dumnezeu le dăde lui David craiu, cum adeverează *Scriptura Sfântă* în *A 2 Carte a lui Samuil*, cap. 12, stih 8, cu toată casa lui Saul depreună. Ce face numai osăbitură pentru aceasta ocă:

1. Cmn să înțeleagă și să cunoască toată lumea că atare osăbitură de mare iaste între tot binele lumii și între muiarea bună și de cinste, câtă osăbitură iaste între darurile oamenilor muritori și între darul lui Dumnezeu cel de vecie și nemuritoriu. Că darurile oamenilor sunt irecătoare, iară darurile lui Dumnezeu sânt scumpe și necăite. După aceea darurile oamenilor sânt luate toate de la Dumnezeu, iară Dumnezeu darurile sale nu le-au luat de la nime.

2. Ne dă înainte cum să cunoaștem că mai chiar și mai luminos să arată mila cea mare și purtătura de grije a lui Dumnezeu în căsătoria oamenilor, decât în darul avuțiilor lumești.

1. Că casăle și marha și uricele ce le biruiese oamenii pogoară pre dâșii după legea și obiceiurile țării, cade-să a ști: a orașălor, a satelor, iară muiarea creștină, bună și înțeleaptă numai din mila cea minunată a lui Dumnezeu.

2. A doaoa. Că uricele ce lalte pot agonisi și părinții și feciorii cu munca și cu osteneala, ce muiarca bună o dă numai Dumnezeu, preste rând.

3. A treia. Că uricele, casa și marha pot dărui oamenii cei buni, iară pre muiarea de cinste numai sângur milostivul Dumnezeu o poate da.

4. A patra. Că uricele ce lalte, mainte de ce le bimiesc oamenii, de vreme să cunosc ale cui vor fi. că de la strămoși pogor pre moși, de la moși pre părinți, de la părinți mai de aproape pre feciori (i proci), iară cine ce muiare va dobândi nime mainte de vreme nu poate ști. Că uneori muiare ca aceea ia bărbatul pre care nicecând nu o au nice văzut și vestea nu i-au nice auzât. Uneori iară să împreună în căsătorie bărbatul

cu avuție multă cu mutarea prea surumană și iară bărbatul suruman ia pre muiare cu bogăție multă. Uneori ia bărbatul bătrân fată au muiare tânără și iară muiarea bătrână să mărită după voinic tânăr. Uneori bărbatul de o țară ia pre muiare dintr-altă țară. (I proci).

Dintr-acestea din toate chiar și luminos să cunoaște cum că muiarea bună, creștină și înțeleaptă iaste darul milostivului Dumnezeu, nu-i agonisita părinților. De-aicea au deprins a zice toată lumea și în ziua de astăzi cum căsătoria și alesătura crailor și izbânda pre pizmași în războiu numai de la Dumnezeu sânt. Aceasta-i dezlegătura cuvintelor a Preaînțeleptului Solomon. Iani să vedem dintr-acestea ce învățatură ni să dă înainte.

ÎNVĂȚĂTURĂ

Săva că daruri multe și scumpe dăruiaște milostivul Dumnezeu oamenilor în ceasta lume, ce dar mai scump nu poate lua bărbatul de la Dumnezeu ca când ia muiarea bună și înțeleaptă, nice muiarea nu poate lua dar mai scump de la Dumnezeu ca când ia bărbat bun și creștin. Scumpă iaste corona de aur în capetele crailor, tocma așa iaste coronă scumpă muiarea destoinică în capul bărbatului. Scumpă piatră iaste preste toate pietrele scumpe carbunculușul, ce cu mult mai scumpă iaste mutarea de cinste bărbatului. Așa zice acești Preaînțeleptul Solomon, cap. 31, stih 10 (i proci), zicând: „Muiarea cămetină și înțeleaptă cine o găsește, prețul aceia întrece pe prețul carbunculușului. Sufletul bărbatului să odihnește în muiarea ca aceea și marha lui nu sa va sfârși. Face bine cu bărbatul în toată viața lui, caută lâna și cânepa și o va găti după voia ei. Ea să asemănă cătră corabia neguțătorilor (muiarea bună) care de deparre încă-și aduce mâncarea sa. Și sculându-să din miazănoapte împarte fâmeilor și împarte lucru fetelor, cugetă de pre uricul din câmpu și-l cumpără și, din

munca și hasna manilor sale, sădește vha". I proci. „Deșchide-și mâniile sale surumauilor și palmele sale lipsiților". I proci.

Dintr-acestea din toate să cunoaște dreptatea învățaturii ce-au zis mai sus că, săva că daruri multe și scumpe dăruiaște milostivul Dumnezeu oamenilor în ceasta lume, ce dar mai scump nu poate fi ca muiarea bună și bărbatul bun. Pentru aceste occ:

1. întâiu. Că darurile celelalte iale să numără între cele daruri mai slabe carele pot dăru și oamenii, ce soțul bun în căsătorie (fie bărbat, fie muiare) de la însuși Dumnezeu iaste, precum am și mai înțeles.

2. A doaoa. Că, în ce chip marc usăbitură iaste între Dumnezeu și între oameni, așa iaste marc usebitură între danirile lui Dumnezeu și între darurile oamenilor. Așa iaste usăbitură și între casă și între marhă și între muiarea înțeleaptă carea o dăruiaște numai sângur Dumnezeu.

3. A treia. Că bogățiile pământesti pot da și oamenii, iară pre soțul bun numai Dumnezeu-l poate da, cum am zis și mai sus.

4. A patra. Că casa bărbatului care dobândește muiarea de ispravă și de cinste iaste plină de tot binele.

5. A cincea. Că nice cu aur, nice cu argint nu să poate cumpăra muiarea bună și de cinste, ce numai Dumnezeu din mila sa cea nespasă o dă cui voiaște.

întrebare: Dară muiarea năsalnică și sfadnică de unde iaste au nu e și aceea de la Dumnezeu?

Răspuns: Cu adevăr de la Dumnezeu sânt și acelea, carele le dă:

1. Răilor, cum cu aceea să-i bată și să-i pedepsască Dumnezeu pre bărbații răi pentru păcatele lor.

2. A doaoa. Bunilor și blânzilor, să le fie lor pre certare cum și în ce chip vor răbda cu răbdare de pace. întrebare: Ce iaste atunci deregătoria bărbaților buni (au ce să facă și cum să să

poarte) când, dintru înțeleptia minunată a tui Dumnezeu, îi socotește pre ei cu muieri rele? Răspuns:

1. Cade-să lor să rabde cu smerenie și cu răbdare mare de pace, socotind bine întru sine:

1. întâiu. Că mâna lui Dumnezeu, ca a părintelui dulce, iaste pre dânșii, nu a pizmașului.

2. A doaoa. Că nu din mânie, nice din urgie, ce din dragoste părințască îi ceartă pre ei. Pre unii ca aceștia îi dojenește Pavel Apostol în cartea ce-i scrisă la evrei, cap. 12, stih 5, 6, 7, 8, 9, zicând: „Fiiul meu, sâ nu lepezi certarea Domnului, nice să slăbești când te ceartă el. Că pre carele îl iubește Domnul ceartă-l și-l bate vare pre cine-l priimește fiiu. De veți răbda certarea, Dumnezeu vă să va arăta ca fiilor; carele-i fiiu pre carele nu-l ceartă părintele său? Iară de sânteți fără de certare, a căriia sânt toți părtași, copii sânteți, nu fii. Dupâ aceea trupurilor noastre am avut certători părinții și i-am cinstit, au nu cu mult mai vârtos ne vom pleca Părintelui Sufletelor și sâ viem? Că aceia în puținea vreme, cum să părea lor, ne supăra pre noi, iară acesta (cade-să a ști, Dumnezeu) spre folosul nostru, ca să fim părtași vieții cei sfinte a lui”.

3. A treia. Că aceia mânie nu să ține până în veci, ce curând va avea sfârșit.

4. A patra. Că cu vreme răbdarea de pace plată mare va dovândi de la Dumnezeu, cum au dobândit Iov Patriarhul după multe parime a lui.

2. Cade-să, pre cine-l bate Dumnezeu cu soț rău în căsătorie (fie muiare, fie bărbat), pre soțul cel rău să-l învețe, precum au făcut Avigalai, muiarea cea înțeleaptă, cu bărbatul ei cel nebun, cu Naval, care și viața bărbatului ei o ținu de moarte, cum scrie în *1 Carte a tui Samuil*, cap. 25, stih 3-35.

3. Cade-să să roage lui Dumnezeu cum să ia de pre spatele lor zbiciul cel rău și să-l mântuiască de muiarea rea și blăstămată.

Ce hasnă are această învățătură?

1. întâiu. Ne învață să știm dară dintr-acestea din toate cum, în ce chip nu poate fi în ceasta lume dar mai scump și mai mare de muiarea creștină și înțeleaptă, așa iară nu poate fi pagubă și bătaie mai mare de muiarea rea și nedestoinică.

2. A doaoa. Să știm că, în ce chip coronă scumpă iaste minarea înțeleaptă și de cinste în capul bărbatului bun, așa iară coronă de spini iaste muiarea nebună și rea în capul bărbatului.

3. A treia. Să știm cum, în ce chip nime nu dobândește dobândă mai mare de muiarea înțeleaptă, așa iară nime nu pate pagubă mai mare ca atunci când moare muiarea bună.

A doaoa hasnă a învățaturii iaste înfruntătoare.

Că înfruntă și ceartă pre bărbați ca aceia carii, când vor să să însoare, nu caută înțelepciunea muierii, ce numai frâmșețea, care, dupâ ce sosește vreo boală, aciași trece ca umbra; nice iară nu caută muiarea cu frica dumnezăiască, cu creștinătate, ce numai ce caută avuția trecătoare. Bărbați ca aceia nu-și aduc aminte ce grăiaște înțeleptul Solomon în *Cartea Pildelor*, cap. 31, stih 30, 31, unde așa grăiaște: „Amăgitoare iaste dragostea denaintea oamenilor și de nemică iaste frâmșețea, iară muiarea temătoare de Dumnezeu dobândește-și șie laudă. Dați-i din rodul mâni<1>or sale și să o laude între porți faptele ei pre dânșii”.

Ca și când ară fi zis: „De nu o ară și lăuda pre muiarea bună oamenii după moarte, ce o vor lăuda faptele ei cele bune ce-au făcut în viața ei.

A treia hasnă iaste dojenitoare.

Că dojenește pre doao rânduri de oameni:

1. întâiu. Pre bărbații însurați cum, deaca le-au dat lor Dumnezeu muieri bune, să le cinstească și să dea har lui Dumnezeu pentru acel dar scump și neprețuit.

2. A doaoa. Pre voinicii tineri și pre bărbații săraci cum, când au gând să se însoare, să nu caute în fete și în muieri numai frâmseșea și avușia, ce să caute înțelepșia și buneșele.

3. A treia. Pre toți neînșurașii, pentru că numai de la Dumnezău iaste muiarea bună, deci de la Dumnezău să o caute și să o ceae, că fără de el nime nu o poate da.

O, ferice de acela bărbat care au dobândit de la milostivul Dumnezău muiare înțeleaptă, cu adevăr are acela de ce să bucura și în ce să dezmierda.

Ce vai de ceja bărbat, carcle-și pierde și-și sloboade dinaintea oamenilor săi pre cinstită și înțeleaptă muiarea sa.

O, oame, care ești acuma întristat, au n-ai avut și tu parte de muiare bună? Cu adevărat și ție să dedese de la Dumnezău dar scump ca acesta. Că muiarea ta care zace acum înaintea ochilor tăi, moartă, era și creștină, era cătră tine cu dragoste curată, era blândă și ascultătoare, era înțeleaptă și grijitoare casei tale. Ce iată, acum să duse în calea vieșuitoșilor. Inima ta iaste tristă, sufletul tău, amărât; când întri în casă-ți afli-o pustiiată; comoara ta acumuși să va îngropa în pământ, sufletul ci să odihnește și să bucură; ție, ca bărbatului iubit, pohtește-ți tot binele irupăscu și sufletescu și iertăciune de la tine, de la vecini și de la toși priiatinh își cere și lui Dumnezău vă lasă, a cui să fie lauda si cinștea în vecișa vecilor. Amin.

RUGĂCIUNE DUPĂ PROPOVEDANIE

O, dulce Părintele nostru din ceriu, cela ce ții și viașta și moartea noastră în mâna ta cea puternică, ispovedimu-ne Șfinșiei tale și mărturisim că noi toși, cu mici, cu mari, atâta samă am greșit în aleanul Șfinșiei tale, cât nu sântem harnici și destoinici să ne priimești în numărul fiilor tăi. Că noi nu numai din prostie și din neștiinșă am greșit și nu numai din slăbiciune am călcat poruncile tale, ce mai tare am făcut păcate din știinșă și din orbieune, pentru care ne-ai vrut putea șterge

afară și pre noi, pre toși, din cartea viilor, precum ai făcut cu mulși. Ce noi dăm har de vecie Înălșiei șfinte ai tale, că până aemu cu răbdare mare ai suferit slăbiciunile noastre și ne-ai dat zile spre pocăinșă. Rugămu-ne, Doamne, Șfinșiei tale, cum, de aemu înainte, încă să fii cu noi în toată viașta noastră! După aceea, când vom sosi la ceasul morșii, atunci încă ne fii într-agiutoriu cum, după ce vor ieși sufletele noastre, să dobândească viașta cea de vecie, prin Fiiul tău cel șfânt, Domnul nostru Isus Hristos. Amin.

Tatăl nostru.

X. LITERATURA
DE CEREMONIAL

CONDICA
LOGOFĂ TUL UI GHEORGACHÎ SUȚU
(1762)

CE OBICEI ÎASTE CÂNDU SÂ ÎNTÂMPLA SĂ SÂ
ÎNPREUNE DOMNUL CU HANUL SAU CU
IUCUTUIULUN PAȘĂ

Cându să întâmplă de ese Domnul înaintea vreunui han, ce va trece pin țară, cându merge Domnul la saivantul hanului să să tnpreunc, să-i sărute pîcorul, așî Iaste obicnuitu la dâșii: rădică Domnul gugiumanul din capu și-l dă la un copil de cei din casă de ai hanului, de-I ține și așa, fără șlic, merge de sărută pîcorul hanului; și Domnul cându să rădică dela sărutatul pîcorului, îndată copilul acel tlin casă pune Domnului șlicul în cap și poroncește hanul Domnului de ședc în genuchie pe macatîi, vorovindu amândoi cealc de trebuință pricini. însă cându sărută Domnul pîcorul hanului, el încă are obiceiău de-și pune mâna la obraz și-și rădică șlicul, de abiaa numai îl atinge cu palma.

Iar când vine vreun pașă cu trei tuțuri, ca să treacă pin Eși, iaste obicciu de-i îase Domnul înainte cu toată boerimea mari și mici, cale de un cas de doao înaintea lui; și unde Iaste întimpinarea Domnului cu pașa, Domnul descalică mai nainte și așteptă șăzându în picoare și toți boerii înșărați pe rânduială. Și cându sosește pașa dreptu Domnu (ori călare de

va fi, ori în cocie) să poprește și merge Domnul de-i sărută picorul, cum și boerii toți pe rânduială mergu de sărută picorul; și încălecându Domnul dinpreună cu toată boerimea, merge împreună cu pașa pân la gazda cea orânduită și gătită. Cum și la petrecirca pașii asemenea urma/ă Domnul cu roată boerimea; și de unde iaste să-și Ia Domnul zioa bună, descalică iarăși de sărută picorul pașii și boerimea toată asemenea.

ȚĂRĂMONIÎA CE SĂ FACE PREA DEPLIN
IA IUCÎUTUÎULUN PAȘA, CÂNDU ESTE
SĂ TREACĂ PIN ORAȘUL EȘULUI

Măcar că am însemnat mai sus în cc chip urmează Domnul la trecirea unui pașă cu trei tuluri, dar nefiindu de agunsu, pentru mai buna știința, mai pre largii toată țărămoniia cum s-au și întâmplat de am văzut, s-au scris aici

mai gos:

Dreptu aceaia la letu 1762 Iulie în zilile domnii prea înălțatului, luminatului Domnu și oblăduitoru a toată Moldavia: *Grigorie Ioan VoevoeP*, din poronca prea puternicii împărății, fost-au rânduiții pașă la sarhatul Hotinului, Hamza-Pașă², om marc, vestiții și ginere împăratului sultan Mustafâ, carele sâ afla cu pašalâcul său la Sofiia.

Înaintea acestui pașă au trimis Domnul un boiarîu din Greci, pe carele au socotiții om cu știința limbii turcești, anume pe Dumitrache vel ușer, cu mehtup de cătră Domnu și cu daruri; care boeriu mergându, au întâmpinat pe pașa de ceaia parte de Dunăre, la locurile țării turcești, unde dându ușcrîul mehtupul și darurile de cătră Domnu pașii, s-au bucuratfi și Domnului încă i-au venitu mehtup de cătră pașa eu mulțămire si cu o poftă ca aceaia, cum că voește ca să-i fie trecirea prin orașul Eșului, iar nu pe PRItu, care Ia acastă cerire a pașii, nici Domnul înpotrivitor sau pricinuitoer n-au fostu.

Deci, cându au fostii aproape ca să treacă pașa Dunărea, să vie la Galați, Domnul, după datorie, mai nainte pân a nu sosi pașa la Dunăre, avându purtare de grijă, au trimis pe un boeriu mare din peminteani, anume pe Vasilie Costache vel ban întru întâmpinarea sa cu mehtup, carele și conaccibaș au fostu rânduiții din partea Domnului pân în Eși.

Din Galați vrându pașa si poftindii (după cum s-au arătații mai sus) ca să-i fie trecirea pin Eși, îndată, din poronca Domnului, s-au rânduitu toate conacile și Ia fiștecare conac s-au rânduitu câte unui din veliții boeri, împreună și cu ispravnicii dupe la țanuturi și câte o samă din mazilii carii s-au socotirii că vor fi de trebuință, la fiștecare conac. (însă conacile într-acestaș chip s-au urmat, pe cum sânt arătate). în Galați au fostu purtător de grijă mai susul arătat Vasilie banul cu pârcălabul de Galați și cu alții.

La conacul dela Privai fost-au purtătoriu de grijă Costache Vatâți biv vel medelner și cu alții.

Ia conacul dela Puțeani, iarăși Vasilie banul, cu pârcălabul și alth.

La conacul dela Bârlad, Costandin Sturza biv yel medelnicer, cu ispravnicii și alth.

La conacul dela Vaslui, Ilic Costache biv vel ban, eu ispravnicii și alții.

Iar când au fostu să purcadă pașa din Vaslui, să meargă la Scântea (măcar că conacul era găritu de alți boeri mai nainte), dar Domnu], pentru mai mare cinstea pașii, dimineața, în zioa aceaia ce era să fie pașa la Scântea sara, au pornit de aici pe Ioan Bogdan vel logofăt, de s-au aflatu la Scântea cându au veniții pașa, pentru toată purtarea de grijă, ca un boeriu bătrân. Și tot întru acea sară au trimis Domnul și pe vel postelnic la pașa, pentru cercetarea sănătății și că s-au bucuratfi Domnul pentru bună venirea sa; și pașa, prin întoarcerea lui vel postelnic, încă au mulțămitu Domnului foarte, atât

pentru cercetarea sănătății, cât și pentru bucuria ce s-au bucuratu pentru venirea sa.

Deci, dar, în zioa aceea care au fostu ea să între pașa în orașul Eșului, Domnul gătindu-să au eșitu cu tot alaiul și cu toată boerimea dincolo de Ezăreni și acolo, pe loc, au lăsații toată boerimea cu prea Iubiții fratele său, beizadea Alexandru¹, cu Divau-efendisu și cu totu alaiul și încălecându Domnul de acolo cu doi cohodari și cu saracibaș numai, au mai luat împreună cu sine și pe Alixandru Ipsilante, postelnic și capichehața, i pe vel postelnic Petrache Duca, i pe Mihalache Sucu biv vel comis, i pe Scarlat Caragea vel comis, i pe Alexandru Moruzi vel camaraș și din boerii penrimeani pe Ioniță Cantacozino vel visternic, călări, iar slugile pe gos și așa au mersu întru întimpinarea pașii.

Luându pașa veste, cum că Domnul iaste aproape de întimpinarea sa, au crimsu pe al său selem-agasî întru întimpinarea Domnului și pașa încă fiind în tahtârvan, au eșitu și au încălecații pe armăsarul și cându au fosu Domnul aproape de pașa, au descălecată (pașa încă au stătut) și mergându Domnul cătră pașa, după obicnuita închmăcune ce au făcut, au sărutat scara calului cea din dreapta. Și de acolo, purcegându Domnul un pas doi pe gos înaintea pașii, au poroncitu pașa Domnului de au încălecații și încălecându, au mersu înaintea pașii nu departe. Iar vel postelnic, cu vel comis au mersu înaintea Domnului (însă amestecați între oamenii pașii cei mai aleși).

S-au întâmplatu mai nainte vreamă, cându au trecută alți pași, așa oameni mari vestiți, pin orașul Eșului, de au pus pe Domnii din-a-stânga și alătura, făcându-și voroavă cu Domnul; și atât la întrat, cât și la eșitul pașii tot alătura din-a-stânga petrecea Domnul pe pașa, cu tot alaiul obicnuitu; și cându era după ce eșii afară, cându vrea Domnul să-și ia zioa bună, pașa îmbrăca pe Domnu cu feregea cu cacum și pe

12 boeri mari eu caftane. (Măcar că și aemu, fiind Domnul cu doi sau rrei pași mai nainte de pașa, în doao și trei rânduri au chemat pe Domnul pașa, de au făcuții amândoi voroavă de aproape).

De aici înrorcându-ne, să venim iarăși la voroavă noastră. După ce au încălecații Domnul, mergându înaintea pașii, cându au fostu pașa dreptu boiari, au stătut; și boerii șazăndu fieștecare după rânduiala sa, Domnul calare stândt>, au zâs cătră pașa, arătându-i cum că boerii memlechetului cer să sărute picoarile Mării-sale. Și așa, pe rându, au mersu întâi divan-efendisu, după dânsul beizadea, fratele Domnului și apoi boerimea pe orândulală, de au sărutam picorul pașii, rămâindu apoi toată boerimea de venita pe urma pașii.

Purcegându Domnul împreună cu pașa de acolo iarăși, înaintea Domnului și înaintea oamenilor lui cei aleși, era edecurile pașii și înaintea edecurilor vătaful de copii cu semnul Domnului și vtori postelnic cu vtori comis și posrelniceii pe rânduiala. Înaintea postelnicilor, edecurile Domnului, după edecuri hatmanul și aga cu tot alaiul cel obicnuitu. Și cu această rânduială au venit pașa la Frumoasa¹, unde și casile Frumoasii era gătite și grijite pentru odihna sa; și acolo, în dreptul Frumoasii, era și cortul pașii întinsu, unde descălecându pașa, au întrat la cortu și au șăzutu și pofrindu și pe Domnu. ca să șază, au șăzutu bându și cafea. După băutul cafelii, zăbovindu-să oareșce la voroavă Domnul cu pașa, după obicnuita închinăcune, au eșitu Domnul dela pașa și au mersu la cortul său, unde și alte doao trei corturi erau gătite pentru starea boerilor. Și aproape de sară, de al doilea rându mergându Domnul la pașa și luându-și voe ca să și vie la scaonul său, au purces dela Frumoasa cu tot tacâmul și obicnuitul domnescul său alai, de au venită la scaonul său.

Însă au poftiții Domnul pe pașa ca să să odihnească doao-trei zile, fiindu trudit și osteniții de cale și au făcutu pașa oturac trei zale.

Domnul întru aceste trei zale, ce au făcutu pașa oturac, pentru toată purtarea de grijă a celor trebuitoare, ca să fie toate de prisosit și nimica să nu lipsască, au rânduitu trei boeri mari, pe Vasilie Razul hatman, i pe Ioniță Cantacozino vel vister și pe lordache Hrisoscolco vel agă, deosăbitu de alți boerenași și zapch, care au avut mare purtare de grijă și toate au fostu deplin, nimic lipsindu.

Domnul în toate zilele, la un cas la doao den zi, mergea cu tot tacâmul său și cu boerii cei mari și numai cu alaiul l evenrilor la Frumoasa, la cortul său cel domnescu și pașa, încă după ce să gătița, chema pe Domnu la voroava; și la vremea bucatelor eșia dela pașa și la cortul său mânca bucate și de cătră sară venia la scaunul său.

Iar cu o zi mai nainte de purceadirca pașii, aflându-să Domnul la Frumoasa, după ce l-au chemat pașa la cafea, șazăndu și oareșce la voroava, pe urmă l-au îmbrăcații și cu blană de samur; și pe beizadea, fratile Domnului, cu cherachea; pe divan-efendisu cu cubur, cu sângeap, iar pe vel postelnic l-au îmbrăcat cu cubur cu cacum; cum si pe alții din boerii carii au fostu rânduiți asupra trebilor, încă i-au îmbrăcat, pe alții cu blanc și pe alții cu binișuri, pe fieștecarele după cum au vruții, mulțămindu și Domnul pe pașa cu ceale ce s-au căzut și pe câtu au fostu pen puțină.

După ce au îmbrăcatu. pașa pe Domnu cu blana cea de samur, viindu la domnescul său scaon, mai pe urmă au venitu și mehterbaș al pașii cu toți mehterii săi, la curtea Domnului, de i-au zis un nubetii și după sfârșitul nubetului. Domnul au poroncitu de au îmbrăcam pe mehterbași cu cherachea, mulțămindu și pe toți mehterii cu câți galbeni au socotiții Domnul.

Domnul, din oamenii pașii, pe ahu pe nimeni n-au îmbrăcat, fără numai pe baș-caușu și pe conaccibașii cu cheraclele.

În câte zâlc au fostu zăbava pașii aici, mehterhaneaoa Domnului, după obiceiul ce iaste de bate în toate zâlile nubetii, ce să chiamă chindie, n-au bătuții, fără numai mehterhaneaoa pașii au bătuții într-o zi. După ce au eșitti pașa la cortul său, fiindu și Domnul cu roată boerimea (unde și oarecare luptături de pehliveni au fostu) și vrându pașa ca să auză și pe mehterbaș a Domnului ce meșterșug are, au zăs Domnului ca să poronască lui mehterbașu să zică un pestref; și începându mehterbaș și zăcându un scopos ca acela, au foarte plăcuții [iașii rneșterșugul și zicătura lui. Și după ce au sfârșitii de zăs, pașa au poroncitu de l-au îmbrăcatu cu binis de postav, acolea înaintea sa.

Vrându pașa ca să purcadă, au datu poronca cu o zî mai nainte, de au purces tot agârlâcul său. Și Domnul încă au poroncitu de s-au rânduitu conacile, orânduindu-să bașconacciu pe Costandin Canano, biv vel paharnic, ca să margă împreună cu pasa pân la hotar și de aicea s-au rânduitu 3 conace.

Însă: la Podul lui Gherman un conac, ia care au fostu rânduitu Gheorghie Beldiman, biv vel stolnic, i Costandin Gândul biv vel șătrar și alții.

Un conac la Tabără, la care au fostu rânduitu Arghirie biv vel medelnicer și alții.

Un conac la Ștefâncești, la care au fostu rânduitu lordache Canano biv vel medelnicer și alții împreună.

În câte zâlc au fostii șădearea pașii, oamenii lui toți s-au purtat foarte cu înțelepcune, după poronca ce au avută dela pașa si nimărui nimica n-au făcutu, nici s-au atinsu de cinevași, fără numai doi copii de ai noștri, vrându ca să meargă cu niște Turci de ai pașii și înștiințându-să pașa, nici de cum n-au priimitu, ce cu urgie au poroncitu pașa Turcilor acelora, de au dat copii pe mâna lui vel ușer.

Deci în ziua ce au fostu purcesul pașii, Domnul tot cu aceaș țărâmonie și orânduială și cu tot alaiul ce îaste arătat mai sus, au purces cu pașa dela Frumoasa și cându au fostu în dreptul curții și a porții domnești, s-au făcut slobozire de toate tunurile. Și așa au petrecut Domnul pe pașa pân aproape de iazul mitropolii, pe Căcaina^s, mergându pașa voios și foarte mulțâmim de cătră Domnii.

Iaste și acestu obicei, cându vine pașa la Galați, din partea Domnului să află trimisă o cocic bună împodobită și cu șase telegari buni potriviți la toate; (dar acastă cocic să trimită cândii îaste pașa om mare, precum au fostii acesta).

N-am putut lăsa ca să nu arātu și acasta, (adecă) în câte zale au șăzutu pașa aici la Frumoasa, dumnăzăeștile lăcașuri, (adecă) sfintele noastre bisearici, nici au tocatu, nici au tras clopotilc, dar orânduială ortlirului și a Svintet liturghii de cătră bisericăștile obraze, foarte s-au păzitu, dc n-au lipsim.

XI. LITERATURA DRAMATICĂ

*OCCISIO GREGORII
IN MOLDAVIA VODAE
TRAGEDI CE EXPRESS A*

(Fragmente)

Praeambulum

Acum tocma nu de demult
Lucru groaznic, de temut,
în Moldova s-au tâmplat
Perire ca de împărat;
Locu-i vestit și orași,
Să numește, să știți, lași,
Cu primejde și ostași.

Ghica-voievod Grigorie,
Domn în mare dregătorie,
Vrând a sta lângă credință
Si neamului mântuință,
Cu vicleșug s-au chiebat,
Tirănește s-au tăiat,
De bașa turcesc legat.

O, amară prăpădire,
Insuș merge la perire!
Câ argintul l-au zbovit

Și cu capu s-au plătit;
Câ turcii îl năpădiră,
Măcar că doi ei căzură.
Și viiața îi luară.

Care până vom arăta,
Faceți bine a asculta
Și de-om greși, a ierta,
Toate bine a îndrepta,
Că târziu toți ne-am sculat,
Fără gând ne-am apucat;
Iată, dară, am și lucrat.
(. . . . .]

Gregorius către Instans:

[...] Dară ca să fii credincios, dintâie vei jura.

Pă noao țări,
pă trei mâncări,
pă zioa de ieri;
pe spatele vântului,
pă fata juciului,
pă coada măgariului;
pă ciuma pădurii,
pă apa vinerii,
pă spuma Dunării;
pă picioare de porc ce ești,
cu coaste, cu șold cu tot,
perire-ai tu tot;
pă oală,
pă boală,
pă pistoale,
să să pișe toți în iele;

pă lunei,
pă macavei,
pă marțolea
cu fasolea,
pă miercuraca
vincrata,
înclonțata,
care mancă pe tata;
pă acest condei
ca să pici,
că-i de vultur,
scobiț-ar în cur;
pă lup,
pă urs,
pă sâtă,
pe fus
și pă toți cei dacă vei fi credincios
Așe zioa de astăz să te bată!
[. . . . .]

Horholinae cantio

Cine n-au venit, (*repetitur*)
Cine n-au venit
Sara în șezătoare,
Sara în șezătoare,
Dumnezău nu-f scoale
De mâni, de picioare.
Scuture-l frigurile,
Urască-l roate fetele,
Trămure-l babdițele
Pe supt toate scaunele.
Numai n-au venit
Salman siminîc,

Bucur cel voinic.
 El de-ar fi venit,
 Noi l-am fi cinstit
 Cu pãrasã în masã,
 Neaga cea frumoasã.
 Cîunguț rãtezat,
 Bucur însurat;
 Rãtitã pãlitã,
 Neaga învălitã;
 Coadã de lopatã
 Horholinã fãrã fatã.
 Plãnge, nici prea
 Paie-ț bine cã te ia!

Testamentum Bachi

în numele fãrșangului,
 raiului și vinului
 celui dulce și celui cu pelin,
 sã zicem toți amin.
 Vrând așe Dumnezeu
 cel din tãu,
 pã carele cinstesc eu,
 ca dupã aceastã lume sã mã mute,
 deacã nu-i mai mult vin în bute
 și sã mã ducã în rai cu dibolii
 și în tãu cu îngerii,
 unde sã auz ocheche-ocheche
 vai și de viața me.
 Iacãtã, darã, fiilor
 și cari mã cinstiți tuturor,
 vã las în scris testamânt,
 supt pãcat și jurãmânt,

ca toate ale mele așã sã le dați
 precum minten vã învăți:
 foalele mieu, care-i sufletul mieu, îl mâncați
 și în pomana me vã uspãtați.
 Iarã de-î veți împãrți
 mai îa mulți va prisosi;
 faceți darã din mațe
 cãrnațe,
 din cele mãrunte
 Ia eeterã coarde,
 din vine
 strune,
 din mãruntã]
 tăiețãi,
 din plãmãne
 bucate bune
 și în rãnzã
 puneți brãnzã.
 Cel ficat
 meargã nemestecat;
 din pelița [de] lãngã plãmãnã
 facã-ș cele jingașe mãnuși în mãnã,
 din pelița de burdof
 facã-ș, cãițã cu țof;
 din mãduha în ea bãgatã,
 facã-ș carii capul cicilesc,
 pomadã și sopon de Anglia;
 cãrora le sclipește pielea
 cu acesta sã vor spãla,
 tare foarte or lumina.
 Picioarãle
 lãsați sã le ducã cioarãle,
 doarã le vor duce pã dealu cu viile

să poată bea cu feriile.
 După aceea le veți aduce
 în făgădău la mujice,
 jucăușii să le came,
 prin tot locul să le poarte.
 Capul meu
 fie sămn la făgădău,
 ochii văză cetera,
 urechile [audă] sfada.
 Nasu fie la buți tolceri,
 grumazu îl las să bea cine-i colceri;
 gura fie ușe de șură,
 doară va veni vântul de pă strugur[i] de mură.
 Păru las la cei copoși deasupra de frunte,
 dar mă tem că la toț nu va ajunge,
 că nu l-or lăsa din curte.
 Am doi frați de-a jemiea,
 împârțască-mi mintea mea,
 lumineze-mi la mormânt
 că strălucesc pre pământ;
 hainele mele toate
 le împărțășea mănăstirea cu soarte,
 numai cât să facă pentru mine moți
 că-i cu barbă cu palaclonți.
 Cârlanul meu cel preabun
 de unde ies cântări și hori,
 fetelor în șezători.
 Fiii miei vîi, să nu vă însurați,
 de n-ăți avea ce să beți.
 Fiicelor, să nu vă măritați,
 de nu v-or cere oameni beți.
 Apoi nu beți din părau
 de nu va cură de la făgădău,

sau din dealu viilor
 să vă văză spuma strugurilor;
 mai pă urmă de toate,
 nu vă depărtați de cetate.
 Fiul meu Puți, tu pre eștealalți
 îi poartă tot pe la pivniți încărcate cu buți,
 și unde-i vedea sămn capul meu,
 bagă-te și plânge, că acolo au perit și tatăl tău.
 Aceasta voi mai proroci:
 că și voi toți de această boală, ce crep eu, veți peri,
 că-i beteșug firesc de care cu nu poci să trăiesc.
 Una mai ascultați:
 canele de voi nu le depărtați.
 Luați pildă de pă mine,
 că eu nici acum nu țestcluiesc cana la nime;
 doară undeva o voi mai putea umplea,
 ca să-mi ud odată gușca.
 Cu un cuvânt, ca să gat,
 că cana și pă fund au săcat,
 popilor toți și mirene,
 tisturilor și țăreni,
 bătrânilor cu tineri,
 bărbaților cu muieri,
 pentru că uspățul dintr-un om
 nu să face toți din toate să mănânce
 și țineri bine năravul meu
 ca să vă veseliți cu a fărșangului Dumnezeu.
 Pă mine mă îngropați
 fără popă, mă astupați
 în țintirimu făgădăului,
 în cripta hordăului;
 nici să mă dezgropați
 până n-or veni alți cărnați.

LITERATURA ROMÂNĂ MEDIEVALĂ

Aşe Dumnezeu să vă ajute
şi această goală bute
Amin.
Vai, mori
câ n-am vin!

XII. ROMANUL

DIMITRIE CANTEMIR
ISTORIA IEROGLIFICĂ

PARTEA A TRIA

Iară celelalte jigâni, toate carile în cârșma lăcomiilor cu paharul răutății vinul vicleșugului bea, dacă pre Lup* din mijlocul lor lipsind îl vădzură, precum aemu supt fundurile pământului să află li să părură (că chipul neiubit, de față, nu ca ghimpul în picior, ce ca sulița pătrunsă prin mața stă). Si așa rădicații-s-au nuărul de pre fața soarelui, luatu-s-au negura de pre fața pământului, cu mari răcnete striga: „Luatu-s-au piază, lipsește pacostea, nu să vede vrăjmașul, dusu-s-au pizmașul”, unul câtră altul spuind, ca de un bine prea mare să bucura și ca de o fericire nespasă să desfăta (că lucrurile lumești cu muritorii așa a să giuca s-au obickrit, ca cu cât sint mai deșarte, cu atâta să să pară mai desfătate; și a căroră începuturi sint prea cu mari dezmierdări, acelorași sfârșitul să fie prea cu greie întristări).

După acestea cu toții împreună cuvânt își dederă și dzi de soroc își pusără, pentru ca la începutul Alfii și sfârșitul Simei, la cetatea Deltii¹ (unde apa lui M și apa lui A a cură sfârșesc, și apa lui T a cură și a să mări începe), cuim mai curând

să să adune pentru ca acolo capul Cămilii * să vândă și a Bouului să cumpere (că mai pre lesne iaste firii la Cămilă coarne să nască, decât din inima rea cuvânt sau gând bun să izbucnească). Ase dară, cu toții, după sorocul dat, la locul înșâmnat să adunare și la dzua pusă la cetatea Deltii să împreună, unde Pardosul*** pe Cămilă de căpăstru purta și Râsul după dânsa, ca gândacii prin baligi-i î să primbla. Căci la Râși ca acestea, câcârăza Cămilii mai de marc preț iaste decât castanii la gliganii***** muntelui Olinipului. Acolo dară întâi ca a tuiuror inimile mai cu de-adins să ispitiască, apoi ca nici unul să nu cumva părtaș vicleșugului a nu fi să lipsască, socotiră, și câte doi, câte doi, pre numele cerescului Vultur și Taur, pentru ca să giure în capiștea F.piorchiii^ adusără. Unde unii de bună voie, iară alții de frică și peste voie supt groznic giurământ a să lega le căută (că precum între frumoși mai frumoși și între grozavi, mai grozavi, așe între drepti mal drepti și între vicleni mai vicleni să află), adecă precum cu învoia, plăcerea și alegerea tuturor silloghizmul Corbului*** sfatul Cucunozului**** și „ntenția Pardosului să să întăriască și capu] Cămilii în cel de bou să să primenească și în epitropiia Iacului să să psifisască La care lucru, roți frații vicleșugului, ficiorii fără legii și părinții athcofovii***** : „Facă-să, facă-să - strigară - toți vom, roți priimim, cu toții aședzimântul și cuvântul acesta întărim și adevărim", dinluntru crâpară.

Cămila - Mîrialaki Racovitza.

Pardosul — lordaki vornicul

Râsul - Mihalaki Rosct.

Gligan — porc mistreț.

Corbul — Basarab vodă.

Cucunoz -- Mihai spătar.

A se psifsi - a alege pe cineva încr-y funcție.

" Athcofovii — atlieofosie, lipsa fricii de Dumnezeu.

Aemu a tuturor voie uumdu-să și toți supt argumentul Corbului suppuindu'Sâ, cu toții în toate părțile să împrăștiară și prin toți munții și codrii, unde coarne de buâr lepădate ar găsi și cap de taur aruncat ar uemeri, cu toată nevoia cerară și nicicum undeva măcar nu să aflară'. De care lucru, cu toții în mare întristare aflându-să, ce vor mai face și ce vor mai lucra nu știa. Și aemu mai-mai toată nedejdea pierdea, de nu ș-ar fi adus aminte Râsul de un hrizmos*, pre carile Camilopardalul încă mai denainte îl învățasă, dzicându-i: „Eu odănoară prin pustiile Ethiophi'* în sus pre apa Nilului îmblând șt pentru ca din izvoarele Nilului cu gura apă să beau în inimă având, după ce peste munții cc să chiamă a Lunii^ am trecut și la bălțile unde crocodilii să nasc am sosit, bălțile din giur împrejur cutreieram, pentru ca gârla Nilului (carea în capetele bălților despre apus să varsă) să aflu. Ia capetele bălților și în gura gârlii am aflat un oraș prea frumos, cu cetate prea frumoasă. Orașul dară și cetatea lui într-acesta chip era: Bălțile acelea unde în capete să împreună și vărsăturile apii Nilului în sine priimiia, între dânsule de ce înainte mergea, de aceia în laturi să despărția și ostrovul lăția și precum să videa ca la 700 de mile în lung și în lat tot uscatul între bălți cuprindea. Iară pre marginile amânduror bălților cele pe dinafară din giur împrejur ca cum un zid ar fi îngrădite, cu munți și dialuri goli era încungiurate, așe cât numai unde bălțile în gârlă să vârsa și în matca Nilului să râvârsa, munții împreunați nu era, unde ca dintr-un hălășteu, ca pre stavila morii apa cu mare răpegiune să sloboția (l) și apa Nilului spre răsărit a cură răpedzii'a. Așe dară, despre răsărit bălțile, munții și locul să avea; Iară despre apus, adecă dincolo Nilul viniia și în capetele bălților îngemându-să să despărția, într-alt chip era. Că pre cât

Hrizmos — prorocire.

Camilopardalul - Alehandros Mavrocordar.

munții acei din stânga și din dreapta să înălța (că și a munților înălțime, ca la cinci mile să socotiia), pre atâta locul din dos să rădica și cu vârurile munților de-a tocma câmpul despre apus în lat și în lung să întindea, prin mijlocul a căruia apa Nilului, din izvoarele de unde ieșia, spre bălțile ce-l sprijinia lin și frumos curea. Iară pre șcsurile câmpului aceuia, și preo parte și pre altă parte de apă, atâta câmpul cu otavă înverdzia, cât ochilor preste iot, tot o tablă de zmaragd mereic a fi să părea, în carile tot chipul de flori din fire răzsârute, ca cum cu mâna în grădină, pre rând și pre socoteală ar fi sădite, cuvios să împraștia, și când zepfirul, vântul despre apus, aburia, tot felul de bună și dulce mirosală de pre flori scornia. Așe cât nici ochilor la privală, nici nărilor la mirosală sațiu să putea da. Iară pre malurile gârlei tot felul de pomăt roditoriu și tot copaciul frundzos și umbros, de-a rândul, ca cum pre ață de-a dreptul și unul de altul de departe ca cum *cu* pirghelul ar fi fost puși frumos odrăslia. A căror umbri, giuâtate pre lină apa Nilului, iară giuâtate pre mângăioasă fața câmpului să lăsa. Iară roadă pomilor, și la frumsețe și la dulciață, nici Asia au vădzut nici Evropa au gustat. Căci tot într-aceiași pom mugurul crăpa, frunța (!) să dezvălia, floarea să deschidea, poama lega, creștea, să cocea și să trecea totdeodată, nici după vreme vuptuf îmbla, ce în toată vremea toată poama și coaptă și necoaptă să afla. Iară unde apa Nilului de pre șesul ce despre apus vinia și din vârurile munților în gârlea cea de gios să vărsa, cetatea sta, a căria nume cei de loc în spusără, precum Epithimia o chiamă. Iară făptura și îngrăditura cetății era așe: din marginea malului, unde Nilul ca pre șipot în bălți să vărsa, spre apus, și pre o parte și pre altă parte de apă ca la dzece mile zid gros și vartos de piat[r]ă în patru colțuri cioplită era; carile după ce de la pământ ca la dzece stânjini să rădica, decia stâlpi

mari și groși de marmure porfiră în sus să înălța. Eiectcare stâlp de cinci stânjini de înalt și de 30 de palme în giur împregiur de gros, însă la rădăcină mai groși, iară în sus, de ce mergea, mai supii și mai sulegeți era. Iară fieiecare stâlp supt rădăcină patru lei de aramă prea frumoasă și ca aurul de luminoasă avea, și tuspatru, cu dosurile la un loc împreunădu-să, cu capetele doi spre câmp, iară doi spre apă căuta. Deasupra a căror stâlp să răzima. Așijderea, în vârful fictecării stâlp, de la un loc și mai în sus, patru zmei începea a să împletci, și, după ce ca la trii coti în sus să rădica, capetele își despărția și puținel can în gios le pleca, și doi spre un stâlp, iară doi spre alt stâlp ce le era dînpotrivă, căuta. Deci precum a leilor, așe a zmeilor făptură atâta de minunată era, cât nu zmei și lei a fi să părea, ce într-adevăr vii și cu duh a fi să videa. Iar din cerbicea' a patm zmei arc sclipuit de marmure foarte frumos sclevesit" în sus să rădica și foarte cu mare meșterșug peste apă întinzindu-să spre stâlpul ce-i era dinpotrivă să lăsa și în cerbicea iarăși a celor patru zmei să aședza. Și așe, dintr-un capăt până la alt capăt, un sclip în chipul podului, peste apa Nilului să încheia. Așijderilca, din capetele stâlpilor zid de marmure în sus să rădica, cât cu înălțimea sclipului să atocma. Carile pre dinluntni cu var și cu prav de cărămidă și sfărmușuri de piatră și de marmure amestecate împlit era și tot locul înluntru pre ață de-a tocma atocmat era. Iară din fata pământului, ca la un stat de om, zid cu zimți în giur împregiur încungiura, pentru ca celor dinluntru îmblarea și primblarea fără primejdie să fie. Tot numărul stâlpilor 730 era, adecă de o parte 365 și de altă parte iarăși atâtea. Iar toată cetatea 24 de mile încungiura, 20 mile amândoaă laturile și patru mile amândoaă capetele

Cerbir.c — ceafă, gînmaz.

Sdcvisir - lusriiir.

Sclip— arc.

" Vipt — frucr.

(câci de la un stâlp până la alt stâlp dinpotrivă, doă mile spunea că sint).

Cetatea dară așe era, iară orașul și casele orașului ce era într-însa, pre amănuntul cine poate povesti? Câci făpturile și urdziturile acelea toată socoteala muritorilor covârșește (că ce au făcut muritorii de carea să nu să mire muritorii, și ce n-au făcut muritorii de carea să să mire muritorii). Ce pre scurt de unele a-ți pomeni nu mă voi lenivi (Camilopardalul dzicea): Dintre doi stâlpi de-a dreptul împotrivă până la ceialalți stâlpi uliță dreaptă și tot într-o măsură de lată să ducea. Iară la capătul uliții, și de o parte și de alta, poartă era, carea să închidea și să deschidea. Iară din pragul a fietccarc poartă, în gios, scară în chipul teatrului în gios să lasă și, de cc să coborâia, la temelie să mai lătiia, carea și drum la suirea în cetate și poprele zidiului și sclipului era. Deci câte arce la sclip, atâtea uliță în cetate și câți stâlpi la zid, atâtea porți pe zid și atâtea scări pre lângă zid era. Deosâbi de patru ulițe carile de-a dreptul din capăt în capăt mergea. Și în capete cerdace ghizdave** și frumoasă afară din zid, asupra apii scoase avea, în carile giudecătorii împărății pre rând cc avea, într-un cerdac câte 90 de d/.ile giude"țclc și alte trebe a publicai căuta. Câci împărăția aceia nu monarhie, ce publică⁷ îaste și în 90 de dzile 9 oameni, fietecarile în dzece dzile slujba obștii isprăvește. Și așe cineși după rândul său și în cerdacul său orânduindu-să în 730 de dzile rândul plinindu-li-să iarăși dinceput rândul apuca.

Ce de acestea lăsindu-ne, la cuvântul nostru să ne întoarcem (că perioadele mari în voroavă și celui ce vorovește la cuvânt smintială și celuia ce povestirea ascultă la audzire și la pomenire învăluială face). Așe dară ulițile, porțile și scările cetății să avea, iară casele ca cum tot într-un părete ar fi fost,

Proprca — stâlp de susținere.

Ghizdave — frumoase, decorate.

nici mai afară de alta ieșiia, nici mai înluntru întră, și așe, rândul caselor dedesupt era. Iară al doilea rând eerdacile ca trulele în sus să rădica, înalte, cât de gios de-abiia la vâră sigeaata ethiopască a agiunge să poată. Păreții caselor pri dinafară tot de marmure scumpă și tot felini de scrisori ieroglificești într-însele săpate avea și toată dihaniia, precum vie la păr, așe săpată cu floarea marmurei ui să asămăna, de care lucru, nu cu mâna pe părete săpate, ce vii pre niște câmpii împrăștiate a fi să părea. Iară pe dinluntru stâlpilor cei fără preț, marmurilc cele scumpe și tot meșrerșugul lucrului și făpturii ce avea, cuvântul a le povesti vrednic și gândul a le formui harnic nu iaste. Acolo chipurile bodzilor vechi să fii vădzut, icoanele a tuturor împăraților să fii privit, unele de aramă și poleite, altele de argint și de aur prin nevârșeie și vasuri în minunat chip lucrate, supt dânele alcătuite și alte lucruri min[un]ate în mulțime nenumărate în frumsețe neasămănată să videa, carile nu numai a ochiului privală, ce și a mintii socoteală ameția și uluia.

Iară în mijlocul orașului era o capiște a boadzii Pleonexiii⁸, carea cum era făcută și în ce meșterșug era zidită de pre altă vii putea cunoaște că toată alaltă a cetății și a orașului făptură ca zgura lângă aur și ca stecă lângă diamant să asămăna. Ce și pre aceasta în scurt și pre cât voi putea a ț-o perigrapsi" mă voi nevoi. Din fața pământului urdzitura remeliii ca la doi coți de înaltă dintr-o materie de metal vărsată a fi să videa, care metal decât custoriul mai scumpă și mai grea, iară decât argintul mai ieftină și mai iușoară a fi să părea. I umina capiștii în lung de 30 de coți iară în lat de 24 coți era. Iară de înalt până supt poalele cele mai de gios, 55 de arșini să măsură. Deci cât meșterșugul vărsatului temeliii ceii de metal și cât iscusită și ascuțită mintea vărsătoriului și tipăritoriului ar fi fost, florile

Bodzi — zei.

A perigrapsi — a descrie.

și riundzele, carile una pe supt alia vârâte, și lozele una cu alta frumos împleticite, și șerprii, carii printre frundze și printre loaze să vârâia și coadcle cu zmicelcle își învățudia, arăta. Așijderea, tor felini de pasiri, de țigani, de ligfnoi și de pasiri, peste toate locurile să arăta, unele în pomșori cuiburile își făcea, aliele, aemu făcute, pe oaă docila, altele hrană pușorilor își aducea, unele muște prin aer goniia, altele lăcuste prin pajiște prindea, căile puii eloșeff să apuce să slohodziia, stârcii ca prin apă îtblânri, piticii și peștii a prinde chitiia, pajorile' șerprii (carii printre frundzele iederăi să șipuriia) să-i apuce clonțurile își vârâia, brehnacea" de sus iepurile supt stâncă vârât, când va ieși, în unghi să-l apuce pândiîa, mâța, carea pre șoarece pe supt frundzele din copaci cădzute, precum îtbla simțind, ni cu urechea asculta, ni pasul prea cu linește spre sunet muta, ni cum l-ar apuca și cum mai fără veste s-ar răpedzi, cu picioarele cumpănindu-să, să găta, vulpea prin pomi și prin copăcei găinele și păsăruiccle scociorâia, și uncie aemu vânatul dobândind, cu coada bârzoiată spre bârlogul țincilor săi, cum putea mai tare, să ducea. Lupul după turma oilor pre piiapt să târâia, ciobanii, unii, ca de somn adormitând, în cârlige rădzimați, alții, ca de ploaie și de vânt rece cu glugile peste cap lăsate și pre un cot la pământ lăsați era, iară dulăii, unii în picioare sta și ca cum de departe mirosul lupului ar adușmăca, ahii pre brânci lăsați și capul pentre picioarele denainte întinzindu-și dormiia și ca cum în vis lupul în oi ar fi dat pârându-li-să, prin somn ca cum ar scânci și ar brehâi să videa. Iară la alte turme, ca când lupul oaia ar fi apucat, ciobanii chiuia, cu mâna dulăilor lupul arăta, dulăii goniia, lupul cu cârlanul în gură fugiia, alți ciobani de la alte turme în timpinare îi icșiia, lupul într-ahă parte șuvăia și ca cum spre

o pădure, carea înaintea lui aproape să videa, năzuia. Așijderea, alalte turme de dobitoace sălbatece, cerbii și buării prin dumbrăvi, capriile prin stânci, ciutele pre șesttri, unele cu vițălușii după dâșii, altele, aemu aproape de fâtat, pântecele de mijloc în gios le trăgea. Iară într-un loc lucru foarte frumos la privală să arăta, unde vânătorii măiestrii spre vânarca fiiilor pune: întâi o groapă adâncă și largă săpa, apoi din fundul groapci un gârlici strâmp, până în fața pământului, costiș scotea, în gura a căruia gârlici un harbuz pune. După aceia, fietecare vânătoriu, câte o dobă în spate luând, în pădurea cea mare întră, unde filii îtblând să videa. După ce pre furiș în pădure întră și fietecările într-un copaciu înalt să urca, apoi, din toate părțile în dobe lovind, pădurea să răzsuna. Filii, dc sunetul dobelor spăimântându-să, la marginile pădurii spre câmp ieșiia unde la gura gârliciului peste harbuz nemeriia; vânătorii din copaci vâdzind precum fiul la harbuz au nemerit, dobele a bate pârăsiia, fiul cu botul harbuv.ttl clătind, harbuzul pre gârlici în gios a să prăvăli purcedea. Fiul după harbuz pentru ca să-l prindză urmând, în groapa cea largă, carea în fundul gârliciului era săpată întră, și altă grijă uepurtând, harbuzul să mănânce să nevoiaște. Vânătorii îndată din pădure ieșind, cum mai curând, cu pari și cu alte zăvoară, carile acolo mai denainte gâtate au, gura gârlicului astupă. După aceia, prin câteva dzile pre fii cu foamea domolind, cu lanțuh de grumadzi îl scoate și unde voia ethiopolului iaste, acolo îi duce (că mai tare și mai vrăjmașă jlgaue decât foamea alta nu iaste). Acestea dară și altele multe mai ciudate și mai minunate în temelia capiștii săpate și vărsate să videa. iară deasupra temeliii, până supt streșinile cele mai dc gios, patru păreți din patru marmuri dc porfiră încheiați era, adecă fietecare părete dintr-un marmure sta și încheietura în colțuri, pe unde, sau

l'ajurâ - acvila.

Brdinacc — specie d? vultur.

FM - clcfanr.

cum s-au împreunat, nu ochiul muritoriu ce așeși mai și cel nemuritoriu precum n-ar fi putut alege îndrăznesc a dzice. Tot părcele de sus până gios neted și decât diamantul mai luciu era, atâta cât dzua lumina soarelui ca printr-un prea curat cristal înluntru pătrundea și lumina dinluntru cu cea dinafară una să făcea, atâta cât nu mai puțină lumină în capiște decât în aer era. Iară noaptea, pe dinluntru, candile la număr decât numărul mai multe și de sus până gios pre lângă părete frumos orânduite avea și fietecare eandilă 5 oacă de aur arăpăsc trăgea, iară înluntru 1 oacă de nard lua (căci în capiștea Pleonexiii undelemnul măslinului nu arde). Carile, după ce ochiul ceriului să închidea și perdeaoa nopții peste fața pământului să trăgea, toate să aprindea și deosăhit de lumina carea înluntru capiștii făcea, prin străluminoși pârșii ei lumina candilelor pătrundzind, peste toată cetatea, ca soare lumina și ca luna între alte stele să arăta (căci la toată casa în cetate câte un cerdăcuț de acea materie de marmure să afla), și așe, tot orașul, precum noaptea — așe dzua — cu strajea luminii să pâziia, nici alia strajă sau pază trebuia. Deci până la streșinile cele mai de gios, precum s-au pomenit era. iară de acolo în sus, despre răzsărit, șapte și despre apus așijderica șapte înalte și cu mare meșterșug făcute trule avea. Trula cea din mijloc drept asupra isimerili* căuta, și când soarele în zodiia cumpenii' era, cu radzele tocma în trula din mijloc lovind răzsăriia. Așijderea când apunea, tocma în trula cea din mijloc despre apus lovind apunea. Așijderea alalie trule fietecarea în dreptul zodii ceriului din meșterșug era pusă. Și așe, soarele, în ce zodie să afla, în trula aceii zodii răzsăriia; și în vârful trulii, peste acoperimân, sâmnul zodii, de aur curat și cu iscusit meșterșug făcut, pus era. Trulele dară de prinpregiur așe' fiind, în mijlocul lor era o trulă mai înaltă și mai groasă decât alalte.

decât toate. Carea cu acesta meșterșug era făcută că cu umbra ei ciasurile în celelalte arăta, că și alalte trule după măsura gnomonului* era puse. Iar în vârful trulii aceii mari chipul boadzii Pleonexiii în picioare sta, carea cu mâna dreaptă despre polul arctic spre polul antarctic, cu degetul întins, ciasurile arăta. Deci când umbra vârfului degetului în mijlocul trulelor celor mai mici sosii, după numărul lor ciasurile să înțelegea. Iară denaintea ușii capiștii, o cămară' °, carea pe șapte stâlpi era rădicată, înainte să întindea și fietecare stâlp în chipul unii planete era făcut, ca precum numărul planetelor', **ași** chipul lor aiavea să arete. Iară sclipiți cămării, carile din vârurile acelor șapte stâlpi să rădica, giumătate de sfera ceriului închipuia și din fietecare stâlp pe supt sclip cu frumos meșterșug cununi de marmure era întoarse, carile drumul a fietecare planetă precum îaste arăta. Alalte zidituri și lucruri iscusite carile în giurul împregiurului capiștii era cine le poate povesti? Eu, dară, așe' (dzicea Camilopardalul), ca cel strein, de toate carile videam peste măsură mirându-mă, și nu atâta de minunea lucrurilor vădzute mă miram, cât de carea întâi m-oi mira, mă minunam și de unele a căroră nici începutul nici săvârșitul a pricepe puteam, socotiam, oare în ce chip a le cunoaște aș putea și cine să mi le arete s-ar afla chitiam. Și după ce de multă cutreierare și mai cu de-adins de peste măsură mirare obosit, supt umbra a unor frumoși și umbroși copaci (carii denaintea capiștii sădiți era) ca puțin odihnă tuturor mădularelor să-m dau, acoala unde ca cei în agona morții dzăceam, o 1 ebădă"" bătrână și albă lângă mine să apropie și dacă bună dzua după obiceiul îm dede, de unde sint și ce pre acelea locuri caută mă întrebă. Eu, după ce îi spuș, precum din locurile marginii Ethiopii sint și precum pentru ca izvoarălc Nilului să află și din începăturile lui apă

să beau în gând mi-am pus și cu aceasta pricină pre aceste locuri îmbli, dacă-i dziș ea răspunsă: «Greu și aspru lucru, lungă și primejdioasă cale înainte Ț-ai pus, o, priiatine. De vreme ce eu, după ce din oul maică-mea am ieșit, până a nu pute zbura, cu răpegîunea apii și cu vânslierea talpelor câtăva vreme am călătorit. Iară după ce penele mi-au crescut și aripile vrednice de zburat mi s-au făcut, în aer m-am rădicat și, tot pe deasupra apii zburând, de trii ori soarele învârtijirea ș-au sfârșit până eu la acesta loc am sosit și, deosăbi de aceasta, la cale ca aceasta, nu talpe, ce peie, nu picioare, ce aripi trebuie; căci înălțime munților, strâmpitorile poticilor și lățimea și lungimea câmpilor, toate împotriva firii tale stau. De care lucru, fără eciasca agiutorință (carea spre toate poate) spre acea cale mai mult înainte a păși, nu numai lipsa vinelor, ce și a crierilor a fi decât toată ivala mai aiavea iaste». Acestea Camilopardalul de la Lebăda audzind, învățătura din praxin în theorie își mută și calea delungată în odihna mângâiată își schimbă. Însă cătră Lebăda într-acesta chip grăi: «Eu, o priiatină, nu atâta ostenința căii, cât știința lucrului în samă bag, ce fiind de față știința, de va lipsi ostenința și mai bine va fi (că toată agonisita lucrului deplin, macara că fără sudori și durori a fi nu poate, însă când voia voilor și puterea puterilor cuiva ceva de la sine dăruiaște, nici ostenința trebuiaște, nicilenea să probozește). Și de vreme ce trecutele tale ostenința bând agiutorinții slăbiciunilor și neputințelor mele a fi să văd, cu multă plecăciune te rog ca pentru firea Nilului și pentru izvoarălc lui și adaogerea și scăderea lui, ce mai cu adeverință ai ști, pre cest la pravul talpelor picioarelor tale căzut neînștiințat să nu lași (că toată știința atuncea de știință să dovedește, când după adeverință pre ahul a înștiința stie)». Atuncea Lebăda cătră Camilopardul dzisă: «Priiatine, obiciuit lucru între filosofii noștri iaste ca când cineva pentru Nil voroava a face ar vrea, întâi în capiște mărgând, jertfă hoadzii

locului să facă, apoi, în marginea Nilului coborându-să, pre mâni și pre obraz cu apa lui să să spele, deciia la locul său întorcându-să, ce i-ar fi voroava să vorovască (că cine de la sine cuvântul începe, cuvântul a sfârși cu nevoie și preste voie îi va fi, iară cine de la cuvântul cuvintelor începutul începe, sfârșitul sfârșiturilor la cel poftit și dorit sfârșit fără prepus îl duce)». Cătră carile răspuns (dzice Camilopardalul): «Cu dulce suflet și cu dragă inimă chipul bodzului a privi și cu înfrângerea inimii la picioarele lui a mă tăvăli ași pof(!) pofti, însă ce vrednică iaste săracna mea jirtfă Pleonexiii a aduce și în ce chip strâmta mâna mea largi grumadzii ei a sătura va putea». Lebăda-m dzisă: «Pentru aceasta în întristare nu înrra, o, priiatine (că Pleonixia de la cei bogați tot, iară de la cei săraci pre giumătate ia)¹² și cine ce i-ar duce, întâi priimește, apoi oare ce i-ar mai putea aduce și cu cuvântul și cu lucrul ispitește». Eu cătră dânsa dziș: "Eu peste mine aer, supt mine țarnă, iară în mine nemică ceva lucru de materie nu am, fără numai duhul, carile mă poartă». Lebăda-m dzisă: «Dintr-aceste trii, oricare mai îndămână și mai pre lesne își va fi, cu tine ia, și cum mai curând la capiște să mergem, ca și eu, de ce am învoit, și tu, de ce ai poftit, să ne îndestulim». Eu în mine și cu mine socotindu-mă precum aerul nu să prinde, sufletul nu să scoate (că pofta fără stâmpărarc nu numai trupul, ce și sufletul giuruiaște și dăruiaște), în pumni puținteluș lut galbăn luai și cătră Lebăda arătându-l dziș: «Iată pominocul* jirtfii mele și, cu acesta împreună, pre tot pre mine spre jirtfă mă dau și, mai mult nezăbăvind, la capiște să mergem și țeremoniile obiciuire plinind Ia giuruia noastră să ne întoarcem».

Lebăda îndată cu mine împreună sculându-să, înluntru capiștii întrâm, unde în mijlocul capiștii, boadza Plonxis într-un scaun de foc ședea, supt a căruia picioare un coptoraș

de aramă plin de jăratec aprins a fi să videa. Iară din giur împregiur făclii de tot teliul de materie ardzătoarc cu marc pară, vartos ardea, ia chip veștedă și gălbăgioasă, ea cei ce în boala împărătiască cad a fi sa părea, cu sinul deschis și cu poale în brâu denainte sumese, ca cum ceva într-însele a pune s-ar găti, sta. Cu ochii închiși și cu ureche plecată, ca când ce în poală i s-ar pune să nu vadă, iară cc materie ar fi carea s-ar pune audzind să înțaleagă. In mâna driaptă cumpănă ținea, în carea de o parte, în locul dramului, piatra ce-i dzic ahortatos și anevsplahnos (căci piatra aceia doaa numere are) pusese, iară de altă parte, chipul a toată lumea pus a fi să părea. Insa cumpăna din driaptă la pământ atârna, iară cumpăna din stingă ca pana în aer giuca (că unde nesațiul stăpânește, acolo toată lumea decât bobita strugului mai mică iaste). Iară în mâna stângă ținea o lciică* ', a cărăia țicvie până gios, la picioarele scaunului agiungea și deasupra cuptorașului celui de aramă într-o gaură ce avea să sprijenia. Deci, pre cât socoteala mea agiungea, prin leică printr-accia toate eclea cc să punea trecea și în cuptorașul cel de aramă să topia, de cîia în pară aprinzindu-să scaunul în carele boadza ședea să făcea. Iară dacă mai aproape de chipul boadzei ne apropiem, ca când mai denainte ar fi știut și ca cum din cias în cias așteptând, ni-ar fi păzit, întâi ochii ce avea închiși, decât a puhacii mai mari și decât a mâții mai luminoși steli. Iară după ce darurile ce purtam bine cunosc, ca să nu le vadă, ochii închisă. Iară când în cumpănă le vom arunca, pentru ca să audză, urechea pusă. Deci cu lutul cel galbăn în cumpănă aruncând, preotul carile pururea boadzii slujia (a căruia nume bine nu țiuu minte, dară, pre cât mi să pare, Filohrisos îl chema) îndată din cumpănă

Alioratos - nesățios.

Anevsplahnos - nemilos.

Lciică - pâlnie.

Puhacc — bufniră.

lutul luă și în lciica ce ținea în mâna stângă îl aruncă, carile îndată ca tiara să topi și ea umlelemnul în cuptoraș și în para scaunului să amismi. Că pre cât puteam cunoaște, supt fundul coptorașidui gura tartarului era, și din fundurile pământului focul nestins în fundul cuptorașului lovia, de unde atâta putere de fierbintială și de văpaie ca pre o cahă izbucniia. Carea nu numai lutul galbăn, cc și cărămida roșie ar fi amistuit (că focul din cuptoriul Pleonexii nu ceința, ce câtiua materii fi] ciarcă, așijderea, nu de mulțime să ocărește, cc de cel ce ar rămânea jelind să gălbenește). După aceia preotul Filohrisos mă întrebă ce mi-ar fi pofta și cu ce gând am adus jirtfa? Eu, dacă-i spus precum la fântânelc Nilului să agiung mă nevoiesc, el de mi-au mai rămas ceva lut, de carile întâi jirtfă am făcut, mă întrebă. Eu dziș că la mine nu am, ce, de-i va fi voia, un cescut să mărg să aduc. El, «nu sta, îm dzisă, și cum mai curând aliargă și căi mai mult vii putea, adu». Eu, cu multa grabă din capiște ieșind, la locul ce știiam mă dusăiu și, după ce buzunarilc, sinul și poalele îm împluiu, iarăși la capiște cum mai de sirg mă întorseiu (căci și aceasta fire Pleonexia are, ca cei ce vor să-i jirtfască cit de mult și cât de curând jirtfa a săvârși să silească). Și dacă lumi în cumpănă pusăiu, întâi, oarece cumpăna a să clăii să videa, apoi piatra ahortasii clătirea oarecum simțind, ca cum nu cu greuimea, ce cu răpegiunca in gios să slobod/i și toată greuimea lutului la pământ atârna. Preotul Hrisofilos îm dzisă: «Priiatine, scuuiră-ți poalele, sinul și buzunarele, ca rămășița pravului ce va fi rămas asupra-ți să nu rămâie (că orice în capiștea Pleonexii[i] întră iarăși afară a scoate preste firea boadzii iaste), și în ceva scârbindu-să, și jirtfa și ostenința în zădar poate să-ți iasă». Iară după ce, după cuvântul lui Filohrisos iăcutu (căci atâta de tare peste tot mă scuturau, cât nu numai pravul ce ar fi atinat rămas, ce încă și strâmtele de pre mine împreună cu pravul cădea), din fundurile capiștii un glas suptire ca de comiu, piuind - grăind,

la urechi îmi vini. Iară preotul Filohrisos dzisă: «O, de trii ori fericit, priiatine, că hrismos minunat ca acesta prea puțini au ascultat și în fericire ca aceasta mai nime n-au înțrat». Eu, cu multă plecaciune, dacă pre Filohrisos pentru ca hrismosul să-m arete rugaiu, el dzisă: «Hrismosul iaste acesta.

In pământul negru cine lut galbăn găsește,
 acela în toată pofta nu sâ obosește.
 Cine lutul galbăn pentru dzua niagră scoate,
 Fântâna Nilului în casă-și a avea poate.
 In dragoste ti-am luat, fiiul micu te numește,
 Tuturor și-n tot lucrul numele-mi pomenește».

Într-acesta chip hrismosul dacă luaiu, împreună cu Ixrbăda, de pre poarta carea împotriva capiștii era, la marginea Nilului ne coborâm și după învățătura Lebedii, dacă pre mâni și pre obraz mă spălaiu și alalte obiciuite țeremonu făcum, iarăși la locul unde lebăda măafasă neînturnăm, unde lebăda, pentru firea Nilului, fântânele, adaogerea și scăderea lui, într-acesta chip a-i povesti începu: «Sfânta aceasta a Nilului apă, din cei ai noștri pre la fântânc lui lăcuitori bătrâni, așc audzim și noi cu ochii noștri așc am vădzut. De la cetatea aceasta spre apus câmpul carile vedzi, 1 700 de mile să întinde, până unde la munții^ carii Monomotapa să chiamă să sfârșește, și ca cum Nilul prin mijloc i-ar tăia, înluntru munților întră. Munți, în lungiș, toata marginea despre ochianul apusului și amiazdzăzii cuprind, care margine în limba noastră să chiamă Cafaron¹⁴, ce să tâlcuiască: neîmbiat. Iară în lățime opt sute și nouădzăci și trii de mile cuprind. Deci după ce Nilul în munți într-aceștea întră, de dese stincele carile înainte îi ies, vasul, cât de mic și de vârtos, mai mult de trii sau patru rnilu, fără primejdiia zdrobirii, să margă nu poate, și așc pre apă cineva munții a covârși nu iaste cu puțință. Așijderea pre uscat munții atâta sint de aspri și de înalți, cât nu Carnilopardal, jiganic ca tine de

mare, ce nici caprele sălbatici pe dâșii a să urca nu să pot. La care locuri (precum ț-am și mai dzis) penele și aripile și și acelea nu cu puțină ostenința și nu în scurtă vreme a străbate pot. Iară la mijlocul munților, ca o cunună împregiur munții să lărgesc și, ca cum groapa carea la rădăcinile lor iaste ar îngrădi, lacul¹⁵ acela 600 de mile încungiura. Iară în capătul unde munții despre crivăț vor să să împreune și gârla Nilului, carea despre amiazdzăzi vine pintre dâșii trece, din rădăcinele munților în loc de apă tină cleioasă și lipicioasă izvorește. Carea nu peste toată vremea, ce într-un an 40 de dzile numai, atâta de mult varsă, cât gârla Nilului în trii dzile iezăsc și după ce gârla să iezește, tina aceia într-atâta înălțime crește, cât cu vârvul munților să potrivește. Deci Nilul într-acesta chip denainte a cură oprindu-să, din gârla sa înapoi începe a da. Ce locul de unde fântânele îi izbucnesc (adecă vârvul munților Cafaron), cu trii mile mai sus decât munții Monomotapa fiind, iarăși apa Nilului înapoi împinge. Carile din gârla sa a să vărsa începând, tot lacul carile în vârvul munților Monomotapiei iaste împlu, atâta cât apa de atocma cu munții să suie. Iară după ce soarele în zodiia Racului să coboară (căci vârvul munților acelora supt sodiia Aretului să află) și umedzala acruului și a pământului să înmulțește, tina acea, ca munții la iezetura Nilului grămădită și de fierbințeala soarelui întărită, din vârv a să muia și ca omătul a să topi începe. Deci și apa care în lacul munților era adunată, loc de curgere având, încă mai vârtos, cu răpegiunea sa aemu moale tina aceia a săpa și mai vârtos a o răzsiți începe. Carea precum în patru dzăci de dzile crescând să boțește, așc prin patru dzăci de dzile răzsiptindu-să și topiudu-să, Nilul în gârla sa cea din fire să coboară. Aceasta dară, o, priiatine, pricina adaogerii și scăderii Nilului iaste; însă aceasta mai vârtos a ști și să cade câ din vârvul munților Monomotapiei, unde gârla Nilului să iezește, până în țara Eghiptului, unde în Marea Roșie¹⁶ să deșartă, 55 de mire cerești, de la amiazdzăzii spre

crivăț să măsură, și în Fietecare miră ceriască câte 73 de mile pemintești (după socoteala gheometrilor) dând, pre dunga dreaptă fac mile 4 015- Ce apa Nilului, decât alalte ape cu multul mai suvâită și covăită fiind, la patru părți încă o parte mai adaogem, pentru ca cursul apii urmând, călătorită lui adevărat câte mile race să aflăm, și așa încă 1 000 de mile adăogând, peste tot, de la munții Monomotapi până în marginea Mării Roșii 5 015 de mili să numără, pre carile trupul apei Nilului pravălindu-să merge. însă cei veclti nu pentru altă pricină apa Nilului în numărul bodzilor au numit și cu sârbători și jifte pe an, la adaogereși la scădere l-au cinstit, rară numai princet curgerea lui soeound și în scurtă vreme atâta călătorie ce face vâdzuid și adevărat de mirat lucru iaste că cu câtă lină curgere ce are, aceste 5 015 de mile în 40 de zile le călătorește, de care lucru au socotit că ca cu un duh oarecarile împins, de patru ori pre fund mai repede decât în față să cură. Deci așa precum s-au pomenit, din hăleșteul munților apa cea strânsă slobodzindu-să, în fundul său Livia și lighiptul acopere și bivșugul locurilor acelora (precum audzim) pricinește. Iară că pentru fântăuele și izvoarele lui putem ști, povestea aceasta iaste: pre marginea ochianului, despre amiadzădzi¹⁷, iaste o țară carea să chiamă Zangvi, carea pre marginele mării, de la coasta Caforonilor spre răsărit să întinde. In capătul aceștii țări sînt niște munți în marginea ochianului stînd, pe supt a căroră rădăcină 120 mile spre uscat un cot de mare iaste. Iară în fundul cotiturii, unde munții o împregiură, de la pămînd (!) în sus ca de 15 coți în coastele munților, în mulțime nenumărate găuri să văd. Așjderea, toată coasta munților acelora, ca buretele potricălită și găunoasă iaste. Deci când ochianul crește, peste găunășitunc munților de dzece coți mai sus trece (căci ochianul dintr-acea parte în șese luni crește și în șese scade

și până la 25 de coți să înalță). Si ase, apa ochianului toate găurile munților acelora împlînd, une izvoară prin munți într-o parte și într-ahă parte izbucnesc. Iară o parte, în coasta munților de ciasta parte ieșind, cu mari pohoae în lacul ce să chiamă Zaflan¹⁸ să coboară. Din care lac gârla Nilului în ceasta parte purcede și în calc alte păreie și văi uinipinâidu-l¹⁹, în mărimea în carea îl vedzi crește și să mărește. Că după cea de obște socoteală a filosofilor¹⁹ noștri (toate apele dulci din marea amară ies și toate parciele tulburi în marea limpede să limpedzâsc)²⁰ de care lucru izvoarele Nilului prin grosimea atâtea nuinți trecînd și atâtea picert strâmpete pătrund/ind, materia cea groasă, amară și sărată ca printr-un limbic să lămurește și, ca dintr-un vas într-alt vas ritocindu-să, să curățește și să îndulcește. Așjdere;!, de la lacul Zaflan până ce la acesta loc vine, nu puțină piatră lovește, nu peste puțină uttaracte w zdrobește, care toată amarăme sugînd **lf** opresc și de ce mai mult îi clătesc și-l zdrobăsc, de aceia mai tare îl îndulcesc. Deci și cetatea aceasta, pentru a Nilului pricină pre stâlpi într-atâta nălțime, precum o vedzi, iaste rădicată, și când năbușește Nilul, până la ușile cetății să suie. Căci aicea mai mult să înalță apa decât la Livia; întăi căci iezitura îi iaste mai aproape, apoi căci tle aicea până acolo, în multe ape și gârle împrăștiindu-să, să cheltulaște și mai vârtos dacă supt dunga isimeriîi agiunge, împotriva țării care să chiamă Congo, in pămînt să soarbe, a căruia huict cale de 8 mile să aude și din sorbitură pre supt pămînt, drept de-a crucișul spre apus ca la 400 de mile mîrgînd, in lacul carile Medra să chiamă izbucnește și din lac iarăși în gârlă purcegînd spre ochianul despre apus cură. Si dacă de-a lungiș dtn capăt până în capăt prin toată tara nigrililor trece, pre dinaintea orașelor Gomvut și Gvinea, în marea despre apus să deșartă. Care apă în lungiș

cu cinci mire cerești decât. Nilul mai scurtă să numără și măcar câ de pre numele țărâi și apa Nigris să chiamă, însă adevărul iaste că fără nici un prepus din Nil să desparte și în lacul Medra izbucnește. Care lucru măcar că de multe ori și de la mulți s-au ispitit, însă aemu de curând, mai curată și mai aiavea probă a să face s-au tâmplat. Trii filosofi, ghîmosofiste, pentru ca cataractele Nilului (celea de dincolo de munții Lunii să află) a privi, de poftă încingându-să, cu vasele cele de piiale de fii (căci aici la noi corăbii din piei de fii cusute și foarte cu frumos meștersug alcătuite fac), pre gârla Nilului în gios au purces și până la locul unde Nilul în pământ să soarbe vânsind, corăbiiarii și cei ce cu vânslele trăgea, de ostenița biruiți și de somn omârâți, huietul carile apa face acolo n-au audzit. Și așe, fără veste, cu apa supt pământ s-au sorbit (că amintrilea, pâzindu-să, pre despre amiadzădzi bătându-să, vasele cu tuni din coajea finicului împletite de pre uscat trag, și dacă din holbura apii trec, iară cu vânslele a vânsla purceg). Unul din filosofi supt câmara corăbii aflându-să și ușea cu care gura hambariului cu suptul apii deasupra închidzindu-să, de apă nedodeit, trii dzile și trii nopți au rămas; după trii dzile, cu tâmplarea câțiva păsari în lacul Medra pentru vânarea peștelui năvodul în baltă aruncând, în loc de vânat corabie și în loc de pește pre filosof din rundul corăbii scot. Care lucru păsarii vădzind întâi de minune s-au fost uluind, apoi pe filosof cine iaste și de unde iaste întrebând, le spusă precum de la cetatea Hpithimiifi] iaste și precum cu corabiia la cataractele Nilului cu alalte soții era să să coboară, iară tâmplarea cum l-au purtat și cum în mrejea piscaților s-au aflat, nici știe, nici pricepe, fără numai că din apa Nilului în balta Medrii precum am izbucnit cunosc. Așe filosoful și pre supt pământ lucrurile firești ispitind, apa Nigris din Nil a să despărți pre toți au învățat». Acestea și altele ca acestea, Lebăda povestindu-m și de lucrurile carile mare poftă aveam a mă

învăța înștiințându-mă, zbură și încotro să dusă a ști nu mai puluiu".

Povestea aceasta Râsul prin lungă vreme cătră alalți povestind și precum de la Camilopardal mai în trecutele dzile să o fie audzit cu giurământ întărind, dzisă: „De vreme ce după atâta a tuturor trudă prin munți și ostenița prin codri, coarne lepădate a afla nu s-au putut, eu socotesc ca cu roții împreună la lăcașul Camilopardalului mărgând, hrizmosul Pleonexiii, carile în cetatea Epithirniiii au audzit, a ni-l tâlcui să-l rugăm, ca doară și noi, jirtfă Pleonexiii aducând, cercarea să ne aflăm și pofta să ne plinim". Sfatul Râsului cătră toți viclenii plăcut fu și cum mai curând la Cainilopardalon, tâlcuitoriul hrizmurilor, să mergem, striga. Unde după ce marsără (împreună cu sine și pe Cămilă ducând) și precum le iaste povestea îi spusără. Camilopardalul dzisă: (în grădini boți de lut în chipul omului fac pentru ca pasire să sparie, iară oamenii boți de lut în mână țin, pentru ca să amăgiască pre alții) „între voi dară, o mamină să vede, ca și boțul în grădină (pe Cămilă cu degetul arătând), iară boț de lut în mână nici să vede, nici să aude. A ști dară vi să cade că eu în numărul fiilor Pleonexiii prin hrizmos sint chemat și în urmele ci a îmbla sint învățat. Pre care învățătura cu lutul galbăn în cetatea Epithirniiii am cumpărat-o. Deci, precum am cumpărat-o, așe a și o vinde mi să cade. De care lucru întâi învățătura hrizmosului învățați, apoi tâlcuirea lui după învățătura ce viți lua vă cumpărați:

Târna tipărită din fire văpsită

Cu alb și cu galbăn într-un loc tecsită,
Varsă denainte, hrizmosul învață.

Că la cale scoate fără de povață,
Coarne cini-aștiaptă urechile puie,
Cuvinteli-asculte, cămară nu-nucie".

* Mamină — ridic.ânira.

Acesta hrizmos pasirele și dobitoacele loate de la Camilopardal audzind, unele de prostime nu înțălegea, iară altele, înțălegând, a nu ști să făcea. Iară cele de stgeata cuvintelor rănite pentru cercarea coarnelor urechile a le primejdui socotia. Din toate Râsul mai mult a Camilopardalului cunoșiință și prieteșug având (căci amestecarea singelui amestecă sufletele) și pre taină tâlcul hrizmosului Camilopardalului întrebând, dzisă: - „Rogu-te, Camilopardaie, în taină, fără metiahnă și-n în ascuns, fără prepus să vorovim. Precum fiiul Pleonexiii să fii singur mai denainte ni-ai spus și precum în urmele ei calci, n-avem prepus, însă învălătucite cuvintele hrizmosului tău ce vor să însămnedze aiavea să-m spui te poftesc". Camilopardalul dzisă: „Boul răstoarnă țărna, plugariul samănă, stăpânul său vinde, sau mănâncă, însă aceasta Ia lucrurile voastre ce folos aduce? (Chipul de om cu chipul de om să vâneadză si ochii întunecați cu lumina galbănă să lumineadză.) Cuvintele scumpe și voaă svinte cu slove mämmte, în tăblițe rătunde să cumpără, carile hrizmosul Pleonexiii a tâlcui și fundul Epithirnii a pipăi pot".

Acestea precum sint Râsul bine înțelegând și hrizmosul în ce lut galbăn și alb lovește deplin pricepând, peste tot anul, cincii piei de jder cu țărână ablă implute Camilopardalului giurut, ca hrizmosul Pleonexiii să le tâlcuiască și ei coarnele ce ciarcă unde vor fi să nemeriască. Camilopardalul jirtva giuruită, în alb cu negru muruită, o pofti, ca sâmnul giuruinții în arătarea adeverinții să-i fie. Pre carea Râsul, îndată gătind-o și cu multe picături negre pe dedesupt împistrind-o, Camilopardalul o dede. Camilopardalul, îndată la vrăjitorii locului mângând, de să cade a jigăanii ca acelea hrizmosul a tâlcui întrebă (căci vrăjitorii și următorii Pleonexiii în tot locul și în tot rodtd să află). Carii într-acesta chip îi răspunsără: „(Al nostru iaste plata a lua, iară hrizmosul cum să va tâlcui, vremii îi iaste a-l arăta), de care lucru, cc înainte ți să întinde prinde,

și ce dindărâpt te agiunge, nu împinge". Camilopardalul toate tâlcurile vrăjitorilor bine înțălegând (căci roate după pravilile Pleonexiii mergea), înapoi să întoarsă. Cătră carii într-acesta chip tâlcul hrizmosului dede:

„în muntele cel înalt coada Struțului,
 în copaciul cel mai mare cornul Boului.
 Galbănu! și albul toate biruiaște,
 în cap de Cămilă corn de buăr crește.
 Vrăjitorii vândzători ce nu nemeresc?
 Pe frumos soare și lună, toate povestesc".

Hrizmosul și tâlcul lui, macara că nici așa' tuturor fu înțeles, însă Pardosul și Râsul binc-l pricepură. Adccă, precum la vrăjitorii locului aceluia mazădă și plată trebuie, pentru ca pofta să-și poată plini (că mazăda tot ochiul orbește și mita tot pierdutul riemerește). Și așa, cu toții împreună, după hrizmosul Camilopardalului la vrăjitorii locului mângând, cu multă mită ll să îmbunară, de le vor muntele cel mai înalt și copaciul cel mai mare arăta (căci între munți și între copaci pe aceia vreme mare vorbură și amestecătură a să scorni începuse și carile mai mic și carile mai marc iaste a să alege mai nu să putea). Deci dintre vrăjitori unul într-acesta chip le răspunsă: „în șesul cel gios muntele cel înalt iaste și în rediul cel mic copaciul cel mare să află, unde coada păunului și cornul buirului supt rădăcinele lor încuiate sint".

Așa dară, răspunsul de la vrăjitori luând si muntele cu copaciul aflând, de supt rădăcinele lor întâi coarnele taurului scoasără, și nici ceva mai multă zăbavă făcând (căci aemu munții și copacii începuse a să clăti). în capul Strutocamilii le pusără, înaintea a căriia toate dobitoacele închinându-să, într-ai mulți și buni, trăiască, strigară. După aceasta pe

Strutocamilă într-o șura închidzind, mâncarea și băutura la măsură fi orânduiri. Supt a cării nume alalte jigăni (carile rădăcina și începătura vicleșugului era) toată pășunea mănoasă și toată oaia și vita grasă și frumoasă zugrumând și giugbind, mânca și să desfăta.

Acestea într-acesta chip dacă le aședzară, în toate părțile și olaturile de lucrul ce s-au isprăvit știrea dederă. Adecă precum din gălciava Liliacului, a Vidrii să scornisă, diutr-a Vidrii a Strutocamili să arițase, și precum în ceasta dată silloghizmul Corbului întărindu-să, prin multă nevoie a sfetnicilor dintr-îmbe monarhiile, hotărârea Strutocamilii s-au ales și la capul Cămilii coarnele taurului, aflându-să, s-au pus. Așijderea, coada păunului a să afla și la Strutocamilă a o aședza au rămas, și precum și aceasta s-ar fi aflat, numai clătirea munților și vorbura copacilor prin pitintică vreme a să mai zăbăvi, pricină an fost, însă în bună nedejde să află, precum după aședzimântul epitropi și podoaba chipului fără prepus i să va găti.

Iară după ce veștile acestea tuturor trimasără, îmbe părțile cătră monarhi săi dzisără: „Cuvântul nostru înaintea împăraților noștri plăcut de va fi și slobodă voia monarhilor noștri de va învoi, de iznoavă la svătuire să Intrăm socotim, ca nu cumva, mai mult vremea prelungindu-să și prin locuri streine liictrujrile mai mult tâvâindu-să, vreo tâmplare oare carea împorrivă icșindu-nc, cele de apoi decât cele dintăi mai proaste și mai aspre ni să vor face (că aiurea zăbava nu să laudă, fără numai în alegerea priiatinilor, și aiurea graba nu să hulește, fără numai în aflarea sfaturilor). De care lucru, a înțelepților și a celor întregi la minte axiomă iaste: (Tot lucrul cu grabă să să cerce, iară de bun și de rău cu îngăduința să să aliagă) (că piarderca vremii bune iaste maica și sămânța vremii rele) (nici călătoriul înțelept de ploaie și de arșiță socotește, ce de cele ce la cale trebuitoare sint și de povață să grijește). Sfarul sfetnicilor plăcut fu înaintea împăraților și, în toate deplin putere

clându-le, în locul cel de sfat cu toții să adunară, unde într-acesta chip proimiul sfătuirii făcură (tot sfatul săinnul lucrurilor cu prepus viitoare iaste), în carele minte și într-o pane și într-alta întorcându-să, prinect*, prinect, ca cuțitul pre cuie să ascute și în simecoa briciului întorcându-să, părul peste simțire despică. într-acesta chip mintea, de un sfat și de altul atingându-să și într-un chip supțiindu-să, cele mai clinciuroase a lucrurilor noduri pătrund și din încâlcitură le descurcă.

Liliacul", lighioaie fără nici un folos, carile într-îmbe părțile altă ceva să aducă nu poate, iară numai scandală și price în deșert, că de vreme ce neamul și hotărârea Struțului atâta de grea și cu nevoie alegere au avut, cu cât mai vârtos alegerea Liliacul mat cu nevoie va fi, fieteciue a cunoaște poate. Așijderea, că Struțul aiave pasirc oătoare și cu pene fiind și alalte a zburătoarelor hirișii" după fel și asămănare având, ce numai căci aripile mai mici decât după (!) măsura trupului ar trebui, fiindu-i, cu câtă a tuturor ostenință și nevoie, și aceasta cu marc primejdie și cu ispite de hrizmuri și vrăj lucrul la săvârșit s-au adus. Și încă și pentru aceasta mai toată nedejdea s-ar fi pierdut de nu întâi agiutoriul ceresc (fără carile ceva între muritori nici să clătește, nici să odihnește), apoi cu îndămânarea aripilor Vulturului s-ar fi agiutorit (că tot lucrul muritorilor din voia slobodă purcede, iară sfârșitul cu bine a să videa din cele de sus să aștiapiâ). Și aemu, laudă fie Vulturului și Leului ceresc, între toate dobitoacele mai de cinste și mai de slavă a fi s-au ales. De care lucru pentru mică și rătăcită jiganic, păsărțița aceasta, foarte cu bună socoteală sama a lua să cade (că pentru lucrul mic sfatul mare a face a înțelepților, iară lucrul mic a samă a nu să băga, sau a mândrilor sau a nebunilor lucru iaste). Că pre amănuntul sama de-i vom lua, toată anomaliia

* Princet - încei.

** Liliacul - Marco IVudobeizade.

** Hirișii- trăsătură caracteristică.

și rătăcirea firii la dânsa vom afla. Și măcar că iute la zburat și bine într-aripat iaste (care lucru aiavea monarhiii Vulturului îl supunc), însă și alte multe a multe jigatiii hirișii arc, carile nu puțină materie de gălciavă și de scandală înainte ptmne; întâi, că fală ca dobitoacele, a doa, că la cap iaste ca șoarecele, la aripi ca albinele iaste; a patra, că la picioare în fire pe altul să i să asemenea nu are, de vreme ce aripile în picioare și picioarele în aripi îi sint. A cincea că dzua orbăcăiaște, iară noaptea ca puhacea purecele în prav ascuns zărește. Adevărat dară (iarăși să dzic) că arătarea firii în jigăniuță îmr-aceasta să arată. Pentru care lucru după al meu cuvânt și socoteală de obște de va urma, adecă pentru ca toate vorbele de împonceșituri aducătoare și toate cuvintele de scandală purtătoare, ca cu briciul ata iot și peste toi deodată să le curmăm (căci mai mare vrednicie a să socoti nu poate, decât îndată gălciavă în pace a întoarce, și pre cât mai în grabă ar fi, cu atâta mai laudată iaste). A mea dar socoteală iaste aceasta: întâiași dată, singur din sine, supt a căruia monarhie ar vrea a să supune să-l întrebăm, și din voia și alegerea lui nici cât de puțin să nud mutăm. Că într-alt chip lucrul mai de să va scutura, de pricinele de gălciavă aducătoare nici cum nu vom putea scăpa, Cătră aceasta iaste și alta nu de lepădat socoteală, cărcă spre dobândirea a toată lincștea bună și deplin nedejde a ne da poate. Adecă jiganiia aceasta din fire scurtă și puțină la voroava iaste, din gura a căriia mai mult decât ttuerieția: țis, țis! a ieși nu poate și fără decât sămnel tăcerii, adecă decât tăcerea, altă n-au învățat. De care lucru socotesc că ea în meștersugul cuvântului nedeprinsă și în tropurile ritoricești neînvățată fiind, cu un cuvânt a să dovedi și cu o provlimă* a să amurți să vă putea și singură din sine, veri într-o parte, veri într-altă, fără alt prepus să va pleca".

A tot sfatul plăcut fu sfātuirea Pardosului (căci el era carile mormăia acestea) și așe;, pre Liliac față chemând Moimâța (cărcă precum în pravile cthicști știință să fie având dzisese), ca cum avocatul Liliacului s-ar fi făcut și despre partea lui în parisie" voroava ar fi făcut, într-acesta chip a mateologhisi au început: „Vestita și veche a vechilor giudecători axiomă iaste (că pedepsitului pedeapsa a să îndoi nu trebuie²¹). Cătră carea de la mine a lipi îndrăznesc și dzic (că cel a înota neștiind și în adânci ape cădzut, mâna întinzind, nu de creștet cufundat, ce de păr sau de mână rădicat, în aer și spre viața trebuie scos) (că de bine facerea cu cât iaste mai la primejdie și cu cât iaste mai curând, cu atâta mai bună și mai priimită iaste). De care lucru, pentru ticăită și dosedită, la vârstă brudie²², la limbă bâlbâie, jigăniuța aceasta, tuturor în știre a fi să cade, o, priiatinilor. Carea din toate părțile pedepsită și dosedită aflându-să, în ce să află și cum să află nici singură pe sine a să cunoaște mintea îl agiunge, nici de alții să întrebe limba îi slujește (căci pedeapsa distihii mintea, iar neștiința cuvântului limba împiiadecă și scurtiadză) și, ca un lucru fără pravila firii ce iaste, nici la trup vreo alcătuire, nici la viață vreo socoteală, nici la zburat sau la mârș vreo rânduială are (că cine vreodată vre într-o parte dreaptă zburarea Liliacului, sau cine supt soare urmele lui au vădzut?). Nici de lâcaș loc aședzat, nici pentru hrana ceva undeva adunat a avea poale (că cine cel adevărat sălașul i-au aflat, sau cine pentru hrana lui carea iaste s-au înștiințat?). Așe ticălos și mișelos Liliacul în toată partea destrămat și în toi chipul vrednic de văierat fiind, aemu cu capul plecat la marc mila marilor împărați aliargă și cu toată umilința dintr-adâncul inimii să roagă, ca oricarile în numărul suppușilor săi a-) priimi ar învoi, măcar în gunoiștea curții sale

* Moimâță - chipul voroavii (muntenești).

Parisie - prezență, apariție în fața mulțimii.

"" A mateologhisi - a delira, a ^porovăL

a să tăvăli, cu toată inima bucuros iaste, ca și el, nenorocitul, sau supt umbra aripilor, sau supt pravul talpelor aciuându-să, așe de tot în i/belește lepădat și din privirea a înalților mouarși depărtat și înstreinat sâ nu tic (că precum ochii stăpânești cu urgie căutând nenorocire, așe, cu milă căutând, norocire aduc). De care lucru, și cu de multă mișelătatea lui clătindu-mă, despre parte-i cu plecăciune mă rog ca milostiv ochiul a milostivilor împărați asupra-i cu milă să caute și de neputința lui milosirdindu-să, ori în care poală capul singur de sine ș-ar pleca, ac&a în bogata sa milă să-l sprijeniască (căci capul plecat nu numai pre cei milostivi, ce și pre cei nemilostivi spre milostivire pornește)".

Acestea și altele multe ca acestea amâgitoarești și tragodicești descântece Moimâța descântând (ca cum Liliacul nici ceva a grăi ar avea, nici măcar de ar și avea a grăi a putea, ar putea). Imr-un chip trontesc să nevoia, ca toată porta inimii Liliacul înir-altă parte abătându-i și gândul ce ar avea cu meștersug într-nitul schimbându-i, tot cuvântul împotrivic a-i curma să poată, așe cât nicicum mai îndoindu-să, din bună voie, veri unii, veri alții părți să să suppuie. Însă cine vreodăuăoară în lume robii de bună voie au priimit, sau cine supt soare fără nici o nevoie mânule spre legături ș-au îndoit? (Că pentru slobodzeniia fornica cu șoarecele, șoarecele cu mâța, mâța cu dulăul, și dulăul cu leul războiu a face firea îi îndiamnă, măcar că puterile unuia, pre a altuia cu multul mai mult covârșesc) (ce de multe ori puternicii în puterea sa mai mult decât să cade bizuindu-să și slăbiciunea slabilor decât iaste încă mai slabă tiindn-să, preste toată nedejdea, ce nu nedejduiesc li să tâmplă și ce nu gândesc le vine, precum din unfulc șoimului porumbul și din dinții mâții șoarecele a scăpa de multe ori s-au vădzut). În care chip, aemu cu toții socotind că puțină jigăniuța aceasta ceva mai mult a câinii nici va ști (pentru prostimea), nici va putea (pentru frica), și aemu sămnu

supunerii, plecarea capului, să-i vadză cu toții așteptând, totdeodată ascuțit și înalt glasul Liliacului urechile le pătrunsă carile proastă, însă driaptă, voroava-și într-acesta chip începu:

„Precum supunerea tirânii a toată firea, ase neștiința cuvântului la Liliac sicofandie iaste. De care lucru, interiecțta glasului nostru pe dumnealui Pardosul necunoscătoriu învățaturii cuvântului îl arată. Căci țis și cine țistuiaște nu sie, ce altuia tăcerea arătând, a tăcea îi poruncește, de unde și eu începând cu: tist, gloatelor tăcere și mie voroavă sfitesc. Deci dară, de iaste la cineva ascultare, ureche driaptă puie, de iaste ureche driaptă, audzul la inima curată trimată, de iaste inimă curată, cuvântul socotind, în lucru dreaptă giudecată facă, și așe, adevărul cu minciuna, dreptatea cu strâmbătca și slobodzeniia cu robiiia câtă deosâbire au a alege va putea (că inima curată mai pre lesne socotește a fi focul cu apa a să amesteca decât cu strâmbătca dreptatea a să călca. De care lucru, a mă înștiința ași vrea: Adunarea aceasta de drepte stăpânii, au de cumplete tiranii iaste? Că de va fi din tiranii, adevărat atuncea cântecul; tist singur mie să mi-l cânt, singur mie să mi-l joc să cade (că unde talpa tiranii calcă, acolo poala dreptății să calcă și unde să rup legăturile dreptii stăpânii, acolo să pun obedzile vrăjmașii tiranii). Iară de va fi din drepte stăpâniri, cântecul țis eu fără primejdie îl voi cânta, și cei ce în horă să află cu dragoste (!) îl vor giuca".

Ca acestea din gura Liliacului audzind, cu toatele mult să mirară și, de limpede limba lui ca de un lucru nenejduit (!) cu toții vâându-să, multă vreme muți și amurțiți rămasără (că cuvântul drept din gura proastă teșind, pre cuvântul cu meștersug din gura ritorului scos astupă). Atuncea dară, că mărimea sufletului, nu după statul trupului să măsoară, cunoscând, de a să mai mira părăsiră, și unul cu altul în ochi

a-și căuta începută, în loc de cuvânt tușirc și în loc de voroabă știupire și din sprâncene și umere clătire arăta (căci neștiința cuvântului, tusă și scupitură, iară tulburarea minții îmblct și prinblarc scornește) și ce s-ar cădea a răspunde unul de altul întreba. Tară mai pre urmă iarăși Moimâța cuvântul de obște purtând, într-acesta chip îi răspunsă: „Driapta aceasta adunare din drepte adunări stă, o, liliace, de care lucru, și cuvântul drept a asculta, și lucrul cu care a cerca și a-l ispiti și a-l isprăvi pot și vor”.

Liliacul: „Fie lăudată dreptatea în veci, dzisă, și dinții vorovitorilor după voie să să drobască, limba vicleană și minciunoasă să să amuțaseă și urechea de lingusituri priimitoare să asurdzască (că la asupriți și neputincioși blăstămul, ca la prădători scutul, sigeata, herul și focul taste)”. Și iarăși Liliacul întrebând dzisă: „încă a ști ași mai pofti, această adunare a cestor doaă monarhii ce vor să poftiască și sfârșitul poftii sale carile iaste (că precum cuvântul fără știința gândului în zădar iase, așc începătura lucrului fără cunoștința sfârșitului de răs și în deșert iaste)”.

Moimâța răspunsă: „Dar dinceput au n-ai audzit că aceste doaă monarhii ca lucrurile în pace ve[cijiiică să-și lege și suppușii săi alegându-și cu sfatul și sobor de obște monarhiile a-și adeveri și stăpânirile a-și întări au socotit? De care lucru, toate dobitoacele, precum vedzi, cât măcar una nu lipsește, adunate și chemate sint, și fietecarea după chipul său la ciată-și și după niamul său la stăpânirc-și s-au dat, cu carile împreună și tu ești adus. Deci mai mult scârșnetul lungind, în care parte vii să te suppu, în grabă și fără îngăimăia, răspunde. Căci ticăloșia voastră inimile împăraților lovind, pre voi în pofta și în alegerea voastră a vă lăsa au socotit. (Că precum uneori dârjiia legăturile, așe uneori plecăciunea de/legăturile pricinește.)”

La acestea cu răs Liliacul răspunsă dzicând: „Ferice de Vidră”, carea mai denainte episcop dobitoacelor era (precum la locul său va să să pomenească) și supt aciuarea Vuhu[ru]lui și penele Corbului să păziia, acăriia patimă și folosință mat în urmă am audzit; iară aemu în alegerea episcopii Strutocamilci toată dreptatea cu ochii am vădzut. Ce dintr-atâtea mari și înțelepți sftnici, unul macara a cunoaște n-au putut (că decât Cămila mai mare Fiiul* și decât Buârul mai iute și mai comat iaste Inorogul”). însă aceasta pe mine în ceva neatingându-mă, la triaba mea să mă întorc. Cunosc dară că nesățioasă și lacomă slava numelui, din bogăția Vulturului până la sărăciia Liliacului s-au întins (ce duhul, cât de sărac și slobod, decât împăratul de poftă robit mai bogat iaste, și robul drept decât tirannul strâmb mai tare iaste, că cela în trup, iară cesta în suflet biruiaște). De care lucru, de multe ori și adese s-au vădzut (că unii pentru ca hotarale să-și lățască și suppușii să-și înmulțască și numele peste marginile lumii să-și vestească, de poftă aprinși fiind și din cele strâmpte ce avea s-au scos și spre streinele avuții neîmplutcle mâni întinzându-și, și cel puțin ce avea din palmă li-au fugit. Că precum să dzice prostul cuvânt — Cămila, cercând coarne, urechile ș-au pierdut; pe oțâlul vârtos rugina îl topește, pe vârtoasă inima stejarului, moale dintele cariului făină făcând-o, o mistuiașie; și ceva în lume cât de vârtos și de tare a să afla nu să poate, căruia altul împotrividu-să sminteală să nu-i aducă și încă de unde nici să gândește). De care lucru, aiavea iaste (că toate din fire așe sint tocmită și orânduite, ca fietecarea în țircălamul hotarilor sale să să continească și sfera activității sale sărind, să nu covârșască. însă precum meșterșugul firii, așe voia slobodă și

Vidra - Constantin vodă Duca.

Fiiul, elefantul Antiohi vodă.

Boar - Onnicî lugufcrul.

*** Inorogul - Dimirrasco vodă.

cereștilor împotriva a să pune obiceiuită iaste. Măcar că nici meșterșugul pe fire, nici voia slobodă pe dreptatea și răsplata ceriască până în svârșit a birui pot. Că precum în cumpăna cântariului piatra mică pre alta cu multul mai marc și mai grea decât sine în aer rădică, însă când amândoaă cea din Fire clătite vor face și fietecarea cu greuimea sa spre chentrul mijlocirii păbârnindu-să, vor trage, atuncea cea mare pre cea mică, de va cădea, cea mică să zdrobește, și iarăși cea mică pre cea marc de va cădea, iarăși cea mai moale și mai mică să turtește. Căci piatra cea mică când pe cea marc rădica, meșterșugul cântariului era, iară când într-îmbe loviturile tot cea mică să fărâma, firea după hin'șia luciului lucra. Într-acesta chip nici Cămila a să păsări, nici pasirca a să cămili au trebuit. Așijderea, nici penele a să încorna, nici coarnele a să împăna s-au cădzut, ce fietecarea firii sale urmând, ale sale hiriștii să fie păzit s-ar fi cuvinit, pecum și monarhiile (!) acestea mari și tari la sărăcimea și goliciunea Liliacul din voia slobodă împinși fiind, împotriva dreptății a merge, nici întrebare ca aceasta la mijloc să puie s-au cădzut (că atuncea sâmuul dreptei stăpâniri să arată, când pre cei neputincioși în odihnă lăsind, spre lucrurile sireine nu lăcomăsc). Iară amintrele, pricina Liliacului mai mult scuturându-să, ca sămânța macului dmtr-una o mie vor cădea, spre a căroră alegere și la un loc culegere, nici mirșele, nici jicnitele vor agiunge".

Cu toții cât de ascuțite țidelc* Liliacul împotriva alegerii Strutocaniilii arunca vâdv.ind și pildele între Cămilă și înire Fii, între buâr și între Inorog ce arăta socotind, carile măcar că pană la fिकाți îi atingea, însă deodată, ca cum cu socotială li-ar trece făcându-să, prin mijlocul Moimâții iarăși într-acesta chip îi răspunsâră: „Pre tine, o, flutur fătătoriu și șoarece zburătoriu, la acesta loc să nu dai, ce să iai sfat ti-au chemai, și nu să

poruncești, ce porunca să ascuți ti-au adunat, de care lucru mai mult limba a-ti împletici și scârșnetul glasului a-ți țiii părăsindu-te, din doaă una îți alege: sau în aer, sau pre pământ să lăcuiești, și așe, sau supt umbra Vulturului, sau supt brânca Leului te supune, sau, în glumă să grăiesc, între pământ și-mre aer loc de vii afla, până iaste mai devreme, lăcașul îți gătește (căci sărăciia sărăciia (!) cu milă a să cerceta, iară nu cuvintele de dosadă dzisă a să căuta trebuie)".

Liliacul răspunsă: „Iată, cu aemu voi tăcea, însă bine știu că mai pre urmă alții pentru mine vor grăi, a căroră cuvinte, nu cu scârșnete, ce cu buhnete vor răzsuna, când urechile a vă astupa bumbac viți cerca și tiu viți afla, și atuncea precum Liliacul nu de înfruntat, ce de ascultat au fost, viți cunoaște (că sfatul și cuvântul, cât de prost în samă nebăgat, multe cetăți au sfărâmat și mari împărății au răsturnat). Însă de vreme ce adevărată și dreaptă sărăciia noastră inimile a marilor împărați a pleca și pentru alegerea lăcașului în voie slobodă a să lăsa s-au învrednicit, a ști li să cade că pofta Liliacului iaste ca nici supt unghea Vulturului, nici supt talpa Ixului a să supune, și nici în aer, nici pre pământ a lăcui. De care lucru, dzic, o, Moimâță, ca oricând Vulturul în aer mi-ar videa sau l .eul pre pământ m-ar prinde, atuncea, după a lor poftă și putere, cu mine orice ar vrea facă".

„Au doară în apă vii să lăcuiești?" (dzisă Moimâța).

„Ba nici în apă (răspunsa Liliacul) căci firea noastră precum de apă să nu fie toată lumea știe".

Atuncea cu toții răs cu hohot slobodzind: „O, lighioaie proastă (dzisără), căutați de vedeți cel ce pre alții sfătuia și de lucrurile, bine alese ca de rele dojenia ce fel de minte poartă. Au doară precum în foc a lăcui va să dzică. Că de vreme ce din doaă stihii fuge, din a triia a nu fi singur mărturisește. Au nu focul și para pentru lăcașul lui să înțelege (adevărat dară că lăcașul săracului foc și viața-i pară de foc iaste), ca carea și

I .iliacul, de nenorocire împins, singur sie s-o alege. Deci de la cineva ascuțită sau căi de tâmpă socoteală iaste, ce va proasta aceasta lighioaie să dzică? Giudcce, și supt ceriu alt lâcași sau ah loc de traiu, fără de aceste trii pomenile, de iaste, arete". Cu toții precum i .iliacul buiguiaște și precum nici ce poftișie e, nici ce graiașie știe, aliasără, însă iarăși dzisără: „Fic-ți voia slobodă, o, Liliace, și din patru stihii, oricarca vii, spre lâcași ți să dăruiaște".

Liliacul răspunsă: „(Voia slobodă nu celor slobodzi, ce celor opriti să dă. Așijderea, lucrul alcătuit din stihii, muritorii precum a lua, așe a și da pot. Iară stihii hirișă, nu numai muritorul!, ce așe și nemuritorul cuiva a o da, până aemu nu s-au vădzut). De care lucru, darul carile nici a-l lua, nici a-l da puteți, fie, na, ia, cuvintele poruncitoare în zădar nu vă cheltuiți. Căci eu locul pre carile firea dinceput mi l-au dăruit, nu numai voi, ce njei singură ea a mi-l lua nu poate (că firea în zădar ceva a face nu să ostenește, nici de lucrul făcut vreodată să căiaște). De unde nici de la voi ca lucru de dar nou, sau ca cum odată opriti, iară aemn slobod mi-ar fi il cunosc".

Iarăși cu toții răsul poftorind: „Unde în lume locul acela a fi poate"? dzisără.

I .iliacul răspunsă: „In toată lumea și în toi lâcașul meu gata și fără prepus iaste (că precum peștele în marc, așe înțeleptul în lume nici moșie, nici înstreinare arc), pre carile nici mințile voastre cele înalte, nici sfaturile voastre cele adânci, iată că a-l afla nu pot".

Acestea Moimâța de la Liliac audzind, dzisă: „Liliacul, săracul, vânt samănă și abur va săcera, și în sus scuișând, în obraz îi va cădea".

Liliacul, cuvântul Moimâții curmând, dzisă: „De multe ori unii samănă și alții seceră, precum povestea dulfului* cu a corăbiiariului arată".

* Dulf-delfin.

Moimâța, în ce fel să să fie lămplat povestea, pe Liliac întrebând, Liliacul într-acesta chip a le povesti începu: „Fu, odată, pre malul mării, în borta unii stind lăcuind, într-o dzi eclipsis în soare s-au făcut, atâta cât ochii a toată jiganiia închidzindu-să și fietecarea la culcușul său ca de sară aședzindu-să, singur cu, cu luminoși ochi, toate malurile în sus și în gios cutreieram. Fu, așe nopții nedejduindu-mă și de nepriiatin nicicum în grijă purtând, spre latul mării câteva mile de la uscat m-am depărtat, unde soarele din umbra lunii scăpând și totdeodată radzele-și pre fața pământului lovind, noaptea mea scurtară și dzua altora lungiră. Unde nepriiatinii miei cei veciniei, rândtmelcle, vădzindu-mă, din toate părțile a mă bate și în toate locurile a mă trage începură (că precum Liliacul sara, așe nepriiatinul dzua izbândii pânđește). Eu de multă lumina soarelui viderile tâmpindu-mi-să, ca alalte dobitoace prin tunec, încoace și încoalea, de a nepriiatinilor lovituri și boldituri ferindu-mă, ot băcăind mă feriam (că a vă înștiința de viti pofti, viderea ochilor miei atâta de ascuțită iaste, cât cu lumina soarelui împreunându-să, organele cele a viderii priimhoarc mi să nădușesc. Că precum la ochii altor jigării roata soarelui a să privi viderea tâmpește, așe la ochii miei împrăștiată lumina soarelui întunec aduce și precum zarea soarelui din noapte spre dzuă răvârsindu-să, ochii altor dihanii a zări încep, așe lumina dzilei supt umbra pământului scăpând, ochii miei, de cea multă a luminii soarelui iusurându-să, a videa încep). Așe dară, precum am dzis, de rândune-le păzindu-mă și apărândn-mă, fără veste de un lucru moale, lat și întins mă lovii, de carile îndată mă și lipiiu. într-acesta chip de nepriiatinii gonași scăpând, alții, precum peste a lor, așe peste a mea neștiință a mă învăli și cu fum a mă lega începură. Așe dară, supt toată noaptea soarelui, în ce învălir și cu ce legat să fiu nepricepând, tare mă chinuiam. Iar după ce cu dzua nopții și cu întunecarea soarelui ochii mi să

luminară, precum în vetrela a unii corăbii învălit și cu funele împletite să fie cunoscuții. Că eu, poare fi, de rândunele fugind, de pândza corăbii m-am fost lipit, în care vreme și corăbiarii vetrila a strânge s-au fost tâmplat. Eu, dară, așa în vetrilă boțit și corăbiia fără vând (!) (căci marc lineste era), pe valurile moarte săltând, voroavă corăbiariului cu a dulfului ascultam. Dulful ni pe de o parte, ni pe de altă parte de corăbie trecând, pe gaura ce deasupra capului arc atâta pufniia, cât stropii apii în corăbie și în obrazul corăbiariului săriia. Corăbiariul dzisă: «Bre, hei. porc peștii și pește porcii, dulce, aceste pufnere cui, laudându-te, le arăți? Au vând (!) sămânând, stropii apii în loc de grăunțe arunci?» Dulful răspunsă: «Adevărat, eu vânt samân și stropii în loc de sămânță în corăbie arunc. Însă pufnitul meu în furtună întorcându-să, stropii în gârle curatoare să vor întoarce (că sămânța vântului și grăunțul apii moartea corăbii iaste)». Corăbiariul, rădzind, dzisă: «Vântul a avea sămânță și marea grăunță până aemu încă n-am audzit, măcar că cea mai multă viață în vânturi și în ape mi-au trecut». Dulful dzisă: «Eu vântul am sărnănat și grăuntele apii în corăbie am arunca, iară cine va săcera și cine a iriera, vremea va alege (că precum mehenghiul metalurile de curate și de spurcate ispitește, așa vremea lucrurile muritorilor de fericite și nefericite, de vrednice și nevrednice mai pre urmă ivește)». Așa dară, dulful cu co[ră]biariul vorovind și încă cuvântul bine nesfârșind, vântul crivățului dinpotriva căii corăbii a sufla, marea a să înfla și valurile ca munții a să rădica începură (căci și timpul iernii, când soarele din iropicul Himerinos spre tropicul Therinos să întoarce era). Corăbiarii volbura carea asupra le vine și primejdita carea în cap li să pune vădzind, unii funele întindea, alții vetrilile strângea (ce groaza morții mintea uluiaște și primejdiia fără de veste toate simțirile amorțește).

De carea și bieții corăbiarii cuprindzindu-să, unii la adânc, alții la margine mântuința arăia. Așijderea, unii limanul, carile în driaptă, alții dosul, carile în stânga aproape era, a apuca să năzuiască dzicea. Iară unii fierele corăbii aruncând, corăbiia sa sprijeniască învăța. Într-acesta chip, ei cu chitcele învăluindu-să și cu socotecele împleteându-să, holbura corăbiia a învănriji (!) și valurile pe deasupra a o năbuși începură, și așa, în mica ciasului, vântul cel de dulfsărnănat, din pufnet vivor și din stropitură gârle înluntru! și pe deasupra vasului izvorârî, carea, cu undele fierbând și amestecându-să, din fața apii în fundul mării să mută (ca corăbiariul carile în lineste furtuna nu socotește și găurica cărcă piștește cu vreme nu căiăfătuiască, în abur, vivor, și în picătură apă fără măsură află). Într-acesta chip și voi, o, priiatinilor, pildele mele buiguiri și cuvintele mele într-aiuri fiind, pe voi de buiguitori și de nepricepători vă arătați. Deci cât pentru alegerea locului lăcașului meu ar fi, aceasta să știți că precum în borta pietrii²³ brânca Leului de groasă nu încape (că a multe lucruri mărimea de scădere și grosimea îngreuiarc de împiedecare iaste), așa în întuncrecul nopții ochiul Vulturului nu videa, cu care chip cu decât Leul mai aciuat, iară decât Vulturul mai fericit sint de vreme ce borta pietrii și cetate nebiruită și lăcaș desfătat fiindu-m, în vreme când ochiul Vulturului cu îniunerec să închide, al meu cu lumină curată să deschide și slobod și fără nici o primejdie dobânda hrăni și orânduiala vieții în cerc. Deci precum dinceput singuri ați mărturisit, monarhiile acestea din drepte stăpâni iar nu din strâmbe tiranii de vor fi, cu Leul megiași, iar cu Vulturul locului și împărății părtași mă voi afla. De vreme ce o a soarelui învărtijire în doaă împărțind, 12 ciasuri Vulturul, iară 12 ciasuri eu aeru lui voi stăpâni, unde tiraniia lipsind, giudecata dreaptă iaste să să tacă (că precum unde

tirăniia stăpânește, acolo dreptatea să izgonește, așe' unde dreptatea împărătește, toată strămbătatea nici să numește). Iară amintrilea, cu tăria și cu sila asupra mea a să sluji de vor pofti, cu un cuvânt și a lui, și a mea poftă supt vecinică privilegie suppuind, dzic, ca oricând leul brânca în bortită stincii ș-ar băga, și Vulturul cu cel la vîdere ascuțit ochiu m-ar videa, cela cu pieptul și cesta cu pintinul ce va putea neoprit facă".

Acestea și altele multe ca acestea Liliacul cu vitează inimă și cu nebiruit suflet dzicând, denaintea adunării afară ieși. După a Liliacului ieșire cu toții sprâncenele a-și ridica și fruntea a-și îmbina începând, cu nasul la pământ lăsat, cu ochii împrăștiati la căutat, cu timerele spre urechi rădicate și cu budza cea dedesupt spre bărbie întoarsă și spândzurată, unul spre alalt cu ochii boldiți căuta, ce să vorovască sau ce să grăiască ca muții nu putea, de ce să să apuce ca uluiții nu știa și ce să lucredze ca luații de minte nu pricepea (că precum buhnetul și sunetul mare, prea de aproape fiind, puterea audzirii tâmpește, așe lucrul nenedejduit orânduiala socotelii smintește), în vârtoape de socotele și în holmuri de chitele ca acestea ci rătăcind și prin toate unghiurile ca cei fără ochi orbăcând.

Vulpea, carea (precum mai denainte s-au pomenit) pentru slăbiciunea ce i să tâmplase, la adunare să să afle nu putusă (că de multe ori cu prețul boalei statul iertăciunii să cumpără), prin scrisoare icoana inimii a-și arăta și măiestriile a-și arunca silind, poslanie ca aceasta trimisă, dzicând: „VinTURULUI ȘI LEULUI, marilor monarși, plecăciune și amânduror stihiiilor adunări închinăciune, pravul pragului și țărna talpelor voastre Vulpea aduce. Cu plecatele mele slove, în știre a face îndrăznesc că încă dinceput eu și pururea cu șuvăite picioare pre dre'pte cărări a îmbla deprinsă și din fire așe" tocmită fiind, însă slăbiciunea carea ticăloșiii mede într-aceasta vreme s-au tâmplat (precum tuturor știut iaste), la adunarea de obște a mă afla și în față nefățarniciiele mele slujbe a arăta nu putui. De care lucru, cele

ce într-adevăr audziiu și spre folosul de obște a fi le socotiiu, prin slove a le arăta și prin hârtie adevărul a vă înștiința, boidul a adevăratei și neimatii mele priințe mă împunsă și mă împinsă (că adevărata dragoste nu numai cu cuvânt de față ce și cu scrisoarea de departe chipul a-și arăta obîcîuită iaste). Aicea, dară, vestea au vinit, precum Liliacul (carile nici la încruntarea unghilor, nici la însingerarea colților de agiuns iaste) acolea, cu mare obrăznicie, multe scâșnete să fie făcut și multe împotrivă și neplăcute sinoadelor să fie țitiit. Așijderea, precum a Fîlului și a Inorogului pomenire la mijloc să fie adus, de carii aminte mi-am adus, precum nici la adunarea dintâi chemați să nu fie fost și și chemați de ar fi fost, precum mi să pare, n-ar fi vinit. De care lucru, Lupul aicea înțelegând, perii de pre spinare a-și rădica și pre nări mai larg a sufla au început, și alte mari și înalte duhuri a purta l-am cunscur (că nedejdea izbândii a capului clătire și a nărilor pufnire sămn arată). Pentru aceasta, dară, cu a mea proastă, socotesc, socoteală, că acolea mai multă zăbavă nefăcând, cum mai curând pre Liliac într-un chip să-l aședzați și, alt chip de nu să va afla, după pravila lui a trăi să-l lăsați, și mai mult lucrurile nescuturând, fără zăbavă la scaunul monarhiii să vă înturnați. Că veche axiomă iaste carea dzice: (Unui lucru fără cale cale dând, multe fără cale a urma pot.) Așijderea, adese să vede (că, unul căscând, mai toți de prinpregiur a căsca să îndiamnă, măcar că într-acea dată a căsca nu li-ar fi fost). Deci socotiți binișor că, de nu sint acolea acele doaă jiganh, Fiiul adecăte și Inorogul, să nu cumva prin scrisori cu Lupul să să agiungă (că scrisorile precum a celui bun, așc a celui rău sfat iască și strămurare sint) și să nu să cumva pildele și pocitaniile Liliacului pliniască - carile mai rău sfârșitul decât începutul fără greș vor aduce. Pentru mișelos statul mieu viți șiți că după uscarea vinelor, viind aicea și hrana

în lapte de iepure, pui de cucuș oătoriu fierți fiindu-mi (căci altă mâncare a mânca nici pofta mă îndemna, nici diata doftoriilor mă lăsa), într-o dzi, stomahul mai tocmindu-mi-să și pofta spre ospătarc mai pornindu-mi-să, cu oarbă lăcomie puiul întreg a înghiți m-am nevoit. Ce grumadzii, de marc și lungă fierbințeală uscați fiindu-mi, în laringă mi s-au oprii; l-ași înghiți și pe gădej nu încape, l-aș știupi și nu-l pociu, căci în gios să să lunece stă împotriva uscăciunea, cu tușă și cu opiniile a-l lepăda nu mă lasă slăbiciunea. În cea de apoi scurtarea dzilelor mele, spre lungimea anilor împăraților și stăpânilor miei milostivi fie. Căroră de la cerescul Vultur, toată deplina fericire rog și iarăși rog".

Acestea Vulpea* scriind și cartea la adunarea de la Delta trimițind îndatăși la bârlogul Lupului, ni a cădea, ni a să scula, de slăbiciune făcându-să, să dusă, pre carile în lăcașul său aflându-l și cu cucernic și plecat chip arărându-i-să. - „Bucură-te, vechiul meu priiatin, și în toate a nevoilor căi credinciosul și nedespărțitul meu tovarăș - de pricina nevredniciei mele cercetări a ști să cade că dragostea cea adevărată, carea pururea cătră tine am avut și am, din norocită privala priveirii (!) laie mai mult lipsită și despărțită a fi, a sufferi neputând. Și cu aceasta pricină, întâi la dulcea și necșetioasa-ți privire și întâliapta și filosofasca-ți vorovire mai mult din suflet agiutorită, decât cu picioarele sprejenită, am alergat (că dragostea în inimă dospită, precum adese slăbiciune, așe de multe ori vârtuie peste puțință naște). A doa pricină iaste că eu, tot adevărul cunoscând și năcazul, carile de cătră ai noștri vicleni tovarăși și s-au făcut, bine înțelegând, cu înădușală, fără răcoreală și cu înfocări fără stâmpărări inima mi s-au cuprins (că simbachie a adevăratului priiatin din durerea a osului zdrobit puțină și mai nici puțină osăbire are). Deci, pre o parte,

* Vulpea – Hie slntnicul.

ale tale multe înalgiosuri ce și s-au făcut, jelind (carile inima, cât muntele Ohmpului de nu-ar fi fost, în scrum și în cenușe să o întoarcă, destule ar fi fost), iară pre altă parte, sfârșitul lucrului acestuia la ce margine va să iasă nepricepând, tot bietul meu trup, ca muntele Ethnii singur materia ardzătoare își strânge, singur să ațiță, singur să aprinde, singur să topește, singur asupra cenușelor și scrumurilor sale să răzsipește și în bezna pârlitelor sale rădăcini să pohârnește. Că până aemu pentru folosul de obște și penrru cinstea monarhiii I eului câte oarece tot nedejduiam. Iară aemu, toată nedejdea mi s-au curmat, de vreme ce mintea și înțelepciunea a tot sfatul (care tu ești), din capul adunării lipsind o văd (că precum la multe mădulare un cap, așe la multe gloate o minte întriagă a nu lipsi trebuie). Așijderea (precum dintr-anții(!) am audzit), Leului jiganiia giamână, Struțul, epitrop să să fie făcut, căruia, capul schimbându-i, altul ca de bou cornat și buărat (o, ocară marc), să-i fie pus și mai mult cu îndemnarea Pardosului, a Răsului și a altor jiganii aemu de curând pâsarite, silloghismul Corbului să să fie adeverit și întemeiat am înțeles (însă în tot ocheanul nencdejdurii picătura nedejdii a lipsi și în tot limanul negrii vintișorul grii a nu aburi peste puțință iaste). De care lucru, un sămn de nedejde precum să fie rămas dzic, de vreme ce niamul Liliacilor în thearrul lumii de mare și ncsufferită rușine i-au dat, tot lucrul fără socoteală ci-au făcut și tot cuvântul fără chibzuială ci-au grăit arătându-le, și cu nedezlegaie argumenturi dzisele lor au dovedit și au adeverit, atâta cât toată limba amurțită și toată gura amurțită înaintea lor au rămas. De care lucru, o, dulcele meu priiatin, a nedejdui îndrăznesc că nu așe de tot, tot lucrul după voia lor va rămânea, și cătră aceasta mai vârtos nedejdea în nedejduiaște, căci (precum bine m-am adeverit) Fiiul și Inorogul la adunare n-au vinit. Cari, între monarhiia noastră, cei mai de-a firea și mai de frunte să fie lumii iaste știm. Și, precum eu a lor cea

părințască fire ie-am priceput, acestea înalgiosuri a răbda și până în sfârșit în fundurile pustiilor a cutreiera nu vor putea (că firea de ce au început a să părăsi și obiceiul bine deprins a să uita prea cu anevoie lucru iaste). Ce lucruri vor deschide, de carile toată adunarea nici a gândi au gândit, nici cuiva vreodată în minte au vînit (că jelea și rîvna cinstei pojarul ce sloboade decât focul în spinii uscări mai mare pârjol face). Așijderea, pre tine, bun și adevărat priiatin și a adevărului netăcut crainic avându-te, eu încășîlc ticăloasa, precum numai cu trupul de tine despărțită, iară cu sufletul cu tine la un loc lipită și înclăită să fiu bine mă știu (precum încă de pre vremile epitropiilor Monoherolcopardalului¹⁴ ispitită și dovedită sint). Cătră noi și pe săracul Ciacaluf* au, carile la multe trebe fără preget și la multe slujbe cu credință, precum li să va afla, prepus nu iaste. Deci, de vii socoti cu cale a fi, o carte la Fii și la Inorog să scriem și de gândurile noastre știre să le facem (că roadă pomului prieteșugului alta nu iaste, fără numai ascunsul inimii fără primejdie a descoperi și chilele între sine tare a acoperi). Adecă, precum urechile noastre spre sunetul numelui lor stăruiesc și numai din sămnuțului ochiului spre toată slujba și primejdiia a ne încinge gata sintem. Deci, o iubitul meu priiatin, cuvintele melc în prepus nu le aduce, căci curate și nezugrăvite sint și în cea de apoi pre dulce viața mea mă giur că tot cuvântul ascuns și toată taina acoperită, ascunsă și nedescoperită voi ținea". (Vulpea pre viață-și să giura, căci din prognosticul doftorului, precum la luna nu va ieși bine șuia, de vreme ce în răvârsatul zorilor și în amurgul soarelui sfigniosul*¹⁵ în chipul viermelui săclătiia), ccîn sfârșitul vieții capul răutății a face silind, pre Lup a amăgi și capul în singe a-i vâpsi să nevoia, și precum în toată porunca lui, fără preget

¹⁴ înalgios — nedreptate.

Ciacalul - Maxut *ușc.r.*

¹⁵ Sfigmos - artera radială, vena la care se ia pulsul.

și în toate sfaturile și învățăturile lui, fără alt cuget, tot unghiul a scociorâ și toată piatra a clăti nu să va lenevi cu giurământ să făgăduia. Ce Lupul, vechiu la minte și copt la crieri fiind, noaăle a Vulpei vicleșuguri și proaspetele ei lingușituri îndată pricepând, precum în gură miare zămintește, iară în piept otravă dospește cunoscu, și precum pretenția ei alta nu iaste, fără numai cu chipuri șicuite* ca acestea, mintea și socoteala Lupului, care ar fi și pentru lucrurile carile la cetatea Delrii unele săvârșire, iară altele aemu începute, ce ar dzice și ce ar mai nedejdui să iscodească și îndată la adunări știre făcând și minciunile carile mai denainte scrisesă să-și înnoiască și pre sine de priiatină și de slujnică să să adeveriască. Cătră carea Lupul, cu scurte și puținele, însă grele și temeinice cuvinte, într-acesta chip răspunsă: „Veche pravilă iaste, o, soro Hulpeo (că poftele și voile împăraților pravilă nemutată ascultătorilor sint). De care lucru, și la aceasta alegere, de vreme ce voia și porunca a marilor împărați așc au fost, nici o divă nu iaste, și așe, orice au poruncit și au ales, bine au poruncit și înțelepțește au ales; nici cătră aceasta mai mult ceva a gândi sau a grăi ni să cade, fără cât noi, într-această dală viață singuratecă alegându-ne și la bârlogul nostru rămășița vieții din toate tulburările lucrurilor și gândurilor depărtați cu linește a o trece și cu odihnă au (!) o petrece am ales, și mai deasupra nici a grăi, nici a audzi ceva poftim (că precum gura la grăirc, așe' urechile la audzi re hotar a avea trebuie, și cuvântul carile linului suflet tulburare aduce, nu numai a nu-l grăi, ce nici a-l audzi să cade). Așe noi, între acestea hotare contenindu-ne, nici Lilliacul cc ar fi grăit, nici Fiiul și Inorogul ce vor să scornească și așeși nici muștele e vor să vâziască, sau tăunii ce vor zbânâiască în minte ne vine; de care lucru, mai mult voroava cu noi a lungi scurtându-ți,

Șicuii — aliniat.

la lăcașul și odihna ta te du. Iară vremea proba cea neminciunoasă și pre mine, și pre tine cine să fim ne va arăta".

Acestea Lupul cătră Vulpe încă vorovind, iată, cu tâmplare, și Ciacalul acolo sosi (carile într-adevăr în dragostea Lupului să avea). Deci Ciacalul, după ce cu plecaciune obiciuța-și închinăciune dede: „în ciastă noapte, dzice, prin pădure pentru hrana încoace și încolca îmblând și prin spinii unui gard de prisacă păsăruiclc culcate a prinde pândind, între albine mare vâziială și glogozală* audziiu. Deci, pentru ca a împletcitclor cuvinte înșămnarea a înțelege sâ pociu, de gardul prisăcii, mai aproape și purindu-niă, mă lipihi. De unde, din cele mulie, acestea puține cuvinte înțeleș (căci a trântorilor urlete a albinelor sunete astupa). Voroavă, dară, le era aceasta: «Precum noi împărat, monarh și stăpânitoriu, aftocrator să fim având, nu numai noi știm, ce toată lumea mărturisește și matca carea ne chivernisește, ne poruncește, ne stăpânește și ne otcârmuiaștc, din toată dihaniia cunoscută și aliasă iaste (că sâmnul a monarhului adevărat acesta iaste, ca nici cu acul să împungă, nici cu dinții să mușce, nici cu unghelc să rumpă, cc în greșiți iertare, în răi pedepsire, în supuși milă, în streini dreptate și în hotarăle monarhii! sale contenire să arete) carile toate în monarhul, maica și maica noasiră, deplin să cuprind. Aceasta, dară, înir-acesia chip fiind, oare cu ce socoteală până aemu, iată, de doaă ori, în doaă locuri zburătoarele și (ârâietoarele toate adunându-să, spre întărirea monarhii Vulturului și a Leului de la toți hirograf* a lua să nevoieșc. Așijderea, precum zburătoarelor epitrop Corbul, iară hvpatru-picioarelor Strutocamila s-au ales și una cătră alta cu prepuse cuvinte dzieca: Oare pre noi la adunare cum nu ni-au chemat? Au în sama zburătoarelor nu ni-au băgat? Au căci

Glogozală—rumoare.

Hirograf—înscris, manuscris.

micșorimea statului nostru căutând, nevoința, agonisita și chivernisala de obște care facem a cunoaște s-au lenevit? Ce de vreme ce iaste așe, de sintem și noi zburătoare supt soare, pre roți a cunoaște să-i fcem (că albina sâmânța și sulita, miiarea și fiiare tot într-un pântece poartă, și precum toate politiile nu staturi înalte și pântece lăsate ce omoni nedespărțită și minte ispitiță și ascuțită caută)». Iară una dintre albiu dzisă: «Eu astădzi în câmp pentru agonisita ieșind și printre ierbi și flori miiare cercând, cu viespile a mă împreuna mi s-au tâmplat, la carile iarăși aceasia voroavă a să scutura am aflat și precum foarte cu greu duc lucrul ce să aude că s-au făcut li-am priceput (că tulburarea unii politii între alalte, cu aprinderea unii case într-o cetate să asamănă; că precum din aprinderea unii case toată cetatea primejduiaștc, așe o politie răscolindu-să, toată megieșia să clăteștc). Și așeși eu încă acolo fiind, o viiaspe sosi, carea de mare adunarea muștelor și a țințarilor veste adusă și precum de aceste a pășirilor și a jigăniilor adunare de veste luând, tare între între (!) dânele vâziia, dzicând: - Sculați, frați, și mărgând, viespilor știre să dăm, pre tăuni și pre gârgăuni împreună să rădicăm și cu toții la prisaca albinelor să ne adunăm, unde, dc obște sfătuindu-nc, să alegem și să căutăm cu ce privileghic Vulturul tuturor zburătoarelor a stăpâni și cu ce mijloc numai o monarhic la toți a să numi și a ft ar putea. Că precum din lume audzim, lucrul acesta nici liliiacii a-l priimi n-au învoit, dară noi cu cât mai gios decât liliiacii și cu cât mai puține decât roate zburătoarele vom fi? Și cum cu singură numai tăcerea spre robie și supunere vecinică ne vom lăsa? Ba, fraților, o dată cu capul lucrul acesta neizbândit să nu lăsăm. Că spre aceasta, precum viiaspea eghiptilor, așe musca ceriului agiutătoare și scutitoare ne va ft (că pentru slobodzenic și moșie cu cinste a muri, decât prin mulți veci cu neciste a trăi, mai dc folos și mai lăudat iaste)». Așijderea între dobitoace oarece dihonie să fie am înțeleș, de vr^me ce pe Fii și Inorog

la adunare nu î-au chemat, nici hau întrebat, nici în samă de lucru i-au băgat. Pe Lup căci dreaptă hotărâre Struțului au făcut și căci încă de pre vremile epitropiilor Vidrii, când cu Pardosul în Țara câmpilor au pribegit și acolo cu dânsul în scandălă și la cuvinte au fost vinit, aemu Pardosul izbândă noaă la pizmă veche socotind a face, cu meșterșug din adunare l-au scos și oarecum la bârlogul său în chip de izgnanie l-au trimis. Vidra cea odănoară Corbului din suflet iubită, iară aemu lui decâi moartea mai urâtă dintr-amândoaă izvoadele s-au ras (că decâtoată materiia alcătuită, sufletul nealcătuit mai lesne să betejește și mai pre lesne iaste pre lei și pe urși a stăpâni decâto pre doaa inimi prin toată viața într-o dragoste și printr-o priință a lc păzi). Vulpea sau de bolnavă, sau de vicliană dintre dâșii lipsește, de unde a prognostic! putem că cu vreme clătirea acestor chipuri făcându-se, lucrurile într-alt chip să vor schimba și statul într-altă haină să vă îmbrăca". Acestea Vulpea, Lupul și Ciacalul.

Iară cartea Vulpii la mâna sinoadelor agiungând, pre carea citind-o în taină, deosăbi, Ulcul* pe Pardos, pe Râs și pre alaiți a credinții vicleni și a vicleşugului credincioși în taină chemă (că voroava prea pe taină vicleşugul supune, iară cuvântul în fața a dreptății sămn iaste). Căroră scrisoarea și sfatul Vulpii arătând, Pardosul dzisă: „Vulpea pentru Lup oricâte scrie adevărate și de credzut sint, căci precum să dzice dzicătoarea (Lupul părul după vremi își schimbă, iară din firea lui nu iase, nici obiceile învățate își mută). Că Lupul pururea nu numai oile a fărâma, ce și boii din plug a îneca și pre tot dobitocul suppus a spinitea, precum obiciuit să fie, lumii iaste știut. Și aemu lucrurile la omonie precum vor să aducă vâdzind, bine să-i pară peste firea lui iaste (că lăcomiia în doaa părți zavistuiaste, una, căci tot ce poștește nu agonisește, alta, căci

el ce poștește pre altul a agonisi privește). De care lucru, a mea socoteală aceasta iaste: cu vreme l .tipul nu numai din adunarea Deltii, ce din toată lumea a să scoate trebuiaște, și așe tot dobitocul în odihnă și lot locul în ostrovul Critului să va întoarce. Iară amintrilea, precum din obiceiurile lui a să primeni nedejde fără nedejde iaste. Iară pentru Fii și Inorog mijlocul a să afla pre lesne va fi".

Cătră acestea Râsul, cuvântul apucând, dzisă: - „Precum am înțeleș, Fiiul, socotind că după mărimea trupului cinstea să măsură și epitropiia lui s-ar cădea (ca și de mainte când Inorogul de la vrăjitori o aflase și hu în dar și peste nedejde i-o dăruisă), aicea au fost vinit (Râsul de vinirea Filului adevărat știia, căci pentru ca pre ascuns la Delta să vie el îi poruncisă, iară cu ce gând Râsul aceasta făcusă mai nici el nu știia). Iară aemu iarăși am înțeleș, că, pentru alegerea epitropiilor Strutocamilii înștiințindu-să, cu înfrântă voie, iarăși ia locuri și s-au dus (că după vestea morții vestea lipșirii cinștii locul cei mai de sus ține). Inșă sfatul meu iaste acesta: Fiiul după mărimea și mamina trupului la suflet nepotrivit iaste, căci, după măsura trupului sufletul de i s-ar potrivi, Căprioara Hindii încotro îi iaste voia a-l purta nu l-ar măguli. Carile, de mănecare de agiuns, de băutură la măsură și de odihnă la vreme de va avea, cevași macara lucrul mai înainte a ispiti nu va îndrăzni. Și așe după voia noastră încotro vom pofti a-l trage, într-acolo va merge. Iară Inorogului spre domolire firea nici cum nu i se pliacă. Că în lume frântura cornului și acela de bună voie lepădat a videa cuiva rar s-au tâmplat. Iară Inorog domolit nici s-au vâdzut, nici s-au audzit, nici undeva s-au aflat. De care lucru, cu toții împreună vânătoare vom rădica prin codri, prin munți, și în toate părțile ne vom sămăna, pre carile, oriunde ar fi, tot îl vom afla, și oricât de iute la picioare ar fi, cu lungimea goanii o dată de corn tot îl vom apuca (că ce graba în ceas și cu sila nu isprăvește, aceia delungarca vremii și meșterșugul

biruiaște). Carile, la mână eădzind, într-o ogradă încongiurată eu apă lată îl vom închide și la loc îngust și strâmt îl vom trimite. Unde el la loc slobod și la câmp larg a trăi deprins fiind, de năcaz, în curândă vreme în melianholic, din melianholie în buhăbie'. din buhăbie în slăbiciune, din slăbiciune în boală și, în sfârșitul tuturor, din boală în moarte va cădea, și așe, de tot numele dm izvodul vieții i să va șterge. Iară amintrilea, bine sâ știți că, [iână Inorogul viață are, viața noastră scurtă și l' aceia cu prepus și în toate ciasurile cu groază decât moarteajmaj rea iaste (că o dată a muri, datoriia firii, iară cu groaza morții a trăii, moartea morții iasie)".

Ase Râsul de răs sfaturi ca acestea dacă de sațiu vărsă, Uleul dzisă: „Dară cuvintele acestea la lucru cine va putea duce?"

Râsul: „Eu, răspunsă, numai cu învoiala și nevoința de obște sâ fie".

De aceste asupra nevinovății Inorogului spurcate sfaturi, Molii din blană veste luând, îndată Inorogului știre trimasă, carile vicleșugurile ce i să gătesc cunoscând, întâi în fire, apoi în picioare nedejdea își pusă.

XIII. POEZIA

1. LIRICA RELIGIOASĂ

FTLOTEI sec. XIV - XV

PRIPEALE

*la toate praznicele Domnului
și ale Născătoarei de Dumnezeu
și ale tuturor cuvioșilor Părinți
mari și sfinți,*

*marilor și vestiților mucenici și tuturor sfinților deosebiți.
Se cântă împreună cu Psalmii aleși atunci când se cântă
Politeul, începând dintr-o opta zi a lunii septembrie.*

*Facerea lui Filotei monahul,
fost logofăt al lui Mircea Voievod*

*L I.a nașterea preasfintei Născătoare de Dumnezeu se
cântă aceasta:*

*Bucură-te, Mărie
cea încărcată de bucurii,
Domnul este cu tine [ACT 6].
Aleluia!*

II. La înălțarea cinstitei Cruci:

*Ai dat celor ce se tem de tine acest semn
să fugă din fața arcului [A 6rGJ].
Crucea ta,
Hristoase Dumnezeule!*

III. *Sfântului apostol și evanghelist Ioan Teologul:*

Veniți cu toți să-l slăvim pe Ioan Fiul Tunetului,
pe Ioan cel Fără de prihană [AGEG],
pe cel ce și-a rezemat capul
de pieptul lui Hrisios.

IV. *Preacuvioasei maicii noastre Paraschiva:*

Veniți, toți cei cărora vă e scumpă sărbătoarea,
să o preamărim
pe preacuvioasa Paraschiva **IXefe**,
slavă a celor din Epivat.

V. *Sfântului mare mucenic Dimitrie:*

Veniți, voi, cei care îi iubiți pe mucenici,
să-I slăvim pe Dimirrie
Izvorătorul de mir [AETf],
cel plin de osârdie întru mântuire.

VI. *Arhanghelilor Mihail și Gavril:*

Veniți să-i slăvim,
dimpreună cu cetele îngerești,
pe Mihail și pe Gavril [A6PS],
întâi stătătorii puterilor cerești.

VII. *Sfântului Ioan Gură de Aur:*

Veniți cu toții să-l laudăm într-un glas
pe Ioan cel cu Rostul de Aur [AGTG],
dascălul cel deobște.

VIII. *Sfântului Apostol Andrei:*

Veniți cu toții
și într-un glas să-l slăvim pe Andrei
cel întâi chemat [AGDcH],
pe cel ce un sânge cu Petru.

IX. *Sfântului Sava:*

Veniți cu toți să-l laudăm într-un glas
pe Sava cel sfințit [AGF6],
gloria întregii Cappadodi.

X. *Sfântului Nicolae:*

Veniți,
toți cei născuți din țărână,
să-l slăvim pe Nicolae Ierarhul [A<ET€],
păstor al Mirclor.

XI. *Sfântului mucenic Eustratie:*

Veniți să-i preamărim
pe Făistratic și pe Auxentic,
pe Evghenie și pe Mardaric să-i laudăm [AGI'f].
și pe slăvind lorest.

XII. *IM nașterea Domnului nostru Iisus Hristos:*

Veniți să cântăm
împreună cu cetele îngerești:
Slavă întru cele de sus lui Dumnezeu [A€T€],
celui născui în peșteră.

XIII. *Sfântului Vasilie cel Mare:*

Veniți, toți cei născuți din țărână,
să-l slăvim pe Vasilie cel Mare [AC'D?],
gloria celor din Gesareea.

XIV. *La arătarea Domnului:*

Iisus al meu s-a botezat
prin mâna unui rob
în apa Iordanului [A6T€],
luminând toate cele făcute.

XV. *Sfântului Theodosie, întemeietorul vieții celei de obște:*

Veniți să-l laudăm cu roții
pe Theodosie,
întemeietorul vierii mănăstirești [ACrej,
glorie a cinului călugăresc.

XVI. *Sfântului Antonie cel Mare:*

Veniți, voi,
mulțimi de monahi,
să-l laudăm pe marele Antonie [ACrC],
slavă a celor ce trăiesc întru călugărie.

XVII. *Sfântului Athanasie al Alexandriei:*

Veniți și, într-un glas,
să-l preamărim cu toții
pe marele Athanasie [A6T6],
glorie a celor din Alexandria.

XVIII. *Lui Euth'nnie:*

Veniți să-l slăvim într-un glas
pe Euthimic cel Mare [AGTCJ],
gloria cinului călugăresc.

XIX. *Sfântului Grigorie Teologul:*

Veniți să-l laudăm
pe Grigorie Teologul,
abis al înțelepciunii [A6T6],
cel de-al doilea care și-a sprijinit capul
pe pieptul lui Hristos.

XX. *Celor Trei Ierarhi:*

Veniți să-i preaslăvim
pe Vasilie și pe Grigorie,

precum și pe Ioan Gură de Aur [AGX6],
apărătorii Treimii.

XXI. *La Închinarea Crucii:*

Crucii tale, Stăpâne,
ne închinăm
și învierea ta o cântăm
și o preaslăvim.

XXII. *IM Duminica Floriilor:*

Veniți să-i ducem, precum copiii,
lui Dumnezeu credința noastră
în chip de ramuri [A€TG],
și dragostea în chip de mlădițe.

XXIII. *Di Vinerea Patimilor.*

Veniți și, precum Torna,
să-i cântăm lui Hristos cel înviat [A€r6],
Stăpâne al meu
și Dumnezeule al meu!

XXIV. *Sfântului și marelui mucenic Gheorghe:*

Veniți, voi,
cei care îi iubiți pe mucenici,
să-l laudăm pe Gheorghe, purtătorul de victorii
[Aere]
și glorie a cappadocienilor.

XXV. *La înălțarea Domnului:*

Dumnezeu s-a înălțat însoțit de strigăte,
Domnul în glasul trâmbiței [ACEC],
ca să mântuiască chipul lui Adam.

XXVI. *La sfânta Cincizecime:*

Slavă lie, Treime siântă,
Părinte, Cuvântule și Dudule sfânt [ACTC],
Slavă ne,
Dumnezeule!

XXVII. *La nașterea Lnaintemergăforului:*

Veniți și într-un glas să-l slăvim
pe Ioan Botezătorul [ASrC],
și Prieten al Logodnicului.

XXVIII. *Celor dintâi între apostoli:*

Să-i preamărim pc cetățenii Ierusalimului ceresc,
pe Petru și pe Pavel [ACT6],
ucenicii lui Iristos.

XXIX. *Sfântului Athanasie al Athosuhti:*

Veniți toii și, într-un glas,
să-l laudăm pc Athanasie athonitul [ACTE],
glorie a cinului călugăresc.

XXX. *Sfântului prooroc Ilie:*

Veniți cu toții să înălțăm psalmi
proorocului cu glas dumnezeiesc [A6TC],
lui Ilie din Thesba.

XXXI. *La Schimbarea la față:*

lisus al meu,
Stăpânul meu,
își schimbă chipul pc muntele Tabor [ACTC],
arătându-si slava.

XXXII. *La Adormirea Născătoarei de Dumnezeu:*

Cântece dc despărțire îți aducem,
Mărie,

căci te-ai pristavit,
trecând de la cele pământești [ACfCj],
la lăcașul cel vestite.

XXXIII. *La tăierea capului lui Ioan înaintemergătorul:*

Veniți sa-l slăvim pe Prietenul Logodnicului,
pe cel care l-a dat în vileag pe Irod [A£TC],
pe Ioan Inaintcmergătorul.

A HPIIIIrd ldl R-LCikMHX Rd<f>A<MH>HIMHY H K<0>C3PGDAHllkUIX
(JPrf3A!HKU 1 HfCfM<f>. ItP<ti>H<0>4,0>Glltdia C3<Tt.IfCiH
K6fHKLfHfB H CEiftfTbllB

TKIHfH etRrf,>Tl,I,M.nPHttIiEiiaill(tlicAGLd3EPfHHH.IHIBf<nj/liVI(lill,
ffVt/ nOGTCA nOrfHrtfGS.

nRi<Hmp WTOGflwro A^". GenTeflEp/fl #<f>c<iht(rf
TEOP6Hf6 kv> «Jjncteeii ftGtHrtXrf, rtOrOSâTrl KL!K!jiU0>

I H11 POUKALGTRO nP.li)e<EA>TLIS E<orG>PG)AH>H^ nOGTC.Îl

püfO>Vi!ftA OEPitaOBIiiliin flinpie I<OCJIDA>I> G T O G O * [aura]

II. Hll flISARHHIOJIG 1<K>GTllf BP<T>eTl:

Aftrih efil EF'X1jIH1BG/?I T6E6 K63Hff6G1MG EHG KtSfATH OT
rtllfll iIAU;* [MiVG] KP<L>GTh TBOH X<PIRT>C E<O>G.

iu. G<f>?>T*o>iMoy "tj<o>e<TO>iix n isv<iir>i*e>rtii(:Toy)o-
<nnuoy> E<o>i'KortraBur:

nP<H>A<f>T6 E'lieH O<M>Hf nCO/BOEd fieE(lifHfAif<f> ICDfllll

T'l.r.KHKll [AtiUl} Jf(HfRTO>!d HhMPfGTJllfHf.

[ii- ispt i>]!<n. y<<M;inu rti<i>Tcf=>pji mie i i impüGKcsRU D
 >:!'<g;:!,>,<-!>/« V.hvW HfUEiHOimIiIJI f7,GXiiiiaHflih ;IP<E<II<O>A<O>> ' *
Ln&& iii-
 ;:--!L li !:K'sfi] (-rimr. ITOIH noxKnajK.)
 * iii *...->!" " ^loV^ids.niiKintrKifiitri **irf.oxnimmi, mypmowi-**
 III'U A'
 -i!i^,' IA.ilo] PüilH(ITI:rtTt G[j<i>]GOi:tL
i>:;:;V'''• OT, ii!T.(;wiisIJ.AIU ifirn.<wi n,o.\T.fl<iii>iu, 231
 iip.\-nlt<i>=>rt i
 ..i.v.i;!,,, i i i'in.iii [rfero] IU.iiiUMU. «IIAIMII, innoii>ri*rtJiniñn.i
 V!! (LI',\,T<0>)iKI; **ICOMEIOV M<i>il>Tid<0>VGToy** A
 i|>|-->ro r;ur.)\ <;-i.rvu.i>ciii) **i;i,GXF.ian<Hdi> i<ca>ijjmn** 20
 3it(I>T(UO>VGT:irO
 • ii i...:irO GV iITCdti.
 v':. :i.T-'!<:;:;!v ijii<o>c<T<ijii<ii>mi<ii> > rtuAPen np'LEoa-
 •!•*...>,'!>:;>!';; **ivuali G7,17U T>Cj0 K JIGXKialai** EaH(U'<Q>
 IIJMT: ifs-TPOSM e".i:'?liEIIIKti.
 ii, ' ...Vi: :
liiiiHiiro

X. **etP,fi>TO(M0V' liHKODilOV:**
 IIP<h>,><i>TQ I'LGH fGjMIOPGOAMH K-hGXŞtTdlfdKl> I6PUPXH
[fiGr<e>] «iiKPss jiiiGTfIKiiiKij. .....
 XI. <<K<f>n>d!OV ^W<X>f>f>HK (iVGTPinToy-
 iip<ni>A<i>ra6vcTPnThiJ, nvacinln, r.-U}*Lttaua*h'> evn HI.I ii *
 rtiLPAi'piu [(ier<e>] > i **lopeeTn** G<IHf,iii!r<o>.
 XII. H ' po^AheiEo r<ocjioA>ii Bftmeio iir<e4'Gi> X^PIGTJII
 liP<li>A<1>TG CI. iiT]rt<L>GKI,'ai! [UII,1 Kl.arfiiiGHJHI, e,in:n i;-i,
 KLIIIIIIIX
 teO*!>Mt [Mim] POJKACIIHOmoV' K 'L nPtThiI.
 xiii. C<]/\>T<O>IMJ; IIUGHILV F,eiiiiK<flio>;
 IIP<li>A<1>T6 UtGII 3C<IIOP>AHIH II^GXEfmHfñL JICCIHIII
BüilH^iirO
 [äklG] KGUiPGCSfñI. IUXEnd^l.
 XIV. liil E<0>rOMKfñH][6:
 1 P<1>Iff.GTGA'I<ireX>G dIOH CST PILEf E7. IGaPAiIHG'rS H PTiUi
 IIPOGIUiIjUiA i;t_{GA} TKiU'h. ....

;<:!>T<0>,"i(i' Gi;iv;v(ji;!s; 0H[H;]KirrMi0:
 ia-* i> <=> iVJ.Gil G'M'iU I>G][0 irLG.VIIdfllflfdu OGQAOGtt
 ;:L:(;:il'i7i.;'i; 'rt^i'.n] 1[;ISOKSXJJH/H Gailia.
 - ;:;:EL , J>T3 ii j-iii! IIIICOKOdI rtHIII nTIGXf(IIIHil<i> E!>ai(Ki<u<0>
iii; • ~Ä fVc<<>>] imiatKAujmai GanE-K.
 , , . :.;,rA>[!;iM: iianuntfllov niKianiiAPTjGfOiHO^
Iliv/iu,;.! li'i'ii E'i.CII G'M'fl<i>GHO E'&GXKrMHrdL ESilHKIirO
 ijiOi!!!!;:; [*(j]!<:i Hrd=3rdAPTfHG3iH G(1HRS.)
 U:-r,i iVif'. G.UY.iCHO ETIGXEnAHMb GV0faiiill
 XJX G<RA>T<G>IWOY' **rpinaplx** H<o>roGatafié.
 iim'FI A<Ti>TG HPfe/HJiiAPOGTH rUJREHHX E7GXEfaHh<E>
 ;".>:..)-?L!^PÍ,1 [fl(j][j>1 KTOPir<0> IlinpTiGTHHS;!
 xx. TPie.in. e<r.A>TiiTedenib:
iin>A<E>rtf KiiGlan, rplrraplu, i;^ftxa(iAHai<h> icaniiaa
 3fl(IT<0>VGTfirO
[aer<e>i TPOIJHM noEcapHiikTi.
 [XAI. III UOHrOHdre KPiT,>(JTFI:
 KP<T,ifit TE0lrXOV nOiiIIIUGiBC* E!<A<H*KO H GiBaITO(:
 ET,eKP<T,>CSIIK TEOS H nPOGfñKfLefl]
 XXII. iifi IIE-BTHOGI6: -
 nP(ñl>A<1>T6 (HI IIIKO OTPCiUH, IIPHKiG'E/B EliPX
 IBKO Eiiñl E<or>x [<dere>] AWKOK JKG WKO KSTK*.
 n ixnñ. un niiTiinnex;E!
 ** - np-iiiijA-'A''''^ >> iiti raito âOiHn ET.S'hilGiHL r<ui*noA>ii «HOH ;I
fIOH [iierii] E'AGKP<L>GHO'H^V X<PHGT>S.J
 IIP<H>A<1>T6 JnA<q<6>HHHG3nOEIH, ETO.EIAHA<1> IOETAO-
 IIOGiñ.
 reoprln [rt<r<e>] KnnnAOKS noxEfiar.
 XXV. an Gn3!<G>CCill6 r<OGHOA>f6:
 E1.3LIAC; E<OVL ETJ EtGKaHKHOBŞHH r<OGHOA>b El railGU
 TPXHU (<ñG!=(j)
este Gntn>CTii oEpfisn iiAiaioEL.

i. r.iii; i,(;::>(:
 i • i-f; c n rri:fi IP<T> vi'ii'-'Usi'.o.
 s il'.y,!. Fut:!! i;li!M<1>(ii|0 i;'e,VEr<liHd> |(iiii)ld
 KP(Ti>GT<HT(i>iWi
 n, ' . , v " JI «(jii)XijKii.
 ii!!o>r.ftU>;1G!ji!.,
 i-i-i' ; > -,')JÎ;<(-,ritIIrPrI/KArIIIIW i'LG\T>d<!!!<> HfrTPfl H
 il;:,); i <::<<> 'Î\': ::(riKi.l .v<PMU'i f>:i;(< > > ' :• : ^ . i ; j i i : i , 7 (> ! s K C : " ; j ; U > ; 7 K r
 !,LYi<t>(JH0, liom îllrh dRfillGHîro
 IAii.VI;^ hllSVJil.-A.IIIMI CñiEM'.
 j ; •...-?,-!ii-,;n(H UF <<><> o > mi Virlioy. D
 !"(•;... -;;>1; r,i,r:!! iiiiit.*jju(,;iU i:'i,rJ)linn. i;<j>i'<)iMii(!!hîro 231
 > ii;... <>!! L.Vii'<:,>] miik Bf^iirmi'iniil.]
 : - 'll-wv : •cf'ci'iiie:
 iii ; ; • 'wy.vra* kvc.v>G jttmi i; ivoCfiii.uiiîii rsapi. aiiBeacuT-Eii -^A
 j... i ii?-i!l;l, GKOA;
 :V-î: iim (-;:j;î{iiiG <<Q3PG>A)UH'
 r'''''' 'iPîriiri:!!'!! "METR iip-r-sCimu
 ::: : i >I&!J,;A" iK'i'<(:>j ni, i;i;fiN.iii OIIITTKMI

NICOLAE MILIȘCU,
 STIHURI LA DUMNEZĂESCU DA VID

Taci Orfeu, lapadă Emiis alăuta,
 Cu trei picioare de la Dell apune la uitare încă,
 Că David nouă, a Duhului lovind alăuta,
 Iviaște ascunsele de ale lui Dumnezeu taine.
 Mulțime a vechi istorește minuni,
 Pornește spre laudă Celui ce au zidit lumea.
 Mâmuinci pre toți, tănuiește și scriia.
 Pre păcătoși către întoarcere aduce,
 Cu muhe ș-alte și a județ zicând lege,
 A curați învață cei sufletește greșale.
 lui Dumnezeu mărire
 A armoniei sfinte ca mitarea de dulce cântările David.

D O S O F T E I
PSALTIREA ÎN VERSURI

PSALMUL 50
 5 perechi

Fie-ți milă, Doamne, de mă iartă ,
 Cu milostivirea cea bogată,
 Și pentru a ta ieftinătate
 Să mă curățâști de răutate.
 Și mai cu-adtns de rău mă spală
 Și mă limpezește de greșala.
 Că eu în șuua mea fărălege
 Și răul meu nainte-mi ce merge.
 Ție Ț-ara greșitu-ț, Doamne svinte,
 De-am făcut răutăți denainte.
 Cuvintele tale te-ndireaptă
 La giudeț să-nvinci, când vei da plată,
 Iacă-s zămislit în strâmbătac.
 Aplecat de maică-mea-n păcate.
 Ce tu, Doamne, iubești dreptatea,
 De-ț arăț pre mine bunătatea,
 Și cu taine ce nu sâ pot spune
 Mi-ai arătat a ta-nțalepciune.
 Cu izopul tu mă ocropește
 Și mă scaldă de mă curățeste,

Să hiu spălat și alb ca omeții,
 Să mă bucur și cu cu direpții
 De vești bune și preacuvioase,
 Și să-mi bucuri mișelele oase.
 Doamne, nu-ț întoarce svânta față
 De greșele ce-am făcut, cu greață,
 Și de câte-am lucrat fără lege,
 Cu milostivirea ta le șterge.
 Incmă curată tu-m zidește
 Și duh drept in zgău în noiește.
 Nu mă urni din svânta ta față,
 Și duhul tău cel svânt cc mă-nvață
 Să nu-l depărtez de cătră mine.
 Cc să-m dai bucurie cu bine,
 Su svânta ta, Doamne, mântuință,
 Și să-m dai și duh de băruință,
 Ca să-nvăț pre cei fără de lege
 Cătră căile tale s-alerge,
 Să să-nroarcă de pre răutate
 Cătră a ta svânta bunătate.
 Și mă scoate, Doamne, de la sânge,
 Cu mântuință ta de mă strânge.
 Și cu adevara ra-mpreună
 Limba mea să-ș facă voaic bună.
 Și buzele mele, Doamne svinte,
 Să-m deșchiz, și rostul să te cânte,
 Să dea veste fără de săială
 În tot locul de svânta ta fală.
 Că de-ai pofti jărtvă, Ț-aș aduce,
 Ce jărtvele de ars nu-ț par dulce.
 Lui Dumnezeu jărtvă ceea place
 Cu sufletul înfrânt ce s-a face.
 Inema cea zdrobită și frântă
 La Dumnezeu nu va fi dc smântă.

Și cu a ta, Doamne, bună vreau
 Sîonului să-i faci mîngâiere.
 S-aibă de loaie părțile pace,
 Pană zidiuri nalte să vor face
 Pregiur Ierusalim cetate,
 Să scripască dar și bunătate.
 Atunci jărtve drepte ți-vom face.
 Colaci și prinoa.se, eumu-ți place,
 Vin și pâine, unt și cu grâu dulce,
 Și vităi pre oltari ți-vom aduce.

PSALMUL 69

5 perechi

Doamne,-ntr-agiutori să-m ici aminte,
 Să mi-auz de sîrg, Dumnezeu svinete.
 Cinc-m cercă râul, rău să pată,
 Să-i lovească răceala din față.
 Să să-ntoarcă de sîrg cu ocară
 Ceia ce mă pășcăiesc tu țară.
 Și dreptii s-aibă voaie bună,
 Să să veselească depreună.
 Și toț ceia ce te, Doamne, cercă,
 Bucurie deasă să nu-i treacă.
 Și să-ț aibă pururea a zice:
 „Mărit să fii, Doamne, cu ferice!”
 Și ceia ce-ț iubăsc de izbîndă,
 Să le vie pururea dobîndă.
 Iară cu, ce sînt mișel și meser,
 Să ies, Doamne, de la tine vesel,
 Că-m ești agiutori și sprejincală.
 Și vin. Doamne, fără de pesteală.

PSALMUL 70

Câtră tine am nedejde,
 Doamne, cându-s în primejde.
 Si să nu-m vie sminteală,
 Preste veci să duc stideală.
 Și cu a ta dreptate
 Să mă scoț din greutate.
 Și te pleacă de mi-ascuhă,
 Să mă scoț din grije multă.
 Să-m hii Domn și sprejineală,
 Și stîncă despre năvală,
 Și razăm, și năzuință,
 Și să-m hii și mîntuință,
 Să mă scoț de mîna strîmbă
 Și să-m ici răul din gîrbă.
 Că tu-m ești, Doamne, răbdare,
 Doamne, cu nedejde tare,
 De la vrîstă de pruncie
 Îmi ești razăm și tărie.
 Din maică-mcadin matrice
 M-ai închegat, și ți-voi zice
 Cîntare nepărăsită,
 Că sînt a mult de prohită.
 Ce tu-m ești agiutori tare,
 Si-m vei împla de cîntare
 Rostui, de ti-oi lăuda-te,
 I) e slavă, de bunătate
 Și de mare cuviință,
 Toată zua cu credință.
 Nu mă urni-n bătrînețe
 Dintr-a talc ieftinețe.
 Cînt vîrtutea mi s-a stînge,

Mă rog, Doamne, de m-ii strânge.
 Și de ceata cea zlobivă,
 Ce ți să pune-mprorivă,
 De-m străjuiesc bietul suflet
 Si mă grăiesc cu râu cuget,
 Sâ dea-n goană după mine,
 Zăcând că-s urnit de tine:
 „Bine că ne-au venit toană,
 Blamat să-l luăm în goană,
 Să-l apucăm fără gloate,
 Că de-acum nu-i cîne-l scoate”.
 (^e mă rog, Dumnezeu svinte,
 Să le scurtez din cuvinte
 Și să le dai război iute,
 Să-m fii agiutori din frunte,
 Să le pui răceala-n față,
 Și de spate să-i ia greacă.
 Și sâ pieie cu ocară,
 Să le margă vestea-n cară.
 Aceia ce mă vincazâ,
 Și mâ pârăsc să mă piarză,
 Cu rușine să să-mbrace
 Și să n-aibă-ncătro face.
 Carii cearcă să mă prinză,
 Răutatea să-i cuprinză.
 Iară eu hic-n ce vreme
 I âugâ tine nu m-oi teme,
 Ce i-voi adaoge cântec,
 Din zuori de când mă mânec.
 Și rostul mieu preste țară
 Îț ca striga de-adevară,

Toată zua cu priiniă
 l'-va spune de mântuință,
 Că cu scrisul n-am vînute
 Sâ iau sama de oști multe.
 Ce ț-voi întră cu tăcere.
 Doamne,-n svânta ta putere.
 Să de ce ț-voi ținea minte,
 De-adevârate cuvinte
 Dintr-a ta svânta scriptură,
 Ce mi-au dat învățătură,
 De la vârsiă cuconească,
 Și de-aemu să să vestească,
 Ce ț-voi spune de ciudese,
 De minuni, de semne dese,
 Șt-n vârstă de cărunctec,
 Si pană la bătrânețe,
 Să nu mă laș, Doamne svinte,
 Neluat de tine-amînte,
 Păiîă când voi putea spune
 De brațul tău, de minune,
 Preste rude să să tinză
 Și de veste toț să prinză
 De sala ta de cea svânta,
 De-adevară fără stnântă,
 Doamne, si până la naliuri,
 De sa știe-n toate laturi,
 Ce nti-ai făcut minuni mare,
 Cine-i ca line de tare
 Și să-ț hie deprotivă
 'N hire bună, milostivă?
 Când te-ai arătat cu scârbă,
 Mi-ai lăsat răul în gârbă.

Ce iarăș mi-ai datu-mi viață,
 Când le-ai întors cu dulceață.
 Și m-ai scos de la prăpaste,
 Ce-m vinisă cu năpaste,
 Ivindu-te cu mărire.

De m-ai scos de la perire.
 Când te-ai întors cu priință,
 De mi-ai trimis niîiigâință.
 Și din prăpaste adâncă
 M-ai scos și m-ai pus pre stâncă
 Pentr-aceea, Doamne svinte,
 !ț voi țânca și cu minte
 Și te voi lăuda-n gloate,
 Prin năroadele prin toate.
 Cu vase ce-s de cântare,
 Adevara ta cea mare,
 Și-ntr-alăute cu strune
 Ț-voi cânta cu viersuri bune.
 Că svinția-ta ești Domnul
 Lui Izrail ș-a tot omul.
 Și mi s-a bucura rostul
 CAI sufletul meu cu totul,
 Pentr-a ta răscumpărare,
 Cântându-ț dulce cântare.
 Și limba mi s-a deprinde
 Toată zua grăind pilde
 De svânta la adevară,
 Și loț pizmașii din țară
 Să le pui răceală-n gârbă,
 Aceia ce-m cearcă scârbă.

PSALMUL 80

(4, 4, 4)

Bucurați-vă, direpții toț, de Domnul,
 Ce agiutâ bu Ilacov ș-a tot omul.
 Bateț tâmpăna și zăceți în lăute,
 Și cântat cântări frumoasc-n viersuri multe.
 Bucinaț cu veselie-n sărbătoare,
 'N lună noauă, să s-auză pre supt soare.
 Că lui Izrail porunca ce-au dat Domnul
 Și tocmală lui Iiacov și tot omul.
 I-au pus Domnul cu Iosif mărturie,
 Cându-l scotea din Eghipet din serbie,
 De la oameni ce nu le știa pre limbă.
 Și i-au descărcatu-i sarcina din gârbă,
 Și de coșuri ce lucra de rogojină,
 Și de scârbă ce ducea-n țară streină.
 Ne-am izbăvit, zăce Domnul, din nevoaie
 Și ț-am datu-ț petreci viață pre voaic.
 Ș-am grăit cu tine-n holbură de pară
 Și cu apa te-am cercat, de să ști-n țară.
 Ce să mi-ascultaț voi, oameni, ce voi zace,
 Și tu, Izrail, să nu te pui cu price.
 Să ferești să nu te ia cu-nselăciune
 Vrun domn proaspăt, să-i slujești cu-nchinăciune.
 Că Dumnezeu nu ți-i altul fără mine,
 Eu te-am scos de la Eghipet cătră bine.
 Cască-ț gura cât. ți-i voia, să te saturi,
 Că te voi împlca, să nu cerci bine-n laturi.
 Ce oamenii miei nu-m bagă-n samă graiul,
 Iacov nu va să-î fie cu mine traiul.
 Pentr-aceea i-am lăsat în volnicie
 Și să-ș îmble-n gândul lor, și-n buiecie,
 Că de-ar hi vrut oamenii miei să m-ascuhe,

Tzrail răzleş să nu-nible-n cărări multe,
 Iară eu țire toț pizmașii lor cu mâna
 I-aș smeri, să hie-ntocma gios cu tina,
 Ce lui Dumnezeu păizmașii vor să-i mintă,
 Că le-au dat în vreme lungă să să sâmțâ,
 Mâncând mana decât jcmna mai frumoasă
 Și sugând miere din piatra cea vârtoasă.

PSALMUL 99

Strigat din toate țări cătră Domnul,
 Ce lăcuit pre pământ tot omul.
 Slujii Domnului cu bucurie,
 Nainte-i sâ-ntrați cu mărturie.
 Să știț de Dumnezeu că ni-i Domnul
 Ce ne-au făcut pre noi, pre tot omul,
 Că-i sântem ai lui oameni de turmă
 Și oițe de-i paștem pre urmă.
 Prin portâlc lui să-ntrâm cu rugă,
 Sama să ne ia Domnul pre strungă.
 Să-i mulțâmim, să-i vestim svânt nume,
 Că-i bun Domnul și slăvit în lume.
 Mila lui in veci este pre țară
 Si-n tot rodul svânta-i adevară.

PSALMUL 100

Strigat din toate țări cătră Domnul,
 Ce lăcuiți pre pământ tot omul.
 Slujit Domnului cu bucurie,
 Nainte-i să-ntraț cu mărturie.

Să știț de Dumnezeu că ni-i Domnul
 Ce ne-au făcut pre noi, pre rot omul,
 Că-i sântem ai lui oameni de turmă
 Și oițe de-i paștem pre urmă.
 Prin portâlc lui să-ntrâm cu rugă,
 Sama să ne ia Domnul pre strungă.
 Să-i mulțâmim, să-t vestim svânt nume,
 Că-i bun Domnul și slăvit în lume.
 Mila lui în veci este pre țară
 Și-n tot rodul svânta-i adevară.

PSALMUL 100

De mila ta, Doamne svinte,
 Și de giudeț țâind minte,
 Voi cânta ș-oi înțălegc
 Fără vină ce voi merge
 Pre cale-ntr-această viață.
 Ca s-m vii fără de greață,
 Când petrec fără de vină
 Și cu incmă senină
 In mijlocul casii mele,
 Ferindu-mâ de smirnele.
 N - am suferit strâmbătace
 Sâ văz nice de departe.
 Ceia cc-ș ies din tocmală
 I-am urât ca o sminteală.
 Nu s-au dat cu mine-n viață
 Cel cu incmă sămață,
 Și cu cel fără credință
 Nu mi-am făcut cunoștință.
 Și l-am scosu-l cu ocară
 Pre clcvctnicul afară.

Cel cu căutătura mândră
 Nu l-am avutu-l în sâmbură,
 Nicc-am suferit în casă
 Lacomul să-l pui la masă.
 Ce-am căutat cu față lină
 Cătră cel fără de vină,
 De l-am chematu-l în casă,
 Să-l văz cu mine la masă.
 Și cel cu răbdare lungă
 L-am priimit să-m fie slugă
 Ce să ferește de vină,
 Ca să-ș facă slujba plină,
 În casa mea n-au fost harnic
 Să petrească omul falnic,
 Nicc-am lăsat mincinosul
 Să strice cuiva folosul.
 Și de strâmbii mi-au fost greață
 Să-i văz demineață-n față.
 Ce i-am ucisu-i din țară
 Pre toț răii cu ocară,
 Să-i concenesc din cetate
 Pre tot ce fac răutate.

COMENTARIU PE MARGINEA PSALMULUI 123

Cine face zidi de pace
 Turnuri de frățâie,
 Duce viață fără greață
 'Ntr-a sa bogăție.
 Că-i mai bună, depreună,
 Viața cea frățească,
 Decât armă ce destramă
 Oaste vitejască.

[STIHURI]

STIH

[PENTRU SFÂNTUL ONISIFOR]

Ai, Onisiforc, cai la bună fugă
 Cătră Dumnezău, si ai și bună slugă.

STIH

[PENTRU PREACUVIOASA MATRONA]

La viața de veci Matrona-i spodobită,
 C-au vis pre lume-n zâsa Domnului svânta.

STIH

[PENTRU SFÂNTUL ANTONIE]

Pre Antonie dumnezăiesc ucig cu lemne,
 Ceia cc să-nchină la dumnezăi dc lemne.

STIH

[PENTRU SFINȚII HRISTOPOR ȘI MAVRA,
UCIȘI PRIN SABIE]

Negri-nșclăciunea Mavra, tăiat de lance,
Și cu Hristof, vede pre Hristos cu pace.

STIH

[PENTRU SFÂNTUL IOAN CEL SCUND]

Micșor Ioan de pre stat să are,
Ce la Dumnezeu arc cinste mare.

STIH

[PENTRU PREACUVIOSUL MACARIE]

Macarie de pământ fugi departe,
In fericita ceriului s-au suit parte.

STIH

[PENTRU SFÂNTA MUCENICA EVFRASIA]

Scâpaș de rușine cu minciună-nțâlcapra
Și Ț-ai făcut izbânda cu capul, tăiată.

STIH

[PENTRU ADUCEREA MOAȘTELOR
SFÂNTULUI GRIGORE TEOLOGUL ÎN BISERICA
SFINȚILORAPOSTOLI DIN ȚARIGRAD]

Avutu-Ț-aș lăcaș bun svintele oase,
Ț-are ș-acmu apostoli soțâi frumoase.

STIH

[PENTRU SFINȚII MUCENICI INAN, PINAN ȘI RIM]

Pre Inan, Pinan și Rim așraptă ceriul
Să-Î încălzască, ce s-au luptat cu gerul.

STIH

[PENTRU PREACUVIOSUL MAXIM SPOVEDITORUJ.]

F'ără mâna, fără limbă, înfruntez porunca strâmbă,
Și-ntr-a lui Dumnezeu mână mergi,
Maxime,-n voie plină.

STIH

[PENTRU SFÂNTUL LEON]

Dumnezăiescul Ecou, ieșind să purcează,
Fug dimonii din calc-i, neputând să-l vază.

STIH

[PENTRU SFÂNTUL GHEORGHE, EPISCOP DE
AMASTRIDA]

Gheorghie trupul lălându-ș în țară,
Sufletească hrană creștinilor ară.

STIH

[PENTRU PREACUVIOASA ANTUSA FECIOARA]

Mută Hristos pre Antusa cca-nflorită
De pre lume-n livada sa cea rodită.

STIH

[PENTRU SFÂNTA MUCENICA PEIACHIA]

În bou dc-aramă și Pelaghia arsă,
Ea al ei mire, Ia Hristos, de sânge rnearsă.

STIH

[PENTRU SFÂNTUL MUCENIC EIADIE]

Oloiul Eladic dc premie
Cu sângele-ș mestecă de mărturie.

2 . VERSURI OCAZIONALE

NICOLAUS OLAHUS

*ELEGIA LA MORMÂNTUL LUIERAMUS
DIN ROTTERDAM*

Îngrijorat călător, dacă vrei ca să știi a cui oase
Lepedea rece dc-aid lc-adăpostește, te rog:
Mersul grăbit îți oprește și-ascultă a mea tânguire.
Dacă oprești al tău pas, tu vei afla ce dorești.
Cum socotesc, auzit-ai de dunmezeescul Erasmus,
Căci în acest univers nimeni nu fu mai vestit.
Dărăpănatul său trup odihnește-n mormântul acesta
Trist, însă spiritul său cu ambrozic-i hrănit,
Încă din fragezii ani el dăduse dovadă dc mintea
Sa minunată la toți oamenii cei renumiți.
Când înflorită etate tânără trupu-i ajunse,
S-a arătat pe deplin geniul duhului său.
Harnica lui tinerețe neîncetatului studiu
Fu închinată, când el Biblia tot cerceta.
Când a crescut înțeleptul lui cuget și-ajunse om matur,
În univers ca o stea fără pereche luci,
Iar când cu pas tremurând îi sosi bătrânețea, în lume
N-a mai putut încăpea geniul său strălucit.
Anii târzii, ce-ndeobște slăbesc ale minții podoabe,
Lui i-au sporit și mai mult rodnicul minții belșug.
Să mai înșirui pe rând însușirile sale alese?

Nimeni în stare nu c sa le înnumere, cred.
 Căci după cum biruiește soarele stelele toate,
 Astfel și el pe ceilalți toți învățați i-a-ntrecut.
 Viața întreagă îi fuse atâta de neprihănită,
 Că îl poți lua însuși tu ca fericit îndreptar.
 Despre aceasta nu dau mărturii credincioase ale sale
 Opere ce-au izvorât dintr-un cucernic talent.
 Ele redau neclintita-i credință și firea-i curată.
 Chipu-i, ce parcă e viu, și trăsăturile lui:
 Ele ne-arată și drumul cel drept înspre culmile-nalte
 Ale-nsteiatului cer ce-i pregătit celor buni.
 Iar dacă vrei a afla de ce-nlăcrîmăți mi-s obrazii
 înrouați, să m-ascuți - rogu-te — încă puțin.
 Când împăratu-nvingea pe iberi înspre soare-apune
 Carol, ce este stăpân pe universul întreg,
 Iar generoasa lui soră domnea în Brabant și în Fiandra,
 Ocărmuind în chip drept prin înțeleptul ei sfat,
 Sta credinciosul Erasmus în orașul ce-i zic Basilea,
 Care un nume-și luă după al său împărat.
 Sufletul nostru era înfrățit prin virtuți și credință
 Ce ne-ndemnau a trăi și a muri la un loc.
 Des de-acolo despre multe lucruri primit-am aicea
 Multe scrisori despre cari nu pot acum vorbi,
 însăși regina a fost cuprinsă de-o vie-nclinare
 După acest învățat însuși de cer înzestrat.
 Fa de dorință ardea să-l vadă pe Erasmus
 Și să discute cu el, sacre cuvinte schimbând,
 Deci fu plăcută la toți scrisoarea prin care pe dânsul
 îl îndemna a veni, tot stăruind ne-ncetat.
 Tocmai îmi făgăduise prin multe scrisori c-o să vină
 Si mă vestea tot mereu că va porni în curând.
 Ba-mi și scrisese cu propria-i mână mai multe dorințe
 Ale curatului său suflet, în câte-un răvaș.
 Tocmai se pregătea să vie să-și vadă iubita

Țară, prietenii scumpi și părintescul cămin,
 însă pizmașa Lachesis a rupt urzita sortită,
 Iar în mâna-i luă Atropos firul tăiat.
 Iată de ce nu putu Erasmus să-și plinească dorința:
 Astfel Ursita a vrut, astfel a vrut Dumnezeu.
 Iată de ce, sfâșiat de chinuri cumplite, tristeții
 Pradă sunt azi tocmai eu, ce pe-ntristați mângâiam.
 Fi-va notată c-o piatră cernită deci ziua de astăzi,
 Fiindcă a lumii întregi scumpă podoabă răpi.
 Scrieți dar, ceată sfințiră a barzilor, triste distihuri,
 Plângeți, o, Muze, iar voi, Grații, bociți pe cel dus.
 Căci răposat-a Erasmus, de-a părinților noștri
 Gură slăvit, a pierit gloria lumii întregi.
 Ce fericit aș fi fost dacă soarta-mi dădea-ngăduiuța
 încă de vie să văd fața amicului scump!
 Ce folos însă să-mi cresc durerea prin lacrimi amare,
 Cu ne-nduratele-mi mâni pieptul mahnit să-mi lovesc,
 Când ursitoarele triste urzeala o țes și o taie
 Deopotrivă la toți, și renumiți, și umili?
 Căci neclintitele praguri a soartei nu poate să treacă
 Nimeni decât când îi e ceasul de sorți hotărât.
 Deci, cititor, ce te îndrepti spre mormântul acesta, o vorbă,
 Cea de pe urmă, să-i spui astfel, cu gândul blajin:
 Bunul-rămas eu pe veci îți doresc, o, ilustre Erasmus,
 Care de-acum ai trecut printre bărbații cerești.

[EPITAF]

Zace-n mormântul acesta îngropat învățatul Erasmus,
 Sufletul lui îns-acum are în cer adăpost.
 I,urmea întreagă deplânge pierderea asta cumplită,
 îngerii însă în rai de bucurie-or sălta.

IA MOAR TEA ERA TEL UI MEU MA TEI

Plângeți, oh, rogu-vâ Muze! De-ai vostru poet aveți milă,
 Iar voi, o Grații, acum ziua cea tristă slăviți!
 însuți chiar tu, Apolo, citarede, pe carc-l răsfată
 Veselul cântec, a mea liră de-acum s-amuțești.
 Voi, zeități, ce cândva prielnice mie îmi furăți,
 De amărâțul vost' bard vâ-ndepărtați de acum!
 Numai doar tu, Elegia, cosițele triste răsfiră-ii
 Și mă silește să-ncep versul cu ritm dureros.
 Căci chinuit fără preget eu sunt dc-o cumplită restriște,
 Iar al meu cuget bolnav de toropeală-i cuprins.
 O jumătate din sufletul meu de destin fu răpită,
 Cealaltă, care-a rămas, zace-n cumplite dureri.
 Spuneți de ce, Ursitoare, voi a muritorilor inimi
 Tinere le sfâșiați, vai! înainte dc timp?
 Zeii de sus pentru ce vă dădură atâta putere,
 Ca să puteți eu al vost' braț să uciideți orice?
 Dar când cu mintea-mi frământ, lăcrimând, întrebarea aceasta,
 în ușurința-mi pe Zei mă mâniez c-au fost duri.
 Căci deopotrivă la toți muritorii sărmani le stă-n cale
 Moartea cumplită și toți au sorocit a lor zi.
 Nici a iui Cresus comori nu pot peste dânsa să treacă,
 Nici ale regilor tari brațe n-o pot birui.

Ea spre mormintele triste răpește-ale pruncilor trupuri,
 De prin ai mamelor ochi lacrimi amare storefmd,
 Iar pe băieții care anii-și plinesc în zadar, tot ca-i fură
 Și îi silește-a porni - cruda ! - spre negrul Tartar.
 Și, de îndată ce vârsta-nflorit-a sosit, ne-amenință
 Numai decît cu a sa spaimă ori Lethc, ori Styx.
 Nădăjduind a trăi cât Nestor, junia cea mândră
 Disprețuiește-n zadar ceasul de sorți hărăzit.
 Când se apropie vremea ce-a noastră puterc-mplescște,
 Vai, Ursitoarele-ți rup grabnic al traiului fir.
 Când gârbovită pășește încet bătrânește, urâia
 Moartea a tot ceea ce poate mai sigur a fi.
 Nu e nimica statornic în vârstele noastre, și trainic
 N-are nimica în el traiul fragii ce nî-i dat.
 Soartă haină, cc nu poți să fii niciodată-mblanzîță,
 Spune: de ce-mi împletești viața cu-atâtea restriști?
 Au nu ți-a fost dc-ajuns să-mi ucizi părinteștii tovarăși,
 Nenorocirea s-aduci ori în cc loc alor mei,
 Să bântuiești a mea țară cu atît de cumplite primejdii
 Și cu dușmanul tău braț să năruiești orișice?
 Până și propriu-mi neam tu l-ai întinat prin o moarte
 Și din familia mea tu mi-ai luat ce-i mai scump.
 Insă dc ce de hainii zei sâ mă rog eu zadarnic,
 Dacă destinul meu trist nu poate fi ușurat?
 Dac-ar avea o putere rugile, n-ar fi dărâmată
 Troia, și-naltul palat al lui Prîam ar fi stat;
 Nu și-ar fi plâns zâna Thetis, alături de nimfele sale.
 Scumpul fecior omorât de-ale lui Paris săgeți.
 Deci fiindcă soarta prin rugă nu poți s-o schimbi, ale jalei
 Mele rămână ca semn stihurile-astea de-acum.
 Plânge-ți-l dară, tovarăși, și sus ridicăți pe-nrristatul
 Prieten, pioase vărsând lacrimi pe rugu-î înalt;

Cu chiparosul cel jalnic ornați-i mormântul de frate-n
 Piatra cea tare sâpând vorbele ce vă dictez:
 „Eu, care zac în această hrubă, Matei, zis Valahul,
 Jude pe vremuri am fost, și-n Orășrie primar.
 Tara de peste Carpați a străbunilor, dintr-o vestită
 Viță, viața-mi dădu; fost-am doar oaspe aici.
 Când așteptam eu nespusă dragoste să mi se-ntoarcă
 Fratele, luartea-mi curmă traiul în mijlocul lui.
 O, trecător, nu îți cade greu de a-mi spune: Cu mine-H
 Veci sâ rămâi și al tău somn fie pururea lin!".

JOHANNES SOMMER
ELEGIA DECIMA

Ad principem Despotam de bibliotheca
 et schola instituta

bloc erat eximiis quod posses addere coeptis,
 unde magis claro notus honore fores,
 oninigenos complexa libros, doctissime Princeps,
 si tibi structa recens bibliotheca forec;
 exciperent profugas si splendida tecta Camocnas,
 jactaretque novum Phoebus Appolo decus.
 Jam pia religio scnsim capul exerit altum,
 bacque superstitio pulsa recedit humo.
 Hoc tibi Lusinius, sacrorum maximus ilie
 arbiter, ingerii preastitit arte sui.
 Tu modo, quod tandem superest interritus urge,
 ne propter sumptus irrita coepta cadant.
 Maxima laudați pars est superata laboris,
 et tibi jam varios servat Appolo libros,
 et facili largo reliquum confeceris aere,
 cui divers magnas aula ministrat opes.
 Hinc tibi pierio fulgens consurget honore
 gloria, quae summos ornat amica viros;
 I.ongaque victurum mittens in saecular nomen

vivida te sempter, Despota, fama canet.
 Dives erat pharia regnans Ptolomacus in urbe
 et populis multis jura superba debat;
 quis tamen hunc nosset, si nou phoebea supellex
 assereret domini nomina vera sui?
 Pergameas inter gazas aeteran mauebit
 osrentans titulos bibliotheca suos;
 hinc tulit illustrem romanus Pollio laudem;
 condidit is sacram primus in urbe domum,
 quae spoliis belii dives monumenta sophorum
 non sineret foedo pressa perire situ.
 Inclyta Lucillum ecelebrans victoria, jussit
 fronde coronatas saepe fovere eomas;
 non tamen e bello tam nobilis extitit ullo,
 nec sic ornarunt mania facta virum,
 quam populis illam laudarunt omnibus artes,
 plenaque congestis hospita villa hibris.
 Aeternam servare volens Octavia famam,
 cum sua Marcello fata tulere necem,
 condidit illius regalia nomine tecta,
 hospitiumque tibi, docta Thalia, dedit;
 funeris expertes nato sacravit honores,
 qui superent moles, Nile superbe, tuas;
 nec decus ausonia deprendit majus in urbe
 quam si Marcello Musa benigna foret.
 Aspice Corvino prognatum sanguine regem,
 qui tibi vicinam, Despota, rexit humum;
 quanta viro pietas fuerit, quam sedula cura
 ut pia scriptores voveret aula bonos;
 quam vohut laudem juvenilibus abstulit annis,
 pene puer, doctis suspiciendus erat.
 Quicquid habet Latium priscis memorabile chartis
 emerat et felix Graccia quicquid habet.

Dî cibi dent turpem, praedo Solimanne, senectam!

Nobile cur turbas, impic Turca, decus?

Nonne satis fuerat viduatas civibus urbes

Hungariae domini funcra fiere sui;

ni quoque barbaricis manibus facerata jaceret

ante tuos misere bibliotheca pedes?

Sparserit at quamvis dtssecta volumina miles,

non tamen in fam an sumere jura potesc.

Vivet et acterna Matthias laude fruetur,

at premet obscuros barbara turba rogos,

His insiste viis, Princeps; boc itur ad astra

tramite, venturae caetera mortis erunt.

In terea pueris operam praesterc fidelem,

perque humiles una me decet ire vias;

dum latiae tandem jaciant fundamina linguae,

ausonioque sciant certius ore loqui.

Concipe spes animo dignas; non fallet Apollo

perfidus impensae munera lanta tuae.

Sed tibi, quam nutris non magnis sumptibus, olim

eximium nomen docta juventa feret.

ELEGIA X

Despre bibliotecă și despre școala instituită

Aceasta era fapta, o, preaînvățatule Principe, pe care ai putea
S-o adaugi începuturilor alese de unde, printr-o cinstire
strălucită

Ai fi mai cunoscut, dacă biblioteca cea nouă,
Adăpostind felurite cărți, ar fi fost construită,
Dacă acoperișurile ei luminoase ar ocroti Camenele fugare
Și dacă Phoebus Apollo și-ar arăta noua sa podoabă.
Deja credința cucernică și-a înălțat fruntea înaltă

Și sfințenia alungată de pe acest meleag s-a reîntors.

Această faptă ți-a arătat-o ție I. usinius, acel mare păstor

Al cultului sacru, prin iscusința talentului său.

Tu acum zorește temerar lucrarea care este rămasă,

Să nu se năruie zadarnic, prin cheltuială, cele începute,

Partea cea mai mare a muncii lăudate a fost învinsă

Și Apollo îți veghează acum feluritele cărți.

Lesne vei împlini și restul, cu bani din belșug,

Căci curtea cea bogată îți oferă mari venituri,

De aici ți se va înălța, prin cinste picrină, o glorie

Strălucindă care, prietenoasă, împodobește bărbații vestiți,

înălțând numele care va trăi prin secole îndelungi

Faima nepieritoare o, Despot, te va cânta mereu.

Bogat era Ptolomeu care, dominând în cetatea egipteană.

Dădea legi trufașe multor popoare.

Totuși cine l-ar cunoaște, dacă uneltele lui Phoebus

Nu ar susține numele adevărate ale stăpânului lor?

Eternă va rămâne între comorile Pergamului,

Arătându-și titlurile sale, biblioteca.

De aici romanul Pollio și-a luat lauda ilustră:

El a întemeiat primul lăcașul sacru în cetatea

Care, bogată în prăzi de război, nu a lăsat să piară

Operele înțelepților grămădite într-o așezare rușinoasă.

Vestita victorie, celebrându-l pe Lucullus, a hotărât

Să-i mângâie adesea pletele încoronate cu frunză.

Totuși nu a ieșit atât de cunoscut din nici un război

Și nici faptele de arme nu au împodobit bărbatul

Precum artele i-au lăudat victoria la toate popoarele

Și vila sa ospitalieră plină cu cărți adunate.

Octavia, vrând să păstreze o faimă eternă,

Când ursitele i-au adus moartea lui Marcellus,

A zidit un lăcaș regal cu numele acestuia

Și ți l-a dăruit ție, ca adăpost, înțeleaptă Thalie!

Ea a închinat fiului ei onoruri fără îndoliere
 Care să întreacă piramidele tale, trufașule Nil!
 Ausonia n-a cunoscut, în Roma, nici-o podoabă mai mare
 Decât ca Musa să fie binevoitoare față de Marcellus.
 Privește pe regele coborâtor din sângele lui Corvin
 Care a condus, o Despot, meleagul vecin cu tine,
 Câtă cucernicie a avut bărbatul, câtă grija stăruitoare,
 Ca evlavioasa curte să adune bunii scriitori,
 Lauda pe care a vrut-o, a dobândit-o din anii tineri.
 Copil fiind, era demn să fie primul între învățați.
 El cumpărase tot ce are Latiul memorabil
 în cărțile vechi și tot ce are fericita Grecie.
 Să-ți dea zeii o bătrânețe rușinoasă, tâlharc Soliman!
 De ce tulburi nobila podoabă, neleguite turc?
 Oare nu ți-a fost de-ajuns câ cetățile Ungariei,
 Văduvite de oameni, au plâns moartea stăpânului lor,
 Ca să nu mai zacă, măcar biblioteca, sfârtecată jalnic
 De mâini barbare, în fața picioarelor tale?
 Dar oricât va fi sfâșiat ostașul volumele risipite,
 Nu poate totuși să uzurpe dreptul contra gloriei.
 Va trăi Matei și se va bucura de lauda eternă,
 Iar ceata barbară va împovăra ruguri neguroase.
 Pășește pe aceste căi, Principe, pe calea asta sc merge la astre.
 Celelalte toate vor fi ale morții care va veni.
 în acest timp se cade ca eu să mă ostenesc cu credință
 Pentru copii și, totodată, să merg pe căi umile,
 Până ce își vor așeza temeiurile limbii latine
 Și vor ști, cât mai sigur, să vorbească în graiul ausonic.
 Făurește-ri speranțe demne de sufletul tău. Fățarnicul Apollo'
 Nu va trece peste sarcinile investițiilor tale atât de mari.
 Iar tineretul instruit, pe care-l hrănești cu destulă piară,
 îți va face, prin vreme, numele tău strălucit.

ANONIM
*[LAMENTAȚIA LA MOARTEA LUI
 ALEXANDRU]*

O, întunecare de minte,
 O, giudecatei năpăstuitoarc,
 O, a bună rudă pierdzătoare,
 O, frumuseței gonitoare,
 O, bucuriei jeluitoare,
 O, îndrăznire fugătoare,
 Ce va face lume, de aemu înainte,
 Deca muri Alexandru, marele împărat?
 Și noi cumu-l vrem tuta și să nu-l plângem?

UDRIȘTE NĂSTUREL (?)
 [EPITAFUL LUIMATEIAȘ BASARAB]

Aicea zac eu, Mathei, în cest pământ rece
 Pentru ce cu voi, cei vii, nu poci petrece.
 Cela ce-am fost oarecând de toți prea lăudat
 Acum zac fără suflet cu lut împresurat.
 Numai vă rog, greșim, tot să mă iertați,
 Cest mormânt întunecat, pururea să-l cercetați.

MIHAIL HALICI-FIUL
 [ODĂ]

Kent szenetate, szeriind la voj, Rumanus Apollo,
 I,a totz, ketz szeentc'n Emprecie sedetz!
 De unde cunostince asteptem, si stince: fericse
 De Amstelodam, pren chertz szte'e omenie tipar
 Legse derapte au dat frumoasze csetate Geneva:
 Ecz vine Franciscus, cinctc Leyda, Paris!
 Prindecz macnc szorory, cu czestz nou oszpe: nainte
 Fratzi, fraetatzi, Nymphele, jasze curund.
 Domny buny, mary Doctory, Daskely, si bunele Domnae
 Cu patse ej fitz, cu pacnc si szare, rugem.

[ODĂ]

Cânt sănătate, sărind Ia voi, Rumanus Apollo,
 La toți, cât svânta-n împărăție ședeți!
 Dc unde cunostince asteptem și știință: fericse
 De Amstelodam, prin chărți este-n omenie tipar.
 Lege dreaptă au dată frumoasă cetate Geneva:
 Ecz vine Franciscus, duete Leyda, Paris!
 Prindeți mâne surori, cu cest nou ospe: nainte
 Frați, fârtați, Nimfele iasă curând
 Domni buni, mari doctori, Dascălu și bunulu Doamne
 Cu pace ci fitz, cu pâne și sare, rugăm.

3. VERSURI INAUGURALE

[ODĂ]

Carmen primo et uni geniturn
 Linguac Romano-Rumanae
Honoribus
 Fortunac etAuspiciis Impenctrabiis Dacici Argonautae
 Praenobilis Domini
 Francisci Paricii, Papensis etc.
 Veteris oculissmri in Mustri Enyedina
 Haliciastri: natum

NICOLAE COSTIN
EPIGRAMA

Tu, împărate tuturor, Doamne și părinte,
 Sângur numai premenești vremile cumplite,
 Care aemu, de câțiva ani, prăvim cu ochii,
 Vădzând. slăvită de tot stingeria cu toții,
 Pentru care la tine suspinăm, săracii,
 Strigând cu glas pre tine, a lumii povață,
 întoarce-le spre tine, domnitoaria mare,
 Cu care fă și țărâi pare milei tale.
 Iartă ale noastre, fără număr păcate,
 Cu care de la tine mult sintem departe,
 Arată și spre domnul nostru m<i>la sfântă
 A ta și cea bogată, în tot, Doamne sfinte.
 Feriește-l de primejdii, lumii viitoaria,
 Cârmuindu-l cu m<i>la cea feritoaria.
 A ta în fericită domnie cu pacia,
 S<â>n<â>tate și lungă fericită viață
 Robul Mării-tale.

UDRIȘTE NĂSTUREL
 STIHURI ÎN STEMA DOMNIEI
 ȚĂRĂI RUMĂNEȘTL NEAM CASEI
 BĂSĂRĂBEASCĂ

Ceasta țeară corbu-ș poartă întru pecetea ei,
 fericit acum se-au dat adaos peceții.
 Scut la pieptul corbului cu un semn ca acela,
 om den jețiu șezându-ș toiag laudă acela:
 Mare neam bășărăbcsc cu aceasta semnează,
 că marea acelor isprăvi a tot<i> să-i vază.

VARLAAM
 STIHURI ÎN STEMA DOMNIEI
 MOLDOVEI

Deși vedzi cândva sămn groaznic,
 să nu te miri când să aratî puternic,
 Că puternicul puterea-l închipuiaște
 și slăvitul podoaba-l schizmdște.
 Cap de buâr și la Domnii moldovenești
 ca puterea aceii hieri să o socotești.
 De unde mari Domni spre laudî s-au făcut cale,
 de-acolo și Vasilie-vodă au început lucrurile sale.
 Cu învățaturi ce în țara sa temeliuiaște
 nemuritoriu nume pre lume șie zidește.

DANUL ANDREAN PANONIANUL (?)
[VERSURI LA STEMA METROPOLITANĂ]

învățămr<île> Athinei așa nu strălucescu,
 Cum ceste șase Numărare aicea izbândescu.
 De la răsărit pân'la apus tuturor groaz<ă>,
 Și pre nici unul nu va lăsa fără de pază.
 Cruc<ea> și Cârja în duhovnicescul războiu tare
 Arhiereilor Hs. datu-le-au puter<e> mar<e>.
 Cu dânsese Creștinii la cer să-i ducă s-au dat,
 Șarpele sâ sfârâme puter<e> mare au luat.
 Capasul, Pletistur<a>, Gherdanul podobașt<e> capul
 Cu umbrirea Duhului nevoiaș de ia vacul,
 Mitra, semnul Tiarei vechilor Arhierei,
 Curat punând-o mulți de muncă izbâvive-i.
 O ȘTEFANE, Păstor Pravoslavic<i> dăruit,
 De Hristos noaî paz<ără> tuturor hărăzit,
 Doamne Iisusc, păzeșt<e> în sfânta Mitropolie
 Pre al nostru Părinte și în veci cc va să fie.

DOSOFTEI
*STIHURI LA LUMINATUL HERB
 AL ȚĂRII MOLDOVEI*

Capul cel de buâr a hiarî vestîfî
 Sămneadzâ putere țărâi nesmintiții.
 Pre câtu-i de mare hiara și buiacî,
 Coarnele-i pășune la pământ îș pleacî.
 De pre chip să vede btiârul ce-i place
 C-ar vrea-n toatî vremea să stea țara-n pace
 Domnul Duca vodî de la Hs. are
 agiutoriu pre stemmî și ferințî tare.
 Cinstita cruce si-n ceas de năvalî
 a lui Hs. maică îi da sprijincală.

NICOLA (GRĂMĂTICUL)
VERSURI POLITICE 6

Ku Nicola scriitorul
 Luăm de la Domnul ajutorul;
 Ucenicul sf<i>nției tale smerit
 Cu tot lucrul acesta m-am întărit,
 Lui D<u>mn<c>zeu ca să-mi ajute m-am rugat neîncetat
 Și pururea, cu toată scriptura mi-au ajutat.

RADU GRKCEANU
STIHURI 8
AS UPRA S TEMEI PREAL UMLNA TUL UI ȘI
ÎNNĂL ȚA TUL UI DOMNU
IOANU ȘĂRBANU CB. VOEVODU

Soarele, luna, gripsorul și corbulu împreună,
 încă și spata cu buzduganulu spre laudă să adună
 Și acestea Doamne-ți înpletescu stema înfrumusețată,
 în locu de părinți soarele și luna ți să arată.
 Luminătoriu născându-te, neamului și moșiei,
 prea vrednicu stăpânitoriu țărâi și politiei.
 Iară corbulu, care au hrănitu pre celu flâmându Hie,
 aduceți Doamne cu crucea putere și tărie.
 Intinde-te ca gripsorul, spre toate stăpânește,
 și cu spata și cu buzduganulu spre vrăjmași izbândește
 Spre cei văzuți și nevăzuți, cu mare biruință;
 precum rugâmu pre Dumnezău cu multă umilință
 Să te întărească minunat, în domnie slăvită
 cu pace și cu liniște, în domnie norocită.
 Și întru al său Dumuczâcscu lăcașu și fericire
 să-țu dea ceresculu împăratu, parte de moștenire.

Plecat robulu Măriei tale
 Radulu logofăt.

ANTIM IVIREANUL
[VERSURILA STEMA ȚĂRII]

Prealuminata stemă a Țării Românești,
Cu care s-au încoronat vechii Băsărâbești,
Blagovestivului domn Constantin s-au dăruit,
Că de-n fericită a lor sămânță s-au odrăslit;
Și bunele lor fapte, cât poate, le plinește
Și țara despre toți vrăjmașii o păzește.
Dea-i Dumnezeu ani mulți, cu pace să stăpânească,
Fericitul lui nume ca lui David să trăiască.

*[VERSURI LA STEMA LUI
CONSTANTIN BRÂNCOVEANU]*

Patru sânt râuri denu Raiu ce cură,
Pre cumu grăiaște sfânta Scriptură.
Patru evanghelii den Ceriu ne tună
Și la credință pre toți adună.
Patru sântu seamne tot îndoite,
Și ale țărâi foarte slăvite,
(Ăi care seamne să-ncoronează
Domnul Constantin tot omul crează
Câ sc numește și Basarabă,
Dea-i Domnulu viață multă să aibă.

[VERSURI LA BLAZONUL
MITROPOLITULUI ANTLMJ]

Toată suflarea, zice prorocul.
Cânte pre Domnul peste tot locul
Și mclciul încă, coarne înalță,
Ca să-1 lăudăm, pre toți ne-nvață.

DIMITRIE CANTEMIR (?)
STIHURI PRE HE<R>BUL ȚĂRĂÎ

STIH 7

Herbul țărâi vechii ș-au fost ales buâr,
Numele vestindu-și, ca tunul prin nuâr,
Noii mai pre urmă, avându-1 moșie,
Tot acel vechiu nume vestindu-1 șic,
Într-aciastă vreme, cinc-1 stăpânește
O Dumnedzău svinte, tu îl ocrotiaște.
Că mâna ta sv<â>ntă l-au încorunatu-1
Și brațul tău tare l-au mtemeiatu-1,
Părinșasca seară și scaunul dându-i,
Ceriasca ta armă, crucea întinzându-i,
Spata-i povățește, biruindu pre toată
Vădzut, nevădzutî, vrăjmășasca gloată.
Căruntețe vadză, bătrâncaț-agiungă,
Slăvit fericdște cu viața îndelungă.

MITROFAN, EPISCOPUL BUZĂULUI
STIHURI POLITICE 10
ASUPRA STEMEI PREALUMINATULUI,
SLĂVLTULUL ȘI BLAGOCESTIVULUI
IO [AN] CONSTANTIN
B. BASARAB VOEVODA

Semn strașnic și arma la războiu prea tare,
 Den ceriu fu arătat o minune mare.
 O cruce de stele pre ceriu însemnată,
 Marele Constantin Hs. îi arată.
 Cu slove împrejur scrise râmlenești
 Pre toți vrăjmașii tăi tu să-i biruiești
 Acuma și Corbulu încă o arată
 Domnului Constantinu într-aciastă dată,
 Dându-Î lui putere cu nădejde bună,
 Ca să străpânească, câ-i dc viță bună.

MIHAIL ȘTEFANOVICI
STIHURI POLLTLCE 12
ASUPRA STEMEI PREALUMINATULUI,
SLAVITULUI ȘI BLAGOCESTIVULUI
LO CONSTANDINU
B. BASARABĂ-VOEVODA

Corbulu țiindu crucea-n gură totu omului să crează,
 Că buna credința Țării Rumânești însemnează,
 înseninează și puterea ce are de păzește
 Pre Constantinii Basarabă care acumu domnește.
 Copaciulu înrădăcinam pre care corbulu șade,
 Ilu arată spre cei supuși cu milă cumu să cade.
 Iară soarele și luna strălucindu cu mari rază,
 Bunele Măriei-sale fapte adeverează.
 Așijderea buzduganului împreună și spata,
 Ilu arată vrăjmașiloru cu răsplătire gata.
 Pâzascâ-lu dară Dumnezeu ani mulți ca să domnească
 Și-n ceriu cu Sfântul Constandin parte să dobândească.

Al Marii-talc plecat robu
 Mihai Iștvanovici
 Ypodiaconulu Typografuiu

Făcea la toți rugăciune,
Ccrându-și Ini ertăciune.
    Ia acestu lucru folositori»
Fost-amu noi ostenitori,
    Care l-au și zătuitu
Și l-am și diothosicu.

ANONIM
ISTORII A A ALEXANDRULUI
CELUI MARE

Aciasta istorie,
Ce-i numită Alexandrie
    Pentru Alexandru împăratu,
    Celu mare, minunam,

Cu frumsețea luminatu,
Toată lumea au luam.
    Bătut-au împărați și crai,
    Pre toți cei ce era mai mari;

Au luat banii și avuțiile
De la toate împărățiile,
    Dară în zădaru s-au înălțam,
    Că odată au picatu.

Ca un copaci înnaltu și mare,
Ce răsună foarte tare.
    Iară elu văzând pre sine,
    Rșindu dintr-aciastă lume,

4. LIRICA FILOSOFICĂ

PETRU CERCEL

[IMN]

Potentissimo Dio de! sonimo, et imo,
Tu che creasti îl ciel, la terra, e'l mare,
    Glî angeli de la lucc, cc l'huom di limo,.
    Lu che nel ventre vergine incarnare
    Per noi volesti Padre omnipotente,
    Et nascere, er morire, et suscitare.
Tu che col proprio sangue veramente
    N'apristi il ciel, spogliasti il limbo, et poi
    Sathan legasti misero, et dolente.
Tu che con sânte braccia apene â noi
    Ancor ti mostri mansueto, et pio,
    Per darne eterno ben ne i regni tuoi.
Ascolta Padre l'humil priego mio,
    Che supplice, et divoto â tc ne vegno,
    A tc che ti festi huom per far me Dio.
Con che ti paghero mai Signor degno
    Di tanti benefici) â me lârghiți?
    Che gtiidardon potro mai darti in pegno?
Stați soiiio i favor certo infiniți
    C'hai dimostrati â me vil peceatore,
    Che mi governi ogn'hor, ogn'hor m'aiti.

Ciemme non cerchi giâ d'alto valore,
 Nc perle oriental, ne gran tesoro,
 (Jhe tu gli hai fatti, tutto e tuo Signore.
 Time le cose da te fatte foro,
 Ne pono in ierra i miseri mortali
 Pur una paglia attribuirsi â loro.
 Tu con un volger d'occhio, un mover d'ali
 Reggi, et governi tutti gli clementi
 / Cielî, e i regui ciechî et infernali.
 Altro non cerchi da l'humane menti,
 Altra offerra non vuoi, ch'un cor sincero,
 A te inchinalo, sol quesio consenti
 Et che tu sia riconosciuto il vero
 Dio d'Isracl, colui che Faraonc
 Sommerger fece furîbondo, et fiero.
 Opere cerchi sol perfette, et buone
 Et ch'ogni un lodi te che deutro vedi,
 Con providenza l'altrui intentione,
 Picciolo e il premio, (oime) che tu ne chiedi
 Et se poco s'osserva, tu Signore
 Pur ne vuoi far d'eterna gloria heredi.
 Grande e la tua bonta, troppo l'amore
 Clic ne dimostri, ma di rado noi
 Eo conosciamo, qual piu espresso errore.
 Oi par ne vâ con la giusritia poi
 Ea tua misericordia con cui Dio
 Ottimamente il tutto volger puoi,
 Ma troppa e l'ignotanza el'fallo rio
 Nosiro che consecrar ti contendiamo
 Un cor sincero liumiliato, et pio;
 Arizi, (miseri noi) sempre pecehiamo

Contra te grandemente alto monarea,
 E'n vanità quel che ne dai spendiamo.
 Pria Signor mio che la tremenda Parca
 Rompa de gli anni mei lo stame irale
 Perdonami l'offesa che mi cârca.
 Et ia misericordia tua sia tale
 Verso di me vil peccatore indegno
 Ch'io viva seco in ciel sempre immonale.
 Fammi Signor de la tua gratia degno
 Non mi punir secondo i falh miei
 C'hanno di remission passato il segno.
 Paier peceavi, miscredere mei,
 Infiamma il cor, lo spîrto, et Palma mia
 Et piacciai ch'lo venga, ove tu sci.
 Tu che sei vita, veritate, et via,
 Fammi conoscer che quamo nel mondo
 Hi bene havro, per tua bontâ sol fia.
 Sc felice saro, riceo, et giocondo
 Di stato, et di tesoro, la ch'in servitio
 Tuo possa usarlo con limor profondo.
 Et se straiio n'hauro, dogiia, et supplitio
 Fammi con Globbe patiente, et forte,
 Fammi sempre cosianie al tuo servitio.
 Quel ch'a te piace o Re de l'aha Corte,
 A me gradisec, a me dileua ancora
 O sia benigna e sia contraria sorte,
 Solo e l'imento mio servir ogn'hora
 E'immensa maestâ tua Padre Santo,
 Chi sci've â te urna la vita honora,
 Et al fin voia al Ciel con feste, et canto.

PETRU CERCEL

IMN

Stăpâne, Domn pe-adânc și pe văzduhuri,
 Tu, ce-ai făcut pământ și cer și mare,
 Pe om din lut și nevăzute duhuri;
 Tu, care din Fecioară întrupare
 Ai vrut să ici, Părinte preaputernic.
 Ca să-nviezi și să ne dai iertare;
 Tu, ce vărsându-ți sângele cucernic
 Ai sfărâmat a iadului tărie
 Si l-ai legat pe diavolul nemernic;
 Tu, ce-ai deschis a ta împărăție
 Și blând Te-arăți și milostiv cu mine,
 Spre-a-mi face raiul veșnică moșie;
 Ascultă, 'Fată, ruga mea ce vine
 La 'Fine arzătoare și plecată,
 Tu, ce-ai fost om ca să mâ-nalți la Tine.
 Cum voi plăti, stăpânul meu, vreodată
 Atâtea bunuri mie hărăzite,
 Și ce-aș putea să-Ți juruiesc răsplată?
 Mâ-mbelsugași cu daruri nesfârșite,
 Fiind nevrednic eu, și cu-ndurare
 M-ajuți mereu, mâ-ndrepti din căi greșite.
 Tu nu pui preț pe-averi sau pe odoare,
 Pe perle, nici pe pietre nestemate,
 Căci tot ce e, e-al Tău, stăpâne mare.
 De Tine-au fost făcute-n lume toate,
 Și omul mârșav nici c-un pai subțire
 Sâ se fălească-a fi al său nu poate.
 Cu o bătaie d-aripi, cu-o privire
 Chivernisești și-ndrepti orice făptură,
 Și cerul, și tărâmul de sub fire.

Plăcute-aștfel de jertfe nu-Ți mai fură,
 Alt dar decât o inimă curată
 Și închinată Ție cu căldură,
 Și, toți să Te mărturisească, 'Lată,
 Drept Domn al Israelului, cel care
 L-a înecat pe Faraon odată.
 Tu vrei doar laptă bună și-nchinare
 Și toți să Te slujim, căci știi în minte
 Și-n inimă ce-ascunde fiecare.
 E, mică plata ce ne ceri, Părinte,
 Și n-o-mplinem pe toată cu dreptate,
 Dar tot ne vrei moșteni (?) ai Slavei sfinte.
 Prea multă dragoste și bunătate
 Arăți spre noi, căci cu nesocotire
 O prețuim, și numai cu păcate
 Răspundem Ia a Ta milostivire
 Și-al Tău județ, cu care plin de fală
 Călăuzești cu bine-ntreaga fire.
 Cu multă neștiință și greșala
 Noi ne trudim să-Ți dăm în închinare
 O inimă plecată cu sfială,
 Dar, bieți de noi, greșim fără-ncetare
 În fața 'Fa, puternice-mpărate,
 Și-Ți risipim averea-n desfătare.
 Pân' ce Ursitele nenduplecate
 Vor rupe-al anilor mei fir subțire,
 îmi iartă, Doamne, grelele păcate
 Și-atât de mare ai milostivire
 Spre mine, sluga 'Fa cea vinovată,
 Ca să trăiesc cu Tine-n nemurire.
 Si fă-mă, Doamne, vrednic de răsplată,
 Nu-mi da pedeapsă după-a mele vine,
 Ce trec măsura ce-ar fi fost iertată,

(ireșit-am, Tată, milă ai de mine,
Aprinde-mi sufletul și mă învață,
Și fă să vin alături de Tine.
Tu, ce ești cale, adevăr și viață,
Știu că tot binele ce va să-mi vie
Mi-I va trimite sfânta Ta povață.
Ferice de voi fi și-n bogăție
De stare și avere, dă-mî putere
Cu spaimă mare să Ți-o-ncobin tot 'Fie.
Iar caznă când avea-voi și durere,
Să fiu ca Iov cu strașnică răbdare
Și să-Ți slujesc statornic Iți voi cere.
Orice Ți-e voia, împărate mare,
Nespus de mult mă bucură și-mi place,
De-ar fi spre bine sau spre grea-ncercare.
Mi-e gândul doar la slujba ce voi face
Mârici-Tale tot mereu, căci Ție
Cel ce-Ți slujește va trăi în pace
Și va zbura la cer cu bucurie.

VALENTIN FRANK
VON FRANKENSTEIN
HECA TOMBE SENTENTIARUM
OVIDIANARUM GERMANICAE
IMITATARUM

[47]

„Felix cui sua non feci dicere amica potest”

Valachice

Fericitu-i cel bărbat
Care are pat curat
Cui nevasta poate zice
Nu am făcut, o voinice!

[55]

„Un fierent oculos erudiere sous”

Valachice

Verse măcar lacrimile
Fetele și muierile
Nu gândii fii fără grije
Cel ce plânge nu se pise

[75]

„Eximia est uirtus praestare silentia rebus
et contra gravis est culpa tacenda loqui”

Valachice

Cine are minte o are să tacă
Și când nu se cade să se uu (ot grăiască.

[84]

„Pollicitis dives quilibet esse potest”

Valachice

Ce-i făgăduiala
Fârâ dăruială
Trecătoare brumă
Fum, vânt, praf sau spume
Iară ce-i în mână
Nu este minciună

„Si rota defuerit tu pede cârpe diem”

Valachice

Cine n-arc cai și car să meargă cu folos
Strânge bine picioarele și umblic pe jos.

[99]

„Scilicet omne sacrum niors inoportuna profanat,
Omni bus obscuras inicit illa manus.
Teiidimus hue om nes, metan properamus ad umam,
Omnia sub leges mors vocat atra suas
Set rigidum Sus et inevitabile fatum.”

Valachice
Câți oameni cuprinde ceasta lume mare
Ce groaznică moarte în putere arc
Muncească măcar cu tot chipul vraciul
Și ziuă și noapte, nu-i găsește leacul.

MIRON COSTIN
VIIA ȚA L UMII

Sucta suetsv, vesa vseaceska ŝueta
Eclisiastis, glasa I
 Deșertarea deșertărilor și toate
 sânt deșarte

A lumii cântu cu jale cumplită viața,
 Cu griji și primejdii cum iaste și așa:
 Prea suptire și-n scurtă vreme trăitoare.
 O, lume hicleană, lume înșălătoare!
 Trec zilile ca umbra, ca umbra de vară,
 Cele ce trec nu mai vin, nici să-ntorcu iară.
 Trece veacul desfrânații, trec ani cu roară.
 Fug vremile ca umbra și nici o poartă
 A le opri nu poate. Trec toate prăvălite
 Lucrurile lumii, și mai mult cumplite.
 Și ca apa în cursul său cum nu să oprește,
 Așa cursul al lumii nu să contenește.
 Fum și umbră sântu toate, visuri și părere.
 Ce nu petrece lumea și în ce nu-i cădere?
 Spuma mării și nor suptu cer trecătorii!,
 Ce e în lume să nu aibă nume muritoriu?

Zice David prorocul: „Viața iaste floare,
 Nu trăiaște, ce îndată iaste trecătoare”.
 „Viarme sântu și nu om”, tot acela strigă
 O, hicleană, în toate vremi cum să nu să plângă
 Toate câte-s, pre tine? Ce hălăduiaște
 Neprăvălit, nestrămurat? Ce nu stăruiaște
 Spre cădere de tine? Tu cu vreme toate
 Primenești și nimica să stea în veci nu poate,
 Ceriul faptu de Dumnezeu cu putere mare,
 Minunată zidire, și el fârșit are.
 Și voi, lumini de aur, soarile și luna,
 Întuneca-veți lumini, veri da gios cununa,
 Voi stele iscusite, ceriului podoba,
 Vă așteaptă groaznică trâmbiță și doba.
 În foc te vei schimosi, peminte, cu apa
 O, pre cine amar nu așteaptă sapa!
 Nu-Î nimica să stea în veci, toate trece lumea,
 Toate-s nestătătoare, toate-s niște spume.
 Tu, părinte al tuturor, doamne și împărate.
 Singur numai covârșești vremi nemăsurate.
 Celelalte cu vreme toate să să treacă.
 Sângur ai dat vremilor toate să petreacă.
 Suptu vreme stăm, cu vreme ne mutăm viața,
 Umblăm după a lumii înșelătoare față
 Vremea lumii soție și norocul alta,
 El a sui, el a surpa, iarăși gata.
 Norocu-i zicem noi ce-s lucruri pre voe
 Sau primejdii cându ne vin, sau câte o nevoe.
 Norocului i-au pus nume cei bătrâni din lume;
 FJu-i cela ce pre mulți cu amar să afume.
 El sue, el coboară, el viața rumpe,
 Cu soția sa, vremea, toate le surpe.
 Norocul la un loc nu stă, într-un ceas schimbă pasul

Anii nu pot aduce ce aduce ceasul.
 Numai mâini și cu aripi, și picioare n-are
 Să nu poată sta într-un loc nici-odinioare.
 Vremea începe țările, vremea le sfârșește.
 îndelungate împărății vremea primenește.
 Vremea petrece toate; nici o împărăție
 Să stea în veci nu o lasă, nici o avuție
 A trăi mult nu poate. Unde-s cei din lume
 Mari împărați și vestiți? Acu de-abia nume
 Le-au rămas de poveste. Ei sântu cu primejdii
 Trecuți. Cine ai lumii să lasă nădejdi?
 Unde-s ai lumii împărați, unde iaste Xerxes,
 Alixandru Machidon, unde-i Artaxers,
 August, Pompeiu și Chesar? Ei au luat lume,
 Pre toți i-au stinsu cu vreme, ca pre niște spume.
 Eostu-au Țiros împărat, vestit cu zăboac,
 Cu avere preste toți. Și multă nevoie
 Au tras hândii și tătarii și Asiia toată.
 Caută la ce l-au adus înșelătoarea roată:
 Prinsu-!-au o fămec, i-au pus capul în sânge.
 „Satură-te de moarte, Țiros, și te stinge
 De vărsarea sângelui, o, oamc înfocate,
 Că de vrăjmășiia ta nici Ganghes poate
 Cursul său să-l păzească". Așa jocurește
 împărățiile lumea, așa le prăvălește.
 Nici voi, lumii înțeleptii, cu filosofia
 Hălăduiți de lume, nici theologhia
 V-au scutit de primejdii, sfinți părinți ai lumii,
 Ce v-au adus la moarte amară pre unii.
 Nime lucruri pre voe de tot să nu crează,
 Nimc-n grele, nădejdea de tot să nu piarză,
 Că Dumnezeu au vârstat toate cu sorocul,
 Au poruncitu la un loc să nu stea norocul.
 Cursul lumii ați cercatu, lumea cursul vostru

Au tăiat. Așa iaste acum vacul nostru.
 Niminea nu-i bun la lume, tuturor cu moarte
 Plătește osteneala, nedireaptă foarte
 Pre toți, și nevinovați, ea le tae vacul.
 O, vrăjmașă, hicleană, tu vinezi cu sacul.
 Pre toți îi duci la moarte, pre mulți fără dcală,
 Pre mulți și fără vreme duci la aceasta cale.
 Orice faci, fă, și caută fârșitui cum vine.
 Cine nu-l socotește, nu petrece bine.
 Fârșitui ori laudă, ori face ocară;
 Multe începături dulci, fârșituri amară.
 Fârșitui cine caută, vine la mărire;
 Fapta nesocotită aduce perire.
 Moartea, vrăjmașă, într-un chip calcă toate casă,
 Domnești și-mpărătești, pre nime nu lasă:
 Pre bogați și săraci, cei frumoși și tare.
 O, vrăjmașă, priiatin ea pre nimeni n-are,
 Naștem, murim, o dată cu cei ce să trece,
 Cum n-ar fi fostu în veci daca să petrece.
 Painjini sântu anii și zîlile noastre.
 Sfinții îngeri, ferice de viața voastră.
 Viețuim și viața iaste neștiută,
 Și până la ce vreme iaste giuruită,
 Așa ne poartă lumea, așa amăgește.
 Așa înșală, surpă și batjocorește.
 Fericită viața făr'de valuri multe.
 Cu griji și netienală avuția pute.
 Viețuiri în ferice, carii mai puține
 Griji purtați de-a lumii; voi lăcuiți bine.
 Vacul nostru cu-mprumut dat în datorie.
 Ceriul de gândurile noastre bate jocuric.

F. PILOG

Mulți au fostu și mulți sântem și mulți te-așteaptă;
 I urnea din prîmcenele nu să mai deșteaptă.
 Orice iaste muritoriu cu vreme să petrece;
 Trece vremea și pre-aî săi toți îi părăsește.
 Cei cc acum petrecem, pomenim alții
 Trecuți; de noi cu vreme vor pomenii alții.
 Nascându-ne murim; murindu, ne facem cenușă,
 Dintr-această lume trecem ca penrr-o ușă.
 Astăzi mare și puternic, cu multă mărire;
 Mâine treci și te petreci cu mare mâhnire,
 în lut și în cenușă te prefaci, o, oame,
 în viiarme, după care te afli în putoare.
 Ia aminte, dară, o oame, cine ești pe lume.
 Ca o spumă plutitoare, rămâi fără nume.
 Una fapta, ce-ți rămâne, buna te lățește,
 In ceriu cu fericie în veci te mărește.

1671-1673

STIHURI ÎMPOTRIVA ZAVISTIEI

Vacul tău n-are pace, zavistnice oame,
 Colțul tău, plin de venin, piierc tot dc foame,
 Să muște pre cineva pururea râvnește,
 In ce chip ar ocări, pururea păzește.
 Bine au scris în Psaltire de tine prorocul:
 „Zavistnicului ieste acesta norocul.
 Gâtlanul lor, mormântul destupat cum cască.
 Limbile lor gata tot să ocărască.
 Sâ Ic fii giudeț, Doamne, din gânduri să cază
 Ocări care făcu ci, pre sine sâ vază”.
 Doao boale întru sine zavistnicul arc:
 Una cându petrece rău, a doao, mai mare,
 Cându privește pre altul că petrece bine.
 Numele bun altuia, ca o moarte-i vine.
 Aceasta niciodată boala nu-i lipsește.
 In tot ceasul cu aceasta viața-și pedepsește,
 Dar ce gândești să faci? Să pierzi dreptatea?
 Aceasta nu vei putea, bine-n răotatea,
 Sau râul să faci că-i bun, nici aceasta poți face.
 Deci așa viața ta nu mai are pace.
 De la Dumnezeu nime fără daru nu ieste;

Ce nu mulțămcești câtu ai, ci tot râvnești
 Inima ia spre altul? Cine toate poate?
 Nu toate are unul, ci cu toți toate:
 Unul tuia și altul alta bunătate.
 Tuturor de Dumnezeu daruri sânt însemnate.
 Care truda noastră cu gândul bun primește,
 Dumnezeu gândului bun binc-i dăruiește.

1671-1673

GHENADIE COZIANUL
DOAO CĂL...

„O cale lată scrie; cu flori așternută,
 Pe ca merg cei desmățați; și cu trufă multă;
 Altă cale prea îngustă; De mărăcini plină,
 Pe aceasta dreptii sue; veseli la lumină.”

OBICEIURI OMENEȘTI

„Nici spre stânga să lăsăm; Nici spre dreapta parte,
 Minte și gândul nostru; Spre lucruri deșarte;
 Melciul merge cât de-ncet; Calea dreaptă își ține,
 Făr'de necaz ajunge; La vârfși la margine”.

A CADEMIIA SA U ȘCOALA

„Ca să câștigi bun nărav; și cel prost să lepezi,
 I-asă varvariia jos; care-n tine vezi;
 Și mergi la academie; mergi și la priveală,
 Acolo vei învăța, bună rânduială”.

5. VERSURI CURIIOASE

DOSOFTEI

[ACROSTIHUL SIBILIN]

Iuditii fucrit cum signum terra niadebit
A giudețuluî sămnul fi-va, când pământul va asuda
E coelo veneit princcps per secula (uturus
Din ceriu veni-va domnitoriul prin veacii ce va să vie
Sciliceii ut carnem presens et iudieet orbem
Pentru ca trupul de față și să giudece lumea
Omnis liomo huncfidusquedeum, in[di]vidusque videbit
Tot omul pre-acesta creștin domn, și cel urât vedea-va
Una cum sanctis excelsum fine sub aevi
împreună cu svinții prenaltul îti sfârșit supt veacul
Sede sedens animas censebit corpora et ipsa.
'N'scaun ședzând, sufletele va-ntreba și trupure înse.
Hersos erit mundus spinas ferit undique tellis
Țelini-s-a lumea și spini crește-vor pre tot pământul
Reitiens simulacra homines et muncra ditis.
lepădând îdoli<i> — omeni și darurile bogațâlor,
Inquirens portas infringet carceris atri
Cercând porțale, zdrobi-va a temniței iadului
Sic et enim cunctae venit lux libera carni
Așea și dară a tot va veni lumină slobodă trup
Tune sanctis: ignis sontes aeternus aduret.

Alunei svinților fotul pre vinovați veciniei va arde
O Occultos accus omnes tunc quisque loquetur
 Ascunsele fapte **toaLe**, atunci lot insul va spune
 5 Sed tenebrosa Deus collustrans pectora pandet.
 Ce-ntunecosele Domnul luminând, piepturi ba deschide.
T Threnus cunctis et stridor dentis adesi
 Jeale fi-va n-toți și scrâșnet dintelui ros.
E Effugiet solis iubar, astronomque horae
 Fugi-va sorelui radza și a stelelor șircaguri.
O Oniric: poli himen solvetur et aurea luna
 A tot ceriu lucă s-a rumpe și acea de aur lună.
V Valles extollet, collesque avertice perdet
 Văile nălța-va, dealuri de vârv gios le-a răsâpi-le
U Usquam nec celsum mortalibus, aut grave quisquam.
 Nici-au mai fost nalt mortacilor sau greu ceva ca aceasta
 / înde aequi montes campis hinc cerula ponti
 Dincoace tocma munți cu șesuri, dincoalea apele mării
O Omne ratis spernem onus hisete fulmine tellis.
 'Fot a corabie or lepăda tar, va căsca cu fulger pământul
S Sic fontes simul arescent et fluminis alvei.
 Așa fântâni cu tot vor săca ș-a pârăului matce.
S Stridula turn quaerulum sonitum tuba fundet Olimbo,
 Zbicrătoriu atunce groznic sunet bucinul va da din ceriu
O Orbis grande malum rugiens et damna futura
 Lumii năvarnic râu rugind și osânde Fiitbre
T Tartareum que Chaos monstrabit terra de hiscens
 Ș-a 'Fanarului prăpaste va ivi pământul căscând.
E Et venient omnes reges, domini ante tribunal.
 Și veni-vor toțai craii la Domnul nainte n-giudeț.
R Reffluent c coelo tunc sulfuris amnis et ignis
 Va cura din ceriu atunci de iarbă pucioasă pârău și de toc.
 5 Sic cunctorum hominum fient manifesta sepulchra
 Așa tuturor oameni vor Ft deschise mormânturi.
T Tunc lignum fides erit ex optabile cornu.

Atunce lemnul svinților fi-va foarte dorit cornu
A Atque piorum vita hominum nocumenta que mundi
 Ș-a bunilor viață oameni și supărările lumii.
U Undis lustrabunt bis seno in fonte vocatos
 Cu apele limpedzî-vor într-a 12 fântâni pre chemat.
R Rex pastoris erit nobis et ferrea virga
 Crai a păstoriri fi-ne-va noă și de her varga.
O Omnipotens deus est proscriptus versibus islis
 'Totputernic Dumnedzău iaste scrisul cu verșuri-acestea
S Servator nostro acternus rex passus amore
 Spăsătoriu pentr-a nostru vecinie crai ce-au pățit liubov.

Și aceasta-i Sivila Eritreea, cărca însăș pre sine a șeasca după potop rudenie au trăit ș-au fost popă lui Apolon. Și cu dumnedzăiască însuflare au prorocit cu versuri, la-nccpătură având tot versul carcleș câte una de-aceaste slove pre rând, precum și le-am scris pre marginea versurilor, carele dzâc așa: *lisus Hristos, Theou nios. Sotir. Stavros*, adecă *lisus Hristos, a lui Dumnedzău, fiiu. Spăsătoriu. Cruce*. Fost-au în dzâlele lui Ghedeon Sivila Eritreea Erofilî aceasta. Și era mai cinsteșe de alalte sivile. Când Ghedeon au mântuit pre izrailtcani de Amalic. De-accasta scrie Apolodorus Eriteanul sâ-i fie fost dintr-un oraș adecă din F,riiru. Scris-au de Troada că să va strica. Și de alte monarhii. Să purta în port călugăresc și purta în cap cămălaucă. Era miadză vârstă. Mâhnită la față. Sabie goală a mână. Măr rătund supt picioare, cu stele, în chip de ceriu.

Scris-au ș-acestea de domnul Hristos:

în ultima aetate humiliabitur proles divina, et puellari officio educabitur.

In veacul cel de-apoi să va smeri plodul lui Dumnedzău și cu pruncească slujbă să va scoate.

lungebitur humanitati deitas iacebit in feno agnus duc

et homo, eligit quisibi ex piscatoribus electis numenim
 duodecinarium
 .Smeritul Dosoftei, mitropolitul Suceavschn.

1683

DIMITRIE EUSTATIEVICI BRAȘOVEANUL

„FIEOMEEISMĂ”

„Adevărul curata inimă păzește,
 Dreptatea viața și legea fericește
 Cinstea împodobește pre dreptatea,
 Bunătatea curată drept pre toată soarcea
 Adevărul, dreptatea, cinstea, bunătatea.”

„PAROMION”

„Cinsteaseă-ți cinstirea cea prea cercetată,
 Vicleșugul văpaia varsă veninată.”

„SIMFONIE”

„Ce stri au isprâ por
 are care vit nirca
 M ameste au pri scornirea”

„AHROSTICON”

„Hristos a tot puternic îndurat împărat,
 Ridicând pre tot omul călcat și îndurat,
 Israilul cel nou de Hristos e priimit
 Să fie numai curat, drept și prea umilit.

Tot pomul din roade prea să adevălează,
 Omul și credința prin fapte să îndreptează,
 Să arată și de toți să mărturișce.
 Este știut precum că curat să slavește,
 Starea dreptății cei bine întocmite,
 Toate faptele fiind prea împodobite,
 Ertarc, slobozie în veci dăruicște
 Tot omului e cluai ce să pocăiește!”

6. POEZIA DE DRAGOSTE

MIHAIL HALICI-FIUL (?)
*KEN TEK R UMEN YESZK
 DE DRAGOSZTE SKRISZ*

(Fragment)

En Pare de fok arde inima me Prin line
 Deâkem aduk aminte de kiiventele tale,
 Ku mine de preune fekute muletori,
 De multe ori pre obrazul meu lepitate sizeruteri.
 Des acundze oare Kend acele dzile,
 Sze poezi fi ku faeza ta cze mendre depreune,
 Portul meu Czel negru sare albi Prin tine,
 De la mine trakiite Viacze sare entoârce.
 Szokâsul Gruelor Toamna iele mergu,
 jarc primevârc cu cze Vreme bune
 Ku szoczia sza pre kempury unke sze biikure.
 Nccze âtunez noi ave Viacze fere de tine.
 Multe Nopezi Treku fere szomnu de la mine,
 I)eake sze Timple szomnu s âtunez mic,
 Pre tine te ved si te pi'peyeszk umpare mie,
 Cze deake me szkol mui nime longc mine.
 Fokul ne potolit deakeszâre potoli,
 Din inima benâtul sare reskira.

ANONIM
CÂNTEC DUPĂ IBOVNICA SCĂPATĂ

D'îngă apa Someşului,
 Cătră valea Mureşului,
 Jumătatea sufletului,
 Mi-a dus draga în sânul lui.

Îi frumoasă ş' lată-n şele,
 Ca omătul albă-n piele,
 Păru-mpletit cu petele,
 N-are-n purtatu-i greşele.

Cu ochi mierii şi luminoasă,
 În trup naltă, sănătoasă,
 De cuvânt rău lăcrămoasă,
 Ia sufletul meu frumoasă.

Arc de bumbac rochie,
 Albă de jolj şi zăghie,
 I se scade la fctie,
 Poartă-n sânul ei drăcie.

De nu s-ar fi arătată
 Hodînă mi-ar fi lăsată,

'S cu inima supărată,
 N-a Ci de mine uitată.

Frumosul ci n-as fi crezut,
 Faţa de JIU as fi văzut,
 În acest rău n-as fi căzut,
 Cu hodina as fi şezut.

Când o văzui case duce,

\ n i n l n . a t m i ^ l r i t m l ^

Jucăria mea ea luse,
 Vai, Ia ce râu că mă duse.

L-oi câta de-oi mai trăire,
 De-oi fi viu şi n-oi perire,
 De mi-a fi de ea de ştire,
 Alte-n lume n-oi iubire.

ANONIM
FĂPTURA UNEIA

În marginea hotarului,
 Ține mijlocul satului,
 De ea m-am dat bănatului,
 Că nu capăt loc sfatului.

Uitându-mă la făptură,
 Ca și boarea de căldură,
 Inima mi se străcură,
 Lacrimile-mi stau ș' nu cură.

Ii în loc greu depărtată,
 Ii cu gânduri încărcată,
 Îi cu barte, nu-i cepsată,
 Fie-i gura sărutată.

Ani puțini a numărat,
 N-a iernat mult, nici n-a vărat,
 Cât e ziuar, cât a înserat,
 Dară tiseri (?) n-a mai cărat.

Nu-i prea naltă, nici prea mică,
 Oabiâ-n trup și subțirică,

Cu jocuri se cam mai strică,
 De vântu ei nu-i e frică.

Ii fată și nu-i nevestă,
 Mult cu ochii ei mă creastă,
 Luci i-s ochii, ca fereastă,
 Fi-i-aș silă și năpastă.

In trup mândră și grăsuță,
 Ca ghiocu îi albuță,
 Cu degete cam lungure
 Și cu șele rotunduțe.

Cu păr în zbiciu împletită,
 Pe la frunte ne<tc>zîță,
 În două scorzi îi sucită,
 S' lung în spate slobozită.

Vai, o țară că plătește,
 Pe norocul meu trăește,
 Trupu-mi mi se mai topeșie,
 Când de mine se lipește.

In traiul ei, ce păcate,
 A făcut, fie-i iertate.
 Fie toate deslegate
 Și la județ nejudcate.

DOSOFTEI

[DOMNII ȚĂRĂI MOLDOVEI]

Domnii Țării Moldovei pus-au nevoie
De-au învăiam-ș țara dreaptă-n credință,
Pravoslavnică lege ferind necorcită,
Și-n ceri Hristos le cruță viața fericită.
Descăiecat-au țara domnul Dragoș-vodă,
Fericită, buiacă, cu tot feli de roadă,
Când au adus într-însa româneasca limbă,
De bun neam și ferită de îa calea strâmbă.
Să trage de pre sânge rudă-mpărătească,
Dumnezău l-au sporitu-l nainte să crească.
Și fiii săi, Sas-vodă și cu Bogdan-vodă,
Cu doamna lui Măria, lăsând bună roadă
Pre Fedor Bogdanovici, l[^]co să numește,
Cu doamna sa cu Ana, de să pomenește.
Pătru-vodă pre urmă-i purceasă pre viță.
Carele-i zic Mușatin, în bună priință.
Stătu-au dup-acesta luminată roadă
Țării stăpân Moldovei domnul Roman-vodă
Acest Roman să scrie-ntr-a țării uric
Mare samodărjaveț și-n bună ferice,
C-au stăpânitu-ș țara din plai până-n marc

Ş-au lăsatu-ş în scaun fii şî ca mai tare
 Ce s-au născut din doamna din Anastasia,
 Pre cel Bun Alexandru-n trai cu fericia.
 C-au împodobit țara cu beserici late,
 Cai mănăstiri vestite-n frâmseț luminate,
 Bistrița, Rădăuți și cu Moldovita,
 Ş-alte multe bătrâne ce-ş da cuviința.
 Adus-au și pre Svântul Ioan în țară,
 De ş-au vestitu-ş cinstea și preste botară.
 Naintca lui mai fost-au Ștefan și cu luga,
 Și Dumne'/ău cu bine li-au ascultat ruga.
 Iară dup-Alexandru, fiiu-său Ilie
 Și Ștefan, a lui frate,-n scurtă bucurie.
 De-acia Bogdan-vodă domni mică vreme
 Și ş-au mutat odihna unde nu să teme.
 Pentr-a Țărâi Moldovei râhnită dulceață,
 De-aproape să prăvască pre Hristos în față.
 Ş-au lăsatu-ş pre urmă roadă bună-n țară,
 De i să nalță slava și peste botară.
 Pentru Ștefan acei Bun ce-au bătut războaie,
 De-au făcutu-ş de toate inemii pre voaic,
 Prin ținuturi prin toate să văd a lui semne,
 Mănăstiri și beserici ce-au fapt fără lene.
 Că nu numai priit sate și pre la orașe,
 Ce și prin iiiunț și-n codri lui Hristos sălaşe
 Ce-au făcut zugrăvite de dau strălucoare,
 Să-i trăiască-n bun nume pomana supt soare.
 Pre fiiu-său pre Bogdan ş-au lăsat să-i șază
 In scaun să-ş domnească țara, să să-ncrează.
 Că ş-a lui nevoință n-au fost cu nemică
 De-a lui al său părinte să fie mai mică.
 Svânta mitropolie cea noavă-n Suceavă
 De dânsul îi făcută, cu multă zăbavă.

C-avca destulă luptă și treabă de oaste,
 Când îș bătea pizmașii lovindu-i în coaste
 De-a lui destoinicie scrie și-n cronice,
 Că ş-au apărat țara cu bună fericie.
 Pre fiiu-său pre Ștefan Tânăr după sine
 Ş-au lăsatu-ş în scaun domn bun, cum să vine.
 Dup-acesta stătut-au Rareș Pătru-vodă,
 De toate bunătăț plin, de cerească roadă.
 I-i Pobrata sălaşul unde odihnește,
 Cu doamna sa Elena, de să pomenește,
 C-au fapt beserici multe, di-ntreg și-nnoite.
 Ea țară și la munte mari mănăstiri svinte.
 Pre urma lor domnit-au a lor bună roadă,
 Ilie și cel Tânăr Ștefăniță-vodă.
 Nemică n-au stricatu-i vrăjmășasca moarte,
 Că este-n ceri cu svinții depreună-n soarte.
 Și soru-sa Roxanda, să nu stângă neamul,
 Luă pre Alexandru cc-i zic Lăpușcanul.
 Domni ş-acesta bine și-n Slatină-ş fece
 Mănăstire frumoasă, pre toate le-ntrecc.
 De pre feț n-au rămasu-i, iară dc pre fiice
 Sânt a țărâi a lui rod boieri cu fericie
 Stătut-au în Moldova domnul Ioan-vodă,
 Cu doamnă-sa Măria, nclăsându-ş roadă.
 Bătut-au cu izbândă, concenind vrăjmașii,
 Dară prietinel viclean i-au smintitu-i pașii,
 Dând coaste cu păgânii, făcându-i sminteală,
 Lui osândă și țărâi lăsând osteneală.
 De-acmu de-ar sta Moldova tot ceasul pre răcă
 N-a mai putea să scape turcilor din brâncă.
 Pre urma acestuia fiiul Mihni-vodă,
 Din Țara Muntenească sufletească roadă.
 Pătru-1 cheamă pre nume și n-are prihană,

Lăsatu-ș-au în țară slăviî pomană
 Mănăstirea ce este în deal la Gălata,
 Că este pentru oaspeț tor cu masa gata.
 Stăpânit-au Moldova domnul ce-i zic Iancul,
 Și cu nemulțămire i să spune Veacul.
 Ștefan-vodă din Patru care mai sus scrie,
 Tinerel ș-au domnitu-ș mică bucurie,
 Că era țara stânsă de dese războaie
 Și nu putea stăpânii domni-n bună voaic.
 Stătu domn Aron-vodă, lăsat-au pomană
 Svânta sa mănăstire, și n-are prihană.
 Dcac-au făcut și bine, lăsându-ș domnia,
 După dânsul stătu-au domnul Iercmia.
 Acesta de pre rudă i-i nume Movila,
 Că Dumnezău ș-au tinsu-ș și preste dans mila.
 După dânsul domnit-au și Simeon-vodă,
 Lăsat-au și pre-acesta Dumnezău cu roadă,
 Câ i să știu cuconii sufletească viță,
 Dc-i făcură cu Domnul în ceri cunoștință.
 După dâșii și Ștefan Tomșea ce-au fapt Solea,
 Domn destoinic, și-n zile-ș au potolit holca.
 Că-n zilele acelea, prin dese războaie,
 Lăcuiitorii țărâi trăia cu nevoaie,
 Fost-au Gașpar, și fost-au riadul domn pre pace,
 Cu bună-nțălepciunc, tuturor cum place.
 Ș-Alexandru Iliăș, dintr-a țărâi viță,
 Au domnitu-ș în țară, negăsând priință,
 Când păgânii aceia ce sânt dintr-Agara
 Conceniia-n tot feliul ticăloasa țara.
 Barnovschi Miron-vodă are îndrăznire
 La Dumnezău cu svinții, fârâ de-ndoire.
 Moisi voievoda,-n cereasca movilă,
 Cu frații săi trăiește-ntr-a lui Hristos milă.

Și Vasilie-vodă cu domnii în rândul
 I-au dat Hristos odihnă precum i-au fost gândul,
 Cu doamnă-sa Tudosca prăvind cu dulceață,
 Cu ale ci odrasle, pre Hristos în față.
 Gheorghe Ștefan-vodă el încă nu-s pierde
 Nedejdea de la Domnul, ce totuș să-ncrede.
 Și pentru Ghica-vodă laudă să zice,
 Că de-a rândul cu svinții, trăiește-n ferice.
 Lui Ștefaniță-vodă Dumnezău sâ-i facă
 Odihneală cu domnii de viață, să-i placă.
 Cu a sa bună maică, cu Ecaterina,
 La domnul din dreapta sâ-i fie odihna.
 Evstratic Dabijca scris este la viață
 Să trăiască cu svinții în rând, fără greață,
 Cu iubita sa hiică, cu doamna Măria,
 Să nu li să mai stângă în veci bucuria.
 Și doamnă-sa Dahina încă să să vază
 La Dumnezău în casă cu dâș, să să-nercază.
 Si Duca-voievoda Dumnezău sâ-i caute
 Sufletul cu odihnă-ntr-a sa bunătate.
 Iliăș Alexandru, din domnii de țara,
 Prin săraci ce da milă ș-au tins spre ceri scară.
 Si Petriccico Ștefan-vodă ș-arc parte
 În ceri cu domnii țărâi și-ntr-a vieții carte.
 Cu luminat cinstită doamnă-sa Măria,
 În ceri sâ le găteze Hristos bucuria.
 Lui Dumitrașco-vodă bine să sâ zică,
 Că certă pre viclenii de le dede frică.
 Domnit-au după dânsul Antonie Rîșet,
 S-aibă cu domnii parte ș-a lui cinstit suflet,
 C-au lăsatu-ș pomană cât au putut face,
 De-i Dumnezău cu svinții trai în ceri cu pace.
 După Antoni-vodă domni iarăș Duca,

De la vlašescul scaun venind cu porunca
 De la-mpărat, să-ș șazâ domn bun preste țară,
 Să giudece săracii într-a ei hotară.
 Dară ismailtenii a sa lăcomie
 Nu vor mai părăsi-o într-a lor vecie.
 Dăjdi și biruri, prumute, barot, zăhărele,
 Și cu ahe dări multe, cu destule rele,
 Pustiit-au Moldova ținuturi prin toate,
 Ca iadul fără sațâu să sâ-mpic nu poate.
 Dară vinovat cine-i Domnul au-i țara,
 Cându-i astăz Moldova de toată ocara?
 Jecuită, prădată, stricată și arsă,
 Unde-i caut te-mpic jelea cu înemă arsă.
 Nu ni-i vinovat nime pentru răutate
 Ce pățim pentr-a noastre cumplite păcate,
 Că la noi ș-au făcutu-ș păcatul cuibare
 De giurământuri strâmbe-n giudeț necautare.
 Biruiește cu mârda cea ce-i cu vină.
 Și sirică dreptatea celui fără vină.
 Avem și pentru preuț osândă destulă,
 Că-i asuprim de-i scoatem din casă sătulă,
 Făcându-le pedeapsă și grea supărare,
 De nu mai au în țară popii așezare.
 Că lor le este ciuca de tot să le-agiungă,
 Treaba lor să le fie toată vremea-n rugă.
 Altă nemic să n-aibă să le dodciască,
 Lui Dumnezeu tot ceasul să stea să slujească.
 Avem și pentru farmeci la Dumnezeu ură
 Și ce omul să schimbă dintr-a sa făptură,
 Cu ghidiișuri, cu turcă, cuci și cu gcamale,
 Tras în vale ș-altc din păgâni tocmale.
 Ș-au perit biata țară dc păgânătate,
 Dumnezeu o va-nvie-ntr-a sa bunătate,

Să să-ntoarca și Svântul Ia a sa moșie,
 La odihna bătrână la mitropolie.
 Craiului Poloniei fără de zăbavă,
 Lui Ioan al treia, să-i rămăte slavă,
 Ș-a lui milostivire să să pomenească
 Prin țări, prin toată lumea-n veci să să cinstească.
 Și Iui Constantin-vodă Dumnezeu u-i-a face
 Locul în rând cu svimii, precum i să place.
 Iubitele odrasle pre urmă să-i sază
 în scaun și pre pace țara sâ-nercază.
 Și cu boierii țărâi gând de bine s-aibă,
 Să poată trăi țara cu bună oslabă.
 S-aibă de ce le zace mulț ai să trăiască,
 Și Dumnezeu în țară să să proslăvească.
 Dă-le, Dumnezeu svinte, Svântul sa le vie
 Iu țară în Moldova și cu bucurie,
 Ca-n zalele bătrâne, si fără zăbavă,
 'N svânta mitropolie ce este-n Suceavă.

1681-1690

RADU GRECEANU
POVESTE DE JALE ȘI PRE SCURT

asupra nedreptei morți a preacinstitului
 Costandin Cantacuzino
 marelui postialnic al Țării Rumânești

Pământiiile și ceriule, stelele, și tu, lună,
 Boiari, striini și rudelor, s-ascultați d-ănpreună,
 împărații și prințipii, și toată politia,
 De la mare până la mic, să vedeți istoria,
 Pentru ca să vă minunați de marea strâmbătate,
 Care scrie că s-au făcut din multă răutate!
 Zic, dară, și voi, pietrilor și liamnelor, să plângeți,
 Și tuturor săracilor, de jale să vă atingeți!
 Și toată ticăloasa Țara aciasta Rumânească,
Cu toate mănăstirile împreună, să jălască
 Pre Constantin postialnicul, pre Cantacuzinescul,
 Pre marele acela omu și prea înțeleptul!
 Că priiatenii săi cei buni, care-i iubiia foarte,
 Aceia l-au zavistuit și l-au adus la moarte
 Cel ce cu blagocescvic și frică dumnezeiască,
 Și cu smerire pururea, pohtia să trăiască!
 Priiatenii lui cei aleși, carc-i trăgea nainte,
 Și pentru dânsul toți era la milă și la cinste!

Că din săraci și din nimic i-au scos la bocrie,
 Și i-au făcut pre ei slăviți, cu multă bogăție!
 Aceia sânt lui vânzători, multe minciuni mărturisescu-i
 Și ca să-l omoară pre el, multe meșterșugescu-i,
 Zicându-i c-ar fi umblat ca să schimbe domnita
 Și, domnului care era, să aducă mazăliia!
 O strâmbătate ce-au făcut aceia, vânzătorii,
 Și de sânge <ne>vinovat, aceia vărsătorii!
 Și ca să știe tot omul aceiaia strâmbătate,
 Carc-au făcut' acei vrăjmaș, cu multă răutate,
 In cartea ceasta eu li-am scris, precum s-au întâmplat,
 Că, când l-au omorâr pre el, de față m-am aflat.
 Când Mihnea s-au întâmplat în Țara Rumânească,
 Scârba pustietății, și el ca să domnească,
 Pre toț boiarii cei fruntaș vrut-au ca să-i omoare,
 Ca să lucreze ce ar vrea, precum lui i să pare
 Pre șaisprezece boiari mari îndată i-au închis,
 Și într-o noapte i-au omorât și casele li-au stinsu.
 Numaidecât i-au sugrumat pângăritul acela
 Nejudecați, nevinovați, ucigașul acela!
 Omorât-au și pre ai lor, averile au luat,
 Și pre alții mulți de ai lor în temniță au băgat.
 Atuncea Cantacuzino, cu multă înțelepție.
 Au cunoscut, și au pribegit, cu a sa avuție.
 Și în Moldova au trecut, cu toată casa lui.
 Unde mergând el, s-au găsit pre cei doi frați ai lui,
 Pre Toma și Gheorghie, cei ce era slăviți.
 Șapte luni în casa lor șăzut-au tot slăviți.
 Mibnia, dar, dacă au aflat de a lor pribegie,
 Numaidecât, cu multe daruri, scrie la împărăție,
 Multe pungi făgăduiaște, ca doară i-ar face moarte!
 Scrie că e obrezuit, și alte câte poate,
 Și cum că, câte ficlenii s-au întâmplat domniei,

Toate de el câ s-au făcut, dă ştire împărăiiei.
 Şi pentru aceia au pribegit, pentru ca să scoarnească
 împărăiiei scandălă, şi rele să pornească!
 Şi cu mânie s-au pornit veziriul şi împăratul,
 Şi capigii cu cărţi trimit, ca să-i aducă capul,
 însă scriind la Ghica-vodă, să facă nevoinţa,
 Pre Costandin postelnicul îndată să trimită,
 Că de domnie s-a lipsit şi capul îş va pune!
 Care văzând Ghica-vodă că acestea nu sântu bune,
 Dâstulă groază l-au coprinsu; fiind şi cu credinţă,
 Nu putea face într-alt chip, fără cât să-l trimită,
 Ca urgiia împăratului el să o potolească,
 Aşa el socotiia bine să nemerească.

Fşit-au, dar, cu fraţii-s, cu toată familiia,
 Plângere mare să făcia la toată politia!
 Neavând nădiajde a-l mai vedea, şi să aibă mântuire,
 Nu să putia îndura dă el, nici a să despărţire.

Decii, așa, numaidecât singur călătoreşte,
 Lăsând pre toţi alalţi ai săi, la Ţarigrad soseşte.
 Şi nici pre unul n-au luat, dăn câţi era cu dânsul,
 Fără cât pre nepotul-său luatu-i-au cu dânsul,
 Pre Dumitraşco adecă, căci îl avea mai bine,
 Nedespărţit de fii lui. așa îl avea mai bine,
 Şi de cele ce-i să întâmpla, spre el avea credinţă,
 Numai cu el să sfătuia, făr' dă nici o ferinţă,
 Neavând nădejde dăspre el să aibă răutate,
 Căci nepot având pre el, ştiia o dreptate.
 Din Ţarigrad era născut, a neamului stâlpare,
 Din mahala dă la Fener, tocma dă lângă mare.
 Si rămânând el acolo sărac, făr' dă părinte,
 Nepepsit, şi neînvâtat, era şi fără minte,

Sărac, lipsit, nenorocit fără dă nici un bine,
 Ll era şi desfrânat şi fără dă ruşine.
 (ar niamul lui nu l-au lăsat a fi într-acea ruşine,
 Ci l-au trimes la unchiu-său, ca să-ş găsească bine,
 ('a să slujească, mult-puţin, să dobândească minte.
 Si unchiu-său l-au priimit cu bine şi cu cinste,
 Şi între coconii lui îl avea, la mare socotinţă,
 Ca pre un fiu îl iubii, cu bună cuviinţă,
 Cu totul nevoindu-să ca să să pedepsească,
 Şl de rele ce avea el să se pedepsiască.
 Iar încăş şi mătuşă-sa, acia dă bună viţă,
 A domnului Şerban-vodă fiică era iubită,
 Tocma ca oichii îl ţinia, cu multă căutare,
 Si cu coconii să afla la multă dâzmicrdare.
 Căci la blagorodnic şi bunătatea ci
 Alta în lume nu să află înnaititea dumneaei,
 La înţelepciune ce avea şi multa cunoştiinţă,
 Ia priimire de striini, cu mare cuviinţă.
 Iar şi coconii dumnealor, tocma ca pre un frate,
 Aşa întru dâşii îi avea neosebit, la toate,
 Cc învăţătură n-au luat nimica de la dâşii,
 Nice el firea ş-au schimbat, încât au fostu cu dâşii!
 Că arapul, cu spălatul, nu poate să sc albească,
 Nice hirea cea ria lesne ca să să pârăsească!
 Iară încăş cu acestea toate, fericitul acela,
 Ci hirea lui o cunoştea înţeleptul acela,
 Să nevoia cu învăţături ca să-l înveţe minte.
 Şi cu totul să siliia ca să-l scoată la cinste.
 La domnul Costandin vodă pre el l-au curtenit
 Şi la cămara domnului pre el au rânduit,
 Şi înainte îl trăgea, să aibă îndrăznire.
 Iar curând si acolea ş-au arătat hirea,
 Şi-n scurtă vrdmc l-au gonit, pentru bicisnicia

Câ răutățile ce aveau nu îngăduia domnia:
 Necurații și curvării și multe furtișaguri,
 Să nu să tinză și mai multu, să facă ș-alte jafuri!
 Și așa norocul i-au slujit cu boiariul acesta,
 Câ la pedeapsă ar fi ajunsu becisnicul acesta.
 Câ nu puține răutăți, ce multe făcea foarte.
 Iară Costandin postelnecui i-au scos capul dânu moarte.
 Și iarăși ca pre un fecior, de pururea îl iubiia,
 Niciidăcum uitându-să la cele ce auziia,
 Nici de lângă dumnealui atuncea l-au lăsat,
 Ci ca pre un bun credincios, cu dânsul l-au luat.

Și așa dânu porturi s-au schimbat, altele au luat,
 Și pre suptu cumpărat au purces, calea ș-au căutat.
 Sosit-au și la Țarigrad, și noaptea, au intrat,
 La casa dragomanului curând au alergat,
 La Panaiotacht, zic, precum ați auzit,
 Ca la un priiaten bun, la el au năzuit,
 Care ajutoriul creștinilor pururea să arată.
 Și, cum află, au alergat, l-au înbrățișat îndată,
 De-ale norocului tâmplari foarte se minunează,
 Și nu puțin den inimă cu lacrimi suspinază.
 Cu mângâiere înțeleptescă la sine îl priimește,
 întreabă-l și de patime, și bine-l socotește.
 - Roagă, zice pre Dumnezeu, nu te întrista nimica,
 Că acestea toate s-or grîji și lasă toată frica!
 Și alte multe mângâieri ca acestea i-au adusu
 Și apoi cu cinste în casa lui pre dânsul au ascunsu.
 Atuncea dar, cu mintea lui și voia cea veghiată,
 Care avea acel boiar și cinstea de la Poartă,
 In scurtă vreme am aflat să-i fie isprăvit,
 Și urgiia și marina toată o au potolit.
 Adecă a viziriului și altor tuturor,

Și apoi dă față că l-au scos naintea tuturor,
 Și la vizirul că l-au dus, de s-au împreunat,
 Și priiaten credincios a fi l-au așăzat,
 Cu un vizir ca acela, ce foarte era vestit,
 De vriadnec și de înțelept și foarte iscusit,
 Și n-au priimit pungile ce Mihnea îi trimesese,
 Câ cu o sută de povări de bani îl ajunsese.
 Iară dă la el mai puținei, mai și de jumătate,
 Au priimit și au poruncit să aibă dreptate,
 Cât nimeni n-ar fi mai fi crezut un lucru ca acesta,
 Câ va scăpa și va fi cu cap, boarenul acesta!
 Iar Dumnezeu l-au izbăvit, acasă-ș l-au adus,
 Și pre fieleanul Mihnea-vodă foarte râu l-au supus.
 Câ cel ce groapa altuia să sape să brodește,
 Acela într-însa va cădea și nu să domirește!
 Și cine râul altuia a face să gândește,
 Nu știe, ticălosul, că la capul lui sosește!

Atuncea, dar, Ghica-vodă țara că au domnit,
 Care mai nainte vrîme Moldova au stăpânit,
 Și pre acestu boiar, ce am zis, la cinste îl avea,
 Măcar că el nicidăcum boerie nu vrea,
 Nici la curte pururea să miargă pohtiia,
 Ci ca să șază pururea la sate-ș fugiia,
 Ca să petreacă în liniște întru a sa smerirc.
 Și când domnia îl chiema, de vro ajutorire,
 Pentru vrun sfat sau ahu ceva, atuncea el mergea,
 Și iar curând să înturna, la sate-ș să ducea.
 Pre Dumitrașco să aducă nainte siliia,
 Și din coconii săi nimic pre el nu osebiia.
 Iar nu cu alte ficlenie-i, răpiri și meștersuguri.
 Cum el apoi s-au arătat, cu multe ficlesuguri,
 Ce încă pre el să nevoia ca să-l înbogățească,

Căci îl ştiia că e sărac și vrea să dobândească.
 Și nebuniile ce făcea, toate îi le tocniia,
 Și mai vârtos rușinile îi le acoperita;
 Și cu totul să trudiia trebile ca să-i facă,
 Ca el să fie odihnit și întru toate să-i placă.
 Și aceștia toți văzându-le, tare îl cinstiia,
 Și, suptu aripa unchiu-său, dă el toți să temea.
 Luat-au și dregătorii, ia cinste au încăput:
 Ciuș, portariu și vistiier, domniia l-au făcut.
 Ia toate, în casa domnului, el liagă și dăzleagă,
 Ca cum ar hi fost sângele, pre nimeni nu întreabă.

Deci, când pașa al Dârstorului în țară au venit,
 D-au prinsu pre domnul Ghica-vodă, de l-au și mazălit,
 Și cu răpire l-au luat, nimica nu i-au lăsat,
 Și la împăratul cu dăgrab trimisu-l-au legat,
 Pentru că nu vrea să trimită bani la împărăție,
 Nici țara să scuture de multa datorie.
 Pentru aceia s-au lipsit îndată dă domnie.
 Și așa la temniță îi trimite, cu scârbă și urgie,
 Și de domnie soeotescu pre altul ca să facă
 Și să mira: care ar fi viziriului să placă?
 Iar Costandin postialnecul, aflându-să la Poartă,
 Stătu-au cu osârdie la împărăția toată,
 Pre nimeni altul n-au pohtit s-apuce dă domnie,
 Pentru că lui îi să trecea atunci la împărăție.
 Ci pre Grigore au pohtit, de i s-au dat domniia,
 Pre-acesta ce l-au omorât, pentru prietenie!
 Așa fac și năpârcile, mumăni-le-ș omoară,
 Că dacă cresc, le găurescu, și iale le omoară!
 Foarte peste puțință mi-e să ți le povescescu,
 Căi graiul și cu scrisoarea să ți le dovedescu,
 Cu câte slujbe acestui domnu el i s-au arătat,

Și la câte boiarenul acesta s-au aflat,
 Cu slujbe și cu staturi bune, cu driaptă credință,
 Cu numele cel bun al lui, cu multa nevoieță!
 Că atunci el de ar hi lipsit, n-ar hi luat domnie,
 Nici tată-său n-ar hi scăpat atunci den pușcărie.
 Ce după ce au mersu în țară, au fost cu vrednicie.
 Si cu vreme au ușurat țara de datorie.
 Că sfiatnic bun îi lui era, și bun învățătoriu,
 Cât îl făcuse de-i zicea „drept judecătoriu”.
 Și după ce domniia bine de tot să întemeia<se>,
 El încă s-au tras înapoi, la țară să dusese,
 La satele-ș să preunbla, cu lunile el sădea,
 Așa pustiul iubiia, ca și o turturea.
 - Eu zice, am bătrânit, ce mai voi eu în lume?
 Că părțiciaoa ce mi-au fost, eu mi-am luat dăn lume!
 Nu-m trebuiaște boerie, nici să fiu la curte,
 Feciorii miei că vor sluji domnului, la curte.
 Eu să-m păzescu biserica și să mă pocăescu,
 Și să-m postescu sufletul, de moarte să gândescu!
 Aceștia zieiia și scriia, la sate-ș fugua.
 Că la casa lui să șază, așa el pohtiia.
 Când au fost cursul anilor, în mai trecuți ani,
 Ia o mie șai[tt'c] sute șaizeci și trei de ani,
 Atuncea s-au rădicat turcii ca să oștiască,
 Și cu grele oști au mersu în Țara Ungurească
 La cetatea Uivarului, de o au încongiurat,
 Si cu putere și războiu pre dânsa o au luat.
 Atuncea dar, și domnului de Țara Rumânească,
 Venitu-i-au și lui degrab' poruncă împărătească,
 Și cu oastea lui au mersu unde i-au poruncit,
 La cetatea Uivarului, precum aș auzit.
 Lăsatu-s-au și ispravnece a fi mare și tare,
 Pre Dumitrașco, care am zis, vistiierul cel mare.

Și el, numai cum s-au văzut la atâta volnicie,
 Așa i să năuciia, ca cum ar hi având domniia.
 Atuncea, răutatea lui să ascunză nu mai poate,
 Și lăcomiia ce avia, să spui, nu mi să poate.
 Ca cânila făr' dă bātu, ca ursul dăzlegat,
 Și ca șarpele de iarbă, când iaste deșteptat,
 Ca lupul când întră în stână și vulpea în cotețu,
 Inalță-sâ, trufește-se și foarte e semeții,
 Și oichii i să turbură de marea lăcomie,
 Și pre nimeni nu mai vedea, de multa trufășie!
 Scos-au biruri și nevoi atuncea pre creștin
 Și ei, cu lacrimi plătiia și le da tot deplin.
 Unde află de argintii, trimite dă-l răpește,
 Și totdeauna el timin șade de tipărește,
 Foarte mulți, nenumărați, la Țarigrad trimite,
 Și de frica lui Dumnezeu nu-ș aduce aminte.
 Și alte rele ce făcea, de nu sântu sâ să scrie,
 Nici în urechile cuiva iaste ca să sâ spue.
 Iar bătrânul postialnecul în țară rămăsese,
 Și câte trei feciorii ai lui la oaste sâ dusesse.
 El nu putia îngădui, daca vedea de acestea,
 Mâhnesc-se, întristează-se, și-i zice: - Ce-s acestea.
 Bre, Dumitrașco, ce lucrezi? Bre, strângeț mintea în cap.
 Și socotește cea de apoi ce-ț va veni la capi
 Că tu știi țara aceasta, că mulți ca tine au pus,
 Și Dumnezeu pre cei ce sânt răi, Ia bine nu i-au dus!
 Precum aspidei e cu greu cântarea să auză,
 Și, auzind, să turbură și fuge să nu auză,
 Să otrăviaște dă mânie, cât va ca să plesnească,
 Și, de ar ști pre cântarețu, ar vrea ca să-l zdrobească!
 Așa și lui, cuvintele unchiu-său nu-i plăcură
 Căci vedea și pricepea că rele de el fură.
 Să sfârâma cu inema și vrea ca sâ să plece,

Gândindu că de sâ va vădi, mai bine să sâ înnecc.
 Și atâta să năcăjiia, nu știe ce va face,
 Vede că să dăscopere, mirâ-se ce-a mai face,
 Și rialele ce au făcut stă dă le socotește.
 Că multe-s și nenumărate, aciastea el gândește.
 Că de vor veni boiarii din Țara Ungurească,
 Și slujitorii ceialți de Țara Rumânească,
 Și vor afla ce-au lucrat acest câine turbat.
 Vor alerga cu mic cu marc, ca cerbul însetat,
 Ea izvorul cu apa riace, la Constandîn Bătrânul,
 Și-ș vor plânge obidile de Dumitrașco păgânul!
 Si el, știindu-i faptele, nu le va îngădui,
 Ct în față, toate, Domnului i le va vădi!
 Drept aceia socotește rău sfat să săvârșească,
 Pre făcătorii lui de bine de viața să-l lipsească.
 - De no a lipsi bătrânul, zice, acesta de la mijloc,
 El, toate câte am făcut, socote-le-va la mijloc,
 Și piarde-voiu câte-am furat, zău, poate fi și viața!
 Iar dacă va peri acesta, eși-m-va toată ghița,
 Toate pre voe în vor fi, cinstea în voiu mări,
 Strânge-voi și avuție și mă voi îmbogăți!
 O, Iuda fără de lege, ce-s ciale ce gândești
 Si dreptul Dumnezeu, nimic nu chibzuești?

Si atunci mii de răutăți la domn începe-a scrie,
 Și pre bătrânul, unchi-său, vrăjmaș că-i iaste, scrie.
 Cum că nu lasă pre săraci dăjdîle să-ș plătească,
 Adecă pre pământriani, nimica să plătească.
 Cuvinte rele sâmăna de domnul; n-au perit
 Și cum nu mai iaste el domnu, așa el au mințit!
 Ce-n locul lui Grigorie pre Șarban au făcut,
 Pre fiul poșteinecului, așa el l-au vândut!
 Aciastea el, ca un păgân, domnului le scriia,

Că le scornește unchiu-său, așa el bârfa.
 Că aceștia multe scornita, că țara le grăiaște,
 Ca el să aducă pacoste unchiu-său, să trudește.
 Și cum că nimeni nu-l ascultă, nici îl mai cinstește,
 Pre el, ca pre un ispravnic nici îl socotește.
 Mergia la doamna, zvăpăiat și rău să ohdiia,
 Tocma ca un îndrăcit, așa să izmeniia,
 Cu jurământ să blesteme pre unchiu-său, să jură,
 Cum dă la el să nascu acestea, pre Dumnezeu să jură!
 Și pre doamna o spăimânta, îi zice, ca să fugă.
 Ia turci dăcindea, îi zicea, să treacă să să ducă:
 - Că bătrânul Costandin asupra-ni să scoală,
 Că cu rumâni s-au unit și au făcut răscoală!
 Și ceia pre el îl credea. La domnu șade dă scrie,
 De câte el că-i zicia cu această ficlenie,
 Până când domnul au crezut și tare să scârbește.
 Spre feciorii bătrânului cu greu el să pornește.
 Cu înfrunare el îi suduiaște fără dă nici o pricină,
 'Lot înpotrivă le grăiaște, fără dă nici o vină.
 Iară ei bine-ș cunoaștea și mult să dosădiia,
 Și de mâniia domnului rău să năcăjiia.
 Și Caragia, ce pohtiia ca să ciocotnițească.
 Găsit-au vreme să aibă a face și multe să pornească.
 Altele zice către domnu, altele către dânșii,
 Până au întărâtat pre domnu cu mânie spre dânșii.
 Că toți îl știți pre Caragea, pre cânițe acela;
 Drept aceia voi să zic de puciosul acela!
 Pă Dumitrașco l-au făcut priiaten și fătați,
 Ca să mănânce pre bătrân, câinii era turbați.
 Scrie acela de acolo, și acesta le întărește,
 Unul pre alaltu în răutăți bine să povățește,
 Până ceia ce doriia s-au învrednicit să fie,
 Că domnul munte s-au făcut, de multa lui mânie.

Atuncea, după ce-au aflat seninii: moldovenii,
 Carii cu domnul să afla, și toți țarigrădenii,
 Și nici un folos nu avea, nice o volnicie.
 Drept aceia, să bucura de cea ce era să fie,
 Ca să tânpleze doar și lor să apuce boerie,
 S-aducă și ei biiatei țări multă becisnicie,
 Să mănânce și să serice, să facă și ei silă,
 Și sângele săracilor să-l bea fără de milă,
 Să răpească și să fugă la a lor pustietăți
 Neavând cine le lua siaama de răutăți.
 Drept aceia au început ca să ciocotnițească,
 Lui Caragea a să închina, și ca să-l văznisească.
 Și ei acestea le pohtiia și bine-i povățuiaște,
 Și încă la domnul, câte unul, pre toți îi curtenește,
 De fii postelnecului minciuni mărturisescu,
 Că cutare din boiari acestea povestescu:
 - Așa au zis și către noi, și noi îi amăgim,
 De să dășchid ei către noi, și-i meșterșugim!
 Ca cu de acestu fel Caragea amesteca domniia,
 Și cu multe meșterșuguri el înșăla domniia
 Atâta, cât au poruncit să-i scoată dăni boerie,
 Pre trei fii ai postelnecului, cu scârbă și mânie,
 Să nu mai aibă volnicie, ci ei lipsiți să fie,
 Să să ducă pre la sate, la curte să nu vie!
 Și Caragea tot nu înceta, ci grea pâră le face,
 Și Dumitrașco, d-acolo, pentru bătrân nu tace.
 Și așa urgîia domnului dăni zi în zi o sporescu,
 Și tot spre rele hotărâri să vie, o întărescu,
 Întoarse-se dă la războiu și-n țară cum sosește,
 Pre Șarban ș-alți din boiari să-nchiză poruncește.
 Eșitu-i-au și bătrânul întru întâmpinare,
 Să i să închine cum știia, că ficleşug el n-are,
 Și obraz sălbatic află, alte lucruri vede,

Uhâ-se la panurghii și multe rele vede.
 Ciareă să afle, nu poate, pricina ce să fie,
 Și dragoste ce era întâi s-au întorsu spre vrăjmășie.
 Roagă-se pentru feciori, nicicum nu-l aude,
 Îi pomenește slujbele, nimica nu-i răspunde.
 O, vrăjmășască tiranie, inimă înnegrită,
 Prieteșug nestătătoriu, multă slujbă perită!
 Așa să întoarnă înapoi, să ducă către casă,
 Și cum că domnul au crezut multe obăzi varsă.
 Cuvintele unui nebun, păgân și îndrăcit,
 Și așa, cu ale lui minciuni, de tot l-au prelestuit!
 - întreabă, zice, pre boiari, pre preoți, și pre alalți,
 Și atuncea făcă hotărâre, la cei ce-s vinovați!
 Acestea el să obidi ia și cerca judecată:
 - De iaste, zice, vinovat, să-ș piarâ după faptă.
 Iară Dumitrașco era mortu, să nu să dezgolească,
 Rușinile și faptele să nu i se dovedească,
 Sau să nu auză săracii de năpasta aceasta,
 Și-or alerga, de vor striga nedreptatea aceasta.
 Drept aceia, au alergat ca o hiiară turbată:
 - Doamne, zice, iată perim și noi și tu odată!
 Plânge, strigă, să ucide și zice: - Acum grăbește,
 Că bătrânul în acest ceas la toț el poruncește,
 Cu răvașă si scrisori, să vie să ne înpresoare,
 Si ei, cu mic cu mare vin, pre noi să ne omoare!
 Și pre la turci au poruncit să vie să cuprinză,
 Că domnul, zice, e hainu, să vie ca să-l prinză!
 Pre legea mia, doamne, zicea, pre Dumnezeuul meu,
 Să <n-a>m parte dă Ruxandra mea, că nu-s din capul meu
 Ce bătrânul opincile va să-ș încalțe, zice;
 Și pre noi, de undi-am eșit, va să ne bage, zice!
 Și mincinoase mărturii atuncea-au scos îndată,
 Pre Caragea și pre Vărzarul, ce striga totodată:

— Doamne, omoară-l, nu-l ținia, că iaste rău dă noi,
 Că vei vedea mariia ta, că te-i căi apoi!
 Și domnul chiamă un căpitan și cu poruncă îi zice,
 Să miargă cu slujitorii, pre bătrân să-l rădice
 Și îndată, după poruncă, la casa iui s-au dus,
 Si fără viaste l-au luat și-ntr-un car l-au pus.
 Singur pre dânsul l-au luat, nu știe unde-l ducă,
 Și, cu grabă dă olac, la Sinagov îl ducă.
 Zicea pre cale și-ntreba: — Oare unde mă ducă?
 In ce pustiiți și în ce munte mă duc ca să mă arunce?
 Și căpitanul îi zicea: — Nu te întrista, jupâne,
 La mănăstire ne ducem, la Sinagov anume,
 Ca să șazi ceva acolo, până când va mai trece
 Urgiia, zice, a domnului și cu bine să plece,
 Și iar la cinstea cea dintâi și cea volnicie
 Te va aduce Dumnezeu, cu multă bucurie!
 Și așa la Sinagov sosesc, tocma la mănăstire,
 Și cu podul balta-l trecură, la locu de peire.
 Și acolo el sosind, avu puțină mângâiere,
 Și can dă vreme să culcă, de multă întristare.
 Și atuncea, iar numaidecât, aceia vânzătorii,
 La domnu au mersu, de-au grăit, de moarte îndemnătorii:
 — Doamne, acum pre tată-său feciorii vor să scape,
 Și într-o noapte vor să-l ia, cu toții vor să scape!
 Că satele-ș vor rădica, să miargă să-l răpească,
 Și în cea de apoi, ce vor lucra, tot omul socotească!
 Și noi, doamne, cu mic cu mare, vom fi de peire,
 Că de domnie ne vom lipsi, zău, și de stăpânire!
 Și domnul, cu mai rea scârbă atuncea să pornește
 Ca să-i omoară numaicât, îndată poruncește.
 O, poruncă păgâncască și mare tiranic!
 Pârâșul nefiind de față, ei sântu tot mărturie,
 Vrăjmașii îi sântu pârâș lui, ei mărturisescu.

Și foarte strâmbă judecată îndată săvârșăscu!
 Grebescu-să înpotrivnicîi moartea să săvârșască,
 Ca nu cumva, lor, faptele să li să dovedească!
 Porunca, dară, numaidecât trimit la mănăstire,
 La căpitanul poruncesc ca să-i facă peire.
 Și acela, foarte degrab să toace, poruncește,
 Și biserica o deschide, nimic nu zăbovește.
 Decii să duc și la boiaru, îi zic să să dăștepte,
 Să miargă la biserică, nimic să nu aștepte.
 Și el, mirându-să, zicea: - Oameni buni, nu e vremea,
 Că dă cu scară încă iaste, de utrână nu e vremea!
 Și cu degrab să sculă, la biserică miarsc,
 Și lacrimi neîncetate începă ca să viarse.
 Vede făclii și lumânări, că toate era aprinse,
 Închină-se și roagă-se, cu inimă întinsă.
 Atuncea îi zic: - Jupâne, mergi, mergi să te priceștuești,
 Că viața ceasta putredă vei să o priimenești!
 Și îndată să spovedui la duhovnic părinte.
 Și cu smerire să ruga cerescului părinte.
 Toată noaptea stă la rugă, cu multă osârdie,
 Și dimineața s-au aflat la sfânta liturghie,
 Și ertăciune, cu smerere, despre toți s-au luat,
 Apoi cu frică el au mersu de au îngenunchiat,
 Și cu prea sfintele taini el să priciștăiaște.
 Și, mulțămăta Domnului, cu lacrimi săvârșăște.
 - Fie numele Domnului, de-acum blagoslovit!
 Aceasta zice și tăcu acest prea fericit.
 Nu să îngrozăște, nicicum, nici să spăimântează,
 Nice plânge cu obidă, nici să întristează.
 Ce cum au fost el mai înainte, la toate pedepsit,
 Așa și-asupra morții au stătut îndârjit.

Eșiră dăn biserică și miarsără în casă,
 Și porunci egumenul să grijească dă masă.
 Să facă ospătu boiariului, ca să-l mai îmbuneze,
 Și de multa inema rea ca să-i mai alineze
 Și el la masă au șăzut, după orânduială,
 Nimic dăn obște n-au ieșit fără de socoteală,
 Iar din masă n-au luat nimic să bage în gură,
 Nici bucate, nici ceva, sau măcar băutură.
 Că zice: - Eu am ospătat pâinea cea îngerească,
 Și pahar eu am priimit, să-m dea viața cerească!
 Mâncat-am trupul lui Hristos, nu voiu altă mâncare
 Și sângele lui am băut, să nu aibă însetare.
 Vriadnică iaste hrana ceasta dă sațiu ca să-m ție,
 Și altă mâncare nu pohtescu, măcar cum să fie!
 Acestea și altele zicea. Nimica n-au mâncat.
 Ce pu...

1696-1699

ANONIM
 ISTORIA LUI CONSTANDIN-VODĂ
 BRÂNCOVEANUI

O, poveste minunată
 Auzită în lumea toată
 Dîii'**Ceput** și din vecie
 Precum și la cărți ne scrie
 Cuvântul cel tipărit
 Carele **iaste** adevărit.
 Că lumea iaste trecătoare
 Și încă foarte înșălătoare
 Și mai mult amăgitoare,
 De-i face **și**-i amăgește,
 Și tot așa îi priilestește
 Pre domn! și pre împărați mari
 Și pre cei ce sânt mai tari,
 De vorbescu de avuție
 Și să țin în sămeție,
 Ca cându nu ar avea nici o moarte
 Și într-un ceas le lasă coate!
 Precum, iară, am privit
 Și Constantin-vodă ce-au domnit;
 Întru ani doazeci și șase

Bine să înrădăcinase;
 Totodată să sculară
 Și dușmanii îl luoară
 Din scaun, din București.
 Ia să-mi șezi și să privești
 De-acest domnu mare și bogat
 În ce feli s-au adevărații
 Că tiranul de împărăt
 Un agă mare ș-au mânat.
 Și cum el au sosit,
 Fără de v&te i-au lovit
 Și-i spune cu urgie
 Cu cuvinte de mazilie.

Pre boiari tare îi strigă
 Toți la dânsul să sâ strângă,
 Ca fermanul să-l cetească
 Și porunca să-i împlinescă.
 Cându fermanul ectia
 'Foți boiarii că plângea.
 Așa lor le porunciră
 Pre Costandin vod sâ-l dea
 Cu fii <și> cu ginerii
 Și cu toți credincioșii.
 Unde vodă auzise
 Foarte mult că sâ scârbisă,
 Pre boiari îi întreba
 „Și prea tare îi muștra:
 — Care din noi mă vicleniră,
 Fără de veste mă loviră?
 Dar nu den destul v-am cinstit
 Și boiari mari v-am făcut?
 Cum de mine vă îndurați

Den țara mă înstrăinați?
 Domnul va face dreptate
 Pentru a voastră răutate.
 Toți boiarii să lepăda.
 Foarte tare să jura,
 Cum că nu sânt vinovați,
 Niei nimic amestecați.
 Iar Constattdin-vodă au grăit:
 - Faceți, dar ce v-au poruncit
 Ca eu sânt ca și un gonit.

Din spătărie eșise,
 Despre doamne trecusă.
 Atunci doamna plângea
 Și cu glas mare să jalea
 Si toate le sfârșișă
 Pentru amar ce le sosisă
 Și coconii începură
 Cu glas mare si cu-o gură:
 - Oh! amară primăvară,
 Cum ne iau turcii den țară,
 Lipsindu-ne den domnie,
 Și ne duc îu grea urgie.
 Acest foc, ce ne sosește,
 Nu spre bine ne sfetește.
 Domnul să se miiostivească.
 Pre noi să ne izbăvească.

Când cocoanele auziră,
 Toate la curte veniră,
 Pre rându în case întră.
 Cu multă jale suspina:

— Voi, taică, vă înstriinați,

Pre noi cu dușmanii ue lăsați.

Iar când fu a doao zi,
 Imbn<h>orul că sosi.
 Și cum el că au <so>sit,
 La boiari au poruncit,
 Toți boiari la cl si vie,
 Dentre ei domnu ca să-ș pue.
 Când boiarii să adunase,
 Pre Ștefan spăratîul îl alcasase
 Și cu halai îl luase
 Și Ia curte îi adusase.
 Ștefan-vodă au intrat
 Tocma în casa cea de sfat.
 Toti boiarii, pre rându,
 în casă întră
 Și mâna îi săruta.

Dacă de la Ștefan-vodă eșia,
 'Lotla Costandin-vodă trecea,
 Cu plecăciune să închina
 Și mâna îi săruta,
 Iar Costandin-vodă grăia,
 Pre Ștefan-vodă pedepsia:
 - Dacă ți-au fost ție de domnie
 De ce nu mi-ai spus tu mie?
 F.u ție să ți-o fiu dăruit,
 Cu pace să o fi stăpânit.
 Dar de Dumnezeu nu te-ai temut.
 Ci tiranilor ne-ai vândut.
 Să știi, cu adevărat.
 Că nici ție nu-ți va zăbovi
 Ci Dumnezeu îț va plăti.
 Iar Ștefan-vodă să jura,

Foarte tare să blestema:
 — Să știi, doamne, adevărat
 Că eu nu sânt vinovat,
 Nici nimic amestecat.
 Iară în știre de-m va fi,
 Dumnezeu îmi va plăti.
 Ci mă rog cu plecăciune
 Să am și eu ertăciunc.

Iar Costandin-vodă să închinase,
 Zioa bună îș luase.
 Când pre poartă eșia,
 Toată țeara sâ strângea
 Și după dânsul mergea,
 Cu glas mare îl plângea
 Și den gură așa grăia:
 - Domnul cu pace să te păzească,
 în grab să te învârteșești,
 Iar pre noi să ne domnești
 Că cât tu că ne-ai domnit,
 Cu pace că ne-ai păzit.

Și den București eșia,
 Drumul Giurghivului apuca
 Și dacă turcii Dunărea îi trecură,
 Fa mai mult să vesălră.
 Și Giurgiuvu au zăbovit,
 Până Pastile au făcut.
 Și în Țarigrad l-au dus.
 Și în Ediculea l-au închis.
 Iar turcii năvăliră
 Și toate ale lui jăfuiră
 Și averea lui cea de mulți ani
 O luară acei tirani,
 iar, în urmă, îmbrionul
 <De portul și tot ocolul.

Den Edecolif îl scoasă,
 La bostangi-bașa îl dusă.
 Cându postul sântă Măriei au venit,
 îmbrionul au sosit
 Și la împăratul mersedă,
 Sama de toate îș dedesă.
 Și atunci vreme ș-au găsit
 Și mai mult că l-au pârât.
 Iar păgânul de împărât
 Și mai rău s-au turburat
 Și la bostangi-bașa au poruncit
 Și tot postul l-au muncit.
 Iar când au fost în zioa de sântă Mariia Mare,
 Frică și cutremur tare,
 Că împăratul poruncisă,
 Pre Costandin-vodă îl gătise,
 Cu coconii dinpreună,
 Să-i aducă pren grădina împărățească
 Ca însuș împăratul să-i privească.
 Iar Costandin-vodă striga,
 Pre împăratul blestema:
 — Oh, păgâne și spurcate,
 Cum ne tai fără dreptate?
 Cu ce-ț sântem vinovați,
 De perim nejudecați?
 Că tu ce mi-ai poruncit,
 Eu toate le-am împlinit!
 Măcar <să> fiu eu vinovat.
 Dar copiii ce au stricat?
 Foc din ceri să să pogoare
 Și aicea sâ să aprinză,
 Pre voi pre toți să vă cuprinzâ,
 Cu sabie îngerească

Pe toți să vă prăpădească.
 Iar coconi! mâna îi săruta,
 Și cumplită că suspina,
 Nașterea lor blestema
 Și plângea cu omilință:
 - Ce vom să ne facem, tăiculiță,
 Că vom să ne pristăvim
 Și de lume ne lipsim.
 Iar Costandin-vodă dulce îi săruta
 Și den gură îi mângâia:
 - Nu vă, fiilor, spâreați
 Ci pe Dumnezeu rugați;
 Și strigați cu tărie
 Și cu glas de bucurie,
 Că puțintică durere vom lua,
 Cu Dumnezău din ceri ne vom încununa.

Atuncea gealatu i-au luat
 Și pre rând că i-au tăiat,
 Halalii că i-au rădicat
 Și în mare i-au aruncat,
 Iar doamna da-au auzit,
 Aici îndată au leșinat,
 Cutremure mari o și lovi
 Și-a treia zi să trezi,
 Cu glas mare că striga:
 - Oh! pahar ce l-am băut,
 Tot trupul mi s-au otrăvit!
 Și câți în lume de vor afla,
 Toți de aceasta să vor mira,
 De lucru ce s-au făcut
 N-au mai fost pre acest pământ,
 Că dușmanii ne vândură,
 Cu luda să înprotiviră.

Urgie din ceri să pogoare
 Pe dușmani ca să-i omoare
 Și domnul să ie răsplătească
 Și în tartar să-i muncească,
 Muncile să nu sfârșească.
 Ei țara să o stăpânească!
 Că tot Țarigradul s-au mirat,
 Cum tatăl cu fii s-au tăiat!
 Și toți într-un ceas din zi
 In veci să vor pomeni.

Vedeți lumea cea bogată
 Cum este întru toate deșartă?
 Cât ne pare că este bună!
 Întru toate c nebună!
 Și cât o videm frumoasă
 Și rămâne mincinoasă.
 Câți cu lumea să vor uni.
 Tot în iad vor viețui.
 Și toți să să jălească,
 Ca în ceruri să să slăvească.
 Dumnezeu să-l pomenească.

1716-1730

A N O N I M

*PLÂNGEREA SFINTEL MĂNĂSTIRE
A SILVASULUI DIN EPARHIA
HA TĂGULUI DIN PRISLOP*

Ia aminte, ceriule, și voiu grai,
Plângând cu amar, mă voiu tângui.
Auzi-mi, pământule, cuvintele
Și să-mi cuprinzi lacrimile.
Și firea toată cea omenească,
împreună cu mine, acum să se tânguiască:
Că, iată, eu fata Sionului cea iubită,
Mănăstirea Silvasului cea vestită
Rămăsăiu acum pustie și ufilită,
Jalnică, ca o văduvă cernită.
Arsă cu foc și surpată.
Și de toate cele ce avuiu prădată.
Vază toți ceia ce trec pre lângă mine,
De iaste la cineva durere, precum la mine.
Că de s-ar fi sculat asupra-mi necredincioșii
Eu m-aș fi păzit de dânșii.
Sau turcii de m-ar fi ars și surpat
Nu aș avea atâta mare bănat,
Ci acia ce împreună cu mine a fi s-au socotit,
Credincioșii acia m-au pustiit!

Sâ vie, dar, moartea preste eii
Și să-i pogoară în iad de vii!
O, Prislop, numit loc,
Cum fusăși făr' de noroc!
— Ba, eu bine am fost norocit,
Căci sfântul Nicodim întâi aici s-au sălășluit
Și întâiu, sfântul Nicodim mie
Mi-au pus temelie,
Care stă de veacuri multe,
Acum de oameni trecute,
Mai nainte cu mulți ai
De domnia lui Mătiaș crai.
Că acestui prea cuvios părinte și sfânt
De la Dumnezeu i s-au vestit
Locul pișătorilor' să-l găsească
Și acolo mănăstire să zidească,
Și în Țara Rumâncască, preste munte
Au trecut și au cercat locuri multe.
Locul cel mai dintâiu
Iaste în Surduc, sus pă jâiu.
Acolo peșteră au găsit
Și într-însa s-au sălășluit,
Care peșteră și până acum să găsește
Și „a sfântului Nicodim” să numește.
Apoi s-au dus în țară și mai înlăuntru
Până la apa ce să zice Motru.
Acolo puțin au conocit
Și, dupre vreme, mănăstire s-au zidit.
De acolo s-au dus spre Vodița,
Unde-i acum schitul Topolnița.
Dupre acestea, pișătorile au găsit,
Unde și sfânta lavră Tismcana o au zidit,
Unde și moaștele sfântului să găsesc

Și minunile i să vestesc.
 Deci, de la sfântul Nicodîm s-au făcut
 Tuturor de obște început
 în Țara Rumânească, la multe zidiri
 Biserici, schituri și mănăstiri.
 A doao lavră, Coziia, Mircea voevod o au zidit
 Și sfântul Nicodîm o au sfințit.
 Dintru acele zile bune și norocite
 Multe biserici și mănăstiri sânt zidite
 Prin toată Țara Rumânească,
 Și în toată cea Muldovenească.
 Și aici, în Ardeal, sânt multe
 Dintru acele vremi făcute
 De domni și de boierii Țării Rumânești
 Și de a Țării Muldoveneștilor
 Și atâta de multe sânt,
 Cât nu le pociu scrie întru acest cuvânt;
 Zic numai una, cea mai aleasă din toate
 Care au fost vestită în gloate:
 Din Belgrad mitropoliia,
 Scaunul țării și țăriia,
 Pre care o au zidit
 Mihai voevod Viteazul, cel prea vestit,
 Mari și frumoasă, cu totul de piatră
 Și foarte bine întemeiată;
 Și dintru aceasta să arată.
 Că era o pravoslavie adevărată
 întru aceste trii țări și o credință
 Dreaptă întru sfânta Troiță.
 Atunci Dumnezeu bine au voit
 Și eu a doao oară m-am înnoit

în original: prostime.

De o doamnă mare și vestită,
 Samfira, cea pururea pomenită,
 Fata lui Moysi voevod din București²
 Din neamul marilor Basarabești
 La anul cinci sute doao zăci preste o mie,
 Mi-au pus a doao oară temelie
 Noao, frumoasă, de piatră,
 Prea foarte înfrumusețată
 Și prea bine întemeiată
 Și cu zid încunjurată;
 M-au înzăstrat cu moșii,
 Cu sateși cu vii
 Și cu odoară m-au înpodobit
 întru tot desăvârșit.
 Apoi, dupre sfântul Nicodim au urmat
 Și Tismenei să-i fiu fată m-au închinat.
 Și așa, cu a lui Dumnezeu bună vrere,
 Am stătut multă vreme în putere,
 Cu tot Ardealul în buna credință întărită,
 De nici un eres clătită.
 Și atunci, un tânăr oarecare din sat,
 Numele lui Ioan, sfântul Nicodim au urmat,
 Din lume și din rudenii, cu totul, au eșit.
 Și aici la mine au venit,
 întru o stâncă chilie ș-au făcut,
 în carș, slujind, lui Dumnezeu i-au plăcut
 Și pre el, dupre sfârșit,
 Dumnezeu l-au proslăvit.
 Peștera și acum să găsește
 Și „chilia sfântului” să numește.
 Iar dupre oarecare întâmplare,

* Alba Iulia.

Cu a lui Dumnezeu mai nainte apărare;
 Rudele sfântului, cele din sat,
 Moaștele cu totul le-au rădicat
 Și în Țara Rumânească, le-au dus,
 La oarecare mănăstire le-au ascuns,
 Însă la neamul lui pururea să pomenește,
 Fiindcă și o părțică din moaștele lui să găsește:
 Până aicea s-au umplut
 Cuvântul cel din început.

Acea istoric pentru mine grăită
 Câ am fost bine norocită,
 Vrând să arăt ce să grăesc
 Acum de mirare mă uimesc.
 Nu știu de unde să încep.
 Și a grăi nu mă pricep,
 Să fac o jalnică povestire
 Pentru mine, sfânta mănăstire
 A Silvașului cea vestită
 Acum pustie și răsipită.
 O limbă ritoricească
 Trebuie acum să grăiască
 Să arate această întâmplare
 Groaznică și de mirare
 Și o mare nenorocire
 De care gândind te îngrozăști preste fire
 Cum pravoslaviia în toată lumea să arde
 De cumplita tiranic a papei și să scade
 Prin trimișii lui cei cu cheltuială multă,
 Carii neîncetat cu pravoslavnicii se luptă,
 Ca pravoslaviia să o piarză,
 Au, cât ar putea mai tare, să o scază,
 Aceasta în toate părțile s-au dus

Și până și la Ardeal au ajuns.
 Și atunci, Ardealul, câtu-i de mare,
 Au simțit de la papa mare turburare:
 La anul șapte sute și unul preste o mie³,
 Pierzare cumplită și urgie.
 Atunci Athanasie mitropoliia și biserica îndrepta
 Și, a norocului creștinesc grijă purta.
 Atunci popii latinești om pre a lor voe au găsit
 Pre acest arhereu, prea lesne de amăgit,
 Sfătuindu-l 4 dogme să primească
 Din credința lor cea latinească,
 Că cu acestea (zice) legea nu să strică,
 Nici credința cea bună să rădică.
 Să le crează bine, așa l-au învățat și i-au spus,
 Că va fi cu Hristos în ceriu sus,
 Fiindcă la papa iaste aceia
 A ceriului cheia,
 El deschide la toți și le face intrare,
 Că preste toate iaste mai mare.
 Și așa foarte s-au amăgit,
 Ponturile papii au priimit.
 Nu știu din ce au căzut - din prostie' sau din mândrie -
 La atâta cumplită ticăloșie
 Că fiind om muritorii! în lume
 Și-au căutat titlul de mărime
 Acestui vlădică, decă s-au unit, săracu,
 l-au umplut papa sacu
 De titlușuri înalte,
 Mincinoase și deșarte;
 Popilor și norodului le-au dat nădejde,
 Precum că iobăgia să va piarde
 Și vor fi nemișii ei
 Și feciorii lor — vai de ei!

Acest dar mare le-au făgăduit,
 Cu care i-au și amăgit
 Până s-au lepădat de Răsărit
 Cu blestem și eu jurământ.
 Și n-au câștigat nici o dobândă,
 Măcar nici cât o ghindă.
 Apoi norodul tot s-au pus în price,
 Ca legea și credința lor să nu sâ strice,
 Dar nemic n-au folosit,
 Că pre toți i-au fost biruit.
 Supt acest arhieru, pre Ardealul
 Ticăloșaste l-au înpresurat amarul,
 Că au rămas cu latinii în unire
 Spre a lor vecinică peire.
 Unația, deacă bine s-au așăzat
 Și cu toții desăvârșit s-au împăcat,
 Îndată s-au arătat prietenia,
 Că au surpat din Beligrad mitropoliia,
 Ca nici semn să nu să mai găsească,
 De pravoslavie să se pomenească,
 Vai! Să mai fac încă acum pomenire
 Cu amar și tânguire!
 Câte răotăți asupra mea veniră
 Și cu totul mă pustiiră.
 Că, dupre ce Ardealul cu papistașii s-au uniat
 Și la papa cu totul s-au plecat,
 Atuncea și maica mea, Tismana, s-au scârbit
 Și cu totul pre mine m-au părăsit;
 Și părinții călugări m-au urât,
 Toți de la mine au fugit,
 Am rămas pustie și săracă,
 Neavând ctitori, nici maică.
 Atunci pizmașii s-au sculat

Și de toate părțile m-au prădat,
 Cei di prinprejur calvini
 Și cu uniții rumâni;
 Unii au luat satele și moșiile,
 Alții grădinile și viile
 Și din odoară ce-am avut
 Au luat cine ce-au putut
 Si m-au făcut, dupre prorocic,
 Ca o colibă părăsită într-o vie.
 Pustie și ufilită,
 De toți cu totul părăsită.
 Pentru că unda era neîntemeiată
 în Ardeal, ascunsă și nearătată,
 Venea la mine, de multe ori, părinți,
 Mulți, din multe porți,
 Pentru ca să se odihnească
 Și pre mine dupre cuviință să mă grijească.
 Însă slugile lui Hs a odihni n-au putut,
 Că uniații neîncetat i-au gonit,
 Căci Ardealul era îngropat tot cu unia,
 Precum de demult, în răotăți Ninevia.
 N-au vrut Dumnezeu să piarză ardelenii,
 Precum nici atunci piievitenii
 Că pre plăcutul său Domnul l-au ales,
 Pre prea cuviosul Visarion⁴ și l-au trimes
 Om minunat și plin de dar,
 Puternic l-au trimis la Ardeal,
 La anul o mie șapte sute patruzăci și patru
 S-au descoperit răotatea și păcatu.
 Așa poruncă avea să strige și să vestească,
 Ca toți să se pocăiască;
 Să nu rămâie cineva cu papa în unire,
 Că va fi întru peire.

Au strigat în Dobra și în Deva și în Oraștia,
 Precum Ionă 3 zile în Ninevia.
 Au zis că viaa ce sânt uniați
 Nu sânt creștini adevărați.
 Si popii, de când s-au unit,
 Nici o taină sfântă n-au săvârșit.
 Și altele multe au zis din Scripturi,
 Care sânt adevărate învățături.
 Aceasta deacă s-au vestit,
 Ticăloasa unație rău s-a bolnăvit
 Și l s-au făcut rană mare,
 Fiindcă au rămas la defăimare.
 Apoi, sfântul de la Orăștie au venit pă drum în sus,
 Și până la scaunul Săliștii a ajuns,
 De Dumnezeu fiind îndreptat,
 Că acolo om uniat nu s-au arătat,
 Ci singuri prostateci rumâni
 Și cu prostime, buni creștini.
 Săliștea este supt munte, deoparte,
 Scaun de șapte sate.
 în Săliște, mi sâ pare, 3 zile au șazut
 Cuvânt și o sfeștanie le-au făcut.
 Și din Săliște în cetatea Sibiiului au venit,
 Cu vlădica Inochentie Clain⁵ s-au întâlnit,
 Multe cu dânsul au vorbit și l-au muștrat,
 însă toate cuvintele acelea nu le-am aflat.
 Numai acesta întâiu i-au zis, de împreunarea latinească
 Cu totul să se părăsească.
 Atunci, lângă vlădica protopopul Băianu s-au aflat.
 Acesta cu ocară s-au rădicat
 Asupra acelu om cuvios
 Cu hulă, numindu-l păduchios
 Și degrab, ticălosul⁶ s-au bolnăvit

Din Sibiiu bolnav au eșit.
 Și până acasă păduchii l-au năpădit
 Și mâncându-l, au murit.
 l.-au thus pă Visarion și la divan, în gubernium
 Să-l vază, cine-i și ce fel de om.
 în divan deacă s-au dus,
 Tot adevărul le-au spus
 Și lc-au zis, de vor voi,
 Să le arate pre Athanasie, cel întâi unit,
 Cum stă întreg, neputrăzit,
 Căci iaste de beserică Răsăritului despărțit
 Și pentru aceia stă împietrit și afurisit.
 Atunci, un boierin,
 De lege calvin,
 Din divanul guberniei s-au sculat
 Și pă cuviosul mult cu ocară l-au cercat
 Și mult ispitindu-l, o dambla rea l-au găsit
 Și abii din Sibiiu au eșit
 La curtea sa, în Sumeră, au ajuns
 Și chelariului său toate i-au spus:
 - Eu, (zice), sfântului vostru tare m-am împotrivit
 Și iată, cumplit m-am bolnăvit.
 Deci acela jumătate s-au uscat,
 Pă picioare n-au mai umblat,
 însă au mâncat și au băut,
 Iar a vorbi n-au mai putut,
 Ci numai ca o hiară au răgnit
 în viața, cât au trăit.
 Acestea câte s-au spus, toate s-au făcut,
 Că cei ce le-au văzut și le-au auzit
 Ei le-au mărturisit.
 Și alte minuni de Visarion s-au lucrat,
 Mai ales încă la Bănat.

La orașul Lipova, unde au fost episcopie.
 Acolo, precuviosul - de toți să știe —
 Nineviia prin Iona s-au mântuit,
 Iar uniții, prin Visarion, nu s-au căit,
 Ci au rămas tot în unire
 Spre a lor vecinică peire.
 Pre Ionă din mare l-au lepădat afară
 Acea cumplită fiară.
 Iar cuviosul Visarion fiind pă uscat,
 Primejdie de la slugile papii i s-au întâmplat,
 Ci unde-i puterea cea dumnezeiască,
 Nu poate râotatea omenească.
 Atunci Clain, păstoriul și arhieru,
 Temându-să de Dumnezeu,
 Ca nu cumva turma lui Hristos să piară
 Și din mâinile lui să se ceară,
 Au voit sobor mare a să face,
 Toate îndreptându-le și pre norod să-l înpace.
 Poruncă protopopilor au dat,
 Scriind să vie tot popa și un om din sat.
 Ca după porunca arhierască
 La sobor să se găsească.
 Zi rânduită au însămnat
 Și toți la scaun s-au aflat.
 Vlădica pă protopopi i-au luat
 Cu ci în poiată au intrat.
 Au zis: - Iată, unația fu până acum tăinuită,
 Iar acum cu totul descoperită.
 Până acum au fost legată
 Ca într-un sac ascunsă și băgată.
 S-au dezlegat și au eșit afară
 Și se vede de toți în țară
 Și de veți voi cu toții să stăm

Și de ia să ne spălăm.
 Deacă vom sta cu toată țara, putem
 Cu totul să o lepădăm.
 Iar un protopop din sobor s-au sculat
 Și pă arhiru cu obrăznicie l-au mustrat.
 Tau zis: - Mariia ta, tot Ardealul stăpânești
 Și ca un copil mic vorbești.
 Au pentru un călugăr mincinos
 Să-mi las eu cinstea cea de folos?
 Vlădica atunci s-au scârbit
 Și din sobor au eșit
 Și din poiată, afară,
 La norodul cel di pin țară:
 - Auziți, fiilor, eu când am venit
 Păstoriu la voi, în unire **v-am** găsit.
 Eu trebuie să mă duc la împărăție,
 Puind silință să vă scot din unie.
 Deci soborul s-au răsipit
 Și vlădica de călătorie s-au gătit.
 Acum, nu mai iaste mângâiere,
 Ci plângire și durere.
 Când sfântul Visarion în Ardeal au propoveduit,
 Atuncea și Petru Aron⁷ de la Roma au fost venit
 Din școli, foarte învățat,
 Iar de pravoslavie rătăcit și depărtat.
 Și când soborul de Clain au fost adunat,
 Atunci și Petru Aron în sobor s-au aflat.
 O! de nu s-ar fi mai născut,
 Că multe răotăți acest om au făcut!
 Că, căre vlădica în sobor au vorbit,
 El toate le-au fost auzit:
 Și asupra celui ce i-au făcut lui bine
 Și i-au hrănit pă el cu pâine

Călcâiul ș-au rădicat
 Și din scaun l-au surpat,
 Vlădica Inochentie la Beciu au plecat
 Și în locul său namesnic pă Nicolae au lăsat
 Și orice pricini în clios să se întâmplezc,
 Toate, de el să se îndrepteze.
 Aron acum, bună vreme au găsit,
 Pre Inochentie la crăiasa l-au pârât
 Zicând, că umblă cu fățarie
 Și nu-i drept la împărăție.
 Iar cătră vlădica s-au arătat,
 Priiatin bun dându-i și sfat,
 Însă prin scrisori l-au viclenit.
 Și până Ia Roma l-au izgonit,
 Acolo în robie s-au închis
 Și în toată viața sa au plâns.
 Apoi la Nicolae Balomireamd s-au întors
 Și din curtea arhierească cu urgie l-au scos
 Și nu numai că l-au scos și l-au gonit
 Ci și din Ardeal, cu totul, l-au pustiit*.
 Atuncea Sălișcenii,
 Cu cei de lângă ei înprejurenii,
 Au căutat oameni să găsească
 Treaba lor să le-o inplinească.
 Și cu toții s-au sfătuit,
 Pe trii oameni au găsit
 Doi preoți și un mirean
 Din Săliște și din Scaun:
 Preotul Măcenic și cu Oprea Miclăuș
 Și preotul Ioann din satul Galeși.
 Pre acești trei i-au ales,
 La chesaro-crăiasa i-au trimis.
 Crăiasa rugăciunea lor o au priimit

Și cu drag li s-au făgăduit.
 Cum că ia silă lor nu le va face,
 Ci să se odihnească în pace
 Și cu unația nimene să nu-i silească,
 Ci întru a lor pravoslavie să trăiască.
 Atunci Aron, ca un leu răgnind, s-au sculat,
 Prin scrisori după eii au alergat
 Și pă câte trii în Viena i-au închis
 Și acolo viața lor s-au stins.
 Aron, câte răotăți până aici au făcut,
 Încă stăpânie el n-au fost avut!
 Atuncea, câtva protopopi ardeleni,
 Prea ticăloși și vicleni,
 Pre stăpânul lor Clain l-au părăsit
 Și cu Aron, lupul s-a însoțit
 Și ei, cu toții au stătut.
 Mai marc lor l-au făcut.
 Și, fiindcă unația rău să bolnăvisă
 De când Visarion propoveduisă,
 Iară ei acum, cu toții s-au pornit să găsească
 Doftorii să o tămăduiască.
 Dar nicicum n-au găsit,
 Că Dumnezeu i-a urgisit
 Aron, vrând ticăloasa unație să o întărească,
 S-au sculat cu putere tirănească,
 Și în cincisprăzece ani de zile
 Au făcut la creștini multe neazuri și sile:
 Pre unii din preoți i-au amăgit
 Și cu deregătorii i-au cinstit.
 Pre alții, mai proști, cu minciuni i-au înșălat
 Și învățăturilor sale i-au plecat.
 Pre alții, neplecându-să lui, i-au prins
 Și prin temnițe i-au închis.

Unii în temnițe au degerat
 Și picioarele de frig le-au picat.
 Alții, de-a lui groază și frică,
 Au fugit neluându-și nimic.
 Casele și moșiia s-au părăsit
 Și întru alte țări au fugit,
 Ale cărora casă cu totul le-au prădat,
 Nici așternut copiilor n-au lăsat!
 Dar câte orașe și sate
 De acesta au fost prădate!
 Întru acești ani, ce mai sus am arătat,
 Trii oameni cu râvnă s-au aflat,
 Toate ale lor au părăsit
 Și la mine au venit,
 Nu streini și din altă parte,
 Ci dintru această patrie, neavând nici o răotăte:
 Vasile Toplițanu
 Și Ioann cu Pavel Sălăganu.
 Acestea de sărăciia mea nu s-au scârbit,
 Ci ca fii pre maică s-au iubit;
 Și îndată s-au apucat de chilii să le înnoiască,
 Ca într-însăle să se odihnească.
 Chiliile le-au înnoit,
 Pre mine de gunoiu m-au curățit
 Și alte chilii încă au mai rădicat
 Care s-au fost mai surpat.
 Și au pus multă nevoie
 Pentru mine, cu credință,
 Vrând, cât vor putea, să mă înnoiască
 Și cu mine să lăcuiască.
 Den afară, preste tot m-au acoperit,
 Din lăuntru prea frumos m-au zugrăvit.
 Deci alți călugărași s-au mai adunat

Și întru toate, acestora au urmat.
 Acum Aron neîncetat doria
 Iar calvinii și luteranii nu-l îngăduia
 Pravoslaviia să o răsipească,
 Ca să nu să mai pomenească.
 Să vezi aici lucru mare
 Nesăturat de mirare!
 Că vechia răotăte
 Nu poate să se facă noao bunătate:
 Popii lui cei uniiți
 Era bine întemeiați
 Cu poroncă împărătească,
 Nimcne din starea lui să clătească.
 El preveleghiia lor o au stricat
 La domni să-i stăpânească, i-au dat.
 Și o cărticică de la sine au izvodit,
 „Floarea adevărului” o au numit,
 împotriva bisericeii cu totul mincinoasă
 Din gura iadului scoasă
 Și cu aceasta pre toți i-au împăcat
 Și lui voie să fie vlădică i-au dat.
 Deci, deacă de la toți voe au luat,
 îndată la tatăl său, papa, au alergat
 Pentru ca să-l blagoslovească,
 Unația să o propoveduească;
 St de la împărăteasa putere au luat
 Și spre Ardeal au plecat.
 Deacă trebile bine s-au isprăvit,
 La Blaj, în scaun au venit.
 Dacă în scaun bine s-au așăzat
 De lucru lui s-au apucat.
 Vezi pre acest lup de Arăviia
 Cum dorea să înghită pravoslaviia!

Ori cu torul să o piarză,
 Sau cât va putea să o scază.
 Întâi, după ce au venit,
 Molitvetnice și liturghii au tipărit,
 Dintru care dogmele bisericii au stricat.
 Neghini și eresuri într-însăle au sămănat
 Pe preoți pre câți au putut i-au prins
 Și în Blaj, la el, i-au strâns.
 Carii lui i s-au plecat,
 Pace și voe slobodă le-au dat;
 Iar câți lui nu s-au supus
 I-au scos afară-n târg și i-au tuns.
 Și au avut putere să-i batjocorească,
 Iar de preoți n-au putut să-i lipsască.
 Și pre alții dintru a lui neam nu i-au cruțat,
 Ci prinzându-i, în cătane i-au dat.
 Iar pe popa Ioann de la Răchită
 E! îl socotia ca pre o vită
 Și cu urgie au mânat de l-au prins
 Și în Sibiiu l-ati trimis
 Un an l-au ținut închis;
 Însă pentru a lui multă răbdare
 Dumnezeu au făcut cu el milă mare.
 Dar încă alte câte Aron au făcut,
 Cine poate să le cuprinză în cuvânt?
 O răotate nespasă,
 Prinsă și strânsă cursă,
 De care, numai deacă gândești,
 Foarte te îngrozești.
 Mai vino încă dupre mine și vezi
 Lucru de care să te minunezi;
 Să mergem în satu, în Cut,
 Să vezi vrăjmașul Aron ce a făcut:

Cutu au fost fîscușăscu sat
 Iar Aron l-au cumpărat
 Ca pe copii în școală să-i hrănească
 Și cu învățătură să-i procopsească.
 Dar cum i-au procopsit
 Îț voiu spune mai la sfârșit.
 Întru acel sat era o biserică creștinească,
 Zidită de un domn din Țara Rumâncască,
 Cu țigle roșii acoperită
 Și din lăuntru prea frumos zugrăvită;
 Că vrând el pravoslaviia de tot să o piarză
 Nu putea biserica creștinească să o vază.
 S-au sculat, pizmașul, de o au surpat
 Și până-n pământ o au stricat
 Și alta în locul ei au zidit
 Precum el au voit.
 Apoi, după ce copii toți la școală s-au strâns,
 Pre toți la cătane l-au scris:
 Pre unii i-au numit tisturi mai mari,
 Pre alții i-au pus să fie căprari,
 Așa, pre toți i-au scris și i-au înșălat
 Cu catalog la nemți i-au dat.
 Pe unii, după ce în oaste i-au luat, departe i-au dus
 Unde nici cu gândul n-au ajuns,
 Alții moșia, casăle și părinții au părăsit
 Și prin alte țări ati fugit
 Și în toate părțile s-au dus
 Până și la Țara Noao au ajuns.
 Și așa i-au procopsit,
 Că pre toți i-au răsipit.
 Vezi răotătea cea nespasă și mare
 Cărea sfârșit, nu mai are!
 Creștinii credința lor o păzăesc,

Iar silnicii neîncetat îi dosădesc.
 Trii negustori din Beligrad cu Visarion s-au în<t>âlnit,
 Când la Sibiiu au fost venit.
 Unul dintru acești trei
 Au fost pânzariul Andrei.
 Aceștia pre mulți pentru unație au sfătuit
 Și ca să nu o priimească, i-au întărit.
 Aceasta Aron deacă au auzit,
 Asupra lor, ca un silnic, s-au pornit
 Și pă câte trii i-au prins
 În temniță la Bâligrad i-au închis
 Unul dintr-înșii, cu numele Ioan fvlăcguță, s-au bolnăvit
 Și cu pernele în picioare au murit.
 De aceasta tiranul s-au rușinat
 Și pre cei doi slobozindu-i, în pace i-au lăsat.
 La mijlocul câmpiei, la Pogăceaoa în sat,
 Un creștin prea viteaz, cu numele Nemis Toader, s-au aflat
 Pre mulți oameni învățându-i
 Și întru pravoslavnică credință întărindu-i.
 Și de aceasta Aron a auzit
 Și nicidecum nu l-au suferit,
 Ci feciorii popilor i-au adunat
 Și cu haine câtănești i-au îmbrăcat.
 Acestea pe câmpie în sus s-au dus
 Până la satul Pogăceaoa au ajuns.
 Acolo să vezi ce tâlhării au lucrat!
 Pe Nemeș Toader în curtea lui l-au înpușcat.
 De acolo înapoi s-au înturnat
 Și cu slujba lor lui Aron s-au închinat.
 Mult au fost creștinii dosădiți,
 Dar încă n-au fost biruiți.
 Acum ce să zic sau să grăesc?
 Că foarte mă îngrozăsc

De acest prea viteaz bărbat
 Pentru lucrurile ce au lucrat
 Care înaintea îi vor merge,
 Și vina lui nu să va ștdrge.
 De mânie s-au umplut ca un pardos
 Și asupra cinului călugăresc s-au întors,
 Ca de tot să-l prăpădească,
 Prin Ardeal să nu să mai găsească.
 Mănăstirile cele de piatră le-au surpai,
 Schiturile de lemn foc le-au dat;
 Și deacă toate le-au răsipit și le-au stricat
 Gura lui spre hulă a o căscat.
 (Zice): - Nu jerrvermce am stricat
 Ci casă tâlhărești am surpat.
 O, de te-ar fi ars focul, Blaj¹⁰,
 Câ tu multe răotăți lucași!
 Tu, din început, de la strămoși,
 Ai avut stăpâni tirani și necredincioși,
 Că întru tine au fost muncit
 Sawa arhiereul și mitropolit
 De necredinciosul Apafi Mihai,
 Al țării calvin crai.
 Acestui Apafi, Aron întru toate i-au urmat,
 Încă și mai tiran s-au arătat!
 Apafi pre mitropolitul Sawa l-au omorât,
 Iar Aron mulți preoți și mireni au prăpădit.
 Mihai Apafi biserici n-au stricat,
 Iară Aron cinzăci și patru au surpat.
 Lucruri ca acesta n-au făcut
 Mai nici tiranii ceii de demult.
 Aciia pe mucenici îi mucea,
 Iar besericile să zidea.
 Acesta besericile au răsipit
 Și pe creștini i-au dosădit;

Toate acestea înnainte îi vor merge
 Și păeatul lui nu sa va șterge.
 Iar acum, la început întorc cuvântul
 Și voi face și sfârșitul:
 Cum ceriului am vestit
 Și pământului m-am tânguit.
 Oamenilor am arătat
 Toate câte mi s-au întâmplat
 Intru aceste vremi cumplite; și cu durere
 Câte am pățimit eu, ticăloasa, neavând nici o mângâiere
 Sau pe cineva să mă străjuiască,
 De vrăjmași să mă păzească.
 Am așteptat ajutoriu de la Răsărit:
 F. Iisaveta¹¹, fiind departe, n-au venit.
 Aveam nădejde de păzitori, despre Apus
 Să-mi vie, despre Dunăre, din sus;
 Și așteptam cu multă bucurie
 Ci numai arzând eu în foc, să se încălzească
 Ia anul o mic șapte sute șăsăzăci și doi
 De Ia Buda pe Vlădica Dionisie¹² să vie:
 Au venit, dar nu să-mi folosească,
 Mi s-au sculat asupră-mi pizmași noi:
 Pavel Aron de la Blaj
 Și Nopceștii catolici din Silvași,
 A căror nume, amândoi.
 Ie cuprinde un pocoi¹³
 Să fie casa lor pustie
 Și cu cei drepți să nu să scrie.
 Și Aron pe unii din călugărași¹⁴ i-au prins
 Și în temniță, la Sibiiu, i-au închis,
 Zece luni și jumătate
 Neavând ei nici o răotate;
 Nici scârbă mare au avut
 Știind că toți sfinții așa au pățimit.

Iar alții, de a lui groază și frică
 Au fugit neluând nemică
 Și au trecut în 'Țara Rumânească,
 Acolo de eretici să se odihnească.
 Acest vlădică Aroneanul
 Stingă-l Dumnezeu cu tot neamul,
 Că s-au sculat cu calvinii de au venit
 Și pre mine cu totul m-au pustiit,
 Grădinile au stricat și le-au supart,
 Chiliile, cât au putut, le-au supart
 Iară pă mine să mă surpe jos n-au putut,
 Că prașii tunuri n-au avut.
 Ci lemne înlăuntru au grămădit și le-au aprins,
 Arză-l focul Gheenii cel nestins.
 Acum pizmașul s-au bucurat
 Mănăstirea Silvașului o au surpat;
 Dar nu-i mănăstirea Silvașului,
 Ci a lui Ioann Bogoslavuluî.
 Deci sfântul Ioann pentru mine
 Va răspunde la judecata ce vine,
 Unde pizmașul nu va putea răspunde.
 Și vina nu i să va ascunde.
 Pre călugărași din Sibii i-au scos
 Și i-au gonit pă Olt în jos,
 Surguni în Țara Rumânească,
 De mine să nu să mai pomenească.
 Toți, acum, pentru mine vor uita,
 Iar pietrile neîncetat vor striga:
 Să fie de toți și de beserici blâstâmat,
 Acela ce m-au surpat;
 Și de sfinții părinți afurisit
 Cela ce m-au pustiit;
 Partea cu dreptii să nu-i fie
 La cereasca împărăție.

ANONIM
*VERS URI PENTRU MOARTEA
 DOMNULUI GRIGORE GHICA,
 ÎNTÂMPLATĂ LA ANUL 1777
 OCTOMBRIE 1*

Vrând să arăt și să grăesc,
 De mirare mă uimesc.
 A grăi nu mă pricep,
 Nu știu de unde să încep,
 Să facu o jalnică vorbă
 De Grigorie Ghica-vodă,
 Gel puternic și vestit,
 La ce sfârșit au venit.
 O limbă ritoriciască
 Ar trebui să vorbească,
 Să arate aciasta tâmplare
 Groznică și de mirare,
 Din care îi cunoscut foarte
 Halul lumii cei deșarte
 Și cum n-are nici un bine
 Lumia, statornic în sine.
 Să cugete orice om
 Tâmplarîa acestui domn.
 Ca să vază înnalta stare
 Ce primejdie gre are.

Era plin de bucurie
 Luând a triia domnie.
 Și în vremea cât au domnit
 Cu mari nădejdi s-au hrănit.
 Dar aceste nădejdi multe
 Nu putură să-i agiute,
 Ca să pue la lucrare
 Cugetul mării-sale,
 Nici putu să să păzască
 De urgie împărătească.
 Căci fără de veste îl ajunsă
 Primejdie ce ascunsă,
 Primejdie gria de moarte,
 Cu care li-au sfârșit toate.
 Și nu de moarte firiască,
 Ce de sabie turciască.
 S-au vestit în țara toată
 Cum că vine de la Poartă
 Un capigiu rânduie
 Și conace i-au gătit.
 Iar nimeni nu știe,
 Cu ce trebi că venie.
 Numai vodă au zis că știe,
 Arătând în spătărie.
 Fiind boerimia toată
 Și obicinuită gloată,
 Cu o săptămână înainte,
 Au zis aceste cuvinte:
 - Acest capigiu ce vine
 Este prieten cu mine
 Și-i trimes ca să vestiască
 De poronca împărătiască,
 Că nu-i grijă de război

Aicia în țar<ă> la noi.
 Și-aduce ferman de pace.
 După cum știre ne face.
 O, ci urât prieteșug
 Și așa gro<a>zniceșug!
 O, ce vestire tăcută
 Numai la dușmani plăcută!

După ce s-au auzit
 Că la Șanta au sosit,
 I s-au trimis înainte
 Alai cu domniască cinste,
 Ca să-i facă întâmpinare,
 Fiind bei și agă mare
 Și cu pompă să-l priimiască
 Ca pre-o slugă împărătiască,
 Căci s-au vestit tuturor,
 Cu paia de ibrihor.
 Și așa intrând în oraș
 Acest prieten ucigaș,
 Mergând cu al său agarlâc
 La casăle de beilic,
 Sâmbătă diacă au sosit.
 Zezi, vicleșug ce au găsit!
 Au zis, cum că-i bolnav foarte
 Și au cerșut doftor să-l caute,
 Trimițând lui vodă știre
 Cum că au slăbit preste fire.
 Și ar vre să vie la curte
 Având a vorbi multe,
 Trebi mari, lucruri înalte
 Și fermanuri să-i arate,
 Dar nu poate pentru boală,

Căci nici din pat nu sâ scoală.
 Vodă auzind, au crezut
 Ca cum l-ar fi și văzut
 Și neavând nici un prepus,
 I-au trimis acest răspuns:
 Să nu facă osteneală
 Fiind supărat de boală,
 Că a merge măriia-sa
 Acolo la gazda sa.
 Si mai mult să amâgisă
 Pentru boeri ce fugisă.
 Să facă cu turcu sfat,
 Ca să le vie de hac.
 De ar fi spus drept Fotachie
 Precum a spus Gavrilachie,
 Poate ar fi putut prepune
 Ace ascunsă înșălăciune.
 Dar ce să zicem mai mult;
 Ciasul morții nu-i știut!
 Deci, duminică sara,
 O, ce cias și zi amară!
 Poruncisă să gătească
 Carata sa cia domniască
 Cu atâta grăbire marc,
 Ca cum ar merge la pn<m>blare.
 Adese zice și întreba:
 Ce nu-i aduc carata?
 - Ziceți, mai curând să tragă,
 Ca vremea să nu se treacă.
 Si așa, în grabă purcezând,
 Au rămas doamna plângând,
 Căci i-au zis să nu meargă
 Până a cerceta să vadă

Acei turc așa numit,
 Cu ce porunci au venit?
 Har, fiind ca și mai-nainte.
 La nimic n-au vrut sa asculte.
 Nici atunci n-au ascultat
 Acest folositoriu sfat.
 Iar, când au vrut să purciagă,
 Tufiirigiu-pașa întriabă:
 - Afendi, amu ar fi bine
 Sâ mai eu oameni cu mine,
 Măcar câțiva tufiingii,
 Câ mârg numai doi copii
 Și dintre boernași,
 Al doilea cămăraș.
 Atunci vodă i-au răspuns:
 - Nu trebuie, sânt de-agiuns!
 Bostangii să gătisă,
 Precum li se porimeisâ.
 Și i-au eșit înainte,
 L-au întâmplinat eu cinste.
 Și, suindu-se pre scară,
 Sprijinit de suptsuoară,
 Unii îl ține de poale,
 Alții face temănale.
 Dar acele găuri, toate,
 Er<au> tocmito spre moarte.
 Căci dacă s-au suit sus
 Și la capigiu s-au dus,
 L-au privi<t> cu bucurie,
 Arătându-i prietenie,
 Zicând: Bine-aî venit.
 Prietenul meu cel dorit!
 Dar cheful le era cu diadins

Pentru vodă, că I-au prins
 Și lesne l-au amăgit,
 Precum n-au nădăjduit.
 Pre copii, cu tufingiu
 I-au luat la cafegii
 Adică, ca să-i cinstiasă
 Pre orânduiala turcească,
 Cu ciubuc, cu cafele,
 Sâ nu ste pe la perdele;
 Ca de-or auzi strigare,
 Să nu iacă turburare.
 Unii turci șădia la uși,
 Alți prin cămări ascunși,
 Precum era poruncit,
 Decu vreme rânduit.
 Atunci au intrat în casă
 Aciia ce sâ armasă
 Și ușile închizând
 Au statui cu toți rând.

 Văzând vodă-așa strămutare,
 L-au cuprins rece sudoare,
 Căci atuncea-au cunoscut
 Silța-în care au căzut,
 Din care-a scăpa nu poate
 Și sfârșitul i-i aproape!
 Deci, făcând puțină vorbă
 Captciul cătră vodă:
 Ce i-au zis, cum l-au muștrat,
 Nu știu, că nu m-am tâmplat
 Acolo unde vorbe.
 Au cerșut tabac să be,
 Tabacherca o deschis.

Și cătră vodă o întins.
 Și când vodă s-au plecat,
 Adecă să ia tabac,
 Face semn la haznatariul
 Să-l lovască cu bamgeriu.
 Și îndată îl lovește în spate
 Și-i dete o rană de moarte.
 Atunci vodă căzând pre pat:
 - Aman, efendi - au strigat;
 Fie-ți milă, nu mă pierde,
 Că nu am nici o nădejde!
 Ce, de pot, chivernisește,
 Cu chip de mă maizilește
 Și mă scoate din urgie,
 Nu-mi lăsa casa pustie.

Dar, cine vria să-l asculte
 Sau să vie să-i agiute?
 Căci, îndată, ciialalți
 Bostangii ce sta armați,
 Năvăli ca niște hiară
 Și în cuțite îl luară.
 El, de spaimă și de frică,
 Să smâneește și să aruncă;
 Și cu dâșii s-au luptat,
 Până ș-o fereastră-au spart,
 Vrând să iasă și se scape
 De acia cumplită moarte.
 Dar n-au câștigat folos
 Căci că l-au coborât jos.
 Și, pentru ca să nu strige,
 Un turc de grumazi îl strânge:
 'Fufigiu-pașa prepune
 Cum câ semnile nu-s bune.

Ia aminte și ascultă
 Așteptând ceva să audă.
 Și aude un sunet tăcut
 Și un huit necunoscut.
 Mai ales, au auzit
 Un glas slab și amorțit
 A lui vodă, ce striga
 Când cu turcii se lupta
 Și alergă să între în casă.
 Iar cei de la ușă nu-l asă.
 Deci i-au căutat să se întoarcă,
 Că, singur, ce vrea să facă?!
 Iar vodă cu atâția munci,
 Precum am zis, de mucenici,
 După ce au slăbit de tot
 Și s-au văzut ca un mort.
 Atunci, dar, și gelatu
 I-au tăet de la trup capul,
 Țiindu-l, mișcând, în mână,
 Capigiul îl închină.
 Iar trupul cel mult căznit
 Și de cuțite răzbit
 Șăde pre fața casei tins,
 Izvorând sânge dintr-îns;
 Și se bate ca un pește,
 In sânge să tăvălește.

După ce l-au dezbrăcat,
 Cu o frânghie l-au legat
 Și l-au dat pe-o feriastră gios
 Despre grădină, din jos,
 Unde bostangiî sapă
 Și acolo, gol, îi îngroapă,

Din averile lui roate
Neavând la a sa moarte
Măcar patru coți de pânză
Pe trup să i sâ tinză.
Iar capul într-o cutie
S-au trimis la împărăție
Cât și averile lui toate
S-au luat <diu> beilic, la Poartă,
Ca cunoscut' să fie
Împărăteasca urgie.
Și așa s-a săvârșit
Ghica-vodă cel vestit,
Cu o moarte-atâia de cumplită.
Strașnică și necinstită.
Și las ca să socotiască
Oriceminte ominiască,
Ia ce hal este rămasă
Această vestită casă.
Că tot într-acia toamnă.
Au pornit și biata doamnă:
Mult jalnică și mâhnită,
Văduvă, la port cernită,
Cu tinere beyedelc,
Cuprinsă de multă jele.
Din curte s-au rădicat,
Ș-au pornit la Țarigrad.

1777-1778

XIV. CĂRȚILE POPULARE

ESOPIIA.
VIAȚA ȘI PILDELE
PREA ÎNȚELEPTUL UI ESOP

adecă

Viața preaiuțeleptului și minimalului Esop, carele au fost de neamul lui frâne din Țara Francească. Iar viața și petrecerea lui de folos iaste ca să o arătăm și pre limba noastră cea de moșie rumânească, ca să poată înțelege toți pre rând de-amărâmul precum au fost, și câte ispite și nevoi mari au petrecut și cefeliuri de lucruri minunate au făcut.

Firea și felul tuturor lucrurilor care sânt întru oameni cercetate și aflate de oamenii cei vechi și înțelepți, așijderea și pentru înțeleptul Esop', depriuzând dascălii cei buni și unii de la alții învățând învățătura lui, apucând-o ca pre un odor scump și fiindu-o, iată că s-au mânat vremea de să istorește și până astăzi pe la toți unde să află tipografii așezate de dascălii cei aleși, la greci, la latini, la sârbi și la nemți, să află și istoria lui Esop, scrisă sau tipărită cu viața și cu pildele lui. Că cu adevărat sânt învățăturile lui de mare folos celor ce iuhesc învățătura și să nevoiească fi înțelepți și pricepuți. Că măcar că era el păgân și închinător de idoli, că încă nu strălucise darul lui Dumnezeu pre lume, fiind cu mulți ani mai înainte de venirea lui Isus Hristos în irup, căci pre acele vremi era toată !urnea

împiedecată de înșălăciunea diavolului și să închina idolilor, și măcar pre multe locuri pomenește istoria de dumnezeii elinești: de Apolon, de Dna¹, de Zevs, tle Ermis, de Aris, de Cron și de alții mulți cum să fie fost grăind și răspunzând, dară aceia o putem crede cum că s-au fost sălcșluînd diavolul într-acei idoli și au fost răspunzând și au fost făcând îndă-mânători de s-au fost înșălând ticăloșii oameni și au fost zicând că sâni dumnezei și s-au fost închinând lor.[^]

Însă pentru înțeleptul Esop trebuiaște să povestim că învățătura lui și înțelepciunea lui n-au fost de la niscari dascăli învățată, ci numai din darul lui Dumnezeu și atâta ajunsese, de au întrecut pre toți dascălii ce era pre vremile acelea și pre toți filosofii cu înțelepciunea lui. Că cuvântelc lui ce grăia nu era din niscari scripturi vechi mai de demult luate, ci cu mintea lui și cu basnele lui toată firea omului o socotia și la sine o trăgea și nici un dascăl de pre acele vremi nu putea să siea împotriva lui cu avântul, căci cuvintele lui era tot cu pilde, spre paseri, spre dobitoacele câmpului și spre alte povești, precum arată pre înțeles mai nainte la pildele lui, carele pre mulți întorcea spre folos și cine îl asculta scăpa de mari nevoi și din cumpene de moarte. Pentru că nu numai cu cuvântul tocmita viața oamenilor, ci mai vârtos cu lucrul și cu îndreptarea.⁴

ARĂTAREA CHIPULUI LUI

Că fiind el din Țara Prâncască⁵, iar norocul lui cel prost și întâmplarea cea rea atât îl pogorâsc de jos, cât căzu la robie, de fu vândut și cumpărat. Deci fiind el rob, precum iaste rândul robilor, iar firea lui cea ascuțită era slobodă, întru nimic nu era învăluită sau smintită de robie, ci era ca un izvor curgătoriu, dintru a căruia învățatură mulți să adapă, carele pre mulți întristați și scârbiți îi mângâia.

Însă la trupul lui era grozav, mai grozav decât toți grozavii și decât toți oamenii mai pozniți*. Întâi era grebănos și malecos, grumazii îi era strâmbi și nasul îi era cărnă bătărnă, negru la obraz și buzat, și umflat ia pantece și, după cuvântul dascălului Omir⁶, mai grozav decât toată grozăvia. Glasul îi era amorțit și peltiv la limbă și gângav. Iar de slujbă era foarte destoinic și harnic de lucru. Ori la ce să vrea apuca, lucra cu roată osârdiia inimii. Era o minune mare să vază cineva un trup becisnic și de nimica, precum era acesta pozniț și pedepsit, și să facă niște lucruri mari ca acelea și prea minunate. Iar pre cât era de gros la trup și gras, pre atâta era de iscusit la minte și marc înțelept, gata spre tot răspunsul.

Într-o zi îl trimisă domnul său în țarină să lucreze cu alți robi, pentru că de alt lucru al casii nu era. Drept aceia deacă mersă la țarină, începu a lucra cu toată osârdiia. Iară întru aceia vreme era un gredinari la domnul său, carele adusă niște smochine (trufanda) adecă pârghă noao. Iar domnul său, deacă le văzu, îi păru foarte bine și zise unui rob, ce slujia la masă, pre carele îl chiea pre nume Agatpodi, să strângă acele smochine să le puie undeva să stea bine, până când va veni de la baie să le mănânce. Deci luă acel rob smochinele și le pusă în cămară. Atuncea veni și Esop de la lucru din țarină, iar ceialalți robi, deacă-l văzură, le părea foarte bine și să sfătuiră să mănânce smochinele și, deacă le va cere domnul lor, să năpâstuiască pre Esop, să zică că le-au mâncat el. Și mâncară smochinele și râdea de Esop, zicând:

- Oh! vai de tine, Esoape, ce vei să păți, deacă va veni domnul nostru acasă.

Mai pozniț — Mai urât, mai dezagreabil
Homer.

Apoi veni și domnul lor acasă de la baie și, șazănd la vremea de prânz, ceru smochinele îndată. Iar robii toți odată răspunsă că le-au mâncat Esop.

Acestea auzând domnul lor, să mânie foarte rău pe Esop și porunci să-l dezbrace până la piiala goală și să-l bată. Și-i zisă:

— Spurcat ce ești tu, dar cum ai cutezat de ai intrat în cămara mea și ai mâncat smochinele?

Acestea auzând Esop, să mira și îndată și cunoscă vicleșugul ccloralalți robi și nu putu a zice sau a vorbi nimic înaintea domnului său, temându-să de moarte. Apoi văzu că-l dezbracă și vor să-l bată. Deci căzu la picioarele domnului său și să ruga zicând:

— O, doamne preamiloșive, îngădui aște-mă puțințel!

Și îndată apucă încrop, adecă apă caldă, și beu înainte lui și-și băgă degetele în gură și vărsă numai apă, că nu mâncasă alt nimic. Apoi zisă:

— Doamne, poruncește să bea și tovaroșii mici și să facă precum am făcut și eu, ca să se arate cine au mâncat smochinele!

Iară domnul său, deacă văzu înțelepciunea lui Esop, se mira foarte și îndată porunci să facă și ceialalți așa. Iar ei să apucară de băură încropul și nu vrea să-și bage degetul în gură. Iar domnul lor îi pripă și încă nu apucară să-și bage degetele în gură și îndată începură a vărsa încropul, împreună cu smochinele.

Atuncea căzu Esop la picioarele domnului său și să ruga să răsplătească clevetitorilor lui. Și îndată porunci domnul său de-i dezbrăcară cu pieile goale și-i bătură foarte rău. Și să plini atuncea cuvântul *Scripturii*, unde zice că „cela ce sapă groapa altuia cade el într-înșă”.

Iară când fu a doao zi, vru domnul lor să meargă la primblare și zise lui Esop să meargă la vie, să sape cu alți lucrători. Și mergând Esop la vie, întâmpină pre niște popi ai

Artemidei trecând pre acolea, pentru că rătădsă drumul. Iar deacă văzură pe Esop, să abătură din cale de-l întrebară să le arate drumul carele merge la sat. Iară Esop, văzându-i așa osteniți și supărați, îi dusă supt umbra unui copaci, și le așternu masă și-i ospăta foarte bine. Și le arată și drumul carele merge la orașe. Iară popii, deacă văzură prieteșugul lui Esop și ospeții care le făcusă, rădicară toți mâinile spre ceriu și să rugară lui Dumnezeu să-i facă plată dreaptă pentru prieteșugul ce le-au făcut și-și luară mulțămă și zioa bună de la Esop și purceasă la drum.

Iară Esop mersă în vie și începu a lucra cu toată inima și să osteni pentru zăduhul soarelui. De aceia mersă supt umbra unui pom și să lăsă să se odihnească puțințel. Și adurmi și văzu în somn pre norocul său, adecă cum veni oarecine și-i dăru dezlegare limbii, și înțelepciunea tâlcurilor, și priceperea tuturor blazncilor și înțelegerea tuturor pildelor și dezlegarea tuturor vorbelor celor încurcate.

Și deșteptându-să din somn, să văzu limpede la graiu și grăi dezlegat, căci mai nainte vreme când grăia, numai de-abia i se înțelegea glasul sau graiul, că grăia foarte rău. Și începu a zice ccloralalți tovarăși:

- Oh! voi, măgari și dobitoace, pre Dumnezeul meu, să mă credeți, că foarte bine am cunoscut de unde mi-au venit mie această dezlegare limbii și priceperea; cu adevărat să știți că din ospețul popior, căci i-am ospătat și le-am arătat și drumul. (Pentru aceia când va face cineva cuiva vreun bine, cât de puțin, aceia să aibă bună-credință și nădejde că va lua plată de la Dumnezeu.)

Aceste zisă și iară începu a lucra vârtos. Atuncea veni și ispravnicul lucrătorilor, ce-l chiema Zinas, ca să vază cum sapă lucrătorii via. Și văzu pre unul lucrând mai prost, decât ceialalți. Și începu a-l bate cu un toiag foarte tare,

Aceasta văzând Esop, i să făcu milă de dânsul și zisă către ispravnicul viei:

- Omule, peniru ce baț pre acest biet de om așa rău, că nimic nu-ți strică. Să știi că de aceasta voi spune stăpânului meu.

Aceasta auzând Zinas, să miră foarte de Esop cum grăiaște așa limpede și frumos și gândi întru sine zicând:

„Acesta Esop de astăzi înainte nici un bine nu va grăi de mine, nici un bine nu-m va face și mergând la domnul să mă pârască, poate că mă va și certa și mă va scoate din isprăvnicie. Numai, decât va merge el înainte să mă pârască, mai bine să merg eu să-l grăiesc de rău cât voi putea și-i voi face urât înaintea domnului micu”.

Și îndată purceasă cu mânie mare și deacă sosi, intră în casă la stăpânul său și-i zise:

- Bine te găsi, domnul meu, sănătos; să trăiești mulți ani cu pace.

Iar stăpânul său îi zisă:

- Bine-ai venit, Zinas.

Și stând Zinas înaintea domnului său, să făcu mâhnit la față foarte și-l întrebă stăpânul său și-i zisă:

- Zinas, pentru ce ești așa mâhnit și-ți faci inima și voia rea?

Iar Zinas zisă:

- Pentru aceasta, domnul meu, că s-au făcut o minune astăzi la vie.

Iar domnul său zisă:

- Ce felu de minune? Au doară au făcut vreun pom niscari poame fără de viața lui? Sau vreun dobitoc au făcut vreun pripas pă dinafară fixei lui?

Răspunsă Zinas și zisă:

- Ba, domnul meu, nu aceasta, ci alta iaste.

Și începu a grăi de rău de bietul Esop, zicând că au înjurat Esop pre dumnezei, și pre tine, și pre mine. Acestea auzând stăpânul său, s-au mâniat foarte rău pe Esop și zisă către Zinas:

- De acum înainte îți dau pe mână; deci vei face cu dânsul ce-ți va fi voia.

Atunci veni și Esop acasă și deaca înțelcșă povestea, zisă către Zinas:

- Acum, jupâne, de astăzi înainte vei face cu mine ce-t va fi voia, că mă văz că ți-s dat pre seamă, și-ți fu pe voia ta.

După aceea, când fu într-o zi, veni un neguțătorul de întrebă să cumpere dobitoace. Și trecând pre acolo, întrebă pre Zinas doară ar avea dobitoace să-i vânză.

Răspunse Zinas și-i zise:

- Dobotoc nu am, dar am un rob să ți-l vânz.

Neguțătorul zisă:

- Arată-mi-l, să-l văz!

Și deacă adusă pre Esop înainte, unde-i văzu neguțătorul așa poznit și grozav, zise:

- Dar acesta omu-i, lemnu-i, oțariu-i, au ce-i? Eu aș zice că-i un burduf. Apoi zisă către Zinas: Omule, mă mir de tine pentru ce mă zăbovești, de n-am mers să-m păzesc drumul, ci mă zăbovești peniru această scârnă. Au doară mă ocărăști?

Și îndată purceasă mânios.

Iar Esop alergă după dânsul și-i zise:

- Stăi, nu fugi.

Iar neguțătorul să întoarse și zise lui Esop:

- Fugi dinaintea mea, nu te atinge de mine, să nu mă spurci!

Iar Esop răspunsă și zise:

- Spune-m drept, pentru ce ai venit aicea?

Neguțătorul zise:

- Atu venit să cumpăr vreun lucru de treabă, iar nu o mascara ca tine.

Esop zise:

- Cumpără-mă pre mine, neguțatoriule.

Neguțatoriul zise:

- Dar tic ce treabă ești tu a lucra, un urât ca tine?

Esop zise:

- De vei avea coconi plângători, punc-mă pe mine să ți-i mângâi.

Acestea auzind, neguțatoriul răsâ mult. Apoi zisă cătră Zinas:

- Intreba-te-voi în cât preț mie îl vei da?

Zinas zise:

- În cât îm va fi voia: în trei mangări.

Și dete neguțatoriul trei mangări și luo pe Esop și zisă:

- Nimic am dat și nimic am luat.

Și purceasără de acolo.

Iar deacă veniră acasă, avea neguțatoriul doi copii mici plângători. Și cum văzură pe Esop, să spăriiară și zbiera tare, și să ascundea prin unghiuri și tăcea. Atuncea zisă Esop:

- Jupâne, dar nu-ti aduci aminte, când m-aî cumpărat, cum ți-am zis că-ți voi mângâia coconii să nu plângă.

Iar stăpânul său râdea și-i zise:

- Vino încoace, la tovaroșii tăi!

Și-l băgară în casă. Iară ceialalți robi, dacă-l văzură, zisără unul cătră altul:

- Oare ce iaste becisnicia stăpânului nostru? Poate că au fost orb, de au cumpărat această pozună, să spaie coconii.

Și-l lua în rls cu toții.

Apoi, preste doao-trei zile, porunci stăpânul său robilor să-i gătească cele de cale, că mâine, zicea, cum mai curând să purcează spre răsărit pentru negoț. Decii gătiră robii povara: lega și gătită care ce va lua să ducă în spinare. Atuncea Esop sâ ruga celorlalți robi să-i dea ceva ușor să ducă, căci încă nu era deprins cu greu. Iară ci zisără:

- Măcar de nu ai duce nimic și de ai și lipsi, un grozav ce ești, nici o pagubă nu va fi de tine.

Iară el încă să mai rugă lor. Ei ziseră:

- Ia-ți ce ți-i voia.

Esop mulțami lor și zise:

- Fraților, eu încă sânt rob, nu trebuiaște să merg slobod.

Și văzu Esop o coșniță mare plină de pâine, gătită drumului mărinde, carea abiia o vrea rădica un om. El zise să i-o ridice în spinare. Iară ceialalți robi râdea de dânsul, zicând:

- Nu va putea fi în lume om mai nebun decât acesta, căci că până acum să ruga să-i dăm ce va fi mai ușor să ducă, iar acum el s-au apucat să ducă ce-i mai greu. Nu avem ce-i face, ci să-l lăsăm în voia lui.

Și-i rădicară coșul cu pâinea în spate. Iar stăpânul său îl văzu pe bietul Esop mergând cu atâta povară și atâta îi tremura vinele și mergea pe cale tot șovăind de greotate. Iar stăpânul-său, văzându-l, sâ mira zicând:

- Săracul Esop, să vede că-i iaste drag a sluji, că iată, el numai acuma încă ș-au plătit prețul, că duce sarcina cât un măgari.

Și deacă poposiră la vremea de prânz, șezură de mâncară pâine și să deșartă coșnița, de rămasă pe jumătate. Deci deacă purceasără de acolo, iar Esop mergea ducând coșnița mai ușor cu povara. Si deacă poposiră și de amiazăzi, mâncară pâinea mai toată. Și purciasără, iar Esop mergea ducând coșnița deșartă și să ducea înaintea tuturor. Atuncea ceialalți robi, văzând aceasta, ziseră:

- Vedeți, fraților, că noi am ținut pe Esop nebun, iar el iaste mai cuminte decât noi toți. Că el au luat coșul cu pâinea, carea merge tot impuținându-să și scăzând. Și deacă sfârșim pâinea, el acum merge slobod. Iar noi am rădicat: unul așternutul, altul hainele și vasele, carele nu mai scad.

Și deacă am sosit ia Asiia, unde năzuiam noi, stăpânul nostru, ca un neguțătoriu iscusit ce era, vându robii toți și făcu dobândă multă. Numai ce-i rămase un gramatic și un psalticbiaș și bietul Esop. Iar un neguțătoriu fiind cunoscut stăpânului nostru, zise cătră dânsul să ducă acei irei robi la orașul Șamului, adecă târgul lui Simeon, că acolo îi va vinde cu preț și va face dobândă. Deci neguțătoriu făcu așa că mersă la târgul lui Simeon. Si au îmbrăcat pe gramatic și pe psaltic foarte frumos și i-au scos în târg. Iar pe bietul Esop l-au îmbrăcat într-un harariu, adecă sac, ca pe un becistnic și l-au pus între ceialalți. Deci cine trecea pe aciia, toți să mira și zicea:

- De unde s-au luat această grozăvie? Și încă l-au pus între cei voinici, frumoși, de-i grozăvește și pre dâșii!

Iar Esop, văzând că toți rād de dânsul, sta și ei de să mira și căuta tuturor.

Și între cei privitori era și Xantos, filosoful; prîvighiia și el și să mira. Și văzând pre acei doi cu atâta iscusire și în mijlocul lor acea grozăvie, să mira de mintea filosofului neguțătoriuului, cum de pusă la mijloc acea grozăvie de strică și prețul eeloralalți. Și veni mai aproape de întrebă pre gramatic și zise:

- De unde ești, breă?

El zise:

- De la Capadocbiia.

Xantos zise:

- Ce felu de meșterșng știi?

Gramaticul răspunse că știe toate meșterșugurile.

Aceasta auzind Esop, rasă.

Iar ucenicii lui Xantos, carii mergea după dânsul, ci văzură că rādea Esop și văzură la dânsul niște dinți negri și scârnavi și li să părea cum că văzuse o minune. Și zise unul către altul:

- Acesta iaste un foaie cu dinți.

Iară celalalt zise că n-au rās, ci au rāgâit, că l-au apucat durere la inimă. Apoi, vrând să știe de ce au rās, să apropie unul de-l întrebă pentru ce au rās. Răspunse Esop și-i zise:

- Fugi dinaintea mea, oaie de mare!

Iar el să dusă rușinat.

Xantos mersă la neguțătoriu și întrebă cât cerc pe gramatic.

Neguțătoriu zise:

- Doao mii de aspri.

Și întrebă Xantos și pre psaltic de unde iasie. El zisă:

- Eu sânt de la Lida.

Și-l întrebă ce meșterșug știe. Iar el răspunse că știe toate. Această bârfeală auzind-o Esop, iar rasă, iar unul din ucenicii lui Xantos iar îl întrebă pentru ce au rās. El zisă, adecă Esop răspunse:

- Să nu cumva, auzi tu, țap de mare!

Iar el tot îl întreba să știe de ce au rās.

Deci Xantos întrebă pe neguțătoriu cât cere pe cântăreț. Așijderea cenii doao mii de aspri. Apoi Xantos întrebă și pentru Esop cât cere pe dânsul. Răspunse neguțătoriu și-i zise:

- Trei mii de aspri.

Deci Xantos, deacă auzi aceasta, să mânia și să întoarse ca să se ducă de acolo într-altă parte.

Iară ucenicii lui îl întrebară: au doară nu-i plăcură acei robi, de să întoarsă de la dâșii? El zisă lor:

- Nu-m plăcură, pentru că sânt pica scumpi.

Iar ucenicii lui zisă:

- Obiceiul neguțătorilor așa iaste, să ceie cât de mult. Iar dumitalc nu ti să cade să te mânia și să ie întorci de la neguțătoriu, ca poate și acel grozav va fi lucrând ca și cei frumoși.

Xantos zise:

- Așa e, bine ziceți voi, numai de voi cumpăra eu pre acel poznit, de ce treabă în va fi, pentru că iaste o batjocură și o mascara. Și neguțătoriu mea va fi ocărăta. Altă iarăș: și fomeia

mea știți cum iaste de gingașă, să nu cumva să cârtească câtu-i de grozav.

Ucenicii lui zisără:

- Cu adevărat, dascăle, bun iaste acesta de treaba fămeilor în casă, că nu te vei teme cum că va râvni vreuna ia dânsul.

Xantos zisă:

- Să-l întrebăm cu deadânsul ce meșterșug știe. Și să apropie de Esop și-l întrebă de sănătate, zicând: Bucură-te, Esope.

Răspunse Esop și-i zise:

- De ce să mă bucur, căci eu nu sunt scârbit, nici mâhnit.

Xantos zisă:

- Inchinu-mă dumitale.

- Și cu dumitale.

Iar ceialalți filosofi numai ci sta și să mira de Esop, cum iaste gata la răspuns și grăiaște cu îndrăzneală cuvântul. Și iară întrebă Xantos pe Esop și-i zisă:

- Ce fel de om ești?

Esop zisă:

- Negru, precum mă vezi.

Xantos zisă:

- Nu te întreb eu de negru sau de alb, că te văz cu cum ești, ci te întreb de unde ai născut.

Esop zisă:

- Din maica mea, fund grea.

Xantos zisă:

- Nu te întreb nice de aceasta, ci te întreb de loc, unde ai născut.

Esop zisă:

- Nu mi-au spus maica mea unde m-au născut. Maica mea au răposat de multă vreme și eu am fost rămas prunc mic și n-am apucat să-m spuic unde m-au născut: în casă, au în tindă.

Xantos zisă:

- Dar ce meșterșug știi?

Răspunsă Esop și-i zisă:

- Nici un meșterșug!

- Dară pentru ce nu ai învățat?

Esop zisă:

- De vreme ce zisără tovaroșii că știu toate meșterșugurile, iată dar că mie nu mi-au rămas nici un meșterșug să-l învăț.

Aceste auzind ucenicii lui Xantos, își adusără aminte de ce au râs Esop și să mira foarte mult de mintea lui și mintea cea proastă, adecă de minciuna tovaroșilor lui. Că nu iaste în lume om ca acela carele să știe toate meșterșugurile.

Deci iară zisă Xantos lui Esop:

- Vrea-vei să te cumpăr?

Răspunsă Esop și-i zisă:

- De aciasta nu-ț dau eu sfat de la mine, ci fă cum îți iaste voia, ori mă cumpără, ori nu mă cumpăra, că mic îmi iaste totuna. Aceasta nu iaste în voia mea, ci iaste în voia ta. Iar însă de ți-i voia să mă cumperi, deschide-ți punga și scoate banii din greu, iar de nu, tu mă lasă în pace și-ți caută de treabă.

Xantos iară zisă:

- Dară de te voiu cumpăra, fugi-vei de la mine?

Atuncea răspunsă Esop foarte tare și-i zisă:

- Când voiu vrea eu să fac aceasta, nu-ți voi spune ție, nici te voi întreba, cum mă întrebi tu pe mine.

Xantos zisă:

- Bine zici tu, dar semeni a fi om râu.

Esop zisă:

- Oh! filosofe, nu ți să cade ție a căuta omului în față, ci să iscodești mintea lui.

Xantos zisă:

- Drept grăiești.

Iară ucenicii lui Xantos zisără întru sine:

„Cu adevărat acesta va birui pre dascălul nostru.”

ȘI îndemna pre Xantos să-l cumpere, pentru glumele lui.

Deci Xantos mersa la neguțatoriul și întrebă, să cumpere pe Esop? Iară neguțatoriul zisă:

- Dumneata poate că ai venit aicea să râzi de negoțul meu, iară nu să cumperi. Nu întrebi să cumperi pre cei de treabă, ci întrebi de acela. Cumpără măcar unul din ei doi și pre acest grozav măcar ți-l voiu dărui.

Xantos zisă:

- Nu-mi trebuie altul; pre acesta voi cumpăra.

Neguțatoriul zisă:

- Dă ce vei să dai și ți-l ia.

Deci Xantos dete șazeci de asprișori și luo pe Esop. Iar ucenicii lui Xantos îndată întoarsără banii lui Xantos, acia pre loc, atâta le părea de bine,

De această vânzare deacă înțeleșâră vameșii târgului, îndată veniră de cercară și deacă-l văzură pe Esop așa grozav, scuipară; și râdea pe Xantos, pe ce ș-au dar banii și ce feliu de neguțatoriu fu acela ce l-au vândut. Aceasta văzând Esop, să mira și el și zicea vameșilor:

- Iar pe mine m-au vândut acesta și m-au cumpărat cesralah.

Iar vameșii deacă auziră graiu așa slut, răsără mult și dăruiă vama lui Xantos, nu-i luară nimic,

Dc acia purceasă Xantos cătră casă-și, iară Esop mergea după dânsul pe calc și era vremea amiazăzi, pripechi, și ardea soarele cu fierbințeală. Iar Xantos ș-au rădicat poalele hainelor dinainte și mergea pre drum pișindu-sc. Aceasta văzând, Esop zise:

- Jupâne, cu greu îmi va fi a sluji la un stăpân ca tine. De vreme ce dumneata, fiindu-mi domn și stăpân mie, și nu răsufli măcar până te vei pișa, dar încă eu fiind rob, cu cât mai vartos trebuie să muncesc?

Iar Xantos zisă:

- Nu re teme, Esope, nici te spâriia nimic, că eu m-am pișat mergând, nu pentru graba, ci pentru 3 lucruri: una, că mă arde soarele de sus și să nu mă zăbovesc; alta, mă arde soarele de jos și mă zăbovesc de-m stric papucii; a treia, cât voiu sta să mă piș, îmi va veni mirosul la nas și-m va puți.

Atuncea zisă Esop cătră Xantos:

- Cu aceasta mă smeriș, stăpâne.

Și deacă veniră acasă, zisă Xantos lui Esop să șază afară, să nu între în casă, pentru ca să nu să sparie jupâneasa. Și deacă întră Xantos singur în casă, zisă cătră jupâneasa lui:

- Tot îmi ziceai că mă slujesc cu slujnicile tale și cu roabele care îți sunt date de la părinți. Și mă mustrai dc multe ori căci nu-mi cumpăr robi să-m lucreze lucrul meu. Iată dar că acum mi-am cumpărat un rob foarte harnic, carele mă va sluji pe mine și pe tine; numai mă tem că-l vei îndrăgi, că-i foarte frumos și tânăr și atâta de iscusit și de isteț! De când ești n-ai văzut om frumos ca acesta! Și dc nu mă crez, ia caută-l afară, de-l vezi.

Aceasta povestind Xantos, roabele crezură, pârându-le cum că iaste așa, cu adevărat. Și bucurându-se cu nădejde, doară vor putea apuca la bărbat, dânsule îndată săriră și alergară să-l vază și să-l chiiamc în casă. Și era una mai iute decât toate și sosi mai nainte. Iară Esop zisă:

- Iată-mă, cu sânt și voiu veni.

Iar acela, undc-l auzi grăind așa slut, numai ce încremeni și să cutremura. Apoi zise:

- Dar tu ești Esope.

El zisă:

- Așa îmi pare.

Roaba zisă:

- Slutule, nu întră în casă, să sparii pe jupâneasa! Și coconii încă să vor îngrozi!

Și întră roaba în casă.

Iar Xantos zisă cătră alta:

- Du-te tu de-I chiiamă sâ vie în casă.

Și ieși roaba în tindă și nu văzu pe niminea, numai ce văzu pe Esop stând după ușă și nu-l cunoscă că iaste om și să duse în casă și zisă:

- Nu-i niminea în tindă, numai ce iaste după ușă un sac pliu; nu știu cu ce-i, că-i legat la gură.

După aceia ieși alta și văzu pre Esop și-l chiiamă în casă, zicând:

- Oh! obraz de scoarță, vino în casă că te chiiamă stăpânul tău.

Iar el îndată întră în casă și stătu dinaintea jupânesii. Dar ea, deacă-l văzu, sâ umplu de scârbă și să întoarsă cu dosul și zisă cătră Xantos:

- Oh, Xante, de unde ai adus această vită poznită? Scoate-l mai curând afară, sâ nu-l văz înaintea mea, că mă bolnăvesc!

Iar Xantos zisă:

- O, jupâneasă, nu-mi ocărî pre acest tinărel, că l-am cumpărat!

Iar ea zisă:

- Oh, Xante, te miri ce vei mai tace ca să mă scoți pe mine afară! Si-mi aduci această poznă, ca să-ți iai altă muiare: numai cât nu-m zici să ies afară din casă-ți și să mă duc în lume.

Iar Xantos, auzind așa de la jupâneasă lui, începu a ocârâ pe Esop, aducându-și aminte de vorbele cele de pre cale, ca să potolească mâniia jupânesii. Iar Esop tăcea și nu răspundea nimica.

Iar când fu odată, începu Esop a bate cu piciorul în pământ și zisă cătră Xantos:

- De! Arunc-o într-o groapă, să nu cârtească atâta de mult!

Iar Xantos să mânie pe Esop și-i zisă:

- Taci tu, că nu știi că cu pre aceasta o iubesc ca însămi pre mine.

Acestea deacă auzi Esop, rasă tare și zisă:

- O, minune, că Xantos filosoful să teme de muiare-și!

Apoi să întoarsă cătră stăpână-sa și-i zisă:

- O, doamnă, ție ți-ar fi lost voia să cumpere stăpânul un rob tânăr și frumos și tare. Când te va vedea despoiată în baie, sâ-ți faci pe voia ta, precum îți place ție pururea, ca să faci ocară filosofului. Iară eu voiu zice: multe valuri sânt pe mare și aburi de neguri pre ape curgătoare și multe scânteii sar din foc și multe rele sânt pre lume, iară nici o răutate nu iaste mai rea decât muiarea limbută și talaniță! Deci socotește dumneaia, jupâneasă, că ești fâmeic de filosof și ți s-ar cădea sâ nu-ți fie dragi slugile frumoase și tinere, sâ nu cumva să faci rușine filosofului!

Aceste cuvinte deacă le auzi jupâneasă de la Esop, nu mai putea răspunde nimic de mânie și de amar, ci zisă cătră Xantos:

- O, Xante, de unde ai putut găsi sâ cumperi această frumsețe de om harnic ca acesta? Ci mă mir cum aș face să mă împac cu dânsul!

Aceasta auzind Xantos, zise lui Esop:

- Ascultă, Esop, cum începu stăpâna ta a să împlânzi și cade cătră tine la pace.

Esop zisă:

- Mare lucru iaste să împlânzească cineva sau să moaie pre muiare.

Xantos zisă:

- încetează de acum și-ți ajungă de a mai grăi, că eu te-am cumpărat să-mi muncești la casă, iar nu pentru pricini și pentru răspunsuri.

Și-l scoasără afară la ceialalți robi.

Când fu a doao zi, zisă Xantos:

- Esope, vino după mine.

Și mersă la o grădină, să cumpere varză. Deci grădinariul tala varza, iar Esop lua și încărcă în spinare-și. Xantos scoase banii să-i dea grădinariului. Iară grădinariul zisă:

~ Lasă banii sa stea în pungă, că voi să te întreb de oarece; și mă rog să-mi dezlegi, câștii că dumneata ești filosof învățat și știi toate.

Xantos zisă:

- Care lucru?

Grădinariul zisă:

- Oare cum poate fi aceasta, că toate legumile care le samână oamenii, muncesc de le udă și le plivesc adeseori, și tot cresc mai cu zăbavă; iar alte buruieni și rădăcini, ce răsar nesămânateși cresc din sine negrijite de niminea, iale cresc de întrec pre cele sămanate și grijite?

Iar Xantos, măcar că era întrebarea aceia filosofească, nu pricepu să-i răspundă, ci zisă:

- Tocmeala lui Dumnezeu iaste așa.

Acest răspuns auzindu-l, Esop rasă. Iar Xantos îl întrebă zicând:

- Ce răz iu, bre? Au doară de mine răz?

Esop zisă:

- Adevărat că de tine răz și de cela ce te-au învățat pre tine carte, de nu putuș da răspuns la o întrebare mică ca aceasta, dar încă la altele tuai mari. Zisăși că din porunca lui Dumnezeu iaste. Adevărat că din tocmeala lui Dumnezeu sânt toate câte sânt pre lume, iară și oamenii cei înțelepți încă cunosc și pricep. Pune-mă pre mine să dezleg.

Atuncea Xantos răspunsă cătră grădinariul și-i zisă:

- Priiatine, nu c cu cale un lucru de nimic și întrebare mică ca aceasta să o dezleg eu într-o grădină și într-un pustiu ca acesta, ca să-mi arăt filosofia mea, care dezleg alte lucruri mari și minunate, în locuri cinstite prin adunări și înaintea celor mari și de frunte! Ci iaiă, robul meu îți va dezlega pilda.

Iară grădinariul râdea și zisă:

- O, vai de becistnicia lui! Dar acest poznit încă știe cane?

Și-i zisă: Răspunde-mi, cum va fi înțeleșul?

Atuncea Esop începu a ticlui și zisă:

- Muiarea văduvă când sa mărită după alt bărbat și să iutâmplează de are prunci cu bărbatul cel dintâi și găsește prunci și la bărbatul cel de apoi, fiind făcuți cu altă muiare, aceia numai pruncilor săi iaste mumă, iară la ceialalți iaste mașteră. Deci iaste lucru împărechiat, că pre ai săi prunci carii sânt din trupul ei îi hrănește cu toată osârđia și-i miluiaște, iară pre ceialalți îi tot cârtește și-i pedepsește, că-i sânt urăți, și ia din obrocul lor și dă la ai săi. Așa și pământul: buruianelor sălbatice iaste mumă dreaptă, iară celor sămanate e mașteră. Pentru aceia cresc cu nevoie.

Acestea auzind grădinariul, zisă lui Esop:

- Mulțâmescu-ți de aceasta, căci m-ai dezlegat această taină, de m-ai ușurat de mari gânduri, de care nu mă puteam pricepe nici într-un chip și pentru aceasta iată că-ți dăruiesc ver/ele. Și de astăzi înainte vino în toate zilele la grădină de-ți ia câte-ți va trebui, lără nici un ban.

Deci într-o zi mersă Xantos la baie (Ierede) și află acolo pre un priiaten al său și zisă lui Esop:

- Du-te acasă și-mi pune o linte la foc, să fiiarbă.

Iară Esop mersă acasă și pusă un grăunț de linte într-o oară mare și o puse la foc să fiiarbă. Deci deacă veni Xantos de la fereden cu priiatenul său, pre carele îl chemasă să-l ospeteze cu linte, și-i zisă Xantos:

- Priiatenul cel bun nu trebuie să caute bucate multe de la priiatenul ce are osârđie dreptatea prieteșugului.

Iar priiatenii auziră cuvinte bune ca acestea și priimiră bucuroși și șăzură la masă. Iar Xantos zisă lui Esop să dea linte la masă. Deci Esop scoasă grăunțul cel de linte și-l pusă pe un taler și-l dusă de-l pusă pe masă dinaintea lui Xantos. Iară lui

Xantos îi păru că o au adus sâ va/ă, fiiartă e, și-l luo cu degetul dă-l fărâcă și-i zisă:

- Bine, e fiiartă, numai o drege bine și o adu la masă.

Iar Esop turnă apa în care au fiert grăunțul cel de linte într-un blid și o puse dinaintea lui Xantos și a oaspeilor lui. Iar ei căuta și vedea cum că e niște apă limpede într-o strachină. Și-i zisă Xantos:

- Dar acum, Esope, unde ți-i linte?

Esop zisă:

- Dar nu ți-o am adus dinaime-ți pre masă?

Xantos zisă:

- Dar numai un grăunț au fost!

Esop zisă:

- Numai, că așa mi-ai poruncit: „Să fierbi o linte”. Nu mi-ai zis să fierb linte. Deci și eu așa am făcut, precum mi-ai poruncit.

Acestea auzind Xantos, numai ce încremeni și vreun ceas nu putu răspunde nimic, de mânie mare și de rușinea oaspeților. Apoi zisă cătră priiatenii săi:

- Vedeți, fraților, acesta va să mă scoată pre mine din fire. Și zisă cătră Esop: Rob rău și viclean ce ești! Iată, pentru acești fraii, treacă și aceasta, om fără de rușine ce ești tu! Cât mai curând aleargă la târg de-m cumpără patru picioare de rămătoriu și să le fierbi cât mai curând și degrab.

Iară Esop îndată adu.să picioarele cele de porc și le pusă să fiarbă și alergă să aducă ceapă. Iară Xantos având pizmă mare pe dânsul și vrând să-i găsească vina ca să-l bată, meYsă și luo un picior de porc din căldare și-l ascunsă.

Și viind Esop cu ceapa, căută în căldare și află numai trei picioare și îndată cunoscu că va să-l vinovească, ca să-l bată. De acița alergă la porcăriță degrab. Și era acolo un mascur închis, de-l hrăniia să-l îngrașe. Și îndată îl tăie, și-l smulse și luo un picior de-l dusă și-l băgă în căldare. Și fierbea. Iară

Xantos își luo seama și gândi că deacă va veni Esop și va vedea că nu-i un picior în căldare, sâ va spârșii de bătaie și va fugi. Și-i făcu treabă: să aducă sare. Și luo piciorul și-l puse iar în căldare. Și să făcură cinci picioare în căldare. Iar Esop, deacă au fieri picioarele, le adusă și le pusă pe masă și văzu că sunt cinci picioare și nu mai puni zice nimic.

Iar Xantos, deacă văzu cinci picioare, zisă:

- Dar aceasta ce iaste, Esope? Că cu ți-am zis sâ pui patru picioare, iar tu ai pus cinci picioare.

Esop zisă:

- Doi mascuri câte picioare au?

Xantos zisă:

- Opt picioare.

Esop zise:

- Așa, opt. Iată, aici sunt cinci picioare și la mascurul cel din coteț trei, fac de loaie opt.

Aceasta deacă auzi, Xantos să mânie foarte și zisă cătră priiatenii săi:

- Spusu-v-am cu, fraților, că acesta preste puțină vreme mă va scoate din fire?

Esop zisă:

- Domnule, dar nu știi că de va pune unul și va lua altul, apoi iar va pune la ioc, iar sâ fie deplin, acolo nu e nici un păcat.

Iar Xantos auzind acestea, își potoli mâniia și zisă:

- Esope, du-te de-m ado apă de la feredeu să beau, să nu-m fie rău.

Iar Esop alergă degrab la feredeu și adusă apă de cea împuțită și o deie lui Xantos. Iar Xantos o luo și o pusă pre masă. Și deacă-i veni putoarea la nas, sâ mânia și-i zisă:

- Ce iaste aceasta, bre?

Esop zisă:

- Apă de la feredeu ai cerut să bei.

Iar Xantos nu mai avea ce face pentru priiateni. Și-i zisă să-i aducă lighiiianul să se spele. Esop pusă lighiiianul și sta. Atuncea deacă văzu Xantos că nu-i poate strica nimica, că orice cum îi poruncea tot asculta și nu-i află nici o vină ca să-l bată, îl mai îngădui.

Iar când fu a doao zi, un ucenic, ce ieșisă din școală de la învățătură, făcu ospăț bun fraților săi, și pohti și pre Xantos filosoful la masă. Și să dusă cu Esop. Deci mâncând ei și bând, Xantos alesă o scamă de bucate din masă, dintru toate feliturile, de care era bune, și le puse prin tipsii. Și dete lui Esop tipsiile, că sta la spatele lui și zisă:

- Du-te și du acestea bucate și le dă ceia ce mă iubește pre mine.

Iar Esop deacă auzi aceasta, îi păru foarte bine, știind că va răsplăti sudalma, carea l-au înjurat jupâneasă și, luând bucatele, mersă la stăpâna sa și zisă:

- Jupâneasă! Iată că au trimis jupanul aceste bucate ceia ce-l iubește pre dânsul, însă nu dumitale.

Și chemă o câțalușcă ce era în casă și-i puse tipsiile toate pe rând de le mânca. Și după ce mancă, luă Esop vasele și le duse la stăpânul său. Iar Xantos îl întrebă zicând:

- Dat-ai bucatele la ceia ce mă iubește pre mine?

Esop zisă:

- Am dat.

Xantos zisă:

- Dar mâncat-au?

Esop zisă:

- Au mâncat tot, bine.

Xantos zisă:

- Dară ce au zis?

Răspunsă Esop și zisă:

- Nu zicea nimic, dar foarte îi părea bine de dumneata.

Iar fâmeia lui Xantos s-au scârbit foarte pe bărbatul ei, zicând:

- Dar mai bună e dragostea cățelii decât a mea? Mic de acum înainte nu-m trebuie să mă mai împreună cu bărbatul meu!

Și întră într-o cămară și plângea cu jale.

Iar ucenicii, deacă să ospătară, începură a scorni întrebări adânci, unul cătră altul. Și zisă unul dintru dâșii:

- Oare când va fi gălceava mai mare și sfada între oameni?

Iară-Esop răspunsă îndată, neîntrebat de niminea și zisă:

- Când să vor scula morții să ceie de la cei vii avuția ceia ce le-au rămas.

Altul zisă:

- Oare pentru ce oaia tace mălcom când o trag la junghiiar și nu strigă, precum zbhară alte dobitoace, sau ca mascurul?

Răspunsă Esop și zisă:

- Pentru aceasta, căci pre oaie tot o trag: și la tuns, și la muls, de multe ori o pun jos. Pentm aceia și atuncea la moarte, gândește că o duc să o runză sau să o mulgă. Iar rămătoriul nici să tunde, nici să mulge; și când îl prinde, el știe că-l duc la moarte pentru carnea lui, pentru aceia se vaită.

Apoi să sculară de la masă și mersă Xantos acasă-și. Și fiind vesel începu a face glume cu fâmeia sa; iar ea, fiind foarte mânioasă, îl izgonii de la dânsa și nu-l lăsa să se apropie de ea, ci își întoarsă obrazul într-altă parte și-i zise:

- Dă-m zestrea de la tatăl meu și să mă duc, că nu voiu mai sădea cu tine, și te du la cătea de o dezmiardă, că aceia ț'-i mai dragă, că-i trimiți și bucate de la mese.

Iar Xantos numai ce sta și să mira foarte. Apoi pricepu că iasie meșteșugul lui Esop și zisa cătră fâmeie-și:

- Ce poate fi aceasta, că cu am beut și tu te-ai îmbătat? Dar cui am trimis eu bucatele? Că eu ție le-am trimis!

Iar ea plângea și zicea:

- Ba mie nu mi te-ai trimis, ci le-ai trimis cățclii.

Atuncea Xantos chemă pe Esop și-i zisă:

- Cui ai dat bucatele ce am trimis să le dai jupânesii?

Răspunsă Esop și-i zisă:

- Ee-am dat cui ești mai drag, precum mi-ai poruncit.

Iar Xantos zisă cătră fâmeie-și:

- Vezi, că tu zici că nu ți-am trimis nimic!

Atuncea zise Esop cătră stăpânul său:

- De! Easă-o, de ce o mai întreb? Au doară n-ai zis să dau bucatele ceia ce ești mai drag? Și chemă pre cățea și zisă: Jupânc, iată, aceștiia ești mai drag decât altora. Iară fâmeii iaste mai puțină jale de tine, ci te gâlcevește și te ocărește și fuge de la tine. Iar pe cățea o bate cât de mult, și deacă o vei chema, ea îndată va veni cucerindu-să cu smerenie și bucurându-să de tine. Iar de ți-au fost voia să le dau jupânesii, să fi zis: „Ține, și du jupânesii!” Vezi, dar, au vina mea iaste?

Iar Xantos zisă cătră fâmeie-și:

- Îngăduiaște-l până îi voi găsi vina și-I voi bate.

Iar fâmela nu vru să-l îngăduiască, ci fugi la părinții ei. Drept aceia zisă Esop cătră stăpânul său:

- Jupânc, știi că ți-am spus eu că mai drag ești cățclii decât tuturor.

Apoi deacă trecură doao-trei zile, căzu Xantos la marc jale pentru fâmeic-și și-i trimisă soli să vie și nu vru. Iară Esop zisă:

- Jupâne, nu-ți face voia rea, că eu o voi face de va veni ea singură, nechemată.

Și, sculându-să a doao zi dimineața, luo bani și să dusă strigând pe uliță, unde era jupâneasa lui Xantos, zicând:

- Cine arc curci, găște, găini grase, vinderi mie, că stăpânul meu Xantos filosoful va să se însoare într-această-seară!

Iară jupâneasa lui Xantos, auzind pe Esop strigând așa, îndată să sculă de mersă cum mai degrabă acasă-și la bărbatul său și-i zise:

- O h , Xante, dar nu te temi de Dumnezeu, că eu încă n-am murit, iar tu vei să te însori, să-ți iai altă muiare?

Iar Xantos, auzind acestea, să mira și pricepu că e meșteșugul lui Esop. Și așa s-au așăzat fâmeia lui acasă.

Apoi, preste doao-trei zile, chemă Xantos pe ucenicii săi de la școală, să-i ospeteze. Și trimisă pe Esop în târg și-i zisă să cumpere bucate care vor fi mai bune și mai dulci. Iar Esop, mergând la târg, gândia întru sine zicând:

„Oare cum aş face să dezvăț pre stăpânul meu să nu mai vorbească nebunește?”

Și socoti de cumpără tot limbi de porc. Și, ducându-să acasă, făcu multe feliuri de bucate fiiarte, fripte, prăjite. Și viind filosofii toți la masă, adusă Esop bucate și le pusă dinainte limbi de porc; și al doilea rând de bucate iară limbi de porci, prăjite. Decii luară filosofii a povesti pentru limbi, că și filosofia cu limba să slujaște. Apoi adusă și a treia oară iar limbi, fripte și încă mai pusă de multe ori tot limbi, făcute în multe feluri. Iar filosofii zisără:

- Fană când vom mânca tot limbi? Că până ce am mâncat la limbi, până ne dor și ale noastre limbi!

Xantos strigă pe Esop și-i zisă cu mânie marc:

- Dar nu mai sunt alte feliuri de bucate, ci tot limbi aduci? Au doară nu ți-am poruncit eu ție, spurcatule, să cumperi ce bucate sânt mai bune și mai dulci?

Esop zisă:

- Jupâne, până când mă vel ocări și mă vei rușina fără vină dinaintea acestor filosofi? Și-i zisă Flsop: Oare ce iaste mai dulce pre lume decât limba, ori de prieteșug, ori de rugăminte, ori de dragoste, de vândut și de cumpărat și de toate veselile și toemelele; de întrăbări de sănătate și de spăsenie; căci cu limba

pacea sâ tocmește, cetățile să zidesc și ce să mai zic pentru limbă, căci ca iaste înțelepția vieții noastre.

De aceasta sfâtuiră toți filosofii și așa aflară precum zisă Esop.

Iară când fu a doao zi, zisă Xantos filosoful oaspeților să nu ie pară cu greu pentru ospățul limbilor. Și le zisă:

- Sâ nu vă pară dumnelorvoastră că doară cu voia mea au fost aceasta, ci meșteșugurile robului celui viclean.

Și să rugă lor să vie și a doao zi să-i ospăteze, zicând că:

- De nu va schimha bucatele dinaintea dumneavoastră, voiu să-mi aleg cu dânsul!

Și chemă pe Esop și-i porunci zicând:

- Sâ te duci în târg, să-mi cumperi ce va fi mai rău și mai amar, că voiu să-m ospetezi ucenicii miei!

Iar Esop, neavând frică de niminea, mersă în târg și cumpără iară limbi de ramatori și le găti foarte bine. Și deacă veniră filosofii, șazură la masă și porunci Xantos lui Esop să aducă bucate pe masă, Iară el adusă într-o tipsie acoperită și o pusă pe masă. Iar un filosof descoperi tipsia și deacă văzu că sânt iar limbi de porc, începu a râde și zicea:

- Iar limbi de porc!

Tară Esop tăcea, nu zicea nimic, ci tot căra bărbătește și punea pe masă limbi de ramatori.

Iar Xantos, de mânie și de ciudă mare, nu mai știa ce face, ci zisă:

- Esope! Dar aitasta ce iaste? Cum ți-am poruncit cu și iu cum faci? Au doară nu i-am poruncit eu ție ce bucate sânt mai rele și mai amare? fără tu ai făcut ca și ieri!

Iară Esop răspunsă și zisă:

- Jupâne, au doară iaste ceva mai rău și mai amar decât limba? Eimba sparge ceteți mari din temelie, limba omoară, limba hulește, limba clevește și pârește, limba jură strâmb și toate răutățile sâ fac din limbă!

Iară filosofii zisă:

- Dascăle Xante, de nu te vei păzi de Esop, te va scoate din fire, că cum îi iaste fața, așa îi iaste și firea minții, și inima.

Iar Esop zisă către ei:

- Dar nu știi de altele sâ grăiești, ci precum socotesc eu. rău om ești tu la inima ta, pre semnele tale, precum parași pre robul câtră stăpânul său.

Iar Xantos avea mânie veche pururea ca să afle vină lui Esop și sâ-I bată; zisă cu mânie mare:

- Rob rău și viclean ce ești tu, curând să-mi aduci un om drept și prost, carele nu știe nici un vicleșug, să șază cu mine la masă.

Iar Esop, auzind acestea, alergă în târg și acolo văzu oameni mulți umblând în toate părțile și văzu și pre un om stând și uitându-se la toți. Și să apropie Esop de dânsul și-i zisă:

- Priiatene, te pohtește stăpânul micu la ospăț!

Iar el îndată purceasă ca un om prost și nu mai întrebă cine-i stăpânul său, sau la cine merge. Și ajungând la curtea lui Xantos, îndată sâ sui pe divan. Și intră în casă cu picioarele pline de tină, neferind covoarale, nici așternuturile. Nici socoti că e un boiaru mare ca acela, ci îndată mersă, cum era terfos, și șazu lângă Xantos. Iar Xantos întrebă pe Esop zicând:

- Cine iaste acesta, brea?

Esop zisă:

- Acesta iaste un biet de om prost și nu știe nici un vicleșug.

Xantos zisă câtră muiarc-șt în taină:

- Oare cum am face sâ găsim vină lui Esop și sâ-I batem, că-m iaste mânie pre dânsul?

Iar ca auzind așa, îi păru foarte bine, că și ei încă îi era pizmă pe Esop, pentru căci o au ocărât oarecând. Și-i zisă Xantos:

- Au adus Esop un om prost și mojic... Și-Î povesti toate pe rând și-i zisă: Să mergi ia dânsul cu lighianul și cu ibricul ca sâ-i speli picioarele, iară omul poate că să va rușina de tine

ca de o doamnă și nu-ii va da picioarele să i le speli. Și va fi vina lui Ksop și-l vom bate.

Iară ea îndată luă ligfiianul și ibricul și să dusă la dânsul și-i zisă:

- Priiatene, întinde-ți picioarele să ți le spăl.

Iar el gândi întru sine:

„Oare ce poate fi atâta cinste, să-m spele mie picioarele o doamnă mare ca aceasta?”

Și-și băgă picioarele în lighian și zisă:

- Spală-mi-le binișor, doamnă, că de mult nu le-am spălat!

Xantos văzu că nu folosește nimic nici cu aceia. Drept aceia porunci să aducă pahar scump de argint, să-i dea să bea, doară să va rușina sau va zice: „Bea întâi dumneata”. Iar deacă au adus paharul lui Xantos, și-l umplură de vin bun și dulce. Iar Xantos luă paharul și-l dete oaspețului aceluia, zicând:

- Priiatene, ține de bea.

Iar el, ca un om fluturatec, apucă paharul și-l bău deodată. După aceia adusă bucate pe masă. Și șezu Xantos la masă și șazu lângă dânsul și oaspețul acela nepohtit. Și începu a mânca mâncări dulci și bune, de goliia masa, cumu-i rândul mojiului. Iar Xantos îl mai ispiti încă. Si chemă pe bucătariul și începu a-l ținea de râu pentru bucate, zicând că nu le-au făcut bune și-l bătu, ca doară va zice omul ceva, că sânt bucatele bune, sau: „Pentru ce-l bați?” Iară el nu zicea nimic, ci tot căra din masă și pâziia de mânca. Și gândiia întru sine că bucatele sânt bune, cum trebuie: „De nu le plac lor, mic îmi pale. Eu nu voi sfătui pre altul; facă ce știe; de-l bate, pe sluga lui bate; eu n-am nici o treabă.”

Iar Xantos nu mai putu să rabde de mânie văzând că omul nu zice nimic, ci tot prostește face, precum să cade. Porunci să aducă plăcinte, iar oaspețul, deacă văzu acele plăcinte, să uita ca un dobitoc că nu mai văzuse de acel felu de bucate de când era el; ci lui îi părea că e pâine. Și luă plăcinta din tepsie și o

învălu toată la un loc și o mânca cu alte legumi, în loc de pâine. Iar Xantos tot își potoliia mantia întru sine și să mira ce va mai face de mâniia cea mare. Și începu a înfrunta pre cela ce au făcut plăcinta, căci n-au pus piperiu mai mult.

Iar bucătariul zisă:

— Jupâne, de va fi plăcinta necoaptă să mă bați; iar de-i lipsește altceva, vina mea nu iaste, ci a jupânesci, că ca au făcut-o, cu mâinile et.

Iar Xantos zisă:

— De aș ști cu că au făcut dumneai aceasta, acum o aș băga în foc să arză.

Și făcu semn jupânesii lui că va să bată pe Esop.

Și porunci slugilor lui să facă foc cu vițe uscate în mijlocul curții și zisă să o bage în foc să arză, doară să va ruga oaspețul acela pentru dânsa sau va zice: „Să nu cumva să faci dumneata, jupânc, un lucru ca acesta”.

Iar el nu pricepea nimic, ci sta de să uita și întru sine gândiia: „Oare ce poate fi de un lucru mare ca acesta, să-și arză cineva muierea în foc fără de vină?” Și zisă către Xantos:

— Jupânc, fii îngăduitoriu puținel, mă rog dumitale, până mă voi duce acasă, să-mi aduc și eu muierea mea de la secere și le vom arde pre amândoa!

Iar Xantos, deacă auzi acestea, să mira foarte de prostimea lui și zisă iui Esop:

— Cu adevărat om prost și fără de vicleșug mi-ai adus și m-ai biruit, că te arăiași întru toate drept. Și să știi că voi să te iert din robie, să fii slobod.

Iar a doao zi îl trimisă Xantos la feredeu să vază iaste calabalic mult, că vrea să meargă să se îmbăiaze și să se spele. Și mergând prin oraș, să întâlnească cu stăpânul târgului. Și cunoscând pe Esop, vru să glumească cu dânsul și-l întrebă unde merge. Esop zisă:

— Eu nu știu unde mă duc.

Iar județul orașului zisa:

- Să-l ia de-acia și să-l ducă la temniță, socotind că nu-l băga nimenea nici într-o seamă, ci să-și facă râs de dânsul.

Și începură slugile a-l irage, iară Esop striga tare zicând:

- Doamne, socotește că n-am grăit nimic de rău, ci bine ți-am răspuns eu, că mie îmi era drumul și calea să mă duc la feredeul, iar acum merg la temniță. Iată dară că n-am știut unde mă duc și unde merg.

Acestea auzind, județul orașului să miră de răspunsul lui Esop și zisă slugilor să-l lase în pace.

Și deacă merse la feredeul, văzu oameni mulți acolo și văzu o piatră la pragul feredeului. Și când intră în feredeul, toți să lovia de ca și să potenia. Iar unul intrând în feredeul să lovi și el cu piciorul tie piatră și îndată o luă și o aruncă într-un unghieț, pe unde nu umbla oameni. Iar Esop să ducă la stăpânul său și zisă:

- De va fi eu voia dumitale, poți merge la feredeul, că nu e nimenea, numai un om acolo. Si l-am văzut rădicând o piatră de la prag și o au aruncat într-un unghiu.

Iar Xantos puceasă la feredeul și apropiindu-se auzi zgomot și văzu oameni mulți intrând și ieșind. Și zisă lui Esop:

- Dar acum, Esop, cum spuși tu și cum iaste acum?

Respunsă Esop și zise:

- Adevărat, jupâne, nu e aicea fără numai un om; că vezi această piatră, era la pragul ușii și câți intră în feredeul și ieșia, toți să lovia cu picioarele de dansa și-și struncina degetele, iar un om o au luat-o și o au aruncat întru acest unghieț, ca să nu să mai lovească nimenea de dansa. Deci pre acela l-am văzut că e om, că s-au priceput și au făcut ca un om, iar ceilalți era toți ca niște dobitoace.

Iar Xamos, auzind acestea, nu avea ce mai zice, ci numai să mira de dânsul foarte.

Iară odată veni Xantos de la ieșitoarc și, văzând pe Esop, glumi cu dânsul zicând:

- Esop, oare cum e sama că oamenii când merg la umblătoare tot să pleacă de să balegă, când să scâmăvesc?

Esop zisă:

- Peniru această pricină că, într-o vreme oarecând, să întâmplă la o masă un om mare și înțelept, carele sădea cu priiatenii săi de mânca și bea mult și se îmbăia foarte. Apoi să sculă de la masa de să ducă pentru sine la iesitoare și urdină foarte mult. Și așa opintindu-să și scremindu-să mult, îi ieși și mintea cu baligă împreună. Deci de atuncea toți oamenii să pleacă când să balegă, să nu le iasă și mintea împreună cu spurcăciunea. Iar dumneata, jupâne, nu te teme de aceia că ai creieri în cap.

Iar într-o zi sădea Xantos la masă cu mulți filosofi. Și începură a bea penru sănătate și a grăi cuvinte multe cu țeremonii și cu tâlcuri. Deci Xantos răspunsă câte răspunsă și sfârși. Iară Esop sta la spatele lui și-i zisă:

- Jupâne, dumnezeul bețivilor, Dionisie, când bea vin mult, avea trei păhară mari și le pusese și nume: unul era voie bună, al doilea era bețiia, al treilea era rușinea. Acum și voi atle băut și v-ați îmbărai și grăiți unele și altele, iar ce iaste mai de treabă voi ați lăsat.

Xantos zisă:

- De n-am îmbătat noi, iară tu iaci și te du de sfătuiște pre cei morți.

Iar unul din filosofi, deacă văzu pre Xantos foane beat, zisă lui:

- Dascăle, oare putca-va cineva să bea marea?

Xantos zisă:

- Aceia e foarte lesne, că unul eu singur o voiu bea-toată.

Filosoful zisă:

- Dar de nu o vei putea bea?

Xantos zisă:

- în rămășag să fie; toată casa mea o voi pune zălog.

Și-și scoase inelul din deget și-l dete filosofului și zisă:

- Dă-m și tu inelul tău. De voiu bea eu marea, casa ta toată să fie a mea, iar de nu o voiu bea, casa mea toată să fie a ta.

Și așa scrisără și zăpis pentru credință și să iscăliască toți filosofii, câți era la masă. Iar Esop sta și privia. Și să dusără cineși la casa lui.

Iar a doao zi să sculă Xantos și ceru apă să se spele și, spălându-să, văzu că nu e inelul n deget. Și întrebă pe Esop de inel. Iar Esop zise:

- Știu eu de inel și mai știu și alta, că te-ai făcut străin de casă-ți.

Xantos zisă:

- Pentru ce?

Esop zisă:

- Au doară nu știi că ieri te-ai apucat în rămășag cu cutare filosof, cum că vei bea marea toată și ai schimbat inelele? Și pentru întărirea rămășagului ai făcut și zăpis și s-au iscălit toți filosofii.

Iar Xantos își adusă aminte ca de un vis și zisă lui Esop:

- Rogu-te, te știu că știi toate, că ești învățat întru toate și știi toaie meșteșugurile. Deci învață-mă cum să face să stric acel zăpis și să scap dinaintea rămășagului.

Esop zisă:

- Eu voiu putea strica zăpisul, de mă vei ierta din robie. Și dumneata te vei mântui de acela și de rămășag, numai te păzește să nu schimbi cuvântul și vorba, nici să slăbești rămășagul, ci precum ai zis ieri fiind beat, așa să zici și astăzi treaz. Și deacă vei merge acolo, porunceșie să gătească pahar de băut și slugi, diregători. Și să puie scaune și așternuturi de șăzut. Și când vei vedea că să strâng noroade multe de oameni, ca să privească, iară tu învață să-ți umple paharul cu

apă din mare. Și-l ia în mâini și zi celuia cu rămășagul: „Priiatene, acum trebuie să ie auză toți cum e rămășagul nostru și tocmeala între noi!” Și-ți vor ceti zăpisul. Iar tu te întoarce cătră noroade și zi: „Oameni buni, lăcuiitorii de Șam, ascultari-m cuvântul meu: ape curgătoare dau în mare, iar eu m-am apucat să beau numai marea, iară nu și apele toate câte curg în mare, de adaogă din toate părțile. Acum dar trebuie acest filosof, ce are rămășag cu mine, să meargă să oprească toate apele curgătoare câte dau în mare, până voiu bea eu marea.”

Iar Xantos, deacă auzi acestea de la Esop, să bucură foarte și mult să mira de învățătura lui. Și mersă de făcu așa dinaintea a tot norodul din orașul Șamului. Și îndată toți filosofii și toți oamenii lăuda pre Xantos și zicea:

- Cu adevărat mare minte are, și înțelept iaste și învățat preabine.

Iar filosoful cel cu rămășagul căzu la picioarele lui Xantos biruit și rușinat și să rugară toți filosofii și toți oamenii ca să-l iarte și să strice zăpisul cel pentru datorita rămășagului. Și-l iertă.

Iar Xantos, deacă veni acasă-și, îi zisă Esop:

- Jupânc, astăzi de la mine îți iaste dăruită toată casa ta și avuția. Mă rog dumitale, slobozește-mă din robie, precum ai zis.

Iar Xantos îl ocări și-l izgoni dinaintea lui afară și-i zisă:

- Au doară n-am avut eu atâta pricepere mai naintea rămășagului? Însă ieși afară la poartă și caută: de vei vedea doao cioară stând alătura, să știi că e semn bun, să vii să-mi spui și mie să văz; iar de vei vedea numai una, să știi că nu e semn bun.

Deci ieși Esop afară și, căutând, văzu doao cioară stând alătura. Și se duce înlăuntru și spuse lui Xantos că au văzut doao cioară. Și ieși Xantos să vază seninul cel bun, ca să-i meargă bine preste zi. Și până ieși el, zbură o cioară și rămasă

numai una. Și, privind, Xantos văzu numai una și-i păru bine că au aflat pre Esop de minciună și au găsit vreme să-l bată și zisă:

— Esope, numai aceasta ți-au fost lipsit: să mă amăgești pre mine și să-m spui minciună de față.

Și îndată porunci să-l puie jos ca să-l bată. Și când îl trăgea să-l bată, iată că și veni oarecine la Xantos și i să închină cu cinste frumoasă, zicând că îl pohtește cutare boiari la ospăț. Atuncea Esop striga tare, zicând:

— Vai de mine, ticălosul! Că cu am văzut astăzi semn bun: doao cioară alătura și mă trag să mă bată, iar Xantos a văzut semn rău: numai o cioară, și-l pohtesc la ospăț să mănânce și să bea și să se vesească.

Iar Xantos, auzind așa, să mira de cuvintele lui și zisă să-l lase în pace.

Iară într-o zi chemă Xantos pre filosofi și pre ritorii să-i ospăteze. Și puse pe Esop la ușă și-i zisă să nu lasă oameni proști să între în ogradă, ci numai pre cei înțelepți și învățați. Și când fu la vremea mesii, Esop sădea la poartă, dinlăuntru, și închisă și portița cea mică. Deci începură a veni filosofi la masă, unul căie unul. Și viind întâiu unul, bătu în ușă, iar Esop zisă:

— Cu ce mișcă câinele?

Iară filosoful nu înțelesă ce cuvânt iaste acela și socoti că-l numește pre dânsul câine și să întoarse înapoi cu mânie. Apoi veniră și alții, câte unu], de bătură în ușă. Iară Esop tot așa întreba. Ei toți să mâniă și să întorcea.

Iară mai pre urmă de toți veni unul și bătu în ușă. Esop îl întrebă:

— Cu ce mișcă câinele?

El răspunsă și zisă:

— Cu coada și urechile.

Iar Esop îndată îi deschisă ușa și-l dusă cu cinste în casă și zisă către Xantos:

- Nimenea din filosofi n-au venit la poartă*, fără numai acesta; iar oameni proști și nepricepuți au venit mulți, de au bătut la ușă, ci nu am lăsat.

Iar lui Xantos au părut foarte rău căci l-au lăsat filosofii de sminteală și n-au venit la ospăț.

Iar a doao zi să strânsură toți filosofii la un loc Jupă obiceiul la vorbă și da înfrunrăciune lui Xantos zicând:

- Mulțămimu-ți dascăle, de cinste mare ce ne făcuși. Că ieri ne-ai omenit foarte bine, că ai pus la ușă pre acel leneș de ne-au făcut pre toți câini, pesemne așa au fost voia dumitale, să ne chiami ca să ne ocărești, iar să nu ne cinstești.

Iară Xantos să miră foarte și zisă:

- Visat-ați aceasta ce o povestiți, au doară numai faceți ca să nu apuc eu înainte a-m părea rău, pentru căci v-am pohtir la ospăț, iar dumneavoastră m-ați lăsat de sminteală și n-ați venit.

Iar ci toți zisără:

- Ba noi n-am visat, ci cu adevărat am pățit.

Atuncea Xantos îndată chemă pe Esop cu mânie mare și-i zisă:

- Pentru ce ai făcut scandală dumnealor filosofilor, de-i întorseși cu rușine?

Esop zisă:

- Nici am văzut, nici am auzit glasul filosofilor. Dumneata m-ai pus la ușă și mi-ai poruncit, să nu las pe cei proști să între în curte, ci numai pre cei filosofi și învățați. Deci eu am așteptat să vie filosofi și n-au venit. Iar oameni proști au venit, ei nu i-am lăsat, precum mi-ai poruncit. Dar când fu mai pre urmă, veni un filosof și îndată cu cinste l-am adus la masa dumitale.

Xantos zisă:

- Dară aceștia ce sânt? Au doară nu sânt filosofi, că aceștia au bătut la ușă?

Esop zisă:

- O, ferească Dumnezeu, că eu am întrebat cu ce mișcă câinele și nici unul n-au știut cu ce mișcă, care lucru știu toți proștii. Apoi, cum sunt filosofi? Și alte pilde cum să le mai știe? Pentru aceea, văzându-i proști și nepricepuți, nu i-am lăsat să între, făcând porunca dumitale deplin.

Iară filosofii socotiră cuvântul lui Esop că e adevărat și să dczmâniia.

A doao zi Xantos luo pe Esop și să dusără la mormante, unde să îngropa oamenii și începură a ceti slovele care era scrise pre stâlpi și pe pietri deasupra mormânturilor. Și-i părea bine lui Xantos că să pomenesc cei duși din lume. Iară Esop să dusă la un stâlp de marmură și află slove scrise pre acel stâlp, întru acesta chip zicând: A B A Q E O X. Și arătă lui Xantos și-l întrebă ce zic aceste slove. Xantos le socoti mult și nu le putu dezlega.

Iar Esop zisă:

- Domnule, de vor fi arătând aceste slove vreo comoară, ce-m vei da?

Xantos zisă:

- Cu adevărat să știi că te voiu slobozi din robie și-ți voiu da și jumătate din banii care vor fi în comoară. De acia Esop mersă și măsură patru pași de la stâlp în laturi. Și, săpând, găsi o comoară cu galbeni și zisă câtră Xantos:

- Dă-m acum ce mi-ai făgăduit!

Xantos zisă:

- Nu-ți voiu da, până nu-mi vei spune și slovele ce scriu și cum zic, că eu mai bucuros sunt să știu tâlcuri decât să am avuție multă.

Esop zisă:

- Cea ce au ascuns comoara aceasta aicea au fost un filosof mare și când o au ascuns au scris și titluș, precum are pildă, ca să nu poată dezlega fieștecine din cei proști, numai cine ar fi om învățat. Iar scripturile zic așa pre limba elinească:

„A = măsură, socotește; B = de la stâlp; A = înainte sămuiaște, chibzuiiaște, la Dumnezeu năzuiiaște; Q = în patru în pistreie; E = vei afla întru iale; O = comoară cu avuție, ca să-ți fie destulție; X = aur să numește, că pre mulți îmbogățește”.

Xantos zisă:

— Esope, tu ești om rău și de te voiu slobozi, multă răutate vei face tu pre lume.

Esop zisă:

— Jupâne, deacă nu mă vei slobozi din robie, eu voi spune comoara aceasta împăratului de la Vizantie, căci că iaste a lui și slovele scriu așa: „A = aicea într-acest loc; B - au ascuns; A = Dionisie; Q = împăratul; E = cu feciorfi săi; O = comoara și visticriia; X = cu bani de mult preț: galbeni herjeți”.

Iar Xantos, auzind așa, zisă lui Esop;

— Bre! la-ți jumătate din bani și taci!

Esop zisă:

— Ba, că acum nu-m dai tu, ci-m dă cea ce au ascuns comoara și au scris slovele și scriptura aceasta.

De acia purceasă Xantos și zisă lui Esop:

— Vino după mine acasă și-ți ia partea jumătate și carte de slobozenie.

Și purceasă spre casă. Iar Xantos să temea să nu cumva să spuie Esop cuiva și, cum veni acasă, îndată îl băgă într-o groapă.

Iar Esop, deacă văzu aceasta, zisă către Xantos:

— Acestea sunt făgăduințele filosofii tale? Nu-mi ajunge că nu mă slobozi din robie, ci încă m-ai băgat și în temniță!

Xantos zisă:

— Bine zici tu ca să poți scăpa din robie. Numai deacă te voiu slobozi eu pre tine, mare nepriiaten vei fi tu mic și tot mă vei cleveti câtră toți și mă vei grăi de rău.

Esop zisă:

- Jupâne, orice râu mi-ai face, tot nu iaste cu putință ca să nu mă slobozești, că preste puțină vreme vei să mă slobozești și fără voia ta.

Deci întru acele vremi, veni un greu mare asupra orașului Șamul, căci într-o zi să întâmplă o sărbătoare mare la ei și era toți oamenii strânși la un loc, de la mic până la mare. Și far de veste să slobozi un vultur de sus și apucă inelul și pecetea domnească, care era în mijlocul norodului și dinaintea județului al târgului. Și acestea le aruncă în poala unui rob. Iară orașenii Șamului să întristară foarte și gândiia: „Oare ce poate să fie acest semn?” Și intrară într-o grijă mare. Apoi cu toții veniră la Xantos filosoful și să rugară cu mare rugămintă și cu plecare să le descopere acea taină. Iar Xantos zisă lor să îngăduiască până va gândi mult. Și nu pricepu nimic și gândiia și asuda de grija nepriceperii lui; că era filosof vestit și fruntea târgului, pentru aceia îi era rușine.

Iar Esop, văzându-l într-atâta grijă, zisă cătră dânsul:

— Nu te mai năcăji cu priceperea vulturului, ci spune drept că nu pricepi și zi că nu ești vrăjitorii!. Ci zi cătră dânsii: „Mi să pare că un rob al meu ar pricepe taina aceasta”. Deci tot va fi cinstea dumitale, că ai rob ca acesta.

Iar Xantos făcu după cuvântul lui Esop. Și spusă orașanilor, precum zisă Esop, dinaintea tuturor. Apoi chemă pe Esop și veni la mijlocul târgului. Iară orașanii toți râdea și să minuna de grozăvia lui. Și zicea unii dintru ei:

— Oare această scârână să poată dezlega semnul cel minunat?

Atuncea zisă Esop:

- O, voi, cinstiți siimeni, nu căutați paharul pe dinafară, ci dinlăuntru, de felu ce băutură are într-insul. Că și prin vase grozave bune bucate să află.

Apoi zisără cu rotii:

- 'faceți, să auzim ce va să grăiască această mămâie!

Și tăcură toți. Și începu Esop a grăi zicând:

- Cinstiți orașeni, lăcuitoari de Șam! De vreme ce norocul e drag tuturor, pentru aceia să mută și la robi, și la stăpâni. Că și între robi să află mai buni decât stăpânii, măcar că rabdă sărăcii și pătimesc bătăi și nevoi. Iar mutându-să norocul de la stăpân la rob, atuncea să vede hărnicia stăpânului și a robului. Pentru aceia, și dumneavoastră de mă veți slobozi din robie de la Xantos, spune-voi acum arătarea aceasta, fără de nici o îndoire, pentru carea vă întristați toți.

Atuncea iot norodul au strigat pre Xanios zicând:

- Slobozi-l, Xante, slobozi-l!

Iară Xantos nicidecum nu vrea să-l slobozească. Apoi zisă și județul Șamului:

- Slobozi-l, Xante, pentru voia noastră cu voia ta, că-l vei slobozi și fără de voia ta!

Drept aceia l-au iertat dinaintea tuturor.

Iar Esop, văzându-să slobod din robie, să bucura foarte. Si îndată începu a tâlcui arătarea aceia într-acest chip:

- Vulturul c împăratul tuturor paserilor; Inelul vostru cel domnesc e târgul vostru Șamul. Deci, precum au apucat vuhurul inelul și l-au dat la rob, așa să înțelege pilda: că dintru împărații ce sânt acum, unul să sfăt uiaște asupra voastră, să vă facă robi si obiectaiurilc voastre să le strice. Iar nu să va plini tot sfatul lui.

Aceasta deacă auziră șiimenii, foarte să mâhniră toți.

După aceia, preste puține zile veniră soli cu cărți de la împăratul de Lidia, scriind la orașul lui Simeon să dea bir sau să fie gata de războiu. Iar șiimenii, deacă văzură cărțile, să spăimântară foarte și să sfătuiră să se închine împăratului de Eida și să dea bir. Apoi înrebară și pre Esop, să vază ce sfat le va da. Iar Esop zisă:

- De vreme că loți mai-marii voștri s-au sfătuit să se dea robi, nu știu ce sfat vă voi da. Numai un cuvânt am a vă grăi pentru binele vostru. Și le grăi lor zicând: Norocul au arătat

doao lucruri pre lume: omul când iaste în viața lui slobod și-i sănătos și nu iaste rob; iară când iaste omul la tinerețele lui cu pricepere rea, apoi la bătrânețe să fie bun și să se odihnească. Aceia e viața fericită! Iară de să tâmplă să fie viața omului la tinerețe bună și cu odihnă, apoi la bătrânețe să fie în robie și în scârbă, oh, amară e viața aceia!

Aceasta deacă auziră, siirnenii toți zicea:

- Noi acum toți suntem slobozii, pentru ce să ne facem robi? De bunăvoie nu ne vom da!

Și îndată izgoniră pe soli afară din oraș. Și să dusără la împăratul și-i spusără de rândul Șamului. Iară împăratul îndată strânsă toate ostile și vru să meargă la Șam. Iară solii sfătuiră pe împăratul, zicând:

- Împărate, nu vei lua Șamul până va fi Hsop acolo. Cî scrie la ei să-ți dea pe Esop și le făgăduiaște pacea. Apoi vei lua Șamul când vei vrea, că Esop ține Șamul de nu să închină împărățiii-tale.

Deci împăratul încă făcu așa, că trimisă un sol bătrân să-l ceară pe Esop. Și deacă sosi solul la Șam, dete cartea și o cetiră. Iară siirnenii făcură sfat să dea pe Esop. Iară el, deacă înțelese sfatul lor, veni la mijlocul norodului și le zisă:

- O! voi, cinstiți și iimeni, că mie în pare foarte bine că mă duc la împăratul. Iară voiu să vă spun o poveste. Și zisă: Odată era o turmă de oi și la turmă era un câine harnic. Deci veniră lupii să apuce oile, iar câinele sări și le apără. Apoi să sfătuiră lupii să trimită sol ca să se împăce cu oile, numai să le dea câinele. Drept aceia, oile auzind așa, se bucurară de pacea lupilor, zicând lupii că nu vor mai avea nevoie în veac. Și deteră câinele lupilor. Iar mai pe urmă veniră lupii și împărțiră turma cum le-au fost voia și o au mâncat-o.

Auzind aceasta siirnenii, pricepură ce e pricina și opriră pe Esop, iar el nu vru să rămâie, cî să dusă cu solul la împăratul. Iar împăratul, deacă-l văzu așa grozav, să minuna și zisă:

- Socotiți dumneavoastră, cinstiți boiari, ce felu de om în face mie atâta scandală, de nu mi se închină un ostrov de țară!

Iar Esop zisă:

- Cinstite împărate, eu fără de nici o nevoie am venit la împărăția ta, ci din bunăvoia mea. Iar mă rog să mă ascuți puținel să grăiesc un cuvânt înaintea împărățiii-tale. Și zisă: Un om odinioară prindea lăcuste, de cele ce strică țarina, și le omorâia. Și prinsă și un greieri. Și zisă omului: „Om bun, nu mă omorî, că mie îmi iaste năpaste. Că eu la holde și ia spice nu stric, nici la vie, nici la grădini. Numai ce am acest glas. I)eci vorbesc și fac cânt, și pe călători de să bucură. Și altă vină nu vei găsi la mine, că nu fac nimăruie nici o pagubă.” Iar omului i se făcu milă și-l slobozii. Așa sânt și eu, împărate: la picioarele împărățiii-tale am venit și cad și mă rog să faci milă cu mine, să nu mă omori, că de mine nu arc nimenea nici o paguba, nici pociu face cuiva vreo pacoste sau răotatc; că am acest trup micșor, dar graiurile cuvintelor în sânt viteze.

Aceste auzind, împăratul să miră de cuvântul lui și i să făcu milă de dânsul și-i zisă:

- Esope, nu-ți dau eu viață, ci norocul tău. Și acum, orice vei cerc de la mine, da-ți-să-va.

Esop zisă:

- Preaînălțate împărate, mă rog să faci pace cu Șamul, împăratul zisă:

- Fie pace!

Iar Esop să închină la picioarele împăratului și-i mulțami foarte frumos.

Atuncea împăratul dăruie pre Esop cu daruri mari. Și scrisse împăratul și carte într-acesta chip la și iimeni, zicând:

„Iată că pentru voia lui Esop lăsaui Șamul în pace. Si pentru că l-ați slobozit din robie, să aveți pace vecinică.”

De acia mulțami împăratului și, luundu-și zioa bună, porceasă de întră în corabie și veni la Șam. Iar siirnenii, deacă văzură pre Esop, făcură jărtve și întinsără danturi cu bucurie mare și cu veselie (precum i să cădea).

După aceia să dusă Esop de la Șam și incongiură toată lumea. Și birui pre toți filosofii cu înțelepciunea sa, până ce au ajuns la Vavilon. Și acolo, pentru înțelepciunea lui foarte fu cinstit de împăratul Eicaron. Că pre acele vremi era toți Împărații împăcați despre rândul războaielor. Numai ci trimeea cărți unii la alții și scrisori cu filosofii și cu tâlcuri pentru dezmierdăciune. Și deacă cetia cărțile și tâlcuia pildele, da barăci cel ce le trimeea și cel ce le scriia. Iar de nu putea dezlega pildele și să le tâlcuiască, ei da bir celui ce le trimeea. Și tot așa au fost trimițind cărți unii la alții.

Iar Esop fiind la Licaron, împărat de la Vavilon, trimeea cărți și scrisori pe la alți împărați, cu multe ptlde, care et nu le putea dezlega. Și lua Licaron-împărat prea multe daruri, și scumpe, de la alți împărați.

Și avea Esop o fâmeie starpă, de nu făcea coconi. Ci-și luasă un prunc mic fecior de suflet. Și era mai cinstit și mai miluit decât toți cei din casa împăratului, pentru Esop. Apoi, preste puține zile, acel Irriiom să cunoscă cu muierea lui Esop. De aceasta cât cunoscă Esop, vru să-l izgonească de la dânsul. Iară Eniom văzu că va să fie vai de el, de la mai-marele său. Socoti de scrisă o carte vicleană, cu numele lui Esop, la împărații de primprejur, de la care lua bir Licaron-împăratul. Și scrisă ca de la fața lui Esop, într-acesta chip zicând, ca să se scoale cu război asupra lui Eicaron-împărat, cât mai curând. Și zicea că și el încă le va fi întru ajutoriu, că va sfătui pre împăratul în tot chipul cu vicleşug, până îl va da pre mâna lor. Și pecetlui cartea cu pecetea lui Esop și o dete în mâna împăratului, fiind iscălit numele lui Esop.

Iar împăratul luă cartea cea cu pecetea lui Esop și, dezlegând pecetea o ceti. Și văzând iscălitura, îndată să încredința să fie așa, adevărat, și vărsă împăratul urgie mare asupra lui Esop. Și îndată îl dete pe mâna unui armaș rău, anume Ertemon, să-l omoare fără de nici o întrebare, ca pre un viclean și vrăjmaș al împăratului. Iar acel Ertemon era foarte bun priiaten lui Esop. Și-și arată prieteșugul cum trebuie la vreme tic nevoie, că făcu meșterșug foarte pre ascuns, de știa numai el însuși, că-] ascunsă într-un mormânt adânc și-l hrăniia acolo pe furiș. Iară Enom luă putere de la împăratul să stăpânească toată averea lui Esop i proci.

Apoi, preste vreun an de zile, Netinav, împăratul de la Eghipt, deacă înțelesă de moartea lui Esop, îndată trimisă scrisoare la Licaron-împăratul, ca să-i trimită meșteri să-i facă un turn de piatră, care să nu să atingă nici de ceriu, nici de pământ. Și-i scrisă cât mai curând să-t trimită meșterii, sau să dea bir.

Iar împăratul Eicaron, deacă ceti cartea de la Netinav, intră într-o grijă mare foarte, că niminea nu-l putea învăța cum va face. Și zisă:

— Iată că pierdui stâlpul împărăției mele, adevărat pre Esop înțeleptul.

Deci Ertemon armașu), deacă înteldsă de jalea împăratului pentru Esop, veni la împăratul și zisă:

- Cinstite împărate, nu-ți face voia rea pentru Esop, că el trăiaște, pentru că eu am știut că te vei căi pentru dânsul și-l vei dori împărăția-ta, și nu l-am omorât.

Iar împăratul, deacă auzi, să bucură foarte și trimisă să-l aducă. Și-l adusără împăienjinat și muced. Și-i crescusă unghile la mâini și la picioare, ca la vulturi, și era pârșos. Și deacă-l văzu împăratul, numaidacă lăcrăma și zisă să-l ducă la baie să-l spele și să-i schimbe hainele. Atuncea Esop vădi toate lucrurile și vicleşugurile lui Enom. Și descoperi toate faptele

lui, si pâra cea cu vicleșug, și toate strimbătățile lui. Deci împăratul îndată porunci să omoare pe Rnom fără de nici o milă. Iar Enom căzu la picioarele împăratului să-l iarte. Și să rugă și Esop să-l iarte. Și-l iertă. Și mult l-au certat.

Apoi împăratul zimbi a râde de scrisoarea lui Nerinav și o dete lui Esop să o citească. Iar Esop, deacă o ceti, să zimbi a râde și zisă să-i aducă hârtie și călimări. Și scrisă la împăratul Netinav, zicând să îngăduiască până va trece iarna și, deacă va veni primăvara, îi va trimite meșteri de vor zidi turnul. Și-i va trimite și răspunsurile de toate câte îi scrisese. Acestea scrisă și trimisă cartea lui Netinav, împăratul Eghipeului.

Deci Licaron-împăratul dete toată avuția lui Esop în loc și dete și pre Enom pre mâna lui să facă ce-i va fi voia cu dânsul. Iar Esop nu i-au făcut nici un râu, ci iar l-au priimit în loc de fecior, ca și întâiu. Și mult l-au învățat zicând:

- Fătul mîeu Enome, îmâiu te închină lui Dumnezeu și cinstește pre împăratul și pre toți priiatenii tăi îi socotește. Și cumpănește lucrul și-l meștersuguiăște. Și te gătește să fu foarte tare Ia credință în sufletul tău, pentru să nu pati rușine. Iară cătră frați și cătră priiateni, fiule, să fii cât de plecat, și smerit și milostiv, pentru ca să Ic fii drag. Lui CHimnczcu te roagă pururea să nu dea vîrtute dușmanilor tăi, ca să nu te biruiască. Priiatenilor și vecinilor tăi pururea să le voiești bine. Cu făinea ta pururea să vorbești binișor, ca să nu cerci dragostea altora, pentru că rcliul fîmăiesc iaste fără de minte. Auzul tău să nu-l înveți prea lesne a înțelege spre răutăți. Camătă și mită să nu îai pe argintul tău, nici la judecăți. Pentru zavistie limba să o ții cu zăbavă a grăi. Muierii tale tainele talc să nu le spui i proci.

Acestea și altele mai multe învăță Esop pe Enom. Iar Enom să răni la inimă de cuvintele acestea, și de rușine, ca cu niște săgeți, și căzu la zăcere grea foarte. Și peste puține zile muri Enom.

După aceasta chemă Esop pe toți vânătorii de pasări și le porunci să-i prinză patru pui de vulturi. Și deacă-i adusără, îi învăță (precum spun) că au fost puind pre aripile lor niște copii mici și i-au fost slobozind în văzduh, până unde i-au fost voia lui: îi suiia si-i pogorâia, cu știința meștersugului lui.

Iară când fu în primăvară, Esop să găti cu tot lucrul ce-i trebuia, și luu vulturii și copiii și purceasă la Eghipet cu povară grea și cu mare pohvală și mândrie, pentru ca să facă pe eghiptean să se mire mult. Iar împăratul Netinav, deacă auzi de venirea lui Esop, zisă boiarilor săi:

- Prinsu-ne-am în mreață!

Și când fu a doao zi, zisă Netinav boiarilor săi, și domnilor, și la toată curtea împărătească să se îmbrace toți cu haine albe. Iar împăratul să îmbracă cu haine roșii și-și pusă pe cap stema cea împărătească cu pietri scumpe, de mult preț. Și șâzti în scaun înalt și trimisă să chiiame pe Esop la curte. Și chiiamându-l, deacă veni Esop la curțile împărătești, mersă înaintea împăratului și să închină frumos cumsăcade și zisă:

- împărate, să trăiești în veci.

Iar împăratul mulțami lui Esop și porunci să șază. Și-l întrebă zicând:

- Eicaron-împăratul iaste sănătos și boiarii din curtea lui? Esop să închină zicând:

- Spuii sănătate mării-talc de la Eicaron-împărat.

Deci întrebă împăratul Netinav pe Esop zicând:

- Cu cine mă asemeni pe mine?

Iar Esop zisă:

- Pre tine, împărate, ie asemăn soarelui de primăvară, iar pre boiarii tăi ca niște spice de grâu Inimos.

Iară împăratul, auzind răspuns frumos, îi pără bine și dăruie pe Esop cu daruri frumoase,

Iar când lu a doao zi, să îmbracă împăratul cu haine albe, iar boiarii lui să îmbrăcară cu haine roșii. Și deacă veni Esop

la curte, îl întrebă împăratul ca și ieri. Și iară răspunsă Esop și zisă:

— Pre tine, împărate, te asămăn soarelui de vară, iar pre boiarii tăi ca raziile soarelui.

Împăratul zisă:

— Esope, mie mi se pare că Iăcaron-împărat nu e nimic înaintea noastră!

Esop zisă:

— O! împărate, peniru ce grăiși acest cuvânt de Eicaron-împăratul? Nu zice așa lesne cuvântul prost, că pre tine neamul și rodul tău te arată ca soarele strălucind. Dar așa iaste și Licaron-împăratul. Numai doară de veti veni amândoi la un loc, să vă împreunați, și atunci doară el va întuneca și împărăția-ta vei lumina.

Aceste cuvinte deacă le auzi, Netinav să miră de înțelepciunea lui Esop și muștra pre boiarii săi în taină, zicând:

— Vedeți cum părtinește stăpânului său, cu dreptate, că nu priimește cât de puțin defăimarea asupra stăpânului său?

Apoi zisă Netinav lui Esop:

— Esope, adus-ai meșteri să-m zidească turnul?

Esop zisă:

— Gaia sunt, numai ne arată locul uude-l vor zidi.

Deci ieși împăratul Netinav afară din cetate, la câmp limpede și frumos. Și arată locul și-l măsură pre el. Iară Esop adusă cu sine acei patru vulturi și-i pusă în patru unghiuri, unde au măsurat împăratul locul și puse pre dânșii cei patru copii, fiind în mâinile lor mistriile și ciniile cele de meșteșug și slobozi vulturii să zboare sus, iar copiii de pre vulturi începură a striga zicând:

— Dați-ue piatră, dați-ne var, aduceți-ue lui și lemne și de toate de altele ce ne trebuiesc, ca să zidim turnul!

Iar împăratul Netinav întrebă ce zic cei ce strigă. Esop zisă:

- Aceia sunt meșterii de zidurile din văzduh și acum strigă să le duceți piatră, și var și lut și lemne, și altele ce le trebuiesc.

Iar împăratul zisă:

- Dar de unde voi afla eu acel feliu de oameni să zboare cu piatră și cu varul și cu lutul?

Esop zisă:

- Vezi, împărate, cum zisași mai înainte că Eicaron-împăratul e ca o nimic! Dar la dânșul să află de acestea de toate. Ci împărăția-ta ești prea grabnic și gata de pricină a te învrăjbi cu un împărat puternic ca acela, carele iaste întocma cu dumnezeii.

Netinav zisă:

- Adevărat, Esope, văz că sânt biruit. Ci voi să te întreb, iară tu să-mi dai răspunsul. Si-i zisă: Eu am aicea niște iapc, carele deacă aud nechiezând armăsarilor din Vavilon, iale îndată purced a făta, după glasul armăsarilor. Deci cum pricepi, spune-mi? Cum poaie fi aceasta?

Iar Esop răspunsă zicând:

- Eii îngăduitoriu, împărate, să-ț fac răspunsul să-l vezi cu ochii.

Și deacă mersă la gazda lui, porunci copilașilor săi să pânză un motoc și să i-l aducă cot băiându-l prin mijlocul târgului, tregându-l de grumaz. Și prinsără copiii un motoc și-l legară cu o ață de gât și-l ducea tregându-l și bătându-l prin mijlocul târgului, ca vai de dânșul. Iar eghiptenii nu suferiră aceasta, ci săriră de scoasă pe motoc de la bătaie. Căci eghiptenii slugi ia mâțelor zicând că iale sânt dumnezeii și le jârtviia lor. Și-și deteră de știre și la împăratul și-i spusără ce păți bietul motoc de la Esop.

Iară împăratul chemă pe Esop și-l întrebă zicând:

- Pentru ce băteai pe motoc? Au doară nu știi că noi eghiptenii acum într-această vreme ne închinăm pisicelor și

acelea ne sânt dumnezei și dumnezeoai? Dar căci faci așa, de ne ocărești legea?

Iar Esop răspunsă și zisă:

- O, împărate! I)e ai ști ce pacoste au făcut motocul aceia împăratului Eicaroti de la Vavilon, tiu i-ai ținea parte, împărăția-ta, nimic. Că iată acum într-aceasiă noapte i-au omorât un cocoș ca acela, cât mai mare viteaz nu era altul ca el, căci biruia pre toți cocoșii. Și încă și noaptea cânta tot pre ceasuri.

împăratul Netinav zisă:

- Esope, cum poate ft aceasta? Mă mir că nu ți-i rușine a grăi povești ca aceste, câ nu poate să fie aceasta să ajungă motocul într-o noapte din Egbipet la Vavilon și să se întoarcă iară înapoi la loc.

Răspunsă Esop și zisă:

- O, împărate! Dar cum armăsarii nechîiază în Vavilon și iapele aud din Egbipet și să fac grele de a făta?

Auzind aceasta Nctinav-împărar nu mai putu zice nimic, ci numai fericea pre Eiearon-împăratul, având lângă sine înțelept ca acesta.

După aceasta, Netinav-împăratul chemă filosofi învățați, iliupoleni, din cetatea cea vestită. Și chemă și pre Esop. Și le făcu ospăț mare. Și șăzură toți filosofii de-a rândul la masă și după ce mâncară și băură, zisă un filosof:

- Esope, trimisu-m-au dumnezeul meu să te întreb, iar tu să-mi răspunzi.

Iar Esop zisă:

- Acestea sânt minciuni de ale tale, că Dumnezeu cel sfânt nu cerc învățatură de la unul ca tine sau ca mine, nici de la niminea din lume. Ci tu ai vrut să mă ocărești pre mine și te ocărești pre tine însuți, încă și pre dumnezeii tăi.

Acela tăcu. Iar altul zisa:

- Esope, ascultă; la noi iaste o biserică mare și înlăuntru bisericii iaste un turn mare, și într-acel turn sânt doasprezece cetăți. Și toată cetatea iaste acoperită câte cu treizeci de doasprăzece și în toate cetățile sânt lăcuitoare doao neveste. Si una șade, alra să duce.

Esop răspunsă și zisă:

- Aceste pilde ale voastre pre la noi le grăiesc copiii. Și începu a spune zicând: Biserica iaste lumea aceasta toată, iar turnul acela iaste anul; doasprezece ecteți în stâlp, doasprezece luni într-un an. Iară cele câte treizeci de doasprezece sânt treizeci de zile într-o lună și doasprezece ceasuri într-o zi și doasprezece într-o noapte. Iară cele doao neveste lăcuitoare sânt zioa și noaptea: una merge, alta șade; zioa trece, noaptea vine.

A doao zi iară chemă Nctinav-împăratul pre toți filosofii și le zisă:

- Noi nu putem da răspunsul lui Esop, ci numai ce ne caută a da dare lui Eiearon-împăratul, pentru Esop. Că de-l vom mai întreba, mai rău îl vom mânîia și ne va rușina pre toți.

Iar unul din filosofi zisă:

- împărate, nu-l vom mânîia, ci să-l întrebăm cu bine să ne spuie niscari tâlcuri care noi nu le știm și să ne învățăm pe altă dată.

Acest cuvânt plăcu împăratului și mai chemară pe Esop și zisără filosofii:

- Esope, spunc-ne niscari tâlcuri, care noi nu le știm, nîci le-am auzit și apoi ni le dezleagă mâine.

Esop zisă:

- Bucuros, vă voi spune. Preste un ceas voi veni. Numai fiți gata.

Și să dusă la gazdă.

Iară filosofii, auzind de Esop că au zis să le spuie pilde care ei nu le știu, nici să le fie mai auzit, să vorbiră cu toții, cum

ca, orice ar spune Esop, ei tot să mărturisească unul altuia și să zică că știu și ei și au văzut și au auzit.

Iară Esop pricepu că-l vor vicleni. Ci socoti de scrise un zăpis într-acesta chip:

„Eu, Netinav, împăratul Eghiptului, scriu și mărturisesc, precum sânt datoriu lui Licaron, împăratul de la Vavilon, cu o mie de talanți de aur. ”

Si câtid fu a doao zi, să sculă Esop de dimineață și mersă la împăratul Netinav și-i dete zăpisul în mâini. Iar filosofii gândiră că el au scrîs niscari pilde și îndată zîsăra cu toții:

- Știm și noi ce scrie acolo într-acea carte, că am auzit și am și văzut cu ochii noștri.

Esop zisă:

- Bine faceți dumneavoastră de mărturisiți de dreptate.

Iară împăratul, cetind zăpisul și ajungând la locul unde scria cum că e datoriu lui Licaron-împărat cu o mie de talanți de aur, zisă lui Esop:

- Eu nu sânt datoriu lui Licaron-împărat cu nimic. Și să întoarsă cătră filosofi și zisă: Voi cu mărturiile voastre mă faceți pe mine datornic, dar cu nu știu să fiu dator cu nimic.

Iar filosofii, deacă auziră așa, îndată întoarsără și schimbară cuvântul și zisără:

- Noi nici am auzit de aceasta, nici știm.

Atunci Esop zisă:

- Că de vreme ce iaste așa, pentru că nu știți, nici ați auzit, nici ați văzut, iată dar că să plini întrebarea voastră, că ați pohtit pilde neauzite și nevăzute.

Iar Netinav-împăratul zisă:

- O, ferice de Licaron-împărat, că mare înțelept are la împărăția lui.

Și dete lui Esop birul, după cum avea obiceiul; și-l trimisă la Licaron-împăratul, cu mare cinste și cu pace.

Și după ce veni Esop la Vavilon, spusă împăratului toaie întâmplările lui și ce lucruri au făcut la Eghipt și i-au dat și birul, ce-i trimisese Netinav de la Eghipt. Atuncea Licaron-împărat au poruncit să facă un stâlp de aur, bolovan, după chipul lui și să-l puie la mijlocul târgului Vavilonului. Și așa s-an făcut, după poruncă.

Deci preste puține zile vru Esop să meargă cu corabiia la Lydiia, ce să zice acum Rumele, în părțile Atinei, și-și luoa zioa bună de la împăratul și purceasă. Ci însă lăsă jurământ cătră împăratul să se întoarcă iară la Vavilon. Deci umblând Esop prin cetetele elinești, arătându-și înțelepciunea sa, ajunsă și la un feliu de oameni ce le zic delfi. Și acei oameni delfi, când auziia cuvântul lui Esop cel de învățătură, îl asculta foarte cu drag și cu blândețe. Iară altă cinste sau odihnă nu-i deteră. Iară Esop, deacă-i văzu așa, zisă:

— Pre voi, delfilor, tiu știu cui vă voi asemăna: au lemnului uscat ce-l poartă apa adâncă, sau cu paiete uscate, carele înoată pe apă și ici, și colea. Și cine le vede departe, gândește că numai Dumnezeu știe ce lucru iaste. Iar deacă să apropie de margine, el vede că e o nimic. Așa vă socotîm și eu, când eram departe de orașul vostru, cum că sămeri oameni mai aleși dintru alții. Iar deacă veniiu la voi, v-ara aflat că sânteri mai de nimic decât toți oamenii. Și m-am înșălat, căci am venit la voi.

Aceasta deacă auziră delfii să temură că umblând Esop printr-alte cetăți și orașe să nu-i hulească și să le scoată nume de râu. Și să sfătuiră să ucigă pre Esop cu înșălăciune. Deci mersără și luară o năstrapă (un urcior) de aur din capiștea lui Apolon, bozul lor, și o ascunsă în disagii lui Esop. Iar Esop, neștiind vicleșugul lor, ieși la un loc ce-i /ic Fochinda. Iar delfii alergară după dânsul și-l prinsără ca pre un fur al besericii și-l judecară spre moarte și-l băgară în temniță. Iar el, având putere să fugă, nu fugi, ci sădea de-și plângea norocul. Iar un

cunoscut al lui Esop, anume Dimast, veni la temniță și află pe Esop plângând și-i zisă:

-Esope, pentru ce plângi și pentru ce te-au băgat în temniță?

Răspunsă Esop și zisă:

- Era odată o muiare și-i murisă bărbatul. Deci ea în toate zilele mergea la mormântul lui de-l plângea. Iar un om oarecarle era plugariu și era aproape de acele mormânturi, unde plângea muiarea aceia. Și deacă văzu pre muiare plângând, i să făcu milă de dânsa și abătu de dejugă boii. Și să apropie la mormânt și începu și el a plânge alături cu dânsa. Iar fâmeia îl întrebă de ce plânge. El zisă: „Plâng, că am avut o nevestă foarte frumoasă și înțeleaptă și mi-au rănit inima că au murit fiind tinerea. Pentru aceia plâng, că-mi pare că mi să mai potolește focul de la inimă.” Iar fâmeia zisă: „Așa m'-i și mie.” Omul zisă: „De vreie ce am căzut amândoi într-o nevoie, mai bine ar fi să ne împreunăm amândoi, ca să ne mângăiem dorul de la inimă”. Iar fâmeia priimi bucuroasă și să iubiră amândoi. Și zăbovindu-să ei acolo, veni un fur și fură boii plugariului și fu nevăzut. Iar plugariul, mergând, nu găsi boii. Atuncea începu a plânge cu glas mare, iară muiarea, auziindu-I plângând așa tare, veni la dânsul și-i zisă: „'fu iar plângi?” Iară el zisă: „Acum cu adevărat plâng pentru că am pierdut boii pentru un lucru de nimica”. Și zisă Esop către Dimas^o, priiarenul său: Așa sânt și eu, fratele meu! Din multe nevoi am scăpat, iar acum plâng cu adevărat, pentru că în ce am căzut eu acum, nu mai iaste vreine de a scăpa.

Și atuncea îndată veniră deTfii ca niște turbați și-l scoasă din temniță. Și-I ducea, trăgându-l și împingându-l, până la o râpă mare, ca să-l surpe jos, să-l prăpădească.

Și când fu aproape de râpă, zisă Esop așa:

— Când era toate dobitoacele împreunate la un loc, iară un șoarece să împrieienisă cu o broască. Și chemă șoarecele pe

broască să o ospeteze. Și să dusără la casa unui om bogat, care avea bogăție multă și mâncară de să saturară. Și zisă șoarecele: „Mănâncă, priiatenă broască”. Iară broasca zisă: „Muhănescu-ți, priiatene șoarece, că foarte bine m-ai ospătat. Cî te pohtesc și eu să vii cu mine la casa mea să te ospătezi.” Și le era a trece preste o apă. Și zisă broasca: „Priiatene șoarece, pentru că nu știi înota, să te leg cu o ațșoară de piciorul meu și să te trag până vom trece în ceia parte de gârlă”. Și-l legă cu o ață de piciorul lui și-l acăță de piciorul ei, vrând să-l înece cu vicleșug. Deci ea sări în baltă și să afundă și trăgea și pe bietul șoarece întru adânc. Și începu șoarecele a să îneca. Și văzându-și pierirea, zisă cătră broască: „Mie mi-au fost astăzi pîieirea de la tine, iară va să răscumpere moartea mea cel ce iaste mai mare decât toți”. Și înotând bietul șoarece pre apă, să îneca și muri. Iar un vultur să slobozi și-l luo și, fiind picioarele legate de broască, o trasă și pe dânsa și-i mancă pre amândoi. Așa și voi, acum cu grabnică moarte veți să mă omorâți; iar însă să știți că cu amar să va răsplăti voao, pentru că Vavilonul și Eida vor răscumpăra moartea mea, din capetele voastre.

Iar deifii nicidecum nu-i ținea în seamă cuvântul și prorocia lui. De acia Esop, văzându-și pierirea, alergă la capista lui Apolon, ca să scape acolo, să nu-l omoare. Iar deifii să mâniară și mai râu și-l prinsără de-l bătea și-l trăgea la râpă. Iară mergând cu dânsii, le zisă așa:

- O h , delfilor! Ascuhațbmăsăvăspun un cuvânt. Și zisă: Odinioară izgonia un vultur pe un iepure. Iar iepuriie, văzându-și nevoia, alergă la cuibul unui gândac, cei ce răstoarnă bulzișorii vara, ca să scape acolo. Iar gândacul zbură și ieși înaintea vulturului și să ruga să nu omoare pe iepure, Și-l jură pe numele lui Die dumnezeul să-i facă pe voie și să nu-î facă rușine, deacă au năzuit iepuriie la sălașul lui. Iară vulturul nu-i ținea scamă cuvântul, cî apucă pe iepure și-l mancă. Iară gândacul zbură împreună cu vulturul, ca să vază

unde-i iaste cuibul vulturului. Si făcu pe ascuns și doborî oaăle din cuib de să fărâmară. Iar vulturul, deacă veni și-și găsi oaăle stricate, ti păru foarte rău și zisă: „Oare cine au îndrăznit de mi-au făcut atâta pacoste?” Apoi socoti de-si făcu cuibul mai sus și făcu oaă. Iară gândacul și acolo zbură și răsturnă oaăle de să fărâmară. Deci vulturul viind de la vânat, iarăși află oaăle stricate. Drept aceia sâ cîudii foarte și sâ rîngaia și gândiia: oare cine-i poaie face lut atâta pacoste? Si neavând ce mai face, să sui în văzduhul ceriului și află acolo pe Die, dumnezeul elinesc, și-și făcea oaăle în poalele Diei și să ruga să i le socotească bine. Iar gândacul făcu și el bulzișori de balebă și să sui de-i lepădă în poala hainei Diei. (Pentru aceia zic istoricii cum că vulturul iaste închinat lui Die dumnezeu.) Iară alt boz, ce-i zic Zevs, să sculă și scutură poala Diei sâ cază balebă și dete jos oaăle vulturului și sâ stricară.

Iar Zevs deacă îmelesă că lace gândacul vrajba aceia în pizmă și cum s-au apucat sâ piarză sâmânța vulturului, să nu mai fie nici un vultur pe lume, plăcu și lui Zevs, pentru căci vulturul și ku Die dumnezeu s-au arătat necredincios, când l-au jurat gândacul cu numele lui Die dumnezeu ca să nu mănânce pre iepure. Și să mânîe Zevs pe vulturi, că socoti că gândacul face toate pe dreptate. Apoi vrând Zevs să nu piarză neamul vulturului de pre lume, îi îndemna pre amândoi la pace. Iar gândacul nu vru sâ facă pace. Iară Zevs, văzând aceasta, nu vru și nu avu ce mai face, știind lucru cu asupreală, ci schimbă vremea vulturului, să-și facă pui într-altă vreme, când nu să arată gândacul pre pământ. Deci și voi, delfilor, nu faceți rușine dumnezeului vostru, lui Apolon, la care am năzuit eu, măcar că e biserica lui așa micșoară. Că pre carele calcă legea, nu-i puțință să-l rabde.

Iar delfii nici aceasta nu-i băgară în seamă nimic, ci tot îl trăgea la moarte și la pierzare.

Iar Esop, văzându-și moartea, zisă:

- Aseultati-mă, delfilor, că voi sunteți ca niște vite sălbatece și ucigașe pre nedreptate și cu stiâm bătaie. Si zisă: Era odată un om plugariu carele îmbătrânise iot în câmp și prin crânguri boii pascănd. Și în sat nu mai intrasă, unde era născut. Deci într-o zi să ruga rudelor sale să-l ducă în sat să-și vază oamenii și să se cunoască cu ei. Iară aceia înhămară niște măgari într-un car si-l lisară să-și mâne singur el măgarii. Iară el mergând, pre cale să scorni furtună mare și să întunecă cerul cu norii, că era iarna. Si pierdură măgarii drumul și rătăciră și Intrară într-un crâng prin niște locuri rele, grebănoase. Și văzând bietul moșneag că va să pîiaie, zisă: „Oh! Zevs dumnezeu, dară ce rău Ț-am făcut de mă pierzi așa de pripă și cumplit, că nimenea nu va ști de păirea mea! Și încă nu mi-ar fi ciudă de mi-ar fi moartea de niscari dohitoace harnice, cum sunt caii sau boii, ci-m iaste pierirea de aceste dohitoace scârnave de măgari, carii sânt mai urâți decât toate dohitoacele din lume.” Așa și mic, nu m'-i moartea, cât m'-i ciuda și amarul, că nu-m fu moartea de niscari oameni harnici și de cinste, ci-m iaste moartea și pierirea de niște oameni carii au fost mai răi în lume și mai urâți, adecă de vot, delfii, carii sunteți mai becistnici decât măgarii!

Și vrură să-I împingă în râpă.

Iar Esop zisă:

- Un om oarecarele, nebuniia și bezeistniciia lui îl îndemna cu pohta cea spurcată spre o fată a lui din trupul său. Șt din zi în zi vrea să o spurce și nu putea. Ci făcu privilegi de-și trimisă muiarea să ducă de mâncat la plugari și rămasă fata singură acasă. Iar câinele de moșneag începu a supăra pe fată să-i facă pre voie. Iară fara, văzând așa, zisă: „Oh! vai de mine, părintele meu, mai bucuroasă aș fi eu să-și tacă răs de mine care limbi vor fi mai urâte și mai scârnave în lume, decăi iu, cum ești părinie”. Așa sânt și eu cu voi, delfilor, oameni fără de lege și fără de rușine ce santeți! Că maî bine aș fi căzut la adâncul

întunerecului, în peștera carea iaste la Sinimiia și are în fundul ei tot pietri ascuțite și acolo lăcuiesc tot feiul de jigani, fierile sălbatece, spurcate și împuțite! Sau mai bine m-ar fi apucat smârcul, adecă sorbul mării, ce iaste la Africa, să mafie înghiți în pânțelele său, decât am căzut în mâinile voastre și-m iaste pierirea de voi, deifii, oameni de nimica ce sânteți! Pentru aceia blestemați să fiți, voi și locul vostru! Și am nădejde la Dumnezeu meu cel sfânt, că să va răsplăti voao, cu amară caznă pentru moartea mea, căci mă omorâți fără vină și fără dreptate. Și să vă chinuiască biciul cel de foc al lui Dumnezeu, cum mă chinuiți voi pre mine acum!

Iar ei, spurcații și pângăriții, îl împinsă ră pe bietul Esop în râpă de să zdrobi și să sfărâmă. Și așa să sfârși înțeleptul Esop, în luna lui avgust doaozeci și una de zile. în veci să-i fie pomenirea lui.

După aceia, în scurtă vreme, căzu urgie mare și moarte năprasnică asupra delfilor, pentru moartea lui Esop. Iar deifii atuncea își aducea aminte de cuvintele lui Esop și să căia căci îl omorâră. Dar nimic nu-și folosia, că ei toți știa că l-au omorât fără de vină. Și-i făcură stâlp de piatră pre mormântul lui, să se pomenească.

Iară monarhia Vavilonului și mai-marele Eladii și toți filosofii de prin toate cetățile, deacă înțelesă cum au murit Esop, de mâna cea rea a delfilor, să sculară cu războaie mari asupra lor și pre mulți îi omorâră cu morți cumplite. Și groaznice cazne pățiră, pentru moartea lui Esop.

Sfârșitul vieții preînțeleptului Esop

POVESTEA   DESPRESINDIPA
FILOSOFUL   ȘI   DISCIPOLUL   SĂU

**CUVÂNT ȘL POCITANUA FILOSOFULUI SINDIPA CU
ÎMPĂRATUL DE TARA PERSIEI, ANUME CHIRA**

Era un împărat la Persia, anume Chira, și avea 7 muieri și coconi nu avea. Și s-au rugat (ui Dumnezău să-i dea coconi și de multă rugă a împăratului i s-au ascultat ruga și au făcut un cocon făt, de care el creștea împărătește. Si au crescut în vârstă și având polua și dragoste împăratul să-l pedepsească pre fiul său la învățatura cărței, deci găsi un filosof dascăl să-l învețe toată filosofia dsofească; și l-au învățat 3 ani și n-au putut să învețe nimic. Văzind împăratul că nu-l poate să-l învețe nimic, l-au luat de la dascăl ce au fost și știind pre Sindipa' filosoful și auzind pre mulți că e prea dascăl și filosof, îndată l-au chemat pre Sindipa zicând așa;

- Voi să dau pre fitul micu să-l pedepsești la filosofie
Iar Sindipa au zis:

- Cată sânt, o, împărate, însă să-l învăț toată dascălăia filosofă și să nu să afle altul mai filosof decât coconul tău. Și de nu-l voi învăța într-acest an să ți-l dau învățat, să fie viața mea despărțită de pre lume și toată avuția mea să fie a

împărăției-tale. Și precum astăzi mă apuc înaintea împărăției-tale să-l fac deplin filosof pre fiul tău.

Deci împăratul auzind cuvintele acele, cu mare nădejde, bine filosofului au mulțămît și au zis:

- Ce vei pohti îț voi dăruî.

Deci filosoful așa s-au prins ca să învețe pre coconul împăratului să fie filosof deplin. Și au dat împăratul pre fiul său în mâinile filosofului Sindipei. Deci filosoful luând pre coconul împăratului și l-au dus la casa lui. Și au făcut o casă noao, marc și lungă, și dinlăuntru casei o a poleit, și au scris și au zugrăvit pe pereți câte învățături au vrui să-l învețe, și au pus pre coconul în casă; și în toată vremea îl învăța și-i arăta ce era zugrăvit. Și-i venia de toate ce-i trebuia, de la împăratul. Au nevoit pre cocon, filosoful, cu mare nevoința, până la aceia vreme de l-au învățat toate învățăturile lui. Și atâta au învățat coconul, cât altul ca el n-au fost nici au rămas să mai învețe. Și într-o zi s-au dus filosoful la împăratul și zise:

- O, împărate, ce ai pohtit și ai iubit, pre voie ți s-au făcut. Măine fiul tău va veni în 3 ceasuri de zi, și-l vei vedea și re vei bucura foarte cu dragoste mare.

Și l-au trimis pre cocon la tată-său împăratul, filosoful, a doao zi și văzindu-l împăratul au zis:

- învățatu-te-au, fiul meu, precum au zis dascălul tău? iar coconul au răspuns zicând:

- împreună cu dascălul vom veni, împărate. Și înbeinându-să părintelui său, au ieșit și s-au dus la dascălul său. Atuncea filosoful au zis coconului împăratului:

- în pare într-această noapte să facem cercare pentru norocul și nașterile tale și pentru acea stea pre cât voi putea să astronomescu și pre cât voi vedea binele tău, la zio te voi trimite părintelui tău.

Și au făcut filosoful astronomie de nașterea coconului și au găsit că nu e de bine nici de sănătate de va merge la tată-său,

pân vor trece 7 zile peste cele zile ce pusese cu împăratul. Că de nu va face așa, viața coconului va veni la cumpână marc. Și filosoful, deaca au știut acest lucru pre amănuntul de la astronomie, s-au cutremurat și s-au înfricoșat tare. Și văzindu-l coconul împăratului cu voia rea, l-au întrebat pre dînsul zicând:

- Dascăle, pentru ce re-ai făcut așa mâhnit și cu voia rea?

Și filosoful i-au spus deschis precum au cunoscut. Iară coconul au zis cătră dînsul:

- Și de-ț va fi voia, nici o lună să nu grăiesc cu tată-mieu împăratul și câtă vreme vei vrea, eu să tac.

Deci filosoful i-au răspuns:

- A m dăruit tîiâni-tău să te pui la 3 ceasuri de zi și tu mâine pasă la împăratul și înaintea lui să stai și nimica să nu grăiești pân nu vor trece 7 zile.

Și s-au dus la împăratul coconul foarte de deminează și, precum să cade, să închină împăratului și împăratul l-au chiebat pre cocon să meargă mai aproape și cu bucurie l-au sărutat și-l strîngea în brațe pre cocon, și cu mare dragoste au început a-i grăi. Și fiu-său nimic nu-i răspundea părintelui său și sta și-i căuta în față părintelui său și căuta tată-său și-l întreba pre coconul său. Atâta coconul sta și nu grăia. Deci îndată împăratul au șezut la divan, în scaun, și au chiebat pre toț boiarii săi ca să asculte învățătura coconului și să mira și să ciudea de tăcerea și de fără glas ce sta coconul. Atuncea au zis împăratul boiariilor:

- Grăit voi coconului deaca să teme de mine și pentru aceia nu grăiaște.

Și boiarii i-au grăit coconului cuvinte dulci și nevoia să-l facă să grăiască, și el, ca și întâi, tot tăcea. Și împăratul ș-au făcut voia rea și au trimis să chieame pre dascălul și l-au cercat pretutindinea și nu l-au putut să-l găsească. Și zise așa împăratul cătră boiarii:

- Oare cum vă parc voao de a lui tăcere?

Deci unul dintr-înșii au zis:

- În parc, o, împărate, dascălul să nu-i fie dat vro iarbă coconului, adecă să-i fie îndemnătoare să păzească și să cunoască dascăliia și să o întărească și păzindu-l cu iarba aceia, i s-au legat limba; sau de multă trudă și pedeapsă a dascălului, s-au făcut acest lucru.

Și fiind acest lucru urgisit, împăratul fiind cu voia rea, au venit o fâmeie dintr-acele 7 muieri ce avea și văzând cu voia rea pre împăratul, au zis cătră dînsul:

- Să fie și cu zisa împărăției-tale și-m dă pre fiiul tău să-l ispitesc eu în taină și mie mi-o spune de ce nu grăiaște, de vreme [ce] și fără de acest lucru deprins era toate tainele și ascunsele să mi le spuie, de care nici maicei sale [nu] spune.

Și maica coconului foarte cu voie rea era și-i păru cu scârbă. Zise împăratul ei:

- Ia pre fiiul meu, cât poți dezmierdându-l, grăiaște-i, doară l-ei face să grăiască și doară l-ei putea cunoaște de tăcerea lui.

Deci maștera l-au luat pre cocon și l-au dus la casa sa și au început să-i grăiască cu cuvinte dulci și blânde. Și coconul ca și întâi tăcea și nu-i răspundea nimic cătră cuvintele ei. Și iar zise cătră dînsul:

- O, tinere, dragostea mia, acum am adevărat și am cunoscut precum ești supus la o treabă, iar penru ce de atâta vreme taci și nu-m spui, pentru ce nu grăiești? Iar de ai ceva frică de tată-tău pentru să nu-ț faci ceva rău! Așa, te sfătuiescu cu cest lucru de folos și de bine și întâi nu va putea să să despartă de la mine până nu vei face fapta care voi să spui de binele tău. Să știi bine că tată-tău iaste om bătrân și neputincios, și tu ești tare și tânăr, și de-ț va părea bine eu îți voi amerința un sfat cătră părintele tău pînă îi vom da moartea și tu vei lua împărăția și vei lua și pre mine fâmeie împărătească. Aceste cuvinte auzind fiiul împăratului, s-au urgisit

de aceste cuvinte și s-au cutremurat tare, de care și porâncea au uitat și până au trecut acele 7 zile au grăit și au zis cătră dînsa:

- Să știi, o, fâmeie, căci ai grăit astăzi mult nu vei avea nici un răspuns pînă nu vor trece 7 zile.

Și fâmeia s-au temut auzind așa și mult s-au cutremurat, și au ispitit să facă ispitiri cătră cocon și într-aceia dată ș-au spart hainele și să bătea peste obraz și tare striga. Iar împăratul, auzind glasul fâmeii, s-au spâriat și o a chemat de o a întrebat să știe ce iaste atâta glas. Iar ca zise:

- Eu, împărate, cu mare dragoste am nevoii să grăiască fiiul tău și-l făciam să grăiască și el îndată au căzut asupra mea și nevoia să mă rușineze și de atâtea trăsuri ce nevoiia, podoabele și hainele mi-au rupt, cum mă vezi; obrazul cu unghile mi-au zgâriat și eu, împărate, pre fiiul tău îl țineam într-alt chip a tinerețelor. Iar de atâta mare rușine spurcat nu nădăjduiam nicidănioară să aibă.

Iar împăratul auzind aceste cuvinte fără nădejde, s-au spâriat și s-au cutremurat de mare ciudă de zisa și spusul et, precum au pățit de la fiiul lui și de iot pre fiiul său l-au însireinat și l-au urgisit, și multe ceasuri au stătut cu voie rea și cugeta cu ce moarte să-l omoară. Și așa au zis să-i facă moarte fiiu-său.

CUM AU ZIS ÎMPĂRATUL SĂ OMOARE PRE FIIUL SĂU

Împăratul avea 7 filosofi de care-i ținea împăratul la toate trebile ce vrea să facă, de sfat și grăitori; iar acești 7 filosofi să sfătuiră. Auzind de venirea împărătească asupra fiiului său fără sfatul lor, au sămăluit cu firea lor și au priceput că mare urgie au biruit pre împăratul și crezind ocară fâmeiei, fără nici o cercare, au zis să omoare pre fiiul său: „Ce pentru aceia, nu să cade noao să tăcem pentru acest lucru, nici să lăsăm pre împăratul să piarză pre fiiul său fără nici o cercare. Că de nu am

nevoi să împiedecăm pre dînsul, apoi împăratul să va căi și noi VOIȚI fi fără de cînstă, căce n-am împiedecat noi pre dînsul la această înfricoșată faptă! Ca nește dușmani ne va ținea că sântem, că l-am lăsat de au omorât pre fiul său. Veniți ca să facem o faptă precum să cade cătră împăratul și să mîntuim pre fiul său de această urgie." Și s-au sfătuit ca să meargă unul dintr-înșii la împăratul, câte o zi, să grăiască cu dînsul ca să nu omoare pre fiul său pînă vor trece 7 filosofi.

CUM AU MERSU FILOSOFUL SĂ GRĂIASCĂ CU ÎMPĂRATUL

Atuncea au mersu un filosof den cei 7, care era cap preste dînșii, și zise:

- Astăzi voi merge la împăratul de voi mîntui pre fiul său de la moarte.²

Și îndată merse la împăratul și pînă la pămînt s-au închinai, și au zis:

- O, împărate, nu iaste cu dreptul nici să cade împăraților să facă vreo treabă pînă nu face cercare să știe cu adevărat.

ARĂTAREA SI M C I T A N H A * A MARELUI FILOSOF

Că era un'părat carele îi era foarte dragi muierile și într-o zi au căutat și au văzut o fămieie foarte iscusită și frumoasă, și îndată o iubi de frămsețile ei, de carele au fost voia lui să-ș facă deplin pohta. Și îndată au chiebat pre bărbatul ei și l-au trimis la o treabă să-i slujască împăratului. Și acel împărat în noaptea aceia s-au dus la fămieia aceia și o trăgea și o îndemna să se culce amândoi, iar acea muiare au fost foarte înțeleaptă și cu fire bună și au grăit cătră împăratul, zicând așa:

- O, împărate, roaba ta sânt și ce-ț va fi pohta împărăției-tale, gata sânt să plinescu, dară întâi mă smerescu și eu

de la împărăția-ta să faci această pohtă. Și zicând aceste cuvinte, să-t dau o carte de care scrie pentru înțelepciune și precum să făgădui ci, carele de râul și de greul pohteii ce are. Și iar îi zise: Cetește-o, mă rog, împărate, și din această carte vei cunoaște cum să cade împăraților să știe, și să știe cumpeteze, și să știe păzească de cîrvie și de toate relele, și să fie înțelept, de toate lucrurile drăcești să știe ferească.

Iar vrăjmașul de împărat au lăsat cartea și au început să știe joace și să tragă pe fămieia fără rușine și nimic n-au dobândit, nici i-au fost pre voie împăratului, numai au fost cu truda și cu nevoița și nimic n-au făcut. Și s-au dus de la dînsa. Iar inelul ce-l purta împăratul în deget au ieșit din deget când o trăgea pre lămieie și nici fămieia n-au știut când au căzut inelul împăratului din deget pre divan, nici împăratul n-au văzut când au căzut. Și când au venit bărbatul ei acasă, și au șezut pre divan, precum era el deprinsu, și au găsit inelul împăratului și l-au cunoscut că iaste împărațescu. Si atuncea multe gânduri l-au lovit și zise cu gândul lui, precum împăratul au făcut cu fămieia sa și de atuncea l-au lovit frica împăratului și i-au intrat la inima lui și niciodată n-au mersu să știe cu fămieia lui și nici un cuvânt nu i-au mai zis despre aceia parte și tot au fost tăcând mălcom. Si fămieia, văzind că nu să apropie soțul său de dînsa, s-au dus la tată-său și la frații săi și au spus toate pre amăruntul: cum soțul ei s-au lepădat și nu se apropie de dînsa nimica. Iar tată-său și frații ei au priceput pentru ce lucru s-au despărțit de dînsa și îndată s-au dus la împăratul și l-au pârât pre ginerc-său, zicând:

- împărate, un pămînt ai nostru hiris l-am dat cestui om să-l lucreze și să fie al lui, și multă vreme l-au ținut și l-au lucrat și acum l-au părăsit și nu va să-l mai lucreze.

Și au îngenunchiat și s-au rugat împăratului, sau să știe pămîntul să-l lucreze ca si întâi, sau să ni-l dea iar pre sama

noastră. Iar împăratul, auzind aceste cuvinte, au zis cătră bărbatul fâmeiei:

- Oare cu adevărat grăiescu acești oameni, au ba?

Iar bărbatul au zis cătră împăratul:

- Câte au grăit cătră împărăția-ta, țoale sâni adevăraie, că pământul ce mi-au dat l-am ținut și l-am lucrat cu toata putința mea, și într-o zi am mersu să-l lucrez și am văzut urma leului, și cum am văzut, dintr-aceia n-am mai cutezat să mă mai apropiu la acel pământu.

Și împăratul, auzind acel cuvânt, au zis bărbatului:

- Ome, adevărat grăiești! Că leul au întrai adevărat la acel pământ, iar nimic nu s-au stricat și nici să va mai ispiti niciodată să mai vie la acel pământ și fără frică să-l lucrezi ca și dintâi.

Aceasta e pocitania a filosofului cel dintâi, [care] au spus cătră împăratul, zicând:

- O, împărate, nu sâ cade muierile să sâ crează de toate cuvintele cele rele, ce zice cătră acel om precât sânt adevărate, de care drăciile nu sâ cade sâ le asculte moașa pre lesne să legiuiască și să rupă județul fără cercare.

A DOAO POCITANIE.

- Și altă pocitanie ascultă-mă, o, împărate, să spui împărăției-tale. Un om avea o pasăre și grăia ca și omul cu limba și sâ chiiamă anume papagalo; și o ținea în cușcă și era învățată să grăiască ca și oamenii. Și stăpânu-său îi zicea foarte lare să caute și să socotească, când el să ducea departe de acasă și porâncind stăpânu-său papagaliei când să ducea la neșătorii lui. Iar stăpâna pasărei au fosr având ibomnic și au fost viind în casă pe taină și să culca cu dinsa. Și știa și slujnica ce avea. Și precât să zăbovia bărbatul ei, ibomnicul toi au fost mergând de să culca cu fâmeia. Iar deaca au venit bărbatul muierci de unde au fost dus, au întrebat pe papagalo:

- Ce ai văzut a muierii mele, să-m spui.

Și pasărea îndată au început a-i spune ce au făcut fâmeia lui, precum în toate nopțile să culca cu ibomnicul ei. Iar bărbatul ei, auzind așa, l-au giunghiiat într-inimă foarte rău și o au urgisit și n-au mal vrut să sâ mai împreune cu dinsa. Iar fâmeia lui ș-au prepus pre slujnică, că au spus bărbatului de câte au făcur și au chiebat pre slujnica sa, cu mânie și cu amar i-au zis:

- Cai adevărat ai spus bărbatului meu?

Iar slujnica să jura precum n-au spus jupânu-său nimica.

Numai zise:

- Să știți că papagalo au spus toate faptele talc.

Iar fâmeia, auzind așa, au gândit să facă un meșteșug pasărei, ca să o scoată de minciună. Și au luat cușca stăpână-sa de unde era și o au pus într-ah loc. Și au pus aproape de cușcă o puiatră de râșniță și toată noaptea întorcea. Și pasărea, auzind sunetul pietrei, i-au părut că lună. Și iar au pus înaintea pasărei o oglindă și tot sâ căuta în oglindă și-i părea că fulgeră. Și au muiat un burete în apă și l-au spânzurat deasupra cușcăi și să clătia buretele și o stropia și-i părea că ploaie toată noaptea. Și pasărea să ascundea în unghiurile cușcăi, pârându-i că 101 tună și fulgeră și ploaie. Și a doao zi să scoală stăpânul pasărei și s-au dus la pasăre și au început a o întreba ce au văzut astă-noapte. Iar papagalo au zis:

- Astă-noapte, tunete și fulgere și ploaie și nu m-au lăsat să văz nimica ce au făcut într-această noapte. Iar stăpânul pasărei, auzind acelea cuvinte a pasărei, au sămuit că de câte au grăit, de nici unele nu iaste adevărate, că într-această noapte, de câte au zis, de nici unele n-au fost, ce pasărea toi bârfește, că nici n-au ploaie, nici n-au tunat, nici n-au fulgerat. Și câte au grăit de fâmeia mea, toate sânt minciuni. Aceste fapte umblând și făcând să-și tocmească vina și rușinea, toate acestea le-au făcut.

CUVÂNTUL FILOSOFULUI

- O, împărate, auzit-ai cum pe bărbatul său au amăgit, și înțelepciunea lui o a biruit deplin, și pre pasărea mincinoasă o a scos și grăia ca și dintâi? Și așa să știi, o, împărate, că nici un om nu poate să cunoască pe fămeie ce are ft vicleană, să n biruiască. Și îndată ș-au oprit mâniia și urgiia împăratul, și au zis să nu omoare pre Fiiul său.

Și iar au venit muiarea, țiiioarca.

Iară muiarea, țiiioarea, a doao zi au mers la împăratul și au stătut cu lacrimi și au zis așa:

- O, împărate, nu iaste cu dereptate nici să cade acela carele iaste gata de moarte să nu-l omoare îndată; că de nu vei omora pre Fiiul tău, niniea nu va fi, nici să vă nădăjdui la împărăția-ta.

POCII ANIIA ÎĂMF,IF,I CE-AU SPUS CĂTRĂ ÎMPĂRATUL

- Ascultă, o, împărate, că au fost un om și au fost spălând nește piei într-o vale și era și feciorul lui cu dânsul și să juca în apă și să scâlda, și scâldându-să s-au înecat. Tată-său, văzind că să îneacă fiiu-său, au sărit în apă să-l scoată și, nevoind tată-său să-l scoată, s-au înecat amândoi. Așa și tu, o, împărate, singur vei strica de nu vei omora pre fiiul tău. Că de te vei îndura de moartea fiiului tău, să nu-ț fie milă de moartea lui, bine-ț va fi. Iar de nu te vei îndura și-l vei lăsa să fie viu, apoi îț va mânca capul. Preste puțină vreme să va scula și te va omora, și-ț va lua și împărăția.

Si auzind împăratul, iar au zis să omoare pre fiiul său.

AL DOILEA FILOSOF AU MERSU DE AU GRĂIT ÎMPĂRATULUI

Al doilea filosof s-au dus la împăratul și s-au închinat precum să cade și zicând așa:

- O, împărate, să trăiești în veci! Am înțeles că ai zis să omori pre fiiul tău. Și eu, șerbul tău, aduc aminte împărăției-tale, de ai avea 100 de coconi, nu ti să cade să omori nici unul, ori cu vină, ori fără vină; dară că ai numai pre unul, și să cade să-l păzești de toate relele, iar împărăția-ta zici să-l omori lăr nici o cercare și întrebare, ca să cunoști viața lui! Că acea mincinoasă fămeie năpăstuiăște și-i pune asupra cuvinte rele, pentru ca să omori pre fiiul tău fără vină și apoi te vei căi, și nimic nu vei folosi, și cu lacrimi și durori mari îl vei căuta, și nu-l vei găsi. Și vei păți ca un neguțitori.

POCITANIIA DINTÂIA FILOSOFU[LUI]

Spune de un neguțatori că-i era scârbă și de vrea vedea un [iar în bucate sau în băutură, nici mânca dintr-acele bucate, nici băutura nu mai bea. Și într-o zi, s-au dus tiur-o cile cu neguțatoric, la un târgu și au trimis sluga lui să cumpere bucate. Și cumpărând bucate, au văzut la o fată vânzind 2 pâini foarte bune. Deci el le-au cumpărat și le-au dus la stăpânu-său, adec la neguțitori, și mâncând din acele pâini, foarte i-au plăcut și au zis feciorului:

- în toate zilele să-m cumperi de aceste pâini. Și feciorul, precum au zis, așa au cumpărat de acele pâini și au mâncat. Și într-o zi s-au dus să cumpere de cele pâini și n-au găsit, iar neguțatoriul ș-au făcut voia rea și au zis slugei sale:

- De vreme ce nu găsești să cumperi de acele pâini, să-m chemi pre acel om ce ie vindea, să-l întreb cum le făcea de era așa bune.

Deci feciorul s-au dus și au chiebat pre acea fată ce le vindea și neguțatoriul au început a o întreba de pâini ce vindea slugei lui: cum o frământă de iaste așa dulce și bună; și foarte îi era drag să-l învețe și pre neguțatori să facă.

Iar fata au zis:

- Sâ şiii, jupâne, că cu am stăpân şi i s-au făcut stăpânu-micu o rană şi mult rău păşia şi-l doftoria un doftor; şi au învăţat să frământa altioai cu făină de grâu cu unt şi cu miiare şi sâ pui pe rană **tot** de acel aluoat, pân să va tămădui. Şi în toate zilele făceam de acel aluoat şi-i puneam la rană. Deci eu acel aluoat ce-l lepăda de la rană, cu tot îl strângiiam şi-l făceam pâine şi vânzind feciorului dumitale, cumpăra de la mine. Iar rana stăpânu-mieu s-au tămăduit şi nu mai am de acel aluoat să mai fac pâine, să vânzu. Iar auzind neguţătorul aceste cuvinte de la fată, foarte ş-au făcut voia rea şi i s-au făcut greaţă zicând şi gândind:

- Gura şi mâinile cu lesne le voi spăla, iar îulăuntru pântecelului, anevoie l-oi spăla.

- O, împărate, aşa mă tem şi eu sâ nu paţ ca şi neguţătorul, că vei căuta pre fiiul tău şt nu-l vei mai găsi.

Şi spuind împăratului filosoful şi sfătuitorul şi iar au zis:

- O, împărate, eu am auzit că drăciile muieresti sânt midie şi toate începăturile cele rele la fămei sânt, cc mă ascultă, o, împărate, să-ţ spui şi altă pocitanie:

POC.ri'ANIIAADOAO

Că au fost o fămeie şi avea ibomnic şi-l foarte iubii. Şi era slugă împărătească şi avea şi o slugă ibomnicul muierii. Şi au trimis ibomnicul pre sluga sa la fămeie, sâ ştie: fi-va vreme să meargă şi stăpânu-său, să să culce cu dinsa? Iar aceia fămeie fiind foarte rea şi iubeaţă au iubit şi pre sluga şi-l nevoia să să culce cu dinsa. Şi grăbindu-l sâ sâ culce cu dinsa, s-au zăbovit să meargă la stăpânu-său să-i spuie că c vremea să meargă. Deci ibomnicul s-au dus la ibomnica sa, vânzind că nu mai vine sluga. Şi vânzind ibomnica sa că vine ibomnicul său şi l-au cunoscut, şi au ascuns pre feciorul să nu-l vază stăpânu-său, şi muiera au ieşit înaintea ibomnicului său şi s-au adunat cu dinsa. Şi fund împreună fămeia cu ibomnicul său şi pre feciorul l-au

ascuns. Deci într-accia dată au venit şi bărbatul fămeiei şi vânzind pre bărbatul său că vine, să mira ce va face: pre ibomnicul său să-l ascunză în cămară, ce acolo au ascuns pre sluga ibomnicului său! Şi să mira ce va face! Şi gândind cum va face meşteşug să scape, au zis fămeia ibomnicului său:

- Scoate-ţ sabiia din teacă şi cu mânie marc ţine sabiia în mâna ta şi cu mânie suduiaşte-mă pre mine. Si ieşind afară, să nu grăieşti nimic cătră bărbatul mieu. Şi aşa au făcut ibomnicul, precum l-au învăţat muiera, ţiind sabiia goală, a mână. Şi ieşind afară suduind pre fămeie, deci el au întrebat:

- Cumu-i de rândul acestui om de au venit la casa noastră cu sabiia goală şi tc suduiaşte pre tine?

Iar muierca, ştiind multe, au răspuns bărbatului său:

- Omul cel strein ce l-ai văzut cu sabiia goală în mână ieşind afară, el alergând dupre sluga lui ca să-l ajungă să-l taie şt sluga au intrat în casa noastră ca să-l ascunz, să nu-l taie. Şi mie mi s-au făcut milă şi l-am ascuns în cămară. Deci stăpânu-său l-au văzut că l-am ascuns, ce pentru aceia mă suduia pre mine, iar pre fecior, precum vezi, l-am scăpai de moarte.

Iar bărbatul muierii au întrebat:

- Unde e feciorul?

Iar muiera au zis:

- Iaste în cămară.

Deci bărbatul au zis cătră fecior:

- Văzut-ai cc bine ţ-au făcut niuierea mea, că te-au ascuns de stăpânu-lău şi nu te-au tăiat? Sânt oameni buni şi făcăiori de rău şi nevoiescu să-ţ facă mult rău şi ascultă-mă, să-ţ spui o pildă:

PILDA MUIERKI CE AU" SPUS
CĂTRA ÎMPĂRATUL

Fost-au un'pârat si au avui un fecior și foarte i-au fost drag să îmbie la vânat. Si, într-o zi, au grăit feciorul împăratului cătră Filosoful și sfătuitorul] tătâni-său:

- Grăiaște, tătâui-mieu, să mă lase să mergu la vânat. Iar sfăcuitoriul au grăit împăratului, iar împăratul au grăit filosofului:

- De vei merge și tu cu Fiiul meu, voi face pre cuvântul tău.

Iar sfătuitoriul au zis:

- Bine, bucuros merge-voi.

Și s-au dus filosoful cu feciorul împăiatului la vânat. Și le-au ieșit înainte un măgari sălbatec și au zis filosoful feciorului împăratului:

- Gonește măgariul, doar l-ci prinde și singur să-l gonești.

Iar feciorul împăratului, gonind acel măgari, s-au depărtat cie soțiile lui și nu știia unde merge.

Si mergând singur, pre drum au găsit o fată foarte frumoasă și plângea și grăia:

- Rătăcit-am.

Și-i zise feciorul împăratului:

- Pentru ce plângi și de unde ești?

Iar fata i-au răspuns:

- Fată de împărat sânt, și mergând călare pre un lifant și nu știu cum am scăpat și am căzut și de-abia m-am sculat și am căutat să văzu pre cineva din slugile mele și n-am văzut pre nimea și dc atunci m-am rătăcit și nu știu unde mergu.

Și grăind fata cătră feciorul împăratului, toarte îi căuta și i-au fost mila de dinsă și o puse duple dinsul călare. Iar fata l-au amăgit pre feciorul împăratului cu acele cuvinte și nevoia să-l omoară. Și l-au dus la o peșteră îngrozită si zicea cătră tânărul:

- Să Tiitri aicea!

Iar tânărul s-au dus să vază ce iaste la acea gaură. Aurind acolo atâta gălceava marc și zgomot și intrând fata în peșieră s-au făcut zmăoaică și s-au arătat la feciorul împăratului. Și grăia cu alte zmăoaice zicând:

- iaca, v-am adus pre un tânăr.

Iar celcalalte zmăoaice au răspuns:

- Du-te de-l adu pre dinsul aicea.

Iar tânărul, auzind așa, au început a fugi. Iar zmăoaică au mers după dinsul și l-au agiuns, si iar au încălecat după dinsul ca și înrâi. Iar tânărul, văzind că l-au agiuns și au încălecat după dinsul, s-au foarte spăriat, iar ea i-au zis:

- Ce te-ai spăriat și tremuri?

Iară tânărul i-au răspuns:

- Mi-am adus aminte de un om ce-mî era de vârstă mic, ca si mine.

Iar zmăoaică au zis:

- Roagă-te tătâni-tău să te mântuiască de această frică, iar tânărul au zis:

- Pricep că nici tată-micu nu va putea să mă mântuiască dc această primejdie, de ce am acuma.

Iar tânărul au ridicat ochii în **ceri** și s-au rugat lui Dumnezeu, zicând:

- Doamne Hristoase, dă-m putere să biruiesc ceasta proclată.

Și, făcând rugă mare, îndată au căzut zmăoaică gios și să tăvăliia, iar tânărul foarte au fugit tare și și-au scăpat de proclata zmăoaică. Și s-au dus la casa lătâni-său.

Pentru aceasta, o, împărate, câte cuvinte sânt ale sfătuito-rilor și ale filosofilor de câte grăiescu tot berfescu si fac ca să-ț fie milă de fiiul tău și-i pâzesen sănătatea.

Și acestea auzind împăratul de la muiare, iar au zis să omoare pre fiiul său.

AI. TREILEA FILOSOAF AU VENIT
IA ÎMPĂRATUL A 3 [A] DNI

Într-aceia yi au mers Filosoful și au dvorii înaintea împăratului și au zis:

— Să irăiești în veci, împărate! Am auzit că iară ai zis să omori pre fiiul tău. Ce mă rog împărăției-tale să ascuți o pocitanie:

POCITANIA AL TREILEA FILOSOAF

Un om ș-au trimis fămeia în târgu să cumpere de un han urezu. Deci mergând la o prăvălie, au dat banul să cumpere urez, iar băcanul au zis muierei:

— De vei vrea să-ț dau urez mai mult, întră în prăvălie și-ț voi da și zahăr.

Iar muierea au zis:

— întâi dă-mi și voi întră în prăvălie, că știu eu drăciile și minciunile bărbătești.

Iar neguțătorul au cumpănit urezu și zahăr și i-au dat. Și muierea au legat în năframă și au lăsat la copilul negumodului, afar, să păzească, și muierea au intrat în prăvălie. Iar copilul au dezlegat năframa și au luat urezul și zahărul, și în locul urezului au pus țărână în năframă și au legat bine năframa, cum au fost. Iar muierea deaca au ieșit din prăvălie, degrab au luat legătura și s-au dus acas și o a dat bărbatului său năframa. Iar el, dezlegând, au văzut că iaste țărână, iar fămeia au mers să aducă o oală. Deci muierea văzind că iaste țărână în năframă, au priceput ce lucru iaste și, în locul oalei, au adus sita și-au zis cătră bărbatul său:

— Eu mergând în târgu să cumpăr urez, m-au lovit un cal și mi-au scăpat banul jos, și căutând n-am găsit banul și am strâns țărâna de acolo de unde me-au căzut banul.

Aceste cuvinte au grăit bărbatului său și el săracul au crezut și singur au cernut țărâna și căuta banul. Cu aceste fapte cunoaște, o, împărate, că drăciile și faptele muielor nimenilca nu poate să le biruiască.

Iar împăratul, auzind aceste cuvinte, s-au îmblânzit și au zis să nu omoare pre fiiu-său.

PRECUM AU MERSU MULARKA LA ÎMPĂRATUL

Iară muierea cea rea au mersu la împăratul a treia zi, de zvorăia înaintea lui și ținea cuțitul în mână zicând:

- De nu mă vei mântui de fiiul tău, o, împărate, eu acest cutii în voi face moarte cu mâna mea și-m pare, cu voia lui Dumnezeu, voi birui dușmanii tăi, filosofii și sfătuitoarii gândurilor, precum s-au făcut la un fecior de împărat, de la un filosof și sfătuitoari al tătâni-său, că acel împărat au avut un fecior și l-au logodit cu o fată de împărat. Iar tatăl fetei au porâncit la cuscru-său să-i trimită pre fiiu-său, ca să-i facă nunta, să dea pre fata după dinsul și după nuntă iar va merge la tatâ-său. Iar tatăl feciorului, deaca i-au venit potânca ca să meargă hiu-său sa ia mireasa, l-au gătat foarte bine și frumos, ca un împărat, și l-au trimis. Și avea și un filosof și sfătuitoari și au trimis și pre filosoful cu mirele. Si mergând oaste și gloată cu mirele și cu filosoful pre drum, li s-au făcui sete de apă și nu găsiia apă. Și căutând în toate părțile au găsit o fântână; și acea apă cc au găsi, care bărbat vrea bea de acea apă, să făcea fămeie. Deci bând feciorul împăratului de acea apă, s-au făcut fată, neputând să mai rabde de sete mare cc avea și neștiind năravul apei. Deci el văzind aceasta să mira ce va face.

Iar filosoful și alalte gloate căutându-l, și nepntându-l găsi, s-au întors la tatâ-său cu mare jale, plângând și zicând că:

- Pre fiiul tău l-au mâncat pre drum un leu și pre mulți oameni.

Iar împăratul sâ întrista foarte. Iar feciorul, se/ind la fântână singur rătăcit și văzîndu-ș primejdiia ce l-au lovit, începu a plînge cu amar. Deci trecând un om pre acolea l-au întrebat:

- Dc unde eșii și al cui fecior ești?

Iar mirele au spus că e fecior de împărat și „pre porânca părinților miei, mă duciam la cutare împărat să mă însor, să-i iau lata. Și din oaste mi s-au dus înainte șt eu m-am depărtat dc dînșii și foarte în era sete si ani băut apă dintr-această fântână și îndată m-am făcut chip de fată, precum mă vezi.”

Iar omul auzind aceste cuvinte, foarte i s-au făcut milă de mire și zicea:

- Eu să-ț fac mare bine și mă voi face în locul tău muiare și 4 luni voi aștepta până vei merge să-ț faci nunta. Si apoi să le întorci, cc numai să re juri cu mare jurământ că deaca te vei însura, sâ vii pre aicea sâ te faci iar fămeie.

Iarâ mirele foarte s-au jurat rău cătră om, precum va veni la dinsul. Și îndată s-au făcut omul muiare și i-au arătat si drumul mirelui și s-au dus de s-au însurat. Și deaca au trecut 4 luni, ș-au adus amînte de jurământ ce au făcut cu acel om și îndată au mers la om și l-au găsit muiare și era grea. Și i-au zis lui:

- Pentru tine m-am făcut muiare.

Și zise feciorul împăratului:

- Când te-am lăsat erai fată fecioară, Iar acum te găsesc fămeie grea.

Și așa zicând feciorul împăratului, au biruit pre om și au mersu cu nunta și cu veselii mari la tată-său. Și văzîndu-l tată-său, foarte s-au bucurat și au început a-l întreba cum au petrecut și ce i s-au întâmplat pre drum; și au spus de toate. Iar împăratul foarte s-au mâniat pre filosof și au zis de l-au omorât.

Așia și eu, o, împărate, am nădejde pre Duinnezău că mi-a da pniere să biruiescu pre filosofii și sfătuitoarii tăi. Iar dc nu

voi putea sâ mă mântuiescu, eu singură în voi face moarte și va fi păcatul în grumazii tăi, că de nu te-i mântui de feciorul tău, precum să cade, că cl au vrut să mă rușineze cu de-a sila, precum nu se cade. Auzind împăratul aceste cuvinte ale muierei, au zis iar să omoară pre fiul său.

CUM AU MERS AI. 4 FILOSOFLA ÎMPĂ[RATUL]

Auzind filosoful că iar au zis împăratul sâ omoară pre fiu-său, au mers la împăratul și s-au închinat precum să caile și au zis:

- Să trăiești în veci, împărate, nu să cade împărăției-tale să te grăbești să faci giudeț; cc deaca să va cunoaște predereptate, aiuncea să să facă județul ca sâ nu păți precum au pățit un 'pârât ce au fost maînte de împărăția-ta.

POCITANIA AI. 4-LEA FILOSOFL

- Ascultă, o, împărate, au fost un fecior de împărat și au mers într-o zi la baie și era foarte gras și gros la trup, și de grăsime cc avea nu i să cunoștea trupul de jos. Iar băiașul, deaca l-au văzut într-accia chip dc gros, i s-au făcut milă de acel tânăr. Iar feciorul cel de împărat au cunoscut pre băiaș câ iaste cu voia rea și i-an întrebat zicând:

- O, băiașule, de ce ești trist și ț-ai stricat inima și ești cu voie rea?

Iar băiașul au zis cătră tânărul:

- în fac voia rea și plîng, că de te vei însura, nu vel face coconi, de atâta grosime ce ai, nici nu te-i putea să te împreuni cu fămeia ta, câ ești fecior de împărat.

Iar tânărul auzind acele cuvinte a băiașului, i-au dat o 100 ughi și i-au zis:

- Tată-mieu va să mă însoare și nu știu să mă înpreun cu fămeia și, mă rog ia acești galbinî și să-mi aduci o muiare frumoasă să mă ispitescu la dinsa.

iar băiașul au gândit să aducă pre muiarea lui: „Că el nu va putea să facă nimica cu dinsa și galbinii vor fi mie dobândă". Deci îndată s-au dus băiașul și au adus muiarea lui, iar feciorul împăratului o a luat înlăuntru pre muiarea băiașului și toată noaptea s-au culcat cu dinsa. Tar la făcui ui zioi, demineața, s-au pus ales băiașul la o gaură și au văzut precum face păcate cu dinsa și văzind acel lucru atuncea au suspinat cu amar și cu lacrimi au zis:

- O, vai de mine, ce voi face și ce voi zice muierei mele, că nu va mai vrea să trăiască cu mine, că va fi îndrăgit pre acel tânăr, și pre mine mă va lăsa?

Și au ieșit muiarea de la feredeu afar și au zis cătră dinsa băiașul:

- Du-te, fămeie, acasă.

Iar ca au zis':

- Cum voi merge acas să fiu suduită în toată vremea de tine, că toată noaptea nu m-au lăsat acel leu să dorm și tu singur m-ai dat și nu Ț-au fost rușine de mine, fiind eu fămeia ta, ce m-ai dat feciorului împăratului să facă păcate cu mine!

Auzind bărbatul acele cuvinte l-au giunghiiat la inimă și de mare voie rea, au murit, ele amar mare.

Așa și împărăția-ta, lungește-Ț mânia și caută întâi vină și nu te grăbi să omori pre fiul tău, ca să nu păți ca și băiașul acela și cu amar te vei căi, și nimic nu vei folosi și pentru nimic Ț-e pune și sufletul ea și acela. Că numai un fecior ai dobândii cu multă rugă la Dumnezeu și în toate te zmomește o muiare cu cuvinte rele și te abate în mânie ca să omori pre fiul tău și nu știi: are vină au ba?

Iară voi să-t mai spui și altă pocitanie.

A DOAO POCITANIE AI. PATRULEA FILOSOAF

O muiare au pus rămas cu bărbatul său. că era să meargă bărbatul său la o cale, în loc strein, iar muiarea au cerșut de la bărbatul său. acolo unde va merge, să nu facă păcat cu alte muieri. Și bărbatul iar au zis muierei sale:

- Nici ru să nu faci păcat cu alții.

Și așa s-au tocmit amândoi ca să să ferească până va veni de unde să va duce. Și s-au apropiat vremea să-i vie bărbatul ei, iară muiarea căutând pre drum ca să-ș vază pre soțul său, iar un voinic tânăr o au văzut și îndată o au îndrăgit; și de mare dragoste să nebuniia tânărul și au început a-i zice ca să să împreune cu dinsa. Iar ca nu vrea să-i asculte cuvintele, că avea giurământ cu soțul său. Iar tânărul, de mare foc ce avea la inima lui de iuboste mare, să mira ce va face. Și s-au dus de au găsit o babă, ce era aproape de fămeia aceia și au zis babei:

- Eu fără veste am văzut pre vecină-ta și o am iubit foarte și i-am grăit casă să culce cu mine, ea nu va să mă asculte; ce, mă rog, maica mea, de o vei pleca tu să se culce cu mine, ce vei cere de la mine Ț voi da.

Iar baba au zis:

- Cu adevărat să știi, că eu o voi face de va face voia ta.

Deci ce fece acea babă? S-au apucat de au frământat aluoat, și au pus piper mult în aluoat, și coapse aluoatul bătrâna, și luând și fata ce avea cu dinsa, s-au dus la muiarea ce o iubiia acel voinic și dede fetei de mancă de acea pâine cu piperi și mâncând de acea pâine i-au și purces lacrimile. Și au intrat la vecină-sa cu fata, și văzind vecină-sa pre fată, au întrebat:

- Pentru ce plânge fata cu lacrimi, ce-i iaste, câ o văz că iaste fată de trup și foarte frumoasă.

Iar baba au zis:

- Ce să-i fie, vai de mine, i s-au prilejit un voinic de o a iuhit și să nevoia să să culce cu dinsa și ea n-au vrut să-i facă voia lui. Iar voinicul de mare dragoste și foc ce avea o au

blestemat de mare durere ce avea și îndată s-au tăcut precum o ve/i și de câte ori voi merge prin case tot așa plânge cu lacrimi amare.

Atuncea auzind vecină-sa aceste cuvinte, s-au spăriat și de frică mare i s-au cutremurai inima și au zis cătră babă:

- Marc frică și cutremur mi-au stătut la inimă, auzindu-t aceste cuvinte ce-m spuseși, o, maică, și mă rog să mă ascidți o taină ce-ț voi spune. Un voinic tânăr m-au văzut și m-au iubit și de marc iuboste m-au nevoit să ma culc cu dinsul. Și eu n-am vrut să-i fac pre voia lui, ce mă tem și eu să nu paț ca această fată. Ce mă rog, maică, scoală și te du, ca doară l-ai găsi pre dinsul și te roagă lui ca să vie la mine; și ce vei cere de la mine îți voi da.

Iar baba au zis:

- Eu bucuroasă sâ-t fac pre voie și mă voi duce de-l voi găsi pre dânsul. Și tu te scoală de-ț podobește casa și te întocmește de împreunare cu tânărul.

Șt ea s-au sculat de și-au tocmit casa și patul, și-au făcut și bucate bune. Și baba căutând acel tânăr, au găsit pre alt tânăr în locul celuialalt și i-au zis:

- Vino după mine.

Iar voinicul au întrebat:

- Unde mă duci?

Iar baba i-au răspuns:

- Ducu-te la o casă foarte tocmită și acolo șade o nevestă foarte frumoasă ce să potrivește ție, să te culci cu dinsa.

Și tânărul au crezut cuvintele babei și au mers după dinsa, iar baba l-au dus la casa lui, fiind bărbatul ci cel ce să dusese și atuncea au fost sosit. Mergând acasă l-au nemerit baba, în locul celuialalt. Și neștiind baba că-i iaste soțul ei, l-au dus la casa lui. Iar bărbatul muierei deacâ vede că l-au dus la casa lui și vedea și casa așa tocmită, au cugetat cu gândul; „Aceste fapte au făcut muiarea mea câtă vreme am lipsii eu de acas!” Și deaca

l-au băgat baba în casă și l-au văzut muiarea lui, s-au mirat, cu ce tocmele și meșteșug va face ca să poată tocmi fapta cea rea, să nu cunoască bărbatul său. Și îndată să sculă muiarea lui și l-au luat de barbă și-l bătea peste obraz și-i zicea:

- O, blestemate de Dumnezeu, așa l-ai ținut jurământul ce ai făcut cu mine? Și ai zis că l-ei feri de muieri pân vei veni la casa ta! Ce numai m-ai amăgit cu cuvintele acestii babe.

Iar bărbatul ei numai s-au mirat de atâta îndrăznire ce au îndrăznit fără rușine la dinsul și au zis:

- Ce ți-e pohia de astăzi, ce pobtești, o, muiare?

Iar muiarea au răspuns:

- Eu astăzi am auzit că ai venit la poarta târgului și am vrut să te ispitescu să văzu: stai pre cuvântul ce ai grăit? Și eu mi-am împodobit casa și am ispitit mintea ta cu această babă, să văz, ținut-ai jurământul ce am făcut? Ce am cunoscut cu acest meșteșug că ai călcat jurământul și de astăzi înainte nu-mi mai tribuiești să-m fii bărbat.

Iar bărbatul i-au zis:

- O, muiare, mic încă mi-au părut, deaca te-am văzut așa împodobită, și gata a te împreuna cu bărbat; așa m-am gândit, că ai făcut și tu cu alți streini. Iar precum zici că m-ai ispitit de ai făcut aceasta, eu să-ț spui și gândul mieu: am făcut acest lucru și am venit după babă ca să văz., la casa mea mă va aduce, au la altă casă streină?

Iar muiarea sâ făcea că nu-l crede de ce grăiaște și să făcea muiarea că e mâhnită și cu voia rea. Și au început muiarea a să bate peste obraz și și-au spart hainele și au zis că:

- Nu te voi mai crede de câte vei grăi și te vei jura, că nici o adevărință nu iaste.

Aceste fapte au făcut cătră bărbatul său, și au ținut multă vreme mânie cu dinsul. Iar bărbatul ei au chiețuit de i-au cumpărat haine scumpe de diba și i li-au dăruit ca să facă pace. Și de-abia s-au întors muiarea de au făcut pace cu bărbatul său.

Acuma cunoaște, o, împărate, de această pocitanie ce ți-am spus, că nici un bărbat nu poate să cunoască faptele cele rele fămciești.

Auzind împăratul cuvintele filosofului, au zis să nu omoare pre fiul său.

ȘI IARAU MERS ȚIITOAREA LA ÎMPĂRATUL

Țiitoarea au înțeles precum s-au întors împăratul și au zis să nu omoară pre fiu-său. Si au mers la împăratul și ținea în mână otravă și zise cătră dânsul:

- O, împărate, iată că ți u în mână otravă și mă jur pre Dumnezău ce iaste că de nu mi-ei face dreptate cu fiul tău și de nu Lei omora pentru ce m-au suduit, și eu fiind muiarea împărăției-tale, de aceste ierbi voi mânca și voi muri și Dumnezău mi-o face dreptate cu tine și județ, să fii neiertat și-ț va veni precum au venit și unui mascor.

POCITANIIA ȚIITOAKLI

Învățat era un mascur să meargă pururea la un zmochin să mănânce zmocbine ce cădea; într-o zi, au văzut o maimuța suindu-să în zmochin și mânca zmochinele. Și maimuța văzind pre mascur mâncând zmochinele cele ce cădea singure, mai dulci, și așteptând să-i scuture și altele mai moi, iar maimuța n-au scuturat altele să mănânce. Iar săracul, mascorul, sta jos și-ș ridicase grumazii sus și căuta maimuței; și așa stând mascurul cu grumazii în sus multă vreme și cu ochii căutând în sus, i s-au uscat vinele de la grumazi și au murit mascorul.

Și aceste cuvinte auzind împăratul de ia muiare, că va bea de acele ierbi otrăvite și va muri muiarea și va fi moartea ei despre dînsul, au zis iară să omoară pre fiu-său.

AL 5-LKA [••](LSOI AU MERS IA ÎMPĂRATUL

Deaca au mers filosoful la împăratul și precum să cade s-au închinat și au zis:

- Să trăiești în veci, împărate, că cu știu că mare înțelept ești și filosof. Pentru ce nu caut și să cerci să găsești dreptatca și atunci să faci județ pe dreptate?

POCITANIIA AL CINCELEA FILOSOF

- Ascultă, o, împărate! Au fost un slujitori și era foarte drag împăratului și boiarilor de vitejiia lui, ce avea. Și acel slujitor avea un câine foarte bun, adus de departe. Și ce-i zicea stăpănu-său, toate le făcea și-i era foarte drag. Și, într-o zi, s-au dus muiarca slujitoriului la părinții ei și au lăsat coconul la tată-său și slujitoriul ședea acasă și coconul durmii. Și au trimis împăratul de l-au chiebat și chieându-l împăratul; iar slujitoriul au zis cătră câine să păzească casa și coconul și s-au dus la împăratul. Iar câinele păzind casa și coconul, venii un șarpe mare spre cocon, iar câinele, văzând șarpele că vine spre cocon, l-au întâmpinat pre șarpe și au început a să bare cu șarpele și au început a-l mușca și a-l mânca pân l-au omorât pre șarpe. Într-accia vreme au venit și slujitoriul de la împăratul și câinele deaca au văzut pre stăpănu-său i-au ieșit înaintea lui. Iară stăpănu-său, văzind gura câinelui cruntă, i-au părut că au mâncat pre cocon și cu mare mânie au ucis pre câine cu sabiia. Și intrând în casă au văzut pre cocon durmind și șarpele ucis. Atuncea au cunoscut că l-au omorât câinele și au început a să căi și a plânge cu amar mare după câine, ce n-au folosit nimic câinelui!

Așa și împărăția-ta, să nu omori pre fiul tău fără vină. Și așa te vei căi ca și acel slujitori. Și slujitoriul s-au căit de un câine, iar împărăția-ta te vei căi de fiul tău, ce ai numai pre dânsul, și vei suspina și vei plânge, și de mare voie rea re vei

bolnăvi și vei muri, și nimic nu vei folosi. Iar de vei vrea să-l omori fără vină, județ și cuvânt vei da înaintea lui Dumnezeu. Și ascultă și altă pocitanie ce-ț voi spune.

A DOAO POCITANIE

Au fost un om foarte lotru, și râu, și curvar, și auzind de muieri frumoase, făcea cum putea și să împreuna cu dinsa. Și auzind de o muiare frumoasă, au mers la dinsa și foarte i sâ ruga să se culce cu dinsa. Iar muiarea, ca o înțeleaptă ce era, n-au vrut să facă pre voia lui și curvariul nu s-au lăsat de gândul lui, ce au mers la gazdă, la dinsa, de au șezut ca și dintâi și au început a o dodci ca sâ sâ culce cu dinsa și tot n-au vrut. Iar curvariul, văzind că nu poate face nimica, s-au dus la o babă și i-au spus de toate. Iar baba au răspuns:

- Ome, nu vei face nimic cu aceia muiare, că iaste foarte înțeleaptă și cu cinste.

Iar curvariul au zis cătră babă:

- De o vei putea face să se culce cu mine, ce vei polul, eu îț voi da.

Baba, deaca au auzit dăruiul, au zis:

- Eu îț voi face pre voiia ta, numai te du la dughiiiana bărbatului său și te roagă să-ț vânzâ dulama de pre dinsel și o adu la mine.

Și îndată s-au dus la bărbatul muierci, la prăvălie, și au început a să ruga zicând:

- Rogu-mă, frate, să-m vinzi această dulamă de pre tine, că voi să mă duc într-o cale departe și ce vei cere eu îț voi da.

Iar bărbatul muierci i-au vândut dulama de pre dinsel, văzind că-i dă preț. Și îndată o au adus la babă. Deci baba au luat dulama și i-au ars poalele și deaca au ars o a luat și s-au dus la muiarea aceluia ce i-au vândut dulama și vorovind cu dinsa au vârât dulama supt căpătâiu și n-au văzut muiarea. Și

puțin au șezut și s-au dus baba și au lăsat dulama pusă pre ascuns și au zis baba curvariului:

— Șezi aciia și te ferește să nu te vază om strein. Iar când au fost vremea bucatelor, au mers bărbatul de la prăvălie să mănânce și deaca au mâncat s-au suit în pat să să culce și era căpătâiul foarte sus; el au rădicat căpătâiul să-l mai coboare și au găsit dulama ce o vânduse aceluia om. Și gășind dulama, n-au zis nimic muierci și îndată s-au sculat și au bătut pre muiare. Iar muiarea, plângând de ciudă că nu știa pentru ce o bate, cu multe lacrimi au ieșit din casa și s-au dus la părinții ei. Iar baba, auzind că s-au dus la părinții ei, s-au dus acolo și i-au zis:

— O, fata mea, am auzit că te-au bătut bărbatul tău și foarte mi-au părut rău și te-am căit.

Iar muiarea au răspuns cătră babă:

— Să știi că bărbatul meu foarte râu m-au bătut și eu nu știu pentru ce vină m-au bătut.

Iar proclata de babă au zis:

— Să știi, fiică-mea, că oarecine v-au făcut farmece; pentru aceia ti-au bătut. Și de-ț va fi voia, blem la casa mea, că iaste la casa mea un doftor foarte mare de sirică farmecele.

Iar muiarea au răspuns:

— Gata sunt să merg după tine și de mi-are face doftoriul să fie bărbatul meu cu mine, ce mi-ai cere, eu ț-oi da. Și deaca au însărat, s-au dus cu baba la casa et unde era curvariul acela și au zis baba cătră curvari: „Iaca vânatul, c-au intrat in casă”; și întrând în casă unde era curvariul și doftorul îndată s-au culcat cu dinsa toată noaptea. Iar muiarea, plângând și blestemând, de rușine n-au mai spus nimănu și s-au dus iar la părinții ei. Și deaca s-au făcut zio, curvariul au mulțămit babei cu mare mulțămită și au zis cătră babă;

— Im parc că bătaia și mâniia ce au pățit de la bărbatul ei, de la mine îi iaste. Cc foarte îm parc rău.

Iar curva de babă au răspuns:

- Eu, cu meșteșugul meu, cu fămeia lui l-oi împăca. Ce te du la prăvăliia bărbatului său și șezi puțin și el ie va întreba de dulamă ce ți-o a vândut. Iar tu să zici că: „Dulama ce mi-o ai vândut o am îmbrăcat și, ducându-mă pre drum, nu știu cum o am ars la poale și m-am dus și o am dat la o babă ce aveam cunoscută ca să o dea unui croitor ca să o dercagă. Și de când i-am dat dulama, nu mai poci să o mai gădesc.”

Aceste cuvinte au învățat baba să grăiască curvariului către bărbatul muierii.

- Si tu grăind cu dinsul aceste cuvinte, eu încă voi veni și voi sta împotriva voastră și m-oi face că merg la treaba mea. Iar tu zi către bărbatul ei: „Iată și baba care i-am dat dulama” și mă strigă, că voi veni la tine. Și tu samă întrebi: „Ce ai făcut dulama ce ți-am dat să o deregi?”

Deci curvariul îndată s-au dus la bărbatul muierii și au zis precum l-au învățat baba, să o arate; și văzând pre baba, o a chemat de o au întrebat zicând: „Dulama ce ți-am dat ca să o deregi, ce o ai făcut?” Iar baba au căutat către bărbatul muierii și au început a să ruga zicând:

- Mântuiaște-mă, jupâne, de acest om, că mi-au dat o dulamă ca să o dau la un croitor să o dercagă și eu, săraca-m de mine, nu știu ce o am făcut, că m-am dus la casa dumitale, ce nu știu, în casă o am uitat, au unde o am pus, că nu poci să-m aduc aminte: la casa dumitale o am lăsat, au într-alt loc?

Așa grăind baba către bărbatul muierii, el răspunse:

- Să știi, babo, că pem cu aceia dulamă, mare sfadă am făcut cu muierea mea și acea dulamă o am găsit în casă, și vino de o ia.

Și s-au dus acasă și au vrut să facă pace cu muierea lui și mult dar au dăruit ea să facă pace. Iar muierea nu vrea să se împace cu dinsul și cu multă rugămintă au făcut pace cu dinsa.

Așa să știi, o, împărate, că muierile cele rele și viclene multe tocmele și fapte rele fac, și nu poate nîmea să le priceapă. Că

muierile cele rele să potrivescu cu aspida cele fârmăcătoare. Iar muierile cele bune iar să aleg foarte cu cinste bună și să tocmele cu diiamantul măcar că sunt toate într-un chip: muieri. Ce te păzește și te ferește, împărate, că drăciile muierilor sânt rele.

Aceste cuvinte auzind împăratul, au zis să nu omoare pre fiul său.

[ARĂ AU MERS ȚIITOAREA IA ÎMPĂRATUL

Și muierea țitoarea, auzind cum că au zis împăratul să nu omoare pre fiu-său, a cincea oară au mersu la împăratul, cu multe lacrimi au zis:

- A m nădejde, o, împărate, că Dumnezeu va da mare urgie în capul filosofilor tăi, precum s-au făcut unui leu și unii maimuțe. Au fost într-un loc mulți neguțatori și mergea pre drum și avea și un măgari. Și au poposât la gazdă, și s-au culcat noaptea și au intrat un leu în grajd și s-au culcat în mijlocul cailor lângă măgari și nici o gălciavă n-au făcut și nici din negutitori n-au simțit nimic. Și întrând un fur în grajd ca să fure, au început pe-ntunerec a alege, care va fi mai gras, să-l ia. Și au apucat pe leu și l-au încălecat, gândind că iaste cal, și au luat drumul și să ducea. Iar leul simția că iaste greu și au gândit că iaste proclatul cel de noapte și să temea de tâlhari ce-l încălceasc. Si toată noaptea ședeă furul pre leu călare și mergea. Și furul, văzind că au încălecat pre leu, foarte s-au spăriat și deaca s-au făcut zio, au trecut pre lângă un copaci și ș-au tins manile, și s-au apucat de crângile copaciului, și s-au suit în vârful copaciului, și au scăpat de primejdiia leului. Iar leul, mântuindu-să, mai tare fugia. Și au întâmpinat pre leu o maimuță. Văzind pre leu așa spăriat, i-au întrebat:

- Pentru ce ești așa spărios?

Iar leul au răspuns:

- Proclerul cel de noapte m-au încălecat toată noaptea. Iar maimuța l-au întrebat unde iaste acel drac, și leul i-au spus că s-au suit în copaci. Atuncea s-au suit maimuța în copaci și o a văzut furul, și s-au temut de maimuța și s-au ascuns într-o gaură a copaciului. Și maimuța au chiebat pre leu cu mâna și Icul au mers de au stătut supt copaci. Iar furul au făcut cum au putut și au apucat pre maimuța de coaie și o a strâns foarte tare pân-au murir și au căzut jos moartă. Deci leul a început a fugi și furul au biruit pre amândoa bierile. Așa și eu am nădejde pre Dumnezău că vot birui pre filosofii tăi, o, împărate, că între mine și între tine au pus marc scârbă.

Iar împăratul auzind aceste cuvinte l-au giunghiiat la inimă și au zis să omoară pre fiiul său.

SI AI. ȘASELEA FILOSOAF AU MF.RS IA ÎMPĂRATUL

Auzind al șaselea filosof al împăratului precum au zis să omoare pre fiiu-său, au mers la împăratul și închinându-se au zis:

— O, împărate, să trăiești în veci. Ca un rob mă rog împărăției-tale, că neavând întâi coconi, ai fost căzut cu mare dragoste și cu osârđia inimiei să te rogi lui Dumnezău să-ț dea coconi, ca să aibi după împărăția-ta cine a ținea împărăția. Acum având împărăția-ta acest fiiu, ispitești să-l omori. Să știi că de vei face fără cercare, apoi vei muri și cu de-a sila îți va ieși sufletul de amar mare și încă singur ț-ei face sama și să va face la tine, ea la o porâmbiță.

POCITANIA AL ȘASEJȚHA] FILOSOAF

Zic că acea porâmbiță au fost șezjnd lângă un zid și la vremea secerii seceră oamenii grâu. Porâmbiță tot au fost îmblând după secerători și strângea și mânca grâu, și mai mult

strângea într-o gaură a zidului. Și într-o zi au zis porâmbu porâmbiței:

- Să te ferești, să **mi** te atingi de ce am pus în gaură pân va veni iarna, că la iarnă nu vom mai găsi de unde mânca, ce vom mânca de acest strâns.

Și făcând legătură porâmbul cu porâmbiță, de atuncea s-au fost hrânind de pă sâmânături amândoi. Iar făina și cu grâul ce au fost pus porâmbiță, agiungând soarele, s-au amestecat toate și s-au fost împuținat. Iar, într-o zi, s-au apropiat porâmbul la gaură de au văzut cum stă grâul să nu fie mâncat și au văzut că s-au împuținat și au zis cătră porâmbiță:

- Au nu ț-am zis să nu te atingi de acest grâu?

Iar porâmbiță au zis:

- Eu nki un grăunț n-am mâncat.

Iar porâmbul n-au crezut și o au bătut pân-au murit. Și au rămas porâmbul singur. Și deaca au venit iarna, au ploat și au ninsu grâul și s-au umezit și s-au îmflat precum scăzu și iar au venit la loc și s-au împlut gaura aceia. Și văzând porâmbul că s-au împlut gaura aceia, au priceput că nu e vina porâmbiței, ce au fost scăzut de soare. Și s-au căit și au fost plângând cu amar, că ce ș-au ucis soția. Și nimic n-au folosit cu căitul și cu lacrămele. Să știi și tu, o, împărate, că așa vei păți și tu de vei ucide pre fiiu-tău, pre cuvintele acei muiare rea, și nu știi adevărat, să i să caza moarte! Și vei păți precum au pățit și acea porâmbiță și te vei foarte căi, și nici un folos nu vei avea, numai vei muri.

Și ascultă, o, împărate, ca să-ț spui fapte și lucruri a muiierilor.

POCITANIA FILOSOFULUI PENTRU MUIERI

Un orn îmbla la plug și într-o zi s-au dus să samene pământul și muiarea lui au făcut bucate, fierturi, și fripturi, și prăjituri, și plăcinte si le-au pus în coșniță și le ducea la bărbatul

său. Și au trecut pre lângă o casă, ce era oameni mulți acolo, călători; și deaca au văzut pre muiare, o au chiebat în casă și s-au culcat toți cu dinsa și au mâncat toate bucatele și numai au lăsat plăcintele și piroșcele în coșnița, acoperite, și n-au mai căutat să vază și s-au dus la bărbatul său. Iar bărbatul său au descoperit coșnița și vedea numai plăcinte și au zis fâmeici: „Ce iaste aceasta?” Iară muiarea, văzind aceia, au nevoit să-ș acoapere rușinea ce au pățit și au zis cătră bărbatul său:

- Am visat astă-noapte precum am încălecat pre un lifant și m-au trântit și mă călca cu picioarele și eu m-am deșteptat cu mare frică și m-am dus la cărturar ce dezleagă visele și i-am spus visul. Și el mi-au zis să fac chipul a lefantei, adecă cerbul, precum era, și să-l fac frământat și să o aduc dumitale să o mănânci, ca să să dezlege visul fără nici o primejdie; și pre cuvântul cărturariului am făcut, ca să nu fie ceva pre mine sau pre tine. Iar tu o mănâncă cu toată inima. Șt el au începui ca să o mănânce, iar muiarea cu aceia tocmală și-au acoperit rușinea, precum au zis, ca să nu priceapă bărbatul său.

Așa, o, împărate, auzit-ai ce fapte rele a muierilor celor rele și pe ce le stă gândul a face, iot nevoiescu de le fac ca să le fie pe voie.

Și aceste cuvinte auzind împăratul, au zis să nu omoară pre fiu-său.

CUVÂNTUL A OTRĂVITEI ȘI FAPTA A MUIEREI SPURCATE, ȚIITOARE ÎMPĂRATULUI

Auzind muiarea că au zis împăratul să nu omoare pre fiu-său și-au făcut voia rea, și au gândit cu gândul său precum feciorul împăratului mâine va grăi cu tată-său și îndată va spune și va mărturisi faptele mele cele rele. „Ce nu voi fi numai cu rușinea, ce încă mă vor da de mă vor omora. Ce mi să cade mai bine să mă omor eu cu manile mele decât să mai zic ceva cătră împăratul.” Și sfătuindu-să cu gândul ei, țiiitoarea cea îndrăcită.

și de frică mare ce avea, întâi și-au strâns toate hainele și ce avea și le-au împărțit rudeniilor și s-au rugat lor să strângă lemne. Iar rudeniile sale și vecinii săi au strâns lemne și au aprins focul, iar muiarea s-au cumpănit să cază în mijlocul focului, că știa că mâine va păți mult rău, de vreme ce a șaptea zi era și vrea feciorul împăratului să grăiască cu împăratul. Pentru aceia muiarca țiiitoarea vrea să-ș facă moarte. Și îndată s-au auzit la împăratul cum să dă morței. Și îndată au trimis împăratul de o au chiebat și au zis cătră dinsa:

- O, muiare, pentru ce vei să te arzi?

Iar muiarea au răspuns cătră împăratul:

- Pentru căce n-ai vrut să mă mătuiești de fiul tău și nu l-ai omorât, precum i să cade.

Iar împăratul s-au plecat pre cuvântul muierii și au făcut jurământ mare precum, adevărat, va omora pre fiu-său. Deci muiarea au crezut, și o au oprii împăratul și n-au intrat în foc. Și îndată s-au mâniat pre fiul său și au zis să-l omoare. Și au ieșit muiarca afară și au zis:

- Așa e porâncă împăratului, să omoare pre fiu-său.

CUM AU MERS AL, ȘAPTELEA FILOSOF IA ÎMPĂRATUL

Și al șaptelea filosof, auzind acele cuvinte, mult și-au făcut voia rea pentru feciorul împăratului, văzind că iaste în mare nevoie și în cumpănă, ducându-l să-l omoară. Luându-ș calul, s-au dus câte 7 filosofi acolo unde era să-l taie și au stătut aproape de cal și s-au rugat filosofii să îngăduiască să nu-l omoară, pân să va duce al 7[dea] filosof la împăratul. Și i-au dăruit armașului calul și alt dar mare, ca să-i dea. De care el s-au rușina de filosofi, armașul, și au ascultat.

ȘI AI. ȘAPTELEA FILOSOAF AU MERS IA ÎMPĂRATUL

Deci mergând al șaptelea filosof la împăratul și au zis:

- Să trăiești în veci, împărate! Si să știi și aceasta, o, împărate, că fără de cale lucru, și cu năpăști și afară din puțință te ispitești să faci, și ai zis pre fiul tău să-l omori pentru o giuruință de nimic. Și giurământul muierescu și te-au biruit și ascuți și crezi cuvinte rele ale ei și te cumpănești să faci această năpaste, să omori pre fiul tău, ca să te grăiască toț de rău. Și am înțeleș și aimințilca, precum că multe rugi și milostenii și post au făcut maică-sa și au pohtit pre acest cocon de la Dumnezău și vă l-au dat Dumnezău pre dînsul, și acum pentru un cuvânt a unii muieri, ai zis să omori pre fiul tău, pentru jurământul acei muieri! Și iară mă rog să ascuți aceste cuvinte, pentru un om cc îmbla să știe toate faptele muierești.

AL DOILEA* CUVÂNTAI. FILOSOFULUI

Au fost un om și s-au jurat să nu sază într-un loc, numai să îmbie, să învețe toate drăciile muierești. Și s-au înștrăinat și au îmbiat din loc in loc, și nevoita să învețe acelea ce dorita. Și unde îmbla, timpină pre un om pre calc, și l-au întreat pre dînsul și el i-au spus toate pre adevărat: că el îmbla ca să învețe toate meșteșugurile muierilor. Și i-au zis omul:

- în zadar te trudești, că nu vei putea să găsești, să te înveț să găsești meșteșugurile muierilor. Iar de vei vrea să te înveți puține meșteșuguri dintr-însclc, găsește un loc singur și strânge cenușe sau praf de pământ și șezind deasupra cenușei, mâncând și bând câte puțin și fiindu-te să nu te afunzi, atuncea te vei putea învăța meșteșugurile muierești. Atuncea tânărul au ascultat acele cuvinte ce l-au învățat și au șezut pre cenușe si pre praf, și au mâncat câte puțin, și au șezut 45 de zile și toate meșteșugurile muierilor le-au scris. Și deaca au trecut acele 45 zile, toate drăciile muierești s-au învățat și le-au scris. Și s-au

întors de se ducea acas, la părinții lui. Și mergând pre drum. au nemerit la un sat șt au mers într-acel sat de au mas. Și a doao zi, un om au făcut masă marc și au chiebat oameni mulți, și au chiebat și pre acel om strein, și au șezut cu acei oameni chiebat; și nu vrea să mănânce călătoriul la masă, ca ceialalți oameni chiebat. Atuncea au zis cătră călători:

- De unde ești și de unde vii?

Si streinul au răspuns și au zis:

- Sânt om strein de departe și am venit de pre locurile mele ca să poci să știu să scriu și să aflu faptele muierești și drăciile.

Atuncea au zis stăpânul casei fâmeiei sale:

- Acest om iaste strein și nu l-am văzut sa mănânce, și iasie strein de pre locurile sale; și au îmbiat prin toate satele, și toate laptele muierești s-au învățat și le-au scris. Iar tu, o, muiare, să-l iai pre dînsul în cas și pune bucate să mănânce bine.

Iar muierea au făcut precum au zis bărbatul său și i-au pus masă, și au șezut călătoriul și s-au ospătat, și apoi l-au întreat muierea, și au zis:

- Ce ai făcut, ome, de ai scris toate faptele muierilor?

Și au zis:

- Așa iaste, că nici una câte fapte sunt ale muierilor, toate le-am scris.

Iar muierea l-au priceput că iaste fără de minte și nebun, și au zis cătră dînsul:

- De vreme ce toate faptele muierești le-ai scris, și eu muiate sânt, și voi face un meșteșug, de voi face un lucru drăcescu cătră tine, ca să văz, iaste la tine scris? Și să-ț spui a unii muieri fapta și ascultă, de va fi scris, ce-ți spui. Fost-au un om și avea o muiare foarte înțeleaptă și cinstită. Deci omul acei fâmei clevetița pre toate muierile și le suduia; iar muierea acelu om ce clevetița i-au zis bărbatului său:

- Nu sudui pre toate muierile, ce numai pre cele rele.

Si au zis bărbatul ei:

- Ba, pe toate le suduiescu, că sunt rele!

Și au zis muiarea:

- Nu zice așa, că nu ți s-au prilejit să te împreună cu vrana de acele muieri.

Iar bărbatul i-au răspuns:

- De s-are fi și prilejit să iau vreo muiare de acele rele, i-aș fi tăiat nasul cu cuțitul.

Iar era aproape de casa lui, de să sfădha în toate zilele, iar el le suduia pre dinsele. Iar într-o zi, au zis muiarea cătră bărbatul său:

- Cc-i face astăzi, bărbate?

El au zis:

- Mă voi duce la plug, iar tu fiiarbe bucate ce va fi și adu să mănânc la plug.

Iar ca s-au dus la târgu și au cumpărat pești și au dus bucate la plug la bărbatul ei și au mâncat. Iar întorcându-să acasă, fâmeia au aruncat pești pre breazda plugului, unde câte 2, unde câte 3. Iar bărbatul s-au sculat și au început a ara cu plugul și arând găsea pești pre arătură și au strâns toți peștii. Si deaca au însărat, s-au dus acasă vesel și au zis fâmeiei sale:

- Făcut-ai ceva bucate?

Iar muiarea au zis:

- N-am făcut nimica, că n-am avut când merge în târgu să cumpăr ceva.

Iar el i-au zis:

- Iacă, ți-am adus pește și pune de fiiarbe.

Iar ea au zis:

- Unde ai găsit pește, bărbate?

El au zis:

- Am găsit pre arătură.

Iar ea s-au dus de au ascuns peștele, iar când au fost la cină, i-au pus pre masă numai pâine. Iar bărbatul au zis:

- Dară peștele unde iaste?

Iar muiarca au zis:

- Cc pești ceri tu, o, bărbate?

- Peștele care ți-am adus de la țarină.

Iar muiarea îndată au început a să zgăria cu unghile pre obraz și au început a striga cu glas mare zicând:

- Auzit, vecinilor!

Și vecinii s-au strins, mirându-să, și au zis:

- Auziți, boiari, cum zice bărbatul meu să-i fierb pește ce au adus de la țarină?

Iar bărbatul iar au zis:

- Dumneavoastră, boiari și frați, eu, arând cu plugul, am găsit pești pe brazdă și i-am strâns și i-am adus și i-am dat muierei mele să-i fiiarbă; și acum zice că nu i-am dat nimica.

Atuncea muiarea au strigat tare zicând:

- Dracul au intrat într-însul, ce mă rog să-l legat, că mă va ucide.

Deci zicând muiarea așa, vecinii l-au legat de mâni și de picioare cu un lanțu de hier și toată noaptea zicea:

- O, săracul de mine, de nu aș fi găsit pește, nu mi-arc fi mie ciudă! Și l-am dat aceștii cățele și i-am zis să-l hiiarbă. Și ea au făcur de m-au legat cu fier.

Iar muiarea iar au strigat, zicând:

- S-au nebunit bărbatul meu.

Și deaca s-au făcut zio, au venit vecinii și ei, săracul, răspundea drept, iar muiarea striga și zicea că s-au nebunit. Și vecinii credea pe muiare zicând:

- Adevărat, acest om s-au nebunit.

Și a treia zi i-au zis muiarea bărbatului său:

- Poame ți-c, să-ți dau să mănânci?

Și el au zis:

- Ce ai să-m dai să mănânc?

Ea au zis:

- Un pește prăjit.

Si el au zis:

- Bine, o, niniare, acei pești sânt care am adus de la țarină?

Și muiarca au zis:

- O, boiari, încă diiavolul tot îl ține.

Iar el, săracul, iar zise că nu-i va mai zice aceste cuvinte.

Atuncea muiarca lui i-au dat de au mâncat de acei pești.

Și atuncea au zis bărbatul muierei sale:

- O, miliare, dezleagă-mă, că altă dată nu-ț voi mai aduce aminte de pește. Și el, săracul, n-au mai cutezat să zică de pește, numai ce au zis: N-am știut și ce pești sânt aceia.

Și atuncea l-au dezlegat și i-au zis:

- Bărbate, câte ai zis, toate sânt bune, numai pentru ce suduiai toate muierele? Ce nu suduia! numai pre cele rele, ce ocărăști și pre cele bune? Ț-am zis, bărbate, nu sudui pre dinsele, ce mai mâlcom, iat tu tot le suduiai; și ai zis că de-ai hi avut muiare rea, i-ai fi tăiat nasul sau o ai ucide. Pentru aceia Ț-am tăcut și eu câte ai văzut și să nu te mai lauzi că vei birui pre muiare.

Aceste cuvinte au zis streinului și iar i-au zis:

- O, streine, tu vezi pre bărbatul meu că iaste foane bătrân și eu sânt tânără și frumoasă. Și împreunarea de bărbat mi-c foarte dragă și tu ești tânăr și poți să faci pohta mea. Și bărbatul meu iaste afară, de șade cu priiatinii. Și tu te scoală și-m fă voia mea și pohta mea sa să plinească.

Iar săracul acela s-au potrivit și s-au amăgit și îndată s-au sculat și s-au dezlegat brânișorul și s-au suit pre divan. Iar muiarca văzind graba tânărului să să împreune cu dinsa, muiarea au început a să depărta și strigând zicea:

- O, vai de mine, ce poate fi aceasta ce am pățit? Și îndată au alergat bărbatul ei, și oaspeții și o înțeția, iar streinul, deaca au văzut pre dinsa că au început a striga și atâtea oameni ce s-au strâns în casă, îndată s-au sculat curând și au șezut la masă și ședeau cu mare frică și groază, și n-avea ce face.

Atuncea au zis muiarea către dâșii:

- Acest strein ședeau și mânca aici la masă, și s-au prilejit un os de pește și s-au înecat în grumaz, și puțin era să moară; și eu, deac-am văzut aceasta, m-am spăriat, și pentru aceasta am strigat. Iar acum cu ajutorul lui Dumnezeu, s-au mântuit de nevoia înecatului.

Și oamenii s-au dus pre acas. Iar muiarea au zis către strein:

- Oare, streine, de acestea ce c-am spus și Ț-am făcut sânt scrise în catastiful tău?

Și streinul au zis:

- Acestea câte am văzut și am auzit acuma nu sânt nici una scrise.

Și i-au zis muiarea:

- Omc, în deșert te trudești și ai făcut atâtea trudă, și nimica n-ai isprăvit, și nici o faptă drăcească, și faptele muierele n-ai învățat, nici vei putea să înveți.

Iar streinul, auzind acestea de la acea muiare, îndată au aruncat în foc catastiful ce avea scrise faptele muierele, și să ciudii, și zicea că nici un om nu poate să cunoască meșteșugurile și faptele muierele.

Ce așa și împărășia-ta, cunoaște cu înțelepciunea împărășiei-tale, că fără svârșit sânt meșteșugurile muierele; și nu face far cercare și nu asculta pre cine zice să omori pre fiul tău. Oare cine arc fi pre urma împărășiei-tale? Că toț vor fugi și vor zice: „Oare de ce s-au omorât pre fiul său, că numai pre dinsel avea? Dar noi, că sântem streini?” Și încă în toată lumea să va auzi și te vor cleveți în veci oamenii.

PRECUM AU ZIS ÎMPĂRĂTUL SĂ NU

OMOARE PRE FIUL SĂU

Iară împăratul, auzind aceste cuvinte al a șaptelea filosof, i s-au mângâiat inima, și s-au întors mâniia, și îndată au trimis să nu omoară pre fiul-său. Și a doao zi au fost a opta zi, și s-au

dezlegat gura fiu-său de legătură ce avea și au început a grăi, și au zis coconul împăratului cătră o muiare ce era cu dinsul, zicând:

- O, muiare, pasă curând la filosoful cel mare și-l chiiamă sâ vie mai curând la mine.

Și s-au dus muiarea cum mai degrab de l-au chiebat. Și cu bucurie mare au zis:

- Fiiul împăratului te polițiste să mergi la dinsul, cum mai degrab.

Iar filosoful, auzind de la muiare, mai de sârgu s-au dus cu mare bucurie, și cu dragoste l-au cuprins și l-au sărutat. Iar feciorul împăratului au început a-i spunerea cătră filosof pentru ce n-au grăit acele 7 zile și câte au zis țiiitoarea cătră dinsul.

- Și mulțămesc foarte, întâi lui Dumnezeu și al doilea dumneavoastră, că m-ați scos din mare și grea cumpănă ce am avut de la muiare ce m-au pârât cătră părintele micu, împăratul. Iar voi, priiatinii miei cei buni și crezuți, acum păsat la tată-mieu împăratul și câte aț auzit să i le spunț, până nu apucă acea spurcată de țiiitoare și iar va amesteca urechile și auzul.

Iar filosoful cu mare veselie și cu mare dragoste s-au sculat, și s-au dus la împăratul și, precum să cade, s-au închinat și au zis:

- Să trăiești în veci, împărate! Pentru fiu-tău am venit astăzi și ț-am adus veste bună și bucurie. Să știi, împărate, că fiul tău au grăit și m-au trimis la împățăția-ta să-ț spui.

Și împăratul, auzind aceste cuvinte, s-au bucurat foarte și nu putea să se încrează. Și l-au dăruit cu mare dar pre filosof, și au trimis oameni să aducă pre fiu-său. Și aducându-l, l-au dus la împăratul. Și s-au închinat părintelui său, împăratului. Iar împăratul de bucurie mare au întâmpinat pre fiu-său, și l-au strâns în brațe, și cu dragoste l-au sărutat. Deci împăratul l-au pus aproape de ins în scaun împăărătescu și i-au zis:

- O, iubitul meu fiu, ce iaste aceasta multă tăcere atâtea zile? Și eu de cuvintele muierei m-am cumpănit să te omor.

Iar fiu-său au răspuns, zicând:

- O, împărate, Dumnezău, carele agiută tuturor oamenilor, agiutatu-mi-au și mie, de m-au scos din năpaste și din moarte. Că și eu pentru aceia n-am grăit la aceste trecute zile, că să știi bine, o, împărate, că de la dascălul meu, Sindipa, aveam porâncă până în 7 zile să nu grăiescu nici un cuvânt. Iar cunoaște, o, împărate, că deaca s-au săvârșit vremea învățătorei mele, Ia împărăția-ta am venit, și n-am grăit. Și măriia-ta m-ai dat pre mâna țiiitoarei, și m-au dus la casa sa, și au început să-m grăiască cuvinte scârnave și precum nu să cade; și mă îndemna să mă culc cu dinsa, și mi-au zis: „Culcă-te cu mine, și eu voi face de va muri tată-tău și tu să fii împărat, și pe mine ine-i lua să-ț fiu împărăteasă”. Și cu, deac-am auzit aceste cuvinte precum nu să cade, m-am mântiat foarte pre dinsa, și am uitat porâncă dascălului, și am grăit cătră dinsa, și i-am zis: „O, muiare, nu-ț voi răspunde de câte mi-ai grăit acuma, până nu vor trece 7 zile, și atunci it voi grăi pentru aceste cuvinte ce-m grăiești, precum nu se cade”. Aceste cuvinte am grăit cătră muiare. Și pentru ce nu am făcut pre voia ei și pre pohta ce-i era ei drag, pentru aceia nevoia și siliia să mă omoară pân vor trece acele 7 zile, și te îndemna pre împărăția-ta la moartea mea, aceia muiare rea. Și pentru aceasta au fost lucrul tăcerei mele, de nu graham. De care lucru, o, împărate, de va fi și cu voia ta, să chiemi să vie mulți oameni și toți filosofii ca să auză și ei ce învățatură am învățat de la dascălul meu Sindipa.

Iar împăratul, auzind aceste cuvinte de la fiu-său, s-au bucurat și au zis să meargă toț filosofii ca să asculte pre fiu-său. Și s-au strâns toț filosofii ca să asculte pre fiu-său. Și s-au strâns toț, precum au fost porâncă împărătească. Și au mers și dascălul Sindipa și au șezut, iar împăratul au zis cătră dinsul:

- Uncie ai fost până acuma, filosofe Sindipo? Că pentru aceia, căci nu te-ai arătat, s-au cumpănit fiul meu să-l omor.

Iar Sindipa au răspuns către împăratul:

- Eu, o, împărate, fiului tău i-am zis să nu grăiască până în 7 zile, căci lucrul al norocului lui la astronomie am cercat și am găsit că de va grăi într-acele 7 zile, va muri rău.

Atuncea împăratul, auzind acele cuvinte de la dascălul Sindipa, foarte i-au mulțămuit și au chemat și pre ceilalți filosofi, împreună cu Sindipa șezind. Iar pre fiu-său l-au pus din na-direapta de au șezut și l-au întrebat.

Și zise împăratul:

- O, filosofi, de aș fi omorât pre fiul meu într-aceste 7 zile, a cui arc fi fost vina a morții fiului meu? Au a muierei?

Atuncea 4 filosofi să apropiară de împăratul și au zis unul dintr-înșii:

- O, împărate, cum în pare, are fi fost vina dascălului Sindipa, de vreme de vrea grăi coconul întru acele 7 zile, are fi murit; pentru aceia, de ce n-au ținut pre fiul tău, ce l-au trimis?

[AL] 2[-lea] FILOSOF

Și al doilea filosof au zis:

- Nu iaste aceasta precum zice, că nu au putut să fie mincinos la împăratul, să împruțineze sau să înmulțască vremea ce puse cu împăratul și pentru acera l-au trimis la aceia zi ce avea, și el s-au ascuns. Iar vina morții n-are fi fost a Sindipei, ce are fi fost a împăratului, căci vrea să-l omoară.

Și al treilea filosof au zis:

- În pare mic că nici a împăratului n-arc fi fost vina, nici a dascălului Sindipei, ci numai iaste vina muierei, că pârâia pre cocon cu minciuni. Nefăcându-i voia, au îndemnat să omoare pre cocon.

Șt al patrulea filosof au zis că vina morții nu e a muierei, de vreme ce au muierele nărav, când să prilejescu 2 într-un loc, atuncea mai mult grăiescu și mai mult îndeamnă muierele pre tânăr la împreună. Așa și această muiere s-au amăgit și au îndrăgit pre tânăr; și deaca n-au ascultat tânărul, s-au temut foarte muierea și au venit ca să să mântuiască de frică ce avea să nu pată rău pentru cuvintele ce au grăit, de cuvintele cele rele; ce pentru aceia nevoia ca să omoare pre cocon. Ce iaste vina tânărului, căce au grăit și n-au ascultat porâncă, precum îi zisese dascălul său și i-au grăit cuvinte mari, înfricoșate.

Atuncea au răspuns și Sindipa de au zis:

- Precum în pare mic nu iaste așa; nici a tânărului iaste vina, nici iaste vina mare muierei. Adevărat și tocma omul să face pre sine că iaste filosof, sau scriitor sau dascăl, acela minte adevărat.

Atuncea au răspuns și feciorul împăratului și au zis tătâni-său:

- O, părintele meu, zi-mi și mie să grăiescu și eu către acestea.

Atuncea împăratul au zis să grăiască. Deci feciorul împăratului au zis către filosofi:

- Mintea mea către a voastră, filosofi, să asemănă. Iar ascultat: [Un] om au gătit masă mare și avea multe feliuri de bucate, și au chemat mulți oameni să-i ospăteze. Și au zis oaspeților să ospăteze. Și au trimis pre o muiere în târgu să cumpere lapte să bea chiemații. Iar muiarca s-au dus și au cumpărat lapte, și au pus în cap vasul cu laptele, și venia acas. Și s-au prilejit o barză de au fost apucat un șarpe și-l strângea cu unghile. Și acera pasăre zburând pre deasupra capului muierei ce ținea oala cu laptele, și stringând pre șarpe cu unghile, el, de strânsoare mare, au borât otrava în oala cu laptele, și muierea nimic n-au știut. Și stăpânul casei au dat de

au băut oaspeții, și au băut și au murit toți. Ce spuneți, o, filosofi, a cui e vine morței?

Iar unul dintru filosofi au zis:

- Vina iaste a celui ce au lăcut masa, căci are fi fost să bea slugile, decât au băut oaspeții.

Al doilea filosof au zis:

- Nu iaste așa lucrul, că cela ce au făcut masa n-au știut, ce au fost vina șarpelui.

Iar celălalt filosof au zis:

- Nu e așa lucrul, că șarpele fiind strâns de acea pasăre, ce se cheamă barză având vină mare, au borât otrava.

Și iar au răspuns și alt filosof de au zis că primejdiia ce au murit oamenii iaste acei pasări, că au fost fiind foarte tare pre șarpe și de mare strânsoare ce l-au fost strângând, au fost borit otrava.

Au zis și Sindipa:

- Să fie cunoștință împărăției-tale, o, împărate, că nici un meșteșug al filosofiei n-am lăsat ca să nu învăț pre fiul tău, că altul nu să va mai găsi mai filosof la toate decât fiul tău, în toată împărăția ta. Și iar au zis că toate firiile sânt de la Dumnezeu făcute, cu porâncă lui, și arc putere ca o vită, și nu mănâncă alt nimica, numai aceia ce i-au porâncit Dumnezeu; așa și acea pasăre îi e dat de la Dumnezeu să se hrănească, și n-are nici o vină pentru acea moarte. Atuncea au răspuns și feciorul împăratului și au zis:

- C), părintele meu, nimic nu greșesc filosofii tăi. Că aceia ce au băut laptele așa le-au fost mintea, să moară, și așa le-au fost ursita să pată.

Și împăratul cu bucurie au priimit cuvintele fiu-său, și muh au mulțămîț și s-au bucurat de multă învățătură ce au învățat, și așa au zis Sindipei:

- Pohtește ce-ți va fi voia de la împărăția-mea și eu îți voi da. Și de vor mai fi și alte învățături, să-l înveți.

Iar Sindipa au zis:

- Să știi, o, împărate, precum între-aceste vremi puțin ți-am spus aceasta: că nici un lucru al filosofiei și meșteșug n-am lăsat de nu l-am învățat pre fiul tău, de care toți filosofii cât sânt la împărăția-ta, în parc să-ți spuie.

Și împăratul zise inului său:

-Adevărat grăiaște dascălul tău?

Și filosofii au răspuns pentru cocon:

- O, împărate, uiminile nu să va afla să întrecă pre fiul tău cu învățătura și cu filosofia.

Atuncea au grăit și feciorul împăratului;

- O, părintele meu, împărate, niminelea din oameni, de nu va lua deplin înțelepciunea și mintea și învățătura, nu va fi putincios de să fie dascăl pre sine. Iar să cade să chiemi pre omul cel neînvățat, fără minte și să nu-l fac înțelept. Iar Sindipa, cu mare nevoiță și dascălie m-au făcut mare pricepători, om cu mare putere a lui Dumnezeu, și cu filosofie și cu minte, și să cade să-l cinstești foarte și să aibă mulțămîț bună de la împărăția-ta, și mă rog împărăției-tale să mă ascuți o pildă ce voi să-ți spui.

POCITANIIA DINTÂI A ÎMPĂRATULUI

Au fost 3 neguțatori și era câte 3 soție în negoțul lor. Și s-au dus într-un sat pentru negoț. Și au însărat pre drum și s-au abătut de au găzduit la o babă. Și a doao zi, au vrut să miargă la feredeu și au zis:

- Când vom merge la baie, să ne punem gaîbinii la babă.

Și s-au pus toți gaîbinii usebi în pungi, și i-au pecetluit și i-au dat la babă să-i tie, și i-au zis:

- Să ții aceste 3 pungi și să nu dai nici unuia dintru noi dintr-aceste 3 pungi până nu vom fi câte 3 de față.

Și deaca i-au zis așa, s-au dus la feredeu. Și mergând pre drum, s-au adus aminte de piaptine că l-au uitat la gazdă și

au trimis unul dintru dânșii la habă să ia puiaptinele. Deci el au zis:

- Mi-au zis soțiile mele să-m dai pungile cătetrele să le duc.

Iar baba au zis:

- Nu ți le voi da până nu veți veni câte 3 de față.

Iar neguțătorii i-au zis:

- Iaca și soțiile mele, iată că mă așteaptă și-ț vor zice sa-m dai pungile.

Și deaca au zis aceste cuvinte babei, s-au întors la soțiile sale și au zis:

- Nu va să-m dea baba.

Și s-au gândit că cere puiaptinele și nu va să-i dea, și zicea amândoi neguțătorii babei să-i dea puiaptinele și i-au făcut sâmnu să-i dea. Iar baba au scos cătetrele pungile și le-au dat neguțătorului. Și luând pungile soțiilor, au fugit. Iar cei doi așiepm pre celalalt și, zăbovindu-să, au strigat în glas mare zicând babei:

- Unde iaste soția noastră, ce am trimis la tine și n-au mai venit?

Iar baba le-au zis:

- Deaca au luat câte 3 pungile, cu zisa voastră, s-au dus de la mine și nu l-am mai văzut.

Iar soțiile lui au zis cătră babă:

- Noi l-am trimis la tine să-i dai puiaptinele, nu pungile.

Iar baba au zis:

- Ei n-au cerșur puiaptinele, ce au cerșut pungile. Că eu nu l-am crezut pre dânșul, ce voi mi-aș făcut semn să-i dau. Ce cu, văzind pre voi ce mi-aș zis, i-am dat pungile. Iar neguțătorii, auzind acele cuvinte de la gazdă, ș-au făcut voia rea foarte, și îndată au luat pre gazdă și s-au dus la maimarile satului și au început să spuie precum s-au făcut cu mare voie rea. Iar boiarinul au zis:

- Să dai, gazdă, pungile oamenilor, precum li le-au dat.

Iar baba au zis:

- Dumneata, eu le-am dat banii.

Iar ei ziseră că nu le-au dat. Iară boiarinul au zis:

- Numai să le dai pungile, o, gazdă!

Atunci au ieșit gazda plângând de la boiari. Iar neguțătorii cerea banii de la babă, iar baba, plângând, striga: „Vai de mine, ce m-oi face și de unde voi da?” Și mergând pre drum văietându-se, au întâmpinat pe un copilăș dc 5 ani. Iar copilul, văzind pe babă plângând așa cu amar, i s-au făcut milă și au întrebat zicându-i:

- O, muiare, pentru ce plângi așa cu amar?

Iar baba au zis:

- Lasă-mă, fătul mieu, să-m plâng becisniciia mea.

Și copilul foarte o îndemna să-i spuie, ca să cunoască pentru ce plânge, și tot o întreba, și nu s-au lăsat până nu i-au spus. Deci baba i-au spus toate pre rând, iar copilul, auzind acelea, au zis învățind pre babă:

- Eu voi să te mânmiescu de acest greu mare. Dă-mi un ban să-m cumpăr nuci.

Iar baba au zis:

- De m-ci mântui de această nevoie mare îți voi da banul.

Atuncea au zis copilul cătră babă:

- întoarce-te de te du la boiari și-i zi: „Dumneata, când mi-au dat banii, au fost câte 3 soțiile și mi-au zis să nu le dau până nu vor fi de față toți; ce, mă rog dumitale, să le zici să vie de față câte 3, să le dau pungile ce au lăsat în mine”.

Atuncea, deaca au auzit acele cuvinte de la copil de 5 ani, s-au bucurat foarte și îndată s-au dus la boiari și au grăit câte o a învățat copilul. Iar boiarinul, deaca au auzit că bine grăiaște baba, s-au mâniat pre neguțătorii și au zis cătră dânșii:

- Eu aș-am cunoscut dereptatea pentru ce nu vă dă banii; venit cătetrei precum aș fost întâi, și deaca veți veni câte 3, voi

veț lua pungile; și fiind această lege dereaptă, s-au mântuit baba de acei 2 neguțatori și nu i-au mai cerut nimica.

Atuncea au cunoscut boiarul că de un înțelept au auzit acele cuvinte și au întreat pre babă, boiarul zicând:

- O , muiare, cine te-au învățat aceste cuvinte bune de te-ai îndereptat?

Iar baba au zis:

- Un copil de 5 ani m-au întâmpinat, și vâzându-mă plângând m-au întreat, și cu i-am spus de toate pre rând. Și copilul m-au învățat și mi-au zis să viu la dumneata să grăiescu precum am grăit. Iar boiarul s-au mirat de mintea copilului.

A DOAO POCITANIE A IȚIULUI] ÎMPĂRATULUI]

-Ascultă, o, împărate, a doao pocitanie. Un bărbat neguțitor, ce îmbla cu neguțatorie și negoț, avea lemne ce miroseșcu. Și auzind de un om că la cutare târg să vând foarte bine și scumpii, și îndată au luoa neguțatoriul de acel lemn ce miroșia, și s-au dus la acel târg, și au stătut dinafară acelu târgu și au descărcat negoțul lui, că să înțeleagă cum să vinde de scump. Și s-au întâmpat o slujnică a unui boiar și au întreat:

- Ce om ești?

Iar neguțatoriul au zis:

- Sânt un neguțatori, și negoțul meu iaste lemn de miroșește, și l-am adus să-l vânz aici.

Iar slujnica au spus toate stăpănu-său. Și el era de știa foarte multe, om amăgitori; și îndată au strâns lemne ce miroșia și li-au pus în foc, și fiind multă pară a focului, îndată au ieșit mirosul focului într-acolo și s-au priceput în mult loc. Și acolo aproape au fost și acel neguțatori, și s-au săturat de miros și au zis cătră oamenii carii s-au aflat acolo;

- Mult miros de lemn m-au săturat și, rogu-mă, căutat să nu fie aprins cineva negoțul meu și arde.

Iar ei au zis:

- Nu arde al tău,

Și a doao zi s-au dus neguțatoriul în târgu și l-au tâmpinat stăpănu acei slujnice și întâi l-au întreat pre dinsul:

- Ce iaste negoțul tău?

Iar neguțatoriul au zis că: „am lemn de cel ce miroșește”. Iar omul cel de loc au zis cătră neguțatori:

- O, ome, cine te-au îndemnat să aduci de acest lemn și ai lăsat al tău negoț de care ai fi dobândit? Că noi aici avem de acest lemn numai de foc și le ardem.

Iar neguțatoriul au zis:

- Cum să fie așa? Im am auzit că mai scump decât aicea nu să vinde nicăirea nici într-un târgu, că mi-au spus neguțatorii carii umblă aici.

Iar el zise:

- Cine ț-au spus acele cuvinte te-au amăgit foarte.

Iar neguțatoriul, auzind, foarte ș-au făcut voia rea. Iar omul îi zise:

- Priiatine, că mult ț-ai făcut inima rea și foarte în pare rău de tine, că te-ai mâhnit. Iar de ț-e voia, vindc-m tot negoțul tău și dc ce vei cerc eu îț voi da un blid plin, măcar de cc ai cere.

Iar neguțatoru au gândit cu gândul: „Mai bine să-i dau tot negoțul meu, să iau eu un blid plin de ce voi cere decât va rămânea negoțul meu nevândut”. Și gândind neguțatoriul acel gând, ș-au vândut tot negoțul său acelu om de loc și s-au tocmit de ce arc cere să-i dea un blid plin. Și omul au luoa negoțul și s-au dus acas, și alt om n-au știut de acel negoț. Și atuncea au întrat neguțatoriul în târg și s-au dus la o babă în gazdă. Și au început a întrea pre babă neguțatoriul:

- Oare cum să vinde acel lemn ce miroșește?

Si baba au zis că să vinde întocma ca aurul: „iar țe ț-au fost să te păzești de oamenii acestui târgu, că tot sânt amăgitori, și

răi, și hicleni la faptele lor, și nu e puțință, cât oameni streini vor veni, să nu-i amăgească și să cumpănescu să-i piarză".

Dei neguțătorul s-au dus în târgu să vază negoțul târgului; și mergând văzu 3 bărbat șezind, și neguțătorul tot le căuta ades, și ci iar căuta spre dinsul. Iar unul dintru acei trei i-au zis:

- Vino să ne rămășim și cine va birui dintru noi să-i fac ce-i va fi voia cu dinsul.

Iar neguțătorul, neștiind năravul lor și fiind om prost, au zis:

- Bucuros, și pohtescu precum îț va fi voia să fie.

Și au ieșit amândoi și s-au rămășit unul cu altul, iar omul cel de loc au biruit cu meșteșugurile lui pre neguțători și zicea cătră dânsul:

- Vezi că te-am biruit cu cuvintele mele și pe tocmala noastră. Iar zic să bei toate apele mării.

Iar neguțătorul foarte să mira ce va face, și nu putea să mai grăiască omului, și nu putea să scape de dinsul, și era neguțătorul de căuta în cruciș la ochi, și s-au prilejit omul cel de loc la ochi încrucișat, dintr-acei 3 oameni, unul, și s-au sculat de au apucat pre neguțători, și-l ținea tare și-i zicea:

- Tu mi-ai furat ochiul mieu, ce numai să mergem la giudeț de loc și precum ne va zice, noi vom face pentru ochiul mieu ce mi-ai furat.

Auzind baba, gazda neguțătorului, precum trăgea pre neguțători la lege, deci baba s-au dus de i-au întâmpinat pre dâșii și au zis cătră cei 3 oameni:

- Mă rog dumneavoastră, pentru acest strein azi și mâine să mi-l lăsat pre chizășia mea și a treia zi iar vă-l voi da pre samă.

Iar cei oameni de loc i-au făcut pre voia babei și l-au lăsat pre neguțători.

Iar baba i-au zis:

- Nu ț-am spus eu și nu te-am învățat dintâi, ca să te ferești de oamenii de târgu, că ei foarte sânt la oameni streini răi? Ce ascultă-mă acum, precum te voi sfătui. De vreme de ai greșit dintâi, cunoaște aceasta că acești oameni au toț un dascăl și întrece pre toț cu toate relele. Ce pentru aceia le iaste dascăl și în toate sările să duc la dinsul și-i spun cine ce face, și cine ce grăiaște și cum amăgescu. Ce lasă toate și fă precum te sfătuiescu, și te schimbă din haine, și te fă că ești și tu unul dintr-înșii, și ia aminte și te amestecă cu dâșii, și te du la dascălul lor, și te păzește să nu te cunoască. Și stăi și tu acoloa, aproape, ca un om de târgul acesta. Și ascultă foarte bine ce vor grăi ei, și ce vor spune, și precum le va răspunde dascălul lor, și foarte să le iai aminte bine și să nu le uiți, ca să-i poți birui, și cu marc tărie îi vei birui pre dâșii, și mult vei dobândi de la dâșii.

Iar neguțătorul au făcut precum l-au învățat baba și s-au dus de au stătut aproape de dascăl. Și au venit întâi care au cumpărat negoțul de la neguțători și au zis cătră dascăl:

- Eu am întâmpinat astăz pre un neguțători și vindea lemn ce mirosește și m-am tocmit cu dinsul, pe tot negoțul lui să-i dau un blid plin de ce va cere el din toate ce am eu.

Iar dascălul au întrebat pre dinsul:

- Ce iaste acel lucru ce te-ai tocmit cu dinsul ca să-i dai: galbini, au aur, au argint sau mărgăritar!?

Iar omul au zis:

- Nu am tocmit anume, numai ce va vrea să ciae, un blid plin să-i dau.

Și au zis cătră dânsul dascălul:

- Mult ai greșit ție, căci de i-are părea neguțătorului să ceară de la tine pureci cât să va împlie blidul, jumătate să fii bărbătești și jumătate să fie muieresti, și să nu fie într-un feliu, ce unh să fie roșii, alții să fie negri, oare putea-vei să-i dai aceia

cc va zice să-i dai? Atuncea ce vei face tu și cum re vei mântui de aciia nevoie?

Iar omul au zis:

- Nu foarte iaste așa priceput acel neguțatori, nici mîntea îl va agiunge până într-atâta; iar precum în pare în va cerc bani, sau galbini sau mărgăritari.

Și au venit și celalalt, care s-au rămășit cu neguțatori, și au zis cătră dascălul lor:

- Și cu pre acel neguțatori l-am biruit, că ne-am rămășit amândoi și am zis: „Cine dintru noi va birui, cel rămas să facă ce va zice cela ce l-au birui t". Și eu l-am biruit de toate cuvintele și i-am zis să bea toate apele mării.

Atuncea dascălul au zis cătră dînsul:

- Nici tu n-ai tăcut nimic! Dară de va zice acel neguțatori ție: „Să mergi tu, să oprești toate izvoarălc și văile cc întră în mare, și atuncea voi bea apa mării, că eu m-am apucat să beau numai apa mării, nu și izvoarălc". Deci de are zice neguțatoriul într-acesta chip, atuncea ai putdre să oprești izvoarăle și văile cc cură în mare?

Iar omul au zis:

- Să știi dumneata, că nu iaste așa tare la inimă și la minte acel neguțatori și nu poate să dea acesta răspuns.

Și iar au venit și celalalt om, ce căuta în cruciș, și au zis și el cătră dascăl:

- Azi am văzut și eu un neguțatori în târgu și avea ochi crucișati, și l-am apucat foarte tare și am zis că mi-au furat ochiul, și: „Nu te voi lăsa până nu ț-oi scoate ochiul și de ț-ei cheltui toată avuțiia, n-ei scăpa de mine, până nu m-ei tămădui".

Iar dascălul au zis că:

- Nici tu n-ai tăcut nimica, că de-ț va zice neguțatoriul: „Aceasta iaste un semnu a porânci noastre, să scoț tu ochiul tău ce ai, și eu în voi scoate un ochiu, și să punem în cumpănă

să cumpănim ochii și de vor fi tocma, atuncea vom afla dereptatc. Și de să va prileji să fie tocma ochiul meu cu al tău, bine va fi; dară de nu să va prileji, atuncea ce vei păți tu că l-ai defăimat cu minciună și i-ai scos ochiul?" Atuncea el îț va cere mai mult, și te va trage la giudeț. Atuncea ce vei face, deaca el ț-are răspunde așa? Și aceasta va fi mai râu, că de-i face acesta lucru, tu vei fi orbu de tot, iar neguțatoriul tot va fi cu un ochi și va avea vedere.

Iar omul cel de loc au răspuns aceste cuvinte și au zis:

- Dumneata, neguțatoriul n-arc atâta minte să răspunză acele cuvinte.

Iar deaca au auzit neguțatoriul aceste cuvinte dc la dascălul lor, le-au foarte păzit la inima lui și deaca s-au făcut zio, au mers neguțatoriul la omul cela ce cumpărase lemnul cela ce mirosiia și i-au zis:

- O , priiatine, dă-m, precum ne-am tocmit pentru negoțul ce ț-am vândut.

Iar omul i-au răspuns:

- Cere-m ce-ț parc și ce-ț iaste voia, și eu gata sânt să-ț dau.

Iar neguțatoriul zise:

- Că mie mi-c voia să-m dai într-această strachină atâtea pureci cât vor încăpea, să fie roșii și negri, și să fie jumătate bărbătești și jumătate muierestii.

Și foarte îi cerea tare neguțatoriul într-aceia chip de pureci, iar omul să mira de aceasta ce va face și nu putea să dea purecii. Deci i-au dat întreit și împetrit prețul.

Deci s-au dus de au găsit și pre cei 2 oameni, pre cela ce i-au zis să bea marea, și pre cela ce zicea să-i dea ochiul, și i-au apucat pre dînșii și nevoiia să Iacă toate câte le auzise de la dascălul lor. Și foarte i-au nevoit și până nu i-au dat ce au vrut neguțatoriul, deaca i-au biruit. Și s-au întors neguțatoriul cu mare dobândă acas.

Si acum, o, împărate, de câte ț-am povestit, precum în pare, așa m-au făcut și pre mine dascălul meu.

Iar împăratul zise către dânsul:

- Cunoști, o, fiule, acest lucru, că într-acești 3 ani ce au trecut și ai fost la dascăl și nu te-ai putut învăța nimica, iar acum ai silit de te-ai învățat toate filosofiile.

Iar fiu-său au răspuns de au zis:

- O, împărate, să știi că atuncea am fost brudiu și n-am putut să învăț, că nu mi-au ajutat mintea și inima. Nici [un] copil brudiu nu poate să învețe filosofii, căci ca mintea copilului iaste tot în joc. Ce și eu, o, împărate, fiind într-acelaș chip și brudiu, și la minte, nu puteam să mă dezmiard la învățătură. Și acum dascălul meu Sindipa, văziiidu-mă copil tânăr, nu m-au învățat la greu, ca să mă ostenesc, și să urăscu, și să părăsescu învățătura, copil cum eram. Și știind dascălul că de început de-are fi vrut să mă puie să învăț învățături mari, cu m-aș fi smerit cu firea și aș fi fugit de la dînsul. Și fiind eu fecior de împărat, dascălul m-au apucat cu cele mici învățături până m-au învățat de istov. Și eu fiind la minte deplin, le-am foarte luat cu firea și cu inima, de le-am luat cu toată firea și în șase luni m-am învățat și tu silit să știu toate filosofiile, cu ajutoriul lui Dumnezeu.

Iar împăratul, auzind acele cuvinte a fiului său, foarte s-au bucurat și s-au veselit, și au dai laudă lui Dumnezeu că au adus pre fiu-său la aiâta învățătură, și foarte au mulțămît și dascălului Sindipei.

PRECUM AU ZIS ÎMPĂRATUL SĂ ADUCĂ

PRE MUIAREA CIA REA, 'PUTOAREA ÎMPĂRATULUI

Deci, zicând împăratul să aducă pre muiarea cia rea și aducându-o înaintea împăratului, au zis împăratul către muiare:

- Cu ce și pentru ce nevoii ai să omori pre fiul meu?

Iar ea au răspuns:

- Să știi, o împărate, că tot omul de are fi făcut o sută de rele, tot nevoiaște pentru viața lui. Așa și eu, luoscm pre fiul tău în taină, c-am [sâ] poci să cunosc pentru ce nu grăiaște, și cu l-am întrebat pre dînsul, și l-am dezmiardat cu cuvinte dulci și blânde, și drag i-am grăit pân l-am adus de au grăit și mi-au zis: „O, muiare, acum nu-ț voi răspunde, până nu vor trece 7 zile, și apoi îț voi răspunde precum ți sâ cade”. Deci, eu, auzind acele cuvinte, foarte m-am spăriat că deaca va grăi fiul tău, va spune împărățici-tale. Și vina mea o știu, și greșala mea o mărturisescu, și nicî un cuvânt tiu tăgăduiesc și pentru aceia, o, mare împărate, precum te va îndura Dumnezeu, și precum ți sâ parc, fă cu mine.

La acele cuvinte a muierei au chiebat împăratul înțelepții și boiarii și au zis:

- Ce sfat îm daț mie de această muiare, de rău ce au vrut să facă?

Iar un boiari au zis către împăratul:

- Cu dreptate iaste să-i tai mâinile și picioarele.

Și au răspuns și alt boiari:

- Nu e eu dreptate să pață așa precum zici. Numai i sa cade să o despice de vie, să-i scoată inima afar.

Și altul au zis să-i laic limba. Iar muiarea, auzind zicând acele cuvinte, le-au spus o pocitanie.

POCITANIA MUIEREI

- O, împărate și boiari, îm pare că să asamănă acestea care grăit spre mine și să pilduiescu cu pilda unii vulpi. Că acea vulpe în toate nopțile întră într-un târgu pre fereastra unui ciobotari și întrând în casă tot îi mânca găinile. Iar ciobotariul cercând, au cunoscut că-i mănâncă vulpea găinile și au pus laț ca sâ o prinză. Deci, mergând vulpea, s-au prins, și fiind hicleană, precum și iaste, au făcut cu hiclenie și au scăpat din

laț, și îmbla pre lângă târgu primprejur, doar va găsi poarta să iasă afar din târgu. Și îmblatui toată noaptea, n-au găsit nici o poartă deschisă să fugă afar. Și deaca să făcu zio, gândea cu gândul ei: „că deaca să va face zioa, adevărat mă vor prinde câinii”.

Și s-au dus la poarta târgului și s-au făcut că iaste moartă. Si deaca s-au făcut zio, au deschis porțile târgului și un om o au văzut zăcând moartă și au zis portariului: „Coadă aceștii vulpi să o iau să șterg moara”. Și i-au tăiat coada și foarte au răbdat dureria coadei. Și iar au văzut pe vulpe un alt om si au zis că cine arc copil mic plângători, sunt bune urechile vulpei să le ție mumă-sa acelui copil. Și îndată le-au tăiat acel om și iar au răbdat și durerea urechilor. Alt om iar au zis că pă cine-l dor dinții, cum va pune dinții vulpei, îndată îi va trece; și au luat o piatră și au scos toț dinții vulpei. Iar vulpea tot au răbdat toate durorile. Și alt om au zis: „Eu am auzit că inima vulpei, cine are durori de inimă, să-i pui inima vulpei pre durori, că-i va trece”, și au luat cuțitul să spintece vulpea, să-i ia inima, cc n-au putu să să apropie, și au sărit pre poartă și au scăpat de moarte. Așa și eu săraca-m de mine, să-m scoț inima! O, împărate, aceastea ce sfātuiesc boiarii gata sânt să le rabd, iar să-m scoț inima nu poci să rabd.

Și au răspuns feciorul împăratului și au zis cătră tată-său și cătră boiari:

- Adevărat zice muierea, că nu să cade oamenilor celor mari să aibă greșalele muierești de lucruri mari, ce să fie nebăgate în samă vinile muierești, cc numai cu adevărat și cu dreptate să să facă ei. Să i să rază capul ei, și să i să ungă obrazul, i să o pui pre un măgari, și să o poarte prin tot târgul ca să și să facă scandilă. Și să-i pui 2 trâmbițaș, unul înainte, altul înapoi, și să zică în gura mare, să auză toț oamenii, și mari și mici, ce rău au făcut aiasta: au vrut ea să facă fiului împăratului să pațā așa și mai rău decât așa.

Deci împăratul, deaca au auzit de la fiiu-său acele cuvinte, i-au plăcut, și tuturor boiarilor le-au plăcut, și au priimit toț acel sfat. Și au zis împăratul;

- O, fiiu-micu, bine ai grăit și m-ai sfătuit, așa să fie precum ai zis, o, fiule!

Și îndată au făcut câte au zis fiul împăratului și o au rușinat pre dânsa ca pre o muiare rea. Și au zis împăratul filosofului Sindipa:

- O, filosoafe, adeverește-m cu adevărat de unde fiul meu au dobândit atâta minte și filosofic? Să nu fie din naștere, de au dobândit atâta minte, sau din nevoieșă ta?

Deci Sindipa au răspuns si zise cătră împăratul:

- în cc chip ții pre fiul tău, de la Dumnezău iaste, iar și norocul, și rodul agiutorește și nevoieșă: aceste doao! Și pentru aceia au luat fiul tău minte mare și au întrecut pre toț oamenii cu mintea. Cc pentru acesta lucrul ascultă o pocitanie:

Au fost un împărat și au avut mulți filosofi; și dintr-acei filosofi au fost unul mai mare și au fost și unu astronom, vrăjitori de stele. Și s-au născut un cocon filosofului celui mare și au spus împăratului că cutăruia filosofi s-au născut un fecior astăz, făt. Și împăratul au chiebat pre astronom și au zis cătră astronom să caute pentru nașterea lui și de norocul coconului și au zis:

- O, împărate, coconul acesta cc au născut acuma, am cercat de nărocul lui în sufle și am văzut că e al tâlharilor și al oamenilor răi! Așa-i iaste norocul! Și mulți ani va trăi și la 13 ani când va agiunge, va face mari răutăți și mari furțișaguri.

Și părintele coconului au zis cătră astronom:

- Toate aceastea ai zis cătră împăratul adevărat, de coconul meu ce acum au născut?

Iar astronomul au zis:

- Adevărat am zis, o, filosoafe, că foarte bine am căutat de nărocul coconului tău, că va fi tâlhari și cap de tâlhari.

Și filosoful au zis cătră împăratul:

- O, împărate, cu pre coconul meu l-oi pedepsi, ca să nu faci nicidănăoară dc acele fapte și-l voi face să fugă de acel meșteșug.

Și deaca s-au făcut de 8 luni coconul, l-au înțercat să nu sugă de la mumă-sa și apoi l-au închis într-o casă și-l hrăniă, și-l învăța în toate chipurile filosofii. Și pedepsindu-l tată-său și n-au lăsat nici un om să meargă la dinsul, nici lăsa pe cocon să iasă afară. Și așa, hrănindu-l și ținându-l, s-au făcut de 15 ani și tatăl coconului zise:

- C), fiul meu, mâine te voi duce la împăratul și precum să cade să te închini împăratului.

Așa au învățat filosoful pre fiul său, iar tânărul, deaca au auzit că va să meargă la împăratul, nevoia să zică cuvânt cătră tată-său, că:

- Ku, dumneata, niciodată n-am văzut pre împăratul și deaca zice tată-micu să mă ducă la împăratul să mă închin lui, să cade să-i duc și eu ceva lucru să mirosească. Și mie mi-crușine să ceiu aceasta de la tată-mieu, iar să cade să fac aceasta. Si atunci, într-aceia noapte, au ieșit pre ascuns de la tată-său și s-au dus la curtea împăratului, neștiind ale cui curți sânt, și au făcut o gaură în zid și au intrat ia patul împăratului. Și împăratul fiind deșteptat și văzind pre dinsul, s-au spăriat foarte și zicea cu gândul lui „că, acesta fur, de n-are avea putere marc, nu s-are fi cutezat să vie într-acesta ceas și într-această vreme, noaptea; și de voi sta împotriva, el mă va omora". Și au tăcut împăratul și l-au lăsat de au făcut ce au vrut furul și nu i-au zis nimic. Și furul s-au dus la hainele împăratului și au luat haine scumpe și au ieșit afară din curtea împărătească și s-au dus îndată și au vândut hainele și au cumpărat lucruri mirositoare. Și împăratul n-au cunoscut pe acela fur cine iaste. Și a doao zi au luat filosoful pre fiu-său și s-au dus la împăratul și s-au închinat lui, și coconul au dat acele lucruri

ce au cumpărat. Și au început filosoful să-l auză, să-t dea slavă împăratului și au zis:

- Să trăiești în veci, împărate! Iac-am adus și pre fiul meu la împărăția-ta. Pentru ce au zis astronomii împărățici-talcă în 13 ani va începe să fie fur și tâlhari și acuma, iată, că iaste de 15 ani și nici un furtișag n-au făcut, de care astronomii multe au mințit și pre aceasta să cunoaște că de câte au grăit au fost minciuni.

Și împăratul s-au mirat de cuvintele ce au grăit și împăratul au căutat coconului feliul și au priceput și au cunoscut că au fost furul, coconul al filosofului, care au făcut gaura în zid dc au intrat și au luat haina împărătească. Și au răspuns împăratul cătră filosof și au zis:

- Acesta cu adevărat au furat haina mea și dc acest lucru să adevărescu cuvintele astronomului și câte sânt toate adevărate.

- Și de acest răspuns, [zice Sindipa], să știi că dc [la] nașterea omului, o, împărate, sânt toate date de la Dumnezău, precum și la nașterea fiului tău s-au făcut. Nu e începătura și făcutul trupului, sau [ce] au învățat când au fost copil, ce numai când au venit dc s-au făcut marc. Deci, s-au împreunat cu norocul și eclea fapte.

Deci, Sindipa spuind aceasta polojanic împăratului și s-au dus. Și împăratul au zis cătră fiu-său:

- Spune-m, scumpul meu, fiule, cum au putut dascălul Sindipa de te-au învățat atâtea filosofii?

Și tânărul au zis părintelui său:

- O, împărate, deaca m-au luat de la împărăția-ta, dascălul meu m-au dus la casa lui și îndată au făcut o casă mare și o a spoit cu var și câte au vrut să mă învețe, au zugrăvit toate pre părete și toate învățăturile le-au despărțit cu scrisorile. Și au zugrăvit soarele, și luna, și stelele, și au scris și capetele filosofiei, și a minței, și a dascăliei, și capul cel dintâiu acelu

ce nu e pedepsit, și a omului celui (sudalmă), om ca acela între frați și priiatini, în sfatul lor să se plece. Si al 2[-lea] cap au scris de filosofi, a unui care pe un om și ca acela om, mare folos face a prîiaiiinului său. Al 3[-lea] cap, de omul cel hiclean, ce știe multe și ca acela om ce nu știe niciodată să facă râu câtră aproapele său, pre ascuns. Al 4[-lcal] cap pentru om ce clevetește, precum nu să cade pre alt om, sau de boale, sau de alt râu ce va avea pre trup, sau de-i grozav omul. Al 5[-lea] cap, de va face vnin judecători sau boiari, sau împărat de va face lege și va așeza neauzind bine și adevărat. Al 6[-lea] cap, nu să cade nimănu să nădăjduiască pre om nebăgat în seamă. Al 7[-lea] cap. să învață de bărbat râvnitori să hrănească pre alți oameni buni, având bine și nevoind să ții, să fii bogat și să aibă avuție și de a sa, și de la părinții săi. Și omul, văzind așa rău, nu știe și î să face voia rea și să topește. Al 8[-lea] cap, să vază și zice: „Derept iaste și să cade de toți oamenii să fie cu dragoste și cu bună mulțămîtă și noi far rău pentru bani”. Al 9[-lea] cap, să cade precum are un om să facă celuia și el iar așa face altora. Al 10[-lea] cap, sfătuiască cu cel ce te sfătuiască și de a păgânului fapte rele, și nedereptăcilc a săracilor să nu facă prieteșug niciodată cu aceia, ca să nu facă nedereptate și iasă omului cu năpaste și făcând rău toți să bucură.

Conețul și sfârșitul a filosofului Sindipei, cu fiul împăratului de țara Persiei.

Ispisah az mnogo grașnîi ("oștea dascăl ot stăia țircov ot Scheai, m[c]șița noemb[rie] 25 dni, v leat 7212. 1703.⁶

FLOAREA DARURILOR.

CARTE FRUMOASA ȘI DE FOLOS FIEȘTECARUIA
CREȘTIN, CARELE VA VREA SĂ SE ÎMPODOBEASCĂ
PRE SINE CU BUNĂTĂȚI

De pre grecie scoase pre rumânie.

în zalele prealuminatului domn

IOAN CONS'FANDIN BASARABĂ-VOEVOD.

Cu bîagoslovenia preasfințitului mitropolitului

KYR THEODOSIE.

Cu îndemnarea și cu cheltuiala dumnealui

CONS'FANDIN PAHARNICUL SĂRACHIN' SIN

GHEORGHIE DOHTORUL CRITEANUL.

Și s-au typărit în sfânta mănăstire în Sncagov.

Vî leato 7250² Mlesejțiiul.

De smeritul iermonah Antim Ivireanul.

PENTRU BUCURJIA, cap 3

Bucuriia, carea iaste săvârșirea dragostei, după cum grăiaște Prisian, iaste odihnă și mulțămire sufletului, pentru ca să se bucure pentru oarecarea pohta, precum să cade.

Isus au zis: viața omului iaste bucuriia inemii. Iară cel ce se bucură mult și în lucrurile carele nu să cuvin nu iaste bucurie, ce iaste păcat.

PĂCATUL ÎNTRISTĂRII, cau 4

Întristarea care iaste păcatul împotriva bucuriei, precum au zis și Macroviu, iaste în trei lucruri. Întâiu iaste când omul să scârbește pentru vreun lucru mai mult decât să cade. Și aceasta să chiamă întristare curată.

A dooa iasie când omul nici face, nici zice, nici socotește vreun lucru, ce stă ca un mort. Și aceia îi zic Ienea și iaste foarte mare păcat.

A treia iaste că pentru vreun păcat răsipește omul multe. Și acesta iaste păcatul înemit rele și iaste în mii de pricini, precum zice Ipocrat. Și iaste ramură a nebuniei. Și din tristare vine păcatul deznădăjduirii, carea iaste cel mai mare păcat în lume, precum zice prorocul.

Și poți să asemeni întristarea pre corbu, pentru căci când vede puii lui că să nascu albi, să scârbește atâta, cât fuge și-i lasă, că nu crede că sânt ai lui, pentru căce nu sânt negri ca și el și nu-i plac până nu fac pene negre. Și într-aceasta viețuiescu, cu roa ceriului.

Însă să întristează când își piarde puii mai mult decât toată altă pasăre.

Hristos au zis: „Mai bună iaste moartea decât viața cea scârbită .

Platon au zis: „Nici cum nu da scârbă în sufletul tău, ce o scoate cât poți, pentru că mulți au murit de scârbă și nu iaste nici un folos de aceasta”.

Încă precum ispitescu argintul și aurul în foc, așa să ispitescu și oamenii în năpăști.

Platon au zis: „Omului înțelept nu i să cade a să scârbi de nici un lucru”.

Socrat au zis: „Cel ce nu să scârbește de lucrurile cele pierdute, inema lui să odihnește și mintea îi să luminează”.

Pitagor au zis: „Scârbit iaste cel ce iaste învățat ca să aibă și acum n-are. Din inema rea vine în sărăcie și cade în deznădăjduire.”

Sfanțul Bernard au zis: „Mai curând să mă fie luat moartea din viață decât să las să mă dobândească inema rea”.

Și tu, carele zaci în mormântul Icnii, ascultă să vezi ce face: îngreuiază trupul, spurcă sufletul, întunecează mintea, naște curvia, hrănește nesăturarea din mulțimea cugetului carele are, soleşte supărarea și samănă războiu.

Solomon au zis: „Nu iubi somnul, ca să nu re biruiască sărăcia”.

Seneca au zis: „Inema rea a omului iasie moarte și mormânt vieții lui”.

Sfântul Bernard au zis: „Nu lăsa să te dobândească lenea și, deaca nu poți să te aperi, nu o arăta la oameni, că omul înțelept nu stă niciodinioară deșert”.

Casiudor au zis: „Cel ce crede în noroc să leapadă de Dumnezeu și cade în deznădăjduire”.

Pentru scârba, spun de Alexandru [Macedon], cum deaca au murit, l-au băgat boiarii lui într-o raclă de argint polțit; și cându l-aducea să-l îngroape, mulți filosofi mergea după dinsul și așa începură a plânge pentru dinsul.

Iulica au zis: „Acesta iaste acela carele stăpâniia Răsăritul și Apusul, iară acum în doi pași de pământ să poartă?”

Barbarig au zis: „Alexandru sta și nimeni nu cuteza ca să dorovească, iară acum pre doi pași iaste purtat”.

Delfin au zis: „Oricarele vedea pre Alexandru avea frică de dinsul, iară acum câți îl văd nimic nu să tem”.

Altimon au zis: „Alexandru stăpâniia lumea și tot norodul, iară acum iaste pre urma tuturor”.

Persamos au zis; „Nici un lucru nu putea să srea înaintea lui Alexandru, iară el nu putu sta înaintea morții”.

Ardig au zis: „O, preaputernice, cum ai căzut așa?”

Drosiiian au zis: „O, moarte amară! o, moarte cu durire! o, moarte nemastică! o, moarte grabnică! Cum avuseși atâta îndrăzneală de statusși împotriva aceluia căruia toată lumea nu i-au putut sta împotriva?”

Venic au zis: „O, minte întunecată! o judecată pogorâtă! o, nălțime pierdută! o, liubov gonit! o, bucurie scârbită! o, îndrăzneală fugită! o, bună rudă pustiită! Ce va să mai facă dară lumea de vreme ce au murit Alexandru-împărat?”

Pentru ce dară și noi nu ne aducem aminte să plângem? Și îndată începură toți de plânsără și făcură cea mai mare jale, carea n-au mai fost în lume.

PENTRU ÎNȚEEPTIE, cap 13

Înțeleptiia, precum au zis Tulie, are trei părți: aduce-rea-aminte a lucrurilor celor trecute, mintea ca să aleagă adevărul din minciună, și binele din rău, și vederea înainte, adecă să vază mai nainte în lucrurile lui. Aceste 3 lucruri să cunosc cu alte dooa chipuri: cu sfătuirea și cu urmarea sfătui rci.

Și poți ca să asemeni darul înțelepției pre furnică, carea iaste nevoitoare vara, pentru ca să afle aceia cu carea trăiaște iarna. Și aducându-și aminte de vrimea care au trecut, strânge vara ca să aibă iarna, că vara află orice-i trebuiaște și vide înainte spre vremea cea viitoare și despică prin mijloc tot felul de hrană, pentru ca să nu să strice iarna și aceasta o face cu o înțelepție a sfatului celui firescu.

Solomon au zis: „Mai bună iaste înțeleptiia decât toate bogățiile lumii”.

Îsus Sirah au zis: „Vinul și pâinea veselește inema omului, iar peste toate înțeleptiia”.

Încă au zis: „Sluga cea înțeleaptă slujaște slobod”.

Încă: „I ^ tineretele tale învață înțelepție până la bătrânețe”.

Încă: „Toată învățătura și înțeleptiia vine de la Dumnezeu”.

David au zis: „Începătura înțelepției iaste frica lui Dumnezeu”.

Sceneca au zis: „Eu de așa avea un picior în groapă, încă-m trebuiește să învăț”.

Artie au zis: „Lumea aceasta și ceialaltă o piardc cel ce n-are înțelepție. Iară cel ce cunoaște bine cum că iaste înțelept, niciodinioară nu va putea să flămânzească sau să ajungă în sărăcie.”

Seneca au zis: „Înțeleptiia alege în inemă, iară nu în cărți”.

Aristotel au zis: „Înțeleptul ține arma pentru toată împoacișarea”.

Încă: „Nebun iaste oricarele crede că norocul îi dă tot binele și răul, iară nu mintia”.

Alexandru au zis: „Noaptea s-au făcut pentru ca să socotească omul ce va face zâoa”.

Aristotel au zis: „Lucrurile celea trecute dau învățătura și minte”.

Încă: „Mai bine iaste ca să se împotrivescă neștine la început decât la sfârșit”.

Decret au zis: „Cel ce are început rău nu poate ca să aibă sfârșit bun”.

Solomon au zis: „Întru toate lucrurile te sfătuiăște, și apoi să nu te mai căiești”.

Pitagora au zis: „Nu iaste mai mare sfătuirc decât aceia carea dau la corabie când pate nevoie”.

Încă trei (*sief*) lucruri sânt împotriva sfatului: [graba], mâniirea și scumpetea.

Încă: „Sfatul cel grabnic are căință”.

Încă: „Începătura iaste urâcioasă, iar face pre om înțeleptu”.

Sedckic au zis: „Când vei să ceri sfat de la altul, vezi întâi cum petrece acela”.

Și iarăș: „Cugetele să îngroapă acolo unde nu iaste sfat, iară acolo unde sânt sfaturi, să întărește inema omului”.

Alexandru au zis: „Toate lucrurile să întărescu de la sfat”.

Aristotel au zis: „Din nevoința să naște învățătura, și din tinere curăția”.

Încă: „La lucrurile cele sfătuite, să întâmplă omul de iaste grabnic, iară la sfătuire zăbavnic”.

Thieofrast au zis: „Nici un lucru bun nu poate ca să ție multă vreme, fără nevoința”.

Sistos au zis: „Apa carea cură nu aduce otravă”.

Platon au zis: „Învățătura fără ispită și fără iscusință puțin plătește”.

Pentru darul înțelepțici spun la istoriile Ramului că au încălecat într-o zi împăratul și află într-o luncă pre un filosof singur; și trimise să-l chame, iară el nu-i răspunse. Iară împăratul, văzând așa, să duse însuș de-l întrebă ce face acolo singur? Și îndată răspunse filosoful, zicând:

- Lu învățu pre oameni înțelepție.

Iară împăratul zise:

- Invață-mă și pre mine ceva.

Și luând filosoful un condelu, scrise aceasta: „În fieștecare lucru ce vei să faci, socotește cele ce vor să vie”. Și luă împăratul scrisoarea aceasta și, îtuorcându-se în Râm, o lipi în poarta polății lui. Și stând multă vreme, s-au întâmplat oarecarii omeni mari din cetatea aceia de socotiră ca să omoare pre împăratul. Și fâgăduiră bani mulți unui bărbiiariu, ca să taie capul împăratului acoloa, unde-l spală; și i-au fâgăduit că-l vor scăpa. Și, într-o zi, mergând bărbiiariul să-l spele, cu gând ca să-l omoare, precum l-au rânduit, văzu pre poarta polății acea scrisoarea carea zicea: „Orice vei vrea să faci socotește întâi acela carea poate ea să-ți vie”. Și îndată, cu totul să temu, pârându-i că împăratul au făcut de o au pus, pentru că au aflat aceia carea au rânduit să facă. Și într-acele ceas, alergând, intră la împăratul de-ș ceru iertăciune și-i mărturisi de toate. Iară împăratul, neștiind nimica de acest lucru, deaca auzi așa, trimise pentru

toii boiarii carii au fost în sfatul morții lui, și porunci ca să-i omoare; și iertă moartea bărbiiariului. Și atunci trimise la filosof de-l aduseră; și de-acii nu-l mai lăsă să mai iasă de la dinsul; și-i făcu cinste mare, pentru că el îi dedese acea scriptură.

PĂCATUL NEBUNIEI, cap. 14

Nebuniia iaste păcat împotrivă înțelepriei.

Platon au zis că sânt multe feliuri de nebuni: întâi sânt nebuni în toată vrelnea, precum sânt aceia carii la arătare sânt nebuni; și sânt alți oarecarii nebuni în oarecarele vremi și într-acele vremi sânt și aceia ca și cei dintâi; alții iarși, măcar că pricep, iară să înlunceză. Și acestea să chiamă lunatecî. Sunt și alți nebuni din oțărâre, ca și aceia căroră le lipsește mintea și acestea sânt mii de feliuri. Sunt nebuni carii au puțină minte, și acestea sunt de patru feliuri: întâi, ca să nu socotească în lucrurile lui, ce să facă așa, precum le vine de la incmă, fără socotință. A doao, ca să nu vază înaintea într-aceia, carea poate să facă. A treia, ca să fie foarte grabnec, și să nu pohtească vreun sfat în faptele lui. A patra, iaste ca să lase aceia ce trebuiaște pentru lene, să nu o înceapă.

Și poți să asemeni nebuniia pre boul cel sălbatec, carele după firea lui urăște și vrăjmășaște pururea tot lucrul roșu. Și când vor vânătorii să-l prinză, să îmbraci cu haine roșii și merg unde iaste boul, și îndată boul, de pohtă mare ce are ca să-i vatăme, nimic nu socotește, ci aleargă asupra acelora. Iară vânătorii fugu, și să ascundu după un copactu, carele l-au împodobit cu roșii; iar boul, pârându-i că va lovi pre vânători, lovește cu cornul atâta de tare în copaciu, cât să înfige, și nu poate să-l mai scoată și vin vânătorii de-l ucig”.

Solomon au zis: „Nu vorbi niciodînioară cu nebunul, pentru că nu-i vor plăcea nicicum cuvintele tale, deaca nu vei zice acela care-i place lui”.

încă: „Atâta iaste ca să vorbească neștine cu nebunul cât și cu unul carele doarme”.

Incaș: „Când umblă nebunul pre cale, i să pare cum câți vede sânt toți nebuni ca și dânsul”.

încă: „Nebunul să cunoaște pre răs, că-i sare glasul lui, iară cel înțălept râde smerit”.

încă: „Mai bine să te întimpini cu un leu și cu un ursu, când le iau puii, decât cu nebunul când iaste mânioșii”.

Pentru nebuniia, spun la istoriile Ramului că într-o zâ au făcălicat Aristotele cu Alexandru la Machedonic. Și voinicii lui, carii era pedestri, mergea zicând pre cale: „Dați-vă în laturi denaintea împăratului”. Iară un nebun sădea desupra unii pietri, carea era în mijlocul drumului și nu vrea să se dea în laturi din cale; iară o slugă a împăratului veni ca să-l împingă de pre piatră. Și îndată zise Aristotel acei slugi, cunoscând că acela ce sădea pre piatră era nebun, zise:

- Nu clăti piatră de pre piatră, pentru căci nebunul cu adevărat nu iaste om.

PENTRU ÎNTĂRIRE, cap 25

întărirea iaste precum au zis sfântul Avgustin: „Iar întărirea iaste cea curată, ca să nu voiască să scilimbe socoteala lui. Și iarăși nu trebuie să fie atâta de strânsu ca să nu cază în păcatul străngerii.” Iară sfântul Andronic au zis: „Strânsu iaste acela carele nu va să-și schimbe socoteala lui, nici într-un chip al lumii .

Și poți ca să asemeni darul întăririi pre o pasăre, căriia îi zic finix, carea trăiaște 300 și 15 ani; și, deaca vide că au îmbătrânit și au slăbit, adună niște lemnișoare mirositoare și-și zidește cuibu, și întră într-însul și stă denaintea soarelui și-și bate atâta într-aripile lui, cât face foc din arderea soarelui și din baterea aripilor hu. Iară acea pasăre iaste atâta de întărită, cât niciodată nu să clătește, ce mai vârtos să lasă de arde, pentru

că știe din fire că va să întinerească. Și, plinindu-să 9 zile, să naște dintr-acea materie a trupului lui un viarme și crește pre-ncet, pre-nect, și atunce face aripi și să face pasăre. Și nu mai iaste în lume altul fără numai unul.

Sfântul Isidor au zis: „Nu lăuda începutul omului, ci sfârșitul”.

Sfântul Grigorie au zis: „Mulți aleargă la meidan, iară cel ce întrece câștigă rămasul”.

Pentru darul întăririi, spun la istoriile elinilor că Licurg au făcut lege, carele s-au arătat foarte strânsu la norod; și el vrând ca să tirmeză acei legi (pentru căce era foarte direaptă) zise norodului: „Eu voi să mergu afară la slujba mea și mi-e voia să vă jurați cum că veți păzi această lege până voi veni: că prin mijlocul aceștia voi săvorovescu cu Dumnezeuul nostru, carele mi-o au dat, și atunce o voi schimba după voia voastră”. Iară norodul cât auzi aceasta, toți să jurară că o vor păzi.

Atunce Licurg să duse și nu să mai întoarsă, pentru ca să nu spargă legea. Și deaca să apropie el de moarte, porunci ca să-i arză trupul lui și să-i arunce cenușa în mare, pentru ca să nu crează norodul că vor fi dezlegați de jurământul lor, deaca-i vor aduce oasele în sat. Și așa făcură.

PĂCATUL NEÎNTĂRIEI, cap 26

Neîntărirea iaste păcatul împotriva darului întăririi, precum au zis Prisian: „Iaste ca să nu aibi nici o așăzare întru tine .

Și poți să asemeni neîntărirea pre rândurea, carea paște zburând, când iceda, când coala.

Pentru neîntărirea au zis Salustie: „Neîntărirea iaste semnul nebuniei”.

Platon au zis: „Cel ce iaste neîntărit toate în norocul lui le lasă .

Solomon au zis: „Omul prost crede tot cuvântul, iară cel înțelept caută în sufletul lui”.

Vernic au zis: „Cel ce sâ chivernisește rău ades să se sfătuiască”.

Pentru păcatul neîntâririi spun la oicinic, că au fost un tâlhariu, carele făcuse toate răutățile lumii; și merse ca să le ispoveduiască la un sihastru sfânt. Și deacă ajunsă să-i dea poruncă, tâlhariul au zis: că nu iaste cu puțință ca să facă nici o poruncă, pentru căce nu poate să postească, nici altcevaș să facă. Și îndată-i zise sihastrul:

- încai, fă acest mai puțin, ce cruce vei afla, îngenunche înainte-i și te închină ei!

Și tâlhariul primi să facă aceasta. Și sihastrul îi iertă lui păcatele. Iară deacă purcesă tâlhariul de la sihastru, oarecarii vrăjmași îl întimpinară pre el; și plecă ca să fugă, și fugind, află o cruce. Și-și aduse aminte de porunca bătrânului. Și așa, într-acel ceas îngenunche înaintea crucii. Și într-aceasta ajunseră vrăjmașii lui, și-l juughiară pre el. Și deaca văzu sihastrul sufletul lui că-l ducea doi îngeri la ceriu pentru un lucru atâta de puțin, puse și el în inema lui, ca să ispitească din dulcelele lumii, pentru căce îi păru foarte ușor, pentru un lucru atâta de puțin, să dobândească raiul. Și lăsă pustia, ca să meargă în lume. Și îndată diavolul puse o cursă în drum și-l prinse de un picior; și căzu de muri. Și diavolul luă sufletul lui în munca, pentru că el nu sâ întărisă pre socoteala cea bună.

ALEXANDRIA

ISTORIA A ALEXANDRULUI CELUI MARE DIN MACHEDONIA ȘI A LUI DARIE DIN PERSIDA ÎMPĂRAȚILOR

*Jstoriia despre Marele Alexandru-împărat,
într-aceia vrane, când era cursul lumii
cinci mii doao sute și cincizeci de ani*

împărăția la răsărit în India marele Por-împărat.

Si spre amiazăzi împărăția marele Darie'-împărat, iară Ramul împărăția Merlichie'-împărat, și tot Apusul cu **toți** craii. Și la Machedonia era Filip-craiu, și preste Eghipt împărăția Nctinav'-împărat, carele era filosof mare, și fermecătoriu, și vrăjitorii!, și **ceLitoriu** de stele, și era atâta de măiestru, cât lua bunătățile și dulceața de la patru țări; adecă grâul, vinul și untul, și era țara hu toată sănătoasă și plină de toaiă dulceața lumii, iară în țările altora era tot foamete și boale grele și cine mergea asupra Netinavului nu-l putea bate. Făcea farmece și bătea ostile, și fugiia, și să răsiipia, **șt** nu știia ce să facă; și pre el nimenea nu-l putea bate.

Atunci sâ adunară acei patru crai la craiul avirilor, la un scaun, și să sfătuiră zicând:

- Cum vom face de Nctinav-împărat de la F,ghipet, că iată cum ne sărăcește țările noastre și noi nu putem să ne batem cu el, de farmeciile lui.

Și așa scriseră ei carte la Darie-împărat de la Persida, întru acest chip: „*Scriem noi, patru crai: craiul avirilar, și craiul harapilor, și împăratul cazâlbașilor, și craiul etiopilor, la marele împărat Darie de U Persida, ca la un dumnezeu al dumnezeilor și împăratul împărăților. Aceasta îți dăm în știre împărăției-tale, că iaste un împărat la Eghipet, anume Netinav, carele atâta-i de fermecătorii!, cât ne-au luat toate bunătetile noastre. Și el li oaste nu mai merge, ci-și mână numai ostile sale; și bat ostile lui pre toate ostile noastre. Te rugăm cu capetele plecate până la pământ să ne dai oastea ta întru ajutoriu și sila ta de kt împărăția-ta întru putere, să-lscoatem din țara Eghipetului. Și să pui împărăția-ta împărat de la tine, că cl iaste sterp și feciori nu are. Și noi ai tăi să fim .”*

Darie-împărat, cetind cartea, să miră de Netinav și, milostivindu-să la cererea împăraților, strânsă oaste marc. Și să sculă însuși Darie-împărat cu sila lui și porni asupra lui Netinav la Eghipet, trimițând solul său la cei patru crai, ca să le spuie că au plecat asupra lui Netinav. Carii, văzând pre solul, s-au închinat la mila lui Darie-împărat. Și merseră asupra lui Netinav cu toții și să apropiară de țara Eghipetului și văzură boiarii lui Netinav și alergă un boiariu, anume Verveliș, la Netinav, și zise:

- O, Netinave-împărate, să știi că astăzi dai zile multe pentru puține, că astăzi, îată, matele împărat Darie și cu toată sila lui au venit la hotarul țării noastre.

Netinav zisă:

- O, dragul micu Verveliș, nu bat oameni mulți războaiele, ci vitejii cei buni; că sânt viteji preste viteji și cai preste cai; iar tu te-ai spâriiat, ci nu te teme nimic, ci mergi la margine și tine straja acolo, si la mine trimite glas, că cu voiui trimite cârti pre la boiari, să se gătească de oaste și să se strângă la Eghipet.

Și după acestea să dusa Verveliș înapoi cu straja, iară Netinav făcu niște vrăjitorii: topi ceară și o vărsă într-o tipsie

de aur, făcu oști de ceară. Și văzu Netinav oastea lui spartă și văzu pre dumnezeul perșilor la Eghipet îndârăpt. Și zisă Netinav:

- O, vai de tine, Eghipete, în mulți ani te veseliș și bine petrecus cu împăratul Netinav și de astăzi fi-veți robi turcilor' lui Darie!

Si plânse Netinav-împărat și scrisă carie: „*Seriiu voao, eghiptenilor. Nu putu iu răbda să văz răul vostru, ci mă dusei de la voi bătrân și voiui veni tânăr de trăizeci de ani și scoate-vă-voiu din mâna lui Darie-împărat.”*

Și zisă:

- Vai de cela ce nădăjdii faște spre vrăjitorii, ca si cela ce să razimă de umbră, și când gândeste să se odihnească, el cade jos.

Si pusă stema în pat și cartea pe masă, și cln'emă pre bârbiariul lui și-i rasă barba, mustațele și capul. Și să îmbracă în haine proaste și ieși noaptea din Eghipet și să dusă la Filipus cetate^, ia Macbedoniia și să făcu vrăjitoriu doftor și șâdea într-un Ioc în cetate.

Iară în urma lui mersără eghiptenii la curțile Ini și nu-l găsiră; ci găsiră stema în pai și cartea lui pe masă. Și mult plânsără pre Netinav. Si zidiră stâlp și-l varsară în chipul lui Netinav și-i puseră stema în cap și cartea în mână. Iară Darie-împărat luu Eghipelul și să întoarsă la Persida.

Iară Filip, eraiu de la Machedoniia, încă purceasă la oaste și-și chiemă pre Olimpiiad.i-împărăteasa și-î zisă:

- Eu mă duc la oaste, și tu feciori nu faci. Iară acuma de im vei face fecior până voiui veni de la oaste, iu nu vei mai fi cu mine.

Si o sărută dulce și să dusă.

Iară Olimpiiada era frumoasă fără seamă și era stearpă, feciori nu făcea. Iară ea să întrista de acel cuvânt și era scârbită.

Iară o roabă a împărătești stila pre Netinav vraciul, adecă doftorul, și grăi:

- Doamnă Olimpiado, iaste aicea, în cetatea noastră, un vraci foarte marc. Să-l întrebăm, doară are ierbi de feciori?

Iară împărăteasa mână roaba degrab la vraciul, la Netinav, și-i zise:

- Vraciulc, mânatu-m-au doamna mea, împărăteasa, doară ai ierbi de teciori?

Vraciul zisă:

- An ierbi de feciori.

Roaba mersă la împărăteasa și spusă că are ierbi de feciori, împărăteasa chiemă pre Netinav și el mersă și o văzu foarte frumoasă, fără scamă. Și grăi împărăteasa:

- Omule! Putea-vei mie să faci să nasc feciori? Și ție bună plată îți voi da.

Iară ci fu săgetat la inimă de frumscetele ei și zisă:

- Văz că va să fie cu tine Amon dumnezeu, și vel face cocon.

Iară ea zisă:

- Cum știi, așa să faci.

El zisă:

- Veni-va Amon dumnezeu, iară lu să fii sângurâ într-o casă și să-mi arăți ușa. Și ce vei vedea, să nu te sparii.

Și arată ușa lui Netinav. Și mersă sara Netinav la Olimpiada și să culcă cu ea și să făcu cu capul de leu și cu picioarele de vultur și cu coada de aspidă și cu doao aripi: una era neagră, altă era de aur. Și așa întră la Olimpiada în casă. Și stânsă luminarea și să culcă cu ea.

Iară dimineața fu om ca și alții, și-i zisă:

- De astăzi înainte să nu bei vin, nici mied, nici nimica spurcat să nu mănânci, că ai început a face cocon. Și va fi împărat a toată lumea, preste toți împărații. Și să-mi faci chilie aproape de tine și să mă chiami când va veni vremea să naști coconul.

Și-i făcu chilie aproape de ea, și-l hrăni, și-l ținea foarte bine. Și să bucura Olimpiada.

ÎNCEPUT DESPRE NAȘTEREA LUI ALEXANDRU MACHEDON

Ceasul nașterii veni. Și chiemă pre Netinav și zisă:

- Ceasul nașterii iaste.

Și căută Netinav pre stele și zise:

- Să ții puținei, să nu naști, că iaste ceas rău. Și planetele nu s-au tocmit pre stare și crugul stă pre lună și zodiile n-au purces și stelele stau pre Ioc. Și de vei naște acuma, tu vei naste om prost, ca și alți oameni.

Și ținu puținei, până statură planetele pre tocmeală. Și născu cocon. Și Netinav îl luo în brață și-l blagoslovi și zisă:

- Să-i punem numele Alexandru.

Și s-au născut în luna lui martie, în doasprăzece zile și-l luo moașa și-l dusă la biserica lui Amon și Apolon dumnezei. Și-l blagosloviră popii și-i pusă numele Alexandru: grecește așa să chiamă, sârbește izbran, iar rumânește mare, ales, că era mai ales decât toți⁶.

Iară Filip-craiu veni de la oaste, de la Darie-împărat.

Și într-o noapte văzu în vis, unde ieși din cort, și șazu dinaintea cortului și chiemă pre Aristotel.

Și spunea visul filosofului și zisă:

- Văzut-am astă-noapte în vis, unde-mi adusă Amon dumnezeu un cocon mic.

Și zisă:

- Bucură-te, Filipe, că ai dobândit fecior din Olimpiada!

Și povestind el așa, veni un vultur mare și trecu preste Filip și-și lăsă oul jos și căzu oul în poala lui Filip. Iară Filip să spărie și sări din scaun și oul căzu jos din poala lui Filip. Și crăpă oul și ieși un șarpe mic din ou și încungiură oul. Și când vru să între în ou, el muri la gura oului. Aristotel zisă:

- Craiule Filipe, să știi că visul tău deplin va fi; că acel ou iaste pământul, iară acel șarpe mic taste feciorul tău. Și va lua lumea toacă și la moșia lui nu va mai merge.

Într-accia, sosiră boiarii de la Olimpiada și spusâră lui Filip că au născut Olimpiada cocon. Și sa veseli Filip-craiu și purceasă la Macbedonia. Și cum s-au apropiat, ieșiră înainte toți boiarii cu pocloane și cu coconul și să Închinară înaintea lui Filip-craiu. Iară lui Filip bine-i păru de cocon, și-l luo în brață și-l blagoslovi și zisă coconului:

- Bucură-te, al doilea Iosif preafumoase!

Și au înțeles craii și Eraclie-împărat*.

Și-l luo și Aristotel pre Alexandru în brațe și-l blagoslovi și zisă:

- Să fie mâna ta preste toți împărații, pre lume.

Și merscră la Filipus cetate și mult să veseli craiul.

Iară Filip-craiu chemă pre Aristotel și-i zisă:

- Dascăle Aristotelc, să iai pre Alexandru mieu, să-l înveți cartea și filosofia ta și înțelepciunea ta.

Și-l luo Aristotel și-l învăță carte, într-un au Psaltirea și Psalmii.¹¹ Si să mira voinicii de el, cum învăța așa tare și bine.

Într-o zi mersă Netinav la Olimpiada și zisă:

- împărăteasă Olimpiado, să zici lui Alexandru să vie la mine, să-l învăț filosofia mea. Să vie sara la mine, să-l învăț cursul planetelor, starea crugului, umbletul zodiilor, numerile, temeliile și cetirea stelelor.

Olimpiadei plăcu aceasta și chemă pre Alexandru și zisă:

- Fătul mieu Alexandre, iată, iaste acest filosof foarte mare și cetitoriu de stele și știutorii! de planete și de crugul ceriului, și mi-ar fi voia să înveți. Și zise mumă-sa:

- Sărută mâna lui Netinav!

Și Netinav încă sărută pre Alexandru.

Iară Olimpiada zise:

- Șăzi, dascăle, și priimește al tău la tine.

Și acela nu o pricepu Alexandru.

Netinav zisă:

- Să vie Alexandru seara la mine și zioa la Aristotel; la mine, noaptea, să-l învăț cetitoriu de siele și umbletul planitelor și zodiile ceriului.

Și așa mergea Alexandru, până la amuzăzi la Aristotel filosoful, la învățătură, iară în de sară mergea la Netinav-împărat.

Și învăță în șapte ani toată filosofia lui Aristotel și a lui Netinav, mândria Eghiptului.

Si într-o zi strânse Aristotel doao sute de coconi de vârsta lui Alexandru și pusă pre Alexandru pre o sută, și pre Potolomei preste altă sută, să ispitească norocul lui Alexandru.

Si făcu și tocmi doao oști și să loviră cu sulitele de trestie și să taiară cu săbiile de lemn. Și bātu Alexandru pre Potolomeiu și sparse oastea lui Alexandru pre oastea lui Potolomein.

Iară Aristotel privia din foisor și zisă:

- O, dragul mieu Alexandre, iară de vei fi tu împărat, ce bine îmi vei face?

Alexandru zisă:

- Nu trebuiaște a făgădui darul, fără numai până când îl va da Dumnezeu. Iară vița de la par nu să delungă.

Iară într-o zi să sui Alexandru cu Netinav într-un foisor nalt și învățasă toată filosofia lui pre tablă. Și zisă Alexandru:

- Dascăle, toate m-ai învățat și toate știi bine, dară acum să-m spui: din cine îți va fi moartea? Știi tu cum vei muri?

Netinav zisă:

- Stiu, de la un fecior al mieu voiu muri.

Alexandru gândi: „Fecior n-arc; vedea-voi cu, fi-va aceasta?” Și-l împinsă din foisor jos.

Atunci grăi Netinav:

- O, sufletul mieu Alexandre! Crez, spusu-t-am eu, că voiu muri de la un fecior al mieu? Și tu-mi ești fecior și nimenea

n-au știut, fără numai Olimpiada.¹⁰ Eu moriu și sufletul micu va merge la iati, unde au mers roti dumnezeii elinești.

Și Netinav muri.

Alexandru auzi aceste cuvinte și sâ spăimântă. Să pogori din foișor jos și sâ dusă la mumă-sa și-i spuse ce făcu cu Netinav. Mumă-sa, auzând aceia, s-au spăimântat. Alexandru întrebă pre mumă-sa:

- Iaste-m mie tată?

Iară mumă-sa așa spusă: că-ți iaste tată. Și-l îngropară cu cinste. Și aceasta Filip nu șuia. Și să săvârși Netinav al Eghiptului.

INCEPUIU ȚH CALUL LUI ALEXANDRU, DUCIPAL, CUM S-AU NĂSCUT

Într-o noapte, mersă comisul lui Filip și zisa:

- Împărate Filipe, astăzi făcu o iapă un mânz minunat. Iaste roșu și cu un corn între urechi, de un cot de lung.

Filip, auzind aceia, să miră de cal minunat și frumos. Și Filip-craiu porunci să facă grajd de fier.

Și făcură grajdi de fier și băgară iapa cu mânzul în grajdi, și mânzul crescu frumos și sâ făcu foarte rău. Și pre cine judeca de moarte, acolo îl băga, și calul cu rea moarte îl omorâia. St nimenea nu cuteza să se apropie de cal, fără numai comisul lui.

Iară într-o zi, mersă Alexandru la fereastra grajdului și băgă mâna pre fereastră. Și calul să apropie de Alexandru și sâ plecă ca un june și râncheză încetinel, cu blândețe, ca la domnul său; iară Alexandru apucă pre Ducipal de corn și de ureche și nimic nu-i făcu. Și de multe ori mergea la fereastră.

Iară într-o zi, mersă Alexandru, stricând lacătul la grajdi și pusă frâul în capul calului și pusă șaoa, și-l scoasă afară și încalecă pre Ducipal, neînvățat, și plecă afara pre poartă. Iară Filip văzu din foișor și să spăimântă de cocon mic pre cal rîu și neînvățat și porunci să încalece toți boiarii, degrab, să meargă

după Alexandru. Și încăleeară pre cai buni și ageri, și alergară la poarta cetății, ce sâ chiamă „cursul cailor” și statură acolo. Și zise Alexandru:

- Acum, boiari, să alergăm caii!

Și Alexandru ieși înaintea boiariilor și nu-l văzură nimenea ce sâ făcu, numai ce să vedea praful înaintea lui. Si sosiră la poartă și era un pârâu adânc de 15 coți de larg. Și-l sări Alexandru și sâ spârie Filip și zisă:

- Căutați în pârâu, că va fi pierit coconul!

Și-l căutară și nu-l văzură. Ci îl văzură viind de ceia parte, ca un viteaz. Și întră în cetate și boiarii toți descălecară și i să închinară lui, ca la un împărat.

Si băgă calul în grajd.

Filip zisă:

- Boiari, cum vedeți pre fiul micu șâzând pre cal? Samână-ș cu Eraclie, împărai și viteaz preste toii vitejii!

Și sâ mira toți de cocon mic și pre cal neînvățat și hrabol să șază. Filip zise:

- Să știți, boiari, că vai de cela ce va veni de acum înainte cu sabiia spre machidoneni, că de Alexandru pieri-va și de machidoneii gonit va fi.

Filip-craiu dintr-aceia zi strânsă o mic de voinici de vârsta lui Alexandru, să fie cu el și să-i învețe a săgeta și să umble cu el la vânat.

Iară într-aceia vreme era la ostrovul Dalfionului¹¹ măiestrii făcute de lemn, pre o roată. Și era acolo niște viteji și cine vrea să-și ispitească vitejia și norocul vitejiei din lume, acolo mergea și să lovia cu acei viteji: de-l tăia, tăiat era, și-i lua calul, armele și ce era la el, tot.

Alexandru auzi de acea roată la ostrovul Dalfionului și mersă la Filip și zisă:

- Filipe, să mă lași să mă duc la ostrovul Dalfionului, să-mi ispitesc strigătea și norocul.

Filip zisă:

- Dragul meu Alexandre, nu ți să cade ție să mergi la ostrovul Dalfionului, că ești încă prea tânăr, de cindsprece ani. Acolo sânt viteji bătrâni.

Alexandru zisă:

- Să mă lași, Filipe, să merg acolo.

Filip zise:

- Alexandre, să fie voia ta deplin, și mi te du cu ajutoriul lui Amon, și Apolon-dumnezeu să te întărească. Și să iai galbeni mulți, de toată treaba ta și să iai o sută de voinici.

Și luo cu el pre i'otolomeiu și pre Filon și galbeni mulți, și altele de ce le-au trebuit. Și încalecă pre Ducipal și plecă la ostrovul Dalfionului.

Și deaca mersă acolo, învârti de doao ori roata într-acei loc și ieșiră doi viteji, pre nume Calistenuș și Laomeduș. Și să lovi Alexandru cu Calistenuș și tăie Alexandru pre Calistenuș. Și Potolomei să lovi cu laomeduș și prăvăli pre Laomeduș. Alexandru luo calul lui Calistenuș și armele, iară dintr-acei cetate ieșiră roți de priviia la viteji buni și să mira de cocon tânăr și ucisă pre viteji băirâni; și să mira de frumșețele lui Alexandru.

Iară acolo sta un filosof, pre nume Uranic, și întrebă pre Alexandru și zisă:

- De unde ești și al cui fecior ești și cum te chiamă?

El zise:

- Alexandru mă chiamă și sânt feciorul lui Filip-craiu.

Filosoful zisă cătră cetățeni că:

- Am auzit de la dascălul meu că va să iasă sabie de la Machedoniia și împărat de la Filip. Și să știți că acesta iaste și va lua lumea toată.

Și iară zise cătră Alexandru:

- De vei fi tu împărat și vei veni la noi, milostiv să fii țării noastre.

Alexandru zisă:

- Nu cu voia mea, ci cu voia lui Dumnezeu poci fi împărat.

Și să întoarsă la Machedoniia. Iară pre Filip îl făcuse niște boiari de-și lăsase împărăteasa lui, pre Olimpiada, muma lui Alexandru, și luase altă împărăteasă. Alexandru auzi de aceasta pre calc și să mânie. Iară lui Filip bine îi păru deaca auzi de Alexandru că au venit și-l chiamă la masă, și-l pusă lângă el și-l întrebă: cum au petrecut acolo?

Iară unul din boiarii ce făcuse pre Filip de-ș gonise pre împărăteasa grăi:

- Filipe craiule, bucură-te, că îți aducem altă împărăteasă, bună și înțeleaptă, că ceialaltă era curvă.

Alexandru auzi acestea și zise:

- Nu poate fi aceia, Filipe, până voi fi eu viu.

Și să sculă și răcnii ca un leu și luo un scaun mic și lovi pre acel boiaru în cap și muri în loc. Și lovi și pre altul, și în loc muri și acela; iară ceialaltă săriia din foșor jos fără de voia lor și-ș frângea mâinile și picioarele. Iară Filip să spăimântă și trimisă să vie Olimpiada, muma lui Alexandru, și trimisă îndărăpt pe ceialaltă crăiasă."

Și mai petrecu doi ani cu Olimpiada și căzu într-o boală grea și zăcu un an. Iară tătarii¹³ auziră că zace Filip și să sculară cu împăratul lor Altalmiș¹⁴ cu cincizeci de mii de tătari la Machedoniia spre Filip-craiu. Și auzi Filip și să scârbi mult și chiamă pre Alexandru și zisă:

- Fătul meu Alexandre, astăzi iaste vremea aceia ce bolnăvii, iară tătarii vin asupra noastră să prade țara noastră și să o robească, și eu nu poci să merg la războiu. Iară tu, fătul meu, să te scoli, să iai zece mii de machidoneni aleși și să mergi înaintea lor, să te bați cu tărării pentru moșii ta și pentru țara ta, să nu pierzi țara, și moșii și domniia.

Alexandru strânsă treizeci de mii de oameni aleși și teșiră înaintea tătarilor și să apropiară de ei. Și mersă însuș iscoadă

la târări și-i văzu răsipiți și neîmocmiți și fără streji. Și mersă la machidoneni și le spusă cum* văzu. Și mersă noaptea și făcură focuri multe împrejurul tătarilor și-i loviră noaptea de trei părți: și deteră ÎM trâmbițe și în tâmpene. Iară tătarii nu sa știia cc să se facă și văzură focuri multe împrejurul lor și să spâimântară. Iară machidonenii începură a-i tăia, precum să taie. Până în zio tăiară doozeci de mii și le pieri și împăratul Altalmiș și prinseră treizeci de mii vii și-i scoaseră la câmp.

Și zise Alexandru:

- Voi, tatarilor, iată că vă pieri si împăratul vostru Altalmiș și pre voi vă dete în mâna mea. De vă veți închina rnie, și voi, și țara voastră, șl să vă dau domn de la mine, eu vă voi lăsa. Iară de nu vă veti închina mie, voi toți sânteți pieriți.

Tătarii grăită:

— Craiu Alexandre, de vreme cc ne pierdum împăratul nostru și pre noi prlnsu-ne-ai, noi nc închinăm ție, și noi, și țara noastră. Și ne pune împărat și noi sâ-ti dăm haraciu.

Alexandru le dete domn pre văru-său Franța, foarte viteaz, și-I rrimisă cu tătarii în țara lor. Iară Alexandru merse la Machedoniia, ci nu sosi.

Iară Anarhos-împărai de la Pelagonit auzi că merg tătarii spre Filip, la Machedoniia. El scrisă carte: „*Eu, Anarhos, împărat al Pelagonitului, scriu la fratele meu filip-craiu sănătate și viața. Am înțeles că vin tătarii asupra ta. Iară să știi domniia-ta că voi veni ajutoriu cu oaste: în zece zile voi fi acolo*”.

Iară lui Filip foarte bine-i păru.

Iară Anarhos-împărat trecuse oarecând pc la Filip, și să cinstise toarte bine cu Filip. Și văzuse atuncea Anarhos-împărat pre Olimpiada frumoasă și o îndrăgisă și nimenea nu știia. Și să sculă cu oastea lui și să făcea a merge ajutoriu lui Filip, iară el mergea sâ apuce pre Olimpiada. Și mersă până la

Cum - ce, ceea ce.

Machedoniia și porunci să meargă Filip cu împărăteasa, să se adune la câmp. Filip fu bucuros, că nu știia vicleniia lui. Alexandru era la oaste, iară Filip ieși cu Olimpiada și teșiră toți la câmp. Iară Anarhos apucă pre Olimpiada și să întoarsă înapoi. Filip avu și el puținca oaste, vru să se bată cu el, dar JIU putu. Și încă-l răni pre Filip foarte rău.

Și s-au dus Anarhos cu muma lui Alexandru.

într-accia sosi și Alexandru de la războiul tatarilor. Și spuseră lui Alexandru și ziseră:

- Alixandre, iată, Anarhos-împărat venit-au cu oastea lui și bătut-au pre tatăl tău și luat-au pre Olimpiada, pre muma ta, și au fugit cu ea.

Alexandru dobândi cai buni și arme bune de la tătari și alergară cu zece mii de viteji buni, pre cai hodiniți, și luară în goană pre Anarhos-împărat și-l ajunseră. Fără veste loviră-l și sparseră oastea lui si pre el prinscră-l viu și mulți cai buni și arme luară. Și adusâră pre Anarhos la Filip și zisă Alexandru:

- Filipe, iată vrăjmașul tău.

Și să sculă Filip-craiu și junghie pre Anarhos-împărat și acolo muri. Și zise Filip:

- Pasă, sufletul meu, la iad! Și zise lui Alexandru: Să fii blagoslovit de Dumnezeu și de mine și să fie mâna ta preste toți.

Și muri și Filip, și-l îngropară cu mare cinste lângă Netinav-împărat, tatăl lui Alexandru.

Si sâ săvârși Filip-craiu în luna lui maiu în doasprăzece zile.

ATUNCEA SA UMLU LUI ALEXANDRU

ȘAPTESPRĂZFXEANI

Alexandru să pusă în scaunul tătânî-său, la Machedoniia.

Și trimisă cărți pc la toate cetățile: la tătari, la Pelagonit, și prin Machedoniia, sâ se strângă toți craii, și domnii lui și boiarii lui, la Filîpus cetate. Și să strânsară toți, și Franța,

împăratul tătarilor. Alexandru șazu în scaunul tătâne-său și grăi la toți, mari și mici:

- Voi, domnilor, si voi, boiarilor, voao zic, și voiu să vă întreb eu de sfat și să-m dați și să mă sfătuiți. Că iată, fraților, împăratul vostru și tatăl meu Filip, cl muri și cu tânăr rămăseiu în scaunul lui. Dară mie cum ziceți: s-o domnesc? Că tatăl meu ținu împărăția cum trebuia, în zilele lui.

Ei zisără toci:

- Craiu Alexandre, tot omul să-și câștige la tinerețe, să aibă la bătrânețe să se odihnească, că sânt cinstite.

Selevcuș zisă:

- Craiu Alexandre, împărăția să tine cu oameni mulți, cu sfatul bătrânilor, și cu întrebare.

Antioh-voevodul zisă:

- Craiu Alexandre, războaiele fac împărății cei tineri, și la bătrânețe nu să bar.

Antigou zisă:

- Craiu Alexandre, trebuiaște să mergem noi preste alții, să nu vie alții preste noi, cât ne zăbovim noi, iară alții nu să vor zăbovi a veni spre noi. Ci mai bine iaste întâiu decât apoi.

Potolomeiu-voevodul zisă:

- Craiu Alexandre, să facem căutare și să scrim ostile, și să punem voevozî, căpitani, șutași și vătavi, și să facem steaguri și să punem pre steaguri paveze, să se știe la cine slugim.

Lui Alexandru plăcu aceste sfaturi toate și trimisă cărți prin mate orașele, să se strângă meșterii toți: taorii, croitorii, pāvâzarii și sulițarii, să vie la Filipus cetate. Și să strânsere toți din toate părțile. Și porunci Alexandru să facă laoriî coifuri, și săbiarii săbii, și pāvâzarii paveze, și sulițarii sulițe, și croitorii steaguri și să puie scrisorile toate pre steaguri si pre paveze semnul lui Alexandru. Aceia fu.

Deci să se gătească tot omul, să-si facă arme bune; și făcu căutare și scriseră oastea și puseră voevozii, căpitani și șutași.

Și toți meșterii lucrară într-un an, zioa și noaptea, și se gătiră de războiu.

ÎNCEPUIU DE DARIE-ÎMPĂRAT

Marele Darie-împărat auzi că au murit Filip, craiul de la Machedoniia, și au rămas cocon tânăr. Și trimise sol și cartă pre Candarcus, la Machedoniia, la boiarii lui Filip:

„Eu, Darie, împărat preste toți împărății, și întocma cu Dumnezeu, și luminat tocma ca soarele și dumnezeul perșilor, împăratul împărăților, al tuturor domnilor domn, scriiu voao, machedonenilor, carii sânteți mai mari, boiarii lui Filip. Să știți că am înțeles că au murit împăratul vostru și au rămas coconul mic. Și mie în pare rău de Filip și mie în iaste milă de coconul lui. Și așa în iaste voia, să-l trimiteți la împărăția mea, să fie, până fa fi de domnie, la mine. După aceia iară-l voiu trimite la moșia lui. Iară voao v-am trimis să vă fie domn Candarcus. Și să-m trimiteți haraci și oaste, când va trebui. Iară prefeciorul lui Filip să-l trimiteți la mine, cu toate steagurile lui, să slujască porții mele; că sânt la mine 40 defeciori de împărați, mai mari ca acela. Și amintrelea să nufaceți”.

Candarcus mersă la Machedoniia, și mersă la Potolomeiu-voevodul. Iară Potolomeiu mersă cu el la Alexandru și auzi că vine solul lui Darie-împărat, să fie el împărat la Machedoniia. Iară Alexandru șazu în scaunul tătâne-său, de aur, și-și puse stema în cap; și voinicii tineri toți împrejurul jețului, toți cu lanțuri de aur. Și mersă Potolomeiu cu solul lui Darie la Alexandru și să închinară la Alexandru si îi deteră cartea. Logofătul cetii cartea și Alexandru au/i, și să mânie, si sparse canea și zise:

- N-ar trebui lui Darie să grăiască cu picioarele și la cap nu căută; că nu sânt machedonenii așa cumu-i pare lui.

Și sâ dusa solul la gazdă.

Alexandru scrisă carte la Darie:

„Scriuu eu, Alexandru, viteazul si împăratul Machedoniei, scriuu ție, Darie, sănătate și-ți mulțămesc de cartea care mi-ai trimis. Și ce te grijești de țara mea? Și pre mine poftești, tinăr, să slujăsc porții tale și să mă hrănești? Iară deacă mă socotești cocon mic ce sugă țiță, htsă-mă până voi înțărca Li țița maicii mele, apoi voiu veni la tine să mă hrănești. Iară pre Candarcus să uu-l mai trimit Li Machedoniia, că nu-l vei mai vedea, că machedonenii nu sânt așa fără cap, cum îți pare ție.”

Și Alexandru cinsti și-l dăruî pre solul și-i dete cartea să o ducă lui Darie.

Și cetind-o, începu a râde. Iară Candarcus zisă:

- Împărate, nu trebuiaște să râzi de niște cuvinte ca acestea, că eu cât îl văzui, el fu cocon tânăr, iară mintea îi fu de bătrân.

Iară Darîc. chiemând pre alt boiaru, pre nume Calidonuș, și trimise pre acela la Alexandru. Și trimise jucărei mici de cocon si doao rotile să se joace, și doao racle și doi saci de mac și cartea lui:

„Eu, Darie-împărat, dumnezeul turcilor, scriuu bt tine, fătul meu Alexandre, sănătate. Și să știi că n-am știut că ești atâta de înțelept; ci te pricepui la soliiia dintâiu. Ci să stii că înțelepciunea tinerilor scurtă iaste. Ci iată, că ț-am trimis jucărei si căruș să te joci cu coconii, și ț-am trimis doao racle deșarte, să le umpli de haraciu; și ț-am trimis doi saci de mac, sâ-I numeri și să afli numărul oștilor mUe. Iară tu curând să-m trimiți haraciu; iară de nu vei trimite, vei veni legat la mine.”

Și trimise pre Calidonuș sol la Machedoniia și mersă la Alexandru, iară Alexandru sâzu în jețul lui de aur și cu stema în cap. Solu dete canea iui Alexandru și o ceti Alexandru și clăti cu capul șt zise:

- O, nesocotite Darie, și mărirea ta deșartă, tu cu Dumnezeu te potrivești, iară mie în parc că nici tutui om de pre pământ nu te vei potrive.

Iară Alexandru începu a roade macul si sparse raclele și pre solul îl trimise la gazdă.

Alăxandru scrisă carte la Darie:

„Sănătate, și să știi că de toată cinstea ai fost, iară acum ai ajuns minte de cocon, cu acestea ce mi-ai trimis tu mie. Tu-mi cugeti bine să fiiu împărat de lume, că aceste roate sânt pământul. Și cum să învârtește pământul și aceste roate, așa te vei învârți tu înai? itea mea. Iară raclele tu mi k-ai trimis poclon, iară macul eu l-am ros. Iară eu îți trimet o traistă de piperiu să-l rozi tot, să vezi machedonhiii cât sunt de iuși. Și să știi că machedonenii sânt lei, iară perșii sânt oi; ci te rog să-ți ții Răsăritul, cu turcii tăi.”

Alexandru porunci să se strângă toate ostile lui pre câmpul Filipusului, și veniră toți boiarii și machedonenii și să aflară optzeci tle mii de oaste și zece mii de machedoneni aleși. Și tocmi ostile și să gătiră de războiu, cu oaste mare.

ÎNCEPUIU DE RĂZBOIUL LUI ALEXANDRU MACHEDON

Într-accia vreme, rodind Dumnezeu pre Alexandru-împărat, purceasă întâiu cu ostile la Solim cetate și rău să spăimântară solunenii de Alexandru. Și trimise împăratul Arhidon la marele împărat Alexandru Machedon:

„Sănătate și voie bună trimit împărăției măriei-tale. Și deacă auziui de împărăția ta, mie bine în pare că te-au mărit Dumtiezeu împărat. Noi cu tine nu ne vom bate, ci noi ne închinăm măriei-tale, și cinste face-vom cât ne va fi puterea. Și

trimis-am prefeciorul mieu, pre nume Polica, cu dar ce să află la noi, și să slujască împărăției-tale; iară pre noi să ne lași pre împărăția noastră. Noi să-ți trimitem pe an haraciu, adecă dare, cât vei pofti, și să te milostivești spre noi, Alexandre, și de-ți va fi voia, vom teși la închinarea ta."

Și așa trimise Arhidon-împărat pre feciorul său sol, cu poclon și cu cartea la Alexandru. Și ceti Alexandru cartea și priimi darul bucuros și de feciorul lui Arhidou bine-i păru și-l luo la el.

Alexandru scrise carte:

„Scriuu ție, fratele mieu Arhidon, împăratul Solunului, sănătate. Și-m pare bine de poclon. Cum să zice: capul plecat nu-i poate tăia sabiia. Iară feciorul tău de astăzi lângă mine va fi. Și tu împărătește în pace și-m trimite haraci o sută de mii de galbeni pre an și câte zace mii de viteji călărași înfierăți-. Și fii sănătos, at toți oamenii tăi."

Alexandru de acoloa mersă la Atina și căzu supt cetate. Și era Atina cetate mare și împodobită, și întrumșetată cu de toate frumșețile lumii. Și o judeca doisprăzece filosofi și împărat nu avea, și domniia țările elinesti toate. Și sosi Alexandru supt cetate și auziră atinenii și făcură sfat: înehina-să-vor, au nu să vor închiria? Și grăi un filosof, pre nume Sofonie*:

- Bine taste noao să ne închinăm lui Alexandru, că iaste înțelept și milostiv și el luo țara turcească într-o zi și ucisă pre Criz -împărat, iară într-o zi; și mersă la Solun și să închinară și nimica nu le făcu, și șād pre loc în pace. Și noi de ne vom închina lui, nici în cetate nu va întră, ci va trece la Râm.

Iară alt filosof zise:

Sofronic - Sofodes.
Criz — Cresus.

- I) e cându-i Atina cetate, nici un împărat nu o putu lua, nici acesta nu o va bate; că oarecând venit-au Dionisie-împărat cu toată puterea lui și nu o putu lua, ci s-au dus cu rușine. Și venii-au Schidir¹⁵-împărat cu turcii și nu o putu bate, ci încă l-au gonit cetățenii până ce s-au înecat în mare. Ci nu irebuiaste să ne închinăm noi feciorului lui Filip. Tu nu știi ce grăiești, că unde iaste minte multă, și nebunie taste multă.

Și sâ rușina Sofonie filosoful și preste noapte ieși din cetate și mersă la Alexandru și să închină lui și spuse toate de rândul cetății. Alexandru trimise sol în cetate pre un tătar fără carte și tătarul mersă și zisă:

- Așa vă zice Alexandru-împărat, sâ vă închinați lui și să-i dati haraciu și oaste pre an. Iară de nu vă veți închina de voie, voi vă veți închina de nevoie, după pagubă.

Iară ei nu înțelcsără limba lui, ci căutară dragoman și le spuse ce zice solul. Iară cetățenii sâ mâniiară și tăiară capul dragomanului și zise solului:

- Du-ieși spune lui Alexandru că nu va fi în Atina împărat feciorul lui Filip, ci încă cum au vrut au venit, iară cum va vrea nu sâ va duce.

Și solul să dusă și spuse tot ce fu. Alexandru să mânie și zisă să bată cetatea de trei părți. Și bătând Ia cetate dincătrou cia tătarii, mergea săgețile ca ploaia. Și cetățenii nu putea răbda, ci deschiseră poarta și năvăliră tătarii în cetate. Iară cetățenii puseră praf, adecă iarbă de pușcă, si-l aprinseră, și pieriră zece mii de tătari și de alte părți cinci sute de machedoneni, de tunuri. Și mersă la Oran și pusără strajă și făcură sfat și zise Dioghen filosoful:

- Împărate, cetatea cu sila nu o vei lua, că sânt doao sute de mii de oameni în cetate. Ci să facem meșteșug, să-i scoatem din cetate, că-i vom bate, că nu știu rândul la războiu.

Alexandru zise să aducă o mie de boi și zece mii de oi. Și adusără si scrisă carte:

„Eu, Alexandru, scriu voao atinenilor, să știți că am venit la voi să vă bat cetatea, iară astă-noapte veniră dumnezeii voștri la mine și mă certară foarte rău pentru voi. Și acum să știți că m-am întors la Machedoniia, și am lăsat dumnezeilor voștri o mie de boi și zece mii de oi, să lefaceți jărtvă.”

Și puse cartea într-un lemn nalt, și se întoarseră îndărăpt zece mile de loc și să ascunsă ostile într-o pădure și le puse în trei locuri.

Și dimineața, cetățenii căutară și nu văzură oastea, ci văzură boi și oi, și cartea sta sus. Ei ieșiră afară și ziseră:

- Eugit-au Alexandru de frică!

Și începură a-l goni toți, cu mic, cu marc. Iară un călăraș din cetate striga:

- Nu gonireț pre Alexandru, că eu am văzut astă-noapte în vis, era sămănat grâu prin cerate și-l săcera machedonenii, cel copt, și cel necopt. Și umbla Alexandru călare pre un leu prin mijlocul cetății.

Dar cetățenii nu-l băgară în scamă și goniră spre Alexandru până îl ajunseră. Iară Alexandru ieși din pădure și deteră în trâmbiță și în tâmpene. Si-i loviră dindărăpt, unii din mijloc, alții dinainte. Si cetățenii să spăimântară foarte tare și nu știia ce să facă, ei începură a fugi până la cetate; iară machedonenii tăia într-înșii cum să taie. Și să mestecară unii cu alții și atâta să tăiară, cât zăcea ca frunza și ca iarba și-i călca cu caii pe pedestrași, până la cetate. Și aprinseră și cetatea și arse biserica cea mare, unde era dumnezeii lor, și arseră și dumnezeii. Și zisă Alexandru:

- De ați fi voi dumnezei, nu ați arde.

Și ieșiră muierile lor despletite și zgâriiate pre obraz, și cu fetele, și cu coconii și striga:

-Alexandre, milostivește-te spre noi și siânge focul.

Alexandru umbla călare pre Ducipal și nu putea opri pre machedoneni. Iară cetățenii siriga:

—Milostivește-te, Alexandre, că ne închinăm ție, noi și cetatea noastră!

Alexandru scoasă ostile afară și stânse focul și atâta moarte s-au făcut, cât n-au mai fost din începutul Afinei. Și să închină după pagubă, precum zise Alexandru. Și atunci zise Alexandru:

— Vai de cetatea ce o judecă mulți și vai de cela ce nu ascultă de domnul înțelept, ca și atincnii, ce nu ascultară de Sofonie filosoful, că n-ar fi pățit ce pățiră. Pentru aceia zice prorocul Solomon: „Pre omul înțelept să-l îndrăgești, că mai lesne iaste ție și mai bine cu înțeleptul a purta pe umăr o piatră marc, decât cu nebunul a bea vin”.

Atuncea plânseră atineiii cu glas mare și să auzi preste toată lumea de răul atinenilor. Și toți domnii și craii elineșt se spăimântară și merșeră la Alexandru și îi să închină cu multe daruri și cu haraciu de zece ani. Și atunci zise Alexandru:

- Până nu spargi capul, nu curge sângele.

Și șazu acolo zece zile și de acoloa purceasă la Râm.¹⁰ Și ieșiră înainte niște crai grecești, craiul de la Trokiniia, și de Ia Amorca, și de la Delmana, și de la Erivala și să închină lui Alexandru toți și aduseră daruri și haraciu și să veseliră acolo mult. Și să dusără pre la țările lor. Alții merșeră cu Alexandru și-și deteră haraciurile și ostile; și să aflată o sută de mii de călărași și cincizeci de mii de pedestrași. Și merșeră la Râm.

Râmicilii auziră și să turburără. Și ei încă avea doisprezece sftnici, de judeca Ramul. Și făcură sfat: închina-se-vor, au nu să vor închina lui Alexandru? Și ziseră să se roage dumnezeilor. Și merșeră la biserică și făcură rugă hu Amon, dumnezeul lor. Și li se arătă în vis și le zise lor:

- Voi, râmlenilor, voi vă închinați lui Alexandru și să-l lăsați să între în cetate cu mare cinste, că Alexandru iaste feciorul meu și iaste împărat preste toți împărații.

Şi ieşiră râmlenii cu marc cinste şi ieşiră întâiu cu patru mii de viteji, toţi împlătosaţi, încoifaţi şi lumina ca soarele, şi ziseră:

- Bine ai venit, Alexandre, a toată lumea împărat!

Şi după aceia ieşiră cu doao mii de fete împodobite şi toate cu cai albi, cu haine roşii şi cu cununi de aur. Şi să închinară lui Alexandru şi ziseră:

- Mulţi ani, împărate Alexandre, a toată lumea!

Alexandru, deacă văzu așa, el zise voevozilor şi domnilor să-şi tocmească ostile şi şireaguriic înaintea lui, toti pre rând. Şi după ei mergea Alexandru călare pre Ducipal şi cu stema în cap. Şi deteră în trâmbiţe, în surle şi în tâmpene; şi mergea la Râm. Şi cum să apropiară de cetaie, ieşiră patru mii de orăşeni, toţi cu steaguri de finic în mâini şi să închinară lui Alexandru şi ziseră:

- Bine ai venit, Alexandre, a roată lumea!

Şi ieşiră doao mii de popi, toţi cu făclii aprinse în mâini, şi cu cădelniţe de aur, şi-l întâmpinară şi ziseră:

- Mulţi ani, împărate, să trăieşti!

Şi intrară în cetate şi merseră la biserica lui Solomon ce o făcuse Savcla¹⁷-împărăteasa, sora lui Solomon, ce să zice Sfânta Sfintelor, şi să închinară.

Şi şazu Alexandru în scaunul Ramului. Şi începură a scoate daruri, o mic de blade de aur, şi scoaseră plaşa şi emurlucul lui Solomon, tot cu ochi de şarpe; şi era într-insul trei pietri, de avea 12 tocmele şi toate boalele vindeca; şi scoaseră stema împărătesei Savellii, cea de mult preţ, şi scoaseră un fârij, adecă un cal alb cu şaoa de piatră de adiamant şi de piiale de aspidă şi scoaseră sabiia lui Aremleuş-craiu de la Troada şi scoaseră sulita lui de os de elifant, tot cu mărgăritari, şi scoaseră pavăza lui Patrichie¹⁸-împărat, învăluită cu piiale de aspidă. Acesta fu poclon împărătesc. Şi scoaseră cartea lui Daniil proroc, şi cetiră carrea şi așa zisă: „Când va fi cursul anilor cinci mii şi doao sute¹⁹, ieşi-va inorogul şi va goni pre toţi pardosii de la Apus

şi va merge la berbecele cel mare ce-i ajung coarnele până la ceriu şi junghia-l-va inorogul la inimă, şi să vor cutremura toate limbile în lume!".

Alexandru întrebă:

- De cine grăiaşte aceasta?

Ei ziseră:

- împărate, așa ne pare noao, să fii tu acela.

Alexandru zise:

- Nu cu voia mea, ci cu voia lui Dumnezeu.

Iară acolo sta un filosof şi zise:

- împărate, așa să spune: pardosii sunt craii de la Apus, iară berbecele iaste Por-împărat; iară inorogul iaste împăratul de la Machedoniia²⁰.

Alexandru zise:

- Cum va fi voia lui Dumnezeu, așa să fie. Adevărat spune, că puternicii cădea-vor, şi neputernicii rădica-să-vor.

Şi acolo şazu Alexandru cincisprăzece zile şi veniră toţi craii şi domnii de la Apus cu daruri şi cu haraciu de zece ani şi să închinară lui Alexandru. Şi să milostivi Alexandru spre ei şi le dete moşia lor. Şi să veseliră acolo machedonei cu râmlenii, ca fraţii, cincisprăzece zile.

Şi să rădică de acolo Alexandru cu ostile spre Tara Leşască²¹ şi luo şi alte ţări multe. Şi ajunseră la o pustie şi acolo aflară nişte oameni cu obraze ca de om şi cu trupurile de şarpe, şi să bătură cu Alexandru şi pieriră de aceia zece mii.

Şi de acolo merseră pre lângă marc şi ajunseră la un munte de fier, si era acolo nişte pasări cu obrază ca de muiare şi cu ţiţele şi cu părul de muiare. şi să iasă pre oaste si lua omul de pre cal şi fugiia cu el la munte. Altoră le scotea ochii. Alexandru zise să-ş facă toţi znopi de irestie si să-i aprinză cu foc. Şi așa făcură: când vrură să treacă, ei aprinseră znopii, iară paserile să lăsară pre oaste şi nu şuia ce iaste focul. Şi deteră în foc şi li să aprinseră aripile şi căzură în foc jos. I c lăia şi le călca

cu caii și pieriră paseri o sută de mii, iară din oastea lui Alexandru zece mii de oameni pieriră. Și de acolo să întoarsă Alexandru la lume și ajunse la țara Egiptului și o bătu. Și ajunse la Marea Albă. Și stătu acolo cu ostile și băgă țărâle să facă catarge doasprăzece mii între câte zece mii de oameni într-uuă. Și să lucrează în șasă luni. Și puseră voievozi pe cinci mii de oameni: într-una Antioh-voevodul pe șase mii de oameni și pre Vizantie-voevod pre opt mii de oameni. Și zise Alexandru să între în catarge și să meargă pre mare, și să bală cetățile de pre mare:

- Iară apoi, unde veți ieși, voi să faceți cetăți pre numele vostru, să ne putem afla în lume.

Iară lui Potolomei și lui Filon zise să meargă pre uscat cu călărașii și cu roți craii ce să alie în catarge:

- Și să mergeți pre Țara Leșască și pre la toate cetățile. Să le bateți și să luați baraciurile și oști, și să ne adunăm în Egipt²².

Iară Alexandru intră în catargă cu treizăci de mii de oameni. Și puse sără toți în toate părțile, și umblară pre apă șasă luni. Și ieși cu ostile lui spre răsărit și făcu cetate mare și tare și-i puseră numele „Alexandria”. Vizantie ieși la Țarigrad și el făcu cetate pre numele lui, „Vizantiia”. Antioh ieși la Antiohia și făcu cetate pre numele lui, „Antiohia”. Selcvhie ieși la Țara Arăpească pre Marea Neagră și făcu cetate pre numele lui. „Selcvhie”. Potolomei și Filon mersă pre uscat spre Țara Leșască, și spre marea Acram-Tătar, ce să chiamă Ardeal, și Moldova și Țara Rumâncască²³. Și luară cetăți multe, și prinseră pre craii vii și-i legară și-i duseră la Egipt. Și să adunare la Alexandru, și să veseliră mult, și spuseră câte cetăți au luat, și dieră pre acei domni legați, și spuseră lui Alexandru

cum n-au vrut să se închine lui. Iară Alexandru să milostivi spre ei și le luă credința și-i slobozi să se ducă pre la moșiile lor și să irimîță haraciu și oaste, pre an câte zece mii de oameni.

Iarii voievozi nu să stia care pre unde au ieșit la lume, până s-au aliat preste un an. Și era scârbit Alexandru, penru că nu stia pre unde au ieșit la lume. Și să aflată prin ecteți și prin neguțători, și să adunare iară preste un an și să întâlnească toți cu Alexandru; și să veseli foarte Alexandru cu toți voievozii lui. Și acolo făcu Alexandru o cetate și-i puse numele „Intimpinare”, pentru că toți acolo s-au fost adunat. Și șazu acolo șase luni și să gătiră de oaste.

Și puse să Alexandru cu ostile spre țara Asiei. Și acolo era o cetate mare, anume l'roada, ce să chiamă grecește Frighia. Și și acolo judeca doasprăzece Filosofi. Iară deacă auziră troadenii, ci ieșiră înaintea lui Alexandru, toți cetățenii și filosofii și să închinare cu poclon lui Alexandru. Și-i spuseră de Anțiliș'-craiu căi au fost de viteaz, și cum au pierit și cei domni mari; ei au pierit pentru o mirare, ce o chiama Elinușa. Că oarecând prîbegisă Alexandru Fariz de la Troada și mersă la Manelau-craiu. Pre Alexandru Fariz îl boieriră, iară Manelau-craiu să duse la oaste departe și lăsă pre Alexandru Fariz, precum grăisă lui, cu Elinușa. Iară Elinușa era prea frumoasă, și să îndrăgise cu Alexandru Fariz, și luară comoara lui Manelau-craiu și fugiră amândoi la Troada. Și deacă veni Manelau, sau Melci, craiu, nu-și găsi creiasa, și să mânie, și rădică șapte crai elinești cu el și să strânsere ostile, și mersere la Troada. Și o bătu doasprezece ani cu mare meșterșug, că mai mare cetate decât Troada nu era în lume, că era făcută de Nevrod-împărât. Și acolea pieriră francii²⁴ cu Anțluș-craiu, și Alexandru Fariz, și curva Elinușa și mult norod, fără număr, pieriră pentru o muiare. Și acestea toate le povestiră lui

Alexandru, și-i dederă poclon sabia lui Anțcluș-craiu și scoaseră inelul împărătesei, de antrax puiatră. Și așa era aceia puiatră, de vrea fi omul bolnav și căuta într-însa, el să sănătoșii de toate boalele. Și scoasă scris pre Anțcluș-craiu. Iară Alexandru să milostivi spre ei și-i lăsă cu pace pre moșii lor. Și francii, cu voia lui Dumnezeu, mersă la Râm. Și de acolo au venit rumânii în Ardeal, în Moldova și în Țara Rumânească²⁵.

Alexandru să întoarse de acolo și mersă la Persida, și ajunse la hotarul lui Darie-împărat. Iară Darie trimise iscoade la Alexandru, și mersă și văzură judecata lui dreaptă și darnică și milostivă și dulce la cuvânt. Și merseră iscoadele la Darie și-i spuseră și să miră Darie și zise:

- Adevărat, acestea sânt semne de domn și de împărat a toată lumea.

Darie apoi nu crezu să fie așa, ci trimise carte pe la toți domnii și craii, să se strângă ostile la Stâlțroriniia. Și trimisă la Rghipet și la Ierusalim:

„Seriū voao, ierusalimlenilor, și voao, eghiptenilor! Așa vă grăiesc, să nu vă închinați aceluī tâlhariu și lotru, feciorul lui Filip, că voiū veni cu sabiia și vă voiū scoate de la acest tâlhariu. Almintrelea să nufaceți. ”

Alexandru mersă la Ierusalim și auziră ierusalimlenii că vine Alexandru spre ei. Și într-aceia vreme judeca Ierusalimul Ieremiia prorocul și credea în Savaot-Dumnezeu. Și făcură sfat: închina-să-vor lui Alexandru, au nu să vor închina?

Alexandru puse tabăra aproape de Ierusalim și trimisă carte la ierusalimleni:

„Eu, Alexandru, împărat preste toți împărații, scriū voao, ierusalimlenilor, sănătate și viiața. Și am luat Apusul tot și am venit și la voi, și vă zic să vă închinați- mie, și să-m trimiteți haraciu și oaste pre an și fiți în pace pre moșii voastră. ”

Și mersă solul la Ierusalim cu cartea și cetiră cartea și să spăimântară și scriseră carte la Alexandru:

„Iată, noi, soborul Ierusalimului, scris-am la marele împărat Alexandru Machedon, sănătate. Și te-am înțeles ce ne-ai scris, ci așa să știi împărăția-ta, că noi suntetn supt mâna lui Darie și nu cutezăm să ne închinăm ție. Că ne-am închina ție astăzi, iar mâne va veni Darie, și cu rea moarte vom muri. Ci te bate întâiu cu Darie; de-l vei bate, noi ai tăi sântem”.

Alexandru ceti cartea ierusalimlenilor și scrise altă carte:

„Alexandru, împărat preste toți împărații, scriū voao, ierusalimlenilor, sănătate. Și ce ați scris, v-am înțeles; ci nu să cade voao să vă închinați lui Darie, că santeți oamenii lui Dumnezeu-Savaot, iară Darie slujaște idolilor. Iară voi să știți, că până nu voiū întră în Ierusalim, să mă închin lui Savaot-Dumnezeu, până atuncea nu mă voi bale cu Dariei”

Și trimisă sol cu cartea, și purceasă cu ostile la Ierusalim.

Ierusalimlenii cetiră cartea, iară Ieremiia proroc zise:

- O, ierusalimlenilor, eu zic să ne închinăm lui Alexandru și să-l lăsăm să între în cetate cu cinste, că eu de acesta am prorocit.

Și plăcu cetățenilor aceste cuvinte, tuturor. Iară Alexandru văzu într-aceia noapte, în vis, pre Ieremiia proroc și zisă:

- Pasă în Ierusalim și te închină lui Savaot-Dumnezeu și mergi spre Darie, că-l vei bate și vei fi împărat turcilor și a toată lumea.

Iară Alexandru spuse di-dimineața visul voevozilor. Și ieși Ieremiia prorocul cu toți ierusalimlenii înaintea lui Alexandru cu mare cinste. Și, cum văzu Alexandru pre Ieremiia proroc, îl și cunoscu și zise boiarilor:

- Pre acesta am văzut astă-noapte în vis.

Și descăleca Alexandru și sărută sfânta lui Aron²⁶, și-l tămăia Ieremia proroc cu cădelniță de aur, și-l blagoslovi și toți popii Ierusalimului și-l luă Ieremia de mână și-l băgă în biserică Sionului. Și să închină lui Savaot-Dumnezeu și să lepădă de idoli. Și începură a scoate daruri lui Alexandru. Și scoaseră întâiu galbeni mulți. Alexandru zise:

- Darul ce-m dați mic, eu dau lui Savaot-Dumnezeu, să-i faceți jărtvă. Că și eu mă închin lui Savaot, și lui mă rog, și întru el crez, și el să-mi fie ajutoriu în tot locul și să fie cu mine.

Și dete aurul și argimul la Ieremia proroc. Și scoaseră paveză de iachint piiatră, și scoaseră orășanii o 1000 de galete de migdale și scoaseră 2 mii de cai hrăniți. Și să/u acolo șapte zile și să veseliră machedonenii cu ierusalimlenii, și blagoslovi Ieremia pre Alexandru și-i zise;

- împărate, toată lumea vei lua, iar moșia ta nu o vei mai vedea.

Și să sărutară amândoi și purceasă Alexandru la Egipt, în cetatea lui Netinav-împărat.

Egiptenii auziră că vine Alexandru la Egipt și să închiseră în cetate. Alexandru să apropie de Egipt și zise să bată cetatea de 4 părți; și o bătură într-o zi, și nu o putură lua până sara. Și într-aceia zi fu zăduh foarte, adecă căldură mare. Și mersă Alexandru de să scaldă într-o apă rece și-l prinse răceala apei și bolnăvi. Iară egiptenii auziră că iaste Alexandru bolnav și trimise carte la Filip vrăciul:

„Semn noi Ui tine, Filipe vrăcitde, și dăm în știre dumnitale pentru Alexandru, să-l otrăvești, iară tu să fii împărat Egiptului.”

Și Filip ceti cartea și rasă, și scrisă altă carte la Egipt:

„Scriu voao, o, neînțelepților și măgarilor egiptânilor! Crez, de-m va trebui inie domniia voastră, da-mi-o-va mie

Alexandru, încă și alte împărății mai mari; iară Alexandru în va da mie ce voiu ce're. Voao vă pare că Alexandru iaste bolnav, iară el nu iaste bolnav, ci dimineață îl veți vedea călare pre Ducipal, umblând prin mijlocul oștilor.”

Și trimisă cartea la Egipt.

Iară egiptenii, deacă auziră așa, ei să spaimântară și scriseră altă carte la Alexandru:

„Scri-am noi, egiptenii, Li marele împărat Alexandru, precum să știi că mâine dimineață Filip vrăciul va să te otrăvească cu ierburile lui.”

Alexandru ceti cartea și clcti cu capul. Și acia și sosi Filip vrăciul cu paharul plin de ierbi și-l dete lui Alexandru și zise:

- Bea, împărate, că te vei sănătoșa!

Alexandru luă paharul și zise:

- Oh, dragul meu Filipe, oare acest pahar de-1 voiu bea, fi-m'va ceva de folos?

Și pricepu Filip și luă paharul și-l bău jumătate, și zise:

-Alexandre, nici un vrăci nu-și otrăvește pre domnul său.

Iară Alexandru dete cartea egiptenilor și o ceti Filip și plânse și zise:

- Oh, mare împărate Alexandre, crez, pre capul tău razmă toată lumea! Dar de așa face așa, la ce împărat așa avea credință? Mai bine să întru în pământ de viu decât să fac așa! Iară acei măgari, egiptenii, trimis-au și la mine carte, iară eu încă am trimis la ei, cum am știut. Pentru aceia le-au fost pismă pre mine și au trimis carte la tine, împărate. Ci te culcă puținei și te vei scula sănătos.

Și să veseliră ostile și să gătiră de războiu; și zise Alexandru să bată cetatea. Și începură a baie cetatea de toate părțile și deteră cu tunurile de o parte și cu săgețile de alta parte. Și

mergea săgețile ca ploaia în cerate. Și nu putură răbda săgețile, ci deschisără porțile și striga toți:

- Milostivește-te spre noi, Alexandre-împărat, că noi închinăm cetatea noastră ție! Ci te milostivește, Alexandre, feciorul lui Necinav-împărat!

Și să milostivi Alexandru de opri ostile și șazu în scaunul Eghiptului și să închinară toți eghiptenii lui Alexandru și zise Alexandru:

- Cum știți că sânt feciorul lui Netinav, împăratului vostru?

Și grăiră eghiptenii:

- împărate, avut-am noi împărat pre Netinav, care au împărțit bine și dulce patruzeci de ani. Și l-au scos Darie-împărat și s-au dus de la noi. Și ne-au lăsat carte și stema pre mase. Și așa zice cartea, că să va duce de la noi bătrân și va veni tânăr; și noao așa ne pare, să fii tu acela! Și i-am vârsar de aur și l-am pus într-un stâlp și i-am pus stema în cap și cartea în mână.

Alexandru mersă să-l vază și să apropie de stâlp. Iar stema căzu în capul lui Alexandru. Și să mirară toți de aceia minune.

Alexandru făcu acolo alt stâlp foarte înalt și să scrisă în stâlp, lângă tatăl său, Netinav. Și luă Eghiptul și să veseliră eghiptenii cu machedonienii și începură a scoate daruri scumpe: aur și argint mult și toate comoarile acelor crai și ale împăraților celor bătrâni, de la faraon și de la Iosif cel preafrumos. Toate le luă Alexandru și le dete oștilor și le zise să se gătească de războiu. Și puse acolo împărat pre Filip și șazu acolo treizeci de zile.

Iară într-o zi veniră vestitorii lui Alexandru și-i spuseră:

- Să știi, împărate, că vine Darie spre tine cu toată sila lui și iaste la apa Efratului.

Alexandru scrisă ostile și aflată șase mii de mii de călărași și patru mii de mii de pedestrași. Și purceasă cu ostile înaintea lui Darie, la Efrat. Și deacă să apropie de Efrat, Darie auzi și scrise ostile. Și să afluă zece mii de mii de călărași și zece mii

de mii de pedestrași. Și trimise Darie iscoade la Alexandru. Iară strejile lui Alexandru prinseră iscoadele lui Darie, și-i dusă la Alexandru. Și zise Alexandru:

- De nu veți spune drept, eu vă voi pierde. Și zise: Spuneți, câte oști are Darie?

Ei spuseră drept. Alexandru zise oștilor să facă totii focuri sara. Și așa fecură. Și să suiră iscoadele într-un munte înalt și văzură focuri multe, fără număr. Și-i slobozi de să duseră la Darie-împărat și așa spuseră lui Darie:

- Să știți, împărate, că atâta oaste are Alexandru, cât nu să știe numărul și sfârșitul.

Iară Darie să mânie pre ei și le tăie limbile, căce au spus oștilor, să se spaie. Darie trimise sol și carte la Alexandru:

„Scriu ție, eu, Darie-împărat preste toți împărații, marele și tarele și întocma cu Dumnezeu, și luminez tocma ca soarele pre lume, și dumnezeul turcilor. Scriu ție, feciorul lui Filip. După aceia auziu că ai luat Apusul, Ramul, Atina, Ierusalimul și Eghiptul și acuma ai venit și în țara mea cu tâlharii tăi. Și să știi, să-mi trbniți haraciul acelor țări de la Apus și să-ți cei iertăciune de la mine și-ți voi ierta greșala ta. Și să te duci la Machedonia ta, să-ți fii moșia. Iară de nu vei face așa, eu voi veni la tine cu sila mea, și nici un machedonean nu va scăpa, în toată lumea. Ci să-ți treacă nebuniia ta și te du îndărăpt.”

Și mersă solul la Alexandru, iară Alexandru ceti canea și o sparse și zise să spânzure pre solii lui Darie. Iară machedonenii ziseră:

- Nu să cade să spânzuri solii.

Alexandru zise că nu sânt trimiși la împărat, ci i-au trimis la tâlhariu și tâlharii pierd solii:

- Și vina nu iaste a mea, d vina iaste a lui Darie, domnului vostru.

Iară solii grăiră:

- împărate, de ne vei piarde pre noi, puțină pagubă vei face lui Darie. Și acum tâlbării nu ești; iară de vei sparge legea solilor, însuși tâlbării te vei face!

Alexandru zise:

- Fiți iertați și vă dau zile de la mine, iară de la împăratul vostru morți erați.

Iară solii grâiră:

- împărate, ști-vom și noi ce vom grăi la împăratul nostru de împărăția-ta!

Alexandru cinste solii și-i dăruie, și scrise carte la Darie:

„Eu, Alexandru-împărat, scriu ție, Darie, măgariul turcilor. Să știi că nu-ți mulțămesc de cuvinte ce mi-ai trimis, că fură cuvinte ca de nebun. Și tu te lauzi mie căci am luat Apusul și alte cetăți, zicând că tiu voi scăpa în toată lumea dinaintea ta. Dară nu știi că machedonenii sânt pietri de adiamant și sânt iuți ca piperiul. Și așa să știi, că voi stăpâni la împărăția ta, cu ajutoriul lui Dumnezeu. Iară turcii tăi sânt oi, și rmtehedonenii sânt lupi și lei nestâmpărați, și ei își dau viața spre moarte și nu să tem de moarte.”

Si sâ dusără solii la Darie și ceti cartea, și-și chieamă boiarii și întrebă de sfat. Ei ziseră:

- împărate, nu ți se cade tic să te bați cu Alexandru, că tu ești împărat marc, iară Alexandru iaste un craiu mic; ci mână numai niște boiari, că-l vor bate!

Și aceasta plăcu lui Darie și trimisă pre Mamant²⁷-vocvodul și-i zise:

- Sâ mergi să iai oastea mea, doao sute de mii de călărași, și doao sute de mii de pedestrași și patru mii de etiopi. Și să mergi să treci Eufратul și sâ te bați cu acel tâlhăriți și să cauți, de va pleca a fugi, să uu-l lași, ci tot să-l gonești, până îl vei prinde. Și sâ-l aduci viu la mine, cu toate ale lui.

Alexandru văzu oastea lui Darie și zise sâ se gătească de oaste. Și încalecă pre Ducipal și umbla prin mijlocul oștilor și grăia:

- Fraților și vitejilor, rugați pre Dumnezeu-Savaot și fiți viteji, că am nădejde spre Dumnezeu, că vom sâ-i batem curând și vor să fugă îndărăpt, că împăratul lor nu iaste cu dânșii, ci sunt niște boiari, iară voi sunteți cu împăratul vostru. Si de-î vom bate, sâ știți că voi fi împărat a toată lumea, iară de ne vor bate pre noi, nu vom scăpa în toată lumea de Darie-împărat. Ci, fraților, mai bine să pierim cu cinste decât să pierim cu rușine. Că știți voi că turcii sânt oile, iară machedonenii sânt lupii, și un lup multe oi răsipește și le sfârarnă.

Si făcu Alexandru trei oști și deteră în trâmbițe și în lămpene și în surle, de trei părți. Și să loviră ostile foarte tare, și să tăiară cum să taie, toară zioa; iară turcii începură a fugi și machedonenii a-i goni. Darie să spăimântă și plecă a fugi, iară Alexandru mulți tăia și mulți prinsă vii. Și ajunse la otarul lui Darie. Și-și puse Alexandru tabăra lui acolo și pre cei vii îi iertă, iară pre cel morți îi îngropa. Și pieriră de-ai lui Darie o sută de mii.

Iară Darie trimisă pre la toate țările să se strângă cu ostile la Vavilon . Și sâ strânsură cincizeci de mii și iară purcease spre Alexandru cu războiu. Iară Alexandru să găti de războiu. Și încalecă pre Ducipal și umbla prin mijlocul oștilor și grăia:

— Fraților, vitejilor și machedoncnilor, rugați pre Dumnezeu-Savaot! Că-l vom bate pre Darie cum mai curând, că pre un urs mulți câini îl latră și nici unul nu-l mușcă! Și să știți, câți vor fi rămas de la războiul dintâiu, nici unul nu va veni dintr-accia acum. Și de acum înainte noi vom fi fără grijă.

Și într-aceia noapte văzu Alexandru pre Ieremia proroc în vis și-i zise:

¹ Vavilon - Babilon.

- Pasă, Alexandre, spre Darie, că-l vei bate, și te roagă lui Dumnezeu-Savaod

Și făcu doao oști și dete în tâmpene și în trâmbițe și în surle, și să loviră ostile trei zile, și începură indiiianii a fugi, și machedonenii a-i goni, și-i tăia cum să taie; și acolo pieriră de ai lui Darie patruzeci de mii și machedonenii zece mu. Iară Darie fugi la Persida și plângea. Iară Alexandru prinsă mulți vii și-i slobozi și le zise:

- Mai mult să nu veniți cu Darie la războiul

Alexandru porceasă la războiul, la Vavilon. Iară vavilonenii, deacă să apropie de Vavilon, nu-l lăsară să se apropie o sută de mile de loc. Iară Alexandru stătu deasupra Efratului. Și așa era Vavilonul de mare, cât trecea Efratul prin mijlocul lui; Efratul iaste atâta de mare, cât trec cu luntrile. Iară Alexandru zise să sape și să abată apa, să nu treacă prin cetate.

Și săpară în șapte zile și abătură apa la uscat, preste câmp. Iară într-o noapte cetățenii făcură slujbă dumnezeilor lor, iară Alexandru întră pre urma apei, pe dedesuptul cetății, și într-altă noapte aprinseră orașul. Iară cetățenii să spăimântară și deschiseră porțile și năvăliră călărașii înlăuntm și-i tăiară toată noaptea. Iară la zio întră și Alexandru în cetate cu ostile și să închinară vavilonenii lui Alexandru și striga:

- Milostivește-te spre noi, Alexandre-împărate, că ne închinăm ție, noi și cetatea noastră!

Și stânsură focurile și începură vavilonenii a scoate daruri scumpe lui Alexandru. Și deschiseră visteriia lui Darie-împărat și scoaseră doao sute de povări de galbeni, și scoaseră o mie de cai povodnici ai lui Darie, și scoaseră o sută de lei cu zgardele de aur, și o mie de pardosi și o sută de bidivii arăpești, carii era mai frumoși decât toți caii de pre lume, cu procovițe sau toluri de mătase. Și scoaseră o mic de blide de aur, și scoaseră 200 de mii de coarne de inorog ferecate cu aur și cu pietri scumpe, și o sută de potire de aur și de piatră de adiamant.

Și scoaseră plașca lui Selevchie-împărat, făcută cu ochi de șarpe și cu mărgăritari și cu pietri nestemate; și scoaseră stema lui Sihan-împărat și scoaseră masa lui Darie, de safir piatră, și cine ședea la dânsa nu i să mai făcea inima rea. Și acolo șazu Alexandru patruzeci de zile și să veseliră machedonenii cu vavilonenii. Iară Darie auzi că au luat Alexandru Vavilonul și să umplu de amar și de jale multă și zisă:

- Oh, amar miel O, pedepsitul de mine! Cum mă potriviam lui Dumnezeu din ceriu, iară acum nu mă poti potrivii nici unui om, că mai-micii miei sparseră sila mea. Oh! cafnicul de mine, cum mă bucurai în puțină vreme și mai curând sosi jalea și amarul, cum să zice: nu iaste bucurie să nu să schimbe cu jale, și cel ce va lua de la altul cu bucurie, alții vor lua de la el cu jale. Mai bine să mă fie ucis machedonenii, decât să fiiu împărat cu rușine. Și multă vreme luară perșii haraciul de la Machedoniia, iară astăzi plătesc cu capetele!

Și plângea Darie cu amar. Iară un boiaru vru să-l mângâie și zise:

- Așa iaste împărăția, ca și copaciul mare: când cade, mare sunet face. Și vântul copaciul mare surpă și-l sparge. Ci nu te scârbi, împărate, că Alexandru bătutu-ne-au pre noi. Și noi bate-l-vom pre el, că așa sânt ostile; că mai avem noi viteji buni între perșii noștri.

Și acolo sta un boiaru al lui Darie, anume Amvis. Și zise:

- Împărate, tu m-ai crescut și mult bine mi-ai făcut, iară astăzi te văzuiu trist. Și așa să știi, că voiu să merg la Alexandru, și-m voiu da capul pentru tine astăzi.

Darie zise:

O, dragul meu Amvise, de vei face așa, moartea ta va fi mai cinstită decât viața altora, și împărăția perșilor va fi de la tine și pomeni-se-va numele tău până va fi Persida.

Amvis zise de-i dete și luo sabia lui Darie, și-și puse semn machedonesc și să apropie de Alexandru. Iară Alexandru era

împlătoșat și încoifat și umbla prin mijlocul oștilor. Iară Amvis scoase sabia și vru să-l lovească pre Alexandru preste ochi. Și-l greși, de-l lovi preste coifși-i tăie coifu și rase părul ca cu briciul de pre creștet. Și viu să-l lovească și a doa oara și nu putu, că-l prinseră. Iară Alexandru zise:

- Mă lovi mână machedonască cu sabie persidească. Și-l întrebă:

- Omule, de unde ești, și al cui ești, și cum te chiamă?

El zise:

- Eu sânt sluga lui I)arie-împărat, că de mic m-au crescut, și m-au miluit și m-au boierit. Și eu îl vezuiu trist și jalnic plângând, iară mie mi să făcu milă de jalea lui și cutezaiu să-m dau zilele pentru el, și am venit să te taiu și să veselescu pre domnul meu cu moartea ta și cu a mea. Și începutul făcui, iară Dumnezeu nu vru cum vruiu eu.

Alexandru zise:

- O, fără de minte Amvise, crez, astăzi sânt mort pentru mintea ta și pentru domnul tău, că te-au durui inima de domnul tău. Iară eu îți dau zile de la mine și te ieri, căce făcuși ce n-au făcut nici un om de pre pământ. Și te du la domnul tău Darie și să-i spui că pre cine îl păzește Dumnezeu, îl și ferește și nu-l poate ucide niminea. Și să-i spui să se închine mie, și să-m dea haraciu și oaste pre an și să șază în pace pre moșia lui.

Amvis să duse la Darie și-i spuse toate ce făcuse și ce zisese Alexandru și cum îi sânt zilele de la Alexandru. Iară Darie plânse mult și zise:

- Cum va fi voia lui Dumnezeu, iară eu n-am ce face.

Amvis zise:

- împărate, eu astăzi sânt mort de la tine, iară de la Alexandru viu sânt și cât bine mi-ai făcut mie până astăzi îl plătii cu capul. Și cât putui, eu făcui, iară Dumnezeu nu vru cum vruiu eu. Și de astăzi înainte să mă ierți, împărate, că voiu

să mă duc la cela ce mi-au dat zile de la el; și-l voi sluji de astăzi înainte. Și mă iartă, împărate.

Iară Darie să umplu de jale și grăi cătră boiarii lui:

— Cine-ș vrea aduce aminte că va ieși de la Machedonia atâta putere? Și iară grăi: Cine să suie, pogoară-să, si cine să smerește, înahă-să. Și zise lui Amvis: Să spui lui Alexandru, cât au luat, să-i fie bine, și să ne împăcăm; iară cu nu mă voiu închina lui. Că împărat îa împărat nu să închină nici unul, ci unul mort și altul viu împărătește. Iară de nu va vrea așa, el să mă aștepte, în cincizeci de zile să merg îa el, cu câți turci mi-au rămas. Și voiu să aduc și de la India oaste, de la Por-împărat. Sau îl voiu bate eu, sau mă va bate el și voiu pieri cu cinste, pre moșia mea, cu toți perșii miei.

Amvis își luă zioa bună de la Darie și să duse la Alexandru și să închină lui și-i spuse ce grăi Darie. Alexandru priimi pre Amvis, și-l crezu, și să amestecă cu machedonenii.

Alexandru zise:

— Adevărat, împărat la împărat nu să închină, că împărăția mare lucru iaste, ca un munte înalt și împodobit frumos, cu de toate florile, și să vede preste toată lumea, și așa îi pare omului, că nu să va mai pogorâ niciodată. Iară când vine vremea, să pogoară fără de nădejdea lui și nimic nu să află de el; așa iaste împărăția aceștii lumi deșarte. Alexandru zise: Văzuiu astă-noapte în vis pre Ieremia proroc și-m zise: „Fătul meu Alexandre, să mergi însuși sol la Darie. Și te roagă lui Savaot-Dumnezeu, și el te va scoate din nevoie.”

Si spunea visul boiarilor, lui Potolomeiu, lui Filon și lui Antioh-voevodul și zise:

— Să știți că voiu să merg sol la Darie.

Ei nu-l lăsară. El zise:

— Merge-voiu, ce va da Dumnezeu. Și să găti și zise: Boiari dumneavoastră, de voiu pieri eu acolo, iară voi să tocniți

împărăția bine și frumos și să socotiți Machedoniia bine și pre muma mea Olimpiada.

Iară voevozii plânseră cu jale și ziseră toți:

- Mai bine să ne tai capetele noastre decar să vedem noi așa.

Alexandru zise:

- De va fi voia lui Dumnezeu, nu mă va ucide toată lumea.

Și să sărută cu voevozii și să duse Alexandru sol la Darie-împărat.

Darie auzi că vine sol de la Alexandru și făcu divan mare, și-ș tocmi polățile, și să arată luminat solului. Și șezu în jeț de aur, împodobit cu pietri scumpe, și împrejurul lui sta tot voinici tineri cu făclii aprinse. Și era împrejurul lui tot îngeri făcuți de aur și lumina tocma ca soarele. Și sădea 12 bași în jeț de aur, și era patruzeci de stâlpi de marmură albă ca zăpada.

Și mersă Alexandru în divan sol și dete cartea lui Darie și ceti cartea și așa era scris:

„Eu, Alexandru, împărat preste toți împărații și împărat a toată lumea, cu vrirea lui Dumnezeu, scriuu ție, Darie-împărat, sănătate. Și-ți aduc aminte că ai luat hameiul de Ui tatăl meu Filip. Și el muri, iară eu rămăseiu tânăr în scaunul tătâni-mieu. Și tu vruseși să mă scoți de la rnoșia mea și trimiteai alții să fie domni și împărați La Machedoniia. Iară Dumnezeu nu vru cum vruseși tu, că Dumnezeu contenește și rabdă; iară tu, cum ai contenit, așa ți se contenește și ție astăzi. Iară Dumnezeu m-au făcut împărat pre rnoșia mea și încă preste toată lumea. Și tu ai zis că mă vei aduce legat la tine, iară eu am venit dezlegat. Și cum ai vrut toate ale truție să fie ale tale, așa vor să fie toate ale tale ale mele; și voiu fi împărat a toată lumea. Și eu nu sânt așa nemilostiv cum îți pare ție, ci-ți pleacă inima, și te închină mie și-mi trimite haraciu, și oaste pre an, și tu împărătește în pace și sănătos pre rnoșia ta. Iară de nu vei vrea așa, tu ești dujman

turcilor tăi și toți veți pieri de sabiia machedonenilor, și tu cu rea moarte vei muri. Și te gătește de războiu acum, până în 15 zile.”

I)arîe ceti cartea și zise:

- Boiari, cinc-și vrea aduce aminte că are atâta putere împărăția de la Machedoniia?

Alexandru zise căce că sânt toți ca unul, libovnici și viteji buni, și au toți un cuget și un cuvânt, și nu socotesc moartea lor. Iară un izbaș mare zise:

- Căce răspunzi unui împărat mare ca acesta?

Alexandru zise:

- Volnic iaste solul să răspunză împăratului.

Marele Darie zise:

- Cum te ehiamă?

El zise:

- Filon mă chiamă.

Darie zise:

- Filoane, să fii aicea până voiu scrie carte la Alexandru. Si fu până seara și ehiemără pre solul la masă și șazu la locul solilor. Și-i dete un pahar cu vin să bea. Alexandru bău vinul și băga paharul în pozuiariu. Și-i dete și alt pahar și-l băgă în sân. Ei spuseră împăratului cc face solul.

împăratul zise:

- Mai dați-i și altul.

Și-i deteră și al treilea pahar și-l bău, și-l băgă în pozunariu. Și zise un boiariu:

- Căce faci așa la masă împărătească, de iai paharele la tine?

Alexandru zise:

- I,a împăratul nostru așa faste legea solului: până la ai treilea pahar, toate le ia solul.

Darie crezu aceasta. Iară un boiariu ce-l chiema Candarcus, care mersese la Machedoniia să fie domn, cl sosi la masă și, cum văzu pre Alexandru, el îl și cunoscu. Și mersă la Darie și zise:

- Să știi, împărate, că solul iaste însuși Alexandru.

Darie nu crezu aceia și iară mersă Candarcus și a doa oara la Darie și zise:

- împărate, de nu va fi acesia Alexandru, să-m tai capul.

Darie prinsă a-i căuta și zise:

- Filoane, samână-te oamenii miei a fi tu Alexandru.

Alexandru zise:

- împărate, adevăr că samân cu el, pentru aceia trimite tot pre mine sol.

Darie îl crezu și să sculară de la masă și intrară în casă să facă sfat: prinde-l-vor, au ba? Iară Alexandru pricepu câ-l cunoscură. Și sădea în poiată singur. Și lăsă plașca și-ș pusă căciulă persidească în cap și plecă la poartă și zise:

- Portarilor, țineți pahar împărătesc și deschideți poarta, că m-au trimis împăratul să chiem voevozii.

Și deschiseră poarta și ieși Alexandru și mdră să la altă poartă și zise:

- Țineți pahar împărătesc și deschideți poarta, că m-au trimis împăratul să tocmesc străjile.

Și-i deschiseră poarta și ieși Alexandru; și mersă și la a treia poartă și iară zisă ca și întâiu. Și-i deschiseră poarta și ieși Alexandru afară. Și mersă la gazdă și încăleca pre Ducipal și fugi toată noaptea și sosi cu zorile la apa Sinariului; și așa era acea apă de mare și venia în toate nopțile cu noroiu și cu pietri și cu var. Iară Alexandru dete și trecu și găsi de ceia parte pre Filon și pre Potolomeiu-vuevodul, de aștepta pre Alexandru. Și să sărutară cu Alexandru și le povestii ca au petrecut la Darie.

Iară Darie fiind fără sfat, căută să-l prinză pre Alexandru. Si-l căută prin toate polățile și nu-l găsiră. Și alergară la poartă și întrebară. Iară portarii ziseră:

- Venit-au un om și ne dete pahar împărătesc și ne zise: „Țineți pahar împărătesc și-m deschideți poarta, că mă trimisă împăratul să chiem voevozii!” Si l-am lăsat și s-au dus.

Ei alergară și la a dooa poartă și iar ziseră așa. Și mersă și la a treia poartă, și iară ziseră așa. Și alergară la gazdă și întrebară. Gazda zise:

— Venit-au, și au încălecat și s-au dus.

Ei să întoarseră la împăratul și-i spuseră precum au scăpat solul. Iară Darie să umplu de amar și de jale și zise lui Candarcus să-l gonească cu o sută de voinici până la apa Sinariului, că nu va putea trece. El să duse și luo o sută de viteji buni cu cai ageri și goniră toată noaptea, până în zioă. Și sosiră la apa Sinariului și văzură pre Alexandru de ceia parte cu voevozii lui. Iară Alexandru zise și strigă:

— Ce goniți vântul, că nu-l veți prinde! Ci vă duceți la împăratul vostru și-l spuneți că-i mulțemesc de cinste și să se gătească de războiu în 15 zile.

Si să dusă Alexandru la tabăra lui și Candarcus mersă la Darie și-i spuse toate ce au fost.

Iară Darie plângea cu marc jale și zicea:

— Văzurați cum ne înșală feciorul lui Filip, și scapă din mâinile noastre? Și iară zise: Oh, necredincioasă lume, cum te arăți întâiu dulce și apoi amară!

Darie scrisă carte la Por-împărat, la Indiia, că era marc și avea treizeci și 6 de limbi supt biruința lui: „*îată, eu, Darie, ceainicul, și jalnicul și amarnicul de mine, Darie-împărat, scriu la tine, cinstitul și marele Por-împărat, tocma cu dumnezeul turcilor și soarele îndiei. Trimit împărății tale sănătate. Și doară îți va fi venit vestea, ce pățim noi de' machedonenii noștri, de feciorul lui Filip; oarecum să lepădă de noi și luo Apusul tot și acum venit-au și la noi. Și ne-am bătut de doa ori și sparse sila mea și-m luo Fghipetul, ierusalimul și Vavilonul. Ci te rog cu capul plecat până la pământ, să-m dai ajutoriu și oaste de la îndiia, că pre indiiani nu-i poate bate niminea și înaintea lor*

De — din cauza, de la.

niminea nu poate sta. Ci mă rog să-m dai ajutoriu să mă bat cu el, sau să-l bat, sau să pierim cu cinste pre rnoșia noastră. Că nu să cade să paț eu rău lângă tine, frind tu mare și tare, că nu știi cum te va duce Dumnezeu și pre tine într-această lume înșălătoare'. Și așa mă rog. "

Por-împărat ceti cartea și clăti cu capul și zise:

- Nu îaste bucurie pre lume sâ nu sâ schimbe cu jale. Că Darie oareeând să potrivii lui Dumnezeu, iară astăzi nu să poate potrivi unui om dc pre pământ și astăzi iaste bătut de mai-micii lui, de machedoneni.

Por-împărat chiemă boiarii lui și le zise:

- Păsați de luați oastea mea, patru mii dc călărași.

Și purceasă ostile ajutoriu lui Darie. Por le zise:

- Păziți să-m prindeți pre feciorul lui Filip! Si să păziți: de va da a fugi, să-l goniți până îl veți prinde și să-l aduceți la mine, că am auzit că iaste cu minte și înțelept.

Voevozii luară ostile și să duseră la Darie, iară Darie să veseli și trimise pre la ostile lut să se strângă. Și să adunară o mie dc mii de oameni și purceaseră spre Alexandru.

Iară iudiiarii trimiseră iscoade la Alexandru. Iară strejile lui Alexandru prinseră iscoadele și le duseră la Alexandru. El zise să le ducă pre o măgură înaltă, să vază ostile lui Alexandru și zisă oștilor să purecăză la războiu, iute și hrabor. Și purceaseră ostile tare și hrabor spre Darie și iscoadele văzură acii. Apoi le sloboziră și să dusără și spuse indiiianilor:

- Să știți că Alexandru are oaste foarte tare, și sânt foarte iuți, fără samă, și caii toți armăsari ca zmeii și vin tare spre noi, fără frică, și atâta sânt de mulți, cât vor fi până la doazeci de mii dc oaste.

Iară indiiianii, dacă auziră aceasta, să spăimântară foarte rău și mergea la războiu fără voia lor, și cu frică mare.

Iară ostile să loviră foarte tare și iute, cât să făcu praf de nu să cunoștea unii din alții. Și dete Dumnezeu vânt mare, de suflă praful de pre oști, de să văzură. Și începură a să tăia cum să taie, toată zîoa. Și începură indiiianii a fugi și machedoneni a-i tăia. Iară Alexandru mergea într-o căruță de aur, adecă într-o cocie și cu doisprăzece vitiji, și tăia din căruță cu spata cie un stânjin și-i călca cu caii și zăcea perșii și indiiianii ca znopii.

Iară Darie fugi la Persida.

Alexandru zise lui Filon să gonească pre indiiiani. Și strigă să nu fugă, ci să se închine. Si deacă să vor închina:

- Să le luați caii și armele, și să-i slobozi să se ducă la India.

Filon începu a-i goni și le striga să nu fugă, ci să se închine, că vor pieri toți. Și statură indiiianii și să închină lui Filon, și le luă caii și armele, și zise:

- Păsați la Por-împărat și sa-î ziceți să nu mai dea ajutoriu altuia. Și să știți că eu sânt împărat la Persida.

Și să duseră la Por și spuseră ce au pățit, tot. Por să miră mult. Iară Alexandru gonii pre Darie, iară Darie fugii plângând și grăind:

- Oh, amar ție, Darie! Cum te slăviia toată lumea și te potrivii lui Dumnezeu, iară astăzi fugi și de machedoneni lăi!

Și fugii pre câmpii Persidii. Și-I ajunseră doi boiari ai lui, pre nume Rasvan și Candarcus. Și cum îl ajunseră, așa îl și loviră amândoi cu sulițele și căzu Darie de pre cal jos. Iară ei îl dezbrăcară și luară tot ce găsiră la el și-l lăsară cu puțin suflet. Și zăcea în pulbere, supt picioarele cailor. Iară Alexandru ajunse acolo, și-i văzu Darie și strigă:

- Oh, Alexandre, Alexandre, nu trece și nu lăsa pre Darie în pulbere zăcând!

Alexandru auzi și alergă tare. Și-l văzu rănit zăcând și zise:

- Cine ești tu?

El zise:

- Eu sânt Darie-împărat, cela ce eram slăvit de toată lumea și de toate limbile de oameni. Eu sânt Darie, cela ce să protiviia lui Dumnezeu din ceriu, iară astăzi zac în pulbere, supt picioarele cailor! Eu sânt soarele perșilor, iară astăzi sânt junghiat de perșii miei! Eu sânt Darie, împăratul a toată lumea, iară astăzi nu mi să prinse nici la moșia mea să moriu! Ci nu mă lăsa, Alexandre, în pulbere, că nu ești nemilostiv!

Iară Alexandru descăleca și-l pusă în căruța, adecă în cocia sa cea de aur, și-l ștersă cu măhrama, adecă cu basmiaoa lui, și zise:

- De nu vei muri, cinste mare vei avea!

Alexandru zise să-l aducă lin la Persida cetate. Și mergea după ostile lui Darie și striga să nu fugă, ci să se închine, că Darie au pierit. Și să închinară lui Alexandru. Și merseră toți perșii și machedonenii, cu Alexandru, în cetate la Persida. Și șazu în scaunul lui Darie și-și puse stema în cap și luo toiagul lui Darie de aur. Și perșii merseră toți de să închinară lui Alexandru și-i ziseră:

- Mulți ani, Alexandre, împăratul perșilor și al machedonenilor.

Și fură perșii cu machedonenii toți frați.

Pre Darie îl aduseră cu puțin suflet. Și văzu pre Alexandru în jețul lui și zise:

- Aduceți pre fata mea Ruxanda.

Și mersă Ruxanda la tatăl său, și Darie plânse cu jale și zise:

- Oh, dragul sufletul meu, inima mea și lumina ochilor miei, draga mea Ruxando! Iată că eu aduc ție bărbat de la Machedoniia, fără de veste și fără de nădejde; că eu nu cugetam să-ți fac nunta ta așa degrabă, ci cu cugetam la nunta ta să chiem toți craii și domnii. Iară astăzi câștigaiu ție bărbat, pre cela ce l-au pus Dumnezeu împărat a toată lumea. Și la nunta ta mult sânge s-au vărsat, al perșilor și al machedonenilor. Și astăzi perșii cu machedonenii înfrățiră-se, iară eu zic ție, fata

mea: de astăzi înainte să cinstești pre domnul tău, pre Alexandru, cum să cade a cinsti pre împăratul tău și a toată lumea.

Și o luo de mână, și o sărută dulce și o duse la Alexandru și zise:

- Ține Alexandre, pre Ruxanda, sufletul meu și inima mea, ție împărăteasă să-ți fie, că iaste mult înțeleaptă, frumoasă și milostivă.

Alexandru se sculă din scaun, și o luo de mână și o puse lângă el în jeț. Și luo stema din cap și o pusă în capul ei, și luo inelul ei și-l băgă în degetul lui, și o sărută dulce și zise:

- Să știi, Darie-împarate, că Ruxanda ta în va fi mie împărăteasă de astăzi înainte, iară împărăteasa ta mie muma în va fi, în locul Olimpiadci, până la moartea mea.

Darie grăi:

- Fătul meu, Alexandre, să împărătești sănătos și cu Dumnezeu, și cu fiia-mea Ruxanda, iară eu merg astăzi la iad, unde merg toți, din veac. Iară pre Candarcus și pre Răzvan să-i judeci cum să cade. Și rămâneți cu Dumnezeu și împărățiți sănătoși.

Și muri Darie-împărat și să sfârși. Și au împărății Darie șasezeci de ani și fu ca când n-ar fi mai fost.

Alexandru petrecu pre Darie până la groapa lui, cu toți machedonenii și cu toți perșii, până îl îngropară, în luna lui avgust, în cincisprezece zile.

Alexandru stătu împărat perșilor și chiemă pre Candarcus și pre Răzvan, ceia ce ucisră pre Darie, și le zise:

- Căce ari ucis pre domnul vostru, care v-au făcut voao mult bine?

Ei grăiră:

- Moartea lui Darie te făcu pre tine împărat perșilor.

Alexandru zise:

- Dară eu, un strein, și nici un bine nu v-am făcut; dară mie cum îm veți face vreun bine? Și zise: Spânzurați-i! Alexandru iar zise: Blestămat să fie cela ce va hrăni ucigătorii de oameni, și curva din casă, și vânzătorii de cetate!

Alexandru scrise carte la mumă-sa Olimpiada la Machedoniia și la dascălul lui, Aristotel:

„J:u, Alexandru, împărat preste toți împărății, scriiu la muma mea Olimpiada și la dascălul meu Aristotel. Sănătate și viața trimit dumnelorvoastre. Și acum sânt șapte ani de când n-am trimis noi la voi, nici voi la noi carte, nici de bine, nici dă rău. Și de aceasta, taste a noastră vina. Ci să iertați, că până acum așa am avut războaie mari, cu toate țările până Li Persida lui Darie. Și cu el bătutu-ne-arn de trei ori și l-am bătut, și i-am luat împărăția. încă și fata o luai: pentru bunătățile ei și pentru frumșețile ei, mie împărăteasă să-m fie. Darie muri și eu sunt astăzi împărat turcilor. Și să știți că până nu știu dragostea muierii, nu-m mai aduceam aminte de voi, nici unde voi pieri; iară acum voi să știu și de viața voastră, cum Lăcuiți și cum Liste Machedoniia și cum auziți de noi. Și fiți sănătoși.”

După aceia deschiseră vistieriile lui Darie și găsi doasprăzece turnuri pline de galbeni, și doasprăzece case pline de taleri, și doozed de casc pline de scule de aur și de pietri scumpe, și de mărgăritari de cel mare, și de coarne de inorog ferecate tot cu aur, și o mie de potire de aur, și o mie de cai hrăniți, și o mie de cai provodnici, tot cu țoluri de mătăsă, și o mic de cai tot telegari, și o mic de tei tot cu zgarde de aur, și zece mii de șoimi, și zece mii de gripsori, și cincizeci de mii de cămile, și o sută de mii de catări, și o sută de mii de boi de pluguri, și zece mii de ogari, și trei mii de cotei, și o mie de mii de oi.

Iară cetatea era tot poleită cu aur și împodobită cu pietri scumpe, de lumina ca soarele, și alte multe; care sau câte nu

să știe, nici mintea omului nu poate socoti bunătatea lui Darie-împărat. Alexandru ddte aurul și argintul oștilor și vocvozilor și să veseliră machedonenii cu perșii, ca frații.

Într-o zi să sui Alexandru într-un foișor înalt foarte și strigă cu glas mare și zise:

- Să știți, vocvozilor, voi machedonenior, și perșilor, și loată lumea, să știți că mă lepăd de dumnezeii elinești, de Amon și de Apolon și de Spîdon*. Și eu blestem pre acei dumnezei elinești și mă închin lui Savaot-Dumnezeu și mă închin celuia ce au făcut ceriul și pământul. Pre acela slăvesc, ce odihnește pre heruvimi și-l slăvesc serafimii. Și eu pic acela slăvesc de aicea înainte, și voi toți să crdeți într-aceia.

Și sparseră toți dumnezeii elinești și-i băgă în foc, și le zise:

- De sânteți voi dumnezei, ieșiți din foc să vă slăvesc!

Iară nici unul nu putea ieși, ci arseră toți și să făcură cenușă.

Iară zisă Alexandru tuturor oștilor:

- Voi toți, voinicilor, hrăniți-vă caii bine de acum într-un an, și să vă dregeți armele și să beți, să mâncați și să vă veseliți.

Și șazu acolo un an cu împărăteasa lui Ruxanda și împărățiră bine, și dulce, și frumos, cu toți machedonenii și râmlenii și cu eghiptenii și cu perșii și fură toți frați în pustie. Și acolo pusă împărat turcilor pic Filon, la Persida. Și striga să se gătească de războiu și de cale îndelungată și mână pre la toate țările, să vie toți craii și voevozii cu ostile la Persida cetate. Iară Alexandru să găti de războiu cu toate ostile.

*Spidon - formă alterată: Poseidon.

ISTORIA TROADEI
 ÎMPĂRĂȚĂIA LUI PRIIAM,
 ÎMPĂRATUL TROADEI CETĂȚII CEII MARI

GIAVA 69

Cându au fost împărățâiid Ia Irusalim marele David' proroc, pre aceia vreme au fost împărățind la cetare Troada un împărat elen ce l-au fost chemând pre anume Priiamu, feciorul lui Eaomidont. Iară împăratul Priiam au fostu avându împărăteasă pre o muiare anume Ecaviia', ce era fată lui Chisâu-împăratul. Ș-au avutu Priiam-împărat cu împărătiasa Un împreună cucon la tinereță, iară când au fostu apoi spre bătrânețele lor, purceasă împărăteasa iarăș grea cu făt. Iar într-o noapte visă împărătiasa Ecaviia foarte un visu groaznic și ciudaru, adecă văzută unde i-au ieșit den naștere un tăciune aprinsu și s-au aprins dentr-acel tăciune toată ectatia Troada ș-au arsu până în pământu de împreună cu toate satele câte au fostu preupregiurul Troadci. Și aceasta totu împărătiasa ascunde, ce spusă [numai] împăratului Priiam și să miră împăratul și cu împărătiasa. Mult gândiia și să mira pentru aceasta, și să sfătuiră amândoi să cheme pre toț filosofii elinești și pre toți vrăjitorii, să-i întrebe pentr-aceasta, să vază cum li să va arăta. Și cheamă împăratul Priiam pre toț filosofii, și pre toț vrăjitorii, și pre toț văzătorii de stele și i-au întrebatu pentr-acestu lucru, să știe: ce poate hi? Iar acei filosofi toți i-au

zâs: „Împărate, daca va naște acesta pruncu, sau să-l omorâți, sau să-l trimit să-l lepede în codri, să-l mănânce nescare gadene, câ acel ficior nice un bine nu va să facă cetății Troadci".

Iar preste puține zale veni vrernia de născu pruncul. Și daca născu, era pruncul frumos și iscusātu, cât era lucru mare. Iară maica nu să indura să-l omoară, unde l-au văzut asca frumușel și iscusātu, ci zisă să-l lepede, să uu-i vadză de moarte. Iară Priiam-împărat au datu pre o slugă a sa să margă să-l lăpede în pustiiți, să-l mănânce gadene. Iară acea slugă a lui Priiam-împărat au luat pruncul și s-au dus cu dânsul și l-au pus suptu o tufă deasă, ca să nu-l ardzâ soarele. Că lui încă i să făcusă milă de un băiatu ca acela. Și l-au lăsat și s-au dus de au spus împăratului Priiam. Iară în urma aceia, au nemerit acoloa niște păcurari cu niște oi și audzără pre pruncu unde plângia supt acea tufă, și căutară să vadză ce iaste. Si numai ce dederă asupra cuconului și multu sâ mirară. Și daca-l vădzură atâta frumușel și curățâl, s-au vorovitu ei în de ei să nu-l lasă să piară, și l-au luat acei păstori și i-au pus numele Pariju', si l-au dus la un satu și l-au datu pre mâna unii maice, și l-au aplecat și l-au crescut până l-au făcut voinic de 15 ani. Iară acia muiare era săracă, ce gândi să margă la împăratul, să închine pre Parij și să spuie cum l-au găsit niște păcurari și l-au adus pruncu mieu și ea l-au crescut.

Și așea au mârșu la împăratul și-au spus de totu. Iară împăratul chemă pre împărătiasa și-i spusă de aceasta; și-ntrebară pre acea muiare, pre ce vreme i l-au adus acei păstori. Iară ea spusă cu dircpml și socotiră câ iaste ficiorul lor, cel lepădatu. Și trimisă împăratul cum mai de sârgu și l-au adus înaintia împăratului și împărătesăi și-l vădzură așea frumos și iscusātu, căsămăna bine tătânc-său, lui Priiamu-împăratși-l cunoscură că iaste fiiu den trupul lor și foarte li-au părui bine și l-au hiat în curțile împăratului, în cetatea Troadci. Și-l îmbrăcară cu

haine împărătești, ca pre un ficior a lor, ce era și el ca și ceialalți și-i pusă ră numele Alexandru Parij.

Iară Pariju, dac-au încăput la bine și la milă, s-au făcutu mai de-a firea și mai frumos decât toți frații lui, cât avea⁴.

Și-l țânea tată-său și tmâ-sa mai bine decât pre ceialalți. Iară Alexandru Pariju, dacă luă voie de la tată-său, nu băga samă pre nime. Ce cându au fostu odănoară, s-au luam a să prici den cuvinte cu altu frate al său, și l-au lovit cu angiarul și în loc l-au omorât. Și îndată au pribigit de la tată-său și ducându-se în țara Mazistra, la Menelau-împărat, având și câțiva oameni de ai lui luați cu dânsul. Și-I ține împăratul. Iară împăratul Menelau, dacă l-au vădzut om de-a hirea, și cu câtăva samă de oameni după dânsu și-au oblicim că iaste ficiorul lui Priiam-împărat, foarte i-au părutu bine și l-au priimit bucuros. Și-l țânea prea la cinste mare, ca pre un ficior de împărat. Și era de toată credința în casa lui Menelau-împăratu. Și-au fost câtăva vreme într-acea țară, acolo, la acel împărat. Iară tată-său, Priiam-împăratu, și maică-sa împărătiasa s-au fost aprindzându de dorul lui și i-au tot fost trimițind cărți în toată vremea să margă, să nu facă într-alt chip.

Iară Alexandru Parij are hi mârșu la tată-său, ce nu putea, că apucasă de să îndrăgisă cu împărătiasa lui Menelau-împăram, pre anume Elena, fata fii Tindarcu-împărat, că era mai frumoasă decâtu toate muierile den lume, că unde o vedeai, părea-ț că iaste zugrăvită, cum spun la istorii.

Iară când au fost odată, Menelau-împărat s-au gătitu să margă la Crimă c-au fost avându elenii sărbătoare; și s-au fostu strângându toți domni elenești și toți craii și-au fost făcând într-un an o dată jirtfă lui Dios dumnedzău. Deci, cându au venit vremea aceia, s-au gărit și Menelau-împăratu și s-au dus și el acolo, la Critu, unde au fost acel bulcîu elenescu, cum le-au fostu obicina bozilor lor. Iară dacă s-au dus Menelau la Crit, au lăsat învățătură pre urmă, la împărătiasa lui, la Elena, să-i

foarte fie aminte de acel ficiorii de împărat, adecă de Alexandru Parij, să învețe stolnicii și paharnicii să nu-i lipsască nemică, nici lui, nice oamenilor săi, până cându va veni și el de la Critu. Iară dacă s-au dus Menelau, iară Alexandru Pariju și cu Elena, împărătiasa lui Menelau, și-au găsitu vremea și și-au început aș arăta dragostile unui cătră altu. Și nu putea unul să fie fără alalt nice un ceas, căce că-i cădzusă dragu și Parij împărătiasăi, că era tânăr și foarte frumos și el și om arătătoriu și cu chip, cât nu era lesne om la chip, cum era Alexandru Pariju. Și să voroviră amândoi și și-au strânsu Elena împărătiasa toate zcstrile câte avea de la tată-său și tot ce-au fostu mai bun și mai scumpu în casa lui Menelau-împărat. Și-au împlut o catargă de toată avuția și-au intratu și Elena însăș, al cincea, cu patru fete; și-au intratu și Alexandru Parij cu toți oamenii săi.

Și purceasă pre mare și mergea catarga iute ca o săgeată.

Și nu vru Alexandru Parij să ție calea dreptu, să margă la Troada, la tată-său, că să temea să nu să ia după dânsul și să-l agiungă de pre urmă; ce au năzuit la cetate, la Sindona⁶, la Protea, împăratul Eghiptului, ca pentru să-ș piardză urma. Și i-au fostu a trece pre la cetatea Einichii și l-au apucat acolo furtune mari, cât cu capul li s-au cumpănit. Și de acolo au încungiurat până au dat în obârșia apei Nilului. Și era acolo o capiște făcută de împărății elenești întru numele lui Iracleu⁷ dumnedzău. Și atâta credea cu toată inema eghiptenii într-acel dumnedzău, cât făcusără legătură marc: cineș va fi vinovat, cât de mare, și să fie și de moarte, și, numai de va scăpa, să să atingă de acea capiște a lui Iracleu dumnedzău, să hie iertam de toate răutățile ce va fi făcut. Iară Alexandru numai cât au sosât acolo, au și ieșit la margini și-au apucat de au intrat într-acea capiște, împreună cu împărătiasa Elena și cu fetele ei, și cu toată avuția lor. Iar oamenii lui Alexandru Pariju s-au scârbitu toți pentru aceasta ce au făcut de au lăsat pre împărătiasa lui Menelau și-i dzăsără:

- De pre aici înainte fă-te cc ti-i ști, că noi cu tine nu vom mai merge sâ ne punemu capetele pentru faptele tale.

Și l-au părăsâtu toț și l-au lăsat însuș numai cu împărătiasa și cu fetele, și s-au dus. Și prinsă de veste și împăratul Eghiptului ș-au și trimisu acolo, la acea capiște, ș-au luat pre Parîju și pre Elena și î-ati dus la împăratul Eghiptului. Iară împărarul începu a întreba pre Alexandru pentru Ileana: cumu-i de rând, și unde o duce și dc unde o au luat? Iară Alexandru începu a-ș da sama încâlcim și, cum nu i să prindea, că-i părea că nu știe împăratul. Iară împăratului i-au fostu spus oamenii lui Alexandru de toț, cum au fostu și dzăsă cătră Parîju cu manie multă:

- Pre puterea marilor dumnezâi, că de n-am avea giurământu și legătură cum avem, câ cine va fi vinovat și va scăpa în biserica fui Iracleu dumnedzău, să nu-i mai facem nimica, mare munci și mare cazne, cc-aș face până la moarte pentru viclesugul ce-ai făcut acelui împărat. Câ el ti-au priimitu cu pâine și cu cinste mare la casa lui, iară tu i-ai luat muiarea și avuția, ș-ai fugii ca un prilestețu. Ce iată, că-ț dzăcu: să te duci den olatul țărâi mele, să nu te mai sâmțu că mai ești aicea, câ-m voiu trece peste giurământ și-m voiu pune sufletul cu tine.

Iară Alexandru Parij într-aceia ceas ș-au luat pre Elena și tot ce-au mai fost ș-au intrat în catargă și s-au dus tocma la Troada, la tată-său Priiam-împărat și [a maică-sa Ecaviia. Și daca vădzură pre fiu-său Alexandru și daca vădzură și pre nora loru, pre Elena, atâta frumoasă și îcusâtă, cât nu mai era alta ca dânsa, foarte li-au părutu bine; și scoasără toată avuția câtă luasă Elena de la Menelau-împăratu. Și daca-au vădzut Priiam atâta avuție, foarte i-au părut bine și feecră veselij și [al]te fericii multe. Și nu putea pricepe Priiam-împăram că nu i-au adus fiu-său Alexandru bucurie, ce i-au fost [a]dus foc cetății Troadei și perire tuturor troadenilor, cum veți audzâ mai nainte!

Iară Menelau-împărat, dacă s-au întorsu dc la Critu și vădzu de totu ce i-au făcut Pariju, cum i-au luat muiarea și i-au luat avuția, și i-au făcut atâta rușine dc cătră toț împărății și de cătră toț craii, de ciudă, ș-au spartu vășmintele de la pieptu până în poale și nu putea să sâ așeadzâ ia un loc. Ș-au și trimis mai dc sârgu la Tindareu împărat și sosî și Tindareu și vădzu și el aceasta poznă ce i-au făcut Parij, și plânsără amândoi foarte multu. Și s-au sculat Tindareu, tatăl Elenii, și cu Menelau-împărat, ș-au mârșu amândoi pre la toț domnii și craii elenești, plângându cu amar și olecându-să și cădzându cu fețele la pământu înaintea tor și jeluindu-să de rușine și poznă care le-au făcut Alexandru Parij, ficiorul lut Priiam-împărat dc la Troada. Și li-au adus aminte cum s-au giurat craii elenești toț, la nunta Ileanii, că dc sâ va scula cineva fârâ veste să o apuce să o ia cu sala, să saie toț craii și domnii cu totul pentru voia lui Tindarcu-împărat și pentru voia lui Menelau; căce că mulți au fostu luptându-să pentru Ileana, să o ia, unde au fost așea prea vednică de frumoasă. Și dacaud/ârâ toț domnii [elene]ști și toț împărății, și tot craii, și mici și mari, ș-adusără aminte de giurământul carele au fostu făcut pentru Ileana și cum s-au adeverit să saie toț pentru voia lui Tindareu ș-a lui Menelau, și începură a-ș da știre unul altuia, și scriia cărți să hie toț gata. Și să gătiră toț domnii elenești, și era numai dc purces să sâ strângă la un loc. Și dzăsără sâ trimită carte la Troada. Și scrie și Tindareu, tatăl Elenii, și cu Menelau-împăratul, Elenii, și să scrie dc la toț împărății, și domnii, și craii elenești și sâ o trimită acea carte cu un sol, și să-i dzăcă lui Priiam-împărat să trimită pre Ileana și cu toată avuția ce-au luat, și sâ vie ia împăratu-ș. Și să nu să potrivască Priiam-împăratu fiu-său, lui Alexandru Parij, și să nu mai fie oști și războaie pentru o muiare. Iară de nu vor vrea sâ o trimită cu pace, să știe că toț elenii cu totul sântu gata să margă asupra Troadei.

Si scrisă Tindareu-împărat, tatăl Elenii, carte lui Priiam-împărat si scrisă de la Menelau, bărbatul Elenii, și de la toț domnii și craii elenești, de tot, cumu-i învășă acei domni elenești. S-au scris și Clitemnistra, sora Ilcanii, carte la soru-sa Ileana: ce-au făcut și ce-au lucram? Și trimisără cu cărțile soli pre Agamemnon, cumnatul Elenii, bărbatul Clitemnistrăi. Și trimăsără și pre Odiseiu; și veniră cu cărțile de la Tindareu-împărat, și de la Menelau-împăratu, și de la toț domnii și craii elenești, și intrară în cetatea Troadei și să închinară lui Priiam-împărat și împărătesăi lui, și dederă cărțile domnilor elenești. Iară Ileana, muiarea lui Menelau, ședea alătura cu Alexandru Pariju, lângă tată-său Priiam, ca să o vadză mai bine solii lui Menelau. Și dacă dederă cărțile lui Priiam, dede Agamemnon cartea Ileanii [de] la soru-sa Clitemnistra și o ceti și răsă și nemică în samă nu băgă.

Iară Priiam-împăratu ceti cărțile de la toț împărații și craii elenești și dzăsă:

- De vor vrea să vie, vie sănătoși, numai de nu să vor căi; iară pe Ileana nu o vom da odânăoară cu capul.

Și ieși solii cu acel răspunsu, și să dusără la Tindareu și la Menelau, și spusără de toate ce-au vădzut și ce li-au zăs. Și iară să împlură de amar și de scârbă. Trimasă [de] iznoavă iarăși elenilor, cum n-au băgatu samă cărțili. Și strângându-să toț, au zăs că [vor] merge, numai să nu să căiască, că el nu-i bagă samă, nice poartă grija lor.

Iară dacă audzără elenii, toț domnii, și craii, și toț boiarii și vitejii eleniști s-au strânsu cu totul și începură a veni toț den toate părțile, și de pre apă, și de pre uscam, și să strângea la Miziftra, în țara lui Menelau, de unde luasă pre Ileana, și veniră oști multe den multe țări și cetăț: de la Atina, și de la Evropa, și de la Tetaliia, și de la Elada, și de la Apusul. Și s-au strânsu domni mulți și de pren ostroave, de la Rodos, de la Itachiia, de la Salamina, de la Critu, de la Argos, de la Corintu și de la

alte ostroave multe. Si dacă s-au strânsu toți la un loc, aceștia crai elinești, cineș cu osiile sale, să strânsără niște oameni toarte mulți și să fece o oaste prea mare și groaznică. Că era tot oameni viteji elenii și îmbrăcat tot în hieru, cu platoșe și cu coifuri, ca unul. Și era și den cei viteji mari și aleși, marele Ahileu, craiu de la cetatea de la Ftia și de la Fersala. Și venisă numai Aliiieu-craiu sângur cu 8 catarge. Și dacă s-au strânsu ostile la un loc, era mulți, ca frunza și ca iarba.

Și feceră săbor și sfatu toț împărații și toț domnii, pre cine vor pune să hie împărat mai marc preste oști, preste toate. Și aflară cu toții să puie mai-marc preste oști pre Agamemnon, pre fratele lui Menelau-împărat. Și-l pusără cu toții să hie mai-mare oștilor tuturor. Și iarăși să sfătuiră să lovască îmăfu târgurile Troadei, și satele să le ardă și să le prade, și să ia de pre la dânsa toate dobitoacele și toate bucatele, să le hie oștilor elenești de mâneam de agiunsu. Și socotiră că de vor lovi, întâiu să prade țara troadenilor, să o spargă și să o prade. Ei vor slăbi multu pre Priiam-împăratu cu cetățenii. Și cum făcură acela sfatu, cum au si ales pre vitiazul Ahileu și cu alți viteji elinești, mulți, și cu oști multe. Și cum s-au dus, cum au început a prăda țara lui Priiam-împărat, și a o robi și a tăia-l. Și fece vitiazul Ahileu foarte o pacoste mare în toată țara Troadei și, pre unde au cuprinsu, tot au făcut pământu. Și adusără la ostile elinești plian multu foarte și de alte daruri [cc] trebuie oștii, să hie de bucate. Și adusără și robi mulți, fără număr.

Și iară să sfătuiră cum vor face doară vruntr-un chip să dobândiască cetatea Troada cea mare, ce era în toată lumea vestită și-i mergea vestea de avută, care era plină de visterii cu aur și cu alte lucruri scumpe. Așijderea ca pentru doară are putea dobândi să scoată pre Elena și să prindză pre Alexandru Pariju să să scumpere rușinea și nalgiosul carele au făcut lui Menelau-împărat și tuturor crailor și domnilor elenești. Și purecasără elenii cu toții și cu toată puterea lor să margă la

Troada. Şi dacă sosâră în câmpii Troadei, cât să vedea cetatea, să aşedzară ostile elineşti şi să râvârsară preste câmpii, cât nu le rmai încăpea câmpii Troadci. Iară împăratul Priiam den Troada şi cu toţ domnii săi, dacă vădzură atâta grcime de oaste elenească ce era şi unde căuta preste oaste, ei sclipiia ca ghiaţa, că toţ era îmbrăcaţi în hier, ca unul!

Iară troadenii să spâriiară foarte tău. Şi într-aceia au venit oameni de pren ţara lui Priiam şi-i spusâră cum au lovit vitiazul Afiileu cu o samă de oşti eleneşti, de au arsu ş-au prâdatu cât ş-au pututu cuprinde: târguri şi sate. Şi i-au tăiat, şi i-au robît, cât nu s-au ales nemică de dânşii, şi s-au pustiit acea parte de tară. Iară Priiam-împăratu şi de-aceasta încă ş-au făcut voia rea ş-au şi trimis spre Răsărit, pre nişte domni ai săi, să-i aducă oşti multe într-agiutoriu, cu lefe mari. Şi s-au dus acei domni spre Răsărit şi strânsără şi ei oşti mari şi grele foarte, de pre la toţ împăraţii Răsăritului. Şi sosâră la Troada şi-ş dederă ştire unii altora să hie gata de război preste 12 d/âle. Şi dacă s-au împlutu acele 12 dzâle, începură ostile a să lovi şi a-ş da război unii la alţii foarte vârtos şi de aproape. Şi să bătea în toate dzâle una ea-laltă. Şi pieriia şi de unii, şi de alţii şi nu să putea înfrânge, că era viteji buni şi la cetatea Troadei. Şi în toate dzâle pieriia voinicii cei scumpi şl viteji pentru spurcata Elena. Iară într-o dzi, au fostu şedzând Priiam-împărat sus, în polimariul cetăţii; şi lângă dânsu au fost şedzând fiiu-său Alexandru Parij, alăturatu Ileana. Şi i-au fost prâvind toate ostile eleneşti, şi toţ împăraţii, şi toţ domnii, şi craii cum şedea Elena lipită de Alexandru şi arăta cu degetul spre eleni şi dzâcea:

- Iată, cela-i tăta-mieu, Tindareu, şi cela iaste bărbatul meu, Menelau; cclalaltu iaste cumnatu-miu Agamemnon. Şi pre toţ domnii şi craii le dzâcea pre nume şi-i arăta bărbatului ci, lui Alexandru, şi socru-său, lui Priiam-împărat. Şi făcea Pariju şi cu Ileana râsu de Menelau-împărat şi de toţ domnii eleneşti. Iară Mcnelau-împărat, de ruşine, să mira ce să va face,

ce să cumpăniia să-ş facă samă, şi el, şi tatăl Elenii, Tindareu-împăratu. Iară elenii, vădzând lacrămile lui Menelau ş-a lui Tindareu şi câtă ruşine le făcea şi lor spurcata Ileana, nu mai putură suferi, ce să sfătuiră cu toţii să le dea năvală, sau să taie pre toată oastea Troadei, sau să piară elenii cu toţii.

Şi să găta marele şi vitiazul Ahileu, carele era temeiu vitejilor eleneşti; şi să încinsă cu armele lui şi era îmbrăcat tot cu hier peste tot. Şi ş-au lătu pavăţa şi suleţa lui cea minunată ce-au fost prisne de mischiu. Şi ieşi înainte în fruntea oştilor eleneşti şi le dzisă:

- Să fte toţ gata de război.

Iară den Troada n-au ieşit ficiorul împăratului Priiam, c-au ieşim Ahileu cu sâne în frunte oştilor. Nu s-au putut răbda, cc s-au cerşut la tată-său să-l lase să-l chiami pre acela ficiorul a împăratului, pre nume Ector, mai mic decât Alexandru Parij şi foarte vitiaz bun. Iară tată-său nu vru să-l lasă afară den cetate, ce-i dzâsă:

- Are cine să bate cu elenii.

Şi le *dide* vitiazul Ahileu cu elenii foarte războiu tare şi iute, şi să amestecară ostile, şt începură a să tăia de demeneată şi ţinură până în sară. Iară vitiazul Ahileu întră pren mijlocul troadenilor, ca un leu înfocat, şi-i tăia fără milă. Şi-i tăiară elenii pre troadeni, cât n-au rămas ni a patra parte. Şi câţi mai scăpară să închisară în cetate Troadci şi nu mai cutedza să iasă den cetate să să mai lovască cu elenii. Şi să arătară elenii foarte groznici cătră troadeni. Şi să veseliră elenii mult, şi sâsămeţiră vădzând c-au tăiat atâtea troadeni. Şi sta ostile eleneşti pregiur cetatea Troadei. Iară troadenii prâviia de pre zidiurile cetăţii şi nu cutedza să iasă den cetate, că vedea cumu dzacu troadenii toţi ca butucii. Şi striga elenii:

- Ieşiţi, muierilor, den cetate ca să ne lovim, nu şedeţi închişi.

Iară pre aceia vrime era în ostile elenești un priiaten mare a lui Ahileu vitiazul și-l chema pre anume Palamid. Și era foarte un filosofu mare Palamid și dascăl, cât nu mai era altul întru toate împărățiile elenești, cum era acela. Și toți împărații și domnii întreba de dânsul sfatu și-l ținea la cinste mare foarte, cât nu mai era altul ca dânsu. Iară un domnu a lui Agamernnon-împarat, carele-l puseră toți craii și toate ostile să le hie împăratu - și chema pre acel domnu Odisău - vădzând pre împăratul și pre toț domnii că ținea la cinste marc pre acel filosofu, pre Palamid, carele era priiaten mare și iubim vitiazului Ahileu, nu-l iubii, ce-i purta mânie căce-l socotii cu cinste mare toți. Și nu putea să-i strâce nemică pentru Ahileu, priiatenul lui Palamid. Ce tot i-au fost pascănd prilejul.

Iară Priiam, împăratul Troadei, au mai trimis la Răsărit iară cu lefe mari și adusă război oști câte-i era voia. Și mai strânsă și de pren țara lui. Și era în cetatea Troadei 50 de mii de viteji tot aleși. Și daca s-au strânsu ostile lui Priiam, s-au depărtat elenii de cetatea Troadei, la loc limpede. Și-ș dederă știre să hie gata de războiu a doa dzâ, în câmpii Troadei. Atunci au ieșitu și viteazul Ector, ficiorul lui Priiam den Troada. Și era tânăr și frumos ca un înger. Și s-au împlătoșatu tot în hîcru și ș-au pus coiful în cap și ș-au încinsu armele cile dc mult preț; și ș-au luat ceii 50 de mii de viteji den cetate și s-au dus la oști unde era strânsă, în câmpii Troadei.

Iară împăratul elinescu Agamemnon chemă pre Ahileu și-l pusă să hie hatman oștilor și toți să asculte de dânsu ca de un vitiazu. Și l-au irimis cu ostile unde era și ostile troadenilor, să să mai lovască cu dâșii. Iară împăratul cu câteva oști sta în prejma cetății, că să temea că va fugi cândai Priiam și cu toată casa lui, și vor lua și pre Ileana cu dâșii. Iară Ahileu-craiu, daca-l pusă ră mai-mare oștilor, au luat ostile elenești și pre Palamid filosoful cu dânsu, că foarte-i era drag și nu putea un

ceas fără dânsu. Și s-au dus unde era oștile troadenilor. Atunci să vădzură ostile bine. Și-ș tocmi vitiazul Ahileu elenii săi. Iară vitiazul Ector-împărat încă ș-au tocmit ostile sale. Și începură a să hărăți. Și periiă câte un troadian și periiă și câte un elen. Și începură a să îngloti și săgeta unii pre alăți. Și să ciucniiă în săbii și nu putea înfrânge nice unii, nice alții. Iară vitiazul Ahileu îmbla pren oști și și-i îndemna pre eleni să hie viteji și să nu-și gândiască. Iară vitiazul Ectoru-împăratu încă îmbla în fruntea oștilor sale și lumina cu armele încinsu, ca un luceafăr, și-și învăța ostile și vitejii săi. Și-și mai dederă războiu și nu putură elenii să-i mai mișce den loc pre troadeni, că nu să da nemică. Și să bătură într-acea ză, ș-a doa ză, și a treia dză, și nice putea birui unii, nice alții. Și sta ostile pre loc, cât să vedea!

Iară Odisău, domnul lui Agamemnon-împăratu, atunci ș-au găsat vrimea ș-au pârât câtră împăratul pre Palamidu filosoful și pre Ahileu vitiazul și dzăsă:

- Să știi, împăraie, că nu iaste într-ah chip, ce Ahileu au luat cu sâne pre Palamid filosoful și altă taină n-au. Ce lc iaste sfatul să facă tocmală amândoi, cu toate ostile și să rădice pre Ahileu-împărat și vei vedea, când să vor întoarce, de nu va hi așa. Iară împăratul Agamemnon au credzut acesta cuvântu a lui Odisău, că va fi așa. Ș-au și trimis de sârgu la Ahileu, să vie cu toate ostile înapoi, pre aproape de cetate. Iară vitiazul Ahileu, dac-au vădzut poronca împăratului, s-au și învătejit cu ostile la cetate, la Troada. Iară vitiazul Ector încă ș-au mârșu la Troada, cu troadenii lui.

Și dac-au venit Ahileu și cu Palamid cu ostile, iară împăratul au chemat pre Palamidu filosoful la sâne, în taină, ca să-l întrebe de nescarc sfaturi, cum au fost voia împăratului și să nu știe Ahileu. Și cum s-au despărțim de priiatenul său, de Ahileu, atâta i-au și mâneam pizma și capul, că numai cum au mârșu la împăratul Agamemnon, cum i-au și aruncat vina

că iaste amestecătoriu de împărății și cum va să vicleniască pre eleni să-i dea, cu vicleşug, pre mânule troadenilor.

Si în loc dzâsă împăratul:

- Să-l omoară cu pietri, ca pre un viclian de oști și de împărăție.

Și-l scoasă la pierzare, cum fu cuvântul împăratului. Iară Palamidu filosoful dzâsă numai atâta:

- O, ocainică dreptate, cum ai perit de pre lume! Și să gătia mie moarte pentru tine!

Și acolo au ucis pre Palamidu filosoful cu pietri! Și fece foarte o pagubă marc împăratul întru toate ostile elenești pentru Palamidu filosoful.

Acesta au scornim cumpenele cu dramurile; acesta au aflat la canea elinească 16 slove: a, v, g, d, e, i, c, l, m, n, o, p, r, s, t, u. Iară altu filosofii, ce l-au chemat Cadmu, au izvodit și acela trei slove: th, f, h.

Iară altu filosofii, ce l-au chemat Simonidu, au aflat două slove: i, u).

Altu filosofii, ce l-au chemat Epiharmu, au izvodit trei slove: z, x, ps. Și s-au făcut toate 24 de slove, carele sunt la carte eleniască de triabă și este și la carte sârbască. Iară cele mai multe ce sântu la sârbi, li-au izvodit Chirila, de la Palestina, când i-au dzâs îngerul să margă în Țara Iiulgaru[lui], cum spune la istorii.*

Iară marele și viteazul Ahileu dac-au oblicit e-au omorât împăratul pre Palamidu filosoful, pre priiatenul cel credincios, au plânsu cu amaru și s-au mâhnitu. Și să mânie pre toate ostile elenești. Și s-au ales deoparte cu oamenii lui și cu acele 50 de catarge a sale și n-au vrut să să mai amestece cu ostile elinilor. Ce jeliia pre filosoful Palamid, pre priiatenul cel iubit al său. Iară troadenii, daca-au oblicit că s-au mâniat Ahileu pre eleni și s-au osâbit de dânșii și la războiu nu va să iasă, să bucurară și le foarte păru bine, și să îmbărbătară ș-au și ieșit viteazul Kctor

cu toți troadeiiiii lui, și-i întăriia cu cuvântul, și-i îndemna să fie îndrăzneț și hrăbori. Și-ș tocmi ostile ca un împărat și să lovire [cu] elenii. Și-i lua Ector vitiazul în hiula calului, și-i tăia ca pre niște brusturi, înt'-îmbe mânule. Si începură troadenii a lăia pre eleni foarte vârtos și pica elenii cum pică niște spicuri, cându lc bate piatra. Și să îndirepiară iroadeuis ș lăia pre eleni si s-au cutremurat toț împărății elenești. Și periră mulți dentru eleni, cât nu mai avea număr. Iară vitiazul Ector î-au prea apăsatu pre elenii cu nstile sale și i-au gonii de lângă cetatea Troadei 40 de mili, de era lucru mare să prăvască neștine pre Ector, cât era de tânăr, și de iscusât, și de frumos și cc vitejie marc arăta pre mijlocul oștilor, că arăta ca soarele pren miori. Și să întoarsă Ectoru cu ostile înapoi, la cetate, la Troada. Și era foarte vesăli toți troadenii.

Iară pre după aceia, dă câte ori venia elenii spre troadeni, tutu-i înfrângea Ectoru și-i ducea, totu tăindu-i, înapoi, până la tabăra lor. Iară elenii să spăriiară rău și vădzură că s-au osândit pentru moartea ce-au făcui lui Palamidu filosofului, pentru svânta dreptate.

Și să sculară iot domnii, si toț craii, și toate ostile elenești, și marsără la șatra lui marele Aliileu, și cădzură toț la picioarele lui, și începură a i să ruga să nu-i urgisască de tot, că sântu piitori" fără de dânșu la războiu. Ce să i să facă milă pentru ostile elenești, să nu piiară pren țară streină. Iară Ahileu nice gura nu ș-a deschis să le răspundă, ce lot plângea moartea lui Palamidu, priiatenul său. Iară elenii tot să ruga lui Ahileu. Și-i dăruirii cetăț, și avuție, și robi, și dobitoc si ce va pofti, numai să să scoale să margă la războiu cu dânșii. Iară Ahileu cu mânie mare începu a-i mustra pre domni, și pre crai, și pre toată oastea, peniru moarlea lui Palamid, ce au făcut împăratul

Agamemnon de l-au omorât. Și dacă i-au mustram câtu i-au fost voie, le dzâsă:

- Ku m-am giurat foarte râu să nu mai mărgu cu voi la războiu. Iară hie, pentru rugămintele voastre, că voiu trimite pre nepotul mieu, pre Patroclu, că iaste vitiaz bun, și-i voiu da armele mele și va meTge cu voi în locul mieu, ca și când aș hi eu cu voi.

Și elede Ahileu viteazul toate armele sale nepotu-său, lui Patroclu, că era mare de trup, ca și Ahileu, și era și vitiaz bun foarte. Și să îmbracă Patroclu cu platoșea lui Ahileu și-ș pusă coiful în cap; și încinsă armele lui și luă suleța lui, și purceasă cu elenii la troadeni. Iară unde vedeai pre Patroclu părea-ț că iaste sângur Ahileu, la toate lucrurile. Si era groaznic ca și unchiu-său Ahileu. Și ieșiră la războiu; iară troadenii vădzură pre Patroclu și li-au părutu că iaste sânguru Ahileu. Și s-au îngrozit, și nu cuteza la eleni, că dc pre acii* și începură elenii a să îmbărbăta ș-a gonirea pre troadeni. Și să spârriară ostile lui Ectoru. Iară Ector vitiazul totu-i îmbărbăta și să lăsa pren fruntea oștilor elenești. Și contenită aripa oștilor și căută bine la Patroclu și-l vădzu bine și-l cunoscu pre seriine că nu iaste Ahileu și dzisă oștii sale:

- Stat pre loc, că voiu merge eu sângur asupra lui Ahileu.

Și cum s-au lăsat vitiazul Ector can dentr-o aripă, den margeni, față la față asupra lui Patroclu și cum sosă la dânsul, să loviră în suleță și grăbi viteazul Ector pre supt suleța lui Patroclu, și-l lovi cu paloșul ponciș pren grumadzi, și-l giunghe acolo, și-l oborâ gios. Atunci, dac-au cădzut trupul lui Patroclu în mijlocul oștilor, viniia oștite dentr-amândoaă părțile: carii vor apuca să ia trupul lui Patroclu? Și să fece o năvală mare, și un chiot, și gâlcevind, cât să audziia glasurile până în ceriu. Iară săgețile și sulțile cade asupra lor ca ploaia

* *De pre acit* - aci cu sensul dc: imediat.

den nuori. Și să tăia fără nice o milă [carii] mai [dc] carii vor putea mai curund să apuce trupul lui Patroclu în dzalele Lui Ahileu. Și mai începuse a-l dobândi troaderili, [de] n-ar hi sosât mai curund Ahileu. Ce cum audzâ Ahileu c-au oborâtu pre Patroclu, așea au alergatu, ca un leu, cum era, făr de arme ș-au în[trat] în mijlocul oștilor, unde era trupul lui Patroclu și năvăli de sirgu și apucă trupul lui Patroclu, a nepotu-său. Iară troadenii, dac-au vădzut pre vitiazul Ahileu cu sâne, au și lăsatu de-a mai face năvală pentru Patroclu. Și luară elenii pre Patroclu mort și-l dusără la tabăra elenilor. Și mult l-au plânsu Ahileu și l-au îngropam.

Și, pre după ce l-au îngropat, marsără [toți] domnii și tot craii la marele Ahileu și l-au început a-l mângâia cu cuvinte bune, să nu-ș facă voia rea. Și adusără bucate bune și ficeră masă, ca să-i mai potoale jelea. Iară el nu vre nice să mănânce, nice să bea, ce dzâsă:

— Până nu voiu scumpăra sângele nepotu-mieu, lin Patroclu, nice voiu bea, nice voiu mânca.

Și când au fost a doa ză, zâsă Ahileu:

_ Toț elenii să hie gata de războiu. Și să gătiră toți și marsă vitiazul Ahileu dc iznoavă, dentăiu cu elenii, asupra Troadei. Și începură a să bate foarte asuprit și mânios; și să spârriia troadenii, cum era mai râu.

Iară vitiazul Ector tot ținea strajă, ce nu putea înaintea lui Ahile, căce că Ahileu era un om mare, dreptu și uriași și-i era suleța dc 12 coț de lungă, tot de mischiu prisne; și-l [era] pavăța îmbrăcată cu 7 piei de bivol; și era un omu coptu [în] toată vârsta. Și pieriră troadenii cu totul, câte oști ș-au fost strânsu; și câț au mai rămas, s-au închis în cetatea Troadei.

Iară Ahileu pofți pe viteazul Ector să iasă să să lovască cu dânsul, ca să-și scumpere sângele nepotu-său, lui Patroclu, sau încai să piară și cl. Iară viteazul Ector nu mai putu să sufere sudalmele și cuvintele cele rele ce-i dzacca Ahileu, ce au ieșit

la dânsul, afară den cetate. Și marsără să să lovască numai amândoi. Și-i prăviia și elenii, și troadenii den cetate, să vadză: cum ș-or alege amândoi? Și cum s-au apropiiatu Ahileu de Ector. iară Ector l-au cumpănit cu suleța să-l lovască la închietura platoșei și nu-l lăsă Ahileu să să apropie foarte. Ce să opinti cu suleța ș-au aruncam într-Ahileu și nu l-au nemerit unde au gândit el, că s-au sprijenitu bine viteazul Ahileu cu pavăța, iară unde au lovit suleța lui Ector au trecut pren pavăța lui Ahileu și s-au rădzămat în platoșe. Și năvăli Ahileu asupra lui Ector. Iar Ector începu a fugi pregiur cetate și-l gonii Ahileu. Acolo era jele mare, că Ahileu gonii pre viteazul Ector să-l omoară. Iară tată-său și îmă-sa prăviia den cetate și plângea cu amar. Și nu vrea hi agiunsu Ahileu pre Ector de n-are hi stătu el de bunăvoie. Căce că Ahileu era un om greu, iară Ector era un om iușor; și stătu pre loc Ector. Și cum să apropie Ahileu, s-au și lăsat Ectoru cu mâna goală la dânsul iute ca un rarău (*sic*). Și vru să-i între pre suptu suleța și să împiedecă și cădzu; și-l lovi Ahileu cu suleța și-l omorî.

Și daca l-au omorât, i-au găuritu călcâile și le-au legat cu un ștriangu, și apoi l-au legat și de coada unui cal, și l-au purtat pren toată oastea, și l-au dus și până la tabăra lor. Și i să mai potoli lui Ahileu viteazul dosada carea i-au făcui vitiazul Ector ce au omorât pre nepotu-său Patroclu. Și să fece jele multă și plângere mare în toată Troada pentru viteazul și preacuviosul Ector. Și-l plângea maică-sa, Ecaviia-împărăteasa, și tată-său, Priiam-împărat, și toate surorile lui, și roabele lui, cât să audzâia glasul și bocetul den cetate, den Troada, până la tabăra oștilor elenești.

Iară pe după aceia, vădzând Priiam-împărat atâta urgie ce-i sosisă și atâta jele, că fiiu său Ector au pierit și oastea i s-au potopit cu totul, au trimis la Ierusalim, la împăratul David proroc, ca să-i dea agiutoriu. Iară împăratul David n-au vrut să-i trimită oști, pentru doaă lucruri: una, căce nu să cădea

jidovii să fie agiutoriu la altă sămințic de oameni, că nu li să cădea, căce că ei să chema năroade dumnezești; alta, căce de i-are hi trimis, să temea pentru David, să nu apuce obicină de ceialalți oameni și să se închine bodzilor și ci. Deci pentru aceasta n-au vrut ca să le dea agiutoriu.⁵

Iară Priiam-împărat, dac-au vădzuiu că nu i-au dat David proroc agiutoriu, au trimis la Indiia, la Tain, împărat al Indiei, rugându-să cu rugăminte mare să-i trimită agiutoriu, să nu-l lasă la nevoia lui. Iară Tain-împărai al Indiei prinsă bucuros și trimisă cu oști multe pre Memnu, căpitanul său. Si trimisă tot arapi negri, mdiiaui, cu arme bune de războiu, și cu lefantinc, și cu lei învățat la războiu. Și daca sosâră la Troada, marsă Memnu, căpitanul indiiianilor, și să împreună cu împăratul Priiam; și-i păru bine împăratului unde vădzu atâta oaste și-l dăruî bine pre acel căpitan, pre Memnu, și mulțami lui Tain-împărat de bine ce i-au făcut. Si ieșiră troadenii și cu indiiianii la războiu. Iară elenii, unde vădzură totu oameni negri și ciudați, s-au spăriiatu de dâșii și vădzură clivantenile și leii cei învățat, și să foarte îngroziră și să sfătuiră să fugă. Iară Ahileu le dzăsă:

- Nu vâintrisiați, vitejilor, că lesne ne va hi a fugi un ceas ș-a dobândi nume rău. Dară întâiu să-i ispitim, să vedem: ce viteji de oameni suutu și cum ieșiră pre marginea apei Scamandrului?¹⁰

Așea să și loviră ostile și să fece un războiu foarte cu scrășcare mare și groaznic, și să amestecară unii într-alții, și să tăiară câtu nu s-au mai tăiam mai rău nice la un războiu, den câte să bătusără la Troada. Și periră indiiiani mulți, și periră troadenii mulți și periră și elenii mulți, și să fece atâta sânge, cât curea părclle de sânge până mai sus de genunchiul calului. Și să fece apa Scamandrului roșie preste tot de sânge și să lăsară diasă mai tăierea, căi indiiianii nu știa a fugi, ce tot săliia sau

să hie, sau să piară. Și pieriră elini mulți de lefantine și de leii cei învățați.

Și veni dzuoa carea o sârba și elenii și troadenii, cum ie era lor Pastile. Și făcură legătură și giurământu mare să să odihnească ostile 12 dzâle, până vor trece sărbătorile aceii dzâle. Și fură toți ca unul într-acele 12 dzâle. Și mergea unii la alții de bea și mânca, fără nice o grije. Și îmbla toți fără arme și întră în cetate și ieșita cum lc era legătura și giurământul.

Iară în cetatea Troadei era o capiște ce să chema a lui Apolon dumnedzău. Și mergea Ahileu acolo în toate dzâle de să închina. Iară într-o dzî, încă s-au dus să să închine într-aceia capiște și s-au prilejit de au fost acolo și o fată a lui Priiam-împărat, anume Polixeniia, foarte frumoasă și ghîzdavă. Și numai cum o au vădzut viteazul Ahileu, atâta o au și îndrăgim și i s-au lipit de inemă, și-au și poroncitu lui Priiam-împăratu, de-i va hi voia să facă tocmală să-ș dea fata după Ahileu, să facă pace, să nu să mai bată ostile, nice să să mai versă sânge. Iar Priiam-împărat să făcu a prinde bucuros, iară la înema sa gândi moarte lui Ahileu. Si el și amândoi ficiorii lui Priiam, Alexandru Parij și cu frate-său Diifov și trimisâră la Ahîlcu să să gătiască, să vie să între în beserică lui Apolon dumnedzău, să facă legătură cumu-i obicina. Iară Ahileu să găti și luă cu sâne pre Odisău și pre viteazul Eanda, carele era ca și Ahileu de vîtcazu. Și s-au dus tustrei fără nice un vicleșug, fără arme, cum li-au fostu giurământul, și intrară în beserecă lui Apolonu dumnedzău; și aștepta să aducă pe Polixeniia, fata lui Priiam-împăratu, să lc facă preutul legătură. Iară Alexandru Parij și cu frate-său Diifovu, ci și-au luat angere mici pre în șanurile lor și marsără în beserecă lui Apolon dumnedzău cu ceialalți împreună, Alexandru la Ahileu și cu frate-său. Și dzăsără cătră Ahileu:

- O, dragul nostru cumnate și dulcele soț a preaiubite surori a noastră, a Polixeniei, bine ți-au adus dumnedzâii; și

ne pare bine că ni-au trimis dumnedzâii voștri de am dobândit cumnatu mai viteazu decât vitejii lumii.

Și s-au luat amândoi, cu Parij, în brață. Și cum l-au luat Parij în brață, iară Diifov au și scos angeriul și-au loviu pre Ahileu într-inemă. Și cum l-au lovit, cum au și cădzut, mai mortu, în mijlocul besericii. Și când l-au lovit cu angeriul, n-au fost nice banda lângă Ahileu, nice Odisăi, c-au fost așteptând să aducă fata împăratului, decii să între și ei în beserecă. Și cum l-au giunghiat, au și ieșitu de s-au dus și-au dat știre tuturor cetățenilor. Iară Eanda căută și vădzu beserecă închisă și pricepu că nu-i lucru bun, ce au sărit pre diasupra și-au intrat înlontru, amândoi, cu Odisăi. Și vădzură pre marele Ahileu, unde herbea în sânge, în mijlocul capiștei. Și cădzură preste dansul și începură a plânge cu amar și dzăsără:

— O, preadestoinice Ahileu, și decât vitejii lumii mai vitiaz, și dulcele nostru, și bun folositoriu, cum nime nu să află pre tine să rădice mâna lui, nice om să stea împotriva ta, nice ți-au cutcdzat nime în toată lumea, dară aceasta în ce chip te găsă?

Iară marele Ahileu încă mai avea puținei sufleru și apucă de dzăsă:

- Omorātu-m-au Alexandru Parij și cu fratele său Diifov, cu vicleșug.

Și numai câtu au grăit atâta, câtu au și murit viteazul Ahileu; și sirăcară ușea capiștei Eanda și cu Odisăiu și luă Eanda trupul lui Ahileu în spate și-l ducea tot în fugă să-l scoată pre poarta cetății. Iară troadenii prinsără de veste și alergară cu armele-și să apuce mai curund trupul lui Ahileu. Iară Eanda și cu Odisăiu ducea trupul lui Ahileu cât ce mai puiea; și daca vedea că-i agiungu, iară Eanda punea trupul lui Ahileu gios și să slobozâia de-i goniia pre troadeni câte o bucată de loc. Și iar să întorcea de lua trupul lui Ahileu și fugiia cu dansul. Iară când au sosât la porțile cetății, li-au găsât încuiate. Iară de pre zădiuri, diasupra, au fost aruncându cu pieiri și cu lemne, și-au fost

săgetând, și-au fostu aruncând cu zburaturi, de au iost venind toate acelea deasă ca ploaia.

Iară vitiazu Eanda sâ mira cum va scoate trupul lui Ahileu, să nu rămâie să hie de râsul troadeilor. Ce cu vitejiia lui au spartu poarta cetății s-au scos cu mare nevoie trupul lui Ahileu pre poartă afar, amândoi, cu Odiseiu, săgetat și strânciunaț de pietri. Si mult s-au mirații troadenii, ce viteji mari sânt elenii, că nu putură o oaste de oameni să ia trupul lui Ahileu de la doi oameni! Ce încă li-au spartu și poarta cetății și-au ieșitu afară.

Si dusără trupul marelui Ahileu în tabăra elenilor. Și daca l-au vădzut elenii mortu, plânseră cu amaru și cu jele marc, toț cu totul și l-au îngropat pre marele Ahileu în câmpii Troadei, aproape de apa Scamandrului, unde au lăcut vitejiile cele mari; și-l îngropară cu cinste mare ca pre un craiu marc ce era. Și mai feceră elinii sfat: pre cine vor pune hatman preste oști, să hie în locul viteazului Ahileu? Și trimisără mai de sârgu și adusără pre ficiorul lui Ahileu, anume Piru, și-l pusără mai mare pre oști, în locul tâtâne-său. Și sâ îmbracă Piru cu platoșea și cu coiful tâtâne-său și sâ încinsă cu armele tâtâne-său, și-t părea că iaste Ahileu viu. Și iară începură elenii a ieși la războiu și cu troadenii, și să săgeta, și să tăia în toate dzăle unii pe alaltii, de zăcea trupurile oamenilor ca butucii și ca buciuumii. Și sâ făcusă toț câmpii Troadei loc săpatu de nice iarbă nu mai creșea de războaie multe ce era. Si puții stârvurile în toate părțile. Și de la o vreme începură a să împuțina și elenii, si troadenii.

Și vădzură elenii că cu vitejiia nu vor mai dobândi cetatia Troada, ce feceră cu toț filosofii elenești și cu toți vrăjitorii, și li să arată cum nu iaste dată să sâ ia Troada cu războiu niceodată! Ce cându să va lua, numai cu vrun meșterșug. Și sâ sfătuiră: cum vor face și cu ce meșterșug vor dobândi Troada? Ce sâ apucară cu toții și tăcură un cal toarte mare de lemn: și în lungu și în largu era cât au încăput de au hâgat într-însu 24 de oameni, tot împlătoșat, și încoifaț și cu toaie armele lor

cu dâșii; și-i învățară de-i vor carea cumva băga cu acel cal în cetate, iară ei să-ș socotiască vremea și să lc arate sâmnu, nescare lumini noaptea, pre zâdiul cetății, să vie și să le deșchidză porțile să între și ei. Si lăsară elenii acel cal de lemn acolo, în marginea apei, unde le era catargele, și ci intrară toț în catarge si sâ tăcură a sâ duce, cineș pe la țara sa.

Iar când au fost preste noapte, s-au întorsu înapoi s-au abătut cu catargele la un ostrov ce să chema Tencdul, împotriva Troadei și s-au supus cu toate catargele acolo, iară cându au fostu a doa dzî, căutară troadenii să vadză oșrile elenești și nu era necăiuri. Și trimisără strâji în toate părțile și necăiuri nu s-au mai ivit. Și marsără de căutară nude le era catargele și numai ce aflarea acolo acel cal de lemn; și scrisoare aflarea acolo, dzăcând așa:

„Noi, toți domnii elenești, și tot împărății și toț craii am socotit că vom dobândi cetatea Troada cu războiul și cu sabiia. Și ne bătum 10 ai și nemică nu mai putem face! Aemu ni-au certat dumnezăii noștri să nu ne mai batem cu voi, că nu vom mai dobândi cetatea l'roadă. Dece, ne-am dus cineș pre la împărăția sa și v-am lăsat acest sâmnu de la noi. Cine va mai vrea să sâ mai bată cu î roadă, să vie să vadză cum ni-am nevoit noi în dzece ai și nemică n-am făcut. Decii, să sâ bată și acela, cine va hi, cu Troad-a.”

Iară dac-au găsât acel cal de lemn acolo, l-au dat știre la toț și-au mârșu, cu mare, cu mieu, de l-au vădzut și se mira mult, ce lucru putea hi acela! Și să sfătuiră: ce-i vor face? Unii zăcea: să-l aprindză, să ardză. Alții zăcea: să-l arunce în mare. Cine, cumu-i părea, așa grăia! Iară daca vădzură și scrisoarea, dzăsără că iaste adevărat lăsat acel cal, pentru binele cetății. Și orbiră pre toți troadenii și-l lăsară, că era să sâ străce Troada. Și-au luat pre acel cal cu toții și l-au băgat în cetate s-au început a le părea bine. Și bea, și mânca, si să destăta toți în toate părțile fără nice o grije. Iară daca s-au can uitat un lucru: ședzând și

îmbătându-să de veselie mare și cum au fost dormind toți în toate părțile, iară acei oameni dentr-acel cal au ieșitu afară și s-au dus la porțile cetății și-au prinsu portarii și le-au tăiai capetele într-adormit. Și-au și făcut lumini în scăperemință și-au aprinsa lumini, cum le-au fostu sămnu, pre zădiurele cetății. Și-au vădzut ceilalți eleni de la ostrovul Tenedului. S-au sâlitu mai curund [noaptea], cu catargele, și-au ieșim pre uscat și s-au dus cu totii la poarta cetății foarte cu mâlcomișul și fără gâlceava și le-au deschis celalți oameni porțile și-au intrat în cetate toată oastea clenească. Și aflară oamenii pren somnu și începură a-i tăia și-a-i [snopi] den micu până în mare, și bărbați, și muieri, și copil și fete [și] prunci de țifă, tot pusără suptu sabie. Și să fece un chiot, și un trăznet, și vaiete și bocete, cât să cutremura pământul și să audzâia vaietele și chioțele până la ceriu. Și curea sângele oamenilor până în ge[nun]che, pre porțile cetății. Și nu lăsară elenii nice un suflet viu den oamenii den Troada. Și deschisără visteriile Troadei și luară de să împlură toț elenii.

Și dacă omorâră tot și luară ce au fostu în cetate totu, i-au dat elenii foc cetății și o au arsu până în pământ, cât nu s-au ales nemică de Troada, cetatea cea mare și minunată, ce nu mai era alta ca acela! Ce era iăcuia de Tros-împărat, carele era fecior lui Ganimidu-împărat."

Iară Menelau-împărat, bărbatul Ileanii, au fostu căutându pre Ileana, muiarea sa, și puțin [era] să-și puie capul pentru dânsa, că câtu un păr den cap de nu l-au omorât troadnii. Ce l-au scosu doi boiari a lui Priiamu-împărat de la Troada, anume Eniia și cu Antinor. Acei doi boiari i-au găsât pre Ileana și i-o au dat în mână. Și-apoi s-au rugat Menelau, împărat elenilor, pentru acei doi boiari și i-au scos vii, nevătămat den Troada, cu fâmeile lor și cu ficiorii lor și s-au dus tocma în Țara Francească acei doi boiari.

Iară Menelau-împăratu și-au luat pre împărăteasă-și, pre Hiana, cu atâta [oșii] și cu atâta sânge și cu atâtea morți [și] o

au luat de s-au dus iarăș în țara lui cu dânsa și-au vis' într-un loc până ce au murit.

Vedeți, fraților, ce-au făcut spurcata Ileana și cu spurcatul Alexandm Parij? Acestea agonisescu dragostele muieresti și, încă ales, muiare cu bărbatu și cu împărat, cum au fostu aceia! Iată ce bine și ce cinste an adus Parij tătânc-său, iui Priian-împărat! Că s-au osândit Parij pentru pâinea și socotința caic l-au socoiit la casa lui. Și el i-au făcut atâta zavistie! *Ce* cum au făcut, așa i s-au făcut! Și nu numai lui, ce a mii și-a întunearece, pentru dânsu și pentru spurcata Iliana. Așijderea și carii au fostu capete la îndemnarea stricatului Troadei dentru eleni, nice unul n-au murit bine, ce toț au murit cu osânda pentru cetatea Troadei.

Ș-au vis - și au rrăir.

FIZI O LOG

CUVÂNT DE ÎNȚELEPCIUNE SMERITA

Zis-au oarecine că re proorocul Samoil, pentru Iclisefu:

- Să nu te uiți la fața lui, nici la mărirea trupului lui, că l-am defăimat pre el, pentru că nu caută omul cum caută Dumnezeu, că omul să uită în față, iar Dumnezeu să uită în inimă. Pentru aceia nu să cade nimunui a să lăuda din nălțimea trupului sau a cugeta cele înnalte, ci mima pentru faptele cele bune să să înfrumusețeze. Pentru că și Nevrod mare și înnalt urii;ș era decât toți uriași<i> de la Starotlii și Og, împărat Vasanului, cel ce era din uriaș<i> de la Starothi, nepot fiind lui Rahil, al căruia patul era de fier, de lungu de 9 coți, și de lat de patru coti, și Goliiaf, cel de alt neam, și Saul, care era mai înnalți decât toii israelitcii. Ci nimic nu le-au folosit lor mărirea trupului, fiind streini de tot de năravul cel bun.

Iar de trăiește cinevaș mult și întm aceia să trufesce, î să scrie ca o pasăre ce să chiiamfl fineez.

PENTRU FIREA FINEEZULUI

- Auziți de aceasta pentru pasărea ce să chiiamă fineez, care este de mare cât păunile, iar făptura îi este mai frumoasă și zic pentru ca să fie numai ea singură, ncavându s<o>ție și trăiește

500 de ani. Iar când îi vine ei vremea să moară, îș cunoaște ea mai nainte moartea ei și merge la r<â>săriturile soarelui, ducând cu sine multe feluri de mirosoare de scortişoare și de cuişoare din pomi<i> Valsanului. Și suindu-se la un loc înnalt lângă răsărit și întinzându-și aripile, stă și din razile soarelui să aprinde toată și să face tot praf. De ceia din cenușa aceia să naște un vierme și viermele acela iar să prefacă fineez ca și întâi și zboară la Araviia.

PENTRU-, VÂLTUR

Așijderea spun pentru vâltur că înbătrânind și orbind și îngreindu-se aripile, zboară la un izvor oarecarlc și să cufundă în apă. [D]upă aceia zboară în văzduh și din căldura soarelui și a zădufului vede curat și iar la izvor să întoarce și să cufundă de trei ori și să înnoiește, precum au fost întâi. Pentru aceia și David-Cântăreț zice: „înnoi-să-vor ca ale vâlrurului tinerețile tale".

PENTRU PASAREA NEIASITUI, ADICĂ PELICAN

Așijderea pelicanul, fiind iubitor foarte de pui, că după ce cresc pui<i> , lovesc pre muma lor cu aripele preste obraz. De ceia ea să mânie și începe a-i lovi eu ciocul și-i omoară. Apoi i să face milă iar si plânge preste dâșii trei zile și iar cu ciocul ci îș împunge piept<u>l ci și curgând sângele ei preste pui, iar îi înviiază.

Pilda este așa: așa și Domnul nostru, Iisus Hristos, înpunsu-L-au cu sulita în coastă <...> și au ieșit sânge și apă și au înnoit toată lumea.

Iar de trăiește cinevaș viața lungă și pentru aceia să rrufeșt<e>, și aceluia înnăltarea o vom surpa cu traiul unii pasăre, că spun că pil trăiește 500 de ani, iar inorogul 300, iar corbul 200 de ani.

IAR PENTRU PASĂREA FINEEZ*

Fineez este o pasăre foarte frumoasă și mai frumoasă decât păunle, că păunle are chip de aur și de argint, iar fineezul are chip înpărateșe și poartă pe capul lui cunună de aur înpodohită cu pietre scumpe și călțuni în picioarele ei sânt ca ai împăratului. Și lăcuiește aproape de Cetatea Soarelui și petrece 9 ani în chedri<i> Livanului nemâncată, numai ce să hrănește din Duhul Sfânt. Iar după acei 9 ani își umple aripile sale de miroase bune și după ce toacă preotul de la Cetatea-Soareiu, îndată să duce pasărea aceea la preot și intră amândoi în biserică. Deci șade preotul împreună cu pasărea pe stepenă biserici<i> și îndată arde pasărea aceea, într-acei ceas, de să face cenușă. Și ducându-să preotul și dimineața fiind iar, o găsește mititică, iar când vine a doua zi, o află desevășită, precum au fost întâi. Și sărutându-o, să duce pasărea iar la locul ei, unde au lăcuit.

Pentru aceia, o, amar celor ce n-au crezut învieri<i> Domnului, precum răcoși<i> <„..> care n-au priceput, nici pricep, ci să îndoie[s]c pentru aceia de învierea lui Hristos cea de a treia zi. Dar cum pasărea aceasta să topește și iar singura să înnoiește?

PIL PENTRU PIL

Pil să paște prin munți și pornindu-se la pășune află o iarbă ce să chieamă manguran și mănâncă dintr-acea iarbă și el, și soția lui și să înfierbântă spre poartă să să gonească. Și când va să nască puiul, îl naște în apă și acolo crește până să întărește de poate sta pe picioare. Pentru aceia pil o gadină mare este și nu are picioarele genuche și umblă mult loc de caută vreun copaci gârbov ca să să odihnească. Și sânt vânători care-i cunosc odihna lor și vine vrăjmașul om și taie copaciul până la

jumătate. Și când vine pil ca să să odihnească, să razămă de copaci, iar copaci cade deodată cu pil. Și căci n-are genuche, nu să poate scula și fiind vânătorii, îl prind.

Pilda. Căzut-au pil cel mare și au răcnit foarte tare și au venit un pil să-l rădice și n-au putut și au venit și alți 12 și nici aceia n-au p[ut]ut. După aceia au venit și alt pil mic și acela i-au rădicat. Tâlcul este așa: pil cel mare ce au căzut să tăleuiește Adam, iar cel ce au venit să-l rădice este Moisi, iar cei 12 ce au venit să-l scoale sânt cei 12 Apostoli, iar pil cel mic ce l-au rădicat este Hristos, că el au scos pre Adam și pre Eva din iad. Iarba aceea ce mănâncă pil să închipuiește pom neascultări*,>, din care au mâncat Adam și Eva și au greșit.

PENTRU LEU, CĂ LEU<L> ESTE ÎNPĂRĂF
TUTUROR HRISTIIOR. CUVÂNT PENTRU LEU

Leul este împărat tuturor herilor și are întru sine trei lucruri. întâi lucru este: când îl naște leoaica, îl naște mortu și foarte mititel și zace mort până când vine leul și suflă în fața lui și înviază, precum și Domnul Dumnezeu au suflat întru Adam și au înviiat.

A doilea lucru este: când doarme, el nu-ș închide ochi<i>, ci cu ei privește și de vânători să strejuiește.

Așa și tu, oame, au mănâcând, au dormind, au bând, mintea ta totdeauna să fie la Dumnezeu și să te strejuiești de diavolul, ca să nu te afle fără de rugăciune și te va birui.

Al treilea lucru este: când merge, își astupă cu coada lui urmele sale, ca să nu-l afle vânătorii.

Așa și tu, oame, când vei să faci milostenie, fă-i pre ascunsu, ca să nu te afle vrăjmaș și vei rămânea fără de folos.

CUVÂNT PENTRU ZÂMBRU

Zâmbni<l> lăcuicște prin pustiități și nu bea totdeauna apă, adică des, ci numai într-o lună o dată. Și când va să bea, merge la izvor și, uitându-se în apă, plâ<n>ge foarte. Și apoi bând apă, să înbată și să înveselește ca și de vin și umblă prin pădure bătându-se și luptându-se cu copaci<i>. Și află vreo giământare și-ș bagă capul înir-aceia și adormind, zace ca un mort și aflându-l vânători<i>, îndată îl prindu și îl ucig.

Pilda. Așa și tu, oame fără de minte, nu tot mânca și bea din destul, ci să-ți fie mintea la Dumnezeu, ca să nu te afle vrăjmașul, diavolul, în viața lumească fără de rugăciune și re va birui, ci să-ți fie totdeauna mînjntea la cele dumnezeiești.

CUVÂNT PENTRU CERBU

Cerbul trăiește 50 de ani, iar când îl grăbește bătrânețile și să pricepe, umblă prin munți mirosind și căutând șarpi suptirei prin găuri. Și deaca află vreun șarpe, îndată îl <în>ghiie întreg și aleargă foarte tare și să cufundă cu totul în apă și bea apă multă. Și deaca bea apă, nu moare, ci mai trăiește alți 50 de ani, iar de nu va bea apă el, curând el moare. Pentru aceia zice proorocul: „Precum dorește cerbul spre izvoarele apelor, așa dorește suflet meu de tine, Dumnezeule!“.

Pilda. Așijderea și tu, oame, trei înnoiri ai întru tine: botezul, curăția și pocăința. Pentru aceia, deaca greșășij, aleargă în biserică la izvorul vieții, în care este învățăturile cărții și tâlcurile proorocilor, și bea apă vie și te vei mântui.

PENTRU INOROG

Inorogul este o fiară mare foarte și are nasul de os și-i trece peste gură și-i ajunge la barbă. Și nu poate cu buzile a lua nimic să mănânce, fără numai iarba care șade drept, aceia o

paște, scoțând limba pre de o parte de nas, o trage. Iar când vede orice fel de fiară, o ajunge și-ș înfige cornul lui într-înș și o poartă în cornul lui. Și după ce să înpute în cap lui fiara, începe a să scurge și pică pre limba lui, a inorogului, și aceia îi este băutura.

Oare vedeți, fraților, cum îi este viața lui? Și acela de trei ori proslăvește pre Dumnezeu zioa și batjocorește pre toate herile.

Pilda. Așa și tu, oame, vezi cum este acea fiară și cum este viața ei? Acela decât toate hiiarale să laudă și pre Dumnezeu nu-l uită. Adu-ți aminte și tu de Dumnezeu și nu te rătăci cu mintea la pocăințele lumești, ci te nădăjduiește la Domnul, iar nu la avuția ta! Nici neamului tău să nu te nădăjduiești, ci |dje dreptate să te veselești, că Dumnezeu e ajutor dreptăii<i> și pre săraci nu-i uită. Și spre Domnul aruncă-ți grija ta și Acela te va hrăni.

PENTRU BOU CUVÂNT

Boul este de slujba omului și are inimă fără de răutate și cugetă tot bine la lucru și are pornire mare la curvic. Și când află loc unde ar fi ucis niscariva boi sau vaci și sânge de al lor, mirosește pământ și strigă din inimă, zicând:

- Slavă Ție, Stăpâne, Cela ce ne-ai făcut pre noi din pământ și iar în pământ dupre pâniani mergem.

Și alții, auzind, aleargă unul după altul, așa strigând.

<Pilda>. Așa și tu, oame, din pământ ești și iar în pământ vei să mergi. Și pentru ce nu mergi după prietenul tău să-l petreci până la groapă plângând și cu lacrimi slăvind pre Dumnezeu? Că și tu vei să mori. Deci iubește pre soții tăi și nu te scârbi, ca măcar cu sunetul să te ostenești să nu ți-l pierzi, ci măcar ca boul să jălești pre prietenul tău.

CUVÂNT PENTRU LUP

Lupul este o fiară foarte apucătoare și când nu află stârni să mănânce, el iese la ioc, la largii, și căuiându la cer, ia Dumnezeu, să roagă cu mare glas, zicând:

- Doamne, Tu m-ai făcut și mi-ai zis așa: nici iarbă să nu mănâncu, nici lemne să roz, ci din dobitoadfe cele vii să mă hrănesc. Pentru aceia trimite noo, D<o>amne, trimite-ne!

Și auzind cei mai mici, soțiile lui, așijderea și ei strigă tot acel glas:

- Trimite noo, Doamne, trimite-ne!

Și atuncea îi aude Domnul și le trimite lor hrană și nu le lipsește.

Pildă. Așa și tu, oame, aleargă <la> biserică și te roagă înaintea <Domnului> pentru păcatile tale și Dumnezeu nu te va părăsi de mila sa și-ți va trimite iertăciune sufletului tău, că au zis: „Celor ce cere îi voi da și celui ce bate îi voi deschide”.

CUVÂNT PENTRU VULPE

Vulpea este o fiară vicleană, că ea, deaca flămânzește și nu găsește de mâncare, ea iese la loc unde e soare și să culcă, să face ca o moartă, numai adiind. Deci pasările văzându-o așa, li să parcă este moartă și să suie pe ea și începe a o scobi, iar ea îndată julește pă câte una dintr-însele și o mănâncă și cu aceia să hrănește.

Pilda. Așa și diavolul, când va să facă omului zmințeală, îl povățuiește pre cale rea și ascunde a cunoaște răul lucru, până când, îndulcindu-se pre încet, să învață năravul cel rău și așa îl are în veci.

PENTRU FI[IA]RA GORGONIIA

Gorgoniia are chip muieresc ghizdav și curvă este. Perki capului ci sânt șărpi, iar vederea ei este moarte. Și joacă, și râde la vremea ei, și lăcuiește în Munții Apusului. Și când îi vine vremea ci să să gonească, începe a striga de la om până la dobitoc, pre leu și pre pasări și pre șărpi, și zice:

- Veniți la mine!

Și câte heri audu glasul ei vin la ea și cum o văd pre ea, îndată mor, că ea înțelege limba tuturor hiarălor. Și în ffeștecare limbă începe filosoful a vrăji, pentru că ei pricep meșteșug ei din stele, când sânt zilele de să gonește ea. Deci mergând la locul ei, de departe vrăjitorul începe a vrăji și a chema pre leu și pre alte heri. Și când ajunge vrăjitorul la limba ei, de o înțelege ea, îl chiiamă și îi zice el ei:

- Sapă groapă și-ți bagă capul tău, adică să nu te vedem și să murim. Apoi voi veni și voi zăcea cu tine.

Și așa face. Deci mergând atuncea vrăjitorii, o taie uitându-se înapoi, neuitându-se la capul ei, până îl bagă într-un vas. Iar când văd pre un șarpe sau om sau altă fiară arată capul gorgoniei și îndată încremenește. Pentru că și Alixandru Machedon o au avut, pentru aceia b[i]ruia toată lumea și limbile.

Pilda. Așa și tu, oame, să-ți aibi mintea ta la Dumnezeu și prea lesne vei birui puterile drăcești.

CUVÂNT PENTRU ASPIDĂ

Aspida este veninată și lăcuiește bărbat<ub la răsărit, iar muiera lui la apus. Și când le vine lor vremea să să gonească, să înpreună amândoi. Deci muiera căscând gura, iar bărbat își bagă capul pre gura ei înlăuntru și acolo boraște sămânța. Începând, ea naște doi pui și când vor să nască, ei rod pântecetele maicii lor și ies, iar ea moare. Deci ei cresc și iar să

desparte și să ducă bărbatul la răsărit și muierea la apus. Și unde zace, ea arde pământul ca paile din arii. Iar vânătorii, când vor să o prinză, strângu iarba verde foarte multă și o pun înprejur cuibului ei. Deci intră ei în câte o groapă și strigă foarte tare cu o surlă. Deci ea auzind glasul, sâ mânia și suflând peste iarba cea verde, să usucă și iar își apucă cu coada urcaciile sale să nu auză glasul omului. Deci omul iar strigă, iar ea iar suflând des usucă copacii și omul iar strigă, iar ea de mânia să sugrumă cu unghilele ei. Și așa mergu vânătorii deși iau din ea ce le trebuie. Pentru aceea zice proorocul: „Ca o aspidă surdă ce-șt astupă urechile ei să nu auză glasul celor ce o strigă, ci otrăvindu-să de la cel înțelept, să otrăvește și moare pentru glasul omului”.

Pildă. Așa și tu, oame, vezi pre aspidă cum o omoară puiii ei ce-i naște? Iar tu să te ferești să nu necăjești pre părinții tăi cu cuvinte rele, ci, de vei grăi cuvinte bune, și tu iar cuvinte bune vei auzi. Să nu slobozi și tu ca aspidă foc și de glasul omului pieri. Și iar când îți va veni vreo scârbă lumească, du-te la biserică la închinăciune și te roagă cu lacrimi la Dumnezeu și să va depărta de la tine vrăjmașul.

CUVÂNT PENTRU ȘARPE

Șarpele este o jăganie veniuată decât toate lucrurile și au făcut Dumnezeu să aibă vrajbă cu omul. Deci când merge să bea el apă, își varsă veninul la margine, ca să nu între cu veninul în apă, ca să nu venineze apa aceea și să bea cinevaș și va muri.

Pildă. Așa și tu, oame, când ai venin în inima ta, lasă-l și nu intră cu el în biserică, ca să nu mânia pre Dumnezeu și vei goni pre îngerul cel ce te păzește, ci întâi te iartă cu totul și-ți împacă inima ta, apoi înră în biserică. Că șarpele, văzând pre om, fuge de ar putea să ascunză undevaș, iar ajungându-l omul, el își încolăcește tot trupul și-șt acopere capul său, ca

de-ar putea păzi întreg și iar să vindecă cu trupul lui, iar dacă-i va sfărâma capul lui, de ceha] trupul pieri.

Așa și tu, oame, tot trupul tău de va fi rănit, iar sufletul iau de-ți va fi întreg și drept către Dumnezeu, apoi și trupul tău să va vindeca, iar de-țfi] vei pierde sufletul, toate ale talc vor peri. Și ce vei folosi atuncea?

CUVÂNT PENTRU ENDROP

Endropul este în marc domnu tuturor peștilor și esic chipul lui ca și calul și are coamă și coadă, iar spatelul este ca și al peștelui și uicungifujră toată marea. Și este în oarecare loc al mării pește mic cu chip de aur și acela este împărat tuturor peștilor și zace la un loc. Și vine la dânsul endropul și împreună cu toți peștii și să închină ca unui împărat, o dată într-un an. Și iar să întorcu și să ducă fieștecă pește la locul lui. Și când să întorcu, merge partea cea bărbătească înainte și leapădă sămânța și după dânsii nierg[e] partea cea fâmeiască și adună sămânța și așa să rodesc.

Pilda. Endropul să chuamă dascălul bisericii, iar peștii norod, iar peștile cel de aur credința creștinească. Viind, să închină în biserică. Pentru aceea tot creștinul zioa să cinstească pre împăratul, iar noaptea să să roage lui Dumnezeu, că împăratul numai trupul judecă, iar Dumnezeu și trupul, și sufletul, pre amândoi. Și cine va fi plăcut lui Dumnezeu și de împăratul va fi cinstiții.

CUVÂNT PENTRU HINNIA

Hinnia este în mare și nu are nici picioare, nici pene, ci este ca un ghem peste tot. Perii lui sânt ca de arici și stă într-un loc, iar când simte că va să turbure marea de furtună, el strânge pietre și să acopere pre el ea să nu-l lepede marea afară, că apoi n-arc putere a să mai întoarce iar acolo, la locul lui.

Pilda este așa: așa și tu, oame, să aibi viața bună și blândă către vecinii tăi, ca, de te va ajunge vreo nevoie, să te acopere prietenii tăi și nu vei peri. Nu zice: „Bogat sânt și voie am la stăpânul meu și nu-m este frică de cei mai mici”, că nu știi când va veni asupra ta necazul. Pentru aceia și pre cei mici să-i cinstești ca și pre cei mari.

Până aicea am scris pentru gadini și fieri, iar de aici înaintea pentru pasări.

CUVÂNT PENTRU VÂLTUR

Vâltur trăiește 100 de ani și-i crește vârful nasului peste falcă și nu poate vâna, că, orbindu-i ochii, el zboară la înălțime, că nu vede. Și lăsându-sc în jos repede, își frânge ciocul de o piatră, care trece în jos, peste falcă. De ceia să scaldă în Izvorul Aurului și merge înprotiva soarelui. Și deaca să încălzește, cade de la el firea cea de bătrânețe și să întinerește. Pentru aceia și David zice: „înnoi-să-vor ca ale vâltu<ru>lui tinerețile iale”.

Pilda. Așa și tu, oame, deaca înbătrânești, suie-te la înălțime, adică la părintele cel sufletesc, și-ți ispoveduești păcatele tale și te spală cu lacrărnile tale și te încălzește cu slujba biserici<i> și așa vei scăpa din păcat.

PENTRU ȘOLMU ȘI HÂREȚ

Ca și vâltur este hârețul, așijderea și șoimul, tot o făptură au. Și deaca născu oalc șoimoaica și hârțoaica, nu pot ieși pui dintr-însele, din ouă, până nu să duc bărbați<i> lor în Valea lui Iov și aduc pietri de acolo și atunci ies pui.

Și mai au și alt lucru: când n-au hrană, ei postesc 40 zile, iar deaca află stârvu din care să fie mâncat ci 40 de zile, ei o mănâncă numai o dată într-o zi.

Și alt lucru încă mai are șoimul, că are un fulgu albu în fruntea lui, de-i luminează noaptea ca o stea înaintea lui și arată lui sânge pe unghia piciorului drept, care sânge îl în[d]reptează unde s-ar fi făcut stârvul.

Pilda. Așa și tu, oame, socotește viața lor, că aceia așteaptă și caută stârvul să mănânce, iar tu, oame, gândește la ceasul morții și te pocăiește, că șoimul aduce pietre pentru născutul puilor, iar tu caută piatră pravila biserici<i> și te nevoiește pentru bunătățile sufletești și miluiește pre săraci și ajută mișailor, că și Hristos, fiind bogat, au săracit pentru noi.

CIRVÂNT PENTRU STRATOCAMIL

Stratocamil este o pasăre mare și deaca naște ouale, le duce în apă și șade lângă apă, cu ochii căutând la ouăle sale. Și de-ș va întoarce ochii încâtroova, îndată să stârpesc oule lui. Și când va să doarmă, cu un ochiu doarme, iar cu alt neîn[ce]tatu să uită la oaoă. Și iaste și alt lucru, că este o jâga<ni>e de lungă de 50 de coti, asemenea șarpelui, anume aspidă, și deaca vede pe stratocamil că au născut oaoăle, ea vine și să uită, au doară cumva își va întoarce stratocamil ochii într-altă parte, să sufle peste oaoă, să să stârpească. Și tot acolo stă și aspida 40 de zile. Până când scoate pui stratocamilul, iar nu să duce nicăiri, ci născând pui, iar să duce.

Pilda. Așa și diiavolul, când vede pr[e] vreun om că să nevoiește pentru bun[ă]tăți, la<să> toate și tot lângă el stă, ca să strice bunătățile lui. Pentru aceia, oame, mintea să-ți fie la Dumnezeu și la biserică, ca să nu aibă vrăjmaș<u>l ce-ți face.

PENTRU GRIPSOR CUVÂNT

Gripsorul iaste mai mare decât toate pasările ce zboară și lăcuiește în pământu<l> lui Ioan, lângă Marea Ochiiului. Și când răsare soarele și-ș varsă razile sale, iar el își tinde aripile lui

și acopere ra/ile soarelui și mai viind și alt gripsor, stând lângă el și strigând amândoi deodată:

- Vino, darătoriule de lumină, și luminează lumii!

Deci precum stau aceșii gripsori, așa stau Născătoarea de Dumnezeu și Arhanghelul Mihail de înblânzesc pre iubitoriul Dumnezeu pentru pacea creștinilor.

Pildă. Pentru aceia și tu, oame, socotește pre cine vei avea ajutor de nu ve<i> da singur pen<t>ru sufletul săracilor ca să să roage stăpânului Hristos pentru tine, că acest ajutor în neazuri nu avem, fără numai pri Dumnezeu,

CUVÂNTU PENTRU COCOR

Cocorul iaste o pasăre foarte cântăreață și adunându-se ei ^eara, când vor să ado<a>rmă, îș pune pre unul dintr-înșii streajă, ca să-i strejuiască. Și acela luund o puiatră întru picior, o ține sus, iar în celălalt stă. Și dormind, îi cade puiatră din picior lui, Iarel îndată strigă cu mare glas. Și deșteptându-se soțiile lui, să strejuiesc și iar pun pre aiml de-i strejuiește.

Pilda. Așa și tu, oame, deaca auzi glasul bisericii, deșteaptă-te și aleargă la slujbă, că biserica te va păzi pre tine de diiavolul, că scrie pentru toacă, de zice: „Eu am fost copaci în munte îmbrăcat cu coajă și cu ramuri înfășurat și cu frunză înpodobit și viind omul, m-au tăiai și m-au adus la slujba biscrici<i>, ca să chem drepti la mântuire și păcătos la pocăință. Deci cei ce auziți glasul meu nu vă leneviți pre voi, ci veniți la slujba bisericii și veți dobândi iertăciune!”.

CUVÂNT PENTRU STÂRCU

Stârcul iaste iubitorii! de pui foarte și de la jumătate în sus iaste supțire și la piept gros. Și nu fuge di<n> cuibu<l> lui niciodată, când bărbatul, când muierea, precum și Dornnu<l> nostru, Iisus Hristos, nu să depărtează de ceri nici pre pământ.

Pilda. Dar tu, ticăloase oame, pentru ce slujăști păcatului neîncetat? Au nu știi că nici întru adâncit, nici în văzduh nu te vei putea ascunde? Și ce răspuns vei da pentru faptele tale, deaca nu faci nici milostenie, nici rugăciune? Pentru căștii că toate ți le-au supus ție Dumne/eu, hierile și dobitoacele și pasările cele zburătoare [și] rodurile pământului, pentru odihna ta, ca și tu din binele ce ți l-au dat Dumnezeu să faci bine sufletului tău. Iar tu aur și argint îl ții la cine și necăjăși săracii, întru cate lăcuiește însuș Dumnezeu. Bogat fiind, au sărăcit pentru noi și s-au dat la muncă și tu 11 uiți pre Elu.

CUVÂNT PENTRU PĂUNE

Păunile este mai frumos decât alte păsări și are podoabele mari și umblă cu mare gingășie. Și înnălțându-se, i să pare că ar fi ca un înger, iar deaca-ș vede picioarele lui și unghile lui ca de găina, atuncea o<h>tează și să smerește și să lasă mai jos decât toate păsările.

Pilda. Așa și tu, oame, deaca-ți dă Dumnezeu bogăție, nu te înnălța, deaca pricepuși, pentru că toți săni făcuți de un făcător, că cine au făcut pre împăratul, tot acela și pre cel sărac.

PENTRU PORUNBU

Porunbul este mai blând decât toate păsările și toți o dată zboară și să strejuiesc de uleu.

Pilda. Așa și tu, oame, fii treaz și te strejuiește despre diiavolul, ca să nu te vâneze și te va trage la el, Vezi pasările și berile cum să strejixtosc de vânători? Și tu te păzește de diiav[o]lul și mergi la biserică și rabdă ocările de la oameni, ca să iei de la Dumnezeu cunună. Și fii întreg întru toate ca porunbul și nu te scumpi de la cela ce țe-au dat ție Dumnezeu, pentru că bogăția aicea rămâne, că omul scumpii este ca o noapte întunecata, nevâzând, care nici stie încâtroo merge.

PENTRU TURTUREA

Turturea este foarte iubitoare de soția ei, cât, deaca-și pierde soția, îl tot j[ă]lcște foarte, nici mănâncă, nici bea apă limpede, nici pre ramură verde nu șade.

Pilda. Așa și tu, oame, deaca pierzi pre prietenul iau cel iubit, aseamănă-te turtureii, ca să-ți preimească Domnul rugăciunea ta și-ți va da ce vei pohti.

CUVÂNT PENTRU PRIVIGĂTOARE

Privigătoarea este o pasăre foarte cântăreață și deaca să adună cu soția sa, au tocmeală așa, de doarme unul până la miezul nopții, iar celalalt îl strejuiește, șade 12 ceasuri, proslăvește pre Dumnezeu și de la miezul nopții până la zioă îl strejuiește celalalt și aceia doarme. Iar deaca să face zioă, amândoi împreună proslăvesc pre Dumnezeu.

Pilda. Așa și tu, oame, [a]u șazănd, au dormind, au ce lucrând, totdeauna să lauzi pre Dumnezeu și nu vei fi lipsit orice vei pohti.

PENTRU GHIONOAIE

Ghionoaia este o pasăre foarte pestriță și tot zboară din copaci în copaci și ciocănește cu ciocul, iar cu urechea ascultă și deaca află copaci tare, ea zboară în altă pădure. Deci unde găsește vreun copaci găunos, atunceascobește copaciul și-ș face cuibul într-însul și nu mai fuge de acolo până când cade copaciul.

Pilda este așa: așa și diavolul tot umblă de la om la om, ispitindu-i. Și deaca află că e omul temător de Dumnezeu și vine la rugăciune în biserică, [e]l fuge de la el, iar de găsește pre om slab despre Dumnezeire, să încuibează în el și nu iese lesne.

PENTRU PUPĂZA CUVÂNT

Pupă/a este o pasăre pestriță și deaca-și scoate pui, îi hrănește până cresc și zboară. Iar după ce zboară pui<i>, atuncea întră părinții lor în cuibu și zmulgându-și aripile lor, să fac tineri ca și p[ui]<i>. Deci îi hrănesc puki> lor până le cresc lor aripile și apoi zboară toți împreună.

Pilda. Așa și tu, oame, poartă-ți grija pentru părinții tăi, că dacă nu vei milui pre părinții tăi, nici lui Dumnezeu nu vei fi drag, nici părinților tăi nu vei fi plăcut, că părinții sânt ca și Dumnezeu. Deci te învață și tu de la pui<t> pupezti.

CUVÂNT PENTRU RÂNDUREA

Randurea este o pasăre blâ<n>dișoară și să duce la Ierusalim pentru hrană iarna și iar vine la oameni pentru pui. Și când va să-ș facă cuibul, îl face în casele oamenilor sau deasupra apii, pentru că are vrajbă cu șarpele randurea. Căci i s-au lăudat șarpele că fiind ei cu toți în corabiia lui Noe, atuncea au trimis șarpele pre tăune, zicându-i să să ducă să guste, să vază ce sânge va fi mai dulce din câte sânt. Și auzind randurea, păziia când să va întoarce tăunile să spuie șarpelui. Și întâlnindu-l, l-au întrebat randurea, iar deaca au auzit că al omului este mai dulce decât toate și va să spuie șarpelui, atuncea randurea i-au rupt limba, să nu spuie șarpelui.

Și mai are și alt lucru, că deaca <s>coatc pui și va naște vreunul dintr-înșii orbu, atuncea să duce mumă-sa în pustie și aduce ierburi de pune pre ochi lui și îndată vede.

Pilda. Așa și tu, oame, deaca și să înmulțesc păcatele, caută vedere de la Dumnezeu, pentru că păca<te>le sânt orbiciunca oamenilor, ci aleargă la duhovnic și ia învățătură și să vor lumina ochii tăi. Și nu fi ca un pat, clătindu-te, și toate răotățile li bagi în sufletul tău, ci îndrăznește și aleargă la doftor, ca să [s]capi din boalele sufletești. Și iubește pre cei ce te urăsc, ca

și cum te-ar cinsti, că rânduiea arc vrajă cu șarpele și neutru
acea la oameni vine. Iar tu, pentru păcate, scapă la Dumnezeu.

PINTRU POTĂRNICHE

Potârnică este o pasăre foarte măiastră, că de-aș face
cuibul, nu-i ajunge numai oule ei, ci mai furași după la altele
oă și mai mult să bucură pentru oule cele streine decât de ale
ei. Iar după ce scoate pui și-i cresc și zboară, aceia își cunosc
pre mama lor și să duc la mamele lor care le-au născut, iar ea
rămâne în mare necaz și jale.

Pilda. Așa și tu, oame, când jăfuiști cele streine și te bucuri
de dansile mai mult decât de ale tale și când te vor afla, au nu
știi câtă jale te va întâmpla și mai mult te vei păgubi?

CUVÂNT PENTRU ALBINA

Albina, precum zice prorocul Iezeciil, este mai mică decât
toate cele zburătoare, însă este foarte meșteră și zburătoare și
rodul ei este mai dulce decât toate și mai de treabă decât
toate bunățile. Și nimene nu poate pricepe lucrul ei și e
minunată în ochii tuturor. Osteneala ei luminează bisericile
tuturor sfinților și cheamă spășitoarele sufletele creștinilor.
Și omul nici nu o paște, nici nu o înbracă, ci toate cele de treaba
ei își aduce ea și pentru om s-au făcut.

Piuit- Așa și tu, oame, părăsește-te de răotăți și-ți adă
aminte de ceasul morții, cum vei să răspunzi, și te apucă de
bunăți până nu să închid ușile pocăinții, că apoi vei rămânea
afară din cetate, plângând și jăluindu-te în veci.

Dumnezeului nostru mărire în veci! Amin.

AR CHIRIE ȘI ANADAN ÎNVĂȚĂTURA LUI ARCHIRIE, CUM ÎNVĂȚE PRE NEPOTU-SĂU, PRE ANADAN. DE TOATE ÎNVĂȚĂTURILE

Adecă eu, Archirie, învățuiește nepotul meu, pre Anadan,
nepot de sora, întru zilele lui Sănagrip-Împărat den Țara
Dorului.

Și era Archirie prea înțelept și boiarin mare la acel împărat.
Si Domnu [nu] i-au dat feciori de trupul său, ce luă pre
nepotu-său, pre Anadan, și-l hrăni tot cu miere și cu pâine albă
și cu vin bun. Și-l cresc, și-l învăță carte de besearecă, și începu
a-l învăța mândrii frumoase și înțelepciune și minte mare să
aibă. Și zisă:

„<F>ățul meu, A<m>adane, întâi, să nu faci negoț cu boiarii,
nice să cumperi marha de furat, căce că vet pierde bucatele tale.

Patul meu, Anadane, pre tară-tău și pre mamă-ta să-i
cinstiți, să nu-i blasfemi, că nu-ți va da Dumnezeu feciori,
nici-ți va da bucate cu blagoslovenie, nice vei împli bine.

Fățul meu, Anadane, cine va grăi cu rău cătră tine, tu cu
blândețe cătră dânsul să grăiești și să-i răspunzi cuvânt bun, că
omul năprasnic curând răspunde omului cuvânt rău, iară apoi
să câiaste și-i pare rău.

Fățul meu, când vei sluji la domnu și va fi nebun
domnu-tău, iară tu să nu-i zici că easte nebun, ce să faci zisa
lui, deci, ver fi miluit de dânsul.

Fătul meu, nici să fii foarte vorovitoriu înaintea domnu-tău, nici grabnic, că vei greși.

Fătul micu, și la zile mari să mergi la besearcă și mai vartos dumineca.

Fătul meu, unde vei vede omul plângând, acolo să mergi, să-l mângâi și să-i aduci aminte că va muri și el.

Fătul meu, când veri hi om marc, tu te pleacă înaintea oamenilor.

Fătul meu, și mâniia nu Ț-o vărsa curund, că apoi-Ț va părea rău și nu ve<i> pute folosi.

Fătul micu, Ține-Ț mâna de <ft>rtușagși de ucideri de om și limba de cuvinte rele; și te ferește de curvic și mai vartos de muiarea curvâ cu barbatu, că-Ț va mânca capul.

Fătul meu, Anadane, de om înțelept să ascuți ce <te> va învăța.

Fătul meu, nici să sapi groapa altuia, că apoi tu ver cădea într-însa.

Fătul meu, când vei vrea să faci vreo tocmală bună sau vrun lucru bun, să socotești foarte bine întâie cum va cădea apoi.

Fătul meu, pă omul înțelept, de-l veri învăța, el te va asculta, iară nebunul, măcar cu toiagul [de] l-ai bate, nu ști nemică.

Fătul mie<u>, să nu iai camătă cu aslam, că camătă cu aslam orbește ochii omului și-i va piiarde sufletul.

Fătul micu, mai bine sluga direaptă și bună decât fratele nebun și rău, și îndărăpnic.

Fătul meu, mai bine să zacă omul o boală grea decât să lăcuțască cu muiarea rea.

Fătul meu, toate să dai și să-i arăți muierii, iară minte sănu o dai, nici să o arăți.

Fătul meu, când vet să grăiești cu domnu-tău, să aibă cuvântul trei porți: o poartă la inimă, alta în grumazi, al treile în gură, și de-acia să grăiești, că cuvântul, dacă-l Iar din gură,

nu-l poți agiunge nice [cu] cilul, nice cu oganil, nice cu șoimul, ce, cătu-l grăiești, așa trece.

Fătul meu, omul înțelept să-l miluiaști și să-l socotești, că F)umnedzău pre tine va milui.

Fătul meu, cându vei avea un vecin rău, socotește-l și-l cinstește, că Dumnedzău pre tine va milui și el nu-Ț va pute face rău.

Fătul meu, să te ferești de cuvânte sprețare, să nu le grăiești fără ispravă și mincinoase, că mi<n>ciuna cade ca plumbul în fundul apei, iară apoi iase ca frunza în fața apei și-/știu toți.

Fătul meu, mai bine să porți pietri cu înțeleptul, decât să șezi la mase cu nebunul.

Fătul meu, cine te va lovi de o parte de față, iară tu să întoarci și ceaealahe față de parte.

Fătul meu, cine va arunca în tine cu piază, tu aruncă cu pâine într-însul, că piatra să va întoarce la dânsul, iară pâine va veni la tine.

Fătul meu, cine-Ț gândește rău, tu gândește lui bine, că Dumnedzău va fi cu tiue.

Fătul meu, mai bine înțeleptul să te bată, decât nebunul să te cinstească.

Fătul meu, când mergi la casa omului, nu șede mult, că apoi te va goni. Mai bine să-i paie rău că te-ai dus, decât să-Ț caute rău că șezi.

Fătul meu, noaptea să nu mergi fără arme, nici în calc, că nu știi ce le tâmpină.

Fătul mi[cu], în cale să nu mergi fără pâine, tot să aibi pâinea ta, să nu te nedejduiești pre d[ă]sagil altuia, că poamele în sânul [altuia] să zdro[bă]scu și putredescu.

Fătul micu, cându-ți spune omul învățatură bună, ca și când ai bea niște apă bună dintru fântină rece, așa este învățatura cea buna".

Eu, Archiric, învățaii toate înțelepciunile pre nepotu-mieu, Anadan, și gândii u să-l duc la Sanagrip-împărat să slujască. Și-l duș și-l curtenim la domnu-mieu și grăiiu domnu-micu:

- Să slujască nepotu-mieu, Anadan, la dumneata, că cu sâni bătrân și cl easie tânăr, iară pre mine mă vei ierta și mă vei lăsa să mă duc să mă odihnesc la casele mele.

Și zisă împăratul:

- Pasă de te odihnește la casele tale, iară cându-mî vei trebui, eu le voi chema. Iară nepolu-tău boiaru mare va fi la mine.

Și să închină Archiric și-ș luo zua bună de la împăratul si să duse. Și ședea acasă de să odihnia [la] casele sale. Iară Sanagrip-împăratu pusă pre Anadan logofătu marc în locul [lui] Archirie. Și era preacredincios la împăratul.

Iară Anadan gândi râu unchiu-său, lui Archiric, și iot socotia cum va face să piarză pre unchiu-său, pre Archirie, si să fie volnic pre satele lui și pre bucatele lui, și pre casele lui. Ce șezu de scrise carte niinciunoase și o pecetlui cu pecete împăratului și o trimise la Archiric.

Și așa zise în carte: „Eu, Sanagrip-împărat, scriu la tine, Archiric, pace și sănătate, la nedejduința mea. Aita-ți fac știre: în ce ceas vei vedea cane mea, iară tu să te scoli de acolo cu toată tara mea, cum vei putea mai tare și curund ca să vii la mine că ne împresură oastea grea turcească.”

Și, dacă văzu Archirie cartea împăratului, el crezu. Și îndată strânse oastea mare foarte și purceasă la împăratul Sănagriptu, ca să-i fie într-agiutoriu. Și deca să apropiară ostile lui Archirie, iară Anadan văzu și merse la împăratul și pârî pre unchiu-său, pre Archiric. Și zise:

- Doamne, împărate, știi Măfriia ta că unchiu-mieu] Archiric s-au rădicat cu oaste mare spre capul Mării tale să te priuză și să te ucigă și să puie el alt împărat?

Iară împăratul zise:

- Oare poate să fie așa?

Iară Anadan zise:

- Caută de vezi ostile lui.

Si căută împăratul și văzu ostile viindu câttă cetate. Și să spământă împăratul foarte rău și nu știa ce să va face. Și zisă:

- ("uni vom face, iogofete? Vezi că vine unchiu-tău cu oaste spre mine.

Aiadan zîsă:

- Doamne, merge-voiu eu la dansul și-l voiu mângâia cu cuvinte bune și dulci și-voi aduce viu la Maria ta.

împăratul zise:

- De-I vei aduce, mai mare boiaru decât tine și mai de cinste nu va fi altul la mine.

Și să dusă Anadan înainte unchiu-său, lui Archirie, și zise:

- De bine ai venit, părintele micu, și sănătate de la împăratul si binc-i [parc] împăratului câ ai venit; și au zis să mergi singur cu mine și să lași ostile pre loc și să grăiți [amândoi c]u împăratul.

Și crezu Archirie și marse amândoi cu Anadanu la împăratul și lăsă ostile pre loc. Și întră la împăratul și să închină și începu a întreba pre împăratul de sănătate. Și aciași începu a-i zice împăratul lui Archiric:

- Bine caste așa, Archiric, că vii cu oasre spre mine să mă scoți din împărăție? Crez, tu ai fost crezut la tată-mieu; și la mine încă ai fosr boiarin mare și mai crezut și mai cinstit decât toți boiarii, iară tu vrusăf se-m mănânci capu mieu, ce vei mânca capul tău.

Iară Archirie nu putu răspunde domnu-său nemică, numai ce zise:

- Nu știu nemică, Doamne!

Și începu nepotu-său, Anadan a-l pedepsi:

- Bătrânit-ai și mintet-ai pierdut, de nu poți răspunde domnu-tău nemică? /^^^î••• v~\~X^\''-

Și zise împăratul:

- Anadane, judecă-l că ți-i unchiu și-i ești nepot!

Anadan zisă:

- Judecat easte, Doamne! Să-i tai Mariia ta capul și să-l delungi trei sute de coți d[e trup].

[Și] zise împăratul într-aceia ceas armatului celui mare:

- Ia-l și să-i tai capul!

Iară armașul luă-l pre Archirie și-*I* - lăgăși-l scoase afară.

Iară Archirie zisă:

- Frate, știi, oarecând Ț-am făcut mult bine, adu-ți aminte!

Iară armașul zise:

- Știu frate. Ce dar cum voiu face, că cela ce nu face zisa împăratului cu capul plătești.

Așijderea să roagă Archirie armașului:

- Pasă la împăratul și zi așa: „Cinstite împărate, roagă-se Archirie Măriei tale să-l lași să-l duc la casele lui; acolo să-i tain capul, să-l slujască popii lui și ghipâncasa lut să-l plângă, și roabele lut. Și trupul lui să-l îngroape acolo, iar capul fui să-l aduc la Mariia ta”.

Iară armașul ascultă pre Archirie și să dusă la împăratul și zise cumu-i zisăse Archirie. Iară împăratul îl lăsă și zise:

- Să-l duci și capul să-l aduci la mine.

Armașul luă pre Archirie și-l dusă la casele sale. Și deaca-l duse, la casele lui, Archirie, el avea un tâlhariu [...] foarte bine lui Archirie. Și să roagă Archirie armașului să taie capul tâlharului, că-l ține de mulți ani în temnițe, și să-l ducă la împăratul, căci că-ș sămăna la chip acel tâlhariu cu Archirie. Și făcu armașul cumu-i zise Archirie și tăie capul tâlhariului și-l duse la împăratul. Și-l văzu împăratul și crezu ca să fie capul lui Archirie.

Iară pre Archirie îl băgă la o taină mare și adâncă și-l știa numai giupâneasa lui. Și-l hrăni într-ace taină și nime nu știa.

Iară deaca auzi Faraon-împărat din țara Eghiptului că au perit sveatnieul lui Sanagrip-împărat din Țara Dorulu<i>, eluș scris cărți și trimise soli Faraon. Și așa scrise în cărți: „Eu, Faraon-împărat, scriu la tine, Sanagripe-împărate. Alta dau știre: în ce ceas vei vedea cartea mea, iară tu să-mi trimiți meșteri să-m zidească cetate nici în ceriu, nice pre pământ. Si de sârgu să-m răspunzi cuvintelor cealfor] [...]. [...] face cumu-i învățătura mea, eu la tine voiu veni și Țc voiu sparge din cuiubul tău sau să-mi trimiți dajde cât oi cere eu”.

Și merseră soli la Sănagrip-împărat și-ș dedere solia și-j închinară cărțile de la Faraon-împărat. Și strânse Sanagrip-împărat toți svdtnicii lui cei mari și cei mici din toată țara; și auziră toți cum spuseră cărțile de la Faraon-împărat. Și zise împăratul Sănagrip:

- Ni, aemu, boiarilor, cum vom face și cum vom trimite la Faraon să ne slujască slujba?

Ei toți să sculară în picioare și ziseră:

- Cine era de vrea isprăvi slujba aceasta, Mariia ta l-ai tăiat pre Archirie înțeleptul. Deci, Doamne, aicea easte nepotu-său, Anadan, și la dumnealui au lăsat învățatură bună și mândră frumoasă. Să-l poftești Mariia ta să vie aicea de față.

Și zise împăratul:

- Ni, Anadane, aemu cum vom face aceasta?

Zise Anadan:

- Nu știu, Doamne!

Împăratul zise:

- Ascultam de tine și pierduiu pre unchiu-tău [...].

Aemu iară armașul cel mare [...] de zise așa din gură:

- Împărate, dară de ar hi aemu viu, ierta-l-ai?

Împăratul zise:

- Ierta-l-voiu; și cine-l va aduce, cu bun dar dăni-l-voiu.

Și să dusă armașul și-l scoase din groapă pre Archirie. Și era

părul lui Archirie până la brâu și unghiile lui era ca de vultur. Și-l duse împăratul, și-l văzu împăratul, și-l cunoscu și-l întrebă:

- Tu ești Archirie?

Răspunse Archirie:

- Eu sânt.

Și-i zise împăratul:

- Pasă, Archirie, pasă la feredeu de te spală și te îmbracă și vino la mine.

Ei zise:

- Doamne, să-m lași vreme să od<î>hnese vro 15 zile, să mă lîezmetecescu, iară de-aciia-ț voi griji grija și să fii fără de grijă.

Și să bucură împăratul foarte și lase pre Achirie să odihnească.

Și de-aciia merse la împăratul și îi spune împăratul ce i-au trimis de la împăratul Faraon, tot. Și iarăș zise Archirie:

- Doamne să-m dai doisprăzece vulturi și doisprăzece șoimi din șoimărie.

Și-i dederă tot ce cerșu. Și-ș luo Archirie zua bună de la domnu-său și să duse la împăratul Faraon den țara Eghiptului. Și să închină la Faraon de la Sănagrip-Imparat. Și-l văzu Faraon pre Archirie și-l întrebă:

- Cine ești tu?

Archirie zise:

- Sânt mânat, cinstite împărate, din Țara Dorului să facu o cetate nice în ceriu, nice pre pământ.

Zise Faraon:

- Pă un gânscarîu ca tine au mânat Ia mine?

Archirie zise:

- Cine va sluji slujba domnu-său cu dreptul și-t va isprăvi slujba nu va fi gânscariu, ce mare om va fi acela și va fi mai cinstit decât toți înainte tuturor, și credincios va fi.

Și zise Faraon:

- Să-mi faci o fune de năsip, să-m legu mânzii.

Archirie luo un sfreder și sfredeli pârâtele casei și deaderă razile soarelui pre gaură și zise:

- Doamne, strânge-ți funea, iară de-ț va mai trebui, îț voi mai face.

Și zise Faraon:

- Să-m faci cetate nice în ceriu, nice pre pământ.

Și făcu Archirie hamuri și înhamă [șoimii și vulturii] și băgă un cucon mic în nișre racle de brad și-l învăță, când va fi sus, să strige cu glas mare. Cuconul așa să zică: „Adu var și cărămidă!”. Șt înhamă vulturii în raclă, unde era cuconul și lc arătă carne într-o țapă. Și zburară vulturii după țapa cu carne cu raclele și să suiră sus cu cuconul.

Și strigă atunce cuconul:

- Aduceți var, și cărămidă aduceți, că meșterii stau fără lucru.

- Și auzi împăratul și toți boiarii lui.

- Doamne, eu am adus meșteri, iară Mariia ta să aduci și să trimit argați.

Împăratul zise:

- Cumu te cheamă?

El zise:

- Archirie.

Maitite știia Faraon, ce au zis că easte tăiat.

Si cuconul plecă țapa cu carne în gios și căzură vulturii pre pământ, pre carne. Și ieși cuconul și merse la Archirie.

Iară Faraon zise:

- Archirie, să-m spui cui mă potrivescu eu.

- Soarelui.

- Iioiarii miei?

- Razile soarelui.

El zise:

- Dară ce eastc un copaci cu 12 ramuri și pre un ram câte patru [cuiubure], și într-un cuiub câte 7 oao: unele negre, altele sânt albe.

Archirie zise:

- Un copaci eastc anul, 12 ramuri - 12 luni sânt într-un anu; 4 cuiburi - 4 săptămâni sânt într-o lună; 7 oao - 7 zile într-o săptămână: cele negre eastc noaptea, cele albe - zua.

Și zise Faraon:

- Blagoslovit să fie Archirie. Și-I cunoscu și-l întrebă de toate trecabile și-l trimise la domnu-său cu daru.

Și merse Archirie la domnu-său, la Sânagrip-împărat, și să închină cu slujbă de la Faraon. Și-l dăru domnu-său cu dar mare. Și deade Archirie darul armașului celui mare ce I-au scos. Iară Archirie cerșu pre nepotu-său, Anadan. [...] pre mâna lui Archirie, unchiu-său. Și-l legă, și-I duse Archirie la casele lui; și-l începu a-l bate cu toiage de cornu; și-l bătu până zise Anadan:

- Nu mă ucide, părintele meu, să-ți ftu comis la cai.

Archirie zise:

- Ba, fătul meu, că tu ai fost ca oarecând cându-și legă omul măgariul cu funi rea și să dezlegă [măgariul] și fugi, iară lupu-l întâmpănă și zise: „Bună cale, măgariule!”, Iară măgariul zîsc: „Să nu fie bună calea mea! Fie bună cale stăpănu-meu, că mă legă cu funi rea, că tu mă vei mânca aemu.”

Și iară zise Anadan:

- Nu mă ucide, părintele meu, să-ți fiu păcurariu la oile tale.

Dară Archirie zise:

- Ba, fătul meu, că tu ești ca lupul când învăța carte. Și zise dascălul: „A, b, v, g”. Lupul zise: „La mielusei, la iezi”. Dascălul zise: „Că rău zici”. Lupul zise: „Dascăle, învață-mă carte mai tare, că se apropie caprele de pădure”.

Și iară zise Anadan:

- Nu mă omorî, părintele meu, să-ți fiu purcariu la porci.

Archirie zise:

- Ba fătul meu, că tu ai fost ea un pomnu pre țăr murile apei. Deci, câte poame face, toate pre apă să duce. Așa fu și învățătura mea. Pre acela învățam și necăiurea n-au fost.

Si iară zise Anadan:

- Nu mă ucide, părintele meu, că ce veri vrea aceca-ț voiu face.

- Ba, fătul meu, că tu ai fost ca lupul când merge pre urma oilor, iară păcurariul zise: „Ce mergi [pre urina oilor, lupule”. Iar lupul zise: „Doru-mă ochii, ce mi-i leacul pravul oilor”. Iară lui nu -i p<r>e era voia de acel leac, ce-i era voia să apuce vreo oaie să mănânce.

Așa și tu, fătul meu, nu ți-au fosr destul de învățătura mea, ce tu ai vrut să-mi tai capul meu, ce al tău cap ți-i tăie.

Și-I bătu până muri și să svârși. Amin.

NOTE ȘI COMENTARII

I. SCRISORI

[SCRISOAREA LUI NEACȘU]

Din: *Crestomație de literatură română veche*, voi. I, coordonatori: I. Chițimia și Stela Toma, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1984, p. 32-33.

[SCRISOAREA LUI COCRISEE]

Din: *Crestomație de literatură română veche*, voi. I, ed. cit., p. 40.

[PLÂNGEREA BOIERILOR MUNTENI]

Din: *Crestomație de literatură română veche*, voi. I, ed. cit., p. 42 - 43.

[PĂTRAȘCO CIOGOLEA CERE DASCĂL]

Din: *Crestomație de literatură română veche*, voi. I, ed. cit., p. 47.

II. LITERATURA HAGIOGRAFICĂ

GRIGORE

monah și prezbiter în marea Biserică Moldo-Valahiei

*MUCENICIA SFÂNTELUȘI ȘI SLĂVITULUI**MUCENIC IOAN CEL NOU*

Text slavon reprodus după Penjo Ruscov, Angel Davidov, *Grigorij Camblak v Rumânija i v starata rumânska literatura*, Sofia, Ezdatelsvo na Bălgarskata Akademija na Naukite, 1966, p. 90-96.

VARLAAM

CARTE ROMÂNEASCĂ DE ÎNVĂȚĂȚURA

(1643)

Din: Varlaam, *Opere*, ediție de Manolc Neagoe, Editura Hyperion, Chișinău, 1991, p. 389-391.

DOSOFTEI

VIAȚA ȘI PETRECEREA SVINȚILOR

Din: Dosoftei, *Viața și petrecerea sfinților*, Iași, 1682-1686, tom. III, f. 138v-139v; tom. I, f. 65r-66r.

¹ *Constantin cel Mare* (Flavius Valerius Constantinus), împărat roman (306-337). Prin Edictul de la Milano (313) proclamă libertatea de credință și egalitatea în drepturi pentru creștinii din Imperiu, contribuind la impunerea și consolidarea creștinismului ca religie de stat.

² Este vorba de *Constantin Clor* (Marcus Flavius Valerius Constantinus), tatăl lui Constantin cel Mare. A făcut parte din

tetrarhia organizată de Dioclețian; prin guvernarea sa a arătat toleranță față de creștini.

³ *Elena*, mama lui Constantin cel Mare; în anul 327 s-a convertit la creștinism.

⁴ Râm = Roma.

⁵ *Dioclețian* (Caius Aurelius Valerius Diocletianus), împărat roman (284—305), proclamat de soldații săi, după moartea lui Numerian și al fratelui acestuia Carin; a guvernat din 285 în 293, încredințând partea occidentală a imperiului autorității lui Maximian.

⁶ *Maximian Valerie* (Marcus Aurelius Valerius Maximianus), împărat roman (286-305). A abdicat împreună cu Dioclețian, dar s-a proclamat august (307). A fost constrâns de Constantin să se sinucidă (310).

⁷ *Maxențiu* (Maxentius Marcus Aurelius Valerius), împărat roman (306—312). Fiu al lui Maximian, a fost detronat de Constantin cel Mare. A murit înecat în Tibru în lupta de la podul Milvius.

⁸ *August Chesarie* (Caius Iulius Caesar Octavianus Augustus), primul împărat roman (27 î. Hr. - 14 d. Hr.). Instituie ea formă de guvernământ principatul, marcând în acest fel începutul sistemului monarhic la Roma.

VIAȚA CUVIOASEIPARASCHIVA

Din: Dosoftei, *Viața și petrecerea sfinților*, p. 65r-66r.

¹ Ioan Asan al I-lea (1218-1241), fiul lui Asan I.

² Asan I, țar al Imperiului Vlaho-Rulgar (1191-1196), întemeietorul dinastiei Asăneștilor.

III. LITERATURA PARENETICĂ

ÎNVĂȚĂTURILE LUI NEAGOE BASARAB CĂTRE FIUL SĂU TEODOSIE

(Fragment din partea a II-a)

Din *învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*, text ales și stabilit de Floriea Moisil și Dan Zamfirescu; cu o nouă traducere a originalului slavon de G. Milvâilă, București, Editura Minerva, 1970, p. 236-241, 253-255, 265-268, 278-284, a fost editat ms. rom. **109** B.A.R. - Filiala Cluj, prin completare cu ms. rom. **3488** B.A.R., **3572** B.A.R., **1062** B.A.R., **2714**, B.A.R., **3402** B.A.R.).

Din *învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*, ediție facsimiliată după unicul manuscris păstrat..., București, Editura „Roza Vânturilor”, 1996, pp. 307-324; s-au editat ms. nr. 123 și ms. 83 (numere vechi) de la Biblioteca Națională din Sofia; ms. nr. 369 (număr vechi), respectiv nr. nou 748, reunit cu cele aflate sub nr. 313 de la Biblioteca Națională „Chirii și Metodi” din Sofia; ff. 45-51 = caietul „9” = 34, ff. 2-8; ff. 52-61 = caietul „10” = 35, ff. 1-10).

IV. LITERATURA ISTORIOGRAFICĂ

1. CRONICI

GRIGORE URECHE *LETOPISEȚUL ȚĂRII MOLDOVEI*

Din Grigore Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*, ed. a III-a, îngrijită de P. P. Panaitescu, Editura Minerva, București, 1987,

p. 33-64; au fost editate ins. rom. **174** B.A.R., ms. rom. **V-3** B.U.L., ms. rom. **1445** B.A.R., ms. rom. **169** B.A.R.

MIRON COSTIN *LETOPISEȚUL ȚĂRII MOLDOVEI*

Din: Miron Costin, *Opere*, voi. I, ed. de P. P. Panaitescu, Editura pentru Literatură, București, 1965, p. 76—157; a fost editat ms. rom. **2601** B.A.R.

MIRON COSTIN *DE NEAMUL MOLDOVENILOR, DIN CE TARĂ A U IEȘIT STRĂMOȘII LOR.*

Din: Miron Costin, *Opere*, voi. II, ed. de P. P. Panaitescu, Editura pentru Literatură, București, 1965, p. 9-27; a fost editat ms. rom. **2601** B.A.R.

ION NECULCE *LETOPISEȚUL ȚĂRII MOLDOVEI DE LA DABIJA-VODĂ PÂNĂ LA A DOUA DOMNIE A LUI CONSTANTIN MAVROCORDAT*

Din: Ion Neculce, *Letopisețul Țării Moldovei, precedat de O samă de cuvinte*, ediție de Iorgu Iordan, Editura Științifică, București, 1968, p. 57-64, 69-72, 74-82, 148-154; au fost editate ms. rom. **253** B.A.R.; **254** B.A.R. și **53** B.A.R.

ION NECULCE*O SAMĂ DE CUVINTE*

Din: Ion Neculce, *Letopisețul Țării Moldovei precedat de O samă de cuvinte*, ed. cir. p. 34-39, 48, 54-56.

LETOPISEȘUL CANTACUZINESC

Din: *Cronicari munteni*, voi. **I**, ediție de Mihail Gregorian, Editura pentm Literatură, București, 1961, p. 181-186; a fost editat ms. rom. **112** B.A.R., filiala Cluj-Napoca.

Este o cronică a Țării Românești (1290-1690) din a doua jumătate a secolului al XVII-lea, intitulată *Istoria Țării Românești de când au descălecat pravoslavnicii creștini*. Ediții și publicări parțiale: 1847, 1859, 1910, 1937, 1960, 1961.

RADU POPESCU
CRONICA ȚĂRII ROMÂNEȘTI

Din: *Cronicari munteni*, voi. I. ed. cit., p. 467-478; a fost editat ms. rom. **121** B.A.R.

RADU GRECEANU*ÎNCEPĂTURĂ ISTORIEI VIEȚII LUMINATULUI ȘI
PREACREȘTINULUI DOMNULUI ȚĂRII
RUMÂNEȘTI, IO CONSTANTINBRÂNCOVEANU*

Din: *Cronicari inunteni*, voi. al II-lea, ed. cit., p. 7-11, 116-119, apud Ștefan D. Greccanu, *Viața hu Constaniin-wdă Brâncoveanu de Radu vel-logofiăt Greceanu*, București, 1906. A fost editat ms. rom. **1350**, B.A.R.

Cronica lui R. Greceanu, *începătura istorici vieții luminatuluișipreacreștinului domnului Țării Românești, lo Constantin Brâncoveanu Basarab voievod, dă când Dumnezeu cu domnia l-au încoronat pentru vremurile și întâmplările ce în pământul acesta, în zilele Măriei sale s-au întâmplat*, este scrisă în mai multe etape în intervalul 1693—1714.

¹ *Diogene iMerțiu* (prima jumătate a secolului al III-lea d. Hr.), învățat grec, a cărui operă - *Despre viețile și doctrinele filozofibr*—constituie un indispensabil izvor pentru cunoașterea filozofiei antice grecești.

² *Platon* (427-347 î. Hr.), filozof grec, unul dintre cei mai mari gânditori ai Antichității, discipol al lui Socrate. A întemeiat la Atena, în jurul anului 387 î. Hr., școala filozofică numită *Academia*. A scris numeroase dialoguri filozofice considerate capodopere ale prozici clasice grecești, printre care: *Banchetul*, *Republica*, *Sofistul*, *Timeu* ș. a.

³ *Democrit* (c. 460- c. 370 î. Hr.), filozof antic grec, originar din orașul Abdura, principalul întemeietor al atomismului în Grecia. A scris numeroase lucrări în toate domeniile de cunoaștere din timpul său, din care 5-au păstrat doar puține fragmente.

⁴ *Iustinian* (482 sau 483-565) a fost una dintre personalitățile cele mai importante și mai enigmatice ale întregii istorii bizantine. împărat din 527, s-a luptat cu vandalii și cu perșii și a recâștigat Africa și Italia.

CRONICA ANONIMĂ BRÂNCOVENEASCĂ

Din: *Cronicari munteni*, voi. II, ed. cit, p. 315-319; au fost editate ms. rom. **441**, B.A.R. și ms. rom. **53**, B.A.R. filiala Cluj-Napoca.

MIHAIL CANTACUZINO
GHENEALOGHIA CANTACUZINILOR

Sub titlul: *Ghenealoghia familiei Cantacuzinilor, a caria izvorăre se trage din neamul de Valoa, din Peru de Franța: începându-se de la anul 800, pogoară până la anul 1757*, Mihaile Cantacuzino, vistier și bau din ramura pârvulească, încearcă să reconstituie istoria familiei sale. Textul apare în „Buciumul” într-o primă ediție realizată de Csar Bolliac după un manuscris aflat în posesia lui Grigore Cantacuzino și tradus de un anume Georgescu de la Arhivele Statului. O a doua ediție - cea care constituie și sursa fragmentului pe care îl reproducem — este realizată de Nicolae Iorga.

Din: *Ghenealoghia Cantacuzinilor* de Banul Mihai Cantacuzino, publicată și adnotată de Nicolae Iorga, Institutul de Arte Grafice și Editura „Minerva”, București, 1902, p. 26-34 și 181-184.

¹ Iorga observă că Șerban Cantacuzino devine domn al Țării Românești în 1678.

² Aci pare a fi din nou o neconcordanță - Iorga susținând că Silvan (Șerban) nu poate fi socrul lui Constantin Cantacuzino.

³ Mai precis, Păuna Greceanu.

⁴ Radu se pare că moare abia după 1752.

⁵ Iorga preia aici o notă din original pe care o consideră falsă, demonstrând prezenta tatălui lui Constantin Cantacuzino în Țara Românească, după data presupusei sale morți: „Dimitrie Cantemir Voevod, ce era ginere al lui Șerban Cantacuzino Voevod, scrie în jurnalul lui Petru cel Mare, împăratul Rusiei, cum pe tatăl lui (Constantin Cantacuzino I-au omorât Sultanul Murat al IH-lea”. (Notă în original].

⁶ Conform editorului data exactă este de fapt 20 decembrie 1663.

PSEUDO-ENACHE KOGĂLNICEANU
LETOPISEȘUL ȚĂRII MOLDOVII DE LA
DOMNIA ÎNTĂI ȘI PÂNĂ LA A PATRA DOMNIE
A LU! CONSTANTIN MAVROCORDAT VOIEVOD
(1733-1774)

Este o cronică alcătuită în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea; transmisă într-un manuscris semnat de Enache Kogălniceanu, căruia i s-a atribuit la un moment dat.

Din: *Cronici moldovenești. Pseudo-Enache Kogălniceanu, Ioan Cânta*, ediție critică de Aurora Ili'eș și Ioana Zmeu, Editura Minerva, București, 1987, p. 31-36; a fost editat ms. **V. 25** Biblioteca Universitară „Mihai Eminescu” din Iași.

¹ *Ghica Scarlat* (Scarlat), fiul cel mare al lui Grigore II Ghica, domn al Moldovei (mart. 1757 - aug. 1758) și al Țării Românești (aug. 1758 - ian. 1761, aug. 1765 - dec. 1766).

2. TRATATE

STOLNICUL CONSTANTIN CANTACUZINO
/STOR/A ȚĂRII RUMĂNEȘTI ÎNTRU CARE
SĂ CUPRINDE NUMELE EI CEL DINTĂI
ȘI CINE AU FOST LACUITORII EI ATUNCI
ȘI APOI CINE O AU MAI DESCĂLECAT
ȘI O AU STĂPÂNIT PÂNĂ ȘI ÎN VREMILE
DE ACUM CUM S-AU TRAS ȘI STĂ

Din: *Cronicari munteni*, voi. I, ed. cit., p. 3—11; au fost editate msse rom. **441** și **3443** B.A.R.

¹ *Aristotel* (383-322 î. Hr.), filozof grec, originar din Stagira, unul dintre cei mai mari gânditori ai Antichității, întemeietor al logicii. Discipol al lui Platou, Siagiritul a înființat în 335 î- Hr. propria sa școală filozofică, peripatetică, *Liceul*.

DIMITRIH CANTEMIR
HISTORFA MOLDO-VLAHICA

Manuscrisul se află în Arhiva Centrală ale Stat pentru acte vechi din Moscova, fondul 181, nr 1323, f- 129-225r.

Traducerea, din limba latină, a fost realizată de către Dan Slușanschi după microfilmul aflat în cadrul Bibliotecii Academiei Române (cota Mm. 83).

Textul este reprodus din: Dimitrie Cantemir, *Opere complete*, voi. IX, ediție critică, traducere, introducere, note și indici de Dan Slușanschi, prefață de Virgil Cândea, Editura Academiei, București, 1983, p. 415-426.

¹ *Valahii transalpini* sunt valahii transilvăneni.

DIMITRIE CANTEMIR
DISCRIPTIO MOLDAVIAE

Cele mai importante ediții: *Beschreibung der Moldau in „A. F. Biischings Magaziile fur die Neue Hiestoire und Geographie”, III, Elamburg, 1769, IV, Hamburg 1770; Hiestorisch-Geographisch und Politische-Beschreibung der Moldau, Frankfurt und Leipzig, 1771, apoi în rusește, Moscova, 1789, și, în sfârșit, o primă traducere a banului Vasile Vârnăv, la Mănăstirea Neamț în 1825-*

În 1872, Societatea Academică Română publică în volumul *Opere* textul latin, alături de cel românesc, în traducerea [ui Al. Papiu-IIarian și Iosif Hodoș.

Reprodus din: Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei*, traducerea Petre Pandrea, ediția a II-a, îngrijită de Magdalena Popescu, Editura Minerva, București, 1976, p. 7-11, 189-207.

De fapt, nu este vorba despre sciți, ci despre geto-daci.

² Teza aceasta, evident eronată, și în „*Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor*”.

³ Este vorba despre anul 1359.

⁴ *Ak-vlach* sau *ak-iflak* îi desemnează pe valahii albi (moldovenii), spre deosebire de *kara-iflak* — valahii negri (locuitorii Țării Românești).

⁵ În ediția latină, Cantemir traduce pur și simplu primele versuri ale poemului *Viața lumii* de Mirou Costin.

DIMITRIE CANTEMIR
*DIVANUL SAU GÂLCEAVA ÎNȚELEPTULUI
 CU LUMEA SAU GIUDEȚUL SUFLETULUI
 CU TRUPUL*

Ediția princeps: *Divanul, sau Gâleava îtițeleptului cu lumea, sau Giudețul sufletului cu trupul*. Prin de trudă și de ostenită iubirea a lui Ioan Dimitrie Constantin Voevod. S-au tipărit în orașul scaunului domniei în Iași. Leat de la Adam 7206, iar de la mântuință lumii 1698, meseța avgust 30.

Principale ediții:

Divanul, editat de B. P. Hasdcu în „Arhiva istorică a României”, 2/1865, p. 82-170;

Divanul, publicat de G. Sion, în: *Operele principelui Demetriu Cantemir tipărite de Societatea Academică Română*, tomul V, Partea a III-a, București, 1879, p. 33-242+XII p.;

Divanul. Ediție îngrijită și studiu introductiv de Virgil Cândea, Editura pentru Literatură, București, 1969, CX+520p.;

Divanul. Ediție îngrijită, studiu introductiv și comentarii de Virgil Cândea, Editura Academiei, 1974, 491 p.

Manuscrite:

Biblioteca Academiei Române: ms. rom. **758** (1831), **1267** (1774), **1329**(1753), **1417**(1770) **1524** (începutul sec. *XIX*), **1698** (1835), **2507** (1797), **5566** (sec *XIX*), **6005** (1795).

Din Dimitrie Cantemir, *Divanul sau Gâlceava înțeleptului cu lumea*, text stabilit, traducerea versiunii grecești, comentarii de Virgil Gândea, Editura Minerva, București, 1990. p 19-61

¹ Este vorba despre celebrul motiv „*Fortuna Iabilis*”, foarte frecvent în epocă. Iată cum ilustrează, de pildă, Miron Costin aceeași temă în cadrul poemului *Viața lumii*: „Unde-s ai lumii împărați, unde iaste Xerxes, /Alixandru Machidon, unde-i Artaxers;/ August, Pompeiu și Chesar? Ei au luat lume,/Pe toți i-au stins vremea ca pre niște spume. /Fost-au Țiros împărat, vestit cu războaie,/ Cu avere preste toți. Și multă nevoie/ Au tras hindii și tătarii și Asiia toată/ Caută la ce l-au dus înșelătoarea roată”.

² Chiros sau Cyrus este regele Persiei (599-530 î. Hr.), iar Crisors sau Croesus, ultimul monarh al Lydiei (560-546 î. Hr.).

³ Despre Xerxes, regele Persiei (485-472 î. Hr.), cuceritorul Greciei, se povestește că, dorind să treacă Helespontul și mânios că furtuna îi distrusese podul de vase, a poruncit ca marea să fie biciuită, înlănțuită și înfierată simbolic. Sursa acestor informații o reprezintă *Istoriile* (VII,35) lui Herodot, tălmăcită în limba română cu doar câteva decenii înainte de publicarea *Divanului*.

⁴ Romilos este, evident, Romulus, întemeietorul Romei, forma numelui său fiind grecizată.

⁵ V. Cândea observă că această idee a „lumii dată împrumut” oamenilor apare la Metodiul din Olimp, autor din secolele UI—IV în lucrarea *Despre viață și înțelepciune* și va fi reluată și de Miron Costin în poemul *Viața lumii*: „Vacul nostru cu-mprumut dat în datorie”.

⁶ Având ca sursă gândirea orientală antică, teoria corespondenței dintre macrocosmos (universul) și microcosmos (omul), preluată de presocratici (Heraclit, Empedocle) și apoi de P.Jaton și Aristotel, devine în Renaștere una dintre reprezentările cheie ale universului.

⁷ *Apele de deasupra* sunt apele văzduhului din care provine ploaie, iar *apele de dedesubt* sunt apele terestre din râuri și mări. Între ele se află *tăria cerului*.

⁸ Cantemir se referă la Musharrif al Din ibn Abdallah Mușuh al-Din Sa'di, cel mai mare poet didactic și cel mai popular scriitor persan trăitor în secolul al XIII-lea.

V. CRONOGRAFE

MIHAIL MOXA
CRONICA UNIVERSALA

Textul este reprodus după Mihail Moxa, *Cronica universală*, ediție critică de G. Mihăilă, Editura Minerva, București, 1989, p. 210-211, 217-223- A fost editat ms. **116** din Biblioteca fostei Academii Teologice din Moscova, aflat azi la Biblioteca Academiei de Științe a Ucrainei, text coroborat cu ms. slavo-român **320**, f. 145v-156v,

¹ Manoil Paleolog, împărat bizantin.

² Draciul = Diirres (alb.) (lat. Dyrrachium)-

³ Sușman = Sișman, țar bulgar, care a avut un conflict cu Dan I.

⁴ Lazăr, cneaz al Serbiei, mort în bătălia de la Kosovopolje, la 15 iunie 1389.

⁵ Ștefan Iazarevici (1389-1427), fiul și succesorul lui Lazăr.

⁶ Mirceacel Bătrân, domn al Țării Românești (1383-1418), are prima bătălie cu turcii la 17 mai 1395 la Rovine (aceasta nu e o localitate, ci niște șanțuri, locuri strâmte).

⁷ Iancul = Iancu de Hunedoara, învingător la Sântimbru („Poarta de Fier”), lângă Sibiu, la 14 martie 1442. O altă victorie, în 1442, 2 septembrie, pe Ialomița.

⁸ „Peri Iancul” = eroare; voievodul a fost învins în bătălia din 18-19 octombrie 1448.

⁹ Mahmet = Mehmed II El Fatih - „Cuceritorul”.

¹⁰ Constantin Dragases, ultimul împărat bizantin (1449-1453).

¹¹ Schendira = Skender- beg, Skanderbeg, mare conducător al luptei naționale a poporului albanez.

¹² Romaniia = Rumelia.

¹³ Baiazid II, sultan (1481-1512).

¹⁴ Chilia și Cetatea Albă au fost cucerite de turci în 1484.

PĂTRAȘCO DANOVICI CRONOGRAF

Cronograful grecesc, tradus de Pătrașco Danovici în Moldova, este un text hibrid între cronograful darortat mitropolitului Dorothci al Monembaziei (redactat în primele decenii ale secolului al XV-lea) și cel al lui Matei Cigalâ din Cipru, tipărit la Veneția în anul 1637.

Ediția întocmită de Gabriel Ștrempel (Editura Minerva, București, 1998) se bazează pe ms. rom. **86** B.A.R., în care este menționat, în predoslovie, numele lui Pătrașco Danovici, în calitate de traducător al textului.

Boier moldovean, nepot al starostelui Onciul Iurașcovici, fecior al lui Ivașco vornic și ginere al lui Vascan Oraș, mare vornic al Țării de Sus (1610-1611), Pătrașco Danovici se pare că ar fi deținut funcția la cancelaria domnească în perioada

1640—1665. în unele documente ale epocii, îl întâlnim ca martor în diferite pricini de moși ale unor mart boieri.

Importanța lui pentru istoria literară este dată de tălmăcirea cronografului lui Cigalâ (cu anumite imixțiuni din cel al lui Dorotei al Monembaziei). *Hronograf den începutul lumii* cuprinde istoria omenirii de la facere, în conformitate cu textul biblic, și o serie de apocrife și de legende, iar spre sfârșit câteva capitole de învățături ortodoxe. Numărul și răspândirea manuscriselor atestă marca circulație și audiență a *Hronografului...* în perioada medievală a culturii românești, fapt care îl situează alături de cărțile populare și de legendele hagiografice, ca lectură importantă a epocii.

Manuscrisul editat de Gabriel Ștrempel (ms. rom. **86** B.A.R.) este considerat a fi o copie foarte fidelă a prototipului ms- rom **3517** B.A.R., de la mijlocul secolului al XVII-lea (care, din păcate, nu este complet).

Din însemnarea finală a ms. rom. **86** B.A.R. (de la f. **445**), cercetătorii Iulian Ștefănescu și Dorn Mihăescu au ajuns la concluzia că acest text a fost copiat în intervalul 1682-1689 de către doi copiiști diferiți, care au lucrat pentru marele vistiernic Teodor Cantacuzino și, respectiv, pentru fiul acestuia, lordache Cantacuzino.

Fragmentul selectat din ediția întocmită de Gabriel Ștrempel cuprinde filele **71r-74v** din ms. rom. **86** B.A.R.

Textul este reprodus după *Cronograf. Tradus din grecește de Pătrașcu Danovici*, voi I-II, ediție de Gabriel Ștrempel, Editura Minerva, București, 1998-99, p. 235-243; a fost editat ms. rom. **86** B.A.R., f. **363r-367v**.

¹ *Turcograecia* = lucrare a lui Martin Krusius (Kraus), tipărită la Basel, în 1584

² *Udriiu* = Adrianopole.

DIONISIE ECLESIA RHUL
 HRONOGRAFUL. ȚĂREI RUMĂNEȘTI
 DE LA 1764 PÂNĂ LA 1815

Textul este reprodus după Dionisie Eclesiarhul, *Hronograf (1764-1815)*, ediție de Nicolae Stoicescu și Dumitru Bâlasa, Editura Academiei, București, 1987, p. 69-77; a fost editat ms. rom. **3537** B.A.R., **f. 67r-78r**.

¹ Hangerliu Constantin Gheorghe, domn al Țării Românești (3 dec. 1797-1 martie 1799).

² Căpitan Pașa = Kuciuk Husein.

³ Diin = Vidin, cetate, pașalâc.

⁴ Țarigrad = Istanbul.

⁵ Leu pașa = Aiiut pașa.

⁶ Pasvandul /Pazvandu = Pazvantoglu Osman aga, atanul cetății Vidinului.

VI. COSMOGRAFII

POVEȘTEA ȚĂRILOR ȘI A ÎNPĂRĂȚILLOR
 CÂTE-S IN PĂMÂNTUL ASIEI

Din: *Povestea Țărilor Asiei. Cosmografie românească veche*, ediție de Cătălina Velculescu și V. Guruianu, Editura Vestala, București, 1997, p. 66-106; a fost editat ms. rom. **1436**, **f. 49r - 68r**, B.A.R.

¹ Iudit, personaj biblic, vezi *Cartea Luditei*, cap. 13.

² Nafcas = Caucaz.

³ Vavilonia = Babilon, oraș din Mesopotamia ale cărui ruine se găsesc la 160 km sud-est de Bagdad.

⁴ E vorba de Saladin I (1138-1193), sultanul Egiptului, întemeietorul dinastiei musulmane a ayyubrizilor, cunoscut ca luptător împotriva cruciaților.

⁵ Sti Petru = Sfântul Petru.

⁶ Selevna = Seleucia, oraș din vechea Asie, port la Anttohta.

⁷ Cripros = Cipru.

⁸ Anul 7135 corespunde perioadei cuprinsă între 1 septembrie 1626 și 31 august 1627.

⁹ Pcripoli = Persepolis, una din capitalele Persiei (astăzi in Iran).

¹⁰ Seramida = Semiramida, regina Asiriei și a Babilonului, căreia i se atribuie grădinile suspendate din orașul amintit.

¹¹ Marea Capiei = Marea Caspică.

¹² Ac. pl. al lat. leuca (leghe?).

¹³ Antipodes (antipozi).

¹⁴ Gr; în traducere: Orientală.

¹⁵ Tanaa = Tanais, denumire antică a fluviului Don, aici confundat cu Volga.

¹⁶ E vorba de Gcnghis-Han.

¹⁷ Iason, erou din mitologia greacă. A condus expediția argonauților în căutarea lânii de aur, pe care a dobândit-o cu ajutorul Medeei, viitoarea sa soție.

¹⁸ Insula Rodos nu se află în Marea Adriatică, ci în Marea Egee.

VIL LITERATURA JURIDICĂ

PRAVILA RITORULUL LUCACI

Din: *Pravila ritorului Lucaci. Pravila svenșilor oteți după învățătura a marelui Vasilie (1581)*, ediție de I. Rizescu, Editura Academiei, București, 1971, p. 162-173.

ÎNDREPTAREA LEGII
(1652)

Din: *Bibliografia românească veche*, voi. I, ediție de Ion Biann și Nerva Hodoș, Edițiunea Academiei Române, București, 1903, p. 192-203.

VIII. LITERATURA ASTROLOGICĂ
ȘI DE PREVESTIRE

PROROCLREA SIBILEÎ

Textul este preluat din *Crestomație de literatură română veche*. Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1984, voi. I, p. 217-219. Autorii ediției au reprodus textul din manuscrisul românesc al *Paliei istorice*.

VISELE L UI MAMER

Text preluat din *Crestomație de literatură română veche*, voi. I, eci cit, p. 222-225. A fost editat ms. rom. **4390**, **f. 30r-35v**, B.A.R., Filiala Cluj-Napoca.

GROMOVNIC ANUL 1639
AL LUIIRACLIE ÎMPĂRAT PE 12 ZODII

Text preluat din *Crestomație de literatură română veche*, voi. I, ed. cit., p. 229.

RUJDENIȚA.
(1621)

Text preluat din *Crestomația limbii române vechi*, voi. I, (1521-1639), coordonator, Alexandru Mareș: Editura Academiei Române, București, 1994, p. 176-178. S-a editat textul din ms. rom. **3821**, **f. 137r-141v**, B.A.R.

IX. PROZA ORATORICĂ

1. ORATORIA LAICĂ

ÎNVĂȚĂ TURII.E L UI NEAGOE BASARAB
CĂTRE FIUL SAU THEODOSIE

III. Cartea lui Neagoe Voevod către Vlădica Macarie

Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie, text ales și stabilit de Florica Moisil și Dan Zamfirescu; cu o nouă traducere a originalului slavon de G. Mihăilă, București, Editura Minerva, 1970, p. 236-241; a fost editat ms. rom. **109** B.A.R. - Filiala Cluj, prin completare cu mssle **3488** B.A.R., **3572** B.A.R., **1062** B.A.R., **2714** B.A.R., **3402** B.A.R.).

TOADER DIN FELDRU
[CUVÂNTARE LA ÎNMORMÂNTAREA
SOFRONIEI CIOGOLEAJ

Cuvântarea rostită de către diacul Toader din Feldru la înmormântarea Sofroniei Ciogolea, în martie 1639, la Calafendești, lângă Suceava, s-a păstrat în două copii; în

ms. rom. **167** B.A.R., din 1639, și în ms. rom. **279**, B.A.R., din 1668.

Cărturarul Toader din Feldru, originar din județul Bistrița Năsăud, a lucrat ca profesor în Moldova, în casa lui Pătrașcu Ciogolea, mare logofăt în anii 1653—1657, învățându-i carte pe Pătrașcu și Miron, fiii acestuia. Întors în Ardeal, la Bistrița, diacul Toader își oferă serviciile „sfatului” orașului, de unde este din nou cerut de către Pătrașcu Ciogolea, ca profesor, probabil, pentru nepoții săi, de data aceasta.

Cuvântul funebru, rostit în împrejurarea amintită, reproduce textul ms. rom. **167, f.1r-5v**, B.A.R.; din *Crestomația de literatură română veche*, voi. **I**, coordonatori: I. Chițimia și Stela Toma, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1984, p. 140-142.

2. PREFEȚE

SF. IOAN GURĂ-DE-AUR,
MĂRGĂRITARE,
(1691)

Mărgăritarele lui Ioan Gură-de-Aur au fost traduse de către Șerban și Radu Greceanu și tipărite la București, 1691. Cei doi cărturari participaseră și la revizuirea textului *Bibliei de La 1688*, iar Radu Greceanu a tălmăcii, din limba greacă, *Pravoslavnică Mărturisire* a lui Petru Movilă și colecția de *Mineie* buzoiene.

Colecția de *Mărgăritare* este precedată de o suită de versuri la stemă și de o predoslovie, dedicate domnitorului (Constantin Brâncoveanu, precum și de un cuvânt către cititor.

Fragmentele au fost selectate din *Bibliografia românească veche*, voi. I, p. 315-321.

THEODOSIE VEȘTEMEANU
PREFAȚĂ IA MINEIUL PE SEPTEMBRIE 1699

Din: *Bibliografia românească veche*, voi. I, ed. cit., p. 36(3-367).

ANTIM IVIREANUL
CHIPURILE VECHIULUI
ȘI NOULUI TESTAMENT

Chipuribj Vechiului și Noului Testament este un manuscris datat 1709, lucrat de Antim Ivireanul și dăruit domnitorului Constantin Brâncoveanu. Manuscrisul, cuprinzând peste 500 de portrete biblice, se păstrează astăzi în fondul de manuscrise al Bibliotecii Naționale din Kiev.

Textul editat de Gabriel Ștrampel (în voi. Antim Ivireanul, *Opere*, Editura Minerva, București, 1997) reproduce originalul păstrat la Kiev, pe care cercetătorul român l-a studiat în vara anului 1968.

Fragmentul selectat cuprinde f. **2v—4r** ale manuscrisului antimian.

THOMAS A KEMPIS
URMAREA LUI HRISTOS

Thomas a Kempis, *Urmarea lui Hristos*, traducere din latină în slavonă de Udriște Năsturel, Mănăstirea Dealul, 1647.

Din: *Bibliografia românească veche*, voi. IV, Edițiunea Academiei Române, București, 1944, p. 194-198.

PREFAȚĂ

LA TRIODUL PENTICOSTAR (ATRIBUITĂ LUI
UDRIȘTE NĂSTUREI.J/FÂRGOVIȘTE, 1649

Se dă textul în limba slavonă, cu traducerea din *Bibliografia românească veche*, voi. I, cd. cit., după care vom da textul integral în traducerea lui Virgil Gândea, *Rațiunea dominantă*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1979, p. 70-77.

¹ După naturaliștii vechi, perioada formată din șapte zile dinainte și șapte zile după solstițiul de iarnă, în care *alcionul*, o pasăre fabuloasă, își depunea ouăle pe marea liniștită (Aristofan, *Păsările*, v. 1594). Snidas, *Lexicon*, s. r: SAxvovfoεgfju.εpxL.

² Figurat: lucru minunat, imposibil (gr. ἴσχυρος bpviiruv, din Aristofan, *Viespile*, v. 508, și *Păsările*, v. 733).

³ „Sărbătorile florilor” = &v#εOTTJpLCC (11-13 din luna Anthesterion), zile de sărbătoare dionisiace, la care erau primiți să participe și carienii, populație din sud-vestul Asiei Mici disprețuită de vehii greci.

⁴ Leac egiptean împotriva „mâhnirii, mâniei și a tuturor relelor”, folosit de Elena (*Odiseea*, IV, 221).

⁵ Plantă cu rădăcina neagră și floarea albă, folosită de Circe pentru fermecarea lui Ulise (*Odiseea*, X, 305).

⁶ Matei Basarab.

3. ORATORIA ECLEZIASTICĂ

V A R L A A M

CARTE ROMÂNEASCĂ DE ÎNVĂȚĂTURĂ

Din: Varlaam, *Opere*, ediție de Manole Neagoe, Editura Hyperion, Chișinău, 1991, p. 126-131.

A N T I M I V I R E A N U L

CAZANIE LA ADORMIREA PREASFINTEI
NĂSCĂTOAREI DE DUMNEZEU

Această cazanie face parte din culegerea dc *Didahii* antimiene, editate pentru prima dată de către Ioan Bianu, Tip. Cărților bisericești, București, 1886, după un manuscris din 1781.

Intre predicile rămase dc Ia Antim Ivireanul există texte consacrate tuturor celor patru mari cicluri de sărbători ortodoxe: cazanii duminicale, cazanii la „praznicele împărătești”, la sărbătorile dedicate Maicii Domnului și la cele consacrate sfinților importanți.

Cazania la Adormirea Preasfintei Născătoarei de Dumnezeu este un text grăitor pentru iscusința hermeneutică a mitropolitului (a se vedea felul în care este descompus și interpretat numele ebraic - Mariani — al Maicii Domnului).

Alte ediții ale *Didahiilor*: în 1888, Constantin Erbriccanu tipărește predicile, după o copie manuscrisă din jurul anului 1740, descoperită la Mănăstirea Căldărușani și socotită multă vreme drept autograful lui Antim. În 1915, P- V. Haneș dă prima ediție bună a *Predicilor*, iar în 1962 este publicată cea dintâi ediție critică, după cea mai veche copie, datată 1722-1725 (ms. rom. **3460**, B.A.R.), redactată de Efrem Grămăticul. În 1972, Gabriel Ștrempel publică ediția de *Opere*, însoțită de un important studiu introductiv.

Textul selectat reproduce ms. rom. **3460**, f. **14v-20r**, B.A.R., din Antim Ivireanul, *Opere*, ediție de Gabriel Ștrempel, Editura Minerva, București, 1997, p. 15-20.

ANTIM IVIREANUL,
 CUVÂNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ ASUPRA
 OMULUI MORT

Cuvânt de învățătură asupra omului mort este un text care aparține oratoriei funebre (gen ilustrat și de alte scrieri antimienice, precum: *Cuvânt de învățătură la pogrebania omului prestăvit. Cuvânt de învățătură iară la prestevirea omului sau învățătură când să face parastas*, toate incluse de către Gabriel Ștrempel în culegerea de *Didahiile* mitropolitului).

Cuvântul de învățătură asupra omului mort ar fi putut fi rostit - crede Gabriel Ștrempel, în Antim Ivireanul, *Opere*, Editura Minerva, București, 1972, p. XLIX - la moartea Pulcheriei Mavrocordat sau, poate, la moartea unei fiice a lui Constantin Brâncoveanu.

Fragmentul selectat reproduce textul din ms. rom. **3460, f. 173r-176v**, B.A.R. editat de către Gabriel Ștrempel, în Antim Ivireanul, *Opere*, Editura Minerva, București, 1997, p. 165-168.

IOAN ZOBA DIN VINȚ
 PROPOVEDANIA A ȘEAPTEA

Propovedania face parte din culegerea de omiletică funebră - *Sicriid de aur* - publicată de către preotul calvin Ioan Zoba din Vinț, în 1683, la Sebeș. Lucrarea, închinată pn'ncepului transilvănean Mihail Apafi, cuprinde cincisprezece propovedanii destinate rostirii solemne în timpul ritualului de înmormântare.

Preotul calvin Ioan Zoba din Vințu de Jos este cunoscut în istoria literaturii pentru activitatea sa de teolog, traducător și tipograf. Cu sprijinul craiului Apafi pune în funcțiune o tipografie la Sebeș care va fi mutată ulterior la Alba Iulia, unde va tipări o serie de cărți cu caracter moral-religios: *Cărare pe*

scurt spre fapte bune îndreptătoare (1685), *Ceaskveț care are intru sine slujbele de noapte și zi* (1687A Molitvenic (1689).

Textul selectat din ediția lui Anton Gația, Ioan Zoba din Vinț, *Sicriul de aur*, Flditura Minerva, București, 1984, p. 80-90, reproduce textul exemplarului 2 din Colecția Teodorcscu, f. 69v-79v.

X. LITERATURA DE CEREMONIAL

CONDICA
 LOGOFĂTULUI GHEORGACHI SUȚU
 (1762)

Preluată din: *Literatura românească de ceremonial. Condica lui Gheorgachi* (1762), ediție de Dan Simonesu, Fundația „Regele Carol I”, București, 1939, p. 307-312.

¹ Grigore Ioan voievod - Grigore Callimachi, domn al Moldovei (1761-1764).

² Hamza-pașa = Hamid Hamza-pașa, viitor vizir.

³ Beizadea Alexandru = Alexandru Callimachi, fratele domnului

⁴ Frumoasa = mănăstire și Curți domnești lângă Iași.

⁵ Cacaina = râu lângă Iași.

XI. LITERATURA DRAMATICA

OCCISIO GREGORII IN MOLDA VIA VODAE
 TRAGEDICE EXPRESSA

Din: *Occisio Gregarii in Moldavia Vodae Tragedice Expressa*, ediție de Lucian Drimba, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1983, p. 70, 77-79, 102-105.

XII. ROMANUL

DIMITRIE CANTEMIR
 ISTORIA IEROGLIFICA

Preluat din: Dimitrie Cantemir, *Opere complete*, Editura Academiei, București, 1973. Ediție critică publicată sub îngrijirea lui Virgil Gâdea, text stabilit de Stela Toma, voi IV, p. 125-149; transcrierea s-a efectuat după microfilmul de la Biblioteca Academiei (cota **Mm** 1), realizat după manuscrisul original aflat la Moscova, în Arhiva Centrală de Stat, fond 181, nr. **1419,1» 1-333**.

Ediția princeps, de un nivel științific apreciabil, dar cu ortografia vremii, a fost realizată de Tocilescu și publicată în 1883 de către Academia Română. O nouă ediție științifică este alcătuită în 1965 de către P.P. Panaitescu și I. Verdeș.

¹ Cetatea Deltei desemnează Adrianopolul.

² După cum se observă, depunerea jurământului (epirohic = jurământ strâmb, lb. gr.) nu se face în Moldova, ci în Țara Românească (Valah Sărai = capiștea Epirochii).

³ Această „împrăștiera” semnifică presiunile pe care boierii le iac fără prea mult succes la Poarta Otomană sperând să-l aducă pe Mihai Racoviță domn.

⁴ „Pustiile Ethiopii” nu sunt descifrate la cheie, însă ar semnifica Istanbulul.

⁵ „Munții Lunii” sunt o creație fantezistă a geografilor arabi ai Evului Mediu care credeau că Africa ar fi străbătută de acești munți de-a lungul ecuatorului. Aici ar putea semnifica lumea otomană simbolizată de Semilună.

⁶ Cantemir schițează aici un univers, eutopic, paradisiac în care timpul nu este trăit în succesiune, ci, eliminând ipotezele devenirii, într-o eternă simultaneitate.

⁷ Dimitrie Cantemir este evident un adept al monarhiei absolute, prin urmare asimilarea Imperiului otoman cu o republică nu face decât să sublinieze anarhia ce pare să domine „împărăția turcului”.

⁸ O capiștea a boadzii Pleonxii - după P. P. Panaitescu și I. Verdeș - înseamnă „templul zeiței lăcomiei”, echivalat de D. C. cu *împărăția turcului*.

⁹ Lxhinocțiul (în grecește *isimeria*) de toamnă se încadrează astronomic în Zodia Cumpenei.

¹⁰ Într-adevăr, Constantinopolul era construit pe șapte coline asemenea Romei. Cantemir numește Istanbulul cămară, deoarece aici se strâneau toate veniturile și bogățiile imperiului.

¹¹ Pe atunci se cunoșteau doar șapte planete, în rândul cărora erau incluse Soarele și Luna, conform viziunii ptolemeice.

¹² P. P. Panaitescu observă că aceasta este o afirmație surprinzătoare a lui Cantemir prin care acesta susține că Poarta îi tratează diferit pe solicitanții de avantaje, luând tot de la cei bogați și doar jumătate de la cei săraci.

¹³ Pe tot parcursul textului, geografia reală are funcții simbolice. Un mume cu denumirea de Monomotapa cc se află în Rhodesia îl desemnează pe marele defterdar.

¹⁴ Muntele Cafaron îl desemnează pe marele vizir ce purta acest nume.

¹⁵ Acest loc ar putea fi identificat cu Isianbulul.

¹⁶ După cum se știe Nilul se varsă în Marca Mediterană și nu în Marca Roșie.

¹⁷ Ochianul despre amiadzâ/i reprezintă Oceanul Indian.

¹⁸ În regimul aceleiași geografii simbolice, I^cul Zaflan, ce poate fi asimilat Lacului Victoria, simbolizează Istanbulul.

¹⁹ Filozoful echivalează simbolic vizirul, arată D. Cantemir.

- Formula aceasta oarecum oximoronică pune în evidență faptul că veniturile otomanilor provin din biruri.

²¹ Cantemir se referă aici la un cunoscut principiu al dreptului roman: *non bis in idem* - prin care nu se pot aplica de două ori pedepse pentru aceeași acuzație.

²² Vârșia „brudie” se referă la vârsta fragedă a pretendentului la tronul Moldovei.

²³ Reamintim faptul că „Borta pietrii” se referă la casa supremului judecător musulman.

²⁴ Autorul se referă aici la Constantin Cantemir, tatăl scriitorului. Așa cum arată P.P. Panaitescu, substantivul acesta compus asimilează atât denumirea greacă a licornului (*monocheros*), cât și pe cea a leopardului (*pardalis*).

XIII. POEZIA

1. LIRICA RELIGIOASĂ

PILOTEI

PRJPEALE

*la toati praznicele Domnului și ale Născătoarei
de Dumnezeu și ale tuturor cuvioșilor Părinți mari și sfinți*

Din: volumul *Poezie veche rumânească*, ediție de Mircea Scarlat, Editura Minerva, București, 1985, p. 9-13. Traducere de Dan Horîa Mazilu.

Publicat de Tic Stmedrea, *Les „Pripela” du moine Philotbife*, în „Romanoslavica”, XVII, Editura Academiei, București, 1970, după ms. si. 101, B.A.R., ms. siv. 209, B.A.R., ms. si. 277, B.A.R.

NICOLAE MILESCU

STIHURI LA DUMNEZĂESCU LA DAVID

Din: Virgil Cîndea, *Rațiunea dominantă*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1979, p. 219.

DOSOFTEI

PSALMI

Din: *Psaltire a svântului proroc David (...) pre versuri tocmită (...) de smeritul Dosoftei, mitropolitul de Țara Moldovei*, Uniev, 1673, editată în Dosoftei, în *Opere*, voi. I, *Poezia*, Editura Minerva, București, 1978, p. 114-115, 157-160, 185-186, 226, 227-228, 298.

DOSOFTEI

[STIHURI]

Din: Dosoftei, *Opere*, voi. I, *Poezia*, 1978, p. 351» 361, 369.

2. VERSURI OCAZIONALE

NICOLAUS OLAHUS

ELIGIE IA MORMÂNTUL LUI ERASMUS DIN ROTTERDAM

Traducere din limba latină de Ștefan Bezdechi, din ediția *Umanistul Nicolaus Olahus*, 2 voi., texte alese de I.S. Firu, Corneliu Albu, Editura Tineretului, București, 1969, p. MO-142; a fost editat ms. *D. Erasmi Roterdami epitaphia per clarissimos aliquond viros conscr'tpta*, Louvain, 1537.

NICOLIAUS OLAHUS

EPITAF

Traducere din limba latină de Ștefan Bezdechi, în *op. cit.*,
ed. cit., p. 92.

NICOLAUS OLAHUS

LA MOARTEA FRATELUI MEU MATEI

Traducere din limba latină de Ștefan Bezdechi, *op. cit.*,
ed. cit., p. 142-143.

JOHANNES SOMMER

ELEGIA DECIMA

Din: Ștefan Bârsănescu, „*Scbola latina*” de ia *Cotnari*.
Biblioteca de curte și proiectul de academie al lui Despot
Vodfi..., Litografia și Tipografia învățământului, București,
1957, p. 27-31.

ANONIM

(LAMENTAȚIA LA MOARTEA LUI ALEXANDRUJ)

Din: *Crestomație de literatură română veche*, voi. L, ed. cit.,
p. 234; au fost editate versurile din cap. IV: *Pentru păcatul*
întristării, din *Floarea Darurilor*, traducere românească veche,
în **ms. 4620, f. 484v**, B.A.R.

UDRIȘTE NĂSTUREL (?)

[EPITAFUL LUI MA TEI AȘ BASARAB]

Din: *Crestomație de literatură română veche*, voi. L, ed. cit.
p. 237.

Versurile sunt atribuite cărturarului muntean, fără a exista
certitudini în privința paternității.

Mateiaș Basarab este fiul adoptiv al lui Matei Basarab
(epitaful se află în tinda Bisericii Domnești din Târgoviște).

MIHAIL HALICI-FIUL

[ODĂ]

Din: N. Drăganu, *Mihail Halici* (*Contribuție la istoria*
culturală românească din sec. XVII), în „*Dacoromania*”,
anul IV, partea I, Cluj, 1927, p. 106-107; s-a editat în: *Vota*
solennia quae Nobilissimi et Clarissimi Viri D. Francisci Pariz
de Papa Transylvano Honoribus Doctoribus, Basci, 1674).

Oda este dedicată lui Francisc l'ariz Pâpat și imprimată cu
ocazia trecerii de către acesta a doctoratului în medicină la
Basel.

Este semnat: „*Michael Flalicus, Nob. Romanus Civis, de*
Caransebeș”.

MIHAIL HALICI-FIUL

[ODĂ]

Traducere din: *Vota solennia quae Nobilissimi et Clarissimi*
Viri D. Francisci Pariz de Papa Transylvano- Ungari Honoribus
ab Amplissimo Medicorum in perantiqua. Universitate Basiliensi
Ordine Basci, 1674.

3. VERSURI INAUGURALE

NICOLAE COSTIN
EPIGRAMA

Din: Nicolae Costin., *Ceasornicul domnilor de Antonio de Guevara*, Editura Minerva, București, 1976, p. H.

Epigrama este plasată după *Predoslovie către Măriia-Sa Vodă* (este vorba de Nicolae Mavrocordat).

Datată: înainte de 1712.

UDRIȘTE NĂSTUREL

STIHURI IN STEMA DOMNIEI ȚĂRĂI
RUMĂNEȘTI, NEAM CASEI BĂȘARĂBEASCĂ

Din: *Literatura română veche*, voi. II, ediție de G. Mihăilă și Dan Zamfirescu, Editura Tineretului, București, 1969, p. 273; s-a editat traducerea românească veche, aflată în *Evanghelia învățătoare*, din 1644, Mănăstirea Dealu.

VARLAAM

STIHURI ÎN STEMA DOMNIEI MOLDOVEI

Din: Varlaam, *Carte românească de învățătură dumenecele preste an și la praznice împărătești și hi svinți mari*, Iași, 1643, ediție de Jack Byck, 1966, p. 2.

DANUL ANDREAN PANONIANUL(?)
[VERSURI LA STEMA METROPOLITANĂ]

Din: *îndreptarea legii*, Târgoviște, 1652, în Ioan Bianu și Nerva Hodoș, *Bibliografia românească veche*, tom. I (1508-1830), 1903, p- 191-192.

DOSOFTEI
STIHURI LA LUMINATUL HERB
AL ȚĂRII MOLDOVEI

Din: Dosoftei, *Viața și petrecerea svinților*, m *Opere*, voi. I, Editura Minerva, București, 1978, p. 3.

NICOEA (GRĂMĂTICUL)
VERSURI POLITICE 6

Din: Gabriel Ștrempel, *Copiști de manuscrise românești până în 1800*, voi. I, Editura Academiei, București, 1959, p. 163; s-a editat din *Tetraevanghel*, copiat în 1685 de Nicola (Grămăticul) la Mănăstirea Câmpulung din Țara Românească.

RADU GRECEANU

STIHURI 8
ASUPRA STEMEI PREALUMINATULUI
ȘI ÎNNĂL ȚA TULUI DOMNU IOANU SĂRBA NU
C. B. VOEVODU

Dur. Bibliografia românească veche, tom. I (1508-1830), ediție Ioan Biarni și Nerva Hodoș, Socec, București, 1903, p. 283; s-a editat ms. *Bibliei*, București, 1688.

ANTIM IVIREANUL
[VERSURILA STEMA ȚĂRII]

Din: Antim Ivireanul, *Opere*, ediție de Gabriel Ștrempel, Editura Minerva, București, 1972, p. 418; după *Psaltire românească*, București, 1694.

ANTIM IVIREANUL
 IVERSURI LA STEMA LUI
 CONSTANTIN BRÂNCOVEANU]

Din: *Noul Testament*, București, 1703, în *Bibliografia românească veche*, tom. I, 1903, p. 448.

ANTIM IVIREANUL
 [VERSURI LA BLAZONUL
 MITROPOLII TULUI ANTIMJ

Din: *Învățăturile pentru așezământul cinstitei mănăstiri a Tuturor Sfinților, 1713*, în *Antim Ivireanul, Opere*, ediție de Gabriel Ștrempel, Editura Minerva, București, 1972, p. 325

Gabriel Ștrempel arată că stihurile se află sub „un splendid desen în peniță și acuarelă ce reprezintă blazonul mitropolitului Antim: un melc de argint, cu capul în sus, purtând între coarne o stea cu șase raze. Deasupra, o pălărie de cardinal, de sub care se despart capetele unui șnur, de-a lungul căruia sunt inițialele A(ntim) I(vireanul) M(îtropolitul) U(ngrovlahiei)” (*Antim Ivireanul, Opere*, 1972, p. 454).

DIMITRIE CANTEMIR (?)
 STIHURI PRE HE(R)BUL ȚĂRĂII
 STIH 7

Din: Dimitrie Cantemir, *Divanul*, Iași, 1698, în *Bibliografia românească veche*, tom. 1, 1903, p. 358.

MITROEAN, EPISCOPUL BUZĂULUI
 STIHURI POLLTLCE 10
 ASUPRA STEMEI PREALUMINATULUI,
 SLĂVITULUI ȘI BLAGOCESTIVULUI
 10(AN) CONSTANTIN B. BASARAB VOEVODA

Din: *Bibliografia românească veche*, voi. 1, ed. cit., p. 366.

MIHAIL ȘTEEANOVICI
 STIHURI POLITICE 12
 ASUPRA STEMEI PREALUMINATULUI,
 SLĂVITULUI ȘI BLAGOCESTIVULUI
 IO CONSTANDINU B. BASARABĂ- VOEVODA

Din: *Octoih, Râmnic*, 1706, în *Bibliografia românească veche*, torn. I, 1903, p. 468.

ANONIM
 ISTORIA A ALEXANDRULUI CELUI MARE

Din: *Istoriia a Alexandrului celui Mare*, Movilău, 1796, în *Bibliografia românească veche*, tom. II, 1910, p. 337.

4. LIRICA FILOSOFICĂ

PETRU CERCEI.
 [IMN]

Din: „Columna lui Traian” V, 1874, p. 58, text transcris integral din italiană de Gr. Tocilescu.

Traducere din limba italiană de Alexandru Ciorâneascu, în „Revista Fundațiilor Regale”, II, 1935, nr. 9; publicată sub titlul *Imn*, în *Literatura română veche*, voi I, p. 293-297.

VALENTIN FRANK VON FRANKENSTEIN
 HECATOMBE SENTENTIARUM OVIDIANAE GERMANICAE
 IMITATIONE

Din: *Hecatombe sententiarum Ovidianae germanicae imitatarum*, Sibiu, 1679, în *Crestomație de literatură română veche*, voi. II, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1989, p. 191-193.

MIRON COSTIN
 VIAȚA LUMII

Din: Miron Costin, *Opere alese*, ediție de Liviu Onu, Editura Științifică, București, 1967, p. 159-169.

MIRON COSTIN
 STIHURI ÎMPOTRIVA ZA VISTEI

Din: Miron Costin, *Opere*, voi. II, ediție de P.P. Panaitescu, Editura pentru Literatură, București, 1965, p. 120-121.

GHENADIE COZLANUL
 DOAO CĂL...

După ins. nr. **2582, f. 247v**, B.A.R.

GHENADIE COZIANUL
 OBICEIURI OMENEȘTI

După ms. nr. **2582, f. 248**, B.A.R.

GHENADIE COZIANUL
 ACADEMIA SAU ȘCOALA

După ms. nr. **2582, f. 248 v**, B.A.R.

5. VERSURI CURIIOASE

DOSOFTEI
 [ACROSTIHUL SIBILIN]

Din: *Crestomație de literatură română veche*, voi. II, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1989, p. 182-189.

DIMITRIE EUSTATIEVICI BRAȘOVEANUL
 „FIL O MEI. ISMĂ”. „PAROMION”.
 „SIMFONIE”. „AHROSTICON”

Din: Dimitrie Eustaticvici Brașoveanul, *Gramatica românească, 1757. Prima gramatică a limbii române*, ediție de N.A. Ursu, Editura Științifică, București, 1969, p. 142-143.

6. POEZIE DE DRAGOSTE

MIHAIL HALICI-FIUL (?)
 KENTEK RUMENYESZK DE DRACOSZTE SKRISZ
 (Fragment)

Din: *Petrovay Codex*, 1671-1672, în *Crestomație romanică*, voi. II, 1965, p. 38.

ANONIM
 CÂNTEC DUPĂ IBOVNICA SCĂPATĂ

Din: *Cântece câmpenești cu glasuri românești*, 1768, în Onisifor Ghibu, *Contribuții la istoria poeziei noastre, populare și culte*. București, Monitorul oficial, 1934, p. 22-23-

A N O N I M

FĂPTURA UNEIA

Din: *Cântece câmpenești cu glasuri românești*, 1768, în Onisifor Ghiu, *Contribuții la istoria poeziei noastre, populare și culte*, 1934, p. 20-21.

7. CRONICI ȘI POVESTIRI VERSIFICATE

D O S O F T E I

[DOMNII ȚĂRĂI MOLDOVEI]

Din: Dosoftei, *Opere*, Editura Minerva, București, 1978, voi. **I**, p. 4-9.

R A D U G R E C E A N U

P O V E S T E D E J A L E Ș I P R E S C U R T

Din: *Cronici și povestiri românești versificate (sec. XVII—XVII)*, ediție de Dan Simonescu, Editura Academiei, București, 1967, p. 37-18; a fost editat **ms. 216, f. 104-113**, B.A.R., Filiala Cluj-Napoca.

Finalul textului s-a pierdut.

Tălmăcirea românească s-a tipărit, se presupune, la Snagov între 1696 și 1699. Nu s-a descoperit până în prezent nici un exemplar imprimat. Singurul manuscris existent datează din 1735, când Dumitru logofătul, fiul lui Anastase Sufariul, a copiat textul (B.A.R. Filiala Cluj, **ms. 216, f. 104-113.**)

A N O N I M

I S T O R I A I U I C O N S T A N D I N - V O D Ă
B R Â N C O V E A N U L

Din: *Cronici și povestiri românești versificate*, ed. cit., p 60-66.

A N O N I M

P L Â N G E R E A S F I N T E I M Ă N Ă S T I R I A S I L V A Ș U L U I
D I N E P A R H I A H A Ț Ă G U L U I D I N P R I S L O P

Din: *Cronici și povestiri românești versificate (sec. XVII-XVIII)*, ed. cit., p. 74-90; s-au editat msse: **415** B.A.R., **1359** B.A.R., **4400** B.A.R., **4831** B.A.R., **39** din Biblioteca Filialei Cluj a Academiei Române, **A, b. VII** 1 de la Arhivele Naționale Brașov.

¹ Nume dat „cascadelor” în Țara Hațegului.

¹ Este vorba de Zamfira, fiica lui Moise vodă, domnul Țării Românești (1529-1530). El a pribegit în Transilvania, de unde a mai încercat să reia domnia, dar a murit „la sat, la Viișoara”, în luptă cu oastea lui Vlad vodă înecatul. Zamfira, rămasă în Transilvania, după două căsătorii nefericite, s-a retras la mănăstirea Silvașului, pe care o refăcuse din temelie, unde a și fost înmormântată.

³ Adică 1700, anul semnării actului de unire a unei părți a clerului ortodox din Transilvania cu Biserici romano-catolică.

⁴ Visarion Sărai, conducător - prin 1744-1750 - al unei mișcări religioase împotriva unirii cu Roma.

⁵ Episcopul unit Ioan Inochentie Mieu (1692-1768).

⁶ I'rotopopul Băianu.

⁷ Petru Aron (1709-1764), din 28 februarie 1752 devine episcop unit. în 1743 s-a întors de la Roma la Blaj.

Nicolae din Balomir, văzând că habsburgii nu-și țin cuvântul dat în legătură cu drepturile ce trebuiau acordate românilor după Unire, a părăsit Unirea. Protopopul Nicolae a fost nevoit a pribegi în Rusia și în Țara Românească (cf. N. Iorga, *htoria roitiânilor*, voi. VTI. *Reformatorii*, București, 1938, p. 259).

⁹ *Floarea adevărului pentru pacea și dragostea de obște...*, Blaj, 1750.

¹⁰ Blajul, ca centru administrativ oficial al uniților.

¹¹ Klisabeta Petrovna, țarina Rusiei (1741-1761).

¹² Dionisie Novacovici, episcopul sârbesc de la Buda, fu numit la 26 aprilie 1761 episcop nouit al românilor din Transilvania.

¹³ „Pocoi”, numele literei n din alfabetul slav.

¹⁴ Elevii de la Seminarul mănăstirii Buna Vestire din Blaj.

A N O N I M

VERSURI PENTRU MOARTEA DOMNULUI
GRIGORIE GHICA ÎNTÂMPLATĂ LA ANUL 1777
OCTOMBRIE I

Din: *Cronici și povestiri românești versificate*, ed. cit., p. 179-188.

XIV. CĂRȚILE POPULARE

ESOPHA

Din: *Cărțile populare în literatura românească*, voi. 1, ediție de fon C. Chițimia și Dan Simonescu, Editura pentru Literatură, București, 1963, p. 117-160.

Textul reprezintă transcrierea ediției din 1795 realizată de Petru Bart la Sibiu, intitulată *Viața și pildelepreaînțeleptului Esop* și păstrată doar în fotocopie la Biblioteca Academiei Române. Textul lui Petre Bart, care a constituit baza tipăriturilor ulterioare, reprezintă o traducere a unei versiuni rusești venită prin filieră latină.

Esopia sau *Viața lui Esop* îa naștere în secolul IV d.Hr. și însoțește fabulele, constituitdu-se ca preambul al lor.

Tradusă în diverse limbi europene începând din Evul Mediu, *Esopia* intră în literatura română la începutul secolului al XVIII-lea pe o dublă filieră, greacă și rusă, aceasta din urmă prelungind o versiune latină. Prima versiune românească este cea copiată de către Costea Dascălul din Șcheii Brașovului în 1703-

¹ Esop, fabulist grec, originar din Asia Mică, a trăit probabil la sfârșitul sec. VII - începutul sec. VI î.Hr. Fabulele ce i-au fost atribuite au fost consemnate într-o culegere alcătuită în secolul al VI-lea î.Hr. de către Dcmtrios din Ealcr, fiind ulterior versificate de către Barbios și Fedru.

² Diia, înrudit cu Die, îl desemnează pe „Dumnezeul elenilor”, fiind deci sinonim cu Zeus.

³ Celelalte divinități smu: Hermes, Ares și Cronos.

⁴ *Predoslovia* cuprinde o pledoarie pentm creștinism pe baza căreia pildele esopice precreștine sunt asimilate unui orizont cultural dominat de valori ortodoxe.

⁵ Prin Țara Frâncască este desemnată Italia, presupusă țară de origine a lui Esop.

⁶ Inserțiile paremiologice sunt atribuite fictiv și anacronic *Scripturii*, probând astfel caracterul popular al lucrării.

⁷ *Băutul mării* este testul care apare și în *Sindipa*. Acest sofism, probabil extrem de gustat de cititorii cărților populare, propune o „paradoxie logică” drept probă a înțelepciunii.

⁸ Esop are un rol asemănător cu cel al lui Ivan Turbincă, este un destabilizator al cursului firesc al lucrurilor, este un agent al unei alte ordini.

⁹ Se referă la Bizanț. Nu vom comenta însă incoucordanțele temporale.

¹⁰ Dimas sau Dimast, formele apar alternativ.

POVEȘTEA DESPRE SINDIPA FILOSOFUL ȘI DISCIPOLUL SĂU

Originea textului este indiană. El a fost tradus în secolul al III-lea în limba persană, apoi în arabă și în latină, circulând intens în Bizanț și, ulterior, în Europa Occidentală.

Din: *Cărțile populare în literatura românească*, voi. I, ed. cit., p. 353-401. Textul reprezintă transcrierea celei mai vechi versiuni în limba română copiată de dascălul Costea din Brașov la 1703 după o traducere realizată, probabil, în secolul al XVII-lea. Sursa acesteia este o versiune grecească a unui text arab, redactată în secolul al XI-lea de Mihai Andronicopolos la îndemnul lui Gabriel, guvernatorul bizantin din insula Milos (1086-1100). Versiunea dascălului Costea se află în Biblioteca Academiei Române - ms. 1436.

¹ *Sindipa* este forma grecească a unui nume indian „Sidhapati”, ce s-ar traduce prin „șeful înțelepților”. Prin extrapolare devine și denumirea unui montaj de povestiri menite să decidă soarta fiului de împărat căruia înțeleptul îi fusese dascăl. În original, aliternează forma *Sindipa* cu *Sintipa*.

² Ca și în *1001 de nopți* avem și aici de-a face cu un rost soteriologic al cuvintelor în care poveștile amână sau înlătură o pedeapsă.

³ „Pocitiunile” sau povestirile înțelepților sunt în fond discursuri despre gen luat ca principiu. De aceea, în cea mai

mare parte a scrierii, se construiește - cu o retorică asemănătoare *Decameronului* lui Boccaccio — o deontologie a regimului feminin.

Dislocările logice, sofismele de tipul „am găsit pești pe brazdă” sunt, desigur, foarte gustate de cititorii cărților populare, problematizând în fond ordinea posibilului într-o prejudecată împotriva ficțiunii.

⁴ Dincolo de sensul propriu al formulării, acest filozof atinge o dialectică a timpului.

Dacă *Sindipa* ar fi „împușinat sau ar fi înmulțit vremea” ar fi decăzut în postura cămătarului ca hoț de *timp*. „Cămătarii sunt hoți (larrous) căci ei vând timpul care nu le aparține și a vinde un bun străin contra voinicii posesorului este un furt” - consemna un manuscris francez din secolul al XIII-lea.

Prin urmare, păcatul filosofului ar fi fost unul capital atingând însăși esența autorității.

⁵ Ultimele două rânduri din ier sunt în limba slavonă și înseamnă: „Am scris eu, multgreșiml Cosiea dascăl, din sfânta biserică din Schci [Brașov], luna noiembrie 25 zile, anul 7212 [1703]”.

FLOAREA DARURILOR

Floarea darurilor este o culegere de maxime și scurte povestiri redactată în secolul al XIII-lea de călugărul benedictin Tommaso Gozzadini. În limba română ea pătrunde pe filieră italiană prin intermediul lui Gherman Valahul, dregător al lui Ștefan cel Mare, o primă traducere realizându-se în anii 1478-1484. Aceasta a fost urmată de o traducere din slavă și de o a treia (cea mai completă) după un model grecesc. Acesta din urmă stă la baza ediției al cărui text îl reproducem aici. Traducătorul este Pilotei de la mănăstirea Hurezul, Vâlcea, iar

tipăritura este realizată la 1700 de către Aruim Ivireanul la mănăstirea Snagov.

Text preluat din *Cărțile populare în literatura românească*, voi. II, ed. cit., p. 279-286; ediția reproduce trei capitole din ediția tipărită în anul 1700 de Antim Ivireanul, la mănăstirea Snagov.

¹ Paharnicul Constantin Savachitt este cel care se pare că a găsit la Muntele Athos originalul grecesc al lucrării.

² în anul 1700, luna iulie.

ALEXANDRIA

ISTORJIA A ALEXANDRULUI CEEUI MARE
DIN MACHEDONIAȘI A LUI DARIE
DIN PERSIDA ÎMPĂRAȚILOR

Cunoscută sub numele de *Alexandria*, această lucrare inspirată din evenimentele consemnate de Calisthenes, istoriograful curții macedonene, a fost elaborată în secolul al III-lea î.Hr., în limba greacă, într-un mediu elenistic din Egipt.

Preluată din: *Cărțile populare în literatura română*, voi. I, cd. cit., p. 11-108, textul reproduce ediția din 1794 realizată de Petru Bart la Sibiu, aceasta fiind prima versiune tipărită a *Alexandriei* ce ne-a parvenit. În limba română însă au circulat și copii mai vechi, manuscrise, dintre care semnalăm versiunea copistului Ion Românul, realizată pe la 1620 și păstrată în Biblioteca Academiei Române ms. 3821.

¹ Este vorba despre Darius al III-lea Codomanul, rege al Persiei în secolul al IV-lea î. Hr.

² Merlichie este un nume fictiv de împărat al Romei.

³ Hetinav sau Hectanabos, faraon al Egiptului în secolul al IV-lea î.Hr.

⁴ Perșii sunt asimilați turcilor într-un paralelism situațional ce derivă din ipostaza lor de cotropitori.

⁵ Pelin, capitala Macedoniei în timpul regelui Filip.

⁶ Etimologia este, desigur, fictivă.

⁷ Este vorba despre personajul biblic care, după ce fusese vândut de frații săi unor negustori, ajunge mare dregător al Egiptului.

⁸ Eraclie, nume de împărat ce revine pe parcursul cărților populare, are de data aceasta o referință imaginară.

⁹ Anacronismele funcționează din nou pentru a introduce o referință biblică.

¹⁰ Construirea unor genealogii fictive asimilează figura eroică a lui Alexandru diverselor medii culturale generatoare de legende. Astfel, povestirile persane îl consideră persan, iar cele musulmane îi atribuie o origine turcă. Aici, fiind vorba despre o redactare realizată într-un mediu elenistic din Egipt, Alexandru devine fiul lui Hectanabos.

¹¹ Dalfionul este identificat de anumiți cercetători cu Delfi

¹² Despărțirea lui Filip de Olimpiada s-a petrecut într-adevăr în 337 când acesta s-a logodit cu Cleopatra. Împăcarea părinților lui Alexandru s-a realizat și ca prin intervenția tânărului care a pedepsit curtenii uncltitori.

¹³ Avem de-a face iarăși cu un anacronism. Nu este vorba despre tătari, ci despre tribali, locuitori din sudul Dobrogei.

¹⁴ Altamiș este un nume de han tătar împrumutat - așa cum observă N. Cartoian - de copiii *Alexandriei* din cronicile române sau ungare.

¹⁵ Schidir este tot un nume imaginar de împărat al turcilor.

¹⁶ Documentele nu atestă realitatea acestei expediții la Roma.

¹⁷ Savela este de fapt regina de Sabba, iar referința se face la templul lui Solomon, cel care, evident, nu se află la Roma, ci în Palestina.

¹⁸ Probabil, Patrocle din *Iliada*.

¹⁹ De la facerea lumii.

²⁰ Sistem alegoric ce ne amintește de *Istoria ieroglifică* a lui Cantemir.

²¹ Anacronic se face trimiterea la numele Poloniei pentru a se desemna regiunea Niprului.

²² Geografia fictivă a cărților populare ignoră distantele.

²³ Datele aleatorii despre Țările Române sunt adăugate ulterior de copist, fără a se face însă vreo trimitere consistentă la campania lui Alexandru din 335 Î.Hr., la nordul Dunării.

²⁴ Prin „Jrând” sunt desemnați, de fapt, alicii, pentru ca puțin mai jos să fie denumiți troienii. Sursa acestei ezitări ține de faptul că în limba română veche prin termenul de „frânei” erau desemnați locuitorii din Apus.

²⁵ Iarăși avem de-a face cu intervenția ulterioară a unui copist.

²⁶ Este vorba despre „Sicriul Legii” în care se află așezat toiagul lui Aron, primul arhieru al evreilor.

²⁷ Nume deformat al unui satrap persan.

ISTORIA TROADEI

Legenda homerică a cuceririi Troici intră în perimetrul cultural românesc fie pe filieră bizantină, prin intermediul cronografelor (în a doua jumătate a secolului al XVI-lea), fie ca traduceri din grecește (după mijlocul secolului al XVIII-lea), fie, așa cum remarcă Nicolae Cartoian, prin intermediul literaturi medievale franceze.

Preluat din: *Cărțile populare tu literatura română*, voi. 1, cd. cit., p. 89-108. Textul reproduce **ms. 86, f. 118-128**, din Biblioteca Academiei Române, datai 22 iunie 1689, completat (unde este rupt) după **ms. 3517**.

¹ Un anacronism specific scrierilor populare îl face pe David (trăitor la începutul secolului al X-lea Î.Hr.) contemporan cu epoca în care Troia a fost cucerită (începutul secolului al XII-lea Î.Hr.).

² Ecavia = Hecuba.

³ Pariju = Paris.

⁴ Legenda spune că Priam avea 50 de fiice și 50 de fii.

⁵ Critu = Creta.

⁶ Sidona sau Sidon este o cetate de pe coasta de vest a Asiei Mici;

⁷ Iracleu = Hercules.

⁸ Secvența despre inventarea alfabetului este preluată din cronograful Cigalâ, în timp ce trimiterile la scrierea chirilică reprezintă intervenția traducătorului român.

⁹ Avem iarăși de-a face cu o intervenție a autorului bizantin.

¹⁰ În original, forma greșită: *Smadrului*.

¹¹ De fapt, Ganymides (Ganimidu) este fiul lui Tros și nu invers, așa cum greșit interpretează traducătorul de secol XVII.

FIZIOLOG

Din: *Fiziolog Bestiar*, ediție de Cătălina Velculescu și V. Guruianu, Editura Cavallioti, București, 2001, p. 51-59; a fost editat **ms. rom. 3275» f. 5r-17 v**, B.A.R.

ARCHIRIE ȘI ANADAN

ÎNVĂȚĂTURĂ A LUI ARCHIRIE, CUM ÎNVĂȚE PENEPOTU-SAȘU,
PE ANADAN, DE TOATE ÎNVĂȚĂTURILE

Povestirea *Archirie și Anadan* a circulat pe teritoriul românesc încă din prima jumătate a secolului XVIII-lea. Cel mai vechi text cunoscut până astăzi este conservat în **ms. rom. 577, f. 61r-69r**, B.A.R., copiat în anul 1708, în satul Budacu Românesc, din actualul județ Bistrița-Năsăud, de către ieromonahul Vartolomei, originar din Maramureș. Acest text a fost editat de către Magdalena Georgescu, în volumul al II-lea din *Cele mai vechi cărți populare în literatura română*, Editura Minerva, București, 1997, p. 157-168.

Primele ediții ale acestei cărți populare apar datorită lui Anton Pann, în 1850 și, respectiv, 1854. Textul a fost republicat în anii 1890, 1894, 1896.

Prima înscrisură integrală a povestirii, care reproduce textul cu fidelitate, aparține lui I.C. Chițimia și Dan Simonescu și se întemeiază pe **ms. rom. 3518**, B.A.R., datat în jurul anului 1770.

SCHITE BIOGRAFICE

ANTIM IVIREANUL (c. 1660-1716), teolog, scriitor, orator, traducător, tipograf. Originar din Gorgia (Ivria), luat rob de turci, învață la Istanbul turca, araba, latina și greaca, precum și meșteșugul tipăritului. Dă dovadă de talent într-o serie de arte aplicate (broderie, xilogravură, miniaturistică). Ajunge în Valahia prin 1688-1690 la solicitarea - se pare - a domnitorului Constantin Brâncoveanu. Călugarit cu numele de Antim (numele de mirean fiind Andrei), cărturarul tipărește la București și la Snagov o serie de cărți la a căror imprimare este ajutat și de către Mihail Ștefanovici, Gheorghe Radovici, Dionisie Eloru. Spre sfârșitul secolului al XVII-lea este ales egumen la Snagov; în 1705 devine episcop de Râmnic, de unde, peste numai trei ani, urcă pe scaunul mitropolitan, în urma dorinței mitropolitului Teodorie, exprimată în „diata” sa.

Producția editorială a lui Antim Ivireanul vizează deopotrivă introducerea limbii române în oficierea religioasă și apărarea Ortodoxiei în fața ofensivei catolice și calvine. Traducerea cărților de ritual (molitvenicul, octoiul, liturghierul, ceaslovul), precum și retipărirea *Evangeliei* (1705) și a *Apostolului* (1704) constituie o dovadă elocventă în acest sens. Importanța lui Antim Ivireanul în istoria literaturii române este însă pe deplin conturată de textul *Didahiilor*, prin

care mitropolinil a propus un nou model de predică, față de tiparul stabilit de Coresi sau de Varlaam.

Opțiunile politice (de lactură antiotomană) îi vor atrage caterisirea, în timpul domniei lui Nicolae Mavrocordat, și, în final, moartea (va fi ucis de soldații care îl conduceau spre locul de surghiun - Mănăstirea Sfânta Ecaterina de La Muntele Sinai - iar trupul îi va fi aruncat în râul Tundja. Există și ipoteza că Antim ar fi fost asasinat în țară, la Mănăstirea Snagov.

STOLNICUL CONSTANTIN CANTACUZINO (c. 1650-1716), istoriograf, cărturar umanist. Fiul postelnicului Constantin Cantacuzino, descendent al împăraților bizantini, stabilit în Muntenia în prima jumătate a veacului al XVII-lea. După uciderea tatălui său din porunca lui Grigore Ghica, pleacă din țară și studiază mai bine de un an în capitala Imperiului otoman. În ianuarie 1667, pleacă spre Italia, pentru a-și continua studiile la Padova, considerată de-a lungul Evului Mediu și în timpul Renașterii cetatea științelor umaniste. Se întoarce în țară în 1669, aducând mărturii privind uciderea postelnicului Cantacuzino.

În 1678 este înscăunat domn al Țării Românești Șerban Cantacuzino. După moartea acestuia, stolnicul îl sprijină pe nepotul său de soră, Constantin Brâncoveanu, pentru obținerea domniei. Relațiile dintre cei doi se înrăutățesc în timp. În 1714 Brâncoveanu este mazilit. Trei zile mai târziu este ales domn Ștefan Cantacuzino, fiul stolnicului. În 1716 este înlocuit cu Nicolae Mavrocordat, iar în ziua de 7 iunie 1716 turcii îi vor ucide atât pe fostul domn, cât și pe tatăl său, stolnicul Constantin Cantacuzino.

Cărturar autentic, stolnicul a întocmit o *Istorie a Țării Rumânești...*, în care încearcă să stabilească realitățile trecutului, folosindu-se de instrumentele specifice ale istoricului și propunând o investigație critică a izvoarelor consultate. Din

acest punct de vedere, el este primul istoric român, în sensul modern al cuvântului.

MIHAI CANTACUZINO (1723-1793), mare ban și general în armata rusă, făcând parte din ramura Pârvulească a Cantacuzinilor. Se naște în Valahia, în familia lui Matei Cantacuzino, mare ban al Craiovei, și a Păunei, fiica lui Velisarie și nepoata pe filieră paternă a vornicului Rusti. Are încă trei frați: Constantin, Pârvu, Radu și o soră pe nume Măria. Se căsătorește în 1747 cu Elena, fata logofătului Constantin Văcărescu și a Măriei, fiica vornicului Iordache Cretzulescu și a domniței Safta Brâncoveanu. În ciuda unei descendențe confortabile, viața lui Mihai Cantacuzino este destul de agitată. După moartea tatălui, banul Matei, are de plătit datorii lăsate de acesta. Primește funcții oficiale, face un joc abil între Rusia și Poartă, călătorește, devine ban, vistier și mare logofăt. În 1774, pleacă în Rusia cu toată familia, bucurându-se de favorurile împărătesei Fecaterina a II-a, care îl cinstește cu rangul de general-maior. Redactează în 1787 o genealogie a familiei cantacuzine, în care introduce și extrase, documente și scrisori aparținând personalităților vremii.

DIMITRIE CANTEMIR (1673-1723), cărturar de excepție, domnitor al Moldovei (1710-1711). S-a născut la 26 octombrie 1673, fiind al treilea copil al lui Constantin Cantemir (domn al Moldovei în anii 1685-1693) și al Anei, născută Bantaș, înrudită pe linie maternă cu Anastasia, soția lui Duca-Vodă. Satul natal este Silișteni, așezat în ținutul Fălciukii, Dimitric fiind însă botezat la Galați, de către Dumitrașcu Cantacuzino, la momentul acela domn al Moldovei. Principele își începe studiile la Iași sub îndrumarea dascălului Ieremia Cacavela. În anul 1688 este trimis la Istanbul, ca ostatic, în locul fratelui său Antioh. Aici urmează

cursurile Academiei Grecești a Patriarhiei din Constanrinopol, studiind istoria, teologia, muzica și folclorul mahomedan. Frecventează în același timp și cercurile diplomatice. La 23 noiembrie 1710 urcă pe tronul Moldovei în locul lui Nicolae Mavrocordat, după ce, cu câțiva ani în urmă, se căsătorise cu fiica lui Șerban Cantacuzino, Casandra. Domnia lui durează puțin. După înfrângerea de la Stănilești, Cantemir, aliat al țarului Petru I împotriva otomanilor, se refugiază în Ucraina, apoi la Petersburg. În 1714 este ales membru al Academiei din Berlin, iar în 1720 se recăsătorește, la opt ani după moartea Casandrei, cu cneaghina Trubețkoi, devenind consilier de taină al țarului. Moare la 50 de ani și este înmormântat la Moscova. În 1735, rămășițele sale pământești sunt aduse și reînhumate în Biserica Trei Ierarhi din Iași. Dintre operele esențiale ale principelui, pot fi amintite: *Divanul sau Gâlceava înțeleptului cu lumea sau Giudețul sufletului cu trupul* (1698); *Imaginea științei sacre* (1700); *Tratatul de muzică turcească* (1703); *Istoria icrogîfică* (1705); *Desc'n'puo Moldaviae* (1716); *Incrementa atque decrementa aulae othomanicac* (1716); *Sistema religiei mahomedane* (1722).

CHESARIE DE RÂMNIC (?-1780), traducător, eseist, tipograf. Bucureștean de origine, Fiul Ilincâi și al zarafului Anghelache Halepliu. Studiază la Academia Domnească din București, avându-l printre dascăli pe Alexandru Turnavitu. Își însușește temeinice cunoștințe de limbă greacă, latină, rusă și franceză, precum și de istorie și filologie. Călugărit în 1761, ucenic al mitropolitului Grigorie al II-lea al Ungrovlahiei, devine pentru 12 ani protosinghel și ecleziarh al Mitropoliei din București, ocupându-se, în această perioadă, cu traducerea și tipărirea de cărți bisericești, care necesitau o bună stăpânire a limbii grecești. Împreună cu mitropolitul Grigorie și cu

arhimandritul Filaret, viitorul său succesori la eparhia de ia Râmnic, Chesarie iace parte în 1770 din delegația care prezintă doleanțele boierilor țării la Petersburg, în fața împărăresei Ecaierina a II-a. Chesarie este alături de mitropolitul Grigorie și în acțiunile politice ale acestuia legate de partida banului Mihai Cantacuzino, cu sprijinul căruia este hirotonit, la 12 ianuarie 1774, episcop al Râmnicului. Ca episcop, Chesarie s-a distins printr-o bogată activitate culturală, bisericească și administrativă. Din inițiativa sa, iau ființă două școli la metocurile râmnicene din București și Craiova. Amintirea sa de ctitor și de restaurator se păstrează în unci mănăstiri și biserici din Oltenia și din București. Cel mai important merit al episcopului este legat de repunerea în funcțiune a tipografiei de la Râmnic, unde vor apărea sub îndrumarea sa o serie de cărți religioase, dintre care cele 6 volume din *Mintie*, scoase în anii 1776-1779, cc constituie principala contribuție literar-culturală a lui Chesarie. Moare, probabil otrăvit, în 1780.

MIRON COSTIN (1633-1691), cronicar moldovean, traducător și poet. Născut la Roman, în Moldova, al doilea fiu al hatmanului lancu (Ion) Costin, merge de mic cu tatăl său prin Podolia. Împreună cu tatăl și cu cei doi frați primește indigenatul polon. Studiază la colegiul iezuit de la Bar și vreme de doi ani se mută la Camenița. Dobândește cunoștințe de profil umanist și clasicist (literatură și istorie antică, geografie, logică, teologie), învățând și o serie de limbi, printre care: latina, polona, rusa și, mai târziu, turca și maghiara. Va căuta toată viața să stabilească numeroase relații politice și culturale cu mediul polon, preocupat în special de ideea unei alianțe politice între Moldova și Polonia împotriva turcilor.

În anii 1652-1653 se aliază cu logofătul Gheorghe Ștefan pentru domnie, ajutați fiind de trupele polone, acest fapt

reprezentând primul act de manifestare publică a tendințelor sale filopolonc și a dorinței de a scoate Moldova de sub suzeranitatea otomană. În 1657 îndeplinește prima misiune diplomatică la curtea munteană a lui Constantin Șerban. Se căsătorește cu Ileana Movilă, nepoată a domnitorului Simion Movilă, rudă a mitropolitului Petru Movilă, ceea ce îi asigură (alături de cultura sa) un loc de frunte printre marii boieri ai țării. Este martor în timpul vieții la succedarea a 12 domni. Participă la numeroase lupte pentru sau împotriva unor domnitori moldoveni și în războaiele externe. I se recunosc meritele de bun diplomat, în afară de cele de cronicar cu experiență militară. Ca demnitar, devine sluger (1657), paharnic (1659), pârcălab de Hotin (1660-1664), mare comis (1665), mare vornic de Țara de Sus (1667), mare vornic de Țara de Jos (1669) și mare logofăt din 1675 până în 1683, când se refugiază în Polonia. Deține relații politico-diplomatice cu mitropolitul Dosoftei, episcopul italian Vito Piluzio și când Ian Sobieski devine rege, întreține chiar o corespondență directă cu acesta.

Scrie în anii 1671-1673 *Viața lumii*, un poem de meditație filozofică, primul de acest gen din literatura română. *Letopisețul Țării Moldovei de la Aaron Vodă încoace*, terminat în 1675, cuprinde istoria Moldovei din perioada 1595-1661, cu aluzii la istoria mai veche sau la fapte de după 1661. *De neamul moldovenilor, din ce țară au ieșit strămoșii lor* este o operă istorică ce schițează ideile fundamentale despre începuturile neamului nostru.

Printre scrierile sale se întâlnesc și lucrări în limba polonă, cum ar fi: *Cronica țărilor Moldovei și Munteniei* (1667) cunoscută sub numele de *Cronica polonă*, și *Istorie în versuri polone despre Moldova și Țara Românească*, denumită și *Poema polonă*, dedicată regelui Jan Sobieski.

Pe lângă acestea, a mai realizat. în perioada 1671-1673, traducerea unui Inigmat din lucrarea istoricului latin Quintus Cui tins - *De rebus Alexandri regis Macedouum* -, intitulat *Graiul soiului tătarec către Alexandru Machdon, după ce au sosit de la Baluri la apa Donului, mergând cu oastea asupra tătarilor*.

Este omorât în decembrie 1691, lângă Roman, din porunca domnitorului Constantin Cantemir.

PÂTRAȘCU DANOVICI (secolul al XVII-lea), traducător. Boier moldovean, nepot al starostelui Onciul Iurascovici, fecior al hii Ivașco vornic și ginere al lui Vascan Oraș, mare vornic al Țării de Sus (1610-1611). Pâtrașcu Danovici ar fi deținut funcții la cancelaria domnească în perioada 1640-1665. În unele documente ale epocii, îl întâlnim ca martor în diferite pricini de moșii ale unor mari boieri.

Pornind de la însemnările de pe unie manuscrite, lui Danovici i s-a atribuit traducerea din grecește a cronografului lui Cigalâ (probabil în intervalul 1660-1670). Cronograful lui Danovici ni s-a păstrat în mai multe copii, iar originalul este considerat astăzi pierdut.

Hronografulden începutul lumii cuprinde istoria lumii de la facere, în conformitate cu textul biblic, și o serie de apocrife și legende, iar spre sfârșit câteva capitole de învățături ortodoxe. Numărul și răspândirea manuscriselor atestă marea circulație și audiență a *Hronografului*... în perioada medievală a culturii românești, fapt care îl situează alături de cărțile populare și de legendele hagiografice, ca lectură importantă a epocii.

DIONISIE ECLEZIARHUL (c. 1759, Pietrari, jud. Vâlcea — 1820, Craiova), cronicar, caligraf, traducător. Ca mirean se numea, probabil, Dumitru. Călugărit la mănăstirea

Tismana, Dionisie și-a petrecut cea mai mare parte a vieții în mănăstirile oltene, unde s-a și instruit în meșteșugul caligrafiei și al picturii bisericești (la Govora, Hurezi, la Episcopia Râmnicului ș.a.).

În 1786 este numit ecleziarh de către episcopul Filaret al Râmnicului și însărcinat cu redactarea condicii episcopiei și a metocurilor ei. În 1788, l-a urmat pe episcopul Filaret în pribegia pricinuită de ocuparea Țării Românești de către austrieci, iar impresiile de călătorie sunt consemnate în cronică sa. S-a întors la Râmnic, înainte de pacea de la Șistov; în perioada 1806-1808 a stăit, probabil, la București, retrăgându-se apoi la Craiova unde a murit în 1820.

În anii 1814-1815 a redactat la Craiova *Hronograful Țarei Rumânești de la 1764 până la 1815*, lucrare cu caracter de cronică, dar și de text memorialistic.

A făcut și o serie de traduceri din limba rusă, printre care *Calea împărătească a crucii Domnului*. Din germană a tradus *întâmplările războiului franțuzilor și întoarcerea lor de la Moscva și Vrednica de pomenire biruință*.

De-a lungul vieții sale monahale, a copiat sau a alcătuit el însuși o serie de pomelnice și condici mănăstirești (pentru mănăstirea Dobrușa, Sirehaia, Bistrița, Tismana, Arnota, Govora etc. și pentru Episcopia Râmnicului, precum și condica Mitropoliei Ungrovlahiei). Cele 25 de condici la care a lucrat mai bine de 30 de ani se păstrează în manuscris la Biblioteca Academiei Române și la Arhivele Naționale ale României. Aceste condici pun în lumină și talentul de caligraf al autorului, formând un capitol important din arta miniaturisticii românești.

MITROPOLITUL DOSOFTEI (26 octombrie 1624 - 13 decembrie 1693), poet, traducător. Era Fiul lui Leontari Barila și al Măriei (Misira). S-a presupus că descinde dintr-o

familie greacă sau aromână, dar aceste ipoteze nu au fost confirmate. Nu se cunosc suficiente date despre copilăria și studiile lui. Una dintre supoziții este legată de colegiul întemeiat de Vasile Lupu, în 1640, însă prezența sa în această instituție nu explică însușirea limbilor polonă și ucraineană. Cercetătorii scrisului românesc vechi au luat în discuție pentru a doua ipoteză, Lvovul, oraș polonez cu tradiție culturală, spre care se îndreptau mulți dintre tinerii moldoveni. Aici exista un renumit colegiu ortodox, care funcționa după modele occidentale. Nu se știe când intră Dimitrie Barila - căci acesta îi era numele de mirean - în cinul monahal, cert este că la vârsta de 25 de ani se afla printre călugării de la Mănăstirea Proboata. În 1658, la 34 de ani, devine episcop de Huși, iar peste numai un an urcă în scaunul episcopal de la Roman. În timpul domniei lui Gheorghe Duca, protector al cărturarilor, ajunge mitropolit al Moldovei. Discipol al lui Varlaam, Dosoftei meditează asupra credinței ortodoxe, simțindu-se dator să o apere de atacurile altor confesiuni. Perioada episcopatului se dovedește a fi propice pentru activitatea culturală, așa încât între 1660 și 1670 lucrează la *Psaltirea în versuri*. Ca mitropolit, reformează serviciul religios, introducând româna ca limbă de cult și inițiază traducerea și tipărirea cărților liturgice. De sub pana lui se vor ivi, rând pe rând, *Acatistul Născătoarei de Dumnezeu* (1673), *Dumnezeiasca liturghie* (1679), *Molhvenicul de-nră7es* (1681), *Octoiul* (1683) etc. între anii 1682 și 1686 publică, la Iași, *VTara și petrecerea svinților*, traducere pe care prelatul o începuse încă din vremea când era episcop. Din nefericire, colecția de proloage nu va fi dusă la bun sfârșit, Dosoftei fiind silit să plece într-un nou exil (primul se petrecuse în 1674) după o campanie împotriva otomanilor a regelui Jan Sobieski. Va părăsi țara la începutul lunii octombrie 1686, alături de regele polonez și nu se va mai întoarce niciodată.

VALENTIN FRANCK VON FRANCKENSTEIN (1643-1697). poet, traducător. Fiul unor aristocrați sași, prieten cu Mihail Halici-fiul, pe care l-a cunoscut la liceul german din Sibiu. După absolvirea cursurilor liceale, în 1665, pleacă în Germania, la universitatea din Altdorf, unde studia/ă timp de trei ani. I a întoarcerea în Ardeal ocupă diverse funcții publice: pârcălab la Turnu Roșu, notar, consilier al prințului Apafi, judecătoria Sibiu. A fost făcut conte în 1686. Având o remarcabilă educație clasică, V. F. s-a exersat și într-ale versificației, publicând în 1679, la Sibiu, un volum poliglot, de factură barocă, intitulat *Hecatombe Sententiarum Ovidianarum Germanice imiraiaruin*.

RADU GRECEANU (c.1655-c.1725), cronicar, poet, traducător. Părinții lui Greceanu, probabil proprietari de condiție modestă din satul Greci (azi județul Dâmbovița), nu sunt menționați ca deținători de ranguri în documentele vremii. Căsătorit cu Ecaterina, fiica lui Ivașco Băleanu, Radu Greceanu păstrează, de-a lungul unei vieți consacrate preocupărilor cărturărești, slujba de logofăt în cancelaria domnească a Țării Românești. Cunoscător nu numai al limbii, ci și al culturii clasice grecești, el devine de prin 1693 cronicarul oficial al domniei lui Constantin Brâncoveanu, după ce, vreme de mai bine de un deceniu, participase la opera de traducere și tipărire a cărților de cult, inițiată în Țara Românească, la sfârșitul secolului al XVII-lea, de Șerban Cantacuzino și continuată de Constantin Brâncoveanu (făcuse parte, împreună cu fratele său Șerban, din echipa care a revizuit textul *Biblici de la 1688*; tradusese, împreună cu același. *Mărgări tarele* lui Ioan Hrisostom; tălmăcise singur, din limba greacă. *Pravoslavnică Mărturisire* a lui Petru Movilă și colecția de *Minele* buzoiene). Greceanu a cunoscut în epocă și un

anumit prestigiu de versificator. În plus, predosloviile sale au ținuta unor eseuri, întregind imaginea unui veritabil cărturar.

GHENADIE COZIANUE (c. 1655 - c. 1725). traducător. Fugimul mănăstirii Cozias-a îndeletnicit cu transcrierea unor gromovnice, paterice și pilde filozofice, precum și cu traducerea acestora. Traduce după un text tipărit în limba ucraineană, în 1712, la Kiev, *F.thica - ieropolitica sau Filosolla învățătoare de obiceiuri: cu simvoluri și întâi cu chipuri luminată, spre îndreptarea și folosul celor tineri*. Cele 66 de catrene ce prefațează, fiecare, câte un capitol al cărții, conțin povețe morale, reflecții, pilde biblice sau mitologice. Ele dovedesc o anume înzestrare poetică și practică în exercițiile de versificator.

LOGOFĂȚUL GHEORGACHI (1719 - ?), boier cărturar. Ocupă funcția de logofăt al 11-lea la curtea domnitorului Grigore Callimachi, care îi poruncește scrierea regulilor protocolare. Așa ia naștere *Condica ce are întru sine obiceiuri vechi și nouă a prea înălțaților domni* (1762), care a rămas în manuscris până în 1846, când a fost publicată, cu o serie de inexactități, de către Mihail Kogălnicanu. Scriitorul dovedește un deosebit talent narativ și descriptiv, în prezentarea unor scene, precum instalarea patronului său în scaunul domnesc sau vizita la Iași a lui Hamza-pașa. Recurge și la o serie de modele străine, bizantine (Constantin Porfirogenetul, Pseudo-Codinos), totuși lucrarea este originală, în măsura în care exprimă o realitate trăită și nu inventată.

În 1779, semnează o copie a *Cugetărilor* lui Oxensterna, menționându-și rangul (vel-clucer) și vârsta (60 de ani).

MIEILAIL- FIUL HALICI (19. X. 1643 - c. 1712), poet. Fiul al lui Mihail Halici, face parte dintr-o familie care trecuse la calvinism. Studiază la școală calvină din Caransebeș, la liceul

reformat din Sibiu și la Colegiul reformat din Aiud. În anii petrecuți la Sibiu, îl cunoaște pe poetul Valentin Franck von Frattckenstein cu care se împrietenește. După doi ani, ca rector al Colegiului Reformat din Orăștie, revine în Aiud, unde îl întâlnește pe medicul și lexicograful maghiar Francisc Pariz-Papai, căruia îi va dedica, mai târziu, o odă scrisă în română, cu caractere latine și ortografie maghiară. În 1679 pleacă din Transilvania, îndreptându-se spre Țările de Jos, unde timp de cinci ani frecventează cursuri de drept. Destinația finală este Londra (1694); aici va primi, așa cum spera, o funcție pe măsura pregătirii sale. Moare în 1712, lăsând școlii din Orăștie, printr-un testament redactat în limba română (1674), impresionanta sa bibliotecă.

STOICA LUDESCU, cronicar muntean. Este logofătul familiei Cantacuzino, „bătrâna slugă” a acestora — după cum semnează el însuși într-o serie de acte și în *Letopisețul Cantacuzinesc*, pe care Nicolae Iorga i-l atribuie. Fiind adeptul partidei Cantacuzinilor, el împărtășește într-o oarecare măsură soarta acestora, cu traseul ei ascendent și descendent. Astfel, în momentul prigonirii Cantacuzinilor de către Grigore Ghica, Stoica Ludescu este închis pentru aproape doi ani de zile și eliberat de către Duca-vodă. În timpul domniei lui Șerban Cantacuzino, bătrânului logofăt i se încredințează sarcina de judecător al scaunului din Târgoviște. În această perioadă, el a ctitorit, cu ajutorul domnitorului, biserica din Ludești, pe valea Potopului, lângă Târgoviște.

MIHAIL MOXA (sfârșitul secolului al XVI-lea - prima jumătate a secolului al XVII-lea), cronicar, traducător. Nu ni s-au transmis multe date referitoare la viața lui. Călugăr (după cum precizează el însuși în cronică), a scris din îndemnul lui Teofil, episcopul Râmnicului, la 1620, folosind o serie de

izvoare slavonești. Pentru elaborarea Cronografului său a recurs la versiunea slavă a cronicii lui Manasses, dar și la o versiune sârbească (pentru intervalul 1355-1490) și la una bulgară. A introdus în Cronograf și o scrie de informații din istoria românească, folosind tradiția și unele surse interne muntenești. (*Cronograful* lui Moxa reprezintă prima istorie universală redactată în limba română, cuprinzând știri despre întâmplările de la „facerea lumii” până la luptele dintre turci și români, din perioada unor importanți domnitori precum Mircea cel Bătrân, Iancu de Hunedoara sau Ștefan cel Mare. În lucrarea lui Moxa, pe lângă datele istorice, apar o serie de legende fantastice sau de narațiuni populare legate de figurile evocate.

A tradus din slavonește în română *Pravila de la Govora* (1640) și, probabil, un *Liturghier* (1620-1630).

NEAGOE BASARAB (c. 1482-1521), domn al Țării Românești (1512-1521). Fiul natural postum al lui Basarab cel Tânăr-Țepeluș și al Neagăi, căsătorită apoi cu Pârveu Craiovescu. Adoptat de puternica familie boierească a Craioveștilor, ctitori culturali, dar și abili oameni politici, Neagoe Basarab capătă încă din copilărie o educație aleasă în ambianța cultural-religioasă a Mănăstirii Bistrița, din Oltenia. Dobândind serioase cunoștințe de teologie, istorie și filozofie, stăpânind slavona, dar și greaca, nepotul Craioveștilor ajunge cel mai strălucit elev al Școlii de la Bistrița. În această perioadă, citește cu pasiune o scrie de scrieri patristice importante din biblioteca mănăstirii, pe lângă Pravile, Sbornice de omilii, Mincic și manuscrise sârbești.

La 19-20 de ani devine postelnic și mare postelnic (în timpul lui Radu cel Mare și Mihnea cel Râu) și comis în timpul lui Vlăduț voievod. Între 1503 și 1504, profită de învățătura părintelui său duhovnicesc, patriarhul Nifon, aflat în Țara Românească în calitate de invitat al lui Radu cel Mare. Se

înrudește cu despoții sârbi, luând de soție pe Despina Milita, descendentă a familiei Brancovici.

Ajuns domn la 23 ianuarie 1512, Neagoe Basarab își organizează un aparat diplomatic instruit la nivel european, format din oameni cu învățătură ca: raguzanul Hieronim Matievici - medic și sol la Dogele Veneției, sau Anton Paicalas —sol la Papa Leon X, cu care domnitorul român purta o corespondență de natură strategică pentru tot Răsăritul ortodox. Considerat *un nou David* în Scaunul Țării Românești, sau *un Marc Aureliu* al aceleiași țări, principele muntean devine, după o domnie de doar nouă ani, „ctitor mare a toată Stetagora” (Gavriil Protul), dar și un gânditor îsihast, un excelent stilist și moralist lucid. Diplomatica sa, actele de cancelarie (care consfințeau de cele mai multe ori daniile către importante mănăstiri de la Muntele Athos sau din lumea ortodoxă), pisanile de pe celebra ctitorie de la Curtea de Argeș pregătesc, pe terenul scrisului românesc, apariția celei dintâi pareneze după model bizantin: *învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*. Opera, scrisă în slavonă dar și în greacă, face din omul politic și strategul Neagoe Basarab un artist dublat de un filozof creștin. Curtea sa avea să capete străluciri imperiale, iar slava basileilor din apusul Bizanț avea să strălucească pentru o clipă și în Tara Românească. Reverberația unei astfel de domnii pașnice și benefice e cuprinsă în *Viața Sfântului Nifon*, scrisă la cererea lui Neagoe Basarab de Gavriil Protul.

UDRIȘTE NĂȘ'TI'UREE (c. 1596 - c. 1658), autor de versuri și de prefețe, traducător. Descinde dintr-o veche familie boierească, ca fiu al marelui logofăt Radu Năsturel și al jupânesei Despina. Își desăvârșește educația în casa părintească cu preceptori străini, învățând limba latină și slavona. Erudiția sa îl recomandă ca pe un european care are legături

atât cu Răsăritul, cât și cu Apusul (întreține corespondență cu misionarul catolic Raphael Ecvakovic). Este grămatic în cancelaria domnească a lui Matei Basarab, al cărui cumnat devine în urma căsătoriei dintre sora sa Elina și voievod. De altfel, aceștia îl vor adopta pe fiul său Mateiaș rămas de timpuriu fără mamă. Din a doua căsătorie se vor naște Radu-l orna, viitor ban al Craiovei, și Maricuța. Documentele vremii îl amintesc ultima dată la 12 iulie 1658, în rangul de vtori-logofăt. Pe timpul slujbei sale la curtea Țării Românești primește mai multe misiuni diplomatice, la Viena, în Transilvania etc. Are un rol important în tratativele din 1644, privind încheierea păcii dintre Matei Basarab și Vasile Lupu, în timpul cărora îl cunoaște pe mitropolitul Varlaam. Din propria bibliotecă, Năsturel îi va dăruia prelatului moldovean *Catehismul calvinesc* tipărit la Bălgrad (Alba Iulia), la care Varlaam va redacta faimoasa replică ortodoxă intitulată *Răspunsul împotriva Catehismului calvinesc* (1645). Prestigiul cultural de care s-a bucurat epoca lui Matei Basarab i se datorează, în bună măsură, cărturarului Năsturel, admirator al Renașterii (mărturie stând palatul de la Fierești), traducător strălucit al multor scrieri religioase și versificator rafinat, Tipăriturile sale, realizate cu sprijinul lui Petru Movilă, cuprind versuri la stemă, adică stihuri, în limba slavonă, dedicate protectorului său, voievodul Țării Românești (*Molitvenicslavon*, Câmpulung, 1635; *Pravila*, Govora, 1640; *Evangelhie învățătoare*, Dealu, 1644 etc). Totodată, Udriște Năsturel este autorul versiunii românești a romanului popular *Varlaam și loasal*, al cărui original s-a pierdut, dar ale cărui copii manuscrise vor circula până în secolul al XIX-lea.

ION NECULCE (1672-1745), cronicar moldovean. Pe linie maternă, se înrudește cu familia Cantacuzino din Muntenia, mama sa, Catrina Cantacuzino, fiind fiica lui

lordache Cantacuzino și vară bună cu Șerban Cantacuzino, domnul Munteniei. Nu avem nici o știre cu privire la studiile pe care le-a făcut în tinerețe; probabil că n-a urmat cursurile nici unei școli sistematice. Ca și majoritatea copiilor din familiile boierești, el învață probabil carte în casa părintească cu vreun dascăl particular, însușindu-și cunoștințe de greacă și de slavonă. După moartea tatălui este crescut în casa bunicii sale, Iordâchioaia.

Ocupă funcții importante sub diferiți domni: postelnic în 1691, vătaf de aprozi în 1700. Antioh Cantemir îl face vel spătar în 1705. Dimitrie Cantemir îl numește mare hatman în 1710 și astfel ia parte la lupta de la Stănilești împotriva otomanilor, ca urmare a alianței domnului Moldovei cu Petru cel Mare. După înfrângerea armatei rusești, Neculce fuge în Rusia împreună cu Dimitrie Cantemir, unde rămâne timp de doi ani de zile, trecând apoi în Polonia pentru încă șapte ani, până când reușește să revină în Moldova în 1720. În 1731 devine mare vornic al Țării de Sus. Moare în vârstă de 73 de ani, cândva între februarie 1745 și ianuarie 1746. Spre sfârșitul vieții redactează *Letopisețul Țării Moldovei de la Dabija Vodă până la Ioan Vodă Mavrocordat*, continuând tradiția istoriografică începută de Grigore Ureche. În deschiderea acestei cronici așează o culegere de 42 de legende istorice - *O samă de cuvinte...* - dovedindu-și încă o dată remarcabilul talent de povestitor.

NICOI.AUS OIAHUS (1493 - 1568), istoric, poet și cărturar umanist. Născut la Sibiu, este descendentul unei vechi familii voievodale românești, el înrudindu-se cu domnitorii munteni Vlad Țepeș și Mihnea cel Râu. De asemenea, bunica din partea tatălui este sora lui Iancu de Hunedoara, tatăl său avându-l drept văr pe Matei Corvin. Își face studiile la școala săsească din Sibiu, la cea din Orăștie și apoi la școala capitulară

din Oradea, unde învață latina, teologia, poetica, retorica, muzica, astronomia. La 17 ani devine paj la curtea regală de la Buda, dar părăsește viața de curtean pentru cea ecleziastică. Este secretar episcopal la Pecs, canonic de Esztergom. În 1526 devine secretar și consilier al regelui Ludovic al II-lea și o însoțește pe regina Măria în exil după înfrângerea de la Mohács. Datorită acesteia, la Bruxelles ajunge să fie considerat un mecena al filozofilor și al scriitorilor umaniști, având și muhe legături culturale cu diferiți profesori de la universitățile din Louvain sau cu Erasmus din Rotterdam. Începe să-și scrie lucrările istorice în această perioadă, precum și poeziile în latinește și în grecește. În 1542 se întoarce în Ungaria, unde este numit consilier, iar un an mai târziu, în 1543, devine cancelar al regatului și episcop de Zagreb, apoi episcop de Agria. În anul 1548 este înnobilit cu titlul de baron imperial, iar în 1562 este numit regent al Ungariei, împreună cu regenta Măria. Din această poziție luptă pentru întărirea țării împotriva pericolului otoman, reorganizează învățământul, fondează un seminar și un internat, asigură profesorilor o bază materială și o situație legală împotriva abuzurilor bisericii, introduce ca obiecte de studiu (pentru susținerea învățământului laic) marii clasici greci și latini. Își lasă o parte din avere instituțiilor culturale create de el.

Printre lucrările sale se poate menționa *Htmgaria*, scrisă în latinește, la cererea reginei Măria. Aceasta este o monografie istorică, geografică, economică și etnografică alcătuită din 19 capitole, 8 fiind dedicate Daciei. Opera sa mai cuprinde și alte scrieri istorice, precum *Attila* sau *Chconicon*. Are, însă, și un volum de poezii numit *Carinina*, unde sunt reunite epitafuluri, corespondență cu prieteni, felicitări, elegii, satire, poezii pastorale în limba latină. Este importantă și corespondența lui cu personalitățile diplomatice, ecleziastice și culturale ale epocii, în special cu Erasmus din Rotterdam.

PETRU CERCEI, (c.1545 - 1590), voievod al Țării Românești, cărturar umanist, autor al unui imn scris în italiană. Tatăl său, Pătrașcu cel Bun, domn al Țării Românești (1554-1557), îl trimite ca ostatic la înalta Poartă. Exilul la Rhodos și închiderea într-o temniță din Siria reprezintă numai două dintre etapele unui destin zbuciumat, experiență împărtășită de mulți fii de domnitori români. După evadarea din închisoare (probabil în 1568 sau 1569), încearcă să dobândească tronul tatălui său, care între timp se stinsese din viață, Până în clipa când va reuși (septembrie 1583) peregrinează pe la curțile regale din întreaga Europă, producând încântare datorită farmecului și erudiției sale (potrivit însemnărilor contemporane vorbea 12 limbi). În cei doi ani de domnie, sub influența modelelor occidentale, reface palatul din Târgoviște și Biserica Domnească. Imaginează o cruciadă antiotomană pentru care dă ordin de construire a unei turnătorii de tunuri și îi comandă cărți lui Coresi. La curtea sa este înconjurat de artiști italieni și francezi, care îl ajută să amenajeze parcuri și grădini cu plame exotice. Alături de aceștia se află secretarul său Franco Sivori, de la care s-a păstrat un memorial prețios pentru istoria Țării Românești. Mazilit, înșelat, jefuit, Petru fuge din țară, cu speranța că prietenii străini îl vor sprijini să-și recapete tronul. Este prins la Constantinopol, închis și ucis pe mare când se îndrepta spre exilul din Insula Rhodos.

RADU POPESCU, cronicar muntean. Se naște în jurul anului 1655, fiind fiul Măriei Băleanu și al vistiernicului Ilrîzca, grec de origine. În timpul domniei lui Șerban Cantacuzino, sub pretextul că ar fi furat bani din vistierie, Hrizea este omorât din porunca lui vodă (1680); familia pleacă la Adrianopol și apoi se refugiază în Moldova. Aceste călătorii se vor dovedi urile pentru viitorul cronicar, care ajunge să

stăpânească bine limba turcă și greacă. Probabil înainte de 1687, Radu Popescu se întoarce în Țara Românească, cu prilejul așa-zisei împăcări dintre Cantacuzini și Băleni. În timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu, ocupă slujbe neînsemnate: de pildă, între 1693 și 1696 este clucer și susține acuzația de corupție împotriva lui C. Știrbei (mare clucer). În 1700, participă la un complot împotriva lui (Constantin Brâncoveanu. În timpul domniei lui Ștefan Cantacuzino (1714—1716), ocupă funcția de marc vornic de Târgoviște, în care rămâne până în martie 1716. Nicolae Mavrocordat îl numește în același an marc vornic. Din acest moment începe să semneze doar Radu Popescu - numele i se trage de la Popeștii de Ilfov - o proprietate a familiei. În 1723, se retrage la mănăstirea Radu-Vodă din București - sub numele de Rafail monahul - unde moare în 1729-

JOHANNES SOMMER (SOMMERUS) (1542-1574), cărturar umanist. Născut la Pirna, lângă Dresda, studiază la Frankfurt pe Oder, în duhul propovăduit de luterani. Ajunge în Moldova, venind probabil din Polonia în suita lui Despot-Vodă, căruia îi va fi o vreme secretar de cancelarie, istoric de curte și poet. Este în fruntea profesorilor invitați să predea la colegiul latin de la Cotnari. Merge și în Transilvania, unde este profesor de greacă și latină la gimnaziul înființat de Johannes Honterus la Brașov, apoi predă la Bistrița și la Cluj. Se convertește la antimilitarism. Moare în 1574, de ciumă, la Cluj. A lăsat mai multe scrieri în latinește, printre care și o biografie a lui Despot-Vodă - *Vita Jacobi despotae Moldavarum reguli* (1574) - și cincisprezece elegii scrise în Moldova și în Transilvania, reunite sub titlul *Elegiae XV de dade Moldavica quibus etiam historia Despotica continetur*.

THEODOSIE VESTEMEANU, mitropolit al Ungrovlahiei (1668-1672). Originar din satul Veșicm, județul

Sibiu, călugăr la mănăstirea Cozia și egumen la Argeș. Este ales mitropolit cu protecția partidei Cantacuzinilor, de aceea îl afurisește pe boierul Stroc Ixurdeanul, responsabil de moartea postelnicului Constantin Cantacuzino. Întors pe scaunul Țării Românești, domnitorul Gbica Vodă îl destituie pe Theodosie și îl închide în mănăstirea Tismana, de unde este eliberat de noul domn - Șerban Cantacuzino - și repus în drepturile de mitropolit. În 1690, Theodosie zidește mănăstirea Cetățuia (județul Vâlcea). A sfințit mai mulți vlădici pentru mitropolia din Alba Iulia, luptând cu toate mijloacele contra înfăptuirii unirii cu Roma a românilor din Ardeal. A tipărit mai multe cărți românești, care au contribuit la naționalizarea slujbei bisericesti în Transilvania, în lăcașurile de cult ale românilor,

TOADER din FEEDRU, cărturar transilvănean (din județul Bistrița-Năsăud), a trăit în secolul al XVII-lea. Diacul Toader a lucrat ca profesor în Moldova, în casa lui Pătrașcu Ciogolca, mare logofăt în anii 1653—1657, învățându-i carte pe Pătrașcu și Miron, fiii acestuia. Întors în Ardeal, la Bistrița, își oferă serviciile „sfatului” orașului, de unde este din nou cerut de către Pătrașcu Ciogolca, ca profesor probabil pentru nepoții săi, de data aceasta. În martie 1639, la înmormântarea Sofronici Ciogolea, diacul Toader se afla la Calafendești, lângă Suceava, unde rostea *cuvântul funebru*, păstrat în două copii (în ms. rom. B.A.R., nr. 167, din 1639, și în ms. rom. B.A.R., nr. 279, din 1668).

GRIGORE URECHE (c. 1590 - aprilie 1647), cronicar moldovean. Descendent al unei familii boierești vechi, este fiul vornicului Nestor Ureche și a Mitrofanci. Fatal său, reprezentant al personalităților politice ale Moldovei secolului al XVII-lea, purtător de solii la Poartă, mare logofăt, mare

vornic, este obligat să se refugieze în Polonia, cu familia, alături de alți boieri și de domnitorul Petru Șchiopul. Grigore Ureche studiază mai întâi la școala Frăției Ortodoxe din Lvov, apoi la Colegiul iezuit. Aici învață *unele liberale* [trivium - gramatică, retorică, dialectică - și quadrivium - filozofie, teologie, matematică, muzică), dar și latina, slava veche, polona și clina. Întors în țară, îl găsim pomenit într-un document din 1628 în funcția de al treilea logofăt al domnului Miron Bamovschi. Ascensiunea în ierarhia politică va continua cu rangul de mare spătar în vremea lui Moise Movilă și a lui Alexandru Iliaș. În 1642 ajunge mare vornic al Țării de Jos. Domnia lui Vasile Eupu, timp cultural prin excelență, îi favorizează redactarea singurei sale cronici intitulate *Letopisețul Țării Moldovei (1359—1594)*, lucrare ce marchează începutul istoriografiei române. Originalul nu s-a păstrat, dar cronica se conservă în 22 de copii manuscrise, cu interpolări ale cronicarilor Simion Dascălul, Misail Călugărul și Axinte Uricariul. Numărul mare al acestora a creat confuzii, cronica fiind atribuită de unii lui Nestor Ureche, de alții lui Simion Dascălul. Contribuții importante în stabilirea paternității *Letopisețului Țării Moldovei* au fost aduse de Constantin Giurescu, P.P. Panaitescu și Eiviu Onu.

MITROPOI, I'FUI, V A R I A A M (?-1657), teolog, scriitor, traducător. Născut la sfârșitul secolului al XVI-lea, la Bolotești, județul Putna. Fecior de răzeși, a îmbrăcat rasa monahală - poate sub influența lui Atanasie Crimca — în mănăstirea Secu, unde va ajunge și egumen în anii 1608-1613.

Prin cunoștințele lui de limbă slavă și greacă, prin cultura religioasă și prin viața lui curată, izbutește să se facă cunoscut în cercurile înalte din Suceava și să devină duhovnicul domnitorului Miron Barnovski. În iarna anului 1628

Miron Barnovski îi trimite într-o solie în Rusia (prilej cu care, oprindu-se pe la Kiev, îl cunoaște pe Petru Movilă).

La 23 septembrie 1632 este sfințit mitropolit al Moldovei (fără a mai trece prin scaunul episcopal, lucru îngăduit de canoane), predica de instalare fiind rostită de faimosul teolog constantinopolitan Melctice Syrigos.

În 1639 candidează și la scaunul de patriarh ecumenic. Ortodoxia românească a avut în persoana mitropolitului Varlaam un apărător activ, care s-a slujii descriul său pentru protejarea credinței tradiționale, inițiind și o serie de mișcări ecleziastice de amploare, precum sinodul „regional” din 1642, de la Iași, când a fost dezbătută și aprobată *Mărturisirea ortodoxă* a lui Petru Movilă, sau soborul local care a validat *Răspunsul împotriva Catehismului calvinesc*.

Prăbușirea lui Vasile Lupu aduce și căderea mitropolitului, îl găsim retras la mănăstirea Secu, unde în ultimii ani de viață își împarte pământurile neamurilor, și unde moare în 1657.

IOAN Z O B A din VINȚ (a trăit în a doua jumătate a secolului al XVII-lea), teolog, traducător, tipograf. Născut la Vințu de Jos, preotul calvin Ioan Zoba este înnobilit, împreună cu fratele său Oprea, la 20 mai 1664, ajungând notar sinodal și protopop reformat de Sebeș (1682—1684). Cu sprijinul craiului Mihail Apafi, sub a cărui protecție a știut să se așeze, și al mitropolitului Varlaam al Transilvaniei, pune în funcțiune o tipografie la Sebeș, unde publică în 1683 o culegere de omiletică funerară, intitulată *Sicrihil de aur*. Ulterior, mai tipărește o serie de cărți cu caracter moral-religios la Alba Iulia, unde fusese mutată tiparnița: *Cărare pre scurt spte fapte bune îndreptătoare* (1685), *Ccasloveț care are întru sine slujbele de noapte și zi* (1687), *MoUtvenc (1689)*, contribuția lui la aceste cărți fiind aceea de traducător și de tipograf.

GLOSAR

A

acic, cie = aceasta

adamană = camătă

adăoșag = adaos, dare în plus, impozit suplimentar

agale = ofițeri

agarlâc = bagaj

agie = poliție

ahteofbvii = atheofosie, lipsa fricii de Dumnezeu

ahortatos = nesățios

aian, haian = dregător otoman, frunrașul unui sat sau oraș

alai = pompă, paradă, corregiu

ambâcar = socoritor

anafora = raport către domn sau către divanul domnesc

anatemă = excludere din rândul Bisericii

anevsplahnos = nemilos

angiar = hanger

aorea = uneori, câteodată

apleca (a) = a alăpta

arap, harap = arab

aravlean = arab

arbănas = albanez

arcadei = arcadieni

arnăut = albanez mercenar în garda domnească

nrzoval, arzuhal = petiție, plângere

aslam = camătă
 aspidă = șarpe veninos
 astruca (a) = a acoperi cu pământ, a îngropa, a înmormânta
 asupreală = necaz
 așkerlii - soldau turci
 așeși = aidoma
 at (pi. ați) = cal bun, armăsar, cal de paradă, cal de călărie
 atunceș = tot atunci
 axon = axa Pământului

B

barut = prafexploziv pentru tunuri
 bași = boieri mari
 baștie, baște = bastion, fortăreața, întaritură
 becisnicie = rușine, nevoie
 beg = guvernator, prinț
 bei = titlu dat de turci domnilor români
 beilie = loc de popas, han
 beizadea - fiu de domn
 beleag = tabără de adunare și de regrupare a oastei
 bezeisnicie = ticăloșie
 bezdușnic = fără suflet
 bezsrbărnice ~- fără de arginți, neagonisitor
 bivșug = belșug
 blagoceștie = noblețe, mărinimie
 Blagoveștenie = Buna-Vestire
 blama (a) = a merge, a umbla
 blojiritură = calomnie
 blojorî (a) = a calomnia
 boagă = bufniră
 boare, bură = furtună
 bodz = idol, zeu
 bog = Dumnezeu
 bogaz = strâmtoare
 bogoteț = Sf. Părinte
 bogorodită = Născătoare de Dumnezeu

bold = pinten
 boliac = bolnav
 bostangiu = pedestraș din garda sultanului
 brehnace = specie de vultur
 brudatec = prostănac
 brudiar = fraged
 buhăbie = buhăială
 buigui (a) = a aiura
 buluc = grămadă
 bunătate = virtute

C

caom, cacum = hermelină, hermină, animal cu blană scumpă
 cadiu = judecător, administrator musulman
 cafran, caftan = haină cu care erau îmbrăcați domnii la numirea în scaun și marii boieri la numirea în dregătorii
 caimacam = locțiitor de domn
 capiște = templu
 capucheaie = agent diplomatic al domnitorilor români la Constantinopol
 capugiu, capigiu = trimis al Porții otomane în Țările Române la inaugurarea unei domnii
 călțun = ciorap, fel de încălțăminte
 cămăraș = tezaurierul particular al domnului; mai-marele peste ocne
 căminar = boiernaș însărcinat cu strângerea impozitului pe băuturi
 căptușitură - mască
 cărăiman, caraiman = locuitor al Caraimaniei, arab
 căsaș = om căsătorit, cu familie
 catărig = adolescent
 cătinel = încetișor
 căzânbaș = persan
 cătinți = cantitate
 ceauș - curier, aprod, șrafetă, paznic
 cerbicie = ceafă, grumaz
 cetanie = lectură
 chelcr = cămară

cherachea = mantie dc gală
 chindie = parte a zilei înainte de apusul soarelui
 chit = balenă
 chiri (a) = a gândi, a medita
 chiteala = gând, raționament
 chiverniseală - judecată, comportare
 cinsteș → cinstir
 ciocotniți (a sc) - a se linguși
 ciohondar - slujbaș mărunț la curtea domnească (avea grijă de încălțăminte domnului)
 cirac = iăvorir, protejat, om de încredere
 cirtă = clipă
 cislă = număr
 ciubuc, cebuc = lulea, narghilea
 ciudă, eiudesă = minune
 ciudotvorer = făcător de minuni
 ciurfuială = mocirlă
 civerr = sfert
 elefetnic = clevetitor
 clevetă = calomnie, bârfeală
 cliric = preor ortodox
 cliros = cler
 cniga = curte
 cocie = trăsură
 comis = mare boier care avea în grijă grajdurile domnești
 conacciu = conăcar, boier care se ocupa cu pregătirea locului de popas pentru domn
 conceni (a) = a extermina, a stârpi
 concenie = sfârșit
 coneț = sfârșit
 conia, cniia - impozit pe vitele destinate exportului sau pe cele aduse la pășunat în Moldova
 conteni (a) = a opii, a înceta
 coteli (a) = a scotoci, a cotrobăi
 creștere = plantă
 cristos = cruciat
 crug = ciclu astronomic

cubur, cobur = haină bărbărească purtată de boieri
 cucă - căciulă înaltă pe care sultanul o dăruia domnului la suirea pe tron
 cuceric = evlavie, umilință, cucernicie
 ctimbea cupolă
 cumpănă - cântar, pericol
 cumpătareț, cumpărător = administrator, cârmuitur, conducător
 cumplire - cruzime
 ctinteuie = înfrâuare
 „cursul cailor” - hipodrom
 curteni (a se) - a lua sau a introduce pe cineva în serviciul unei curți
 cust = curs, durată
 cnsra, a = a trăi
 cure = gresie, piatră ascuțită

D

dajde = bir
 dârâi (a) = a zgâria, a rade
 dece = de aceea
 decinde = dincolo
 delunga (a) = a îndepărta
 descăleca (a) = a întemeia
 desetină, desărină = impozit în natură, plărit mai ales pentru stupi și porci; zeciuală, dijmă
 dichisuri = obiceiuri, unelte
 didascalie = învățant
 diastima = interval de timp
 diorthosi (a) = a corecta, a traduce
 divan-efendi = dregător care citea hatișeriful
 dodei (a) = a supăra
 dodeiala = tulburare
 dragoman = ambasador la Poartă care era și traducător
 deomor = drum

E

emurluc = mantie de ploaie
 encomion, engomion =• elogiul, laudă într-un discurs

F

fărâmușă = fărâmiță
 fățarie = părtinire, fățarnicie
 feleagă = zdreanță
 feitidă = corabie rapidă
 feredeu = baie, scaldă
 feregea = mantie de postav subțire sau din mătase, purtată de boieri
     peste îmbrăcăminte
 filetes = prieten
 firman = ordin emis de sultan
 frâne = italian
 fus = ax

G

gadină = jivină, animal sălbatic
 gazofdachie = vistierie, cămară
 gata (a) = a (se) pregăti, a sfârși, a nimici, a prăpădi
 gârbi (a) - a năpădi, a năvăli asupra cuiva
 gârlan, gâtlan = gâtlej
 geamală = momâie în forma de femeie uriașă
 gelep = negustor de vite
 ghemuvian, ghemuvez = genovez
 ghizdav = frumos, minunat, iscusit, plăcut, decorat
 giumānare = gemănarc, copită despicară
 glavă - capitol
 glogOzală = rumoare
 gnomon = cadran solar
 gol = simplu, sărăcăcios
 goștină, gorștină = impozit pe oi și pe porci
 greime = mulțime
 gripsor = vultur imperial
 grunzos = aspru, dificil
 gugiuman = căciulă de samur cu fund roșu pentru boieri și cu fund
     alb pentru domn și beizadele

H

hain = necredincios, viclean, perfid
 harț = duel, luptă individuală
 hatișerif = ordin, decret emis de cancelaria Porții otomane, purtând
     pecetea sultanului
 hatman = șef militar, comandantul armatei
 hălădui (a) - a scăpa cu viață, a trai în liniște
 hărăcî (a) = a pune pe haraci
 hățui (a) = a stăpâni, a înfrâna
 hâreț - erete
 hemnîsi (a) = a hămesi
 herb = sremă, blazon
 hiriș = vestit, renumit
 hiriși = propriu, adevărat
 hirișie = trăsătură caracteristică
 hirograf = înscris, manuscris
 hiula = viteză, goană
 holcă = răscoală, larmă
 hotnog = suraș, căpitan
 hrăbor = curajos, viteaz
 hrizmos = proorocie
 hudiță = ulicioară, străduță

I

iatac = cameră mică, dormitor
 ienicer = soldar pedesru
 ieșitoare = privată
 ima (a se) = a se mânji
 imam = preot turc
 imbrohhor, ibrihor = dregător turc
 inaș = argat
 indrop = animal acvatic, fabulos
 inorog = animal terestru fabulos, eu un corn mare în frunte
 iscusit = frumos
 isimeria = ecuator, eehînoctîu
 ispitî (a) = a iscodi, a descoase

ispoveduinți = spovedanie
 isprăvnicie = dregătorie
 isrovi (a) - a încheia
 iștealenie = vindecare
 itlac = firman de amnistie (ordin de eliberare)
 izvodi (a) = a traduce, a reda

I

îmbăiaturi = înjurătură, insultă, cuvânt necuviincios
 îmblăzni (a se) = a se menaja
 îmbtinarc = lingușire
 împâclat = încetșat, neclar
 împistrat = ornamentat (despre haine)
 împoucîșa (a se) = a se împotrivi
 împrejurat = împovărat
 împresura (a) - a ataca
 împutăciune = dojana, musrrarc
 îinalgios = nedreptate
 începătură = principiu, început
 îndemână = liniște, înlesnire, tihnă, comoditate
 îngurlui (a se) - a se prinde în mreajă, a se încurca
 înjugare = asociere, silabă
 întindere = intenție, scop
 întiri (a) = a urmări
 îiitruloeat = legat
 întina (a) = a cresta copacii de la rădăcină, lasându-i în picioare gata
 să se prăbușească
 învârteji (a se) = a se întoarce, a se înapoia
 învârvomați = peste vârf, peste măsură
 investi (a) = a îmbrăca, a înfășa
 învincire = învingere, biruință

J

jalobă = jalbă, plângere
 jahiii (a) = a prăda, a răpi, a fura
 jiganie = animal sălbatic

jitniță = hambar
 jocuri (a) = a batjocuri
 jolj = vâl, giulgiu

L

lanțuh = lanț
 Iască - îndrăzneală
 lămuri (a) = a curați, a purifica
 lefantine = elefanți
 leică = pâlnie
 lemn = pom
 lenevi (a se) = a nesocoti
 leni (a) = a neglija
 libov = iubire, dragoste
 lipi (a se) = a se potrivi
 list = filă
 line = litanie, rugăciune
 logofăt = marc boier care prezida divanul și conducea cancelaria
 domnească
 loitru = înăuntru
 luisi = al sau, a sa
 luman ~ laic

M

macat = cuvertură subțire de lână sau de bumbac
 magia = grămadă, movilă
 magnis = magnet
 înainte = mai înainte
 mamcă -- doică
 mamină = ridicătură
 mas = popas
 mateologhisi = a delira, a sporovăi
 maztl = domn/ boier destituit
 mâneștergoră = ștergar
 mâ7da = mită
 mecet, niecît = moschee mică

medelnicer = boier care îi turna apă domnului pe mâini când se așeza la masă
 mehenghi = piatră magnetică
 mehter = muzicant turc într-o fanfară militară
 mehter-baş = șefu! mehterilor
 mehterhanea = orchesrra, fanfară militară
 mehtup = **scrisoarea** oficială a vizirului
 meidan = suprafață
 meschiu = oțel
 meșterșug = tactică, plan
 mijloci (a) = a media, a pricinui
 miroseață = mireasmă, balsam
 mitosenie = miros, parfum
 misereni = egipteni
 moghilă = movilă
 moșnean = moștenitor
 mucarc = confirmarea domniei de cărre sulran, firmanul acestei confirmări
 mumbașir = slujbaș însărcinat cu împlinirea unei porunci domnești
 munci (**a**) = a chinui, a tortura
 musaip = slujbaș, curtean credincios

N

nacealnic = căpetenie
 nafaca = hrană
 nalgios = nedreptate
 nazir = comandantul unei cetăți turcești
 năimi (**a**) = a angaja, a închiria, a arenda
 năprasnă = nenorocire
 năpusti (a) = a părăsi
 năvrapi = oșteni turci
 nearătar = urâtenie
 neclătitor = imuabil
 neistovit = neisprăvit
 neîntrulocat = nedespărțit
 nemolit = neîmblânzit, nedresat

neovilit = nestricat
 nepărăsit - continuu, neconținut
 neploditoriu = neroditor
 neprestanno - mereu, fără încetare
 nesămăluire = prostie, nechibzuință
 nescare = oarecare
 neștine = cineva, oarecine
 neticneală = neodiliuă
 nevoi (a se) = a se strădui, a se sili, a se chinui
 nevoință = grijă, luptă, osteneală
 nevolnicie = neputință
 nezloslovnic = neclevetitor
 nubat = cântec de slavă

O

obezi - instrument de tortură de lemn, cătușe
 obiceinic = moral
 obicină = deprindere, datină
 oblădui (a) = a stăpâni, a conduce, a guverna
 oblici (a) = a afla
 oblu = drepr
 obnovlenie = sfințire, târnosire (a unei biserici)
 oborî (a) = a azvârli, a trânti
 obraz = chip, față, persoană
 ocaanic = amărât, ticălos, nenorocit
 ocină = proprietate moștenită
 olac = curier călare, mesager
 olat - teritoriu
 ordie = oștire, armată
 orthrul, ortru = utrenie
 osârdie, usârdie = ardoare, zel, tărie
 oslabă = odihnă, liniște
 ostrov = insulă
 oteț = părinte al Bisericii creștine
 oturac = popas mai lung în timpul unui marș

P

padej = împrejurare, situație
 pajară = acvilă
 palmă = unitate de măsură pentru lungime
 pamente = pomenire
 panurghie = viclenie
 paragorîsi (a) = a mângâia, a consola
 pardos ^ leopard
 parimie = pildă
 parisie = prezentă, apariție în fața mulțimii
 păpriște = stare
 păscălie = calendar perperuu cu tabele și însemnări care ajută să se găsească data Paștelui și a celorlalte sărbători mobile pentru orice an
 pătrim - rău, grozav
 pâclă = noroi
 pâră = judecată
 pârcălab = ispravnic, șef *dc* județ
 pârgâ roadele dintâi
 pecete = hârtie șampilată cu suma impozabilă a fiecărui țaran (contribuabil)
 pecetluitură = act întărit dc pecete
 pedepsi (a) = a educa, a chinui
 pehlivan = acrobat, salimbanc, personaj comic
 pcrigiapsî (a) = a descrie
 pești (a) = a zăbovi
 pestref = compoziție muzicală turcească cântată la petreceri
 pil = elefant
 pișcăi (a) = a batjocori
 pîtar = brutar
 pitic = peștișor
 pîzmă - ură
 plasă = subdiviziune a unui județ
 plașca = mantia
 plazmă = creație, creatură, invenție
 plean = pradă, prinși

plecăciune = blândețe, umilință
 plirofosi (a) = a anunța, a informa
 plod = sămânță
 plodi (a) = a rodi
 pocanie = pocăință
 pocitanie = povestire
 podan = supus, șerb polon
 podăreasă = prostituată
 pogrebanie = înmormântare
 pohfală - mărire, strălucire
 poiată = palat
 polimariu = pridvor, cerdac
 pomăzui (a) = a unge (un rege)
 pominocul - dar
 ponegreață = întuneric
 pont = articol, punct, capitol
 poprăzi (a) = a disprețui
 porumb = porumbel
 poslanovanie --- substanță
 poslușnic = călugăr (subordonat starețului)
 postelnic = mare boier, membru al sfatului domnesc, care avea în grijă camera de dormit a domnului și care organiza audiențele la domn
 podeală = pățanie, înfrângere
 potrivii (a) - a compara
 potronic = monedă divizionară de origine poloneză
 pozlovenie = permisiune
 poznit = urât, dezagreabil
 precopsi (a) = a progresa
 prepuitor = denunțător
 prepus = îndoială, bănuială
 presfira (a se) = a ie risipi
 prcsravlen ic = moarre
 prestol •• sfânta masă din mijlocul altarului pe care se pun Crucea și Evanghelia
 pricz = sminteală, poticnire
 priceștui (a) = a înșela
 pricină - vină

pricistenie = împărtășanie
 priinte = simpatie
 prîlăsti (a) = a păcăli, a amăgi
 prilăstriață = înșelătoare
 prilcji (a se) = a se nimeri, a se întâmpla
 princet = încet
 pristav = supraveghetor
 prisrăvi (a se) = a muri
 prișleț - trecător
 pritoc = arșiță
 privală = contemplație
 prociti (a) = a reciti
 procleți (a) = a afurisi, a blestema
 progozi (a) = a muștra, a învinui
 prorea = stâlp de susținere
 prorocestvie. prorocistvie prorocire
 piovlimd = problemă
 psîfsi, a se - a alege pe cineva într-o funcție
 puhacc = cucuvea, bufniră.

R

raft = ham
 raia = cerate româneasca și cu zona înconjurătoare, ambele administrate de turci
 răcodcală = lutru făcut de mână, jucodclie, treabă
 răcosau = răzvrătit
 rămășui (n) = a pune rămășag, a paria
 rămâitor = prisos, statornic
 răpstă -- cârtea lă
 răsipi (a) = a distruge
 rășură - impozit suplimentar
 răschira (a) = a spulbera
 raveni ța se) = a se umezi
 războli (a) = a se îmbolnăvi
 nlzhun = odihnă, pace, liniște
 râmlenesc = roman

rânchiza (a) = a necheza
 razdumka (a) = a sfărâma
 rocoșcn ic = răzvrătire
 radină = sărbătoare, creație
 rodji (a se) = a se vătăma
 rodoslovcnic = genealogic
 rost = gură
 rorocolime = rotunjime
 rula ța) = a vorbi degeaba

S

saealuș = tun
 saivane - cort domnesc
 salahor = trimis împărătesc sau domnesc
 samodârjaveț, samodârjavnk = autocrat
 samur = blană de zibelină
 sangeac -- steag otoman
 sărai = palat
 satara - impozit pus pe siliști (pășuni)
 sâbor, sobor = adunare
 sâciui (a) pădurea = a tăia pădurea
 săim (și seim) = dieta poloneză
 sălbazuî (a se) = a păcătui, a greși
 sămalui ța) = a ghici
 samăluitoiiu rațional
 săraci nesti = turci sarazini
 sărăcuț - smerit
 sârdar, serdar = comandant de oaste
 săvârși (a se) = a muri
 sâncăță = pușcă
 sârg = jrabă
 scală = port mic, punct vamal
 scară = tabla de materii
 scădea (a) • a da înapoi
 scărândăvi (a) = a nesocoti, a sc scârbi, a se dezgusta
 sclumni-agasî = demnitar turc însărcinat cu instalarea domnilor

sclivisit = lustruit
sclip = cupola, arc
scopetc = scumpete
scopos = melodie, cântec
scump = zgârcit
seir = fenomen
sfădi (a se) = a se lupta
sfârșit = scop
sfeti = sfânt
sfigmos = artera radială, vena la care se ia pulsul
sicofandie = denunț, intrigă
siială = sfială
sila = putere
silță = cursă
simeea - ghimpe, țeapă
simeți (a se) = a se făli, a se mândri
sireac = sălbatic
smad = negricios
smântă - sminteală, rătăcire
smeri (a se) = a se înjosi, a se micșora, a se umili, a se pleca
sminteală = greșeală, tulburare, nebunie
somă = mulțime
spăsenie = izbăvire, ispășire
spășitoriu = smerit, ispășitor
spătar = mare boier care purta sabia domnului la ceremonii
spârcui (a) = a zdrobi
spodobi (a) = a învrednici
sprențar = indecent, deplasat, nepotrivit
stâlpăre = ramură verde
stepenă = treaptă
sterie = provizie de oaste
stidi (a se) = a se teme
stihotvorț ← poet
stolit = arătos
stolnic = mare boier care supraveghea masa domnească
strană = piept, opoziție
strașnic = teribil, necruțător

strat = culcuș
stratocamil = struț
strălumina (a) = a străluci
srrâcar = distrus, alterat
stiâmbătate = nedreptare
sireh = strâmb
strige = ființe imaginare cu chip de femeie
slujire - utilitate, folosință
suppleca (a) = a supune
supstare = substanță
Mirgunie, surgnnlâc = exil
sviri (a) = a dezvoltă

Ș

șalău = mic ban de aramă
șcupa (a) - a șchiopăta
șearb = rob, slugă
șerui (a) - a reda
șicuil - aliniat
șinic - manifestare de bucurie prin salve de artilerie
șismă = armă
șleahță = nobilime polonă
șivai (a) = a încurca

T

tacâm = suita, cortegiu, alai
taxindar, taxindar = stăngător de dări sau taxe
tăgădui (a) = a refuza
Uvălte ghiulea
râiupană = timpan, darabană
tânipina (a) = a întâmpina
rangă = tulburare
târnosi (a) = a sfmri o biserică
iel.il -• ciainic, pnsrav domnesc, negustor ambulant, samsar
cûiit = netrebnic
ti ruin = monedă veche turcească

rine ța se) = a petrece, a considera, a urma
 risc = dregător mai mare
 tituluș = titlu
 rocmală = fel, așezare, condiție
 tocmeală = faptul de a (se) tocmi, învoială, contract, ordine, bună
     rânduială
 tocmi pre state (a se) = a se opri
 rrăpi (a) - a rabdă, a suporta, a rezista
 troiță = treime
 trufi ța se) - a se mândri
 tufingiu = slujitor din garda sultanului, domnitorului
 tui = steag turcesc făcut din cozi de cai
 cumpănind = întâmpinând
 turcă mască din lemn înfățișând un cap de cerb, capră sau alt animal
     care se împodobește și se Joacă în zilele din preajma Crăciunului
     sau Anului Nou
 turna (a se) = a se întoarce

T

rcnchîu = soroc, capăt, sfârșit, scop
 țideală - săgeată

U

urgie = furie, mânie
 urie = document, hrisov
 urmare = imitare
 ușer = dregător în Moldova care primea solii și îi introducea la domn
 utărnic = utrenie

V

văcărit = dare pe vite
 vădrărir = impozit pe vinul vândut în țară sau în afară
 vâznisi (a) = a lăuda
 vâlhvă - curaj, faimă
 vârstă = curs, durată
 vânoapa = peșteră

vâtroșală = grosolănie
 vederat = fără îndoială
 vetrilă = pânză de corabie
 via (a) = a trăi
 vipr -- îirană, aliment
 vîzionire - slăbiciune, uscure
 vizir = mare dregător al Porții
 volnici ia = libertate, independență
 vornic = mare boier, locțiitor al domnului în probleme judecătorești
 vomvi (a) = a vorbi, a discuta
 votri (a) - a se prostitua
 vtori = al doilea

Z

zaherea = obligația de aprovizionare cu alimente sau cereale
 zaif = bolnav, indispus, convalescent
 zapr = confiscare, sechestru, stăpânire, autoritate
 zaraf = cămătar care schimba și bani
 zavistie - tulburare, conflict, invidie
 zgaibă - boală de ochi
 zgău -• pânțec
 ziafet, zaiafet = chef, petrecere
 zicăloră = cântec dintr-un instrument
 zidire = făptură, creatură
 zlobiv = răutăcios, nebun
 zmâciiui (a) - a tortura, a zdrobi
 zmiuțelă greșelă, accident
 znamenie - semn

REPERE CRITICE

MIRON COSTIN

„...Miron Costin este mai totdeauna înduioșat: el se simte dator, aproape, să se înduioșeze. Pe când Grigore Ureche abia tresare de mândrie națională, în sensul restrâns al mândriei moldovenești, după câte o victorie, urmașul scaldă în lacrimi scena uciderii la Constantinopol a lui Vodă Barnovschi, binefăcătorul Costineștilor, de la care el își trăgea și numele. Ceea ce atrage la Miron Costin mai e simpatica dezordine, capricioasa innodare, și desfacere, și împletire, și reluare a firului povestirii. Întinde și alungă fraza lui; începe prin a spune un lucru, apoi trece la altul, intercalează o idee, se întoarce, și jocul acesta făcut din bucățele de fraze el îl întrebuițează pentru a forma un mozaic pe atât de fermecător, pe cât este de nedisciplinat.”

(Nicolai: **IORGA**, *Istoria literaturii românești*
Introducere sintetică. Artă și literatură romanilor,
Editura Fundației Culturale Române. 1999, p- 90)

DOINISIE ECLESIASTICĂ

„Deși își scrie opera sa în anul 1814, ea e mai bătrânească decât cele mai multe scrieri de la sfârșitul veacului al XVIII-lea.

Autorul ci, înseninând «cele ce s-au înriniplat acestei patrii a Valahict în diastima vremii la cinciveci și cinci de ani încoace» ne amintește adesea timpurile hune ale înfloritoarei cronogrni dc demult. F, adevărat câ simplul călugăr n-are simt istoric, câ nu e critic în folosirea izvoarelor sale si adesea e foarte naiv. In schimb însă, el știe să povestească frumos și are un interes viu pentru partea anecdotică a istoriei; are vorba figurată a omului din popor, îi plac asemănările din nemijlocita sa apropiere și caută să-si explice lucrurile neobișnuite de aiurea, prin prisma celor cunoscute din tara sa."

(Sexiil PUȘCĂRII), *htoria literaturii român?. Epoca veche.*

Editura Eminescu, București, 19S~\ \$: 168)

CONSIDERAȚII ASUPRA LITERATURII
ROMÂNE VECHI

„Literatura unui popor e ca râul, influentele străine ca munții, dealurile, văile si șesul prin care el curge. Acestea din urmă îi vor determina cursul, vor da mareei lui formațiuni diferite, vor putea chiar să silească apa limpede de munte să primească particile din solul lor, care o pot tulbura un timp oarecare si într-o regiune anumită, dar creșterea râului nu poate fi determinată de clc, iar în ajungerea țintei lui finale, formațiunile terenului pol să-i pună în cale piedici, să-l iezească sau să-i netezească drumul, niciodată să-l oprească."

(Sexcil PUȘCARIU, *Istoria literaturii române.*

Epoca veche, Editura Eniirieseu, București, 19^7, p. 13)

CRONICARII MUNTENI

„Cronicile munteuc nu pornesc ca în Moldova din inițiativa particulară a boierilor cn dragoste de țară si adevăr, cu teamă de Dumnezeu și cu scopul de a nu lăsa să se «înece anii» trecuți în «uitare» și de a se folosi experiența trecutului pentru viitor, de a lăsa «învățătura» pentru generațiile viitoare. In soarta istorică a Munteniei, în structura ei socială, precum și în manifestările ei spirituale se observă o identitate cu ce se petrecea în Moldova: Temperamentul însă mai vioi și poate mai sociabil al munteanului, si înclinările lui spre practicism imprimă mici deosebiri in viata Ini, fată de cea din Moldova. Iaiă dc ce luptele dintre diferitele grupări de dregători și boieri, dintre cei mulțumiți și cei nemulțumiți, lupte pe care le găsim și în Moldova, în Muntenia sunt mai pasionante, mal înverșuna te."

(Ștefan CIOBANU, *Istoria literaturii române vechi.*

Editura Miiu-rva, București, 1989. [p. 308)

EPOCA SLA VONÁ

„întreaga epocă slavonă formează cea mai dramatică pagină din istoria poporului nostru. Faptul acesta însă e o realitate istorică ce nu poate li neglijata. Unii din istoricii literaturii noastre dau prea puțină importantă acestui capitul din literatura românească. După părerea noastră, această literatura nu poate fi nesocotită pentru motivul că ca s-a dezvoltiit pe teren românesc, a fost scrisă dc români sau de slavi aclimatizați la noi și a fost destinata românilor. Desigur ca această literatură nu îndeplinește o funcțic de literatură, nu are aproape nici un rol social și intelectual. Urmele ei însă se pot găsi nu numai în limba poporului, ci și în literatura lui orală."

Uncie dintre motivele poc/ici noastre populare, în special ale celei religioase, au trecut la noi înaintea apariției celor dintâi traduceri în românește. Cărturarii noștri, copiștii noștri de cărți slavonești, preoții și călugării nu puteau să nu împărtășească și celor ce nu știau slavonește din conținutul cărților pe căre ei le puteau citi."

(Ștefan CIOBANI), *Istoria literaturii române vechi*, ediție îngrijită, note și prefața de Dan Hciria Mazilii, Editura Eminescu, București. 1989, p. 22)

AXINTE URICARIUL

„Cronica lui Axinte Uricariul este bine scrisă. Materialul este orânduit după un plan bine studiat. Observăm aceeași tendință de a trage învățăminte din anumite întâmplări istorice. (...) Limba în care este scrisă cronica ne amintește limba vechilor cronici, pe alocurea ea este expresivă și frumoasă, deși autorul întrebuițează mai multe neologisme. [...] Se simte că Axinte Uricariul în afară de ceea ce a văzut el, avea la îndemână și acte oficiale. Știrile date de el sunt precise. Dacă el ar fi fost mai puțin subiectiv în aprecierile față de domnitor, cronica lui ar fi fost cel mai sigur izvor pentru informații istorice din prima jumătate a secolului al XVIII-lea."

(Ștefan CIOBANU, *Istoria literaturii române vechi*. Editura Minerva, București, 1989, p. 346-347)

NICOLAE MILESCU SPĂȚARUL

„Cu totul alt caracter au operele lui Nicolae Milescu consacrate descrierii călătoriei lui în China, opere care i-au creat faima de observator talentat și de explorator îndrăzneț.

Guvernul moscovit de pe vremea lui Milescu, continuând politica de expansiune în Asia începută în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, și-a propus ca scop să găsească cel mai scurt drum pe uscat către China. E posibil că la mijloc erau și chestiuni de ordin diplomatic și comercial. În fruntea misiunii pe care o trimite guvernul rus spre China este pus Nicolae Milescu, cel mai bine pregătit dintre demnitarii Ministerului Afacerilor Străine."

(Ștefan CIOBANU, *Istoria literaturii române vechi*. Editura Minerva, București, p. 21 l)

REPERE GENERALE

„Abia intrasem în zona culturii bizantine și aceasta se stinse sub apăsarea turcească. Bizanțul mort nu mai putea înviora literaturile sud-slave la care noi ne adăpasem și care, ele însele, lipsite de sprijinul statului, intraseră în agonie. Izolați de latinitatea catolică a Occidentului prin ortodoxismul nostru, noi continuam să viețuim timp de câteva veacuri din fărâmațurile unei culturi formate în plin evul mediu și care la începuturile culturii moderne se stinsese. De aici caracterul atât de deosebit față de literaturile Apusului și în același timp atât de medieval al literaturii noastre până în pragul secolului al XIX-lea."

(Nicolae CARTOJAN, *Istoria literaturii române vechi*, Editura Minerva, București, 1980, p. 28)

STOLNICUL CONSTANTIN CANTACUZINO

„Nimeni până la el nu a văzut și nu a expus așa de clar problema obârșiei romane și a unității neamului, în tot

complexul ei [...]. Prin această largă înțelegere a problemei, prin erudiția lui vastă, prin întrebuițarea critică a izoarelor, prin claritatea planului, prin fraza lui încărcată și meșteșugit întoarsă, dar plină de miez, Stolnicul se ridică deasupra contemporanilor săi și se apropie de Dimitrie Cantemir. Este, se poate spune, un istoric în adevăratul sens al cuvântului."

(Nicolae CARTOJAN, *Istoria literaturii române vechi*. Editura Minerva, București, 1980, p. 495)

UDRIȘTE NĂSTUREL

„Udriște Năsturel a avut o parte activă în opera de cultură a epocii- El a stăruit pentru introducerea tiparului în Muntenia și a privegheat la imprimarea cărților, a alcătuit stihurile de dedicație la stema țării cu care se dechide *Pravila de la Govora* (1640); a întocmit în satul său părintesc din Fierăști, prefața *Antobghionului sLzvonesc* din 1643, a ajutat la traducere și a scris prefața la *Evanghelia învățătoare*, tipărită la Govora în 1642 [...]. El a introdus în literatura slavă, traducând din latinește, acea «floare de aur» a misticismului catolic, *Imitatio Cbristi*, tipărită cu cheltuiala doamnei, la mănăstirea Dealu, în 1647- [...] Și tot el a introdus în limba noastră minunatul roman al ascetismului creștin, *Varlaam și Joasa*."

(Nicolae CARTOJAN, *Istoria literaturii române vechi*. Editura Minerva București, 1980, p. 170)

IONNECULCE

„Neculce are un mare talent de povestitor, știe să găsească totdeauna cuvântul potrivit pentru fiecă situație și să concentreze tot interesul povestirii în jurul unui eveniment, al

unei stări sociale sau al unei personalități pe care o evocă cu toată limpezimea.

Predilecția hatmaului cronicar pentru aspectul dinamic al vieții se vedește în portretele sale. Notele prin care individualizează portretele nu sunt atât calități sufletești sau trăsături fizice, cât mișcarea."

(Nicolae CARTOJAN, *htoria literaturii române vechi*. Editura Minerva București, 1980, p. 360-361)

CĂRȚI POPULARE

„Literatura populară scrisă... a avut însă o importanță deosebită în evoluția literaturii noastre vechi. Dezvoltându-se potrivit năzuințelor sufletului românesc de pe vremuri, ea a avut la început un caracter religios, a căpătat apoi în secolul al XVI-lea un caracter eroic și a dobândit, în sfârșit, în secolul al XVII-lea, o pronunțată notă didactică. De aceea, cărțile populare au fost mult răspândite; ele au format literatura de predilecție a tuturor claselor sociale, au dezvoltat gustul pentru cetit, au contribuit la îmbogățirea lexicului și la mlădierea frazei și au pregătit, în parte, formarea stilului narativ, care va culmina în opera cronicarilor."

(N. CARTOJAN, *Cărțile populare în literatura românească*, voi. I *Epoca influenței sud-slave*. Editura Enciclopedica, București, 1974, p. 330)

CRONOGRAFE

„Cel mai popular cronograf a fost cel al călugărului Manasses care și-a scris opera în versuri pline de flori retorice și de inversiuni sintactice, ducând povestirea evenimentelor

până la moartea împăratului Nichifor Botaniatul (1081). Cronograful lui Manasses, tradus în limba slavă, a fost răspândit în vechile noastre mănăstiri și a influențat... destul de intens pe călugării cronicari din veacul al XVI-lea: Macarie și Azaric, și, prin aceștia, indirect pe Ureche.

Prin materialul biblic prescurtat, prin numeroasele legende apocrife, prin anecdotele istorice interesante, prin bogatul strat folcloric și, în sfârșit, prin elementele de istorie universală, cronografele au fost mult răspândite și citite la noi. Ele au deșteptat curiozitatea pentru lucrurile istorice și au stat pe masa de lucru a marilor cărturari din trecutul nostru, Dosoftei și Miron Costin."

(Nicolae CARTOJAN, *Istoria literaturii române vechi*, Editura Minerva, București. 1980, j. 211)

DIMITRIE CANTEMIR

„...Cronicarii au farmec lingvistic și dar de povestire, Cantemir e scriitor, creator, aducând idei și combinații. Eigura lui, umbrită până azi, e a unui om superior. Voievod luminat, ambițios și blazat, om de lume și ascet de bibliotecă, intrigant și solitar, mânuitor de oameni ?i mizantrop, iubitor de Moldova lui după care tânjește și aventurier, cântăreț de tambură țarigrădean, academician berlinez, prinț rus, cronicar român, cunoscător al tuturor plăcerilor pe care le poate da lumea, Dimitrie Cantemir este Lorenzo de Medici al nostru."

(G. CĂLINESCU, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, ediția a doua, Editura Minerva, București, 1982, p. 42)

ANTIM IVIREANUL

„Spontaneitatea exordiilor, trecerea firească de la planul material la cel alegoric, reintrările familiare în chestiune, indignările, întristările, muștrările, interogațiile retorice, curmate la timp, înainte de a deveni bombastice, pasiunea ce echilibrează toată exacta mașinărie a cazaniei destăinuie un orator excelent și un stilist desăvârșit."

(G. CĂLINESCU, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, edirta a II-a, Editura Minerva, București, 1982, p. 12)

GRIGORE URECHE

„Ureche n-a scris cronica după o concepție istorică modernă, ci după sensul ei vechi de îndreptar și de învățătură pentru urmași. Nu-l putem opri azi să-și fi iubit neamul și figurile lui de elită. Pe cei răi și spurcați, de felul lui Iliș Rarcș, Ureche nu i-a cruțat. I-a Alexandru cel Bun și Ștefan cel Mare însă a trecut cu vederea vasalitatea lor și presupusa îngenunchiere sub cort a ultimului. N-a mai scris aici cu indiferență de istoric, ci cu suflet de moldovean. Sub acest raport îl întrece Nicolae Costin, cu expunerea sa erudită și rece, dar nu-f poate ajunge în ce privește viața pe care Ureche a reușit s-o dea materiei și datelor istorice prin vibrarea sentimentelor sale, la tot pasul. Pentru începuturile istoriografiei în limbă românească lucrul acesta este esențial. Gâlgâirea aceasta de scris, ca de apă vie, a dat naștere unei întregi și ilustre epoci istoriografice."

(I.C. CHIȚIMIA, *Probleme de bază ale literaturii române*, Editura Academiei, București, 1972. p. 268)

VARLAAM

„Varlaam traduce cu aproape șase decenii mai târziu decât Coresi și colaboratorii, și limba sa este, desigur, evoluată față de aceea a diaconului muntean și a preoților ardeleni. Ia Varlaam se simte străduința de a se adresa românilor de pretutindeni, deși unele particularități ale graiului moldovenesc (dz pentru z) subzistă [...]. S-a recunoscut însă de mult că limba *Cazaniei* este limpede, accesibilă și astăzi, după mai mult de trei sute de ani. În ceea ce privește stilul *Omiliilor*, e adesea trudnic, comentariul reprezentând textual conținutul pericopei, cu insistențe obositoare, menite a fixa în mintea ascultătorilor, litera exactă a Evangheliei, nu lipsit de pasaje memorabile, elocvente.”

(Al. PIRU, *Istoria literaturii române vechi*, voi. I, *Epoca veche*. Editura didactică și pedagogică, București, 1970, p. 100)

LITERATURA DE CEREMONIAL

„La baza scrierii logofătului Gheorgachi stau două lucrări bizantine, *Descrierea ceremoniilor curții* de Constantin Porfirogenetul și *Despre demnitățile palatului* de Georgeos Codinos (cunoscut mai mult sub numele funcției sale de majordom Curo-palat). Era firesc ca autorul român să se servească de operele de specialitate bizantine (și mai ales de cea de a doua, pusă la contribuție și de Dimitrie Cantemir în *Descriptio Moldaviae*), deoarece ceremoniile de la curtea domnească din Iași nu erau decât o adaptare a celor de la curtea împăraților Bizanțului, firește, complet decăzute și aproape anulate în timpul stăpânirii turcești (se mai păstrau numai unele ritualuri religioase din timpul sărbătorilor ortodoxe).”

(Al. PIRU, *Istoria literaturii române vechi*, voi. I, *Epoca veche*, Editura didactică și pedagogică, București, 1970, p. 415)

DOSOFTEI

„Traducerea lui Dosoftei nu este chiar așa de liberă cum s-a crezut. Dimpotrivă, el se ține foarte aproape de original și loată arta lui se reduce la a spune prin alte cuvinte același conținut, f...] Traducerea în versuri a lui Dosoftei respectă în linii mari ideea lirică, dar o comunică într-un limbaj arhaic inimitabil, de o rezonanță vădit superioară din punct de vedere artistic...”

(Al. PIRU, *Istoria literaturii române*, voi. I, *Epoca veche*. Editura didactică și pedagogică, București, 1970, p. 185—186)

LNV.Ă ȚĂ TURILE L UI NEA GOE BASARAB
CĂTRE FIUL SĂU THEODOSIE

„Intensitatea trăirii este egalată de intensitatea gândirii. *Învățăturile* sunt în primul rând, prin însăși destinația lor, o operă ideologică. Ea vrea să *învețe*, să *educe*, dar nu se limitează la generalități morale ci posedă și transmite un *sistem*, o foarte clară concepție personală asupra unei serii de probleme complexe, sociale, politice, militare, diplomatice. Cu puțin efort la început, acest sistem de idei, care constituie armătura interioară a edificiului, poate fi perceput cu deplină claritate. El conferă *învățăturilor lui Neagoe Basarab* un loc original în excepțional de bogată literatură „parenetică”, ilustrată de scrieri pe teme similare în aproape toate literaturile lumii, de la anticul Egipt și străvechea Indie, trecând prin Elada, Roma și Bizanț, până la bogata eflorescență a genului în Renaștere care a dat pe Machiavelli.”

(*Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*, text ales și stabilit de Florica Moisil și Dan Zamfirescu. Cu o nouă traducere a originalului slavon de G. Mihăilă, Editura Minerva, București, 1970, p. 25)

CUPRINSUL

Prefața	V
Cronologie	LXXXV
Notă asupra ediției	CXVII

I. SCRISORI

[Scrisoarea lui Neacșu].	3
{Scrisoarea lui Cocrișel}.	5
[Plângerea boierilor munteni].	7
IPăcrașco Ciogolea cere dascăl].	9

II. LITERATURA HAGIOGRAFICĂ

Grîgore, monah și prezbiter în marea biserică a Moldo-Vlahiei, <i>Mucenicia Sfântului și slăvitului mucenic han cel Nou</i>	13
Varlaam, <i>Carte românească de învățătură</i> (1643).	17
Dosoftei, <i>Viața și petrecerea svințibr</i> (1682-1686).	21

III. LITERATURA PARENETICĂ

<i>învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie (Fragmente din partea a ILa)</i>	29
--	----

IV. LITERATURA ISTORIOGRAFICA

1. CRONICI

Grigore Ureche, <i>Letopiseșul Țării Moldovei</i>	61
Miron Costin, <i>Letopiseșul Țării Moldovei</i>	94
Miron Costin, <i>De neamul moldovenilor, din ce țară au ieșit strămoșii lor</i>	173
Ion Neculce, <i>Letopiseșul Țării Moldovei de la Dabija-vodă până la a doua domnie a lui Constantin Mavrocordat</i>	190
Ion Neculce, <i>O samă de cuvinte</i>	214
letopiseșul Cantacuzinsec	222
Radu Popescu, <i>Cronica Țării Românești</i>	229
Radu Greceanu, <i>Începătura istoriei vieții luminatului și preacrestimdui domnului Țării Românești, Io Costandin Brâncoveanu Basarab-voievod</i>	241
Cronica anonimă brâncovenească	249
Mihail Cantacuzino, <i>Ghenealoghia Cantactzinilor</i>	254
Pseudo-Enache Kogălniccanu, <i>Letopiseșul Țării Moldovii de la domnia întâi și până la a patra domnie a lui Constantin Mavrocordat voievod (1733-1774)</i>	265

2. TRATATE

Stolnicul Constantin Cantacuzino, <i>Istoriia Țării Rumânești</i>	271
Dimitrie Cantemir, <i>Historia Moldo-Vlachka</i>	280
Dimitrie Cantemir, <i>Descrierea Moldovei</i>	290
Dimitrie Cantemir, <i>Divamsau Gâlceava înțeleptului cu lumea sau Giudeșul sufletului cu trupul</i>	311

V. CRONOGRAFE

Mihail Moxa, <i>Cronica universală</i>	365
Pătrașcu Danovici, <i>Cronograf</i>	369
Dionisie Eclesiarhul, <i>Hronograful Țării Rumânești de la 1764 până la 1815</i>	395

VT. COSMOGRAFII

<i>Povestea țărilor și a împărățiilor câte-s în pământul Asiei</i>	413
--	-----

VII. LITERATURA JURIDICĂ

<i>Pravila ritontlui Lucaci</i>	439
<i>Îndreptarea legii (1652)</i>	453

VIII. LITERATURA ASTROLOGICĂ
ȘI DE PREVESTIRE

<i>Prorocirea Sibilei. Cuvânt de prea înțeleaptă Savila</i>	469
<i>Visele lui Mamer. Cazanie lui Sehanci împărat cum au văzut într-o noapte douăsprezece visuri</i>	473
<i>Gromovnic anul 1639 al lui Iraclie împărat pe 12 zodii</i>	479
<i>Rujdenița, Sânpetru, j. Brașov, [c. 1621]</i>	480

IX. PROZĂ ORATORICĂ

1. ORATORIA LAICA

<i>Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său l'beodosie (fragment din cap. III, partea a II-a)</i>	485
Toader din Feldru, <i>[Cuvântare la înmormântarea Sofioniei Ciogolea]</i>	493

2. PREFEȚE

Sf. Ioan Gură-de-Aur, <i>Mărgăritare (1691)</i>	497
Theodosie Veștemeanu, <i>Prefață la Mineiulpe septembrie, 1699</i>	506
Aiitini Ivireanul, <i>Chipurile Vechiului și Noului Testament</i>	509
Thomas a Kempis, <i>Urmarea lui Hristos. Prefață la Triodul Pentecostar (atribuită lui Udriște Năsturel), Târgoviște, 1649</i>	517

3. ORATORIA ECLESIASTICĂ

Varlaam, <i>Carte românească de învățătură</i>	529
Antim Ivireanul, <i>Cazanie la adormirea Preasfintei Născătoarei de Dumnezeu</i>	536
Antim Ivireanul, <i>Cuvântul de învățătură asupra omului mort</i>	543
Ioan Zoba din Vinr, <i>Propovedaniia a șaptea. Când moare muiarea de cinste și înțeleaptă</i>	548

X. LITERATURA DE CEREMONIAL

<i>Condica Logofătului Gheorgachi Suțu</i> (1762)	561
---	-----

XI. LITERATURA DRAMATICĂ

<i>Occisio Gregarii in Moldavia vodae tragedice expressa</i> (Fragmente)	571
--	-----

XII. ROMANUL

Dimitrie Cantemir, <i>Istoria ieroglifcă</i>	581
--	-----

XIII. POEZIA

1. LIRICA RELIGIOASĂ

Filotei, <i>Pripeale</i>	631
Nicolae Milescu, <i>Stihuri La Dumnezăescul David</i>	641
Dosoftei, <i>Psaltirea în versuri</i>	642
[<i>Stihuri</i>].	653

2. VERSURI OCAZIONALE

Nicolaus Olahus, <i>Hlegia la mormântul lui Erasmus din Rotterdam</i>	657
[<i>Epitaful</i>].	660

<i>La moartea fratelui meu Matei</i>	661
Johannes Sommer, <i>Elegia decima</i>	664
Anonim, [<i>Ijimentafia la moartea lui Alexandru</i>].	669
Udriște Năsturel (?), [<i>Epitaful lui Mateiaș Basarab</i>].	670
Mihail Halici-fiul, [<i>Odă</i>].	671
[<i>Odă</i>].	672

3. VERSURI INAUGURALE

Nicolae Costin, <i>Epigrama</i>	673
Udrișre Năsturel, <i>Stihuri în stema domniei Țărâi Rumânești, neam casei băsărăbească</i>	674
Varlaam, <i>Stihuri în stema domniei Moldovei</i>	675
Daniil Andrean Panonianul (?), [<i>Versuri la stema metropolitană</i>].	676
Dosoftei, <i>Stihuri La luminatul herb al Țării Moldovei</i>	677
Nicola {Gramări cui), <i>Versuri politice</i>	678
Radu Greceanu, <i>Stihuri 8 asupra stemei prealuminatului și îmiălțatului domnu Ioanu Șarbanu CB. Voevodu</i>	679
Antim Ivireanul, [<i>Versuri bt stema țării</i>].	680
[<i>Versuri la stema lui Constantin Brâncoveanu</i>].	681
[<i>Versuri la blazonul mitropolitului Antim</i>].	682
Dimitrie Cantemir (?), <i>Stihuri pre he<r>bul Țărâi</i>	683
Mitrofan, episcopul Buzăului, <i>Stihuri politice 10 asupra stemei prealuminatului, slăvitului și blagocestivului Io [an] Constantin B. Basarab Voevoda</i>	684
Mihail Ștefanovici, <i>Stihuri politice 12 asupra stemei prealuminatului, slăvitului și blagocestivului io Constandinu b. Basarabă'Voevoda</i>	685
Anonim, <i>Istoriia a Alexandrului celui Mare</i>	686

4. LIRICA FILOSOFICA

Petru Cercel, [<i>Imn</i>].	689
Valentin Frank von Frankenstein, <i>Hecatombesententiarum Ovidianarum gerrnanicae irnitatarum</i>	695
Miron Costin, <i>Viața lumii</i>	698
[<i>Stihuri împotriva zavistiei</i>].	703
Ghenadie Cozianul, <i>Doao căi</i>	705

5- VERSURI CURIOASE

Dosoftei [<i>Acrostihul sibilin</i>].	707
Dimitrie Eustatievici Brașoveanul, „ <i>Pilomelismă</i> ”, „ <i>Paromion</i> ”, „ <i>Simfonie</i> ”, „ <i>Ahrosticon</i> ”.	711

6. POEZIE DE DRAGOSTE

Mihail Halici-fiul (?), <i>Kentek Riimenyeszk de dragoszte</i> <i>skrisz</i> (Fragment).	713
Anonim, <i>Cântec după ibovnica scăpată</i>	714
Anonim, <i>Făptura uneia</i>	716

7- CRONICI ȘI POVESTIRI VERSIFICATE

Dosoftei, [<i>Domnii Țărâi Moldovei</i>].	719
Radu Greceanu, <i>Poveste de jale si pre scurt</i>	726
Anonim, <i>Istoria lui Constantin-vodă Brâncoveanul</i>	742
Anonim, <i>Plângerea sfintei mănăstiri a Silvașului din Eparhia</i> <i>Hațâgului din Prislop</i>	750
Anonim, <i>Versuri pentru moartea domnului Grigore Ghica</i> . .	772

XIV. CĂRȚILE POPULARE

<i>Esopiia</i>	783
<i>Povestea despre Sindipa filosoful si discipolul său</i>	839
<i>Floarea darurilor</i>	899
<i>Alexandria. Istoriia a Alexandrului celui Mare din Machedoniia</i> <i>și a lui Darie din Persida împăraților</i>	909
<i>Istoria Troadei. împărăția lui Priiam, împăratul Troadei</i> <i>cetății ceii mari</i>	956
<i>Fiziolog</i>	980
<i>Archirie și Anadan. învățătura lui Archirie, cum învățe pre</i> <i>nepotu-său, pre Anadan, de toate învățăturile</i>	997
Note si comentarii	1009
Schițe biografice	1059
Glosar.	1081
Repere critice	1101